Suttantapiṭake Aṅguttaranikāye

Dukādinipātānaṁ saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Manorathapūraṇī nāma

AṄGUTTARAṬṬHAKATHĀ

(Dutiyo bhāgo)

Ciraṁ Tiṭṭhatu Saddhammo - Marammaraṭṭhe Buddhasāsana Society - Buddhavasse 2552

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

သုတ္တန္တပိဋကေ အင်္ဂုတ္တရနိကာယေ

ဒုကာဒိနိပါတာနံ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒ္ဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

မနောရထပူရဏီ နာမ

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

(ဒုတိယော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
ဗုဒ္ဓဿယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿာ ၂၅၀၄ မရမ္မဝဿာ ၁၃၂၀ [illegible]

Romanized from Myanmar version published in 1970

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 18

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

သုတ္တန္တပိဋကေ အင်္ဂုတ္တရနိကာယေ

ဧကာဒိနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

မနောရထပူရဏီ နာမ

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

(ဒုတိယော ဘာဂေါ)

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒာယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿေ ၂၅၀၂ မရမ္မဝဿေ ၁၃၂၀ ၁၉၅၈

Dukādinipāta Aṅguttaraṭṭhakathā

Mātikā — Piṭṭhaṅka

Dukanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Kammakāraṇavagga 1. Vajjasuttavaṇṇanā ... 1
2. Padhānasuttavaṇṇanā ... 4
3. Tapanīyasuttavaṇṇanā ... 5
5. Upaññātasuttavaṇṇanā ... 5
6. Saññojanasuttavaṇṇanā ... 7
7. Kaṇhasuttavaṇṇanā ... 7
8. Sukkasuttavaṇṇanā ... 7
9. Cariyasuttavaṇṇanā ... 7
10. Vassūpanāyikasuttavaṇṇanā 8
2. Adhikaraṇavaggavaṇṇanā 9
3. Bālavaggavaṇṇanā 24
4. Samacittavaggavaṇṇanā 27
5. Parisavaggavaṇṇanā 45

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Puggalavaggavaṇṇanā 51
(7) 2. Sukhavaggavaṇṇanā 53
(8) 3. Sanimittavaggavaṇṇanā 54
(9) 4. Dhammavaggavaṇṇanā 55
(10) 5. Bālavaggavaṇṇanā 55

ဒုကာဒိနိပါတ အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-ကမ္မကာရဏဝဂ္ဂ ၁-ဝဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁
၂-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၄
၃-တပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅
၅-ဥပညာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၅
၆-သညောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၇-ကဏှသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၈-သုက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၉-စရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇
၁၀-ဝဿူပနာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈
၂-အဓိကရဏဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၉
၃-ဗာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၂၄
၄-သမစိတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၂၇
၅-ပရိသဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၄၅

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆)၁-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၅၁
(၇)၂-သုခဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၅၃
(၈)၃-သနိမိတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၅၄
(၉)၄-ဓမ္မဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၅၅
(၁၀)၅-ဗာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၅၅

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Tatiyapaṇṇāsaka			
(11) 1. Āsāduppajahavaggavaṇṇanā	...	...	57
(12) 2. Āyācanavaggavaṇṇanā	...	...	58
(13) 3. Dānavaggavaṇṇanā	...	...	60
(14) 4. Santhāravaggavaṇṇanā	...	...	61
(15) 5. Samāpattivaggavaṇṇanā	...	...	62
1. Kodhapeyyāla	...	...	64
2. Akusalapeyyāla	...	...	64
3. Vinayapeyyāla	...	...	65
4. Rāgapeyyāla	...	...	67
Tikanipāta			
1. Paṭhamapaṇṇāsaka			
1. Bālavagga			
1. Bhayasuttavaṇṇanā	...	...	69
2. Lakkhaṇasuttavaṇṇanā	...	...	70
3. Cintīsuttavaṇṇanā	...	...	71
4. Accayasuttavaṇṇanā	...	...	71
5. Ayonisosuttavaṇṇanā	...	...	71
9. Khatasuttavaṇṇanā	...	...	72
10. Malasuttavaṇṇanā	...	...	72
2. Rathakāravagga			
1. Ñātasuttavaṇṇanā	...	...	73
2. Sāraṇīyasuttavaṇṇanā	...	...	74
3. Āsaṁsasuttavaṇṇanā	...	...	75
4. Cakkavattisuttavaṇṇanā	...	...	77

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၃-တတိယပဏ္ဏာသက			
(၁၁)၁-အာသာဒုပ္ပဇဟဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၇
(၁၂)၂-အာယာစနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၅၈
(၁၃)၃-ဒါနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၀
(၁၄)၄-သန္ထာရဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၁
(၁၅)၅-သမာပတ္တိဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၂
၁-ကောဓပေယျာလ	....	....	၆၄
၂-အကုသလပေယျာလ	....	....	၆၄
၃-ဝိနယပေယျာလ	....	....	၆၅
၄-ရာဂပေယျာလ	....	....	၆၇
တိကနိပါတ			
၁-ပဌမပဏ္ဏာသက			
၁-ဗာလဝဂ္ဂ			
၁-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၆၉
၂-လက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၀
၃-စိန္တီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
၄-အစ္စယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
၅-အယောနိသောသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၁
၉-ခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၂
၁၀-မလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၂
၂-ရထကာရဝဂ္ဂ			
၁-ဉာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၃
၂-သာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၄
၃-အာသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၅
၄-စက္ကဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၇

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5. Sacetanasuttavaṇṇanā	...	...	79
6. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā	...	...	80
7. Attabyābādhasuttavaṇṇanā	...	...	84
8. Devalokasuttavaṇṇanā	...	...	85
9. Paṭhamapāpaṇikasuttavaṇṇanā	...	...	85
10. Dutiyapāpaṇikasuttavaṇṇanā	...	...	86

3. Puggalavagga

1. Samiddhasuttavaṇṇanā	...	...	88
2. Gilānasuttavaṇṇanā	...	...	88
3. Saṅkhārasuttavaṇṇanā	...	...	90
4. Bahukārasuttavaṇṇanā	...	...	91
5. Vajirūpamasuttavaṇṇanā	...	...	91
6. Sevitabbasuttavaṇṇanā	...	...	93
7. Jigucchitabbasuttavaṇṇanā	...	...	94
8. Gūthabhāṇīsuttavaṇṇanā	...	...	95
9. Andhasuttavaṇṇanā	...	...	96
10. Avakujjasuttavaṇṇanā	...	...	97

4. Devadūtavagga

1. Sabrahmakasuttavaṇṇanā	...	...	98
2. Ānandasuttavaṇṇanā	...	...	100
3. Sāriputtasuttavaṇṇanā	...	...	102
4. Nidānasuttavaṇṇanā	...	...	103
5. Hatthakasuttavaṇṇanā	...	...	115
6. Devadūtasuttavaṇṇanā	...	...	117
7. Catumahārājasuttavaṇṇanā	...	...	122
9. Sukhumālasuttavaṇṇanā	...	...	124
10. Ādhipateyyasuttavaṇṇanā	...	...	130

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၅-သစေတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၇၉
၆-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၀
၇-အတ္တဗျာဗာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၄
၈-ဒေဝလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၅
၉-ပဌမပါပဏိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၅
၁၀-ဒုတိယပါပဏိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၆

၃-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂ

၁-သမိဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၈
၂-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၈၈
၃-သင်္ခါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၀
၄-ဗဟုကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၁
၅-ဝဇိရူပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၁
၆-သေဝိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၃
၇-ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၄
၈-ဂူထဘာဏီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၅
၉-အန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၆
၁၀-အဝကုဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၇

၄-ဒေဝဒူတဝဂ္ဂ

၁-သဗြဟ္မကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၉၈
၂-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၀
၃-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၂
၄-နိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၀၃
၅-ဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၅
၆-ဒေဝဒူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၁၇
၇-စတုမဟာရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၂
၉-သုခုမာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၂၄
၁၀-အာဓိပတေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka

5. Cūḷavagga

1. Sammukhībhāvasuttavaṇṇanā	...	...	131
2. Tiṭhānasuttavaṇṇanā	...	...	132
3. Atthavasasuttavaṇṇanā	...	...	136
4. Kathāpavattisuttavaṇṇanā	...	...	136
5. Paṇḍitasuttavaṇṇanā	...	...	136
6. Sīlavantasuttavaṇṇanā	...	...	137
7. Saṅkhatalakkhaṇasuttavaṇṇanā	...	...	137
8. Asaṅkhatalakkhaṇasuttavaṇṇanā	...	...	138
9. Pabbatarājasuttavaṇṇanā	...	...	138
10. Ātappakaraṇīyasuttavaṇṇanā	...	...	138
11. Mahācorasuttavaṇṇanā	...	...	139

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Brāhmaṇavagga

1. Paṭhamadvebrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	140
2. Dutiyadvebrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	141
3. Aññatarabrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	141
4. Paribbājakasuttavaṇṇanā	...	...	141
5. Nibbutasuttavaṇṇanā	...	...	141
6. Palokasuttavaṇṇanā	...	...	141
7. Vacchagottasuttavaṇṇanā	...	...	142
8. Tikaṇṇasuttavaṇṇanā	...	...	144
9. Jāṇussoṇisuttavaṇṇanā	...	...	149
10. Saṅgāravasuttavaṇṇanā	...	...	149

(7) 2. Mahāvagga

1. Titthāyatanasuttavaṇṇanā	...	...	155
2. Bhayasuttavaṇṇanā	...	...	164

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်

၅-စူဠဝဂ္ဂ

၁-သမ္မုခီဘာဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၁
၂-တိဋ္ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၂
၃-အတ္ထဝသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၆
၄-ကထာပဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၆
၅-ပဏ္ဍိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၆
၆-သီလဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၇
၇-သင်္ခတလက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၇
၈-အသင်္ခတလက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၈
၉-ပဗ္ဗတရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၈
၁၀-အာတပ္ပကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၈
၁၁-မဟာစောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၉

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒွေဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၀
၂-ဒုတိယဒွေဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၃-အညတရဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၄-ပရိဗ္ဗာဇကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၅-နိဗ္ဗုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၆-ပလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၇-ဝစ္ဆဂေါတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၂
၈-တိကဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၄
၉-ဇာဏုဿောဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉
၁၀-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၉

(၇) ၂-မဟာဝဂ္ဂ

၁-တိတ္ထာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၅
၂-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၄

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Venāgapurasuttavaṇṇanā	...	...	165
4. Sarabhasuttavaṇṇanā	...	...	173
5. Kesamuttisuttavaṇṇanā	...	...	181
6. Sāḷhasuttavaṇṇanā	...	...	183
7. Kathāvatthusuttavaṇṇanā	...	...	184
8. Aññatitthiyasuttavaṇṇanā	...	...	188
9. Akusalamūlasuttavaṇṇanā	...	...	191
10. Uposathasuttavaṇṇanā	...	...	193

(8) 3. Ānandavagga

1. Channasuttavaṇṇanā	...	...	200
2. Ājīvakasuttavaṇṇanā	...	...	201
3. Mahānāmasakkasuttavaṇṇanā	...	...	202
4. Nigaṇṭhasuttavaṇṇanā	...	...	202
5. Nivesakasuttavaṇṇanā	...	...	203
6. Paṭhamabhavasuttavaṇṇanā	...	...	204
7. Dutiyabhavasuttavaṇṇanā	...	...	204
8. Sīlabbatasuttavaṇṇanā	...	...	204
9. Gandhajātasuttavaṇṇanā	...	...	205
10. Cūḷanikāsuttavaṇṇanā	...	...	206

(9) 4. Samaṇavagga

1. Samaṇasuttavaṇṇanā	...	...	213
2. Gadrabhasuttavaṇṇanā	...	...	214
3. Khettasuttavaṇṇanā	...	...	214
4. Vajjiputtasuttavaṇṇanā	...	...	215
5. Sekkhasuttavaṇṇanā	...	...	215
6. Paṭhamasikkhāsuttavaṇṇanā	...	...	216

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၃-ဝေနာဂပုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၅
၄-သရဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၇၃
၅-ကေသမုတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၁
၆-သာဠှသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၃
၇-ကထာဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၄
၈-အညတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၈
၉-အကုသလမူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၁
၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၃

(၈) ၃-အာနန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၀
၂-အာဇီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၁
၃-မဟာနာမသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၂
၄-နိဂဏ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၂
၅-နိဝေသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၃
၆-ပဌမဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄
၇-ဒုတိယဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄
၈-သီလဗ္ဗတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၄
၉-ဂန္ဓဇာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၅
၁၀-စူဠနိကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၀၆

(၉) ၄-သမဏဝဂ္ဂ

၁-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၃
၂-ဂဒြဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၄
၃-ခေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၄
၄-ဝဇ္ဇိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၅
၅-သေက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၅
၆-ပဌမသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka
7. Dutiyasikkhāsuttavaṇṇanā	...	...	217
8. Tatiyasikkhāsuttavaṇṇanā	...	...	219
10. Dutiyasikkhattayasuttavaṇṇanā	...	...	219
11. Saṅkavāsuttavaṇṇanā	...	...	220

(10) 5. Loṇakapallavagga

1. Accāyikasuttavaṇṇanā	...	...	221
2. Pavivekasuttavaṇṇanā	...	...	221
3. Saradasuttavaṇṇanā	...	...	222
4. Parisāsuttavaṇṇanā	...	...	222
5. Paṭhama-ājānīyasuttādivaṇṇanā	...	...	224
8. Potthakasuttavaṇṇanā	...	...	224
9. Loṇakapallasuttavaṇṇanā	...	...	225
10. Paṁsudhovakasuttavaṇṇanā	...	...	227
11. Nimittasuttavaṇṇanā	...	...	228

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Sambodhavagga

1. Pubbevasambodhasuttavaṇṇanā	...	...	230
2. Paṭhama-assādasuttavaṇṇanā	...	...	230
4. Samaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā	...	...	231
5. Ruṇṇasuttavaṇṇanā	...	...	231
6. Atittisuttavaṇṇanā	...	...	231
7. Arakkhitasuttavaṇṇanā	...	...	231
8. Byāpannasuttavaṇṇanā	...	...	232
9. Paṭhamanidānasuttavaṇṇanā	...	...	232
10. Dutiyanidānasuttavaṇṇanā	...	...	232

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၇-ဒုတိယသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၇
၈-တတိယသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၉
၁၀-ဒုတိယသိက္ခတ္တယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၉
၁၁-သင်္ကဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၀

(၁၀) ၅-လောဏကပလ္လဝဂ္ဂ

၁-အစ္စာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၁
၂-ပဝိဝေကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၁
၃-သရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၂
၄-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၂
၅-ပဌမအာဇာနီယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၄
၈-ပေါတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၄
၉-လောဏကပလ္လသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၅
၁၀-ပံသုဓောဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၇
၁၁-နိမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၈

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-သမ္ဗောဓဝဂ္ဂ

၁-ပုဗ္ဗေဝသမ္ဗောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၀
၂-ပဌမအဿာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၀
၄-သမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၅-ရုဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၆-အတိတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၇-အရက္ခိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၁
၈-ဗျာပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂
၉-ပဌမနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂
၁၀-ဒုတိယနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၂

Mātikā			Piṭṭhaṅka

(12) 2. Āpāyikavagga

1. Āpāyikasuttavaṇṇanā	...	...	233
2. Dullabhasuttavaṇṇanā	...	...	233
3. Appameyyasuttavaṇṇanā	...	...	233
4. Āneñjasuttavaṇṇanā	...	...	233
5. Vipattisampadāsuttavaṇṇanā	...	...	234
6. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā	...	...	234
8. Paṭhamasoceyyasuttavaṇṇanā	...	...	235
9. Dutiyasoceyyasuttavaṇṇanā	...	...	235
10. Moneyyasuttavaṇṇanā	...	...	235

(13) 3. Kusināravagga

1. Kusinārasuttavaṇṇanā	...	...	236
2. Bhaṇḍanasuttavaṇṇanā	...	...	236
3. Gotamakacetiyasuttavaṇṇanā	...	...	236
4. Bharaṇḍukālāmasuttavaṇṇanā	...	...	238
5. Hatthakasuttavaṇṇanā	...	...	238
6. Kaṭuviyasuttavaṇṇanā	...	...	240
8. Dutiya-anuruddhasuttavaṇṇanā	...	...	241
9. Paṭicchannasuttavaṇṇanā	...	...	241
10. Lekhasuttavaṇṇanā	...	...	241

(14) 4. Yodhājīvavagga

1. Yodhājīvasuttavaṇṇanā	...	...	241
2. Parisāsuttavaṇṇanā	...	...	242
4. Uppādāsuttavaṇṇanā	...	...	242
5. Kesakambalasuttavaṇṇanā	...	...	242
8. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā	...	...	243
9. Assaparassasuttavaṇṇanā	...	...	243

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က

(၁၂) ၂-အာပါယိကဝဂ္ဂ

၁-အာပါယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၂-ဒုလ္လဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၃-အပ္ပမေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၄-အာနေဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၃
၅-ဝိပတ္တိသမ္ပဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၄
၆-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၄
၈-ပဌမသောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၅
၉-ဒုတိယသောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၅
၁၀-မောနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၅

(၁၃) ၃-ကုသိနာရဝဂ္ဂ

၁-ကုသိနာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၆
၂-ဘဏ္ဍနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၆
၃-ဂေါတမကစေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၆
၄-ဘရဏ္ဍုကာလာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၈
၅-ဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၈
၆-ကဋုဝိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၀
၈-ဒုတိယအနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၁
၉-ပဋိစ္ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၁
၁၀-လေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၁

(၁၄) ၄-ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂ

၁-ယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၁
၂-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၄-ဥပ္ပါဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၅-ကေသကမ္ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၂
၈-အဿခဠုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃
၉-အဿပရဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃

Mātikā			Piṭṭhaṅka
10. Assājānīyasuttavaṇṇanā	...	...	243
11. Paṭhamamoranivāpasuttavaṇṇanā	...	...	243
12. Dutiyamoranivāpasuttavaṇṇanā	...	...	243
13. Tatiyamoranivāpasuttavaṇṇanā	...	...	244

(15) 5. Maṅgalavagga

1-9. Akusalasuttādivaṇṇanā	...	...	244
10. Pubbaṇhasuttavaṇṇanā	...	...	244
(16) 6. Acelakavaggavaṇṇanā		...	245
17-18. Peyyālavaggavaṇṇanā		...	247

Catukkanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Bhaṇḍagāmavagga

1. Anubuddhasuttavaṇṇanā	...	...	249
2. Papatitasuttavaṇṇanā	...	...	249
3. Paṭhamakhatasuttavaṇṇanā	...	...	250
4. Dutiyakhatasuttavaṇṇanā	...	...	250
5. Anusotasuttavaṇṇanā	...	...	251
6. Appassutasuttavaṇṇanā	...	...	251
7. Sobhanasuttavaṇṇanā	...	...	252
8. Vesārajjasuttavaṇṇanā	...	...	253
9. Taṇhuppādasuttavaṇṇanā	...	...	256
10. Yogasuttavaṇṇanā	...	...	256

2. Caravagga

1. Carasuttavaṇṇanā	...	...	258
2. Sīlasuttavaṇṇanā	...	...	259
3. Padhānasuttavaṇṇanā	...	...	260

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၁၀-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃
၁၁-ပဌမမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃
၁၂-ဒုတိယမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၃
၁၃-တတိယမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄

(၁၅) ၅-မင်္ဂလဝဂ္ဂ

၁-၉-အကုသလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄
၁၀-ပုဗ္ဗဏှသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၄
(၁၆) ၆-အစေလကဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၂၄၅
၁၇-၁၈-ပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ		....	၂၄၇

စတုက္ကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-ဘဏ္ဍဂါမဝဂ္ဂ

၁-အနုဗုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၉
၂-ပပတိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၉
၃-ပဌမခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၀
၄-ဒုတိယခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၀
၅-အနုသောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၁
၆-အပ္ပဿုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၁
၇-သောဘနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၂
၈-ဝေသာရဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၃
၉-တဏှုပ္ပါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၆
၁၀-ယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၆

၂-စရဝဂ္ဂ

၁-စရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၈
၂-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၅၉
၃-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
4. Saṁvarasuttavaṇṇanā	...	...	260
5. Paññattisuttavaṇṇanā	...	...	261
6. Sokhummasuttavaṇṇanā	...	...	262
7. Paṭhama-agatisuttavaṇṇanā	...	...	262
10. Bhattuddesakasuttavaṇṇanā	...	...	262
3. Uruvelavagga			
1. Paṭhama-uruvelasuttavaṇṇanā	...	...	263
2. Dutiya-uruvelasuttavaṇṇanā	...	...	266
3. Lokasuttavaṇṇanā	...	...	268
4. Kāḷakārāmasuttavaṇṇanā	...	...	270
5. Brahmacariyasuttavaṇṇanā	...	...	275
6. Kuhasuttavaṇṇanā	...	...	275
7. Santuṭṭhisuttavaṇṇanā	...	...	276
8. Ariyavaṁsasuttavaṇṇanā	...	...	276
9. Dhammapadasuttavaṇṇanā	...	...	288
10. Paribbājakasuttavaṇṇanā	...	...	288
4. Cakkavagga			
1. Cakkasuttavaṇṇanā	...	...	289
2. Saṅgahasuttavaṇṇanā	...	...	290
3. Sīhasuttavaṇṇanā	...	...	291
4. Pasādasuttavaṇṇanā	...	...	296
5. Vassakārasuttavaṇṇanā	...	...	297
6. Doṇasuttavaṇṇanā	...	...	297
7. Aparihāniyasuttavaṇṇanā	...	...	300
8. Patilīnasuttavaṇṇanā	...	...	300
9. Ujjayasuttavaṇṇanā	...	...	301
10. Udāyisuttavaṇṇanā	...	...	302

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၄-သံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၀
၅-ပညတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၁
၆-သောခုမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၇-ပဌမအဂတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၁၀-ဘတ္တုဒ္ဒေသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၂
၃-ဥရုဝေလဝဂ္ဂ			
၁-ပဌမဥရုဝေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၃
၂-ဒုတိယဥရုဝေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၆
၃-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၆၈
၄-ကာဠကာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၀
၅-ဗြဟ္မစရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၅
၆-ကုဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၅
၇-သန္တုဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၆
၈-အရိယဝံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၆
၉-ဓမ္မပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈
၁၀-ပရိဗ္ဗာဇကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၈
၄-စက္ကဝဂ္ဂ			
၁-စက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၉
၂-သင်္ဂဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၀
၃-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၁
၄-ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၆
၅-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၇
၆-ဒေါဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၇
၇-အပရိဟာနိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၀
၈-ပတိလီနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၀
၉-ဥဇ္ဇယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၁
၁၀-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၂

Mātikā Piṭṭhaṅka

5. Rohitassavagga

1. Samādhibhāvanāsuttavaṇṇanā 303
2. Pañhabyākaraṇasuttavaṇṇanā 304
3-4. Kodhagarusuttadvayavaṇṇanā 304
5. Rohitassasuttavaṇṇanā 304
7. Suvidūrasuttavaṇṇanā 306
8. Visākhasuttavaṇṇanā 306
9. Vipallāsasuttavaṇṇanā 307
10. Upakkilesasuttavaṇṇanā 307

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Puññābhisandavagga

1. Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā 309
2. Dutiyapuññābhisandasuttavaṇṇanā 310
3. Paṭhamasaṁvāsasuttavaṇṇanā 310
4. Dutiyasaṁvāsasuttavaṇṇanā 310
5-6. Samajīvīsuttadvayavaṇṇanā 311
7. Suppavāsāsuttavaṇṇanā 311
8. Sudattasuttavaṇṇanā 312
10. Gihisāmīcisuttavaṇṇanā 312

(7) 2. Pattakammavagga

1. Pattakammasuttavaṇṇanā 312
2. Ānaṇyasuttavaṇṇanā 314
3. Brahmasuttavaṇṇanā 314
5. Rūpasuttavaṇṇanā 314
6. Sarāgasuttavaṇṇanā 315
7. Ahirājasuttavaṇṇanā 316

မာတိကာ ပိဋ္ဌက်

၅-ရောဟိတဿဝဂ္ဂ

၁-သမာဓိဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၃
၂-ပဉှဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၃-၄-ကောဓဂရုသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၅-ရောဟိတဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၄
၇-သုဝိဒူရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၆
၈-ဝိသာခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၆
၉-ဝိပလ္လာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၇
၁၀-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၇

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၀၉
၂-ဒုတိယပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၀
၃-ပဌမသံဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၀
၄-ဒုတိယသံဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၀
၅-၆-သမဇီဝီသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ ၃၁၁
၇-သုပ္ပဝါသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၁
၈-သုဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၂
၁၀-ဂိဟိသာမီစိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၂

(၇) ၂-ပတ္တကမ္မဝဂ္ဂ

၁-ပတ္တကမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၂
၂-အာနဏျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၄
၃-ဗြဟ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၄
၅-ရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၄
၆-သရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၅
၇-အဟိရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၁၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka
8. Devadattasuttavaṇṇanā	...	...	316
9. Padhānasuttavaṇṇanā	...	...	317
10. Adhammikasuttavaṇṇanā	...	...	317
(8) 3. Apaṇṇakavagga			
1. Padhānasuttavaṇṇanā	...	...	318
3. Sappurisasuttavaṇṇanā	...	...	318
4-5. Aggasuttadvayavaṇṇanā	...	...	318
6. Kusinārasuttavaṇṇanā	...	...	319
7. Acinteyyasuttavaṇṇanā	...	...	319
8. Dakkhiṇasuttavaṇṇanā	...	...	320
9. Vaṇijjasuttavaṇṇanā	...	...	320
10. Kambojasuttavaṇṇanā	...	...	321
(9) 4. Macalavagga			
1-5. Pāṇātipātādisuttapañcakavaṇṇanā	...	...	321
6. Oṇatoṇatasuttavaṇṇanā	...	...	322
7. Puttasuttavaṇṇanā	...	...	322
8. Saṁyojanasuttavaṇṇanā	...	...	323
9. Sammādiṭṭhisuttavaṇṇanā	...	...	324
10. Khandhasuttavaṇṇanā	...	...	324
(10) 5. Asuravagga			
1. Asurasuttavaṇṇanā	...	...	324
2. Paṭhamasamādhisuttavaṇṇanā	...	...	325
3. Dutiyasamādhisuttavaṇṇanā	...	...	325
4. Tatiyasamādhisuttavaṇṇanā	...	...	325
5. Chavālātasuttavaṇṇanā	...	...	325
7. Khippanisantisuttavaṇṇanā	...	...	326
8. Attahitasuttavaṇṇanā	...	...	326
10. Potaliyasuttavaṇṇanā	...	...	326

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
၈-ဒေဝဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၆
၉-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၇
၁၀-အဓမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	...	၃၁၇
(၈) ၃-အပဏ္ဏကဝဂ္ဂ			
၁-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၈
၃-သပ္ပုရိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၈
၄-၅-အဂ္ဂသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	...	....	၃၁၈
၆-ကုသိနာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၇-အစိန္တေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၁၉
၈-ဒက္ခိဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၉-ဝဏိဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၀
၁၀-ကမ္ဗောဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
(၉) ၄-မစလဝဂ္ဂ			
၁-၅-ပါဏာတိပါတာဒိသုတ္တပဉ္စကဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၁
၆-ဩဏတောဏတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၂
၇-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၂
၈-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၃
၉-သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၁၀-ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
(၁၀) ၅-အသုရဝဂ္ဂ			
၁-အသုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၄
၂-ပဌမသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၃-ဒုတိယသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၄-တတိယသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၅-ဆဝါလာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၅
၇-ခိပ္ပနိသန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၆
၈-အတ္တဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၆
၁၀-ပေါတလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၆

Mātikā			Piṭṭhaṅka

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Valāhakavagga

1-2. Valāhakasuttadvayavaṇṇanā	...	...	327
3. Kumbhasuttavaṇṇanā	...	...	327
4. Udakarahadasuttavaṇṇanā	...	...	327
5. Ambasuttavaṇṇanā	...	...	327
7. Mūsikasuttavaṇṇanā	...	...	327
8. Balībaddhasuttavaṇṇanā	...	...	328
9. Rukkhasuttavaṇṇanā	...	...	328
10. Āsīvisasuttavaṇṇanā	...	...	328

(12) 2. Kesivagga

1. Kesisuttavaṇṇanā	...	...	328
2. Javasuttavaṇṇanā	...	...	329
3. Patodasuttavaṇṇanā	...	...	329
4. Nāgasuttavaṇṇanā	...	...	329
5. Ṭhānasuttavaṇṇanā	...	...	329
6. Appamādasuttavaṇṇanā	...	...	330
7. Ārakkhasuttavaṇṇanā	...	...	330
8-10. Saṁvejanīyādisuttattayavaṇṇanā	...	...	330

(13) 3. Bhayavagga

1. Attānuvādasuttavaṇṇanā	...	...	331
2. Ūmibhayasuttavaṇṇanā	...	...	331
3. Paṭhamanānākaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	331
4. Dutiyanānākaraṇasuttavaṇṇanā	...	...	333
5-6. Mettāsuttadvayavaṇṇanā	...	...	333
7. Paṭhamatathāgata-acchariyasuttavaṇṇanā	...	...	333

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-ဝလာဟကဝဂ္ဂ

၁-၂-ဝလာဟကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၃-ကုမ္ဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၄-ဥဒကရဟဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၅-အမ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၇-မူသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၇
၈-ဗလီဗဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၉-ရုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၁၀-အာသီဝိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈

(၁၂) ၂-ကေသိဝဂ္ဂ

၁-ကေသိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၈
၂-ဇဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၃-ပတောဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၄-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၅-ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၂၉
၆-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၇-အာရက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀
၈-၁၀-သံဝေဇနီယာဒိသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၀

(၁၃) ၃-ဘယဝဂ္ဂ

၁-အတ္တာနုဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၂-ဦမိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၃-ပဌမနာနာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၁
၄-ဒုတိယနာနာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃
၅-၆-မေတ္တာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃
၇-ပဌမတထာဂတအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၃၃

Mātikā		Piṭṭhaṅka
8.	Dutiyatathāgata-acchariyasuttavaṇṇanā	334
9.	Ānanda-acchariyasuttavaṇṇanā	335
10.	Cakkavatti-acchariyasuttavaṇṇanā	335
	(14) 4. Puggalavagga	
1.	Saṁyojanasuttavaṇṇanā	336
2.	Paṭibhānasuttavaṇṇanā	336
3.	Ugghaṭitaññūsuttavaṇṇanā	337
4.	Uṭṭhānaphalasuttavaṇṇanā	337
5.	Sāvajjasuttavaṇṇanā	337
6-7.	Sīlasuttādivaṇṇanā	338
8.	Nikaṭṭhasuttavaṇṇanā	338
9.	Dhammakathikasuttavaṇṇanā	338
10.	Vādīsuttavaṇṇanā	338
	(15) 5. Ābhāvagga	
1.	Ābhāsuttavaṇṇanā	339
2-5.	Pabhāsuttādivaṇṇanā	339
6.	Paṭhamakālasuttavaṇṇanā	339
7.	Dutiyakālasuttavaṇṇanā	339
9-10.	Sucaritasuttādivaṇṇanā	339
	4. Catutthapaṇṇāsaka	
	(16) Indriyavagga	
1.	Indriyasuttādivaṇṇanā	340
6.	Kappasuttavaṇṇanā	340
7.	Rogasuttavaṇṇanā	340
8.	Parihānisuttavaṇṇanā	341
9.	Bhikkhunīsuttavaṇṇanā	341
10.	Sugatavinayasuttavaṇṇanā	342

မာတိကာ	ပိဋ္ဌက်
၈-ဒုတိယတထာဂတအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ···· ····	၃၃၄
၉-အာနန္ဒအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၅
၁၀-စက္ကဝတ္တိအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၅
(၁၄) ၄-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂ	
၁-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၆
၂-ပဋိဘာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၆
၃-ဥဂ္ဃဋိတညူသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၇
၄-ဥဋ္ဌာနဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၇
၅-သာဝဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၇
၆-၇-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၈
၈-နိကဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၈
၉-ဓမ္မကထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၈
၁၀-ဝါဒီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၈
(၁၅) ၅-အာဘာဝဂ္ဂ	
၁-အာဘာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၉
၂-၅-ပဘာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၉
၆-ပဌမကာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၉
၇-ဒုတိယကာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၉
၉-၁၀-သုစရိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၃၉
၄-စတုတ္ထပဏ္ဏာသက	
(၁၆) ဣန္ဒြိယဝဂ္ဂ	
၁-ဣန္ဒြိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၀
၆-ကပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၀
၇-ရောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၀
၈-ပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၁
၉-ဘိက္ခုနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၁
၁၀-သုဂတဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ···· ····	၃၄၂

Mātikā			Piṭṭhaṅka
(17) 2. Paṭipadāvagga			
1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā	...	...	342
2. Vitthārasuttavaṇṇanā	...	...	343
3. Asubhasuttavaṇṇanā	...	...	344
4. Paṭhamakhamasuttavaṇṇanā	...	...	345
7. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā	...	...	345
8. Sāriputtasuttavaṇṇanā	...	...	345
9. Sasaṅkhārasuttavaṇṇanā	...	...	345
10. Yuganaddhasuttavaṇṇanā	...	...	346
(18) 3. Sañcetaniyavagga			
1. Cetanāsuttavaṇṇanā	...	...	347
2. Vibhattisuttavaṇṇanā	...	...	350
3. Mahākoṭṭhikasuttavaṇṇanā	...	...	351
5. Upavāṇasuttavaṇṇanā	...	...	351
7. Rāhulasuttavaṇṇanā	...	...	352
8. Jambālīsuttavaṇṇanā	...	...	352
9. Nibbānasuttavaṇṇanā	...	...	356
10. Mahāpadesasuttavaṇṇanā	...	...	356
(19) 4. Brāhmaṇavagga			
1. Yodhājīvasuttavaṇṇanā	...	...	358
2. Pāṭibhogasuttavaṇṇanā	...	...	358
3. Sutasuttavaṇṇanā	...	...	358
4. Abhayasuttavaṇṇanā	...	...	358
5. Brāhmaṇasaccasuttavaṇṇanā	...	...	359
6. Ummaggasuttavaṇṇanā	...	...	360
7. Vassakārasuttavaṇṇanā	...	...	361

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
(၁၇) ၂-ပဋိပဒါဝဂ္ဂ			
၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၂
၂-ဝိတ္ထာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၃
၃-အသုဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၄
၄-ပဌမခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၅
၇-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၅
၈-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၅
၉-သသင်္ခါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၅
၁၀-ယုဂနဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၆
(၁၈) ၃-သဉ္စေတနိယဝဂ္ဂ			
၁-စေတနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၄၇
၂-ဝိဘတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၀
၃-မဟာကောဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၁
၅-ဥပဝါဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၁
၇-ရာဟုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၂
၈-ဇမ္ဗာလီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	...	....	၃၅၂
၉-နိဗ္ဗာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၆
၁၀-မဟာပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၆
(၁၉) ၄-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ			
၁-ယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၂-ပါဋိဘောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၃-သုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၄-အဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၈
၅-ဗြာဟ္မဏသစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၅၉
၆-ဥမ္မဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၀
၇-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၆၁

Mātikā — Piṭṭhaṅka

8. Upakasuttavaṇṇanā 362
9. Sacchikaraṇīyasuttavaṇṇanā 363
10. Uposathasuttavaṇṇanā 363

(20) 5. Mahāvagga

1. Sotānugatasuttavaṇṇanā 364
2. Ṭhānasuttavaṇṇanā 365
3. Bhaddiyasuttavaṇṇanā 366
4. Sāmugiyāsuttavaṇṇanā 366
5. Vappasuttavaṇṇanā 367
6. Sāḷhasuttavaṇṇanā 370
7. Mallikādevīsuttavaṇṇanā 372
8. Attantapasuttavaṇṇanā 373
9. Taṇhāsuttavaṇṇanā 385
10. Pemasuttavaṇṇanā 388

5. Pañcamapaṇṇāsaka

(21) 1. Sappurisavagga

1. Sikkhāpadasuttavaṇṇanā 389
7-10. Pāpadhammasuttacatukkavaṇṇanā 389

(22) 2. Parisasobhanavagga

1. Parisāsuttavaṇṇanā 389
2. Diṭṭhisuttavaṇṇanā 389
3. Akataññutāsuttavaṇṇanā 390
4-7. Pāṇātipātīsuttādivaṇṇanā 390

(23) 3. Duccaritavaggavaṇṇanā ... 390

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

၈-ဥပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၂
၉-သစ္ဆိကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၃
၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၃

(၂၀) ၅-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သောတာနုဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၄
၂-ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၅
၃-ဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၆
၄-သာမုဂိယာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၆
၅-ဝပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆၇
၆-သာဠှသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၇၀
၇-မလ္လိကာဒေဝီသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၇၂
၈-အတ္တန္တပသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၇၃
၉-တဏှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈၅
၁၀-ပေမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈၈

၅-ပဉ္စမပဏ္ဏာသက

(၂၁) ၁-သပ္ပုရိသဝဂ္ဂ

၁-သိက္ခာပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈၉
၇-၁၀-ပါပဓမ္မသုတ္တစတုက္ကဝဏ္ဏနာ ၃၈၉

(၂၂) ၂-ပရိသသောဘနဝဂ္ဂ

၁-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈၉
၂-ဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၈၉
၃-အကတညုတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၉၀
၄-၇-ပါဏာတိပါတီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ ၃၉၀
(၂၃) ၃-ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ ၃၉၀

Mātikā			Piṭṭhaṅka
(24) 4. Kammavagga			
1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā	...	...	390
2. Vitthārasuttavaṇṇanā	...	...	391
3. Soṇakāyanasuttavaṇṇanā	...	...	392
4-9. Sikkhāpadādisuttavaṇṇanā	...	...	392
10. Samaṇasuttavaṇṇanā	...	...	392
(25) 5. Āpattibhayavagga			
1. Saṁghabhedakasuttavaṇṇanā	...	...	393
2. Āpattibhayasuttavaṇṇanā	...	...	394
3. Sikkhānisaṁsasuttavaṇṇanā	...	...	394
4. Seyyāsuttavaṇṇanā	...	...	395
5. Thūpārahasuttavaṇṇanā	...	...	395
8. Paṭhamavohārasuttavaṇṇanā	...	...	396
(26) 6. Abhiññāvagga			
1-3. Abhiññāsuttādivaṇṇanā	...	...	396
4. Mālukyaputtasuttavaṇṇanā	...	...	396
5-10. Kulasuttādivaṇṇanā	...	...	397
(27) 7. Kammapathavaggavaṇṇanā		...	397
(28) 8. Rāgapeyyālavaṇṇanā	...	...	397

Aṅguttaraṭṭhakathāya Dukādinipātassa mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌက်
(၂၄) ၄-ကမ္မဝဂ္ဂ			
၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၀
၂-ဝိတ္ထာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၁
၃-သောဏကာယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	...	....	၃၉၂
၄-၉-သိက္ခာပဒါဒိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၂
၁၀-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ	...	....	၃၉၂
(၂၅) ၅-အာပတ္တိဘယဝဂ္ဂ			
၁-သံဃဘေဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၃
၂-အာပတ္တိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၄
၃-သိက္ခာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	...	၃၉၄
၄-သေယျာသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၅
၅-ထူပါရဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၅
၈-ပဌမဝေါဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	...	၃၉၆
(၂၆) ၆-အဘိညာဝဂ္ဂ			
၁-၃-အဘိညာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၆
၄-မာလုကျပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၆
၅-၁၀-ကုလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၇
(၂၇) ၇-ကမ္မပထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၇
(၂၈) ၈-ရာဂပေယျာလဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၉၇

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုကာဒိနိပါတဿ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Dukādinipāta

Aṅguttaraṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Dukanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Kammakāraṇavagga 1. Vajjasuttavaṇṇanā

1. Dukanipātassa paṭhame **vajjānī**ti dosā aparādhā. **Diṭṭhadhammikan**ti diṭṭheva dhamme imasmiṁyeva attabhāve uppannaphalaṁ. **Samparāyikan**ti samparāye anāgate attabhāve uppannaphalaṁ. **Āgucārin**ti pāpakāriṁ aparādhakārakaṁ. **Rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā**[1] **kārente**ti coraṁ gahetvā vividhā kammakāraṇā rājapurisā karonti, rājāno pana tā kārenti nāma. Taṁ coraṁ evaṁ kammakāraṇā kāriyamānaṁ esa passati. Tena vuttaṁ "passati coraṁ āgucāriṁ rājāno gahetvā vividhā kammakāraṇā kārente"ti. **Addhadaṇḍakehī**ti muggarehi[2], pahārasādhanatthaṁ vā catuhatthadaṇḍaṁ dvedhā chetvā gahitadaṇḍakehi. **Bilaṅgathālikan**ti kañjiya-ukkhalikakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā sīsakaṭāhaṁ[3] uppāṭetvā tattaṁ ayoguḷaṁ saṇḍāsena gahetvā tattha pakkhipanti, tena matthaluṅgaṁ

1. Vividhāni kammakāraṇāni (Ka)
2. Muggarehi pahārehipi (Sī)
3. Sīsakapālaṁ (Sī, Syā)

ဒုကာဒိနိပါတ

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

ဒုကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-ကမ္မကာရဏဝဂ္ဂ ၁-ဝဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ ဒုကနိပါတဿ ပဌမေ **ဝဇ္ဇာနီ**တိ ဒေါသာ အပရာဓာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိက**န္တိ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဥပ္ပန္နဖလံ။ **သမ္ပရာယိက**န္တိ သမ္ပရာယေ အနာဂတေ အတ္တဘာဝေ ဥပ္ပန္နဖလံ။ **အာဂုစာရိ**န္တိ ပါပကာရိံ အပရာဓကာရကံ။ **ရာဇာနော ဂဟေတွာ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ**[၁] **ကာရေန္တေ**တိ စောရံ ဂဟေတွာ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ရာဇပုရိသာ ကရောန္တိ၊ ရာဇာနော ပန တာ ကာရေန္တိ နာမ။ တံ စောရံ ဧဝံ ကမ္မကာရဏာ ကာရိယမာနံ ဧသ ပဿတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပဿတိ စောရံ အာဂုစာရိံ ရာဇာနော ဂဟေတွာ ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ ကာရေန္တေ"တိ။ **အဍ္ဎဒဏ္ဍကေဟီ**တိ မုဂ္ဂရေဟိ[၂], ပဟာရသာဓနတ္ထံ ဝါ စတုဟတ္ထဒဏ္ဍံ ဒွေဓာ ဆေတွာ ဂဟိတဒဏ္ဍကေဟိ။ **ဗိလင်္ဂထာလိက**န္တိ ကဉ္ဇိယဥက္ခလိကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ သီသကဋာဟံ[၃] ဥပ္ပါဋေတွာ တတ္တံ အယောဂုဠံ သဏ္ဍာသေန ဂဟေတွာ တတ္ထ ပက္ခိပန္တိ၊ တေန မတ္ထလုင်္ဂံ

၁-ဝိဝိဓာနိ ကမ္မကာရဏာနိ (က)
၂-မုဂ္ဂရေဟိ ပဟာရေဟိပိ (သီ)
၃-သီသကပါလံ (သီ၊ သျာ)

pakkuthitvā[1] uttarati. **Saṅkhamuṇḍikan**ti[2] saṅkhamuṇḍakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā uttaroṭṭha-ubhatokaṇṇacūḷikagalavāṭakaparicchedena cammaṁ chinditvā sabbakese ekato gaṇṭhiṁ katvā daṇḍakena veṭhetvā[3] uppāṭenti, sahakesehi cammaṁ uṭṭhahati. Tato sīsakaṭāhaṁ thūlasakkharāhi ghaṁsitvā dhovantā saṅkhavaṇṇaṁ karonti. **Rāhumukhan**ti rāhumukhakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā saṅkunā mukhaṁ vivaritvā antomukhe dīpaṁ jālenti, kaṇṇacūḷikāhi vā paṭṭhāya mukhaṁ nikhādanena khananti, lohitaṁ paggharitvā mukhaṁ pūreti.

Jotimālikanti sakalasarīraṁ telapilotikāya veṭhetvā ālimpenti. **Hatthapajjotikan**ti hatthe telapilotikāya veṭhetvā dīpaṁ viya pajjālenti. **Erakavattikan**ti erakavattakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā heṭṭhāgīvato paṭṭhāya cammavaṭṭe kantitvā[4] gopphake ṭhapenti[5], atha naṁ yottehi bandhitvā kaḍḍhanti. So attano cammavaṭṭe akkamitvā akkamitvā patati. **Cīrakavāsikan**ti cīrakavāsikakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā tatheva cammavaṭṭe kantitvā kaṭiyaṁ ṭhapenti, kaṭito paṭṭhāya kantitvā gopphakesu ṭhapenti, uparimehi heṭṭhimasarīraṁ cīrakanivāsananivatthaṁ viya hoti. **Eṇeyyakan**ti eṇeyyakakammakāraṇaṁ. Taṁ karontā ubhosu kapparesu ca ubhosu jāṇukesu ca ayavalayāni[6] datvā ayasūlāni koṭṭenti, so catūhi ayasūlehi bhūmiyaṁ patiṭṭhahati. Atha naṁ parivāretvā aggiṁ karonti. "eṇeyyako jotipariggaho yathā"ti āgataṭṭhānepi idameva vuttaṁ. Taṁ kālena kālaṁ sūlāni apanetvā catūhi aṭṭhikoṭīhiyeva ṭhapenti. Evarūpā kammakāraṇā nāma natthi.

Baḷisamaṁsikanti ubhatomukhehi baḷisehi paharitvā cammamaṁsanhārūni uppāṭenti. **Kahāpaṇikan**ti sakalasarīraṁ tiṇhāhi vāsīhi koṭito[7] paṭṭhāya kahāpaṇamattaṁ kahāpaṇamattaṁ pātentā koṭṭenti. **Khārāpatacchikan**ti[8] sarīraṁ tattha tattha āvudhehi paharitvā kocchehi khāraṁ ghaṁsanti, cammamaṁsanhārūni paggharitvā aṭṭhikasaṅkhalikāva tiṭṭhati. **Palighaparivattikan**ti ekena passena nipajjāpetvā kaṇṇacchiddena aya sūlaṁ koṭṭetvā pathaviyā ekābaddhaṁ karonti. Atha naṁ pāde gahetvā āviñchanti[9]. **Palālapīṭhakan**ti

---

1. Pakkaṭṭhitvā (Sī)
2. Saṅkhamuṇḍakanti (Sī)
3. Cāletvā (Sī), vaṭṭetvā (Syā)
4. Kantantā (Sī)
5. Pātenti (Sī)
6. Ayavaḷākāni (Sī, Syā)
7. Kaṭito (Syā)
8. Khārāpaṭicchakanti (Syā, Ka)
9. Āvijjhanti (Sī), āviñcanti (Syā)

ပက္ကုထိတွာ[၁] ဥတ္တရတိ။ **သင်္ခမုဏ္ဍိကန္တိ**[၂] သင်္ခမုဏ္ဍကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ ဥတ္တရောဋ္ဌဥဘတောကဏ္ဏစူဠိကဂလဝါဋကပရိစ္ဆေဒေန စမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ သဗ္ဗကေသေ ဧကတော ဂဏ္ဌိံ ကတွာ ဒဏ္ဍကေန ဝေဌေတွာ[၃] ဥပ္ပါဋေန္တိ၊ သဟကေသေဟိ စမ္မံ ဥဋ္ဌဟတိ။ တတော သီသကဋာဟံ ထူလသက္ခရာဟိ ဃံသိတွာ ဓောဝန္တာ သင်္ခဝဏ္ဏံ ကရောန္တိ။ **ရာဟုမုခန္တိ** ရာဟုမုခကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ သင်္ကုနာ မုခံ ဝိဝရိတွာ အန္တောမုခေ ဒီပံ ဇာလေန္တိ၊ ကဏ္ဏစူဠိကာဟိ ဝါ ပဋ္ဌာယ မုခံ နိခါဒနေန ခနန္တိ၊ လောဟိတံ ပဂ္ဃရိတွာ မုခံ ပူရေတိ။

ဇောတိမာလိကန္တိ သကလသရီရံ တေလပိလောတိကာယ ဝေဌေတွာ အာလိမ္ပေန္တိ။ **ဟတ္ထပဇ္ဇောတိကန္တိ** ဟတ္ထေ တေလပိလောတိကာယ ဝေဌေတွာ ဒီပံ ဝိယ ပဇ္ဇာလေန္တိ။ **ဧရကဝတ္တိကန္တိ** ဧရကဝတ္တကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ ဟေဋ္ဌာဂီဝတော ပဋ္ဌာယ စမ္မဝဋ္ဋေ ကန္တိတွာ[၄] ဂေါပ္ဖကေ ဌပေန္တိ[၅]၊ အထ နံ ယောတ္တေဟိ ဗန္ဓိတွာ ကဍ္ဎန္တိ။ သော အတ္တနော စမ္မဝဋ္ဋေ အက္ကမိတွာ အက္ကမိတွာ ပတတိ။ **စီရကဝါသိကန္တိ** စီရကဝါသိကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ တထေဝ စမ္မဝဋ္ဋေ ကန္တိတွာ ကဋိယံ ဌပေန္တိ၊ ကဋိတော ပဋ္ဌာယ ကန္တိတွာ ဂေါပ္ဖကေသု ဌပေန္တိ၊ ဥပရိမေဟိ ဟေဋ္ဌိမသရီရံ စီရကနိဝါသနနိဝတ္ထံ ဝိယ ဟောတိ။ **ဧဏေယျကန္တိ** ဧဏေယျကကမ္မကာရဏံ။ တံ ကရောန္တာ ဥဘောသု ကပ္ပရေသု စ ဥဘောသု ဇာဏုကေသု စ အယဝလယာနိ[၆] ဒတွာ အယသူလာနိ ကောဋ္ဋေန္တိ၊ သော စတူဟိ အယသူလေဟိ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌဟတိ။ အထ နံ ပရိဝါရေတွာ အဂ္ဂိံ ကရောန္တိ။ "ဧဏေယျကော ဇောတိပရိဂ္ဂဟော ယထာ"တိ အာဂတဋ္ဌာနေပိ ဣဒမေဝ ဝုတ္တံ။ တံ ကာလေန ကာလံ သူလာနိ အပနေတွာ စတူဟိ အဋ္ဌိကောဋီဟိယေဝ ဌပေန္တိ။ ဧဝရူပါ ကမ္မကာရဏာ နာမ နတ္ထိ။

ဗဠိသမံသိကန္တိ ဥဘတောမုခေဟိ ဗဠိသေဟိ ပဟရိတွာ စမ္မမံသနှာရူနိ ဥပ္ပါဋေန္တိ။ **ကဟာပဏိကန္တိ** သကလသရီရံ တိဏှာဟိ ဝါသီဟိ ကောဋိတော[၇] ပဋ္ဌာယ ကဟာပဏမတ္တံ ကဟာပဏမတ္တံ ပါတေန္တာ ကောဋ္ဋေန္တိ။ **ခါရာပတစ္ဆိကန္တိ**[၈] သရီရံ တတ္ထ တတ္ထ အာဝုဓေဟိ ပဟရိတွာ ကောစ္ဆေဟိ ခါရံ ဃံသန္တိ၊ စမ္မမံသနှာရူနိ ပဂ္ဃရိတွာ အဋ္ဌိကသင်္ခလိကာဝ တိဋ္ဌတိ။ **ပလိဃပရိဝတ္တိကန္တိ** ဧကေန ပဿေန နိပဇ္ဇာပေတွာ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒေန အယသူလံ ကောဋ္ဋေတွာ ပထဝိယာ ဧကာဗဒ္ဓံ ကရောန္တိ။ အထ နံ ပါဒေ ဂဟေတွာ အာဝိဉ္ဆန္တိ[၉]။ **ပလာလပီဌကန္တိ**

၁-ပက္ကဋ္ဌိတွာ (သီ)
၂-သင်္ခမုဏ္ဍကန္တိ (သီ)
၃-စာလေတွာ (သီ)၊ ဝဋ္ဋေတွာ (သျာ)
၄-ကန္တန္တာ (သီ)
၅-ပါတေန္တိ (သီ)
၆-အယဝဠာကာနိ (သီ၊ သျာ)
၇-ကဋိတော (သျာ)
၈-ခါရာပဋိစ္ဆကန္တိ (သျာ၊ က)
၉-အာဝိဇ္ဈန္တိ (သီ)၊ အာဝိဉ္စန္တိ (သျာ)

cheko kāraṇiko chavicammaṁ acchinditvā nisadapotehi aṭṭhīni bhinditvā kesesu gahetvā ukkhipati, maṁsarāsiyeva hoti. Atha naṁ keseheva pariyonandhitvā gaṇhanti, palālavaṭṭiṁ viya katvā puna veṭhenti. **Sunakhehipī**ti katipayāni divasāni āhāraṁ adatvā chātakasunakhehi khādāpenti. Te muhuttena aṭṭhikasaṅkhalikameva karonti. **Sūle uttāsente**ti sūle āropente.

Na paresaṁ pābhataṁ vilumpanto caratīti paresaṁ santakaṁ bhaṇḍaṁ parammukhaṁ[1] ābhataṁ antamaso antaravīthiyaṁ patitaṁ sahassabhaṇḍikampi disvā "iminā jīvissāmī"ti vilumpanto na vicarati[2], ko iminā atthoti piṭṭhipādena vā pavaṭṭetvā gacchati.

Pāpakoti lāmako. **Dukkho**ti aniṭṭho. **Kiñca tan**ti kiṁ nāma taṁ kāraṇaṁ bhaveyya. **Yāhan**ti yena ahaṁ. **Kāyaduccaritan**ti pāṇātipātādi tividhaṁ akusalaṁ kāyakammaṁ. **Kāyasucaritan**ti tassa paṭipakkhabhūtaṁ tividhaṁ kusalakammaṁ. **Vacīduccaritan**ti musāvādādi catubbidhaṁ akusalaṁ vacīkammaṁ. **Vacīsucaritan**ti tassa paṭipakkhabhūtaṁ catubbidhaṁ kusalakammaṁ. **Manoduccaritan**ti abhijjhādi tividhaṁ akusalakammaṁ. **Manosucaritan**ti tassa paṭipakkhabhūtaṁ tividhaṁ kusala kammaṁ. **Suddhaṁ attānaṁ pariharatī**ti ettha duvidhā suddhi pariyāyato ca nippariyā yato ca. Saraṇagamanena hi pariyāyena suddhaṁ attānaṁ pariharati nāma. Tathā pañcahi sīlehi, dasahi sīlehi catupārisuddhisīlena, paṭhamajjhānena -pa- nevasaññānāsaññāyatanena, sotāpattimaggena, sotāpattiphalena -pa- arahattamaggena pariyāyena suddhaṁ attānaṁ pariharati nāma. Arahattaphale patiṭṭhito pana khīṇāsavo chinnamūlake pañcakkhandhe nhāpentopi khādāpentopi bhuñjāpentopi nisīdāpentopi nipajjāpentopi nippariyāyeneva suddhaṁ nimmalaṁ attānaṁ pariharati paṭijaggatīti veditabbo.

Tasmāti yasmā imāni dve vajjāneva, no na vajjāni, tasmā. **Vajjabhīruno**ti vajjabhīrukā. **Vajjabhayadassāvino**ti vajjāni bhayato dassanasīlā. **Etaṁ pāṭikaṅkhan**ti etaṁ icchitabbaṁ, etaṁ avassaṁbhāvīti[3] attho. **Yan**ti nipātamattaṁ, kāraṇavacanaṁ vā yena kāraṇena parimuccissati sabba

1. Paṭimukhaṁ (Sī), pamukhaṁ (Syā) 2. Palumpanto vilumpanto na carati (Sī)
3. Etaṁ avassaṁbhāvī attani bhāvīti (Ka)

ဆေကော ကာရဏိကော ဆဝိစမ္မံ အစ္ဆိန္ဒိတွာ နိသဒပေါတေဟိ အဋ္ဌီနိ ဘိန္ဒိတွာ ကေသေသု ဂဟေတွာ ဥက္ခိပတိ၊ မံသရာသိယေဝ ဟောတိ။ အထ နံ ကေသေဟေဝ ပရိယောနန္ဓိတွာ ဂဏှန္တိ၊ ပလာလဝဋ္ဋိံ ဝိယ ကတွာ ပုန ဝေဌေန္တိ။ **သုနခေဟိပီ**တိ ကတိပယာနိ ဒိဝသာနိ အာဟာရံ အဒတွာ ဆာတကသုနခေဟိ ခါဒါပေန္တိ။ တေ မုဟုတ္တေန အဋ္ဌိကသင်္ခလိကမေဝ ကရောန္တိ။ **သူလေ ဥတ္တာသေန္တေ**တိ သူလေ အာရောပေန္တေ။

န ပရေသံ ပါဘတံ ဝိလုမ္ပန္တော စရတီတိ ပရေသံ သန္တကံ ဘဏ္ဍံ ပရမ္မုခံ[1] အာဘတံ အန္တမသော အန္တရဝီထိယံ ပတိတံ သဟဿဘဏ္ဍိကမ္ပိ ဒိသွာ "ဣမိနာ ဇီဝိဿာမီ"တိ ဝိလုမ္ပန္တော န ဝိစရတိ[2]၊ ကော ဣမိနာ အတ္ထောတိ ပိဋ္ဌိပါဒေန ဝါ ပဝတ္တေတွာ ဂစ္ဆတိ။

ပါပကောတိ လာမကော။ **ဒုက္ခော**တိ အနိဋ္ဌော။ **ကိဉ္စ တ**န္တိ ကိံ နာမ တံ ကာရဏံ ဘဝေယျ။ **ယာဟ**န္တိ ယေန အဟံ။ **ကာယဒုစ္စရိတ**န္တိ ပါဏာတိပါတာဒိ တိဝိဓံ အကုသလံ ကာယကမ္မံ။ **ကာယသုစရိတ**န္တိ တဿ ပဋိပက္ခဘူတံ တိဝိဓံ ကုသလကမ္မံ။ **ဝစီဒုစ္စရိတ**န္တိ မုသာဝါဒါဒိ စတုဗ္ဗိဓံ အကုသလံ ဝစီကမ္မံ။ **ဝစီသုစရိတ**န္တိ တဿ ပဋိပက္ခဘူတံ စတုဗ္ဗိဓံ ကုသလကမ္မံ။ **မနောဒုစ္စရိတ**န္တိ အဘိဇ္ဈာဒိ တိဝိဓံ အကုသလကမ္မံ။ **မနောသုစရိတ**န္တိ တဿ ပဋိပက္ခဘူတံ တိဝိဓံ ကုသလကမ္မံ။ **သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတီ**တိ ဧတ္ထ ဒုဝိဓာ သုဒ္ဓိ ပရိယာယတော စ နိပ္ပရိယာယတော စ။ သရဏဂမနေန ဟိ ပရိယာယေန သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ နာမ။ တထာ ပဉ္စဟိ သီလေဟိ၊ ဒသဟိ သီလေဟိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန၊ ပဌမဇ္ဈာနေန။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနေန၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန၊ သောတာပတ္တိဖလေန။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပရိယာယေန သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ နာမ။ အရဟတ္တဖလေ ပတိဋ္ဌိတော ပန ခီဏာသဝေါ ဆိန္နမူလကေ ပဉ္စက္ခန္ဓေ နှာပေန္တောပိ ခါဒါပေန္တောပိ ဘုဉ္ဇာပေန္တောပိ နိသီဒါပေန္တောပိ နိပဇ္ဇာပေန္တောပိ နိပ္ပရိယာယေနေဝ သုဒ္ဓံ နိမ္မလံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ ပဋိဇဂ္ဂတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

တသ္မာတိ ယသ္မာ ဣမာနိ ဒွေ ဝဇ္ဇာနေဝ, နော န ဝဇ္ဇာနိ၊ တသ္မာ။ **ဝဇ္ဇဘီရုနော**တိ ဝဇ္ဇဘီရုကာ။ **ဝဇ္ဇဘယဒဿာဝိနော**တိ ဝဇ္ဇာနိ ဘယတော ဒဿနသီလာ။ **ဧတံ ပါဋိကင်္ခ**န္တိ ဧတံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ ဧတံ အဝဿံဘာဝီတိ[3] အတ္ထော။ **ယ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ ကာရဏဝစနံ ဝါ ယေန ကာရဏေန ပရိမုစ္စိဿတိ သဗ္ဗ-

၁-ပဋိမုခံ (သီ)၊ ပမုခံ (သျာ) ၂-ပလုမ္ပန္တော ဝိလုမ္ပန္တော န စရတိ (သီ)
၃-ဧတံ အဝဿံဘာဝီ အတ္တနိ ဘာဝီတိ (က)

vajjehi. Kena pana kāraṇena parimuccissatīti? Catutthamaggena ceva catutthaphalena ca. Maggena hi parimuccati nāma, phalaṁ patto[1] parimutto nāma hotīti. Kiṁ pana khīṇāsavassa akusalaṁ na vipaccatīti? Vipaccati, taṁ pana khīṇāsavabhāvato pubbe kataṁ. Tañca kho imasmiṁyeva attabhāve, samparāye panassa kammaphalaṁ nāma natthīti. . Paṭhamaṁ.

2. Padhānasuttavaṇṇanā

2. Dutiye **padhānānī**ti vīriyāni. Vīriyañhi padahitabbato padhānabhāvakaraṇato vā padhānanti vuccati. **Durabhisambhavānī**ti dussahāni duppūriyāni[2], dukkarānīti attho. **Agāraṁ ajjhāvasatan**ti agāre vasantānaṁ. **Cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja-parikkhārānuppadānatthaṁ padhānan**ti etesaṁ cīvarādīnaṁ catunnaṁ paccayānaṁ anuppadānatthāya padhānaṁ nāma durabhisambhavanti dasseti. Caturatanikampi hi pilo tikaṁ, pasatataṇḍulamattaṁ vā bhattaṁ, caturatanikaṁ vā paṇṇasālaṁ, telasappinavanītā dīsu vā appamattakampi bhesajjaṁ paresaṁ dethāti vattumpi nīharitvā dātumpi dukkaraṁ ubhatobyūḷhasaṅgāmappavesanasadisaṁ. Tenāha Bhagavā—

"Dānañca yuddhañca samānamāhu,
Appāpi santā bahuke jinanti.
Appampi ce saddahāno dadāti,
Teneva so hoti sukhī paratthā"ti[3].

Agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānanti gehato nikkhamitvā agārassa gharāvāsassa hitāvahehi kasigorakkhādīhi virahitaṁ anagāriyaṁ pabbajjaṁ upagatānaṁ. **Sabbūpadhipaṭinissaggatthāya padhānan**ti sabbesaṁ khandhūpadhikilesūpadhi-abhisaṅkhārūpadhisaṅkhātānaṁ upadhīnaṁ paṭinissaggasaṅkhātassa nibbānassa atthāya vipassanāya ceva maggena[4] ca sahajātavīriyaṁ. **Tasmā**ti yasmā imāni dve padhānāni durabhisambhavāni, tasmā. . Dutiyaṁ.

1. Phale patte (Ka)
2. Duppariyāni (Syā)
3. Khu 5. 183; Saṁ 1. 20 piṭṭhesu.
4. Aggamaggena (Ka)

ဝဇ္ဇေဟိ။ ကေန ပန ကာရဏေန ပရိမုစ္စိဿတီတိ? စတုတ္ထမဂ္ဂေန စေဝ စတုတ္ထဖလေန စ။ မဂ္ဂေန ဟိ ပရိမုစ္စတိ နာမ၊ ဖလံ ပတ္တော[၁] ပရိမုတ္တော နာမ ဟောတီတိ။ ကိံ ပန ခီဏာသဝဿ အကုသလံ န ဝိပစ္စတီတိ? ဝိပစ္စတိ၊ တံ ပန ခီဏာသဝဘာဝတော ပုဗ္ဗေ ကတံ။ တဉ္စ ခေါ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ၊ သမ္ပရာယေ ပနဿ ကမ္မဖလံ နာမ နတ္ထီတိ။ ။ပဌမံ။

၂-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **ပဓာနာနီ**တိ ဝီရိယာနိ။ ဝီရိယဉှိ ပဒဟိတဗ္ဗတော ပဓာနဘာဝကရဏတော ဝါ ပဓာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဒုရဘိသမ္ဘဝါနီ**တိ ဒုဿဟာနိ ဒုပ္ပူရိယာနိ[၂]၊ ဒုက္ကရာနီတိ အတ္ထော။ **အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတ**န္တိ အဂါရေ ဝသန္တာနံ။ **စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာနုပ္ပဒါနတ္ထံ ပဓာ-န**န္တိ ဧတေသံ စီဝရာဒီနံ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ အနုပ္ပဒါနတ္ထာယ ပဓာနံ နာမ ဒုရဘိသမ္ဘဝန္တိ ဒဿေတိ။ စတုရတနိကမ္ပိ ဟိ ပိလောတိကံ, ပသတတဏ္ဍုလမတ္တံ ဝါ ဘတ္တံ, စတုရတနိကံ ဝါ ပဏ္ဏသာလံ, တေလသပ္ပိနဝနီတာဒီသု ဝါ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဘေသဇ္ဇံ ပရေသံ ဒေထာတိ ဝတ္တုမ္ပိ နီဟရိတွာ ဒါတုမ္ပိ ဒုက္ကရံ ဥဘတောဗျူဠှသင်္ဂါမပ္ပဝေသနသဒိသံ။ တေနာဟ ဘဂဝါ—

"ဒါနဉ္စ ယုဒ္ဓဉ္စ သမာနမာဟု၊
အပ္ပါပိ သန္တာ ဗဟုကေ ဇိနန္တိ။
အပ္ပမ္ပိ စေ သဒ္ဒဟာနော ဒဒါတိ၊
တေနေဝ သော ဟောတိ သုခီ ပရတ္ထာ"တိ[၃]။

အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတာနန္တိ ဂေဟတော နိက္ခမိတွာ အဂါရဿ ဃရာဝါသဿ ဟိတာဝဟေဟိ ကသိဂေါရက္ခာဒီဟိ ဝိရဟိတံ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတာနံ။ **သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂတ္ထာယ ပဓာန**န္တိ သဗ္ဗေသံ ခန္ဓူပဓိကိလေသူပဓိအဘိသင်္ခါရူပဓိသင်္ခါတာနံ ဥပဓီနံ ပဋိနိဿဂ္ဂသင်္ခါတဿ နိဗ္ဗာနဿ အတ္ထာယ ဝိပဿနာယ စေဝ မဂ္ဂေန[၄] စ သဟဇာတဝီရိယံ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဣမာနိ ဒွေ ပဓာနာနိ ဒုရဘိသမ္ဘဝါနိ၊ တသ္မာ။ ။ဒုတိယံ။

၁-ဖလေ ပတ္တေ (က)
၂-ဒုပ္ပရိယာနိ (သျာ)
၃-ခု ၅-၁၈၃၊ သံ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေသု။
၄-အဂ္ဂမဂ္ဂေန (က)

3. Tapanīyasuttavaṇṇanā

3. Tatiye **tapanīyā**ti idha ceva samparāye ca tapantīti tapanīyā. **Tappatī**ti cittasantāpena tappati anusocati kāyaduccaritaṁ katvā Nandayakkho viya Nandamāṇavo viya Nandagoghātako viya Devadatto viya Dvebhātikā viya ca. Te kira gāvaṁ[1] vadhitvā maṁsaṁ dve koṭṭhāse akaṁsu. Tato kaniṭṭho jeṭṭhakaṁ āha "mayhaṁ dārakā bahū, imāni me[2] antāni dehī"ti. Atha naṁ so "sabbaṁ maṁsaṁ dvedhā vibhattaṁ, puna kiṁ maggasī"ti paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Nivattitvā ca naṁ olokento mataṁ disvā "bhāriyaṁ me kammaṁ katan"ti cittaṁ uppādesi. Athassa balavasoko uppajji. So ṭhitaṭṭhānepi nisinnaṭṭhānepi tadeva kammaṁ āvajjeti, cittassādaṁ na labhati. Asitapītakhāyitasāyitampissa sarīre ojaṁ na pharati, aṭṭhicammamattameva ahosi. Atha naṁ eko thero disvā "upāsaka tvaṁ pahūta-annapāno, aṭṭhicammamattameva te avasiṭṭhaṁ, atthi nu kho te kiñci tapanīyakamman"ti. So "āma bhante"ti sabbaṁ ārocesi. Atha naṁ thero "bhāriyaṁ te upāsaka kammaṁ kataṁ, anaparādhaṭṭhāne aparaddhan"ti āha. So teneva kammena kālaṁ katvā niraye nibbatto. Vacīduccaritena Suppabuddhasakkakokālikaciñcamāṇavikādayo viya tappati. Sesamettha catutthe ca uttānatthameva.

5. Upaññātasuttavaṇṇanā

5. Pañcame **dvinnāhan**ti dvinnaṁ ahaṁ. **Upaññāsin**ti upagantvā guṇaṁ aññāsiṁ, jāniṁ paṭivijjhinti attho. Idāni te dhamme dassento **yā ca asantuṭṭhitā**ti-ādimāha. Imaṁ hi dhammadvayaṁ nissāya Satthā sabbaññutaṁ patto, tasmā tassānubhāvaṁ dassento evamāha. Tattha **asantuṭṭhitā kusalesu dhammesū**ti iminā imaṁ dīpeti—"ahaṁ jhānamattakena vā obhāsanimittamattakena vā asantuṭṭho hutvā arahattamaggameva uppādesiṁ. Yāva so na uppajji, na tāvāhaṁ santuṭṭho ahosiṁ. Padhānasmiṁ ca anukkaṇṭhito hutvā anosakkanāya[3] ṭhatvāyeva padhānakiriyaṁ akāsin"ti imamatthaṁ dassento **yā ca appaṭivānitā**ti-ādimāha. Tattha **appaṭivānitā**ti appaṭikkamanā anosakkanā. **Appaṭivānī**

1. Gāviṁ (Sī, Syā) 2. Dve (Sī) 3. Anosakkatāya (Syā)

၃-တပနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **တပနီယာ**တိ ဣဓ စေဝ သမ္ပရာယေ စ တပန္တီတိ တပနီယာ။ **တပ္ပတီ**တိ စိတ္တသန္တာပေန တပ္ပတိ အနုသောစတိ ကာယဒုစ္စရိတံ ကတွာ နန္ဒယက္ခော ဝိယ နန္ဒမာဏဝေါ ဝိယ နန္ဒဂေါဃာတကော ဝိယ ဒေဝဒတ္တော ဝိယ ဒွေဘာတိကာ ဝိယ စ။ တေ ကိရ ဂါဝံ[၁] ဝဓိတွာ မံသံ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ အကံသု။ တတော ကနိဋ္ဌော ဇေဋ္ဌကံ အာဟ "မယှံ ဒါရကာ ဗဟူ၊ ဣမာနိ မေ[၂] အန္တာနိ ဒေဟီ"တိ။ အထ နံ သော "သဗ္ဗံ မံသံ ဒွေဓာ ဝိဘတ္တံ၊ ပုန ကိံ မဂ္ဂသီ"တိ ပဟရိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေသိ။ နိဝတ္တိတွာ စ နံ ဩလောကေန္တော မတံ ဒိသွာ "ဘာရိယံ မေ ကမ္မံ ကတ"န္တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေသိ။ အထဿ ဗလဝသောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ သော ဌိတဋ္ဌာနေပိ နိသိန္နဋ္ဌာနေပိ တဒေဝ ကမ္မံ အာဝဇ္ဇေတိ၊ စိတ္တဿာဒံ န လဘတိ။ အသိတပီတခါယိတသာယိတမ္ပိဿ သရီရေ ဩဇံ န ဖရတိ၊ အဋ္ဌိစမ္မမတ္တမေဝ အဟောသိ။ အထ နံ ဧကော ထေရော ဒိသွာ "ဥပါသက တွံ ပဟူတအန္နပါနော၊ အဋ္ဌိစမ္မမတ္တမေဝ တေ အဝသိဋ္ဌံ၊ အတ္ထိ နု ခေါ တေ ကိဉ္စိ တပနီယကမ္မ"န္တိ။ သော "အာမ ဘန္တေ"တိ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ အထ နံ ထေရော "ဘာရိယံ တေ ဥပါသက ကမ္မံ ကတံ၊ အနပရာဓဋ္ဌာနေ အပရဒ္ဓ"န္တိ အာဟ။ သော တေနေဝ ကမ္မေန ကာလံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဝစီဒုစ္စရိတေန သုပ္ပဗုဒ္ဓသက္ကကောကာလိကစိဉ္စမာဏဝိကာဒယော ဝိယ တပ္ပတိ။ သေသမေတ္ထ စတုတ္ထေ စ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၅-ဥပညာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ **ဒွိန္နာဟ**န္တိ ဒွိန္နံ အဟံ။ **ဥပညာသိ**န္တိ ဥပဂန္တွာ ဂုဏံ အညာသိံ၊ ဇာနိံ ပဋိဝိဇ္ဈိန္တိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ တေ ဓမ္မေ ဒဿေန္တော **ယာ စ အသန္တုဋ္ဌိတာ**တိအာဒိမာဟ။ ဣမံ ဟိ ဓမ္မဒွယံ နိဿာယ သတ္ထာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ တသ္မာ တဿာနုဘာဝံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **အသန္တုဋ္ဌိတာ ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ ဣမိနာ ဣမံ ဒီပေတိ—"အဟံ ဈာနမတ္တကေန ဝါ ဩဘာသနိမိတ္တမတ္တကေန ဝါ အသန္တုဋ္ဌော ဟုတွာ အရဟတ္တမဂ္ဂမေဝ ဥပ္ပါဒေသိံ။ ယာဝ သော န ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ န တာဝါဟံ သန္တုဋ္ဌော အဟောသိံ။ ပဓာနသ္မိံ စ အနုက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ အနောသက္ကနာယ[၃] ဌတွာယေဝ ပဓာနကိရိယံ အကာသိ"န္တိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော **ယာ စ အပ္ပဋိဝါနိတာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပဋိဝါနိတာ**တိ အပ္ပဋိက္ကမနာ အနောသက္ကနာ။ **အပ္ပဋိဝါနီ**

၁-ဂါဝိံ (သီ၊ သျာ) ၂-ဒွေ (သီ) ၃-အနောသက္ကတာယ (သျာ)

sudāhaṁ bhikkhave padahāmīti ettha **sudan**ti nipātamattaṁ, ahaṁ bhikkhave anosakka nāyaṁ ṭhito bodhisattakāle sabbaññutaṁ patthento padhānamakāsinti ayamettha attho.

Idāni yathā tena taṁ padhānaṁ kataṁ, taṁ dassento **kāmaṁ taco cā**ti-ādimāha. Tattha **pattabban**ti iminā pattabbaṁ guṇajātaṁ dasseti. **Purisathāmenā**ti-ādinā[1] purisassa ñāṇathāmo ñāṇavīriyaṁ ñāṇaparakkamo ca kathito. **Saṇṭhānan**ti ṭhapanā appavattanā osakkanā, paṭippassaddhīti attho. Ettāvatā tena caturaṅgasamannāgataṁ vīriyādhiṭṭhānaṁ nāma kathitaṁ. Ettha hi kāmaṁ taco cāti ekaṁ aṅgaṁ, nhāru cāti ekaṁ, aṭṭhi cāti ekaṁ, maṁsalohitanti ekaṁ, imāni cattāri aṅgāni. **Purisathāmenā**ti-ādīni adhimattavīriyādhivacanāni. Iti purimehi catūhi aṅgehi samannāgatena[2] hutvā evaṁ adhiṭṭhitaṁ vīriyaṁ caturaṅgasamannāgataṁ vīriyādhiṭṭhānaṁ nāmāti veditabbaṁ. Ettāvatā tena Bodhipallaṅke attano āgamanīyapaṭipadā kathitā.

Idāni tāya paṭipadāya paṭiladdhaguṇaṁ kathetuṁ **tassa mayhaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **appamādādhigatā**ti sati-avippavāsasaṅkhātena appamādena adhigatā, na suttappamattena[3] laddhā. **Sambodhī**ti[4] catumaggañāṇañceva sabbaññutaññāṇañca. Na hi sakkā etaṁ suttappamattena adhigantunti. Tenāha "appamādādhigatā sambodhī"ti. **Anuttaro yogakkhemo**ti na kevalaṁ bodhiyeva, arahattaphalanibbānasaṅkhāto anuttaro yogakkhemopi appamādādhigatova.

Idāni attanā paṭiladdhaguṇesu bhikkhusaṁghaṁ samādapento **tumhe cepi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **yassatthāyā**ti yassa atthāya, yaṁ upasampajja viharitukāmā hutvāti attho. **Tadanuttaran**ti taṁ anuttaraṁ. **Brahmacariyapariyosānan**ti maggabrahmacariyassa pariyosānabhūtaṁ ariyaphalaṁ. **Abhiññā sacchikatvā**ti abhiññāya uttamapaññāya paccakkhaṁ katvā. **Upasampajja viharissathā**ti paṭilabhitvā pāpuṇitvā viharissatha. **Tasmā**ti yasmā appaṭivānapadhānaṁ nāmetaṁ bahūpakāraṁ uttamatthasādhakaṁ, tasmā.

1. ...ādīsu (Sī, Syā)
2. Samannāgataṁ (Syā, Ka)
3. Mattappamattena (Ka)
4. Bodhīti (Sī, Syā)

သုဒါဟံ ဘိက္ခဝေ ပဒဟာမီတိ ဧတ္ထ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ အဟံ ဘိက္ခဝေ အနောသက္ကနာယံ ဌိတော ဗောဓိသတ္တကာလေ သဗ္ဗညုတံ ပတ္ထေန္တော ပဓာနမကာသိန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယထာ တေန တံ ပဓာနံ ကတံ၊ တံ ဒဿေန္တော **ကာမံ တစော စာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပတ္တဗ္ဗ**န္တိ ဣမိနာ ပတ္တဗ္ဗံ ဂုဏဇာတံ ဒဿေတိ။ **ပုရိသထာမေနာ**တိအာဒိနာ[၁] ပုရိသဿ ဉာဏထာမော ဉာဏဝီရိယံ ဉာဏပရက္ကမော စ ကထိတော။ **သဏ္ဌာန**န္တိ ဌပနာ အပ္ပဝတ္တနာ ဩသက္ကနာ၊ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓီတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ တေန စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယာဓိဋ္ဌာနံ နာမ ကထိတံ။ ဧတ္ထ ဟိ ကာမံ တစော စာတိ ဧကံ အင်္ဂံ၊ နှာရု စာတိ ဧကံ၊ အဋ္ဌိ စာတိ ဧကံ၊ မံသလောဟိတန္တိ ဧကံ၊ ဣမာနိ စတ္တာရိ အင်္ဂါနိ။ **ပုရိသထာမေနာ**တိအာဒီနိ အဓိမတ္တဝီရိယာဓိဝစနာနိ။ ဣတိ ပုရိမေဟိ စတူဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတေန[၂] ဟုတွာ ဧဝံ အဓိဋ္ဌိတံ ဝီရိယံ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယာဓိဋ္ဌာနံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧတ္တာဝတာ တေန ဗောဓိပလ္လင်္ကေ အတ္တနော အာဂမနီယပဋိပဒါ ကထိတာ။

ဣဒါနိ တာယ ပဋိပဒါယ ပဋိလဒ္ဓဂုဏံ ကထေတုံ **တဿ မယှံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပမာဒါဓိဂတာ**တိ သတိအဝိပ္ပဝါသသင်္ခါတေန အပ္ပမာဒေန အဓိဂတာ၊ န သုတ္တပ္ပမတ္တေန[၃] လဒ္ဓါ။ **သမ္ဗောဓီ**တိ[၄] စတုမဂ္ဂဉာဏဉ္စေဝ သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စ။ န ဟိ သက္ကာ ဧတံ သုတ္တပ္ပမတ္တေန အဓိဂန္တုန္တိ။ တေနာဟ "အပ္ပမာဒါဓိဂတာ သမ္ဗောဓီ"တိ။ **အနုတ္တရော ယောဂက္ခေမော**တိ န ကေဝလံ ဗောဓိယေဝ၊ အရဟတ္တဖလနိဗ္ဗာနသင်္ခါတော အနုတ္တရော ယောဂက္ခေမောပိ အပ္ပမာဒါဓိဂတောဝ။

ဣဒါနိ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓဂုဏေသု ဘိက္ခုသံဃံ သမာဒပေန္တော **တုမှေ စေပိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယဿတ္ထာယာ**တိ ယဿ အတ္ထာယ၊ ယံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိတုကာမာ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **တဒနုတ္တရ**န္တိ တံ အနုတ္တရံ။ **ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာန**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ ပရိယောသာနဘူတံ အရိယဖလံ။ **အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အဘိညာယ ဥတ္တမပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿထာ**တိ ပဋိလဘိတွာ ပါပုဏိတွာ ဝိဟရိဿထ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အပ္ပဋိဝါနပဓာနံ နာမေတံ ဗဟူပကာရံ ဥတ္တမတ္ထသာဓကံ၊ တသ္မာ။

၁-....အာဒီသု (သီ၊ သျာ)
၂-သမန္နာဂတံ (သျာ၊ က)
၃-မတ္တပ္ပမတ္တေန (က)
၄-ဗောဓီတိ (သီ၊ သျာ)

6. Saññojanasuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **saṁyojaniyesu dhammesū**ti dasannaṁ saṁyojanānaṁ paccayabhūtesu tebhūmakadhammesu. **Assādānupassitā**ti assādato passitā passanabhāvoti attho. **Nibbidānupassitā**ti nibbidāvasena ukkaṇṭhanavasena passanabhāvo. **Jātiyā**ti khandha nibbattito. **Jarāyā**ti khandhaparipākato. **Maraṇenā**ti khandhabhedato. **Sokehī**ti antoni jjhāyanalakkhaṇehi sokehi. **Paridevehī**ti tannissitalālappitalakkhaṇehi paridevehi. **Dukkhehī**ti kāyapaṭipīḷanadukkhehi. **Domanassehī**ti manovighātadomanassehi. **Upāyā sehī**ti adhimattāyāsalakkhaṇa-upāyāsehi. **Dukkhasmā**ti sakalavaṭṭadukkhato. **Pajahatī**ti maggena pajahati. **Pahāyā**ti ettha pana phalakkhaṇo kathito. Imasmiṁ sutte vaṭṭavi vaṭṭaṁ kathitaṁ.

7. Kaṇhasuttavaṇṇanā

7. Sattame **kaṇhā**ti na kāḷavaṇṇatāya kaṇhā, kaṇhatāya pana upanentīti nipphattikāḷatāya kaṇhā. Sarasenāpi vā sabbākusaladhammā kaṇhā eva. Na hi tesaṁ uppattiyā cittaṁ pabhassaraṁ hoti. **Ahirikan**ti ahirikabhāvo. **Anottappan**ti anottāpibhāvo[1].

8. Sukkasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **sukkā**ti na vaṇṇasukkatāya sukkā, sukkatāya pana upanentīti nipphattisukkatāya sukkā. Sarasenāpi vā sabbakusaladhammā sukkā eva. Tesaṁ hi uppattiyā cittaṁ pabhassaraṁ hoti. **Hirī ca ottappañcā**ti ettha pāpato jigucchanalakkhaṇā hirī, bhāyanalakkhaṇaṁ ottappaṁ. Yaṁ panettha vitthārato vattabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge vuttameva.

9. Cariyasuttavaṇṇanā

9. Navame **lokaṁ pālentī**ti lokaṁ sandhārenti ṭhapenti rakkhanti. **Nayidha paññāyetha mātā**ti imasmiṁ loke janikā mātā "ayaṁ me

1. Anottappibhāvo (Syā)

၆-သညောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **သံယောဇနိယေသု ဓမ္မေသူ**တိ ဒသန္နံ သံယောဇနာနံ ပစ္စယဘူတေသု တေဘူမကဓမ္မေသု။ **အဿာဒါနုပဿိတာ**တိ အဿာဒတော ပဿိတာ ပဿနဘာဝေါတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗိဒါနုပဿိတာ**တိ နိဗ္ဗိဒါဝသေန ဥက္ကဏ္ဌနဝသေန ပဿနဘာဝေါ။ **ဇာတိယာ**တိ ခန္ဓနိဗ္ဗတ္တိတော။ **ဇရာယာ**တိ ခန္ဓပရိပါကတော။ **မရဏေနာ**တိ ခန္ဓဘေဒတော။ **သောကေဟီ**တိ အန္တောနိဇ္ဈာယနလက္ခဏေဟိ သောကေဟိ။ **ပရိဒေဝေဟီ**တိ တန္နိဿိတလာလပ္ပိတလက္ခဏေဟိ ပရိဒေဝေဟိ။ **ဒုက္ခေဟီ**တိ ကာယပဋိပီဠနဒုက္ခေဟိ။ **ဒောမနဿေဟီ**တိ မနောဝိဃာတဒေါမနဿေဟိ။ **ဥပါယာသေဟီ**တိ အဓိမတ္တာယာသလက္ခဏဥပါယာသေဟိ။ **ဒုက္ခသ္မာ**တိ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခတော။ **ပဇဟတီ**တိ မဂ္ဂေန ပဇဟတိ။ **ပဟာယာ**တိ ဧတ္ထ ပန ဖလက္ခဏော ကထိတော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၇-ကဏှသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ကဏှာ**တိ န ကာဠဝဏ္ဏတာယ ကဏှာ၊ ကဏှတာယ ပန ဥပနေန္တီတိ နိပ္ဖတ္တိကာဠတာယ ကဏှာ။ သရသေနာပိ ဝါ သဗ္ဗာကုသလဓမ္မာ ကဏှာ ဧဝ။ န ဟိ တေသံ ဥပ္ပတ္တိယာ စိတ္တံ ပဘဿရံ ဟောတိ။ **အဟိရိက**န္တိ အဟိရိကဘာဝေါ။ **အနောတ္တပ္ပ**န္တိ အနောတ္တာပိဘာဝေါ[၁]။

၈-သုက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **သုက္ကာ**တိ န ဝဏ္ဏသုက္ကတာယ သုက္ကာ၊ သုက္ကတာယ ပန ဥပနေန္တီတိ နိပ္ဖတ္တိသုက္ကတာယ သုက္ကာ။ သရသေနာပိ ဝါ သဗ္ဗကုသလဓမ္မာ သုက္ကာ ဧဝ။ တေသံ ဟိ ဥပ္ပတ္တိယာ စိတ္တံ ပဘဿရံ ဟောတိ။ **ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ ပါပတော ဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာ ဟိရီ၊ ဘာယနလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ။ ယံ ပနေတ္ထ ဝိတ္ထာရတော ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တမေဝ။

၉-စရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ **လောကံ ပါလေန္တီ**တိ လောကံ သန္ဓာရေန္တိ ဌပေန္တိ ရက္ခန္တိ။ **နယိဓ ပညာယေထ မာတာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ ဇနိကာ မာတာ "အယံ မေ

၁-အနောတ္တပ္ပိဘာဝေါ (သျာ)

mātā”ti garucittīkāravasena[1] na paññāyetha. Sesapadesupi eseva nayo. **Sambhedan**ti saṅkaraṁ mariyādabhedaṁ vā. **Yathā ajeḷakā**ti-ādīsu ete hi sattā “ayaṁ me mātā”ti vā “mātucchā”ti vā garucittīkāravasena[1] na jānanti. Yaṁ vatthuṁ nissāya uppannā, tattheva vippaṭipajjanti. Tasmā upamaṁ āharanto “yathā ajeḷakā”ti-ādimāha.

10. Vassūpanāyikasuttavaṇṇanā

10. Dasamaṁ aṭṭhuppattiyaṁ vuttaṁ. Katara-aṭṭhuppattiyaṁ? Manussānaṁ ujjhāyane. Bhagavatā hi paṭhamabodhiyaṁ vīsati vassāni vassūpanāyikā apaññattā ahosi. Bhikkhū anibaddhavāsā[2] vassepi utuvassepi yathāsukhaṁ vicariṁsu. Te disvā manussā “kathañhi nāma samaṇā sakyaputtiyā hemantampi gimhampi vassampi cārikaṁ carissanti haritāni tiṇāni sammaddantā ekindriyaṁ jīvaṁ viheṭhentā bahū khuddake pāṇe saṁghātaṁ āpādentā. Ime hi nāma aññatitthiyā durakkhātadhammā vassāvāsaṁ allīyissanti saṁkasāyissanti[3], ime nāma sakuṇā rukkhaggesu kulāvakāni katvā vassāvāsaṁ allīyissanti saṁkasāyissantī”ti-ādīni vatvā ujjhāyiṁsu. Tamatthaṁ bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ. Bhagavā taṁ aṭṭhuppattiṁ katvā imaṁ suttaṁ desento paṭhamaṁ tāva “anujānāmi bhikkhave vassaṁ upagantun”ti[4] ettakamevāha. Atha bhikkhūnaṁ “kadā nu kho vassaṁ upagantabban”ti uppannaṁ vitakkaṁ sutvā “anujānāmi bhikkhave vassāne vassaṁ upagantun”ti āha. Atha kho bhikkhūnaṁ etadahosi “kati nu kho vassūpanāyikā”ti. Bhagavato etamatthaṁ ārocesuṁ. Taṁ sutvā sakalampi idaṁ suttaṁ desento **dvemā bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **vassūpanāyikā**ti vassūpagamanāni. **Purimikā**ti aparajjugatāya āsāḷhiyā upagantabbā purimakattikapuṇṇamipariyosānā paṭhamā temāsī. **Pacchimikā**ti māsagatāya āsāḷhiyā upagantabbā pacchimakattikapariyosānā pacchimā temāsīti.

Kammakāraṇavaggo paṭhamo.

---

1. Garucittakāravasena (Sī, Syā)
2. Anibaddhavassā (Syā, Ka)
3. Saṅkāsayissanti (Sī, Syā)
4. Vi 3. 192 piṭṭhe.

မာတာ”တိ ဂရုစိတ္တီကာရဝသေန[၁] န ပညာယေထ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သမ္ဘေဒန္တိ** သင်္ကရံ မရိယာဒဘေဒံ ဝါ။ **ယထာ အဇေဠကာ**တိအာဒီသု ဧတေ ဟိ သတ္တာ “အယံ မေ မာတာ”တိ ဝါ “မာတုစ္ဆာ”တိ ဝါ ဂရုစိတ္တီကာရဝသေန[၁] န ဇာနန္တိ။ ယံ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ဥပ္ပန္နာ၊ တတ္ထေဝ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ ဥပမံ အာဟရန္တော “ယထာ အဇေဠကာ”တိအာဒိမာဟ။

၁၀-ဝဿူပနာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိယံ ဝုတ္တံ။ ကတရအဋ္ဌုပ္ပတ္တိယံ? မနုဿာနံ ဥဇ္ဈာယနေ။ ဘဂဝတာ ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိ ဝဿာနိ ဝဿူပနာယိကာ အပညတ္တာ အဟောသိ။ ဘိက္ခူ အနိဗဒ္ဓဝါသာ[၂] ဝဿေပိ ဥတုဝဿေပိ ယထာသုခံ ဝိစရိံသု။ တေ ဒိသွာ မနုဿာ “ကထဉှိ နာမ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ ဟေမန္တမ္ပိ ဂိမှမ္ပိ ဝဿမ္ပိ စာရိကံ စရိဿန္တိ ဟရိတာနိ တိဏာနိ သမ္မဒ္ဒန္တာ ဧကိန္ဒြိယံ ဇီဝံ ဝိဟေဌေန္တာ ဗဟူ ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ သံဃာတံ အာပါဒေန္တာ။ ဣမေ ဟိ နာမ အညတိတ္ထိယာ ဒုရက္ခာတဓမ္မာ ဝဿာဝါသံ အလ္လီယိဿန္တိ သံကသာယိဿန္တိ[၃]၊ ဣမေ နာမ သကုဏာ ရုက္ခဂ္ဂေသု ကုလာဝကာနိ ကတွာ ဝဿာဝါသံ အလ္လီယိဿန္တိ သံကသာယိဿန္တီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ဥဇ္ဈာယိံသု။ တမတ္ထံ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ ဘဂဝါ တံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကတွာ ဣမံ သုတ္တံ ဒေသေန္တော ပဌမံ တာဝ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝဿံ ဥပဂန္တု”န္တိ[၄] ဧတ္တကမေဝါဟ။ အထ ဘိက္ခူနံ “ကဒါ နု ခေါ ဝဿံ ဥပဂန္တဗ္ဗ”န္တိ ဥပ္ပန္နံ ဝိတက္ကံ သုတွာ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝဿာနေ ဝဿံ ဥပဂန္တု”န္တိ အာဟ။ အထ ခေါ ဘိက္ခူနံ ဧတဒဟောသိ “ကတိ နု ခေါ ဝဿူပနာယိကာ”တိ။ ဘဂဝတော ဧတမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ တံ သုတွာ သကလမ္ပိ ဣဒံ သုတ္တံ ဒေသေန္တော **ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝဿူပနာယိကာ**တိ ဝဿူပဂမနာနိ။ **ပုရိမိကာ**တိ အပရဇ္ဇုဂတာယ အာသာဠှိယာ ဥပဂန္တဗ္ဗာ ပုရိမကတ္တိကပုဏ္ဏမိပရိယောသာနာ ပဌမာ တေမာသီ။ **ပစ္ဆိမိကာ**တိ မာသဂတာယ အာသာဠှိယာ ဥပဂန္တဗ္ဗာ ပစ္ဆိမကတ္တိကပရိယောသာနာ ပစ္ဆိမာ တေမာသီတိ။

ကမ္မကာရဏဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁- ဂရုစိတ္တကာရဝသေန (သီ၊ သျာ)
၂- အနိဗဒ္ဓဝဿာ (သျာ၊ က)
၃- သင်္ကာသယိဿန္တိ (သီ၊ သျာ)
၄- ဝိ ၃- ၁၉၂- ပိဋ္ဌေ။

2. Adhikaraṇavaggavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **balānī**ti kenaṭṭhena balāni. Akampiyaṭṭhena[1] balāni nāma, tathā durabhibhavanaṭṭhena anajjhomaddanaṭṭhena ca. **Paṭisaṅkhānabalan**ti paccavekkhaṇabalaṁ. **Bhāvanābalan**ti brūhanabalaṁ vaḍḍhanabalaṁ. **Suddhaṁ attānan**ti idaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ. **Tatrā**ti tesu dvīsu balesu. **Yamidan**ti yaṁ idaṁ. **Sekhānametaṁ balan**ti sattannaṁ sekhānaṁ ñāṇabalametaṁ. **Sekhaṁ hi so bhikkhave balaṁ āgammā**ti sattannaṁ sekhānaṁ ñāṇabalaṁ ārabbha sandhāya paṭicca. **Pajahatī**ti maggena pajahati. **Pahāyā**ti iminā pana phalaṁ kathitaṁ. **Yaṁ pāpan**ti yaṁ pāpakaṁ lāmakaṁ. Yasmā panetāni dvepi vaḍḍhetvā arahattaṁ pāpuṇāti, tasmā ettha etadaggaṁ nāgatanti veditabbaṁ.

12. Dutiye **satisambojjhaṅgaṁ bhāvetī**ti-ādīsu ayaṁ heṭṭhā anāgatānaṁ padānaṁ vasena atthavaṇṇanā—**vivekanissitan**ti vivekaṁ nissitaṁ[2]. **Viveko**ti vivittatā. Svāyaṁ tadaṅgaviveko vikkhambhana, samuccheda, paṭippassaddhi, nissaraṇavivekoti pañca vidho. Tasmiṁ pañcavidhe viveke. Vivekanissitanti tadaṅgavivekanissitaṁ samucchedavivekanissitaṁ nissaraṇavivekanissitañca satisambojjhaṅgaṁ bhāvetīti ayamattho veditabbo. Tathā hi satisambojjhaṅgabhāvanānuyutto yogī vipassanākkhaṇe kiccato tadaṅgavivekanissitaṁ, ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitaṁ, maggakāle pana kiccato samucchedavivekanissitaṁ, ārammaṇato nissaraṇavivekanissitaṁ satisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pañcavidhavivekanissitampīti eke. Te hi na kevalaṁ balavavipassanāmaggaphalakkhaṇesuyeva bojjhaṅge[3] uddharanti, vipassanāpādaka[4] kasiṇajjhāna-ānāpānāsubhabrahmavihārajjhānesupi uddharanti, na ca paṭisiddhā Aṭṭhakathācariyehi. Tasmā tesaṁ matena etesaṁ jhānānaṁ pavattikkhaṇe kiccato eva vikkhambhanavivekanissitaṁ. Yathā ca "vipassanākkhaṇe ajjhāsayato nissaraṇavivekanissitan"ti vuttaṁ, evaṁ "paṭippassaddhivivekanissitampi bhāvetī"ti vattuṁ vaṭṭati. Esa nayo **virāganissitan**ti-ādīsu. Vive katthā eva hi virāgādayo.

---

1. Akampanīyaṭṭhena (Sī)
2. Viveke nissitaṁ (Ma-Ṭṭha 1. 88; Abhi-Ṭṭha 2. 301 piṭṭhesu), vivekaṁ nissitaṁ, viveke vā nissitanti vivekanissitaṁ (Saṁ-Ṭṭha 1. 145 piṭṭhe)
3. Sambojjhaṅge (Ka)
4. Vipassanājhāna (Sī)

၂-အဓိကရဏဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ဗလာနီ**တိ ကေနဋ္ဌေန ဗလာနိ။ အကမ္ပိယဋ္ဌေန[၁] ဗလာနိ နာမ၊ တထာ ဒုရဘိဘဝနဋ္ဌေန အနဇ္ဈောမဒ္ဒနဋ္ဌေန စ။ **ပဋိသင်္ခါနဗလ**န္တိ ပစ္စဝေက္ခဏဗလံ။ **ဘာဝနာဗလ**န္တိ ဗြူဟနဗလံ ဝဍ္ဎနဗလံ။ **သုဒ္ဓံ အတ္တာန**န္တိ ဣဒံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တတြာ**တိ တေသု ဒွီသု ဗလေသု။ **ယမိဒ**န္တိ ယံ ဣဒံ။ **သေခါနမေတံ ဗလ**န္တိ သတ္တန္နံ သေခါနံ ဉာဏဗလမေတံ။ **သေခံ ဟိ သော ဘိက္ခဝေ ဗလံ အာဂမ္မာ**တိ သတ္တန္နံ သေခါနံ ဉာဏဗလံ အာရဗ္ဘ သန္ဓာယ ပဋိစ္စ။ **ပဇဟတီ**တိ မဂ္ဂေန ပဇဟတိ။ **ပဟာယာ**တိ ဣမိနာ ပန ဖလံ ကထိတံ။ **ယံ ပါပ**န္တိ ယံ ပါပကံ လာမကံ။ ယသ္မာ ပနေတာနိ ဒွေပိ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ ဧတ္ထ ဧတဒဂ္ဂံ နာဂတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၂။ ဒုတိယေ **သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီ**တိအာဒီသု အယံ ဟေဋ္ဌာ အနာဂတာနံ ပဒါနံ ဝသေန အတ္ထဝဏ္ဏနာ—**ဝိဝေကနိဿိတ**န္တိ ဝိဝေကံ နိဿိတံ[၂]။ **ဝိဝေကော**တိ ဝိဝိတ္တတာ။ သွာယံ တဒင်္ဂဝိဝေကော ဝိက္ခမ္ဘန၊ သမုစ္ဆေဒ၊ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ၊ နိဿရဏဝိဝေကောတိ ပဉ္စဝိဓော။ တသ္မိံ ပဉ္စဝိဓေ ဝိဝေကေ။ ဝိဝေကနိဿိတန္တိ တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတဉ္စ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတီတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တထာ ဟိ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာနုယုတ္တော ယောဂီ ဝိပဿနာက္ခဏေ ကိစ္စတော တဒင်္ဂဝိဝေကနိဿိတံ, အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ, မဂ္ဂကာလေ ပန ကိစ္စတော သမုစ္ဆေဒဝိဝေကနိဿိတံ, အာရမ္မဏတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ။ ပဉ္စဝိဓဝိဝေကနိဿိတမ္ပီတိ ဧကေ။ တေ ဟိ န ကေဝလံ ဗလဝဝိပဿနာမဂ္ဂဖလက္ခဏေသုယေဝ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ[၃] ဥဒ္ဓရန္တိ၊ ဝိပဿနာပါဒက[၄] ကသိဏဇ္ဈာနအာနာပါနာသုဘဗြဟ္မဝိဟာရဇ္ဈာနေသုပိ ဥဒ္ဓရန္တိ၊ န စ ပဋိသိဒ္ဓါ အဋ္ဌကထာစရိယေဟိ။ တသ္မာ တေသံ မတေန ဧတေသံ ဈာနာနံ ပဝတ္တိက္ခဏေ ကိစ္စတော ဧဝ ဝိက္ခမ္ဘနဝိဝေကနိဿိတံ။ ယထာ စ "ဝိပဿနာက္ခဏေ အဇ္ဈာသယတော နိဿရဏဝိဝေကနိဿိတ"န္တိ ဝုတ္တံ၊ ဧဝံ "ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝိဝေကနိဿိတမ္ပိ ဘာဝေတီ"တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧသ နယော **ဝိရာဂနိဿိတ**န္တိအာဒီသု။ ဝိဝေကတ္ထာ ဧဝ ဟိ ဝိရာဂါဒယော။

၁-အကမ္ပနီယဋ္ဌေန (သီ)
၂-ဝိဝေကေ နိဿိတံ (မ-ဋ္ဌ ၁-၈၈၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၁-ပိဋ္ဌေသု)၊ ဝိဝေကံ နိဿိတံ၊ ဝိဝေကေ ဝါ နိဿိတန္တိ ဝိဝေကနိဿိတံ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ)
၃-သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ (က)
၄-ဝိပဿနာဈာန (သီ)

Kevalaṁ hettha **vossaggo** duvidho pariccāgavossaggo ca pakkhandanavossaggo cāti. Tattha **pariccāgavossaggo**ti vipassanākkhaṇe ca tadaṅgavasena, maggakkhaṇe ca samucchedavasena kilesappahānaṁ. **Pakkhandanavossaggo**ti vipassanākkhaṇe tanninnabhāvena, maggakkhaṇe pana ārammaṇakaraṇena nibbānapakkhandanaṁ. Tadubhayampi imasmiṁ lokiyalokuttaramissake atthavaṇṇanānaye vaṭṭati. Tathā hi ayaṁ satisambojjhaṅgo yathāvuttena pakārena kilese pariccajati, nibbānañca pakkhandati. **Vossagga pariṇāmin**ti iminā pana sakalena vacanena vossaggatthaṁ pariṇamantaṁ pariṇatañca, paripaccantaṁ paripakkañcāti idaṁ vuttaṁ hoti. Ayañhi bojjhaṅgabhāvanānuyutto bhikkhu yathā satisambojjhaṅgo kilesapariccāgavossaggatthaṁ nibbānapakkhandanavossaggatthañca paripaccati, yathā ca paripakko hoti, tathā naṁ bhāvetīti. Esa nayo sesabojjhaṅgesu.

Idha pana nibbānaṁyeva sabbasaṅkhatehi vivittattā **viveko**, sabbesaṁ virāgabhāvato **virāgo**, nirodhabhāvato **nirodho**ti vuttaṁ. Maggo eva ca vossaggapariṇāmī, tasmā satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekaṁ ārammaṇaṁ katvā pavattiyā vivekanissitaṁ, tathā **virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ**. Tañca kho ariyamaggakkhaṇuppattiyā[1] kilesānaṁ samucchedato pariccāgabhāvena ca nibbānapakkhandanabhāvena ca pariṇataṁ paripakkanti ayameva attho daṭṭhabbo. Esa nayo sesabojjhaṅgesu. Iti ime satta bojjhaṅgā lokiyalokuttaramissakā kathitā. Imesupi dvīsu balesu etadaggabhāvo vuttanayeneva veditabbo.

13. Tatiye **vivicceva kāmehī**ti-ādīnaṁ catunnaṁ jhānānaṁ Pāḷi-attho ca bhāvanānayo ca sabbo sabbākārena Visuddhimagge[2] vitthāritoyeva. Imāni pana cattāri jhānāni eko bhikkhu cittekaggatthāya bhāveti, eko vipassanāpādakatthāya, eko abhiññāpādakatthāya, eko nirodhapādakatthāya, eko bhavavisesatthāya. Idha pana tānipi vipassanāpādakāni adhippetāni. Ayaṁ hi bhikkhu imāni jhānāni samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā hetupaccayapariggahaṁ katvā

1. Maggakkhaṇapavattiyā (Sī) 2. Visuddhi 1. 134 piṭṭhe.

ကေဝလံ ဟေတ္ထ **ဝေါဿဂ္ဂေါ** ဒုဝိဓော ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ စ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ စာတိ။ တတ္ထ **ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ စ တဒင်္ဂဝသေန, မဂ္ဂက္ခဏေ စ သမုစ္ဆေဒဝသေန ကိလေသပ္ပဟာနံ။ **ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ**တိ ဝိပဿနာက္ခဏေ တန္နိန္နဘာဝေန, မဂ္ဂက္ခဏေ ပန အာရမ္မဏကရဏေန နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနံ။ တဒုဘယမ္ပိ ဣမသ္မိံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကေ အတ္ထဝဏ္ဏနာနယေ ဝဋ္ဋတိ။ တထာ ဟိ အယံ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ ပက္ခန္ဒတိ။ **ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိ**န္တိ ဣမိနာ ပန သကလေန ဝစနေန ဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ ပရိဏမန္တံ ပရိဏတဉ္စ၊ ပရိပစ္စန္တံ ပရိပက္ကဉ္စာတိ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယဉှိ ဗောဇ္ဈင်္ဂဘာဝနာနုယုတ္တော ဘိက္ခု ယထာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ကိလေသပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂတ္ထံ နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂတ္ထဉ္စ ပရိပစ္စတိ၊ ယထာ စ ပရိပက္ကော ဟောတိ၊ တထာ နံ ဘာဝေတီတိ။ ဧသ နယော သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။

ဣဓ ပန နိဗ္ဗာနံယေဝ သဗ္ဗသင်္ခတေဟိ ဝိဝိတ္တတ္တာ **ဝိဝေကော**၊ သဗ္ဗေသံ ဝိရာဂဘာဝတော **ဝိရာဂေါ**၊ နိရောဓဘာဝတော **နိရောဓော**တိ ဝုတ္တံ။ မဂ္ဂေါ ဧဝ စ ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမီ၊ တသ္မာ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ ဘာဝေတိ ဝိဝေကံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ပဝတ္တိယာ ဝိဝေကနိဿိတံ၊ တထာ **ဝိရာဂနိဿိတံ နိရောဓနိဿိတံ**။ တဉ္စ ခေါ အရိယမဂ္ဂက္ခဏုပ္ပတ္တိယာ[၁] ကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒတော ပရိစ္စာဂဘာဝေန စ နိဗ္ဗာနပက္ခန္ဒနဘာဝေန စ ပရိဏတံ ပရိပက္ကန္တိ အယမေဝ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဧသ နယော သေသဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။ ဣတိ ဣမေ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။ ဣမေသုပိ ဒွီသု ဗလေသု ဧတဒဂ္ဂဘာဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၃။ တတိယေ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒီနံ စတုန္နံ ဈာနာနံ ပါဠိအတ္ထော စ ဘာဝနာနယော စ သဗ္ဗော သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ဝိတ္ထာရိတောယေဝ။ ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ ဈာနာနိ ဧကော ဘိက္ခု စိတ္တေကဂ္ဂတ္ထာယ ဘာဝေတိ၊ ဧကော ဝိပဿနာပါဒကတ္ထာယ၊ ဧကော အဘိညာပါဒကတ္ထာယ၊ ဧကော နိရောဓပါဒကတ္ထာယ၊ ဧကော ဘဝဝိသေသတ္ထာယ။ ဣဓ ပန တာနိပိ ဝိပဿနာပါဒကာနိ အဓိပ္ပေတာနိ။ အယံ ဟိ ဘိက္ခု ဣမာနိ ဈာနာနိ သမာပဇ္ဇိတွာ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ဟေတုပစ္စယပရိဂ္ဂဟံ ကတွာ

၁-မဂ္ဂက္ခဏပဝတ္တိယာ (သီ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ။

sappaccayaṁ nāmarūpañca vavatthapetvā indriyabalabojjhaṅgāni samodhānetvā arahattaṁ pāpuṇāti. Evametāni jhānāni lokiyalokuttaramissakāneva kathitāni. Ima smimpi baladvaye etadaggabhāvo vuttanayeneva veditabbo.

14. Catutthe **saṁkhittena ca vitthārena cā**ti saṁkhittadhammadesanā vitthāradhammadesanā cāti dveyeva dhammadesanāti dasseti. Tattha mātikaṁ uddisitvā kathitā desanā saṁkhittadesanā nāma, tameva mātikaṁ vitthārato vibhajitvā kathitā vitthāradesanā nāma. Mātikaṁ vā ṭhapetvāpi aṭṭhapetvāpi vitthārato vibhajitvā kathitā vitthāradesanā nāma. Tāsu saṁkhittadesanā nāma mahāpaññassa puggalassa vasena kathitā, vitthāradesanā nāma mandapaññassa. Mahāpaññassa hi vitthāradesanā atipapañco viya hoti. Mandapaññassa saṅkhepadesanā sasakassa uppatanaṁ viya hoti, neva antaṁ na koṭiṁ pāpuṇituṁ sakkoti. Saṅkhepadesanā ca ugghaṭitaññussa vasena kathitā, vitthāra desanā itaresaṁ tiṇṇaṁ vasena. Sakalampi hi Tepiṭakaṁ saṅkhepadesanā vitthāradesanāti ettheva saṅkhaṁ gacchati.

15. Pañcame **yasmiṁ bhikkhave adhikaraṇe**ti vivādādhikaraṇaṁ anuvādādhikaraṇaṁ āpattādhikaraṇaṁ kiccādhikaraṇanti imesaṁ catunnaṁ adhikaraṇānaṁ yasmiṁ adhikaraṇe. **Āpanno ca bhikkhū**ti āpattiṁ āpanno bhikkhu ca. **Tasmetan**ti tasmiṁ etaṁ[1]. **Dīghattāyā**ti dīghaṁ addhānaṁ tiṭṭhanatthāya. **Kharattāyā**ti dāsa koṇḍa caṇḍāla venāti evaṁ kharavācāpavattanatthāya. **Vāḷattāyā**ti pāṇi[2] leḍḍudaṇḍādīhi paharaṇa vasena kakkhaḷabhāvatthāya. **Bhikkhū ca na phāsuṁ viharissantī**ti aññamaññaṁ vivādāpanne bhikkhusaṁghe yepi uddesaṁ vā paripucchaṁ vā gahetukāmā padhānaṁ vā anuyuñjitukāmā, te phāsuṁ[3] na viharissanti. Bhikkhusaṁghasmiṁ hi uposathapavāraṇāya ṭhitāya uddesādīhi atthikā uddesādīni gahetuṁ na sakkonti, vipassakānaṁ cittuppādo na ekaggo hoti, tato visesaṁ nibbattetuṁ na sakkonti. Evaṁ bhikkhū ca na phāsuṁ[3] viharissanti. **Na dīghattāyā**ti-ādīsu vuttapaṭipakkhanayena attho veditabbo.

1. Etaṁ vivādādhikaraṇaṁ (Ka) 2. Pāsāṇa (Syā, Ka) 3. Phāsukaṁ (Sī)

သပ္ပစ္စယံ နာမရူပဉ္စ ဝဝတ္ထပေတွာ ဣန္ဒြိယဗလဗောဇ္ဈင်္ဂါနိ သမောဓာနေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဧဝမေတာနိ ဈာနာနိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနေဝ ကထိတာနိ။ ဣမသ္မိမ္ပိ ဗလဒွယေ ဧတဒဂ္ဂဘာဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၄။ စတုတ္ထေ **သံခိတ္တေန စ ဝိတ္ထာရေန စာ**တိ သံခိတ္တဓမ္မဒေသနာ ဝိတ္ထာရဓမ္မဒေသနာ စာတိ ဒွေယေဝ ဓမ္မဒေသနာတိ ဒဿေတိ။ တတ္ထ မာတိကံ ဥဒ္ဒိသိတွာ ကထိတာ ဒေသနာ သံခိတ္တဒေသနာ နာမ၊ တမေဝ မာတိကံ ဝိတ္ထာရတော ဝိဘဇိတွာ ကထိတာ ဝိတ္ထာရဒေသနာ နာမ။ မာတိကံ ဝါ ဌပေတွာပိ အဋ္ဌပေတွာပိ ဝိတ္ထာရတော ဝိဘဇိတွာ ကထိတာ ဝိတ္ထာရဒေသနာ နာမ။ တာသု သံခိတ္တဒေသနာ နာမ မဟာပညဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝသေန ကထိတာ၊ ဝိတ္ထာရဒေသနာ နာမ မန္ဒပညဿ။ မဟာပညဿ ဟိ ဝိတ္ထာရဒေသနာ အတိပပဉ္စော ဝိယ ဟောတိ။ မန္ဒပညဿ သင်္ခေပဒေသနာ သသကဿ ဥပ္ပတနံ ဝိယ ဟောတိ၊ နေဝ အန္တံ န ကောဋိံ ပါပုဏိတုံ သက္ကောတိ။ သင်္ခေပဒေသနာ စ ဥဂ္ဃဋိတညုဿ ဝသေန ကထိတာ၊ ဝိတ္ထာရဒေသနာ ဣတရေသံ တိဏ္ဏံ ဝသေန။ သကလမ္ပိ ဟိ တေပိဋကံ သင်္ခေပဒေသနာ ဝိတ္ထာရဒေသနာတိ ဧတ္ထေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

၁၅။ ပဉ္စမေ **ယသ္မိံ ဘိက္ခဝေ အဓိကရဏေ**တိ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ အနုဝါဒါဓိကရဏံ အာပတ္တာဓိကရဏံ ကိစ္စာဓိကရဏန္တိ ဣမေသံ စတုန္နံ အဓိကရဏာနံ ယသ္မိံ အဓိကရဏေ။ **အာပန္နော စ ဘိက္ခူ**တိ အာပတ္တိံ အာပန္နော ဘိက္ခု စ။ **တသ္မေတ**န္တိ တသ္မိံ ဧတံ[1]။ **ဒီဃတ္တာယာ**တိ ဒီဃံ အဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌနတ္ထာယ။ **ခရတ္တာယာ**တိ ဒါသ ကောဏ္ဍ စဏ္ဍာလ ဝေနာတိ ဧဝံ ခရဝါစာပဝတ္တနတ္ထာယ။ **ဝါဠတ္တာယာ**တိ ပါဏိ[2]လေဍ္ဍုဒဏ္ဍာဒီဟိ ပဟရဏဝသေန ကက္ခဠဘာဝတ္ထာယ။ **ဘိက္ခူ စ န ဖာသုံ ဝိဟရိဿန္တီ**တိ အညမညံ ဝိဝါဒါပန္နေ ဘိက္ခုသံဃေ ယေပိ ဥဒ္ဒေသံ ဝါ ပရိပုစ္ဆံ ဝါ ဂဟေတုကာမာ ပဓာနံ ဝါ အနုယုဉ္ဇိတုကာမာ၊ တေ ဖာသုံ[3] န ဝိဟရိဿန္တိ။ ဘိက္ခုသံဃသ္မိံ ဟိ ဥပေါသထပဝါရဏာယ ဌိတာယ ဥဒ္ဒေသာဒီဟိ အတ္ထိကာ ဥဒ္ဒေသာဒီနိ ဂဟေတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဝိပဿကာနံ စိတ္တုပ္ပါဒေါ န ဧကဂ္ဂေါ ဟောတိ၊ တတော ဝိသေသံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဧဝံ ဘိက္ခူ စ န ဖာသုံ[3] ဝိဟရိဿန္တိ။ **န ဒီဃတ္တာယာ**တိအာဒီသု ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဧတံ ဝိဝါဒါဓိကရဏံ (က) ၂-ပါသာဏ (သျာ၊ က) ၃-ဖာသုကံ (သီ)

Idhāti imasmiṁ sāsane. **Iti paṭisañcikkhatī**ti evaṁ paccavekkhati. **Akusalaṁ āpanno**ti ettha akusalanti āpatti adhippetā, āpattiṁ āpannoti attho. **Kañcideva desan**ti na sabbameva āpattiṁ, āpattiyā pana kañcideva desaṁ aññataraṁ āpattinti attho. **Kāyenā**ti karajakāyena. **Anattamano**ti atuṭṭhacitto. **Anattamanavācan**ti atuṭṭhavācaṁ. **Mamevā**ti maṁyeva[1]. **Tatthā**ti tasmiṁ adhikaraṇe. **Accayo accagamā**ti aparādho atikkamitvā madditvā gato, ahamevettha aparādhiko. **Suṅkadāyakaṁva**[2] **bhaṇḍasmin**ti yathā suṅka ṭṭhānaṁ pariharitvā nīte bhaṇḍasmiṁ suṅkadāyakaṁ aparādho abhibhavati, so ca tattha aparādhiko hoti, na rājāno na rājapurisāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo hi raññā ṭhapitaṁ suṅkaṭṭhānaṁ pariharitvā bhaṇḍaṁ harati, taṁ saha bhaṇḍasakaṭena ānetvā rañño dassenti. Tattha neva suṅkaṭṭhānassa doso atthi, na rañño na rājapurisānaṁ, pariharitvā gatasseva[3] pana doso, evamevaṁ yaṁ so bhikkhu āpattiṁ āpanno, tattha neva āpattiyā doso, na codakassa. Tīhi pana kāraṇehi tasseva bhikkhuno doso. Tassa hi āpattiṁ āpannabhāvenapi doso, codake anattamanatāyapi doso, anattamanassa sato paresaṁ ārocanenapi[4] doso. Codakassa pana[5] yaṁ so taṁ āpattiṁ āpajjantaṁ addasa, tattha doso natthi. Anattamanatāya codanāya pana[6] doso. Tampi amanasikaritvā ayaṁ bhikkhu attanova dosaṁ paccavekkhanto "iti mameva tattha accayo accagamā suṅkadāya kaṁva bhaṇḍasmin"ti evaṁ paṭisañcikkhatīti attho. Dutiyavāre codakassa anattamanatā ca anattamanatāya coditabhāvo cāti dve dosā, tesaṁ vasena "accayo accagamā"ti ettha yojanā kātabbā. Sesamettha uttānamevāti.

16. Chaṭṭhe **aññataro**ti eko apākaṭanāmo brāhmaṇo. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamī**ti **yenā**ti bhummatthe[7] karaṇavacanaṁ. Tasmā yattha Bhagavā, tattha upasaṅkamīti evamettha attho veditabbo. Yena vā kāraṇena Bhagavā devamanussehi upasaṅkamitabbo, tena kāraṇena upasaṅkamīti evamettha attho daṭṭhabbo. Kena ca kāraṇena Bhagavā

1. Mamayeva (Syā)
2. Suṅkadāyikaṁva (Sī), suṅkadāyikaṁ ca (Syā)
3. Āgatasseva (Syā)
4. Ārocitenapi (Syā)
5. Panassa (Syā)
6. Codanā pana (Sī)
7. Bhūmatthe (I)

ဣဓာတိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **အကုသလံ အာပန္နော**တိ ဧတ္ထ အကုသလန္တိ အာပတ္တိ အဓိပ္ပေတာ၊ အာပတ္တိံ အာပန္နောတိ အတ္ထော။ **ကဉ္စိဒေဝ ဒေသ**န္တိ န သဗ္ဗမေဝ အာပတ္တိံ၊ အာပတ္တိယာ ပန ကဉ္စိဒေဝ ဒေသံ အညတရံ အာပတ္တိန္တိ အတ္ထော။ **ကာယေနာ**တိ ကရဇကာယေန။ **အနတ္တမနော**တိ အတုဋ္ဌစိတ္တော။ **အနတ္တမနဝါစ**န္တိ အတုဋ္ဌဝါစံ။ **မမေဝါ**တိ မံယေဝ[၁]။ **တတ္ထာ**တိ တသ္မိံ အဓိကရဏေ။ **အစ္စယော အစ္စဂမာ**တိ အပရာဓော အတိက္ကမိတွာ မဒ္ဒိတွာ ဂတော၊ အဟမေဝေတ္ထ အပရာဓိကော။ **သုင်္ကဒါယကံဝ**[၂] **ဘဏ္ဍသ္မိ**န္တိ ယထာ သုင်္ကဋ္ဌာနံ ပရိဟရိတွာ နီတေ ဘဏ္ဍသ္မိံ သုင်္ကဒါယကံ အပရာဓော အဘိဘဝတိ၊ သော စ တတ္ထ အပရာဓိကော ဟောတိ၊ န ရာဇာနော န ရာဇပုရိသာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ဟိ ရညာ ဌပိတံ သုင်္ကဋ္ဌာနံ ပရိဟရိတွာ ဘဏ္ဍံ ဟရတိ၊ တံ သဟ ဘဏ္ဍသကဋေန အာနေတွာ ရညော ဒဿေန္တိ။ တတ္ထ နေဝ သုင်္ကဋ္ဌာနဿ ဒေါသော အတ္ထိ၊ န ရညော န ရာဇပုရိသာနံ၊ ပရိဟရိတွာ ဂတဿေဝ[၃] ပန ဒေါသော၊ ဧဝမေဝံ ယံ သော ဘိက္ခု အာပတ္တိံ အာပန္နော၊ တတ္ထ နေဝ အာပတ္တိယာ ဒေါသော, န စောဒကဿ။ တီဟိ ပန ကာရဏေဟိ တဿေဝ ဘိက္ခုနော ဒေါသော။ တဿ ဟိ အာပတ္တိံ အာပန္နဘာဝေနပိ ဒေါသော၊ စောဒကေ အနတ္တမနတာယပိ ဒေါသော၊ အနတ္တမနဿ သတော ပရေသံ အာရောစနေနပိ[၄] ဒေါသော။ စောဒကဿ ပန[၅] ယံ သော တံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇန္တံ အဒ္ဒသ၊ တတ္ထ ဒေါသော နတ္ထိ။ အနတ္တမနတာယ စောဒနာယ ပန[၆] ဒေါသော။ တမ္ပိ အမနသိကရိတွာ အယံ ဘိက္ခု အတ္တနောဝ ဒေါသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ဣတိ မမေဝ တတ္ထ အစ္စယော အစ္စဂမာ သုင်္ကဒါယကံဝ ဘဏ္ဍသ္မိ"န္တိ ဧဝံ ပဋိသဉ္စိက္ခတီတိ အတ္ထော။ ဒုတိယဝါရေ စောဒကဿ အနတ္တမနတာ စ အနတ္တမနတာယ စောဒိတဘာဝေါ စာတိ ဒွေ ဒေါသာ၊ တေသံ ဝသေန "အစ္စယော အစ္စဂမာ"တိ ဧတ္ထ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **အညတရော**တိ ဧကော အပါကဋနာမော ဗြာဟ္မဏော။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီ**တိ **ယေနာ**တိ ဘုမ္မတ္ထေ[၇] ကရဏဝစနံ။ တသ္မာ ယတ္ထ ဘဂဝါ, တတ္ထ ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယေန ဝါ ကာရဏေန ဘဂဝါ ဒေဝမနုဿေဟိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော၊ တေန ကာရဏေန ဥပသင်္ကမီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေန စ ကာရဏေန ဘဂဝါ

၁-မမယေဝ (သျာ)
၂-သုင်္ကဒါယိကံဝ (သီ)၊ သုင်္ကဒါယိကံ စ (သျာ)
၃-အာဂတဿေဝ (သျာ)
၄-အာရောစိတေနပိ (သျာ)
၅-ပနဿ (သျာ)
၆-စောဒနာ ပန (သီ)
၇-ဘူမတ္ထေ (ဣ)

upasaṅkamitabbo? Nānappakāraguṇavisesādhigamādhippāyena, sāduphalūpabhogādhippāyena dijagaṇehi niccaphalitamahārukkho viya. **Upasaṅkamī**ti gatoti vuttaṁ hoti. **Upasaṅkamitvā**ti upasaṅkamanapariyosānadīpanaṁ[1]. Atha vā evaṁ gato tato āsannataraṁ ṭhānaṁ Bhagavato samīpasaṅkhātaṁ gantvātipi vuttaṁ hoti.

Bhagavatā saddhiṁ sammodīti yathā ca khamanīyādīni pucchanto Bhagavā tena, evaṁ sopi Bhagavatā saddhiṁ samappavattamodo[2] ahosi, sītodakaṁ viya uṇhodakena sammoditaṁ ekībhāvaṁ agamāsi. Yāya ca "kacci bho Gotama khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci bhoto Gotamassa ca sāvakānañca appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāro"ti-ādikāya kathāya sammodi, taṁ pītipāmojjasaṅkhātassa sammodassa jananato sammodituṁ yuttabhāvato ca **sammodanīyaṁ,** atthabyañjanamadhuratāya sucirampi kālaṁ sāretuṁ nirantaraṁ pavattetuṁ araharūpato saritabbabhāvato ca **sāraṇīyaṁ.** Suyyamānasukhato vā sammodanīyaṁ, anussariyamānasukhato sāraṇīyaṁ, tathā byañjanaparisuddhatāya sammodanīyaṁ, atthaparisuddhatāya sāraṇīyanti evaṁ anekehi pariyāyehi sammodanīyaṁ sāraṇīyaṁ kathaṁ vītisāretvā pariyosāpetvā niṭṭhapetvā yenatthena āgato, taṁ pucchitukāmo ekamantaṁ nisīdi.

Ekamantanti bhāvanapuṁsakaniddeso "visamaṁ candimasūriyā parivattantī"ti-ādīsu[3] viya. Tasmā yathā nisinno ekamantaṁ[4] nisinno hoti, tathā nisīdīti evamettha attho daṭṭhabbo. Bhummatthe vā etaṁ upayogavacanaṁ. **Nisīdī**ti upāvisi. Paṇḍitā hi purisā garuṭṭhāniyaṁ upasaṅkamitvā āsanakusalatāya ekamantaṁ nisīdanti. Ayañca nesaṁ aññataro, tasmā ekamantaṁ nisīdi.

Kathaṁ nisinno pana ekamantaṁ nisinno hotīti? Cha nisajjadose vajjetvā. Seyyathidaṁ? Atidūraṁ accāsannaṁ uparivātaṁ unnatappadesaṁ atisammukhaṁ atipacchāti. Atidūre nisinno hi sace kathetukāmo hoti, uccāsaddena kathetabbaṁ hoti. Accāsanne nisinno saṁghaṭṭanaṁ

1. ...paridīpanaṁ (Syā)
2. Samappavattappamodo (Syā)
3. Aṁ 1. 386 piṭṭhe.
4. Ekamante (Sī, Syā)

ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော? နာနပ္ပကာရဂုဏဝိသေသာဓိဂမာဓိပ္ပါယေန၊ သာဓုဖလူပဘောဂါဓိပ္ပါယေန ဒိဇဂဏေဟိ နိစ္စဖလိတမဟာရုက္ခော ဝိယ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဂတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပသင်္ကမိတွာ**တိ ဥပသင်္ကမနပရိယောသာနဒီပနံ[1]။ အထ ဝါ ဧဝံ ဂတော တတော အာသန္နတရံ ဌာနံ ဘဂဝတော သမီပသင်္ခါတံ ဂန္တွာတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒီတိ ယထာ စ ခမနီယာဒီနိ ပုစ္ဆန္တော ဘဂဝါ တေန၊ ဧဝံ သောပိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမပ္ပဝတ္တမောဒေါ[2] အဟောသိ၊ သီတောဒကံ ဝိယ ဥဏှောဒကေန သမ္မောဒိတံ ဧကီဘာဝံ အဂမာသိ။ ယာယ စ “ကစ္စိ ဘော ဂေါတမ ခမနီယံ၊ ကစ္စိ ယာပနီယံ၊ ကစ္စိ ဘောတော ဂေါတမဿ စ သာဝကာနဉ္စ အပ္ပါဗာဓံ အပ္ပါတင်္ကံ လဟုဋ္ဌာနံ ဗလံ ဖာသုဝိဟာရော”တိအာဒိကာယ ကထာယ သမ္မောဒိ၊ တံ ပီတိပါမောဇ္ဇသင်္ခါတဿ သမ္မောဒဿ ဇနနတော သမ္မောဒိတုံ ယုတ္တဘာဝတော စ **သမ္မောဒနီယံ၊** အတ္ထဗျဉ္ဇနမဓုရတာယ သုစိရမ္ပိ ကာလံ သာရေတုံ နိရန္တရံ ပဝတ္တေတုံ အရဟရူပတော သရိတဗ္ဗဘာဝတော စ **သာရဏီယံ**။ သုယျမာနသုခတော ဝါ သမ္မောဒနီယံ၊ အနုဿရိယမာနသုခတော သာရဏီယံ၊ တထာ ဗျဉ္ဇနပရိသုဒ္ဓတာယ သမ္မောဒနီယံ၊ အတ္ထပရိသုဒ္ဓတာယ သာရဏီယန္တိ ဧဝံ အနေကေဟိ ပရိယာယေဟိ သမ္မောဒနီယံ သာရဏီယံ ကထံ ဝီတိသာရေတွာ ပရိယောသာပေတွာ နိဋ္ဌပေတွာ ယေနတ္ထေန အာဂတော၊ တံ ပုစ္ဆိတုကာမော ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

ဧကမန္တန္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော “ဝိသမံ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဝတ္တန္တီ”တိအာဒီသု[3] ဝိယ။ တသ္မာ ယထာ နိသိန္နော ဧကမန္တံ[4] နိသိန္နော ဟောတိ၊ တထာ နိသီဒီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဧတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **နိသီဒီ**တိ ဥပါဝိသိ။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ ပုရိသာ ဂရုဋ္ဌာနိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာသနကုသလတာယ ဧကမန္တံ နိသီဒန္တိ။ အယဉ္စ နေသံ အညတရော၊ တသ္မာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

ကထံ နိသိန္နော ပန ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဟောတီတိ? ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ။ သေယျထိဒံ? အတိဒူရံ အစ္စာသန္နံ ဥပရိဝါတံ ဥန္နတပ္ပဒေသံ အတိသမ္မုခံ အတိပစ္ဆာတိ။ အတိဒူရေ နိသိန္နော ဟိ သစေ ကထေတုကာမော ဟောတိ၊ ဥစ္စာသဒ္ဒေန ကထေတဗ္ဗံ ဟောတိ။ အစ္စာသန္နေ နိသိန္နော သံဃဋ္ဋနံ

၁-....ပရိဒီပနံ (သျာ)
၂-သမပ္ပဝတ္တပ္ပမောဒေါ (သျာ)
၃-အံ ၁-၃၈၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဧကမန္တေ (သီ၊ သျာ)

karoti. Uparivāte nisinno sarīragandhena bādhati. Unnatappadese nisinno agāravaṁ pakāseti. Atisammukhā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, cakkhunā cakkhuṁ āhacca daṭṭhabbaṁ hoti. Atipacchā nisinno sace daṭṭhukāmo hoti, gīvaṁ pasāretvā daṭṭhabbaṁ hoti. Tasmā ayampi ete cha nisajjadose vajjetvā nisīdi. Tena vuttaṁ "ekamantaṁ nisīdī"ti.

Etadavocāti duvidhā hi pucchā agārikapucchā anagārikapucchā ca. Tattha "kiṁ bhante kusalaṁ kiṁ akusalan"ti[1] iminā nayena agārikapucchā āgatā. "Ime nu kho bhante pañcupādānakkhandhā"ti[2] iminā nayena anagārikapucchā. Ayaṁ pana attano anurūpaṁ agārikapucchaṁ[3] pucchanto etaṁ "ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo"ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **hetu paccayo**ti[4] ubhayampetaṁ kāraṇavevacanameva. **Adhammacariyāvisamacariyāhetū**ti adhammacariyāsaṅkhātāya visamacariyāya hetu, taṁkāraṇā tappaccayāti attho. Tatrāyaṁ padattho—adhammassa cariyā adhammacariyā, adhammakaraṇanti attho. Visamaṁ cariyā, visamassa vā kammassa cariyāti visama cariyā. Adhammacariyā ca sā visamacariyā cāti adhammacariyāvisamacariyā. Etenupā yena sukkapakkhepi attho veditabbo. Atthato panettha adhammacariyāvisamacariyā nāma dasa akusalakammapathā, dhammacariyāsamacariyā nāma dasa kusalakammapathāti veditabbā.

Abhikkantaṁ bho Gotamāti ettha ayaṁ abhikkantasaddo khayasundarābhirūpa-abbhanumodanesu dissati. "Abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho"ti-ādīsu[5] hi khaye dissati. "Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti-ādīsu[6] sundare.

"Ko me vandati pādāni, iddhiyā yasasā jalaṁ.
Abhikkantena vaṇṇena, sabbā obhāsayaṁ disā"ti—

1. Ma 3. 248 piṭṭhe.
2. Ma 3. 66 piṭṭhe.
3. Agāriyaṁ (Ka)
4. Ko hetu ko paccayoti (Ka)
5. Khu 1. 138; Vi 4. 418; Aṁ 3. 44 piṭṭhesu.
6. Aṁ 1. 414 piṭṭhe.

ကရောတိ။ ဥပရိဝါတေ နိသိန္နော သရီရဂန္ဓေန ဗာဓတိ။ ဥန္နတပ္ပဒေသေ နိသိန္နော အဂါရဝံ ပကာသေတိ။ အတိသမ္မုခါ နိသိန္နော သစေ ဒဋ္ဌုကာမော ဟောတိ၊ စက္ခုနာ စက္ခုံ အာဟစ္စ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ အတိပစ္ဆာ နိသိန္နော သစေ ဒဋ္ဌုကာမော ဟောတိ၊ ဂီဝံ ပသာရေတွာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ဟောတိ။ တသ္မာ အယမ္ပိ ဧတေ ဆ နိသဇ္ဇဒေါသေ ဝဇ္ဇေတွာ နိသီဒိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကမန္တံ နိသီဒီ”တိ။

ဧတဒဝေါစာတိ ဒုဝိဓာ ဟိ ပုစ္ဆာ အဂါရိကပုစ္ဆာ အနဂါရိကပုစ္ဆာ စ။ တတ္ထ “ကိံ ဘန္တေ ကုသလံ ကိံ အကုသလ”န္တိ[၁] ဣမိနာ နယေန အဂါရိကပုစ္ဆာ အာဂတာ။ “ဣမေ နု ခေါ ဘန္တေ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ”တိ[၂] ဣမိနာ နယေန အနဂါရိကပုစ္ဆာ။ အယံ ပန အတ္တနော အနုရူပံ အဂါရိကပုစ္ဆံ[၃] ပုစ္ဆန္တော ဧတံ “ကော နု ခေါ ဘော ဂေါတမ ဟေတု ကော ပစ္စယော”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ဟေတု ပစ္စယော**တိ[၄] ဥဘယမ္ပေတံ ကာရဏဝေဝစန-မေဝ။ **အဓမ္မစရိယာဝိသမစရိယာဟေတူ**တိ အဓမ္မစရိယာသင်္ခါတာယ ဝိသမ-စရိယာယ ဟေတု၊ တံကာရဏာ တပ္ပစ္စယာတိ အတ္ထော။ တတြာယံ ပဒတ္ထော—အဓမ္မဿ စရိယာ အဓမ္မစရိယာ၊ အဓမ္မကရဏန္တိ အတ္ထော။ ဝိသမံ စရိယာ, ဝိသမဿ ဝါ ကမ္မဿ စရိယာတိ ဝိသမစရိယာ။ အဓမ္မစရိယာ စ သာ ဝိသမစရိယာ စာတိ အဓမ္မစရိယာဝိသမစရိယာ။ ဧတေနုပါယေန သုက္ကပက္ခေပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အတ္ထတော ပနေတ္ထ အဓမ္မစရိယာ-ဝိသမစရိယာ နာမ ဒသ အကုသလကမ္မပထာ၊ ဓမ္မစရိယာသမစရိယာ နာမ ဒသ ကုသလကမ္မပထာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာတိ ဧတ္ထ အယံ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ ခယသုန္ဒရာ-ဘိရူပအဗ္ဘနုမောဒနေသု ဒိဿတိ။ “အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပဌမော ယာမော၊ စိရနိသိန္နော ဘိက္ခုသံဃော”တိအာဒီသု[၅] ဟိ ခယေ ဒိဿတိ။ “အယံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အဘိက္ကန္တတရော စ ပဏီတတရော စာ”တိအာဒီသု[၆] သုန္ဒရေ။

“ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ၊ ဣဒ္ဓိယာ ယသသာ ဇလံ။
အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေန၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသယံ ဒိသာ”တိ—

၁-မ ၃-၂၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၃-၆၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အဂါရိယံ (က)
၄-ကော ဟေတု ကော ပစ္စယောတိ (က)
၅-ခု ၁-၁၃၈၊ ဝိ ၄-၄၁၈၊ အံ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။
၆-အံ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။

ādīsu[1] abhirūpe. "Abhikkantaṁ bhante"ti-ādīsu[2] abbhanumodane. Idhāpi abbhanumodaneyeva. Yasmā ca abbhanumodane, tasmā sādhu sādhu bho Gotamāti vuttaṁ hotīti vedi tabbaṁ.

"Bhaye kodhe pasaṁsāyaṁ, turite kotūhalacchare.
Hāse soke pasāde ca, kare āmeḍitaṁ[3] budho"ti—

Iminā ca lakkhaṇena idha pasādavasena pasaṁsāvasena cāyaṁ dvikkhattuṁ vuttoti veditabbo. Atha vā **abhikkantan**ti abhikantaṁ[4] ati-iṭṭhaṁ atimanāpaṁ, atisundaranti vuttaṁ hoti.

Tattha ekena abhikkantasaddena desanaṁ thometi, ekena attano pasādaṁ. Ayañhettha adhippāyo—abhikkantaṁ bho Gotama yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanā, abhikkantaṁ yadidaṁ bhoto Gotamassa dhammadesanaṁ āgamma mama pasādoti. Bhagavatoyeva vā vacanaṁ dve dve atthe sandhāya thometi—bhoto Gotamassa vacanaṁ abhikkantaṁ dosanāsanato, abhikkantaṁ guṇādhigamanato, tathā saddhājananato, paññājananato, sātthato, sabyañjanato, uttānapadato, gambhīratthato, kaṇṇasukhato, hadayaṅgamato, anattukkaṁsanato, aparavambhanato, karuṇāsītalato, paññāvadātato, āpātharamaṇīyato, vimaddakkhamato, suyyamānasukhato, vīmaṁsiyamānahitatoti evamādīhi yojetabbaṁ.

Tato parampi catūhi upamāhi desanaṁyeva thometi. Tattha **nikkujjitan**ti adhomukhaṭhapitaṁ, heṭṭhā mukhajātaṁ vā. **Ukkujjeyyā**ti uparimukhaṁ kareyya. **Paṭicchannan**ti tiṇapaṇṇādichāditaṁ. **Vivareyyā**ti ugghāṭeyya. **Mūḷhassā**ti disāmūḷhassa. **Maggaṁ ācikkheyyā**ti hatthe gahetvā "esa maggo"ti vadeyya. **Andhakāre**ti kāḷapakkhacātuddasī-aḍḍharattaghanavanasaṇḍameghapaṭalehi caturaṅge tame. Ayaṁ tāva anuttāna padattho.

Ayaṁ pana adhippāyayojanā—yathā koci nikkujjitaṁ ukkujjeyya, evaṁ saddhammavimukhaṁ asaddhamme patitaṁ[5] maṁ asaddhammā vuṭṭhāpentena, yathā paṭicchannaṁ vivareyya, evaṁ Kassapassa Bhagavato sāsanantaradhānato pabhuti

1. Khu 2. 73 piṭṭhe. 2. Dī 1. 80; Vi 1. 7 piṭṭhādīsu. 3. Āmeṇḍitaṁ (Sī, Syā)
4. Atikantaṁ (Sī) 5. Patiṭṭhitaṁ (Ka)

အာဒီသု[1] အဘိရူပေ။ "အဘိက္ကန္တံ ဘန္တေ"တိအာဒီသု[2] အဗ္ဘနုမောဒနေ။ ဣဓာပိ အဗ္ဘနုမောဒနေယေဝ။ ယသ္မာ စ အဗ္ဘနုမောဒနေ၊ တသ္မာ သာဓု သာဓု ဘော ဂေါတမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

"ဘယေ ကောဓေ ပသံသာယံ၊ တုရိတေ ကောတူဟလစ္ဆရေ။
ဟာသေ သောကေ ပသာဒေ စ၊ ကရေ အာမေဍိတံ[3] ဗုဓော"တိ—

ဣမိနာ စ လက္ခဏေန ဣဓ ပသာဒဝသေန ပသံသာဝသေန စာယံ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထ ဝါ **အဘိက္ကန္တ**န္တိ အဘိကန္တံ[4] အတိဣဋ္ဌံ အတိမနာပံ၊ အတိသုန္ဒရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတ္ထ ဧကေန အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေန ဒေသနံ ထောမေတိ၊ ဧကေန အတ္တနော ပသာဒံ။ အယဉ္စေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနာ၊ အဘိက္ကန္တံ ယဒိဒံ ဘောတော ဂေါတမဿ ဓမ္မဒေသနံ အာဂမ္မ မမ ပသာဒေါတိ။ ဘဂဝတောယေဝ ဝါ ဝစနံ ဒွေ ဒွေ အတ္ထေ သန္ဓာယ ထောမေတိ—ဘောတော ဂေါတမဿ ဝစနံ အဘိက္ကန္တံ ဒေါသနာသနတော၊ အဘိက္ကန္တံ ဂုဏာဓိဂမနတော၊ တထာ သဒ္ဓါဇနနတော, ပညာဇနနတော၊ သာတ္ထတော, သဗျဉ္ဇနတော၊ ဥတ္တာနပဒတော, ဂမ္ဘီရတ္ထတော၊ ကဏ္ဏသုခတော, ဟဒယင်္ဂမတော၊ အနတ္တုက္ကံသနတော, အပရဝမ္ဘနတော၊ ကရုဏာသီတလတော, ပညာဝဒါတတော၊ အာပါထရမဏီယတော, ဝိမဒ္ဒက္ခမတော၊ သုယျမာနသုခတော, ဝီမံသိယမာနဟိတတောတိ ဧဝမာဒီဟိ ယောဇေတဗ္ဗံ။

တတော ပရမ္ပိ စတူဟိ ဥပမာဟိ ဒေသနံယေဝ ထောမေတိ။ တတ္ထ **နိက္ကုဇ္ဇိတ**န္တိ အဓောမုခဌပိတံ, ဟေဋ္ဌာမုခဇာတံ ဝါ။ **ဥက္ကုဇ္ဇေယျာ**တိ ဥပရိမုခံ ကရေယျ။ **ပဋိစ္ဆန္န**န္တိ တိဏပဏ္ဏာဒိဆာဒိတံ။ **ဝိဝရေယျာ**တိ ဥဂ္ဃာဋေယျ။ **မူဠှဿာ**တိ ဒိသာမူဠှဿ။ **မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျာ**တိ ဟတ္ထေ ဂဟေတွာ "ဧသ မဂ္ဂေါ"တိ ဝဒေယျ။ **အန္ဓကာရေ**တိ ကာဠပက္ခစာတုဒ္ဒသီအဍ္ဎရတ္တဃနဝနသဏ္ဍမေဃပဋလေဟိ စတုရင်္ဂေ တမေ။ အယံ တာဝ အနုတ္တာနပဒတ္ထော။

အယံ ပန အဓိပ္ပါယယောဇနာ—ယထာ ကောစိ နိက္ကုဇ္ဇိတံ ဥက္ကုဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ သဒ္ဓမ္မဝိမုခံ အသဒ္ဓမ္မေ ပတိတံ[5] မံ အသဒ္ဓမ္မာ ဝုဋ္ဌာပေန္တေန, ယထာ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝိဝရေယျ၊ ဧဝံ ကဿပဿ ဘဂဝတော သာသနန္တရဓာနတော ပဘုတိ

၁-ခု ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၁-၈၀၊ ဝိ ၁-၇-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၃-အာမေဍိတံ (သီ၊ သျာ)
၄-အတိကန္တံ (သီ) ၅-ပတိဋ္ဌိတံ (က)

micchādiṭṭhigahanapaṭicchannaṁ sāsanaṁ vivarantena, yathā mūḷhassa maggaṁ ācikkheyya, evaṁ kummaggamicchāmaggappaṭipannassa me saggamokkhamaggaṁ āvikarontena, yathā andhakāre telapajjotaṁ dhāreyya, evaṁ mohandhakāre nimuggassa me Buddhādiratanarūpāni apassato tappaṭicchādakamohandhakāraviddhaṁsakadesanā pajjotadhāraṇena mayhaṁ bhotā Gotamena etehi pariyāyehi pakāsitattā anekapariyāyena dhammo pakāsitoti.

Evaṁ desanaṁ thometvā imāya desanāya ratanattaye pasannacitto pasannākāraṁ karonto **esāhan**ti-ādimāha. Tattha **esāhan**ti eso ahaṁ. **Bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmī**ti bhavaṁ me Gotamo saraṇaṁ parāyaṇaṁ aghassa tātā[1] hitassa ca vidhātāti iminā adhippāyena bhavantaṁ Gotamaṁ gacchāmi bhajāmi sevāmi payirupāsāmi, evaṁ vā jānāmi bujjhāmīti. Yesañhi dhātūnaṁ gati attho, buddhipi tesaṁ attho. Tasmā gacchāmīti imassa jānāmi bujjhāmīti ayamattho vutto. **Dhammañca bhikkhusaṁghañcā**ti ettha pana adhigatamagge sacchikatanirodhe yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāne ca catūsu apāyesu apatamāne dhāretīti **dhammo**. So atthato ariyamaggo ceva nibbānañca. Vuttañhetaṁ "yāvatā bhikkhave dhammā saṅkhatā, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo tesaṁ aggamakkhāyatī"ti[2] vitthāro. Na kevalañca ariyamaggo ceva nibbānañca, apica kho ariyaphalehi saddhiṁ pariyattidhammopi. Vuttañhetaṁ chattamāṇavakavimāne—

"Rāgavirāgamanejamasokaṁ, dhammamasaṅkhatamappaṭikūlaṁ.
Madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattaṁ, dhammamimaṁ saraṇatthamupehī"ti[3].

Ettha **rāgavirogo**ti maggo kathito. **Anejamasokan**ti phalaṁ. **Dhammamasaṅkhatan**ti nibbānaṁ. **Appaṭikūlaṁ madhuramimaṁ paguṇaṁ suvibhattan**ti piṭakattayena vibhattā sabbadhammakkhandhāti[4]. Diṭṭhisīlasaṁghātena saṁhatoti **saṁgho**. So atthato aṭṭha-ariyapuggalasamūho. Vuttañhetaṁ tasmiṁyeva vimāne—

"Yattha ca dinna mahapphalamāhu, catūsu sucīsu purisayugesu.
Aṭṭha ca puggaladhammadasā te, saṁghamimaṁ saraṇatthamupehī"ti[3].

1. Sukhassa dātā (Ka) 2. Aṁ 1. 343 piṭṭhe. 3. Khu 2. 76 piṭṭhe.
4. Vibhattasabbadhammakkhandhāni (Sī), vibhattaṁ sabbadhammakkhandhaṁ (Syā)

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဂဟနပဋိစ္ဆန္နံ သာသနံ ဝိဝရန္တေန, ယထာ မူဠှဿ မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ၊ ဧဝံ ကုမ္မဂ္ဂမိစ္ဆာမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နဿ မေ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂံ အာဝိကရောန္တေန, ယထာ အန္ဓကာရေ တေလပဇ္ဇောတံ ဓာရေယျ၊ ဧဝံ မောဟန္ဓကာရေ နိမုဂ္ဂဿ မေ ဗုဒ္ဓါဒိရတနရူပါနိ အပဿတော တပ္ပဋိစ္ဆာဒကမောဟန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသကဒေသနာ-ပဇ္ဇောတဓာရဏေန မယှံ ဘောတာ ဂေါတမေန ဧတေဟိ ပရိယာယေဟိ ပကာသိတတ္တာ အနေကပရိယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတောတိ။

ဧဝံ ဒေသနံ ထောမေတွာ ဣမာယ ဒေသနာယ ရတနတ္တယေ ပသန္နစိတ္တော ပသန္နာကာရံ ကရောန္တော **ဧသာဟန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧသာဟန္တိ** ဧသော အဟံ။ **ဘဝန္တံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂစ္ဆာမီ**တိ ဘဝံ မေ ဂေါတမော သရဏံ ပရာယဏံ အဃဿ တာတာ[၁] ဟိတဿ စ ဝိဓာတာတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပာယေန ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဂစ္ဆာမိ ဘဇာမိ သေဝါမိ ပယိရုပါသာမိ၊ ဧဝံ ဝါ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ။ ယေသဉ္ဟိ ဓာတူနံ ဂတိ အတ္ထော၊ ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထော။ တသ္မာ ဂစ္ဆာမီတိ ဣမဿ ဇာနာမိ ဗုဇ္ဈာမီတိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော။ **ဓမ္မဉ္စ ဘိက္ခု-သံဃဉ္စာ**တိ ဧတ္ထ ပန အဓိဂတမဂ္ဂေ သစ္ဆိကတနိရောဓေ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စ စတူသု အပါယေသု အပတမာနေ ဓာရေတီတိ **ဓမ္မော**။ သော အတ္ထတော အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ "ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ သင်္ခတာ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ"တိ[၂] ဝိတ္ထာရော။ န ကေဝလဉ္စ အရိယမဂ္ဂေါ စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ၊ အပိစ ခေါ အရိယဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိယတ္တိဓမ္မောပိ။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ ဆတ္တမာဏဝကဝိမာနေ—

"ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊ ဓမ္မမသင်္ခတမပ္ပဋိကူလံ။
မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တံ၊ ဓမ္မမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ"တိ[၃]။

ဧတ္ထ **ရာဂဝိရောဂေါ**တိ မဂ္ဂေါ ကထိတော။ **အနေဇမသောက**န္တိ ဖလံ။ **ဓမ္မမသင်္ခတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **အပ္ပဋိကူလံ မဓုရမိမံ ပဂုဏံ သုဝိဘတ္တ**န္တိ ပိဋကတ္တယေန ဝိဘတ္တာ သဗ္ဗဓမ္မက္ခန္ဓာတိ[၄]။ ဒိဋ္ဌိသီလသံဃာတေန သံဟတောတိ **သံဃော**။ သော အတ္ထတော အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ တသ္မိံယေဝ ဝိမာနေ—

"ယတ္ထ စ ဒိန္န မဟပ္ဖလမာဟု၊ စတူသု သုစီသု ပုရိသယုဂေသု။
အဋ္ဌ စ ပုဂ္ဂလဓမ္မဒသာ တေ၊ သံဃမိမံ သရဏတ္ထမုပေဟီ"တိ[၃]။

၁-သုခဿ ဒါတာ (က) ၂-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၂-၇၆-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိဘတ္တသဗ္ဗဓမ္မက္ခန္ဓာနိ (သီ)၊ ဝိဘတ္တံ သဗ္ဗဓမ္မက္ခန္ဓံ (သျာ)

Bhikkhūnaṁ saṁgho **bhikkhusaṁgho**. Ettāvatā brāhmaṇo tīṇi saraṇagamanāni paṭivedesi.

Idāni tesu saraṇagamanesu kosallatthaṁ saraṇaṁ, saraṇagamanaṁ, yo ca saraṇaṁ gacchati, saraṇagamanappabhedo, saraṇagamanaphalaṁ[1], saṁkileso, bhedoti ayaṁ vidhi veditabbo.

Seyyathidaṁ—padatthato tāva hiṁsatīti **saraṇaṁ**, saraṇagatānaṁ teneva saraṇagamanena bhayaṁ santāsaṁ dukkhaṁ duggatiparikilesaṁ hanati vināsetīti attho, ratanattayassevetaṁ adhivacanaṁ. Atha vā hite pavattanena ahitā ca nivattanena sattānaṁ bhayaṁ hiṁsatīti Buddho, bhavakantārā uttāraṇena lokassa assāsadānena ca dhammo, appakānampi kārānaṁ vipulaphalapaṭilābhakaraṇena saṁgho. Tasmā imināpi pariyāyena ratanattayaṁ saraṇaṁ. Tappasādataggarutāhi vihatakileso tapparāyaṇatākārappavatto cittuppādo saraṇagamanaṁ. Taṁsamaṅgīsatto saraṇaṁ gacchati, vuttappakārena cittuppādena "etāni me tīṇi ratanāni saraṇaṁ, etāni parāyaṇan"ti evaṁ upetīti attho. Evaṁ tāva **saraṇaṁ saraṇagamanaṁ yo ca saraṇaṁ gacchati** idaṁ tayaṁ veditabbaṁ.

Saraṇagamanappabhede pana duvidhaṁ saraṇagamanaṁ lokuttaraṁ lokiyañcāti. Tattha lokuttaraṁ diṭṭhasaccānaṁ maggakkhaṇe saraṇagamanupakkilesasamucchedena ārammaṇato nibbānārammaṇaṁ hutvā kiccato sakalepi ratanattaye ijjhati. Lokiyaṁ puthujjanānaṁ[2] saraṇagamanupakkilesavikkhambhanena ārammaṇato Buddhādiguṇārammaṇaṁ hutvā ijjhati. Taṁ atthato Buddhādīsu vatthūsu saddhāpaṭilābho, saddhāmū likā ca sammādiṭṭhi dasasu puññakiriyāvatthūsu diṭṭhijukammanti vuccati.

Tayidaṁ catudhā pavattati attasanniyyātanena tapparāyaṇatāya sissabhāvūpagamanena paṇipātenāti. Tattha **attasanniyyātanaṁ** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ attānaṁ Buddhassa niyyātemi, dhammassa, saṁghassā"ti evaṁ Buddhādīnaṁ attapariccajanaṁ. **Tapparāyaṇatā** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ Buddhaparāyaṇo, dhammaparāyaṇo, saṁghaparāyaṇo iti maṁ dhārethā"ti evaṁ tapparāyaṇabhāvo. **Sissabhāvūpagamanaṁ** nāma "ajja ādiṁ katvā ahaṁ

1. Saraṇagamanānisaṁso (Syā, Ka)
2. Lokiyaputhujjanānaṁ (Sī, Syā)

ဘိက္ခူနံ သံဃော **ဘိက္ခုသံဃော**။ ဧတ္တာဝတာ ဗြာဟ္မဏော တီဏိ သရဏဂမနာနိ ပဋိဝေဒေသိ။

ဣဒါနိ တေသု သရဏဂမနေသု ကောသလ္လတ္ထံ သရဏံ, သရဏဂမနံ, ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတိ, သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ, သရဏဂမနဖလံ[၁], သံကိလေသော, ဘေဒေါတိ အယံ ဝိဓိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

သေယျထိဒံ—ပဒတ္ထတော တာဝ ဟိံသတီတိ **သရဏံ**၊ သရဏဂတာနံ တေနေဝ သရဏဂမနေန ဘယံ သန္တာသံ ဒုက္ခံ ဒုဂ္ဂတိပရိကိလေသံ ဟနတိ ဝိနာသေတီတိ အတ္ထော၊ ရတနတ္တယဿေဝေတံ အဓိဝစနံ။ အထ ဝါ ဟိတေ ပဝတ္တနေန အဟိတာ စ နိဝတ္တနေန သတ္တာနံ ဘယံ ဟိံသတီတိ ဗုဒ္ဓေါ၊ ဘဝကန္တာရာ ဥတ္တာရဏေန လောကဿ အဿာသဒါနေန စ ဓမ္မော၊ အပ္ပကာနမ္ပိ ကာရာနံ ဝိပုလဖလပဋိလာဘကရဏေန သံဃော။ တသ္မာ ဣမိနာပိ ပရိယာယေန ရတနတ္တယံ သရဏံ။ တပ္ပသာဒတဂ္ဂရုတာဟိ ဝိဟတကိလေသော တပ္ပရာယဏတာကာရပ္ပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ သရဏဂမနံ။ တံသမင်္ဂီသတ္တော သရဏံ ဂစ္ဆတိ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရေန စိတ္တုပ္ပါဒေန "ဧတာနိ မေ တီဏိ ရတနာနိ သရဏံ၊ ဧတာနိ ပရာယဏ"န္တိ ဧဝံ ဥပေတီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ တာဝ **သရဏံ သရဏဂမနံ ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတိ** ဣဒံ တယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သရဏဂမနပ္ပဘေဒေ ပန ဒုဝိဓံ သရဏဂမနံ လောကုတ္တရံ လောကိယဉ္စာတိ။ တတ္ထ လောကုတ္တရံ ဒိဋ္ဌသစ္စာနံ မဂ္ဂက္ခဏေ သရဏဂမနုပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒေန အာရမ္မဏတော နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဟုတွာ ကိစ္စတော သကလေပိ ရတနတ္တယေ ဣဇ္ဈတိ။ လောကိယံ ပုထုဇ္ဇနာနံ[၂] သရဏဂမနုပက္ကိလေသဝိက္ခမ္ဘနေန အာရမ္မဏတော ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏာရမ္မဏံ ဟုတွာ ဣဇ္ဈတိ။ တံ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓါဒီသု ဝတ္ထူသု သဒ္ဓါပဋိလာဘော၊ သဒ္ဓါမူလိကာ စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဒသသု ပုညကိရိယာဝတ္ထူသု ဒိဋ္ဌိဇုကမ္မန္တိ ဝုစ္စတိ။

တယိဒံ စတုဓာ ပဝတ္တတိ အတ္တသန္နိယျာတနေန တပ္ပရာယဏတာယ သိဿဘာဝူပဂမနေန ပဏိပါတေနာတိ။ တတ္ထ **အတ္တသန္နိယျာတနံ** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အတ္တာနံ ဗုဒ္ဓဿ နိယျာတေမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿာ"တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ အတ္တပရိစ္စဇနံ။ **တပ္ပရာယဏတာ** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ ဗုဒ္ဓပရာယဏော, ဓမ္မပရာယဏော, သံဃပရာယဏော ဣတိ မံ ဓာရေထာ"တိ ဧဝံ တပ္ပရာယဏဘာဝေါ။ **သိဿဘာဝူပဂမနံ** နာမ "အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ

၁-သရဏဂမနာနိသံသော (သျာ၊ က)
၂-လောကိယပုထုဇ္ဇနာနံ (သီ၊ သျာ)

Buddhassa antevāsiko, dhammassa, saṁghassa iti maṁ dhārethā”ti evaṁ sissabhāvūpagamo. **Paṇipāto** nāma “ajja ādiṁ katvā ahaṁ abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammaṁ Buddhādīnaṁyeva tiṇṇaṁ vatthūnaṁ karomi iti maṁ dhārethā”ti evaṁ Buddhādīsu paramanipaccakāro. Imesañhi catunnampi ākārānaṁ aññatarampi karontena gahitaṁyeva hoti saraṇagamanaṁ.

Apica “Bhagavato attānaṁ pariccajāmi, dhammassa, saṁghassa attānaṁ pariccajāmi, jīvitaṁ pariccajāmi, pariccattoyeva me attā, pariccattaṁyeva me jīvitaṁ, jīvitapariyantikaṁ Buddhaṁ saraṇaṁ gacchāmi, Buddho me saraṇaṁ leṇaṁ tāṇan”ti evampi attasanniyyātanaṁ veditabbaṁ. “Satthārañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantameva passeyyaṁ, Sugatañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantameva passeyyaṁ, Sammāsambuddhañca vatāhaṁ passeyyaṁ, Bhagavantameva passeyyan”ti[1] evampi Mahākassapassa saraṇagamane viya sissabhāvūpagamanaṁ daṭṭhabbaṁ.

“So ahaṁ vicarissāmi, gāmā gāmaṁ purā puraṁ.
Namassamāno Sambuddhaṁ, dhammassa ca sudhammatan”ti[2].

Evampi Āḷavakādīnaṁ saraṇagamanaṁ viya tapparāyaṇatā veditabbā. “Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāṇīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo, Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo”ti[3] evampi paṇipāto veditabbo.

So panesa ñātibhayācariyadakkhiṇeyyavasena catubbidho hoti. Tattha dakkhiṇeyyapaṇipātena saraṇagamanaṁ hoti, na itarehi. Seṭṭhavaseneva hi saraṇaṁ gaṇhāti, seṭṭhavasena ca bhijjati. Tasmā yo Sākiyo vā Koliyo vā “Buddho amhākaṁ ñātako”ti vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo vā “samaṇo Gotamo rājapūjito mahānubhāvo avandiyamāno anatthampi kareyyā”ti bhayena vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo vā bodhisattakāle Bhagavato santike kiñci uggahitaṁ saramāno Buddhakāle vā—

1. Saṁ 1. 419 piṭṭhe. 2. Khu 1. 307; Saṁ 1. 217 piṭṭhesu. 3. Ma 2. 345 piṭṭhe.

ဗုဒ္ဓဿ အန္တေဝါသိကော၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿ ဣတိ မံ ဓာရေထာ”တိ ဧဝံ သိဿဘာဝူပဂမော။ **ပဏိပါတော** နာမ “အဇ္ဇ အာဒိံ ကတွာ အဟံ အဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မသာမီစိကမ္မံ ဗုဒ္ဓါဒီနံယေဝ တိဏ္ဏံ ဝတ္ထူနံ ကရောမိ ဣတိ မံ ဓာရေထာ”တိ ဧဝံ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပရမနိပစ္စကာရော။ ဣမေသဉ္ဟိ စတုန္နမ္ပိ အာကာရာနံ အညတရမ္ပိ ကရောန္တေန ဂဟိတံယေဝ ဟောတိ သရဏဂမနံ။

အပိစ “ဘဂဝတော အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ဓမ္မဿ၊ သံဃဿ အတ္တာနံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ၊ ပရိစ္စတ္တောယေဝ မေ အတ္တာ၊ ပရိစ္စတ္တံယေဝ မေ ဇီဝိတံ၊ ဇီဝိတပရိယန္တိကံ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ၊ ဗုဒ္ဓေါ မေ သရဏံ လေဏံ တာဏ”န္တိ ဧဝမ္ပိ အတ္တသန္နိယျာတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “သတ္ထာရဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သုဂတဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဉ္စ ဝတာဟံ ပဿေယျံ၊ ဘဂဝန္တမေဝ ပဿေယျ”န္တိ[၁] ဧဝမ္ပိ မဟာကဿပဿ သရဏဂမနေ ဝိယ သိဿဘာဝူပဂမနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

“သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ၊ ဂါမာ ဂါမံ ပုရာ ပုရံ။
နမဿမာနော သမ္ဗုဒ္ဓံ၊ ဓမ္မဿ စ သုဓမ္မတ”န္တိ[၂]။

ဧဝမ္ပိ အာဠဝကာဒီနံ သရဏဂမနံ ဝိယ တပ္ပရာယဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “အထ ခေါ ဗြဟ္မာယု ဗြာဟ္မဏော ဥဋ္ဌာယာသနာ ဧကံသံ ဥတ္တရာသင်္ဂံ ကရိတွာ ဘဂဝတော ပါဒေသု သိရသာ နိပတိတွာ ဘဂဝတော ပါဒါနိ မုခေန စ ပရိစုမ္ဗတိ၊ ပါဏီဟိ စ ပရိသမ္ဗာဟတိ၊ နာမဉ္စ သာဝေတိ ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော၊ ဗြဟ္မာယု အဟံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏော”တိ[၃] ဧဝမ္ပိ ပဏိပါတော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သော ပနေသ ဉာတိဘယာစရိယဒက္ခိဏေယျဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တတ္ထ ဒက္ခိဏေယျပဏိပါတေန သရဏဂမနံ ဟောတိ၊ န ဣတရေဟိ။ သေဋ္ဌဝသေနေဝ ဟိ သရဏံ ဂဏှာတိ၊ သေဋ္ဌဝသေန စ ဘိဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ယော သာကိယော ဝါ ကောလိယော ဝါ “ဗုဒ္ဓေါ အမှာကံ ဉာတကော”တိ ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ဝါ “သမဏော ဂေါတမော ရာဇပူဇိတော မဟာနုဘာဝေါ အဝန္ဒိယမာနော အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာ”တိ ဘယေန ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ဝါ ဗောဓိသတ္တကာလေ ဘဂဝတော သန္တိကေ ကိဉ္စိ ဥဂ္ဂဟိတံ သရမာနော ဗုဒ္ဓကာလေ ဝါ—

၁-သံ ၁-၄၁၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၁-၃၀၇၊ သံ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၃-မ ၂-၃၄၅-ပိဋ္ဌေ။

“Ekena bhoge bhuñjeyya, dvīhi kammaṁ payojaye.
Catutthaṁ ca nidhāpeyya, āpadāsu bhavissatī”ti[1]—

Evarūpaṁ anusāsaniṁ[2] uggahetvā “ācariyo me”ti vandati, aggahitameva hoti saraṇaṁ. Yo pana “ayaṁ loke aggadakkhiṇeyyo”ti vandati, teneva gahitaṁ hoti saraṇaṁ.

Evaṁ gahitasaraṇassa ca upāsakassa vā upāsikāya vā aññatitthiyesu pabbajitampi ñātiṁ “ñātako me ayan”ti vandato saraṇagamanaṁ na bhijjati, pageva apabbajitaṁ. Tathā rājānaṁ bhayavasena vandato. So hi raṭṭhapūjitattā avandiyamāno anatthampi kareyyāti. Tathā yaṁ kiñci sippaṁ sikkhāpakaṁ titthiyaṁ “ācariyo me ayan”ti vanda topi na bhijjatīti evaṁ **saraṇagamanappabhedo** veditabbo.

Ettha ca lokuttarassa saraṇagamanassa cattāri sāmaññaphalāni vipākaphalaṁ, sabbadukkhakkhayo ānisaṁsaphalaṁ. Vuttañhetaṁ—

“Yo ca Buddhañca dhammañca, saṁghañca saraṇaṁ gato.
Cattāri ariyasaccāni, sammappaññāya passati.

Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ, dukkhassa ca atikkamaṁ.
Ariyañcaṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ, dukkhūpasamagāminaṁ.

Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ, etaṁ saraṇamuttamaṁ.
Etaṁ saraṇamāgamma, sabbadukkhā pamuccatī”ti[3].

Apica niccato anupagamanādivasenapetassa ānisaṁsaphalaṁ veditabbaṁ. Vuttañhetaṁ—

“Aṭṭhānametaṁ bhikkhave anavakāso, yaṁ diṭṭhisampanno puggalo kañci saṅkhāraṁ niccato upagaccheyya, sukhato upagaccheyya, kañci dhammaṁ attato upagaccheyya, mātaraṁ jīvitā voropeyya, pitaraṁ, arahantaṁ jīvitā voropeyya, paduṭṭhacitto Tathāgatassa lohitaṁ uppādeyya, saṁghaṁ bhindeyya, aññaṁ Satthāraṁ uddiseyya, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti[4].

1. Dī 3. 153 piṭṭhe.
2. Anusāsanaṁ (Ka)
3. Khu 1. 42 piṭṭhe Dhammapade.
4. Ma 3. 110; Aṁ 1. 29 piṭṭhesu.

“ဧကေန ဘောဂေ ဘုဉ္ဇေယျ၊ ဒွီဟိ ကမ္မံ ပယောဇယေ။
စတုတ္ထံ စ နိဓာပေယျ၊ အာပဒါသု ဘဝိဿတီ”တိ[၁]—

ဧဝရူပံ အနုသာသနိံ[၂] ဥဂ္ဂဟေတွာ “အာစရိယော မေ”တိ ဝန္ဒတိ၊ အဂ္ဂဟိတမေဝ ဟောတိ သရဏံ။ ယော ပန “အယံ လောကေ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျော”တိ ဝန္ဒတိ၊ တေနေဝ ဂဟိတံ ဟောတိ သရဏံ။

ဧဝံ ဂဟိတသရဏဿ စ ဥပါသကဿ ဝါ ဥပါသိကာယ ဝါ အညတိတ္ထိယေသု ပဗ္ဗဇိတမ္ပိ ဉာတိံ “ဉာတကော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတော သရဏဂမနံ န ဘိဇ္ဇတိ၊ ပဂေဝ အပဗ္ဗဇိတံ။ တထာ ရာဇာနံ ဘယဝသေန ဝန္ဒတော။ သော ဟိ ရဋ္ဌပူဇိတတ္တာ အဝန္ဒိယမာနော အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာတိ။ တထာ ယံ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ သိက္ခာပကံ တိတ္ထိယံ “အာစရိယော မေ အယ”န္တိ ဝန္ဒတောပိ န ဘိဇ္ဇတီတိ ဧဝံ **သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ** ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ လောကုတ္တရဿ သရဏဂမနဿ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ ဝိပါကဖလံ၊ သဗ္ဗဒုက္ခက္ခယော အာနိသံသဖလံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ၊ သံဃဉ္စ သရဏံ ဂတော။
စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။

ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ၊ ဒုက္ခဿ စ အတိက္ကမံ။
အရိယဉ္စဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ၊ ဒုက္ခူပသမဂါမိနံ။

ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ၊ ဧတံ သရဏမုတ္တမံ။
ဧတံ သရဏမာဂမ္မ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ[၃]။

အပိစ နိစ္စတော အနုပဂမနာဒိဝသေနပေတဿ အာနိသံသဖလံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

“အဋ္ဌာနမေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော ကဉ္စိ သင်္ခါရံ နိစ္စတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ သုခတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ ကဉ္စိ ဓမ္မံ အတ္တတော ဥပဂစ္ဆေယျ၊ မာတရံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ပိတရံ၊ အရဟန္တံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေယျ၊ ပဒုဋ္ဌစိတ္တော တထာဂတဿ လောဟိတံ ဥပ္ပါဒေယျ၊ သံဃံ ဘိန္ဒေယျ၊ အညံ သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိသေယျ၊ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတီ”တိ[၄]။

၁-ဒီ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-အနုသာသနံ (က)
၃-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၄-မ ၃-၁၁၀၊ အံ ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေသု။

Lokiyassa pana saraṇagamanassa bhavasampadāpi bhogasampadāpi phalameva. Vuttañhetaṁ—

“Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse,
Na te gamissanti apāyabhūmiṁ[1].
Pahāya mānusaṁ dehaṁ,
Devakāyaṁ paripūressantī”ti[2].

Aparampi vuttaṁ—

“Atha kho Sakko Devānamindo asītiyā devatāsahassehi saddhiṁ yenāyasmā Mahāmoggallāno tenupasaṅkami -pa- ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Sakkaṁ Devānamindaṁ āyasmā Mahāmoggallāno etadavoca ‘sādhu kho Devānaminda Buddhasaraṇagamanaṁ hoti, Buddhasaraṇagamanahetu kho Devānaminda evamidhekacce sattā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjanti, te aññe deve dasahi ṭhānehi adhigaṇhanti dibbena āyunā dibbena vaṇṇena sukhena yasena ādhipateyyena dibbehi rūpehi saddehi gandhehi rasehi phoṭṭhabbehī’ti”[3].

Esevanayo dhamme saṁghe ca. Apica Velāmasuttādivasenāpi[4] saraṇagamanassa phalaviseso veditabbo. Evaṁ **saraṇagamanaphalaṁ** veditabbaṁ.

Tattha lokiyasaraṇagamanaṁ tīsu vatthūsu aññāṇasaṁsayamicchāñāṇādīhi saṁkilissati, na mahājutikaṁ hoti na mahāvipphāraṁ. Lokuttarassa natthi saṁkileso. Lokiyassa ca saraṇagamanassa duvidho bhedo sāvajjo anavajjo ca. Tattha sāvajjo aññasatthārādīsu attasanniyyātanādīhi hoti, so aniṭṭhaphalo. Anavajjo kālakiriyāya, so avipākattā aphalo. Lokuttarassa pana nevatthi bhedo. Bhavantarepi hi ariyasāvako aññaṁ Satthāraṁ na uddisatīti evaṁ saraṇagamanassa **saṁkileso** ca **bhedo** ca veditabbo.

1. Apāyaṁ (Sī, Ṭīkāyaṁ ca) 2. Saṁ 1. 25 piṭṭhe.
3. Saṁ 2. 467 piṭṭhe. 4. Aṁ 3. 195 piṭṭhe.

လောကိယဿ ပန သရဏဂမနဿ ဘဝသမ္ပဒါပိ ဘောဂသမ္ပဒါပိ ဖလမေဝ။ ဝုတ္တဉ္စေတံ—

“ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ၊
န တေ ဂမိဿန္တိ အပါယဘူမိံ[၁]။
ပဟာယ မာနုသံ ဒေဟံ၊
ဒေဝကာယံ ပရိပူရေဿန္တီ”တိ[၂]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“အထ ခေါ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော အသီတိယာ ဒေဝတာသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ယေနာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော တေနုပသင်္ကမိ။ပ။ ဧကမန္တံ ဌိတံ ခေါ သက္ကံ ဒေဝါနမိန္ဒံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ဧတဒဝေါစ ‘သာဓု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဗုဒ္ဓသရဏဂမနံ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓသရဏဂမနဟေတု ခေါ ဒေဝါနမိန္ဒ ဧဝမိဓေကစ္စေ သတ္တာ ကာယဿ ဘေဒါ ပရံ မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ တေ အညေ ဒေဝေ ဒသဟိ ဌာနေဟိ အဓိဂဏှန္တိ ဒိဗ္ဗေန အာယုနာ ဒိဗ္ဗေန ဝဏ္ဏေန သုခေန ယသေန အာဓိပတေယျေန ဒိဗ္ဗေဟိ ရူပေဟိ သဒ္ဒေဟိ ဂန္ဓေဟိ ရသေဟိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေဟီ’တိ”[၃]။

ဧသေဝ နယော ဓမ္မေ သံဃေ စ။ အပိစ ဝေလာမသုတ္တာဒိဝသေနာပိ[၄] သရဏဂမနဿ ဖလဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝံ **သရဏဂမနဖလံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ လောကိယသရဏဂမနံ တီသု ဝတ္ထူသု အညာဏသံသယမိစ္ဆာဉာဏာဒီဟိ သံကိလိဿတိ၊ န မဟာဇုတိကံ ဟောတိ န မဟာဝိပ္ဖါရံ။ လောကုတ္တရဿ နတ္ထိ သံကိလေသော။ လောကိယဿ စ သရဏဂမနဿ ဒုဝိဓော ဘေဒေါ သာဝဇ္ဇော အနဝဇ္ဇော စ။ တတ္ထ သာဝဇ္ဇော အညသတ္ထာရာဒီသု အတ္တသန္နိယျာတနာဒီဟိ ဟောတိ၊ သော အနိဋ္ဌဖလော။ အနဝဇ္ဇော ကာလကိရိယာယ၊ သော အဝိပါကတ္တာ အဖလော။ လောကုတ္တရဿ ပန နေဝတ္ထိ ဘေဒေါ။ ဘဝန္တရေပိ ဟိ အရိယသာဝကော အညံ သတ္ထာရံ န ဥဒ္ဒိသတီတိ ဧဝံ သရဏဂမနဿ **သံကိလေသော** စ **ဘေဒေါ** စ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-အပါယံ (သီ၊ ဋီကာယံ စ) ၂-သံ ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံ ၂-၄၆၇-ပိဋ္ဌေ။ ၄-အံ ၃-၁၉၅-ပိဋ္ဌေ။

Upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretūti maṁ bhavaṁ Gotamo "upāsako ayan"ti evaṁ dhāretu, jānātūti attho. Upāsakavidhikosallatthaṁ panettha ko upāsako, kasmā upāsakoti vuccati, kimassa sīlaṁ, ko ājīvo, kā vipatti, kā sampattīti idaṁ pakiṇṇakaṁ veditabbaṁ.

Tattha **ko upāsako**ti yo koci saraṇagato gahaṭṭho. Vuttañhetaṁ—

"Yato kho Mahānāma upāsako Buddhaṁ saraṇaṁ gato hoti, dhammaṁ saraṇaṁ gato, saṁghaṁ saraṇaṁ gato hoti. Ettāvatā kho Mahānāma upāsako hotī"ti[1].

Kasmā upāsakoti ratanattayassa upāsanato. So hi Buddhaṁ upāsatīti upāsako. dhammaṁ, saṁghaṁ upāsatīti upāsakoti.

Kimassa sīlanti pañca veramaṇiyo. Yathāha—

"Yato kho Mahānāma upāsako pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā, kāmesumicchācārā, musāvādā, surāmerayamajjappamādaṭṭhānā paṭivirato hoti. Ettāvatā kho Mahānāma upāsako sīlavā hotī"ti[2].

Ko ājīvoti pañca micchāvaṇijjā pahāya dhammena samena jīvikakappanaṁ. Vuttañhetaṁ—

"Pañcimā bhikkheve vaṇijjā upāsakena akaraṇīyā. Katamā pañca. Satthavaṇijjā sattavaṇijjā maṁsavaṇijjā majjavaṇijjā visavaṇijjā. Imā kho hikkhave pañca vaṇijjā upāsakena akaraṇīyā"ti[3].

Kā vipattīti yā tasseva sīlassa ca ājīvassa ca vipatti, ayamassa vipatti. Apica yāya esa caṇḍālo ceva hoti malañca patikuṭṭho ca, sāpi tassa vipattīti veditabbā. Te ca atthato assaddhiyādayo pañca dhammā honti. Yathāha—

1. Saṁ 3. 344 piṭṭhe. 2. Saṁ 3. 145 piṭṭhe. 3. Aṁ 2. 183 piṭṭhe.

ဥပါသကံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတူတိ မံ ဘဝံ ဂေါတမော "ဥပါသကော အယ"န္တိ ဧဝံ ဓာရေတု၊ ဇာနာတူတိ အတ္ထော။ ဥပါသကဝိဓိကောသလ္လတ္ထံ ပနေတ္ထ ကော ဥပါသကော၊ ကသ္မာ ဥပါသကောတိ ဝုစ္စတိ၊ ကိမဿ သီလံ၊ ကော အာဇီဝေါ၊ ကာ ဝိပတ္တိ၊ ကာ သမ္ပတ္တီတိ ဣဒံ ပကိဏ္ဏကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ **ကော ဥပါသကော**တိ ယော ကောစိ သရဏဂတော ဂဟဋ္ဌော။ ဝုတ္တဉှေတံ—

"ယတော ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတော ဟောတိ၊ ဓမ္မံ သရဏံ ဂတော၊ သံဃံ သရဏံ ဂတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ဟောတီ"တိ[၁]။

ကသ္မာ ဥပါသကောတိ ရတနတ္တယဿ ဥပါသနတော။ သော ဟိ ဗုဒ္ဓံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကော။ ဓမ္မံ၊ သံဃံ ဥပါသတီတိ ဥပါသကောတိ။

ကိမဿ သီလန္တိ ပဉ္စ ဝေရမဏိယော။ ယထာဟ—

"ယတော ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော ပါဏာတိပါတာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ၊ အဒိန္နာဒါနာ၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ၊ မုသာဝါဒါ၊ သုရာမေရယမဇ္ဇပ္ပမာဒဋ္ဌာနာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ခေါ မဟာနာမ ဥပါသကော သီလဝါ ဟောတီ"တိ[၂]။

ကော အာဇီဝေါတိ ပဉ္စ မိစ္ဆာဝဏိဇ္ဇာ ပဟာယ ဓမ္မေန သမေန ဇီဝိကကပ္ပနံ။ ဝုတ္တဉှေတံ—

"ပဉ္စိမာ ဘိက္ခဝေ ဝဏိဇ္ဇာ ဥပါသကေန အကရဏီယာ။ ကတမာ ပဉ္စ။ သတ္ထဝဏိဇ္ဇာ သတ္တဝဏိဇ္ဇာ မံသဝဏိဇ္ဇာ မဇ္ဇဝဏိဇ္ဇာ ဝိသဝဏိဇ္ဇာ။ ဣမာ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စ ဝဏိဇ္ဇာ ဥပါသကေန အကရဏီယာ"တိ[၃]။

ကာ ဝိပတ္တီတိ ယာ တဿေဝ သီလဿ စ အာဇီဝဿ စ ဝိပတ္တိ၊ အယမဿ ဝိပတ္တိ။ အပိစ ယာယ ဧသ စဏ္ဍာလော စေဝ ဟောတိ မလဉ္စ ပတိကုဋ္ဌော စ၊ သာပိ တဿ ဝိပတ္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ စ အတ္ထတော အဿဒ္ဓိယာဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာ ဟောန္တိ။ ယထာဟ—

၁-သံ ၃-၃၄၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၃-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အံ ၂-၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။

၁၈၃၄
ကမ္ဘာ့ဗုဒ္ဓတက္ကသိုလ်
စာကြည့်တိုက်
ကမ္ဘာအေး

“Pañcahi bhikkhave dhammehi samannāgato upāsako upāsakacaṇḍālo ca hoti upāsakamalañca upāsakapatikuṭṭho ca. Katamehi pañcahi. Assaddho hoti, dussīlo hoti, kotūhalamaṅgaliko hoti, maṅgalaṁ pacceti no kammaṁ, ito ca bahiddhā dakkhiṇeyyaṁ pariyesati, tattha ca pubbakāraṁ karotī”ti[1].

Kā sampattīti yā cassa sīlasampadā ca ājīvasampadā ca, sā sampatti. Ye cassa ratanabhāvādikarā saddhādayo pañca dhammā. Yathāha—

“Pañcahi bhikkhave dhammehi samannāgato upāsako upāsakaratanañca hoti upāsakapadumañca upāsakapuṇḍarīkañca. Katamehi pañcahi. Saddho hoti, sīlavā hoti, na kotūhalamaṅgaliko hoti, kammaṁ pacceti no maṅgalaṁ, na ito bahiddhā dakkhiṇeyyaṁ gavesati, idha ca pubbakāraṁ karotī”ti[1].

Ajjataggeti ettha ayaṁ **agga**saddo ādikoṭikoṭṭhāsaseṭṭhesu dissati. “Ajjatagge samma dovārika āvarāmi dvāraṁ nigaṇṭhānaṁ nigaṇṭhīnan”ti-ādīsu[2] hi ādimhi dissati. Teneva aṅgulaggena taṁ aṅgulaggaṁ parāmaseyya[3]. Ucchaggaṁ veḷaggan”ti-ādīsu koṭiyaṁ. “Ambilaggaṁ vā madhuraggaṁ vā tittakaggaṁ vā[4], anujānāmi bhikkhave vihāraggena vā pariveṇaggena vā bhājetun”ti-ādīsu[5] koṭṭhāse. “Yāvatā bhikkhave sattā apadā vā -pa- Tathāgato tesaṁ aggamakkhāyatī”ti-ādīsu[6] seṭṭhe. Idha panāyaṁ ādimhi daṭṭhabbo. Tasmā ajjataggeti ajjataṁ ādiṁ katvāti evamettha attho veditabbo. **Ajjatan**ti ajjabhāvaṁ[7]. Ajjadaggeti vā pāṭho, dakāro padasandhikaro, ajja aggaṁ katvāti attho.

Pāṇupetanti pāṇehi upetaṁ, yāva me jīvitaṁ pavattati, tāva upetaṁ, anaññasatthukaṁ tīhi saraṇagamanehi saraṇaṁ gataṁ upāsakaṁ kappiyakārakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu jānātu. Ahañhi sacepi me tikhiṇena asinā sīsaṁ chindeyya[8], neva Buddhaṁ “na Buddho”ti vā dhammaṁ

---

1. Aṁ 2. 181 piṭṭhe.
2. Ma 2. 43 piṭṭhe.
3. Abhi 4. 237 piṭṭhe.
4. Saṁ 3. 130 piṭṭhe.
5. Vi 4. 317 piṭṭhe.
6. Aṁ 1. 343 piṭṭhe.
7. Ajjabhavaṁ (Sī)
8. Chindeyyuṁ (Sī, Syā)

“ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါသက-စဏ္ဍာလော စ ဟောတိ ဥပါသကမလဉ္စ ဥပါသကပတိကုဋ္ဌော စ။ ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ။ အဿဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဒုဿီလော ဟောတိ၊ ကောတူဟလမင်္ဂလိကော ဟောတိ၊ မင်္ဂလံ ပစ္စေတိ နော ကမ္မံ၊ ဣတော စ ဗဟိဒ္ဓါ ဒက္ခိဏေယျံ ပရိယေသတိ၊ တတ္ထ စ ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ”တိ[၁]။

ကာ သမ္ပတ္တီတိ ယာ စဿ သီလသမ္ပဒါ စ အာဇီဝသမ္ပဒါ စ၊ သာ သမ္ပတ္တိ။ ယေ စဿ ရတနဘာဝါဒိကရာ သဒ္ဓါဒယော ပဉ္စ ဓမ္မာ။ ယထာဟ—

“ပဉ္စဟိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတော ဥပါသကော ဥပါသကရတနဉ္စ ဟောတိ ဥပါသကပဒုမဉ္စ ဥပါသကပုဏ္ဍရီကဉ္စ။ ကတမေဟိ ပဉ္စဟိ။ သဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ သီလဝါ ဟောတိ၊ န ကောတူဟလမင်္ဂလိကော ဟောတိ၊ ကမ္မံ ပစ္စေတိ နော မင်္ဂလံ၊ န ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ ဒက္ခိဏေယျံ ဂဝေသတိ၊ ဣဓ စ ပုဗ္ဗကာရံ ကရောတီ”တိ[၁]။

အဇ္ဇတဂ္ဂေတိ ဧတ္ထ အယံ **အဂ္ဂ**သဒ္ဒေါ အာဒိကောဋိကောဋ္ဌာသသေဋ္ဌေသု ဒိဿတိ။ “အဇ္ဇတဂ္ဂေ သမ္မ ဒေါဝါရိက အာဝရာမိ ဒွါရံ နိဂဏ္ဌာနံ နိဂဏ္ဌီန”န္တိ အာဒီသု[၂] ဟိ အာဒိမှိ ဒိဿတိ။ “တေနေဝ အင်္ဂုလဂ္ဂေန တံ အင်္ဂုလဂ္ဂံ ပရာမသေယျ[၃]။ ဥစ္ဆဂ္ဂံ ဝေဠဂ္ဂ”န္တိအာဒီသု ကောဋိယံ။ “အမ္ဗိလဂ္ဂံ ဝါ မဓုရဂ္ဂံ ဝါ တိတ္တကဂ္ဂံ ဝါ[၄]၊ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိဟာရဂ္ဂေန ဝါ ပရိဝေဏဂ္ဂေန ဝါ ဘာဇေတု”န္တိအာဒီသု[၅] ကောဋ္ဌာသေ။ “ယာဝတာ ဘိက္ခဝေ သတ္တာ အပဒါ ဝါ။ပ။ တထာဂတော တေသံ အဂ္ဂမက္ခာယတီ”တိအာဒီသု[၆] သေဋ္ဌေ။ ဣဓ ပနာယံ အာဒိမှိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တသ္မာ အဇ္ဇတဂ္ဂေတိ အဇ္ဇတံ အာဒိံ ကတွာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အဇ္ဇတန္တိ** အဇ္ဇဘာဝံ[၇]။ အဇ္ဇဒဂ္ဂေတိ ဝါ ပါဌော၊ ဒကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ အဇ္ဇ အဂ္ဂံ ကတွာတိ အတ္ထော။

ပါဏုပေတန္တိ ပါဏေဟိ ဥပေတံ၊ ယာဝ မေ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ဥပေတံ၊ အနညသတ္ထုကံ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ သရဏံ ဂတံ ဥပါသကံ ကပ္ပိယကာရကံ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဓာရေတု ဇာနာတု။ အဟဉှိ သစေပိ မေ တိခိဏေန အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒေယျ[၈]၊ နေဝ ဗုဒ္ဓံ “န ဗုဒ္ဓေါ”တိ ဝါ ဓမ္မံ

၁-အံ ၂-၁၈၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဘိ ၄-၂၃၇-ပိဋ္ဌေ၊ ၄-သံ ၃-၁၃၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-ဝိ ၄-၃၁၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-အံ ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၇-အဇ္ဇဘာဝံ (သီ) ၈-ဆိန္ဒေယျုံ (သီ၊ သျာ)

"na dhammo"ti vā saṁghaṁ "na saṁgho"ti vā vadeyyanti evaṁ attasanniyyātanena saraṇaṁ gantvā catūhi ca paccayehi pavāretvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pakkāmīti.

17. Sattame **Jāṇussoṇī**ti Jāṇussoṇiṭhānantaraṁ kira nāmekaṁ[1] ṭhānantaraṁ, taṁ yena kulena laddhaṁ, taṁ jāṇussoṇikulanti vuccati. Ayaṁ tasmiṁ kule jātattā rañño santike[2] ca laddhajāṇussoṇisakkārattā Jāṇussoṇīti vuccati. **Tenupasaṅkamī**ti "samaṇo kira Gotamo paṇḍito byatto bahussuto"ti sutvā "sace so liṅgavibhattikārakādibhedaṁ jānissati, amhehi ñātameva jānissati, aññātaṁ kiṁ jānissati. Ñātameva kathessati, aññātaṁ kiṁ kathessatī"ti cintetvā mānaddhajaṁ paggayha siṅgaṁ ukkhipitvā mahāpari vārehi parivuto yena Bhagavā tenupasaṅkami. **Katattā ca brāhmaṇa akatattā cā**ti Satthā tassa vacanaṁ sutvā "ayaṁ brāhmaṇo idha āgacchanto na jānitukāmo atthagavesī hutvā āgato, mānaṁ pana paggayha siṅgaṁ ukkhipitvā āgato. Kiṁ nu khvassa yathā pañhassa atthaṁ jānāti[3], evaṁ kathite vaḍḍhi bhavissati, udāhu yathā na jānātī"ti cintetvā "yathā na jānāti, evaṁ kathite vaḍḍhi bhavissatī"ti ñatvā "katattā ca brāhmaṇa akatattā cā"ti āha.

Brāhmaṇo taṁ sutvā "samaṇo Gotamo katattāpi akatattāpi niraye nibbattiṁ vadati, idaṁ ubhayakāraṇenāpi ekaṭṭhāne nibbattiyā kathitattā dujjānaṁ mahandha kāraṁ, natthi mayhaṁ ettha patiṭṭhā. Sace panāhaṁ ettakeneva[4] tuṇhī bhaveyyaṁ, brāhmaṇānaṁ majjhe kathanakālepi maṁ evaṁ vadeyyuṁ 'tvaṁ samaṇassa Gotamassa santikaṁ mānaṁ paggayha siṅgaṁ ukkhipitvā gatosi, ekavacaneneva tuṇhī hutvā kiñci vattuṁ nāsakkhi, imasmiṁ ṭhāne kasmā kathesī'ti. Tasmā parājitopi aparājitasadiso hutvā puna saggagamanapañhaṁ pucchissāmī"ti cintetvā **ko nu kho bho Gotamā**ti imaṁ dutiyapañhaṁ ārabhi.

1. Jāṇussoṇīti ṭhānantaraṁ kira nāmetaṁ ekaṁ (Ka) 2. Santikā (Syā, Ka)
3. Ājānāti (Syā, Ka) 4. Ekanteneva (Syā)

"န ဓမ္မော"တိ ဝါ သံဃံ "န သံဃော"တိ ဝါ ဝဒေယျန္တိ ဧဝံ အတ္တသန္နိယျာတနေန သရဏံ ဂန္တွာ စတူဟိ စ ပစ္စယေဟိ ပဝါရေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတွာ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပက္ကာမီတိ။

၁၇။ သတ္တမေ **ဇာဏုဿောဏီ**တိ ဇာဏုဿောဏိဋ္ဌာနန္တရံ ကိရ နာမေကံ[၁] ဌာနန္တရံ၊ တံ ယေန ကုလေန လဒ္ဓံ၊ တံ ဇာဏုဿောဏိကုလန္တိ ဝုစ္စတိ။ အယံ တသ္မိံ ကုလေ ဇာတတ္တာ ရညော သန္တိကေ[၂] စ လဒ္ဓဇာဏုဿောဏိသက္ကာရတ္တာ ဇာဏုဿောဏီတိ ဝုစ္စတိ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ "သမဏော ကိရ ဂေါတမော ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော ဗဟုဿုတော"တိ သုတွာ "သစေ သော လိင်္ဂဝိဘတ္တိကာရကာဒိဘေဒံ ဇာနိဿတိ၊ အမှေဟိ ဉာတမေဝ ဇာနိဿတိ၊ အညာတံ ကိံ ဇာနိဿတိ။ ဉာတမေဝ ကထေဿတိ၊ အညာတံ ကိံ ကထေဿတီ"တိ စိန္တေတွာ မာနဒ္ဓဇံ ပဂ္ဂယှ သိင်္ဂံ ဥက္ခိပိတွာ မဟာပရိဝါရေဟိ ပရိဝုတော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ **ကတတ္တာ စ ဗြာဟ္မဏ အကတတ္တာ စာ**တိ သတ္ထာ တဿ ဝစနံ သုတွာ "အယံ ဗြာဟ္မဏော ဣဓ အာဂစ္ဆန္တော န ဇာနိတုကာမော အတ္ထဂဝေသီ ဟုတွာ အာဂတော၊ မာနံ ပန ပဂ္ဂယှ သိင်္ဂံ ဥက္ခိပိတွာ အာဂတော။ ကိံ နု ခွဿ ယထာ ပဉှဿ အတ္ထံ ဇာနာတိ[၃]၊ ဧဝံ ကထိတေ ဝဍ္ဎိ ဘဝိဿတိ၊ ဥဒါဟု ယထာ န ဇာနာတီ"တိ စိန္တေတွာ "ယထာ န ဇာနာတိ၊ ဧဝံ ကထိတေ ဝဍ္ဎိ ဘဝိဿတီ"တိ ဉတွာ "ကတတ္တာ စ ဗြာဟ္မဏ အကတတ္တာ စာ"တိ အာဟ။

ဗြာဟ္မဏော တံ သုတွာ "သမဏော ဂေါတမော ကတတ္တာပိ အကတတ္တာပိ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တိံ ဝဒတိ၊ ဣဒံ ဥဘယကာရဏေနာပိ ဧကဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တိယာ ကထိတတ္တာ ဒုဇ္ဇာနံ မဟန္ဓကာရံ၊ နတ္ထိ မယှံ ဧတ္ထ ပတိဋ္ဌာ။ သစေ ပနာဟံ ဧတ္တကေနေဝ[၄] တုဏှီ ဘဝေယျံ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ မဇ္ဈေ ကထနကာလေပိ မံ ဧဝံ ဝဒေယျုံ 'တွံ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ မာနံ ပဂ္ဂယှ သိင်္ဂံ ဥက္ခိပိတွာ ဂတောသိ၊ ဧကဝစနေနေဝ တုဏှီ ဟုတွာ ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ နာသက္ခိ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကသ္မာ ကထေသီ'တိ။ တသ္မာ ပရာဇိတောပိ အပရာဇိတသဒိသော ဟုတွာ ပုန သဂ္ဂဂမနပဉှံ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ **ကော နု ခေါ ဘော ဂေါတမာ**တိ ဣမံ ဒုတိယပဉှံ အာရဘိ။

၁-ဇာဏုဿောဏီတိ ဌာနန္တရံ ကိရ နာမေတံ ဧကံ (က) ၂-သန္တိကာ (သျာ၊ က)
၃-အာဇာနာတိ (သျာ၊ က) ၄-ဧကန္တေနေဝ (သျာ)

Evampi tassa ahosi "uparipañhena heṭṭhāpañhaṁ jānissāmi, heṭṭhāpañhena uparipañhan"ti. Tasmāpi imaṁ pañhaṁ pucchi. Satthā purimanayeneva cintetvā yathā na jānāti, evameva kathento punapi "katattā ca brāhmaṇa akatattā cā"ti āha. Brāhmaṇo tasmimpi patiṭṭhātuṁ asakkonto "alaṁ bho na īdisassa purisassa santikaṁ āgatena[1] ajānitvā gantuṁ vaṭṭati, sakavādaṁ pahāya samaṇaṁ Gotamaṁ anuvattitvā mayhaṁ atthaṁ gavesissāmi, paralokamaggaṁ sodhessāmī"ti sanniṭṭhānaṁ katvā Satthāraṁ āyācanto **na kho ahan**ti-ādimāha. Athassa nihatamānataṁ ñatvā Satthā upari desanaṁ vaḍḍhento **tena hi brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **tena hī**ti kāraṇaniddeso. Yasmā saṁkhittena bhāsitassa atthaṁ ajānanto vitthāradesanaṁ yācasi, tasmāti attho. Sesa mettha uttānatthamevāti.

18. Aṭṭhame **āyasmā**ti piyavacanametaṁ. **Ānando**ti tassa therassa nāmaṁ. **Ekaṁsenā**ti ekantena. **Anuviccā**ti anupavicitvā. **Viññū**ti paṇḍitā. **Garahantī**ti nindanti, avaṇṇaṁ bhāsanti. Sesamettha navame ca sabbaṁ uttānatthameva.

20. Dasame **dunnikkhittañca padabyañjanan**ti uppaṭipāṭiyā gahitapāḷipadameva hi atthassa byañjanattā byañjananti vuccati. Ubhayametaṁ Pāḷiyāva nāmaṁ. **Attho ca dunnīto**ti parivattetvā uppaṭipāṭiyā gahitā Aṭṭhakathā. **Dunnikkhittassa bhikkhave pada byañjanassa atthopi dunnayo hotī**ti parivattetvā uppaṭipāṭiyā gahitāya Pāḷiyā Aṭṭhakathā nāma dunnayā[2] dunnīhārā dukkathā nāma hoti. Ekādasame vuttapaṭipakkhanayena attho veditabboti.

Adhikaraṇavaggo dutiyo.

---

3. Bālavaggavaṇṇanā

22. Tatiyassa paṭhame **accayaṁ accayato na passatī**ti "aparajjhitvā aparaddhaṁ mayā"ti attano aparādhaṁ na passati, aparaddhaṁ mayāti vatvā

1. Upagatena (Sī) 2. Aṭṭhakathā dunnītā (I)

ဧဝမ္ပိ တဿ အဟောသိ "ဥပရိပဉှေန ဟေဋ္ဌာပဉှံ ဇာနိဿာမိ၊ ဟေဋ္ဌာပဉှေန ဥပရိပဉှ"န္တိ။ တသ္မာပိ ဣမံ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာ ပုရိမနယေနေဝ စိန္တေတွာ ယထာ န ဇာနာတိ၊ ဧဝမေဝ ကထေန္တော ပုနပိ "ကတတ္တာ စ ဗြာဟ္မဏ အကတတ္တာ စာ"တိ အာဟ။ ဗြာဟ္မဏော တသ္မိမ္ပိ ပတိဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တော "အလံ ဘော န ဤဒိသဿ ပုရိသဿ သန္တိကံ အာဂတေန[၁] အဇာနိတွာ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ သကဝါဒံ ပဟာယ သမဏံ ဂေါတမံ အနုဝတ္တိတွာ မယှံ အတ္ထံ ဂဝေသိဿာမိ၊ ပရလောကမဂ္ဂံ သောဓေဿာမီ"တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ သတ္ထာရံ အာယာစန္တော **န ခေါ အဟ**န္တိအာဒိမာဟ။ အထဿ နိဟတမာနတံ ဉတွာ သတ္ထာ ဥပရိ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော **တေန ဟိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တေန ဟီ**တိ ကာရဏနိဒ္ဒေသော။ ယသ္မာ သံခိတ္တေန ဘာသိတဿ အတ္ထံ အဇာနန္တော ဝိတ္ထာရဒေသနံ ယာစသိ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁၈။ အဋ္ဌမေ **အာယသ္မာ**တိ ပိယဝစနမေတံ။ **အာနန္ဒော**တိ တဿ ထေရဿ နာမံ။ **ဧကံသေနာ**တိ ဧကန္တေန။ **အနုဝိစ္စာ**တိ အနုပဝိသိတွာ။ **ဝိညူ**တိ ပဏ္ဍိတာ။ **ဂရဟန္တီ**တိ နိန္ဒန္တိ၊ အဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ သေသမေတ္ထ နဝမေ စ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၂၀။ ဒသမေ **ဒုန္နိက္ခိတ္တဉ္စ ပဒဗျဉ္ဇန**န္တိ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဂဟိတပါဠိပဒမေဝ ဟိ အတ္ထဿ ဗျဉ္ဇနတ္တာ ဗျဉ္ဇနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဥဘယမေတံ ပါဠိယာဝ နာမံ။ **အတ္ထော စ ဒုန္နီတော**တိ ပရိဝတ္တေတွာ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဂဟိတာ အဋ္ဌကထာ။ **ဒုန္နိက္ခိတ္တဿ ဘိက္ခဝေ ပဒဗျဉ္ဇနဿ အတ္ထောပိ ဒုန္နယော ဟောတီ**တိ ပရိဝတ္တေတွာ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဂဟိတာယ ပါဠိယာ အဋ္ဌကထာ နာမ ဒုန္နယာ[၂] ဒုန္နီဟာရာ ဒုက္ကထာ နာမ ဟောတိ။ ဧကာဒသမေ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

အဓိကရဏဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ဗာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၂၂။ တတိယဿ ပဌမေ **အစ္စယံ အစ္စယတော န ပဿတီ**တိ "အပရဇ္ဈိတွာ အပရဒ္ဓံ မယာ"တိ အတ္တနော အပရာဓံ န ပဿတိ၊ အပရဒ္ဓံ မယာတိ ဝတွာ

၁-ဥပဂတေန(သီ) ၂-အဋ္ဌကထာ ဒုန္နီတာ(ဣ)

daṇḍakammaṁ āharitvā na khamāpetīti attho. **Accayaṁ desentassā**ti evaṁ vatvā daṇḍakammaṁ āharitvā khamāpentassa. **Yathādhammaṁ nappaṭiggaṇhātī**ti “puna evaṁ na karissāmi, khamatha me”ti vuccamāno accayaṁ imaṁ yathādhammaṁ yathāsabhāvaṁ na paṭiggaṇhāti. “Ito paṭṭhāya puna evarūpaṁ mā akāsi, khamāmi tuyhan”ti na vadati. Sukkapakkho vuttapaṭipakkhanayeneva veditabbo.

23. Dutiye **abbhācikkhantī**ti abhibhavitvā ācikkhanti, abhūtena vadanti. **Dosantaro**ti antare patitadoso[1]. Evarūpo hi “natthi samaṇassa Gotamassa uttarimanussadhammo”ti-ādīni vadanto sunakkhatto viya Tathāgataṁ abbhācikkhati. **Saddho vā dugga hitenā**ti yo hi[2] ñāṇavirahitāya saddhāya atisaddho hoti muddhappasanno[3], sopi “Buddho nāma sabbalokuttaro, sabbe tassa kesādayo bāttiṁsa koṭṭhāsā lokuttarāyevā”ti-ādinā nayena duggahitaṁ gaṇhitvā Tathāgataṁ abbhācikkhati. Tatiyaṁ uttānatthamevāti.

25. Catutthe **neyyatthaṁ suttantan**ti yassa attho netabbo, taṁ netabbatthaṁ suttantaṁ. **Nītattho suttantoti dīpetī**ti kathitattho ayaṁ suttantoti vadati. Tattha “ekapuggalo bhikkhave, dveme bhikkhave puggalā, tayome bhikkhave puggalā, cattārome bhikkhave puggalā”ti evarūpo suttanto neyyattho nāma. Ettha hi kiñcāpi Sammāsambuddhena “ekapuggalo bhikkhave”ti-ādi vuttaṁ, paramatthato pana puggalo nāma natthīti evamassa attho netabbova hoti. Ayaṁ pana attano bālatāya nītattho ayaṁ suttantoti dīpeti. Paramatthato hi puggale asati na Tathāgato “ekapuggalo bhikkhave”ti-ādīni vadeyya. Yasmā pana tena vuttaṁ, tasmā paramatthato atthi puggaloti gaṇhanto taṁ neyyatthaṁ suttantaṁ nītattho suttantoti dīpeti. **Nītatthan**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti evaṁ kathitatthaṁ. Ettha hi aniccameva dukkhameva anattāyevāti attho. Ayaṁ pana attano bālatāya “neyyattho ayaṁ suttanto, atthamassa āharissāmī”ti “niccaṁ nāma atthi, sukhaṁ nāma atthi, attā nāma atthī”ti gaṇhanto nītatthaṁ suttantaṁ neyyattho suttantoti dīpeti nāma. Pañcamaṁ uttānatthamevāti.

1. Abbhantare patiṭṭhitadoso (Sī, Syā) 2. Yo vā (Sī, Syā) 3. Muduppasanno (Syā)

ဒဏ္ဍကမ္မံ အာဟရိတွာ န ခမာပေတီတိ အတ္ထော။ **အစ္စယံ ဒေသေန္တဿာ**တိ ဧဝံ ဝတွာ ဒဏ္ဍကမ္မံ အာဟရိတွာ ခမာပေန္တဿ။ **ယထာဓမ္မံ နပ္ပဋိဂ္ဂဏှာတီ**တိ “ပုန ဧဝံ န ကရိဿာမိ၊ ခမထ မေ”တိ ဝုစ္စမာနော အစ္စယံ ဣမံ ယထာဓမ္မံ ယထာသဘာဝံ န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ “ဣတော ပဋ္ဌာယ ပုန ဧဝရူပံ မာ အကာသိ၊ ခမာမိ တုယှ”န္တိ န ဝဒတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၂၃။ ဒုတိယေ **အဗ္ဘာစိက္ခန္တီ**တိ အဘိဘဝိတွာ အာစိက္ခန္တိ၊ အဘူတေန ဝဒန္တိ။ **ဒေါသန္တရော**တိ အန္တရေ ပတိတဒေါသော[1]။ ဧဝရူပေါ ဟိ “နတ္ထိ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မော”တိအာဒီနိ ဝဒန္တော သုနက္ခတ္တော ဝိယ တထာဂတံ အဗ္ဘာစိက္ခတိ။ **သဒ္ဓေါ ဝါ ဒုဂ္ဂဟိတေနာ**တိ ယော ဟိ[2] ဉာဏဝိရဟိတာယ သဒ္ဓါယ အတိသဒ္ဓေါ ဟောတိ မုဒ္ဓပ္ပသန္နော[3]၊ သောပိ “ဗုဒ္ဓေါ နာမ သဗ္ဗလောကုတ္တရော၊ သဗ္ဗေ တဿ ကေသာဒယော ဗာတ္တိံသ ကောဋ္ဌာသာ လောကုတ္တရာယေဝါ”တိအာဒိနာ နယေန ဒုဂ္ဂဟိတံ ဂဏှိတွာ တထာဂတံ အဗ္ဘာစိက္ခတိ။ တတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၂၅။ စတုတ္ထေ **နေယျတ္ထံ သုတ္တန္တ**န္တိ ယဿ အတ္ထော နေတဗ္ဗော၊ တံ နေတဗ္ဗတ္ထံ သုတ္တန္တံ။ **နီတတ္ထော သုတ္တန္တောတိ ဒီပေတီ**တိ ကထိတတ္ထော အယံ သုတ္တန္တောတိ ဝဒတိ။ တတ္ထ “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ၊ ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ၊ တယောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ၊ စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ”တိ ဧဝရူပေါ သုတ္တန္တော နေယျတ္ထော နာမ။ ဧတ္ထ ဟိ ကိဉ္စာပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ ပရမတ္ထတော ပန ပုဂ္ဂလော နာမ နတ္ထီတိ ဧဝမဿ အတ္ထော နေတဗ္ဗောဝ ဟောတိ။ အယံ ပန အတ္တနော ဗာလတာယ နီတတ္ထော အယံ သုတ္တန္တောတိ ဒီပေတိ။ ပရမတ္ထတော ဟိ ပုဂ္ဂလေ အသတိ န တထာဂတော “ဧကပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ”တိအာဒီနိ ဝဒေယျ။ ယသ္မာ ပန တေန ဝုတ္တံ၊ တသ္မာ ပရမတ္ထတော အတ္ထိ ပုဂ္ဂလောတိ ဂဏှန္တော တံ နေယျတ္ထံ သုတ္တန္တံ နီတတ္ထော သုတ္တန္တောတိ ဒီပေတိ။ **နီတတ္ထ**န္တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဧဝံ ကထိတတ္ထံ။ ဧတ္ထ ဟိ အနိစ္စမေဝ ဒုက္ခမေဝ အနတ္တာယေဝါတိ အတ္ထော။ အယံ ပန အတ္တနော ဗာလတာယ “နေယျတ္ထော အယံ သုတ္တန္တော၊ အတ္ထမဿ အာဟရိဿာမီ”တိ “နိစ္စံ နာမ အတ္ထိ၊ သုခံ နာမ အတ္ထိ၊ အတ္တာ နာမ အတ္ထီ”တိ ဂဏှန္တော နီတတ္ထံ သုတ္တန္တံ နေယျတ္ထော သုတ္တန္တောတိ ဒီပေတိ နာမ။ ပဉ္စမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-အဗ္ဘန္တရေ ပတိဋ္ဌိတဒေါသော (သီ၊ သျာ) ၂-ယော ဝါ (သီ၊ သျာ) ၃-မုဒုပ္ပသန္နော (သျာ)

27. Chaṭṭhe **paṭicchannakammantassā**ti pāpakammassa. Pāpaṁ hi paṭicchādetvā karonti. No cepi paṭicchādetvā karonti, pāpakammaṁ[1] paṭicchannamevāti vuccati. **Nira yo**ti sahokāsakā khandhā. Tiracchānayoniyaṁ khandhāva labbhanti. Sattamaṭṭhamāni uttānatthāneva.

30. Navame **paṭiggāhā**ti paṭiggāhakā[2], dussīlaṁ puggalaṁ dve ṭhānāni paṭigganhantīti attho.

31. Dasame **atthavase**ti kāraṇāni. **Araññavanapatthānī**ti araññāni ca vanapatthāni ca. Tattha kiñcāpi abhidhamme nippariyāyena "nikkhamitvā bahi indakhīlā, sabbametaṁ araññan"ti[3] vuttaṁ, tathāpi yaṁ taṁ "pañcadhanusatikaṁ pacchiman"ti[4] āraññakaṅganipphādakaṁ senāsanaṁ[5] vuttaṁ, tadeva adhippetanti veditabbaṁ. **Vanapatthan**ti gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānaṁ, yattha na kasīyati na vapīyati. **Pantānī**ti pariyantāni atidūrāni, **diṭṭhadhammasukhavihāran**ti lokiyalokuttaraṁ[6] phāsu vihāraṁ. **Pacchimañca janataṁ anukampamāno**ti pacchime mama sāvake anukampanto.

32. Ekādasame **vijjābhāgiyā**ti vijjākoṭṭhāsikā. **Samatho**ti cittekaggatā. **Vipassanā**ti saṅkhārapariggāhakañāṇaṁ. **Kamatthamanubhotī**ti katamaṁ atthaṁ ārādheti sampādeti paripūreti. **Cittaṁ bhāvīyatī**ti maggacittaṁ bhāvīyati brūhīyati vaḍḍhīyati. **Yo rāgo, so pahīyatī**ti yo rajjanakavasena[7] rāgo, so pahīyati. Rāgo hi maggacittassa paccanīko, maggacittaṁ rāgassa ca. Rāgakkhaṇe maggacittaṁ natthi, maggacittakkhaṇe rāgo natthi. Yadā pana rāgo uppajjati, tadā maggacittassa uppattiṁ nivāreti, padaṁ pacchindati. Yadā pana maggacittaṁ uppajjati, tadā rāgaṁ samūlakaṁ ubbaṭṭetvā samugghātentameva uppajjati. Tena vuttaṁ "rāgo pahīyatī"ti.

Vipassanā bhikkhave bhāvitāti vipassanāñāṇaṁ brūhitaṁ vaḍḍhitaṁ. **Paññā bhāvīyatī**ti maggapaññā bhāvīyati brūhīyati vaḍḍhīyati. **Yā avijjā, sā pahīyatī**ti aṭṭhasu ṭhānesu vaṭṭamūlikā mahā-avijjā pahīyati. Avijjā hi maggapaññāya paccanīkā, maggapaññā avijjāya. Avijjākkhaṇe maggapaññā

1. Pāpakaṁ kammaṁ (Sī) 2. Paṭiggahitā (Syā) 3. Abhi 2. 260 piṭṭhe.
4. Vi 1. 377 piṭṭhe. 5. Āraññikaṅganipphādanasenāsanaṁ (Syā)
6. Lokuttaraṁ (Ka) 7. Rañjanakavasena (Syā)

၂၇။ ဆဋ္ဌေ **ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တဿာ**တိ ပါပကမ္မဿ။ ပါပံ ဟိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ကရောန္တိ။ နော စေပိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ကရောန္တိ၊ ပါပကမ္မံ[၁] ပဋိစ္ဆန္နမေဝါတိ ဝုစ္စတိ။ **နိရယော**တိ သဟောကာသကာ ခန္ဓာ။ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ခန္ဓာဝ လဗ္ဘန္တိ။ သတ္တမဋ္ဌမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၃၀။ နဝမေ **ပဋိဂ္ဂါဟာ**တိ ပဋိဂ္ဂါဟကာ[၂]၊ ဒုဿီလံ ပုဂ္ဂလံ ဒွေ ဌာနာနိ ပဋိဂ္ဂဏှန္တီတိ အတ္ထော။

၃၁။ ဒသမေ **အတ္ထဝသေ**တိ ကာရဏာနိ။ **အရညဝနပတ္ထာနီ**တိ အရညာနိ စ ဝနပတ္ထာနိ စ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အဘိဓမ္မေ နိပ္ပရိယာယေန "နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒခီလာ၊ သဗ္ဗမေတံ အရည"န္တိ[၃] ဝုတ္တံ၊ တထာပိ ယံ တံ "ပဉ္စဓနုသတိကံ ပစ္ဆိမ"န္တိ[၄] အာရညကင်္ဂနိပ္ဖာဒကံ သေနာသနံ[၅] ဝုတ္တံ၊ တဒေဝ အဓိပ္ပေတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဝနပတ္ထန္တိ** ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ န ကသီယတိ န ဝပီယတိ။ **ပန္တာနီ**တိ ပရိယန္တာနိ အတိဒူရာနိ၊ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရန္တိ** လောကိယလောကုတ္တရံ[၆] ဖာသုဝိဟာရံ။ **ပစ္ဆိမဉ္စ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနော**တိ ပစ္ဆိမေ မမ သာဝကေ အနုကမ္ပန္တော။

၃၂။ ဧကာဒသမေ **ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ**တိ ဝိဇ္ဇာကောဋ္ဌာသိကာ။ **သမထော**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာ။ **ဝိပဿနာ**တိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂါဟကဉာဏံ။ **ကမတ္ထမနုဘောတီ**တိ ကတမံ အတ္ထံ အာရာဓေတိ သမ္ပာဒေတိ ပရိပူရေတိ။ **စိတ္တံ ဘာဝီယတီ**တိ မဂ္ဂစိတ္တံ ဘာဝီယတိ ဗြူဟီယတိ ဝဍ္ဎီယတိ။ **ယော ရာဂေါ၊ သော ပဟီယတီ**တိ ယော ရဇ္ဇနကဝသေန[၇] ရာဂေါ၊ သော ပဟီယတိ။ ရာဂေါ ဟိ မဂ္ဂစိတ္တဿ ပစ္စနီကော၊ မဂ္ဂစိတ္တံ ရာဂဿ စ။ ရာဂက္ခဏေ မဂ္ဂစိတ္တံ နတ္ထိ၊ မဂ္ဂစိတ္တက္ခဏေ ရာဂေါ နတ္ထိ။ ယဒါ ပန ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ မဂ္ဂစိတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိံ နိဝါရေတိ၊ ပဒံ ပစ္ဆိန္ဒတိ။ ယဒါ ပန မဂ္ဂစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ ရာဂံ သမူလကံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ သမုဂ္ဃာတေန္တမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ရာဂေါ ပဟီယတီ"တိ။

ဝိပဿနာ ဘိက္ခဝေ ဘာဝိတာတိ ဝိပဿနာဉာဏံ ဗြူဟိတံ ဝဍ္ဎိတံ။ **ပညာ ဘာဝီယတီ**တိ မဂ္ဂပညာ ဘာဝီယတိ ဗြူဟီယတိ ဝဍ္ဎီယတိ။ **ယာ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ ပဟီယတီ**တိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝဋ္ဋမူလိကာ မဟာအဝိဇ္ဇာ ပဟီယတိ။ အဝိဇ္ဇာ ဟိ မဂ္ဂပညာယ ပစ္စနီကာ၊ မဂ္ဂပညာ အဝိဇ္ဇာယ။ အဝိဇ္ဇာက္ခဏေ မဂ္ဂပညာ

၁--ပါပကံ ကမ္မံ (သီ) ၂--ပဋိဂ္ဂဟိတာ (သျာ) ၃--အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ။ ၄--ဝိ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၅--အာရညိကင်္ဂနိပ္ဖါဒနသေနာသနံ (သျာ) ၆--လောကုတ္တရံ (က) ၇--ရဉ္ဇနကဝသေန (သျာ)

natthi, maggapaññākkhaṇe avijjā natthi. Yadā pana avijjā uppajjati, tadā maggapaññāya uppattiṁ nivāreti, padaṁ pacchindati. Yadā maggapaññā uppajjati, tadā avijjaṁ samūlikaṁ ubbaṭṭetvā samugghātayamānāva uppajjati. Tena vuttaṁ "avijjā pahīyatī"ti. Iti maggacittaṁ maggapaññāti dvepi sahajātadhammāva kathitā.

Rāgupakkiliṭṭhaṁ vā bhikkhave cittaṁ na vimuccatīti rāgena upakkiliṭṭhattā maggacittaṁ na vimuccatīti dasseti. **Avijjupakkiliṭṭhā vā paññā na bhāvīyatī**ti avijjāya upakkiliṭṭhattā maggapaññā na bhāvīyatīti dasseti. **Iti kho bhikkhave**ti evaṁ kho bhikkhave. **Rāgavirāgā cetovimuttī**ti rāgassa khayavirāgena cetovimutti nāma hoti. Phalasamādhissetaṁ nāmaṁ. **Avijjāvirāgā paññāvimuttī**ti avijjāya khayavirāgena paññāvimutti nāma hoti. Imasmiṁ sutte nānākkhaṇikā samādhivipassanā[1] kathitāti.

Bālavaggo tatiyo.

---

4. Samacittavaggavaṇṇanā

33. Catutthassa paṭhame **asappurisabhūmī**ti asappurisānaṁ patiṭṭhānaṭṭhānaṁ[2]. **Sappurisabhūmiyam**pi eseva nayo. **Akataññū**ti kataṁ na jānāti. **Akatavedī**ti kataṁ pākaṭaṁ katvā na jānāti. **Upaññātan**ti vaṇṇitaṁ thomitaṁ pasatthaṁ. **Yadidan**ti yā ayaṁ. **Akataññutā akataveditā**ti parena katassa upakārassa ajānanañceva pākaṭaṁ katvā ajānanañca. **Kevalā**ti sakalā. Sukkapakkhepi vuttanayeneva attho veditabbo.

34. Dutiye **mātu ca pitu cā**ti janakamātu ca janakapitu ca. **Ekena bhikkhave aṁsena mātaraṁ parihareyyā**ti ekasmiṁ aṁsakūṭe ṭhapetvā mātaraṁ paṭijaggeyya. **Ekena aṁsena pitaraṁ parihareyyā**ti ekasmiṁ aṁsakūṭe ṭhapetvā pitaraṁ paṭijaggeyya. **Vassasatāyuko vassasatajīvī**ti vassasatāyukakāle jāto sakalaṁ vassasataṁ jīvanto. Idaṁ vuttaṁ hoti—sace putto nāma "mātāpitūnaṁ paṭikarissāmī"ti uṭṭhāya samuṭṭhāya dakkhiṇe aṁsakūṭe mātaraṁ, vāme

1. Vipassanā samādhi (Sī)   2. Patiṭṭhānaṁ (Ka)

နတ္ထိ၊ မဂ္ဂပညာက္ခဏေ အဝိဇ္ဇာ နတ္ထိ။ ယဒါ ပန အဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ မဂ္ဂပညာယ ဥပ္ပတ္တိံ နိဝါရေတိ၊ ပဒံ ပစ္ဆိန္ဒတိ။ ယဒါ မဂ္ဂပညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဒါ အဝိဇ္ဇံ သမူလိကံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ သမုဂ္ဃာတယမာနာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အဝိဇ္ဇာ ပဟီယတီ"တိ။ ဣတိ မဂ္ဂစိတ္တံ မဂ္ဂပညာတိ ဒွေပိ သဟဇာတဓမ္မာဝ ကထိတာ။

ရာဂုပက္ကိလိဋ္ဌံ ဝါ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ န ဝိမုစ္စတီတိ ရာဂေန ဥပက္ကိလိဋ္ဌတ္တာ မဂ္ဂစိတ္တံ န ဝိမုစ္စတီတိ ဒဿေတိ။ **အဝိဇ္ဇုပက္ကိလိဋ္ဌာ ဝါ ပညာ န ဘာဝီယတီ**တိ အဝိဇ္ဇာယ ဥပက္ကိလိဋ္ဌတ္တာ မဂ္ဂပညာ န ဘာဝီယတီတိ ဒဿေတိ။ **ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ။ **ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တီ**တိ ရာဂဿ ခယဝိရာဂေန စေတောဝိမုတ္တိ နာမ ဟောတိ။ ဖလသမာဓိဿေတံ နာမံ။ **အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ပညာဝိမုတ္တီ**တိ အဝိဇ္ဇာယ ခယဝိရာဂေန ပညာဝိမုတ္တိ နာမ ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ နာနာက္ခဏိကာ သမာဓိဝိပဿနာ[၁] ကထိတာတိ။

ဗာလဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-သမစိတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၃၃။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **အသပ္ပုရိသဘူမီ**တိ အသပ္ပုရိသာနံ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌာနံ[၂]။ **သပ္ပုရိသဘူမိယမ္ပိ** ဧသေဝ နယော။ **အကတညူ**တိ ကတံ န ဇာနာတိ။ **အကတဝေဒီ**တိ ကတံ ပါကဋံ ကတွာ န ဇာနာတိ။ **ဥပညာတ**န္တိ ဝဏ္ဏိတံ ထောမိတံ ပသတ္ထံ။ **ယဒိဒ**န္တိ ယာ အယံ။ **အကတညုတာ အကတဝေဒိတာ**တိ ပရေန ကတဿ ဥပကာရဿ အဇာနနဉ္စေဝ ပါကဋံ ကတွာ အဇာနနဉ္စ။ **ကေဝလာ**တိ သကလာ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၄။ ဒုတိယေ **မာတု စ ပိတု စာ**တိ ဇနကမာတု စ ဇနကပိတု စ။ **ဧကေန ဘိက္ခဝေ အံသေန မာတရံ ပရိဟရေယျာ**တိ ဧကသ္မိံ အံသကူဋေ ဌပေတွာ မာတရံ ပဋိဇဂ္ဂေယျ။ **ဧကေန အံသေန ပိတရံ ပရိဟရေယျာ**တိ ဧကသ္မိံ အံသကူဋေ ဌပေတွာ ပိတရံ ပဋိဇဂ္ဂေယျ။ **ဝဿသတာယုကော ဝဿသတဇီဝီ**တိ ဝဿသတာယုကကာလေ ဇာတော သကလံ ဝဿသတံ ဇီဝန္တော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သစေ ပုတ္တော နာမ "မာတာပိတူနံ ပဋိကရိဿာမီ"တိ ဥဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌာယ ဒက္ခိဏေ အံသကူဋေ မာတရံ, ဝါမေ

၁-ဝိပဿနာ သမာဓိ (သီ)   ၂-ပတိဋ္ဌာနံ (က)

pitaraṁ ṭhapetvā vassasatāyuko sakalampi vassasataṁ jīvamāno parihareyya. **So ca nesaṁ ucchādanaparimaddananhāpanasambāhanenā**ti so ca putto nesaṁ mātāpitūnaṁ aṁsakūṭesu ṭhitānaṁyeva duggandhapaṭivinodanatthaṁ sugandhakaraṇena ucchādanena, parissamavinodanatthaṁ hatthaparimaddanena, sītuṇhakāle ca uṇhodakasītodakanhā panena, hatthapādādīnaṁ ākaḍḍhanaparikaḍḍhanasaṅkhātena sambāhanena upaṭṭhānaṁ kareyya. **Te ca tatthevā**ti te ca mātāpitaro tattheva tassa aṁsakūṭesu nisinnāva muttaka rīsaṁ cajeyyuṁ[1]. **Natveva bhikkhave**ti bhikkhave evampi natveva mātāpitūnaṁ kataṁ vā hoti paṭikataṁ vā.

Issarādhipacce rajjeti cakkavattirajjaṁ sandhāyevamāha. **Āpādakā**ti vaḍḍhakā anupālakā. Puttā hi mātāpitūhi vaḍḍhitā ceva anupālitā ca. **Posakā**ti hatthapāde vaḍḍhetvā hadayalohitaṁ pāyetvā posakā. Puttā hi mātāpitūhi puṭṭhā bhatā[2] annapānādīhi paṭijaggitā. **Imassa lokassa dassetāro**ti sace hi mātāpitaro jātadivaseyeva puttaṁ pāde gahetvā araññe vā nadiyaṁ vā papāte vā khipeyyuṁ, imasmiṁ loke iṭṭhāniṭṭhārammaṇaṁ na passeyya. Evaṁ akatvā āpāditattā positattā esa imasmiṁ loke iṭṭhāniṭṭhārammaṇaṁ mātāpitaro nissāya passatīti[3] tyāssa imassa lokassa dassetāro nāma honti. **Samādapetī**ti gaṇhāpeti. Imasmiṁ sutte saddhāsīlacāgapaññā lokiyalokuttaramissakā kathitā. Dhammasenāpatisāriputtattherasadisova bhikkhu tesu patiṭṭhāpeti nāmāti vedi tabbo.

35. Tatiye **tenupasaṅkamī**ti so hi brāhmaṇo “samaṇo kira Gotamo kathitaṁ vissajjeti, pucchāyassa virajjhanaṁ nāma natthi. Ahamassa virajjhanapañhaṁ[4] abhisaṅkharissāmī”ti paṇītabhojanaṁ bhuñjitvā gabbhadvāraṁ pidahitvā nisinno cintetuṁ ārabhi. Athassa etadahosi “imasmiṁ ṭhāne uccāsaddamahāsaddo vattati, cittaṁ na ekaggaṁ hoti, bhūmigharaṁ kāressāmī”ti bhūmigharaṁ kāretvā tattha pavisitvā “evaṁ puṭṭho evaṁ kathessati, evaṁ puṭṭho evaṁ kathessatī”ti[5] ekaṁ gaṇhitvā ekaṁ

1. Khipeyyuṁ (Ka)
2. Suṭṭhu bhatā (Syā), suṭṭhukatā (Ka)
3. Passati (I)
4. Aparajjanapañhaṁ (Syā)
5. Evaṁ puṭṭho evaṁ kathessāmīti (Syā, Ka)

ပိတရံ ဌပေတွာ ဝဿသတာယုကော သကလမ္ပိ ဝဿသတံ ဇီဝမာနော ပရိဟရေယျ။ **သော စ နေသံ ဥစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနနှာပနသမ္ဗာဟနေနာ**တိ သော စ ပုတ္တော နေသံ မာတာပိတူနံ အံသကူဋေသု ဌိတာနံယေဝ ဒုဂ္ဂန္ဓပဋိဝိနောဒနတ္ထံ သုဂန္ဓကရဏေန ဥစ္ဆာဒနေန, ပရိဿမဝိနောဒနတ္ထံ ဟတ္ထပရိမဒ္ဒနေန, သီတုဏှကာလေ စ ဥဏှောဒကသီတောဒကနှာပနေန, ဟတ္ထပါဒါဒီနံ အာကဍ္ဎနပရိကဍ္ဎနသင်္ခါတေန သမ္ဗာဟနေန ဥပဋ္ဌာနံ ကရေယျ။ **တေ စ တတ္ထေဝါ**တိ တေ စ မာတာပိတရော တတ္ထေဝ တဿ အံသကူဋေသု နိသိန္နာဝ မုတ္တကရီသံ စဇေယျုံ[၁]။ **နတွေဝ ဘိက္ခဝေ**တိ ဘိက္ခဝေ ဧဝမ္ပိ နတွေဝ မာတာပိတူနံ ကတံ ဝါ ဟောတိ ပဋိကတံ ဝါ။

ဣဿရာဓိပစ္စေ ရဇ္ဇေတိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **အာပါဒကာ**တိ ဝဍ္ဎကာ အနုပါလကာ။ ပုတ္တာ ဟိ မာတာပိတူဟိ ဝဍ္ဎိတာ စေဝ အနုပါလိတာ စ။ **ပေါသကာ**တိ ဟတ္ထပါဒေ ဝဍ္ဎေတွာ ဟဒယလောဟိတံ ပါယေတွာ ပေါသကာ။ ပုတ္တာ ဟိ မာတာပိတူဟိ ပုဋ္ဌာ ဘတာ[၂] အန္နပါနာဒီဟိ ပဋိဇဂ္ဂိတာ။ **ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော**တိ သစေ ဟိ မာတာပိတရော ဇာတဒိဝသေယေဝ ပုတ္တံ ပါဒေ ဂဟေတွာ အရညေ ဝါ နဒိယံ ဝါ ပပါတေ ဝါ ခိပေယျုံ၊ ဣမသ္မိံ လောကေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏံ န ပဿေယျ။ ဧဝံ အကတွာ အာပါဒိတတ္တာ ပေါသိတတ္တာ ဧသ ဣမသ္မိံ လောကေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏံ မာတာပိတရော နိဿာယ ပဿတီတိ[၃] တျာဿ ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော နာမ ဟောန္တိ။ **သမာဒပေတီ**တိ ဂဏှာပေတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဒ္ဓါသီလစာဂပညာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရသဒိသောဝ ဘိက္ခု တေသု ပတိဋ္ဌာပေတိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၅။ တတိယေ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ သော ဟိ ဗြာဟ္မဏော “သမဏော ကိရ ဂေါတမော ကထိတံ ဝိဿဇ္ဇေတိ၊ ပုစ္ဆာယဿ ဝိရဇ္ဈနံ နာမ နတ္ထိ။ အဟမဿ ဝိရဇ္ဈနပဉှံ[၄] အဘိသင်္ခရိဿာမီ”တိ ပဏီတဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဂဗ္ဘဒွါရံ ပိဒဟိတွာ နိသိန္နော စိန္တေတုံ အာရဘိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ “ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ၊ စိတ္တံ န ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ဘူမိဃရံ ကာရေဿာမီ”တိ ဘူမိဃရံ ကာရေတွာ တတ္ထ ပဝိသိတွာ “ဧဝံ ပုဋ္ဌော ဧဝံ ကထေဿတိ၊ ဧဝံ ပုဋ္ဌော ဧဝံ ကထေဿတီ”တိ[၅] ဧကံ ဂဏှိတွာ ဧကံ

၁-ခိပေယျုံ (က)
၂-သုဋ္ဌု ဘတာ (သျာ)၊ သုဋ္ဌုကတာ (က)
၃-ပဿတိ (ဣ)
၄-အပရဇ္ဇနပဉှံ (သျာ)
၅-ဧဝံ ပုဋ္ဌော ဧဝံ ကထေဿာမီတိ (သျာ၊ က)

vissajjento sakaladivasaṁ[1] kiñci passituṁ nāsakkhi. Tassa imināva nīhārena cattāro māsā vītivattā. So catunnaṁ māsānaṁ accayena ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ nāma addasa. Evaṁ kirassa ahosi "ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā 'kiṁvādī bhavan'ti pucchissāmi. Sace 'kiriyavādimhī'ti vakkhati, 'sabbākusalānaṁ nāma tumhe kiriyaṁ vadethā'ti naṁ niggaṇhissāmi. Sace 'akiriyavādimhī'ti vakkhati, 'kusaladhammānaṁ nāma tumhe akiriyaṁ vadethā'ti naṁ niggaṇhissāmi. Idañhi ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho neva uggilituṁ sakkhissati na niggilituṁ. Evaṁ mama jayo bhavissati, samaṇassa Gotamassa parājayo"ti uṭṭhāya apphoṭetvā[2] bhūmigharā nikkhamma "evarūpaṁ pañhaṁ pucchantena na ekakena gantuṁ vaṭṭatī"ti nagare ghosanaṁ kāretvā sakalanāga rehi parivuto yena Bhagavā tenupasaṅkami. **Kiṁvādī**ti kiṁ laddhiko. **Kimakkhāyī**ti kiṁ nāma sāvakānaṁ paṭipadaṁ akkhāyīti pucchi. Athassa Bhagavā catūhi māsehi pañhaṁ abhisaṅkharitvā "diṭṭho me samaṇassa Gotamassa parājayapañho"ti mānaṁ paggayha āgatabhāvaṁ ñatvā ekapadeneva taṁ pañhaṁ bhindanto **kiriyavādī cāhaṁ brāhmaṇā**ti-ādimāha. Atha brāhmaṇo attano mānaṁ apanetvā Bhagavantaṁ āyācanto **yathākathaṁ panā**ti-ādimāha. Sesamettha uttānatthamevāti.

36. Catutthe **dakkhiṇeyyā**ti dakkhiṇā vuccati dānaṁ, tassa paṭiggahaṇayuttā kati puggalāti pucchati. **Sekho**ti iminā satta sekkhe dasseti. Ettha ca sīlavantaputhujjanopi sotāpanneneva saṅgahito. **Āhuneyyā yajamānānaṁ hontī**ti dānaṁ dadantānaṁ āhunassa arahā dānapaṭiggāhakā nāma hontīti attho. **Khettan**ti vatthu patiṭṭhā, puññassa viruhanaṭṭhānanti attho.

37. Pañcame **Pubbārāme**ti Sāvatthito puratthimadisābhāge ārāme[3]. **Migāramātupāsāde**ti Visākhāya upāsikāya pāsāde. Sā hi Migārasetthinā mātuṭṭhāne ṭhapitattāpi, sabbajeṭṭhakassa puttassa ayyakaseṭṭhinova samānanāmakattāpi Migāramātāti vuccati. Tāya kārito sahassagabbho pāsādo Migāramātupāsādo nāma.

1. Sakaladivasena (Sī), sakaladivase (Syā) 2. Ugghosetvā (Ka)
3. Puratthimadisāya kate ārāme (Sī)

ဝိဿဇ္ဇေန္တော သကလဒိဝသံ[1] ကိဉ္စိ ပဿိတုံ နာသက္ခိ။ တဿ ဣမိနာဝ နီဟာရေန စတ္တာရော မာသာ ဝီတိဝတ္တာ။ သော စတုန္နံ မာသာနံ အစ္စယေန ဥဘတောကောဋိကံ ပဉှံ နာမ အဒ္ဒသ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အဟံ သမဏံ ဂေါတမံ ဥပသင်္ကမိတွာ ‘ကိံဝါဒီ ဘဝ’န္တိ ပုစ္ဆိဿာမိ။ သစေ ‘ကိရိယဝါဒိမှီ’တိ ဝက္ခတိ၊ ‘သဗ္ဗာကုသလာနံ နာမ တုမှေ ကိရိယံ ဝဒေထာ’တိ နံ နိဂ္ဂဏှိဿာမိ။ သစေ ‘အကိရိယဝါဒိမှီ’တိ ဝက္ခတိ၊ ‘ကုသလဓမ္မာနံ နာမ တုမှေ အကိရိယံ ဝဒေထာ’တိ နံ နိဂ္ဂဏှိဿာမိ။ ဣဒဉှိ ဥဘတောကောဋိကံ ပဉှံ ပုဋ္ဌော နေဝ ဥဂ္ဂိလိတုံ သက္ခိဿတိ န နိဂ္ဂိလိတုံ။ ဧဝံ မမ ဇယော ဘဝိဿတိ၊ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပရာဇယော”တိ ဥဋ္ဌာယ အပ္ဖောဋေတွာ[2] ဘူမိဃရာ နိက္ခမ္မ “ဧဝရူပံ ပဉှံ ပုစ္ဆန္တေန န ဧကကေန ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ နဂရေ ဃောသနံ ကာရေတွာ သကလနာဂရေဟိ ပရိဝုတော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ **ကိံဝါဒီ**တိ ကိံလဒ္ဓိကော။ **ကိမက္ခာယီ**တိ ကိံ နာမ သာဝကာနံ ပဋိပဒံ အက္ခာယီတိ ပုစ္ဆိ။ အထဿ ဘဂဝါ စတူဟိ မာသေဟိ ပဉှံ အဘိသင်္ခရိတွာ “ဒိဋ္ဌော မေ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပရာဇယပဉှော”တိ မာနံ ပဂ္ဂယှ အာဂတဘာဝံ ဉတွာ ဧကပဒေနေဝ တံ ပဉှံ ဘိန္ဒန္တော **ကိရိယဝါဒီ စာဟံ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ အထ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော မာနံ အပနေတွာ ဘဂဝန္တံ အာယာစန္တော **ယထာကထံ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၃၆။ စတုတ္ထေ **ဒက္ခိဏေယျာ**တိ ဒက္ခိဏာ ဝုစ္စတိ ဒါနံ၊ တဿ ပဋိဂ္ဂဟဏယုတ္တာ ကတိ ပုဂ္ဂလာတိ ပုစ္ဆတိ။ **သေခေါ**တိ ဣမိနာ သတ္တ သေက္ခေ ဒဿေတိ။ ဧတ္ထ စ သီလဝန္တပုထုဇ္ဇနောပိ သောတာပန္နေနေဝ သင်္ဂဟိတော။ **အာဟုနေယျာ ယဇမာနာနံ ဟောန္တီ**တိ ဒါနံ ဒဒန္တာနံ အာဟုနဿ အရဟာ ဒါနပဋိဂ္ဂါဟကာ နာမ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **ခေတ္တ**န္တိ ဝတ္ထု ပတိဋ္ဌာ၊ ပုညဿ ဝိရုဟနဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။

၃၇။ ပဉ္စမေ **ပုဗ္ဗာရာမေ**တိ သာဝတ္ထိတော ပုရတ္ထိမဒိသာဘာဂေ အာရာမေ[3]။ **မိဂါရမာတုပါသာဒေ**တိ ဝိသာခါယ ဥပါသိကာယ ပါသာဒေ။ သာ ဟိ မိဂါရသေဋ္ဌိနာ မာတုဋ္ဌာနေ ဌပိတတ္တာပိ, သဗ္ဗဇေဋ္ဌကဿ ပုတ္တဿ အယျကသေဋ္ဌိနောဝ သမာနနာမကတ္တာပိ မိဂါရမာတာတိ ဝုစ္စတိ။ တာယ ကာရိတော သဟဿဂဗ္ဘော ပါသာဒေါ မိဂါရမာတုပါသာဒေါ နာမ။

၁-သကလဒိဝသေန (သီ)၊ သကလဒိဝသေ (သျာ) ၂-ဥဂ္ဃောသေတွာ (က)
၃-ပုရတ္ထိမဒိသာယ ကတေ အာရာမေ (သီ)

Thero tasmiṁ viharati. **Tatra kho āyasmā Sāriputto**ti tasmiṁ pāsāde viharanto Dhammasenāpatisāriputtatthero.

Bhikkhū āmantesīti kasmiṁ kāle āmantesi? Kānici hi suttāni purebhatte bhāsitāni atthi, kānici pacchābhatte, kānici purimayāme, kānici majjhimayāme, kānici pacchimayāme. Idaṁ pana samacittapaṭipadāsuttaṁ pacchābhatte bhāsitaṁ. Tasmā sāyanhasamaye āmantesi.

Na kevalaṁ cetaṁ thereneva bhāsitaṁ, Tathāgatenāpi bhāsitaṁ. Kattha nisīditvāti? Visākhāya ratanapāsāde nisīditvā. Tathāgato hi paṭhamabodhiyaṁ vīsati vassāni anibaddhavāso hutvā yattha yattha phāsukaṁ hoti, tattha tattheva gantvā vasi. Paṭhamaṁ antovassañhi[1] Isipatane dhammacakkaṁ pavattetvā aṭṭhārasa mahābrahmakoṭiyo amatapānaṁ pāyetvā Bārāṇasiṁ upanissāya Isipatane vasi. Dutiyaṁ antovassaṁ Rājagahaṁ upanissāya Veḷuvane, tatiyacatutthānipi tattheva, pañcamaṁ antovassaṁ Vesāliṁ upanissāya Mahāvane kūṭāgārasālāyaṁ, chaṭṭhaṁ antovassaṁ Makulapabbate[2], sattamaṁ Tāvatiṁsabhavane, aṭṭhamaṁ bhagge Susumāragiraṁ nissāya Bhesakaḷāvane, navamaṁ Kosambiyaṁ, dasamaṁ Pālileyyake[3] vanasaṇḍe, ekādasamaṁ Nālāyaṁ brāhmaṇagāme, dvādasamaṁ Verañjāyaṁ, terasamaṁ Cāliyapabbate, cuddasamaṁ Jetavane, pañcadasamaṁ Kapilavatthusmiṁ, soḷasamaṁ Āḷavakaṁ dametvā caturāsītipāṇasahassāni amatapānaṁ pāyetvā Āḷaviyaṁ, sattarasamaṁ Rājagaheyeva, aṭṭhārasamaṁ Cāliyapabbateyeva, tathā ekūnavīsatimaṁ, vīsatimaṁ pana antovassaṁ Rajagahaṁyeva upanissāya vasi. Evaṁ vīsati vassāni anibaddhavāso hutvā yattha yattha phāsukaṁ hoti, tattha tattheva vasi[4].

Tato paṭṭhāya pana dve senāsanāni dhuvaparibhogāni akāsi. Katarāni dve? Jetavanañca Pubbārāmañca. Kasmā? Dvinnaṁ kulānaṁ guṇamahantatāya. Anāthapiṇḍikassa hi Visākhāya ca guṇaṁ sandhāya guṇaṁ paṭicca Satthā tāni senāsanāni dhuvaparibhogena paribhuñji. Utuvassaṁ cārikaṁ caritvāpi[5] hi antovasse dvīsuyeva senāsanesu vasati. Evaṁ

1. Paṭhamaka-antovassaṁ hi (Sī) 2. Maṅkulapabbate (Sī) 3. Pārileyyake (Sī)
4. Vihāsi (Ka) 5. Gantvāpi (Syā, Ka)

ထေရော တသ္မိံ ဝိဟရတိ။ **တတြ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော**တိ တသ္မိံ ပါသာဒေ ဝိဟရန္တော ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရော။

ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ ကသ္မိံ ကာလေ အာမန္တေသိ? ကာနိစိ ဟိ သုတ္တာနိ ပုရေဘတ္တေ ဘာသိတာနိ အတ္ထိ၊ ကာနိစိ ပစ္ဆာဘတ္တေ၊ ကာနိစိ ပုရိမယာမေ၊ ကာနိစိ မဇ္ဈိမယာမေ၊ ကာနိစိ ပစ္ဆိမယာမေ။ ဣဒံ ပန သမစိတ္တပဋိပဒါသုတ္တံ ပစ္ဆာဘတ္တေ ဘာသိတံ။ တသ္မာ သာယနှသမယေ အာမန္တေသိ။

န ကေဝလံ စေတံ ထေရေနေဝ ဘာသိတံ၊ တထာဂတေနာပိ ဘာသိတံ။ ကတ္ထ နိသီဒိတွာတိ? ဝိသာခါယ ရတနပါသာဒေ နိသီဒိတွာ။ တထာဂတော ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိ ဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓဝါသော ဟုတွာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဖာသုကံ ဟောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဂန္တွာ ဝသိ။ ပဌမံ အန္တောဝဿဉှိ[1] ဣသိပတနေ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတွာ အဋ္ဌာရသ မဟာဗြဟ္မကောဋိယော အမတပါနံ ပါယေတွာ ဗာရာဏသိံ ဥပနိဿာယ ဣသိပတနေ ဝသိ။ ဒုတိယံ အန္တောဝဿံ ရာဇဂဟံ ဥပနိဿာယ ဝေဠုဝနေ၊ တတိယစတုတ္ထာနိပိ တတ္ထေဝ၊ ပဉ္စမံ အန္တောဝဿံ ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ မဟာဝနေ ကူဋာဂါရသာလာယံ၊ ဆဋ္ဌံ အန္တောဝဿံ မကုလပဗ္ဗတေ[2]၊ သတ္တမံ တာဝတိံသဘဝနေ၊ အဋ္ဌမံ ဘဂ္ဂေ သုသုမာရဂိရံ နိဿာယ ဘေသကဠာဝနေ၊ နဝမံ ကောသမ္ဗိယံ၊ ဒသမံ ပါလိလေယျကေ[3] ဝနသဏ္ဍေ၊ ဧကာဒသမံ နာလာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ၊ ဒွါဒသမံ ဝေရဉ္ဇာယံ၊ တေရသမံ စာလိယပဗ္ဗတေ၊ စုဒ္ဒသမံ ဇေတဝနေ၊ ပဉ္စဒသမံ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ၊ သောဠသမံ အာဠဝကံ ဒမေတွာ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပါယေတွာ အာဠဝိယံ၊ သတ္တရသမံ ရာဇဂဟေယေဝ၊ အဋ္ဌာရသမံ စာလိယပဗ္ဗတေယေဝ၊ တထာ ဧကူနဝီသတိမံ၊ ဝီသတိမံ ပန အန္တောဝဿံ ရာဇဂဟံယေဝ ဥပနိဿာယ ဝသိ။ ဧဝံ ဝီသတိ ဝဿာနိ အနိဗဒ္ဓဝါသော ဟုတွာ ယတ္ထ ယတ္ထ ဖာသုကံ ဟောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဝသိ[4]။

တတော ပဋ္ဌာယ ပန ဒွေ သေနာသနာနိ ဓုဝပရိဘောဂါနိ အကာသိ။ ကတရာနိ ဒွေ? ဇေတဝနဉ္စ ပုဗ္ဗာရာမဉ္စ။ ကသ္မာ? ဒွိန္နံ ကုလာနံ ဂုဏမဟန္တတာယ။ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ဟိ ဝိသာခါယ စ ဂုဏံ သန္ဓာယ ဂုဏံ ပဋိစ္စ သတ္ထာ တာနိ သေနာသနာနိ ဓုဝပရိဘောဂေန ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဥတုဝဿံ စာရိကံ စရိတွာပိ[5] ဟိ အန္တောဝဿေ ဒွီသုယေဝ သေနာသနေသု ဝသတိ။ ဧဝံ

၁-ပဌမကအန္တောဝဿံ ဟိ (သီ) ၂-မင်္ကုလပဗ္ဗတေ (သီ) ၃-ပါရိလေယျကေ (သီ)
၄-ဝိဟာသိ (က) ၅-ဂန္တွာပိ (သျာ၊ က)

vasanto pana Jetavane rattiṁ vasitvā punadivase bhikkhusaṁghaparivuto dakkhiṇadvārena Sāvatthiṁ piṇḍāya pavisitvā pācīnadvārena nikkhamitvā Pubbārāme divā vihāraṁ karoti. Pubbārāme rattiṁ vasitvā punadivase pācīnadvārena Sāvatthiṁ piṇḍāya pavisitvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā Jetavane divāvihāraṁ karoti. Tasmiṁ pana divase Sammāsambuddho Jetavaneyeva vasi. Yattha katthaci vasantassa cassa pañcavidhakiccaṁ avijahitameva hoti. Taṁ heṭṭhā vitthāritameva. Tesu kiccesu pacchimayāmakiccakāle Bhagavā lokaṁ olokento Sāvatthivāsīnañca samantā ca Sāvatthiyā gāvuta-aḍḍhayojanayojanaparame ṭhāne[1] aparimāṇānaṁ sattānaṁ abhisamayabhāvaṁ addasa.

Tato "kasmiṁ nu kho kāle abhisamayo bhavissatī"ti olokento "sāyanhasamaye"ti disvā "mayi nu kho kathente abhisamayo bhavissati, sāvake kathente bhavissatī"ti "Sāriputtatthere kathente bhavissatī"ti addasa. Tato "kattha nisīditvā kathente bhavissatī"ti olokento "Visākhāya ratanapāsāde nisīditvā"ti disvā "Buddhānaṁ nāma tayo sāvakasannipātā honti, aggasāvakānaṁ eko. Tesu ajja Dhammasenāpatisāriputtattherassa sāvakasannipāto bhavissatī"ti addasa. Disvā pātova sarīrapaṭijagganaṁ katvā nivatthanivāsano Sugatacīvaraṁ pārupitvā selamayapattaṁ ādāya bhikkhusaṁghaparivuto dakkhiṇadvārena nagaraṁ pavisitvā piṇḍāya caranto bhikkhusaṁghassa sulabhapiṇḍapātaṁ katvā vātappahatā viya nāvā paṭinivattitvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā bahidvāre aṭṭhāsi. Tato asīti mahāsāvakā bhikkhuniparisā upāsakaparisā upāsikāparisāti catasso parisā Satthāraṁ parivārayiṁsu.

Satthā Sāriputtattheraṁ āmantesi "Sāriputta tayā Pubbārāmaṁ gantuṁ vaṭṭati, tava ca parisaṁ gahetvā gacchāhī"ti. "Sādhu bhante"ti thero attano parivārehi pañcahi bhikkhusatehi parivuto Pubbārāmaṁ agamāsi. Eteneva niyāmena asīti mahāsāvake Pubbārāmameva pesetvā sayaṁ ekena Ānandattherenevа saddhiṁ Jetavanaṁ agamāsi. Ānandattheropi vihāre Satthu vattaṁ katvā vanditvā "Pubbārāmaṁ gacchāmi bhante"āha.

1. Ṭhāne Sāvatthinagare (Ka)

ဝသန္တော ပန ဇေတဝနေ ရတ္တိံ ဝသိတွာ ပုနဒိဝသေ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဒက္ခိဏဒွါရေန သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ ပါစီနဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ပုဗ္ဗာရာမေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကရောတိ။ ပုဗ္ဗာရာမေ ရတ္တိံ ဝသိတွာ ပုနဒိဝသေ ပါစီနဒွါရေန သာဝတ္ထိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဇေတဝနေ ဒိဝါဝိဟာရံ ကရောတိ။ တသ္မိံ ပန ဒိဝသေ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဇေတဝနေယေဝ ဝသိ။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝသန္တဿ စဿ ပဉ္စဝိဓကိစ္စံ အဝိဇဟိတမေဝ ဟောတိ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ တေသု ကိစ္စေသု ပစ္ဆိမယာမကိစ္စကာလေ ဘဂဝါ လောကံ ဩလောကေန္တော သာဝတ္ထိဝါသီနဉ္စ သမန္တာ စ သာဝတ္ထိယာ ဂါဝုတအဍ္ဎယောဇနယောဇနပရမေ ဌာနေ[၁] အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ အဘိသမယဘာဝံ အဒ္ဒသ။

တတော "ကသ္မိံ နု ခေါ ကာလေ အဘိသမယော ဘဝိဿတီ"တိ ဩလောကေန္တော "သာယန္ဟသမယေ"တိ ဒိသွာ "မယိ နု ခေါ ကထေန္တေ အဘိသမယော ဘဝိဿတိ၊ သာဝကေ ကထေန္တေ ဘဝိဿတီ"တိ "သာရိပုတ္တတ္ထေရေ ကထေန္တေ ဘဝိဿတီ"တိ အဒ္ဒသ။ တတော "ကတ္ထ နိသီဒိတွာ ကထေန္တေ ဘဝိဿတီ"တိ ဩလောကေန္တော "ဝိသာခါယ ရတနပါသာဒေ နိသီဒိတွာ"တိ ဒိသွာ "ဗုဒ္ဓါနံ နာမ တယော သာဝကသန္နိပါတာ ဟောန္တိ၊ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဧကော။ တေသု အဇ္ဇ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရဿ သာဝကသန္နိပါတော ဘဝိဿတီ"တိ အဒ္ဒသ။ ဒိသွာ ပါတောဝ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ နိဝတ္ထနိဝါသနော သုဂတစီဝရံ ပါရုပိတွာ သေလမယပတ္တံ အာဒါယ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရံ ပဝိသိတွာ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဘိက္ခုသံဃဿ သုလဘပိဏ္ဍပါတံ ကတွာ ဝါတပ္ပဟတာ ဝိယ နာဝါ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ဒက္ခိဏဒွါရေန နိက္ခမိတွာ ဗဟိဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ တတော အသီတိ မဟာသာဝကာ ဘိက္ခုနိပရိသာ ဥပါသကပရိသာ ဥပါသိကာပရိသာတိ စတဿော ပရိသာ သတ္ထာရံ ပရိဝါရယိံသု။

သတ္ထာ သာရိပုတ္တတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "သာရိပုတ္တ တယာ ပုဗ္ဗာရာမံ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ တဝ စ ပရိသံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆာဟီ"တိ။ "သာဓု ဘန္တေ"တိ ထေရော အတ္တနော ပရိဝါရေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ ပရိဝုတော ပုဗ္ဗာရာမံ အဂမာသိ။ ဧတေနေဝ နိယာမေန အသီတိ မဟာသာဝကေ ပုဗ္ဗာရာမမေဝ ပေသေတွာ သယံ ဧကေန အာနန္ဒတ္ထေရေနေဝ သဒ္ဓိံ ဇေတဝနံ အဂမာသိ။ အာနန္ဒတ္ထေရောပိ ဝိဟာရေ သတ္ထု ဝတ္တံ ကတွာ ဝန္ဒိတွာ "ပုဗ္ဗာရာမံ ဂစ္ဆာမိ ဘန္တေ"တိ အာဟ။

၁-ဌာနေ သာဝတ္ထိနဂရေ (က)

Evaṁ karohi Ānandāti. Satthāraṁ vanditvā tattheva agamāsi. Satthā ekakova Jetavane ohīno[1].

Taṁdivasañhi catasso parisā therasseva dhammakathaṁ sotukāmā ahesuṁ. Kosalamahārājāpi balakāyena parivuto Pubbārāmameva gato. Tathā pañcasata-upāsakaparivāro Anāthapiṇḍiko. Visākhā pana mahā-upāsikā dvīhi jaṅghasahassehi parivutā agamāsi. Sattapaṇṇāsāya kulasatasahassānaṁ vasanaṭṭhāne[2] Sāvatthinagare gehapālakadārake ṭhapetvā sesajano gandhacuṇṇamālādīni gahetvā Pubbārāmameva agamāsi. Catūsu dvāragāmesu[3] gāvuta-aḍḍhayojanayojanaparamaṭṭhāne sabbeyeva[4] manussā gandhacuṇṇamālādihatthā Pubbārāmameva agamaṁsu. Sakalavihāro missakapupphehi abhikiṇṇo viya ahosi.

Dhammasenāpatisāriputtattheropi kho vihāraṁ gantvā vihārapariveṇe aṅgaṇaṭṭhāne aṭṭhāsi. Bhikkhū therassa āsanaṁ paññāpayiṁsu. Thero tattha nisīditvā upaṭṭhākattherena vatte kate bhikkhusaṁghassa ovādaṁ katvā Gandhakuṭiṁ pavisitvā samāpattiṁ appetvā nisīdi. So paricchinnakālavasena samāpattito vuṭṭhāya Aciravatiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetvā paṭippassaddhadaratho otiṇṇatittheneva uttaritvā nivatthanivāsano saṅghāṭiṁ pārupitvā aṭṭhāsi. Bhikkhusaṁghopi sammukhasammukhaṭṭhānena otaritvā sarīre rajojallaṁ pavāhetvā paccuttaritvā theraṁ parivārayiṁsu. Antovihārepi therassa dhammāsanaṁ paññāpayiṁsu. Catassopi parisā attano attano okāsaṁ ñatvā maggaṁ ṭhapetvā nisīdiṁsu. Sāriputtattheropi pañcabhikkhusataparivāro dhammasabhaṁ āgantvā sīhamatthakappatiṭṭhite samussitasetacchatte ratanapallaṅke cittabījaniṁ gahetvā puratthābhimukho nisīdi. Nisīditvā parisaṁ oloketvā "mahatī vatāyaṁ parisā, imissā na appamattikā[5] parittakadhammadesanā anucchavikā, kataradhammadesanā nu kho anucchavikā bhavissatī"ti tīṇi piṭakāni āvajjamāno imaṁ saṁyojanapariyāya dhammadesanaṁ addasa.

1. Ohīyati (Syā, Ka) 2. Vasitaṭṭhāne (I) 3. Gāmadvāresu (Ka)
4. Sabbasova (Sī) 5. Appamattā (Sī), appamattakā (Syā)

ဧဝံ ကရောဟိ အာနန္ဒာတိ။ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ တတ္ထေဝ အဂမာသိ။ သတ္ထာ ဧကကောဝ ဇေတဝနေ ဩဟီနော[၁]။

တံဒိဝသဉ္ဟိ စတဿော ပရိသာ ထေရဿေဝ ဓမ္မကထံ သောတုကာမာ အဟေသုံ။ ကောသလမဟာရာဇာပိ ဗလကာယေန ပရိဝုတော ပုဗ္ဗာရာမမေဝ ဂတော။ တထာ ပဉ္စသတဥပါသကပရိဝါရော အနာထပိဏ္ဍိကော။ ဝိသာခါ ပန မဟာဥပါသိကာ ဒွီဟိ ဇင်္ဃသဟဿေဟိ ပရိဝုတာ အဂမာသိ။ သတ္တပဏ္ဏာသာယ ကုလသတသဟဿာနံ ဝသနဋ္ဌာနေ[၂] သာဝတ္ထိနဂရေ ဂေဟပါလကဒါရကေ ဌပေတွာ သေသဇနော ဂန္ဓစုဏ္ဏမာလာဒီနိ ဂဟေတွာ ပုဗ္ဗာရာမမေဝ အဂမာသိ။ စတူသု ဒွါရဂါမေသု[၃] ဂါဝုတအဍ္ဎယောဇနယောဇနပရမဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေယေဝ[၄] မနုဿာ ဂန္ဓစုဏ္ဏမာလာဒိဟတ္ထာ ပုဗ္ဗာရာမမေဝ အဂမံသု။ သကလဝိဟာရော မိဿကပုပ္ဖေဟိ အဘိကိဏ္ဏော ဝိယ အဟောသိ။

ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရောပိ ခေါ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဝိဟာရပရိဝေဏေ အင်္ဂဏဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ ဘိက္ခူ ထေရဿ အာသနံ ပညာပယိံသု။ ထေရော တတ္ထ နိသီဒိတွာ ဥပဋ္ဌာကတ္ထေရေန ဝတ္တေ ကတေ ဘိက္ခုသံဃဿ ဩဝါဒံ ကတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသီဒိ။ သော ပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ အစိရဝတိံ ဂန္တွာ ရဇောဇလ္လံ ပဝါဟေတွာ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓဒရထော ဩတိဏ္ဏတိတ္ထေနေဝ ဥတ္တရိတွာ နိဝတ္ထနိဝါသနော သင်္ဃာဋိံ ပါရုပိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဘိက္ခုသံဃောပိ သမ္မုခသမ္မုခဋ္ဌာနေန ဩတရိတွာ သရီရေ ရဇောဇလ္လံ ပဝါဟေတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ ထေရံ ပရိဝါရယိံသု။ အန္တောဝိဟာရေပိ ထေရဿ ဓမ္မာသနံ ပညာပယိံသု။ စတဿောပိ ပရိသာ အတ္တနော အတ္တနော ဩကာသံ ဉတွာ မဂ္ဂံ ဌပေတွာ နိသီဒိံသု။ သာရိပုတ္တတ္ထေရောပိ ပဉ္စဘိက္ခုသတပရိဝါရော ဓမ္မသဘံ အာဂန္တွာ သီဟမတ္ထကပ္ပတိဋ္ဌိတေ သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တေ ရတနပလ္လင်္ကေ စိတ္တဗီဇနိံ ဂဟေတွာ ပုရတ္ထာဘိမုခေါ နိသီဒိ။ နိသီဒိတွာ ပရိသံ ဩလောကေတွာ "မဟတီ ဝတာယံ ပရိသာ၊ ဣမိဿာ န အပ္ပမတ္တိကာ[၅] ပရိတ္တကဓမ္မဒေသနာ အနုစ္ဆဝိကာ၊ ကတရဓမ္မဒေသနာ နု ခေါ အနုစ္ဆဝိကာ ဘဝိဿတီ"တိ တီဏိ ပိဋကာနိ အာဝဇ္ဇမာနော ဣမံ သံယောဇနပရိယာယ ဓမ္မဒေသနံ အဒ္ဒသ။

၁-ဩဟီယတိ (သျာ၊ က) ၂-ဝသိတဋ္ဌာနေ (ဣ) ၃-ဂါမဒွါရေသု (က)
၄-သဗ္ဗသောဝ (သီ) ၅-အပ္ပမတ္တာ (သီ)၊ အပ္ပမတ္တကာ (သျာ)

Evaṁ desanaṁ sallakkhetvā taṁ desetukāmo bhikkhū āmantesi **āvuso bhikkha** veti. Āvusoti hi avatvā bhikkhaveti vacanaṁ Buddhālāpo nāma hoti, ayaṁ panāyasmā “Dasabalena samānaṁ ālapanaṁ[1] na karissāmī”ti Satthu gāravavasena sāvakālāpaṁ[2] karonto “āvuso bhikkhave”ti āha. **Etadavocā**ti etaṁ “ajjhattasaṁyojanañca āvuso puggalaṁ desessāmi bahiddhāsaṁyojanañcā”ti dhammadesanāpadaṁ avoca.

Tasmiṁ pana ratanapāsāde adhivattho eko sotāpanno devaputto atthi, so Buddhehi vā sāvakehi vā desanāya āraddhamattāyayeva jānāti “ayaṁ desanā uttānikā bhavissati, ayaṁ gambhīrā. Ayaṁ jhānanissitā bhavissati, ayaṁ vipassanānissitā. Ayaṁ magganissitā ayaṁ phalanissitā, ayaṁ nibbānanissitā”ti. So tasmimpi divase therena desanāya āraddhamattāya evaṁ aññāsi “yena nīhārena mayhaṁ ayyena Dhammasenāpatinā Sāriputtattherena desanā āraddhā, ayaṁ desanā vipassanāgāḷhā bhavissati, chahi mukhehi vipassanaṁ kathessati[3]. Desanāpariyosāne koṭisatasahassadevatā arahattaṁ pāpuṇissanti[4], sotāpannādīnaṁ pana devamanussānaṁ paricchedo na bhavissati. Desa nāya anucchavikaṁ katvā mayhaṁ ayyassa sādhukāraṁ dassāmī”ti devānubhāvena mahantaṁ saddaṁ katvā “sādhu sādhu ayyā”ti āha.

Devarājena sādhukāre dinne parivārakapāsādasahasse adhivatthā devatā sabbāva sādhukāraṁ adaṁsu. Tāsaṁ sādhukārasaddena sabbā Pubbārāme vasanadevatā, tāsaṁ saddena gāvutamatte devatā, tato aḍḍhayojane yojaneti etenupāyena ekacakkavāḷe, dvīsu cakkavāḷesu, tīsu cakkavāḷesūti dasasahassacakkavāḷesu devatā sādhukāramadaṁsu. Tāsaṁ sādhukārasaddena pathaviṭṭhakanāgā ca[5] ākāsaṭṭhakadevatā ca. Tato abbhavalāhakā, uṇhavalāhakā, sītavalāhakā, vassavalāhakā, Cātumahārājikā cattāro mahārājāno, Tāvatiṁsā devatā, Sakko devarājā, Yāmā devatā, Suyāmo

1. Ālāpaṁ (Sī, Syā) 2. Sāvakānaṁ ālapanaṁ (Ka) 3. Vipassanā kathīyissati (Sī)
4. Gaṇhissanti (Ka) 5. Pathavihetthā nāgā ca (Ka)

ဧဝံ ဒေသနံ သလ္လက္ခေတွာ တံ ဒေသေတုကာမော ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ **အာဝုသော ဘိက္ခဝေ**တိ။ အာဝုသောတိ ဟိ အဝတွာ ဘိက္ခဝေတိ ဝစနံ ဗုဒ္ဓါလာပေါ နာမ ဟောတိ၊ အယံ ပနာယသ္မာ “ဒသဗလေန သမာနံ အာလပနံ[1] န ကရိဿာမီ”တိ သတ္ထု ဂါရဝဝသေန သာဝကာလာပံ[2] ကရောန္တော “အာဝုသော ဘိက္ခဝေ”တိ အာဟ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ “အဇ္ဈတ္တသံယောဇနဉ္စ အာဝုသော ပုဂ္ဂလံ ဒေသေဿာမိ ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနဉ္စာ”တိ ဓမ္မဒေသနာပဒံ အဝေါစ။

တသ္မိံ ပန ရတနပါသာဒေ အဓိဝတ္ထော ဧကော သောတာပန္နော ဒေဝပုတ္တော အတ္ထိ၊ သော ဗုဒ္ဓေဟိ ဝါ သာဝကေဟိ ဝါ ဒေသနာယ အာရဒ္ဓမတ္တာယယေဝ ဇာနာတိ “အယံ ဒေသနာ ဥတ္တာနိကာ ဘဝိဿတိ၊ အယံ ဂမ္ဘီရာ။ အယံ ဈာနနိဿိတာ ဘဝိဿတိ၊ အယံ ဝိပဿနာနိဿိတာ။ အယံ မဂ္ဂနိဿိတာ အယံ ဖလနိဿိတာ၊ အယံ နိဗ္ဗာနနိဿိတာ”တိ။ သော တသ္မိမ္ပိ ဒိဝသေ ထေရေန ဒေသနာယ အာရဒ္ဓမတ္တာယ ဧဝံ အညာသိ “ယေန နီဟာရေန မယှံ အယျေန ဓမ္မသေနာပတိနာ သာရိပုတ္တတ္ထေရေန ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ၊ အယံ ဒေသနာ ဝိပဿနာဂါဠှာ ဘဝိဿတိ၊ ဆဟိ မုခေဟိ ဝိပဿနံ ကထေဿတိ[3]။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကောဋိသတသဟဿဒေဝတာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿန္တိ[4]၊ သောတာပန္နာဒီနံ ပန ဒေဝမနုဿာနံ ပရိစ္ဆေဒေါ န ဘဝိဿတိ။ ဒေသနာယ အနုစ္ဆဝိကံ ကတွာ မယှံ အယျဿ သာဓုကာရံ ဒဿာမီ”တိ ဒေဝါနုဘာဝေန မဟန္တံ သဒ္ဒံ ကတွာ “သာဓု သာဓု အယျာ”တိ အာဟ။

ဒေဝရာဇေန သာဓုကာရေ ဒိန္နေ ပရိဝါရကပါသာဒသဟဿေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ သဗ္ဗာဝ သာဓုကာရံ အဒံသု။ တာသံ သာဓုကာရသဒ္ဒေန သဗ္ဗာ ပုဗ္ဗာရာမေ ဝသနဒေဝတာ၊ တာသံ သဒ္ဒေန ဂါဝုတမတ္တေ ဒေဝတာ၊ တတော အဍ္ဎယောဇနေ ယောဇနေတိ ဧတေနုပါယေန ဧကစက္ကဝါဠေ၊ ဒွီသု စက္ကဝါဠေသု၊ တီသု စက္ကဝါဠေသူတိ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေသု ဒေဝတာ သာဓုကာရမဒံသု။ တာသံ သာဓုကာရသဒ္ဒေန ပထဝိဋ္ဌကနာဂါ စ[5] အာကာသဋ္ဌကဒေဝတာ စ။ တတော အဗ္ဘဝလာဟကာ၊ ဥဏှဝလာဟကာ၊ သီတဝလာဟကာ၊ ဝဿဝလာဟကာ၊ စာတုမဟာရာဇိကာ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော၊ တာဝတိံသာ ဒေဝတာ၊ သက္ကော ဒေဝရာဇာ၊ ယာမာ ဒေဝတာ၊ သုယာမော

၁-အာလာပံ (သီ၊ သျာ) ၂-သာဝကာနံ အာလပနံ (က) ၃-ဝိပဿနာ ကထီယိဿတိ (သီ)
၄-ဂဏှိဿန္တိ (က) ၅-ပထဝိဟေဋ္ဌာ နာဂါ စ (က)

devarājā, Tusitā devatā, Santusito devarājā, Nimmānaratī devatā, Sunimmito devarājā, Vasavattī devatā, Vasavattī devarājā, Brahmapārisajjā, Brahmapurohitā, Mahābrahmāno, Parittābhā, Appamāṇābhā, Ābhassarā, Parittasubhā, Appamāṇasubhā, Subhakiṇhā, Vehapphalā, Avihā, Atappā, Sudassā, Sudassī, Akaniṭṭhā devatāti Asaññe ca Arūpāvacara satte ca ṭhapetvā sotāyatanapavattiṭṭhāne sabbā devatā sādhukāramadaṁsu.

Tato khīṇāsavamahābrahmāno "mahā vatāyaṁ sādhukārasaddo, pathavitalato paṭṭhāya yāva Akaniṭṭhalokaṁ āgato, kimatthaṁ nu kho eso"ti āvajjento "Dhammasenāpatisāriputtatthero Pubbārāme Visākhāya ratanapāsāde nisīditvā saṁyojanapariyāya dhammadesanamārabhi, amhehipi tattha kāyasakkhīhi bhavituṁ vaṭṭatī"ti cintetvā tattha agamaṁsu[1]. Pubbārāmo devatāhi paripuṇṇo, samantā Pubbārāmassa gāvutaṁ aḍḍhayo janaṁ, yojananti sakalacakkavāḷaṁ heṭṭhā pathavitalena tiriyaṁ cakkavāḷapariyantena paricchinnaṁ dasahi cakkavāḷasahassehi sannipatitāhi devatāhi nirantaramahosi, āragga nitudanamatte[2] ṭhāne uparimakoṭiyā saṭṭhi devatā sukhumattabhāve māpetvā aṭṭhaṁsu.

Athāyasmā Sāriputto "mahantaṁ vatidaṁ halāhalaṁ[3], kiṁ nu kho etan"ti āvajjento dasasahassacakkavāḷe thitānaṁ devatānaṁ ekacakkavāḷe sannipatitabhāvaṁ addasa. Atha yasmā Buddhānaṁ adhiṭṭhānakiccaṁ natthi, parisaparimāṇeneva passanti ceva saddañca sāventi. Sāvakānaṁ pana adhiṭṭhānaṁ vaṭṭati. Tasmā thero samāpattiṁ samāpajjitvā samāpattito vuṭṭhāya mahaggatacittena adhiṭṭhāsi "cakkavāḷapariyantā parisā sabbāpi maṁ passatu, dhammañca me desentassa saddaṁ suṇātū"ti. Adhiṭṭhita kālato paṭṭhāya dakkhiṇajāṇupasse ca cakkavāḷamukhavaṭṭiyañca nisīditvā "Dhammasenāpatisāriputtatthero nāma kīdiso dīgho rasso sāmo odāto"ti vattabbakāraṇaṁ nāhosi, sabbesampi sabbadisāsu nisinnānaṁ abhimukheyeva paññāyittha, nabhamajjhe ṭhitacando viya ahosi. Dhammaṁ

1. Āgamaṁsu (Ka)
2. Āragganittuddanamatte (Sī)
3. Kolāhalaṁ (Syā, Ka), kalahalaṁ (?)

ဒေဝရာဇာ၊ တုသိတာ ဒေဝတာ၊ သန္တုသိတော ဒေဝရာဇာ၊ နိမ္မာနရတီ ဒေဝတာ၊ သုနိမ္မိတော ဒေဝရာဇာ၊ ဝသဝတ္တီ ဒေဝတာ၊ ဝသဝတ္တီ ဒေဝရာဇာ၊ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ၊ ဗြဟ္မပုရောဟိတာ၊ မဟာဗြဟ္မာနော၊ ပရိတ္တာဘာ၊ အပ္ပမာဏာဘာ၊ အာဘဿရာ၊ ပရိတ္တသုဘာ၊ အပ္ပမာဏသုဘာ၊ သုဘကိဏှာ၊ ဝေဟပ္ဖလာ၊ အဝိဟာ၊ အတပ္ပါ၊ သုဒဿာ၊ သုဒဿီ၊ အကနိဋ္ဌာ ဒေဝတာတိ အသညေ စ အရူပါဝစရသတ္တေ စ ဌပေတွာ သောတာယတနပဝတ္တိဋ္ဌာနေ သဗ္ဗာ ဒေဝတာ သာဓုကာရမဒံသု။

တတော ခီဏာသဝမဟာဗြဟ္မာနော "မဟာ ဝတာယံ သာဓုကာရသဒ္ဒေါ၊ ပထဝိတလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အကနိဋ္ဌလောကံ အာဂတော၊ ကိမတ္ထံ နု ခေါ ဧသော"တိ အာဝဇ္ဇေန္တော "ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရော ပုဗ္ဗာရာမေ ဝိသာခါယ ရတနပါသာဒေ နိသီဒိတွာ သံယောဇနပရိယာယဓမ္မဒေသနမာရဘိ၊ အမှေဟိပိ တတ္ထ ကာယသက္ခီဟိ ဘဝိတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ စိန္တေတွာ တတ္ထ အဂမံသု[၁]။ ပုဗ္ဗာရာမော ဒေဝတာဟိ ပရိပုဏ္ဏော၊ သမန္တာ ပုဗ္ဗာရာမဿ ဂါဝုတံ အဍ္ဎယောဇနံ၊ ယောဇနန္တိ သကလစက္ကဝါဠံ ဟေဋ္ဌာ ပထဝိတလေန တိရိယံ စက္ကဝါဠပရိယန္တေန ပရိစ္ဆိန္နံ ဒသဟိ စက္ကဝါဠသဟဿေဟိ သန္နိပတိတာဟိ ဒေဝတာဟိ နိရန္တရမဟောသိ၊ အာရဂ္ဂနိတုဒနမတ္တေ[၂] ဌာနေ ဥပရိမကောဋိယာ သဋ္ဌိ ဒေဝတာ သုခုမတ္တဘာဝေ မာပေတွာ အဋ္ဌံသု။

အထာယသ္မာ သာရိပုတ္တော "မဟန္တံ ဝတိဒံ ဟလာဟလံ[၃]၊ ကိံ နု ခေါ ဧတ"န္တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ဒသသဟဿစက္ကဝါဠေ ဌိတာနံ ဒေဝတာနံ ဧကစက္ကဝါဠေ သန္နိပတိတဘာဝံ အဒ္ဒသ။ အထ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ အဓိဋ္ဌာနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ပရိသပရိမာဏေနေဝ ပဿန္တိ စေဝ သဒ္ဒဉ္စ သာဝေန္တိ။ သာဝကာနံ ပန အဓိဋ္ဌာနံ ဝဋ္ဋတိ။ တသ္မာ ထေရော သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ မဟဂ္ဂတစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ "စက္ကဝါဠပရိယန္တာ ပရိသာ သဗ္ဗာပိ မံ ပဿတု၊ ဓမ္မဉ္စ မေ ဒေသေန္တဿ သဒ္ဒံ သုဏာတူ"တိ။ အဓိဋ္ဌိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဒက္ခိဏဇာဏုပဿေ စ စက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယဉ္စ နိသီဒိတွာ "ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရော နာမ ကီဒိသော ဒီဃော ရဿော သာမော ဩဒါတော"တိ ဝတ္တဗ္ဗကာရဏံ နာဟောသိ၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ သဗ္ဗဒိသာသု နိသိန္နာနံ အဘိမုခေယေဝ ပညာယိတ္ထ၊ နဘမဇ္ဈေ ဌိတစန္ဒော ဝိယ အဟောသိ။ ဓမ္မံ

၁-အာဂမံသု (က)
၂-အာရဂ္ဂနိတ္တုဒ္ဒနမတ္တေ (သီ)
၃-ကောလာဟလံ (သျာ၊ က)၊ ကလဟလံ (?)

desentassāpissa dakkhiṇajāṇupasse ca cakkavāḷamukhavaṭṭiyañca nisinnā sabbe ekaṁ seneva[1] saddaṁ suṇiṁsu.

Evaṁ adhiṭṭhahitvā thero **ajjhattasaṁyojanañca āvuso**ti imaṁ dhammadesanaṁ ārabhi. Tattha **ajjhattan**ti kāmabhavo. **Bahiddhā**ti rūpārūpabhavo. Kiñcāpi hi sattā kāmabhave appaṁ kālaṁ vasanti kappassa catutthameva koṭṭhāsaṁ, itaresu tīsu koṭṭhā sesu kāmabhavo suñño hoti tuccho, rūpabhave bahuṁ kālaṁ vasanti, tathāpi tesaṁ yasmā kāmabhave cutipaṭisandhiyo bahukā honti, appakā rūpārūpabhavesu. Yattha ca cutipaṭisandhiyo bahukā, tattha ālayopi patthanāpi abhilāsopi bahu hoti. Yattha appā, tattha appo. Tasmā kāmabhavo ajjhattaṁ nāma jātaṁ, rūpārūpabhavā bahiddhā nāma. Iti ajjhattasaṅkhāte kāmabhave chandarāgo **ajjhattasaṁyojanaṁ** nāma, bahiddhāsaṅkhā tesu rūpārūpabhavesu chandarāgo **bahiddhāsaṁyojanaṁ** nāma. Orambhāgiyāni vā pañca saṁyojanāni ajjhattasaṁyojanaṁ nāma, uddhambhāgiyāni pañca bahiddhāsaṁyojanaṁ nāma. Tatrāyaṁ vacanattho—oraṁ vuccati kāmadhātu, tattha upapattinipphādanato[2] taṁ oraṁ bhajantīti orambhāgiyāni. Uddhaṁ vuccati rūpārūpadhātu, tattha upapattinipphādanato taṁ uddhaṁ bhajantīti uddhambhāgiyāni.

Evaṁ vuttappabhedena ajjhattasaṁyojanena saṁyutto puggalo **ajjhattasaṁyojano**, bahiddhāsaṁyojanena saṁyutto puggalo **bahiddhāsaṁyojano.** Ubhayampi cetaṁ na lokiyassa vaṭṭanissitamahājanassa nāmaṁ. Yesaṁ pana bhavo dvedhā paricchinno, tesaṁ sotāpannasakadāgāmi-anāgāmīnaṁ ariyasāvakānaṁ etaṁ nāmaṁ. Yathā hi mahā araññe Khadiravanasālavanādīni thambho tulāsaṅghāṭoti nāmaṁ na labhanti, Khadiravanaṁ sālavananti nāmameva labhanti. Yadā pana tato rukkhā tiṇhāya[3] kuṭhāriyā chinditvā thambhādisaṇṭhānena tacchitā honti, tadā thambho tulāsaṅghāṭoti nāmaṁ labhanti. Evamevaṁ aparicchinnabhavo bahalakileso puthujjano etaṁ nāmaṁ na labhati, bhavaṁ paricchinditvā kilese tanuke katvā ṭhitā sotāpannādayova labhanti.

Imassa ca panatthassa vibhāvanatthaṁ idaṁ **vacchakasālopamaṁ** veditabbaṁ —vacchakasālaṁ hi katvā anto khāṇuke koṭṭetvā vacchake yottehi

1. Ekaraseneva (Sī) 2. Uppattinipphādanato (Sī, Syā) 3. Tikkhāya (Ka)

ဒေသေန္တဿာပိဿ ဒက္ခိဏဇာဏုပဿေ စ စက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယဉ္စ နိသိန္နာ သဗ္ဗေ ဧကံသေနေဝ[1] သဒ္ဒံ သုဏိံသု။

ဧဝံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ထေရော **အဇ္ဈတ္တသံယောဇနဉ္စ အာဝုသော**တိ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ ကာမဘဝေါ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ရူပါရူပဘဝေါ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ သတ္တာ ကာမဘဝေ အပ္ပံ ကာလံ ဝသန္တိ ကပ္ပဿ စတုတ္ထမေဝ ကောဋ္ဌာသံ၊ ဣတရေသု တီသု ကောဋ္ဌာသေသု ကာမဘဝေါ သုညော ဟောတိ တုစ္ဆော၊ ရူပဘဝေ ဗဟုံ ကာလံ ဝသန္တိ၊ တထာပိ တေသံ ယသ္မာ ကာမဘဝေ စုတိပဋိသန္ဓိယော ဗဟုကာ ဟောန္တိ၊ အပ္ပကာ ရူပါရူပဘဝေသု။ ယတ္ထ စ စုတိပဋိသန္ဓိယော ဗဟုကာ၊ တတ္ထ အာလယောပိ ပတ္ထနာပိ အဘိလာသောပိ ဗဟု ဟောတိ။ ယတ္ထ အပ္ပါ၊ တတ္ထ အပ္ပော။ တသ္မာ ကာမဘဝေါ အဇ္ဈတ္တံ နာမ ဇာတံ၊ ရူပါရူပဘဝါ ဗဟိဒ္ဓါ နာမ။ ဣတိ အဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ ကာမဘဝေ ဆန္ဒရာဂေါ **အဇ္ဈတ္တသံယောဇနံ** နာမ၊ ဗဟိဒ္ဓါသင်္ခါတေသု ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ **ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနံ** နာမ။ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ ဝါ ပဉ္စ သံယောဇနာနိ အဇ္ဈတ္တသံယောဇနံ နာမ၊ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ ပဉ္စ ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနံ နာမ။ တတြာယံ ဝစနတ္ထော—ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ တတ္ထ ဥပပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော[2] တံ ဩရံ ဘဇန္တီတိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ။ ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ ရူပါရူပဓာတု၊ တတ္ထ ဥပပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော တံ ဥဒ္ဓံ ဘဇန္တီတိ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ။

ဧဝံ ဝုတ္တပ္ပဘေဒေန အဇ္ဈတ္တသံယောဇနေန သံယုတ္တော ပုဂ္ဂလော **အဇ္ဈတ္တသံယောဇနော**၊ ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနေန သံယုတ္တော ပုဂ္ဂလော **ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနော**။ ဥဘယမ္ပိ စေတံ န လောကိယဿ ဝဋ္ဋနိဿိတမဟာဇနဿ နာမံ။ ယေသံ ပန ဘဝေါ ဒွေဓာ ပရိစ္ဆိန္နော၊ တေသံ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမီနံ အရိယသာဝကာနံ ဧတံ နာမံ။ ယထာ ဟိ မဟာအရညေ ခဒိရဝနသာလဝနာဒီနိ ထမ္ဘော တုလာသင်္ဃာဋောတိ နာမံ န လဘန္တိ၊ ခဒိရဝနံ သာလဝနန္တိ နာမမေဝ လဘန္တိ။ ယဒါ ပန တတော ရုက္ခာ တိဏှာယ[3] ကုဌာရိယာ ဆိန္ဒိတွာ ထမ္ဘာဒိသဏ္ဌာနေန တစ္ဆိတာ ဟောန္တိ၊ တဒါ ထမ္ဘော တုလာသင်္ဃာဋောတိ နာမံ လဘန္တိ။ ဧဝမေဝံ အပရိစ္ဆိန္နဘဝေါ ဗဟလကိလေသော ပုထုဇ္ဇနော ဧတံ နာမံ န လဘတိ၊ ဘဝံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကိလေသေ တနုကေ ကတွာ ဌိတာ သောတာပန္နာဒယောဝ လဘန္တိ။

ဣမဿ စ ပနတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ ဣဒံ **ဝစ္ဆကသာလောပမံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဝစ္ဆကသာလံ ဟိ ကတွာ အန္တော ခါဏုကေ ကောဋ္ဋေတွာ ဝစ္ဆကေ ယောတ္တေဟိ

၁-ဧကရသေနေဝ (သီ) ၂-ဥပ္ပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော (သီ၊ သျာ) ၃-တိက္ခာယ (က)

bandhitvā tesu upanibandhanti, yottesu appahontesu kaṇṇesupi gahetvā tattha vacchake pavesenti, antosālāya okāse appahonte bahi khāṇuke koṭṭetvāpi evameva karonti. Tattha koci antobaddho vacchako bahinipanno hoti, koci bahibaddho antonipanno, koci antobaddho antova nipanno, koci bahibaddho bahiyeva nipanno. Koci antopi abaddhova carati, bahipi abaddhova. Tattha antobaddhassa bahinipannassa bandhanaṁ dīghaṁ hoti. So hi uṇhādipīḷito nikkhamitvā bahi vacchakānaṁ abbhantare nipajjati. Bahibaddhe antonipannepi eseva nayo. Yo pana antobaddho antonipanno, tassa bandhanaṁ rassaṁ hoti. Bahibaddhe bahinipannepi eseva nayo. Ubhopi hi te divasampi khāṇukaṁ anupari gantvā tattheva sayanti. Yo pana anto abaddho tattheva vacchakānaṁ antare vicarati, ayaṁ sīlavā vacchako[1] kaṇṇe gahetvā vacchakānaṁ antare vissaṭṭho divasampi aññattha agantvā tattheva carati. Bahi abaddhe tattheva vicarantepi eseva nayo.

Tattha vacchakasālā viya tayo bhavā veditabbā. Vacchakasālāyaṁ khāṇukā viya avijjākhāṇuko. Vacchakabandhanayottaṁ viya dasa saṁyojanāni. Vacchakā viya tīsu bhavesu nibbattasattā. Antobaddho bahisayitavacchako viya rūpārūpabhavesu sotāpannasakadāgāmino. Te hi kiñcāpi tattheva vasanti, saṁyojanaṁ pana tesaṁ kāmāvacarūpanibaddhameva. Kenaṭṭhena? Appahīnaṭṭhena. Rūpārūpabhavesu puthujjanopi eteheva saṅgahito. Sopi hi kiñcāpi tattha vasati, saṁyojanaṁ panassa kāmāvacarūpanibaddha meva. Bahibaddho antosayitavacchako viya kāmāvacare anāgāmī. So hi kiñcāpi kāmā vacare vasati, saṁyojanaṁ panassa rūpārūpabhavūpanibaddhameva. Antobaddho antonipanno viya kāmāvacare sotāpannasakadāgāmino. Te hi sayampi kāmāvacare vasanti, saṁyojanampi tesaṁ kāmāvacarūpanibaddhameva. Bahibaddho bahinipanno viya rūpārūpabhavesu anāgāmī. So hi sayampi tattha vasati, saṁyojanampissa rūpārūpabhavūpanibaddhameva. Anto-abaddho antovicaraṇavacchako viya kāmāvacare khīṇāsavo. Bahi abaddho

1. Sīlakavacchako (Sī), sayitavacchako (Syā)

ဗန္ဓိတွာ တေသု ဥပနိဗန္ဓန္တိ၊ ယောတ္တေသု အပ္ပဟောန္တေသု ကဏ္ဏေသုပိ ဂဟေတွာ တတ္ထ ဝစ္ဆကေ ပဝေသေန္တိ၊ အန္တောသာလာယ ဩကာသေ အပ္ပဟောန္တေ ဗဟိ ခါဏုကေ ကောဋ္ဋေတွာပိ ဧဝမေဝ ကရောန္တိ။ တတ္ထ ကောစိ အန္တောဗဒ္ဓေါ ဝစ္ဆကော ဗဟိနိပန္နော ဟောတိ၊ ကောစိ ဗဟိဗဒ္ဓေါ အန္တောနိပန္နော၊ ကောစိ အန္တောဗဒ္ဓေါ အန္တောဝ နိပန္နော၊ ကောစိ ဗဟိဗဒ္ဓေါ ဗဟိယေဝ နိပန္နော။ ကောစိ အန္တောပိ အဗဒ္ဓေါဝ စရတိ၊ ဗဟိပိ အဗဒ္ဓေါဝ။ တတ္ထ အန္တောဗဒ္ဓဿ ဗဟိနိပန္နဿ ဗန္ဓနံ ဒီဃံ ဟောတိ။ သော ဟိ ဥဏှာဒိပီဠိတော နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဝစ္ဆကာနံ အဗ္ဘန္တရေ နိပဇ္ဇတိ။ ဗဟိဗဒ္ဓေ အန္တောနိပန္နေပိ ဧသေဝ နယော။ ယော ပန အန္တောဗဒ္ဓေါ အန္တောနိပန္နော၊ တဿ ဗန္ဓနံ ရဿံ ဟောတိ။ ဗဟိဗဒ္ဓေ ဗဟိနိပန္နေပိ ဧသေဝ နယော။ ဥဘောပိ ဟိ တေ ဒိဝသမ္ပိ ခါဏုကံ အနုပရိဂန္တွာ တတ္ထေဝ သယန္တိ။ ယော ပန အန္တော အဗဒ္ဓေါ တတ္ထေဝ ဝစ္ဆကာနံ အန္တရေ ဝိစရတိ၊ အယံ သီလဝါ ဝစ္ဆကော[၁] ကဏ္ဏေ ဂဟေတွာ ဝစ္ဆကာနံ အန္တရေ ဝိဿဋ္ဌော ဒိဝသမ္ပိ အညတ္ထ အဂန္တွာ တတ္ထေဝ စရတိ။ ဗဟိ အဗဒ္ဓေ တတ္ထေဝ ဝိစရန္တေပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ ဝစ္ဆကသာလာ ဝိယ တယော ဘဝါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝစ္ဆကသာလာယံ ခါဏုကာ ဝိယ အဝိဇ္ဇာခါဏုကော။ ဝစ္ဆကဗန္ဓနယောတ္တံ ဝိယ ဒသ သံယောဇနာနိ။ ဝစ္ဆကာ ဝိယ တီသု ဘဝေသု နိဗ္ဗတ္တသတ္တာ။ အန္တောဗဒ္ဓေါ ဗဟိသယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ရူပါရူပဘဝေသု သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော။ တေ ဟိ ကိဉ္စာပိ တတ္ထေဝ ဝသန္တိ၊ သံယောဇနံ ပန တေသံ ကာမာဝစရူပနိဗဒ္ဓမေဝ။ ကေနဋ္ဌေန? အပ္ပဟီနဋ္ဌေန။ ရူပါရူပဘဝေသု ပုထုဇ္ဇနောပိ ဧတေဟေဝ သင်္ဂဟိတော။ သောပိ ဟိ ကိဉ္စာပိ တတ္ထ ဝသတိ၊ သံယောဇနံ ပနဿ ကာမာဝစရူပနိဗဒ္ဓမေဝ။ ဗဟိဗဒ္ဓေါ အန္တောသယိတဝစ္ဆကော ဝိယ ကာမာဝစရေ အနာဂါမီ။ သော ဟိ ကိဉ္စာပိ ကာမာဝစရေ ဝသတိ၊ သံယောဇနံ ပနဿ ရူပါရူပဘဝူပနိဗဒ္ဓမေဝ။ အန္တောဗဒ္ဓေါ အန္တောနိပန္နော ဝိယ ကာမာဝစရေ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော။ တေ ဟိ သယမ္ပိ ကာမာဝစရေ ဝသန္တိ၊ သံယောဇနမ္ပိ တေသံ ကာမာဝစရူပနိဗဒ္ဓမေဝ။ ဗဟိဗဒ္ဓေါ ဗဟိနိပန္နော ဝိယ ရူပါရူပဘဝေသု အနာဂါမီ။ သော ဟိ သယမ္ပိ တတ္ထ ဝသတိ၊ သံယောဇနမ္ပိဿ ရူပါရူပဘဝူပနိဗဒ္ဓမေဝ။ အန္တောအဗဒ္ဓေါ အန္တောဝိစရဏဝစ္ဆကော ဝိယ ကာမာဝစရေ ခီဏာသဝေါ။ ဗဟိအဗဒ္ဓေါ

၁-သီလကဝစ္ဆကော (သီ)၊ သယိတဝစ္ဆကော (သျာ)

bahivicaraṇavacchako viya rūpārūpabhave khīṇāsavo. Saṁyojanesu pana sakkāyadiṭṭhi vicikicchā sīlabbataparāmāsoti imāni tīṇi gacchantaṁ nivārenti, gataṁ paṭi-ānenti. Kāmacchando byāpādoti imāni pana dve saṁyojanāni samāpattiyā vā avikkhambhetvā maggena vā asamucchinditvā rūpārūpabhave nibbattituṁ na sakkoti.

Katamo cāvusoti idaṁ thero yathā nāma puriso dve ratanapeḷā passe ṭhapetvā sampattaparisāya dve hatthe pūretvā sattavidhaṁ ratanaṁ bhājetvā dadeyya, evaṁ paṭhamaṁ ratanapeḷaṁ[1] datvā[2] dutiyampi tatheva dadeyya. Evamevaṁ "ajjhattasaṁyojanañca āvuso puggalaṁ desessāmi bahiddhāsaṁyojanañcā"ti imāni dve padāni mātikā vasena ṭhapetvā idāni aṭṭhavidhāya parisāya bhājetvā dassetuṁ vitthārakathaṁ ārabhi.

Tattha **idhā**ti imasmiṁ sāsane. **Sīlavā hotī**ti catupārisuddhisīlehi sīlasampanno hoti. Iti thero ettāvatā ca kira catupārisuddhisīlaṁ uddisitvā "pātimokkhasaṁvarasaṁvuto"ti iminā tattha jeṭṭhakasīlaṁ vitthāretvā dassesīti Dīpavihāravāsī Summatthero āha. Antevāsiko panassa Tipiṭakacūḷanāgatthero āha "ubhayatthāpi pātimokkhasaṁvarova vutto. Pātimokkhasaṁvaroyeva hi sīlaṁ, itarāni pana tīṇi sīlanti vuttaṭṭhānaṁ nāma atthī"ti ananujānanto uttari āha[3]—indriyasaṁvaro nāma chadvārarakkhāmattakameva, ājīvapārisuddhi dhammena samena paccayuppattimattakaṁ, paccayasannissitaṁ paṭi laddhapaccaye "idamatthan"ti paccavekkhitvā paribhuñjanamattakaṁ, nippariyāyena pana pātimokkhasaṁvarova sīlaṁ. Yassa so bhinno, ayaṁ chinnasīso viya puriso hattha pāde sesāni rakkhissatīti na vattabbo. Yassa pana so arogo, ayaṁ acchinnasīso viya puriso jīvitaṁ sesāni puna pākatikāni katvā rakkhituṁ sakkoti. Tasmā sīlavāti iminā pātimokkhasaṁvaraṁ uddisitvā[4] taṁ vitthārento "pātimokkhasaṁvarasaṁvuto"ti-ādimāhāti.

---

1. Paṭhamakaratanapeḷaṁ (Sī)   2. Daḷhaṁ datvā (Ka)
3. Vuttaṭṭhānaṁ nāma natthīti. Vatvā taṁ anujānanto āha (Saṁ-Ṭṭha 3. 262 piṭṭhe.)
4. Niddisitvā (Syā)

ဗဟိဝိစရဏာဝစ္ဆကော ဝိယ ရူပါရူပဘဝေ ခီဏာသဝေါ။ သံယောဇနေသု ပန သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသောတိ ဣမာနိ တီဏိ ဂစ္ဆန္တံ နိဝါရေန္တိ၊ ဂတံ ပဋိအာနေန္တိ။ ကာမစ္ဆန္ဒော ဗျာပါဒေါတိ ဣမာနိ ပန ဒွေ သံယောဇနာနိ သမာပတ္တိယာ ဝါ အဝိက္ခမ္ဘေတွာ မဂ္ဂေန ဝါ အသမုစ္ဆိန္ဒိတွာ ရူပါရူပဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိတုံ န သက္ကောတိ။

ကတမော စာဝုသောတိ ဣဒံ ထေရော ယထာ နာမ ပုရိသော ဒွေ ရတနပေဠာ ပဿေ ဌပေတွာ သမ္ပတ္တပရိသာယ ဒွေ ဟတ္ထေ ပူရေတွာ သတ္တဝိဓံ ရတနံ ဘာဇေတွာ ဒဒေယျ၊ ဧဝံ ပဌမံ ရတနပေဠံ[၁] ဒတွာ[၂] ဒုတိယမ္ပိ တထေဝ ဒဒေယျ။ ဧဝမေဝံ "အဇ္ဈတ္တသံယောဇနဉ္စ အာဝုသော ပုဂ္ဂလံ ဒေသေဿာမိ ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနဉ္စာ"တိ ဣမာနိ ဒွေ ပဒါနိ မာတိကာဝသေန ဌပေတွာ ဣဒါနိ အဋ္ဌဝိဓာယ ပရိသာယ ဘာဇေတွာ ဒဿေတုံ ဝိတ္ထာရကထံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ သာသနေ။ **သီလဝါ ဟောတီ**တိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေဟိ သီလသမ္ပန္နော ဟောတိ။ ဣတိ ထေရော ဧတ္တာဝတာ စ ကိရ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဥဒ္ဒိသိတွာ "ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော"တိ ဣမိနာ တတ္ထ ဇေဋ္ဌကသီလံ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေသီတိ ဒီပဝိဟာရဝါသီ သုမ္မတ္ထေရော အာဟ။ အန္တေဝါသိကော ပနဿ တိပိဋကစူဠနာဂတ္ထေရော အာဟ "ဥဘယတ္ထာပိ ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ ဝုတ္တော။ ပါတိမောက္ခသံဝရောယေဝ ဟိ သီလံ၊ ဣတရာနိ ပန တီဏိ သီလန္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထီ"တိ အနနုဇာနန္တော ဥတ္တရိ အာဟ[၃]—ဣန္ဒြိယသံဝရော နာမ ဆဒွါရရက္ခာမတ္တကမေဝ၊ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ ဓမ္မေန သမေန ပစ္စယုပ္ပတ္တိမတ္တကံ၊ ပစ္စယသန္နိဿိတံ ပဋိလဒ္ဓပစ္စယေ "ဣဒမတ္ထ"န္တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပရိဘုဉ္ဇနမတ္တကံ၊ နိပ္ပရိယာယေန ပန ပါတိမောက္ခသံဝရောဝ သီလံ။ ယဿ သော ဘိန္နော၊ အယံ ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဟတ္ထပါဒေ သေသာနိ ရက္ခိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ ယဿ ပန သော အရောဂေါ၊ အယံ အစ္ဆိန္နသီသော ဝိယ ပုရိသော ဇီဝိတံ သေသာနိ ပုန ပါကတိကာနိ ကတွာ ရက္ခိတုံ သက္ကောတိ။ တသ္မာ သီလဝါတိ ဣမိနာ ပါတိမောက္ခသံဝရံ ဥဒ္ဒိသိတွာ[၄] တံ ဝိတ္ထာရေန္တော "ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော"တိအာဒိမာဟာတိ။

၁-ပဌမကရတနပေဠံ (သီ)   ၂-ဒဠှံ ဒတွာ (က)
၃-ဝုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထီတိ။ ဝတွာ တံ အနုဇာနန္တော အာဟ (သံ-ဋ္ဌ ၃-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ။)
၄-နိဒ္ဒိသိတွာ (သျာ)

Tattha **pātimokkhasaṁvarasaṁvuto**ti pātimokkhasaṁvarena samannāgato. **Ācāragocarasampanno**ti ācārena ca gocarena ca sampanno. **Aṇumattesū**ti appamattakesu. **Vajjesū**ti akusaladhammesu. **Bhayadassāvī**ti bhayadassī. **Samādāyā**ti sammā ādiyitvā. **Sikkhati sikkhāpadesū**ti taṁ taṁ sikkhāpadaṁ samādiyitvā sikkhati. Apica **samādāya sikkhati sikkhāpadesū**ti yaṁkiñci sikkhāpadesu sikkhākoṭṭhāsesu sikkhi tabbaṁ kāyikaṁ vā vācasikaṁ vā, taṁ sabbaṁ sammā ādāya sikkhati. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana sabbānetāni pātimokkhasaṁvarādīni padāni Visuddhimagge[1] vuttāni, catupārisuddhisīlañca sabbākārena vibhajitvā dassitaṁ. **Aññataraṁ devanikāyan**ti chasu kāmāvacaradevaghaṭāsu[2] aññataraṁ devaghaṭaṁ. **Āgāmī hotī**ti heṭṭhā āgāmī hoti. **Āgantā itthattan**ti itthattaṁ mānusakapañcakkhandhabhāvameva āgantā hoti, tatrūpapattiko vā uparūpapattiko vā na hoti, puna heṭṭhāgāmīyeva hotīti dasseti. Iminā aṅgena sukkhavipassakassa dhātukammaṭṭhānikabhikkhuno heṭṭhimaṁ maggadva yañceva phaladvayañca kathitaṁ.

Aññataraṁ santaṁ cetovimuttinti aṭṭhasu samāpattīsu aññataraṁ catutthajjhāna samāpattiṁ. Sā hi paccanīkakilesānaṁ santattā santā, teheva ca kilesehi cetaso vimuttattā cetovimuttīti vuccati. **Aññataraṁ devanikāyan**ti pañcasu suddhāvāsadevanikāyesu aññataraṁ. **Anāgantā itthattan**ti puna imaṁ pañcakkhandhabhāvaṁ anāgantā, heṭṭhūpa pattiko na hoti, uparūpapattiko vā hoti tattheva vā parinibbāyīti dasseti. Iminā aṅgena samādhikammikassa bhikkhuno tayo maggā tīṇi ca phalāni kathitāni.

Kāmānaṁyeva nibbidāyāti duvidhānampi kāmānaṁ nibbindanatthāya ukkaṇṭhanatthāya. **Virāgāyā**ti virajjanatthāya. **Nirodhāyā**ti appavattikaraṇatthāya. **Paṭipanno hotī**ti paṭipattiṁ paṭipanno hoti. Ettāvatā sotāpannassa ca sakadāgāmino ca pañcakāmaguṇikarāgakkhayatthāya anāgāmimaggavipassanā kathitā hoti. **Bhavānaṁyevā**ti tiṇṇaṁ bhavānaṁ. Iminā anāgāmino bhavarāgakkhayatthāya arahattamaggavipassanā kathitā hoti. **Taṇhākkhayāya paṭipanno hotī**ti

1. Visuddhi 1. 16 piṭṭhe. 2. Kāmāvacaradevesu (Ka)

တတ္ထ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရေန သမန္နာဂတော။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော**တိ အာစာရေန စ ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နော။ **အဏုမတ္တေသူ**တိ အပ္ပမတ္တကေသု။ **ဝဇ္ဇေသူ**တိ အကုသလဓမ္မေသု။ **ဘယဒဿာဝီ**တိ ဘယဒဿီ။ **သမာဒါယာ**တိ သမ္မာ အာဒိယိတွာ။ **သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိ တံ တံ သိက္ခာပဒံ သမာဒိယိတွာ သိက္ခတိ။ အပိစ **သမာဒါယ သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသူ**တိ ယံကိဉ္စိ သိက္ခာပဒေသု သိက္ခာကောဋ္ဌာသေသု သိက္ခိတဗ္ဗံ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသိကံ ဝါ၊ တံ သဗ္ဗံ သမ္မာ အာဒါယ သိက္ခတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပန သဗ္ဗာနေတာနိ ပါတိမောက္ခသံဝရာဒီနိ ပဒါနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တာနိ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလဉ္စ သဗ္ဗာကာရေန ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတံ။ **အညတရံ ဒေဝနိကာယ**န္တိ ဆသု ကာမာဝစရဒေဝဃဋာသု[၂] အညတရံ ဒေဝဃဋံ။ **အာဂါမီ ဟောတီ**တိ ဟေဋ္ဌာ အာဂါမီ ဟောတိ။ **အာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ဣတ္ထတ္တံ မာနုသကပဉ္စက္ခန္ဓဘာဝမေဝ အာဂန္တာ ဟောတိ၊ တတြူပပတ္တိကော ဝါ ဥပရူပပတ္တိကော ဝါ န ဟောတိ၊ ပုန ဟေဋ္ဌာဂါမီယေဝ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ ဣမိနာ အင်္ဂေန သုက္ခဝိပဿကဿ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခုနော ဟေဋ္ဌိမံ မဂ္ဂဒွယဉ္စေဝ ဖလဒွယဉ္စ ကထိတံ။

အညတရံ သန္တံ စေတောဝိမုတ္တိန္တိ အဋ္ဌသု သမာပတ္တီသု အညတရံ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိံ။ သာ ဟိ ပစ္စနီကကိလေသာနံ သန္တတ္တာ သန္တာ၊ တေဟေဝ စ ကိလေသေဟိ စေတသော ဝိမုတ္တတ္တာ စေတောဝိမုတ္တီတိ ဝုစ္စတိ။ **အညတရံ ဒေဝနိကာယ**န္တိ ပဉ္စသု သုဒ္ဓါဝါသဒေဝနိကာယေသု အညတရံ။ **အနာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ပုန ဣမံ ပဉ္စက္ခန္ဓဘာဝံ အနာဂန္တာ၊ ဟေဋ္ဌူပပတ္တိကော န ဟောတိ၊ ဥပရူပပတ္တိကော ဝါ ဟောတိ တတ္ထေဝ ဝါ ပရိနိဗ္ဗာယီတိ ဒဿေတိ။ ဣမိနာ အင်္ဂေန သမာဓိကမ္မိကဿ ဘိက္ခုနော တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။

ကာမာနံယေဝ နိဗ္ဗိဒါယာတိ ဒုဝိဓာနမ္ပိ ကာမာနံ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ ဥက္ကဏ္ဌနတ္ထာယ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ။ **နိရောဓာယာ**တိ အပ္ပဝတ္တိကရဏတ္ထာယ။ **ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ ပဋိပတ္တိံ ပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ သောတာပန္နဿ စ သကဒါဂါမိနော စ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂက္ခယတ္ထာယ အနာဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာ ကထိတာ ဟောတိ။ **ဘဝါနံယေဝါ**တိ တိဏ္ဏံ ဘဝါနံ။ ဣမိနာ အနာဂါမိနော ဘဝရာဂက္ခယတ္ထာယ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိပဿနာ ကထိတာ ဟောတိ။ **တဏှာက္ခယာယ ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ကာမာဝစရဒေဝေသု (က)

imināpi sotāpannasakadāgāmīnaṁyeva pañcakāmaguṇikataṇhākkhayakaraṇatthaṁ anāgāmimaggavipassanā kathitā. **So lobhakkhayāyā**ti imināpi anāgāmino bhavalobhakkhayatthāya[1] arahattamaggavipassanāva kathitā. **Aññataraṁ devanikāyan**ti Suddhāvāsesveva aññataraṁ devanikāyaṁ. **Anāgantā itthattan**ti imaṁ khandhapañcakabhāvaṁ anāgantā, heṭṭhūpapattiko na hoti, uparūpapattiko vā hoti, tattheva vā parinibbāyati.

Iti paṭhamena aṅgena sukkhavipassakassa dhātukammaṭṭhānikabhikkhuno heṭṭhimāni dve maggaphalāni kathitāni, dutiyena samādhikammikassa tīṇi maggaphalāni, "so kāmānan"ti iminā sotāpannasakadāgāmīnaṁ pañcakāmaguṇikarāgakkhayāya upari anāgāmimaggavipassanā, "so bhavānaṁyevā"ti iminā anāgāmissa upari arahattamaggavipa ssanā, "so taṇhākkhayāyā"ti iminā sotāpannasakadāgāmīnaṁ pañcakāmaguṇikataṇhākkha yāya upari anāgāmimaggavipassanā, "so lobhakkhayāyā"ti iminā anāgāmino bhavalobha kkhayāya upari arahattamaggavipassanā kathitāti evaṁ chahi mukhehi vipassanaṁ kathetvā desanaṁ yathānusandhiṁ pāpesi. Desanāpariyosāne koṭisatasahassadevatā arahattaṁ pāpuṇiṁsu, sotāpannādīnaṁ paricchedova nāhosi. Yathā ca imasmiṁ samāgame, evaṁ Mahāsamayasutte Maṅgalasutte ca Cūḷarāhulovādasutte ca koṭisatasahassadevatā arahattaṁ pāpuṇiṁsu, sotāpannādīnaṁ devamanussānaṁ paricchedo nāhosi.

Samacittā devatāti cittassa sukhumabhāvasamatāya samacittā. Sabbāpi hi tā attano attabhāve sukhume cittasarikkhake[2] katvā māpesuṁ. Tena samacittā nāma jātā. Aparenapi kāraṇena samacittā—"Therena samāpatti tāva kathitā, samāpattithāmo pana na kathito. Mayaṁ Dasabalaṁ pakkositvā samāpattiyā thāmaṁ kathāpessāmā"ti sabbāpi ekacittā ahesuntipi samacittā. Aparampi kāraṇaṁ—"Therena ekena pariyāyena samāpattipi samāpattithāmopi kathito, ko nu kho imaṁ samāgamaṁ sampatto, ko na sampatto"ti olokayamānā Tathāgatassa asampattabhāvaṁ disvā "mayaṁ Tathāgataṁ

1. Bhavalobhakkhayāya (Sī) 2. Cittasarikkhakeva (Ka)

ဣမိနာပိ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံယေဝ ပဉ္စကာမဂုဏိကတဏှာက္ခယကရဏတ္ထံ အနာဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာ ကထိတာ။ **သော လောဘက္ခယာယာ**တိ ဣမိနာပိ အနာဂါမိနော ဘဝလောဘက္ခယတ္ထာယ[1] အရဟတ္တမဂ္ဂဝိပဿနာဝ ကထိတာ။ **အညတရံ ဒေဝနိကာယ**န္တိ သုဒ္ဓါဝါသေသွေဝ အညတရံ ဒေဝနိကာယံ။ **အနာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ဣမံ ခန္ဓပဉ္စကဘာဝံ အနာဂန္တာ၊ ဟေဋ္ဌူပပတ္တိကော န ဟောတိ၊ ဥပရူပပတ္တိကော ဝါ ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ ဝါ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။

ဣတိ ပဌမေန အင်္ဂေန သုက္ခဝိပဿကဿ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခုနော ဟေဋ္ဌိမာနိ ဒွေ မဂ္ဂဖလာနိ ကထိတာနိ၊ ဒုတိယေန သမာဓိကမ္မိကဿ တီဏိ မဂ္ဂဖလာနိ၊ "သော ကာမာန"န္တိ ဣမိနာ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂက္ခယာယ ဥပရိ အနာဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာ၊ "သော ဘဝါနံယေဝါ"တိ ဣမိနာ အနာဂါမိဿ ဥပရိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိပဿနာ၊ "သော တဏှာက္ခယာယာ"တိ ဣမိနာ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနံ ပဉ္စကာမဂုဏိကတဏှာက္ခယာယ ဥပရိ အနာဂါမိမဂ္ဂဝိပဿနာ၊ "သော လောဘက္ခယာယာ"တိ ဣမိနာ အနာဂါမိနော ဘဝလောဘက္ခယာယ ဥပရိ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိပဿနာ ကထိတာတိ ဧဝံ ဆဟိ မုခေဟိ ဝိပဿနံ ကထေတွာ ဒေသနံ ယထာနုသန္ဓိံ ပါပေသိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ ကောဋိသတသဟဿဒေဝတာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ သောတာပန္နာဒီနံ ပရိစ္ဆေဒေါဝ နာဟောသိ။ ယထာ စ ဣမသ္မိံ သမာဂမေ၊ ဧဝံ မဟာသမယသုတ္တေ မင်္ဂလသုတ္တေ စ စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တေ စ ကောဋိသတသဟဿဒေဝတာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု၊ သောတာပန္နာဒီနံ ဒေဝမနုဿာနံ ပရိစ္ဆေဒေါ နာဟောသိ။

သမစိတ္တာ ဒေဝတာတိ စိတ္တဿ သုခုမဘာဝသမတာယ သမစိတ္တာ။ သဗ္ဗာပိ ဟိ တာ အတ္တနော အတ္တဘာဝေ သုခုမေ စိတ္တသရိက္ခကေ[2] ကတွာ မာပေသုံ။ တေန သမစိတ္တာ နာမ ဇာတာ။ အပရေနပိ ကာရဏေန သမစိတ္တာ—"ထေရေန သမာပတ္တိ တာဝ ကထိတာ၊ သမာပတ္တိထာမော ပန န ကထိတော။ မယံ ဒသဗလံ ပက္ကောသိတွာ သမာပတ္တိယာ ထာမံ ကထာပေဿာမာ"တိ သဗ္ဗာပိ ဧကစိတ္တာ အဟေသုန္တိပိ သမစိတ္တာ။ အပရမ္ပိ ကာရဏံ—"ထေရေန ဧကေန ပရိယာယေန သမာပတ္တိပိ သမာပတ္တိထာမောပိ ကထိတော၊ ကော နု ခေါ ဣမံ သမာဂမံ သမ္ပတ္တော၊ ကော န သမ္ပတ္တော"တိ ဩလောကယမာနာ တထာဂတဿ အသမ္ပတ္တဘာဝံ ဒိသွာ "မယံ တထာဂတံ

၁-ဘဝလောဘက္ခယာယ (သီ) ၂-စိတ္တသရိက္ခကေဝ (က)

pakkositvā parisaṁ paripuṇṇaṁ karissāmā”ti sabbāpi ekacittā ahesuntipi samacittā. Aparampi kāraṇaṁ—anāgate kocideva bhikkhu vā bhikkhunī vā devo vā manusso vā “ayaṁ desanā sāvakabhāsitā”ti agāravaṁ kareyya, Sammāsambuddhaṁ pakkositvā imaṁ desanaṁ sabbaññubhāsitaṁ karissāma. Evaṁ anāgate garubhāvanīyā bhavissatīti sabbāva ekacittā ahesuntipi samacittā. Aparampi kāraṇaṁ—sabbāpi hi tā ekasamāpattilābhiniyo vā ahesuṁ ekārammaṇalābhiniyo vāti evampi samacittā.

Haṭṭhāti tuṭṭhapahaṭṭhā āmoditā pamoditā. **Sādhū**ti āyācanatthe nipāto. **Anu kampaṁ upādāyā**ti na therassa anukampaṁ kāruññaṁ anuddayaṁ paṭicca, na ca imasmiṁ ṭhāne therassa anukampitabbakiccaṁ atthi. Yasmiṁ hi divase thero sūkarakhataleṇadvāre bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa vedanākammaṭṭhāne[1] kathiyamāne tālavaṇṭaṁ gahetvā Satthāraṁ bījamāno ṭhito parassa vaḍḍhitabhojanaṁ bhuñjitvā khudaṁ[2] vinodento viya parassa sajjitapasādhanaṁ sīse paṭimuñcanto viya ca sāvaka pāramiñāṇassa nippadesato matthakaṁ patto, tasmiṁyeva divase Bhagavatā anukampito nāma. Avasesānaṁ pana taṁ ṭhānaṁ sampattānaṁ devamanussānaṁ anukampaṁ upādāya gacchatu Bhagavāti Bhagavantaṁ yāciṁsu.

Balavā purisoti dubbalo hi khippaṁ samiñjanapasāraṇaṁ kātuṁ na sakkoti, balavāva sakkoti. Tenetaṁ vuttaṁ. **Sammukhe**[3] **pāturahosī**ti sammukhaṭṭhāne puratoyeva pākaṭo ahosi. **Bhagavā etadavocā**ti etaṁ “idha Sāriputtā”ti-ādinā nayena attano āgamanakāraṇaṁ avoca. Evaṁ kirassa ahosi “sace koci bālo akataññū bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā evaṁ cinteyya ‘Sāriputtatthero mahantaṁ parisaṁ alattha, Sammāsambuddho ettakaṁ adhivāsetuṁ asakkonto usūyāya parisaṁ uṭṭhāpetuṁ āgato’ti. So imaṁ mayi manopadosaṁ katvā apāye nibbatteyyā”ti. Athattano āgamanakāraṇaṁ kathento etaṁ “idha Sāriputtā”ti-ādivacanaṁ avoca.

1. Ma 2. 168 piṭṭhe.   2. Khuddaṁ (Syā, Ka)   3. Pamukhe (Sī)

ပက္ကောသိတွာ ပရိသံ ပရိပုဏ္ဏံ ကရိဿာမာ”တိ သဗ္ဗာပိ ဧကစိတ္တာ အဟေသုန္တိပိ သမစိတ္တာ။ အပရမ္ပိ ကာရဏံ—အနာဂတေ ကောစိဒေဝ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဒေဝေါ ဝါ မနုဿော ဝါ “အယံ ဒေသနာ သာဝကဘာသိတာ”တိ အဂါရဝံ ကရေယျ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပက္ကောသိတွာ ဣမံ ဒေသနံ သဗ္ဗညုဘာသိတံ ကရိဿာမ။ ဧဝံ အနာဂတေ ဂရုဘာဝနီယာ ဘဝိဿတီတိ သဗ္ဗာဝ ဧကစိတ္တာ အဟေသုန္တိပိ သမစိတ္တာ။ အပရမ္ပိ ကာရဏံ—သဗ္ဗာပိ ဟိ တာ ဧကသမာပတ္တိလာဘိနိယော ဝါ အဟေသုံ ဧကာရမ္မဏလာဘိနိယော ဝါတိ ဧဝမ္ပိ သမစိတ္တာ။

ဟဋ္ဌာတိ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌာ အာမောဒိတာ ပမောဒိတာ။ **သာဓူ**တိ အာယာစနတ္ထေ နိပါတော။ **အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ**တိ န ထေရဿ အနုကမ္ပံ ကာရုညံ အနုဒ္ဒယံ ပဋိစ္စ၊ န စ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ထေရဿ အနုကမ္ပိတဗ္ဗကိစ္စံ အတ္ထိ။ ယသ္မိံ ဟိ ဒိဝသေ ထေရော သူကရခတလေဏဒွါရေ ဘာဂိနေယျဿ ဒီဃနခပရိဗ္ဗာဇကဿ ဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာနေ[1] ကထိယမာနေ တာလဝဏ္ဋံ ဂဟေတွာ သတ္ထာရံ ဗီဇမာနော ဌိတော ပရဿ ဝဍ္ဎိတဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ခုဒံ[2] ဝိနောဒေန္တော ဝိယ ပရဿ သဇ္ဇိတပသာဓနံ သီသေ ပဋိမုဉ္စန္တော ဝိယ စ သာဝကပါရမိဉာဏဿ နိပ္ပဒေသတော မတ္ထကံ ပတ္တော၊ တသ္မိံယေဝ ဒိဝသေ ဘဂဝတာ အနုကမ္ပိတော နာမ။ အဝသေသာနံ ပန တံ ဌာနံ သမ္ပတ္တာနံ ဒေဝမနုဿာနံ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ ဂစ္ဆတု ဘဂဝါတိ ဘဂဝန္တံ ယာစိံသု။

ဗလဝါ ပုရိသောတိ ဒုဗ္ဗလော ဟိ ခိပ္ပံ သမိဉ္ဇနပသာရဏံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ ဗလဝါဝ သက္ကောတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။ **သမ္မုခေ**[3] **ပါတုရဟောသီ**တိ သမ္မုခဋ္ဌာနေ ပုရတောယေဝ ပါကဋော အဟောသိ။ **ဘဂဝါ ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ “ဣဓ သာရိပုတ္တာ”တိအာဒိနာ နယေန အတ္တနော အာဂမနကာရဏံ အဝေါစ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “သစေ ကောစိ ဗာလော အကတညူ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာ ဝါ ဧဝံ စိန္တေယျ ‘သာရိပုတ္တတ္ထေရော မဟန္တံ ပရိသံ အလတ္ထ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧတ္တကံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ဥသူယာယ ပရိသံ ဥဋ္ဌာပေတုံ အာဂတော’တိ။ သော ဣမံ မယိ မနောပဒေါသံ ကတွာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တေယျာ”တိ။ အထတ္တနော အာဂမနကာရဏံ ကထေန္တော ဧတံ “ဣဓ သာရိပုတ္တာ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

၁-မ ၂-၁၆၈-ပိဋ္ဌေ။   ၂-ခုဒ္ဒံ (သျာ၊ က)   ၃-ပမုခေ (သီ)

Evaṁ attano āgamanakāraṇaṁ kathetvā idāni samāpattiyā thāmaṁ kathetuṁ **tā kho pana Sāriputta devatā dasapi hutvā**ti-ādimāha. Tattha yasavasena vā atthaṁ āharituṁ vaṭṭati samāpattivasena vā. Yasavasena tāva mahesakkhā[1] devatā dasa dasa ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu, tāhi appesakkhatarā vīsati vīsati ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu, tāhi appesakkhatarā -pa- saṭṭhi saṭṭhi ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu. Samāpattivasena pana yāhi paṇītā samāpatti bhāvitā, tā saṭṭhi saṭṭhi ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu. Yāhi tato hīnatarā, tā paññāsa paññāsa -pa-. Yāhi tato hīnatarā samāpatti bhāvitā -pa- tā dasa dasa ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu. Yāhi vā hīnā bhāvitā, tā dasa dasa ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu. Yāhi tato paṇītatarā bhāvitā, tā vīsati vīsati. Yāhi tato paṇītatarā -pa- tā saṭṭhi saṭṭhi ekaṭṭhāne aṭṭhaṁsu.

Āraggakoṭinitudanamatteti āraggakoṭiyā patanamatte okāse. **Na ca añña maññaṁ byābādhentī**ti evaṁ sambādhe ṭhāne tiṭṭhantiyopi aññamaññaṁ na byābādhenti na ghaṭṭenti, asampīḷā asambādhāva ahesuṁ. "Tava hattho maṁ bādhati, tava pādo maṁ bādhati, tvaṁ maṁ maddantī ṭhitā"ti vattabbakāraṇaṁ nāhosi. **Tattha nūnā**ti tasmiṁ bhave nūna. **Tathācittaṁ bhāvitan**ti tenākārena cittaṁ bhāvitaṁ. **Yena tā devatā**ti yena tathābhāvitena cittena tā devatā dasapi hutvā -pa- tiṭṭhanti, na ca aññamaññaṁ byābādhentīti. **Idheva kho**ti sāsane vā manussaloke vā bhummaṁ, imasmiṁyeva sāsane imasmiṁyeva manussaloketi attho. Tāsañhi devatānaṁ imasmiṁyeva manussaloke imasmiṁyeva ca sāsane taṁ cittaṁ bhāvitaṁ[2], yena tā sante rūpabhave nibbattā, tato ca pana āgantvā evaṁ sukhume attabhāve māpetvā ṭhitā. Tattha kiñcāpi Kassapadasabalassa sāsane tīṇi maggaphalāni nibbattetvā brahmaloke nibbattadevatāpi atthi, sabbabuddhānaṁ pana ekāva anusāsanī[3] ekaṁ sāsananti katvā "idheva kho Sāriputtā"ti aññabuddhānaṁ sāsanampi imameva sāsanaṁ karonto āha. Ettāvatā Tathāgatena samāpattiyā thāmo kathito.

1. Mahesakkhā mahesakkhā (Sī) 2. Tathābhāvitaṁ cittaṁ (I) 3. Anusatthi (Sī, Syā)

ဧဝံ အတ္တနော အာဂမနကာရဏံ ကထေတွာ ဣဒါနိ သမာပတ္တိယာ ထာမံ ကထေတုံ **တာ ခေါ ပန သာရိပုတ္တ ဒေဝတာ ဒသပိ ဟုတွာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယသဝသေန ဝါ အတ္ထံ အာဟရိတုံ ဝဋ္ဋတိ သမာပတ္တိဝသေန ဝါ။ ယသဝသေန တာဝ မဟေသက္ခာ[၁] ဒေဝတာ ဒသ ဒသ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု၊ တာဟိ အပ္ပေသက္ခတရာ ဝီသတိ ဝီသတိ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု၊ တာဟိ အပ္ပေသက္ခတရာ။ပ။ သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု။ သမာပတ္တိဝသေန ပန ယာဟိ ပဏီတာ သမာပတ္တိ ဘာဝိတာ၊ တာ သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု။ ယာဟိ တတော ဟီနတရာ၊ တာ ပညာသ ပညာသ။ပ။ ယာဟိ တတော ဟီနတရာ သမာပတ္တိ ဘာဝိတာ။ပ။ တာ ဒသ ဒသ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု။ ယာဟိ ဝါ ဟီနာ ဘာဝိတာ၊ တာ ဒသ ဒသ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု။ ယာဟိ တတော ပဏီတတရာ ဘာဝိတာ၊ တာ ဝီသတိ ဝီသတိ။ ယာဟိ တတော ပဏီတတရာ။ပ။ တာ သဋ္ဌိ သဋ္ဌိ ဧကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌံသု။

အာရဂ္ဂကောဋိနိတုဒနမတ္တေတိ အာရဂ္ဂကောဋိယာ ပတနမတ္တေ ဩကာသေ။ **န စ အညမညံ ဗျာဗာဓေန္တီ**တိ ဧဝံ သမ္ဗာဓေ ဌာနေ တိဋ္ဌန္တိယောပိ အညမညံ န ဗျာဗာဓေန္တိ န ဃဋ္ဋေန္တိ၊ အသမ္ပီဠာ အသမ္ဗာဓာဝ အဟေသုံ။ "တဝ ဟတ္ထော မံ ဗာဓတိ၊ တဝ ပါဒေါ မံ ဗာဓတိ၊ တွံ မံ မဒ္ဒန္တီ ဌိတာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗကာရဏံ နာဟောသိ။ **တတ္ထ နူနာ**တိ တသ္မိံ ဘဝေ နူန။ **တထာစိတ္တံ ဘာဝိတန္**တိ တေနာကာရေန စိတ္တံ ဘာဝိတံ။ **ယေန တာ ဒေဝတာ**တိ ယေန တထာဘာဝိတေန စိတ္တေန တာ ဒေဝတာ ဒသပိ ဟုတွာ။ပ။ တိဋ္ဌန္တိ၊ န စ အညမညံ ဗျာဗာဓေန္တီတိ။ **ဣဓေဝ ခေါ**တိ သာသနေ ဝါ မနုဿလောကေ ဝါ ဘုမ္မံ၊ ဣမသ္မိံယေဝ သာသနေ ဣမသ္မိံယေဝ မနုဿလောကေတိ အတ္ထော။ တာသညှိ ဒေဝတာနံ ဣမသ္မိံယေဝ မနုဿလောကေ ဣမသ္မိံယေဝ စ သာသနေ တံ စိတ္တံ ဘာဝိတံ[၂]၊ ယေန တာ သန္တေ ရူပဘဝေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တတော စ ပန အာဂန္တွာ ဧဝံ သုခုမေ အတ္တဘာဝေ မာပေတွာ ဌိတာ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ တီဏိ မဂ္ဂဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တဒေဝတာပိ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ပန ဧကာဝ အနုသာသနီ[၃] ဧကံ သာသနန္တိ ကတွာ "ဣဓေဝ ခေါ သာရိပုတ္တာ"တိ အညဗုဒ္ဓါနံ သာသနမ္ပိ ဣမမေဝ သာသနံ ကရောန္တော အာဟ။ ဧတ္တာဝတာ တထာဂတေန သမာပတ္တိယာ ထာမော ကထိတော။

၁-မဟေသက္ခာ မဟေသက္ခာ (သီ) ၂-တထာဘာဝိတံ စိတ္တံ (ဣ) ၃-အနုသတ္ထိ (သီ၊ သျာ)

Idāni Sāriputtattheraṁ ārabbha tantivasena anusāsaniṁ kathento **tasmātiha Sāriputtā**ti āha. Tattha **tasmā**ti yasmā tā devatā idheva santaṁ samāpattiṁ nibbattetvā sante bhave nibbattā, tasmā. **Santindriyā**ti pañcannaṁ indriyānaṁ santatāya nibbutatāya paṇītatāya santindriyā. **Santamānasā**ti mānasassa santatāya nibbutatāya paṇītatāya santamānasā. **Santaṁyeva upahāraṁ upaharissāmā**ti kāyacittūpahāraṁ santaṁ nibbutaṁ paṇītaṁyeva upaharissāma. **Sabrahmacārīsū**ti samānaṁ ekuddesatādiṁ brahmaṁ carantesu[1] sahadhammikesu. **Evaṁ hi vo Sāriputta sikkhitabban**ti iminā ettakena vārena[2] Bhagavā desanaṁ sabbaññubhāsitaṁ akāsi. **Anassun**ti naṭṭhā vinaṭṭhā. **Ye imaṁ dhammapariyāyaṁ nāssosun**ti ye attano pāpikaṁ tucchaṁ niratthakaṁ diṭṭhiṁ nissāya imaṁ eva rūpaṁ dhammadesanaṁ sotuṁ na labhiṁsūti yathānusandhinā desanaṁ niṭṭhāpesi.

38. Chaṭṭhe **varaṇāyaṁ viharatī**ti varaṇā nāma ekaṁ nagaraṁ, taṁ upanissāya viharati. **Kāmarāgābhinivesavinibandhapaligedhapariyuṭṭhānajjhosānahetū**ti kāmarāgābhinivesahetu[3] kāmarāgavinibandhahetu kāmarāgapaligedhahetu kāmarāgapariyuṭṭhānahetu kāmarāga-ajjhosānahetūti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yvāyaṁ pañca kāmaguṇe nissāya uppajjati kāmarāgo, tassābhinivesādihetu. Kāmarāgena abhiniviṭṭhattā vinibaddhattā tasmiṁyeva ca kāmarāge mahāpaṅke viya paligedhattā anupaviṭṭhattā teneva ca kāmarāgena pariyuṭṭhitattā gahitattā ( )[4] kāmarāgeneva ca ajjhositattā gilitvā pariniṭṭhapetvā gahitattāti. **Diṭṭhirāgā**dipadesupi[5] eseva nayo. **Diṭṭhirāgo**ti panettha dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo nissāya uppajjanakarāgo veditabbo. **Puratthimesu janapadesū**ti therassa vasanaṭṭhānato Sāvatthijanapado puratthimadisābhāge hoti, thero ca nisīdantopi tatomukhova nisinno, tasmā evamāha. **Udānaṁ udānesī**ti udāhāraṁ udāhari. Yathā hi yaṁ telaṁ mānaṁ gahetuṁ na sakkoti, vissanditvā gacchati, taṁ avasesakoti vuccati. Yañca jalaṁ[6] taḷākaṁ gahetuṁ na sakkoti, ajjhottharitvā

1. Samāna-ekuddesatādibrahmacariyavantesu (Ka) 2. Ṭhānena (Sī)
3. Kāmarāgavinivesahetu (Sī, Syā)
4. (Kāmarāgena abhinibandhattā tasmiṁ yeva ca) (Ka)
5. Diṭṭhirāgādīsupi (Ka) 6. Oghaṁ (Sī)

ဣဒါနိ သာရိပုတ္တတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ တန္တိဝသေန အနုသာသနိံ ကထေန္တော **တသ္မာတိဟ သာရိပုတ္တာ**တိ အာဟ။ တတ္ထ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ တာ ဒေဝတာ ဣဓေဝ သန္တံ သမာပတ္တိံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ သန္တေ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တာ၊ တသ္မာ။ **သန္တိန္ဒြိယာ**တိ ပဉ္စန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ သန္တတာယ နိဗ္ဗုတတာယ ပဏီတတာယ သန္တိန္ဒြိယာ။ **သန္တမာနသာ**တိ မာနသဿ သန္တတာယ နိဗ္ဗုတတာယ ပဏီတတာယ သန္တမာနသာ။ **သန္တံယေဝ ဥပဟာရံ ဥပဟရိဿာမာ**တိ ကာယစိတ္တူပဟာရံ သန္တံ နိဗ္ဗုတံ ပဏီတံယေဝ ဥပဟရိဿာမ။ **သဗြဟ္မစာရီသူ**တိ သမာနံ ဧကုဒ္ဒေသတာဒိံ ဗြဟ္မံ စရန္တေသု[1] သဟဓမ္မိကေသု။ **ဧဝံ ဟိ ဝေါ သာရိပုတ္တ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ** ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဝါရေန[2] ဘဂဝါ ဒေသနံ သဗ္ဗညုဘာသိတံ အကာသိ။ **အနဿုန္တိ** နဋ္ဌာ ဝိနဋ္ဌာ။ **ယေ ဣမံ ဓမ္မပရိယာယံ နာဿောသုန္တိ** ယေ အတ္တနော ပါပိကံ တုစ္ဆံ နိရတ္ထကံ ဒိဋ္ဌိံ နိဿာယ ဣမံ ဧဝရူပံ ဓမ္မဒေသနံ သောတုံ န လဘိံသူတိ ယထာနုသန္ဓိနာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

၃၈။ ဆဋ္ဌေ **ဝရဏာယံ ဝိဟရတီ**တိ ဝရဏာ နာမ ဧကံ နဂရံ၊ တံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ။ **ကာမရာဂါဘိနိဝေသဝိနိဗန္ဓပလိဂေဓပရိယုဋ္ဌာနဇ္ဈောသာနဟေတူ**တိ ကာမရာဂါဘိနိဝေသဟေတု[3] ကာမရာဂဝိနိဗန္ဓဟေတု ကာမရာဂပလိဂေဓဟေတု ကာမရာဂပရိယုဋ္ဌာနဟေတု ကာမရာဂအဇ္ဈောသာနဟေတူတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယွာယံ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ကာမရာဂေါ၊ တဿာဘိနိဝေသာဒိဟေတု။ ကာမရာဂေန အဘိနိဝိဋ္ဌတ္တာ ဝိနိဗဒ္ဓတ္တာ တသ္မိံယေဝ စ ကာမရာဂေ မဟာပင်္ကေ ဝိယ ပလိဂေဓတ္တာ အနုပဝိဋ္ဌတ္တာ တေနေဝ စ ကာမရာဂေန ပရိယုဋ္ဌိတတ္တာ ဂဟိတတ္တာ( )[4] ကာမရာဂေနေဝ စ အဇ္ဈောသိတတ္တာ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဂဟိတတ္တာတိ။ **ဒိဋ္ဌိရာဂါ**ဒိပဒေသုပိ[5] ဧသေဝ နယော။ **ဒိဋ္ဌိရာဂေါ**တိ ပနေတ္ထ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကရာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပုရတ္ထိမေသု ဇနပဒေသူ**တိ ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနတော သာဝတ္ထိဇနပဒေါ ပုရတ္ထိမဒိသာဘာဂေ ဟောတိ၊ ထေရော စ နိသီဒန္တောပိ တတောမုခေါဝ နိသိန္နော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဥဒါနံ ဥဒါနေသီ**တိ ဥဒါဟာရံ ဥဒါဟရိ။ ယထာ ဟိ ယံ တေလံ မာနံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ ဝိဿန္ဒိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ အဝသေသကောတိ ဝုစ္စတိ။ ယဉ္စ ဇလံ[6] တဠာကံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ

၁-သမာနေကုဒ္ဒေသတာဒိဗြဟ္မစရိယဝန္တေသု (က) ၂-ဌာနေန (သီ)
၃-ကာမရာဂဝိနိဝေသဟေတု (သီ၊ သျာ) ၄-(ကာမရာဂေန အဘိနိဗန္ဓတ္တာ တသ္မိံယေဝ စ) (က)
၅-ဒိဋ္ဌိရာဂါဒီသုပိ (က) ၆-ဩဃံ (သီ)

gacchati, taṁ oghoti vuccati, evamevaṁ yaṁ pītivacanaṁ hadayaṁ gahetuṁ na sakkoti, adhikaṁ hutvā anto asaṇṭhahitvā bahi nikkhamati, taṁ udānanti vuccati, evarūpaṁ pītimayavacanaṁ nicchāresīti attho.

39. Sattame **Gundāvane**ti evaṁnāmake vane. **Upasaṅkamī**ti “Mahākaccānatthero kira nāma attano pitumattampi ayyakamattampi disvā neva abhivādeti na paccuṭṭheti na āsanena nimantetī”ti sutvā “na sakkā ettakena niṭṭhaṁ gantuṁ, upasaṅkamitvā naṁ parigganhissāmī”ti bhuttapātarāso yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami. **Jiṇṇe**ti jarā jiṇṇe. **Vuddhe**ti vayovuddhe. **Mahallake**ti jātimahallake. **Addhagate**ti dīghakāla ddhānaṁ atikkante. **Vayo-anuppatte**ti pacchimavayaṁ anuppatte. **Tayidaṁ bho Kaccāna tathevā**ti bho Kaccāna yaṁ taṁ amhehi kevalaṁ sutameva, taṁ iminā diṭṭhena sameti. Tasmā taṁ tatheva, na aññathā. **Na hi bhavaṁ Kaccāno brāhmaṇe**ti idaṁ attānaṁ sandhāya vadati. Ayaṁ kirassa adhippāyo—amhe evaṁ mahallake disvā bhoto Kaccānassa abhivādanamattampi paccuṭṭhānamattampi āsanena nimantanamattampi natthīti. **Na sampannamevā**ti na yuttameva na anucchavikameva.

Thero brāhmaṇassa vacanaṁ sutvā “ayaṁ brāhmaṇo neva vuddhe jānāti na dahare, ācikkhissāmissa vuddhe ca dahare cā”ti desanaṁ vaḍḍhento **atthi brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **jānatā**ti sabbaṁ neyyaṁ jānantena. **Passatā**ti tadeva hatthe ṭhapitaṁ āmalakaṁ viya passantena. **Vuddhabhūmī**ti yena kāraṇena vuddho nāma hoti, taṁ kāraṇaṁ. **Daharabhūmī**ti yena kāraṇena daharo nāma hoti, taṁ kāraṇaṁ. **Āsītiko**ti asītivassavayo. **Nāvutiko**ti navutivassavayo. **Kāme paribhuñjatī**ti vatthukāme kilesakā meti duvidhepi kāme kamanavasena paribhuñjati. **Kāmamajjhāvasatī**ti duvidhepi kāme ghare gharassāmiko viyavasati adhivasati. **Kāmapariyesanāya ussuko**ti duvidhānampi kāmānaṁ pariyesanatthaṁ ussukkamāpanno. **Bālo na therotveva**[1] **saṅkhyaṁ gacchatī**ti so na thero[2] bālo mandotveva gaṇanaṁ gacchati. Vuttaṁ hetaṁ—

1. Bālo therotveva (Sī) 2. So thero (Sī)

ဂစ္ဆတိ၊ တံ ဩဃောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝမေဝံ ယံ ပီတိဝစနံ ဟဒယံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ၊ အဓိကံ ဟုတွာ အန္တော အသဏ္ဌဟိတွာ ဗဟိ နိက္ခမတိ၊ တံ ဥဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝရူပံ ပီတိမယဝစနံ နိစ္ဆာရေသီတိ အတ္ထော။

၃၉။ သတ္တမေ **ဂုန္ဒာဝနေ**တိ ဧဝံနာမကေ ဝနေ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ “မဟာကစ္စာနတ္ထေရော ကိရ နာမ အတ္တနော ပိတုမတ္တမ္ပိ အယျကမတ္တမ္ပိ ဒိသွာ နေဝ အဘိဝါဒေတိ န ပစ္စုဋ္ဌေတိ န အာသနေန နိမန္တေတီ”တိ သုတွာ “န သက္ကာ ဧတ္တကေန နိဋ္ဌံ ဂန္တုံ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ နံ ပရိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ ဘုတ္တပါတရာသော ယေနာယသ္မာ မဟာကစ္စာနော တေနုပသင်္ကမိ။ **ဇိဏ္ဏေ**တိ ဇရာဇိဏ္ဏေ။ **ဝုဒ္ဓေ**တိ ဝယောဝုဒ္ဓေ။ **မဟလ္လကေ**တိ ဇာတိမဟလ္လကေ။ **အဒ္ဓဂတေ**တိ ဒီဃကာလဒ္ဓါနံ အတိက္ကန္တေ။ **ဝယောအနုပ္ပတ္တေ**တိ ပစ္ဆိမဝယံ အနုပ္ပတ္တေ။ **တယိဒံ ဘော ကစ္စာန တထေဝါ**တိ ဘော ကစ္စာန ယံ တံ အမှေဟိ ကေဝလံ သုတမေဝ၊ တံ ဣမိနာ ဒိဋ္ဌေန သမေတိ။ တသ္မာ တံ တထေဝ၊ န အညထာ။ **န ဟိ ဘဝံ ကစ္စာနော ဗြာဟ္မဏော**တိ ဣဒံ အတ္တာနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ အယံ ကိရဿ အဓိပ္ပါယော—အမှေ ဧဝံ မဟလ္လကေ ဒိသွာ ဘောတော ကစ္စာနဿ အဘိဝါဒနမတ္တမ္ပိ ပစ္စုဋ္ဌာနမတ္တမ္ပိ အာသနေန နိမန္တနမတ္တမ္ပိ နတ္ထီတိ။ **န သမ္ပန္နမေဝါ**တိ န ယုတ္တမေဝ န အနုစ္ဆဝိကမေဝ။

ထေရော ဗြာဟ္မဏဿ ဝစနံ သုတွာ “အယံ ဗြာဟ္မဏော နေဝ ဝုဒ္ဓေ ဇာနာတိ န ဒဟရေ၊ အာစိက္ခိဿာမိဿ ဝုဒ္ဓေ စ ဒဟရေ စာ”တိ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော **အတ္ထိ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဇာနတာ**တိ သဗ္ဗံ နေယျံ ဇာနန္တေန။ **ပဿတာ**တိ တဒေဝ ဟတ္ထေ ဌပိတံ အာမလကံ ဝိယ ပဿန္တေန။ **ဝုဒ္ဓဘူမီ**တိ ယေန ကာရဏေန ဝုဒ္ဓေါ နာမ ဟောတိ၊ တံ ကာရဏံ။ **ဒဟရဘူမီ**တိ ယေန ကာရဏေန ဒဟရော နာမ ဟောတိ၊ တံ ကာရဏံ။ **အာသီတိကော**တိ အသီတိဝဿဝယော။ **နာဝုတိကော**တိ နဝုတိဝဿဝယော။ **ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇတီ**တိ ဝတ္ထုကာမေ ကိလေသကာမေတိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ကမနဝသေန ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **ကာမမဇ္ဈာဝသတီ**တိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ဃရေ ဃရဿာမိကော ဝိယ ဝသတိ အဓိဝသတိ။ **ကာမပရိယေသနာယ ဥဿုကော**တိ ဒုဝိဓာနမ္ပိ ကာမာနံ ပရိယေသနတ္ထံ ဥဿုက္ကမာပန္နော။ **ဗာလော န ထေရောတွေဝ**[1] **သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ**တိ သော န ထေရော[2] ဗာလော မန္ဒောတွေဝ ဂဏနံ ဂစ္ဆတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

၁-ဗာလော ထေရောတွေဝ (သီ) ၂-သော ထေရော (သီ)

“Na tena thero so hoti, yenassa palitaṁ siro.
Paripakko vayo tassa, moghajiṇṇoti vuccatī”ti[1].

Daharoti taruṇo. **Yuvā**ti yobbanena samannāgato. **Susukāḷakeso**ti suṭṭhu kāḷakeso. **Bhadrena yobbanena samannāgato**ti yena[2] yobbanena samannāgato[3] yuvā, taṁ yobbanaṁ bhadraṁ laddhakanti dasseti. **Paṭhamena vayasā**ti paṭhamavayo nāma tettiṁsa vassāni, tena samannāgatoti attho. **Paṇḍito therotveva saṅkhyaṁ gacchatī**ti so evarūpo puggalo paṇḍitoti ca theroti ca gaṇanaṁ gacchati. Vuttampi cetaṁ—

“Yamhi saccañca dhammo ca, ahiṁsā saṁyamo damo.
Sa ve vantamalo dhīro, thero iti pavuccatī”ti[1].

40. Aṭṭhame **corā balavanto hontī**ti pakkhasampannā parivārasampannā dhanasampannā nivāsaṭṭhānasampannā vāhanasampannā ca honti. **Rājāno tasmiṁ samaye dubbalā hontī**ti tasmiṁ samaye rājāno tāsaṁ sampattīnaṁ abhāvena dubbalā honti. **Atiyātu**nti bahiddhā janapadacārikaṁ caritvā icchiticchitakkhaṇe antonagaraṁ pavisituṁ. **Niyyātu**nti “corā janapadaṁ vilumpanti maddanti, te nisedhessāmā”ti paṭhamayāme vā majjhimayāme vā pacchimayāme vā nikkhamituṁ phāsukaṁ na hoti. Tato uṭṭhāya[4] corā manusse pothetvā acchinditvā gacchanti. **Paccantime vā janapade anusaññātu**nti gāmaṁ vāsakaraṇatthāya[5] setuṁ attharaṇatthāya pokkharaṇiṁ khaṇāpana tthāya sālādīnaṁ karaṇatthāya paccantime janapade anusaññātumpi na sukhaṁ hoti. **Brāhmaṇagahapatikānan**ti antonagaravāsīnaṁ brāhmaṇagahapatikānaṁ. **Bāhirāni vā kammantānī**ti bahigāme ārāme khettakammantāni. **Pāpabhikkhū balavanto hontī**ti pakkhuttarā yasuttarā puññavanto[6] bahukehi upaṭṭhākehi ca upaṭṭhākīhi ca samannāgatā rājarājamahāmattasannissitā. **Pesalā bhikkhū tasmiṁ samaye dubbalā hontī**ti tasmiṁ samaye piyasīlā bhikkhū tāsaṁ sampattīnaṁ abhāvena dubbalā honti. **Tuṇhībhūtā tuṇhī bhūtāva saṁghamajjhe**

1. Khu 1. 51 piṭṭhe Dhammapade.
2. Imināssa yena (Sī)
3. Samannāgatattā (Syā, Ka)
4. Paṭṭhāya (Syā, Ka)
5. Gāmavāsakaraṇatthāya (Sī, Syā)
6. Pakkhantabalavanto (Ka)

“န တေန ထေရော သော ဟောတိ၊ ယေနဿ ပလိတံ သိရော။
ပရိပက္ကော ဝယော တဿ၊ မောဃဇိဏ္ဏောတိ ဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

ဒဟရောတိ တရုဏော။ **ယုဝါ**တိ ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော။ **သုသုကာဠကေသော**တိ သုဋ္ဌု ကာဠကေသော။ **ဘဒြေန ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော**တိ ယေန[၂] ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော[၃] ယုဝါ၊ တံ ယောဗ္ဗနံ ဘဒြံ လဒ္ဓကန္တိ ဒဿေတိ။ **ပဌမေန ဝယသာ**တိ ပဌမဝယော နာမ တေတ္တိံသ ဝဿာနိ၊ တေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ **ပဏ္ဍိတော ထေရောတွေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတီ**တိ သော ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ပဏ္ဍိတောတိ စ ထေရောတိ စ ဂဏနံ ဂစ္ဆတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ယမှိ သစ္စဉ္စ ဓမ္မော စ၊ အဟိံသာ သံယမော ဒမော။
သ ဝေ ဝန္တမလော ဓီရော၊ ထေရော ဣတိ ပဝုစ္စတီ”တိ[၁]။

၄၀။ အဋ္ဌမေ **စောရာ ဗလဝန္တော ဟောန္တီ**တိ ပက္ခသမ္ပန္နာ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ ဓနသမ္ပန္နာ နိဝါသဋ္ဌာနသမ္ပန္နာ ဝါဟနသမ္ပန္နာ စ ဟောန္တိ။ **ရာဇာနော တသ္မိံ သမယေ ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တီ**တိ တသ္မိံ သမယေ ရာဇာနော တာသံ သမ္ပတ္တီနံ အဘာဝေန ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တိ။ **အတိယာတုန္တိ** ဗဟိဒ္ဓါ ဇနပဒစာရိကံ စရိတွာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ အန္တောနဂရံ ပဝိသိတုံ။ **နိယျာတုန္တိ** “စောရာ ဇနပဒံ ဝိလုမ္ပန္တိ မဒ္ဒန္တိ၊ တေ နိသေဓေဿာမာ”တိ ပဌမယာမေ ဝါ မဇ္ဈိမယာမေ ဝါ ပစ္ဆိမယာမေ ဝါ နိက္ခမိတုံ ဖာသုကံ န ဟောတိ။ တတော ဥဋ္ဌာယ[၄] စောရာ မနုဿေ ပေါထေတွာ အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ **ပစ္စန္တိမေ ဝါ ဇနပဒေ အနုသညာတုန္တိ** ဂါမံ ဝါသကရဏတ္ထာယ[၅] သေတုံ အတ္ထရဏတ္ထာယ ပေါက္ခရဏိံ ခဏာပနတ္ထာယ သာလာဒီနံ ကရဏတ္ထာယ ပစ္စန္တိမေ ဇနပဒေ အနုသညာတုမ္ပိ န သုခံ ဟောတိ။ **ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာနန္တိ** အန္တောနဂရဝါသီနံ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာနံ။ **ဗာဟိရာနိ ဝါ ကမ္မန္တာနီ**တိ ဗဟိဂါမေ အာရာမေ ခေတ္တကမ္မန္တာနိ။ **ပါပဘိက္ခူ ဗလဝန္တော ဟောန္တီ**တိ ပက္ခုတ္တရာ ယသုတ္တရာ ပုညဝန္တော[၆] ဗဟုကေဟိ ဥပဋ္ဌာကေဟိ စ ဥပဋ္ဌာကီဟိ စ သမန္နာဂတာ ရာဇရာဇမဟာမတ္တသန္နိဿိတာ။ **ပေသလာ ဘိက္ခူ တသ္မိံ သမယေ ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တီ**တိ တသ္မိံ သမယေ ပိယသီလာ ဘိက္ခူ တာသံ သမ္ပတ္တီနံ အဘာဝေန ဒုဗ္ဗလာ ဟောန္တိ။ **တုဏှီဘူတာ တုဏှီဘူတာဝ သံဃမဇ္ဈေ**

၁-ခု ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၂-ဣမိနာဿ ယေန (သီ)
၃-သမန္နာဂတတ္တာ (သျာ၊ က)
၄-ပဋ္ဌာယ (သျာ၊က)
၅-ဂါမဝါသကရဏတ္ထာယ (သီ၊သျာ)
၆-ပက္ခန္တဗလဝန္တော (က)

saṅkasāyantīti[1] nissaddā hutvā saṁghamajjhe nisinnā kiñci ekavacanampi mukhaṁ ukkhipitvā kathetuṁ asakkontā pajjhāyantā viya nisīdanti. **Tayidan**ti tadetaṁ kāraṇaṁ. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo.

41. Navame **micchāpaṭipattādhikaraṇahetū**ti micchāpaṭipattiyā kāraṇahetu paṭipajjanahetūti attho. **Ñāyaṁ dhammaṁ kusalan**ti sahavipassanakaṁ maggaṁ. Evarūpo hi sahavipassanakaṁ maggaṁ ārādhetuṁ sampādetuṁ pūretuṁ na sakkoti. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo. Imasmiṁ sutte saha vipassanāya maggo kathito.

42. Dasame **duggahitehī**ti uppaṭipāṭiyā gahitehi. **Byañjanappatirūpakehī**ti byañjanaso[2] patirūpakehi akkharacitratāya[3] laddhakehi. **Atthañca dhammañca paṭibāhantī**ti suggahitasuttantānaṁ atthañca[4] Pāḷiñca paṭibāhanti, attano duggahitasuttantānaṁ yeva atthañca Pāḷiñca uttaritaraṁ katvā dassenti. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo. Imasmiṁ sutte sāsanassa vuddhi ca parihāni ca kathitāti.

Samacittavaggo catuttho.

5. Parisavaggavaṇṇanā

43. Pañcamassa paṭhame **uttānā**ti pākaṭā appaṭicchannā. **Gambhīrā**ti guḷhā paṭicchannā. **Uddhatā**ti uddhaccena samannāgatā. **Unnaḷā**ti uggatanaḷā, uṭṭhitatucchamānāti vuttaṁ hoti. **Capalā**ti pattacīvaramaṇḍanādinā cāpallena yuttā. **Mukharā**ti mukhakharā kharavacanā[5]. **Vikiṇṇavācā**ti asaṁyatavacanā divasampi niratthakavacanapalāpino. **Muṭṭhassatī**ti vissaṭṭhasatino. **Asampajānā**ti nippaññā. **Asamāhitā**ti citteka ggatāmattassāpi alābhino. **Pākatindriyā**ti pakatiyā ṭhitehi vivaṭehi arakkhitehi indriyehi samannāgatā. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo.

---

1. Sañjhāyantīti (Sī), saṁjhāyantīti (I)
2. Byañjaneneva (Sī)
3. Akkharacintakāya (Sī), akkharacittatāya (Syā)
4. Aṭṭhakathañca (Sī, Syā)
5. Kharavācā (Syā, Ka)

သင်္ကသာယန္တီတိ[၁] နိဿဒ္ဒါ ဟုတွာ သံဃမဇ္ဈေ နိသိန္နာ ကိဉ္စိ ဧကဝစနမ္ပိ မုခံ ဥက္ခိပိတွာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တာ ပဇ္ဈာယန္တာ ဝိယ နိသီဒန္တိ။ **တယိဒန္တိ** တဒေတံ ကာရဏံ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၁။ နဝမေ **မိစ္ဆာပဋိပတ္တာဓိကရဏဟေတူ**တိ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိယာ ကာရဏဟေတု ပဋိပဇ္ဇနဟေတူတိ အတ္ထော။ **ဉာယံ ဓမ္မံ ကုသလန္တိ** သဟဝိပဿနကံ မဂ္ဂံ။ ဧဝရူပေါ ဟိ သဟဝိပဿနကံ မဂ္ဂံ အာရာဓေတုံ သမ္ပာဒေတုံ ပူရေတုံ န သက္ကောတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂေါ ကထိတော။

၄၂။ ဒသမေ **ဒုဂ္ဂဟိတေဟီ**တိ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဂဟိတေဟိ။ **ဗျဉ္ဇနပ္ပတိရူပကေဟီ**တိ ဗျဉ္ဇနသော[၂] ပတိရူပကေဟိ အက္ခရစိတြတာယ[၃] လဒ္ဓကေဟိ။ **အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ ပဋိဗာဟန္တီ**တိ သုဂ္ဂဟိတသုတ္တန္တာနံ အတ္ထဉ္စ[၄] ပါဠိဉ္စ ပဋိဗာဟန္တိ၊ အတ္တနော ဒုဂ္ဂဟိတသုတ္တန္တာနံယေဝ အတ္ထဉ္စ ပါဠိဉ္စ ဥတ္တရိတရံ ကတွာ ဒဿေန္တိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သာသနဿ ဝုဒ္ဓိ စ ပရိဟာနိ စ ကထိတာတိ။

သမစိတ္တဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-ပရိသဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၄၃။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဥတ္တာနာ**တိ ပါကဋာ အပ္ပဋိစ္ဆန္နာ။ **ဂမ္ဘီရာ**တိ ဂုဠှာ ပဋိစ္ဆန္နာ။ **ဥဒ္ဓတာ**တိ ဥဒ္ဓစ္စေန သမန္နာဂတာ။ **ဥန္နဠာ**တိ ဥဂ္ဂတနဠာ၊ ဥဋ္ဌိတတုစ္ဆမာနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **စပလာ**တိ ပတ္တစီဝရမဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန ယုတ္တာ။ **မုခရာ**တိ မုခခရာ ခရဝစနာ[၅]။ **ဝိကိဏ္ဏဝါစာ**တိ အသံယတဝစနာ ဒိဝသမ္ပိ နိရတ္ထကဝစနပလာပိနော။ **မုဋ္ဌဿတီ**တိ ဝိဿဋ္ဌသတိနော။ **အသမ္ပဇာနာ**တိ နိပ္ပညာ။ **အသမာဟိတာ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာမတ္တဿာပိ အလာဘိနော။ **ပါကတိန္ဒြိယာ**တိ ပကတိယာ ဌိတေဟိ ဝိဝဋေဟိ အရက္ခိတေဟိ ဣန္ဒြိယေဟိ သမန္နာဂတာ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သဉ္ဈာယန္တီတိ (သီ)၊ သံဈာယန္တီတိ (ဣ)
၂-ဗျဉ္ဇနေနေဝ (သီ)
၃-အက္ခရစိန္တကာယ (သီ)၊ အက္ခရစိတ္တတာယ (သျာ)
၄-အဋ္ဌကထဉ္စ (သီ၊ သျာ)
၅-ခရဝါစာ (သျာ၊ က)

44. Dutiye **bhaṇḍanajātā**ti bhaṇḍanaṁ vuccati kalahassa pubbabhāgo, taṁ tesaṁ jātanti bhaṇḍanajātā. Tathā “mayaṁ tumhe daṇḍāpessāma bandhāpessāmā”ti-ādivacana ppavattiyā sañjātakalahā. Ayaṁ tāva gihīsu nayo. Pabbajitā pana āpattivītikkamavācaṁ vadantā **kalahajātā** nāma. **Vivādāpannā**ti viruddhavādaṁ āpannā. **Mukhasattīhi vituda ntā**ti guṇānaṁ chindanaṭṭhena dubbhāsitā vācā mukhasattiyoti vuccanti, tāhi vitudantā vijjhantā. **Samaggā**ti ekakammaṁ ekuddeso samasikkhatāti etesaṁ karaṇena samagga tāya sahitā[1]. **Piyacakkhūhī**ti mettācakkhūhi.

45. Tatiye **aggavatī**ti uttamapuggalavatī, aggāya vā uttamāya paṭipattiyā samannāgatā. Tato viparītā **anaggavatī**. **Bāhulikā**ti cīvarādibāhullāya paṭipannā. Sāsanaṁ sithilaṁ gaṇhantīti **sāthalikā**. **Okkamane pubbaṅgamā**ti ettha okkamanaṁ vuccati avagamanaṭṭhena pañca nīvaraṇāni, tena pañcanīvaraṇapūraṇe[2] pubbaṅgamāti vuttaṁ hoti. **Paviveke**ti upadhiviveke nibbāne. **Nikkhittadhurā**ti tividhepi viveke oropitadhurā[3]. **Na vīriyaṁ ārabhantī**ti duvidhampi vīriyaṁ na karonti. **Appattassa pattiyā**ti pubbe appattassa jhānavipassanāmaggaphalavisesassa patti-atthāya. Itaraṁ padadvayaṁ tasseva vevacanaṁ. **Pacchimā janatā**ti saddhivihārika-antevāsikajano. **Diṭṭhānugatiṁ āpajjatī**ti ācariyupajjhāyehi kataṁ anukaronto diṭṭhassa tesaṁ ācārassa anugatiṁ āpajjati nāma. Sesaṁ vuttapaṭipakkhanayena veditabbaṁ.

46. Catutthe **ariyā**ti ariyasāvakaparisā. **Anariyā**ti puthujjanaparisā. **“Idaṁ dukkhan”ti yathābhūtaṁ nappajānantī**ti ṭhapetvā taṇhaṁ tebhūmakā pañcakkhandhā dukkhasaccaṁ nāma, ettakameva dukkhaṁ, ito uddhaṁ dukkhaṁ natthīti yathāsabhāvato nappajānanti. Esa nayo sabbattha. Sesapadesu pana tassa dukkhassa samuṭṭhāpikā purimataṇhā **samudayo** nāma, tassāyeva taṇhāya, dvinnampi vā tesaṁ saccānaṁ accantakkhayo asamuppatti **dukkhanirodho** nāma, aṭṭhaṅgiko ariyamaggo **dukkhanirodhagāminī paṭipadā**

1. Samāhitā (Ka)
2. Te pañca nīvaraṇe pūraṇe (Ka) Ma-Ṭṭha 1. 105 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Nikkhittadhurā oropitadhurā (Sī)

၄၄။ ဒုတိယေ **ဘဏ္ဍနဇာတာ**တိ ဘဏ္ဍနံ ဝုစ္စတိ ကလဟဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ၊ တံ တေသံ ဇာတန္တိ ဘဏ္ဍနဇာတာ။ တထာ “မယံ တုမှေ ဒဏ္ဍာပေဿာမ ဗန္ဓာပေဿာမာ”တိအာဒိဝစနပ္ပဝတ္တိယာ သဉ္ဇာတကလဟာ။ အယံ တာဝ ဂိဟီသု နယော။ ပဗ္ဗဇိတာ ပန အာပတ္တိဝီတိက္ကမဝါစံ ဝဒန္တာ **ကလဟဇာတာ** နာမ။ **ဝိဝါဒါပန္နာ**တိ ဝိရုဒ္ဓဝါဒံ အာပန္နာ။ **မုခသတ္တီဟိ ဝိတုဒန္တာ**တိ ဂုဏာနံ ဆိန္ဒနဋ္ဌေန ဒုဗ္ဘာသိတာ ဝါစာ မုခသတ္တိယောတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တာဟိ ဝိတုဒန္တာ ဝိဇ္ဈန္တာ။ **သမဂ္ဂါ**တိ ဧကကမ္မံ ဧကုဒ္ဒေသော သမသိက္ခတာတိ ဧတေသံ ကရဏေန သမဂ္ဂတာယ သဟိတာ[1]။ **ပိယစက္ခူဟီ**တိ မေတ္တာစက္ခူဟိ။

၄၅။ တတိယေ **အဂ္ဂဝတီ**တိ ဥတ္တမပုဂ္ဂလဝတီ, အဂ္ဂါယ ဝါ ဥတ္တမာယ ပဋိပတ္တိယာ သမန္နာဂတာ။ တတော ဝိပရီတာ **အနဂ္ဂဝတီ**။ **ဗာဟုလိကာ**တိ စီဝရာဒိဗာဟုလ္လာယ ပဋိပန္နာ။ သာသနံ သိထိလံ ဂဏှန္တီတိ **သာထလိကာ**။ **ဩက္ကမနေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ ဧတ္ထ ဩက္ကမနံ ဝုစ္စတိ အဝဂမနဋ္ဌေန ပဉ္စ နီဝရဏာနိ၊ တေန ပဉ္စနီဝရဏပူရဏေ[2] ပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပဝိဝေကေ**တိ ဥပဓိဝိဝေကေ နိဗ္ဗာနေ။ **နိက္ခိတ္တဓုရာ**တိ တိဝိဓေပိ ဝိဝေကေ ဩရောပိတဓုရာ[3]။ **န ဝီရိယံ အာရဘန္တီ**တိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝီရိယံ န ကရောန္တိ။ **အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ**တိ ပုဗ္ဗေ အပ္ပတ္တဿ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလဝိသေသဿ ပတ္တိအတ္ထာယ။ ဣတရံ ပဒဒွယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပစ္ဆိမာ ဇနတာ**တိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကအန္တေဝါသိကဇနော။ **ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တီ**တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ ကတံ အနုကရောန္တော ဒိဋ္ဌဿ တေသံ အာစာရဿ အနုဂတိံ အာပဇ္ဇတိ နာမ။ သေသံ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄၆။ စတုတ္ထေ **အရိယာ**တိ အရိယသာဝကပရိသာ။ **အနရိယာ**တိ ပုထုဇ္ဇနပရိသာ။ “**ဣဒံ ဒုက္ခ**”န္တိ **ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနန္တီ**တိ ဌပေတွာ တဏှံ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခသစ္စံ နာမ၊ ဧတ္တကမေဝ ဒုက္ခံ၊ ဣတော ဥဒ္ဓံ ဒုက္ခံ နတ္ထီတိ ယထာသဘာဝတော နပ္ပဇာနန္တိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ သေသပဒေသု ပန တဿ ဒုက္ခဿ သမုဋ္ဌာပိကာ ပုရိမတဏှာ **သမုဒယော** နာမ၊ တဿာယေဝ တဏှာယ, ဒွိန္နမ္ပိ ဝါ တေသံ သစ္စာနံ အစ္စန္တက္ခယော အသမုပ္ပတ္တိ **ဒုက္ခနိရောဓော** နာမ၊ အဋ္ဌင်္ဂိကော အရိယမဂ္ဂေါ **ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ**

၁-သမာဟိတာ (က)
၂-တေ ပဉ္စ နီဝရဏေ ပူရဏေ (က) မ-ဋ္ဌ ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-နိက္ခိတ္တဓုရာ ဩရောပိတဓုရာ (သီ)

nāmāti evaṁ imasmiṁ sutte catūhi saccehi cattāro maggā ca cattāri ca phalāni kathitāni.

47. Pañcame **parisākasaṭoti**[1] kasaṭaparisā kacavaraparisā palāpaparisāti[2] attho. **Parisāmaṇḍoti** pasannaparisā sāraparisāti attho. **Chandāgatiṁ gacchantīti** chandena agatiṁ gacchanti, akattabbaṁ karontīti attho. Sesapadesupi eseva nayo. Imāni pana cattāri agatigamanāni bhaṇḍabhājanīye ca vinicchayaṭṭhāne ca labbhanti. Tattha bhaṇḍabhājanīye tāva attano bhārabhūtānaṁ bhikkhūnaṁ amanāpe bhaṇḍake patte taṁ parivattetvā manāpaṁ dento **chandāgatiṁ gacchati** nāma. Attano pana abhārabhūtānaṁ manāpe bhaṇḍake patte taṁ parivattetvā amanāpaṁ dento **dosāgatiṁ gacchati** nāma. Bhaṇḍakabhājanīyavatthuñca ṭhitikañca[3] ajānanto **mohāgatiṁ gacchati** nāma. Mukha rānaṁ vā rājādinissitānaṁ vā “ime me[4] amanāpe bhaṇḍake dinne anatthampi kareyyun”ti bhayena parivattetvā manāpaṁ dento **bhayāgatiṁ gacchati** nāma. Yo pana evaṁ na gacchati, sabbesaṁ tulābhūto pamāṇabhūto majjhatto hutvā yaṁ yassa pāpuṇāti, taññeva tassa deti, ayaṁ catubbidhampi agatigamanaṁ[5] na gacchati nāma. Vinicchayaṭṭhāne pana attano bhārabhūtassa garukāpattiṁ lahukāpattīti katvā kathento **chandāgatiṁ gacchati** nāma. Itarassa lahukāpattiṁ garukāpattīti katvā kathento **dosāgatiṁ gacchati** nāma. Āpattivuṭṭhānaṁ pana samuccayakkhandhakañca[6] ajānanto **mohāgatiṁ gacchati** nāma. Mukharassa vā rājapūjitassa vā “ayaṁ me garukaṁ katvā āpattiṁ kathentassa anatthampi kareyyā”ti garukameva lahukāti katvā kathento **bhayāgatiṁ gacchati** nāma. Yo pana sabbesaṁ yathābhūtameva katheti, ayaṁ catubbidhampi agatigamanaṁ na gacchati nāma.

48. Chaṭṭhe **okkācitavinītāti** dubbinītā. **No paṭipucchāvinītāti** na pucchitvā[7] vinītā. **Gambhīrāti** Pāḷivasena gambhīrā Sallasuttasadisā[8]. **Gambhīratthāti** atthavasena gambhīrā Mahāvedallasuttasadisā. **Lokuttarāti**

1. Parisakasaṭoti (Sī, Syā)
2. Palāsaparisāti (Ka)
3. Bhaṇḍabhājaniyaṁ vattañca vihitañca (Ka)
4. Imesaṁ (Ka)
5. Agatiṁ (Sī)
6. Āpattikkhandhakañca (Syā, Ka)
7. Pucchitvā pucchitvā (Sī)
8. Cūḷavedallasuttasadisā (Syā)

နာမာတိ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတူဟိ သစ္စေဟိ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။

၄၇။ ပဉ္စမေ **ပရိသာကသဋော**တိ[၁] ကသဋပရိသာ ကစဝရပရိသာ ပလာပပရိသာတိ[၂] အတ္ထော။ **ပရိသာမဏ္ဍော**တိ ပသန္နပရိသာ သာရပရိသာတိ အတ္ထော။ **ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဆန္ဒေန အဂတိံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အကတ္တဗ္ဗံ ကရောန္တီတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ အဂတိဂမနာနိ ဘဏ္ဍဘာဇနီယေ စ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ စ လဗ္ဘန္တိ။ တတ္ထ ဘဏ္ဍဘာဇနီယေ တာဝ အတ္တနော ဘာရဘူတာနံ ဘိက္ခူနံ အမနာပေ ဘဏ္ဍကေ ပတ္တေ တံ ပရိဝတ္တေတွာ မနာပံ ဒေန္တော **ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ အတ္တနော ပန အဘာရဘူတာနံ မနာပေ ဘဏ္ဍကေ ပတ္တေ တံ ပရိဝတ္တေတွာ အမနာပံ ဒေန္တော **ဒေါသာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ဘဏ္ဍကဘာဇနီယဝတ္ထုဉ္စ ဌိတိကဉ္စ[၃] အဇာနန္တော **မောဟာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ မုခရာနံ ဝါ ရာဇာဒိနိဿိတာနံ ဝါ “ဣမေ မေ[၄] အမနာပေ ဘဏ္ဍကေ ဒိန္နေ အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျု”န္တိ ဘယေန ပရိဝတ္တေတွာ မနာပံ ဒေန္တော **ဘယာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ယော ပန ဧဝံ န ဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗေသံ တုလာဘူတော ပမာဏဘူတော မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ ယံ ယဿ ပါပုဏာတိ၊ တညေဝ တဿ ဒေတိ၊ အယံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ အဂတိဂမနံ[၅] န ဂစ္ဆတိ နာမ။ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ ပန အတ္တနော ဘာရဘူတဿ ဂရုကာပတ္တိံ လဟုကာပတ္တီတိ ကတွာ ကထေန္တော **ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ဣတရဿ လဟုကာပတ္တိံ ဂရုကာပတ္တီတိ ကတွာ ကထေန္တော **ဒေါသာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနံ ပန သမုစ္စယက္ခန္ဓကဉ္စ[၆] အဇာနန္တော **မောဟာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ မုခရဿ ဝါ ရာဇပူဇိတဿ ဝါ “အယံ မေ ဂရုကံ ကတွာ အာပတ္တိံ ကထေန္တဿ အနတ္ထမ္ပိ ကရေယျာ”တိ ဂရုကမေဝ လဟုကာတိ ကတွာ ကထေန္တော **ဘယာဂတိံ ဂစ္ဆတိ** နာမ။ ယော ပန သဗ္ဗေသံ ယထာဘူတမေဝ ကထေတိ၊ အယံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ အဂတိဂမနံ န ဂစ္ဆတိ နာမ။

၄၈။ ဆဋ္ဌေ **ဩက္ကာစိတဝိနီတာ**တိ ဒုဗ္ဗိနီတာ။ **နော ပဋိပုစ္ဆာဝိနီတာ**တိ န ပုစ္ဆိတွာ[၇] ဝိနီတာ။ **ဂမ္ဘီရာ**တိ ပါဠိဝသေန ဂမ္ဘီရာ သလ္လသုတ္တသဒိသာ[၈]။ **ဂမ္ဘီရတ္ထာ**တိ အတ္ထဝသေန ဂမ္ဘီရာ မဟာဝေဒလ္လသုတ္တသဒိသာ။ **လောကုတ္တရာ**တိ

၁-ပရိသကသဋောတိ (သီ၊ သျာ)
၂-ပလာသပရိသာတိ (က)
၃-ဘဏ္ဍဘာဇနီယံ ဝတ္တဉ္စ ဝိဟိတဉ္စ (က)
၄-ဣမေသံ (က)
၅-အဂတိံ (သီ)
၆-အာပတ္တိက္ခန္ဓကဉ္စ (သျာ၊ က)
၇-ပုစ္ဆိတွာ ပုစ္ဆိတွာ (သီ)
၈-စူဠဝေဒလ္လသုတ္တသဒိသာ (သျာ)

lokuttara-atthadīpakā. **Suññatāpaṭisaṁyuttā**ti sattasuññaṁ dhammamattameva[1] pakāsakā Asaṅkhatasaṁyuttasadisā[2]. **Na aññā cittaṁ upaṭṭhapentī**ti vijānanatthāya cittaṁ na upaṭṭhapenti, niddāyanti vā aññavihitā vā honti. **Uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabban**ti uggahetabbe ca pariyāpuṇitabbe ca. **Kavitā**ti[3] kavīhi katā. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Cittakkharā**ti vicitra-akkharā. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Bāhirakā**ti sāsanato bahi bhūtā. **Sāvakabhāsitā**ti tesaṁ tesaṁ sāvakehi bhāsitā. **Sussūsantī**ti akkharacittatāya ceva sarasampattiyā[4] ca attamanā hutvā suṇanti. **Na ceva aññamaññaṁ paṭipucchantī**ti aññamaññaṁ atthaṁ vā anusandhiṁ vā pubbāparaṁ vā na pucchanti. **Na ca paṭivicarantī**ti pucchanatthāya cārikaṁ na vicaranti. **Idaṁ kathan**ti idaṁ byañjanaṁ kathaṁ rope tabbaṁ kinti ropetabbaṁ. **Imassa ko attho**ti imassa bhāsitassa ko attho, kā anusandhi, kiṁ pubbāparaṁ. **Avivaṭan**ti paṭicchannaṁ. **Na vivarantī**ti na ugghāṭenti. **Anuttānīkatan**ti apākaṭaṁ kataṁ. **Na uttāniṁ karontī**ti pākaṭaṁ na karonti. **Kaṅkhāṭhāniyesū**ti kaṅkhāya kāraṇabhūtesu. Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo.

49. Sattame **āmisagarū**ti catupaccayagarukā lokuttaradhammaṁ lāmakato gahetvā ṭhitaparisā. **Saddhammagarū**ti nava lokuttaradhamme garuke katvā cattāro paccaye lāmakato[5] gahetvā ṭhitaparisā. **Ubhatobhāgavimutto**ti dvīhi bhāgehi vimutto. **Paññāvimutto**ti paññāya vimutto sukkhavipassakakhīṇāsavo. **Kāyasakkhī**ti kāyena jhānaphassaṁ phusitvā pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikatvā ṭhito. **Diṭṭhippatto**ti[6] diṭṭhantaṁ patto. Ime dvepi chasu ṭhānesu labbhanti. **Saddhāvimutto**ti saddahanto vimutto. Ayampi chasu ṭhānesu labbhati. Dhammaṁ anussaratīti **dhammānusārī**. Saddhaṁ anussaratīti **saddhānusārī**. Ime dvepi paṭhamamaggasamaṅgino. **Kalyāṇadhammo**ti sundaradhammo. **Dussīlo pāpadhammo**ti nissīlo lāmakadhammo. Imaṁ kasmā gaṇhanti? Sabbesu hi ekasadisesu

---

1. Sattasuññatadhammamattameva (Syā, Saṁ-Ṭṭha 2. 211 piṭṭhe ca)
2. Saññāsaṅkhatasaṁyuttasadisā (Sī), saṅkhatasaṁyuttasadisā (Ka), saṁkhittasaṁyuttasadisā (Saṁ-Ṭṭha 2. 211 piṭṭhe)
3. Kavikatāti (sabbattha) Ṭīkā oloketabbā.
4. Padasampattiyā (Ka)
5. Omakato (Sī)
6. Diṭṭhappattoti (Sī)

လောကုတ္တရအတ္ထဒီပကာ။ **သုညတာပဋိသံယုတ္တာ**တိ သတ္တသုညံ ဓမ္မမတ္တမေဝ[၁] ပကာသကာ အသင်္ခတသံယုတ္တသဒိသာ[၂]။ **န အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တီ**တိ ဝိဇာနနတ္ထာယ စိတ္တံ န ဥပဋ္ဌပေန္တိ၊ နိဒ္ဒါယန္တိ ဝါ အညဝိဟိတာ ဝါ ဟောန္တိ။ **ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗန္တိ** ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗေ စ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗေ စ။ **ကဝိတာ**တိ[၃] ကဝီဟိ ကတာ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **စိတ္တက္ခရာ**တိ ဝိစိတြ-အက္ခရာ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဗာဟိရကာ**တိ သာသနတော ဗဟိဘူတာ။ **သာဝကဘာသိတာ**တိ တေသံ တေသံ သာဝကေဟိ ဘာသိတာ။ **သုဿူသန္တီ**တိ အက္ခရစိတ္တတာယ စေဝ သရသမ္ပတ္တိယာ[၄] စ အတ္တမနာ ဟုတွာ သုဏန္တိ။ **န စေဝ အညမညံ ပဋိပုစ္ဆန္တီ**တိ အညမညံ အတ္ထံ ဝါ အနုသန္ဓိံ ဝါ ပုဗ္ဗာပရံ ဝါ န ပုစ္ဆန္တိ။ **န စ ပဋိဝိစရန္တီ**တိ ပုစ္ဆနတ္ထာယ စာရိကံ န ဝိစရန္တိ။ **ဣဒံ ကထ**န္တိ ဣဒံ ဗျဉ္ဇနံ ကထံ ရောပေတဗ္ဗံ ကိန္တိ ရောပေတဗ္ဗံ။ **ဣမဿ ကော အတ္ထော**တိ ဣမဿ ဘာသိတဿ ကော အတ္ထော၊ ကာ အနုသန္ဓိ၊ ကိံ ပုဗ္ဗာပရံ။ **အဝိဝဋ**န္တိ ပဋိစ္ဆန္နံ။ **န ဝိဝရန္တီ**တိ န ဥဂ္ဃာဋေန္တိ။ **အနုတ္တာနီကတ**န္တိ အပါကဋံ ကတံ။ **န ဥတ္တာနိံ ကရောန္တီ**တိ ပါကဋံ န ကရောန္တိ။ **ကင်္ခါဋ္ဌာနိယေသူ**တိ ကင်္ခါယ ကာရဏဘူတေသု။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၉။ သတ္တမေ **အာမိသဂရူ**တိ စတုပစ္စယဂရုကာ လောကုတ္တရဓမ္မံ လာမကတော ဂဟေတွာ ဌိတပရိသာ။ **သဒ္ဓမ္မဂရူ**တိ နဝ လောကုတ္တရဓမ္မေ ဂရုကေ ကတွာ စတ္တာရော ပစ္စယေ လာမကတော[၅] ဂဟေတွာ ဌိတပရိသာ။ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တော။ **ပညာဝိမုတ္တော**တိ ပညာယ ဝိမုတ္တော သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝေါ။ **ကာယသက္ခီ**တိ ကာယေန ဈာနဖဿံ ဖုသိတွာ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကတွာ ဌိတော။ **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**တိ[၆] ဒိဋ္ဌန္တံ ပတ္တော။ ဣမေ ဒွေပိ ဆသု ဌာနေသု လဗ္ဘန္တိ။ **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော**တိ သဒ္ဒဟန္တော ဝိမုတ္တော။ အယမ္ပိ ဆသု ဌာနေသု လဗ္ဘတိ။ ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ **ဓမ္မာနုသာရီ**။ သဒ္ဓံ အနုဿရတီတိ **သဒ္ဓါနုသာရီ**။ ဣမေ ဒွေပိ ပဌမမဂ္ဂသမင်္ဂိနော။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ သုန္ဒရဓမ္မော။ **ဒုဿီလော ပါပဓမ္မော**တိ နိဿီလော လာမကဓမ္မော။ ဣမံ ကသ္မာ ဂဏှန္တိ? သဗ္ဗေသု ဟိ ဧကသဒိသေသု

၁-သတ္တသုညတဓမ္မမတ္တမေဝ (သျာ၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ စ)
၂-သညာသင်္ခတသံယုတ္တသဒိသာ (သီ)၊ သင်္ခတသံယုတ္တသဒိသာ (က)၊ သံခိတ္တသံယုတ္တသဒိသာ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ)
၃-ကဝိကတာတိ (သဗ္ဗတ္ထ) ဋီကာ ဩလောကေတဗ္ဗာ။
၄-ပဒသမ္ပတ္တိယာ (က)
၅-ဩမကတော (သီ)
၆-ဒိဋ္ဌပ္ပတ္တောတိ (သီ)

jātesu sīlavantesu balavagāravaṁ[1] na hoti, ekaccesu pana dussīlesu sati sīlavantānaṁ upari balavagāravaṁ hotīti maññantā gaṇhanti. **Te tena lābhaṁ labhantīti** te bhikkhū ekaccānaṁ vaṇṇaṁ ekaccānaṁ avaṇṇaṁ[2] kathetvā cattāro paccaye labhanti. **Gathitā**ti taṇhāya ganthitā. **Mucchitā**ti taṇhāvaseneva mucchitā. **Ajjhopannā**ti ajjhosāya gilitvā pariniṭṭhapetvā ṭhitā. **Anādīnavadassāvino**ti apaccavekkhitaparibhoge ādīnavaṁ apassantā. **Anissaraṇapaññā**ti catūsu paccayesu chandarāga-apakaḍḍhanāya nissaraṇa paññāya virahitā idamatthaṁ etanti ajānantā. **Paribhuñjantī**ti sacchandarāgā hutvā paribhuñjanti.

Sukkapakkhe **ubhatobhāgavimutto**ti-ādīsu ayaṁ sattannampi ariyapuggalānaṁ saṅkhepapakāsanā—eko bhikkhu paññādhurena abhiniviṭṭho aṭṭha samāpattiyo nibba ttetvā sotāpattimaggaṁ pāpuṇāti. So tasmiṁ khaṇe dhammānusārī nāma hoti, sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu kāyasakkhi nāma, arahattaphalakkhaṇe ubhatobhāgavimutto nāma. Samāpattīhi vikkhambhanavimuttiyā maggena samucchedavimuttiyāti dvikkhattuṁ vā dvīhi vā bhāgehi vimuttoti attho. Aparo paññādhurena abhiniviṭṭho samāpattiyo nibbattetuṁ asakkonto sukkhavipassakova hutvā sotāpattimaggaṁ pāpuṇāti. So tasmiṁ khaṇe dhammānusārī nāma hoti, sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu diṭṭhippatto nāma, arahattaphalakkhaṇe paññāvimutto nāma. Aparo saddhādhurena abhiniviṭṭho aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā sotāpattimaggaṁ pāpuṇāti. So tasmiṁ khaṇe saddhānusārī nāma hoti, sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu kāyasakkhi nāma, arahattaphalakkhaṇe ubhatobhāgavimutto nāma. Aparo saddhādhurena abhiniviṭṭho samāpattiyo nibbattetuṁ asakkonto sukkhavipassakova hutvā sotāpattimaggaṁ pāpuṇāti. So tasmiṁ khaṇe saddhānusārī nāma hoti, sotāpattiphalādīsu chasu ṭhānesu saddhāvimutto nāma, arahatta phalakkhaṇe paññāvimutto nāma.

50. Aṭṭhame **visamā**ti sapakkhalanaṭṭhena[3] visamā. **Samā**ti nipakkhalanaṭṭhena[4] samā. **Adhammakammānī**ti uddhammāni kammāni. **Avinayakammānī**ti ubbinayāni kammāni.

1. Balavabhāvaṁ (Ka)
2. Ekaccānaṁ vaṇṇaṁ (Ka)
3. Pakkhalanaṭṭhena (Syā)
4. Vinipakkhalanaṭṭhena (Sī)

ဇာတေသု သီလဝန္တေသု ဗလဝဂါရဝံ[၁] န ဟောတိ၊ ဧကစ္စေသု ပန ဒုဿီလေသု သတိ သီလဝန္တာနံ ဥပရိ ဗလဝဂါရဝံ ဟောတီတိ မညန္တာ ဂဏှန္တိ။ **တေ တေန လာဘံ လဘန္တီ**တိ တေ ဘိက္ခူ ဧကစ္စာနံ ဝဏ္ဏံ ဧကစ္စာနံ အဝဏ္ဏံ[၂] ကထေတွာ စတ္တာရော ပစ္စယေ လဘန္တိ။ **ဂထိတာ**တိ တဏှာယ ဂန္ထိတာ။ **မုစ္ဆိတာ**တိ တဏှာဝသေနေဝ မုစ္ဆိတာ။ **အဇ္ဈောပန္နာ**တိ အဇ္ဈောသာယ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ဌိတာ။ **အနာဒီနဝဒဿာဝိနော**တိ အပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂေ အာဒီနဝံ အပဿန္တာ။ **အနိဿရဏပညာ**တိ စတူသု ပစ္စယေသု ဆန္ဒရာဂအပကဍ္ဎနာယ နိဿရဏပညာယ ဝိရဟိတာ ဣဒမတ္ထံ ဧတန္တိ အဇာနန္တာ။ **ပရိဘုဉ္ဇန္တီ**တိ သစ္ဆန္ဒရာဂါ ဟုတွာ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။

သုက္ကပက္ခေ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိအာဒီသု အယံ သတ္တန္နမ္ပိ အရိယပုဂ္ဂလာနံ သင်္ခေပပကာသနာ—ဧကော ဘိက္ခု ပညာဓုရေန အဘိနိဝိဋ္ဌော အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။ သော တသ္မိံ ခဏေ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ ဟောတိ၊ သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု ကာယသက္ခိ နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော နာမ။ သမာပတ္တီဟိ ဝိက္ခမ္ဘနဝိမုတ္တိယာ မဂ္ဂေန သမုစ္ဆေဒဝိမုတ္တိယာတိ ဒွိက္ခတ္တုံ ဝါ ဒွီဟိ ဝါ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တောတိ အတ္ထော။ အပရော ပညာဓုရေန အဘိနိဝိဋ္ဌော သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော သုက္ခဝိပဿကောဝ ဟုတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။ သော တသ္မိံ ခဏေ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ ဟောတိ၊ သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ပညာဝိမုတ္တော နာမ။ အပရော သဒ္ဓါဓုရေန အဘိနိဝိဋ္ဌော အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။ သော တသ္မိံ ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရီ နာမ ဟောတိ၊ သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု ကာယသက္ခိ နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော နာမ။ အပရော သဒ္ဓါဓုရေန အဘိနိဝိဋ္ဌော သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော သုက္ခဝိပဿကောဝ ဟုတွာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။ သော တသ္မိံ ခဏေ သဒ္ဓါနုသာရီ နာမ ဟောတိ၊ သောတာပတ္တိဖလာဒီသု ဆသု ဌာနေသု သဒ္ဓါဝိမုတ္တော နာမ၊ အရဟတ္တဖလက္ခဏေ ပညာဝိမုတ္တော နာမ။

၅၀။ အဋ္ဌမေ **ဝိသမာ**တိ သပက္ခလနဋ္ဌေန[၃] ဝိသမာ။ **သမာ**တိ နိပက္ခလနဋ္ဌေန[၄] သမာ။ **အဓမ္မကမ္မာနီ**တိ ဥဒ္ဓမ္မာနိ ကမ္မာနိ။ **အဝိနယကမ္မာနီ**တိ ဥဗ္ဗိနယာနိ ကမ္မာနိ။

၁-ဗလဝဘာဝံ (က)
၂-ဧကစ္စာနံ ဝဏ္ဏံ (က)
၃-ပက္ခလနဋ္ဌေန (သျာ)
၄-ဝိနိပက္ခလနဋ္ဌေန (သီ)

51. Navame **adhammikā**ti niddhammā[1]. **Dhammikā**ti dhammayuttā.

52. Dasame **adhikaraṇan**ti vivādādhikaraṇādicatubbidhaṁ adhikaraṇaṁ. **Ādiyantī**ti gaṇhanti. **Saññāpentī**ti jānāpenti. **Na ca saññattiṁ upagacchantī**ti saññāpanatthaṁ na sannipatanti. **Na ca nijjhāpentī**ti na pekkhāpenti. **Na ca nijjhattiṁ upagacchantī**ti aññamaññaṁ nijjhāpanatthāya na sannipatanti. **Asaññattibalā**ti asaññattiyeva balaṁ etesanti asaññattibalā. **Appaṭinissaggamantino**ti yesaṁ hi evaṁ hoti "sace amhehi gahitaṁ adhikaraṇaṁ dhammikaṁ bhavissati, gaṇhissāma. Sace adhammikaṁ, vissajjessāmā"ti, te paṭinissaggamantino nāma honti. Ime pana na tathā mantentīti appaṭinissaggamantino. **Thāmasā parāmāsā abhinivissā**ti diṭṭhithāmena ca diṭṭhiparāmā sena ca abhinivisitvā. **Idameva saccan**ti idaṁ amhākaṁ vacanameva saccaṁ. **Moghamaññan**ti avasesānaṁ vacanaṁ moghaṁ tucchaṁ. Sukkapakkho uttānatthoyevāti.

Parisavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Adhammayuttā (Ka)

၅၁။ နဝမေ **အဓမ္မိကာ**တိ နိဒ္ဓမ္မာ[၁]။ **ဓမ္မိကာ**တိ ဓမ္မယုတ္တာ။

၅၂။ ဒသမေ **အဓိကရဏန္တိ** ဝိဝါဒါဓိကရဏာဒိစတုဗ္ဗိဓံ အဓိကရဏံ။ **အာဒိယန္တီ**တိ ဂဏှန္တိ။ **သညာပေန္တီ**တိ ဇာနာပေန္တိ။ **န စ သညတ္တိံ ဥပဂစ္ဆန္တီ**တိ သညာပနတ္ထံ န သန္နိပတန္တိ။ **န စ နိဇ္ဈာပေန္တီ**တိ န ပေက္ခာပေန္တိ။ **န စ နိဇ္ဈတ္တိံ ဥပဂစ္ဆန္တီ**တိ အညမညံ နိဇ္ဈာပနတ္ထာယ န သန္နိပတန္တိ။ **အသညတ္တိဗလာ**တိ အသညတ္တိယေဝ ဗလံ ဧတေသန္တိ အသညတ္တိဗလာ။ **အပ္ပဋိနိဿဂ္ဂမန္တိနော**တိ ယေသံ ဟိ ဧဝံ ဟောတိ "သစေ အမှေဟိ ဂဟိတံ အဓိကရဏံ ဓမ္မိကံ ဘဝိဿတိ၊ ဂဏှိဿာမ။ သစေ အဓမ္မိကံ၊ ဝိဿဇ္ဇေဿာမာ"တိ၊ တေ ပဋိနိဿဂ္ဂမန္တိနော နာမ ဟောန္တိ။ ဣမေ ပန န တထာ မန္တေန္တီတိ အပ္ပဋိနိဿဂ္ဂမန္တိနော။ **ထာမသာ ပရာမာသာ အဘိနိဝိဿာ**တိ ဒိဋ္ဌိထာမေန စ ဒိဋ္ဌိပရာမာသေန စ အဘိနိဝိသိတွာ။ **ဣဒမေဝ သစ္စန္တိ** ဣဒံ အမှာကံ ဝစနမေဝ သစ္စံ။ **မောဃမညန္တိ** အဝသေသာနံ ဝစနံ မောဃံ တုစ္ဆံ။ သုက္ကပက္ခော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝါတိ။

ပရိသဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အဓမ္မယုတ္တာ (က)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Puggalavaggavaṇṇanā

53. Dutiyapaṇṇāsakassa paṭhame cakkavattinā saddhiṁ gahitattā “lokānukampāyā”ti na vuttaṁ. Ettha ca cakkavattino uppattiyā dve sampattiyo labbhanti, Buddhānaṁ uppattiyā tissopi.

54. Dutiye **acchariyamanussā**ti āciṇṇamanussā[1] abbhutamanussā.

55. Tatiye **bahuno janassa anutappā hotī**ti mahājanassa anutāpakārī hoti. Tattha cakkavattino kālakiriyā ekacakkavāḷe devamanussānaṁ anutāpaṁ karoti, Tathāgatassa kālakiriyā dasasu cakkavāḷasahassesu.

56. Catutthe **thūpārahā**ti thūpassa yuttā anucchavikā. Cakkavattino hi cetiyaṁ paṭijaggitvā dve sampattiyo labhanti, Buddhānaṁ cetiyaṁ paṭijaggitvā tissopi.

57. Pañcame **Buddhā**ti attano ānubhāvena cattāri saccāni Buddhā.

58. Chaṭṭhe **phalantiyā**ti saddaṁ karontiyā. **Na santasantī**ti na bhāyanti. Tattha khīṇāsavo attano sakkāyadiṭṭhiyā pahīnattā na bhāyati, hatthājānīyo[2] sakkāyadiṭṭhiyā balavattāti. Sattamaṭṭhamesupi eseva nayo.

61. Navame **kiṁpurisā**ti kinnarā. **Mānusiṁ vācaṁ na bhāsantī**ti manussakathaṁ na kathenti. Dhammāsokassa kira ekaṁ kinnaraṁ ānetvā dassesuṁ. So “kathā petha nan”ti āha. Kinnaro kathetuṁ na icchati. Eko puriso “ahametaṁ kathāpessāmī”ti heṭṭhāpāsādaṁ otāretvā dve khāṇuke koṭṭetvā ukkhaliṁ āropesi. Sā ubhatopassehi patati. Taṁ disvā kinnaro “kiṁ aññaṁ ekaṁ khāṇukaṁ

1. Na āciṇṇamanussā (Syā), aciṇṇamanussā (?)
2. Itaro (Ka)

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ဒုတိယပဏ္ဏာသကဿ ပဌမေ စက္ကဝတ္တိနာ သဒ္ဓိံ ဂဟိတတ္တာ “လောကာနုကမ္ပာယာ”တိ န ဝုတ္တံ။ ဧတ္ထ စ စက္ကဝတ္တိနော ဥပ္ပတ္တိယာ ဒွေ သမ္ပတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဥပ္ပတ္တိယာ တိဿောပိ။

၅၄။ ဒုတိယေ **အစ္ဆရိယမနုဿာ**တိ အာစိဏ္ဏမနုဿာ[1] အဗ္ဘုတမနုဿာ။

၅၅။ တတိယေ **ဗဟုနော ဇနဿ အနုတပ္ပါ ဟောတီ**တိ မဟာဇနဿ အနုတာပကာရီ ဟောတိ။ တတ္ထ စက္ကဝတ္တိနော ကာလကိရိယာ ဧကစက္ကဝါဠေ ဒေဝမနုဿာနံ အနုတာပံ ကရောတိ၊ တထာဂတဿ ကာလကိရိယာ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု။

၅၆။ စတုတ္ထေ **ထူပါရဟာ**တိ ထူပဿ ယုတ္တာ အနုစ္ဆဝိကာ။ စက္က-ဝတ္တိနော ဟိ စေတိယံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ ဒွေ သမ္ပတ္တိယော လဘန္တိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ စေတိယံ ပဋိဇဂ္ဂိတွာ တိဿောပိ။

၅၇။ ပဉ္စမေ **ဗုဒ္ဓါ**တိ အတ္တနော အာနုဘာဝေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗုဒ္ဓါ။

၅၈။ ဆဋ္ဌေ **ဖလန္တိယာ**တိ သဒ္ဒံ ကရောန္တိယာ။ **န သန္တသန္တီ**တိ န ဘာယန္တိ။ တတ္ထ ခီဏာသဝေါ အတ္တနော သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ပဟီနတ္တာ န ဘာယတိ၊ ဟတ္ထာဇာနီယော[2] သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ဗလဝတ္တာတိ။ သတ္တမဋ္ဌမေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၆၁။ နဝမေ **ကိံပုရိသာ**တိ ကိန္နရာ။ **မာနုသိံ ဝါစံ န ဘာသန္တီ**တိ မနုဿကထံ န ကထေန္တိ။ ဓမ္မာသောကဿ ကိရ ဧကံ ကိန္နရံ အာနေတွာ ဒဿေသုံ။ သော “ကထာပေထ န”န္တိ အာဟ။ ကိန္နရော ကထေတုံ န ဣစ္ဆတိ။ ဧကော ပုရိသော “အဟမေတံ ကထာပေဿာမီ”တိ ဟေဋ္ဌာ-ပါသာဒံ ဩတာရေတွာ ဒွေ ခါဏုကေ ကောဋ္ဋေတွာ ဥက္ခလိံ အာရောပေသိ။ သာ ဥဘတောပဿေဟိ ပတတိ။ တံ ဒိသွာ ကိန္နရော “ကိံ အညံ ဧကံ ခါဏုကံ

၁-န အာစိဏ္ဏမနုဿာ (သျာ)၊ အစိဏ္ဏမနုဿာ (?)
၂-ဣတရော (က)

koṭṭetuṁ na vaṭṭatī”ti ettakameva āha. Puna aparabhāge dve kinnare ānetvā dassesuṁ. Rājā “kathāpetha ne”ti āha. Te kathetuṁ na icchiṁsu. Eko puriso “ahamete kathāpessāmī”ti te gahetvā antarāpaṇaṁ agamāsi. Tattheko ambapakkañca macche ca addasa, eko kabiṭṭhaphalañca[1] ambilikāphalañca. Tattha purimo “mahāvisaṁ manussā khādanti, kathaṁ te kilāsino[2] na hontī”ti āha. Itaro “kathaṁ ime etaṁ nissāya kuṭṭhino na hontī”ti āha. Evaṁ mānusiṁ vācaṁ kathetuṁ sakkontāpi dve atthe sampassamānā na kathentīti.

62. Dasame **appaṭivāno**ti anukaṇṭhito apaccosakkito.

63. Ekādasame **asantasannivāsan**ti asappurisānaṁ sannivāsaṁ[3]. **Na vadeyyā**ti ovādena vā anusāsaniyā vā na vadeyya, mā vadatūti attho. **Therampāhaṁ na vadeyyan**ti ahampi theraṁ bhikkhuṁ ovādānusāsanivasena na vadeyyaṁ. **Ahitānukampī**ti ahitaṁ icchamāno. **No hitānukampī**ti hitaṁ anicchamāno. **Noti naṁ vadeyyan**ti “ahaṁ tava vacanaṁ na karissan”ti naṁ vadeyyaṁ. **Viheṭheyyan**ti[4] vacanassa akaraṇena viheṭheyyaṁ. **Passampissa nappaṭikareyyan**ti passantopi jānantopi ahaṁ tassa[5] vacanaṁ na kareyyaṁ. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Sukkapakkhe pana **sādhūti naṁ vadeyyan**ti “sādhu bhaddakaṁ sukathitaṁ tayā”ti tassa kathaṁ abhina ndanto naṁ vadeyyanti attho.

64. Dvādasame **ubhato vacīsaṁsāro**ti dvīsupi pakkhesu aññamaññaṁ akkosanapaccakkosanavasena saṁsaramānā vācā vacīsaṁsāro. **Diṭṭhipaḷāso**ti diṭṭhiṁ nissāya uppajjanako yugaggāhalakkhaṇo paḷāso diṭṭhipaḷāso nāma. **Cetaso āghāto**ti kopo. So hi cittaṁ āghātento uppajjati. **Appaccayo**ti atuṭṭhākāro, domanassanti attho. **Anabhiraddhī**ti kopoyeva. So hi anabhirādhanavasena anabhiraddhīti vuccati. **Ajjhattaṁ avūpasantaṁ hotī**ti sabbampetaṁ

1. Kapiṭṭhaphalañca (Syā) 2. Setakilāsino (Sī)
3. Asataṁ sannivāsanti asataṁ asappurisānaṁ sannivāsaṁ (Sī)
4. Viheseyyanti (Sī, Syā) 5. Tava (Sī)

ကောဋ္ဋေတုံ န ဝဋ္ဋတီ”တိ ဧတ္တကမေဝ အာဟ။ ပုန အပရဘာဂေ ဒွေ ကိန္နရေ အာနေတွာ ဒဿေသုံ။ ရာဇာ “ကထာပေထ နေ”တိ အာဟ။ တေ ကထေတုံ န ဣစ္ဆိံသု။ ဧကော ပုရိသော “အဟမေတေ ကထာပေဿာမီ”တိ တေ ဂဟေတွာ အန္တရာပဏံ အဂမာသိ။ တတ္ထေကော အမ္ဗပက္ကဉ္စ မစ္ဆေ စ အဒ္ဒသ၊ ဧကော ကပိဋ္ဌ-ဖလဉ္စ[1] အမ္ဗိလိကာဖလဉ္စ။ တတ္ထ ပုရိမော “မဟာဝိသံ မနုဿာ ခါဒန္တိ၊ ကထံ တေ ကိလာသိနော[2] န ဟောန္တီ”တိ အာဟ။ ဣတရော “ကထံ ဣမေ ဧတံ နိဿာယ ကုဋ္ဌိနော န ဟောန္တီ”တိ အာဟ။ ဧဝံ မာနုသိံ ဝါစံ ကထေတုံ သက္ကောန္တာပိ ဒွေ အတ္ထေ သမ္ပဿမာနာ န ကထေန္တီတိ။

၆၂။ ဒသမေ **အပ္ပဋိဝါနော**တိ အနုက္ကဏ္ဌိတော အပစ္စောသက္ကိတော။

၆၃။ ဧကာဒသမေ **အသန္တသန္နိဝါသ**န္တိ အသပ္ပုရိသာနံ သန္နိဝါသံ[3]။ **န ဝဒေယျာ**တိ ဩဝါဒေန ဝါ အနုသာသနိယာ ဝါ န ဝဒေယျ၊ မာ ဝဒတူတိ အတ္ထော။ **ထေရမ္ပာဟံ န ဝဒေယျ**န္တိ အဟမ္ပိ ထေရံ ဘိက္ခုံ ဩဝါဒါနုသာသနိဝသေန န ဝဒေယျံ။ **အဟိတာနုကမ္ပီ**တိ အဟိတံ ဣစ္ဆမာနော။ **နော ဟိတာနုကမ္ပီ**တိ ဟိတံ အနိစ္ဆမာနော။ **နောတိ နံ ဝဒေယျ**န္တိ “အဟံ တဝ ဝစနံ န ကရိဿ”န္တိ နံ ဝဒေယျံ။ **ဝိဟေဌေယျ**န္တိ[4] ဝစနဿ အကရဏေန ဝိဟေဌေယျံ။ **ပဿမ္ပိဿ နပ္ပဋိကရေယျ**န္တိ ပဿန္တောပိ ဇာနန္တောပိ အဟံ တဿ[5] ဝစနံ န ကရေယျံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သုက္ကပက္ခေ ပန **သာဓူတိ နံ ဝဒေယျ**န္တိ “သာဓု ဘဒ္ဒကံ သုကထိတံ တယာ”တိ တဿ ကထံ အဘိနန္ဒန္တော နံ ဝဒေယျန္တိ အတ္ထော။

၆၄။ ဒွါဒသမေ **ဥဘတော ဝစီသံသာရော**တိ ဒွီသုပိ ပက္ခေသု အညမညံ အက္ကောသနပစ္စက္ကောသနဝသေန သံသရမာနာ ဝါစာ ဝစီသံသာရော။ **ဒိဋ္ဌိပဠာသော**တိ ဒိဋ္ဌိံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကော ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော ပဠာသော ဒိဋ္ဌိပဠာသော နာမ။ **စေတသော အာဃာတော**တိ ကောပေါ။ သော ဟိ စိတ္တံ အာဃာတေန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **အပ္ပစ္စယော**တိ အတုဋ္ဌာကာရော၊ ဒေါမနဿန္တိ အတ္ထော။ **အနဘိရဒ္ဓီ**တိ ကောပေါယေဝ။ သော ဟိ အနဘိရာဓနဝသေန အနဘိရဒ္ဓီတိ ဝုစ္စတိ။ **အဇ္ဈတ္တံ အဝူပသန္တံ ဟောတီ**တိ သဗ္ဗမ္ပေတံ

၁-ကပိဋ္ဌဖလဉ္စ (သျာ) ၂-သေတကိလာသိနော (သီ)
၃-အသတံ သန္နိဝါသန္တိ အသတံ အသပ္ပုရိသာနံ သန္နိဝါသံ (သီ)
၄-ဝိဟေသေယျန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅-တဝ (သီ)

niyakajjhattasaṅkhāte attano citte ca saddhivihārika-antevāsikasaṅkhātāya attano parisāya ca avūpasantaṁ hoti. **Tasmetan**ti tasmiṁ etaṁ. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbanti.

Puggalavaggo paṭhamo.

---

(7) 2. Sukhavaggavaṇṇanā

65. Dutiyassa paṭhame **gihisukhan**ti gihīnaṁ sabbakāmanipphattimūlakaṁ sukhaṁ. **Pabbajitasukhan**ti[1] pabbajitānaṁ pabbajjāmūlakaṁ sukhaṁ.

66. Dutiye **kāmasukhan**ti kāme ārabbha uppajjanakasukhaṁ. **Nekkhammasukhan**ti nekkhammaṁ vuccati pabbajjā, taṁ ārabbha uppajjanakasukhaṁ.

67. Tatiye **upadhisukhan**ti tebhūmakasukhaṁ. **Nirupadhisukhan**ti lokuttarasukhaṁ.

68. Catutthe **sāsavasukhan**ti āsavānaṁ paccayabhūtaṁ vaṭṭasukhaṁ. **Anāsavasukhan**ti tesaṁ appaccayabhūtaṁ vivaṭṭasukhaṁ.

69. Pañcame **sāmisan**ti saṁkilesaṁ vaṭṭagāmisukhaṁ. **Nirāmisan**ti nikkilesaṁ vivaṭṭagāmisukhaṁ.

70. Chaṭṭhe **ariyasukhan**ti aputhujjanasukhaṁ. **Anariyasukhan**ti puthujjanasukhaṁ.

71. Sattame **kāyikan**ti kāyaviññāṇasahajātaṁ. **Cetasikan**ti manodvārikasukhaṁ. Taṁ lokiyalokuttaramissakaṁ kathitaṁ.

72. Aṭṭhame **sappītikan**ti paṭhamadutiyajjhānasukhaṁ. **Nippītikan**ti tatiya catutthajjhānasukhaṁ. Tattha lokiyasappītikato lokiyanippītikaṁ, lokuttarasappītikato ca lokuttaranippītikaṁ agganti evaṁ bhummantaraṁ[2] abhinditvā aggabhāvo veditabbo.

---

1. Pabbajjāsukhanti (Sī, Syā) 2. Bhūmantaraṁ (I)

နိယကဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ အတ္တနော စိတ္တေ စ သဒ္ဓိဝိဟာရိကအန္တေဝါသိကသင်္ခါတာယ အတ္တနော ပရိသာယ စ အဝူပသန္တံ ဟောတိ။ **တသ္မေတ**န္တိ တသ္မိံ ဧတံ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၇) ၂-သုခဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ဂိဟိသုခ**န္တိ ဂိဟီနံ သဗ္ဗကာမနိပ္ဖတ္တိမူလကံ သုခံ။ **ပဗ္ဗဇိတသုခ**န္တိ[၁] ပဗ္ဗဇိတာနံ ပဗ္ဗဇ္ဇာမူလကံ သုခံ။

၆၆။ ဒုတိယေ **ကာမသုခ**န္တိ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ။ **နေက္ခမ္မသုခ**န္တိ နေက္ခမ္မံ ဝုစ္စတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ တံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ။

၆၇။ တတိယေ **ဥပဓိသုခ**န္တိ တေဘူမကသုခံ။ **နိရူပဓိသုခ**န္တိ လောကုတ္တရသုခံ။

၆၈။ စတုတ္ထေ **သာသဝသုခ**န္တိ အာသဝါနံ ပစ္စယဘူတံ ဝဋ္ဋသုခံ။ **အနာသဝသုခ**န္တိ တေသံ အပစ္စယဘူတံ ဝိဝဋ္ဋသုခံ။

၆၉။ ပဉ္စမေ **သာမိသ**န္တိ သံကိလေသံ ဝဋ္ဋဂါမိသုခံ။ **နိရာမိသ**န္တိ နိက္ကိလေသံ ဝိဝဋ္ဋဂါမိသုခံ။

၇၀။ ဆဋ္ဌေ **အရိယသုခ**န္တိ အပုထုဇ္ဇနသုခံ။ **အနရိယသုခ**န္တိ ပုထုဇ္ဇနသုခံ။

၇၁။ သတ္တမေ **ကာယိက**န္တိ ကာယဝိညာဏသဟဇာတံ။ **စေတသိက**န္တိ မနောဒွါရိကသုခံ။ တံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ကထိတံ။

၇၂။ အဋ္ဌမေ **သပ္ပီတိက**န္တိ ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနသုခံ။ **နိပ္ပီတိက**န္တိ တတိယစတုတ္ထဇ္ဈာနသုခံ။ တတ္ထ လောကိယသပ္ပီတိကတော လောကိယနိပ္ပီတိကံ, လောကုတ္တရသပ္ပီတိကတော စ လောကုတ္တရနိပ္ပီတိကံ အဂ္ဂန္တိ ဧဝံ ဘုမ္မန္တရံ[၂] အဘိန္ဒိတွာ အဂ္ဂဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ပဗ္ဗဇ္ဇာသုခန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဘူမန္တရံ (ဣ)

73. Navame **sātasukhan**ti tīsu jhānesu sukhaṁ. **Upekkhāsukhan**ti catutthajjhāna sukhaṁ.

74. Dasame **samādhisukhan**ti appanaṁ vā upacāraṁ vā pattasukhaṁ. **Asamādhisukhan**ti tadubhayaṁ appattasukhaṁ.

75. Ekādasame **sappītikārammaṇan**ti sappītikaṁ jhānadvayaṁ paccavekkhantassa uppannasukhaṁ. **Nippītikārammaṇe**pi eseva nayo. Dvādasamepi imināva upāyena attho veditabbo.

77. Terasame **rūpārammaṇan**ti rūpāvacaracatutthajjhānārammaṇaṁ, yaṁkiñci rūpaṁ ārabbha uppajjanakaṁ vā. **Arūpārammaṇan**ti arūpāvacarajjhānārammanaṁ[1], yaṁkiñci arūpaṁ ārabbha uppajjanakaṁ vāti.

Sukhavaggo dutiyo.

(8) 3. Sanimittavaggavaṇṇanā

78-79. Tatiyassa paṭhame **sanimittā**ti sakāraṇā. Dutiyādīsupi eseva nayo. Nidānaṁ hetu saṅkhāro paccayo rūpanti sabbānipi hi etāni kāraṇavevacanāneva.

84. Sattame **savedanā**ti paccayabhūtāya sampayuttavedanāya satiyeva uppajjanti, nāsatīti attho. Aṭṭhamanavamesupi eseva nayo.

87. Dasame **saṅkhatārammaṇā**ti paccayanibbattaṁ saṅkhatadhammaṁ ārammaṇaṁ katvāva uppajjanti. **No asaṅkhatārammaṇā**ti asaṅkhataṁ pana nibbānaṁ ārabbha na uppajjanti. **Na hontī**ti maggakkhaṇe na honti nāma, phale patte nāhesunti. Evametesu[2] dasasupi ṭhānesu yāva arahattā desanā desitāti.

Sanimittavaggo tatiyo.

1. Arūpajjhānārammaṇaṁ (Sī) 2. Evaṁ imesu (Sī)

၇၃။ နဝမေ **သာတသုခန္တိ** တီသု ဈာနေသု သုခံ။ **ဥပေက္ခာသုခန္တိ** စတုတ္ထဇ္ဈာနသုခံ။

၇၄။ ဒသမေ **သမာဓိသုခန္တိ** အပ္ပနံ ဝါ ဥပစာရံ ဝါ ပတ္တသုခံ။ **အသမာဓိသုခန္တိ** တဒုဘယံ အပ္ပတ္တသုခံ။

၇၅။ ဧကာဒသမေ **သပ္ပီတိကာရမ္မဏန္တိ** သပ္ပီတိကံ ဈာနဒွယံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နသုခံ။ **နိပ္ပီတိကာရမ္မဏေပိ** ဧသေဝ နယော။ ဒွါဒသမေပိ ဣမိနာဝ ဥပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၇၇။ တေရသမေ **ရူပါရမ္မဏန္တိ** ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနာရမ္မဏံ၊ ယံကိဉ္စိ ရူပံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ဝါ။ **အရူပါရမ္မဏန္တိ** အရူပါဝစရဇ္ဈာနာရမ္မဏံ[၁]၊ ယံကိဉ္စိ အရူပံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ဝါတိ။

သုခဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

(၈) ၃-သနိမိတ္တဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၇၈-၇၉။ တတိယဿ ပဌမေ **သနိမိတ္တာတိ** သကာရဏာ။ ဒုတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ နိဒါနံ ဟေတု သင်္ခါရော ပစ္စယော ရူပန္တိ သဗ္ဗာနိပိ ဟိ ဧတာနိ ကာရဏဝေဝစနာနေဝ။

၈၄။ သတ္တမေ **သဝေဒနာတိ** ပစ္စယဘူတာယ သမ္ပယုတ္တဝေဒနာယ သတိယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နာသတီတိ အတ္ထော။ အဋ္ဌမနဝမေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၈၇။ ဒသမေ **သင်္ခတာရမ္မဏာတိ** ပစ္စယနိဗ္ဗတ္တံ သင်္ခတဓမ္မံ အာရမ္မဏံ ကတွာဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **နော အသင်္ခတာရမ္မဏာတိ** အသင်္ခတံ ပန နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ **န ဟောန္တီ**တိ မဂ္ဂက္ခဏေ န ဟောန္တိ နာမ၊ ဖလေ ပတ္တေ နာဟေသုန္တိ။ ဧဝမေတေသု[၂] ဒသသုပိ ဌာနေသု ယာဝ အရဟတ္တာ ဒေသနာ ဒေသိတာတိ။

သနိမိတ္တဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၁-အရူပဇ္ဈာနာရမ္မဏံ (သီ) ၂-ဧဝံ ဣမေသု (သီ)

(9) 4. Dhammavaggavaṇṇanā

88. Catutthassa paṭhame **cetovimuttī**ti phalasamādhi. **Paññāvimuttī**ti phalapaññā.

89. Dutiye **paggāho**ti vīriyaṁ. **Avikkhepo**ti cittekaggatā.

90. Tatiye **nāman**ti cattāro arūpakkhandhā. **Rūpan**ti rūpakkhandho. Iti imasmiṁ sutte dhammakoṭṭhāsaparicchedañāṇaṁ nāma kathitaṁ.

91. Catutthe **vijjā**ti phalañāṇaṁ. **Vimuttī**ti taṁsampayuttā[1] sesadhammā.

92. Pañcame **bhavadiṭṭhī**ti sassatadiṭṭhi. **Vibhavadiṭṭhī**ti ucchedadiṭṭhi. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

95. Aṭṭhame **dovacassatā**ti dubbacabhāvo. **Pāpamittatā**ti pāpamittasevanabhāvo. Navamaṁ vuttavipariyāyena veditabbaṁ.

97. Dasame **dhātukusalatā**ti aṭṭhārasa dhātuyo dhātūti jānanaṁ. **Manasikārakusalatā**ti tāsaṁyeva dhātūnaṁ aniccādivasena lakkhaṇattayaṁ āropetvā jānanaṁ.

98. Ekādasame **āpattikusalatā**ti pañcannañca sattannañca āpattikkhandhānaṁ jānanaṁ. **Āpattivuṭṭhānakusalatā**ti desanāya vā kammavācāya vā āpattīhi vuṭṭhāna jānananti.

Dhammavaggo catuttho.

---

(10) 5. Bālavaggavaṇṇanā

99. Pañcamassa paṭhame **anāgataṁ bhāraṁ vahatī**ti "sammajjanī padīpo ca, udakaṁ āsanena ca, chandapārisuddhi-utukkhānaṁ, bhikkhugaṇanā ca ovādo, pātimokkhaṁ therabhāroti vuccatī"ti imaṁ dasavidhaṁ therabhāraṁ navako

---

1. Sampayuttā (Ka)

(၉) ၄-ဓမ္မဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၈၈။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **စေတောဝိမုတ္တီ**တိ ဖလသမာဓိ။ **ပညာဝိမုတ္တီ**တိ ဖလပညာ။

၈၉။ ဒုတိယေ **ပဂ္ဂါဟော**တိ ဝီရိယံ။ **အဝိက္ခေပေါ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာ။

၉၀။ တတိယေ **နာမန္တိ** စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ။ **ရူပန္တိ** ရူပက္ခန္ဓော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဓမ္မကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒဉာဏံ နာမ ကထိတံ။

၉၁။ စတုတ္ထေ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဖလဉာဏံ။ **ဝိမုတ္တီ**တိ တံသမ္ပယုတ္တာ[1] သေသဓမ္မာ။

၉၂။ ပဉ္စမေ **ဘဝဒိဋ္ဌီ**တိ သဿတဒိဋ္ဌိ။ **ဝိဘဝဒိဋ္ဌီ**တိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ ဆဋ္ဌ-သတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၉၅။ အဋ္ဌမေ **ဒေါဝစဿတာ**တိ ဒုဗ္ဗစဘာဝေါ။ **ပါပမိတ္တတာ**တိ ပါပ-မိတ္တသေဝနဘာဝေါ။ နဝမံ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉၇။ ဒသမေ **ဓာတုကုသလတာ**တိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဓာတူတိ ဇာနနံ။ **မနသိကာရကုသလတာ**တိ တာသံယေဝ ဓာတူနံ အနိစ္စာဒိဝသေန လက္ခဏတ္တယံ အာရောပေတွာ ဇာနနံ။

၉၈။ ဧကာဒသမေ **အာပတ္တိကုသလတာ**တိ ပဉ္စန္နဉ္စ သတ္တန္နဉ္စ အာပတ္တိက္ခန္ဓာနံ ဇာနနံ။ **အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ**တိ ဒေသနာယ ဝါ ကမ္မဝါစာယ ဝါ အာပတ္တီဟိ ဝုဋ္ဌာနဇာနနန္တိ။

ဓမ္မဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၀) ၅-ဗာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၉၉။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အနာဂတံ ဘာရံ ဝဟတီ**တိ "သမ္မဇ္ဇနီ ပဒီပေါ စ၊ ဥဒကံ အာသနေန စ၊ ဆန္ဒပါရိသုဒ္ဓိဥတုက္ခာနံ၊ ဘိက္ခုဂဏနာ စ ဩဝါဒေါ၊ ပါတိမောက္ခံ ထေရဘာရောတိ ဝုစ္စတီ"တိ ဣမံ ဒသဝိဓံ ထေရဘာရံ နဝကော

၁-သမ္ပယုတ္တာ (က)

hutvā therena anajjhiṭṭho karonto anāgataṁ bhāraṁ vahati nāma. **Āgataṁ bhāraṁ na vahatī**ti thero samāno tameva dasavidhaṁ bhāraṁ attanā vā akaronto paraṁ vā asamādapento āgataṁ bhāraṁ na vahati nāma. Dutiyasuttepi imināva nayena attho veditabbo.

101. Tatiye **akappiye kappiyasaññī**ti akappiye sīhamaṁsādimhi "kappiyaṁ idan"ti evaṁsaññī. **Kappiye akappiyasaññī**ti kumbhīlamaṁsabiḷāramaṁsādimhi kappiye "akappiyaṁ idan"ti evaṁsaññī. Catutthaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

103. Pañcame **anāpattiyā āpattisaññī**ti āpucchitvā bhaṇḍakaṁ dhovantassa, pattaṁ pacantassa, kese chindantassa, gāmaṁ pavisantassāti-ādīsu anāpatti, tattha "āpatti ayan"ti evaṁsaññī. **Āpattiyā anāpattisaññī**ti tesaññeva vatthūnaṁ anāpucchākaraṇe āpatti, tattha "anāpattī"ti evaṁsaññī. Chaṭṭhepi vuttanayeneva attho veditabbo. Sattamādīni uttānatthāneva.

109. Ekādasame **āsavā**ti kilesā. **Na kukkuccāyitabban**ti saṁghabhogassa apaṭṭhapanaṁ avicāraṇaṁ na kukkuccāyitabbaṁ nāma, taṁ kukkuccāyati. **Kukkuccāyitabban**ti tasseva paṭṭhapanaṁ vicāraṇaṁ, taṁ na kukkuccāyati. Dvādasamādīni heṭṭhā vuttanayeneva veditabbānīti.

Bālavaggo pañcamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

ဟုတွာ ထေရေန အနဇ္ဈိဋ္ဌော ကရောန္တော အနာဂတံ ဘာရံ ဝဟတိ နာမ။ **အာဂတံ ဘာရံ န ဝဟတီ**တိ ထေရော သမာနော တမေဝ ဒသဝိဓံ ဘာရံ အတ္တနာ ဝါ အကရောန္တော ပရံ ဝါ အသမာဒပေန္တော အာဂတံ ဘာရံ န ဝဟတိ နာမ။ ဒုတိယသုတ္တေပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀၁။ တတိယေ **အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညီ**တိ အကပ္ပိယေ သီဟမံသာဒိမှိ "ကပ္ပိယံ ဣဒ"န္တိ ဧဝံသညီ။ **ကပ္ပိယေ အကပ္ပိယသညီ**တိ ကုမ္ဘီလမံသဗိဠာရမံသာဒိမှိ ကပ္ပိယေ "အကပ္ပိယံ ဣဒ"န္တိ ဧဝံသညီ။ စတုတ္ထံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၀၃။ ပဉ္စမေ **အနာပတ္တိယာ အာပတ္တိသညီ**တိ အာပုစ္ဆိတွာ ဘဏ္ဍကံ ဓောဝန္တဿ၊ ပတ္တံ ပစန္တဿ၊ ကေသေ ဆိန္ဒန္တဿ၊ ဂါမံ ပဝိသန္တဿာတိအာဒီသု အနာပတ္တိ၊ တတ္ထ "အာပတ္တိ အယ"န္တိ ဧဝံသညီ။ **အာပတ္တိယာ အနာပတ္တိသညီ**တိ တေသညေဝ ဝတ္ထူနံ အနာပုစ္ဆာကရဏေ အာပတ္တိ၊ တတ္ထ "အနာပတ္တီ"တိ ဧဝံသညီ။ ဆဋ္ဌေပိ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သတ္တမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁၀၉။ ဧကာဒသမေ **အာသဝါ**တိ ကိလေသာ။ **န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗ**န္တိ သံဃဘောဂဿ အပဋ္ဌပနံ အဝိစာရဏံ န ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ နာမ၊ တံ ကုက္ကုစ္စာယတိ။ **ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗ**န္တိ တဿေဝ ပဋ္ဌပနံ ဝိစာရဏံ၊ တံ န ကုက္ကုစ္စာယတိ။ ဒွါဒသမာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနီတိ။

ဗာလဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Āsāduppajahavaggavaṇṇanā

119. Tatiyassa paṇṇāsakassa paṭhame **āsā**ti taṇhā. **Duppajahā**ti duccajā dunnī harā[1]. Lābhāsāya duppajahabhāvena[2] sattā dasapi vassāni vīsatipi saṭṭhipi vassāni “ajja labhissāma, sve labhissāmā”ti rājānaṁ upaṭṭhahanti, kasikammādīni karonti, ubhatobyūḷhaṁ saṅgāmaṁ pakkhandanti, ajapathasaṅkupathādayo paṭipajjanti, nāvāya mahāsamuddaṁ pavisanti. Jīvitāsāya duppajahattā sampatte maraṇakālepi[3] vassasatajīviṁ attānaṁ maññanti. So kammakammanimittādīni passantopi “dānaṁ dehi pūjaṁ karohī”ti anukampakehi vuccamāno “nāhaṁ marissāmi jīvissāmi” cceva āsāya kassaci vacanaṁ na gaṇhāti.

120. Dutiye **pubbakārī**ti paṭhamaṁ upakārassa[4] kārako. **Kataññūkatavedī**ti tena kataṁ ñatvā pacchā kārako. Tesu pubbakārī “iṇaṁ demī”ti saññaṁ karoti, pacchā kārako “iṇaṁ jīrāpemī”ti[5] saññaṁ karoti.

121. Tatiye **titto ca tappetā cā**ti Paccekabuddho ca Tathāgatasāvako ca khīṇāsavo titto nāma, Tathāgato Arahaṁ Sammāsambuddho titto ca tappetā ca.

122. Catutthe **duttappayā**ti dāyakena duttappayā[6] tappetuṁ na sukarā. **Nikkhipatī**ti nidahati na paribhuñjati. **Vissajjetī**ti paresaṁ deti.

123. Pañcame **na vissajjetī**ti sabbaṁyeva paresaṁ na deti, attano pana yāpanamattaṁ gahetvā avasesaṁ deti.

124. Chaṭṭhe **subhanimittan**ti iṭṭhārammaṇaṁ.

1. Dunnīhārā (Sī) 2. Duppajahanabhāvena (Sī) 3. Sampattamaraṇakālepi (Sī)
4. Upakārakassa (Sī) 5. Jīrāpessāmīti (Sī) 6. Atappayā (Sī)

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-အာသာဒုပ္ပဇဟဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၁၉။ တတိယဿ ပဏ္ဏာသကဿ ပဌမေ **အာသာ**တိ တဏှာ။ **ဒုပ္ပဇဟာ**တိ ဒုစ္စဇာ ဒုန္နီဟရာ[၁]။ လာဘာသာယ ဒုပ္ပဇဟဘာဝေန[၂] သတ္တာ ဒသပိ ဝဿာနိ ဝီသတိပိ သဋ္ဌိပိ ဝဿာနိ “အဇ္ဇ လဘိဿာမ၊ သွေ လဘိဿာမာ”တိ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ ကသိကမ္မာဒီနိ ကရောန္တိ၊ ဥဘတောဗျူဠှံ သင်္ဂါမံ ပက္ခန္ဒန္တိ၊ အဇပထသင်္ကုပထာဒယော ပဋိပဇ္ဇန္တိ၊ နာဝါယ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ ဇီဝိတာသာယ ဒုပ္ပဇဟတ္တာ သမ္ပတ္တေ မရဏကာလေပိ[၃] ဝဿသတဇီဝိံ အတ္တာနံ မညန္တိ။ သော ကမ္မကမ္မနိမိတ္တာဒီနိ ပဿန္တောပိ “ဒါနံ ဒေဟိ ပူဇံ ကရောဟီ”တိ အနုကမ္ပကေဟိ ဝုစ္စမာနော “နာဟံ မရိဿာမိ ဇီဝိဿာမိ”စ္စေဝ အာသာယ ကဿစိ ဝစနံ န ဂဏှာတိ။

၁၂၀။ ဒုတိယေ **ပုဗ္ဗကာရီ**တိ ပဌမံ ဥပကာရဿ[၄] ကာရကော။ **ကတညူကတဝေဒီ**တိ တေန ကတံ ဉတွာ ပစ္ဆာ ကာရကော။ တေသု ပုဗ္ဗကာရီ “ဣဏံ ဒေမီ”တိ သညံ ကရောတိ၊ ပစ္ဆာ ကာရကော “ဣဏံ ဇီရာပေမီ”တိ[၅] သညံ ကရောတိ။

၁၂၁။ တတိယေ **တိတ္တော စ တပ္ပေတာ စာ**တိ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ စ တထာဂတသာဝကော စ ခီဏာသဝေါ တိတ္တော နာမ၊ တထာဂတော အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ တိတ္တော စ တပ္ပေတာ စ။

၁၂၂။ စတုတ္ထေ **ဒုတ္တပ္ပယာ**တိ ဒါယကေန ဒုတ္တပ္ပယာ[၆] တပ္ပေတုံ န သုကရာ။ **နိက္ခိပတီ**တိ နိဒဟတိ န ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **ဝိဿဇ္ဇေတီ**တိ ပရေသံ ဒေတိ။

၁၂၃။ ပဉ္စမေ **န ဝိဿဇ္ဇေတီ**တိ သဗ္ဗံယေဝ ပရေသံ န ဒေတိ၊ အတ္တနော ပန ယာပနမတ္တံ ဂဟေတွာ အဝသေသံ ဒေတိ။

၁၂၄။ ဆဋ္ဌေ **သုဘနိမိတ္တ**န္တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ။

၁-ဒုန္နီဟာရာ (သီ) ၂-ဒုပ္ပဇဟနဘာဝေန (သီ) ၃-သမ္ပတ္တမရဏကာလေပိ (သီ)
၄-ဥပကာရကဿ (သီ) ၅-ဇီရာပေဿာမီတိ (သီ) ၆-အတပ္ပယာ (သီ)

125. Sattame **paṭighanimittan**ti aniṭṭhanimittaṁ.

126. Aṭṭhame **parato ca ghoso**ti parassa santikā assaddhammasavanaṁ.

127. Navame **parato ca ghoso**ti parassa santikā saddhammasavanaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Āsāduppajahavaggo paṭhamo.

---

(12) 2. Āyācanavaggavaṇṇanā

131. Dutiyassa paṭhame **evaṁ sammā āyācamāno āyāceyyā**ti saddho bhikkhu uṭṭhahitvā "yādiso Sāriputtatthero paññāya, ahampi tādiso homi. Yādiso Mahāmoggallānatthero iddhiyā, ahampi tādiso homī"ti evaṁ āyācanto pihento patthento yaṁ atthi, tasseva patthitattā sammā pattheyya nāma. Ito uttari patthento micchā pattheyya[1]. Eva rūpā hi patthanā yaṁ natthi, tassa patthitattā micchāpatthanā nāma hoti. Kiṁ kāraṇā? **Esā bhikkhave tulā etaṁ pamāṇan**ti yathā hi suvaṇṇaṁ vā hiraññaṁ vā tulentassa tulā icchitabbā, dhaññaṁ minantassa mānanti tulane tulā, minane ca mānaṁ pamāṇaṁ hoti, evameva mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ esā tulā etaṁ pamāṇaṁ yadidaṁ Sāriputtamoggallānā. Te gahetvā "ahampi ñāṇena vā iddhiyā vā etampamāṇo[2] homī"ti attānaṁ tūletuṁ vā pamāṇetuṁ vā sakkā, na ito aññathā.

132. Dutiyādīsupi eseva nayo. Idaṁ panettha visesamattaṁ —**Khemā ca bhikkhunī Uppalavaṇṇā cā**ti etāsu hi Khemā paññāya aggā, Uppalavaṇṇā iddhiyā. Tasmā "paññāya vā iddhiyā vā etādisī homī"ti sammā āyācamānā āyāceyya. Tathā Citto gahapati paññāya aggo, Hatthako rājakumāro mahiddhikatāya. Tasmā "paññāya

---

1. Pattheyya dve hitvā (Syā, Ka)   2. Evaṁpamāṇo (Ka)

၁၂၅။ သတ္တမေ **ပဋိဃနိမိတ္တန္တိ** အနိဋ္ဌနိမိတ္တံ။

၁၂၆။ အဋ္ဌမေ **ပရတော စ ဃောသော**တိ ပရဿ သန္တိကာ အဿဒ္ဓမ္မသဝနံ။

၁၂၇။ နဝမေ **ပရတော စ ဃောသော**တိ ပရဿ သန္တိကာ သဒ္ဓမ္မသဝနံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

အာသာဒုပ္ပဇဟဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၁၂) ၂-အာယာစနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၃၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ဧဝံ သမ္မာ အာယာစမာနော အာယာစေယျာ**တိ သဒ္ဓေါ ဘိက္ခု ဥဋ္ဌဟိတွာ "ယာဒိသော သာရိပုတ္တတ္ထေရော ပညာယ၊ အဟမ္ပိ တာဒိသော ဟောမိ။ ယာဒိသော မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော ဣဒ္ဓိယာ၊ အဟမ္ပိ တာဒိသော ဟောမီ"တိ ဧဝံ အာယာစန္တော ပိဟေန္တော ပတ္ထေန္တော ယံ အတ္ထိ၊ တဿေဝ ပတ္ထိတတ္တာ သမ္မာ ပတ္ထေယျ နာမ။ ဣတော ဥတ္တရိ ပတ္ထေန္တော မိစ္ဆာ ပတ္ထေယျ[1]။ ဧဝရူပါ ဟိ ပတ္ထနာ ယံ နတ္ထိ၊ တဿ ပတ္ထိတတ္တာ မိစ္ဆာပတ္ထနာ နာမ ဟောတိ။ ကိံ ကာရဏာ? **ဧသာ ဘိက္ခဝေ တုလာ ဧတံ ပမာဏန္တိ** ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏံ ဝါ ဟိရညံ ဝါ တုလေန္တဿ တုလာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ ဓညံ မိနန္တဿ မာနန္တိ တုလနေ တုလာ, မိနနေ စ မာနံ ပမာဏံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဧသာ တုလာ ဧတံ ပမာဏံ ယဒိဒံ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာ။ တေ ဂဟေတွာ "အဟမ္ပိ ဉာဏေန ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဝါ ဧတမ္ပမာဏော[2] ဟောမီ"တိ အတ္တာနံ တုလေတုံ ဝါ ပမာဏေတုံ ဝါ သက္ကာ၊ န ဣတော အညထာ။

၁၃၂။ ဒုတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဒံ ပနေတ္ထ ဝိသေသမတ္တံ— **ခေမာ စ ဘိက္ခုနီ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ စာ**တိ ဧတာသု ဟိ ခေမာ ပညာယ အဂ္ဂါ၊ ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ ဣဒ္ဓိယာ။ တသ္မာ "ပညာယ ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဝါ ဧတာဒိသီ ဟောမီ"တိ သမ္မာ အာယာစမာနာ အာယာစေယျ။ တထာ စိတ္တော ဂဟပတိ ပညာယ အဂ္ဂေါ၊ ဟတ္ထကော ရာဇကုမာရော မဟိဒ္ဓိကတာယ။ တသ္မာ "ပညာယ

၁-ပတ္ထေယျ ဒွေ ဟိတွာ (သျာ၊ က)   ၂-ဧဝံပမာဏော (က)

vā iddhiyā vā ediso homī”ti sammā āyācamāno āyāceyya. Khujjuttarāpi mahāpaññatāya aggā, Nandamātā mahiddhikatāya. Tasmā “paññāya vā iddhiyā vā etādisī homī”ti sammā āyācamānā āyāceyya.

135. Pañcame **khatan**ti guṇānaṁ khatattā khataṁ. **Upahatan**ti guṇānaṁ upahatattā upahataṁ, chinnaguṇaṁ naṭṭhaguṇanti attho. **Attānaṁ pariharatī**ti nigguṇaṁ attānaṁ jaggati gopāyati. **Sāvajjo**ti sadoso. **Sānuvajjo**ti sa-upavādo. **Pasavatī**ti paṭila bhati. **Ananuviccā**ti ajānitvā avinicchinitvā. **Apariyogāhetvā**ti ananupavisitvā. **Avaṇṇārahassā**ti avaṇṇayuttassa micchāpaṭipannassa titthiyassa vā titthiyasāvakassa vā. **Vaṇṇaṁ bhāsatī**ti “suppaṭipanno esa sammāpaṭipanno”ti guṇaṁ katheti. **Vaṇṇārahassā**ti Buddhādīsu aññatarassa sammāpaṭipannassa. **Avaṇṇaṁ bhāsatī**ti “duppaṭipanno esa micchāpaṭipanno”ti aguṇaṁ katheti. **Avaṇṇārahassa avaṇṇaṁ bhāsatī**ti idhekacco puggalo duppaṭipannānaṁ micchāpaṭipannānaṁ titthiyānaṁ titthiyasāvakānaṁ “itipi duppaṭipannā itipi micchāpaṭipannā”ti avaṇṇaṁ bhāsati. **Vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ bhāsatī**ti suppaṭipannānaṁ sammāpaṭipannānaṁ Buddhānaṁ Buddhasāvakānaṁ “itipi suppaṭipannā itipi sammāpaṭipannā’ti vaṇṇaṁ bhāsati.

136. Chaṭṭhe **appasādanīye ṭhāne**ti appasādakāraṇe. **Pasādaṁ upadaṁsetī**ti duppaṭipadāya micchāpaṭipadāya “ayaṁ suppaṭipadā sammāpaṭipadā”ti pasādaṁ janeti. **Pasādanīye ṭhāne appasādan**ti suppaṭipadāya sammāpaṭipadāya “ayaṁ duppaṭipadā micchāpaṭipadā”ti appasādaṁ janetīti. Sesamettha uttānameva.

137. Sattame **dvīsū**ti dvīsu okāsesu dvīsu kāraṇesu. **Micchāpaṭipajjamāno**ti micchāpaṭipattiṁ paṭipajjamāno. **Mātari ca pitari cā**ti Mittavindako viya mātari, Ajātasattu viya pitari. Sukkapakkho vuttanayeneva veditabbo.

138. Aṭṭhame **Tathāgate ca Tathāgatasāvake cā**ti Devadatto viya Tathāgate, Kokāliko viya ca Tathāgatasāvake.

ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဝါ ဧဒိသော ဟောမီ”တိ သမ္မာ အာယာစမာနော အာယာစေယျ။ ခုဇ္ဇုတ္တရာပိ မဟာပညတာယ အဂ္ဂါ၊ နန္ဒမာတာ မဟိဒ္ဓိကတာယ။ တသ္မာ “ပညာယ ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဝါ ဧတာဒိသီ ဟောမီ”တိ သမ္မာ အာယာစမာနာ အာယာစေယျ။

၁၃၅။ ပဉ္စမေ **ခတ**န္တိ ဂုဏာနံ ခတတ္တာ ခတံ။ **ဥပဟတ**န္တိ ဂုဏာနံ ဥပဟတတ္တာ ဥပဟတံ၊ ဆိန္နဂုဏံ နဋ္ဌဂုဏန္တိ အတ္ထော။ **အတ္တာနံ ပရိဟရတီ**တိ နိဂ္ဂုဏံ အတ္တာနံ ဇဂ္ဂတိ ဂေါပါယတိ။ **သာဝဇ္ဇော**တိ သဒေါသော။ **သာနုဝဇ္ဇော**တိ သဉပဝါဒေါ။ **ပသဝတီ**တိ ပဋိလဘတိ။ **အနနုဝိစ္စာ**တိ အဇာနိတွာ အဝိနိစ္ဆိနိတွာ။ **အပရိယောဂါဟေတွာ**တိ အနနုပဝိသိတွာ။ **အဝဏ္ဏာရဟဿာ**တိ အဝဏ္ဏယုတ္တဿ မိစ္ဆာပဋိပန္နဿ တိတ္ထိယဿ ဝါ တိတ္ထိယသာဝကဿ ဝါ။ **ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ “သုပ္ပဋိပန္နော ဧသ သမ္မာပဋိပန္နော”တိ ဂုဏံ ကထေတိ။ **ဝဏ္ဏာရဟဿာ**တိ ဗုဒ္ဓါဒီသု အညတရဿ သမ္မာပဋိပန္နဿ။ **အဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ “ဒုပ္ပဋိပန္နော ဧသ မိစ္ဆာပဋိပန္နော”တိ အဂုဏံ ကထေတိ။ **အဝဏ္ဏာရဟဿ အဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဒုပ္ပဋိပန္နာနံ မိစ္ဆာပဋိပန္နာနံ တိတ္ထိယာနံ တိတ္ထိယသာဝကာနံ “ဣတိပိ ဒုပ္ပဋိပန္နာ ဣတိပိ မိစ္ဆာပဋိပန္နာ”တိ အဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။ **ဝဏ္ဏာရဟဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ သုပ္ပဋိပန္နာနံ သမ္မာပဋိပန္နာနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ “ဣတိပိ သုပ္ပဋိပန္နာ ဣတိပိ သမ္မာပဋိပန္နာ”တိ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ။

၁၃၆။ ဆဋ္ဌေ **အပ္ပသာဒနီယေ ဌာနေ**တိ အပ္ပသာဒကာရဏေ။ **ပသာဒံ ဥပဒံသေတီ**တိ ဒုပ္ပဋိပဒါယ မိစ္ဆာပဋိပဒါယ “အယံ သုပ္ပဋိပဒါ သမ္မာပဋိပဒါ”တိ ပသာဒံ ဇနေတိ။ **ပသာဒနီယေ ဌာနေ အပ္ပသာဒ**န္တိ သုပ္ပဋိပဒါယ သမ္မာပဋိပဒါယ “အယံ ဒုပ္ပဋိပဒါ မိစ္ဆာပဋိပဒါ”တိ အပ္ပသာဒံ ဇနေတီတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၁၃၇။ သတ္တမေ **ဒွီသူ**တိ ဒွီသု ဩကာသေသု ဒွီသု ကာရဏေသု။ **မိစ္ဆာပဋိပဇ္ဇမာနော**တိ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိံ ပဋိပဇ္ဇမာနော။ **မာတရိ စ ပိတရိ စာ**တိ မိတ္တဝိန္ဒကော ဝိယ မာတရိ, အဇာတသတ္တု ဝိယ ပိတရိ။ သုက္កပက္ခော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၃၈။ အဋ္ဌမေ **တထာဂတေ စ တထာဂတသာဝကေ စာ**တိ ဒေဝဒတ္တော ဝိယ တထာဂတေ, ကောကာလိကော ဝိယ စ တထာဂတသာဝကေ။

Sukkapakkhe Ānandatthero viya Tathāgate, Nandagopālakaseṭṭhiputto viya[1] ca Tathāgatasāvake.

139. Navame **sacittavodānanti** sakacittassa vodānaṁ, aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ etaṁ nāmaṁ. **Na ca kiñci loke upādiyatīti** loke ca rūpādīsu dhammesu kiñci ekaṁ dhammampi na gaṇhāti[2] na parāmasati. Evamettha anupādānaṁ nāma dutiyo dhammo hoti. Dasamekādasamāni uttānatthānevāti.

Āyācanavaggo dutiyo.

---

(13) 3. Dānavaggavaṇṇanā

142. Tatiyassa paṭhame **dānānīti** diyyanakavasena dānāni, deyyadhammassetaṁ nāmaṁ. Savatthukā vā cetanā dānaṁ, sampattipariccāgassetaṁ nāmaṁ. **Āmisadānanti** cattāro paccayā diyyanakavasena amisadānaṁ nāma. **Dhammadānanti** idhekacco amatapattipaṭipadaṁ[3] kathetvā deti, idaṁ dhammadānaṁ nāma.

143. Dutiye cattāro paccayā yajanakavasena **yāgo** nāma **dhammopi** yajanakavasena yāgoti veditabbo.

144. Tatiye āmisassa cajanaṁ **āmisacāgo**, dhammassa cajanaṁ **dhammacāgo**. Catutthe upasaggamattaṁ viseso.

146. Pañcame catunnaṁ paccayānaṁ bhuñjanaṁ **āmisabhogo**, dhammassa bhuñjanaṁ **dhammabhogo.** Chaṭṭhe upasaggamattaṁ viseso.

148. Sattame catunnaṁ, paccayānaṁ saṁvibhajanaṁ **āmisasaṁvibhāgo**, dhammassa saṁvibhajanaṁ **dhammasaṁvibhāgo.**

149. Aṭṭhame catūhi paccayehi saṅgaho **āmisasaṅgaho**, dhammena saṅgaho **dhammasaṅgaho.**

---

1. Bhūtavālikaseṭṭhiputto viya (Sī) 2. Nappaṭiggaṇhāti (Ka)
3. Amatuppattipaṭipadaṁ (Sī)

သုက္ကပက္ခေ အာနန္ဒတ္ထေရော ဝိယ တထာဂတေ, နန္ဒဂေါပါလကသေဋ္ဌိပုတ္တော ဝိယ[၁] စ တထာဂတသာဝကေ။

၁၃၉။ နဝမေ **သစိတ္တဝေါဒါနန္တိ** သကစိတ္တဿ ဝေါဒါနံ၊ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ ဧတံ နာမံ။ **န စ ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတီ**တိ လောကေ စ ရူပါဒီသု ဓမ္မေသု ကိဉ္စိ ဧကံ ဓမ္မမ္ပိ န ဂဏှာတိ[၂] န ပရာမသတိ။ ဧဝမေတ္ထ အနုပါဒါနံ နာမ ဒုတိယော ဓမ္မော ဟောတိ။ ဒသမေကာဒသမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝါတိ။

အာယာစနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၃) ၃-ဒါနဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၄၂။ တတိယဿ ပဌမေ **ဒါနာနီ**တိ ဒိယျနကဝသေန ဒါနာနိ၊ ဒေယျဓမ္မဿေတံ နာမံ။ သဝတ္ထုကာ ဝါ စေတနာ ဒါနံ၊ သမ္ပတ္တိပရိစ္စာဂဿေတံ နာမံ။ **အာမိသဒါန**န္တိ စတ္တာရော ပစ္စယာ ဒိယျနကဝသေန အာမိသဒါနံ နာမ။ **ဓမ္မဒါန**န္တိ ဣဓေကစ္စော အမတပတ္တိပဋိပဒံ[၃] ကထေတွာ ဒေတိ၊ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ နာမ။

၁၄၃။ ဒုတိယေ စတ္တာရော ပစ္စယာ ယဇနကဝသေန **ယာဂေါ** နာမ **ဓမ္မောပိ** ယဇနကဝသေန ယာဂေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၄၄။ တတိယေ အာမိသဿ စဇနံ **အာမိသစာဂေါ**၊ ဓမ္မဿ စဇနံ **ဓမ္မစာဂေါ**။ စတုတ္ထေ ဥပသဂ္ဂမတ္တံ ဝိသေသော။

၁၄၆။ ပဉ္စမေ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ ဘုဉ္ဇနံ **အာမိသဘောဂေါ**၊ ဓမ္မဿ ဘုဉ္ဇနံ **ဓမ္မဘောဂေါ**။ ဆဋ္ဌေ ဥပသဂ္ဂမတ္တံ ဝိသေသော။

၁၄၈။ သတ္တမေ စတုန္နံ ပစ္စယာနံ သံဝိဘဇနံ **အာမိသသံဝိဘာဂေါ**၊ ဓမ္မဿ သံဝိဘဇနံ **ဓမ္မသံဝိဘာဂေါ**။

၁၄၉။ အဋ္ဌမေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ သင်္ဂဟော **အာမိသသင်္ဂဟော**၊ ဓမ္မေန သင်္ဂဟော **ဓမ္မသင်္ဂဟော**။

၁-ဘူတဝါလိကသေဋ္ဌိပုတ္တော ဝိယ (သီ) ၂-နပ္ပဋိဂ္ဂဏှာတိ (က)
၃-အမတုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ (သီ)

150. Navame catūhi paccayehi anuggaṇhanaṁ **āmisānuggaho**, dhammena anuggaṇhanaṁ **dhammānuggaho**.

151. Dasame catūhi paccayehi anukampanaṁ **āmisānukampā**, dhammena anukampanaṁ **dhammānukampā**ti.

Dānavaggo tatiyo.

---

(14) 4. Santhāravaggavaṇṇanā

152. Catutthassa paṭhame catūhi paccayehi attano ca parassa ca antarapaṭicchā danavasena santharaṇaṁ **āmisasanthāro**[1], dhammena santharaṇaṁ **dhammasanthāro**. Dutiye upasaggamattaṁ viseso.

154. Tatiye vuttappakārassa āmisassa esanā **āmisesanā**, dhammassa esanā **dhammesanā**. Catutthe upasaggamattameva viseso.

156. Pañcame matthakappattā āmisapariyesanā **āmisapariyeṭṭhi**, matthakappattāva dhammapariyesanā **dhammapariyeṭṭhī**ti vuttā.

157. Chaṭṭhe āmisena pūjanaṁ **āmisapūjā**, dhammena pūjanaṁ **dhammapūjā**.

158. Sattame **ātitheyyānī**ti āgantukadānāni. Atitheyyānītipi[2] pāṭho.

159. Aṭṭhame āmisaṁ ijjhanakasamijjhanakavasena **āmisiddhi**, dhammopi ijjhanakasamijjhanakavasena **dhammiddhi**.

160. Navame āmisena vaḍḍhanaṁ **āmisavuddhi**, dhammena vaḍḍhanaṁ **dhammavuddhi**.

161. Dasame ratikaraṇaṭṭhena āmisaṁ **āmisaratanaṁ**, dhammo **dhammaratanaṁ**.

---

1. Sandharaṇaṁ āmisasandhāro (Ka)   2. Ātitheyyāti vā (Sī)

၁၅၀။ နဝမေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ အနုဂ္ဂဏှနံ **အာမိသာနုဂ္ဂဟော၊** ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဏှနံ **ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော။**

၁၅၁။ ဒသမေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ အနုကမ္ပနံ **အာမိသာနုကမ္ပာ၊** ဓမ္မေန အနုကမ္ပနံ **ဓမ္မာနုကမ္ပာ**တိ။

ဒါနဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၄) ၄-သန္ထာရဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၅၂။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ အတ္တနော စ ပရဿ စ အန္တရပဋိစ္ဆာဒနဝသေန သန္ထရဏံ **အာမိသသန္ထာရော**[1]၊ ဓမ္မေန သန္ထရဏံ **ဓမ္မသန္ထာရော။** ဒုတိယေ ဥပသဂ္ဂမတ္တံ ဝိသေသော။

၁၅၄။ တတိယေ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ အာမိသဿ ဧသနာ **အာမိသေသနာ၊** ဓမ္မဿ ဧသနာ **ဓမ္မေသနာ။** စတုတ္ထေ ဥပသဂ္ဂမတ္တမေဝ ဝိသေသော။

၁၅၆။ ပဉ္စမေ မတ္ထကပ္ပတ္တာ အာမိသပရိယေသနာ **အာမိသပရိယေဋ္ဌိ၊** မတ္ထကပ္ပတ္တာဝ ဓမ္မပရိယေသနာ **ဓမ္မပရိယေဋ္ဌီ**တိ ဝုတ္တာ။

၁၅၇။ ဆဋ္ဌေ အာမိသေန ပူဇနံ **အာမိသပူဇာ၊** ဓမ္မေန ပူဇနံ **ဓမ္မပူဇာ။**

၁၅၈။ သတ္တမေ **အာတိထေယျာနီ**တိ အာဂန္တုကဒါနာနိ။ အတိထေယျာနီတိပိ[2] ပါဌော။

၁၅၉။ အဋ္ဌမေ အာမိသံ ဣဇ္ဈနကသမိဇ္ဈနကဝသေန **အာမိသိဒ္ဓိ၊** ဓမ္မောပိ ဣဇ္ဈနကသမိဇ္ဈနကဝသေန **ဓမ္မိဒ္ဓိ။**

၁၆၀။ နဝမေ အာမိသေန ဝဍ္ဎနံ **အာမိသဝုဒ္ဓိ၊** ဓမ္မေန ဝဍ္ဎနံ **ဓမ္မဝုဒ္ဓိ။**

၁၆၁။ ဒသမေ ရတိကရဏဋ္ဌေန အာမိသံ **အာမိသရတနံ၊** ဓမ္မော **ဓမ္မရတနံ။**

၁-သန္ဓရဏံ အာမိသသန္ဓာရော (က)   ၂-အာတိထေယျာတိ ဝါ (သီ)

162. Ekādasame āmisassa cinanaṁ vaḍḍhanaṁ **āmisasannicayo**, dhammassa cinanaṁ vaḍḍhanaṁ **dhammasannicayo.**

163. Dvādasame āmisassa vipulabhāvo **āmisavepullaṁ**, dhammassa vipulabhāvo **dhammavepullan**ti.

Santhāravaggo catuttho.

---

(15) 5. Samāpattivaggavaṇṇanā

164. Pañcamassa paṭhame **samāpattikusalatā**ti āhārasappāyaṁ utusappāyaṁ pariggaṇhitvā samāpattisamāpajjane chekatā. **Samāpattivuṭṭhānakusalatā**ti yathāpari cchedena gate kāle viyatto[1] hutvā uṭṭhahanto vuṭṭhānakusalo nāma hoti, evaṁ kusalatā.

165. Dutiye **ajjavan**ti ujubhāvo. **Maddavan**ti mudubhāvo.

166. Tatiye **khantī**ti adhivāsanakhanti. **Soraccan**ti susīlyabhāvena suratabhāvo.

167. Catutthe **sākhalyan**ti saṇhavācāvasena sammodamānabhāvo. **Paṭisanthāro**ti āmisena vā dhammena vā paṭisantharaṇaṁ.

168. Pañcame **avihiṁsā**ti[2] karuṇāpubbabhāgo. **Soceyyan**ti sīlavasena sucibhāvo. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

171. Aṭṭhame **paṭisaṅkhānabalan**ti paccavekkhaṇabalaṁ.

172. Navame muṭṭhassacce akampanena satiyeva **satibalaṁ**. Uddhacce akampanena samādhiyeva **samādhibalaṁ.**

173. Dasame **samatho**ti cittekaggatā. **Vipassanā**ti saṅkhārapariggāhakañāṇaṁ.

---

1. Visado (Sī) 2. Ahiṁsāti (Ka)

၁၆၂။ ဧကာဒသမေ အာမိသဿ စိနနံ ဝဍ္ဎနံ **အာမိသသန္နိစယော**၊ ဓမ္မဿ စိနနံ ဝဍ္ဎနံ **ဓမ္မသန္နိစယော**။

၁၆၃။ ဒွါဒသမေ အာမိသဿ ဝိပုလဘာဝေါ **အာမိသဝေပုလ္လံ**၊ ဓမ္မဿ ဝိပုလဘာဝေါ **ဓမ္မဝေပုလ္လန္တိ**။

သန္ထာရဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၅) ၅-သမာပတ္တိဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၆၄။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သမာပတ္တိကုသလတာ**တိ အာဟာရသပ္ပါယံ ဥတုသပ္ပါယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနေ ဆေကတာ။ **သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ**တိ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဂတေ ကာလေ ဝိယတ္တော[၁] ဟုတွာ ဥဋ္ဌဟန္တော ဝုဋ္ဌာနကုသလော နာမ ဟောတိ၊ ဧဝံ ကုသလတာ။

၁၆၅။ ဒုတိယေ **အဇ္ဇဝ**န္တိ ဥဇုဘာဝေါ။ **မဒ္ဒဝ**န္တိ မုဒုဘာဝေါ။

၁၆၆။ တတိယေ **ခန္တီ**တိ အဓိဝါသနခန္တိ။ **သောရစ္စ**န္တိ သုသီလျဘာဝေန သုရတဘာဝေါ။

၁၆၇။ စတုတ္ထေ **သာခလျ**န္တိ သဏှဝါစာဝသေန သမ္မောဒမာနဘာဝေါ။ **ပဋိသန္ထာရော**တိ အာမိသေန ဝါ ဓမ္မေန ဝါ ပဋိသန္ထရဏံ။

၁၆၈။ ပဉ္စမေ **အဝိဟိံသာ**တိ[၂] ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ။ **သောစေယျ**န္တိ သီလဝသေန သုစိဘာဝေါ။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁၇၁။ အဋ္ဌမေ **ပဋိသင်္ခါနဗလ**န္တိ ပစ္စဝေက္ခဏဗလံ။

၁၇၂။ နဝမေ မုဋ္ဌဿစ္စေ အကမ္ပနေန သတိယေဝ **သတိဗလံ**။ ဥဒ္ဓစ္စေ အကမ္ပနေန သမာဓိယေဝ **သမာဓိဗလံ**။

၁၇၃။ ဒသမေ **သမထော**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာ။ **ဝိပဿနာ**တိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂါဟကဉာဏံ။

၁-ဝိသဒေါ (သီ) ၂-အဟိံသာတိ (က)

174. Ekādasame **sīlavipattī**ti dussīlyaṁ. **Diṭṭhivipattī**ti micchādiṭṭhi.

175. Dvādasame **sīlasampadā**ti paripuṇṇasīlatā. **Diṭṭhisampadā**ti sammādiṭṭhikabhāvo. Tena kammassakatasammādiṭṭhi jhānasammādiṭṭhi vipassanāsammādiṭṭhi magga sammādiṭṭhi phalasammādiṭṭhīti sabbāpi pañcavidhā sammādiṭṭhi[1] saṅgahitā hoti.

176. Terasame **sīlavisuddhī**ti visuddhisampāpakaṁ sīlaṁ. **Diṭṭhivisuddhī**ti visuddhisampāpikā catumaggasammādiṭṭhi, pañcavidhāpi vā sammādiṭṭhi.

177. Cuddasame **diṭṭhivisuddhī**ti visuddhisampāpikā sammādiṭṭhiyeva. **Yathādiṭṭhissa ca padhānan**ti heṭṭhimamaggasampayuttaṁ vīriyaṁ. Tañhi tassā diṭṭhiyā anurūpattā "yathādiṭṭhissa ca padhānan"ti vuttaṁ.

178. Pannarasame **asantuṭṭhitā ca kusalesu dhammesū**ti aññatra arahattamaggā kusalesu dhammesu asantuṭṭhibhāvo[2].

179. Soḷasame **muṭṭhassaccan**ti muṭṭhassatibhāvo. **Asampajaññan**ti aññāṇabhāvo.

180. Sattarasame apilāpanalakkhaṇā **sati**. Sammā pajānanalakkhaṇaṁ **sampajaññan**ti.

Samāpattivaggo pañcamo.

Tatiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Sabbāpi sammādiṭṭhi (Sī, Syā) 2. Asantuṭṭhabhāvo (Sī)

၁၇၄။ ဧကာဒသမေ **သီလဝိပတ္တီ**တိ ဒုဿီလျံ။ **ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တီ**တိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။

၁၇၅။ ဒွါဒသမေ **သီလသမ္ပဒါ**တိ ပရိပုဏ္ဏသီလတာ။ **ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ**တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိကဘာဝေါ။ တေန ကမ္မဿကတသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဈာနသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌီတိ သဗ္ဗာပိ ပဉ္စဝိဓာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ[1] သင်္ဂဟိတာ ဟောတိ။

၁၇၆။ တေရသမေ **သီလဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝိသုဒ္ဓိသမ္ပာပကံ သီလံ။ **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝိသုဒ္ဓိသမ္ပာပိကာ စတုမဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ပဉ္စဝိဓာပိ ဝါ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။

၁၇၇။ စုဒ္ဒသမေ **ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓီ**တိ ဝိသုဒ္ဓိသမ္ပာပိကာ သမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ။ **ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ ပဓာန**န္တိ ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂသမ္ပယုတ္တံ ဝီရိယံ။ တဉှိ တဿာ ဒိဋ္ဌိယာ အနုရူပတ္တာ "ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ ပဓာန"န္တိ ဝုတ္တံ။

၁၇၈။ ပန္နရသမေ **အသန္တုဋ္ဌိတာ စ ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ အညတြ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ကုသလေသု ဓမ္မေသု အသန္တုဋ္ဌိဘာဝေါ[2]။

၁၇၉။ သောဠသမေ **မုဋ္ဌဿစ္စ**န္တိ မုဋ္ဌဿတိဘာဝေါ။ **အသမ္ပဇည**န္တိ အညာဏဘာဝေါ။

၁၈၀။ သတ္တရသမေ အပိလာပနလက္ခဏာ **သတိ**။ သမ္မာ ပဇာနနလက္ခဏံ **သမ္ပဇည**န္တိ။

သမာပတ္တိဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

တတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-သဗ္ဗာပိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ (သီ၊ သျာ) ၂-အသန္တုဋ္ဌဘာဝေါ (သီ)

1. Kodhapeyyāla

181. Ito paresu kujjhanalakkhaṇo **kodho**. Upanandhanalakkhaṇo[1] **upanāho**. Sukatakaraṇamakkhanalakkhaṇo **makkho**. Yugaggāhalakkhaṇo **palāso**[2]. Usūyanalakkhaṇā **issā**. Pañcamaccherabhāvo[3] **macchariyaṁ**. Taṁ sabbampi maccharāyanalakkhaṇaṁ. Katapaṭicchādanalakkhaṇā **māyā**. Kerāṭikalakkhanaṁ **sāṭheyyaṁ**. Alajja nākāro **ahirikaṁ**. Upavādato abhāyanākāro **anottappaṁ**. **Akkodhā**dayo tesaṁ paṭipakkhavasena veditabbā.

185. **Sekkhassa bhikkhuno**ti sattavidhassāpi sekkhassa upari-upariguṇehi parihānāya[4] saṁvattanti, puthujjanassa pana paṭhamataraṁyeva parihānāya saṁvattantīti veditabbā. **Aparihānāyā**ti upari-upariguṇehi aparihānatthāya.

187. **Yathābhataṁ nikkhitto**ti yathā ānetvā[5] nikkhitto, evaṁ niraye patiṭṭhito vāti veditabbo.

190. **Ekacco**ti yassete kodhādayo atthi, so ekacco nāma.

Kodhapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

---

2. Akusalapeyyāla

191-200. **Sāvajjā**ti sadosā. **Anavajjā**ti niddosā. **Dukkhudrayā**ti dukkhavaḍḍhikā. **Sukhudrayā**ti sukhavaḍḍhikā. **Sabyābajjhā**ti sadukkhā. **Abyābajjhā**ti niddukkhā. Ettāvatā vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ[6].

Akusalapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

---

1. Upanāhalakkhaṇo (Ka) 2. Paḷāso (Sī, Syā)
3. Maccherabhāvo (Sī, Syā), pañcamaccherassa bhāvo (Ka)
4. Upari-upariguṇaparihānāya (Sī) 5. Āharitvā (Sī, Syā) 6. Īritaṁ (Ka)

၁-ကောဓပေယျာလ

၁၈၁။ ဣတော ပရေသု ကုဇ္ဈနလက္ခဏော **ကောဓော**။ ဥပနန္ဓနလက္ခဏော[၁] **ဥပနာဟော**။ သုကတကရဏမက္ခနလက္ခဏော **မက္ခော**။ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏော **ပလာသော**[၂]။ ဥသူယနလက္ခဏာ **ဣဿာ**။ ပဉ္စမစ္ဆေရဘာဝေါ[၃] **မစ္ဆရိယံ**။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ မစ္ဆရာယနလက္ခဏံ။ ကတပဋိစ္ဆာဒနလက္ခဏာ **မာယာ**။ ကေရာဋိကလက္ခဏံ **သာဌေယျံ**။ အလဇ္ဇနာကာရော **အဟိရိကံ**။ ဥပဝါဒတော အဘာယနာကာရော **အနောတ္တပ္ပံ**။ **အက္ကောဓာ**ဒယော တေသံ ပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၈၅။ **သေက္ခဿ ဘိက္ခုနော**တိ သတ္တဝိဓဿာပိ သေက္ခဿ ဥပရိဥပရိဂုဏေဟိ ပရိဟာနာယ[၄] သံဝတ္တန္တိ၊ ပုထုဇ္ဇနဿ ပန ပဌမတရံယေဝ ပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အပရိဟာနာယာ**တိ ဥပရိဥပရိဂုဏေဟိ အပရိဟာနတ္ထာယ။

၁၈၇။ **ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော**တိ ယထာ အာနေတွာ[၅] နိက္ခိတ္တော၊ ဧဝံ နိရယေ ပတိဋ္ဌိတော ဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၉၀။ **ဧကစ္စော**တိ ယဿေတေ ကောဓာဒယော အတ္ထိ၊ သော ဧကစ္စော နာမ။

ကောဓပေယျာလံ နိဋ္ဌိတံ။

၂-အကုသလပေယျာလ

၁၉၁-၂၀၀။ **သာဝဇ္ဇာ**တိ သဒောသာ။ **အနဝဇ္ဇာ**တိ နိဒ္ဒောသာ။ **ဒုက္ခုဒြယာ**တိ ဒုက္ခဝဍ္ဎိကာ။ **သုခုဒြယာ**တိ သုခဝဍ္ဎိကာ။ **သဗျာဗဇ္ဈာ**တိ သဒုက္ခာ။ **အဗျာဗဇ္ဈာ**တိ နိဒ္ဒုက္ခာ။ ဧတ္တာဝတာ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ[၆]။

အကုသလပေယျာလံ နိဋ္ဌိတံ။

၁-ဥပနာဟလက္ခဏော (က) ၂-ပဠာသော (သီ၊ သျာ)
၃-မစ္ဆေရဘာဝေါ (သီ၊ သျာ)၊ ပဉ္စမစ္ဆေရဿ ဘာဝေါ (က)
၄-ဥပရိဥပရိဂုဏပရိဟာနာယ (သီ) ၅-အာဟရိတွာ (သီ၊ သျာ) ၆-ဤရိတံ (က)

3. Vinayapeyyāla

201. **Dveme bhikkhave atthavase paṭiccā**ti bhikkhave dve atthe nissāya dve kāraṇāni sandhāya. **Sikkhāpadaṁ paññattan**ti sikkhākoṭṭhāso ṭhapito. **Saṁghasuṭṭhutāyā**ti saṁghassa suṭṭhubhāvāya, "suṭṭhu bhante"ti vatvā sampaṭicchanatthāyāti attho. **Saṁghaphāsutāyā**ti saṁghassa phāsuvihāratthāya. **Dummaṅkūnan**ti dussīlānaṁ. **Pesa lānan**ti piyasīlānaṁ. **Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānan**ti diṭṭhadhamme imasmiṁyeva atta bhāve vītikkamapaccayā paṭiladdhabbānaṁ vadhabandhanādidukkhadhammasaṅkhā tānaṁ[1] āsavānaṁ. **Saṁvarāyā**ti pidahanatthāya. **Samparāyikānan**ti tathārūpānaṁyeva apāyadukkhasaṅkhātānaṁ[2] samparāye uppajjanaka-āsavānaṁ. **Paṭighātāyā**ti paṭisedhana tthāya. **Verānan**ti akusalaverānampi puggalaverānampi. **Vajjānan**ti dosānaṁ. Te eva vā dukkhadhammā vajjanīyattā idha vajjāti[3] adhippetā. **Bhayānan**ti cittutrāsabhayā nampi bhayahetūnaṁ tesaṁyeva dukkhadhammānampi. **Akusalānan**ti akkhamaṭṭhena[4] akusalasaṅkhātānaṁ dukkhadhammānaṁ. **Gihīnaṁ anukampāyā**ti gihīsu ujjhāyantesu paññattasikkhāpadaṁ gihīnaṁ anukampāya paññattaṁ nāma. **Pāpicchānaṁ pakkhu pacchedāyā**ti pāpicchā pakkhaṁ nissāya saṁghaṁ bhindeyyunti tesaṁ pakkhupacchedanatthāya[5]. **Appasannānaṁ pasādāyā**ti pubbe appasannānampi paṇḍitamanussānaṁ sikkhāpadapaññattisampadaṁ disvā pasāduppatti-atthāya. **Pasannānaṁ bhiyyobhāvāyā**ti pasannānaṁ uparūparipasādabhāvāya[6]. **Saddhammaṭṭhitiyā**ti saddhammassa ciraṭṭhitatthaṁ. **Vinayānuggahāyā**ti pañcavidhassāpi vinayassa anuggaṇhanatthāya.

202-230. **Pātimokkhaṁ paññattan**ti bhikkhupātimokkhaṁ bhikkhunipāti mokkhanti duvidhaṁ pātimokkhaṁ paññattaṁ. **Pātimokkhuddeso**ti[7] bhikkhūnaṁ pañca, bhikkhunīnaṁ cattāroti nava pātimokkhuddesā paññattā. **Pātimokkhaṭṭhapanan**ti uposathaṭṭhapanaṁ. **Pavāraṇā paññattā**ti cātuddasikā pannarasikāti dve pavāraṇā paññattā. **Pavāraṇaṭṭhapanaṁ paññattan**ti sāpattikassa bhikkhuno pavāraṇā ñattiyā vattamānāya pavāraṇaṭṭhapanaṁ paññattaṁ.

---

1. Vadhabandhanagarahādīnaṁ dukkhadhammasaṅkhātānaṁ (Sī, Syā)
2. Āpāyikadukkhasaṅkhātānaṁ (Sī, Syā)
3. Vajjanti (Sī)
4. Akkhemaṭṭhena (Sī, Syā)
5. Pakkhachedanatthāya (Sī)
6. Uparūparibhāvāya (Sī)
7. Pātimokkhuddesāti (Sī, Syā)

၃-ဝိနယပေယျာလ

၂၀၁။ **ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ အတ္ထဝသေ ပဋိစ္စာ**တိ ဘိက္ခဝေ ဒွေ အတ္ထေ နိဿာယ ဒွေ ကာရဏာနိ သန္ဓာယ။ **သိက္ခာပဒံ ပညတ္တ**န္တိ သိက္ခာကောဋ္ဌာသော ဌပိတော။ **သံဃသုဋ္ဌုတာယာ**တိ သံဃဿ သုဋ္ဌုဘာဝါယ၊ "သုဋ္ဌု ဘန္တေ"တိ ဝတွာ သမ္ပဋိစ္ဆနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **သံဃဖာသုတာယာ**တိ သံဃဿ ဖာသုဝိဟာရတ္ထာယ။ **ဒုမ္မင်္ကူန**န္တိ ဒုဿီလာနံ။ **ပေသလာန**န္တိ ပိယသီလာနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါန**န္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝီတိက္ကမပစ္စယာ ပဋိလဒ္ဓဗ္ဗာနံ ဝဓဗန္ဓနာဒိဒုက္ခဓမ္မသင်္ခါတာနံ[1] အာသဝါနံ။ **သံဝရာယာ**တိ ပိဒဟနတ္ထာယ။ **သမ္ပရာယိကာန**န္တိ တထာရူပါနံယေဝ အပါယဒုက္ခသင်္ခါတာနံ[2] သမ္ပရာယေ ဥပ္ပဇ္ဇနကအာသဝါနံ။ **ပဋိဃာတာယာ**တိ ပဋိသေဓနတ္ထာယ။ **ဝေရာန**န္တိ အကုသလဝေရာနမ္ပိ ပုဂ္ဂလဝေရာနမ္ပိ။ **ဝဇ္ဇာန**န္တိ ဒေါသာနံ။ တေ ဧဝ ဝါ ဒုက္ခဓမ္မာ ဝဇ္ဇနီယတ္တာ ဣဓ ဝဇ္ဇာတိ[3] အဓိပ္ပေတာ။ **ဘယာန**န္တိ စိတ္တုတြာသဘယာနမ္ပိ ဘယဟေတူနံ တေသံယေဝ ဒုက္ခဓမ္မာနမ္ပိ။ **အကုသလာန**န္တိ အက္ခမဋ္ဌေန[4] အကုသလသင်္ခါတာနံ ဒုက္ခဓမ္မာနံ။ **ဂိဟီနံ အနုကမ္ပာယာ**တိ ဂိဟီသု ဥဇ္ဈာယန္တေသု ပညတ္တသိက္ခာပဒံ ဂိဟီနံ အနုကမ္ပာယ ပညတ္တံ နာမ။ **ပါပိစ္ဆာနံ ပက္ခုပစ္ဆေဒါယာ**တိ ပါပိစ္ဆာ ပက္ခံ နိဿာယ သံဃံ ဘိန္ဒေယျုန္တိ တေသံ ပက္ခုပစ္ဆေဒနတ္ထာယ[5]။ **အပ္ပသန္နာနံ ပသာဒါယာ**တိ ပုဗ္ဗေ အပ္ပသန္နာနမ္ပိ ပဏ္ဍိတမနုဿာနံ သိက္ခာပဒပညတ္တိသမ္ပဒံ ဒိသွာ ပသာဒုပ္ပတ္တိအတ္ထာယ။ **ပသန္နာနံ ဘိယျောဘာဝါယာ**တိ ပသန္နာနံ ဥပရူပရိပသာဒဘာဝါယ[6]။ **သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ**တိ သဒ္ဓမ္မဿ စိရဋ္ဌိတတ္ထံ။ **ဝိနယာနုဂ္ဂဟာယာ**တိ ပဉ္စဝိဓဿာပိ ဝိနယဿ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထာယ။

၂၀၂-၂၃၀။ **ပါတိမောက္ခံ ပညတ္တ**န္တိ ဘိက္ခုပါတိမောက္ခံ ဘိက္ခုနိပါတိမောက္ခန္တိ ဒုဝိဓံ ပါတိမောက္ခံ ပညတ္တံ။ **ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော**တိ[7] ဘိက္ခူနံ ပဉ္စ, ဘိက္ခုနီနံ စတ္တာရောတိ နဝ ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသာ ပညတ္တာ။ **ပါတိမောက္ခဋ္ဌပန**န္တိ ဥပေါသထဋ္ဌပနံ။ **ပဝါရဏာ ပညတ္တာ**တိ စာတုဒ္ဒသိကာ ပန္နရသိကာတိ ဒွေ ပဝါရဏာ ပညတ္တာ။ **ပဝါရဏဋ္ဌပနံ ပညတ္တ**န္တိ သာပတ္တိကဿ ဘိက္ခုနော ပဝါရဏာ ဉတ္တိယာ ဝတ္တမာနာယ ပဝါရဏဋ္ဌပနံ ပညတ္တံ။

၁-ဝဓဗန္ဓနဂရဟာဒီနံ ဒုက္ခဓမ္မသင်္ခါတာနံ (သီ၊ သျာ)
၂-အာပါယိကဒုက္ခသင်္ခါတာနံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝဇ္ဇန္တိ (သီ)
၄-အက္ခေမဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)
၅-ပက္ခဆေဒနတ္ထာယ (သီ)
၆-ဥပရူပရိဘာဝါယ (သီ)
၇-ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသာတိ (သီ၊ သျာ)

Tajjanīyakammādīsu bhikkhū[1] vācāsattīhi vitudantānaṁ Paṇḍukalohitakānaṁ bhikkhūnaṁ **tajjanīyakammaṁ**[2] paññattaṁ. Bālassa abyattassa Seyyasakassa bhikkhuno **niyassakammaṁ**[3] paññattaṁ. Kuladūsake Assajipunabbasuke bhikkhū ārabbha **pabbājanīyakammaṁ**[4] paññattaṁ. Gihīnaṁ akkosakassa Sudhammattherassa **paṭisāraṇīyakammaṁ**[5] paññattaṁ. Āpattiyā adassanādīsu **ukkhepanīyakammaṁ** paññattaṁ. Garukāpattiṁ āpannassa paṭicchannāya āpattiyā **parivāsadānaṁ** paññattaṁ. Parivāse antarāpattiṁ āpannassa **mūlāya paṭikassanaṁ** paññattaṁ. Paṭicchannāyapi appaṭicchannāyapi āpattiyā **mānattadānaṁ** paññattaṁ. Ciṇṇamānattassa **abbhānaṁ** paññattaṁ. Sammā vattantassa **osāraṇīyaṁ** paññattaṁ. Asammāvattanādīsu **nissāraṇīyaṁ** paññattaṁ.

Ehibhikkhūpasampadā saraṇagamanūpasampadā ovādūpasampadā pañhābyākara ṇūpasampadā ñatticatutthakammūpasampadā garudhammūpasampadā ubhatosaṁghe upasampadā dūtena upasampadāti aṭṭhavidhā **upasampadā** paññattā. Ñattikammaṁ nava ṭhānāni gacchatīti evaṁ navaṭṭhānikaṁ **ñattikammaṁ** paññattaṁ. Ñattidutiyakammaṁ satta ṭhānāni gacchatīti evaṁ sattaṭṭhānikameva **ñattidutiyakammaṁ** paññattaṁ. Ñatti catutthakammaṁ satta ṭhānāni gacchatīti evaṁ sattaṭṭhānikameva **ñatticatutthakammaṁ** paññattaṁ. Paṭhamapārājikādīnaṁ paṭhamapaññatti **apaññatte paññattaṁ**. Tesaṁyeva anupaññatti **paññatte anupaññattaṁ**. Dhammasammukhatā vinayasammukhatā saṁghasammukhatā puggalasammukhatāti imassa catubbidhassa sammūkhībhāvassa vasena **sammukhāvinayo** paññatto. Sativepullappattassa khīṇāsavassa acodanatthāya **sativinayo** paññatto. Ummattakassa bhikkhuno **amūḷhavinayo** paññatto. Appaṭiññāya cuditakassa āpattiyā ataraṇatthaṁ[6] **paṭiññātakaraṇaṁ** paññattaṁ. Bahutarānaṁ dhammavādīnaṁ laddhiṁ gahetvā adhikaraṇavūpasamanatthaṁ **yebhuyyasikā** paññattā. Pāpussannassa puggalassa niggaṇhanatthaṁ **tassapāpiyasikā** paññattā. Bhaṇḍanādivasena bahuṁ assā maṇakaṁ katvā āpattiṁ āpannānaṁ bhikkhūnaṁ ṭhapetvā thullavajjaṁ ṭhapetvā gihipaṭi saṁyuttañca avasesāpattīnaṁ vūpasamanatthāya **tiṇavatthārako** paññatto.

Vinayapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

---

1. Bhikkhūnaṁ (Syā, Ka) 2. Vi 4. 1 piṭṭhe. 3. Niyasakammaṁ (Ka) Vi 4. 13 piṭṭhe.
4. Vi 4. 22 piṭṭhe. 5. Vi 4. 37 piṭṭhe. 6. Karaṇatthaṁ (Sī)

တဇ္ဇနီယကမ္မာဒီသု ဘိက္ခူ[1] ဝါစာသတ္တီဟိ ဝိတုဒန္တာနံ ပဏ္ဍုကလောဟိတကာနံ ဘိက္ခူနံ **တဇ္ဇနီယကမ္မံ**[2] ပညတ္တံ။ ဗာလဿ အဗျတ္တဿ သေယျသကဿ ဘိက္ခုနော **နိယဿကမ္မံ**[3] ပညတ္တံ။ ကုလဒူသကေ အဿဇိပုနဗ္ဗသုကေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ **ပဗ္ဗာဇနီယကမ္မံ**[4] ပညတ္တံ။ ဂိဟီနံ အက္ကောသကဿ သုဓမ္မတ္ထေရဿ **ပဋိသာရဏီယကမ္မံ**[5] ပညတ္တံ။ အာပတ္တိယာ အဒဿနာဒီသု **ဥက္ခေပနီယကမ္မံ** ပညတ္တံ။ ဂရုကာပတ္တိံ အာပန္နဿ ပဋိစ္ဆန္နာယ အာပတ္တိယာ **ပရိဝါသဒါနံ** ပညတ္တံ။ ပရိဝါသေ အန္တရာပတ္တိံ အာပန္နဿ **မူလာယ ပဋိကဿနံ** ပညတ္တံ။ ပဋိစ္ဆန္နာယပိ အပ္ပဋိစ္ဆန္နာယပိ အာပတ္တိယာ **မာနတ္တဒါနံ** ပညတ္တံ။ စိဏ္ဏမာနတ္တဿ **အဗ္ဘာနံ** ပညတ္တံ။ သမ္မာ ဝတ္တန္တဿ **ဩသာရဏီယံ** ပညတ္တံ။ အသမ္မာဝတ္တနာဒီသု **နိဿာရဏီယံ** ပညတ္တံ။

ဧဟိဘိက္ခူပသမ္ပဒါ သရဏဂမနူပသမ္ပဒါ ဩဝါဒူပသမ္ပဒါ ပဉ္ဟာဗျာကရဏူပသမ္ပဒါ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မူပသမ္ပဒါ ဂရုဓမ္မူပသမ္ပဒါ ဥဘတောသံဃေ ဥပသမ္ပဒါ ဒူတေန ဥပသမ္ပဒါတိ အဋ္ဌဝိဓာ **ဥပသမ္ပဒါ** ပညတ္တာ။ ဉတ္တိကမ္မံ နဝ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ နဝဋ္ဌာနိကံ **ဉတ္တိကမ္မံ** ပညတ္တံ။ ဉတ္တိဒုတိယကမ္မံ သတ္တ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ သတ္တဋ္ဌာနိကမေဝ **ဉတ္တိဒုတိယကမ္မံ** ပညတ္တံ။ ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မံ သတ္တ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတီတိ ဧဝံ သတ္တဋ္ဌာနိကမေဝ **ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မံ** ပညတ္တံ။ ပဌမပါရာဇိကာဒီနံ ပဌမပညတ္တိ **အပညတ္တေ ပညတ္တံ**။ တေသံယေဝ အနုပညတ္တိ **ပညတ္တေ အနုပညတ္တံ**။ ဓမ္မသမ္မုခတာ ဝိနယသမ္မုခတာ သံဃသမ္မုခတာ ပုဂ္ဂလသမ္မုခတာတိ ဣမဿ စတုဗ္ဗိဓဿ သမ္မုခီဘာဝဿ ဝသေန **သမ္မုခါဝိနယော** ပညတ္တော။ သတိဝေပုလ္လပ္ပတ္တဿ ခီဏာသဝဿ အစောဒနတ္ထာယ **သတိဝိနယော** ပညတ္တော။ ဥမ္မတ္တကဿ ဘိက္ခုနော **အမူဠ္ဟဝိနယော** ပညတ္တော။ အပ္ပဋိညာယ စုဒိတကဿ အာပတ္တိယာ အကရဏတ္ထံ[6] **ပဋိညာတကရဏံ** ပညတ္တံ။ ဗဟုတရာနံ ဓမ္မဝါဒီနံ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ အဓိကရဏဝူပသမနတ္ထံ **ယေဘုယျသိကာ** ပညတ္တာ။ ပါပုဿန္နဿ ပုဂ္ဂလဿ နိဂ္ဂဏှနတ္ထံ **တဿပါပိယသိကာ** ပညတ္တာ။ ဘဏ္ဍနာဒိဝသေန ဗဟုံ အဿာမဏကံ ကတွာ အာပတ္တိံ အာပန္နာနံ ဘိက္ခူနံ ဌပေတွာ ထုလ္လဝဇ္ဇံ ဌပေတွာ ဂိဟိပဋိသံယုတ္တဉ္စ အဝသေသာပတ္တီနံ ဝူပသမနတ္ထာယ **တိဏဝတ္ထာရကော** ပညတ္တော။

ဝိနယပေယျာလံ နိဋ္ဌိတံ။

၁-ဘိက္ခူနံ (သျာ၊ က) ၂-ဝိ ၄-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-နိယဿကမ္မံ (က) ဝိ ၄-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၄-၂၂-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၄-၃၇-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ကရဏတ္ထံ (သီ)

4. Rāgapeyyāla

231. **Rāgassa bhikkhave abhiññāyā**ti pañcakāmaguṇikarāgassa abhijānanatthaṁ paccakkhakaraṇatthaṁ. **Pariññāyā**ti parijānanatthaṁ. **Parikkhayāyā**ti parikkhayagamanatthaṁ. **Pahānāyā**ti pajahanatthaṁ. **Khayāya vayāyā**ti khayavayagamanatthaṁ. **Virā gāyā**ti virajjanatthaṁ. **Nirodhāyā**ti nirujjhanatthaṁ. **Cāgāyā**ti cajanatthaṁ. **Paṭinissa ggāyā**ti paṭinissajjanatthaṁ.

232-246. **Thambhassā**ti kodhamānavasena thaddhabhāvassa. **Sārambhassā**ti kāraṇuttariyalakkhaṇassa sārambhassa. **Mānassā**ti navavidhamānassa. **Atimānassā**ti atikkamitvā maññanamānassa. **Madassā**ti majjanākāramadassa. **Pamādassā**ti sativippa vāsassa, pañcasu kāmaguṇesu cittavossaggassa. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Rāgapeyyālaṁ niṭṭhitaṁ.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Dukanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

၄-ရာဂပေယျာလ

၂၃၁။ **ရာဂဿ ဘိက္ခဝေ အဘိညာယာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿ အဘိဇာနနတ္ထံ ပစ္စက္ခကရဏတ္ထံ။ **ပရိညာယာ**တိ ပရိဇာနနတ္ထံ။ **ပရိက္ခယာယာ**တိ ပရိက္ခယဂမနတ္ထံ။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဇဟနတ္ထံ။ **ခယာယ ဝယာယာ**တိ ခယဝယဂမနတ္ထံ။ **ဝိရာဂါယာ**တိ ဝိရဇ္ဇနတ္ထံ။ **နိရောဓာယာ**တိ နိရုဇ္ဈနတ္ထံ။ **စာဂါယာ**တိ စဇနတ္ထံ။ **ပဋိနိဿဂ္ဂါယာ**တိ ပဋိနိဿဇ္ဇနတ္ထံ။

၂၃၂-၂၄၆။ **ထမ္ဘဿာ**တိ ကောဓမာနဝသေန ထဒ္ဓဘာဝဿ။ **သာရမ္ဘဿာ**တိ ကာရဏုတ္တရိယလက္ခဏဿ သာရမ္ဘဿ။ **မာနဿာ**တိ နဝဝိဓမာနဿ။ **အတိမာနဿာ**တိ အတိက္ကမိတွာ မညနမာနဿ။ **မဒဿာ**တိ မဇ္ဇနာကာရမဒဿ။ **ပမာဒဿာ**တိ သတိဝိပ္ပဝါသဿ၊ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု စိတ္တဝေါဿဂ္ဂဿ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ရာဂပေယျာလံ နိဋ္ဌိတံ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒုကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Tikanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Bālavagga 1. Bhayasuttavaṇṇanā

1. Tikanipātassa paṭhame **bhayānī**ti-ādīsu **bhayan**ti cittutrāso. **Upaddavo**ti anekaggatākāro. **Upasaggo**ti upasaṭṭhākāro tattha tattha lagganākāro.

Tesaṁ evaṁ nānatthaṁ veditabbaṁ—pabbatavisamanissitā corā janapada vāsīnaṁ pesenti “mayaṁ asukadivase nāma tumhākaṁ gāmaṁ paharissāmā”ti[1]. Te taṁ pavattiṁ sutakālato paṭṭhāya bhayaṁ santāsaṁ āpajjanti. Ayaṁ **cittutrāso** nāma. “Yathā no te[2] corā kupitā anatthampi āvaheyyun”ti[3] hatthasāraṁ gahetvā dvipadacatuppadehi saddhiṁ araññaṁ pavisitvā tattha tattha bhūmiyaṁ nipajjanti ḍaṁsamakasādīhi khajjamānā, gumbantarāni pavisantā khāṇukaṇṭake maddanti. Tesaṁ evaṁ vicarantānaṁ vikkhittabhāvo **anekaggatākāro** nāma. Tato coresu yathāvutte divase anāgacchantesu “tucchakasāsanaṁ bhavissati, gāmaṁ pavisissāmā”ti saparikkhārā gāmaṁ pavisanti. Atha tesaṁ paviṭṭhabhāvaṁ ñatvā gāmaṁ parivāretvā dvāre aggiṁ datvā manusse ghātetvā corā sabbaṁ vibhavaṁ vilumpitvā gacchanti. Tesu ghātitāvasesā aggiṁ nibbāpetvā koṭṭhakacchāyābhitticchāyādīsu tattha tattha laggitvā nisīdanti naṭṭhaṁ anusocamānā. Ayaṁ **upasaṭṭhākāro lagganākāro** nāma.

Naḷāgārāti naḷehi channapaṭicchanna-agārā. Sesasambhārā panettha rukkhamayā honti. **Tiṇāgāre**pi eseva nayo. **Kūṭāgārānī**ti kūṭasaṅgahitāni agārāni. **Ullittāvalittānī**ti anto ca bahi ca littāni. **Nivātānī**ti nivāritavātappavesāni. **Phusitaggaḷānī**ti chekehi vaḍḍhakīhi

1. Vilumpissāmāti (Syā, Ka)
2. Yathā te (Sī), kathaṁ no (Syā)
3. Kareyyunti (Syā, Ka)

တိကနိပါတ

၁-ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-ဗာလဝဂ္ဂ ၁-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ တိကနိပါတဿ ပဌမေ **ဘယာနီ**တိအာဒီသု **ဘယ**န္တိ စိတ္တုတြာသော။ **ဥပဒ္ဒဝေါ**တိ အနေကဂ္ဂတာကာရော။ **ဥပသဂ္ဂေါ**တိ ဥပသဋ္ဌာကာရော တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂနာကာရော။

တေသံ ဧဝံ နာနတ္ထံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ပဗ္ဗတဝိသမနိဿိတာ စောရာ ဇနပဒဝါသီနံ ပေသေန္တိ “မယံ အသုကဒိဝသေ နာမ တုမှာကံ ဂါမံ ပဟရိဿာမာ”တိ[1]။ တေ တံ ပဝတ္တိံ သုတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘယံ သန္တာသံ အာပဇ္ဇန္တိ။ အယံ **စိတ္တုတြာသော** နာမ။ “ယထာ နော တေ[2] စောရာ ကုပိတာ အနတ္ထမ္ပိ အာဝဟေယျု”န္တိ[3] ဟတ္ထသာရံ ဂဟေတွာ ဒွိပဒစတုပ္ပဒေဟိ သဒ္ဓိံ အရညံ ပဝိသိတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဘူမိယံ နိပဇ္ဇန္တိ ဍံသမကသာဒီဟိ ခဇ္ဇမာနာ၊ ဂုမ္ဗန္တရာနိ ပဝိသန္တာ ခါဏုကဏ္ဋကေ မဒ္ဒန္တိ။ တေသံ ဧဝံ ဝိစရန္တာနံ ဝိက္ခိတ္တဘာဝေါ **အနေကဂ္ဂတာကာရော** နာမ။ တတော စောရေသု ယထာဝုတ္တေ ဒိဝသေ အနာဂစ္ဆန္တေသု “တုစ္ဆကသာသနံ ဘဝိဿတိ၊ ဂါမံ ပဝိသိဿာမာ”တိ သပရိက္ခာရာ ဂါမံ ပဝိသန္တိ။ အထ တေသံ ပဝိဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ ဂါမံ ပရိဝါရေတွာ ဒွါရေ အဂ္ဂိံ ဒတွာ မနုဿေ ဃာတေတွာ စောရာ သဗ္ဗံ ဝိဘဝံ ဝိလုမ္ပိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ တေသု ဃာတိတာဝသေသာ အဂ္ဂိံ နိဗ္ဗာပေတွာ ကောဋ္ဌကစ္ဆာယာဘိတ္တိစ္ဆာယာဒီသု တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂိတွာ နိသီဒန္တိ နဋ္ဌံ အနုသောစမာနာ။ အယံ **ဥပသဋ္ဌာကာရော လဂ္ဂနာကာရော** နာမ။

နဠာဂါရာတိ နဠေဟိ ဆန္နပဋိစ္ဆန္နအဂါရာ။ သေသသမ္ဘာရာ ပနေတ္ထ ရုက္ခမယာ ဟောန္တိ။ **တိဏာဂါရေ**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ကူဋာဂါရာနီ**တိ ကူဋသင်္ဂဟိတာနိ အဂါရာနိ။ **ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာနီ**တိ အန္တော စ ဗဟိ စ လိတ္တာနိ။ **နိဝါတာနီ**တိ နိဝါရိတဝါတပ္ပဝေသာနိ။ **ဖုသိတဂ္ဂဠာနီ**တိ ဆေကေဟိ ဝဍ္ဎကီဟိ

၁-ဝိလုမ္ပိဿာမာတိ (သျာ၊ က)
၂-ယထာ တေ (သီ)၊ ကထံ နော (သျာ)
၃-ကရေယျုန္တိ (သျာ၊ က)

katattā piṭṭhasaṁghāṭamhi suṭṭhu phusitakavāṭāni. **Pihitavātapānānī**ti yuttavātapānāni. Iminā padadvayena kavāṭavātapānānaṁ niccapihitataṁ akathetvā sampattiyeva kathitā. Icchiticchitakkhaṇe pana tāni pidhīyanti ca vivarīyanti ca.

Bālato uppajjantīti bālameva nissāya uppajjanti. Bālo hi apaṇḍitapuriso rajjaṁ vā oparajjaṁ vā aññaṁ vā pana mahantaṁ ṭhānaṁ patthento katipaye attanā sadise vidhavaputte mahādhutte gahetvā "etha ahaṁ tumhe issare karissāmī"ti pabbatagahanādīni nissāya antamante gāme paharanto dāmarikabhāvaṁ jānāpetvā anupubbena nigamepi janapadepi paharati. Manussā gehāni chaḍḍetvā khemaṭṭhānaṁ patthayamānā pakkamanti. Te nissāya vasantā bhikkhūpi bhikkhuniyopi attano attano vasanaṭṭhānāni pahāya pakkamanti. Gatagataṭṭhāne bhikkhāpi senāsanampi dullabhaṁ hoti. Evaṁ catunnampi parisānaṁ bhayaṁ āgatameva hoti. Pabbajitesupi dve bālā bhikkhū aññamaññaṁ vivādaṁ paṭṭhapetvā codanaṁ ārabhanti. Iti Kosambivāsikānaṁ viya mahākalaho uppajjati. Catunnaṁ parisānaṁ bhayaṁ āgatameva hotīti evaṁ yāni kānici bhayāni uppajjanti, sabbāni tāni bālato uppajjantīti yathānusandhinā desanaṁ niṭṭhapesi.

2. Lakkhaṇasuttavaṇṇanā

2. Dutiye kāyadvārādipavattaṁ kammaṁ lakkhaṇaṁ sañjānanakāraṇaṁ assāti **kammalakkhaṇo. Apadānasobhanī paññā**ti yā paññā nāma apadānena sobhati, bālā ca paṇḍitā ca attano attano cariteneva pākaṭā hontīti attho. Bālena hi gatamaggo rukkhagacchagāmanigamādīni jhāpetvā gacchantassa indaggino gatamaggo viya hoti, jhāmaṭṭhānamattameva aṅgāramasichārikāsamākulaṁ paññāyati. Paṇḍitena gatamaggo kusobbhādayo pūretvā vividhasassasampadaṁ āvahamānena catudīpikameghena gatamaggo viya hoti. Yathā tena gatamagge udakapūrāni ceva vividhasassaphalāphalāni ca tāni tāni ṭhānāni paññāyanti, evaṁ paṇḍitena gatamagge sampattiyova paññāyanti no vipattiyoti. Sesamettha uttānatthameva.

ကတတ္တာ ပိဋ္ဌသံဃာဋမှိ သုဋ္ဌု ဖုသိတကဝါဋာနိ။ **ပိဟိတဝါတပါနာနီ**တိ ယုတ္တဝါတပါနာနိ။ ဣမိနာ ပဒဒွယေန ကဝါဋဝါတပါနာနံ နိစ္စပိဟိတတံ အကထေတွာ သမ္ပတ္တိယေဝ ကထိတာ။ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ပန တာနိ ပိဓီယန္တိ စ ဝိဝရီယန္တိ စ။

ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဗာလမေဝ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဗာလော ဟိ အပဏ္ဍိတပုရိသော ရဇ္ဇံ ဝါ ဩပရဇ္ဇံ ဝါ အညံ ဝါ ပန မဟန္တံ ဌာနံ ပတ္ထေန္တော ကတိပယေ အတ္တနာ သဒိသေ ဝိဓဝပုတ္တေ မဟာဓုတ္တေ ဂဟေတွာ "ဧထ အဟံ တုမှေ ဣဿရေ ကရိဿာမီ"တိ ပဗ္ဗတဂဟနာဒီနိ နိဿာယ အန္တမန္တေ ဂါမေ ပဟရန္တော ဒါမရိကဘာဝံ ဇာနာပေတွာ အနုပုဗ္ဗေန နိဂမေပိ ဇနပဒေပိ ပဟရတိ။ မနုဿာ ဂေဟာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ခေမဋ္ဌာနံ ပတ္ထယမာနာ ပက္ကမန္တိ။ တေ နိဿာယ ဝသန္တာ ဘိက္ခူပိ ဘိက္ခုနိယောပိ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနာနိ ပဟာယ ပက္ကမန္တိ။ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဘိက္ခာပိ သေနာသနမ္ပိ ဒုလ္လဘံ ဟောတိ။ ဧဝံ စတုန္နမ္ပိ ပရိသာနံ ဘယံ အာဂတမေဝ ဟောတိ။ ပဗ္ဗဇိတေသုပိ ဒွေ ဗာလာ ဘိက္ခူ အညမညံ ဝိဝါဒံ ပဋ္ဌပေတွာ စောဒနံ အာရဘန္တိ။ ဣတိ ကောသမ္ဗိဝါသိကာနံ ဝိယ မဟာကလဟော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ စတုန္နံ ပရိသာနံ ဘယံ အာဂတမေဝ ဟောတီတိ ဧဝံ ယာနိ ကာနိစိ ဘယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဗာလတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ယထာနုသန္ဓိနာ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေသိ။

၂-လက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ ကာယဒွါရာဒိပဝတ္တံ ကမ္မံ လက္ခဏံ သဉ္ဇာနနကာရဏံ အဿာတိ **ကမ္မလက္ခဏော။ အပဒါနသောဘနီ ပညာ**တိ ယာ ပညာ နာမ အပဒါနေန သောဘတိ၊ ဗာလာ စ ပဏ္ဍိတာ စ အတ္တနော အတ္တနော စရိတေနေဝ ပါကဋာ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ဗာလေန ဟိ ဂတမဂ္ဂေါ ရုက္ခဂစ္ဆဂါမနိဂမာဒီနိ ဈာပေတွာ ဂစ္ဆန္တဿ ဣန္ဒဂ္ဂိနော ဂတမဂ္ဂေါ ဝိယ ဟောတိ၊ ဈာမဋ္ဌာနမတ္တမေဝ အင်္ဂါရမသိဆာရိကာသမာကုလံ ပညာယတိ။ ပဏ္ဍိတေန ဂတမဂ္ဂေါ ကုသောဗ္ဘာဒယော ပူရေတွာ ဝိဝိဓသဿသမ္ပဒံ အာဝဟမာနေန စတုဒီပိကမေဃေန ဂတမဂ္ဂေါ ဝိယ ဟောတိ။ ယထာ တေန ဂတမဂ္ဂေ ဥဒကပူရာနိ စေဝ ဝိဝိဓသဿဖလာဖလာနိ စ တာနိ တာနိ ဌာနာနိ ပညာယန္တိ၊ ဧဝံ ပဏ္ဍိတေန ဂတမဂ္ဂေ သမ္ပတ္တိယောဝ ပညာယန္တိ နော ဝိပတ္တိယောတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

3. Cintīsuttavaṇṇanā

3. Tatiye **bālalakkhaṇānī**ti "bālo ayan"ti etehi lakkhīyati ñāyatīti bālalakkhaṇāni. Tānevassa sañjānanakāraṇānīti **bālanimittāni. Bālāpadānānī**ti bālassa apadānāni[1]. **Duccintitacintī**ti cintayanto abhijjhābyāpādamicchādassanavasena duccintitameva cinteti. **Dubbhāsitabhāsī**ti bhāsamānopi musāvādādibhedaṁ dubbhāsitameva bhāsati. **Dukkaṭakammakārī**ti karontopi pāṇātipātādivasena dukkaṭakammameva karoti. **Paṇḍita lakkhaṇānī**ti-ādi vuttānusāreneva veditabbaṁ. **Sucintitacintī**ti-ādīni cettha manosucaritādīnaṁ vasena yojetabbāni.

4. Accayasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **accayaṁ accayato na passatī**ti attano aparādhaṁ aparādhato na passati. **Accayato disvā yathādhammaṁ nappaṭikarotī**ti "aparaddhaṁ mayā"ti ñatvāpi yo dhammo, taṁ na karoti, daṇḍakammaṁ āharitvā accayaṁ na deseti nakkhamāpeti. **Accayaṁ desentassa yathādhammaṁ nappaṭiggaṇhātī**ti parassa "viraddhaṁ mayā"ti ñatvā daṇḍakammaṁ āharitvā khamāpentassa nakkhamati. Sukkapakkho vuttapaṭi pakkhato veditabbo.

5. Ayonisosuttavaṇṇanā

5. Pañcame **ayoniso pañhaṁ kattā hotī**ti "kati nu kho Udāyi anussatiṭṭhānānī"ti vutte "pubbenivāso anussatiṭṭhānaṁ bhavissatī"ti cintetvā Lāḷudāyitthero viya anupāya cintāya apañhameva pañhanti kattā hoti. **Ayoniso pañhaṁ vissajjetā hotī**ti evaṁ cintitaṁ pana pañhaṁ vissajjentopi "idha bhante bhikkhu anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātin"ti-ādinā nayena soyeva thero viya ayoniso vissa jjetā hoti, apañhameva pañhanti katheti. **Parimaṇḍalehi padabyañjanehī**ti ettha pada meva atthassa byañjanato padabyañjanaṁ. Taṁ akkharapāripūriṁ katvā dasavidhaṁ byañjanabuddhiṁ

1. Bālassa caritāpadānānīti bālāpadānāni (Sī) Ma-Ṭṭha 4. 149 piṭṭhepi passitabbaṁ.

၃-စိန္တီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယေ **ဗာလလက္ခဏာနီ**တိ “ဗာလော အယ”န္တိ ဧတေဟိ လက္ခီယတိ ဉာယတီတိ ဗာလလက္ခဏာနိ။ တာနေဝဿ သဉ္ဇာနနကာရဏာနီတိ **ဗာလနိမိတ္တာနိ။ ဗာလာပဒါနာနီ**တိ ဗာလဿ အပဒါနာနိ[၁]။ **ဒုစ္စိန္တိတစိန္တီ**တိ စိန္တယန္တော အဘိဇ္ဈာဗျာပါဒမိစ္ဆာဒဿနဝသေန ဒုစ္စိန္တိတမေဝ စိန္တေတိ။ **ဒုဗ္ဘာသိတဘာသီ**တိ ဘာသမာနောပိ မုသာဝါဒါဒိဘေဒံ ဒုဗ္ဘာသိတမေဝ ဘာသတိ။ **ဒုက္ကဋကမ္မကာရီ**တိ ကရောန္တောပိ ပါဏာတိပါတာဒိဝသေန ဒုက္ကဋကမ္မမေဝ ကရောတိ။ **ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနီ**တိအာဒိ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သုစိန္တိတစိန္တီ**တိအာဒီနိ စေတ္ထ မနောသုစရိတာဒီနံ ဝသေန ယောဇေတဗ္ဗာနိ။

၄-အစ္စယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **အစ္စယံ အစ္စယတော န ပဿတီ**တိ အတ္တနော အပရာဓံ အပရာဓတော န ပဿတိ။ **အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ နပ္ပဋိကရောတီ**တိ “အပရဒ္ဓံ မယာ”တိ ဉတွာပိ ယော ဓမ္မော၊ တံ န ကရောတိ၊ ဒဏ္ဍကမ္မံ အာဟရိတွာ အစ္စယံ န ဒေသေတိ နက္ခမာပေတိ။ **အစ္စယံ ဒေသေန္တဿ ယထာဓမ္မံ နပ္ပဋိဂ္ဂဏှာတီ**တိ ပရဿ “ဝိရဒ္ဓံ မယာ”တိ ဉတွာ ဒဏ္ဍကမ္မံ အာဟရိတွာ ခမာပေန္တဿ နက္ခမတိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခတော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅-အယောနိသောသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ **အယောနိသော ပဉှံ ကတ္တာ ဟောတီ**တိ “ကတိ နု ခေါ ဥဒါယိ အနုဿတိဋ္ဌာနာနီ”တိ ဝုတ္တေ “ပုဗ္ဗေနိဝါသော အနုဿတိဋ္ဌာနံ ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ လာဠုဒါယိတ္ထေရော ဝိယ အနုပါယစိန္တာယ အပဉှမေဝ ပဉှန္တိ ကတ္တာ ဟောတိ။ **အယောနိသော ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတာ ဟောတီ**တိ ဧဝံ စိန္တိတံ ပန ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေန္တောပိ “ဣဓ ဘန္တေ ဘိက္ခု အနေကဝိဟိတံ ပုဗ္ဗေနိဝါသံ အနုဿရတိ။ သေယျထိဒံ၊ ဧကမ္ပိ ဇာတိ”န္တိအာဒိနာ နယေန သောယေဝ ထေရော ဝိယ အယောနိသော ဝိဿဇ္ဇေတာ ဟောတိ၊ အပဉှမေဝ ပဉှန္တိ ကထေတိ။ **ပရိမဏ္ဍလေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟီ**တိ ဧတ္ထ ပဒမေဝ အတ္ထဿ ဗျဉ္ဇနတော ပဒဗျဉ္ဇနံ။ တံ အက္ခရပါရိပူရိံ ကတွာ ဒသဝိဓံ ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိံ

၁-ဗာလဿ စရိတာပဒါနာနီတိ ဗာလာပဒါနာနိ (သီ) မ-ဋ္ဌ ၄-၁၄၉-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

aparihāpetvā vuttaṁ parimaṇḍalaṁ nāma hoti, evarūpehi padabyañjanehīti attho. **Siliṭṭhehī**ti padasiliṭṭhatāya siliṭṭhehi. **Upagatehī**ti atthañca kāraṇañca upagatehi. **Nābbhanumoditā**ti evaṁ yoniso sabbaṁ kāraṇasampannaṁ katvāpi vissajjitaṁ parassa pañhaṁ nābhinumodati nābhinandati Sāriputtattherassa pañhaṁ Lāḷudāyitthero viya. Yathāha—

> "Aṭṭhānaṁ kho etaṁ āvuso Sāriputta anavakāso, yaṁ so atikkammeva kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ[1] devānaṁ sahabyataṁ aññataraṁ mano mayaṁ kāyaṁ upapanno saññāvedayitanirodhaṁ samāpajjeyyāpi vuṭṭhaheyyāpi, natthetaṁ ṭhānan"ti[2].

Yoniso pañhaṁ kattāti-ādīsu Ānandatthero viya yonisova pañhaṁ cintetvā yoniso vissajjitā hoti. Thero hi "kati nu kho Ānanda anussatiṭṭhānānī"ti pucchito "ayaṁ pañho bhavissatī"ti yoniso cintetvā yoniso vissajjento āha "idha bhante bhikkhu vivicceva kāmehi -pa-catutthajjhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ bhante anussatiṭṭhānaṁ evaṁ bhāvitaṁ evaṁbahulīkataṁ diṭṭhadhammasukhavihārāya saṁvattatī"ti. **Abbhanumoditā hotī**ti Tathāgato viya yoniso abbhanumoditā hoti. Tathāgato hi Ānandattherena pañhe vissajjite "sādhu sādhu Ānanda, tena hi tvaṁ Ānanda imampi chaṭṭhaṁ anussatiṭṭhānaṁ dhārehi. Idhānanda bhikkhu satova abhikkamati satova paṭikkamatī"ti-ādimāha. Chaṭṭhādīni uttānatthāneva.

9. Khatasuttavaṇṇanā

9. Navame sukkapakkho pubbabhāge dasahipi kusalakammapathehi paricchinno, upari yāva arahattamaggā labbhati. **Bahuñca puññaṁ pasavatī**ti ettha lokiyalokuttaramissakapuññaṁ kathitaṁ.

10. Malasuttavaṇṇanā

10. Dasame dussīlabhāvo dussīlyaṁ, dussīlyameva malaṁ **dussīlyamalaṁ.** Kenaṭṭhena malanti? Anudahanaṭṭhena duggandhaṭṭhena kiliṭṭhakaraṇaṭṭhena ca. Tañhi nirayādīsu apāyesu anudahatīti anudahanaṭṭhenapi malaṁ. Tena

1. Kabaḷiṁkārabhakkhānaṁ (Sī) 2. Aṁ 2. 169 piṭṭhe.

အပရိဟာပေတွာ ဝုတ္တံ ပရိမဏ္ဍလံ နာမ ဟောတိ၊ ဧဝရူပေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟီတိ အတ္ထော။ **သိလိဋ္ဌေဟီ**တိ ပဒသိလိဋ္ဌတာယ သိလိဋ္ဌေဟိ။ **ဥပဂတေဟီ**တိ အတ္ထဉ္စ ကာရဏဉ္စ ဥပဂတေဟိ။ **နာဗ္ဘနုမောဒိတာ**တိ ဧဝံ ယောနိသော သဗ္ဗံ ကာရဏသမ္ပန္နံ ကတွာပိ ဝိဿဇ္ဇိတံ ပရဿ ပဉှံ နာဘိနုမောဒတိ နာဘိနန္ဒတိ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပဉှံ လာဠုဒါယိတ္ထေရော ဝိယ။ ယထာဟ—

> "အဋ္ဌာနံ ခေါ ဧတံ အာဝုသော သာရိပုတ္တ အနဝကာသော၊ ယံ သော အတိက္ကမ္မေဝ ကဗဠီကာရာဟာရဘက္ခာနံ[၁] ဒေဝါနံ သဟဗျတံ အညတရံ မနောမယံ ကာယံ ဥပပန္နော သညာဝေဒယိတနိရောဓံ သမာပဇ္ဇေယျာပိ ဝုဋ္ဌဟေယျာပိ၊ နတ္ထေတံ ဌာန"န္တိ[၂]။

ယောနိသော ပဉှံ ကတ္တာတိအာဒီသု အာနန္ဒတ္ထေရော ဝိယ ယောနိသောဝ ပဉှံ စိန္တေတွာ ယောနိသော ဝိဿဇ္ဇိတာ ဟောတိ။ ထေရော ဟိ "ကတိ နု ခေါ အာနန္ဒ အနုဿတိဋ္ဌာနာနီ"တိ ပုစ္ဆိတော "အယံ ပဉှော ဘဝိဿတီ"တိ ယောနိသော စိန္တေတွာ ယောနိသော ဝိဿဇ္ဇေန္တော အာဟ "ဣဓ ဘန္တေ ဘိက္ခု ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ။ပ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ ဣဒံ ဘန္တေ အနုဿတိဋ္ဌာနံ ဧဝံဘာဝိတံ ဧဝံဗဟုလီကတံ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာယ သံဝတ္တတီ"တိ။ **အဗ္ဘနုမောဒိတာ ဟောတီ**တိ တထာဂတော ဝိယ ယောနိသော အဗ္ဘနုမောဒိတာ ဟောတိ။ တထာဂတော ဟိ အာနန္ဒတ္ထေရေန ပဉှေ ဝိဿဇ္ဇိတေ "သာဓု သာဓု အာနန္ဒ၊ တေန ဟိ တွံ အာနန္ဒ ဣမမ္ပိ ဆဋ္ဌံ အနုဿတိဋ္ဌာနံ ဓာရေဟိ။ ဣဓာနန္ဒ ဘိက္ခု သတောဝ အဘိက္ကမတိ သတောဝ ပဋိက္ကမတီ"တိအာဒိမာဟ။ ဆဋ္ဌာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၉-ခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ သုက္ကပက္ခော ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒသဟိပိ ကုသလကမ္မပထေဟိ ပရိစ္ဆိန္နော၊ ဥပရိ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ လဗ္ဘတိ။ **ဗဟုဉ္စ ပုညံ ပသဝတီ**တိ ဧတ္ထ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကပုညံ ကထိတံ။

၁၀-မလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ ဒုဿီလဘာဝေါ ဒုဿီလျံ၊ ဒုဿီလျမေဝ မလံ **ဒုဿီလျမလံ။** ကေနဋ္ဌေန မလန္တိ? အနုဒဟနဋ္ဌေန ဒုဂ္ဂန္ဓဋ္ဌေန ကိလိဋ္ဌကရဏဋ္ဌေန စ။ တဉှိ နိရယာဒီသု အပါယေသု အနုဒဟတီတိ အနုဒဟနဋ္ဌေနပိ မလံ။ တေန

၁-ကဗဠိံကာရဘက္ခာနံ (သီ) ၂-အံ ၂-၁၆၉-ပိဋ္ဌေ။

samannāgato puggalo mātāpitūnampi santike bhikkhusaṁghassāpi antare bodhicetiyaṭṭhānesupi jigucchanīyo hoti, sabbadisāsu cassa “evarūpaṁ kira tena pāpakammaṁ katan”ti avaṇṇagandho vāyatīti duggandhaṭṭhenapi malaṁ. Tena ca samannāgato puggalo gatagataṭṭhāne upatāpañceva labhati, kāyakammādīni cassa asucīni honti apabha ssārānīti[1] kiliṭṭhakaraṇaṭṭhenapi malaṁ. Apica taṁ devamanussasampattiyo ceva nibbānasampattiñca milāpetīti milāpanaṭṭhenapi malanti veditabbaṁ. Issāmalamaccheramalesupi eseva nayo.

Bālavaggo paṭhamo.

---

2. Rathakāravagga 1. Ñātasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **ñāto**ti paññāto pākaṭo. **Ananulomike**ti sāsanassa na anulometīti ananulomikaṁ, tasmiṁ ananulomike. **Kāyakamme**ti pāṇātipātādimhi kāya duccarite. Oḷārikaṁ vā etaṁ, na evarūpe samādapetuṁ sakkoti. Disā namassituṁ vaṭṭati, bhūtabaliṁ kātuṁ vaṭṭatīti evarūpe samādapeti gaṇhāpeti. **Vacīkamme**pi musāvādādīni oḷārikāni, attano santakaṁ parassa adātukāmena “natthī”ti ayaṁ vañcanamusāvādo[2] nāma vattuṁ vaṭṭatīti evarūpe samādapeti. **Manokamme**pi abhijjhādayo oḷārikā, kammaṭṭhānaṁ visaṁvādetvā kathento pana ananulomikesu dhammesu samādapeti nāma Dakkhiṇavihāravāsitthero viya. Taṁ kira theraṁ eko upaṭṭhāko amaccaputto upasaṅkamitvā “mettāyantena paṭhamaṁ kīdise puggale mettāyitabban”ti pucchi. Thero sabhāgavisabhāgaṁ anācikkhitvā “piyapuggale”ti āha. Tassa ca bhariyā piyā hoti manāpā, so taṁ ārabbha mettāyanto ummādaṁ pāpuṇi. Kathaṁ panesa bahujana-ahitāya paṭipanno hotīti? Evarūpassa hi saddhivihārikādayo ceva upaṭṭhākādayo ca tesaṁ ārakkhadevatā ādiṁ katvā tāsaṁ tāsaṁ mittabhūtā yāva

---

1. Aparāyanānīti (Ka) 2. Vaḷañjamusāvādo (Sī)

သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော မာတာပိတူနမ္ပိ သန္တိကေ ဘိက္ခုသံဃဿာပိ အန္တရေ ဗောဓိစေတိယဋ္ဌာနေသုပိ ဇိဂုစ္ဆနီယော ဟောတိ၊ သဗ္ဗဒိသာသု စဿ “ဧဝရူပံ ကိရ တေန ပါပကမ္မံ ကတ”န္တိ အဝဏ္ဏဂန္ဓော ဝါယတီတိ ဒုဂ္ဂန္ဓဋ္ဌေနပိ မလံ။ တေန စ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဥပတာပဉ္စေဝ လဘတိ၊ ကာယကမ္မာဒီနိ စဿ အသုစီနိ ဟောန္တိ အပဘဿရာနီတိ[1] ကိလိဋ္ဌကရဏဋ္ဌေနပိ မလံ။ အပိစ တံ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိယော စေဝ နိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တိဉ္စ မိလာပေတီတိ မိလာပနဋ္ဌေနပိ မလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဿာမလမစ္ဆေရမလေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဗာလဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-ရထကာရဝဂ္ဂ ၁-ဉာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ဉာတော**တိ ပညာတော ပါကဋော။ **အနနုလောမိကေ**တိ သာသနဿ န အနုလောမေတီတိ အနနုလောမိကံ၊ တသ္မိံ အနနုလောမိကေ။ **ကာယကမ္မေ**တိ ပါဏာတိပါတာဒိမှိ ကာယဒုစ္စရိတေ။ ဩဠာရိကံ ဝါ ဧတံ၊ န ဧဝရူပေ သမာဒပေတုံ သက္ကောတိ။ ဒိသာ နမဿိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဘူတဗလိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဧဝရူပေ သမာဒပေတိ ဂဏှာပေတိ။ **ဝစီကမ္မေ**ပိ မုသာဝါဒါဒီနိ ဩဠာရိကာနိ၊ အတ္တနော သန္တကံ ပရဿ အဒါတုကာမေန “နတ္ထီ”တိ အယံ ဝဉ္စနမုသာဝါဒေါ[2] နာမ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ ဧဝရူပေ သမာဒပေတိ။ **မနောကမ္မေ**ပိ အဘိဇ္ဈာဒယော ဩဠာရိကာ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိသံဝါဒေတွာ ကထေန္တော ပန အနနုလောမိကေသု ဓမ္မေသု သမာဒပေတိ နာမ ဒက္ခိဏဝိဟာရဝါသိတ္ထေရော ဝိယ။ တံ ကိရ ထေရံ ဧကော ဥပဋ္ဌာကော အမစ္စပုတ္တော ဥပသင်္ကမိတွာ “မေတ္တာယန္တေန ပဌမံ ကီဒိသေ ပုဂ္ဂလေ မေတ္တာယိတဗ္ဗ”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ထေရော သဘာဂဝိသဘာဂံ အနာစိက္ခိတွာ “ပိယပုဂ္ဂလေ”တိ အာဟ။ တဿ စ ဘရိယာ ပိယာ ဟောတိ မနာပါ၊ သော တံ အာရဗ္ဘ မေတ္တာယန္တော ဥမ္မာဒံ ပါပုဏိ။ ကထံ ပနေသ ဗဟုဇနအဟိတာယ ပဋိပန္နော ဟောတီတိ? ဧဝရူပဿ ဟိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒယော စေဝ ဥပဋ္ဌာကာဒယော စ တေသံ အာရက္ခဒေဝတာ အာဒိံ ကတွာ တာသံ တာသံ မိတ္တဘူတာ ယာဝ

၁-အပရာယနာနီတိ (က) ၂-ဝဠဉ္ဇမုသာဝါဒေါ (သီ)

brahmalokā sesadevatā ca “ayaṁ bhikkhu na ajānitvā karissatī”ti tena katameva karonti, evamesa bahujana-ahitāya paṭipanno hoti.

Sukkapakkhe pāṇātipātāveramaṇi-ādīnaṁyeva vasena **kāyakammavacīkammāni** veditabbāni. Kammaṭṭhānaṁ pana avisaṁvādetvā kathento anulomikesu dhammesu samādapeti nāma Koḷitavihāravāsī Catunikāyikatissatthero viya. Tassa kira jeṭṭhabhātā Nandābhayatthero[1] nāma Potaliyavihāre vasanto ekasmiṁ roge samuṭṭhite kaniṭṭhaṁ pakkosāpetvā āha “āvuso mayhaṁ sallahukaṁ katvā ekaṁ kammaṭṭhānaṁ kathehī”ti. Kiṁ bhante aññena kammaṭṭhānena, kabaḷīkārāhāraṁ pariggaṇhituṁ vaṭṭatīti. Kimatthiko esa āvusoti. Bhante kabaḷīkārāhāro upādārūpaṁ, ekasmiṁ ca upādārūpe diṭṭhe tevīsati upādārūpāni pākaṭāni hontīti. So “vaṭṭissati āvuso ettakan”ti taṁ uyyojetvā kabaḷīkārāhāraṁ pariggaṇhitvā upādārūpaṁ sallakkhetvā vivaṭṭetvā arahattaṁ pāpuṇi. Atha naṁ theraṁ bahivihārā anikkhantameva pakkositvā “āvuso mahā-avassayosi mayhaṁ jāto”ti kaniṭṭhattherassa attanā paṭiladdhaguṇaṁ ārocesi. **Bahujanahitāyā**ti etassapi hi saddhivihārikādayo “ayaṁ na ajānitvā karissatī”ti tena katameva karontīti bahujanahitāya paṭipanno nāma hotīti.

2. Sāraṇīyasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **khattiyassā**ti jātiyā khattiyassa. **Muddhāvasittassā**ti rājābhisekena muddhani abhisittassa. **Sāraṇīyāni bhavantī**ti[2] saritabbāni asammussanīyāni[3] honti. **Jāto**ti nibbatto. **Yāvajīvaṁ sāraṇīyan**ti daharakāle jānitumpi na sakkā, aparabhāge pana mātāpitu-ādīhi ñātakehi vā dāsādīhi vā “tvaṁ asukajanapade asukanagare asukadivase asukanakkhatte jāto”ti ācikkhite sutvā tato paṭṭhāya yāvajīvaṁ sarati[4] na sammussati[5]. Tena vuttaṁ “yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hotī”ti.

---

1. Dattābhayatthero (Sī, Syā)
2. Sārāṇīyāni hontīti (Sī)
3. Apammussanakāni (Sī, Syā)
4. Sati (Ka)
5. Na pammussati (Sī)

ဗြဟ္မလောကာ သေသဒေဝတာ စ “အယံ ဘိက္ခု န အဇာနိတွာ ကရိဿတီ”တိ တေန ကတမေဝ ကရောန္တိ၊ ဧဝမေသ ဗဟုဇနအဟိတာယ ပဋိပန္နော ဟောတိ။

သုက္ကပက္ခေ ပါဏာတိပါတာဝေရမဏိအာဒီနံယေဝ ဝသေန **ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ** ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပန အဝိသံဝါဒေတွာ ကထေန္တော အနုလောမိကေသု ဓမ္မေသု သမာဒပေတိ နာမ ကောဠိတဝိဟာရဝါသီ စတုနိကာယိကတိဿတ္ထေရော ဝိယ။ တဿ ကိရ ဇေဋ္ဌဘာတာ နန္ဒာဘယတ္ထေရော[1] နာမ ပေါတလိယဝိဟာရေ ဝသန္တော ဧကသ္မိံ ရောဂေ သမုဋ္ဌိတေ ကနိဋ္ဌံ ပက္ကောသာပေတွာ အာဟ “အာဝုသော မယှံ သလ္လဟုကံ ကတွာ ဧကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေဟီ”တိ။ ကိံ ဘန္တေ အညေန ကမ္မဋ္ဌာနေန၊ ကဗဠီကာရာဟာရံ ပရိဂ္ဂဏှိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ ကိမတ္ထိကော ဧသ အာဝုသောတိ။ ဘန္တေ ကဗဠီကာရာဟာရော ဥပါဒါရူပံ၊ ဧကသ္မိံ စ ဥပါဒါရူပေ ဒိဋ္ဌေ တေဝီသတိ ဥပါဒါရူပါနိ ပါကဋာနိ ဟောန္တီတိ။ သော “ဝဋ္ဋိဿတိ အာဝုသော ဧတ္တက”န္တိ တံ ဥယျောဇေတွာ ကဗဠီကာရာဟာရံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ ဥပါဒါရူပံ သလ္လက္ခေတွာ ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ အထ နံ ထေရံ ဗဟိဝိဟာရာ အနိက္ခန္တမေဝ ပက္ကောသိတွာ “အာဝုသော မဟာအဝဿယောသိ မယှံ ဇာတော”တိ ကနိဋ္ဌတ္ထေရဿ အတ္တနာ ပဋိလဒ္ဓဂုဏံ အာရောစေသိ။ **ဗဟုဇနဟိတာယာ**တိ ဧတဿပိ ဟိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကာဒယော “အယံ န အဇာနိတွာ ကရိဿတီ”တိ တေန ကတမေဝ ကရောန္တီတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတီတိ။

၂-သာရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **ခတ္တိယဿာ**တိ ဇာတိယာ ခတ္တိယဿ။ **မုဒ္ဓါဝသိတ္တဿာ**တိ ရာဇာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တဿ။ **သာရဏီယာနိ ဘဝန္တီ**တိ[2] သရိတဗ္ဗာနိ အသမ္မုဿနီယာနိ[3] ဟောန္တိ။ **ဇာတော**တိ နိဗ္ဗတ္တော။ **ယာဝဇီဝံ သာရဏီယ**န္တိ ဒဟရကာလေ ဇာနိတုမ္ပိ န သက္ကာ၊ အပရဘာဂေ ပန မာတာပိတုအာဒီဟိ ဉာတကေဟိ ဝါ ဒါသာဒီဟိ ဝါ “တွံ အသုကဇနပဒေ အသုကနဂရေ အသုကဒိဝသေ အသုကနက္ခတ္တေ ဇာတော”တိ အာစိက္ခိတေ သုတွာ တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ သရတိ[4] န သမ္မုဿတိ[5]။ တေန ဝုတ္တံ “ယာဝဇီဝံ သာရဏီယံ ဟောတီ”တိ။

၁-ဒတ္တာဘယတ္ထေရော (သီ၊ သျာ)
၂-သာရာဏီယာနိ ဟောန္တီတိ (သီ)
၃-အပမ္မုဿနကာနိ (သီ၊ သျာ)
၄-သတိ (က)
၅-န ပမ္မုဿတိ (သီ)

Idaṁ bhikkhave dutiyanti abhisekaṭṭhānaṁ nāma rañño balavatuṭṭhikaraṁ hoti, tenassa taṁ yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ. Saṅgāmavijayaṭṭhānepi eseva nayo. Ettha pana **saṅgāman**ti yuddhaṁ. **Abhivijinitvā**ti jinitvā sattumaddanaṁ katvā. **Tameva saṅgāmasīsan**ti tameva saṅgāmaṭṭhānaṁ. **Ajjhāvasatī**ti abhibhavitvā āvasati.

Idāni yasmā Sammāsambuddhassa rañño jātiṭṭhānādīhi kattabbakiccaṁ natthi, imasmiṁ pana sāsane tappaṭibhāge tayo puggale dassetuṁ idaṁ kāraṇaṁ ābhataṁ, tasmā te dassento **evameva kho bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **anagāriyaṁ pabbajito hotī**ti ettha catupārisuddhisīlampi pabbajjānissitamevāti veditabbaṁ. **Sāraṇīyaṁ hotī**ti "ahaṁ asukaraṭṭhe asukajanapade asukavihāre asukamāḷake asukadivāṭṭhāne asukacaṅkame asukarukkhamūle pabbajito"ti evaṁ yāvajīvaṁ saritabbameva hoti na sammussitabbaṁ.

Idaṁ dukkhanti ettakaṁ dukkhaṁ, na ito uddhaṁ dukkhaṁ atthi. **Ayaṁ dukkhasamudayo**ti ettako dukkhasamudayo, na ito uddhaṁ dukkhasamudayo atthīti. Sesapadadvayepi eseva nayo. Evamettha catūhi saccehi sotāpattimaggo kathito. Kasiṇa parikammavipassanāñāṇāni pana maggasannissitāneva honti. **Sāraṇīyaṁ hotī**ti "ahaṁ asukaraṭṭhe -pa- asukarukkhamūle sotāpanno jāto"ti yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti asammussanīyaṁ.

Āsavānaṁ khayāti āsavānaṁ khayena. **Cetovimuttin**ti phalasamādhiṁ. **Paññāvimuttin**ti phalapaññaṁ. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāva abhivisiṭṭhāya paññāya paccakkhaṁ katvā. **Upasampajja viharatī**ti paṭilabhitvā viharati. **Sāraṇīyan**ti "mayā asukaraṭṭhe -pa- asukarukkhamūle arahattaṁ pattan"ti attano arahattapattiṭṭhānaṁ nāma yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ hoti asammussanīyanti yathānusandhināva desanaṁ niṭṭhapesi.

3. Āsaṁsasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **santo**ti atthi upalabbhanti. **Saṁvijjamānā**ti tasseva vevacanaṁ. **Lokasmin**ti sattaloke. **Nirāso**ti anāso apatthano.

ဣဒံ ဘိက္ခဝေ ဒုတိယန္တိ အဘိသေကဋ္ဌာနံ နာမ ရညော ဗလဝတုဋ္ဌိကရံ ဟောတိ၊ တေနဿ တံ ယာဝဇီဝံ သာရဏီယံ။ သင်္ဂါမဝိဇယဋ္ဌာနေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **သင်္ဂါမန္တိ** ယုဒ္ဓံ။ **အဘိဝိဇိနိတွာ**တိ ဇိနိတွာ သတ္တုမဒ္ဒနံ ကတွာ။ **တမေဝ သင်္ဂါမသီသန္တိ** တမေဝ သင်္ဂါမဋ္ဌာနံ။ **အဇ္ဈာဝသတီ**တိ အဘိဘဝိတွာ အာဝသတိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ရညော ဇာတိဋ္ဌာနာဒီဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ဣမသ္မိံ ပန သာသနေ တပ္ပဋိဘာဂေ တယော ပုဂ္ဂလေ ဒဿေတုံ ဣဒံ ကာရဏံ အာဘတံ၊ တသ္မာ တေ ဒဿေန္တော **ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလမ္ပိ ပဗ္ဗဇ္ဇာနိဿိတမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သာရဏီယံ ဟောတီ**တိ "အဟံ အသုကရဋ္ဌေ အသုကဇနပဒေ အသုကဝိဟာရေ အသုကမာဠကေ အသုကဒိဝါဋ္ဌာနေ အသုကစင်္ကမေ အသုကရုက္ခမူလေ ပဗ္ဗဇိတော"တိ ဧဝံ ယာဝဇီဝံ သရိတဗ္ဗမေဝ ဟောတိ န သမ္မုဿိတဗ္ဗံ။

ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဥဒ္ဓံ ဒုက္ခံ အတ္ထိ။ **အယံ ဒုက္ခသမုဒယော**တိ ဧတ္တကော ဒုက္ခသမုဒယော၊ န ဣတော ဥဒ္ဓံ ဒုက္ခသမုဒယော အတ္ထီတိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧဝမေတ္ထ စတူဟိ သစ္စေဟိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ ကထိတော။ ကသိဏပရိကမ္မဝိပဿနာဉာဏာနိ ပန မဂ္ဂသန္နိဿိတာနေဝ ဟောန္တိ။ **သာရဏီယံ ဟောတီ**တိ "အဟံ အသုကရဋ္ဌေ။ပ။ အသုကရုက္ခမူလေ သောတာပန္နော ဇာတော"တိ ယာဝဇီဝံ သာရဏီယံ ဟောတိ အသမ္မုဿနီယံ။

အာသဝါနံ ခယာတိ အာသဝါနံ ခယေန။ **စေတောဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလသမာဓိံ။ **ပညာဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလပညံ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာဝ အဘိဝိသိဋ္ဌာယ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတီ**တိ ပဋိလဘိတွာ ဝိဟရတိ။ **သာရဏီယန္တိ** "မယာ အသုကရဋ္ဌေ။ပ။ အသုကရုက္ခမူလေ အရဟတ္တံ ပတ္တ"န္တိ အတ္တနော အရဟတ္တပတ္တိဋ္ဌာနံ နာမ ယာဝဇီဝံ သာရဏီယံ ဟောတိ အသမ္မုဿနီယန္တိ ယထာနုသန္ဓိနာဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေသိ။

၃-အာသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **သန္တော**တိ အတ္ထိ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ **သံဝိဇ္ဇမာနာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **လောကသ္မိန္တိ** သတ္တလောကေ။ **နိရာသော**တိ အနာသော အပတ္ထနော။

Āsaṁsoti āsaṁsamāno[1] patthayamāno. **Vigatāso**ti apagatāso. **Caṇḍālakule**ti caṇḍālānaṁ kule. **Venakule**ti vilīvakārakule. **Nesādakule**ti migaluddakānaṁ kule. **Rathakārakule**ti cammakārakule. **Pukkusakule**ti pupphacchaḍḍakakule.

Ettāvatā kulavipattiṁ dassetvā idāni yasmā nīcakule jātopi ekacco aḍḍho hoti mahaddhano, ayaṁ pana na tādiso, tasmāssa bhogavipattiṁ dassetuṁ **dalidde**ti-ādimāha. Tattha **dalidde**ti dāliddiyena samannāgate. **Appannapānabhojane**ti parittaka-annapāna bhojane. **Kasiravuttike**ti dukkhajīvike, yattha vāyāmena payogena jīvitavuttiṁ sādhenti, tathārūpeti attho. **Yattha kasirena ghāsacchādo labbhatī**ti yasmiṁ kule dukkhena yāgubhattaghāso ca kopīnamattaṁ acchādanañca labbhati.

Idāni yasmā ekacco nīcakule jātopi upadhisampanno hoti attabhāvasamiddhiyaṁ ṭhito, ayañca na tādiso, tasmāssa sarīravipattimpi dassetuṁ **so ca hoti dubbaṇṇo**ti-ādimāha. Tattha **dubbaṇṇo**ti paṁsupisācako viya jhāmakhāṇuvaṇṇo. **Duddasiko**ti vijātamātuyāpi amanāpadassano. **Okoṭimako**ti lakuṇḍako[2]. **Kāṇo**ti ekakkhikāṇo vā ubhayakkhikāṇo[3] vā. **Kuṇī**ti ekahatthakuṇī vā ubhayahatthakuṇī vā. **Khañjo**ti ekapāda khañjo vā ubhayapādakhañjo vā. **Pakkhahato**ti hatapakkho pīṭhasappī. **Padīpeyyassā**ti vaṭṭitelakapallakādino padīpa-upakaraṇassa. **Tassa na evaṁ hotī**ti kasmā na hoti? Nīca kule jātattā[4].

Jeṭṭhoti aññasmiṁ jeṭṭhe sati kaniṭṭho āsaṁ na karoti, tasmā jeṭṭhoti āha. **Ābhiseko**ti jeṭṭhopi[5] na abhisekāraho āsaṁ na karoti, tasmā ābhisekoti āha. **Anabhisitto**ti abhisekārahopi kāṇakuṇi-ādidosarahito sakiṁ abhisitto puna abhiseke āsaṁna karoti, tasmā anabhisittoti

1. Āsiṁsamāno (Syā), āsisamāno (Ka)
2. Lakuṇṭako (Sī)
3. Ekacchikāṇo vā ubhayacchikāṇo (Sī)
4. Jātatāya (Sī, Syā)
5. Jeṭṭho sopi (Sī)

အာသံသောတိ အာသံသမာနော[၁] ပတ္ထယမာနော။ **ဝိဂတာသော**တိ အပဂတာသော။ **စဏ္ဍာလကုလေ**တိ စဏ္ဍာလာနံ ကုလေ။ **ဝေနကုလေ**တိ ဝိလီဝကာရကုလေ။ **နေသာဒကုလေ**တိ မိဂလုဒ္ဒကာနံ ကုလေ။ **ရထကာရကုလေ**တိ စမ္မကာရကုလေ။ **ပုက္ကုသကုလေ**တိ ပုပ္ဖစ္ဆဍ္ဍကကုလေ။

ဧတ္တာဝတာ ကုလဝိပတ္တိံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယသ္မာ နီစကုလေ ဇာတောပိ ဧကစ္စော အဍ္ဎော ဟောတိ မဟဒ္ဓနော၊ အယံ ပန န တာဒိသော၊ တသ္မာဿ ဘောဂဝိပတ္တိံ ဒဿေတုံ **ဒလိဒ္ဒေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒလိဒ္ဒေ**တိ ဒါလိဒ္ဒိယေန သမန္နာဂတေ။ **အပ္ပန္နပါနဘောဇနေ**တိ ပရိတ္တကအန္နပါနဘောဇနေ။ **ကသိရဝုတ္တိကေ**တိ ဒုက္ခဇီဝိကေ၊ ယတ္ထ ဝါယာမေန ပယောဂေန ဇီဝိတဝုတ္တိံ သာဓေန္တိ၊ တထာရူပေတိ အတ္ထော။ **ယတ္ထ ကသိရေန ဃာသစ္ဆာဒေါ လဗ္ဘတီ**တိ ယသ္မိံ ကုလေ ဒုက္ခေန ယာဂုဘတ္တဃာသော စ ကောပီနမတ္တံ အစ္ဆာဒနဉ္စ လဗ္ဘတိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧကစ္စော နီစကုလေ ဇာတောပိ ဥပဓိသမ္ပန္နော ဟောတိ အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိယံ ဌိတော၊ အယဉ္စ န တာဒိသော၊ တသ္မာဿ သရီရဝိပတ္တိမ္ပိ ဒဿေတုံ **သော စ ဟောတိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိ ပံသုပိသာစကော ဝိယ ဈာမခါဏုဝဏ္ဏော။ **ဒုဒ္ဒသိကော**တိ ဝိဇာတမာတုယာပိ အမနာပဒဿနော။ **ဩကောဋိမကော**တိ လကုဏ္ဍကော[၂]။ **ကာဏော**တိ ဧကက္ခိကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော[၃] ဝါ။ **ကုဏီ**တိ ဧကဟတ္ထကုဏီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုဏီ ဝါ။ **ခဉ္ဇော**တိ ဧကပါဒခဉ္ဇော ဝါ ဥဘယပါဒခဉ္ဇော ဝါ။ **ပက္ခဟတော**တိ ဟတပက္ခော ပီဌသပ္ပီ။ **ပဒီပေယျဿာ**တိ ဝဋ္ဋိတေလကပလ္လကာဒိနော ပဒီပဥပကရဏဿ။ **တဿ န ဧဝံ ဟောတီ**တိ ကသ္မာ န ဟောတိ? နီစကုလေ ဇာတတ္တာ[၄]။

ဇေဋ္ဌောတိ အညသ္မိံ ဇေဋ္ဌေ သတိ ကနိဋ္ဌော အာသံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ ဇေဋ္ဌောတိ အာဟ။ **အာဘိသေကော**တိ ဇေဋ္ဌောပိ[၅] န အဘိသေကာရဟော အာသံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ အာဘိသေကောတိ အာဟ။ **အနဘိသိတ္တော**တိ အဘိသေကာရဟောပိ ကာဏကုဏိအာဒိဒေါသရဟိတော သကိံ အဘိသိတ္တော ပုန အဘိသေကေ အာသံ န ကရောတိ၊ တသ္မာ အနဘိသိတ္တောတိ

၁-အာသိံသမာနော (သျာ)၊ အာသိသမာနော (က)
၂-လကုဏ္ဋကော (သီ)
၃-ဧကစ္ဆိကာဏော ဝါ ဥဘယစ္ဆိကာဏော (သီ)
၄-ဇာတတာယ (သီ၊ သျာ)
၅-ဇေဋ္ဌော သောပိ (သီ)

āha. **Acalappattoti**[1] jeṭṭhopi ābhiseko[2] anabhisitto mando uttānaseyyako, so abhiseke āsaṁ na karoti. Soḷasavassuddesiko pana paññāyamānamassubhedo acalappatto nāma hoti, mahantampi rajjaṁ vicāretuṁ samattho, tasmā "acalappatto"ti āha. **Tassa evaṁ hotī**ti kasmā hoti? Mahājātitāya.

Dussīloti nissīlo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo. **Asucī**ti asucīhi kāyakammādīhi samannāgato. **Saṅkassarasamācāro**ti saṅkāhi saritabbasamācāro, kiñcideva asāruppaṁ disvā "idaṁ iminā kataṁ bhavissatī"ti evaṁ paresaṁ āsaṅkanīyasamācāro, attanāyeva vā saṅkāhi saritabbasamācāro, sāsaṅkasamācāroti attho. Tassa hi divāṭṭhānā dīsu sannipatitvā kiñcideva mantayante bhikkhū disvā[3] "ime ekato hutvā mantenti, kacci nu kho mayā katakammaṁ jānitvā mantentī"ti evaṁ sāsaṅkasamācāro hoti. **Paṭicchanna kammanto**ti paṭicchādetabbayuttakena pāpakammena samannāgato. **Assamaṇo samaṇa paṭiñño**ti assamaṇo hutvāva samaṇapatirūpakatāya "samaṇo ahan"ti evaṁ paṭiñño. **Abrahmacārī brahmacāripaṭiñño**ti aññe brahmacārino sunivatthe supārute sumbhaka pattadhare gāmanigamarājadhānīsu piṇḍāya caritvā jīvikaṁ kappente disvā sayampi tādisena ākārena tathā paṭipajjanato "ahaṁ brahmacārī"ti paṭiññaṁ dento viya hoti. "Ahaṁ bhikkhū"ti vatvā uposathaggādīni pavisanto pana brahmacāripaṭiñño hotiyeva, tathā saṁghikaṁ lābhaṁ gaṇhanto. **Antopūtī**ti pūtinā kammena anto anupaviṭṭho. **Avassu to**ti rāgādīhi[4] tinto. **Kasambujāto**ti sañjātarāgādikacavaro. **Tassa na evaṁ hotī**ti kasmā na hoti? Lokuttaradhamma-upanissayassa natthitāya. **Tassa evaṁ hotī**ti kasmā hoti? Mahāsīlasmiṁ paripūrakāritāya.

4. Cakkavattisuttavaṇṇanā

14. Catutthe catūhi saṅgahavatthūhi janaṁ rañjetīti **rājā**. Cakkaṁ vattetīti **cakkavattī**. (Vattitaṁ vā anena cakkanti cakkavattī)[5]. Dhammo

1. Macalappattoti acalappatto (Sī)
2. Abhiseke (Syā), abhisekena (Ka)
3. Mantayante disvā (Ka)
4. Sañjātarāgādīhi (Syā, Ka)
5. ( ) natthi Sī-Syā-potthakesu.

အာဟ။ **အစလပ္ပတ္တော**တိ[၁] ဇေဋ္ဌောပိ အာဘိသေကော[၂] အနဘိသိတ္တော မန္ဒော ဥတ္တာနသေယျကော၊ သော အဘိသေကေ အာသံ န ကရောတိ။ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ပန ပညာယမာနမဿုဘေဒေါ အစလပ္ပတ္တော နာမ ဟောတိ၊ မဟန္တမ္ပိ ရဇ္ဇံ ဝိစာရေတုံ သမတ္ထော၊ တသ္မာ "အစလပ္ပတ္တော"တိ အာဟ။ **တဿ ဧဝံ ဟောတီ**တိ ကသ္မာ ဟောတိ? မဟာဇာတိတာယ။

ဒုဿီလောတိ နိဿီလော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ **အသုစီ**တိ အသုစီဟိ ကာယကမ္မာဒီဟိ သမန္နာဂတော။ **သင်္ကဿရသမာစာရော**တိ သင်္ကာဟိ သရိတဗ္ဗသမာစာရော၊ ကိဉ္စိဒေဝ အသာရုပ္ပံ ဒိသွာ "ဣဒံ ဣမိနာ ကတံ ဘဝိဿတီ"တိ ဧဝံ ပရေသံ အာသင်္ကနီယသမာစာရော၊ အတ္တနာယေဝ ဝါ သင်္ကာဟိ သရိတဗ္ဗသမာစာရော၊ သာသင်္ကသမာစာရောတိ အတ္ထော။ တဿ ဟိ ဒိဝါဋ္ဌာနာဒီသု သန္နိပတိတွာ ကိဉ္စိဒေဝ မန္တယန္တေ ဘိက္ခူ ဒိသွာ[၃] "ဣမေ ဧကတော ဟုတွာ မန္တေန္တိ၊ ကစ္စိ နု ခေါ မယာ ကတကမ္မံ ဇာနိတွာ မန္တေန္တီ"တိ ဧဝံ သာသင်္ကသမာစာရော ဟောတိ။ **ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော**တိ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗယုတ္တကေန ပါပကမ္မေန သမန္နာဂတော။ **အဿမဏော သမဏ-ပဋိညော**တိ အဿမဏော ဟုတွာဝ သမဏပတိရူပကတာယ "သမဏော အဟ"န္တိ ဧဝံ ပဋိညော။ **အဗြဟ္မစာရီ ဗြဟ္မစာရိပဋိညော**တိ အညေ ဗြဟ္မ-စာရိနော သုနိဝတ္ထေ သုပါရုတေ သုမ္ဘကပတ္တဓရေ ဂါမနိဂမရာဇဓာနီသု ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တေ ဒိသွာ သယမ္ပိ တာဒိသေန အာကာရေန တထာ ပဋိပဇ္ဇနတော "အဟံ ဗြဟ္မစာရီ"တိ ပဋိညံ ဒေန္တော ဝိယ ဟောတိ။ "အဟံ ဘိက္ခူ"တိ ဝတွာ ဥပေါသထဂ္ဂါဒီနိ ပဝိသန္တော ပန ဗြဟ္မစာရိပဋိညော ဟောတိယေဝ၊ တထာ သံဃိကံ လာဘံ ဂဏှန္တော။ **အန္တောပူတီ**တိ ပူတိနာ ကမ္မေန အန္တော အနုပဝိဋ္ဌော။ **အဝဿုတော**တိ ရာဂါဒီဟိ[၄] တိန္တော။ **ကသမ္ဗုဇာတော**တိ သဉ္ဇာတရာဂါဒိကစဝရော။ **တဿ န ဧဝံ ဟောတီ**တိ ကသ္မာ န ဟောတိ? လောကုတ္တရဓမ္မူပနိဿယဿ နတ္ထိတာယ။ **တဿ ဧဝံ ဟောတီ**တိ ကသ္မာ ဟောတိ? မဟာသီလသ္မိံ ပရိပူရကာရိတာယ။

၄-စက္ကဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ ဇနံ ရဉ္ဇေတီတိ **ရာဇာ**။ စက္ကံ ဝတ္တေတီတိ **စက္ကဝတ္တီ**။ (ဝတ္တိတံ ဝါ အနေန စက္ကန္တိ စက္ကဝတ္တီ)[၅]။ ဓမ္မော

၁-မစလပ္ပတ္တောတိ အစလပ္ပတ္တော (သီ)
၂-အဘိသေကေ (သျာ)၊ အဘိသေကေန (က)
၃-မန္တယန္တေ ဒိသွာ (က)
၄-သဉ္ဇာတရာဂါဒီဟိ (သျာ၊ က)
၅-( )နတ္ထိ သီ-သျာပေါတ္ထကေသု။

assa atthīti **dhammiko**. Dhammeneva dasavidhena cakkavattivattena rājā jātoti **dhammarājā**. **Sopi na arājakan**ti sopi aññaṁ nissāyarājānaṁ alabhitvā cakkaṁ nāma vattetuṁ na sakkotīti attho. Iti Satthā desanaṁ paṭṭhapetvā yathānusandhiṁ apāpetvāva tuṇhī ahosi. Kasmā? Anusandhikusalā uṭṭhahitvā anusandhiṁ pucchissanti, bahū hi imasmiṁ ṭhāne tathārūpā bhikkhū, athāhaṁ tehi puṭṭho desanaṁ vaḍḍhessāmīti. Atheko anusandhikusalo bhikkhu Bhagavantaṁ pucchanto **ko pana bhante**ti-ādimāha. Bhagavāpissa byākaronto **dhammo bhikkhū**ti-ādimāha.

Tattha **dhammo**ti dasakusalakammapathadhammo. **Dhamman**ti tameva vuttappakāraṁ dhammaṁ. **Nissāyā**ti tadadhiṭṭhānena cetasā tameva nissayaṁ katvā. **Dhammaṁ sakkaronto**ti yathā kato so dhammo suṭṭhu kato hoti, evametaṁ[1] karonto. **Dhammaṁ garuṁ karonto**ti tasmiṁ gāravuppattiyā taṁ garukaronto. **Dhammaṁ apacāyamāno**ti tasseva dhammassa añjalikaraṇādīhi nīcavuttitaṁ karonto. **Dhammaddhajo dhammaketū**ti taṁ dhammaṁ dhajamiva purakkhatvā ketumiva[2] ukkhipitvā pavattiyā dhammaddhajo dhammaketu ca hutvāti attho. **Dhammādhipateyyo**ti dhammādhipatibhūtāgatabhāvena dhammavaseneva ca sabbakiriyānaṁ karaṇena dhammādhipateyyo hutvā. **Dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahatī**ti dhammo assā atthīti dhammikā, rakkhā ca āvaraṇañca gutti ca rakkhāvaraṇagutti. Tattha "paraṁ rakkhanto attānaṁ rakkhatī"ti[3] vacanato khanti-ādayo **rakkhā**. Vuttañhetaṁ "kathañca bhikkhave paraṁ rakkhanto attānaṁ rakkhati. Khantiyā avihiṁsāya mettacittatāya anuddayāyā"ti[3]. Nivāsanapārupanagehādīni **āvaraṇaṁ**. Corādi-upaddavanivāraṇatthaṁ gopāyanā **gutti**. Taṁ sabbampi suṭṭhu vidahati pavatteti ṭhapetīti attho.

Idāni yattha sā saṁvidahitabbā, taṁ dassento **antojanasmin**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ saṅkhepattho —antojanasaṅkhātaṁ puttadāraṁ sīlasaṁvare patiṭṭhāpento vatthagandhamālādīni cassa dadamāno sabbopaddave cassa nivārayamāno dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidahati nāma. Khattiyādīsupi eseva nayo. Ayaṁ pana viseso—abhisittakhattiyā bhadra-assā-

1. Evameva (Syā, Ka)   2. Kuntamiva (Sī, Syā)   3. Saṁ 3. 147 piṭṭhe.

အဿ အတ္ထီတိ **ဓမ္မိကော**။ ဓမ္မေနေဝ ဒသဝိဓေန စက္ကဝတ္တိဝတ္တေန ရာဇာ ဇာတောတိ **ဓမ္မရာဇာ**။ **သောပိ န အရာဇကန္တိ** သောပိ အညံ နိဿယရာဇာနံ အလဘိတွာ စက္ကံ နာမ ဝတ္တေတုံ န သက္ကောတီတိ အတ္ထော။ ဣတိ သတ္ထာ ဒေသနံ ပဋ္ဌပေတွာ ယထာနုသန္ဓိံ အပါပေတွာဝ တုဏှီ အဟောသိ။ ကသ္မာ? အနုသန္ဓိကုသလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ အနုသန္ဓိံ ပုစ္ဆိဿန္တိ၊ ဗဟူ ဟိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ တထာရူပါ ဘိက္ခူ၊ အထာဟံ တေဟိ ပုဋ္ဌော ဒေသနံ ဝဍ္ဎေဿာမီတိ။ အထေကော အနုသန္ဓိကုသလော ဘိက္ခု ဘဂဝန္တံ ပုစ္ဆန္တော **ကော ပန ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝါပိဿ ဗျာကရောန္တော **ဓမ္မော ဘိက္ခူ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဓမ္မော**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မော။ **ဓမ္မန္တိ** တမေဝ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ဓမ္မံ။ **နိဿာယာ**တိ တဒဓိဋ္ဌာနေန စေတသာ တမေဝ နိဿယံ ကတွာ။ **ဓမ္မံ သက္ကရောန္တော**တိ ယထာ ကတော သော ဓမ္မော သုဋ္ဌု ကတော ဟောတိ၊ ဧဝမေတံ[၁] ကရောန္တော။ **ဓမ္မံ ဂရုံ ကရောန္တော**တိ တသ္မိံ ဂါရဝုပ္ပတ္တိယာ တံ ဂရုကရောန္တော။ **ဓမ္မံ အပစာယမာနော**တိ တဿေဝ ဓမ္မဿ အဉ္ဇလိကရဏာဒီဟိ နီစဝုတ္တိတံ ကရောန္တော။ **ဓမ္မဒ္ဓဇော ဓမ္မကေတူ**တိ တံ ဓမ္မံ ဓဇမိဝ ပုရက္ခတွာ ကေတုမိဝ[၂] ဥက္ခိပိတွာ ပဝတ္တိယာ ဓမ္မဒ္ဓဇော ဓမ္မကေတု စ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မာဓိပတေယျော**တိ ဓမ္မာဓိပတိဘူတာဂတဘာဝေန ဓမ္မဝသေနေဝ စ သဗ္ဗကိရိယာနံ ကရဏေန ဓမ္မာဓိပတေယျော ဟုတွာ။ **ဓမ္မိကံ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိံ သံဝိဒဟတီ**တိ ဓမ္မော အဿာ အတ္ထီတိ ဓမ္မိကာ၊ ရက္ခာ စ အာဝရဏဉ္စ ဂုတ္တိ စ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ။ တတ္ထ "ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခတီ"တိ[၃] ဝစနတော ခန္တိအာဒယော **ရက္ခာ**။ ဝုတ္တဉ္စေတံ "ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခတိ။ ခန္တိယာ အဝိဟိံသာယ မေတ္တစိတ္တတာယ အနုဒ္ဒယာယာ"တိ[၃]။ နိဝါသနပါရုပနဂေဟာဒီနိ **အာဝရဏံ**။ စောရာဒိဥပဒ္ဒဝနိဝါရဏတ္ထံ ဂေါပါယနာ **ဂုတ္တိ**။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သုဋ္ဌု ဝိဒဟတိ ပဝတ္တေတိ ဌပေတီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယတ္ထ သာ သံဝိဒဟိတဗ္ဗာ၊ တံ ဒဿေန္တော **အန္တောဇနသ္မိ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ သင်္ခေပတ္ထော—အန္တောဇနသင်္ခါတံ ပုတ္တဒါရံ သီလသံဝရေ ပတိဋ္ဌာပေန္တော ဝတ္ထဂန္ဓမာလာဒီနိ စဿ ဒဒမာနော သဗ္ဗောပဒ္ဒဝေ စဿ နိဝါရယမာနော ဓမ္မိကံ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိံ သံဝိဒဟတိ နာမ။ ခတ္တိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပန ဝိသေသော—အဘိသိတ္တခတ္တိယာ ဘဒြအဿာ-

၁-ဧဝမေဝ (သျာ၊ က)   ၂-ကုန္တမိဝ (သီ၊ သျာ)   ၃-သံ ၃-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။

jānīyādiratanasampadānenapi upagaṇhitabbā[1], anuyantā khattiyā[2] tesaṁ anurūpayānavāhanasampadānenapi paritosetabbā, balakāyo kālaṁ anatikkametvā bhattavetanasampadānenapi anuggahetabbo, brāhmaṇā annapānavatthādinā deyyadhammena, gahapatikā bhattabījanaṅgalabalibaddādisampadānena, tathā nigamavāsino **negamā** janapadavāsino ca **jānapadā**[3]. Samitapāpabāhitapāpā pana **samaṇabrāhmaṇā** samaṇaparikkhārasampadānena sakkātabbā, migapakkhino abhayadānena samassāsetabbā.

Dhammeneva cakkaṁ vattetīti dasakusalakammapathadhammeneva cakkaṁ pavatteti. **Taṁ hoti cakkaṁ appaṭivattiyan**ti taṁ tena evaṁ pavattitaṁ āṇācakkaṁ appaṭivattiyaṁ hoti. **Kenaci manussabhūtenā**ti devatā nāma attanā icchiticchitameva karonti, tasmā tā aggaṇhitvā "manussabhūtenā"ti vuttaṁ. **Paccatthikenā**ti paṭi-atthikena, paṭisattunāti attho. **Dhammiko**ti cakkavattī dasakusalakammapathavasena dhammiko, Tathāgato pana navalokuttaradhammavasena. **Dhammarājā**ti navahi lokuttaradhammehi mahājanaṁ rañjetīti dhammarājā. **Dhammaṁyevā**ti navalokuttaradhammameva nissāya tameva sakkaronto taṁ garukaronto taṁ apacāyamāno. Sovassa dhammo abbhuggataṭṭhena dhajoti **dhammaddhajo**. Sovassa ketūti **dhammaketu**. Tameva adhipatiṁ jeṭṭhakaṁ katvā viharatīti **dhammādhipateyyo**. **Dhammikaṁ rakkhāvaraṇaguttin**ti lokiyalokuttaradhammadāyikarakkhañca āvaraṇañca guttiñca. **Saṁvidahatī**ti ṭhapeti paññapeti. **Evarūpan**ti tividhaṁ kāyaduccaritaṁ na sevitabbaṁ, sucaritaṁ sevitabbanti evaṁ sabbattha attho veditabbo. **Saṁvidahitvā**ti ṭhapetvā kathetvā. **Dhammeneva anuttaraṁ dhammacakkaṁ pavattetī**ti navalokuttaradhammeneva asadisaṁ dhammacakkaṁ pavatteti. **Taṁ hoti cakkaṁ appaṭivattiyan**ti taṁ evaṁ pavattitaṁ dhammacakkaṁ etesu samaṇādīsu ekenapi paṭivattetuṁ paṭibāhituṁ na sakkā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

5. Sacetanasuttavaṇṇanā

15. Pañcame **Isipatane**ti Buddhapaccekabuddhasaṅkhātānaṁ isīnaṁ dhammacakkappavattanatthāya ceva uposathakaraṇatthāya ca āgantvā patane, sannipātaṭṭhāneti attho. Padanetipi pāṭho, ayameva attho.

1. Uggaṇhitabbā (Ka) 2. Anuyuttakhattiyā (Sī)
3. Nigamavāsino janapadavāsino (Ka)

ဇာနီယာဒိရတနသမ္ပဒါနေနပိ ဥပဂဏှိတဗ္ဗာ[1]၊ အနုယန္တာ ခတ္တိယာ[2] တေသံ အနုရူပယာနဝါဟနသမ္ပဒါနေနပိ ပရိတောသေတဗ္ဗာ၊ ဗလကာယော ကာလံ အနတိက္ကမေတွာ ဘတ္တဝေတနသမ္ပဒါနေနပိ အနုဂ္ဂဟေတဗ္ဗော၊ ဗြာဟ္မဏာ အန္နပါနဝတ္ထာဒိနာ ဒေယျဓမ္မေန၊ ဂဟပတိကာ ဘတ္တဗီဇနင်္ဂလဗလိဗဒ္ဒါဒိသမ္ပဒါနေန၊ တထာ နိဂမဝါသိနော **နေဂမာ** ဇနပဒဝါသိနော စ **ဇာနပဒါ**[3]။ သမိတပါပဗာဟိတပါပါ ပန **သမဏဗြာဟ္မဏာ** သမဏပရိက္ခာရသမ္ပဒါနေန သက္ကာတဗ္ဗာ၊ မိဂပက္ခိနော အဘယဒါနေန သမဿာသေတဗ္ဗာ။

ဓမ္မေနေဝ စက္ကံ ဝတ္တေတီတိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မေနေဝ စက္ကံ ပဝတ္တေတိ။ **တံ ဟောတိ စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယ**န္တိ တံ တေန ဧဝံ ပဝတ္တိတံ အာဏာစက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ ဟောတိ။ **ကေနစိ မနုဿဘူတေနာ**တိ ဒေဝတာ နာမ အတ္တနာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတမေဝ ကရောန္တိ၊ တသ္မာ တာ အဂ္ဂဏှိတွာ "မနုဿဘူတေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ **ပစ္စတ္ထိကေနာ**တိ ပဋိအတ္ထိကေန၊ ပဋိသတ္တုနာတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မိကော**တိ စက္ကဝတ္တီ ဒသကုသလကမ္မပထဝသေန ဓမ္မိကော၊ တထာဂတော ပန နဝလောကုတ္တရဓမ္မဝသေန။ **ဓမ္မရာဇာ**တိ နဝဟိ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ မဟာဇနံ ရဉ္ဇေတီတိ ဓမ္မရာဇာ။ **ဓမ္မံယေဝါ**တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မမေဝ နိဿာယ တမေဝ သက္ကရောန္တော တံ ဂရုကရောန္တော တံ အပစာယမာနော။ သောဝဿ ဓမ္မော အဗ္ဘုဂ္ဂတဋ္ဌေန ဓဇောတိ **ဓမ္မဒ္ဓဇော**။ သောဝဿ ကေတူတိ **ဓမ္မကေတု**။ တမေဝ အဓိပတိံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ဝိဟရတီတိ **ဓမ္မာဓိပတေယျော**။ **ဓမ္မိကံ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ**န္တိ လောကိယလောကုတ္တရဓမ္မဒါယိကရက္ခဉ္စ အာဝရဏဉ္စ ဂုတ္တိဉ္စ။ **သံဝိဒဟတီ**တိ ဌပေတိ ပညပေတိ။ **ဧဝရူပ**န္တိ တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ န သေဝိတဗ္ဗံ၊ သုစရိတံ သေဝိတဗ္ဗန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သံဝိဒဟိတွာ**တိ ဌပေတွာ ကထေတွာ။ **ဓမ္မေနေဝ အနုတ္တရံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီ**တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေနေဝ အသဒိသံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတိ။ **တံ ဟောတိ စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယ**န္တိ တံ ဧဝံ ပဝတ္တိတံ ဓမ္မစက္ကံ ဧတေသု သမဏာဒီသု ဧကေနပိ ပဋိဝတ္တေတုံ ပဋိဗာဟိတုံ န သက္ကာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၅-သစေတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **ဣသိပတနေ**တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသင်္ခါတာနံ ဣသီနံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထာယ စေဝ ဥပေါသထကရဏတ္ထာယ စ အာဂန္တွာ ပတနေ၊ သန္နိပါတဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ ပဒနေတိပိ ပါဌော၊ အယမေဝ အတ္ထော။

၁-ဥဂ္ဂဏှိတဗ္ဗာ (က) ၂-အနုယုတ္တခတ္တိယာ (သီ) ၃-နိဂမဝါသိနော ဇနပဒဝါသိနော (က)

Migadāyeti migānaṁ abhayatthāya dinne. **Chahi māsehi chārattūnehī**ti so kira raññā āṇattadivaseyeva sabbūpakaraṇāni sajjetvā antevāsikehi saddhiṁ araññaṁ pavisitvā gāmadvāragāmamajjhadevakulasusānādīsu ṭhitarukkhe ceva jhāmapatitasukkharukkhe ca vivajjetvā sampannapadese ṭhite sabbadosavivajjite nābhi-aranemīnaṁ anurūpe rukkhe gahetvā taṁ cakkaṁ akāsi. Tassa rukkhe vicinitvā gaṇhantassa ceva karontassa ca ettako kālo vītivatto[1]. Tena vuttaṁ "chahi māsehi chārattūnehī"ti. **Nānākaraṇa**nti nānattaṁ. **Nesa**nti na esaṁ. **Atthesa**nti atthi esaṁ. **Abhisaṅkhārassa gatī**ti payogassa gamanaṁ. **Ciṅgulāyitvā**ti paribbhamitvā. **Akkhāhataṁ maññe**ti akkhe pavesetvā ṭhapitamiva[2].

Sadosāti sagaṇḍā uṇṇatoṇataṭṭhānayuttā. **Sakasāvā**ti pūtisārena ceva pheggunā ca yuttā. **Kāyavaṅkā**ti-ādīni kāyaduccaritādīnaṁ nāmāni. **Evaṁ papatitā**ti evaṁ guṇapatanena patitā. **Evaṁ patiṭṭhitā**ti evaṁ guṇehi patiṭṭhitā. Tattha lokiyamahājanā papatitā nāma, sotāpannādayo patiṭṭhitā nāma. Tesupi purimā tayo kilesānaṁ samudācārakkhaṇe papatitā nāma, khīṇāsavā pana ekanteneva patiṭṭhitā nāma. **Tasmā**ti yasmā appahīnakāyavaṅkādayo papatanti, pahīnakāyavaṅkādayo patiṭṭhahanti, tasmā. Kāyavaṅkādīnaṁ pana evaṁ pahānaṁ veditabbaṁ—pāṇātipāto adinnādānaṁ micchācāro musāvādo pisuṇāvācā micchādiṭṭhīti ime tāva cha sotāpattimaggena pahīyanti, pharusāvācā byāpādoti dve anāgāmimaggena, abhijjhā samphappalāpoti dve arahattamaggenāti.

6. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **apaṇṇakapaṭipada**nti[3] aviraddhapaṭipadaṁ[4] ekaṁsapaṭipadaṁ niyyānikapaṭipadaṁ kāraṇapaṭipadaṁ sārapaṭipadaṁ maṇḍapaṭipadaṁ apaccanīkapaṭipadaṁ anulomapaṭipadaṁ dhammānudhammapaṭipadaṁ paṭipanno hoti, na takkaggāhena vā nayaggāhena vā. Evaṁ gahetvā paṭipanno hi bhikkhu vā bhikkhunī vā upāsako vā upāsikā vā manussadevanibbānasampattīhi hāyati parihāyati,

1. Ettakā kālā vītivattā (Syā)
2. Ṭhapitamiva maññāmi (Ka)
3. Apaṇṇakataṁ paṭipadanti (Sī)
4. Aviruddhapaṭipadaṁ (Sī, Syā, Ka)

မိဂဒါယေတိ မိဂါနံ အဘယတ္ထာယ ဒိန္နေ။ **ဆဟိ မာသေဟိ ဆာရတ္တူနေဟီ**တိ သော ကိရ ရညာ အာဏတ္တဒိဝသေယေဝ သဗ္ဗူပကရဏာနိ သဇ္ဇေတွာ အန္တေဝါသိကေဟိ သဒ္ဓိံ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂါမဒွါရဂါမမဇ္ဈဒေဝကုလသုသာနာဒီသု ဌိတရုက္ခေ စေဝ ဈာမပတိတသုက္ခရုက္ခေ စ ဝိဝဇ္ဇေတွာ သမ္ပန္နပဒေသေ ဌိတေ သဗ္ဗဒေါသဝိဝဇ္ဇိတေ နာဘိအရနေမီနံ အနုရူပေ ရုက္ခေ ဂဟေတွာ တံ စက္ကံ အကာသိ။ တဿ ရုက္ခေ ဝိစိနိတွာ ဂဏှန္တဿ စေဝ ကရောန္တဿ စ ဧတ္တကော ကာလော ဝီတိဝတ္တော[၁]။ တေန ဝုတ္တံ "ဆဟိ မာသေဟိ ဆာရတ္တူနေဟီ"တိ။ **နာနာကရဏ**န္တိ နာနတ္တံ။ **နေသ**န္တိ န ဧသံ။ **အတ္ထေသ**န္တိ အတ္ထိ ဧသံ။ **အဘိသင်္ခါရဿ ဂတီ**တိ ပယောဂဿ ဂမနံ။ **စိင်္ဂုလာယိတွာ**တိ ပရိဗ္ဘမိတွာ။ **အက္ခာဟတံ မညေ**တိ အက္ခေ ပဝေသေတွာ ဌပိတမိဝ[၂]။

သဒေါသာတိ သဂဏ္ဍာ ဥဏ္ဏတောဏတဋ္ဌာနယုတ္တာ။ **သကသာဝါ**တိ ပူတိသာရေန စေဝ ဖေဂ္ဂုနာ စ ယုတ္တာ။ **ကာယဝင်္ကာ**တိအာဒီနိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနံ နာမာနိ။ **ဧဝံ ပပတိတာ**တိ ဧဝံ ဂုဏပတနေန ပတိတာ။ **ဧဝံ ပတိဋ္ဌိတာ**တိ ဧဝံ ဂုဏေဟိ ပတိဋ္ဌိတာ။ တတ္ထ လောကိယမဟာဇနာ ပပတိတာ နာမ၊ သောတာပန္နာဒယော ပတိဋ္ဌိတာ နာမ။ တေသုပိ ပုရိမာ တယော ကိလေသာနံ သမုဒါစာရက္ခဏေ ပပတိတာ နာမ၊ ခီဏာသဝါ ပန ဧကန္တေနေဝ ပတိဋ္ဌိတာ နာမ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ အပ္ပဟီနကာယဝင်္ကာဒယော ပပတန္တိ၊ ပဟီနကာယဝင်္ကာဒယော ပတိဋ္ဌဟန္တိ၊ တသ္မာ။ ကာယဝင်္ကာဒီနံ ပန ဧဝံ ပဟာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ပါဏာတိပါတော အဒိန္နာဒါနံ မိစ္ဆာစာရော မုသာဝါဒေါ ပိသုဏာဝါစာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီတိ ဣမေ တာဝ ဆ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီယန္တိ၊ ဖရုသာဝါစာ ဗျာပါဒေါတိ ဒွေ အနာဂါမိမဂ္ဂေန၊ အဘိဇ္ဈာ သမ္ဖပ္ပလာပေါတိ ဒွေ အရဟတ္တမဂ္ဂေနာတိ။

၆-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **အပဏ္ဏကပဋိပဒ**န္တိ[၃] အဝိရဒ္ဓပဋိပဒံ[၄] ဧကံသပဋိပဒံ နိယျာနိကပဋိပဒံ ကာရဏပဋိပဒံ သာရပဋိပဒံ မဏ္ဍပဋိပဒံ အပစ္စနီကပဋိပဒံ အနုလောမပဋိပဒံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ၊ န တက္ကဂ္ဂါဟေန ဝါ နယဂ္ဂါဟေန ဝါ။ ဧဝံ ဂဟေတွာ ပဋိပန္နော ဟိ ဘိက္ခု ဝါ ဘိက္ခုနီ ဝါ ဥပါသကော ဝါ ဥပါသိကာ ဝါ မနုဿဒေဝနိဗ္ဗာနသမ္ပတ္တီဟိ ဟာယတိ ပရိဟာယတိ၊

၁-ဧတ္တကာ ကာလာ ဝီတိဝတ္တာ (သျာ)
၂-ဌပိတမိဝ မညာမိ (က)
၃-အပဏ္ဏကတံ ပဋိပဒန္တိ (သီ)
၄-အဝိရုဒ္ဓပဋိပဒံ (သီ၊ သျာ၊ က)

apaṇṇakapaṭipadaṁ paṭipanno pana tāhi sampattīhi na parihāyati. Atīte kantāraddhāna maggaṁ paṭipannesu dvīsu satthavāhesu yakkhassa vqcanaṁ gahetvā bālasatthavāho saddhiṁ satthena anayabyasanaṁ patto, yakkhassa vacanaṁ aggahetvā “udakadiṭṭhaṭṭhāne udakaṁ chaḍḍessāmā”ti satthake saññāpetvā maggaṁ paṭipanno paṇḍitasattha vāho viya. Yaṁ santhāya vuttaṁ—

“Apaṇṇakaṁ ṭhānameke, dutiyaṁ āhu takkikā.
Etadaññāya medhāvī, taṁ gaṇhe ya’dapaṇṇakan”ti[1].

Yoni cassa āraddhā hotīti ettha **yonī**ti khandhakoṭṭhāsassapi kāraṇassapi passāvamaggassapi nāmaṁ. “Catasso kho imā Sāriputta yoniyo”ti-ādīsu[2] hi khandhakoṭṭhāso yoni nāma. “Yoni hesā bhūmija phalassa adhigamāyā”ti-ādīsu[3] kāraṇaṁ. “Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavan”ti[4] ca “tamenaṁ kammajavātā nivattitvā[5] uddhaṁpādaṁ adhosiraṁ samparivattetvā mātu yonimukhe sampaṭipādentī”ti ca ādīsu passāvamaggo. Idha pana kāraṇaṁ adhippetaṁ. **Āraddhā**ti paggahitā paripuṇṇā.

Āsavānaṁ khayāyāti ettha āsavantīti **āsavā,** cakkhutopi -pa- manatopi sandanti pavattantīti vuttaṁ hoti. Dhammato yāva gotrabhu, okāsato yāva bhavaggā savantīti vā **āsavā**, ete dhamme etañca okāsaṁ antokaritvā pavattantīti attho. Antokaraṇattho hi ayaṁ ākāro. Cirapārivāsiyaṭṭhena madirādayo āsavā, āsavā viyātipi **āsavā**. Lokasmimpi hi cirapārivāsikā madirādayo āsavāti vuccanti, yadi ca cirapārivāsiyaṭṭhena āsavā, ete yeva bhavitumarahanti. Vuttaṁ hetaṁ “purimā bhikkhave koṭi na paññāyati avijjāya, ito pubbe avijjā nāhosī”ti-ādi[6]. Āyataṁ vā saṁsāradukkhaṁ savanti pasavantītipi **āsavā**. Purimāni cettha nibbacanāni yattha kilesā āsavāti āgacchanti, tattha yujjanti, pacchimaṁ kammepi. Na kevalañca kammakilesāyeva āsavā, apica kho nānappakārā upaddavāpi. Suttesu hi “nāhaṁ Cunda diṭṭhadhammikānaṁyeva āsavānaṁ saṁvarāya

1. Khu 5. 1 piṭṭhe Jātake. 2. Ma 1. 105 piṭṭhe. 3. Ma 3. 182 piṭṭhe.
4. Ma 2. 410; Khu 1. 70 piṭṭhādīsu. 5. Nibbattitvā (Sī) 6. Aṁ 3. 346 piṭṭhe.

အပဏ္ဏကပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပန တာဟိ သမ္ပတ္တီဟိ န ပရိဟာယတိ။ အတီတေ ကန္တာရဒ္ဓါနမဂ္ဂံ ပဋိပန္နေသု ဒွီသု သတ္ထဝါဟေသု ယက္ခဿ ဝစနံ ဂဟေတွာ ဗာလသတ္ထဝါဟော သဒ္ဓိံ သတ္ထေန အနယဗျသနံ ပတ္တော၊ ယက္ခဿ ဝစနံ အဂ္ဂဟေတွာ “ဥဒကဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေ ဥဒကံ ဆဍ္ဍေဿာမာ”တိ သတ္ထကေ သညာပေတွာ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော ပဏ္ဍိတသတ္ထဝါဟော ဝိယ။ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“အပဏ္ဏကံ ဌာနမေကေ၊ ဒုတိယံ အာဟု တက္ကိကာ။
ဧတဒညာယ မေဓာဝီ၊ တံ ဂဏှေ ယ’ဒပဏ္ဏက”န္တိ[၁]။

ယောနိ စဿ အာရဒ္ဓါ ဟောတီတိ ဧတ္ထ **ယောနီ**တိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသဿပိ ကာရဏဿပိ ပဿာဝမဂ္ဂဿပိ နာမံ။ “စတဿော ခေါ ဣမာ သာရိပုတ္တ ယောနိယော”တိအာဒီသု[၂] ဟိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယောနိ နာမ။ “ယောနိ ဟေသာ ဘူမိဇ ဖလဿ အဓိဂမာယာ”တိအာဒီသု[၃] ကာရဏံ။ “န စာဟံ ဗြာဟ္မဏံ ဗြူမိ၊ ယောနိဇံ မတ္တိသမ္ဘဝ”န္တိ[၄] စ “တမေနံ ကမ္မဇဝါတာ နိဝတ္တိတွာ[၅] ဥဒ္ဓံပါဒံ အဓောသိရံ သမ္ပရိဝတ္တေတွာ မာတု ယောနိမုခေ သမ္ပဋိပါဒေန္တီ”တိ စ အာဒီသု ပဿာဝမဂ္ဂေါ။ ဣဓ ပန ကာရဏံ အဓိပ္ပေတံ။ **အာရဒ္ဓါ**တိ ပဂ္ဂဟိတာ ပရိပုဏ္ဏာ။

အာသဝါနံ ခယာယာတိ ဧတ္ထ အာသဝန္တီတိ **အာသဝါ၊** စက္ခုတောပိ။ပ။ မနတောပိ သန္ဒန္တိ ပဝတ္တန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘု, ဩကာသတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ သဝန္တီတိ ဝါ **အာသဝါ၊** ဧတေ ဓမ္မေ ဧတဉ္စ ဩကာသံ အန္တောကရိတွာ ပဝတ္တန္တီတိ အတ္ထော။ အန္တောကရဏတ္ထော ဟိ အယံ အာကာရော။ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန မဒိရာဒယော အာသဝါ၊ အာသဝါ ဝိယာတိပိ **အာသဝါ**။ လောကသ္မိမ္ပိ ဟိ စိရပါရိဝါသိကာ မဒိရာဒယော အာသဝါတိ ဝုစ္စန္တိ၊ ယဒိ စ စိရပါရိဝါသိယဋ္ဌေန အာသဝါ၊ ဧတေယေဝ ဘဝိတုမရဟန္တိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ “ပုရိမာ ဘိက္ခဝေ ကောဋိ န ပညာယတိ အဝိဇ္ဇာယ၊ ဣတော ပုဗ္ဗေ အဝိဇ္ဇာ နာဟောသီ”တိအာဒိ[၆]။ အာယတံ ဝါ သံသာရဒုက္ခံ သဝန္တိ ပသဝန္တီတိပိ **အာသဝါ**။ ပုရိမာနိ စေတ္ထ နိဗ္ဗစနာနိ ယတ္ထ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထ ယုဇ္ဇန္တိ၊ ပစ္ဆိမံ ကမ္မေပိ။ န ကေဝလဉ္စ ကမ္မကိလေသာယေဝ အာသဝါ၊ အပိစ ခေါ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါပိ။ သုတ္တေသု ဟိ “နာဟံ စုန္ဒ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံယေဝ အာသဝါနံ သံဝရာယ

၁-ခု ၅-၁-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။ ၂-မ ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၁၈၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၄၁၀၊ ခု ၁-၇၀-ပိဋ္ဌာဒီသု။ ၅-နိဗ္ဗတ္တိတွာ (သီ) ၆-အံ ၃-၃၄၆-ပိဋ္ဌေ။

dhammaṁ desemī”ti[1] ettha vivādamūlabhūtā kilesā āsavāti āgatā.

“Yena devūpapatyassa, gandhabbo vā vihaṅgamo.
Yakkhattaṁ yena gaccheyyaṁ, manussattañca abbaje.
Te mayhaṁ āsavā khīṇā, viddhastā vinaḷīkatā”ti[2]—

Ettha tebhūmakaṁ ca kammaṁ avasesā ca akusalā dhammā. “Diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā”ti[3] ettha parūpavādavippaṭisāravadhabandhādayo ceva apāyadukkhabhūtā ca nānappakārā upaddavā.

Te panete āsavā yattha yathā āgatā, tattha tathā veditabbā. Ete hi vinaye tāva “diṭṭhadhammikānaṁ āsavānaṁ saṁvarāya, samparāyikānaṁ āsavānaṁ paṭighātāyā”ti dvedhā āgatā. Saḷāyatane “tayome āvuso āsavā kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo”ti[4] tidhā āgatā. Aññesu ca suttantesu[5] abhidhamme[6] ca teyeva diṭṭhāsavena saha catudhā āgatā. Nibbedhikapariyāyena “atthi bhikkhave āsavā nirayagāminiyā, atthi āsavā tiracchānayoni gāminiyā, atthi āsavā pettivisayagāminiyā, atthi āsavā manussalokagāminiyā, atthi āsavā devalokagāminiyā”ti[7] pañcadhā āgatā. Kammameva cettha āsavāti vuttaṁ. Chakkanipāte “atthi bhikkhave āsavā saṁvarāpahātabbā”ti-ādinā[8] nayena chadhā āgatā. Sabbāsava pariyāye[9] teyeva dassanena pahātabbehi saddhiṁ sattadhā āgatā. Idha pana abhidhamma nayena[10] cattāro āsavā adhippetāti veditabbā.

Khayāyāti ettha pana āsavānaṁ sarasabhedopi khīṇākāropi maggaphalanibbānānipi “āsavakkhayo”ti vuccati. “Yo āsavānaṁ khayo vayo bhedo paribhedo aniccatā antaradhānan”ti ettha hi āsavānaṁ sarasabhedo “āsavakkhayo”ti vutto. “Jānato ayaṁ bhikkhave

1. Dī 3. 107 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 348 piṭṭhe. 3. Vi 1. 24; Aṁ 1. 97 piṭṭhesu.
4. Saṁ 2. 450, 451 piṭṭhesu. 5. Khu 8. 147; Khu 9. 113 piṭṭhādīsu.
6. Abhi 1. 221; Abhi 2. 388 piṭṭhesu. 7. Aṁ 2. 362 piṭṭhe.
8. Aṁ 2. 340 piṭṭhe. 9. Ma 1. 9 piṭṭhe. 10. Ābhidhammikanayena (Sī)

ဓမ္မံ ဒေသေမီ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဝိဝါဒမူလဘူတာ ကိလေသာ အာသဝါတိ အာဂတာ။

“ယေန ဒေဝူပပတျဿ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော ဝါ ဝိဟင်္ဂမော။
ယက္ခတ္တံ ယေန ဂစ္ဆေယျံ၊ မနုဿတ္တဉ္စ အဗ္ဗဇေ။
တေ မယှံ အာသဝါ ခီဏာ၊ ဝိဒ္ဓသ္တာ ဝိနဠီကတာ”တိ[၂]—

ဧတ္ထ တေဘူမကံ စ ကမ္မံ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ။ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ[၃] ဧတ္ထ ပရူပဝါဒဝိပ္ပဋိသာရဝဓဗန္ဓာဒယော စေဝ အပါယဒုက္ခဘူတာ စ နာနပ္ပကာရာ ဥပဒ္ဒဝါ။

တေ ပနေတေ အာသဝါ ယတ္ထ ယထာ အာဂတာ၊ တတ္ထ တထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဧတေ ဟိ ဝိနယေ တာဝ “ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာနံ အာသဝါနံ သံဝရာယ, သမ္ပရာယိကာနံ အာသဝါနံ ပဋိဃာတာယာ”တိ ဒွေဓာ အာဂတာ။ သဠာယတနေ “တယောမေ အာဝုသော အာသဝါ ကာမာသဝေါ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ”တိ[၄] တိဓာ အာဂတာ။ အညေသု စ သုတ္တန္တေသု[၅] အဘိဓမ္မေ[၆] စ တေယေဝ ဒိဋ္ဌာသဝေန သဟ စတုဓာ အာဂတာ။ နိဗ္ဗေဓိကပရိယာယေန “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ နိရယဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ တိရစ္ဆာနယောနိဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ပေတ္တိဝိသယဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ မနုဿလောကဂါမိနိယာ၊ အတ္ထိ အာသဝါ ဒေဝလောကဂါမိနိယာ”တိ[၇] ပဉ္စဓာ အာဂတာ။ ကမ္မမေဝ စေတ္ထ အာသဝါတိ ဝုတ္တံ။ ဆက္ကနိပါတေ “အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာသဝါ သံဝရာပဟာတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ[၈] နယေန ဆဓာ အာဂတာ။ သဗ္ဗာသဝပရိယာယေ[၉] တေယေဝ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗေဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တဓာ အာဂတာ။ ဣဓ ပန အဘိဓမ္မနယေန[၁၀] စတ္တာရော အာသဝါ အဓိပ္ပေတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ခယာယာတိ ဧတ္ထ ပန အာသဝါနံ သရသဘေဒေါပိ ခီဏာကာရောပိ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနာနိပိ “အာသဝက္ခယော”တိ ဝုစ္စတိ။ “ယော အာသဝါနံ ခယော ဝယော ဘေဒေါ ပရိဘေဒေါ အနိစ္စတာ အန္တရဓာန”န္တိ ဧတ္ထ ဟိ အာသဝါနံ သရသဘေဒေါ “အာသဝက္ခယော”တိ ဝုတ္တော။ “ဇာနတော အဟံ ဘိက္ခဝေ

၁-ဒီ ၃-၁၀၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၁-၂၄၊ အံ ၁-၉၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-သံ ၂-၄၅၀-၄၅၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-ခု ၈-၁၄၇၊ ခု ၉-၁၁၃-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၆-အဘိ ၁-၂၂၁၊ အဘိ ၂-၃၈၈-ပိဋ္ဌေသု။ ၇-အံ ၂-၃၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၈-အံ ၂-၃၄၀-ပိဋ္ဌေ။ ၉-မ ၁-၉-ပိဋ္ဌေ။ ၁၀-အာဘိဓမ္မိကနယေန (သီ)

passato āsavānaṁ khayaṁ vadāmī”ti[1] ettha āsavappahānaṁ āsavānaṁ accantakkhayo asamuppādo khīṇākāro natthibhāvo “āsavakkhayo”ti vutto.

“Sekhassa sikkhamānassa, ujumaggānusārino.
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ, tato aññā anantarā”ti[2]—

Ettha maggo “āsavakkhayo”ti vutto. “Āsavānaṁ khayā samaṇo hotī”ti[3] ettha phalaṁ.

“Paravajjānupassissa, niccaṁ ujjhānasaññino.
Āsavā tassa vaḍḍhanti, ārā so āsavakkhayā”ti[4]—

Ettha nibbānaṁ. Imasmiṁ pana sutte phalaṁ sandhāya “āsavānaṁ khayāyā”ti āha, arahattaphalatthāyāti attho.

Indriyesu guttadvāroti manacchaṭṭhesu indriyesu pihitadvāro. **Bhojane mattaññū**ti bhojanasmiṁ pamāṇaññū, paṭiggahaṇaparibhogapaccavekkhaṇamattaṁ jānāti pajānātīti attho. **Jāgariyaṁ anuyutto**ti rattindivaṁ cha koṭṭhāse katvā pañcasu koṭṭhāsesu jāgaraṇabhāvaṁ anuyutto, jāgaraṇeyeva yuttappayuttoti attho.

Evaṁ mātikaṁ ṭhapetvā idāni tameva ṭhapitapaṭipāṭiyā[5] vibhajanto **kathañca bhikkhave bhikkhū**ti-ādimāha. Tattha **cakkhunā rūpaṁ disvā**ti-ādīnaṁ attho Visuddhimagge[6] vitthārito, tathā **paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti neva davāyā**ti-ādīnaṁ[7]. **Āvaraṇīyehi dhammehī**ti pañcahi nīvaraṇehi dhammehi. Nīvaraṇāni hi cittaṁ āvaritvā tiṭṭhanti, tasmā āvaraṇīyā dhammāti vuccanti. **Sīhaseyyaṁ kappetī**ti sīho viya seyyaṁ kappeti. **Pāde pādaṁ accādhāyā**ti vāmapādaṁ dakkhiṇapāde ati-ādhāya. Samaṁ ṭhapite hi pāde jāṇukena jāṇukaṁ gopphakena ca gopphakaṁ ghaṭīyati, tato vedanā uṭṭhahanti. Tasmā tassa dosassa parivajjanatthaṁ thokaṁ atikkamitvā esa pādaṁ ṭhapeti[8]. Tena vuttaṁ “pāde pādaṁ accādhāyā”ti.

---

1. Ma 1. 9; Saṁ 1. 267; Khu 1. 265 piṭṭhesu.
2. Khu 1. 231 piṭṭhe.
3. Ma 1. 353 piṭṭhe.
4. Khu 1. 50 piṭṭhe Dhammapade.
5. Ṭhapitamātikaṁ paṭipāṭiyā (Sī)
6. Visuddhi 1. 20 piṭṭhe.
7. Visuddhi 1. 29 piṭṭhe.
8. Ṭhapesi (Ka)

ပဿတော အာသဝါနံ ခယံ ဝဒါမီ”တိ[၁] ဧတ္ထ အာသဝပ္ပဟာနံ အာသဝါနံ အစ္စန္တက္ခယော အသမုပ္ပါဒေါ ခီဏာကာရော နတ္ထိဘာဝေါ “အာသဝက္ခယော”တိ ဝုတ္တော။

“သေခဿ သိက္ခမာနဿ၊ ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော။
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ၊ တတော အညာ အနန္တရာ”တိ[၂]—

ဧတ္ထ မဂ္ဂေါ “အာသဝက္ခယော”တိ ဝုတ္တော။ “အာသဝါနံ ခယာ သမဏော ဟောတီ”တိ[၃] ဧတ္ထ ဖလံ။

“ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ၊ နိစ္စံ ဥဇ္ဈာနသညိနော။
အာသဝါ တဿ ဝဍ္ဎန္တိ၊ အာရာ သော အာသဝက္ခယာ”တိ[၄]—

ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဖလံ သန္ဓာယ “အာသဝါနံ ခယာယာ”တိ အာဟ၊ အရဟတ္တဖလတ္ထာယာတိ အတ္ထော။

ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရောတိ မနစ္ဆဋ္ဌေသု ဣန္ဒြိယေသု ပိဟိတဒွါရော။ **ဘောဇနေ မတ္တညူ**တိ ဘောဇနသ္မိံ ပမာဏညူ၊ ပဋိဂ္ဂဟဏပရိဘောဂပစ္စဝေက္ခဏမတ္တံ ဇာနာတိ ပဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တော**တိ ရတ္တိန္ဒိဝံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ပဉ္စသု ကောဋ္ဌာသေသု ဇာဂရဏဘာဝံ အနုယုတ္တော၊ ဇာဂရဏေယေဝ ယုတ္တပ္ပယုတ္တောတိ အတ္ထော။

ဧဝံ မာတိကံ ဌပေတွာ ဣဒါနိ တမေဝ ဌပိတပဋိပါဋိယာ[၅] ဝိဘဇန္တော **ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၆] ဝိတ္ထာရိတော၊ တထာ **ပဋိသင်္ခါ ယောနိသော အာဟာရံ အာဟာရေတိ နေဝ ဒဝါယာ**တိအာဒီနံ[၇]။ **အာဝရဏီယေဟိ ဓမ္မေဟီ**တိ ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ ဓမ္မေဟိ။ နီဝရဏာနိ ဟိ စိတ္တံ အာဝရိတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ တသ္မာ အာဝရဏီယာ ဓမ္မာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **သီဟသေယျံ ကပ္ပေတီ**တိ သီဟော ဝိယ သေယျံ ကပ္ပေတိ။ **ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယာ**တိ ဝါမပါဒံ ဒက္ခိဏပါဒေ အတိအာဓာယ။ သမံ ဌပိတေ ဟိ ပါဒေ ဇာဏုကေန ဇာဏုကံ ဂေါပ္ဖကေန စ ဂေါပ္ဖကံ ဃဋီယတိ၊ တတော ဝေဒနာ ဥဋ္ဌဟန္တိ။ တသ္မာ တဿ ဒေါသဿ ပရိဝဇ္ဇနတ္ထံ ထောကံ အတိက္ကမိတွာ ဧသ ပါဒံ ဌပေတိ[၈]။ တေန ဝုတ္တံ “ပါဒေ ပါဒံ အစ္စာဓာယာ”တိ။

၁-မ ၁-၉၊ သံ ၁-၂၆၇၊ ခု ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ခု ၁-၂၃၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-မ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။
၅-ဌပိတမာတိကံ ပဋိပါဋိယာ (သီ)
၆-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။
၇-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၉-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဌပေသိ (က)

Sato sampajānoti satiyā ceva sampajaññena ca samannāgato. Kathaṁ panesa niddāyanto sato sampajāno nāma hotīti? Purimappavattivasena. Ayaṁ hi caṅkame caṅkamanto niddāya okkamanabhāvaṁ ñatvā pavattamānaṁ kammaṭṭhānaṁ ṭhapetvā mañce vā phalake vā nipanno niddaṁ upagantvā puna pabujjhamāno kammaṭṭhānaṁ ṭhitaṭṭhāne gaṇhantoyeva pabujjhati. Tasmā niddāyantopi sato sampajāno nāma hoti. Ayaṁ tāva mūlakammaṭṭhāne nayova. Pariggahakammaṭṭhānavasenāpi panesa sato sampajāno nāma hoti. Kathaṁ? Ayaṁ hi caṅkamanto niddāya okkamanabhāvaṁ ñatvā pāsāṇaphalake vā mañce vā dakkhiṇena passena nipajjitvā paccavekkhati "acetano kāyo acetane mañce patiṭṭhito, acetano mañco acetanāya pathaviyā, acetanā pathavī acetane udake, acetanaṁ udakaṁ acetane vāte, acetano vāto acetane ākāse patiṭṭhito. Tattha ākāsampi 'ahaṁ vātaṁ ukkhipitvā[1] ṭhitan'ti na jānāti, vātopi 'ahaṁ ākāse patiṭṭhito'ti na jānāti. Tathā vāto na jānāti 'ahaṁ udakaṁ ukkhipitvā ṭhito'ti -pa- mañco na jānāti 'ahaṁ kāyaṁ ukkhipitvā ṭhito'ti, kāyo na jānāti 'ahaṁ mañce patiṭṭhito'ti. Na hi tesaṁ aññamaññaṁ ābhogo vā samannāhāro vā manasikāro vā cetanā vā patthanā vā atthī"ti. Tassa evaṁ paccavekkhato taṁ paccavekkhaṇacittaṁ bhavaṅge otarati. Evaṁ niddāyantopi sato sampajāno nāma hotīti.

Uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvāti "ettakaṁ ṭhānaṁ gate cande vā tārakāya vā uṭṭhahissāmī"ti uṭṭhānakālaparicchedikaṁ saññaṁ manasikaritvā, citte ṭhapetvāti attho. Evaṁ karitvā sayito hi yathāparicchinneyeva kāle uṭṭhahati.

7. Attabyābādhasuttavaṇṇanā

17. Sattame **attabyābādhāyā**ti attadukkhāya. **Parabyābādhāyā**ti paradukkhāya. **Kāyasucaritan**ti-ādīni pubbabhāge dasakusalakammapathavasena āgatāni, upari pana yāva arahattā avāritāneva.

1. Uccalitvā (Sī)

သတော သမ္ပဇာနောတိ သတိယာ စေဝ သမ္ပဇညေန စ သမန္နာဂတော။ ကထံ ပနေသ နိဒ္ဒါယန္တော သတော သမ္ပဇာနော နာမ ဟောတီတိ? ပုရိမပ္ပဝတ္တိဝသေန။ အယံ ဟိ စင်္ကမေ စင်္ကမန္တော နိဒ္ဒါယ ဩက္ကမနဘာဝံ ဉတွာ ပဝတ္တမာနံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဌပေတွာ မဉ္စေ ဝါ ဖလကေ ဝါ နိပန္နော နိဒ္ဒံ ဥပဂန္တွာ ပုန ပဗုဇ္ဈမာနော ကမ္မဋ္ဌာနံ ဌိတဋ္ဌာနေ ဂဏှန္တောယေဝ ပဗုဇ္ဈတိ။ တသ္မာ နိဒ္ဒါယန္တောပိ သတော သမ္ပဇာနော နာမ ဟောတိ။ အယံ တာဝ မူလကမ္မဋ္ဌာနေ နယောဝ။ ပရိဂ္ဂဟကမ္မဋ္ဌာနဝသေနာပိ ပနေသ သတော သမ္ပဇာနော နာမ ဟောတိ။ ကထံ? အယံ ဟိ စင်္ကမန္တော နိဒ္ဒါယ ဩက္ကမနဘာဝံ ဉတွာ ပါသာဏဖလကေ ဝါ မဉ္စေ ဝါ ဒက္ခိဏေန ပဿေန နိပဇ္ဇိတွာ ပစ္စဝေက္ခတိ "အစေတနော ကာယော အစေတနေ မဉ္စေ ပတိဋ္ဌိတော၊ အစေတနော မဉ္စော အစေတနာယ ပထဝိယာ၊ အစေတနာ ပထဝီ အစေတနေ ဥဒကေ၊ အစေတနံ ဥဒကံ အစေတနေ ဝါတေ၊ အစေတနော ဝါတော အစေတနေ အာကာသေ ပတိဋ္ဌိတော။ တတ္ထ အာကာသမ္ပိ 'အဟံ ဝါတံ ဥက္ခိပိတွာ[၁] ဌိတ'န္တိ န ဇာနာတိ၊ ဝါတောပိ 'အဟံ အာကာသေ ပတိဋ္ဌိတော'တိ န ဇာနာတိ။ တထာ ဝါတော န ဇာနာတိ 'အဟံ ဥဒကံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတော'တိ။ပ။ မဉ္စော န ဇာနာတိ 'အဟံ ကာယံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတော'တိ၊ ကာယော န ဇာနာတိ 'အဟံ မဉ္စေ ပတိဋ္ဌိတော'တိ။ န ဟိ တေသံ အညမညံ အာဘောဂေါ ဝါ သမန္နာဟာရော ဝါ မနသိကာရော ဝါ စေတနာ ဝါ ပတ္ထနာ ဝါ အတ္ထီ"တိ။ တဿ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတော တံ ပစ္စဝေက္ခဏစိတ္တံ ဘဝင်္ဂေ ဩတရတိ။ ဧဝံ နိဒ္ဒါယန္တောပိ သတော သမ္ပဇာနော နာမ ဟောတီတိ။

ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိကရိတွာတိ "ဧတ္တကံ ဌာနံ ဂတေ စန္ဒေ ဝါ တာရကာယ ဝါ ဥဋ္ဌဟိဿာမီ"တိ ဥဋ္ဌာနကာလပရိစ္ဆေဒိကံ သညံ မနသိကရိတွာ၊ စိတ္တေ ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ ဧဝံ ကရိတွာ သယိတော ဟိ ယထာပရိစ္ဆိန္နေယေဝ ကာလေ ဥဋ္ဌဟတိ။

၇-အတ္တဗျာဗာဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ သတ္တမေ **အတ္တဗျာဗာဓာယာ**တိ အတ္တဒုက္ခာယ။ **ပရဗျာဗာဓာယာ**တိ ပရဒုက္ခာယ။ **ကာယသုစရိတ**န္တိအာဒီနိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဒသကုသလကမ္မပထဝသေန အာဂတာနိ၊ ဥပရိ ပန ယာဝ အရဟတ္တာ အဝါရိတာနေဝ။

၁-ဥစ္စလိတွာ (သီ)

8. Devalokasuttavaṇṇanā

18. Aṭṭhame **aṭṭīyeyyāthā**ti aṭṭāpīḷitā bhaveyyātha. **Harāyeyyāthā**ti lajjeyyātha. **Jiguccheyyāthā**ti gūthe viya tasmiṁ vacane sañjātajigucchā bhaveyyātha. **Iti kirā**ti ettha **itī**ti padasandhibyañjanasiliṭṭhatā, **kirā**ti anussavatthe nipāto. Dibbena kira āyunā aṭṭīyathāti evamassa sambandho veditabbo. **Pageva kho panā**ti paṭhamataraṁyeva.

9. Paṭhamapāpaṇikasuttavaṇṇanā

19. Navame **pāpaṇiko**ti āpaṇiko, āpaṇaṁ ugghāṭetvā bhaṇḍavikkāyakassa[1] vāṇijassetaṁ adhivacanaṁ. **Abhabbo**ti abhājanabhūto[2]. **Na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhātī**ti yathā adhiṭṭhitaṁ su-adhiṭṭhitaṁ hoti, evaṁ sayaṁ attapaccakkhaṁ karonto nādhiṭṭhāti. Tattha paccūsakāle padasaddena uṭṭhāya dīpaṁ jāletvā bhaṇḍaṁ pasāretvā anisīdanto pubbaṇhasamayaṁ na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti nāma. Ayaṁ hi yaṁ corā rattiṁ bhaṇḍaṁ haritvā "idaṁ amhākaṁ hatthato vissajjessāmā"ti āpaṇaṁ gantvā appena agghena denti, yampi bahuverino manussā rattiṁ nagare vasitvā pātova āpaṇaṁ gantvā bhaṇḍaṁ gaṇhanti, yaṁ vā pana janapadaṁ gantukāmā manussā pātova āpaṇaṁ gantvā bhaṇḍaṁ kiṇanti, tappaccayassa lābhassa assāmiko hoti.

Aññesaṁ bhojanavelāya pana bhuñjituṁ āgantvā pātova bhaṇḍaṁ paṭisāmetvā gharaṁ gantvā bhuñjitvā niddāyitvā sāyaṁ puna āpaṇaṁ āgacchanto **majjhanhika samayaṁ na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti** nāma. So hi yaṁ corā pātova vissajjetuṁ na sampāpuṇiṁsu, divākāle pana paresaṁ asañcārakkhaṇe āpaṇaṁ gantvā appagghena denti, yañca bhojanavelāya puññavanto issarā "āpaṇato idañcidañca laddhuṁ vaṭṭatī"ti pahiṇitvā āharāpenti, tappaccayassa lābhassa assāmiko hoti.

Yāva yāmabherinikkhamanā[3] pana anto-āpaṇe dīpaṁ jālāpetvā anisīdanto **sāyanhasamayaṁ na sakkaccaṁ kammantaṁ adhiṭṭhāti** nāma. So hi

1. Vikkāyakassa (Ka) 2. Abhabbajanabhūto (Syā)
3. Yāva sāmino nikkhamanā (Ka)

၈-ဒေဝလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈။ အဋ္ဌမေ **အဋ္ဋီယေယျာထာ**တိ အဋ္ဋာပီဠိတာ ဘဝေယျာထ။ **ဟရာယေယျာထာ**တိ လဇ္ဇေယျာထ။ **ဇိဂုစ္ဆေယျာထာ**တိ ဂူထေ ဝိယ တသ္မိံ ဝစနေ သဉ္ဇာတဇိဂုစ္ဆာ ဘဝေယျာထ။ **ဣတိ ကိရာ**တိ ဧတ္ထ **ဣတီ**တိ ပဒသန္ဓိဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတာ၊ **ကိရာ**တိ အနုဿဝတ္ထေ နိပါတော။ ဒိဗ္ဗေန ကိရ အာယုနာ အဋ္ဋီယထာတိ ဧဝမဿ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဂေဝ ခေါ ပနာ**တိ ပဌမတရံယေဝ။

၉-ပဌမပါပဏိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉။ နဝမေ **ပါပဏိကော**တိ အာပဏိကော၊ အာပဏံ ဥဂ္ဃာဋေတွာ ဘဏ္ဍဝိက္ကာယကဿ[1] ဝါဏိဇဿေတံ အဓိဝစနံ။ **အဘဗ္ဗော**တိ အဘာဇနဘူတော[2]။ **န သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ယထာ အဓိဋ္ဌိတံ သုအဓိဋ္ဌိတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သယံ အတ္တပစ္စက္ခံ ကရောန္တော နာဓိဋ္ဌာတိ။ တတ္ထ ပစ္စူသကာလေ ပဒသဒ္ဒေန ဥဋ္ဌာယ ဒီပံ ဇာလေတွာ ဘဏ္ဍံ ပသာရေတွာ အနိသီဒန္တော ပုဗ္ဗဏှသမယံ န သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌာတိ နာမ။ အယံ ဟိ ယံ စောရာ ရတ္တိံ ဘဏ္ဍံ ဟရိတွာ "ဣဒံ အမှာကံ ဟတ္ထတော ဝိဿဇ္ဇေဿာမာ"တိ အာပဏံ ဂန္တွာ အပ္ပေန အဂ္ဃေန ဒေန္တိ၊ ယမ္ပိ ဗဟုဝေရိနော မနုဿာ ရတ္တိံ နဂရေ ဝသိတွာ ပါတောဝ အာပဏံ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ ဂဏှန္တိ၊ ယံ ဝါ ပန ဇနပဒံ ဂန္တုကာမာ မနုဿာ ပါတောဝ အာပဏံ ဂန္တွာ ဘဏ္ဍံ ကိဏန္တိ၊ တပ္ပစ္စယဿ လာဘဿ အဿာမိကော ဟောတိ။

အညေသံ ဘောဇနဝေလာယ ပန ဘုဉ္ဇိတုံ အာဂန္တွာ ပါတောဝ ဘဏ္ဍံ ပဋိသာမေတွာ ဃရံ ဂန္တွာ ဘုဉ္ဇိတွာ နိဒ္ဒါယိတွာ သာယံ ပုန အာပဏံ အာဂစ္ဆန္တော **မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ န သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌာတိ** နာမ။ သော ဟိ ယံ စောရာ ပါတောဝ ဝိဿဇ္ဇေတုံ န သမ္ပာပုဏိံသု၊ ဒိဝါကာလေ ပန ပရေသံ အသဉ္စာရက္ခဏေ အာပဏံ ဂန္တွာ အပ္ပဂ္ဃေန ဒေန္တိ၊ ယဉ္စ ဘောဇနဝေလာယ ပုညဝန္တော ဣဿရာ "အာပဏတော ဣဒဉ္စိဒဉ္စ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ပဟိဏိတွာ အာဟရာပေန္တိ၊ တပ္ပစ္စယဿ လာဘဿ အဿာမိကော ဟောတိ။

ယာဝ ယာမဘေရိနိက္ခမနာ[3] ပန အန္တောအာပဏေ ဒီပံ ဇာလာပေတွာ အနိသီဒန္တော **သာယန္ဟသမယံ န သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌာတိ** နာမ။ သော ဟိ

၁-ဝိက္ကာယကဿ (က) ၂-အဘဗ္ဗဇနဘူတော (သျာ) ၃-ယာဝ သာမိနော နိက္ခမနာ (က)

yaṁ corā pātopi divāpi vissajjetuṁ na sampāpuṇiṁsu, sāyaṁ pana āpaṇaṁ gantvā appagghena denti, tappaccayassa lābhassa assāmiko hoti.

Na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhātīti sakkaccakiriyāya samādhiṁ na samāpajjati. Ettha ca pātova cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇesu vattaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā yāva bhikkhācāravelā, tāva samāpattiṁ appetvā anisīdanto **pubbaṇhasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti** nāma. Pacchābhattaṁ pana piṇḍapātapaṭikkanto rattiṭṭhānadivāṭṭhānaṁ pavisitvā yāva sāyanhasamayā samāpattiṁ appetvā anisīdanto **majjhanhikasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti** nāma. Sāyaṁ pana cetiyaṁ vanditvā therūpaṭṭhānaṁ katvā senāsanaṁ pavisitvā paṭhamayāmaṁ samāpattiṁ samāpajjitvā anisīdanto **sāyanhasamayaṁ na sakkaccaṁ samādhinimittaṁ adhiṭṭhāti** nāma. Sukkapakkho vuttapaṭipakkhanayeneva veditabbo. Apicettha "samāpattiṁ appetvā"ti vuttaṭṭhāne samāpattiyā asati vipassanāpi vaṭṭati, samādhinimittanti ca samādhi-ārammaṇampi vaṭṭatiyeva. Vuttampi cetaṁ "samādhipi samādhinimittaṁ, samādhārammaṇampi[1] samādhinimittan"ti.

10. Dutiyapāpaṇikasuttavaṇṇanā

20. Dasame **cakkhumā**ti paññācakkhunā cakkhumā hoti. **Vidhuro**ti visiṭṭhadhuro uttamadhuro ñāṇasampayuttena vīriyena samannāgato. **Nissayasampanno**ti avassayasampanno patiṭṭhānasampanno. **Paṇiyan**ti vikkāyikabhaṇḍaṁ. **Ettakaṁ mūlaṁ bhavissati ettako udayo**ti tasmiṁ "evaṁ kītaṁ evaṁ vikkayamānan"ti [2]vuttapaṇiye yena kayena taṁ kītaṁ, taṁ kayasaṅkhātaṁ[2] mūlaṁ ettakaṁ bhavissati. Yo ca tasmiṁ vikkayamāne vikkayo, tasmiṁ vikkaye ettako udayo bhavissati, ettikā vaḍḍhīti attho.

Kusalo hoti paṇiyaṁ ketuñca vikketuñcāti sulabhaṭṭhānaṁ gantvā kiṇanto dullabhaṭṭhānaṁ gantvā vikkiṇanto ca ettha kusalo nāma hoti, dasaguṇampi vīsatiguṇampi lābhaṁ labhati.

---

1. Samādhārammaṇopi dhammo (Ka)
2-2. Vuttaṁ pāpaṇiyena kayena taṁ taṁ kītasaṅkhātaṁ (Ka)

ယံ စောရာ ပါတောပိ ဒိဝါပိ ဝိဿဇ္ဇေတုံ န သမ္ပာပုဏိံသု၊ သာယံ ပန အာပဏံ ဂန္တွာ အပ္ပဂ္ဃေန ဒေန္တိ၊ တပ္ပစ္စယဿ လာဘဿ အဿာမိကော ဟောတိ။

န သက္ကစ္စံ သမာဓိနိမိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတီတိ သက္ကစ္စကိရိယာယ သမာဓိံ န သမာပဇ္ဇတိ။ ဧတ္ထ စ ပါတောဝ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏေသု ဝတ္တံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ယာဝ ဘိက္ခာစာရဝေလာ၊ တာဝ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ အနိသီဒန္တော **ပုဗ္ဗဏှသမယံ န သက္ကစ္စံ သမာဓိနိမိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတိ** နာမ။ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပန ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ ယာဝ သာယနှသမယာ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ အနိသီဒန္တော **မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ န သက္ကစ္စံ သမာဓိနိမိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတိ** နာမ။ သာယံ ပန စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ ထေရူပဋ္ဌာနံ ကတွာ သေနာသနံ ပဝိသိတွာ ပဌမယာမံ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ အနိသီဒန္တော **သာယနှသမယံ န သက္ကစ္စံ သမာဓိနိမိတ္တံ အဓိဋ္ဌာတိ** နာမ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အပိစေတ္ထ “သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ သမာပတ္တိယာ အသတိ ဝိပဿနာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ သမာဓိနိမိတ္တန္တိ စ သမာဓိအာရမ္မဏမ္ပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “သမာဓိပိ သမာဓိနိမိတ္တံ၊ သမာဓာရမ္မဏမ္ပိ[၁] သမာဓိနိမိတ္တ”န္တိ။

၁၀-ဒုတိယပါပဏိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **စက္ခုမာ**တိ ပညာစက္ခုနာ စက္ခုမာ ဟောတိ။ **ဝိဓုရော**တိ ဝိသိဋ္ဌဓုရော ဥတ္တမဓုရော ဉာဏသမ္ပယုတ္တေန ဝီရိယေန သမန္နာဂတော။ **နိဿယသမ္ပန္နော**တိ အဝဿယသမ္ပန္နော ပတိဋ္ဌာနသမ္ပန္နော။ **ပဏိယ**န္တိ ဝိက္ကာယိကဘဏ္ဍံ။ **ဧတ္တကံ မူလံ ဘဝိဿတိ ဧတ္တကော ဥဒယော**တိ တသ္မိံ “ဧဝံ ကီတံ ဧဝံ ဝိက္ကယမာန”န္တိ [၂]ဝုတ္တပဏိယေ ယေန ကယေန တံ ကီတံ၊ တံ ကယသင်္ခါတံ[၂] မူလံ ဧတ္တကံ ဘဝိဿတိ။ ယော စ တသ္မိံ ဝိက္ကယမာနေ ဝိက္ကယော၊ တသ္မိံ ဝိက္ကယေ ဧတ္တကော ဥဒယော ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တိကာ ဝဍ္ဎီတိ အတ္ထော။

ကုသလော ဟောတိ ပဏိယံ ကေတုဉ္စ ဝိက္ကေတုဉ္စာတိ သုလဘဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ကိဏန္တော ဒုလ္လဘဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဝိက္ကိဏန္တော စ ဧတ္ထ ကုသလော နာမ ဟောတိ၊ ဒသဂုဏမ္ပိ ဝီသတိဂုဏမ္ပိ လာဘံ လဘတိ။

၁-သမာဓာရမ္မဏောပိ ဓမ္မော (က)
၂-၂-ဝုတ္တံ ပါပဏိယေန ကယေန တံ တံ ကီတသင်္ခါတံ (က)

Aḍḍhāti issarā bahunā nikkhittadhanena samannāgatā. **Mahaddhanā**ti vaḷañjanakavasena mahaddhanā. **Mahābhogā**ti upabhogaparibhogabhaṇḍena mahābhogā. **Paṭi balo**ti kāyabalena ceva ñāṇabalena ca samannāgatattā samattho. **Amhākañca kālena kālaṁ anuppadātun**ti amhākañca gahitadhanamūlikaṁ vaḍḍhiṁ[1] kālena kālaṁ anuppa dātuṁ. **Nipatantī**ti nimantenti. Nipātentītipi[2] pāṭho, ayameva attho.

Kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāyāti kusaladhammānaṁ sampādanatthāya paṭilābhatthāya. **Thāmavā**ti ñāṇathāmena samannāgato. **Daḷhaparakkamo**ti thirena ñāṇaparakkamena samannāgato. **Anikkhittadhuro**ti "aggamaggaṁ apāpuṇitvā imaṁ vīriyadhuraṁ na ṭhapessāmī"ti evaṁ aṭṭhapitadhuro.

Bahussutāti ekanikāyādivasena bahu Buddhavacanaṁ sutaṁ etesanti bahussutā. **Āgatāgamā**ti eko nikāyo eko āgamo nāma, dve nikāyā dve āgamā nāma, pañca nikāyā pañca āgamā nāma, etesu āgamesu yesaṁ ekopi āgamo āgato paguṇo pavattito[3], te āgatāgamā nāma. **Dhammadharā**ti Suttantapiṭakadharā. **Vinayadharā**ti Vinayapiṭakadharā. **Mātikādharā**ti dvemātikādharā. **Paripucchatī**ti atthānatthaṁ kāraṇākāraṇaṁ pucchati. **Paripañhatī**ti "imaṁ nāma pucchissāmī"ti aññāti tuleti pariggaṇhāti. Sesamettha uttānatthameva.

Imasmiṁ pana sutte paṭhamaṁ paññā āgatā, pacchā vīriyañca kalyāṇamittasevanā ca. Tattha paṭhamaṁ arahattaṁ patvā pacchā vīriyaṁ katvā kalyāṇamittā sevitabbāti na evaṁ attho daṭṭhabbo, desanāya nāma heṭṭhimena vā paricchedo hoti uparimena vā dvīhipi vā koṭīhi. Idha pana uparimena paricchedo veditabbo. Tasmā kathentena paṭhamaṁ kalyāṇamitta-upanissayaṁ dassetvā majjhe vīriyaṁ dassetvā pacchā arahattaṁ kathetabbanti.

Rathakāravaggo dutiyo.

---

1. Vaḍḍhetvā (Ka) 2. Nivattantītipi (Sī), nipadantītipi (Syā) 3. Pavattati (Sī)

အဍ္ဎာတိ ဣဿရာ ဗဟုနာ နိက္ခိတ္တဓနေန သမန္နာဂတာ။ **မဟဒ္ဓနာ**တိ ဝဠဉ္ဇနကဝသေန မဟဒ္ဓနာ။ **မဟာဘောဂါ**တိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍေန မဟာဘောဂါ။ **ပဋိဗလော**တိ ကာယဗလေန စေဝ ဉာဏဗလေန စ သမန္နာဂတတ္တာ သမတ္ထော။ **အမှာကဉ္စ ကာလေန ကာလံ အနုပ္ပဒါတုန္တိ** အမှာကဉ္စ ဂဟိတဓနမူလိကံ ဝဍ္ဎိံ[1] ကာလေန ကာလံ အနုပ္ပဒါတုံ။ **နိပတန္တီ**တိ နိမန္တေန္တိ။ နိပါတေန္တီတိပိ[2] ပါဌော၊ အယမေဝ အတ္ထော။

ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပသမ္ပဒါယာတိ ကုသလဓမ္မာနံ သမ္ပာဒနတ္ထာယ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **ထာမဝါ**တိ ဉာဏထာမေန သမန္နာဂတော။ **ဒဠှပရက္ကမော**တိ ထိရေန ဉာဏပရက္ကမေန သမန္နာဂတော။ **အနိက္ခိတ္တဓုရော**တိ "အဂ္ဂမဂ္ဂံ အပါပုဏိတွာ ဣမံ ဝီရိယဓုရံ န ဌပေဿာမီ"တိ ဧဝံ အဋ္ဌပိတဓုရော။

ဗဟုဿုတာတိ ဧကနိကာယာဒိဝသေန ဗဟု ဗုဒ္ဓဝစနံ သုတံ ဧတေသန္တိ ဗဟုဿုတာ။ **အာဂတာဂမာ**တိ ဧကော နိကာယော ဧကော အာဂမော နာမ၊ ဒွေ နိကာယာ ဒွေ အာဂမာ နာမ၊ ပဉ္စ နိကာယာ ပဉ္စ အာဂမာ နာမ၊ ဧတေသု အာဂမေသု ယေသံ ဧကောပိ အာဂမော အာဂတော ပဂုဏော ပဝတ္တိတော[3]၊ တေ အာဂတာဂမာ နာမ။ **ဓမ္မဓရာ**တိ သုတ္တန္တပိဋကဓရာ။ **ဝိနယဓရာ**တိ ဝိနယပိဋကဓရာ။ **မာတိကာဓရာ**တိ ဒွေမာတိကာဓရာ။ **ပရိပုစ္ဆတီ**တိ အတ္ထာနတ္ထံ ကာရဏာကာရဏံ ပုစ္ဆတိ။ **ပရိပဉှတီ**တိ "ဣမံ နာမ ပုစ္ဆိဿာမီ"တိ အညာတိ တုလေတိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ပဌမံ ပညာ အာဂတာ၊ ပစ္ဆာ ဝီရိယဉ္စ ကလျာဏမိတ္တသေဝနာ စ။ တတ္ထ ပဌမံ အရဟတ္တံ ပတွာ ပစ္ဆာ ဝီရိယံ ကတွာ ကလျာဏမိတ္တာ သေဝိတဗ္ဗာတိ န ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဒေသနာယ နာမ ဟေဋ္ဌိမေန ဝါ ပရိစ္ဆေဒေါ ဟောတိ ဥပရိမေန ဝါ ဒွီဟိပိ ဝါ ကောဋီဟိ။ ဣဓ ပန ဥပရိမေန ပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ ကထေန္တေန ပဌမံ ကလျာဏမိတ္တဥပနိဿယံ ဒဿေတွာ မဇ္ဈေ ဝီရိယံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆာ အရဟတ္တံ ကထေတဗ္ဗန္တိ။

ရထကာရဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၁-ဝဍ္ဎေတွာ (က) ၂-နိဝတ္တန္တီတိပိ (သီ)၊ နိပဒန္တီတိပိ (သျာ) ၃-ပဝတ္တတိ (သီ)

3. Puggalavagga 1. Samiddhasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame jhānaphassaṁ paṭhamaṁ phusati, pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikarotīti **kāyasakkhi**. Diṭṭhantaṁ pattoti **diṭṭhippatto.** Saddahanto vimuttoti **saddhāvimutto**. **Khamatī**ti ruccati. **Abhikkantataro**ti atisundarataro. **Paṇītataro**ti atipaṇītataro. **Saddhindriyaṁ adhimattaṁ hotī**ti Samiddhattherassa[1] kira arahattamaggakkhaṇe saddhindriyaṁ dhuraṁ ahosi, sesāni cattāri sahajātindriyāni tasseva parivārāni ahesuṁ. Iti thero attanā paṭividdhamaggaṁ kathento evamāha. Mahākoṭṭhikattherassa pana arahattamaggakkhaṇe samādhindriyaṁ dhuraṁ ahosi, sesāni cattāri indriyāni tasseva parivārāni ahesuṁ. Tasmā sopi samādhindriyaṁ adhimattanti kathento attanā paṭividdhamaggameva kathesi. Sāriputtattherassa pana arahattamaggakkhaṇe paññi ndriyaṁ dhuraṁ ahosi. Sesāni cattāri indriyāni tasseva parivārāni ahesuṁ. Tasmā sopi paññindriyaṁ adhimattanti kathento attanā paṭividdhamaggameva kathesi.

Na khvetthāti na kho ettha. **Ekaṁsena byākātun**ti ekantena byākarituṁ. **Arahattāya paṭipanno**ti arahattamaggasamaṅgiṁ dasseti. Evametasmiṁ sutte tīhipi therehi attanā paṭividdhamaggova kathito, Sammāsambuddho pana bhummantareneva kathesi.

2. Gilānasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **sappāyānī**ti hitāni vuddhikarāni. **Patirūpan**ti anucchavikaṁ. **Neva vuṭṭhāti tamhā ābādhā**ti iminā atekicchena vātāpamārādinā[2] rogena samannāgato niṭṭha pattagilāno[3] kathito. **Vuṭṭhāti tamhā ābādhā**ti iminā khipitakakacchutiṇapupphakajarādibhedo appamattaka-ābādho kathito. **Labhanto sappāyāni bhojanāni no alabhanto**ti iminā pana yesaṁ paṭijagganena phāsukaṁ hoti, sabbepi te ābādhā kathitā. Ettha ca **patirūpo upaṭṭhāko** nāma gilānupaṭṭhāka-aṅgehi samannāgato paṇḍito dakkho analaso veditabbo. **Gilānupaṭṭhāko anuññāto**ti bhikkhusaṁghena dātabboti anuññāto. Tasmiṁ hi gilāne attano dhammatāya yāpetuṁ asakkonte

1. Saviṭṭhattherassa (Sī, Syā)
2. Vātāpasmārādinā (Sī, Syā)
3. Niṭṭhāpattagilāno (Sī)

၃-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂ ၁-သမိဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ ဈာနဖဿံ ပဌမံ ဖုသတိ၊ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတီတိ **ကာယသက္ခီ**။ ဒိဋ္ဌန္တံ ပတ္တောတိ **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**။ သဒ္ဒဟန္တော ဝိမုတ္တောတိ **သဒ္ဓါဝိမုတ္တော**။ **ခမတီ**တိ ရုစ္စတိ။ **အဘိက္ကန္တတရော**တိ အတိသုန္ဒရတရော။ **ပဏီတတရော**တိ အတိပဏီတတရော။ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတီ**တိ သမိဒ္ဓတ္ထေရဿ[1] ကိရ အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ ဓုရံ အဟောသိ၊ သေသာနိ စတ္တာရိ သဟဇာတိန္ဒြိယာနိ တဿေဝ ပရိဝါရာနိ အဟေသုံ။ ဣတိ ထေရော အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂံ ကထေန္တော ဧဝမာဟ။ မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရဿ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ သမာဓိန္ဒြိယံ ဓုရံ အဟောသိ၊ သေသာနိ စတ္တာရိ ဣန္ဒြိယာနိ တဿေဝ ပရိဝါရာနိ အဟေသုံ။ တသ္မာ သောပိ သမာဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တန္တိ ကထေန္တော အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ပန အရဟတ္တမဂ္ဂက္ခဏေ ပညိန္ဒြိယံ ဓုရံ အဟောသိ။ သေသာနိ စတ္တာရိ ဣန္ဒြိယာနိ တဿေဝ ပရိဝါရာနိ အဟေသုံ။ တသ္မာ သောပိ ပညိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တန္တိ ကထေန္တော အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂမေဝ ကထေသိ။

န ခွေတ္ထာတိ န ခေါ ဧတ္ထ။ **ဧကံသေန ဗျာကာတု**န္တိ ဧကန္တေန ဗျာကရိတုံ။ **အရဟတ္တာယ ပဋိပန္နော**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂသမင်္ဂိံ ဒဿေတိ။ ဧဝမေတသ္မိံ သုတ္တေ တီဟိပိ ထေရေဟိ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂေါဝ ကထိတော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပန ဘုမ္မန္တရေနေဝ ကထေသိ။

၂-ဂိလာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **သပ္ပါယာနီ**တိ ဟိတာနိ ဝုဍ္ဎိကရာနိ။ **ပတိရူပ**န္တိ အနုစ္ဆဝိကံ။ **နေဝ ဝုဋ္ဌာတိ တမှာ အာဗာဓာ**တိ ဣမိနာ အတေကိစ္ဆေန ဝါတာပမာရာဒိနာ[2] ရောဂေန သမန္နာဂတော နိဋ္ဌပတ္တဂိလာနော[3] ကထိတော။ **ဝုဋ္ဌာတိ တမှာ အာဗာဓာ**တိ ဣမိနာ ခိပိတကကစ္ဆုတိဏပုပ္ဖကဇရာဒိဘေဒေါ အပ္ပမတ္တကအာဗာဓော ကထိတော။ **လဘန္တော သပ္ပါယာနိ ဘောဇနာနိ နော အလဘန္တော**တိ ဣမိနာ ပန ယေသံ ပဋိဇဂ္ဂနေန ဖာသုကံ ဟောတိ၊ သဗ္ဗေပိ တေ အာဗာဓာ ကထိတာ။ ဧတ္ထ စ **ပတိရူပေါ ဥပဋ္ဌာကော** နာမ ဂိလာနုပဋ္ဌာကအင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော ပဏ္ဍိတော ဒက္ခော အနလသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဂိလာနုပဋ္ဌာကော အနုညာတော**တိ ဘိက္ခုသံဃေန ဒါတဗ္ဗောတိ အနုညာတော။ တသ္မိံ ဟိ ဂိလာနေ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ယာပေတုံ အသက္ကောန္တေ

၁-သဝိဋ္ဌတ္ထေရဿ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝါတာပသ္မာရာဒိနာ (သီ၊ သျာ) ၃-နိဋ္ဌာပတ္တဂိလာနော (သီ)

bhikkhusaṁghena tassa bhikkhuno eko bhikkhu ca sāmaṇero ca “imaṁ paṭijaggathā”ti apaloketvā dātabbā. Yāva pana te taṁ paṭijagganti, tāva gilānassa ca tesañca dvinnaṁ yenattho, sabbaṁ bhikkhusaṁghasseva bhāro.

Aññepi gilānā upaṭṭhātabbāti itarepi dve gilānā upaṭṭhāpetabbā. Kiṁ kāraṇā? Yopi hi niṭṭhapattagilāno, so anupaṭṭhiyamāno “sace maṁ paṭijaggeyyuṁ, phāsukaṁ me[1] bhaveyya. Na kho pana maṁ paṭijaggantī”ti manopadosaṁ katvā apāye nibbatteyya. Paṭijaggiyamānassa panassa evaṁ hoti “bhikkhusaṁghena yaṁ kātabbaṁ, taṁ kataṁ. Mayhaṁ pana kammavipāko īdiso”ti. So bhikkhusaṁghe mettaṁ paccupaṭṭhā petvā sagge nibbattissati. Yo pana appamattakena byādhinā samannāgato labhantopi alabhantopi vuṭṭhātiyeva, tassa vināpi bhesajjena vūpasamanabyādhi bhesajje kate khippataraṁ vūpasammati. So tato Buddhavacanaṁ vā uggaṇhituṁ sakkhissati, samaṇadhammaṁ vā kātuṁ sakkhissati. Iminā kāraṇena “aññepi gilānā upaṭṭhātabbā”ti vuttaṁ.

Neva okkamatīti neva pavisati. **Niyāmaṁ kusalesu dhammesu sammattan**ti kusalesu dhammesu magganiyāmasaṅkhātaṁ sammattaṁ. Iminā padaparamo puggalo kathito. Dutiyavārena ugghaṭitaññū gahito sāsane Nālakattherasadiso Buddhantare ekavāraṁ Paccekabuddhānaṁ santike ovādaṁ labhitvā paṭividdhapaccekabodhiñāṇo ca. Tatiyavārena vipañcitaññū puggalo kathito, neyyo pana tannissitova hoti.

Dhammadesanā anuññātāti māsassa aṭṭha vāre dhammakathā anuññātā. **Aññesampi dhammo desetabbo**ti itaresampi dhammo kathetabbo. Kiṁ kāraṇā? Padaparamassa hi imasmiṁ attabhāve dhammaṁ paṭivijjhituṁ asakkontassāpi anāgate paccayo bhavissati. Yo pana Tathāgatassa rūpadassanaṁ labhantopi alabhantopi dhammavinayañca savanāya labhantopi alabhantopi dhammaṁ abhisameti, so alabhanto tāva abhisameti. Labhanto pana khippameva abhisamessatīti iminā

1. Phāsukameva (Ka)

ဘိက္ခုသံဃေန တဿ ဘိက္ခုနော ဧကော ဘိက္ခု စ သာမဏေရော စ “ဣမံ ပဋိဇဂ္ဂထာ”တိ အပလောကေတွာ ဒါတဗ္ဗာ။ ယာဝ ပန တေ တံ ပဋိဇဂ္ဂန္တိ၊ တာဝ ဂိလာနဿ စ တေသဉ္စ ဒွိန္နံ ယေနတ္ထော၊ သဗ္ဗံ ဘိက္ခုသံဃဿေဝ ဘာရော။

အညေပိ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗာတိ ဣတရေပိ ဒွေ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗာ။ ကိံ ကာရဏာ? ယောပိ ဟိ နိဋ္ဌပတ္တဂိလာနော၊ သော အနုပဋ္ဌိယမာနော “သစေ မံ ပဋိဇဂ္ဂေယျုံ၊ ဖာသုကံ မေ[၁] ဘဝေယျ။ န ခေါ ပန မံ ပဋိဇဂ္ဂန္တီ”တိ မနောပဒေါသံ ကတွာ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တေယျ။ ပဋိဇဂ္ဂိယမာနဿ ပနဿ ဧဝံ ဟောတိ “ဘိက္ခုသံဃေန ယံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ကတံ။ မယှံ ပန ကမ္မဝိပါကော ဤဒိသော”တိ။ သော ဘိက္ခုသံဃေ မေတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိဿတိ။ ယော ပန အပ္ပမတ္တကေန ဗျာဓိနာ သမန္နာဂတော လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ ဝုဋ္ဌာတိယေဝ၊ တဿ ဝိနာပိ ဘေသဇ္ဇေန ဝူပသမနဗျာဓိ ဘေသဇ္ဇေ ကတေ ခိပ္ပတရံ ဝူပသမ္မတိ။ သော တတော ဗုဒ္ဓဝစနံ ဝါ ဥဂ္ဂဏှိတုံ သက္ခိဿတိ၊ သမဏဓမ္မံ ဝါ ကာတုံ သက္ခိဿတိ။ ဣမိနာ ကာရဏေန “အညေပိ ဂိလာနာ ဥပဋ္ဌာတဗ္ဗာ”တိ ဝုတ္တံ။

နေဝ ဩက္ကမတီတိ နေဝ ပဝိသတိ။ **နိယာမံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တန္တိ** ကုသလေသု ဓမ္မေသု မဂ္ဂနိယာမသင်္ခါတံ သမ္မတ္တံ။ ဣမိနာ ပဒပရမော ပုဂ္ဂလော ကထိတော။ ဒုတိယဝါရေန ဥဂ္ဃဋိတညူ ဂဟိတော သာသနေ နာလကတ္ထေရသဒိသော ဗုဒ္ဓန္တရေ ဧကဝါရံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကေ ဩဝါဒံ လဘိတွာ ပဋိဝိဒ္ဓပစ္စေကဗောဓိဉာဏော စ။ တတိယဝါရေန ဝိပဉ္စိတညူ ပုဂ္ဂလော ကထိတော၊ နေယျော ပန တန္နိဿိတောဝ ဟောတိ။

ဓမ္မဒေသနာ အနုညာတာတိ မာသဿ အဋ္ဌ ဝါရေ ဓမ္မကထာ အနုညာတာ။ **အညေသမ္ပိ ဓမ္မော ဒေသေတဗ္ဗော**တိ ဣတရေသမ္ပိ ဓမ္မော ကထေတဗ္ဗော။ ကိံ ကာရဏာ? ပဒပရမဿ ဟိ ဣမသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဓမ္မံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ အသက္ကောန္တဿာပိ အနာဂတေ ပစ္စယော ဘဝိဿတိ။ ယော ပန တထာဂတဿ ရူပဒဿနံ လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ ဓမ္မဝိနယဉ္စ သဝနာယ လဘန္တောပိ အလဘန္တောပိ ဓမ္မံ အဘိသမေတိ၊ သော အလဘန္တော တာဝ အဘိသမေတိ။ လဘန္တော ပန ခိပ္ပမေဝ အဘိသမေဿတီတိ ဣမိနာ

၁-ဖာသုကမေဝ (က)

kāraṇena tesaṁ dhammo desetabbo. Tatiyassa pana punappunaṁ desetabbova.

3. Saṅkhārasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **sabyābajjhan**ti sadukkhaṁ. **Kāyasaṅkhāran**ti kāyadvāre cetanārāsiṁ. **Abhisaṅkharotī**ti āyūhati rāsiṁ karoti piṇḍaṁ karoti. **Vacīmanodvāresu**pi eseva nayo. **Sabyābajjhaṁ lokan**ti sadukkhaṁ lokaṁ. **Sabyābajjhā phassā phusantī**ti sadukkhā vipākaphassā phusanti. **Sabyābajjhaṁ vedanaṁ vediyatī**ti sadukkhaṁ vipākavedanaṁ vediyati, sābādhaṁ nirassādanti attho. **Seyyathāpi sattā nerayikā**ti yathā niraye nibbatta sattā ekantadukkhaṁ vedanaṁ vediyanti, evaṁ vediyatīti attho. Kiṁ pana tattha upekkhāvedanā natthīti? Atthi, dukkhavedanāya pana balavabhāvena sā abbohārika ṭṭhāne ṭhitā. Iti nirayova nirayassa upamaṁ katvā āhaṭo[1]. Tatra paṭibhāga-upamā nāma kira esā.

Seyyathāpi devā subhakiṇhāti idhāpi devalokova devalokassa upamaṁ katvā āhaṭo[1]. Yasmā pana heṭṭhimesu brahmalokesu sappītikajjhānavipāko vattati, subhakiṇhesu nippītiko ekantasukhova, tasmā te aggahetvā subhakiṇhāva kathitā. Iti ayampi tatra paṭibhāga-upamā nāmāti veditabbā.

Vokiṇṇasukhadukkhanti vomissakasukhadukkhaṁ. **Seyyathāpi manussā**ti manussānaṁ hi kālena sukhaṁ hoti kālena dukkhaṁ. **Ekacce ca devā**ti kāmāvacaradevā. Tesampi kālena sukhaṁ hoti kālena dukkhaṁ. Tesaṁ hi hīnatarānaṁ mahesakkhatarā devatā disvā āsanā vuṭṭhātabbaṁ hoti, maggā ukkamitabbaṁ, pārutavatthaṁ apanetabbaṁ, añjalikammaṁ kātabbanti taṁ sabbampi dukkhaṁ nāma hoti. **Ekacce ca vinipātikā**ti vemānikapetā. Te hi kālena sampattiṁ anubhavanti kālena kammanti vokiṇṇasukhadukkhāva honti. Iti imasmiṁ sutte tīṇi sucaritāni lokiyalokuttaramissakāni kathitānīti veditabbāni.

---

1. Āgato (Ka)

ကာရဏေန တေသံ ဓမ္မော ဒေသေတဗ္ဗော။ တတိယဿ ပန ပုနပ္ပုနံ ဒေသေတဗ္ဗောဝ။

၃-သင်္ခါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **သဗျာဗဇ္ဈန္တိ** သဒုက္ခံ။ **ကာယသင်္ခါရန္တိ** ကာယဒွါရေ စေတနာရာသိံ။ **အဘိသင်္ခရောတီ**တိ အာယူဟတိ ရာသိံ ကရောတိ ပိဏ္ဍံ ကရောတိ။ **ဝစီမနောဒွါရေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗျာဗဇ္ဈံ လောကန္တိ** သဒုက္ခံ လောကံ။ **သဗျာဗဇ္ဈာ ဖဿာ ဖုသန္တီ**တိ သဒုက္ခာ ဝိပါကဖဿာ ဖုသန္တိ။ **သဗျာဗဇ္ဈံ ဝေဒနံ ဝေဒိယတီ**တိ သဒုက္ခံ ဝိပါကဝေဒနံ ဝေဒိယတိ၊ သာဗာဓံ နိရဿာဒန္တိ အတ္ထော။ **သေယျထာပိ သတ္တာ နေရယိကာ**တိ ယထာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာ ဧကန္တဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒိယန္တိ၊ ဧဝံ ဝေဒိယတီတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန တတ္ထ ဥပေက္ခာဝေဒနာ နတ္ထီတိ? အတ္ထိ၊ ဒုက္ခဝေဒနာယ ပန ဗလဝဘာဝေန သာ အဗ္ဗောဟာရိကဋ္ဌာနေ ဌိတာ။ ဣတိ နိရယောဝ နိရယဿ ဥပမံ ကတွာ အာဟဋော[၁]။ တတြ ပဋိဘာဂဥပမာ နာမ ကိရ ဧသာ။

သေယျထာပိ ဒေဝါ သုဘကိဏှာတိ ဣဓာပိ ဒေဝလောကောဝ ဒေဝလောကဿ ဥပမံ ကတွာ အာဟဋော[၁]။ ယသ္မာ ပန ဟေဋ္ဌိမေသု ဗြဟ္မလောကေသု သပ္ပီတိကဈာနဝိပါကော ဝတ္တတိ၊ သုဘကိဏှေသု နိပ္ပီတိကော ဧကန္တသုခေါဝ၊ တသ္မာ တေ အဂ္ဂဟေတွာ သုဘကိဏှာဝ ကထိတာ။ ဣတိ အယမ္ပိ တတြ ပဋိဘာဂဥပမာ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခန္တိ ဝေါမိဿကသုခဒုက္ခံ။ **သေယျထာပိ မနုဿာ**တိ မနုဿာနံ ဟိ ကာလေန သုခံ ဟောတိ ကာလေန ဒုက္ခံ။ **ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ**တိ ကာမာဝစရဒေဝါ။ တေသမ္ပိ ကာလေန သုခံ ဟောတိ ကာလေန ဒုက္ခံ။ တေသံ ဟိ ဟီနတရာနံ မဟေသက္ခတရာ ဒေဝတာ ဒိသွာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ မဂ္ဂါ ဥက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ပါရုတဝတ္ထံ အပနေတဗ္ဗံ၊ အဉ္ဇလိကမ္မံ ကာတဗ္ဗန္တိ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ နာမ ဟောတိ။ **ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ**တိ ဝေမာနိကပေတာ။ တေ ဟိ ကာလေန သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တိ ကာလေန ကမ္မန္တိ ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခာဝ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တီဏိ သုစရိတာနိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနိ ကထိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-အာဂတော (က)

4. Bahukārasuttavaṇṇanā

24. Catutthe **tayome bhikkhave puggalā**ti tayo ācariyapuggalā. **Puggalassa bahukārā**ti antevāsikapuggalassa bahūpakārā. **Buddhan**ti Sabbaññubuddhaṁ. **Saraṇaṁ gato hotī**ti avassayaṁ gato hoti. **Dhamman**ti satantikaṁ navalokuttaradhammaṁ. **Saṁghan**ti aṭṭha-ariyapuggalasamūhaṁ. Idañca pana saraṇagamanaṁ aggahitasaraṇa pubbassa akatābhinivesassa vasena vuttaṁ. Iti imasmiṁ sutte saraṇadāyako sotāpattimaggasampāpako arahattamaggasampāpakoti tayo ācariyā bahukārāti āgatā, pabbajjā dāyako Buddhavacanadāyako kammavācācariyo sakadāgāmimaggasampāpako anāgāmimaggasampāpakoti ime ācariyā na āgatā, kiṁ ete na bahukārāti? No na bahukārā[1], ayaṁ pana desanā duvidhena paricchinnā. Tasmā sabbepete bahukārā. Tesu saraṇagamanasmiṁyeva akatābhiniveso vaṭṭati, catupārisuddhisīlakasiṇaparikammavipassanāñāṇāni pana paṭhamamaggasannissitāni honti, upari dve maggā ca phalāni ca arahattamaggasannissitānīti veditabbāni.

Iminā puggalenāti iminā antevāsikapuggalena. **Na suppatikāraṁ vadāmī**ti patikāraṁ kātuṁ na sukaranti vadāmi. Abhivādanādīsu anekasatavāraṁ anekasahassa vārampi hi pañcapatiṭṭhitena nipatitvā vandanto āsanā vuṭṭhāya paccuggacchanto diṭṭha diṭṭhakkhaṇe añjaliṁ paggaṇhanto anucchavikaṁ sāmīcikammaṁ karonto divase divase cīvarasataṁ cīvarasahassaṁ piṇḍapātasataṁ piṇḍapātasahassaṁ dadamāno cakkavāḷa pariyantena sabbaratanamayaṁ āvāsaṁ karonto sappinavanītādinānappakāraṁ bhesajjaṁ anuppadajjamāno[2] neva sakkoti ācariyena katassa patikāraṁ nāma kātunti evamattho veditabbo.

5. Vajirūpamasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **arukūpamacitto**ti purāṇavaṇasadisacitto. **Vijjūpamacitto**ti ittarakālobhāsanena vijjusadisacitto. **Vajirūpamacitto**ti

1. Tepi bahukārā (Sī) 2. Anuppadadamāno (Sī, Syā)

၄-ဗဟုကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထေ **တယောမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ**တိ တယော အာစရိယပုဂ္ဂလာ။ **ပုဂ္ဂလဿ ဗဟုကာရာ**တိ အန္တေဝါသိကပုဂ္ဂလဿ ဗဟူပကာရာ။ **ဗုဒ္ဓန္တိ** သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓံ။ **သရဏံ ဂတော ဟောတီ**တိ အဝဿယံ ဂတော ဟောတိ။ **ဓမ္မန္တိ** သတန္တိကံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မံ။ **သံဃန္တိ** အဋ္ဌအရိယပုဂ္ဂလသမူဟံ။ ဣဒဉ္စ ပန သရဏဂမနံ အဂ္ဂဟိတသရဏပုဗ္ဗဿ အကတာဘိနိဝေသဿ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သရဏဒါယကော သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမ္ပာပကော အရဟတ္တမဂ္ဂသမ္ပာပကောတိ တယော အာစရိယာ ဗဟုကာရာတိ အာဂတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒါယကော ဗုဒ္ဓဝစနဒါယကော ကမ္မဝါစာစရိယော သကဒါဂါမိမဂ္ဂသမ္ပာပကော အနာဂါမိမဂ္ဂသမ္ပာပကောတိ ဣမေ အာစရိယာ န အာဂတာ၊ ကိံ ဧတေ န ဗဟုကာရာတိ? နော န ဗဟုကာရာ[၁]၊ အယံ ပန ဒေသနာ ဒုဝိဓေန ပရိစ္ဆိန္နာ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပေတေ ဗဟုကာရာ။ တေသု သရဏဂမနသ္မိံယေဝ အကတာဘိနိဝေသော ဝဋ္ဋတိ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလကသိဏပရိကမ္မဝိပဿနာဉာဏာနိ ပန ပဌမမဂ္ဂသန္နိဿိတာနိ ဟောန္တိ၊ ဥပရိ ဒွေ မဂ္ဂါ စ ဖလာနိ စ အရဟတ္တမဂ္ဂသန္နိဿိတာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

ဣမိနာ ပုဂ္ဂလေနာတိ ဣမိနာ အန္တေဝါသိကပုဂ္ဂလေန။ **န သုပ္ပတိကာရံ ဝဒါမီ**တိ ပတိကာရံ ကာတုံ န သုကရန္တိ ဝဒါမိ။ အဘိဝါဒနာဒီသု အနေကသတဝါရံ အနေကသဟဿဝါရမ္ပိ ဟိ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန နိပတိတွာ ဝန္ဒန္တော အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆန္တော ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌက္ခဏေ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှန္တော အနုစ္ဆဝိကံ သာမီစိကမ္မံ ကရောန္တော ဒိဝသေ ဒိဝသေ စီဝရသတံ စီဝရသဟဿံ ပိဏ္ဍပါတသတံ ပိဏ္ဍပါတသဟဿံ ဒဒမာနော စက္ကဝါဠပရိယန္တေန သဗ္ဗရတနမယံ အာဝါသံ ကရောန္တော သပ္ပိနဝနီတာဒိနာနပ္ပကာရံ ဘေသဇ္ဇံ အနုပ္ပဒဇ္ဇမာနော[၂] နေဝ သက္ကောတိ အာစရိယေန ကတဿ ပတိကာရံ နာမ ကာတုန္တိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅-ဝဇိရူပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **အရုကူပမစိတ္တော**တိ ပုရာဏဝဏသဒိသစိတ္တော။ **ဝိဇ္ဇူပမစိတ္တော**တိ ဣတ္တရကာလောဘာသနေန ဝိဇ္ဇုသဒိသစိတ္တော။ **ဝဇိရူပမစိတ္တော**တိ

၁-တေပိ ဗဟုကာရာ (သီ) ၂-အနုပ္ပဒဒမာနော (သီ၊ သျာ)

kilesānaṁ mūlaghātakaraṇasamatthatāya vajirena sadisacitto. **Abhisajjatī**ti lagati[1]. **Kuppatī**ti kopavasena kuppati. **Byāpajjatī**ti pakatibhāvaṁ pajahati, pūtiko hoti. **Patitthīyatī**ti thinabhāvaṁ thaddhabhāvaṁ āpajjati. **Kopan**ti dubbalakodhaṁ. **Dosan**ti dussanavasena tato balavataraṁ. **Appaccayan**ti atuṭṭhākāraṁ domanassaṁ. **Duṭṭhāruko**ti[2] purāṇavaṇo. **Kaṭṭhenā**ti daṇḍakakoṭiyā. **Kaṭhalenā**ti[3] kapālena. **Āsavaṁ detī**ti aparāparaṁ savati. Purāṇavaṇo hi attano dhammatāyeva pubbaṁ lohitaṁ yūsanti imāni tīṇi savati, ghaṭṭito pana tāni adhikataraṁ savati.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—duṭṭhāruko viya hi kodhana puggalo[4], tassa attano dhammatāya savanaṁ viya kodhanassapi attano dhammatāya uddhumātassa viya caṇḍikatassa caraṇaṁ, kaṭṭhena vā kaṭhalāya vā ghaṭṭanaṁ viya appamattaṁ vacanaṁ, bhiyyoso mattāya savanaṁ viya "mādisaṁ nāma esa evaṁ vadatī"ti[5] bhiyyoso mattāya uddhumāyanabhāvo daṭṭhabbo.

Rattandhakāratimisāyanti rattiṁ cakkhuviññāṇuppattinivāraṇena andhabhāvakaraṇe bahalatame. **Vijjantarikāyā**ti vijjuppattikkhaṇe[6]. Idhāpi idaṁ opammasaṁsandanaṁ —cakkhumā puriso viya hi yogāvacaro daṭṭhabbo, andhakāraṁ[7] viya sotāpattimaggavajjhā kilesā, vijjusañcaraṇaṁ viya sotāpattimaggañāṇassa uppattikālo, vijjantari kāya cakkhumato purisassa samantā rūpadassanaṁ viya sotāpattimaggakkhaṇe nibbāna dassanaṁ, puna andhakārāvattharaṇaṁ viya sakadāgāmimaggavajjhā kilesā, puna vijjusa ñcaraṇaṁ viya sakadāgāmimaggañāṇassa uppādo, vijjantarikāya cakkhumato purisassa samantā rūpadassanaṁ viya sakadāgāmimaggakkhaṇe nibbānadassanaṁ, puna andhakārā vattharaṇaṁ viya anāgāmimaggavajjhā kilesā, puna vijjusañcaraṇaṁ viya anāgāmimaggañāṇassa uppādo, vijjantarikāya cakkhumato purisassa samantā rūpadassanaṁ viya anāgā mimaggakkhaṇe nibbānadassanaṁ veditabbaṁ.

1. Laggati (Sī) 2. Duṭṭhārukāti (Sī) 3. Kaṭhalāya (Pāḷiyaṁ)
4. Kodhanabahulo puggalo (Sī) 5. Evaṁ vadati evaṁ vadatīti (Ka)
6. Vijjuppavattikkhaṇe (Sī, Syā) 7. Andhakārā (Ka)

ကိလေသာနံ မူလဃာတကရဏသမတ္ထတာယ ဝဇိရေန သဒိသစိတ္တော။ **အဘိသဇ္ဇတီ**တိ လဂတိ[၁]။ **ကုပ္ပတီ**တိ ကောပဝသေန ကုပ္ပတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ပကတိဘာဝံ ပဇဟတိ၊ ပူတိကော ဟောတိ။ **ပတိတ္ထီယတီ**တိ ထိနဘာဝံ ထဒ္ဓဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ **ကောပ**န္တိ ဒုဗ္ဗလကောဓံ။ **ဒောသ**န္တိ ဒုဿနဝသေန တတော ဗလဝတရံ။ **အပ္ပစ္စယ**န္တိ အတုဋ္ဌာကာရံ ဒေါမနဿံ။ **ဒုဋ္ဌာရုကော**တိ[၂] ပုရာဏဝဏော။ **ကဋ္ဌေနာ**တိ ဒဏ္ဍကကောဋိယာ။ **ကဋလေနာ**တိ[၃] ကပါလေန။ **အာသဝံ ဒေတီ**တိ အပရာပရံ သဝတိ။ ပုရာဏဝဏော ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယေဝ ပုဗ္ဗံ လောဟိတံ ယူသန္တိ ဣမာနိ တီဏိ သဝတိ၊ ဃဋ္ဋိတော ပန တာနိ အဓိကတရံ သဝတိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ဒုဋ္ဌာရုကော ဝိယ ဟိ ကောဓနပုဂ္ဂလော[၄]၊ တဿ အတ္တနော ဓမ္မတာယ သဝနံ ဝိယ ကောဓနဿပိ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဥဒ္ဓုမာတဿ ဝိယ စဏ္ဍိကတဿ စရဏံ၊ ကဋ္ဌေန ဝါ ကဋလာယ ဝါ ဃဋ္ဋနံ ဝိယ အပ္ပမတ္တံ ဝစနံ၊ ဘိယျောသော မတ္တာယ သဝနံ ဝိယ "မာဒိသံ နာမ ဧသ ဧဝံ ဝဒတီ"တိ[၅] ဘိယျောသော မတ္တာယ ဥဒ္ဓုမာယနဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယန္တိ ရတ္တိံ စက္ခုဝိညာဏုပ္ပတ္တိနိဝါရဏေန အန္ဓဘာဝကရဏေ ဗဟလတမေ။ **ဝိဇ္ဇန္တရိကာယာ**တိ ဝိဇ္ဇုပ္ပတ္တိက္ခဏေ[၆]။ ဣဓာပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဟိ ယောဂါဝစရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အန္ဓကာရံ[၇] ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပတ္တိကာလော၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ သောတာပတ္တိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ၊ ပုန အန္ဓကာရာဝတ္ထရဏံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ပုန ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ သကဒါဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ၊ ပုန အန္ဓကာရာဝတ္ထရဏံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ပုန ဝိဇ္ဇုသဉ္စရဏံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂဉာဏဿ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ စက္ခုမတော ပုရိသဿ သမန္တာ ရူပဒဿနံ ဝိယ အနာဂါမိမဂ္ဂက္ခဏေ နိဗ္ဗာနဒဿနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-လဂ္ဂတိ (သီ) ၂-ဒုဋ္ဌာရုကာတိ (သီ) ၃-ကဋလာယ (ပါဠိယံ)
၄-ကောဓနဗဟုလော ပုဂ္ဂလော (သီ) ၅-ဧဝံ ဝဒတိ ဧဝံ ဝဒတီတိ (က)
၆-ဝိဇ္ဇုပ္ပဝတ္တိက္ခဏေ (သီ၊ သျာ) ၇-အန္ဓကာရာ (က)

Vajirūpamacittatāyapi idaṁ opammasaṁsandanaṁ —vajiraṁ viya hi arahattamaggañāṇaṁ daṭṭhabbaṁ, maṇigaṇṭhipāsāṇagaṇṭhi viya arahattamaggavajjhā kilesā, vajirassa[1] maṇigaṇṭhimpi vā pāsāṇagaṇṭhimpi vā vinivijjhitvā agamanabhāvassa natthitā viya arahattamaggañāṇena acchejjānaṁ[2] kilesānaṁ natthibhāvo, vajirena nibbiddhavedhassa puna apatipūraṇaṁ viya arahattamaggena chinnānaṁ kilesānaṁ puna anuppādo daṭṭhabboti.

6. Sevitabbasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **sevitabbo**ti upasaṅkamitabbo. **Bhajitabbo**ti allīyitabbo. **Payirupāsi tabbo**ti santike nisīdanavasena punappunaṁ upāsitabbo. **Sakkatvā garuṁ katvā**ti sakkā rañceva garukārañca katvā. **Hīno hoti sīlenā**ti-ādīsu upādāyupādāya hīnatā veditabbā. Tattha yo hi pañca sīlāni rakkhati, so dasa sīlāni rakkhantena na sevitabbo. Yo dasa sīlāni rakkhati, so catupārisuddhisīlaṁ rakkhantena na sevitabbo. **Aññatra anuddayā aññatra anukampā**ti ṭhapetvā anuddayañca anukampañca. Attano atthāyeva hi evarūpo puggalo na sevitabbo, anuddayānukampāvasena pana taṁ upasaṅkamituṁ vaṭṭati.

Sīlasāmaññagatānaṁ satanti sīlena samānabhāvaṁ gatānaṁ santānaṁ. **Sīlakathā ca no bhavissatī**ti evaṁ samānasīlānaṁ amhākaṁ sīlameva ārabbha kathā bhavissati. **Sā ca no pavattinī bhavissatī**ti sā ca amhākaṁ kathā divasampi kathentānaṁ pavattissati na paṭihaññissati. **Sā ca no phāsu bhavissatī**ti sā ca divasampi pavattamānā sīlakathā amhākaṁ phāsuvihāro sukhavihāro bhavissati. **Samādhipaññākathāsu**pi eseva nayo.

Sīlakkhandhanti sīlarāsiṁ. **Tattha tattha paññāya anuggahessāmī**ti ettha sīlassa asappāye anupakāradhamme vajjetvā sappāye upakāradhamme sevanto tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne sīlakkhandhaṁ paññāya anugganhāti nāma. **Samādhipaññākkhandhesu**pi eseva nayo. **Nihīyatī**ti attano hīnataraṁ puggalaṁ sevanto khāraparissāvane āsitta-udakaṁ viya satataṁ samitaṁ hāyati parihāyati. **Tulyasevī**ti attanā samānasevī. **Seṭṭhamupanaman**ti

1. Vajirena (Sī) 2. Avajjhānaṁ (Ka)

ဝဇိရူပမစိတ္တတာယပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ဝဇိရံ ဝိယ ဟိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ မဏိဂဏ္ဌိပါသာဏဂဏ္ဌိ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂဝဇ္ဈာ ကိလေသာ၊ ဝဇိရဿ[1] မဏိဂဏ္ဌိမ္ပိ ဝါ ပါသာဏဂဏ္ဌိမ္ပိ ဝါ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ အဂမနဘာဝဿ နတ္ထိတာ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန အစ္ဆေဇ္ဇာနံ[2] ကိလေသာနံ နတ္ထိဘာဝေါ၊ ဝဇိရေန နိဗ္ဗိဒ္ဓဝေဓဿ ပုန အပတိပူရဏံ ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဆိန္နာနံ ကိလေသာနံ ပုန အနုပ္ပါဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ။

၆-သေဝိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **သေဝိတဗ္ဗော**တိ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော။ **ဘဇိတဗ္ဗော**တိ အလ္လီယိတဗ္ဗော။ **ပယိရုပါသိတဗ္ဗော**တိ သန္တိကေ နိသီဒနဝသေန ပုနပ္ပုနံ ဥပါသိတဗ္ဗော။ **သက္ကတွာ ဂရုံ ကတွာ**တိ သက္ကာရဉ္စေဝ ဂရုကာရဉ္စ ကတွာ။ **ဟီနော ဟောတိ သီလေနာ**တိအာဒီသု ဥပါဒါယုပါဒါယ ဟီနတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ယော ဟိ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခတိ၊ သော ဒသ သီလာနိ ရက္ခန္တေန န သေဝိတဗ္ဗော။ ယော ဒသ သီလာနိ ရက္ခတိ၊ သော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ရက္ခန္တေန န သေဝိတဗ္ဗော။ **အညတြ အနုဒ္ဒယာ အညတြ အနုကမ္ပာ**တိ ဌပေတွာ အနုဒ္ဒယဉ္စ အနုကမ္ပဉ္စ။ အတ္တနော အတ္ထာယေဝ ဟိ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော န သေဝိတဗ္ဗော၊ အနုဒ္ဒယာနုကမ္ပာဝသေန ပန တံ ဥပသင်္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ။

သီလသာမညဂတာနံ သတန္တိ သီလေန သမာနဘာဝံ ဂတာနံ သန္တာနံ။ **သီလကထာ စ နော ဘဝိဿတီ**တိ ဧဝံ သမာနသီလာနံ အမှာကံ သီလမေဝ အာရဗ္ဘ ကထာ ဘဝိဿတိ။ **သာ စ နော ပဝတ္တိနီ ဘဝိဿတီ**တိ သာ စ အမှာကံ ကထာ ဒိဝသမ္ပိ ကထေန္တာနံ ပဝတ္တိဿတိ န ပဋိဟညိဿတိ။ **သာ စ နော ဖာသု ဘဝိဿတီ**တိ သာ စ ဒိဝသမ္ပိ ပဝတ္တမာနာ သီလကထာ အမှာကံ ဖာသုဝိဟာရော သုခဝိဟာရော ဘဝိဿတိ။ **သမာဓိပညာကထာသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

သီလက္ခန္ဓန္တိ သီလရာသိံ။ **တတ္ထ တတ္ထ ပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမီ**တိ ဧတ္ထ သီလဿ အသပ္ပါယေ အနုပကာရဓမ္မေ ဝဇ္ဇေတွာ သပ္ပါယေ ဥပကာရဓမ္မေ သေဝန္တော တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ သီလက္ခန္ဓံ ပညာယ အနုဂ္ဂဏှာတိ နာမ။ **သမာဓိပညာက္ခန္ဓေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **နိဟီယတီ**တိ အတ္တနော ဟီနတရံ ပုဂ္ဂလံ သေဝန္တော ခါရပရိဿာဝနေ အာသိတ္တဥဒကံ ဝိယ သတတံ သမိတံ ဟာယတိ ပရိဟာယတိ။ **တုလျသေဝီ**တိ အတ္တနာ သမာနသေဝီ။ **သေဋ္ဌမုပနမန္တိ**

၁-ဝဇိရေန (သီ) ၂-အဝဇ္ဈာနံ (က)

seṭṭhaṁ puggalaṁ oṇamanto[1]. **Udeti khippan**ti khippameva vaḍḍhati. **Tasmā attano uttariṁ bhajethā**ti yasmā seṭṭhaṁ puggalaṁ upanamanto udeti khippaṁ, tasmā attano uttaritaraṁ[2] visiṭṭhataraṁ bhajetha.

7. Jigucchitabbasuttavaṇṇanā

27. Sattame **jigucchitabbo**ti gūthaṁ viya jigucchitabbo. **Atha kho nan**ti atha kho assa. **Kittisaddo**ti kathāsaddo. **Evameva kho**ti ettha gūthakūpo viya dussīlyaṁ daṭṭhabbaṁ. Gūthakūpe patitvā ṭhito dhammani-ahi viya dussīlapuggalo. Gūthakūpato uddhariyamānena tena ahinā[3] purisassa sarīraṁ āruḷhenāpi adaṭṭhabhāvo viya dussīlaṁ sevamānassāpi tassa kiriyāya akaraṇabhāvo. Sarīraṁ gūthena makkhetvā ahinā gatakālo viya dussīlaṁ sevamānassa pāpakittisadda-abbhuggamanakālo veditabbo.

Tindukālātanti tindukarukkha-alātaṁ. **Bhiyyoso mattāya cicciṭāyatī**ti taṁ hi jhāyamānaṁ pakatiyāpi papaṭikāyo muñcantaṁ cicciṭāti "ciṭiciṭā"ti saddaṁ karoti, ghaṭṭitaṁ pana adhimattaṁ karotīti attho. **Evameva kho**ti evamevaṁ kodhano attano dhammatāyapi uddhato caṇḍikato hutvā carati, appamattakaṁ pana vacanaṁ sutakāle[4] "mādisaṁ nāma evaṁ vadati evaṁ vadatī"ti atirekataraṁ uddhato caṇḍikato hutvā carati[5]. **Gūthakūpo**ti gūthapuṇṇakūpo, gūtharāsiyeva vā. Opammasaṁsandanaṁ panettha purimanayeneva veditabbaṁ. **Tasmā evarūpo puggalo ajjhupekkhitabbo na sevitabbo**ti yasmā kodhano atiseviyamāno ati-upasaṅkamiyamānopi kujjhatiyeva, "kiṁ iminā"ti paṭikkamantepi[6] kujjhatiyeva. Tasmā palālaggi viya ajjhupekkhitabbo na sevi tabbo na bhajitabbo. Kiṁ vuttaṁ hoti?[7] Yo hi palālaggiṁ ati-upasaṅkamitvā tappati, tassa sarīraṁ jhāyati. Yo atipaṭikkamitvā tappati, tassa sītaṁ na vūpasammati. Anupasaṅkamitvā apaṭikkamitvā pana majjhattabhāvena tappantassa sītaṁ vūpasammati, tasmā palālaggi viya kodhano puggalo

1. Oṇamanto paṇamanto (Sī), upanamanto (Syā)
2. Uttariṁ uttaritaraṁ (Sī, Syā)
3. Ahinā (Ka)
4. Vuttakāle (Sī, Syā)
5. Kujjhati (Syā, Ka)
6. Paṭikkosantepi (Sī, Syā)
7. Na bhajitabboti vuttaṁ hoti (Ka)

သေဋ္ဌံ ပုဂ္ဂလံ ဩဏာမန္တော[1]။ **ဥဒေတိ ခိပ္ပန္တိ** ခိပ္ပမေဝ ဝဍ္ဎတိ။ **တသ္မာ အတ္တနော ဥတ္တရိံ ဘဇေထာ**တိ ယသ္မာ သေဋ္ဌံ ပုဂ္ဂလံ ဥပနမန္တော ဥဒေတိ ခိပ္ပံ၊ တသ္မာ အတ္တနော ဥတ္တရိတရံ[2] ဝိသိဋ္ဌတရံ ဘဇေထ။

၇-ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော**တိ ဂူထံ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော။ **အထ ခေါ နန္တိ** အထ ခေါ အဿ။ **ကိတ္တိသဒ္ဒေါ**တိ ကထာသဒ္ဒေါ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဂူထကူပေါ ဝိယ ဒုဿီလျံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဂူထကူပေ ပတိတွာ ဌိတော ဓမ္မနိ-အဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော။ ဂူထကူပတော ဥဒ္ဓရိယမာနေန တေန အဟိနာ[3] ပုရိသဿ သရီရံ အာရုဠှေနာပိ အဒဋ္ဌဘာဝေါ ဝိယ ဒုဿီလံ သေဝမာနဿာပိ တဿ ကိရိယာယ အကရဏဘာဝေါ။ သရီရံ ဂူထေန မက္ခေတွာ အဟိနာ ဂတကာလော ဝိယ ဒုဿီလံ သေဝမာနဿ ပါပကိတ္တိသဒ္ဒအဗ္ဘုဂ္ဂမနကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

တိန္ဒုကာလာတန္တိ တိန္ဒုကရုက္ခအလာတံ။ **ဘိယျောသော မတ္တာယ စိစ္စိဋာယတီ**တိ တံ ဟိ ဈာယမာနံ ပကတိယာပိ ပပဋိကာယော မုဉ္စန္တံ စိစ္စိဋာတိ "စိဋိစိဋာ"တိ သဒ္ဒံ ကရောတိ၊ ဃဋ္ဋိတံ ပန အဓိမတ္တံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧဝမေဝံ ကောဓနော အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ ဥဒ္ဓတော စဏ္ဍိကတော ဟုတွာ စရတိ၊ အပ္ပမတ္တကံ ပန ဝစနံ သုတကာလေ[4] "မာဒိသံ နာမ ဧဝံ ဝဒတိ ဧဝံ ဝဒတီ"တိ အတိရေကတရံ ဥဒ္ဓတော စဏ္ဍိကတော ဟုတွာ စရတိ[5]။ **ဂူထကူပေါ**တိ ဂူထပုဏ္ဏကူပေါ, ဂူထရာသိယေဝ ဝါ။ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ပနေတ္ထ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တသ္မာ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော**တိ ယသ္မာ ကောဓနော အတိသေဝိယမာနော အတိဥပသင်္ကမိယမာနောပိ ကုဇ္ဈတိယေဝ၊ "ကိံ ဣမိနာ"တိ ပဋိက္ကမန္တေပိ[6] ကုဇ္ဈတိယေဝ။ တသ္မာ ပလာလဂ္ဂိ ဝိယ အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော န ဘဇိတဗ္ဗော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ?[7] ယော ဟိ ပလာလဂ္ဂိံ အတိဥပသင်္ကမိတွာ တပ္ပတိ၊ တဿ သရီရံ ဈာယတိ။ ယော အတိပဋိက္ကမိတွာ တပ္ပတိ၊ တဿ သီတံ န ဝူပသမ္မတိ။ အနုပသင်္ကမိတွာ အပဋိက္ကမိတွာ ပန မဇ္ဈတ္တဘာဝေန တပ္ပန္တဿ သီတံ ဝူပသမ္မတိ၊ တသ္မာ ပလာလဂ္ဂိ ဝိယ ကောဓနော ပုဂ္ဂလော

၁-ဩဏာမန္တော ပဏာမန္တော (သီ)၊ ဥပနမန္တော (သျာ)
၂-ဥတ္တရိံ ဥတ္တရိတရံ (သီ၊ သျာ)
၃-အဟိနာ (က)
၄-ဝုတ္တကာလေ (သီ၊ သျာ)
၅-ကုဇ္ဈတိ (သျာ၊ က)
၆-ပဋိက္ကောသန္တေပိ (သီ၊ သျာ)
၇-န ဘဇိတဗ္ဗောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ (က)

majjhattabhāvena ajjhupekkhitabbo na sevitabbo na bhajitabbo na payirupāsitabbo.

Kalyāṇamittoti sucimitto. **Kalyāṇasahāyo**ti sucisahāyo. Sahāyā nāma sahagāmino saddhiṁcarā. **Kalyāṇasampavaṅko**ti kalyāṇesu sucipuggalesu sampavaṅko, tanni nnatapponatappabbhāramānasoti attho.

8. Gūthabhāṇīsuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhame **gūthabhāṇī**ti yo gūthaṁ viya duggandhakathaṁ katheti. **Pupphabhāṇī**ti yo pupphāni viya sugandhakathaṁ katheti. **Madhubhāṇī**ti yo madhu viya madhurakathaṁ katheti. **Sabhaggato**ti sabhāya ṭhito. **Parisaggato**ti gāmaparisāya ṭhito. **Ñātimajjhagato**ti ñātīnaṁ[1] majjhe ṭhito. **Pūgamajjhagato**ti seṇīnaṁ[2] majjhe ṭhito. **Rājakulamajjhagato**ti rājakulassa majjhe mahāvinicchaye ṭhito. **Abhinīto**ti pucchana tthāyānīto. **Sakkhipuṭṭho**ti sakkhiṁ katvā pucchito. **Ehambho purisā**ti ālapanametaṁ. **Attahetu vā parahetu vā**ti attano vā parassa vā hatthapādādihetu vā dhanahetu vā. **Āmisakiñcikkhahetu vā**ti ettha **āmisan**ti lañjo adhippeto. **Kiñcikkhan**ti yaṁ vā taṁ vā appamattakaṁ antamaso tittiriyavaṭṭakasappipiṇḍanavanītapiṇḍādimattakassa lañjassa hetūti attho. **Sampajānamusā bhāsitā hotī**ti jānantoyeva musāvādaṁ kattā hoti.

Nelāti elaṁ vuccati doso, nāssa elanti nelā, niddosāti attho "nelaṅgo setapacchādo"ti[3] ettha vuttasīlaṁ viya. **Kaṇṇasukhā**ti byañjanamadhuratāya kaṇṇānaṁ sukhā, sūcivijjhanaṁ viya kaṇṇasūlaṁ na janeti. Atthamadhuratāya sakalasarīre kopaṁ ajanetvā pemaṁ janetīti **pemanīyā.** Hadayaṁ gacchati appaṭihaññamānā sukhena cittaṁ pavisatīti **hadayaṅgamā.** Guṇaparipuṇṇatāya pure bhavāti **porī.** Pure saṁvaḍḍhanārī viya sukumārātipi porī. Purassa esātipi porī. Purassa esāti nagaravāsīnaṁ kathāti attho. Nagaravāsino hi yuttakathā

1. Dāyādānaṁ (Sī, Syā)   2. Senīnaṁ (Syā, Ka)   3. Khu 1. 173 piṭṭhe.

မဇ္ဈတ္တဘာဝေန အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော န သေဝိတဗ္ဗော န ဘဇိတဗ္ဗော န ပယိရု-ပါသိတဗ္ဗော။

ကလျာဏမိတ္တောတိ သုစိမိတ္တော။ **ကလျာဏသဟာယော**တိ သုစိသဟာ-ယော။ သဟာယာ နာမ သဟဂါမိနော သဒ္ဓိံစရာ။ **ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော**တိ ကလျာဏေသု သုစိပုဂ္ဂလေသု သမ္ပဝင်္ကော၊ တန္နိန္နတပ္ပေါဏတပ္ပဗ္ဘာရ-မာနသောတိ အတ္ထော။

၈-ဂူထဘာဏီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမေ **ဂူထဘာဏီ**တိ ယော ဂူထံ ဝိယ ဒုဂ္ဂန္ဓကထံ ကထေတိ။ **ပုပ္ဖဘာဏီ**တိ ယော ပုပ္ဖါနိ ဝိယ သုဂန္ဓကထံ ကထေတိ။ **မဓုဘာဏီ**တိ ယော မဓု ဝိယ မဓုရကထံ ကထေတိ။ **သဘဂ္ဂတော**တိ သဘာယ ဌိတော။ **ပရိသဂ္ဂ-တော**တိ ဂါမပရိသာယ ဌိတော။ **ဉာတိမဇ္ဈဂတော**တိ ဉာတီနံ[၁] မဇ္ဈေ ဌိတော။ **ပူဂမဇ္ဈဂတော**တိ သေဏီနံ[၂] မဇ္ဈေ ဌိတော။ **ရာဇကုလမဇ္ဈဂတော**တိ ရာဇ-ကုလဿ မဇ္ဈေ မဟာဝိနိစ္ဆယေ ဌိတော။ **အဘိနီတော**တိ ပုစ္ဆနတ္ထာယ နီတော။ **သက္ခိပုဋ္ဌော**တိ သက္ခိံ ကတွာ ပုစ္ဆိတော။ **ဧဟမ္ဘော ပုရိသာ**တိ အာလပနမေတံ။ **အတ္တဟေတု ဝါ ပရဟေတု ဝါ**တိ အတ္တနော ဝါ ပရဿ ဝါ ဟတ္ထပါဒါဒိဟေတု ဝါ ဓနဟေတု ဝါ။ **အာမိသကိဉ္စိက္ခဟေတု ဝါ**တိ ဧတ္ထ **အာမိသ**န္တိ လဉ္ဇော အဓိပ္ပေတော။ **ကိဉ္စိက္ခ**န္တိ ယံ ဝါ တံ ဝါ အပ္ပမတ္တကံ အန္တမသော တိတ္တိရိယ-ဝဋ္ဋကသပ္ပိပိဏ္ဍနဝနီတပိဏ္ဍာဒိမတ္တကဿ လဉ္ဇဿ ဟေတူတိ အတ္ထော။ **သမ္ပဇာနမုသာ ဘာသိတာ ဟောတီ**တိ ဇာနန္တောယေဝ မုသာဝါဒံ ကတ္တာ ဟောတိ။

နေလာတိ ဧလံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ နာဿ ဧလန္တိ နေလာ၊ နိဒ္ဒေါသာတိ အတ္ထော "နေလင်္ဂေါ သေတပစ္ဆာဒေါ"တိ[၃] ဧတ္ထ ဝုတ္တသီလံ ဝိယ။ **ကဏ္ဏ-သုခါ**တိ ဗျဉ္ဇနမဓုရတာယ ကဏ္ဏာနံ သုခါ၊ သူစိဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဏသူလံ န ဇနေတိ။ အတ္ထမဓုရတာယ သကလသရီရေ ကောပံ အဇနေတွာ ပေမံ ဇနေတီတိ **ပေမနီယာ။** ဟဒယံ ဂစ္ဆတိ အပ္ပဋိဟညမာနာ သုခေန စိတ္တံ ပဝိသတီတိ **ဟဒယင်္ဂမာ။** ဂုဏပရိပုဏ္ဏတာယ ပုရေ ဘဝါတိ **ပေါရီ။** ပုရေ သံဝဍ္ဎနာရီ ဝိယ သုကုမာရာတိပိ ပေါရီ။ ပုရဿ ဧသာတိပိ ပေါရီ။ ပုရဿ ဧသာတိ နဂရဝါသီနံ ကထာတိ အတ္ထော။ နဂရဝါသိနော ဟိ ယုတ္တကထာ

၁-ဒါယာဒါနံ (သီ၊ သျာ)   ၂-သေနီနံ (သျာ၊ က)   ၃-ခု ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။

honti, pitimattaṁ pitāti, mātimattaṁ mātāti, bhātimattaṁ bhātāti vadanti. Evarūpī[1] kathā bahuno janassa kantā hotīti **bahujanakantā.** Kantabhāveneva bahuno janassa manāpā cittavuddhikarāti **bahujanamanāpā.**

9. Andhasuttavaṇṇanā

29. Navame **cakkhu na hotī**ti paññācakkhu na hoti. **Phātiṁ kareyyā**ti phītaṁ vaḍḍhitaṁ kareyya. **Sāvajjānavajje**ti sadosaniddose. **Hīnappaṇīte**ti adhamuttame. **Kaṇhasukkasappaṭibhāge**ti kaṇhasukkāyeva aññamaññaṁ paṭibāhanato paṭipakkhavasena sappaṭibhāgāti vuccanti. Ayaṁ panettha saṅkhepo—kusale dhamme “kusalā dhammā”ti jāneyya[2], akusale dhamme “akusalā dhammā”ti jāneyya. Sāvajjādīsupi eseva nayo. Kaṇhasukkasappaṭibhāgesu pana kaṇhadhamme “sukkasappaṭibhāgā”ti jāneyya, sukkadhamme “kaṇhasappaṭibhāgā”ti yena paññācakkhunā jāneyya, tathārūpampissa cakkhu na hotīti. Iminā nayena sesavāresupi attho veditabbo.

Na ceva bhogā tathārūpāti tathājātikā bhogāpissa na honti. **Na ca puññāni kubbatī**ti puññāni ca na karoti. Ettāvatā bhoguppādanacakkhuno ca puññakaraṇa cakkhuno ca abhāvo vutto. **Ubhayattha kaliggāho**ti idhaloke ca paraloke cāti ubhayasmimpi aparaddhaggāho, parājayaggāho hotīti attho. Atha vā **ubhayattha kaliggāho**ti ubhayesampi diṭṭhadhammikasamparāyikānaṁ atthānaṁ kaliggāho, parājayaggāhoti attho. **Dhammādhammenā**ti dasakusalakammapathadhammenapi dasa-akusalakammapatha-adhammenapi. **Saṭho**ti kerāṭiko. **Bhogāni pariyesatī**ti bhoge gavesati. **Theyyena kūṭakammena, musāvādena cūbhayanti** theyyādīsu ubhayena pariyesatīti attho. Kathaṁ? Theyyena kūṭakammena ca pariyesati, theyyena musāvādena ca pariyesati, kūṭakammena musāvādena ca pariyesati. **Saṅghātunti** saṁgharituṁ. **Dhammaladdhehī**ti dasakusalakammapathadhammaṁ[3] akopetvā laddhehi. **Uṭṭhānādhigatanti**

1. Evarūpā hi (Ka) 2. Yena paññācakkhunā jāneyya (Abhi-Ṭṭha 3. 63 piṭṭhe)
3. ...dhammasmimpi (Ka)

ဟောန္တိ၊ ပိတိမတ္တံ ပိတာတိ, မာတိမတ္တံ မာတာတိ, ဘာတိမတ္တံ ဘာတာတိ ဝဒန္တိ။ ဧဝရူပီ[၁] ကထာ ဗဟုနော ဇနဿ ကန္တာ ဟောတီတိ **ဗဟုဇနကန္တာ**။ ကန္တဘာဝေနေဝ ဗဟုနော ဇနဿ မနာပါ စိတ္တဝုဒ္ဓိကရာတိ **ဗဟုဇနမနာပါ**။

၉-အန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **စက္ခု န ဟောတီ**တိ ပညာစက္ခု န ဟောတိ။ **ဖာတိံ ကရေယျာ**တိ ဖီတံ ဝဍ္ဎိတံ ကရေယျ။ **သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇေ**တိ သဒေါသနိဒ္ဒေါသေ။ **ဟီနပ္ပဏီတေ**တိ အဓမုတ္တမေ။ **ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ**တိ ကဏှသုက္ကာယေဝ အညမညံ ပဋိဗာဟနတော ပဋိပက္ခဝသေန သပ္ပဋိဘာဂါတိ ဝုစ္စန္တိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပေါ—ကုသလေ ဓမ္မေ “ကုသလာ ဓမ္မာ”တိ ဇာနေယျ[၂], အကုသလေ ဓမ္မေ “အကုသလာ ဓမ္မာ”တိ ဇာနေယျ။ သာဝဇ္ဇာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေသု ပန ကဏှဓမ္မေ “သုက္ကသပ္ပဋိဘာဂါ”တိ ဇာနေယျ၊ သုက္ကဓမ္မေ “ကဏှသပ္ပဋိဘာဂါ”တိ ယေန ပညာစက္ခုနာ ဇာနေယျ၊ တထာရူပမ္ပိဿ စက္ခု န ဟောတီတိ။ ဣမိနာ နယေန သေသဝါရေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

န စေဝ ဘောဂါ တထာရူပါတိ တထာဇာတိကာ ဘောဂါပိဿ န ဟောန္တိ။ **န စ ပုညာနိ ကုဗ္ဗတီ**တိ ပုညာနိ စ န ကရောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ဘောဂုပ္ပါဒနစက္ခုနော စ ပုညကရဏစက္ခုနော စ အဘာဝေါ ဝုတ္တော။ **ဥဘယတ္ထ ကလိဂ္ဂါဟော**တိ ဣဓလောကေ စ ပရလောကေ စာတိ ဥဘယသ္မိမ္ပိ အပရဒ္ဓဂ္ဂါဟော၊ ပရာဇယဂ္ဂါဟော ဟောတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဥဘယတ္ထ ကလိဂ္ဂါဟော**တိ ဥဘယေသမ္ပိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာနံ အတ္ထာနံ ကလိဂ္ဂါဟော၊ ပရာဇယဂ္ဂါဟောတိ အတ္ထော။ **ဓမ္မာဓမ္မေနာ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မေနပိ ဒသအကုသလကမ္မပထအဓမ္မေနပိ။ **သဌော**တိ ကေရာဋိကော။ **ဘောဂါနိ ပရိယေသတီ**တိ ဘောဂေ ဂဝေသတိ။ **ထေယျေန ကူဋကမ္မေန၊ မုသာဝါဒေန စူဘယန္တိ** ထေယျာဒီသု ဥဘယေန ပရိယေသတီတိ အတ္ထော။ ကထံ? ထေယျေန ကူဋကမ္မေန စ ပရိယေသတိ၊ ထေယျေန မုသာဝါဒေန စ ပရိယေသတိ၊ ကူဋကမ္မေန မုသာဝါဒေန စ ပရိယေသတိ။ **သင်္ဃာတုန္တိ** သံဃရိတုံ။ **ဓမ္မလဒ္ဓေဟီ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မံ[၃] အကောပေတွာ လဒ္ဓေဟိ။ **ဥဋ္ဌာနာဓိဂတန္တိ**

၁-ဧဝရူပါ ဟိ (က) ၂-ယေန ပညာစက္ခုနာ ဇာနေယျ (အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၆၃-ပိဋ္ဌေ)
၃-....ဓမ္မသ္မိမ္ပိ (က)

vīriyena adhigataṁ. **Abyagghamānaso**ti nibbicikicchacitto. **Bhaddakaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṁ devaṭṭhānaṁ. **Na socatī**ti yasmiṁ ṭhāne antosokena na socati.

10. Avakujjasuttavaṇṇanā

30. Dasame **avakujjapañño**ti adhomukhapañño. **Ucchaṅgapañño**ti ucchaṅga sadisapañño. **Puthupañño**ti vitthārikapañño. **Ādikalyāṇan**ti-ādīsu **ādī**ti pubbapaṭṭhapanā. **Majjhanti**[1] kathāvemajjhaṁ. **Pariyosānan**ti sanniṭṭhānaṁ. Itissa te dhammaṁ kathentā pubbapaṭṭhapanepi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ anavajjameva katvā kathenti, vemajjhepi[2] pari yosānepi. Ettha ca atthi desanāya ādimajjhapariyosānāni, atthi sāsanassa. Tattha desa nāya tāva catuppadikagāthāya paṭhamapadaṁ ādi, dve padāni majjhaṁ, avasānapadaṁ pariyosānaṁ. Ekānusandhikassa suttassa nidānaṁ ādi, anusandhi majjhaṁ, idamavocāti appanā pariyosānaṁ. Anekānusandhikassa paṭhamo anusandhi ādi, tatoparaṁ eko vā aneke vā majjhaṁ, pacchimo pariyosānaṁ. Ayaṁ tāva desanāya nayo. Sāsanassa pana sīlaṁ ādi, samādhi majjhaṁ, vipassanā pariyosānaṁ. Samādhi vā ādi, vipassanā majjhaṁ, maggo pariyosānaṁ. Vipassanā vā ādi, maggo majjhaṁ, phalaṁ pariyosānaṁ. Maggo vā ādi, phalaṁ majjhaṁ, nibbānaṁ pariyosānaṁ. Dve dve vā kayiramāne sīla samādhayo ādi, vipassanāmaggā majjhaṁ, phalanibbānāni pariyosānaṁ.

Sātthanti sātthakaṁ katvā desenti. **Sabyañjanan**ti akkharapāripūriṁ[3] katvā desenti. **Kevalaparipuṇṇan**ti sakalaparipuṇṇaṁ anūnaṁ katvā desenti. **Parisuddhan**ti parisuddhaṁ nijjaṭaṁ nigganṭhiṁ katvā desenti. **Brahmacariyaṁ pakāsentī**ti evaṁ desentā ca seṭṭhacariyabhūtaṁ sikkhattayasaṅgahitaṁ ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ pakāsenti. **Neva ādiṁ manasi karotī**ti neva pubbapaṭṭhapanaṁ manasikaroti.

Kumbhoti ghaṭo. **Nikujjo**ti[4] adhomukho ṭhapito. **Evameva kho**ti ettha kumbho nikujjo viya avakujjapañño puggalo daṭṭhabbo,

1. Majjheti (Ka)
2. Evaṁ majjhepi (Ka)
3. Sākkharaṁ vā pāripūriṁ (Sī)
4. Nikkujjoti (Sī, Syā)

ဝီရိယေန အဓိဂတံ။ **အဗျဂ္ဃမာနသော**တိ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆစိတ္တော။ **ဘဒ္ဒကံ ဌာနန္တိ** သေဋ္ဌံ ဒေဝဋ္ဌာနံ။ **န သောစတီ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ အန္တောသောကေန န သောစတိ။

၁၀-အဝကုဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **အဝကုဇ္ဇပညော**တိ အဓောမုခပညော။ **ဥစ္ဆင်္ဂပညော**တိ ဥစ္ဆင်္ဂသဒိသပညော။ **ပုထုပညော**တိ ဝိတ္ထာရိကပညော။ **အာဒိကလျာဏန္တိ**-အာဒီသု **အာဒီ**တိ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနာ။ **မဇ္ဈန္တိ**[1] ကထာဝေမဇ္ဈံ။ **ပရိယောသာနန္တိ** သန္နိဋ္ဌာနံ။ ဣတိဿ တေ ဓမ္မံ ကထေန္တာ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနေပိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇမေဝ ကတွာ ကထေန္တိ၊ ဝေမဇ္ဈေပိ[2] ပရိယောသာနေပိ။ ဧတ္ထ စ အတ္ထိ ဒေသနာယ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနာနိ၊ အတ္ထိ သာသနဿ။ တတ္ထ ဒေသနာယ တာဝ စတုပ္ပဒိကဂါထာယ ပဌမပဒံ အာဒိ၊ ဒွေ ပဒါနိ မဇ္ဈံ၊ အဝသာနပဒံ ပရိယောသာနံ။ ဧကာနုသန္ဓိကဿ သုတ္တဿ နိဒါနံ အာဒိ၊ အနုသန္ဓိ မဇ္ဈံ၊ ဣဒမဝေါစာတိ အပ္ပနာ ပရိယောသာနံ။ အနေကာနုသန္ဓိကဿ ပဌမော အနုသန္ဓိ အာဒိ၊ တတောပရံ ဧကော ဝါ အနေကေ ဝါ မဇ္ဈံ၊ ပစ္ဆိမော ပရိယောသာနံ။ အယံ တာဝ ဒေသနာယ နယော။ သာသနဿ ပန သီလံ အာဒိ၊ သမာဓိ မဇ္ဈံ၊ ဝိပဿနာ ပရိယောသာနံ။ သမာဓိ ဝါ အာဒိ၊ ဝိပဿနာ မဇ္ဈံ၊ မဂ္ဂေါ ပရိယောသာနံ။ ဝိပဿနာ ဝါ အာဒိ၊ မဂ္ဂေါ မဇ္ဈံ၊ ဖလံ ပရိယောသာနံ။ မဂ္ဂေါ ဝါ အာဒိ၊ ဖလံ မဇ္ဈံ၊ နိဗ္ဗာနံ ပရိယောသာနံ။ ဒွေ ဒွေ ဝါ ကယိရမာနေ သီလသမာဓယော အာဒိ၊ ဝိပဿနာမဂ္ဂါ မဇ္ဈံ၊ ဖလနိဗ္ဗာနာနိ ပရိယောသာနံ။

သာတ္ထန္တိ သာတ္ထကံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **သဗျဉ္ဇနန္တိ** အက္ခရပါရိပူရိံ[3] ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ကေဝလပရိပုဏ္ဏန္တိ** သကလပရိပုဏ္ဏံ အနူနံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ပရိသုဒ္ဓန္တိ** ပရိသုဒ္ဓံ နိဇ္ဇဋံ နိဂ္ဂဏ္ဌိံ ကတွာ ဒေသေန္တိ။ **ဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေန္တီ**တိ ဧဝံ ဒေသေန္တာ စ သေဋ္ဌစရိယဘူတံ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ ပကာသေန္တိ။ **နေဝ အာဒိံ မနသိ ကရောတီ**တိ နေဝ ပုဗ္ဗပဋ္ဌပနံ မနသိ ကရောတိ။

ကုမ္ဘောတိ ဃဋော။ **နိကုဇ္ဇော**တိ[4] အဓောမုခေါ ဌပိတော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ကုမ္ဘော နိကုဇ္ဇော ဝိယ အဝကုဇ္ဇပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊

၁-မဇ္ဈေတိ (က)
၂-ဧဝံ မဇ္ဈေပိ (က)
၃-သာက္ခရံ ဝါ ပါရိပူရိံ (သီ)
၄-နိက္ကုဇ္ဇောတိ (သီ၊ သျာ)

udakāsiñcanakālo viya dhammadesanāya laddhakālo, udakassa vivaṭṭanakālo viya tasmiṁ āsane nisinnassa uggahetuṁ asamatthakālo, udakassa asaṇṭhānakālo viya vuṭṭha hitvā[1] asallakkhaṇakālo veditabbo.

Ākiṇṇānīti pakkhittāni. **Satisammosāya pakireyyā**ti muṭṭhassatitāya vikireyya. **Evameva kho**ti ettha ucchaṅgo viya ucchaṅgapañño puggalo daṭṭhabbo, nānākhajjakāni viya nānappakāraṁ Buddhavacanaṁ, ucchaṅge nānākhajjakāni khādantassa nisinnakālo viya tasmiṁ āsane nisinnassa uggaṇhanakālo, vuṭṭhahantassa satisammosā pakiraṇakālo viya tasmā āsanā vuṭṭhāya gacchantassa asallakkhaṇakālo veditabbo.

Ukkujjoti uparimukho ṭhapito. **Saṇṭhātī**ti patiṭṭhahati. **Evameva kho**ti ettha uparimukho ṭhapito kumbho viya puthupañño puggalo daṭṭhabbo, udakassa āsittakālo viya desanāya laddhakālo, udakassa saṇṭhānakālo viya tattha nisinnassa uggaṇhanakālo, no vivaṭṭanakālo viya vuṭṭhāya gacchantassa sallakkhaṇakālo veditabbo.

Dummedhoti nippañño. **Avicakkhaṇo**ti saṁvidahanapaññāya rahito. **Gantā**ti gamanasīlo. **Seyyo etena vuccatī**ti etasmā[2] puggalā uttaritaroti[3] vuccati. **Dhammānudhammappaṭipanno**ti navalokuttaradhammassa anudhammaṁ saha sīlena pubbabhāgapaṭipadaṁ paṭipanno. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa. **Antakaro siyā**ti koṭikaro paricchedakaro parivaṭumakaro[4] bhaveyyāti.

Puggalavaggo tatiyo.

---

4. Devadūtavagga 1. Sabrahmakasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **ajjhāgāre**ti sake ghare. **Pūjitā hontī**ti yaṁ ghare[5] atthi, tena paṭijaggitā gopitā honti. Iti mātāpitupūjakāni kulāni mātāpitūhi sabrahmakānīti pakāsetvā idāni

1. Uggahetvā (Ka) 2. Tasmā (Ka) 3. Uttaritaro (Sī)
4. Pariyantakaro (Ka) 5. Yaṁ yaṁ (Ka)

ဥဒကာသိဉ္စနကာလော ဝိယ ဓမ္မဒေသနာယ လဒ္ဓကာလော၊ ဥဒကဿ ဝိဝဋ္ဋနကာလော ဝိယ တသ္မိံ အာသနေ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဟေတုံ အသမတ္ထကာလော၊ ဥဒကဿ အသဏ္ဌာနကာလော ဝိယ ဝုဋ္ဌဟိတွာ[၁] အသလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အာကိဏ္ဏာနီတိ ပက္ခိတ္တာနိ။ **သတိသမ္မောသာယ ပကိရေယျာ**တိ မုဋ္ဌဿတိတာယ ဝိကိရေယျ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဥစ္ဆင်္ဂေါ ဝိယ ဥစ္ဆင်္ဂပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ နာနာခဇ္ဇကာနိ ဝိယ နာနပ္ပကာရံ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ဥစ္ဆင်္ဂေ နာနာခဇ္ဇကာနိ ခါဒန္တဿ နိသိန္နကာလော ဝိယ တသ္မိံ အာသနေ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဏှနကာလော၊ ဝုဋ္ဌဟန္တဿ သတိသမ္မောသာ ပကိရဏကာလော ဝိယ တသ္မာ အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တဿ အသလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥက္ကုဇ္ဇောတိ ဥပရိမုခေါ ဌပိတော။ **သဏ္ဌာတီ**တိ ပတိဋ္ဌဟတိ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဥပရိမုခေါ ဌပိတော ကုမ္ဘော ဝိယ ပုထုပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥဒကဿ အာသိတ္တကာလော ဝိယ ဒေသနာယ လဒ္ဓကာလော၊ ဥဒကဿ သဏ္ဌာနကာလော ဝိယ တတ္ထ နိသိန္နဿ ဥဂ္ဂဏှနကာလော၊ နော ဝိဝဋ္ဋနကာလော ဝိယ ဝုဋ္ဌာယ ဂစ္ဆန္တဿ သလ္လက္ခဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဒုမ္မေဓောတိ နိပ္ပညော။ **အဝိစက္ခဏော**တိ သံဝိဒဟနပညာယ ရဟိတော။ **ဂန္တာ**တိ ဂမနသီလော။ **သေယျော ဧတေန ဝုစ္စတီ**တိ ဧတသ္မာ[၂] ပုဂ္ဂလာ ဥတ္တရိတရောတိ[၃] ဝုစ္စတိ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော**တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ သဟ သီလေန ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ။ **အန္တကရော သိယာ**တိ ကောဋိကရော ပရိစ္ဆေဒကရော ပရိဝဋုမကရော[၄] ဘဝေယျာတိ။

ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-ဒေဝဒူတဝဂ္ဂ ၁-သဗြဟ္မကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **အဇ္ဈာဂါရေ**တိ သကေ ဃရေ။ **ပူဇိတာ ဟောန္တီ**တိ ယံ ဃရေ[၅] အတ္ထိ၊ တေန ပဋိဇဂ္ဂိတာ ဂေါပိတာ ဟောန္တိ။ ဣတိ မာတာပိတုပူဇကာနိ ကုလာနိ မာတာပိတူဟိ သဗြဟ္မကာနီတိ ပကာသေတွာ ဣဒါနိ

၁-ဥဂ္ဂဟေတွာ (က) ၂-တသ္မာ (က) ၃-ဥတ္တရိတရော (သီ)
၄-ပရိယန္တကရော (က) ၅-ယံ ယံ (က)

nesaṁ sapubbācariyakādibhāvaṁ pakāsento **sapubbācariyakānī**ti-ādimāha. Tattha **brahmā**ti-ādīni tesaṁ brahmādibhāvasādhanatthaṁ vuttāni. **Bahukārā**ti puttānaṁ bahūpakārā. **Āpādakā**ti jīvitassa āpādakā. Puttakānaṁ hi mātāpitūhi jīvitaṁ āpāditaṁ pālitaṁ ghaṭitaṁ anuppabandhena pavattitaṁ. **Posakā**ti hatthapāde vaḍḍhetvā hadayalohitaṁ pāyetvā posetāro. **Imassa lokassa dassetāro**ti puttānaṁ hi imasmiṁ loke iṭṭhāniṭṭhā rammaṇassa dassanaṁ nāma mātāpitaro nissāya jātanti imassa lokassa dassetāro nāma.

Brahmāti mātāpitaroti seṭṭhādhivacanaṁ. Yathā brahmuno catasso bhāvanā avijahitā honti mettā karuṇā muditā upekkhāti, evameva mātāpitūnaṁ puttakesu[1] catasso bhāvanā avijahitā honti. Tā[2] tasmiṁ tasmiṁ kāle veditabbā—kucchigatasmiṁ hi dārake "kadā nu kho puttakaṁ arogaṁ paripuṇṇaṅgapaccaṅgaṁ passissāmā"ti mātāpitūnaṁ mettacittaṁ uppajjati. Yadā panesa mando uttānaseyyako ūkāhi vā maṅkulādīhi pāṇakehi daṭṭho dukkhaseyyāya vā pana pīḷito parodati viravati, tadāssa saddaṁ sutvā mātā pitūnaṁ kāruññaṁ uppajjati, ādhāvitvā vidhāvitvā kīḷanakāle pana lobhanīyavayasmiṁ vā ṭhitakāle dārakaṁ oloketvā mātāpitūnaṁ cittaṁ sappimaṇḍe pakkhittasatavihatakappāsapicupaṭalaṁ viya mudukaṁ hoti āmoditaṁ pamoditaṁ, tadā tesaṁ muditā labbhati. Yadā panesa putto dārābharaṇaṁ paccupaṭṭhāpetvā pāṭiyekkaṁ agāraṁ ajjhāvasati, tadā mātāpitūnaṁ "sakkoti dāni no puttako attano dhammatāya yāpetun"ti majjhattabhāvo uppajjati, tasmiṁ[3] kāle upekkhā labbhatīti iminā kāraṇena "brahmāti mātāpitaro"ti vuttaṁ.

Pubbācariyāti vuccareti mātāpitaro hi jātakālato paṭṭhāya "evaṁ nisīda, evaṁ tiṭṭha, evaṁ gaccha, evaṁ saya, evaṁ khāda, evaṁ bhuñja, ayaṁ te tātāti vattabbo, ayaṁ bhātikāti, ayaṁ bhaginīti, idaṁ nāma kātuṁ vaṭṭati, idaṁ na vaṭṭati, asukaṁ nāma upasaṅkamituṁ vaṭṭati, asukaṁ na vaṭṭatī"ti gāhāpenti sikkhāpenti. Athāparabhāge aññe ācariyā hatthisippa-assasipparathasippadhanusippatharusippamuddāgaṇanādīni sikkhāpenti.

1. Puttesu (Sī) 2. Iminā (Ka) 3. Evaṁ tasmiṁ (Sī, Syā)

နေသံ သပုဗ္ဗာစရိယကာဒိဘာဝံ ပကာသေန္တော **သပုဗ္ဗာစရိယကာနီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဗြဟ္မာ**တိအာဒီနိ တေသံ ဗြဟ္မာဒိဘာဝသာဓနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ **ဗဟုကာရာ**တိ ပုတ္တာနံ ဗဟူပကာရာ။ **အာပါဒကာ**တိ ဇီဝိတဿ အာပါဒကာ။ ပုတ္တကာနံ ဟိ မာတာပိတူဟိ ဇီဝိတံ အာပါဒိတံ ပါလိတံ ဃဋိတံ အနုပ္ပဗန္ဓေန ပဝတ္တိတံ။ **ပေါသကာ**တိ ဟတ္ထပါဒေ ဝဍ္ဎေတွာ ဟဒယလောဟိတံ ပါယေတွာ ပေါသေတာရော။ **ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော**တိ ပုတ္တာနံ ဟိ ဣမသ္မိံ လောကေ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာရမ္မဏဿ ဒဿနံ နာမ မာတာပိတရော နိဿာယ ဇာတန္တိ ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော နာမ။

ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရောတိ သေဋ္ဌာဓိဝစနံ။ ယထာ ဗြဟ္မုနော စတဿော ဘာဝနာ အဝိဇဟိတာ ဟောန္တိ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာတိ၊ ဧဝမေဝ မာတာပိတူနံ ပုတ္တကေသု[1] စတဿော ဘာဝနာ အဝိဇဟိတာ ဟောန္တိ။ တာ[2] တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ဝေဒိတဗ္ဗာ—ကုစ္ဆိဂတသ္မိံ ဟိ ဒါရကေ "ကဒါ နု ခေါ ပုတ္တကံ အရောဂံ ပရိပုဏ္ဏင်္ဂပစ္စင်္ဂံ ပဿိဿာမာ"တိ မာတာပိတူနံ မေတ္တစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယဒါ ပနေသ မန္ဒော ဥတ္တာနသေယျကော ဦကာဟိ ဝါ မင်္ကုလာဒီဟိ ပါဏကေဟိ ဒဋ္ဌော ဒုက္ခသေယျာယ ဝါ ပန ပီဠိတော ပရောဒတိ ဝိရဝတိ၊ တဒါဿ သဒ္ဒံ သုတွာ မာတာပိတူနံ ကာရုညံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အာဓာဝိတွာ ဝိဓာဝိတွာ ကီဠနကာလေ ပန လောဘနီယဝယသ္မိံ ဝါ ဌိတကာလေ ဒါရကံ ဩလောကေတွာ မာတာပိတူနံ စိတ္တံ သပ္ပိမဏ္ဍေ ပက္ခိတ္တသတဝိဟတကပ္ပါသပိစုပဋလံ ဝိယ မုဒုကံ ဟောတိ အာမောဒိတံ ပမောဒိတံ၊ တဒါ တေသံ မုဒိတာ လဗ္ဘတိ။ ယဒါ ပနေသ ပုတ္တော ဒါရာဘရဏံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ ပါဋိယေက္ကံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ၊ တဒါ မာတာပိတူနံ "သက္ကောတိ ဒါနိ နော ပုတ္တကော အတ္တနော ဓမ္မတာယ ယာပေတု"န္တိ မဇ္ဈတ္တဘာဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိံ[3] ကာလေ ဥပေက္ခာ လဗ္ဘတီတိ ဣမိနာ ကာရဏေန "ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော"တိ ဝုတ္တံ။

ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေတိ မာတာပိတရော ဟိ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ "ဧဝံ နိသီဒ၊ ဧဝံ တိဋ္ဌ၊ ဧဝံ ဂစ္ဆ၊ ဧဝံ သယ၊ ဧဝံ ခါဒ၊ ဧဝံ ဘုဉ္ဇ၊ အယံ တေ တာတာတိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ အယံ ဘာတိကာတိ၊ အယံ ဘဂိနီတိ၊ ဣဒံ နာမ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣဒံ န ဝဋ္ဋတိ၊ အသုကံ နာမ ဥပသင်္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အသုကံ န ဝဋ္ဋတီ"တိ ဂါဟာပေန္တိ သိက္ခာပေန္တိ။ အထာပရဘာဂေ အညေ အာစရိယာ ဟတ္ထိသိပ္ပအဿသိပ္ပရထသိပ္ပဓနုသိပ္ပထရုသိပ္ပမုဒ္ဒါဂဏနာဒီနိ သိက္ခာပေန္တိ။

၁-ပုတ္တေသု (သီ) ၂-ဣမိနာ (က) ၃-ဧဝံ တသ္မိံ (သီ၊ သျာ)

añño saraṇāni deti[1], añño sīlesu patiṭṭhāpeti, añño pabbājeti, añño Buddhavacanaṁ uggaṇhāpeti, añño upasampādeti, añño sotāpattimaggādīni pāpeti. Iti sabbepi te pacchācariyā nāma honti, mātāpitaro pana sabbapaṭhamā, tenāha "pubbācariyāti vuccare"ti. Tattha **vuccare**ti vuccanti kathiyanti. **Āhuneyyā ca puttānan**ti puttānaṁ āhutaṁ pāhutaṁ abhisaṅkhataṁ annapānādiṁ arahanti, anucchavikā taṁ paṭiggahetuṁ. Tasmā "āhuneyyā ca puttānan"ti vuttaṁ. **Pajāya anukampakā**ti paresaṁ pāṇe acchinditvāpi[2] attano pajaṁ paṭijagganti gopāyanti. Tasmā "pajāya anukampakā"ti vuttaṁ.

Namasseyyāti namo kareyya. **Sakkareyyā**ti sakkārena paṭimāneyya. Idāni taṁ sakkāraṁ dassento "annenā"ti-ādimāha. Tattha **annenā**ti yāgubhattakhādanīyena. **Pānenā**ti aṭṭhavidhapānena. **Vatthenā**ti nivāsanapārupanakena vatthena. **Sayanenā**ti mañcapīṭhānuppadānena. **Ucchādanenā**ti duggandhaṁ paṭivinodetvā sugandhakaraṇucchādanena. **Nhāpanenā**ti sīte uṇhodakena, uṇhe sītodakena gattāni parisiñcitvā nhāpanena. **Pādānaṁ dhovanenā**ti uṇhodakasītodakehi pādadhovanena ceva telamakkhanena ca. **Peccā**ti paralokaṁ gantvā. **Sagge pamodatī**ti[3] idha tāva mātāpitūsu pāricariyaṁ disvā pāricariyakāraṇā taṁ paṇḍitamanussā idheva[4] pasaṁsanti, paralokaṁ[5] pana gantvā sagge ṭhito so mātāpitu-upaṭṭhāko dibbasampattīhi āmodati pamodatīti.

2. Ānandasuttavaṇṇanā

32. Dutiye **tathārūpo**ti tathājātiko. **Samādhipaṭilābho**ti cittekaggatālābho. **Imasmiṁ ca saviññāṇake**ti ettha attano ca parassa cāti ubhayesampi kāyo saviññāṇakaṭṭhena ekato katvā[6] imasminti vutto. **Ahaṅkāramamaṅkāramānānusayā**ti ahaṅkāradiṭṭhi ca mamaṅkārataṇhā ca mānānusayo cāti attano ca

1. Aññe saraṇāni denti (Sī)
2. Pāṇe hi chinditvā bhinditvāpi (Sī)
3. Sagge ca modatīti (Sī)
4. Idha ceva (Sī)
5. Devalokaṁ (Ka)
6. Ekoti katvā (Sī)

အညော သရဏာနိ ဒေတိ[၁]၊ အညော သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတိ၊ အညော ပဗ္ဗာဇေတိ၊ အညော ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှာပေတိ၊ အညော ဥပသမ္ပာဒေတိ၊ အညော သောတာပတ္တိမဂ္ဂါဒီနိ ပါပေတိ။ ဣတိ သဗ္ဗေပိ တေ ပစ္ဆာစရိယာ နာမ ဟောန္တိ၊ မာတာပိတရော ပန သဗ္ဗပဌမာ၊ တေနာဟ "ပုဗ္ဗာစရိယာတိ ဝုစ္စရေ"တိ။ တတ္ထ **ဝုစ္စရေ**တိ ဝုစ္စန္တိ ကထိယန္တိ။ **အာဟုနေယျာ စ ပုတ္တာန**န္တိ ပုတ္တာနံ အာဟုတံ ပါဟုတံ အဘိသင်္ခတံ အန္နပါနာဒိံ အရဟန္တိ၊ အနုစ္ဆဝိကာ တံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ။ တသ္မာ "အာဟုနေယျာ စ ပုတ္တာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ **ပဇာယ အနုကမ္ပကာ**တိ ပရေသံ ပါဏေ အစ္ဆိန္ဒိတွာပိ[၂] အတ္တနော ပဇံ ပဋိဇဂ္ဂန္တိ ဂေါပါယန္တိ။ တသ္မာ "ပဇာယ အနုကမ္ပကာ"တိ ဝုတ္တံ။

နမဿေယျာတိ နမော ကရေယျ။ **သက္ကရေယျာ**တိ သက္ကာရေန ပဋိမာနေယျ။ ဣဒါနိ တံ သက္ကာရံ ဒဿေန္တော "အန္နေနာ"တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အန္နေနာ**တိ ယာဂုဘတ္တခါဒနီယေန။ **ပါနေနာ**တိ အဋ္ဌဝိဓပါနေန။ **ဝတ္ထေနာ**တိ နိဝါသနပါရုပနကေန ဝတ္ထေန။ **သယနေနာ**တိ မဉ္စပီဌာနုပ္ပဒါနေန။ **ဥစ္ဆာဒနေနာ**တိ ဒုဂ္ဂန္ဓံ ပဋိဝိနောဒေတွာ သုဂန္ဓကရဏုစ္ဆာဒနေန။ **နှာပနေနာ**တိ သီတေ ဥဏှောဒကေန, ဥဏှေ သီတောဒကေန ဂတ္တာနိ ပရိသိဉ္စိတွာ နှာပနေန။ **ပါဒါနံ ဓောဝနေနာ**တိ ဥဏှောဒကသီတောဒကေဟိ ပါဒဓောဝနေန စေဝ တေလမက္ခနေန စ။ **ပေစ္စာ**တိ ပရလောကံ ဂန္တွာ။ **သဂ္ဂေ ပမောဒတီ**တိ[၃] ဣဓ တာဝ မာတာပိတူသု ပါရိစရိယံ ဒိသွာ ပါရိစရိယကာရဏာ တံ ပဏ္ဍိတမနုဿာ ဣဓေဝ[၄] ပသံသန္တိ၊ ပရလောကံ[၅] ပန ဂန္တွာ သဂ္ဂေ ဌိတော သော မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကော ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ အာမောဒတိ ပမောဒတီတိ။

၂-အာနန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **တထာရူပေါ**တိ တထာဇာတိကော။ **သမာဓိပဋိလာဘော**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာလာဘော။ **ဣမသ္မိံ စ သဝိညာဏကေ**တိ ဧတ္ထ အတ္တနော စ ပရဿ စာတိ ဥဘယေသမ္ပိ ကာယော သဝိညာဏကဋ္ဌေန ဧကတော ကတွာ[၆] ဣမသ္မိန္တိ ဝုတ္တော။ **အဟင်္ကာရမမင်္ကာရမာနာနုသယာ**တိ အဟင်္ကာရဒိဋ္ဌိ စ မမင်္ကာရတဏှာ စ မာနာနုသယော စာတိ အတ္တနော စ

၁-အညေ သရဏာနိ ဒေန္တိ (သီ)
၂-ပါဏေ ဟိ ဆိန္ဒိတွာ ဘိန္ဒိတွာပိ (သီ)
၃-သဂ္ဂေ စ မောဒတီတိ (သီ)
၄-ဣဓ စေဝ (သီ)
၅-ဒေဝလောကံ (က)
၆-ဧကောတိ ကတွာ (သီ)

parassa ca kilesā[1]. **Nāssū**ti na bhaveyyuṁ. **Bahiddhā ca sabbanimittesū**ti rūpanimittaṁ sadda, gandha, rasa, phoṭṭhabbanimittaṁ sassatādinimittaṁ puggalanimittaṁ dhammanimittanti evarūpesu ca bahiddhā sabbanimittesu. **Cetovimuttiṁ paññāvimuttin**ti phalasamādhiñceva phalañāṇañca. **Siyā**ti bhaveyya.

Idhānanda bhikkhunoti Ānanda imasmiṁ sāsane bhikkhuno. **Etaṁ santaṁ etaṁ paṇītan**ti nibbānaṁ dassento āha. Nibbānaṁ hi kilesānaṁ santatāya santaṁ nāma, nibbānaṁ santanti samāpattiṁ appetvāva divasampi nisinnassa cittuppādo santanteva pavattatītipi santaṁ. **Paṇītan**ti samāpattiṁ appetvā nisinnassāpi cittuppādo paṇītanteva pavattatīti nibbānaṁ paṇītaṁ nāma. **Sabbasaṅkhārasamatho**ti-ādīnipi tasseva vevaca nāni. "Sabbasaṅkhārasamatho"ti samāpattiṁ appetvā nisinnassa hi divasabhāgampi cittuppādo sabbasaṅkhārasamathoteva pavattati -pa- tathā tīsu bhavesu vānasaṅkhātāya taṇhāya abhāvena nibbānanti laddhanāme[2] tasmiṁ samāpattiṁ appetvā nisinnassa cittuppādo nibbānaṁ nibbānanteva[3] pavattatīti sabbasaṅkhārasamathoti-ādīni nāmāni lābhati. Imasmiṁ pana aṭṭhavidhe ābhogasamannāhāre imasmiṁ ṭhāne ekopi labbhati, dvepi sabbepi labbhanteva.

Saṅkhāyāti ñāṇena jānitvā. **Paroparānī**ti parāni ca oparāni ca[4]. Para-attabhāvasaka-attabhāvāni hi[5] parāni ca oparāni cāti vuttaṁ hoti. **Yassā**ti yassa arahato. **Iñjitan**ti rāgiñjitaṁ dosamohamānadiṭṭhikilesaduccaritiñjitanti imāni satta iñjitāni calitāni phanditāni. **Natthi kuhiñcī**ti katthaci ekārammaṇepi natthi. **Santo**ti paccanīkakilesānaṁ santatāya santo. **Vidhūmo**ti kāyaduccaritādidhūmavirahito. **Anīgho**ti rāgādi-īghavirahito. **Nirāso**ti nittaṇho. **Atārī**ti tiṇṇo uttiṇṇo samatikkanto. **So**ti so arahaṁ khīṇāsavo. **Jāti jaran**ti ettha jātijarāgahaṇeneva byādhimaraṇampi gahitamevāti veditabbaṁ. Iti suttantepi[6] gāthāyapi arahattaphalasamāpattiyeva kathitāti.

---

1. Mānānusayo cāti ete kilesā (Sī, Syā)
2. Laddhanāmena (Sī, Syā)
3. Nibbānanteva (Syā)
4. Parovarānīti parāni ca ovarāni ca (Sī)
5. Para-attabhāvasaka-attabhāvādīni (Sī)
6. Suttepi (Sī)

ပရဿ စ ကိလေသာ[၁]။ **နာဿူ**တိ န ဘဝေယျုံ။ **ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗနိမိတ္တေသူ**တိ ရူပနိမိတ္တံ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗနိမိတ္တံ သဿတာဒိနိမိတ္တံ ပုဂ္ဂလနိမိတ္တံ ဓမ္မနိမိတ္တန္တိ ဧဝရူပေသု စ ဗဟိဒ္ဓါ သဗ္ဗနိမိတ္တေသု။ **စေတောဝိမုတ္တိံ ပညာဝိမုတ္တိန္တိ** ဖလသမာဓိဉ္စေဝ ဖလဉာဏဉ္စ။ **သိယာ**တိ ဘဝေယျ။

ဣဓာနန္ဒ ဘိက္ခုနောတိ အာနန္ဒ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဘိက္ခုနော။ **ဧတံ သန္တံ ဧတံ ပဏီတ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ ဒဿေန္တော အာဟ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ကိလေသာနံ သန္တတာယ သန္တံ နာမ၊ နိဗ္ဗာနံ သန္တန္တိ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာဝ ဒိဝသမ္ပိ နိသိန္နဿ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သန္တန္တေဝ ပဝတ္တတီတိပိ သန္တံ။ **ပဏီတ**န္တိ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿာပိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ပဏီတန္တေဝ ပဝတ္တတီတိ နိဗ္ဗာနံ ပဏီတံ နာမ။ **သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော**တိအာဒီနိပိ တဿေဝ ဝေဝစနာနိ။ "သဗ္ဗသင်္ခါရသမထော"တိ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ ဟိ ဒိဝသဘာဂမ္ပိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထောတေဝ ပဝတ္တတိ။ ပ။ တထာ တီသု ဘဝေသု ဝါနသင်္ခါတာယ တဏှာယ အဘာဝေန နိဗ္ဗာနန္တိ လဒ္ဓနာမေ[၂] တသ္မိံ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နဿ စိတ္တုပ္ပါဒေါ နိဗ္ဗာနံ နိဗ္ဗာနန္တေဝ[၃] ပဝတ္တတီတိ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထောတိအာဒီနိ နာမာနိ လဘတိ။ ဣမသ္မိံ ပန အဋ္ဌဝိဓေ အာဘောဂသမန္နာဟာရေ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဧကောပိ လဗ္ဘတိ၊ ဒွေပိ သဗ္ဗေပိ လဗ္ဘန္တေဝ။

သင်္ခါယာတိ ဉာဏေန ဇာနိတွာ။ **ပရောပရာနီ**တိ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ[၄]။ ပရအတ္တဘာဝသကအတ္တဘာဝါနိ ဟိ[၅] ပရာနိ စ ဩပရာနိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ယဿာ**တိ ယဿ အရဟတော။ **ဣဉ္ဇိတ**န္တိ ရာဂိဉ္ဇိတံ ဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိကိလေသဒုစ္စရိတိဉ္ဇိတန္တိ ဣမာနိ သတ္တ ဣဉ္ဇိတာနိ စလိတာနိ ဖန္ဒိတာနိ။ **နတ္ထိ ကုဟိဉ္စီ**တိ ကတ္ထစိ ဧကာရမ္မဏေပိ နတ္ထိ။ **သန္တော**တိ ပစ္စနီကကိလေသာနံ သန္တတာယ သန္တော။ **ဝိဓူမော**တိ ကာယဒုစ္စရိတာဒိဓူမဝိရဟိတော။ **အနီဃော**တိ ရာဂါဒိဤဃဝိရဟိတော။ **နိရာသော**တိ နိတ္တဏှော။ **အတာရီ**တိ တိဏ္ဏော ဥတ္တိဏ္ဏော သမတိက္ကန္တော။ **သော**တိ သော အရဟံ ခီဏာသဝေါ။ **ဇာတိဇရ**န္တိ ဧတ္ထ ဇာတိဇရာဂဟဏေနေဝ ဗျာဓိမရဏမ္ပိ ဂဟိတမေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ သုတ္တန္တေပိ[၆] ဂါထာယပိ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိယေဝ ကထိတာတိ။

၁-မာနာနုသယော စာတိ ဧတေ ကိလေသာ (သီ၊ သျာ)
၂-လဒ္ဓနာမေန (သီ၊ သျာ)
၃-နိဗ္ဗာနန္တေဝ (သျာ)
၄-ပရောဝရာနီတိ ပရာနိ စ ဩဝရာနိ စ (သီ)
၅-ပရအတ္တဘာဝသကအတ္တဘာဝါဒီနိ (သီ)
၆-သုတ္တေပိ (သီ)

3. Sāriputtasuttavaṇṇanā

33. Tatiye **saṁkhittenā**ti mātikāṭhapanena. **Vitthārenā**ti ṭhapitamātikāvibha janena. **Saṁkhittavitthārenā**ti kāle saṁkhittena kāle vitthārena. **Aññātāro ca dulla bhā**ti paṭivijjhanakapuggalā pana dullabhā. Idaṁ Bhagavā "Sāriputtattherassa ñāṇaṁ ghaṭṭemī"ti adhippāyena kathesi. Taṁ sutvā thero kiñcāpi "ahaṁ bhante ājānissāmī"ti na vadati, adhippāyena pana "vissatthā tumhe bhante desetha, ahaṁ tumhehi desitaṁ dhammaṁ nayasatena nayasahassena paṭivijjhissāmi, mamesa bhāro hotū"ti Satthāraṁ desanāya ussāhento **etassa Bhagavā kālo**ti-ādimāha.

Athassa Satthā **tasmātihā**ti desanaṁ ārabhi. Tattha **imasmiñca saviññāṇake**ti-ādi vuttanayameva. **Acchecchi**[5] **taṇhan**ti maggañāṇasatthena taṇhaṁ chindi. **Vivattayi**[2] **saṁyojanan**ti dasavidhampi saṁyojanaṁ samūlakaṁ ubbattetvā chaḍḍesi. **Sammā mānābhisamayā antamakāsi dukkhassā**ti sammā upāyena sammāpaṭipattiyā navavi dhassa mānassa pahānābhisamayena vaṭṭadukkhassa antamakāsi. **Idañca pana metaṁ Sāriputta sandhāya bhāsitan**ti Sāriputta mayā pārāyane udayapañhe idaṁ phalasamāpatti meva sandhāya etaṁ bhāsitaṁ.

Idāni yaṁ taṁ Bhagavatā bhāsitaṁ, taṁ dassanto **pahānaṁ kāmasaññānan**ti-ādi āraddhaṁ. Udayapañhe ca etaṁ padaṁ "pahānaṁ kāmacchandānan"ti[3] āgataṁ, idha pana Aṅguttarabhāṇakehi "kāmasaññānan"ti āropitaṁ. Tattha byañjanameva nānaṁ, attho pana ekoyeva. **Kāmasaññānan**ti kāme ārabbha uppannasaññānaṁ, aṭṭhahi vā lobhasahagatacittehi sahajātasaññānaṁ. **Domanassāna cūbhayan**ti etāsañca kāmasaññānaṁ cetasikadomanassānañcāti ubhinnampi pahānaṁ paṭippassaddhipahānasaṅkhātaṁ arahattaphalaṁ aññāvimokkhaṁ pabrūmīti attho. Niddese pana "kāmacchandassa ca domanassassa ca ubhinnaṁ pahānaṁ vūpasamaṁ paṭinissaggaṁ paṭippassaddhiṁ amataṁ nibbānan"ti[4] vuttaṁ, taṁ atthuddhāravasena vuttaṁ. Pahānanti hi khīṇākārasaṅkhāto vūpasamopi vuccati, kilese paṭinissajjanto[5] maggopi, kilesapaṭippassa ddhisaṅkhātaṁ

1. Acchejji (Syā, Ka) 2. Vāvattayi (Sī) 3. Khu 1. 446; Khu 8. 157 piṭṭhesu.
4. Khu 8. 157 piṭṭhe Cūḷaniddese. 5. Kilesapaṭissajano (Sī)

၃-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **သံခိတ္တေနာ**တိ မာတိကာဋ္ဌပနေန။ **ဝိတ္ထာရေနာ**တိ ဌပိတမာတိကာဝိဘဇနေန။ **သံခိတ္တဝိတ္ထာရေနာ**တိ ကာလေ သံခိတ္တေန ကာလေ ဝိတ္ထာရေန။ **အညာတာရော စ ဒုလ္လဘာ**တိ ပဋိဝိဇ္ဈနကပုဂ္ဂလာ ပန ဒုလ္လဘာ။ ဣဒံ ဘဂဝါ ''သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ ဉာဏံ ဃဋ္ဋေမီ''တိ အဓိပ္ပါယေန ကထေသိ။ တံ သုတွာ ထေရော ကိဉ္စာပိ ''အဟံ ဘန္တေ အာဇာနိဿာမီ''တိ န ဝဒတိ၊ အဓိပ္ပါယေန ပန ''ဝိဿတ္ထာ တုမှေ ဘန္တေ ဒေသေထ၊ အဟံ တုမှေဟိ ဒေသိတံ ဓမ္မံ နယသတေန နယသဟဿေန ပဋိဝိဇ္ဈိဿာမိ၊ မမေသ ဘာရော ဟောတူ''တိ သတ္ထာရံ ဒေသနာယ ဥဿာဟေန္တော **ဧတဿ ဘဂဝါ ကာလော**တိအာဒိမာဟ။

အထဿ သတ္ထာ **တသ္မာတိဟာ**တိ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဣမသ္မိဉ္စ သဝိညာဏကေ**တိအာဒိ ဝုတ္တနယမေဝ။ **အစ္ဆေစ္ဆိ**[1] **တဏှ**န္တိ မဂ္ဂဉာဏသတ္ထေန တဏှံ ဆိန္ဒိ။ **ဝိဝတ္တယိ**[2] **သံယောဇန**န္တိ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ သမူလကံ ဥဗ္ဗတ္တေတွာ ဆဍ္ဍေသိ။ **သမ္မာ မာနာဘိသမယာ အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ**တိ သမ္မာ ဥပါယေန သမ္မာ ပဋိပတ္တိယာ နဝဝိဓဿ မာနဿ ပဟာနာဘိသမယေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တမကာသိ။ **ဣဒဉ္စ ပန မေတံ သာရိပုတ္တ သန္ဓာယ ဘာသိတ**န္တိ သာရိပုတ္တ မယာ ပါရာယနေ ဥဒယပဉှေ ဣဒံ ဖလသမာပတ္တိမေဝ သန္ဓာယ ဧတံ ဘာသိတံ။

ဣဒါနိ ယံ တံ ဘဂဝတာ ဘာသိတံ၊ တံ ဒဿေန္တော **ပဟာနံ ကာမသညာန**န္တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ ဥဒယပဉှေ စ ဧတံ ပဒံ ''ပဟာနံ ကာမစ္ဆန္ဒာန''န္တိ[3] အာဂတံ၊ ဣဓ ပန အင်္ဂုတ္တရဘာဏကေဟိ ''ကာမသညာန''န္တိ အာရောပိတံ။ တတ္ထ ဗျဉ္ဇနမေဝ နာနံ၊ အတ္ထော ပန ဧကောယေဝ။ **ကာမသညာန**န္တိ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နသညာနံ, အဋ္ဌဟိ ဝါ လောဘသဟဂတစိတ္တေဟိ သဟဇာတသညာနံ။ **ဒေါမနဿာန စူဘယ**န္တိ ဧတာသဉ္စ ကာမသညာနံ စေတသိကဒေါမနဿာနဉ္စာတိ ဥဘိန္နမ္ပိ ပဟာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိပဟာနသင်္ခါတံ အရဟတ္တဖလံ အညာဝိမောက္ခံ ပဗြူမီတိ အတ္ထော။ နိဒ္ဒေသေ ပန ''ကာမစ္ဆန္ဒဿ စ ဒေါမနဿဿ စ ဥဘိန္နံ ပဟာနံ ဝူပသမံ ပဋိနိဿဂ္ဂံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိံ အမတံ နိဗ္ဗာန''န္တိ[4] ဝုတ္တံ၊ တံ အတ္ထုဒ္ဓါရဝသေန ဝုတ္တံ။ ပဟာနန္တိ ဟိ ခီဏာကာရသင်္ခါတော ဝူပသမောပိ ဝုစ္စတိ၊ ကိလေသေ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော[5] မဂ္ဂေါပိ, ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိသင်္ခါတံ

၁-အစ္ဆေဇ္ဇိ (သျာ၊ က) ၂-ဝါဝတ္တယိ (သီ) ၃-ခု ၁-၄၄၆၊ ခု ၈-၁၅၇-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ခု ၈-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ စူဠနိဒ္ဒေသေ။ ၅-ကိလေသပဋိဿဇနော (သီ)

phalampi, yaṁ āgamma kilesā pahīyanti, taṁ amataṁ nibbānampi. Tasmā tattha tāni padāni āgatāni. "Aññāvimokkhaṁ pabrūmī"ti vacanato pana arahattaphalameva adhippetaṁ. **Thinassa ca panūdanan**tipi thinassa ca panūdanante uppannattā arahattaphalameva adhippetaṁ. **Kukkuccānaṁ nivāraṇan**ti kukkuccanivāraṇassa maggassa anantaraṁ uppannattā phalameva adhippetaṁ.

Upekkhāsatisaṁsuddhanti catutthajjhānike phale uppannāya upekkhāya ca satiyā ca saṁsuddhaṁ. **Dhammatakkapurejavan**ti dhammatakko vuccati sammāsaṅkappo, so ādito hoti, purato hoti, pubbaṅgamo hoti aññāvimokkhassāti dhammatakkapurejavo. Taṁ dhammatakkapurejavaṁ. **Aññāvimokkhan**ti aññindriyapariyosāne uppannaṁ vimokkhaṁ, aññāya vā vimokkhaṁ aññāvimokkhaṁ, paññāvimuttanti attho. **Avijjāya pabhedanan**ti avijjāya pabhedanante uppannattā, avijjāya pabhedanasaṅkhātaṁ vā nibbānaṁ ārabbha uppannattā evaṁladdhanāmaṁ arahattaphalameva. Iti sabbehipi imehi pahānanti-ādīhi padehi arahattaphalameva pakāsitanti veditabbaṁ.

4. Nidānasuttavaṇṇanā

34. Catutthe **nidānānī**ti kāraṇāni. **Kammānan**ti vaṭṭagāmikakammānaṁ[1]. **Lobho nidānaṁ kammānaṁ samudayāyā**ti lubbhanapalubbhanasabhāvo lobho vaṭṭagāmikakammānaṁ samudayāya piṇḍakaraṇatthāya nidānaṁ kāraṇaṁ paccayoti attho. **Doso**ti dussanapadussanasabhāvo doso. **Moho**ti muyhanapamuyhanasabhāvo[2] moho.

Lobhapakatanti lobhena pakataṁ, lobhābhibhūtena luddhena hutvā katakammanti attho. Lobhato jātanti **lobhajaṁ.** Lobho nidānamassāti **lobhanidānaṁ.** Lobho samudayo assāti **lobhasamudayaṁ.** Samudayoti paccayo, lobhapaccayanti attho. **Yatthassa attabhāvo nibbattatī**ti yasmiṁ ṭhāne assa lobhajakammavato puggalassa attabhāvo nibbattati, khandhā pātubhavanti. **Tattha taṁ kammaṁ vipaccatī**ti tesu khandhesu taṁ kammaṁ vipaccati. **Diṭṭhe vā dhamme**ti-ādi yasmā taṁ kammaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ vā hoti upapajjavedanīyaṁ vā aparapariyāyavedanīyaṁ vā, tasmā taṁ pabhedaṁ dassetuṁ vuttaṁ. Sesadvayepi eseva nayo.

1. Vaṭṭagāmikammānaṁ (Sī) 2. Muyhanasammuyhanasabhāvo (Ka)

ဖလမ္ပိ, ယံ အာဂမ္မ ကိလေသာ ပဟီယန္တိ၊ တံ အမတံ နိဗ္ဗာနမ္ပိ။ တသ္မာ တတ္ထ တာနိ ပဒါနိ အာဂတာနိ။ "အညာဝိမောက္ခံ ပဗြူမီ"တိ ဝစနတော ပန အရဟတ္တဖလမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ **ထိနဿ စ ပနူဒနန္တိ**ပိ ထိနဿ စ ပနူဒနန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ အရဟတ္တဖလမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ **ကုက္ကုစ္စာနံ နိဝါရဏန္တိ** ကုက္ကုစ္စနိဝါရဏဿ မဂ္ဂဿ အနန္တရံ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဖလမေဝ အဓိပ္ပေတံ။

ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓန္တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကေ ဖလေ ဥပ္ပန္နာယ ဥပေက္ခာယ စ သတိယာ စ သံသုဒ္ဓံ။ **ဓမ္မတက္ကပုရေဇဝန္တိ** ဓမ္မတက္ကော ဝုစ္စတိ သမ္မာသင်္ကပ္ပော၊ သော အာဒိတော ဟောတိ၊ ပုရတော ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမော ဟောတိ အညာဝိမောက္ခဿာတိ ဓမ္မတက္ကပုရေဇဝေါ။ တံ ဓမ္မတက္ကပုရေဇဝံ။ **အညာဝိမောက္ခန္တိ** အညိန္ဒြိယပရိယောသာနေ ဥပ္ပန္နံ ဝိမောက္ခံ၊ အညာယ ဝါ ဝိမောက္ခံ အညာဝိမောက္ခံ၊ ပညာဝိမုတ္တန္တိ အတ္ထော။ **အဝိဇ္ဇာယ ပဘေဒနန္တိ** အဝိဇ္ဇာယ ပဘေဒနန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ, အဝိဇ္ဇာယ ပဘေဒနသင်္ခါတံ ဝါ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမံ အရဟတ္တဖလမေဝ။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဟာနန္တိအာဒီဟိ ပဒေဟိ အရဟတ္တဖလမေဝ ပကာသိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၄-နိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ **နိဒါနာနီ**တိ ကာရဏာနိ။ **ကမ္မာနန္တိ** ဝဋ္ဋဂါမိကကမ္မာနံ[၁]။ **လောဘော နိဒါနံ ကမ္မာနံ သမုဒယာယာ**တိ လုဗ္ဘနပလုဗ္ဘနသဘာဝေါ လောဘော ဝဋ္ဋဂါမိကကမ္မာနံ သမုဒယာယ ပိဏ္ဍကရဏတ္ထာယ နိဒါနံ ကာရဏံ ပစ္စယောတိ အတ္ထော။ **ဒေါသော**တိ ဒုဿနပဒုဿနသဘာဝေါ ဒေါသော။ **မောဟော**တိ မုယှနပမုယှနသဘာဝေါ[၂] မောဟော။

လောဘပကတန္တိ လောဘေန ပကတံ၊ လောဘာဘိဘူတေန လုဒ္ဓေန ဟုတွာ ကတကမ္မန္တိ အတ္ထော။ လောဘတော ဇာတန္တိ **လောဘဇံ။** လောဘော နိဒါနမဿာတိ **လောဘနိဒါနံ။** လောဘော သမုဒယော အဿာတိ **လောဘသမုဒယံ။** သမုဒယောတိ ပစ္စယော၊ လောဘပစ္စယန္တိ အတ္ထော။ **ယတ္ထဿ အတ္တဘာဝေါ နိဗ္ဗတ္တတီ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ အဿ လောဘဇကမ္မဝတော ပုဂ္ဂလဿ အတ္တဘာဝေါ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ ခန္ဓာ ပါတုဘဝန္တိ။ **တတ္ထ တံ ကမ္မံ ဝိပစ္စတီ**တိ တေသု ခန္ဓေသု တံ ကမ္မံ ဝိပစ္စတိ။ **ဒိဋ္ဌေ ဝါ ဓမ္မေ**တိအာဒိ ယသ္မာ တံ ကမ္မံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဝါ ဟောတိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ဝါ အပရပရိယာယဝေဒနီယံ ဝါ၊ တသ္မာ တံ ပဘေဒံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ (သီ) ၂-မုယှနသမ္မုယှနသဘာဝေါ (က)

Akhaṇḍānīti abhinnāni. **Apūtīnī**ti pūtibhāvena[1] abījattaṁ appattāni. **Avātātapahatānī**ti na vātena na ca ātapena hatāni. **Sārādānī**ti gahitasārāni sāravantāni na nissārāni. **Sukhasayitānī**ti sannicayabhāvena sukhaṁ sayitāni. **Sukhette**ti maṇḍakhette. **Supari kammakatāya bhūmiyā**ti naṅgalakasanena ceva aṭṭhadantakena ca suṭṭhu parikammakatāya khettabhūmiyā. **Nikkhittānī**ti ṭhapitāni ropitāni. **Anuppavecceheyyā**ti anuppaveseyya. **Vuddhi**nti-ādīsu uddhaggamanena **vuddhiṁ,** heṭṭhā mūlappatiṭṭhānena **virūḷiṁ,** samantā vitthārikabhāvena **vepullaṁ.**

Yaṁ panettha **diṭṭhe vā dhamme**ti-ādi vuttaṁ, tattha asammohatthaṁ imasmiṁ ṭhāne kammavibhatti nāma kathetabbā—Suttantikapariyāyena hi ekādasa kammāni vibha ttāni. Seyyathidaṁ? Diṭṭhadhammavedanīyaṁ upapajjavedanīyaṁ aparapariyāyavedanīyaṁ[2], yaggarukaṁ yabbahulaṁ yadāsannaṁ kaṭattā vā pana kammaṁ, janakaṁ upatthambhakaṁ upapīḷakaṁ upaghātakanti. Tattha ekajavanavīthiyaṁ sattasu cittesu kusalā vā akusalā vā paṭhamajavanacetanā **diṭṭhadhammavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ imasmiṁyeva attabhāve vipākaṁ deti Kākavaḷiyapuṇṇaseṭṭhīnaṁ viya kusalaṁ, Nandayakkhanandamāṇavakanandagoghātakakokāliyasuppabuddhadevadatta ciñcamāṇavi-kānaṁ viya ca akusalaṁ. Tathā asakkontaṁ pana ahosikammaṁ nāma hoti, avipākaṁ sampajjati. Taṁ migaluddakopamāya sādhetabbaṁ. Yathā hi migaluddakena migaṁ disvā dhanuṁ ākaḍḍhitvā khitto saro sace na virajjhati, taṁ migaṁ tattheva pāteti, atha naṁ migaluddako niccammaṁ katvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ chetvā maṁsaṁ ādāya puttadāraṁ tosento gacchati. Sace pana virajjhati, migo palāyitvā puna taṁ disaṁ na oloketi. Evaṁ sampadamidaṁ daṭṭhabbaṁ. Sarassa avirajjhitvā migavijjhanaṁ viya hi diṭṭhadhammavedanīyassa kammassa vipākavārapaṭilābho, avijjhanaṁ viya avipākabhāvāya sampa jjananti.

Atthasādhikā pana sattamajavanacetanā **upapajjavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ anantare attabhāve vipākaṁ deti. Taṁ panetaṁ[3] kusalapakkhe aṭṭhasamāpattivasena, akusalapakkhe pañcānantariyakammavasena veditabbaṁ. Tattha aṭṭhasamāpattilābhī ekāya samāpattiyā brahmaloke nibbattati. Pañcannampi ānantariyānaṁ kattā[4] ekena kammena niraye nibbattati,

1. Apūtibhāvena (Ka)
2. Aparāpariyāyavedanīyaṁ (Ka)
3. Panettha (Ka)
4. Katattā (Ka)

အခဏ္ဍာနီတိ အဘိန္နာနိ။ **အပူတီနီ**တိ ပူတိဘာဝေန[၁] အဗီဇတ္တံ အပ္ပတ္တာနိ။ **အဝါတာတပဟတာနီ**တိ န ဝါတေန န စ အာတပေန ဟတာနိ။ **သာရာဒါနီ**တိ ဂဟိတသာရာနိ သာရဝန္တာနိ န နိဿာရာနိ။ **သုခသယိတာနီ**တိ သန္နိစယဘာဝေန သုခံ သယိတာနိ။ **သုခေတ္တေ**တိ မဏ္ဍခေတ္တေ။ **သုပရိကမ္မကတာယ ဘူမိယာ**တိ နင်္ဂလကသနေန စေဝ အဋ္ဌဒန္တကေန စ သုဋ္ဌု ပရိကမ္မကတာယ ခေတ္တဘူမိယာ။ **နိက္ခိတ္တာနီ**တိ ဌပိတာနိ ရောပိတာနိ။ **အနုပ္ပဝေစ္ဆေယျာ**တိ အနုပ္ပဝေသေယျ။ **ဝုဒ္ဓိ**န္တိအာဒီသု ဥဒ္ဒဂ္ဂမနေန **ဝုဒ္ဓိံ**၊ ဟေဋ္ဌာ မူလပ္ပတိဋ္ဌာနေန **ဝိရူဠှိံ**၊ သမန္တာ ဝိတ္ထာရိကဘာဝေန **ဝေပုလ္လံ**။

ယံ ပနေတ္ထ **ဒိဋ္ဌေ ဝါ ဓမ္မေ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ၊ တတ္ထ အသမ္မောဟတ္ထံ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကမ္မဝိဘတ္တိ နာမ ကထေတဗ္ဗာ—သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ဟိ ဧကာဒသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ သေယျထိဒံ? ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ[၂]၊ ယဂ္ဂရုကံ ယဗ္ဗဟုလံ ယဒါသန္နံ ကဋတ္တာ ဝါ ပန ကမ္မံ၊ ဇနကံ ဥပတ္ထမ္ဘကံ ဥပပီဠကံ ဥပဃာတကန္တိ။ တတ္ထ ဧကဇဝနဝီထိယံ သတ္တသု စိတ္တေသု ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါ ပဌမဇဝနစေတနာ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ ကာကဝဠိယပုဏ္ဏသေဋ္ဌီနံ ဝိယ ကုသလံ, နန္ဒယက္ခနန္ဒမာဏဝကနန္ဒဂေါဃာတကကောကာလိယသုပ္ပဗုဒ္ဓဒေဝဒတ္တစိဉ္စမာဏဝိကာနံ ဝိယ စ အကုသလံ။ တထာ အသက္ကောန္တံ ပန အဟောသိကမ္မံ နာမ ဟောတိ၊ အဝိပါကံ သမ္ပဇ္ဇတိ။ တံ မိဂလုဒ္ဒကောပမာယ သာဓေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ မိဂလုဒ္ဒကေန မိဂံ ဒိသွာ ဓနုံ အာကဍ္ဎိတွာ ခိတ္တော သရော သစေ န ဝိရဇ္ဈတိ၊ တံ မိဂံ တတ္ထေဝ ပါတေတိ၊ အထ နံ မိဂလုဒ္ဒကော နိစ္စမ္မံ ကတွာ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆေတွာ မံသံ အာဒါယ ပုတ္တဒါရံ တောသေန္တော ဂစ္ဆတိ။ သစေ ပန ဝိရဇ္ဈတိ၊ မိဂေါ ပလာယိတွာ ပုန တံ ဒိသံ န ဩလောကေတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သရဿ အဝိရဇ္ဈိတွာ မိဂဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ဟိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယဿ ကမ္မဿ ဝိပါကဝါရပဋိလာဘော၊ အဝိဇ္ဈနံ ဝိယ အဝိပါကဘာဝါယ သမ္ပဇ္ဇနန္တိ။

အဋ္ဌသာဓိကာ ပန သတ္တမဇဝနစေတနာ **ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တံ ပနေတံ[၃] ကုသလပက္ခေ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝသေန, အကုသလပက္ခေ ပဉ္စာနန္တရိယကမ္မဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ ဧကာယ သမာပတ္တိယာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ပဉ္စန္နမ္ပိ အာနန္တရိယာနံ ကတ္တာ[၄] ဧကေန ကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊

၁-အပူတိဘာဝေန (က) ၂-အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ (က) ၃-ပနေတ္ထ (က) ၄-ကတတ္တာ (က)

sesasamāpattiyo ca kammāni ca ahosikammabhāvaṁyeva āpajjanti, avipākāni honti. Ayampi attho purima-upamāyayeva dīpetabbo[1].

Ubhinnaṁ antare pana pañcajavanacetanā **aparapariyāyavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ anāgate yadā okāsaṁ labhati, tadā vipākaṁ deti. Sati saṁsārappavattiyā ahosikammaṁ nāma na hoti. Taṁ sabbaṁ sunakhaluddakena dīpetabbaṁ. Yathā hi sunakhaluddakena migaṁ disvā sunakho vissajjito migaṁ anubandhitvā yasmiṁ ṭhāne pāpuṇāti, tasmiṁyeva ḍaṁsati, evamevaṁ idaṁ kammaṁ yasmiṁ ṭhāne okāsaṁ labhati, tasmiṁyeva vipākaṁ deti, tena mutto satto nāma natthi.

Kusalākusalesu pana garukāgarukesu yaṁ garukaṁ hoti, taṁ **yaggarukaṁ** nāma. Tadetaṁ kusalapakkhe mahaggatakammaṁ, akusalapakkhe pañcānantariyakammaṁ veditabbaṁ. Tasmiṁ sati sesāni kusalāni vā akusalāni vā vipaccituṁ na sakkonti, tadeva duvidhampi paṭisandhiṁ deti. Yathā hi sāsapappamāṇāpi[2] sakkharā vā ayaguḷikā vā udakarahade pakkhittā udakapiṭṭhe uplavituṁ[3] na sakkoti, heṭṭhāva pavisati, evameva kusalepi akusalepi yaṁ garukaṁ, tadeva gaṇhitvā gacchati.

Kusalākusalesu pana yaṁ bahulaṁ hoti, taṁ **yabbahulaṁ** nāma. Taṁ dīgharattaṁ laddhāsevanavasena veditabbaṁ. Yaṁ vā balavakusalakammesu somanassakaraṁ, akusalakammesu santāpakaraṁ, etaṁ yabbahulaṁ nāma. Tadetaṁ yathā nāma dvīsu mallesu yuddhabhūmiṁ otiṇṇesu yo balavā, so itaraṁ pātetvā gacchati, evameva itaraṁ dubbalakammaṁ avattharitvā yaṁ āsevanavasena vā bahulaṁ, āsannavasena[4] vā balavaṁ, taṁ vipākaṁ deti **Duṭṭhagāmaṇi-abhayarañño** kammaṁ viya.

So kira cūḷaṅgaṇiyayuddhe parājito vaḷavaṁ āruyha palāyi. Tassa cūḷupaṭṭhāko Tissāmacco nāma ekakova pacchato ahosi. So[5] ekaṁ aṭaviṁ pavisitvā nisinno jigha cchāya bādhayamānāya[6] “bhātika Tissa ativiya no jighacchā bādhati, kiṁ karissāmā”ti

1. Veditabbo (Ka) 2. Māsappamāṇāpi (Sī) 3. Uppilavituṁ (Sī, Syā)
4. Santāpanavasena (Sī), mahāsantāpavasena (Syā) 5. Rājā (Ka)
6. Bādhayamāno (Ka)

သေသသမာပတ္တိယော စ ကမ္မာနိ စ အဟောသိကမ္မဘာဝံယေဝ အာပဇ္ဇန္တိ၊ အဝိပါကာနိ ဟောန္တိ။ အယမ္ပိ အတ္ထော ပုရိမဥပမာယယေဝ ဒီပေတဗ္ဗော[၁]။

ဥဘိန္နံ အန္တရေ ပန ပဉ္စဇဝနစေတနာ **အပရပရိယာယဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ အနာဂတေ ယဒါ ဩကာသံ လဘတိ၊ တဒါ ဝိပါကံ ဒေတိ။ သတိ သံသာရပ္ပဝတ္တိယာ အဟောသိကမ္မံ နာမ န ဟောတိ။ တံ သဗ္ဗံ သုနခလုဒ္ဒကေန ဒီပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ သုနခလုဒ္ဒကေန မိဂံ ဒိသွာ သုနခေါ ဝိဿဇ္ဇိတော မိဂံ အနုဗန္ဓိတွာ ယသ္မိံ ဌာနေ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မိံယေဝ ဍံသတိ၊ ဧဝမေဝံ ဣဒံ ကမ္မံ ယသ္မိံ ဌာနေ ဩကာသံ လဘတိ၊ တသ္မိံယေဝ ဝိပါကံ ဒေတိ၊ တေန မုတ္တော သတ္တော နာမ နတ္ထိ။

ကုသလာကုသလေသု ပန ဂရုကာဂရုကေသု ယံ ဂရုကံ ဟောတိ၊ တံ **ယဂ္ဂရုကံ** နာမ။ တဒေတံ ကုသလပက္ခေ မဟဂ္ဂတကမ္မံ, အကုသလပက္ခေ ပဉ္စာနန္တရိယကမ္မံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တသ္မိံ သတိ သေသာနိ ကုသလာနိ ဝါ အကုသလာနိ ဝါ ဝိပစ္စိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ တဒေဝ ဒုဝိဓမ္ပိ ပဋိသန္ဓိံ ဒေတိ။ ယထာ ဟိ သာသပပ္ပမာဏာပိ[၂] သက္ခရာ ဝါ အယဂုဠိကာ ဝါ ဥဒကရဟဒေ ပက္ခိတ္တာ ဥဒကပိဋ္ဌေ ဥပ္လဝိတုံ[၃] န သက္ကောတိ၊ ဟေဋ္ဌာဝ ပဝိသတိ၊ ဧဝမေဝ ကုသလေပိ အကုသလေပိ ယံ ဂရုကံ၊ တဒေဝ ဂဏှိတွာ ဂစ္ဆတိ။

ကုသလာကုသလေသု ပန ယံ ဗဟုလံ ဟောတိ၊ တံ **ယဗ္ဗဟုလံ** နာမ။ တံ ဒီဃရတ္တံ လဒ္ဓါသေဝနဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ဝါ ဗလဝကုသလကမ္မေသု သောမနဿကရံ, အကုသလကမ္မေသု သန္တာပကရံ၊ ဧတံ ယဗ္ဗဟုလံ နာမ။ တဒေတံ ယထာ နာမ ဒွီသု မလ္လေသု ယုဒ္ဓဘူမိံ ဩတိဏ္ဏေသု ယော ဗလဝါ၊ သော ဣတရံ ပါတေတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ဣတရံ ဒုဗ္ဗလကမ္မံ အဝတ္ထရိတွာ ယံ အာသေဝနဝသေန ဝါ ဗဟုလံ, အာသန္နဝသေန[၄] ဝါ ဗလဝံ၊ တံ ဝိပါကံ ဒေတိ **ဒုဋ္ဌဂါမဏိအဘယရညော** ကမ္မံ ဝိယ။

သော ကိရ စူဠင်္ဂဏိယယုဒ္ဓေ ပရာဇိတော ဝဠဝံ အာရုယှ ပလာယိ။ တဿ စူဠုပဋ္ဌာကော တိဿာမစ္စော နာမ ဧကကောဝ ပစ္ဆတော အဟောသိ။ သော[၅] ဧကံ အဋဝိံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နော ဇိဃစ္ဆာယ ဗာဓယမာနာယ[၆] “ဘာတိက တိဿ အတိဝိယ နော ဇိဃစ္ဆာ ဗာဓတိ၊ ကိံ ကရိဿာမာ”တိ

၁-ဝေဒိတဗ္ဗော (က) ၂-မာသပ္ပမာဏာပိ (သီ) ၃-ဥပ္ပိလဝိတုံ (သီ၊ သျာ)
၄-သန္တာပနဝသေန (သီ)၊ မဟာသန္တာပဝသေန (သျာ) ၅-ရာဇာ (က)
၆-ဗာဓယမာနော (က)

āha. Atthi deva mayā sāṭakantare ṭhapetvā ekaṁ suvaṇṇasarakabhattaṁ ābhatanti. Tena hi āharāti. So nīharitvā rañño purato ṭhapesi. Rājā disvā "tāta cattāro koṭṭhāse karohī"ti āha. Mayaṁ tayo janā, kasmā devo[1] cattāro koṭṭhāse kārayatīti. Bhātika tissa yato paṭṭhāya ahaṁ attānaṁ sarāmi, na me ayyānaṁ adatvā āhāro paribhuttapubbo atthi, svāhaṁ ajjapi adatvā na paribhuñjissāmīti. So cattāro koṭṭhāse akāsi. Rājā "kālaṁ ghosehī"ti āha. Chaḍḍitāraññe kuto ayye labhissāma devāti. "Nāyaṁ tava bhāro. Sace mama saddhā atthi, ayye labhissāma, vissattho kālaṁ ghosehī"ti āha. So "kālo bhante kālo bhante"ti tikkhattuṁ ghosesi.

Athassa Bodhimātumahātissatthero taṁ saddaṁ dibbāya sotadhātuyā sutvā "katthāyaṁ saddo"ti taṁ āvajjento "ajja Duṭṭhagāmaṇi-abhayamahārājā yuddhaparājito aṭaviṁ pavisitvā nisinno ekaṁ sarakabhattaṁ cattāro koṭṭhāse kāretvā 'ekakova na paribhuñjissāmī'ti kālaṁ ghosāpesī"ti ñatvā "ajja mayā rañño saṅgahaṁ kātuṁ vaṭṭatī"ti manogatiyā āgantvā rañño purato aṭṭhāsi. Rājā disvā pasannacitto "passa bhātika Tissā"ti vatvā theraṁ vanditvā "pattaṁ bhante dethā"ti āha. Thero pattaṁ nīhari. Rājā attano koṭṭhāsena saddhiṁ therassa koṭṭhāsaṁ patte pakkhipitvā "bhante āhāraparissayo nāma mā kadāci hotū"ti vanditvā aṭṭhāsi[2]. Tissāmaccopi "mama ayyaputte passante bhuñjituṁ na sakkhissāmī"ti attano koṭṭhāsaṁ therasseva patte ākiri. Vaḷavāpi cintesi "mayhampi koṭṭhāsaṁ therasseva dātuṁ vaṭṭatī"ti. Rājā vaḷavaṁ oloketvā "ayampi attano koṭṭhāsaṁ therasseva patte pakkhipanaṁ[3] paccāsīsatī"ti ñatvā tampi tattheva pakkhipitvā theraṁ vanditvā uyyojesi. Thero taṁ bhattaṁ ādāya gantvā ādito paṭṭhāya bhikkhusaṁghassa ālopasaṅkhepena adāsi.

Rājāpi cintesi "ativiyamhā jighacchitā, sādhu vatassa sace atirekabhattasitthāni pahiṇeyyā"ti[4]. Thero rañño cittaṁ ñatvā

1. Deva (Ka) 2. Adāsi (Sī) 3. Pakkhipamānaṁ (Sī) 4. Pahiṇeyyunti (Sī)

အာဟ။ အတ္ထိ ဒေဝ မယာ သာဋကန္တရေ ဌပေတွာ ဧကံ သုဝဏ္ဏသရကဘတ္တံ အာဘတန္တိ။ တေန ဟိ အာဟရာတိ။ သော နီဟရိတွာ ရညော ပုရတော ဌပေသိ။ ရာဇာ ဒိသွာ "တာတ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကရောဟီ"တိ အာဟ။ မယံ တယော ဇနာ၊ ကသ္မာ ဒေဝေါ[၁] စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကာရယတီတိ။ ဘာတိက တိဿ ယတော ပဋ္ဌာယ အဟံ အတ္တာနံ သရာမိ၊ န မေ အယျာနံ အဒတွာ အာဟာရော ပရိဘုတ္တပုဗ္ဗော အတ္ထိ၊ သွာဟံ အဇ္ဇပိ အဒတွာ န ပရိဘုဉ္ဇိဿာမီတိ။ သော စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ အကာသိ။ ရာဇာ "ကာလံ ဃောသေဟီ"တိ အာဟ။ ဆဍ္ဍိတာရညေ ကုတော အယျေ လဘိဿာမ ဒေဝါတိ။ "နာယံ တဝ ဘာရော။ သစေ မမ သဒ္ဓါ အတ္ထိ၊ အယျေ လဘိဿာမ၊ ဝိဿတ္ထော ကာလံ ဃောသေဟီ"တိ အာဟ။ သော "ကာလော ဘန္တေ ကာလော ဘန္တေ"တိ တိက္ခတ္တုံ ဃောသေသိ။

အထဿ ဗောဓိမာတုမဟာတိဿတ္ထေရော တံ သဒ္ဒံ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ သုတွာ "ကတ္ထာယံ သဒ္ဒေါ"တိ တံ အာဝဇ္ဇေန္တော "အဇ္ဇ ဒုဋ္ဌဂါမဏိအဘယမဟာရာဇာ ယုဒ္ဓပရာဇိတော အဋဝိံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နော ဧကံ သရကဘတ္တံ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကာရေတွာ 'ဧကကောဝ န ပရိဘုဉ္ဇိဿာမီ'တိ ကာလံ ဃောသာပေသီ"တိ ဉတွာ "အဇ္ဇ မယာ ရညော သင်္ဂဟံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ မနောဂတိယာ အာဂန္တွာ ရညော ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ ရာဇာ ဒိသွာ ပသန္နစိတ္တော "ပဿ ဘာတိက တိဿာ"တိ ဝတွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ "ပတ္တံ ဘန္တေ ဒေထာ"တိ အာဟ။ ထေရော ပတ္တံ နီဟရိ။ ရာဇာ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသေန သဒ္ဓိံ ထေရဿ ကောဋ္ဌာသံ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ "ဘန္တေ အာဟာရပရိဿယော နာမ မာ ကဒါစိ ဟောတူ"တိ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌာသိ[၂]။ တိဿာမစ္စောပိ "မမ အယျပုတ္တေ ပဿန္တေ ဘုဉ္ဇိတုံ န သက္ခိဿာမီ"တိ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသံ ထေရဿေဝ ပတ္တေ အာကိရိ။ ဝဠဝါပိ စိန္တေသိ "မယှမ္ပိ ကောဋ္ဌာသံ ထေရဿေဝ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ။ ရာဇာ ဝဠဝံ ဩလောကေတွာ "အယမ္ပိ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသံ ထေရဿေဝ ပတ္တေ ပက္ခိပနံ[၃] ပစ္စာသီသတီ"တိ ဉတွာ တမ္ပိ တတ္ထေဝ ပက္ခိပိတွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ ဥယျောဇေသိ။ ထေရော တံ ဘတ္တံ အာဒါယ ဂန္တွာ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဘိက္ခုသံဃဿ အာလောပသင်္ခေပေန အဒါသိ။

ရာဇာပိ စိန္တေသိ "အတိဝိယမှာ ဇိဃစ္ဆိတာ၊ သာဓု ဝတဿ သစေ အတိရေကဘတ္တသိတ္ထာနိ ပဟိဏေယျာ"တိ[၄]။ ထေရော ရညော စိတ္တံ ဉတွာ

၁-ဒေဝ (က) ၂-အဒါသိ (သီ) ၃-ပက္ခိပမာနံ (သီ) ၄-ပဟိဏေယျုန္တိ (သီ)

atirekabhattaṁ etesaṁ yāpanamattaṁ katvā pattaṁ ākāse khipi, patto āgantvā rañño hatthe patiṭṭhāsi. Bhattaṁ tiṇṇampi janānaṁ yāvadatthaṁ ahosi. Atha rājā pattaṁ dhovitvā “tucchapattaṁ na pesissāmī”ti uttarisāṭakaṁ mocetvā udakaṁ puñchitvā sāṭakaṁ[1] patte ṭhapetvā “patto gantvā mama ayyassa hatthe patiṭṭhātū”ti ākāse khipi. Patto gantvā therassa hatthe patiṭṭhāsi.

Aparabhāge rañño Tathāgatassa sarīradhātūnaṁ aṭṭhamabhāgaṁ patiṭṭhāpetvā vīsaratanasatikaṁ mahācetiyaṁ kārentassa apariniṭṭhiteyeva cetiye kālakiriyāsamayo anuppatto. Athassa mahācetiyassa dakkhiṇapasse nipannassa pañcanikāyavasena bhikkhusaṁghe sajjhāyaṁ karonte chahi devalokehi cha rathā āgantvā purato ākāse aṭṭhaṁsu. Rājā “puññapotthakaṁ āharathā”ti-ādito paṭṭhāya puññapotthakaṁ vācāpesi. Atha naṁ kiñci kammaṁ na paritosesi. So “parato[2] vācethā”ti āha. Potthakavācako “Cūḷaṅgaṇiyayuddhe parājitena te deva aṭaviṁ pavisitvā nisinnena ekaṁ sarakabhattaṁ cattāro koṭṭhāse kāretvā Bodhimātumahātissattherassa bhikkhā dinnā”ti āha. Rājā “ṭhapehī”ti vatvā bhikkhusaṁghaṁ pucchi “bhante kataro devaloko ramaṇīyo”ti. Sabbabodhisattānaṁ vasanaṭṭhānaṁ Tusitabhavanaṁ mahārājāti. Rājā kālaṁ katvā Tusitabhavanato āgataratheva patiṭṭhāya Tusitabhavanaṁ agamāsi. Idaṁ balavakammassa vipāka dāne vatthu.

Yaṁ pana kusalākusalesu āsannamaraṇe anussarituṁ sakkoti, taṁ **yadāsannaṁ** nāma. Tadetaṁ yathā nāma gogaṇaparipuṇṇassa vajassa dvāre vivaṭe parabhāge damma gavabalavagavesu santesupi yo vajadvārassa āsanno hoti antamaso dubbalajaraggavopi, so eva paṭhamataraṁ nikkhamati, evameva aññesu kusalākusalesu santesupi maraṇa kālassa āsannattā vipākaṁ deti.

Tatrimāni vatthūni—Madhu-aṅgaṇagāme kira eko Damiḷadovāriko pātova baḷisaṁ ādāya gantvā macche vadhitvā tayo koṭṭhāse

1. Udakapuñchanasāṭakaṁ (Ka)　　2. Purato (Ka)

အတိရေကဘတ္တံ ဧတေသံ ယာပနမတ္တံ ကတွာ ပတ္တံ အာကာသေ ခိပိ၊ ပတ္တော အာဂန္တွာ ရညော ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဘတ္တံ တိဏ္ဏမ္ပိ ဇနာနံ ယာဝဒတ္ထံ အဟောသိ။ အထ ရာဇာ ပတ္တံ ဓောဝိတွာ “တုစ္ဆပတ္တံ န ပေသိဿာမီ”တိ ဥတ္တရိသာဋကံ မောစေတွာ ဥဒကံ ပုဉ္ဆိတွာ သာဋကံ[၁] ပတ္တေ ဌပေတွာ “ပတ္တော ဂန္တွာ မမ အယျဿ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာတူ”တိ အာကာသေ ခိပိ။ ပတ္တော ဂန္တွာ ထေရဿ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာသိ။

အပရဘာဂေ ရညော တထာဂတဿ သရီရဓာတူနံ အဋ္ဌမဘာဂံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဝီသရတနသတိကံ မဟာစေတိယံ ကာရေန္တဿ အပရိနိဋ္ဌိတေယေဝ စေတိယေ ကာလကိရိယာသမယော အနုပ္ပတ္တော။ အထဿ မဟာစေတိယဿ ဒက္ခိဏပဿေ နိပန္နဿ ပဉ္စနိကာယဝသေန ဘိက္ခုသံဃေ သဇ္ဈာယံ ကရောန္တေ ဆဟိ ဒေဝလောကေဟိ ဆ ရထာ အာဂန္တွာ ပုရတော အာကာသေ အဋ္ဌံသု။ ရာဇာ “ပုညပေါတ္ထကံ အာဟရထာ”တိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပုညပေါတ္ထကံ ဝါစာပေသိ။ အထ နံ ကိဉ္စိ ကမ္မံ န ပရိတောသေသိ။ သော “ပရတော[၂] ဝါစေထာ”တိ အာဟ။ ပေါတ္ထကဝါစကော “စူဠင်္ဂဏိယယုဒ္ဓေ ပရာဇိတေန တေ ဒေဝ အဋဝိံ ပဝိသိတွာ နိသိန္နေန ဧကံ သရကဘတ္တံ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ကာရေတွာ ဗောဓိမာတုမဟာတိဿတ္ထေရဿ ဘိက္ခာ ဒိန္နာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ “ဌပေဟီ”တိ ဝတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ပုစ္ဆိ “ဘန္တေ ကတရော ဒေဝလောကော ရမဏီယော”တိ။ သဗ္ဗဗောဓိသတ္တာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ တုသိတဘဝနံ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ ကာလံ ကတွာ တုသိတဘဝနတော အာဂတရထေဝ ပတိဋ္ဌာယ တုသိတဘဝနံ အဂမာသိ။ ဣဒံ ဗလဝကမ္မဿ ဝိပါကဒါနေ ဝတ္ထု။

ယံ ပန ကုသလာကုသလေသု အာသန္နမရဏေ အနုဿရိတုံ သက္ကောတိ၊ တံ **ယဒါသန္နံ** နာမ။ တဒေတံ ယထာ နာမ ဂေါဂဏပရိပုဏ္ဏဿ ဝဇဿ ဒွါရေ ဝိဝဋေ ပရဘာဂေ ဒမ္မဂဝဗလဝဂဝေသု သန္တေသုပိ ယော ဝဇဒွါရဿ အာသန္နော ဟောတိ အန္တမသော ဒုဗ္ဗလဇရဂ္ဂဝေါပိ၊ သော ဧဝ ပဌမတရံ နိက္ခမတိ၊ ဧဝမေဝ အညေသု ကုသလာကုသလေသု သန္တေသုပိ မရဏကာလဿ အာသန္နတ္တာ ဝိပါကံ ဒေတိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—မဓုအင်္ဂဏဂါမေ ကိရ ဧကော ဒမိဠဒေါဝါရိကော ပါတောဝ ဗဠိသံ အာဒါယ ဂန္တွာ မစ္ဆေ ဝဓိတွာ တယော ကောဋ္ဌာသေ

၁-ဥဒကပုဉ္ဆနသာဋကံ (က)　၂-ပုရတော (က)

katvā ekena taṇḍulaṁ gaṇhāti[1], ekena dadhiṁ, ekaṁ pacati. Iminā nīhārena paññāsa vassāni pāṇātipātakammaṁ[2] katvā aparabhāge mahallako anuṭṭhānaseyyaṁ upaga cchati[3]. Tasmiṁ khaṇe Girivihāravāsī Cūḷapiṇḍapātikatissatthero “mā ayaṁ satto mayi passante nassatū”ti gantvā tassa gehadvāre aṭṭhāsi. Athassa bhariyā “sāmi thero āgato”ti ārocesi. Ahaṁ paññāsa vassāni therassa santikaṁ na gatapubbo, katarena me guṇena thero āgamissati, gacchāti naṁ vadathāti. Sā “aticchatha bhante”ti āha. Thero “upāsakassa kā sarīrappavattī”ti pucchi. Dubbalo bhanteti. Thero gharaṁ pavisitvā satiṁ uppādetvā “sīlaṁ gaṇhissasī”ti āha. Āma bhante dethāti. Thero tīṇi saraṇāni datvā pañca sīlāni dātuṁ ārabhi. Tassa pañca sīlānīti vacanakāleyeva jivhā papati[4]. Thero “vaṭṭissati ettakan”ti nikkhamitvā gato. Sopi kālaṁ katvā Cātumahārājikabhavane nibbatti. Nibbattakkhaṇeyeva ca “kiṁ nu kho kammaṁ katvā mayā idaṁ laddhan”ti āvajjento theraṁ nissāya laddhabhāvaṁ ñatvā devalokato āgantvā theraṁ vanditvā ekamantaṁ[5] aṭṭhāsi. “Ko eso”ti ca vutte “ahaṁ bhante Damiḷadovāriko”ti āha. Kuhiṁ nibbattosīti. Cātumahārājikesu bhante, sace me ayyo pañca sīlāni adassa, upari devaloke nibbatto assaṁ. Ahaṁ kiṁ karissāmi, tvaṁ gaṇhituṁ nāsakkhi puttakāti. So theraṁ vanditvā devalokameva gato. Idaṁ tāva kusalakamme vatthu.

Antaragaṅgāya pana Mahāvācakāla-upāsako nāma ahosi. So tiṁsa vassāni sotā pattimaggatthāya dvattiṁ sākāraṁ sajjhāyitvā “ahaṁ evaṁ dvattiṁsākāraṁ sajjhāyanto obhāsamattampi nibbattetuṁ nāsakkhiṁ, Buddhasāsanaṁ aniyyānikaṁ bhavissatī”ti diṭṭhivipallāsaṁ patvā kālakiriyaṁ katvā Mahāgaṅgāya nava-usabhiko susumārapeto hutvā nibbatti. Ekaṁ samayaṁ kacchakatitthena saṭṭhi pāsāṇatthambhasakaṭāni agamaṁsu. So sabbepi te goṇe ca pāsāṇe ca khādi. Idaṁ akusalakamme vatthu.

1. Taṇḍule gaṇhi (Ka) 2. Pāpaṁ (Ka) 3. Upagañchi (Sī)
4. Pacalati (Ka) 5. Caṅkamane (Sī)

ကတွာ ဧကေန တဏ္ဍုလံ ဂဏှာတိ[၁]၊ ဧကေန ဒဓိံ၊ ဧကံ ပစတိ။ ဣမိနာ နီဟာရေန ပညာသ ဝဿာနိ ပါဏာတိပါတကမ္မံ[၂] ကတွာ အပရဘာဂေ မဟလ္လကော အနုဋ္ဌာနသေယျံ ဥပဂစ္ဆတိ[၃]။ တသ္မိံ ခဏေ ဂိရိဝိဟာရဝါသီ စူဠပိဏ္ဍပါတိကတိဿတ္ထေရော “မာ အယံ သတ္တော မယိ ပဿန္တေ နဿတူ”တိ ဂန္တွာ တဿ ဂေဟဒွါရေ အဋ္ဌာသိ။ အထဿ ဘရိယာ “သာမိ ထေရော အာဂတော”တိ အာရောစေသိ။ အဟံ ပညာသ ဝဿာနိ ထေရဿ သန္တိကံ န ဂတပုဗ္ဗော၊ ကတရေန မေ ဂုဏေန ထေရော အာဂမိဿတိ၊ ဂစ္ဆာတိ နံ ဝဒထာတိ။ သာ “အတိစ္ဆထ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ ထေရော “ဥပါသကဿ ကာ သရီရပ္ပဝတ္တီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဒုဗ္ဗလော ဘန္တေတိ။ ထေရော ဃရံ ပဝိသိတွာ သတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ “သီလံ ဂဏှိဿသီ”တိ အာဟ။ အာမ ဘန္တေ ဒေထာတိ။ ထေရော တီဏိ သရဏာနိ ဒတွာ ပဉ္စ သီလာနိ ဒါတုံ အာရဘိ။ တဿ ပဉ္စ သီလာနီတိ ဝစနကာလေယေဝ ဇိဝှါ ပပတိ[၄]။ ထေရော “ဝဋ္ဋိဿတိ ဧတ္တကန္”တိ နိက္ခမိတွာ ဂတော။ သောပိ ကာလံ ကတွာ စာတုမဟာရာဇိက-ဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ နိဗ္ဗတ္တက္ခဏေယေဝ စ “ကိံ နု ခေါ ကမ္မံ ကတွာ မယာ ဣဒံ လဒ္ဓန္”တိ အာဝဇ္ဇေန္တော ထေရံ နိဿာယ လဒ္ဓဘာဝံ ဉတွာ ဒေဝလောကတော အာဂန္တွာ ထေရံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ[၅] အဋ္ဌာသိ။ “ကော ဧသော”တိ စ ဝုတ္တေ “အဟံ ဘန္တေ ဒမိဠဒေါဝါရိကော”တိ အာဟ။ ကုဟိံ နိဗ္ဗတ္တောသီတိ။ စာတုမဟာရာဇိကေသု ဘန္တေ၊ သစေ မေ အယျော ပဉ္စ သီလာနိ အဒဿ၊ ဥပရိ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တော အဿံ။ အဟံ ကိံ ကရိဿာမိ၊ တွံ ဂဏှိတုံ နာသက္ခိ ပုတ္တကာတိ။ သော ထေရံ ဝန္ဒိတွာ ဒေဝလောကမေဝ ဂတော။ ဣဒံ တာဝ ကုသလကမ္မေ ဝတ္ထု။

အန္တရဂင်္ဂါယ ပန မဟာဝါစကာလဥပါသကော နာမ အဟောသိ။ သော တိံသ ဝဿာနိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂတ္ထာယ ဒွတ္တိံသာကာရံ သဇ္ဈာယိတွာ “အဟံ ဧဝံ ဒွတ္တိံသာကာရံ သဇ္ဈာယန္တော ဩဘာသမတ္တမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိံ၊ ဗုဒ္ဓသာသနံ အနိယျာနိကံ ဘဝိဿတီ”တိ ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသံ ပတွာ ကာလ-ကိရိယံ ကတွာ မဟာဂင်္ဂါယ နဝဥသဘိကော သုသုမာရပေတော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဧကံ သမယံ ကစ္ဆကတိတ္ထေန သဋ္ဌိ ပါသာဏတ္ထမ္ဘသကဋာနိ အဂမံသု။ သော သဗ္ဗေပိ တေ ဂေါဏေ စ ပါသာဏေ စ ခါဒိ။ ဣဒံ အကုသလကမ္မေ ဝတ္ထု။

၁-တဏ္ဍုလေ ဂဏှိ (က) ၂-ပါပံ (က) ၃-ဥပဂဉ္ဆိ (သီ)
၄-ပစလတိ (က) ၅-စင်္ကမနေ (သီ)

Etehi pana tīhi muttaṁ aññāṇavasena kataṁ **kaṭattā vā pana kammaṁ** nāma. Taṁ yathā nāma[1] ummattakena khittadaṇḍaṁ yattha vā tattha vā gacchati, evameva tesaṁ abhāve yattha katthaci vipākaṁ deti.

Janakaṁ nāma ekaṁ paṭisandhiṁ janetvā pavattiṁ na janeti, pavatte aññaṁ kammaṁ vipākaṁ nibbatteti. Yathā hi mātā janetiyeva, dhātiyeva pana jaggati, eva meva mātā viya paṭisandhinibbattakaṁ janakakammaṁ, dhāti viya pavatte sampatta kammaṁ[2]. **Upatthambhakaṁ** nāma kusalepi labbhati akusalepi. Ekacco hi kusalaṁ katvā sugatibhave nibbattati. So tattha ṭhito punappunaṁ kusalaṁ katvā taṁ kammaṁ upatthambhetvā anekāni vassasatasahassāni sugatibhavasmiṁyeva vicarati. Ekacco akusalaṁ katvā duggatibhave nibbattati. So tattha ṭhito punappunaṁ akusalaṁ katvā taṁ kammaṁ upatthambhetvā bahūni vassasatasahassāni duggatibhavasmiṁyeva vicarati.

Aparo nayo—**janakaṁ** nāma kusalampi hoti akusalampi. Taṁ paṭisandhiyampi pavattepi rūpārūpavipākakkhandhe janeti. **Upatthambhakaṁ** pana vipākaṁ janetuṁ na sakkoti, aññena kammena dinnāya paṭisandhiyā janite vipāke uppajjanakasukhadukkhaṁ upatthambheti, addhānaṁ pavatteti. **Upapīḷakaṁ** nāma aññena kammena dinnāya paṭisandhiyā janite vipāke uppajjanakasukhadukkhaṁ pīḷeti bādheti, addhānaṁ pava ttituṁ na deti. Tatrāyaṁ nayo—kusalakamme vipaccamāne akusalakammaṁ upapī ḷakaṁ hutvā tassa vipaccituṁ na deti. Akusalakamme vipaccamāne kusalakammaṁ upapīḷakaṁ hutvā tassa vipaccituṁ na deti. Yathā vaḍḍhamānakaṁ rukkhaṁ vā gacchaṁ vā lataṁ vā kocideva daṇḍena vā satthena vā bhindeyya vā chindeyya vā, atha so rukkho vā gaccho vā latā vā vaḍḍhituṁ na sakkuṇeyya, evameva kusalaṁ vipacca mānaṁ akusalena upapīḷitaṁ, akusalaṁ vā pana vipaccamānaṁ kusalena upapīḷitaṁ vipaccituṁ na sakkoti. Tattha sunakkhattassa[3] akusalakammaṁ kusalaṁ upapīḷesi, coraghātakassa kusalakammaṁ akusalaṁ upapīḷesi.

Rājagahe kira Vātakāḷako paññāsa vassāni coraghātakammaṁ akāsi. Atha naṁ rañño ārocesuṁ "deva Vātakāḷako mahallako core ghātetuṁ na sakkotī"ti. Apanetha naṁ

1. Pana (Ka) 2. Sampattaṁ kammaṁ (Sī), sampattikammaṁ (Ka)
3. Dukkhavatthussa (Ka)

ဧတေဟိ ပန တီဟိ မုတ္တံ အညာဏဝသေန ကတံ **ကဋတ္တာ ဝါ ပန ကမ္မံ** နာမ။ တံ ယထာ နာမ[၁] ဥမ္မတ္တကေန ခိတ္တဒဏ္ဍံ ယတ္ထ ဝါ တတ္ထ ဝါ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ တေသံ အဘာဝေ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဝိပါကံ ဒေတိ။

ဇနကံ နာမ ဧကံ ပဋိသန္ဓိံ ဇနေတွာ ပဝတ္တိံ န ဇနေတိ၊ ပဝတ္တေ အညံ ကမ္မံ ဝိပါကံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ ယထာ ဟိ မာတာ ဇနေတိယေဝ၊ ဓာတိယေဝ ပန ဇဂ္ဂတိ၊ ဧဝမေဝ မာတာ ဝိယ ပဋိသန္ဓိနိဗ္ဗတ္တကံ ဇနကကမ္မံ၊ ဓာတိ ဝိယ ပဝတ္တေ သမ္ပတ္တကမ္မံ[၂]။ **ဥပတ္ထမ္ဘကံ** နာမ ကုသလေပိ လဗ္ဘတိ အကုသလေပိ။ ဧကစ္စော ဟိ ကုသလံ ကတွာ သုဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ ဌိတော ပုနပ္ပုနံ ကုသလံ ကတွာ တံ ကမ္မံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ အနေကာနိ ဝဿသတသဟဿာနိ သုဂတိဘဝသ္မိံယေဝ ဝိစရတိ။ ဧကစ္စော အကုသလံ ကတွာ ဒုဂ္ဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သော တတ္ထ ဌိတော ပုနပ္ပုနံ အကုသလံ ကတွာ တံ ကမ္မံ ဥပတ္ထမ္ဘေတွာ ဗဟူနိ ဝဿသတသဟဿာနိ ဒုဂ္ဂတိဘဝသ္မိံယေဝ ဝိစရတိ။

အပရော နယော—**ဇနကံ** နာမ ကုသလမ္ပိ ဟောတိ အကုသလမ္ပိ။ တံ ပဋိသန္ဓိယမ္ပိ ပဝတ္တေပိ ရူပါရူပဝိပါကက္ခန္ဓေ ဇနေတိ။ **ဥပတ္ထမ္ဘကံ** ပန ဝိပါကံ ဇနေတုံ န သက္ကောတိ၊ အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခဒုက္ခံ ဥပတ္ထမ္ဘေတိ၊ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တေတိ။ **ဥပပီဠကံ** နာမ အညေန ကမ္မေန ဒိန္နာယ ပဋိသန္ဓိယာ ဇနိတေ ဝိပါကေ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခဒုက္ခံ ပီဠေတိ ဗာဓေတိ၊ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တိတုံ န ဒေတိ။ တတြာယံ နယော—ကုသလကမ္မေ ဝိပစ္စမာနေ အကုသလကမ္မံ ဥပပီဠကံ ဟုတွာ တဿ ဝိပစ္စိတုံ န ဒေတိ။ အကုသလကမ္မေ ဝိပစ္စမာနေ ကုသလကမ္မံ ဥပပီဠကံ ဟုတွာ တဿ ဝိပစ္စိတုံ န ဒေတိ။ ယထာ ဝဍ္ဎမာနကံ ရုက္ခံ ဝါ ဂစ္ဆံ ဝါ လတံ ဝါ ကောစိဒေဝ ဒဏ္ဍေန ဝါ သတ္ထေန ဝါ ဘိန္ဒေယျ ဝါ ဆိန္ဒေယျ ဝါ၊ အထ သော ရုက္ခော ဝါ ဂစ္ဆော ဝါ လတာ ဝါ ဝဍ္ဎိတုံ န သက္ကုဏေယျ၊ ဧဝမေဝ ကုသလံ ဝိပစ္စမာနံ အကုသလေန ဥပပီဠိတံ, အကုသလံ ဝါ ပန ဝိပစ္စမာနံ ကုသလေန ဥပပီဠိတံ ဝိပစ္စိတုံ န သက္ကောတိ။ တတ္ထ သုနက္ခတ္တဿ[၃] အကုသလကမ္မံ ကုသလံ ဥပပီဠေသိ၊ စောရဃာတကဿ ကုသလကမ္မံ အကုသလံ ဥပပီဠေသိ။

ရာဇဂဟေ ကိရ ဝါတကာဠကော ပညာသ ဝဿာနိ စောရဃာတကမ္မံ အကာသိ။ အထ နံ ရညော အာရောစေသုံ "ဒေဝ ဝါတကာဠကော မဟလ္လကော စောရေ ဃာတေတုံ န သက္ကောတီ"တိ။ အပနေထ နံ

၁-ပန (က) ၂-သမ္ပတ္တံ ကမ္မံ (သီ)၊ သမ္ပတ္တိကမ္မံ (က) ၃-ဒုက္ခဝတ္ထုဿ (က)

tasmā ṭhānantarāti. Amaccā naṁ apanetvā aññaṁ tasmiṁ ṭhāne ṭhapayiṁsu. Vātakāḷakopi yāva taṁ kammaṁ akāsi, tāva ahatavatthāni vā acchādituṁ surabhipupphāni vā piḷandhituṁ pāyāsaṁ vā bhuñjituṁ ucchādananhāpanaṁ vā paccanubhotuṁ nālattha. So "dīgharattaṁ me kiliṭṭhavesena caritan"ti "pāyāsaṁ me pacāhī"ti bhariyaṁ āṇāpetvā nhānīyasambhārāni gāhāpetvā nhānatitthaṁ gantvā sīsaṁ nhatvā ahatavatthāni acchā detvā gandhe vilimpitvā pupphāni piḷandhitvā gharaṁ āgacchanto Sāriputtattheraṁ disvā "saṁkiliṭṭhakammato camhi apagato, ayyo ca me diṭṭho"ti tuṭṭhamānaso theraṁ gharaṁ netvā navasappisakkaracuṇṇābhisaṅkhatena pāyāsena parivisi. Thero tassa anumodanamakāsi. So anumodanaṁ sutvā anulomikakhantiṁ paṭilabhitvā theraṁ anugantvā nivattamāno antarāmagge taruṇavacchāya gāviyā madditvā jīvitakkhayaṁ pāpito gantvā Tāvatiṁsabhavane nibbatti. Bhikkhū Tathāgataṁ pucchiṁsu "bhante coraghātako ajjeva kiliṭṭhakammato apanīto ajjeva kālaṅkato, kahaṁ nu kho nibbatto"ti. Tāvatiṁsabhavane bhikkhaveti. Bhante coraghātako dīgharattaṁ purise ghātesi, tumhe ca evaṁ vadetha, natthi nu kho pāpakammassa phalanti. Mā bhikkhave evaṁ avacuttha, balavakalyāṇamittūpanissayaṁ labhitvā Dhammasenāpatissa piṇḍapātaṁ datvā anumodanaṁ sutvā anulomikakhantiṁ paṭilabhitvā so tattha nibbattoti.

Subhāsitaṁ suṇitvāna, nāgariyo[1] coraghātako.
Anulomakhantiṁ laddhāna, modatī tidivaṁ gatoti.

Upaghātakaṁ pana sayaṁ kusalampi akusalampi samānaṁ aññaṁ dubbala kammaṁ ghātetvā tassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti. Evaṁ pana kammena kate okāse taṁ vipākaṁ uppannaṁ nāma vuccati. Upacchedakantipi etasseva nāmaṁ. Tatrāyaṁ nayo—kusalakammassa vipaccanakāle ekaṁ akusala kammaṁ uṭṭhāya taṁ kammaṁ chinditvā pāteti. Akusalakammassapi vipaccanakāle ekaṁ kusalakammaṁ uṭṭhāya taṁ kammaṁ chinditvā pāteti. Idaṁ upacchedakaṁ nāma. Tattha Ajātasattuno kammaṁ

1. Nāgaro (Ka)

တသ္မာ ဌာနန္တရာတိ။ အမစ္စာ နံ အပနေတွာ အညံ တသ္မိံ ဌာနေ ဌပယိံသု။ ဝါတကာဠကောပိ ယာဝ တံ ကမ္မံ အကာသိ၊ တာဝ အဟတဝတ္ထာနိ ဝါ အစ္ဆာဒိတုံ သုရဘိပုပ္ဖာနိ ဝါ ပိဠန္ဓိတုံ ပါယာသံ ဝါ ဘုဉ္ဇိတုံ ဥစ္ဆာဒနနှာပနံ ဝါ ပစ္စနုဘောတုံ နာလတ္ထ။ သော “ဒီဃရတ္တံ မေ ကိလိဋ္ဌဝေသေန စရိတ”န္တိ “ပါယာသံ မေ ပစာဟီ”တိ ဘရိယံ အာဏာပေတွာ နှာနီယသမ္ဘာရာနိ ဂါဟာပေတွာ နှာနတိတ္ထံ ဂန္တွာ သီသံ နှတွာ အဟတဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ ဂန္ဓေ ဝိလိမ္ပိတွာ ပုပ္ဖာနိ ပိဠန္ဓိတွာ ဃရံ အာဂစ္ဆန္တော သာရိပုတ္တတ္ထေရံ ဒိသွာ “သံကိလိဋ္ဌကမ္မတော စမှိ အပဂတော၊ အယျော စ မေ ဒိဋ္ဌော”တိ တုဋ္ဌမာနသော ထေရံ ဃရံ နေတွာ နဝသပ္ပိသက္ကရစုဏ္ဏာဘိသင်္ခတေန ပါယာသေန ပရိဝိသိ။ ထေရော တဿ အနုမောဒနမကာသိ။ သော အနုမောဒနံ သုတွာ အနုလောမိကခန္တိံ ပဋိလဘိတွာ ထေရံ အနုဂန္တွာ နိဝတ္တမာနော အန္တရာမဂ္ဂေ တရုဏဝစ္ဆာယ ဂါဝိယာ မဒ္ဒိတွာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပိတော ဂန္တွာ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဘိက္ခူ တထာဂတံ ပုစ္ဆိံသု “ဘန္တေ စောရဃာတကော အဇ္ဇေဝ ကိလိဋ္ဌကမ္မတော အပနီတော အဇ္ဇေဝ ကာလင်္ကတော၊ ကဟံ နု ခေါ နိဗ္ဗတ္တော”တိ။ တာဝတိံသဘဝနေ ဘိက္ခဝေတိ။ ဘန္တေ စောရဃာတကော ဒီဃရတ္တံ ပုရိသေ ဃာတေသိ၊ တုမှေ စ ဧဝံ ဝဒေထ၊ နတ္ထိ နု ခေါ ပါပကမ္မဿ ဖလန္တိ။ မာ ဘိက္ခဝေ ဧဝံ အဝစုတ္ထ၊ ဗလဝကလျာဏမိတ္တူပနိဿယံ လဘိတွာ ဓမ္မသေနာပတိဿ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ အနုမောဒနံ သုတွာ အနုလောမိကခန္တိံ ပဋိလဘိတွာ သော တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တောတိ။

သုဘာသိတံ သုဏိတွာန၊ နာဂရိယော[၁] စောရဃာတကော။
အနုလောမခန္တိံ လဒ္ဓါန၊ မောဒတီ တိဒိဝံ ဂတောတိ။

ဥပဃာတကံ ပန သယံ ကုသလမ္ပိ အကုသလမ္ပိ သမာနံ အညံ ဒုဗ္ဗလကမ္မံ ဃာတေတွာ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ။ ဧဝံ ပန ကမ္မေန ကတေ ဩကာသေ တံ ဝိပါကံ ဥပ္ပန္နံ နာမ ဝုစ္စတိ။ ဥပစ္ဆေဒကန္တိပိ ဧတဿေဝ နာမံ။ တတြာယံ နယော—ကုသလကမ္မဿ ဝိပစ္စနကာလေ ဧကံ အကုသလကမ္မံ ဥဋ္ဌာယ တံ ကမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ ပါတေတိ။ အကုသလကမ္မဿပိ ဝိပစ္စနကာလေ ဧကံ ကုသလကမ္မံ ဥဋ္ဌာယ တံ ကမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ ပါတေတိ။ ဣဒံ ဥပစ္ဆေဒကံ နာမ။ တတ္ထ အဇာတသတ္တုနော ကမ္မံ

၁-နာဂရော (က)

kusalacchedakaṁ ahosi, Aṅgulimālattherassa akusalacchedakanti. Evaṁ suttantikapariyāyena ekādasa kammāni vibhattāni.

Abhidhammapariyāyena pana soḷasa kammāni vibhattāni, seyyathidaṁ—“atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni gatisampattipaṭibāḷhāni na vipaccanti, atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni upadhisampattipaṭibāḷhāni na vipaccanti, atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni kālasampattipaṭibāḷhāni na vipaccanti, atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni payogasampattipaṭibāḷhāni na vipaccanti. Atthekaccāni pāpakāni kammasamādānāni gativipattiṁ āgamma vipaccanti, upadhivipattiṁ, kālavipattiṁ, payogavipattiṁ āgamma vipaccanti. Atthekaccāni kalyāṇāni kammasamādānāni gativipatti paṭibāḷhāni na vipaccanti, upadhivipatti, kālavipatti, payogavipattipaṭibāḷhāni na vipa ccanti. Atthekaccāni kalyāṇāni kammasamādānāni gatisampattiṁ āgamma vipaccanti, upadhisampattiṁ, kālasampattiṁ, payogasampattiṁ āgamma vipaccantī”ti[1].

Tattha **pāpakānī**ti lāmakāni. **Kammasamādānānī**ti kammaggahaṇāni. Gahita samādinnānaṁ kammānametaṁ adhivacanaṁ. **Gatisampattipaṭibāḷhāni na vipaccantī**ti-ādīsu aniṭṭhārammaṇānubhavanārahe kamme vijjamāneyeva sugatibhave nibbattassa taṁ kammaṁ **gatisampattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Gatisampattiyā patibāhitaṁ hutvā na vipaccatīti attho. Yo pana pāpakammena dāsiyā vā kammakāriyā vā kucchiyaṁ nibbattitvā upadhisampanno hoti, attabhāvasamiddhiyaṁ tiṭṭhati. Athassa sāmikā tassa rūpasampattiṁ disvā “nāyaṁ kiliṭṭhakammassānucchaviko”ti cittaṁ uppādetvā attano jātaputtaṁ viya[2] bhaṇḍāgārikādiṭṭhānesu ṭhapetvā sampattiṁ[3] yojetvā pariharanti. Eva rūpassa kammaṁ **upadhisampattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Yo pana paṭhama kappikakālasadise sulabhasampannarasabhojane subhikkhakāle[4] nibbattati, tassa vijja mānampi pāpakammaṁ **kālasampattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Yo pana sammāpayogaṁ nissāya jīvati, upasaṅkamitabbayuttakāle upasaṅkamati, paṭikkamitabbayuttakāle paṭikkamati, palāyitabbayuttakāle palāyati. Lañjadānayuttakāle lañjaṁ[5] deti, corikayuttakāle

1. Abhi 2. 351 piṭṭhe.
2. Attanova puttadhītaraṁ (Ka)
3. Sabbasampattīhi (Sī), sabbasampattiṁ (Syā)
4. Kule (Sī)
5. Lañcaṁ (Sī, Syā, Ka)

ကုသလစ္ဆေဒကံ အဟောသိ, အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရဿ အကုသလစ္ဆေဒကန္တိ။ ဧဝံ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ဧကာဒသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ။

အဘိဓမ္မပရိယာယေန ပန သောဠသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ၊ သေယျထိဒံ— “အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ၊ အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ၊ အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ၊ အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ။ အတ္ထေကစ္စာနိ ပါပကာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ၊ ဥပဓိဝိပတ္တိံ၊ ကာလဝိပတ္တိံ၊ ပယောဂဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ။ အတ္ထေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ၊ ဥပဓိဝိပတ္တိ၊ ကာလဝိပတ္တိ၊ ပယောဂဝိပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တိ။ အတ္ထေကစ္စာနိ ကလျာဏာနိ ကမ္မသမာဒါနာနိ ဂတိသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တိ၊ ဥပဓိသမ္ပတ္တိံ၊ ကာလသမ္ပတ္တိံ၊ ပယောဂသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စန္တီ”တိ[1]။

တတ္ထ **ပါပကာနီ**တိ လာမကာနိ။ **ကမ္မသမာဒါနာနီ**တိ ကမ္မဂ္ဂဟဏာနိ။ ဂဟိတသမာဒိန္နာနံ ကမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ န ဝိပစ္စန္တီ**တိအာဒီသု အနိဋ္ဌာရမ္မဏာနုဘဝနာရဟေ ကမ္မေ ဝိဇ္ဇမာနေယေဝ သုဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တဿ တံ ကမ္မံ **ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ဂတိသမ္ပတ္တိယာ ပဋိဗာဟိတံ ဟုတွာ န ဝိပစ္စတီတိ အတ္ထော။ ယော ပန ပါပကမ္မေန ဒါသိယာ ဝါ ကမ္မကာရိယာ ဝါ ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပဓိသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိယံ တိဋ္ဌတိ။ အထဿ သာမိကာ တဿ ရူပသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “နာယံ ကိလိဋ္ဌကမ္မဿာနုစ္ဆဝိကော”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ အတ္တနော ဇာတပုတ္တံ ဝိယ[2] ဘဏ္ဍာဂါရိကာဒိဋ္ဌာနေသု ဌပေတွာ သမ္ပတ္တိံ[3] ယောဇေတွာ ပရိဟရန္တိ။ ဧဝရူပဿ ကမ္မံ **ဥပဓိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ပဌမကပ္ပိကကာလသဒိသေ သုလဘသမ္ပန္နရသဘောဇနေ သုဘိက္ခကာလေ[4] နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဿ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ပါပကမ္မံ **ကာလသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန သမ္မာပယောဂံ နိဿာယ ဇီဝတိ၊ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗယုတ္တကာလေ ဥပသင်္ကမတိ၊ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗယုတ္တကာလေ ပဋိက္ကမတိ၊ ပလာယိတဗ္ဗယုတ္တကာလေ ပလာယတိ။ လဉ္ဇဒါနယုတ္တကာလေ လဉ္ဇံ[5] ဒေတိ၊ စောရိကယုတ္တကာလေ

၁-အဘိ ၂-၃၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အတ္တနောဝ ပုတ္တဓီတရံ (က) ၃-သဗ္ဗသမ္ပတ္တီဟိ (သီ)၊ သဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ (သျာ)
၄-ကုလေ (သီ) ၅-လဉ္စံ (သီ၊ သျာ၊ က)

corikaṁ karoti. Evarūpassa pāpakammaṁ **payogasampattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma.

Duggatibhave nibbattassa pana pāpakammaṁ **gativipattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Yo pana dāsiyā vā kammakāriyā vā kucchismiṁ nibbatto dubbaṇṇo hoti dussaṇṭhāno, "yakkho nu kho manusso nu kho"ti vimatiṁ uppādeti. So sace puriso hoti, atha naṁ "nāyaṁ aññassa kammassa anucchaviko"ti hatthiṁ vā rakkhāpenti assaṁ vā goṇe vā, tiṇakaṭṭhādīni vā āharāpenti, kheḷasarakaṁ vā gaṇhāpenti. Sace itthī hoti, atha naṁ hatthi-assādīnaṁ bhattamāsādīni vā pacāpenti, kacavaraṁ vā chaḍḍāpenti, aññaṁ vā pana jigucchanīyakammaṁ kārenti. Evarūpassa pāpakammaṁ **upadhivipattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Yo pana dubbhikkhakāle vā parihīnasampattikāle vā antarakappe vā nibbattati, tassa pāpakammaṁ **kālavipattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Yo pana payogaṁ sampādetuṁ na jānāti, upasaṅkamitabbayuttakāle upasaṅkamituṁ na jānāti -pa- corikayuttakāle corikaṁ kātuṁ na jānāti, tassa pāpakammaṁ **payogavipattiṁ āgamma vipaccati** nāma.

Yo pana iṭṭhārammaṇānubhavanārahe kamme vijjamāneyeva gantvā duggati bhave nibbattati, tassa taṁ kammaṁ **gativipattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Yo pana puññānubhāvena rājarājamahāmattādīnaṁ gehe nibbattitvā kāṇo vā hoti kuṇī vā khañjo[1] vā pakkhahato vā, tassa oparajjasenāpatibhaṇḍāgārikaṭṭhānādīni na anucchavikānīti na denti. Iccassa taṁ puññaṁ **upadhivipattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Yo pana dubbhikkhakāle vā parihīnasampattikāle vā antarakappe vā manussesu nibbattati, tassa taṁ kalyāṇakammaṁ **kālavipattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma. Yo heṭṭhā vuttanayeneva payogaṁ sampādetuṁ na jānāti, tassa kalyāṇakammaṁ **payogavipattipaṭibāḷhaṁ na vipaccati** nāma.

Kalyāṇakammena pana sugatibhave nibbattassa taṁ kammaṁ **gatisampattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Rājarājamahāmattādīnaṁ kule nibbattitvā upadhisampattiṁ

1. Khujjo (Ka)

စောရိကံ ကရောတိ။ ဧဝရူပဿ ပါပကမ္မံ **ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။

ဒုဂ္ဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တဿ ပန ပါပကမ္မံ **ဂတိဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ဒါသိယာ ဝါ ကမ္မကာရိယာ ဝါ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဟောတိ ဒုဿဏ္ဌာနော၊ "ယက္ခော နု ခေါ မနုဿော နု ခေါ"တိ ဝိမတိံ ဥပ္ပါဒေတိ။ သော သစေ ပုရိသော ဟောတိ၊ အထ နံ "နာယံ အညဿ ကမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကော"တိ ဟတ္ထိံ ဝါ ရက္ခာပေန္တိ အဿံ ဝါ ဂေါဏေ ဝါ၊ တိဏကဋ္ဌာဒီနိ ဝါ အာဟရာပေန္တိ၊ ခေဠသရကံ ဝါ ဂဏှာပေန္တိ။ သစေ ဣတ္ထီ ဟောတိ၊ အထ နံ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဘတ္တမာသာဒီနိ ဝါ ပစာပေန္တိ၊ ကစဝရံ ဝါ ဆဍ္ဍာပေန္တိ၊ အညံ ဝါ ပန ဇိဂုစ္ဆနီယကမ္မံ ကာရေန္တိ။ ဧဝရူပဿ ပါပကမ္မံ **ဥပဓိဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ဒုဗ္ဘိက္ခကာလေ ဝါ ပရိဟီနသမ္ပတ္တိကာလေ ဝါ အန္တရကပ္ပေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဿ ပါပကမ္မံ **ကာလဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ပယောဂံ သမ္ပာဒေတုံ န ဇာနာတိ၊ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗယုတ္တကာလေ ဥပသင်္ကမိတုံ န ဇာနာတိ။ပ။ စောရိကယုတ္တကာလေ စောရိကံ ကာတုံ န ဇာနာတိ၊ တဿ ပါပကမ္မံ **ပယောဂဝိပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။

ယော ပန ဣဋ္ဌာရမ္မဏာနုဘဝနာရဟေ ကမ္မေ ဝိဇ္ဇမာနေယေဝ ဂန္တွာ ဒုဂ္ဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဿ တံ ကမ္မံ **ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ပုညာနုဘာဝေန ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီနံ ဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ကာဏော ဝါ ဟောတိ ကုဏီ ဝါ ခဉ္ဇော[၁] ဝါ ပက္ခဟတော ဝါ၊ တဿ ဩပရဇ္ဇသေနာပတိဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနာဒီနိ န အနုစ္ဆဝိကာနီတိ န ဒေန္တိ။ ဣစ္စဿ တံ ပုညံ **ဥပဓိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပန ဒုဗ္ဘိက္ခကာလေ ဝါ ပရိဟီနသမ္ပတ္တိကာလေ ဝါ အန္တရကပ္ပေ ဝါ မနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဿ တံ ကလျာဏကမ္မံ **ကာလဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပယောဂံ သမ္ပာဒေတုံ န ဇာနာတိ၊ တဿ ကလျာဏကမ္မံ **ပယောဂဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ န ဝိပစ္စတိ** နာမ။

ကလျာဏကမ္မေန ပန သုဂတိဘဝေ နိဗ္ဗတ္တဿ တံ ကမ္မံ **ဂတိသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီနံ ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဥပဓိသမ္ပတ္တိံ

၁-ခုဇ္ဇော (က)

pattassa[1] attabhāvasamiddhiyaṁ ṭhitassa devanagare samussitaratanatoraṇasadisaṁ attabhāvaṁ disvā “imassa oparajjasenāpatibhaṇḍāgārikaṭṭhānādīni anucchavikānī”ti daharasseva sato tāni ṭhānantarāni denti, evarūpassa kalyāṇakammaṁ **upadhisampattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Yo paṭhamakappikesu vā sulabhannapānakāle vā nibbattati, tassa kalyāṇakammaṁ **kālasampattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Yo vuttanayeneva payogaṁ sampādetuṁ jānāti, tassa kammaṁ **payogasampattiṁ āgamma vipaccati** nāma. Evaṁ abhidhammapariyāyena soḷasa kammāni vibhattāni.

Aparānipi Paṭisambhidāmaggapariyāyena dvādasa kammāni vibhattāni. Seyyathidaṁ—“ahosi kammaṁ ahosi kammavipāko, ahosi kammaṁ nāhosi kammavipāko, ahosi kammaṁ atthi kammavipāko, ahosi kammaṁ natthi kammavipāko, ahosi kammaṁ bhavissati kammavipāko, ahosi kammaṁ na bhavissati kammavipāko, atthi kammaṁ atthi kammavipāko, atthi kammaṁ natthi kammavipāko, atthi kammaṁ bhavissati kammavipāko, atthi kammaṁ na bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṁ bhavissati kammavipāko, bhavissati kammaṁ na bhavissati kammavipāko”ti[2].

Tattha yaṁ kammaṁ atīte āyūhitaṁ atīteyeva vipākavāraṁ labhi, paṭisandhi janakaṁ paṭisandhiṁ janesi, rūpajanakaṁ rūpaṁ, taṁ **ahosi kammaṁ ahosi kamma vipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana vipākavāraṁ na labhi, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpa janakaṁ vā rūpaṁ janetuṁ nāsakkhi, taṁ **ahosi kammaṁ nāhosi kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana atīte āyūhitaṁ etarahi laddhavipākavāraṁ paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ janetvā rūpajanakaṁ rūpaṁ janetvā ṭhitaṁ, taṁ **ahosi kammaṁ atthi kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ aladdhavipākavāraṁ paṭisandhijanakaṁ vā paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ vā rūpaṁ janetuṁ nāsakkhi, taṁ **ahosi kammaṁ natthi kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana atīte āyūhitaṁ anāgate vipākavāraṁ labhissati, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ rūpaṁ janetuṁ sakkhissati, taṁ **ahosi kammaṁ bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ anāgate vipākavāraṁ na labhissati, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ vā rūpaṁ janetuṁ na sakkhissati, taṁ **ahosi kammaṁ na bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ.

1. Upadhisampattiladdhassa (Ka)   2. Khu 9. 271 piṭṭhe.

ပတ္တဿ[၁] အတ္တဘာဝသမိဒ္ဓိယံ ဌိတဿ ဒေဝနဂရေ သမုဿိတရတနတောရဏသဒိသံ အတ္တဘာဝံ ဒိသွာ “ဣမဿ ဩပရဇ္ဇသေနာပတိဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနာဒီနိ အနုစ္ဆဝိကာနီ”တိ ဒဟရဿေဝ သတော တာနိ ဌာနန္တရာနိ ဒေန္တိ၊ ဧဝရူပဿ ကလျာဏကမ္မံ **ဥပဓိသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ပဌမကပ္ပိကေသု ဝါ သုလဘန္နပါနကာလေ ဝါ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဿ ကလျာဏကမ္မံ **ကာလသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ယော ဝုတ္တနယေနေဝ ပယောဂံ သမ္ပာဒေတုံ ဇာနာတိ၊ တဿ ကမ္မံ **ပယောဂသမ္ပတ္တိံ အာဂမ္မ ဝိပစ္စတိ** နာမ။ ဧဝံ အဘိဓမ္မပရိယာယေန သောဠသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ။

အပရာနိပိ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပရိယာယေန ဒွါဒသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ။ သေယျထိဒံ—“အဟောသိ ကမ္မံ အဟောသိ ကမ္မဝိပါကော၊ အဟောသိ ကမ္မံ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော၊ အဟောသိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော၊ အဟောသိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော၊ အဟောသိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ အဟောသိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ အတ္ထိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော၊ အတ္ထိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော၊ အတ္ထိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ အတ္ထိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ ဘဝိဿတိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော၊ ဘဝိဿတိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော”တိ[၂]။

တတ္ထ ယံ ကမ္မံ အတီတေ အာယူဟိတံ အတီတေယေဝ ဝိပါကဝါရံ လဘိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ဇနေသိ၊ ရူပဇနကံ ရူပံ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ အဟောသိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန ဝိပါကဝါရံ န လဘိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေတုံ နာသက္ခိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန အတီတေ အာယူဟိတံ ဧတရဟိ လဒ္ဓဝိပါကဝါရံ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ဇနေတွာ ရူပဇနကံ ရူပံ ဇနေတွာ ဌိတံ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ အလဒ္ဓဝိပါကဝါရံ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ဝါ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေတုံ နာသက္ခိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန အတီတေ အာယူဟိတံ အနာဂတေ ဝိပါကဝါရံ လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ရူပံ ဇနေတုံ သက္ခိဿတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ အနာဂတေ ဝိပါကဝါရံ န လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ တံ **အဟောသိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။

၁-ဥပဓိသမ္ပတ္တိလဒ္ဓဿ (က)   ၂-ခု ၉-၂၇၁-ပိဋ္ဌေ။

Yaṁ pana etarahi āyūhitaṁ etarahiyeva vipākavāraṁ labhati, taṁ **atthi kammaṁ atthi kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana etarahi vipākavāraṁ na labhati, taṁ **atthi kammaṁ natthi kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana etarahi āyūhitaṁ anāgate vipāka vāraṁ labhissati, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ rūpaṁ janetuṁ sakkhi ssati, taṁ **atthi kammaṁ bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana vipākavāraṁ na labhissati, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ vā rūpaṁ janetuṁ na sakkhissati, taṁ **atthi kammaṁ na bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ.

Yaṁ panānāgate āyūhissati, anāgateyeva vipākavāraṁ labhissati, paṭisandhi janakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ vā rūpaṁ janessati, taṁ **bhavissati kammaṁ bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ. Yaṁ pana[1] vipākavāraṁ na labhissati, paṭisandhijanakaṁ paṭisandhiṁ rūpajanakaṁ vā rūpaṁ janetuṁ na sakkhissati, taṁ **bhavissati kammaṁ na bhavissati kammavipāko**ti vuttaṁ. Evaṁ Paṭisambhidāmaggapariyāyena dvādasa kammāni vibhattāni.

Iti imāni ceva dvādasa abhidhammapariyāyena vibhattāni ca soḷasa[2] kammāni attano ṭhānā osakkitvā suttantikapariyāyena vuttāni ekādasa kammāniyeva bhavanti. Tānipi tato osakkitvā tīṇiyeva kammāni honti diṭṭhadhammavedanīyaṁ upapajjaveda nīyaṁ aparapariyāyavedanīyanti. Tesaṁ saṅkamanaṁ natthi, yathāṭhāneyeva tiṭṭhanti. Yadi hi diṭṭhadhammavedanīyaṁ kammaṁ upapajjavedanīyaṁ vā aparapariyāyaveda nīyaṁ vā bhaveyya, "diṭṭhe vā dhamme"ti Satthā na vadeyya. Sacepi upapajjavedanīyaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ vā aparapariyāyavedanīyaṁ vā bhaveyya, "upapajja vā"ti[3] Satthā na vadeyya. Athāpi aparapariyāyavedanīyaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ vā upapa jjavedanīyaṁ vā bhaveyya, "apare vā pariyāye"ti Satthā na vadeyya.

Sukkapakkhepi imināva nayena attho veditabbo. Ettha pana **lobhe vigate**ti lobhe apagate niruddhe. **Tālāvatthukatan**ti tālavatthu viya kataṁ, matthakacchinnatālo viya puna aviruḷhisabhāvaṁ katanti attho. **Anabhāvaṁkatan**ti anu-abhāvaṁ kataṁ, yathā puna nuppajjati, evaṁ katanti attho. **Evassū**ti evaṁ bhaveyyuṁ. **Evameva kho**ti ettha bījāni viya

1. Yampi (Sī) 2. Purimāni ca soḷasa (Sī) 3. Upapajje vāti (Syā)

ယံ ပန ဧတရဟိ အာယူဟိတံ ဧတရဟိယေဝ ဝိပါကဝါရံ လဘတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ အတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန ဧတရဟိ ဝိပါကဝါရံ န လဘတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန ဧတရဟိ အာယူဟိတံ အနာဂတေ ဝိပါကဝါရံ လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ရူပံ ဇနေတုံ သက္ခိဿတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန ဝိပါကဝါရံ န လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ တံ **အတ္ထိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။

ယံ ပနာနာဂတေ အာယူဟိဿတိ၊ အနာဂတေယေဝ ဝိပါကဝါရံ လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေဿတိ၊ တံ **ဘဝိဿတိ ကမ္မံ ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန[၁] ဝိပါကဝါရံ န လဘိဿတိ၊ ပဋိသန္ဓိဇနကံ ပဋိသန္ဓိံ ရူပဇနကံ ဝါ ရူပံ ဇနေတုံ န သက္ခိဿတိ၊ တံ **ဘဝိဿတိ ကမ္မံ န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော**တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပရိယာယေန ဒွါဒသ ကမ္မာနိ ဝိဘတ္တာနိ။

ဣတိ ဣမာနိ စေဝ ဒွါဒသ အဘိဓမ္မပရိယာယေန ဝိဘတ္တာနိ စ သောဠသ[၂] ကမ္မာနိ အတ္တနော ဌာနာ ဩသက္ကိတွာ သုတ္တန္တိကပရိယာယေန ဝုတ္တာနိ ဧကာဒသ ကမ္မာနိယေဝ ဘဝန္တိ။ တာနိပိ တတော ဩသက္ကိတွာ တီဏိယေဝ ကမ္မာနိ ဟောန္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အပရာပရိယာယဝေဒနီယန္တိ။ တေသံ သင်္ကမနံ နတ္ထိ၊ ယထာဌာနေယေဝ တိဋ္ဌန္တိ။ ယဒိ ဟိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ကမ္မံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ဝါ အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ ဝါ ဘဝေယျ၊ "ဒိဋ္ဌေ ဝါ ဓမ္မေ"တိ သတ္ထာ န ဝဒေယျ။ သစေပိ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဝါ အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ ဝါ ဘဝေယျ၊ "ဥပပဇ္ဇ ဝါ"တိ[၃] သတ္ထာ န ဝဒေယျ။ အထာပိ အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဝါ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ဝါ ဘဝေယျ၊ "အပရေ ဝါ ပရိယာယေ"တိ သတ္ထာ န ဝဒေယျ။

သုက္ကပက္ခေပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧတ္ထ ပန **လောဘေ ဝိဂတေ**တိ လောဘေ အပဂတေ နိရုဒ္ဓေ။ **တာလာဝတ္ထုကတ**န္တိ တာလဝတ္ထု ဝိယ ကတံ၊ မတ္ထကစ္ဆိန္နတာလော ဝိယ ပုန အဝိရုဠှိသဘာဝံ ကတန္တိ အတ္ထော။ **အနဘာဝံကတ**န္တိ အနုအဘာဝံ ကတံ၊ ယထာ ပုန နုပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ကတန္တိ အတ္ထော။ **ဧဝဿူ**တိ ဧဝံ ဘဝေယျုံ။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ဗီဇာနိ ဝိယ

၁-ယမ္ပိ (သီ) ၂-ပုရိမာနိ စ သောဠသ (သီ) ၃-ဥပပဇ္ဇေ ဝါတိ (သျာ)

kusalākusalaṁ kammaṁ daṭṭhabbaṁ, tāni agginā ḍahanapuriso viya yogāvacaro, aggi viya maggañāṇaṁ, aggiṁ datvā bījānaṁ ḍahanakālo viya maggañāṇena kilesānaṁ daḍḍhakālo[1], masikatakālo viya pañcannaṁ khandhānaṁ chinnamūlake katvā ṭhapitakālo, mahāvāte vā opunitvā nadiyā vā pavāhetvā appavattikatakālo viya upādinnakasantā nassa nirodhena chinnamūlakānaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ appaṭisandhikabhāvena nirujjhitvā puna bhavasmiṁ paṭisandhiṁ aggahitakālo[2] veditabbo.

Mohajañcāpaviddasūti mohajañcāpi aviddasu. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ so avidū andhabālo lobhajañca dosajañca mohajañcāti[3] kammaṁ karoti, evaṁ karontena yaṁ tena pakataṁ kammaṁ appaṁ vā yadi vā bahuṁ. **Idheva taṁ vedaniyan**ti taṁ kammaṁ tena bālena idha sake attabhāveyeva vedanīyaṁ, tasseva taṁ attabhāve vipaccatīti attho. **Vatthu aññaṁ na vijjatī**ti tassa kammassa vipaccanatthāya aññaṁ vatthu natthi. Na hi aññena kataṁ kammaṁ aññassa attabhāve vipaccati. **Tasmā lobhañca dosañca, mohaja ñcāpi viddasū**ti tasmā yo vidū medhāvī paṇḍito taṁ lobhajādibhedaṁ kammaṁ na karoti, so **vijjaṁ uppādayaṁ bhikkhu, sabbā duggatiyo jahe,** arahattamaggavijjaṁ uppādetvā taṁ vā pana vijjaṁ uppādento sabbā duggatiyo jahati. Desanāsīsamevetaṁ, sugatiyopi pana so khīṇāsavo jahatiyeva. Yampi cetaṁ "tasmā lobhañca dosañcā"ti vuttaṁ, etthāpi lobhadosasīsena lobhajañca dosajañca kammameva niddiṭṭhanti vedi tabbaṁ. Evaṁ suttantepi[4] gāthāsupi vaṭṭavivaṭṭameva kathitanti.

5. Hatthakasuttavaṇṇanā

35. Pañcame **Āḷaviyan**ti Āḷaviraṭṭhe. **Gomagge**ti gunnaṁ gamanamagge. **Paṇṇasanthare**ti sayaṁ patitapaṇṇasanthare. **Athā**ti evaṁ gunnaṁ gamanamaggaṁ ujuṁ mahāpathaṁ nissāya siṁsapāvane sayaṁ patitapaṇṇāni saṁkaḍḍhitvā katasanthare Sugatamahācīvaraṁ pattharitvā pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinne Tathāgate. **Hatthako Āḷavako**ti hatthato hatthaṁ gatattā evaṁladdhanāmo Āḷavako rājaputto. **Etadavocā**ti etaṁ "kacci

1. Vadhakakālo (Ka)
2. Agahaṇakālo (Sī)
3. Mohajañcāpi (Sī, Syā)
4. Suttantesupi (Sī, Ka)

ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ တာနိ အဂ္ဂိနာ ဍဟနပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ အဂ္ဂိ ဝိယ မဂ္ဂဉာဏံ၊ အဂ္ဂိံ ဒတွာ ဗီဇာနံ ဍဟနကာလော ဝိယ မဂ္ဂဉာဏေန ကိလေသာနံ ဒဍ္ဎကာလော[၁]၊ မသိကတကာလော ဝိယ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဆိန္နမူလကေ ကတွာ ဌပိတကာလော၊ မဟာဝါတေ ဝါ ဩပုနိတွာ နဒိယာ ဝါ ပဝါဟေတွာ အပ္ပဝတ္တိကတကာလော ဝိယ ဥပါဒိန္နကသန္တာနဿ နိရောဓေန ဆိန္နမူလကာနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ အပ္ပဋိသန္ဓိကဘာဝေန နိရုဇ္ဈိတွာ ပုန ဘဝသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟိတကာလော[၂] ဝေဒိတဗ္ဗော။

မောဟဇဉ္စာပဝိဒ္ဒသူတိ မောဟဇဉ္စာပိ အဝိဒ္ဒသု။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ— ယံ သော အဝိဒူ အန္ဓဗာလော လောဘဇဉ္စ ဒေါသဇဉ္စ မောဟဇဉ္စာတိ[၃] ကမ္မံ ကရောတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တေန ယံ တေန ပကတံ ကမ္မံ အပ္ပံ ဝါ ယဒိ ဝါ ဗဟုံ။ **ဣဓေဝ တံ ဝေဒနိယ**န္တိ တံ ကမ္မံ တေန ဗာလေန ဣဓ သကေ အတ္တဘာဝေယေဝ ဝေဒနီယံ၊ တဿေဝ တံ အတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စတီတိ အတ္ထော။ **ဝတ္ထု အညံ န ဝိဇ္ဇတီ**တိ တဿ ကမ္မဿ ဝိပစ္စနတ္ထာယ အညံ ဝတ္ထု နတ္ထိ။ န ဟိ အညေန ကတံ ကမ္မံ အညဿ အတ္တဘာဝေ ဝိပစ္စတိ။ **တသ္မာ လောဘဉ္စ ဒေါသဉ္စ၊ မောဟဇဉ္စာပိ ဝိဒ္ဒသူ**တိ တသ္မာ ယော ဝိဒူ မေဓာဝီ ပဏ္ဍိတော တံ လောဘဇာဒိဘေဒံ ကမ္မံ န ကရောတိ၊ သော **ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒယံ ဘိက္ခု၊ သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော ဇဟေ၊** အရဟတ္တမဂ္ဂဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ဝါ ပန ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေန္တော သဗ္ဗာ ဒုဂ္ဂတိယော ဇဟတိ။ ဒေသနာသီသမေဝေတံ၊ သုဂတိယောပိ ပန သော ခီဏာသဝေါ ဇဟတိယေဝ။ ယမ္ပိ စေတံ “တသ္မာ လောဘဉ္စ ဒေါသဉ္စာ”တိ ဝုတ္တံ၊ ဧတ္ထာပိ လောဘဒေါသသီသေန လောဘဇဉ္စ ဒေါသဇဉ္စ ကမ္မမေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သုတ္တန္တေပိ[၄] ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတန္တိ။

၅-ဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **အာဠဝိယ**န္တိ အာဠဝိရဋ္ဌေ။ **ဂေါမဂ္ဂေ**တိ ဂုန္နံ ဂမနမဂ္ဂေ။ **ပဏ္ဏသန္ထရေ**တိ သယံ ပတိတပဏ္ဏသန္ထရေ။ **အထာ**တိ ဧဝံ ဂုန္နံ ဂမနမဂ္ဂံ ဥဇုံ မဟာပထံ နိဿာယ သိံသပါဝနေ သယံ ပတိတပဏ္ဏာနိ သံကဍ္ဎိတွာ ကတသန္ထရေ သုဂတမဟာစီဝရံ ပတ္ထရိတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နေ တထာဂတေ။ **ဟတ္ထကော အာဠဝကော**တိ ဟတ္ထတော ဟတ္ထံ ဂတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓနာမော အာဠဝကော ရာဇပုတ္တော။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ “ကစ္စိ

၁-ဝဓကကာလော (က)
၂-အဂဟဏကာလော (သီ)
၃-မောဟဇဉ္စာပိ (သီ၊ သျာ)
၄-သုတ္တန္တေသုပိ (သီ၊ က)

bhante Bhagavā”ti-ādivacanaṁ avoca. Kasmā pana Sammāsambuddho taṁ ṭhānaṁ gantvā nisinno, kasmā rājakumāro tattha gatoti? Sammāsambuddho tāva aṭṭhuppattikāya dhammadesanāya samuṭṭhānaṁ disvā tattha nisinno, rājakumāropi pātova uṭṭhāya pañcahi upāsakasatehi parivuto Buddhupaṭṭhānaṁ gacchanto mahāmaggā okkamma gopathaṁ gahetvā “Buddhānaṁ pūjanatthāya missakamālaṁ ocinissāmī”ti gacchanto Satthāraṁ disvā upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīdi, evaṁ so tattha gatoti. **Sukhamasayitthā**ti sukhaṁ sayittha.

Antaraṭṭhakoti māghaphaggunānaṁ antare aṭṭhadivasaparimāṇo kālo. Māghassa hi avasāne cattāro divasā, phaggunassa ādimhi cattāroti ayaṁ “antaraṭṭhako”ti vuccati. **Himapātasamayo**ti himassa patanasamayo. **Kharā**ti pharusā kakkhaḷā vā. **Gokaṇṭakahatā**ti navavuṭṭhe[1] deve gāvīnaṁ akkantakkantaṭṭhāne khurantarehi kaddamo uggantvā tiṭṭhati, so vātātapena sukkho kakacadantasadiso hoti dukkhasamphasso. Taṁ sandhāyāha “gokaṇṭakahatā bhūmī”ti. Gunnaṁ khurantarehi chinnātipi attho. **Verambho vāto vāyatī**ti catūhi disāhi vāyanto vāto vāyati. Ekāya disāya vā dvīhi vā disāhi tīhi vā disāhi vāyanto vāto verambhoti na vuccati.

Tena hi rājakumārāti idaṁ Satthā “ayaṁ rājakumāro lokasmiṁ neva sukhavāsino, na dukkhavāsino jānāti, jānāpessāmi nan”ti upari desanaṁ vaḍḍhento āha. Tattha **yathā te khameyyā**ti yathā tuyhaṁ rucceyya. **Idhassā**ti imasmiṁ loke assa. **Gonaka tthato**ti caturaṅgulādhikalomena kāḷakojavena atthato. **Paṭikatthato**ti uṇṇāmayena setattharaṇena atthato. **Paṭalikatthato** ghanapupphena[2] uṇṇāmaya-attharaṇena atthato. **Kadalimigapavarapaccattharaṇo**ti kadalimigacammamayena uttamapaccattharaṇena atthato. Taṁ kira paccattharaṇaṁ setavatthassa upari kadalimigacammaṁ attharitvā sibbitvā karonti. **Sa-uttaracchado**ti saha uttaracchadena, upari baddhena rattavitānena saddhinti attho. **Ubhatolohitakūpadhāno**ti sīsūpadhānañca pādūpadhānañcāti pallaṅkassa ubhato ṭhapitalohitakūpadhāno. **Pajāpatiyo**ti bhariyāyo.

1. Navavaṭṭhe (Sī) 2. Ratanamayena (Ka)

ဘန္တေ ဘဂဝါ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ ကသ္မာ ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ တံ ဌာနံ ဂန္တွာ နိသိန္နော၊ ကသ္မာ ရာဇကုမာရော တတ္ထ ဂတောတိ? သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ တာဝ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကာယ ဓမ္မဒေသနာယ သမုဋ္ဌာနံ ဒိသွာ တတ္ထ နိသိန္နော၊ ရာဇကုမာရောပိ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ပဉ္စဟိ ဥပါသကသတေဟိ ပရိဝုတော ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တော မဟာမဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ ဂေါပထံ ဂဟေတွာ “ဗုဒ္ဓါနံ ပူဇနတ္ထာယ မိဿကမာလံ ဩစိနိဿာမီ”တိ ဂစ္ဆန္တော သတ္ထာရံ ဒိသွာ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ၊ ဧဝံ သော တတ္ထ ဂတောတိ။ **သုခမသယိတ္ထာ**တိ သုခံ သယိတ္ထ။

အန္တရဋ္ဌကောတိ မာဃဖဂ္ဂုဏာနံ အန္တရေ အဋ္ဌဒိဝသပရိမာဏော ကာလော။ မာဃဿ ဟိ အဝသာနေ စတ္တာရော ဒိဝသာ, ဖဂ္ဂုဏဿ အာဒိမှိ စတ္တာရောတိ အယံ “အန္တရဋ္ဌကော”တိ ဝုစ္စတိ။ **ဟိမပါတသမယော**တိ ဟိမဿ ပတနသမယော။ **ခရာ**တိ ဖရုသာ ကက္ခဠာ ဝါ။ **ဂေါကဏ္ဋကဟတာ**တိ နဝဝုဋ္ဌေ[၁] ဒေဝေ ဂါဝီနံ အက္ကန္တက္ကန္တဋ္ဌာနေ ခုရန္တရေဟိ ကဒ္ဒမော ဥဂ္ဂန္တွာ တိဋ္ဌတိ၊ သော ဝါတာတပေန သုက္ခော ကကစဒန္တသဒိသော ဟောတိ ဒုက္ခသမ္ဖဿော။ တံ သန္ဓာယာဟ “ဂေါကဏ္ဋကဟတာ ဘူမီ”တိ။ ဂုန္နံ ခုရန္တရေဟိ ဆိန္နာတိပိ အတ္ထော။ **ဝေရမ္ဘော ဝါတော ဝါယတီ**တိ စတူဟိ ဒိသာဟိ ဝါယန္တော ဝါတော ဝါယတိ။ ဧကာယ ဒိသာယ ဝါ ဒွီဟိ ဝါ ဒိသာဟိ တီဟိ ဝါ ဒိသာဟိ ဝါယန္တော ဝါတော ဝေရမ္ဘောတိ န ဝုစ္စတိ။

တေန ဟိ ရာဇကုမာရာတိ ဣဒံ သတ္ထာ “အယံ ရာဇကုမာရော လောကသ္မိံ နေဝ သုခဝါသိနော, န ဒုက္ခဝါသိနော ဇာနာတိ၊ ဇာနာပေဿာမိ န”န္တိ ဥပရိ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော အာဟ။ တတ္ထ **ယထာ တေ ခမေယျာ**တိ ယထာ တုယှံ ရုစ္စေယျ။ **ဣဓဿာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ အဿ။ **ဂေါနကတ္ထတော**တိ စတုရင်္ဂုလာဓိကလောမေန ကာဠကောဇဝေန အတ္ထတော။ **ပဋိကတ္ထတော**တိ ဥဏ္ဏာမယေန သေတတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ **ပဋလိကတ္ထတော**တိ ဃနပုပ္ဖေန[၂] ဥဏ္ဏာမယအတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ **ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္ထရဏော**တိ ကဒလိမိဂစမ္မမယေန ဥတ္တမပစ္စတ္ထရဏေန အတ္ထတော။ တံ ကိရ ပစ္စတ္ထရဏံ သေတဝတ္ထဿ ဥပရိ ကဒလိမိဂစမ္မံ အတ္ထရိတွာ သိဗ္ဗိတွာ ကရောန္တိ။ **သဥတ္တရစ္ဆဒေါ**တိ သဟ ဥတ္တရစ္ဆဒေန၊ ဥပရိ ဗဒ္ဓေန ရတ္တဝိတာနေန သဒ္ဓိန္တိ အတ္ထော။ **ဥဘတောလောဟိတကူပဓာနော**တိ သီသူပဓာနဉ္စ ပါဒူပဓာနဉ္စာတိ ပလ္လင်္ကဿ ဥဘတော ဌပိတလောဟိတကူပဓာနော။ **ပဇာပတိယော**တိ ဘရိယာယော။

၁-နဝဝဋ္ဌေ (သီ) ၂-ရတနမယေန (က)

manāpena paccupaṭṭhitā assūti manāpena upaṭṭhānavidhānena paccupaṭṭhitā bhaveyyuṁ.

Kāyikāti pañcadvārakāyaṁ khobhayamānā. **Cetasikā**ti manodvāraṁ khobhayamānā. **So rāgo Tathāgatassa pahīno**ti tathārūpo rāgo Tathāgatassa pahīnoti attho. Yo pana tassa rāgo, na so Tathāgatassa pahīno nāma. **Dosamohesu**pi eseva nayo.

Brāhmaṇoti bāhitapāpo khīṇāsavabrāhmaṇo. **Parinibbuto**ti kilesaparinibbānena parinibbuto. **Na limpati[1] kāmesū**ti vatthukāmesu ca kilesakāmesu ca taṇhādiṭṭhilepehi[2] na limpati[1]. **Sītibhūto**ti abbhantare tāpanakilesānaṁ abhāvena sītibhūto. **Nirūpadhī**ti kilesūpadhīnaṁ abhāvena nirūpadhi. **Sabbā āsattiyo chetvā**ti āsattiyo vuccanti taṇhāyo, tā sabbāpi rūpādīsu ārammaṇesu āsattavisattā āsattiyo chinditvā. **Vineyya hadaye daran**ti hadayanissitaṁ darathaṁ vinayitvā vūpasametvā. **Santiṁ pappuyya cetaso**ti cittassa kilesanibbānaṁ pāpuṇitvā. Karaṇavacanaṁ vā etaṁ "sabbacetaso samannāharitvā"ti-ādīsu viya, cetasā nibbānaṁ pāpuṇitvāti attho.

6. Devadūtasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe **devadūtānī**ti devadūtā. Ayaṁ panettha vacanattho—devoti maccu, tassa dūtāti **devadūtā.** Jiṇṇabyādhimatā hi saṁvegajananaṭṭhena "idāni te maccusamīpaṁ gantabban"ti codenti viya, tasmā devadūtāti vuccanti. Devā viya dūtātipi **devadūtā**. Yathā hi alaṅkatapaṭiyattāya devatāya ākāse ṭhatvā "tvaṁ asukadivase marissasī"ti vutte tassā vacanaṁ saddhātabbaṁ hoti, evamevaṁ jiṇṇabyādhimatāpi dissamānā "tvampi evaṁdhammo"ti codenti viya, tesañca taṁ vacanaṁ anaññathābhāvitāya devatāya byākaraṇasadisameva hotīti devā viya dūtāti devadūtā. Visuddhidevānaṁ dūtātipi **devadūtā.** Sabbabodhisattā hi jiṇṇabyādhimatapabbajite disvāva saṁvegaṁ āpajjitvā nikkhamma pabbajiṁsu. Evaṁ visuddhidevānaṁ dūtātipi devadūtā. Idha pana liṅgavipallāsena "devadūtānī"ti vuttaṁ.

1. Na lippati (Sī, Syā) 2. Taṇhādiṭṭhikilesehi (Ka)

မနာပေန ပစ္စုပဋ္ဌိတာ အဿူတိ မနာပေန ဥပဋ္ဌာနဝိဓာနေန ပစ္စုပဋ္ဌိတာ ဘဝေယျုံ။

ကာယိကာတိ ပဉ္စဒွါရကာယံ ခေါဘယမာနာ။ **စေတသိကာ**တိ မနောဒွါရံ ခေါဘယမာနာ။ **သော ရာဂေါ တထာဂတဿ ပဟီနော**တိ တထာရူပေါ ရာဂေါ တထာဂတဿ ပဟီနောတိ အတ္ထော။ ယော ပန တဿ ရာဂေါ၊ န သော တထာဂတဿ ပဟီနော နာမ။ **ဒေါသမောဟေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

ဗြာဟ္မဏောတိ ဗာဟိတပါပေါ ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏော။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။ **န လိမ္ပတိ[1] ကာမေသူ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု စ ကိလေသကာမေသု စ တဏှာဒိဋ္ဌိလေပေဟိ[2] န လိမ္ပတိ[1]။ **သီတိဘူတော**တိ အဗ္ဘန္တရေ တာပနကိလေသာနံ အဘာဝေန သီတိဘူတော။ **နိရူပဓီ**တိ ကိလေသူပဓီနံ အဘာဝေန နိရူပဓိ။ **သဗ္ဗာ အာသတ္တိယော ဆေတွာ**တိ အာသတ္တိယော ဝုစ္စန္တိ တဏှာယော၊ တာ သဗ္ဗာပိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု အာသတ္တဝိသတ္တာ အာသတ္တိယော ဆိန္ဒိတွာ။ **ဝိနေယျ ဟဒယေ ဒရန္တိ** ဟဒယနိဿိတံ ဒရထံ ဝိနယိတွာ ဝူပသမေတွာ။ **သန္တိံ ပပ္ပုယျ စေတသော**တိ စိတ္တဿ ကိလေသနိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိတွာ။ ကရဏဝစနံ ဝါ ဧတံ "သဗ္ဗစေတသော သမန္နာဟရိတွာ"တိအာဒီသု ဝိယ၊ စေတသာ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိတွာတိ အတ္ထော။

၆-ဒေဝဒူတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆဋ္ဌေ **ဒေဝဒူတာနီ**တိ ဒေဝဒူတာ။ အယံ ပနေတ္ထ ဝစနတ္ထော— ဒေဝေါတိ မစ္စု၊ တဿ ဒူတာတိ **ဒေဝဒူတာ**။ ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတာ ဟိ သံဝေဂဇနနဋ္ဌေန "ဣဒါနိ တေ မစ္စုသမီပံ ဂန္တဗ္ဗ"န္တိ စောဒေန္တိ ဝိယ၊ တသ္မာ ဒေဝဒူတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒေဝါ ဝိယ ဒူတာတိပိ **ဒေဝဒူတာ**။ ယထာ ဟိ အလင်္ကတပဋိယတ္တာယ ဒေဝတာယ အာကာသေ ဌတွာ "တွံ အသုကဒိဝသေ မရိဿသီ"တိ ဝုတ္တေ တဿာ ဝစနံ သဒ္ဓါတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတာပိ ဒိဿမာနာ "တွမ္ပိ ဧဝံဓမ္မော"တိ စောဒေန္တိ ဝိယ၊ တေသဉ္စ တံ ဝစနံ အနညထာဘာဝိတာယ ဒေဝတာယ ဗျာကရဏသဒိသမေဝ ဟောတီတိ ဒေဝါ ဝိယ ဒူတာတိ ဒေဝဒူတာ။ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါနံ ဒူတာတိပိ **ဒေဝဒူတာ**။ သဗ္ဗဗောဓိသတ္တာ ဟိ ဇိဏ္ဏဗျာဓိမတပဗ္ဗဇိတေ ဒိသွာဝ သံဝေဂံ အာပဇ္ဇိတွာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိံသု။ ဧဝံ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါနံ ဒူတာတိပိ ဒေဝဒူတာ။ ဣဓ ပန လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန "ဒေဝဒူတာနီ"တိ ဝုတ္တံ။

၁-န လိပ္ပတိ (သီ၊ သျာ) ၂-တဏှာဒိဋ္ဌိကိလေသေဟိ (က)

Kāyena duccaritanti-ādi kasmā āraddhaṁ? Devadūtānuyuñjanaṭṭhānupakkama kammadassanatthaṁ. Iminā hi kammena ayaṁ satto niraye nibbattati, atha naṁ tattha Yamo rājā devadūte samanuyuñjati. Tattha **kāyena duccaritaṁ caratī**ti kāyadvārena tividhaṁ duccaritaṁ carati. **Vācāyā**ti vacīdvārena catubbidhaṁ duccaritaṁ carati. **Manasā**ti manodvārena tividhaṁ duccaritaṁ carati.

Tamenaṁ bhikkhave nirayapālāti ettha ekacce therā “nirayapālā nāma natthi, yantarūpaṁ viya kammameva kāraṇaṁ kāretī”ti vadanti. Taṁ “atthi niraye nirayapālāti, āmantā. Atthi ca kāraṇikā”ti-ādinā nayena abhidhamme[1] paṭisedhitameva. Yathā hi manussaloke kammakāraṇakārakā atthi, evameva niraye nirayapālā atthīti. **Yamassa rañño**ti Yamarājā nāma Vemānikapetarājā. Ekasmiṁ kāle dibbavimāne dibbakapparukkhadibba-uyyānadibbanāṭakādisabbasampattiṁ anubhavati, ekasmiṁ kāle kammavipākaṁ, dhammiko rājā, na cesa ekova hoti, catūsu pana dvāresu cattāro janā honti. **Amatteyyo**ti mātu hito matteyyo, mātari sammā paṭipannoti attho. Na matteyyoti amatteyyo, mātari micchā paṭipannoti attho. Sesapadesupi eseva nayo. **Abrahmañño**ti ettha ca khīṇāsavā brāhmaṇā nāma, tesu micchā paṭipanno abrahmañño nāma.

Samanuyuñjatīti anuyogavattaṁ āropento pucchati, laddhiṁ patiṭṭhāpento pana **samanuggāhati** nāma, kāraṇaṁ pucchanto **samanubhāsati** nāma. **Nāddasan**ti attano santike pahitassa kassaci devadūtassa abhāvaṁ sandhāya evaṁ vadati.

Atha naṁ Yamo “nāyaṁ bhāsitassa atthaṁ sallakkhetī”ti ñatvā atthaṁ sallakkhā petukāmo **ambho**ti-ādimāha. Tattha **jiṇṇan**ti jarājiṇṇaṁ. **Gopānasivaṅkan**ti gopānasī viya vaṅkaṁ. **Bhoggan**ti bhaggaṁ. Imināpissa vaṅkabhāvameva dīpeti. **Daṇḍaparāyaṇan**ti daṇḍapaṭisaraṇaṁ daṇḍadutiyaṁ. **Pavedhamānan**ti kampamānaṁ. **Āturan**ti jarāturaṁ. **Khaṇḍadantan**ti jarānubhāvena khaṇḍitadantaṁ. **Palitakesan**ti paṇḍarakesaṁ. **Vilūnan**ti luñcitvā gahitakesaṁ

1. Abhi 4. 430 piṭṭhe.

ကာယေန ဒုစ္စရိတန္တိအာဒိ ကသ္မာ အာရဒ္ဓံ? ဒေဝဒူတာနုယုဉ္ဇနဋ္ဌာနုပက္ကမကမ္မဒဿနတ္ထံ။ ဣမိနာ ဟိ ကမ္မေန အယံ သတ္တော နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အထ နံ တတ္ထ ယမော ရာဇာ ဒေဝဒူတေ သမနုယုဉ္ဇတိ။ တတ္ထ **ကာယေန ဒုစ္စရိတံ စရတီ**တိ ကာယဒွါရေန တိဝိဓံ ဒုစ္စရိတံ စရတိ။ **ဝါစာယာ**တိ ဝစီဒွါရေန စတုဗ္ဗိဓံ ဒုစ္စရိတံ စရတိ။ **မနသာ**တိ မနောဒွါရေန တိဝိဓံ ဒုစ္စရိတံ စရတိ။

တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာတိ ဧတ္ထ ဧကစ္စေ ထေရာ “နိရယပါလာ နာမ နတ္ထိ၊ ယန္တရူပံ ဝိယ ကမ္မမေဝ ကာရဏံ ကာရေတီ”တိ ဝဒန္တိ။ တံ “အတ္ထိ နိရယေ နိရယပါလာတိ၊ အာမန္တာ။ အတ္ထိ စ ကာရဏိကာ”တိအာဒိနာ နယေန အဘိဓမ္မေ[1] ပဋိသေဓိတမေဝ။ ယထာ ဟိ မနုဿလောကေ ကမ္မကာရဏကာရကာ အတ္ထိ၊ ဧဝမေဝ နိရယေ နိရယပါလာ အတ္ထီတိ။ **ယမဿ ရညော**တိ ယမရာဇာ နာမ ဝေမာနိကပေတရာဇာ။ ဧကသ္မိံ ကာလေ ဒိဗ္ဗဝိမာနေ ဒိဗ္ဗကပ္ပရုက္ခဒိဗ္ဗဥယျာနဒိဗ္ဗနာဋကာဒိသဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝတိ, ဧကသ္မိံ ကာလေ ကမ္မဝိပါကံ၊ ဓမ္မိကော ရာဇာ၊ န စေသ ဧကောဝ ဟောတိ၊ စတူသု ပန ဒွါရေသု စတ္တာရော ဇနာ ဟောန္တိ။ **အမတ္တေယျော**တိ မာတု ဟိတော မတ္တေယျော၊ မာတရိ သမ္မာ ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။ န မတ္တေယျောတိ အမတ္တေယျော၊ မာတရိ မိစ္ဆာ ပဋိပန္နောတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဗြဟ္မညော**တိ ဧတ္ထ စ ခီဏာသဝါ ဗြာဟ္မဏာ နာမ၊ တေသု မိစ္ဆာ ပဋိပန္နော အဗြဟ္မညော နာမ။

သမနုယုဉ္ဇတီတိ အနုယောဂဝတ္တံ အာရောပေန္တော ပုစ္ဆတိ၊ လဒ္ဓိံ ပတိဋ္ဌာပေန္တော ပန **သမနုဂ္ဂါဟတိ** နာမ၊ ကာရဏံ ပုစ္ဆန္တော **သမနုဘာသတိ** နာမ။ **နာဒ္ဒသ**န္တိ အတ္တနော သန္တိကေ ပဟိတဿ ကဿစိ ဒေဝဒူတဿ အဘာဝံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝဒတိ။

အထ နံ ယမော “နာယံ ဘာသိတဿ အတ္ထံ သလ္လက္ခေတီ”တိ ဉတွာ အတ္ထံ သလ္လက္ခာပေတုကာမော **အမ္ဘော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဇိဏ္ဏ**န္တိ ဇရာဇိဏ္ဏံ။ **ဂေါပါနသိဝင်္က**န္တိ ဂေါပါနသီ ဝိယ ဝင်္ကံ။ **ဘောဂ္ဂ**န္တိ ဘဂ္ဂံ။ ဣမိနာပိဿ ဝင်္ကဘာဝမေဝ ဒီပေတိ။ **ဒဏ္ဍပရာယဏ**န္တိ ဒဏ္ဍပဋိသရဏံ ဒဏ္ဍဒုတိယံ။ **ပဝေဓမာန**န္တိ ကမ္ပမာနံ။ **အာတုရ**န္တိ ဇရာတုရံ။ **ခဏ္ဍဒန္တ**န္တိ ဇရာနုဘာဝေန ခဏ္ဍိတဒန္တံ။ **ပလိတကေသ**န္တိ ပဏ္ဍရကေသံ။ **ဝိလူန**န္တိ လုဉ္စိတွာ ဂဟိတကေသံ

၁-အဘိ ၄-၄၃၀-ပိဋ္ဌေ။

viya khallāṭaṁ[1]. **Khallitasiranti**[2] mahākhallāṭasīsaṁ[3]. **Valitanti** sañjātavaliṁ. **Tilakāhatagattanti** setatilakakāḷatilakehi vikiṇṇasarīraṁ. **Jarādhammo**ti jarāsabhāvo, aparimutto jarāya, jarā[4] nāma mayhaṁ abbhantareyeva pavattatīti. Parato **byādhidhammo maraṇadhammo**ti padadvayepi eseva nayo.

Paṭhamaṁ devadūtaṁ samanuyuñjitvāti ettha jarājiṇṇasatto atthato evaṁ vadati nāma "passatha bho ahampi tumhe viya taruṇo ahosiṁ ūrubalī bāhubalī javasampanno, tassa me tā balajavasampattiyo antarahitā, vijjamānāpi me hatthapādā hatthapādakiccaṁ na karonti, jarāyampi aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi jarāya aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi jarā āgamissati. Iti tassā pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā"ti. Tenevesa devadūto nāma jāto. **Ābādhikan**ti bādhikaṁ. **Dukkhitan**ti dukkhappattaṁ. **Bāḷhagilānan**ti adhimattagilānaṁ.

Dutiyaṁ devadūtanti etthapi gilānasatto atthato evaṁ vadati nāma "passatha bho ahampi tumhe viya nirogo ahosiṁ, somhi etarahi byādhinā abhihato, sake muttakarīse palipanno uṭṭhātumpi na sakkomi. Vijjamānāpi me hatthapādā hatthapādakiccaṁ na karonti, byādhitomhi aparimuttatāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi byādhito aparimuttāva. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi byādhi āgamissati. Iti tassa pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā"ti. Tenevesa devadūto nāma jāto.

Ekāhamatanti-ādīsu ekāhaṁ matassa assāti ekāhamato, taṁ ekāhamataṁ. Parato padadvayepi eseva nayo. Bhastā viya vāyunā uddhaṁ jīvitapariyādānā yathākkamaṁ samuggatena sūnabhāvena uddhumātattā **uddhumātakaṁ**. Vinīlo vuccati viparibhinna vaṇṇo, vinīlova vinīlako, taṁ **vinīlakaṁ**. Paṭikūlattā vā kucchitaṁ vinīlanti vinīlakaṁ. **Vipubbakan**ti vissandamānapubbakaṁ, paribhinnaṭṭhānehi paggharitena pubbena palimakkhitanti attho.

1. Khallāṭasīso (Mahāniddese Jarāsuttavaṇṇanāyaṁ) 2. Khalitaṁ siroti (Sī)
3. Mahākhallitasīsaṁ (Mahāniddese Jarāsuttavaṇṇanāyaṁ) 4. Jarājiṇṇaṁ (Ka)

ဝိယ ခလ္လာဋံ[၁]။ **ခလ္လိတသိရန္တိ**[၂] မဟာခလ္လာဋသီသံ[၃]။ **ဝလိတန္တိ** သဉ္ဇာတဝလိံ။ **တိလကာဟတဂတ္တန္တိ** သေတတိလကကာဠတိလကေဟိ ဝိကိဏ္ဏသရီရံ။ **ဇရာဓမ္မော**တိ ဇရာသဘာဝေါ၊ အပရိမုတ္တော ဇရာယ၊ ဇရာ[၄] နာမ မယှံ အဗ္ဘန္တရေယေဝ ပဝတ္တတီတိ။ ပရတော **ဗျာဓိဓမ္မော မရဏဓမ္မော**တိ ပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

ပဌမံ ဒေဝဒူတံ သမနုယုဉ္ဇိတွာတိ ဧတ္ထ ဇရာဇိဏ္ဏသတ္တော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ “ပဿထ ဘော အဟမ္ပိ တုမှေ ဝိယ တရုဏော အဟောသိံ ဦရုဗလီ ဗာဟုဗလီ ဇဝသမ္ပန္နော၊ တဿ မေ တာ ဗလဇဝသမ္ပတ္တိယော အန္တရဟိတာ၊ ဝိဇ္ဇမာနာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ ဟတ္ထပါဒကိစ္စံ န ကရောန္တိ၊ ဇရာယမ္ပိ အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ ဇရာယ အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ ဇရာ အာဂမိဿတိ။ ဣတိ တဿာ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေဝေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။ **အာဗာဓိကန္တိ** ဗာဓိကံ။ **ဒုက္ခိတန္တိ** ဒုက္ခပ္ပတ္တံ။ **ဗာဠှဂိလာနန္တိ** အဓိမတ္တဂိလာနံ။

ဒုတိယံ ဒေဝဒူတန္တိ ဧတ္ထာပိ ဂိလာနသတ္တော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ “ပဿထ ဘော အဟမ္ပိ တုမှေ ဝိယ နိရောဂေါ အဟောသိံ၊ သောမှိ ဧတရဟိ ဗျာဓိနာ အဘိဟတော၊ သကေ မုတ္တကရီသေ ပလိပန္နော ဥဋ္ဌာတုမ္ပိ န သက္ကောမိ။ ဝိဇ္ဇမာနာပိ မေ ဟတ္ထပါဒါ ဟတ္ထပါဒကိစ္စံ န ကရောန္တိ၊ ဗျာဓိတောမှိ အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ ဗျာဓိတော အပရိမုတ္တာဝ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ ဗျာဓိ အာဂမိဿတိ။ ဣတိ တဿ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ”တိ။ တေနေဝေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။

ဧကာဟမတန္တိအာဒီသု ဧကာဟံ မတဿ အဿာတိ ဧကာဟမတော၊ တံ ဧကာဟမတံ။ ပရတော ပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဘသ္တာ ဝိယ ဝါယုနာ ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ ယထာက္ကမံ သမုဂ္ဂတေန သူနဘာဝေန ဥဒ္ဓုမာတတ္တာ **ဥဒ္ဓုမာတကံ**။ ဝိနီလော ဝုစ္စတိ ဝိပရိဘိန္နဝဏ္ဏော၊ ဝိနီလောဝ ဝိနီလကော၊ တံ **ဝိနီလကံ**။ ပဋိကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ ဝိနီလန္တိ ဝိနီလကံ။ **ဝိပုဗ္ဗကန္တိ** ဝိဿန္ဒမာနပုဗ္ဗကံ၊ ပရိဘိန္နဋ္ဌာနေဟိ ပဂ္ဃရိတေန ပုဗ္ဗေန ပလိမက္ခိတန္တိ အတ္ထော။

၁-ခလ္လာဋသီသော (မဟာနိဒ္ဒေသေ ဇရာသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ) ၂-ခလိတံ သိရောတိ (သီ)
၃-မဟာခလ္လိတသီသံ (မဟာနိဒ္ဒေသေ ဇရာသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ) ၄-ဇရာဇိဏ္ဏံ (က)

Tatiyaṁ devadūtanti ettha matakasatto atthato evaṁ vadati nāma "passatha bho maṁ āmakasusāne chaḍḍitaṁ uddhumātakādibhāvappattaṁ, maraṇatomhi aparimutta tāya ediso jāto. Na kho panāhameva, tumhepi maraṇato aparimuttā. Yatheva hi mayhaṁ, evaṁ tumhākampi maraṇaṁ āgamissati. Iti tassa pure āgamanāva kalyāṇaṁ karothā"ti. Tenevesa devadūto nāma jāto.

Imaṁ pana devadūtānuyogaṁ ko labhati, ko na labhati? Yena tāva bahu pāpaṁ kataṁ, so gantvā niraye nibbattatiyeva. Yena pana parittaṁ pāpaṁ kataṁ, so labhati. Yathā hi sabhaṇḍaṁ coraṁ gahetvā kattabbameva karonti na vinicchinanti. Anuvijjitvā gahitaṁ pana vinicchayaṭṭhānaṁ nayanti, so vinicchayaṁ labhati. Evaṁsampadametaṁ. Parittapāpakammā hi attano dhammatāyapi saranti, sārīyamānāpi saranti.

Tattha **dīghajayantadamiḷo**[1] nāma attano dhammatāya sari. So kira damiḷo Sumanagirimahāvihāre ākāsacetiyaṁ rattapaṭena[2] pūjesi, atha niraye Ussadasāmante nibbatto aggijālasaddaṁ sutvāva attanā pūjitapaṭaṁ anussari, so gantvā sagge nibbatto. Aparopi puttassa daharabhikkhuno khalisāṭakaṁ dento pādamūle ṭhapesi, maraṇa kālamhi paṭapaṭāti sadde nimittaṁ gaṇhi, sopi ussadasāmante nibbatto jālasaddena taṁ sāṭakaṁ anussaritvā sagge nibbatto. Evaṁ tāva attano dhammatāya kusalaṁ kammaṁ saritvā sagge nibbattatīti.

Attano dhammatāya asarante pana tayo devadūte pucchati. Tattha koci paṭhamena devadūtena sarati, koci dutiyatatiyehi, koci tīhipi nassarati. Taṁ Yamo rājā disvā sayaṁ sāreti. Eko kira amacco sumanapupphakumbhena mahācetiyaṁ pūjetvā Yamassa pattiṁ adāsi, taṁ akusalakammena niraye nibbattaṁ yamassa santikaṁ nayiṁsu. Tasmiṁ tīhipi devadūtehi kusalaṁ asarante Yamo sayaṁ olokento disvā "nanu tvaṁ mahācetiyaṁ sumanapupphakumbhena pūjetvā mayhaṁ pattiṁ adāsī"ti sāresi, so tasmiṁ kāle saritvā devalokaṁ

1. Dīghajantudamiḷo (Sī)
2. Ākāsacetiyaṁ rattapaṭṭena (Sī, Syā), ākāsacetiye rattapaṭaṁ (Ka)

တတိယံ ဒေဝဒူတန္တိ ဧတ္ထ မတကသတ္တော အတ္ထတော ဧဝံ ဝဒတိ နာမ "ပဿထ ဘော မံ အာမကသုသာနေ ဆဍ္ဍိတံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝပ္ပတ္တံ၊ မရဏတောမှိ အပရိမုတ္တတာယ ဧဒိသော ဇာတော။ န ခေါ ပနာဟမေဝ၊ တုမှေပိ မရဏတော အပရိမုတ္တာ။ ယထေဝ ဟိ မယှံ၊ ဧဝံ တုမှာကမ္ပိ မရဏံ အာဂမိဿတိ။ ဣတိ တဿ ပုရေ အာဂမနာဝ ကလျာဏံ ကရောထာ"တိ။ တေနေဝေသ ဒေဝဒူတော နာမ ဇာတော။

ဣမံ ပန ဒေဝဒူတာနုယောဂံ ကော လဘတိ၊ ကော န လဘတိ? ယေန တာဝ ဗဟု ပါပံ ကတံ၊ သော ဂန္တွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိယေဝ။ ယေန ပန ပရိတ္တံ ပါပံ ကတံ၊ သော လဘတိ။ ယထာ ဟိ သဘဏ္ဍံ စောရံ ဂဟေတွာ ကတ္တဗ္ဗမေဝ ကရောန္တိ န ဝိနိစ္ဆိနန္တိ။ အနုဝိဇ္ဇိတွာ ဂဟိတံ ပန ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနံ နယန္တိ၊ သော ဝိနိစ္ဆယံ လဘတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမေတံ။ ပရိတ္တပါပကမ္မာ ဟိ အတ္တနော ဓမ္မတာယပိ သရန္တိ၊ သာရိယမာနာပိ သရန္တိ။

တတ္ထ **ဒီဃဇယန္တဒမိဠော**[1] နာမ အတ္တနော ဓမ္မတာယ သရိ။ သော ကိရ ဒမိဠော သုမနဂိရိမဟာဝိဟာရေ အာကာသစေတိယံ ရတ္တပဋေန[2] ပူဇေသိ၊ အထ နိရယေ ဥဿဒသာမန္တေ နိဗ္ဗတ္တော အဂ္ဂိဇာလသဒ္ဒံ သုတွာဝ အတ္တနာ ပူဇိတပဋံ အနုဿရိ၊ သော ဂန္တွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ အပရောပိ ပုတ္တဿ ဒဟရဘိက္ခုနော ခလိသာဋကံ ဒေန္တော ပါဒမူလေ ဌပေသိ၊ မရဏကာလမှိ ပဋပဋာတိ သဒ္ဒေ နိမိတ္တံ ဂဏှိ၊ သောပိ ဥဿဒသာမန္တေ နိဗ္ဗတ္တော ဇာလသဒ္ဒေန တံ သာဋကံ အနုဿရိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဧဝံ တာဝ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ကုသလံ ကမ္မံ သရိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ။

အတ္တနော ဓမ္မတာယ အသရန္တေ ပန တယော ဒေဝဒူတေ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ ကောစိ ပဌမေန ဒေဝဒူတေန သရတိ၊ ကောစိ ဒုတိယတတိယေဟိ၊ ကောစိ တီဟိပိ နဿရတိ။ တံ ယမော ရာဇာ ဒိသွာ သယံ သာရေတိ။ ဧကော ကိရ အမစ္စော သုမနပုပ္ဖကုမ္ဘေန မဟာစေတိယံ ပူဇေတွာ ယမဿ ပတ္တိံ အဒါသိ၊ တံ အကုသလကမ္မေန နိရယေ နိဗ္ဗတ္တံ ယမဿ သန္တိကံ နယိံသု။ တသ္မိံ တီဟိပိ ဒေဝဒူတေဟိ ကုသလံ အသရန္တေ ယမော သယံ ဩလောကေန္တော ဒိသွာ "နနု တွံ မဟာစေတိယံ သုမနပုပ္ဖကုမ္ဘေန ပူဇေတွာ မယှံ ပတ္တိံ အဒါသီ"တိ သာရေသိ၊ သော တသ္မိံ ကာလေ သရိတွာ ဒေဝလောကံ

၁-ဒီဃဇန္တုဒမိဠော (သီ)
၂-အာကာသစေတိယံ ရတ္တပဋ္ဋေန (သီ၊ သျာ)၊ အာကာသစေတိယေ ရတ္တပဋံ (က)

gato. Yamo pana sayaṁ oloketvāpi apassanto "mahādukkhaṁ nāma anubhavissati ayaṁ satto"ti tuṇhī ahosi.

Tattaṁ ayokhilanti tigāvutaṁ attabhāvaṁ sampajjalitāya lohapathaviyā uttānakaṁ nipajjāpetvā dakkhiṇahatthe tālappamāṇaṁ ayasūlaṁ paveüenti, tathā vāmahatthādīsu. Yathā ca taṁ uttānakaṁ nipajjāpetvā, evaṁ urenapi vāmapassenapi dakkhiṇapassenapi nipajjāpetvā te taṁ kammakāraṇaṁ karontiyeva. **Saṁvesetvā**ti[1] jalitāya lohapathaviyā tigāvutaṁ attabhāvaṁ nipajjāpetvā. **Kuṭhārīhī**ti mahatīhi gehassa ekapakkhacchadanamattāhi kuṭhārīhi tacchanti, lohitaṁ nadī hutvā sandati, lohapathavito jālā uṭṭhahitvā tacchitaṭṭhānaṁ gaṇhāti[2], mahādukkhaṁ uppajjati. Tacchantā pana suttāhataṁ karitvā dāruṁ[3] viya aṭṭhaṁsampi chaḷaṁsampi karonti. **Vāsīhī**ti mahāsuppappamāṇāhi vāsīhi. **Rathe yojetvā**ti saddhiṁ yugayottapakkharathacakkakubbarapājanehi sabbato pajjalite rathe yojetvā. **Mahantan**ti mahākūṭāgārappamāṇaṁ. **Āropentī**ti sampa jjalitehi ayamuggarehi pothentā āropenti. **Sakimpi uddhan**ti supakkuthitāya ukkhaliyā pakkhittataṇḍulā viya uddhamadhotiriyañca gacchati. **Mahāniraye**ti Avīcimahānirayamhi.

Bhāgaso mitoti bhāge ṭhapetvā vibhatto. **Pariyanto**ti parikkhitto. **Ayasā**ti upari ayapaṭṭena chādito. **Samantā yojanasataṁ, pharitvā tiṭṭhatī**ti evaṁ pharitvā tiṭṭhati, yathā taṁ samantā yojanasate ṭhatvā olokentassa akkhīni yamakagoḷakā viya nikkhamanti.

Hīnakāyūpagāti hīnaṁ kāyaṁ upagatā hutvā. **Upādāne**ti taṇhādiṭṭhiggahaṇe. **Jātimaraṇasambhave**ti jātiyā ca maraṇassa ca kāraṇabhūte. **Anupādā**ti catūhi upādānehi anupādiyitvā. **Jātimaraṇasaṅkhaye**ti jātimaraṇasaṅkhayasaṅkhāte nibbāne vimuccanti. **Diṭṭhadhammābhinibbutā**ti diṭṭhadhamme imasmiṁyeva attabhāve sabbakilesanibbānena nibbutā. **Sabbadukkhaṁ upaccagun**ti sakalavaṭṭadukkhaṁ atikkantā.

---

1. Saṁkaḍḍhitvāti (Ka) 2. Gaṇhanti (Sī) 3. Dāru (Sī)

ဂတော။ ယမော ပန သယံ ဩလောကေတွာပိ အပဿန္တော "မဟာဒုက္ခံ နာမ အနုဘဝိဿတိ အယံ သတ္တော"တိ တုဏှီ အဟောသိ။

တတ္တံ အယောခိလန္တိ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ သမ္ပဇ္ဇလိတာယ လောဟပထဝိယာ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထေ တာလပ္ပမာဏံ အယသူလံ ပဝေသေန္တိ၊ တထာ ဝါမဟတ္ထာဒီသု။ ယထာ စ တံ ဥတ္တာနကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ၊ ဧဝံ ဥရေနပိ ဝါမပဿေနပိ ဒက္ခိဏပဿေနပိ နိပဇ္ဇာပေတွာ တေ တံ ကမ္မကာရဏံ ကရောန္တိယေဝ။ **သံဝေသေတွာ**တိ[၁] ဇလိတာယ လောဟပထဝိယာ တိဂါဝုတံ အတ္တဘာဝံ နိပဇ္ဇာပေတွာ။ **ကုဌာရီဟီ**တိ မဟတီဟိ ဂေဟဿ ဧကပက္ခစ္ဆဒနမတ္တာဟိ ကုဌာရီဟိ တစ္ဆန္တိ၊ လောဟိတံ နဒီ ဟုတွာ သန္ဒတိ၊ လောဟပထဝိတော ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတွာ တစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂဏှာတိ[၂]၊ မဟာဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တစ္ဆန္တာ ပန သုတ္တာဟတံ ကရိတွာ ဒါရုံ[၃] ဝိယ အဋ္ဌံသမ္ပိ ဆဠံသမ္ပိ ကရောန္တိ။ **ဝါသီဟီ**တိ မဟာသုပ္ပပ္ပမာဏာဟိ ဝါသီဟိ။ **ရထေ ယောဇေတွာ**တိ သဒ္ဓိံ ယုဂယောတ္တပက္ခရရထစက္ကကုဗ္ဗရပါဇနေဟိ သဗ္ဗတော ပဇ္ဇလိတေ ရထေ ယောဇေတွာ။ **မဟန္တ**န္တိ မဟာကူဋာဂါရပ္ပမာဏံ။ **အာရောပေန္တီ**တိ သမ္ပဇ္ဇလိတေဟိ အယမုဂ္ဂရေဟိ ပေါထေန္တာ အာရောပေန္တိ။ **သကိမ္ပိ ဥဒ္ဓ**န္တိ သုပက္ကုထိတာယ ဥက္ခလိယာ ပက္ခိတ္တတဏ္ဍုလာ ဝိယ ဥဒ္ဓမဓောတိရိယဉ္စ ဂစ္ဆတိ။ **မဟာနိရယေ**တိ အဝီစိမဟာနိရယမှိ။

ဘာဂသော မိတောတိ ဘာဂေ ဌပေတွာ ဝိဘတ္တော။ **ပရိယန္တော**တိ ပရိက္ခိတ္တော။ **အယသာ**တိ ဥပရိ အယပဋ္ဋေန ဆာဒိတော။ **သမန္တာ ယောဇနသတံ၊ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတီ**တိ ဧဝံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ ယထာ တံ သမန္တာ ယောဇနသတေ ဌတွာ ဩလောကေန္တဿ အက္ခီနိ ယမကဂေါဠကာ ဝိယ နိက္ခမန္တိ။

ဟီနကာယူပဂါတိ ဟီနံ ကာယံ ဥပဂတာ ဟုတွာ။ **ဥပါဒါနေ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဂ္ဂဟဏေ။ **ဇာတိမရဏသမ္ဘဝေ**တိ ဇာတိယာ စ မရဏဿ စ ကာရဏဘူတေ။ **အနုပါဒါ**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ အနုပါဒိယိတွာ။ **ဇာတိမရဏသင်္ခယေ**တိ ဇာတိမရဏသင်္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ဝိမုစ္စန္တိ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိနိဗ္ဗုတာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ သဗ္ဗကိလေသနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတာ။ **သဗ္ဗဒုက္ခံ ဥပစ္စဂု**န္တိ သကလဝဋ္ဋဒုက္ခံ အတိက္ကန္တာ။

၁-သံကဍ္ဎိတွာတိ (က) ၂-ဂဏှန္တိ (သီ) ၃-ဒါရု (သီ)

7. Catumahārājasuttavaṇṇanā

37. Sattame **amaccā pārisajjā**ti paricārikadevatā. **Imaṁ lokaṁ anuvicarantī**ti aṭṭhamīdivase kira Sakko devarājā cattāro mahārājāno[1] āṇāpeti “tātā ajja aṭṭhamīdivase manussalokaṁ[2] anuvicaritvā puññāni karontānaṁ nāmagottaṁ uggaṇhitvā āgacchathā”ti. Te gantvā attano paricārake pesenti “gacchatha tātā manussalokaṁ vicaritvā puññakāra kānaṁ nāmagottāni suvaṇṇapaṭṭe likhitvā ānethā”ti. Te tathā karonti. Tena vuttaṁ “imaṁ lokaṁ anuvicarantī”ti. **Kacci bahū**ti-ādi tesaṁ upaparikkhākāradassanatthaṁ vuttaṁ. Evaṁ upaparikkhantā hi Te anuvicaranti. Tattha **uposathaṁ upavasantī**ti māsassa aṭṭha vāre uposathaṅgāni adhiṭṭhahanti. **Paṭijāgarontī**ti paṭijāgara-uposathakammaṁ nāma karonti. Taṁ karontā ekasmiṁ addhamāse catunnaṁ uposathadivasānaṁ paccuggamanānuggamanavasena karonti. Pañcamī-uposathaṁ paccuggacchantā catutthiyaṁ uposathikā honti, anugacchantā chaṭṭhiyaṁ. Aṭṭhamī-uposathaṁ paccuggacchantā sattamiyaṁ, anugacchantā navamiyaṁ. Cātuddasiṁ paccuggacchantā terasiyaṁ, pannarasī-uposathaṁ anugacchantā pāṭipade uposathikā honti. **Puññāni karontī**ti saraṇagamananiccasīlapupphapūjādhammassavanapadīpasahassa-āropanavihārakaraṇādīni nānappakārāni puññāni karonti. Te evaṁ anuvicaritvā puññakammakārakānaṁ nāmagottāni sovaṇṇamaye paṭṭe likhitvā āharitvā catunnaṁ mahārājānaṁ denti. **Puttā imaṁ lokaṁ anuvicarantī**ti catūhi mahārājehi purimanayeneva pahitattā anuvicaranti. **Tadahū**ti taṁdivasaṁ. **Uposathe**ti uposathadivase.

Sace bhikkhave appakā hontīti catunnaṁ mahārājānaṁ amaccā pārisajjā tā tā gāmanigamarājadhāniyo upasaṅkamanti, tato taṁ upanissāya adhivatthā devatā “mahā rājānaṁ amaccā āgatā”ti paṇṇākāraṁ gahetvā tesaṁ santikaṁ gacchanti. Te paṇṇākāraṁ gahetvā “kacci nu kho mārisā bahū manussā matteyyā”ti vuttanayena manussānaṁ puññapaṭipattiṁ pucchitvā “āma mārisa imasmiṁ gāme asuko ca asuko ca puññāni karontī”ti vutte tesaṁ nāmagottaṁ likhitvā

1. Mahārāje (Sī)
2. Manussaloke (Ka)

၇-စတုမဟာရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ**တိ ပရိစာရိကဒေဝတာ။ **ဣမံ လောကံ အနုဝိစရန္တီ**တိ အဋ္ဌမီဒိဝသေ ကိရ သက္ကော ဒေဝရာဇာ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော[1] အာဏာပေတိ “တာတာ အဇ္ဇ အဋ္ဌမီဒိဝသေ မနုဿလောကံ[2] အနုဝိစရိတွာ ပုညာနိ ကရောန္တာနံ နာမဂေါတ္တံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ အာဂစ္ဆထာ”တိ။ တေ ဂန္တွာ အတ္တနော ပရိစာရကေ ပေသေန္တိ “ဂစ္ဆထ တာတာ မနုဿလောကံ ဝိစရိတွာ ပုညကာရကာနံ နာမဂေါတ္တာနိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ လိခိတွာ အာနေထာ”တိ။ တေ တထာ ကရောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမံ လောကံ အနုဝိစရန္တီ”တိ။ **ကစ္စိ ဗဟူ**တိအာဒိ တေသံ ဥပပရိက္ခာကာရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ဥပပရိက္ခန္တာ ဟိ တေ အနုဝိစရန္တိ။ တတ္ထ **ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တီ**တိ မာသဿ အဋ္ဌ ဝါရေ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌဟန္တိ။ **ပဋိဇာဂရောန္တီ**တိ ပဋိဇာဂရဥပေါသထကမ္မံ နာမ ကရောန္တိ။ တံ ကရောန္တာ ဧကသ္မိံ အဒ္ဓမာသေ စတုန္နံ ဥပေါသထဒိဝသာနံ ပစ္စုဂ္ဂမနာနုဂ္ဂမနဝသေန ကရောန္တိ။ ပဉ္စမီဥပေါသထံ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆန္တာ စတုတ္ထိယံ ဥပေါသထိကာ ဟောန္တိ၊ အနုဂစ္ဆန္တာ ဆဋ္ဌိယံ။ အဋ္ဌမီဥပေါသထံ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆန္တာ သတ္တမိယံ၊ အနုဂစ္ဆန္တာ နဝမိယံ။ စာတုဒ္ဒသိံ ပစ္စုဂ္ဂစ္ဆန္တာ တေရသိယံ၊ ပန္နရသီဥပေါသထံ အနုဂစ္ဆန္တာ ပါဋိပဒေ ဥပေါသထိကာ ဟောန္တိ။ **ပုညာနိ ကရောန္တီ**တိ သရဏဂမနနိစ္စသီလပုပ္ဖပူဇာဓမ္မဿဝနပဒီပသဟဿအာရောပနဝိဟာရကရဏာဒီနိ နာနပ္ပကာရာနိ ပုညာနိ ကရောန္တိ။ တေ ဧဝံ အနုဝိစရိတွာ ပုညကမ္မကာရကာနံ နာမဂေါတ္တာနိ သောဝဏ္ဏမယေ ပဋ္ဋေ လိခိတွာ အာဟရိတွာ စတုန္နံ မဟာရာဇာနံ ဒေန္တိ။ **ပုတ္တာ ဣမံ လောကံ အနုဝိစရန္တီ**တိ စတူဟိ မဟာရာဇေဟိ ပုရိမနယေနေဝ ပဟိတတ္တာ အနုဝိစရန္တိ။ **တဒဟူ**တိ တံဒိဝသံ။ **ဥပေါသထေ**တိ ဥပေါသထဒိဝသေ။

သစေ ဘိက္ခဝေ အပ္ပကာ ဟောန္တီတိ စတုန္နံ မဟာရာဇာနံ အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ တာ တာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော ဥပသင်္ကမန္တိ၊ တတော တံ ဥပနိဿာယ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ “မဟာရာဇာနံ အမစ္စာ အာဂတာ”တိ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ တေသံ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တိ။ တေ ပဏ္ဏာကာရံ ဂဟေတွာ “ကစ္စိ နု ခေါ မာရိသာ ဗဟူ မနုဿာ မတ္တေယျာ”တိ ဝုတ္တနယေန မနုဿာနံ ပုညပဋိပတ္တိံ ပုစ္ဆိတွာ “အာမ မာရိသ ဣမသ္မိံ ဂါမေ အသုကော စ အသုကော စ ပုညာနိ ကရောန္တီ”တိ ဝုတ္တေ တေသံ နာမဂေါတ္တံ လိခိတွာ

၁-မဟာရာဇေ (သီ)
၂-မနုဿလောကေ (က)

aññattha gacchanti. Atha cātuddasiyaṁ catunnaṁ mahārājānaṁ puttāpi tameva suvaṇṇapaṭṭaṁ gahetvā teneva nayena anuvicarantā nāmagottāni likhanti. Tadahuposathe pannarase cattāropi mahārājāno teneva nayena tasmiṁyeva supaṇṇapaṭṭe nāmagottāni likhanti. Te suvaṇṇapaṭṭaparimāṇeneva "imasmiṁ kāle manussā appakā, imasmiṁ kāle bahukā"ti jānanti. Taṁ sandhāya "sace bhikkhave appakā honti manussā"ti-ādi vuttaṁ. **Devānaṁ Tāvatiṁsānan**ti paṭhamaṁ abhinibbatte tettiṁsa devaputte upādāya evaṁladdhanāmānaṁ. Tesaṁ pana uppattikathā Dīghanikāye Sakkapañhasuttavaṇṇanāya[1] vitthāritā. **Tenā**ti tena ārocanena, tena vā puññakārakānaṁ appakabhāvena. **Dibbā vata bho kāyā parihāyissantī**ti navanavānaṁ devaputtānaṁ apātubhāvena devakāyā parihāyissanti, ramaṇīyaṁ dasayojanasahassaṁ devanagaraṁ suññaṁ bhavissati. **Paripūrissanti asura kāyā**ti cattāro apāyā paripūrissanti. Iminā[2] "mayaṁ paripuṇṇe devanagare devasaṁghamajjhe nakkhattaṁ kīḷituṁ na labhissāmā"ti anattamanā honti. Sukkapakkhepi imināva upāyena attho veditabbo.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Sakko Devānamindoti attano Sakkadevarājakālaṁ sandhāya katheti. Ekassa vā Sakkassa ajjhāsayaṁ gahetvā kathetīti vuttaṁ. **Anunayamāno**ti[3] anubodhayamāno. **Tāyaṁ velāya**nti tasmiṁ kāle.

Pāṭihāriyapakkhañcāti ettha pāṭihāriyapakkho nāma antovasse temāsaṁ nibaddhuposatho, taṁ asakkontassa dvinnaṁ pavāraṇānaṁ antare ekamāsaṁ nibaddhuposatho, tampi asakkontassa paṭhamapavāraṇato paṭṭhāya eko addhamāso pāṭihāriyapakkhoyeva nāma. **Aṭṭhaṅgasusamāgatan**ti aṭṭhahi guṇaṅgehi samannāgataṁ. **Yopissa mādiso naro**ti yopi satto mādiso bhaveyya. Sakkopi kira vuttappakārassa uposathakammassa guṇaṁ jānitvā dve devalokasampattiyo pahāya māsassa aṭṭha vāre uposathaṁ upavasati. Tasmā evamāha. Aparo nayo—**yopissa mādiso naro**ti yopi satto mādiso assa, mayā

1. Mahāgovindasuttavaṇṇanāya (Sī) Dī-Ṭṭha 2. 302 piṭṭhe. 2. Iti (Sī)
3. Anasaññāyamānoti (Sī)

အညတ္ထ ဂစ္ဆန္တိ။ အထ စာတုဒ္ဒသိယံ စတုန္နံ မဟာရာဇာနံ ပုတ္တာပိ တမေဝ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ ဂဟေတွာ တေနေဝ နယေန အနုဝိစရန္တာ နာမဂေါတ္တာနိ လိခန္တိ။ တဒဟုပေါသထေ ပန္နရသေ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော တေနေဝ နယေန တသ္မိံယေဝ သုပဏ္ဏပဋ္ဋေ နာမဂေါတ္တာနိ လိခန္တိ။ တေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋပရိမာဏေ-နေဝ “ဣမသ္မိံ ကာလေ မနုဿာ အပ္ပကာ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ ဗဟုကာ”တိ ဇာနန္တိ။ တံ သန္ဓာယ “သစေ ဘိက္ခဝေ အပ္ပကာ ဟောန္တိ မနုဿာ”တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ **ဒေဝါနံ တာဝတိံသာန**န္တိ ပဌမံ အဘိနိဗ္ဗတ္တေ တေတ္တိံသ ဒေဝ-ပုတ္တေ ဥပါဒါယ ဧဝံလဒ္ဓနာမာနံ။ တေသံ ပန ဥပ္ပတ္တိကထာ ဒီဃနိကာယေ သက္ကပဉှသုတ္တဝဏ္ဏနာယ[1] ဝိတ္ထာရိတာ။ **တေနာ**တိ တေန အာရောစနေန၊ တေန ဝါ ပုညကာရကာနံ အပ္ပကဘာဝေန။ **ဒိဗ္ဗာ ဝတ ဘော ကာယာ ပရိဟာယိဿန္တီ**တိ နဝနဝါနံ ဒေဝပုတ္တာနံ အပါတုဘာဝေန ဒေဝကာယာ ပရိဟာယိဿန္တိ၊ ရမဏီယံ ဒသယောဇနသဟဿံ ဒေဝနဂရံ သုညံ ဘဝိဿတိ။ **ပရိပူရိဿန္တိ အသုရကာယာ**တိ စတ္တာရော အပါယာ ပရိပူရိဿန္တိ။ ဣမိနာ[2] “မယံ ပရိပုဏ္ဏေ ဒေဝနဂရေ ဒေဝသံဃမဇ္ဈေ နက္ခတ္တံ ကီဠိတုံ န လဘိဿာ-မာ”တိ အနတ္တမနာ ဟောန္တိ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဣမိနာဝ ဥပါယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒောတိ အတ္တနော သက္ကဒေဝရာဇ-ကာလံ သန္ဓာယ ကထေတိ။ ဧကဿ ဝါ သက္ကဿ အဇ္ဈာသယံ ဂဟေတွာ ကထေတီတိ ဝုတ္တံ။ **အနုနယမာနော**တိ[3] အနုဗောဓယမာနော။ **တာယံ ဝေလာယ**န္တိ တသ္မိံ ကာလေ။

ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စာတိ ဧတ္ထ ပါဋိဟာရိယပက္ခော နာမ အန္တောဝဿေ တေမာသံ နိဗဒ္ဓုပေါသထော၊ တံ အသက္ကောန္တဿ ဒွိန္နံ ပဝါရဏာနံ အန္တရေ ဧကမာသံ နိဗဒ္ဓုပေါသထော၊ တမ္ပိ အသက္ကောန္တဿ ပဌမပဝါရဏတော ပဋ္ဌာယ ဧကော အဍ္ဎမာသော ပါဋိဟာရိယပက္ခောယေဝ နာမ။ **အဋ္ဌင်္ဂသုသမာ-ဂတ**န္တိ အဋ္ဌဟိ ဂုဏင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ။ **ယောပိဿ မာဒိသော နရော**တိ ယောပိ သတ္တော မာဒိသော ဘဝေယျ။ သက္ကောပိ ကိရ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဥပေါသထ-ကမ္မဿ ဂုဏံ ဇာနိတွာ ဒွေ ဒေဝလောကသမ္ပတ္တိယော ပဟာယ မာသဿ အဋ္ဌ ဝါရေ ဥပေါသထံ ဥပဝသတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ အပရော နယော— **ယောပိဿ မာဒိသော နရော**တိ ယောပိ သတ္တော မာဒိသော အဿ၊ မယာ

၁-မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာယ (သီ) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဣတိ (သီ)
၃-အနသညာယမာနောတိ (သီ)

pattaṁ sampattiṁ[1] pāpuṇituṁ iccheyyāti attho. Sakkā hi evarūpena uposathakammena Sakkasampattiṁ pāpuṇitunti ayamettha adhippāyo.

Vusitavāti vutthavāso. **Katakaraṇīyo**ti catūhi maggehi kattabbakiccaṁ katvā ṭhito. **Ohitabhāro**ti khandhabhārakilesabhāra-abhisaṅkhārabhāre otāretvā ṭhito. **Anuppattasadattho**ti sadattho vuccati arahattaṁ, taṁ anuppatto. **Parikkhīṇabhavasaṁyojano**ti yena saṁyojanena baddho bhavesu ākaḍḍhīyati, tassa khīṇattā parikkhīṇabhavasaṁyo jano. **Sammadaññā vimutto**ti hetunā nayena kāraṇena jānitvā vimutto. **Kallaṁ vacanā yā**ti yuttaṁ vattuṁ.

Yopissa mādiso naroti yopi mādiso khīṇāsavo assa, sopi evarūpaṁ uposathaṁ upavaseyyāti uposathakammassa guṇaṁ jānanto evaṁ vadeyya. Aparo nayo—**yopissa mādiso naro**ti yopi satto mādiso assa, mayā pattaṁ sampattiṁ pāpuṇituṁ iccheyyāti attho. Sakkā hi evarūpena uposathakammena khīṇāsavasampattiṁ pāpuṇitunti ayamettha adhippāyo. Aṭṭhamaṁ uttānatthameva.

9. Sukhumālasuttavaṇṇanā

39. Navame **sukhumālo**ti niddukkho. **Paramasukhumālo**ti paramaniddukkho. **Accantasukhumālo**ti satataniddukkho. Imaṁ Bhagavā Kapilapure nibbattakālato paṭṭhāya niddukkhabhāvaṁ gahetvā āha, cariyakāle pana tena anubhūtadukkhassa anto natthīti. **Ekatthā**ti ekissā pokkharaṇiyā. **Uppalaṁ vappatī**ti uppalaṁ ropeti[2]. Sā nīluppalavanasañchannā hoti. **Paduman**ti paṇḍarapadumaṁ. **Puṇḍarīkan**ti rattapadumaṁ. Evaṁ itarāpi dve padumapuṇḍarīkavanehi sañchannā honti. Bodhisattassa kira sattaṭṭhavassikakāle rājā amacce pucchi “taruṇadārakā katarakīḷikaṁ piyāyantī”ti. Udakakīḷikaṁ devāti. Tato rājā kuddālakammakārake sannipātetvā pokkharaṇiṭṭhānāni gaṇhāpesi. Atha Sakko devarājā āvajjento taṁ pavattiṁ ñatvā “na yutto mahāsattassa mānusakaparibhogo, dibbaparibhogo yutto”ti Vissakammaṁ āmantetvā “gaccha tāta, mahāsattassa kīḷābhūmiyaṁ pokkharaṇiyo māpehī”ti āha. Kīdisā

1. Mahāsampattiṁ (Syā, Ka) 2. Uppalaṁ pupphatīti nīluppalaṁ byāpīyati (Sī)

ပတ္တံ သမ္ပတ္တိံ[၁] ပါပုဏိတုံ ဣစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။ သက္ကာ ဟိ ဧဝရူပေန ဥပေါသထကမ္မေန သက္ကသမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိတုန္တိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

ဝုသိတဝါတိ ဝုတ္ထဝါသော။ **ကတကရဏီယော**တိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကတွာ ဌိတော။ **ဩဟိတဘာရော**တိ ခန္ဓဘာရကိလေသဘာရ-အဘိသင်္ခါရဘာရေ ဩတာရေတွာ ဌိတော။ **အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော**တိ သဒတ္ထော ဝုစ္စတိ အရဟတ္တံ၊ တံ အနုပ္ပတ္တော။ **ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော**တိ ယေန သံယောဇနေန ဗဒ္ဓေါ ဘဝေသု အာကဍ္ဎီယတိ၊ တဿ ခီဏတ္တာ ပရိက္ခီဏ-ဘဝသံယောဇနော။ **သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော**တိ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန ဇာနိတွာ ဝိမုတ္တော။ **ကလ္လံ ဝစနာယာ**တိ ယုတ္တံ ဝတ္တုံ။

ယောပိဿ မာဒိသော နရောတိ ယောပိ မာဒိသော ခီဏာသဝေါ အဿ၊ သောပိ ဧဝရူပံ ဥပေါသထံ ဥပဝသေယျာတိ ဥပေါသထကမ္မဿ ဂုဏံ ဇာနန္တော ဧဝံ ဝဒေယျ။ အပရော နယော—**ယောပိဿ မာဒိသော နရော**တိ ယောပိ သတ္တော မာဒိသော အဿ၊ မယာ ပတ္တံ သမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိတုံ ဣစ္ဆေယျာတိ အတ္ထော။ သက္ကာ ဟိ ဧဝရူပေန ဥပေါသထကမ္မေန ခီဏာသဝ-သမ္ပတ္တိံ ပါပုဏိတုန္တိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ အဋ္ဌမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၉-သုခုမာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ နဝမေ **သုခုမာလော**တိ နိဒ္ဒုက္ခော။ **ပရမသုခုမာလော**တိ ပရမ-နိဒ္ဒုက္ခော။ **အစ္စန္တသုခုမာလော**တိ သတတနိဒ္ဒုက္ခော။ ဣမံ ဘဂဝါ ကပိလပုရေ နိဗ္ဗတ္တကာလတော ပဋ္ဌာယ နိဒ္ဒုက္ခဘာဝံ ဂဟေတွာ အာဟ၊ စရိယကာလေ ပန တေန အနုဘူတဒုက္ခဿ အန္တော နတ္ထီတိ။ **ဧကတ္ထာ**တိ ဧကိဿာ ပေါက္ခရဏိယာ။ **ဥပ္ပလံ ဝပ္ပတီ**တိ ဥပ္ပလံ ရောပေတိ[၂]။ သာ နီလုပ္ပလဝနသဉ္ဆန္နာ ဟောတိ။ **ပဒုမ**န္တိ ပဏ္ဍရပဒုမံ။ **ပုဏ္ဍရီက**န္တိ ရတ္တပဒုမံ။ ဧဝံ ဣတရာပိ ဒွေ ပဒုမပုဏ္ဍရီကဝနေဟိ သဉ္ဆန္နာ ဟောန္တိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ကိရ သတ္တဋ္ဌဝဿိက-ကာလေ ရာဇာ အမစ္စေ ပုစ္ဆိ “တရုဏဒါရကာ ကတရကီဠိကံ ပိယာယန္တီ”တိ။ ဥဒကကီဠိကံ ဒေဝါတိ။ တတော ရာဇာ ကုဒ္ဒါလကမ္မကာရကေ သန္နိပါတေတွာ ပေါက္ခရဏိဋ္ဌာနာနိ ဂဏှာပေသိ။ အထ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ “န ယုတ္တော မဟာသတ္တဿ မာနုသကပရိဘောဂေါ၊ ဒိဗ္ဗ-ပရိဘောဂေါ ယုတ္တော”တိ ဝိဿကမ္မံ အာမန္တေတွာ “ဂစ္ဆ တာတ၊ မဟာ-သတ္တဿ ကီဠာဘူမိယံ ပေါက္ခရဏိယော မာပေဟီ”တိ အာဟ။ ကီဒိသာ

၁-မဟာသမ္ပတ္တိံ (သျာ၊ က) ၂-ဥပ္ပလံ ပုပ္ဖတီတိ နီလုပ္ပလံ ဗျာပီယတိ (သီ)

hontu devāti. Apagatakalalakaddamā hontu vippakiṇṇamaṇimuttapavāḷikā sattaratanamayapākāraparikkhittā pavāḷamaya-uṇhīsehi maṇimayasopānabāhukehi suvaṇṇarajatamaṇimayaphalakehi sopānehi samannāgatā. Suvaṇṇarajatamaṇipavāḷamayā cettha nāvā hontu, suvaṇṇanāvāya rajatapallaṅko hotu, rajatanāvāya suvaṇṇapallaṅko, maṇināvāya pavāḷapallaṅko, pavāḷanāvāya maṇipallaṅko, suvaṇṇarajatamaṇipavāḷamayāva udakasecananālikā hontu, pañcavaṇṇehi ca padumehi sañchannā hontūti. “Sādhu devā”ti Vissakammadevaputto Sakkassa paṭissutvā rattibhāge otaritvā rañño gāhāpitapokkharaṇiṭṭhānesuyeva teneva niyāmena pokkharaṇiyo māpesi.

Nanu cetā apagatakalalakaddamā, kathamettha padumāni pupphiṁsūti? So kira tāsu pokkharaṇīsu tattha tattha suvaṇṇarajatamaṇipavāḷamayā khuddakanāvāyo māpetvā “etā kalalakaddamapūritā ca hontu, pañcavaṇṇāni cettha padumāni pupphantū”ti adhiṭṭhāsi. Evaṁ pañcavaṇṇāni padumāni pupphiṁsu, reṇuvaṭṭiyo uggantvā udakapiṭṭhaṁ ajjhottharitvā vicaranti. Pañcavidhā bhamaragaṇā upakūjantā vicaranti. Evaṁ tā māpetvā Vissakammo devapurameva gato. Tato vibhātāya rattiyā mahājano disvā “mahāpurisassa māpitā bhavissantī”ti gantvā rañño ārocesi. Rājā mahājanaparivāro gantvā pokkharaṇiyo disvā “mama puttassa puññiddhiyā devatāhi māpitā bhavissantī”ti attamano ahosi. Tato paṭṭhāya mahāpuriso udakakīḷikaṁ agamāsi.

Yāvadeva mamatthāyāti ettha **yāvadevā**ti payojanāvadhiniyāmavacanaṁ, yāva mameva atthāya, natthettha aññaṁ kāraṇanti attho. **Na kho panassāhan**ti na kho panassa ahaṁ. **Akāsikaṁ candanan**ti asaṇhaṁ candanaṁ[1]. **Kāsikaṁ bhikkhave su me taṁ veṭhanan**ti bhikkhave veṭhanampi me kāsikaṁ hoti. Ettha hi **su**-iti ca **tan**ti ca nipātamattaṁ, **me**ti sāmivacanaṁ. Veṭhanampi me saṇhameva hotīti dasseti. **Kāsikā kañcukā**ti pārupanakañcukopi saṇhakañcukova. **Setacchattaṁ dhārīyatī**ti mānusakasetacchattampi dibbasetacchattampi uparidhāritameva[2] hoti. **Mā naṁ phusi sītaṁ**

1. Kāsikaṁ candananti susaṇhaṁ candanaṁ (Syā, Ka) 2. Upadhāritameva (Sī)

ဟောန္တု ဒေဝါတိ။ အပဂတကလလကဒ္ဒမာ ဟောန္တု ဝိပ္ပကိဏ္ဏမဏိမုတ္တပဝါဠိကာ သတ္တရတနမယပါကာရပရိက္ခိတ္တာ ပဝါဠမယဥဏှီသေဟိ မဏိမယသောပါနဗာဟုကေဟိ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိမယဖလကေဟိ သောပါနေဟိ သမန္နာဂတာ။ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိပဝါဠမယာ စေတ္ထ နာဝါ ဟောန္တု၊ သုဝဏ္ဏနာဝါယ ရဇတပလ္လင်္ကော ဟောတု, ရဇတနာဝါယ သုဝဏ္ဏပလ္လင်္ကော၊ မဏိနာဝါယ ပဝါဠပလ္လင်္ကော, ပဝါဠနာဝါယ မဏိပလ္လင်္ကော၊ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိပဝါဠမယာဝ ဥဒကသေစနနာဠိကာ ဟောန္တု၊ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ စ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နာ ဟောန္တူတိ။ “သာဓု ဒေဝါ”တိ ဝိဿကမ္မဒေဝပုတ္တော သက္ကဿ ပဋိဿုတွာ ရတ္တိဘာဂေ ဩတရိတွာ ရညော ဂါဟာပိတပေါက္ခရဏိဋ္ဌာနေသုယေဝ တေနေဝ နိယာမေန ပေါက္ခရဏိယော မာပေသိ။

နနု စေတာ အပဂတကလလကဒ္ဒမာ၊ ကထမေတ္ထ ပဒုမာနိ ပုပ္ဖိံသူတိ? သော ကိရ တာသု ပေါက္ခရဏီသု တတ္ထ တတ္ထ သုဝဏ္ဏရဇတမဏိပဝါဠမယာ ခုဒ္ဒကနာဝါယော မာပေတွာ “ဧတာ ကလလကဒ္ဒမပူရိတာ စ ဟောန္တု၊ ပဉ္စဝဏ္ဏာနိ စေတ္ထ ပဒုမာနိ ပုပ္ဖန္တူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ ဧဝံ ပဉ္စဝဏ္ဏာနိ ပဒုမာနိ ပုပ္ဖိံသု၊ ရေဏုဝဋ္ဋိယော ဥဂ္ဂန္တွာ ဥဒကပိဋ္ဌံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဝိစရန္တိ။ ပဉ္စဝိဓာ ဘမရဂဏာ ဥပကူဇန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဧဝံ တာ မာပေတွာ ဝိဿကမ္မော ဒေဝပုရမေဝ ဂတော။ တတော ဝိဘာတာယ ရတ္တိယာ မဟာဇနော ဒိသွာ “မဟာပုရိသဿ မာပိတာ ဘဝိဿန္တီ”တိ ဂန္တွာ ရညော အာရောစေသိ။ ရာဇာ မဟာဇနပရိဝါရော ဂန္တွာ ပေါက္ခရဏိယော ဒိသွာ “မမ ပုတ္တဿ ပုညိဒ္ဓိယာ ဒေဝတာဟိ မာပိတာ ဘဝိဿန္တီ”တိ အတ္တမနော အဟောသိ။ တတော ပဋ္ဌာယ မဟာပုရိသော ဥဒကကီဠိကံ အဂမာသိ။

ယာဝဒေဝ မမတ္ထာယာတိ ဧတ္ထ **ယာဝဒေဝါ**တိ ပယောဇနာဝဓိနိယာမဝစနံ၊ ယာဝ မမေဝ အတ္ထာယ၊ နတ္ထေတ္ထ အညံ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **န ခေါ ပနဿာဟ**န္တိ န ခေါ ပနဿ အဟံ။ **အကာသိကံ စန္ဒန**န္တိ အသဏှံ စန္ဒနံ[1]။ **ကာသိကံ ဘိက္ခဝေ သု မေ တံ ဝေဌန**န္တိ ဘိက္ခဝေ ဝေဌနမ္ပိ မေ ကာသိကံ ဟောတိ။ ဧတ္ထ ဟိ **သု**ဣတိ စ **တ**န္တိ စ နိပါတမတ္တံ၊ **မေ**တိ သာမိဝစနံ။ ဝေဌနမ္ပိ မေ သဏှမေဝ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **ကာသိကာ ကဉ္စုကာ**တိ ပါရုပနကဉ္စုကောပိ သဏှကဉ္စုကောဝ။ **သေတစ္ဆတ္တံ ဓာရီယတီ**တိ မာနုသကသေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဒိဗ္ဗသေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဥပရိဓာရိတမေဝ[2] ဟောတိ။ **မာ နံ ဖုသိ သီတံ**

၁-ကာသိကံ စန္ဒနန္တိ သုသဏှံ စန္ဒနံ (သျာ၊ က) ၂-ဥပဓာရိတမေဝ (သီ)

vāti mā etaṁ bodhisattaṁ sītaṁ vā uṇhādīsu vā aññataraṁ phusatūti attho.

Tayo pāsādā ahesunti bodhisatte kira soḷasavassuddesike jāte Suddhodanamahārājā "puttassa vasanakapāsāde kāressāmī"ti vaḍḍhakino sannipātāpetvā bhaddakena nakkhattamuhuttena navabhūmikataparikammaṁ[1] kāretvā tayo pāsāde kārāpesi. Te sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Hemantiko**ti-ādīsu yattha sukhaṁ hemante vasituṁ, ayaṁ hemantiko. Itaresupi eseva nayo. Ayaṁ panettha vacanattho—hemante vāso hemantaṁ[2], hemantaṁ arahatīti hemantiko. Itaresupi eseva nayo.

Tattha **hemantiko** pāsādo navabhūmako ahosi, bhūmiyo panassa uṇha-utuggāhāpanatthāya nīcā[3] ahesuṁ. Tattha dvāravātapānāni suphusitakavāṭāni ahesuṁ nibbivarāni. Cittakammampi karontā tattha tattha pajjalite aggikkhandheyeva akaṁsu. Bhūma ttharaṇaṁ panettha kambalamayaṁ, tathā sāṇivitānanivāsanapārupanaveṭhanāni. Vātapānāni uṇhaggāhāpanatthaṁ divā vivaṭāni rattiṁ pihitāni honti.

Gimhiko pana pañcabhūmako ahosi. Sīta-utuggāhāpanatthaṁ panettha bhūmiyo uccā asambādhā ahesuṁ[4]. Dvāravātapānāni nātiphusitāni savivarāni sajālāni ahesuṁ. Cittakamme uppalāni padumāni puṇḍarīkāniyeva[5] akaṁsu. Bhūmattharaṇaṁ panettha dukūlamayaṁ, tathā sāṇivitānanivāsanapārupanaveṭhanāni. Vātapānasamīpesu cettha nava cāṭiyo ṭhapetvā udakassa pūretvā nīluppalādīhi sañchādenti. Tesu tesu padesesu udakayantāni karonti, yehi deve vassante viya udakadhārā nikkhamanti. Antopāsāde tattha tattha kalalapūrā doṇiyo ṭhapetvā pañcavaṇṇāni padumāni ropayiṁsu. Pāsādamatthake sukkhamahiṁsacammaṁ bandhitvā yantaṁ parivattetvā yāva chadanapiṭṭhiyā pāsāṇe āropetvā tasmiṁ vissajjenti. Tesaṁ camme pavattantānaṁ saddo meghagajjitaṁ viya hoti. Dvāravātapānāni panettha divā pihitāni honti rattiṁ vivaṭāni.

1. Bhūmikammaṁ(Sī), navabhūmikaparikammaṁ (Syā)
2. Hemantavāso hemanto (Sī, Syā)
3. Nīcanīcā (Sī, Syā)
4. Akaṁsu (Sī)
5. Cittakamme uppalinipaduminipuṇḍarīkiniyo ca (Sī)

ဝါတိ မာ ဧတံ ဗောဓိသတ္တံ သီတံ ဝါ ဥဏှာဒီသု ဝါ အညတရံ ဖုသတူတိ အတ္ထော။

တယော ပါသာဒါ အဟေသုန္တိ ဗောဓိသတ္တေ ကိရ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကေ ဇာတေ သုဒ္ဓေါဒနမဟာရာဇာ "ပုတ္တဿ ဝသနကပါသာဒေ ကာရေဿာမီ"တိ ဝဍ္ဎကိနော သန္နိပါတာပေတွာ ဘဒ္ဒကေန နက္ခတ္တမုဟုတ္တေန နဝဘူမိကတပရိကမ္မံ[၁] ကာရေတွာ တယော ပါသာဒေ ကာရာပေသိ။ တေ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဟေမန္တိကော**တိအာဒီသု ယတ္ထ သုခံ ဟေမန္တေ ဝသိတုံ၊ အယံ ဟေမန္တိကော။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပနေတ္ထ ဝစနတ္ထော— ဟေမန္တေ ဝါသော ဟေမန္တံ[၂]၊ ဟေမန္တံ အရဟတီတိ ဟေမန္တိကော။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ **ဟေမန္တိကော** ပါသာဒေါ နဝဘူမကော အဟောသိ၊ ဘူမိယော ပနဿ ဥဏှဥတုဂ္ဂါဟာပနတ္ထာယ နီစာ[၃] အဟေသုံ။ တတ္ထ ဒွါရဝါတပါနာနိ သုဖုသိတကဝါဋာနိ အဟေသုံ နိဗ္ဗိဝရာနိ။ စိတ္တကမ္မမ္ပိ ကရောန္တာ တတ္ထ တတ္ထ ပဇ္ဇလိတေ အဂ္ဂိက္ခန္ဓေယေဝ အကံသု။ ဘူမတ္ထရဏံ ပနေတ္ထ ကမ္ဗလမယံ၊ တထာ သာဏိဝိတာနနိဝါသနပါရုပနဝေဌနာနိ။ ဝါတပါနာနိ ဥဏှဂ္ဂါဟာပနတ္ထံ ဒိဝါ ဝိဝဋာနိ ရတ္တိံ ပိဟိတာနိ ဟောန္တိ။

ဂိမှိကော ပန ပဉ္စဘူမကော အဟောသိ။ သီတဥတုဂ္ဂါဟာပနတ္ထံ ပနေတ္ထ ဘူမိယော ဥစ္စာ အသမ္ဗာဓာ အဟေသုံ[၄]။ ဒွါရဝါတပါနာနိ နာတိဖုသိတာနိ သဝိဝရာနိ သဇာလာနိ အဟေသုံ။ စိတ္တကမ္မေ ဥပ္ပလာနိ ပဒုမာနိ ပုဏ္ဍရီကာနိယေဝ[၅] အကံသု။ ဘူမတ္ထရဏံ ပနေတ္ထ ဒုကူလမယံ၊ တထာ သာဏိဝိတာနနိဝါသနပါရုပနဝေဌနာနိ။ ဝါတပါနသမီပေသု စေတ္ထ နဝ စာဋိယော ဌပေတွာ ဥဒကဿ ပူရေတွာ နီလုပ္ပလာဒီဟိ သဉ္ဆာဒေန္တိ။ တေသု တေသု ပဒေသေသု ဥဒကယန္တာနိ ကရောန္တိ၊ ယေဟိ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဝိယ ဥဒကဓာရာ နိက္ခမန္တိ။ အန္တောပါသာဒေ တတ္ထ တတ္ထ ကလလပူရာ ဒေါဏိယော ဌပေတွာ ပဉ္စဝဏ္ဏာနိ ပဒုမာနိ ရောပယိံသု။ ပါသာဒမတ္ထကေ သုက္ခမဟိံသစမ္မံ ဗန္ဓိတွာ ယန္တံ ပရိဝတ္တေတွာ ယာဝ ဆဒနပိဋ္ဌိယာ ပါသာဏေ အာရောပေတွာ တသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ။ တေသံ စမ္မေ ပဝတ္တန္တာနံ သဒ္ဒေါ မေဃဂဇ္ဇိတံ ဝိယ ဟောတိ။ ဒွါရဝါတပါနာနိ ပနေတ္ထ ဒိဝါ ပိဟိတာနိ ဟောန္တိ ရတ္တိံ ဝိဝဋာနိ။

၁-ဘူမိကမ္မံ (သီ)၊ နဝဘူမိကပရိကမ္မံ (သျာ)
၂-ဟေမန္တဝါသော ဟေမန္တော (သီ၊ သျာ)
၃-နီစနီစာ (သီ၊ သျာ)
၄-အကံသု (သီ)
၅-စိတ္တကမ္မေ ဥပ္ပလိနိပဒုမိနိပုဏ္ဍရီကိနိယော စ (သီ)

Vassiko sattabhūmako ahosi. Bhūmiyo panettha dvinnampi utūnaṁ gāhāpanatthāya nāti-uccā nātinīcā akaṁsu. Ekaccāni dvāravātapānāni suphusitāni[1], ekaccāni savi varāni[2]. Tattha cittakammampi kesuci ṭhānesu pajjalita-aggikkhandhavasena, kesuci jāta ssaravasena kataṁ. Bhūmattharaṇādīni panettha kambaladukūlavasena ubhayamissa kāni. Ekacce dvāravātapānā rattiṁ vivaṭā divā pihitā, ekacce divā vivaṭā rattiṁ pihitā. Tayopi pāsādā ubbedhena samappamāṇā. Bhūmikāsu pana nānattaṁ ahosi.

Evaṁ niṭṭhitesu pāsādesu rājā cintesi “putto me vayappatto, chattamassa ussāpetvā rajjasiriṁ passissāmī”ti. So sākiyānaṁ paṇṇāni pahiṇi “putto me vayappatto, rajje naṁ patiṭṭhāpessāmi, sabbe attano attano gehesu vayappattā, dārikā imaṁ gehaṁ pesentū”ti. Te sāsanaṁ sutvā “kumāro kevalaṁ dassanakkhamo rūpasampanno, na kiñci sippaṁ jānāti, dārabharaṇaṁ kātuṁ na sakkhissati, na mayaṁ dhītaro dassāmā”ti āhaṁsu. Rājā taṁ pavattiṁ sutvā puttassa santikaṁ gantvā ārocesi. Bodhisatto “kiṁ sippaṁ dassetuṁ vaṭṭati tātā”ti āha. Sahassathāmadhanuṁ āropetuṁ vaṭṭati tātāti. Tena hi āharāpethāti. Rājā āharāpetvā adāsi. Dhanuṁ purisasahassaṁ āropeti, purisasahassaṁ oropeti. Mahāpuriso dhanuṁ āharāpetvā pallaṅke nisinnova jiyaṁ pādaṅguṭṭhake veṭhetvā kaḍḍhanto pādaṅguṭṭhakeneva dhanuṁ āropetvā vāmena hatthena daṇḍe gahetvā dakkhiṇena hatthena kaḍḍhitvā jiyaṁ pothesi. Sakalanagaraṁ uppatanākārappattaṁ ahosi. “Kiṁ saddo eso”ti ca vutte “devo gajjatī”ti āhaṁsu. Athaññe “tumhe na jānātha, na devo gajjati, aṅgīrasassa kumārassa sahassathāmadhanuṁ āropetvā jiyaṁ pothentassa jiyappahārasaddo eso”ti āhaṁsu. Sākiyā tāvatakeneva āraddhacittā ahesuṁ.

Mahāpuriso “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Aṭṭhaṅgulamattabahalaṁ ayo paṭṭaṁ kaṇḍena vinivijjhituṁ vaṭṭatīti. Taṁ vinivijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Caturaṅgulabahalaṁ asanaphalakaṁ vinivijjhituṁ vaṭṭatīti. Taṁ vinivijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Vidatthibahalaṁ udumbaraphalakaṁ

1. Suphassitāni (Sī) 2. Suvivarāni (Ka)

ဝဿိကော သတ္တဘူမကော အဟောသိ။ ဘူမိယော ပနေတ္ထ ဒွိန္နမ္ပိ ဥတူနံ ဂါဟာပနတ္ထာယ နာတိဥစ္စာ နာတိနီစာ အကံသု။ ဧကစ္စာနိ ဒွါရဝါတပါနာနိ သုဖုသိတာနိ[၁]၊ ဧကစ္စာနိ သဝိဝရာနိ[၂]။ တတ္ထ စိတ္တကမ္မမ္ပိ ကေသုစိ ဌာနေသု ပဇ္ဇလိတအဂ္ဂိက္ခန္ဓဝသေန, ကေသုစိ ဇာတဿရဝသေန ကတံ။ ဘူမတ္ထရဏာဒီနိ ပနေတ္ထ ကမ္ဗလဒုကူလဝသေန ဥဘယမိဿကာနိ။ ဧကစ္စေ ဒွါရဝါတပါနာ ရတ္တိံ ဝိဝဋာ ဒိဝါ ပိဟိတာ၊ ဧကစ္စေ ဒိဝါ ဝိဝဋာ ရတ္တိံ ပိဟိတာ။ တယောပိ ပါသာဒါ ဥဗ္ဗေဓေန သမပ္ပမာဏာ။ ဘူမိကာသု ပန နာနတ္တံ အဟောသိ။

ဧဝံ နိဋ္ဌိတေသု ပါသာဒေသု ရာဇာ စိန္တေသိ “ပုတ္တော မေ ဝယပ္ပတ္တော၊ ဆတ္တမဿ ဥဿာပေတွာ ရဇ္ဇသိရိံ ပဿိဿာမီ”တိ။ သော သာကိယာနံ ပဏ္ဏာနိ ပဟိဏိ “ပုတ္တော မေ ဝယပ္ပတ္တော၊ ရဇ္ဇေ နံ ပတိဋ္ဌာပေဿာမိ၊ သဗ္ဗေ အတ္တနော အတ္တနော ဂေဟေသု ဝယပ္ပတ္တာ၊ ဒါရိကာ ဣမံ ဂေဟံ ပေသေန္တူ”တိ။ တေ သာသနံ သုတွာ “ကုမာရော ကေဝလံ ဒဿနက္ခမော ရူပသမ္ပန္နော၊ န ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဇာနာတိ၊ ဒါရဘရဏံ ကာတုံ န သက္ခိဿတိ၊ န မယံ ဓီတရော ဒဿာမာ”တိ အာဟံသု။ ရာဇာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပုတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အာရောစေသိ။ ဗောဓိသတ္တော “ကိံ သိပ္ပံ ဒဿေတုံ ဝဋ္ဋတိ တာတာ”တိ အာဟ။ သဟဿထာမဓနုံ အာရောပေတုံ ဝဋ္ဋတိ တာတာတိ။ တေန ဟိ အာဟရာပေထာတိ။ ရာဇာ အာဟရာပေတွာ အဒါသိ။ ဓနုံ ပုရိသသဟဿံ အာရောပေတိ၊ ပုရိသသဟဿံ ဩရောပေတိ။ မဟာပုရိသော ဓနုံ အာဟရာပေတွာ ပလ္လင်္ကေ နိသိန္နောဝ ဇိယံ ပါဒင်္ဂုဋ္ဌကေ ဝေဌေတွာ ကဍ္ဎန္တော ပါဒင်္ဂုဋ္ဌကေနေဝ ဓနုံ အာရောပေတွာ ဝါမေန ဟတ္ထေန ဒဏ္ဍေ ဂဟေတွာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန ကဍ္ဎိတွာ ဇိယံ ပေါထေသိ။ သကလနဂရံ ဥပ္ပတနာကာရပ္ပတ္တံ အဟောသိ။ “ကိံ သဒ္ဒေါ ဧသော”တိ စ ဝုတ္တေ “ဒေဝေါ ဂဇ္ဇတီ”တိ အာဟံသု။ အထညေ “တုမှေ န ဇာနာထ၊ န ဒေဝေါ ဂဇ္ဇတိ၊ အင်္ဂီရသဿ ကုမာရဿ သဟဿထာမဓနုံ အာရောပေတွာ ဇိယံ ပေါထေန္တဿ ဇိယပ္ပဟာရသဒ္ဒေါ ဧသော”တိ အာဟံသု။ သာကိယာ တာဝတကေနေဝ အာရဒ္ဓစိတ္တာ အဟေသုံ။

မဟာပုရိသော “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ အဋ္ဌင်္ဂုလမတ္တဗဟလံ အယောပဋ္ဋံ ကဏ္ဍေန ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ စတုရင်္ဂုလဗဟလံ အသနဖလကံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ ဝိဒတ္ထိဗဟလံ ဥဒုမ္ဗရဖလကံ

၁-သုဖဿိတာနိ (သီ) ၂-သုဝိဝရာနိ (က)

vinivijjhituṁ vaṭṭatīti. Taṁ vinivijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Yante baddhaṁ phalakasataṁ vinivijjhituṁ vaṭṭatīti. Taṁ vinivijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Saṭṭhipaṭalaṁ sukkhamahiṁsacammaṁ vinivijjhituṁ vaṭṭatīti. Tampi vinivijjhitvā “aññaṁ kiṁ kātuṁ vaṭṭatī”ti āha. Tato vālikasakaṭādīni ācikkhiṁsu. Mahāsatto vālikasakaṭampi palālasakaṭampi vinivijjhitvā udake ekusabhappamāṇaṁ kaṇḍaṁ pesesi, thale aṭṭha-usabhappamāṇaṁ. Atha naṁ “idāni vātiṅgaṇasaññāya vālaṁ vijjhituṁ vaṭṭatī”ti āhaṁsu. Tena hi bandhāpethāti. Saddantare bajjhatu tātāti. Purato gacchantu, gāvutantare bandhantūti. Purato gacchantu, addhayojane bandhantūti. Purato gacchantu[1] yojane bandhantūti. Bandhāpetha tātāti yojanamatthake vātiṅgaṇasaññāya vālaṁ bandhāpetvā rattandhakāre meghapaṭalacchannāsu disāsu kaṇḍaṁ khipi, taṁ gantvā yojanamatthake vālaṁ phāletvā pathaviṁ pāvisi. Na kevalañca ettakameva, taṁdivasaṁ pana mahāsatto loke vattamānasippaṁ sabbameva sandassesi. Sakyarājāno attano attano dhītaro alaṅkaritvā pesayiṁsu, cattālīsasahassanāṭakitthiyo ahesuṁ. Mahāpuriso tīsu pāsādesu devo maññe paricārento mahāsampattiṁ anubhavati.

Nippurisehīti purisavirahitehi. Na kevalaṁ cettha tūriyāneva nippurisāni, sabbaṭṭhānānipi nippurisāneva. Dovārikāpi itthiyova, nhāpanādiparikammakarāpi itthiyova. Rājā kira “tathārūpaṁ issariyasukhasampattiṁ anubhavamānassa purisaṁ disvā parisaṅkā uppajjati, sā me puttassa mā ahosī”ti sabbakiccesu itthiyova ṭhapesi. **Paricāraya māno**ti modamāno. **Na heṭṭhāpāsādaṁ orohāmī**ti pāsādato heṭṭhā na otarāmi. Iti maṁ cattāro māse añño sikhābaddho puriso nāma passituṁ nālattha. **Yathā**ti yena niyāmena. **Dāsakammakaraporisassā**ti dāsānañceva devasikabhattavetanābhatānaṁ[2] kammakarānañca nissāya jīvamānapurisānañca. **Kaṇājakan**ti sakuṇḍakabhattaṁ. **Bilaṅgadutiyan**ti kañjikadutiyaṁ.

Evarūpāya iddhiyāti evaṁjātikāya puññiddhiyā samannāgatassa. **Evarūpena ca sukhumālenā**ti evaṁjātikena ca niddukkhabhāvena.

1. Gacchanto (Sī, Ka) 2. Avasiṭṭhabhattavetanabhaṭānaṁ (Ka)

ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ ယန္တေ ဗဒ္ဓံ ဖလကသတံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ သဋ္ဌိပဋလံ သုက္ခမဟိံသစမ္မံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တမ္ပိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ “အညံ ကိံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟ။ တတော ဝါလိကသကဋာဒီနိ အာစိက္ခိံသု။ မဟာသတ္တော ဝါလိကသကဋမ္ပိ ပလာလသကဋမ္ပိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဥဒကေ ဧကုသဘပ္ပမာဏံ ကဏ္ဍံ ပေသေသိ၊ ထလေ အဋ္ဌဥသဘပ္ပမာဏံ။ အထ နံ “ဣဒါနိ ဝါတိင်္ဂဏသညာယ ဝါလံ ဝိဇ္ဈိတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ အာဟံသု။ တေန ဟိ ဗန္ဓာပေထာတိ။ သဒ္ဒန္တရေ ဗဇ္ဈတု တာတာတိ။ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု၊ ဂါဝုတန္တရေ ဗန္ဓန္တူတိ။ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု၊ အဒ္ဓယောဇနေ ဗန္ဓန္တူတိ။ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု[၁] ယောဇနေ ဗန္ဓန္တူတိ။ ဗန္ဓာပေထ တာတာတိ ယောဇနမတ္ထကေ ဝါတိင်္ဂဏသညာယ ဝါလံ ဗန္ဓာပေတွာ ရတ္တန္ဓကာရေ မေဃပဋလစ္ဆန္နာသု ဒိသာသု ကဏ္ဍံ ခိပိ၊ တံ ဂန္တွာ ယောဇနမတ္ထကေ ဝါလံ ဖာလေတွာ ပထဝိံ ပါဝိသိ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတ္တကမေဝ၊ တံဒိဝသံ ပန မဟာသတ္တော လောကေ ဝတ္တမာနသိပ္ပံ သဗ္ဗမေဝ သန္ဒဿေသိ။ သကျရာဇာနော အတ္တနော အတ္တနော ဓီတရော အလင်္ကရိတွာ ပေသယိံသု၊ စတ္တာလီသသဟဿနာဋကိတ္ထိယော အဟေသုံ။ မဟာပုရိသော တီသု ပါသာဒေသု ဒေဝေါ မညေ ပရိစာရေန္တော မဟာသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝတိ။

နိပ္ပုရိသေဟီတိ ပုရိသဝိရဟိတေဟိ။ န ကေဝလံ စေတ္ထ တူရိယာနေဝ နိပ္ပုရိသာနိ၊ သဗ္ဗဋ္ဌာနာနိပိ နိပ္ပုရိသာနေဝ။ ဒေါဝါရိကာပိ ဣတ္ထိယောဝ၊ နှာပနာဒိပရိကမ္မကရာပိ ဣတ္ထိယောဝ။ ရာဇာ ကိရ “တထာရူပံ ဣဿရိယသုခသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနဿ ပုရိသံ ဒိသွာ ပရိသင်္ကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ မေ ပုတ္တဿ မာ အဟောသီ”တိ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဣတ္ထိယောဝ ဌပေသိ။ **ပရိစာရယမာနော**တိ မောဒမာနော။ **န ဟေဋ္ဌာပါသာဒံ ဩရောဟာမီ**တိ ပါသာဒတော ဟေဋ္ဌာ န ဩတရာမိ။ ဣတိ မံ စတ္တာရော မာသေ အညော သိခါဗဒ္ဓေါ ပုရိသော နာမ ပဿိတုံ နာလတ္ထ။ **ယထာ**တိ ယေန နိယာမေန။ **ဒါသကမ္မကရပေါရိသဿာ**တိ ဒါသာနဉ္စေဝ ဒေဝသိကဘတ္တဝေတနာဘတာနံ[၂] ကမ္မကရာနဉ္စ နိဿာယ ဇီဝမာနပုရိသာနဉ္စ။ **ကဏာဇက**န္တိ သကုဏ္ဍကဘတ္တံ။ **ဗိလင်္ဂဒုတိယ**န္တိ ကဉ္ဇိကဒုတိယံ။

ဧဝရူပါယ ဣဒ္ဓိယာတိ ဧဝံဇာတိကာယ ပုညိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတဿ။ **ဧဝရူပေန စ သုခုမာလေနာ**တိ ဧဝံဇာတိကေန စ နိဒ္ဒုက္ခဘာဝေန။

၁-ဂစ္ဆန္တော (သီ၊ က) ၂-အဝသိဋ္ဌဘတ္တဝေတနဘဋာနံ (က)

sokhumālenātipi pāṭho. Evaṁ Tathāgato ettakena ṭhānena attano sirisampattiṁ kathesi. Kathento ca na uppilāvitabhāvatthaṁ[1] kathesi, “evarūpāyapi pana sampattiyā ṭhito pamādaṁ akatvā appamattova ahosin”ti appamādalakkhaṇasseva dīpanatthaṁ kathesi. Teneva **assutavā kho puthujjano**ti-ādimāha. Tattha **paran**ti parapuggalaṁ. **Jiṇṇan**ti jarājiṇṇaṁ. **Aṭṭīyatīti** aṭṭo pīḷito hoti. **Harāyatīti** hiriṁ karoti lajjati. **Jigucchatīti** asuciṁ viya disvā jigucchaṁ uppādeti. **Attānaṁyeva atisitvāti**[2] jarādhammampi samānaṁ attānaṁ atikkamitvā aṭṭīyati harāyatīti attho. **Jarādhammo**ti jarāsabhāvo. **Jaraṁ anatīto**ti jaraṁ anatikkanto, anto jarāya vattāmi. **Iti paṭisañcikkhato**ti evaṁ paccavekkhantassa. **Yobbanamado**ti yobbanaṁ nissāya uppajjanako mānamado. **Sabbaso pahīyīti** sabbākārena pahīno. Maggena pahīnasadiso[3] katvā dassito. Na panesa maggena pahīno, paṭisaṅkhānena pahīnova kathitoti veditabbo. Bodhisattassa hi devatā jarāpattaṁ dassesuṁ. Tato paṭṭhāya yāva arahattā antarā mahāsattassa yobbanamado nāma na uppajjati. Sesapadadvayepi eseva nayo. Ettha pana **ārogyamado**ti ahaṁ nirogoti ārogyaṁ nissāya uppajjanako mānamado. **Jīvitamado**ti ahaṁ ciraṁ jīvīti taṁ nissāya uppajjanako mānamado. **Sikkhaṁ paccakkhāyāti** sikkhaṁ paṭikkhipitvā. **Hīnā yāvattatīti** hīnāya lāmakāya gihibhāvāya āvattati.

Yathādhammāti byādhi-ādīhi yathāsabhāvā. **Tathāsantāti** yathā santā eva[4] aviparītabyādhi-ādisabhāvāva hutvāti attho. **Jigucchantīti** parapuggalaṁ jigucchanti. **Mama evaṁ vihārino**ti mayhaṁ evaṁ jigucchāvihārena viharantassa evaṁ jigucchanaṁ nappatirūpaṁ bhaveyya nānucchavikaṁ. **Sohaṁ evaṁ viharanto**ti so ahaṁ evaṁ paraṁ jigucchamāno viharanto, evaṁ vā iminā paṭisaṅkhānavihārena viharanto. **Ñatvā dhammaṁ nirūpadhin**ti sabbūpadhivirahitaṁ nibbānadhammaṁ ñatvā. **Sabbe made abhibhosmīti** sabbe tayopi made abhibhaviṁ samatikkamiṁ. **Nekkhamme daṭṭhu khematan**ti nibbāne khemabhāvaṁ disvā. Nekkhammaṁ daṭṭhu khematotipi pāṭho, nibbānaṁ khemato disvāti attho.

1. Na ubbillāvitabhāvatthaṁ (Sī)
2. Atiyitvāti (Sī)
3. Pahīnasadise (Sī)
4. Evaṁ (Syā)

သောခုမာလေနာတိပိ ပါဌော။ ဧဝံ တထာဂတော ဧတ္တကေန ဌာနေန အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိံ ကထေသိ။ ကထေန္တော စ န ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝတ္ထံ[1] ကထေသိ၊ “ဧဝရူပါယပိ ပန သမ္ပတ္တိယာ ဌိတော ပမာဒံ အကတွာ အပ္ပမတ္တောဝ အဟောသိ”န္တိ အပ္ပမာဒလက္ခဏဿေဝ ဒီပနတ္ထံ ကထေသိ။ တေနေဝ **အဿုတဝါ ခေါ ပုထုဇ္ဇနော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပရ**န္တိ ပရပုဂ္ဂလံ။ **ဇိဏ္ဏ**န္တိ ဇရာဇိဏ္ဏံ။ **အဋ္ဋီယတီ**တိ အဋ္ဋော ပီဠိတော ဟောတိ။ **ဟရာယတီ**တိ ဟိရိံ ကရောတိ လဇ္ဇတိ။ **ဇိဂုစ္ဆတီ**တိ အသုစိံ ဝိယ ဒိသွာ ဇိဂုစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေတိ။ **အတ္တာနံယေဝ အတိသိတွာ**တိ[2] ဇရာဓမ္မမ္ပိ သမာနံ အတ္တာနံ အတိက္ကမိတွာ အဋ္ဋီယတိ ဟရာယတီတိ အတ္ထော။ **ဇရာဓမ္မော**တိ ဇရာသဘာဝေါ။ **ဇရံ အနတီတော**တိ ဇရံ အနတိက္ကန္တော၊ အန္တော ဇရာယ ဝတ္တာမိ။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတော**တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ။ **ယောဗ္ဗနမဒေါ**တိ ယောဗ္ဗနံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကော မာနမဒေါ။ **သဗ္ဗသော ပဟီယီ**တိ သဗ္ဗာကာရေန ပဟီနော။ မဂ္ဂေန ပဟီနသဒိသော[3] ကတွာ ဒဿိတော။ န ပနေသ မဂ္ဂေန ပဟီနော၊ ပဋိသင်္ခါနေန ပဟီနောဝ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဗောဓိသတ္တဿ ဟိ ဒေဝတာ ဇရာပတ္တံ ဒဿေသုံ။ တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အရဟတ္တာ အန္တရာ မဟာသတ္တဿ ယောဗ္ဗနမဒေါ နာမ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ ပန **အာရောဂျမဒေါ**တိ အဟံ နိရောဂေါတိ အာရောဂျံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကော မာနမဒေါ။ **ဇီဝိတမဒေါ**တိ အဟံ စိရံ ဇီဝီတိ တံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကော မာနမဒေါ။ **သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယာ**တိ သိက္ခံ ပဋိက္ခိပိတွာ။ **ဟီနာယာဝတ္တတီ**တိ ဟီနာယ လာမကာယ ဂိဟိဘာဝါယ အာဝတ္တတိ။

ယထာဓမ္မာတိ ဗျာဓိအာဒီဟိ ယထာသဘာဝါ။ **တထာသန္တာ**တိ ယထာ သန္တာ ဧဝ[4] အဝိပရီတဗျာဓိအာဒိသဘာဝါဝ ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ဇိဂုစ္ဆန္တီ**တိ ပရပုဂ္ဂလံ ဇိဂုစ္ဆန္တိ။ **မမ ဧဝံ ဝိဟာရိနော**တိ မယှံ ဧဝံ ဇိဂုစ္ဆာဝိဟာရေန ဝိဟရန္တဿ ဧဝံ ဇိဂုစ္ဆနံ နပ္ပတိရူပံ ဘဝေယျ နာနုစ္ဆဝိကံ။ **သောဟံ ဧဝံ ဝိဟရန္တော**တိ သော အဟံ ဧဝံ ပရံ ဇိဂုစ္ဆမာနော ဝိဟရန္တော၊ ဧဝံ ဝါ ဣမိနာ ပဋိသင်္ခါနဝိဟာရေန ဝိဟရန္တော။ **ဉတွာ ဓမ္မံ နိရူပဓိ**န္တိ သဗ္ဗူပဓိဝိရဟိတံ နိဗ္ဗာနဓမ္မံ ဉတွာ။ **သဗ္ဗေ မဒေ အဘိဘောသ္မီ**တိ သဗ္ဗေ တယောပိ မဒေ အဘိဘဝိံ သမတိက္ကမိံ။ **နေက္ခမ္မေ ဒဋ္ဌု ခေမတ**န္တိ နိဗ္ဗာနေ ခေမဘာဝံ ဒိသွာ။ နေက္ခမ္မံ ဒဋ္ဌု ခေမတောတိပိ ပါဌော၊ နိဗ္ဗာနံ ခေမတော ဒိသွာတိ အတ္ထော။

၁-န ဥဗ္ဗိလ္လာဝိတဘာဝတ္ထံ (သီ)
၂-အတိယိတွာတိ (သီ)
၃-ပဟီနသဒိသေ (သီ)
၄-ဧဝံ (သျာ)

Tassa me ahu ussāhoti tassa mayhaṁ taṁ nekkhammasaṅkhātaṁ nibbānaṁ abhipassantassa ussāho ahu, vāyāmo ahosīti attho. **Nāhaṁ bhabbo etarahi, kāmāni paṭisevitun**ti ahaṁ dāni duvidhepi kāme paṭisevituṁ abhabbo. **Anivatti bhavissāmī**ti pabbajjato ca[1] sabbaññutaññāṇato ca na nivattissāmi, anivattako bhavissāmi. **Brahmacariyaparāyaṇo**ti maggabrahmacariyaparāyaṇo jātosmīti attho. Iti imāhi gāthāhi Mahābodhipallaṅke attano āgamanīyavīriyaṁ kathesi.

10. Ādhipateyyasuttavaṇṇanā

40. Dasame **ādhipateyyānī**ti jeṭṭhakakāraṇato nibbattāni. **Attādhipateyyan**ti-ādīsu attānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā nibbattitaṁ guṇajātaṁ **attādhipateyyaṁ.** Lokaṁ jeṭṭhakaṁ katvā nibbattitaṁ **lokādhipateyyaṁ.** Navavidhaṁ lokuttaradhammaṁ jeṭṭhakaṁ katvā nibbattitaṁ **dhammādhipateyyaṁ. Na iti bhavābhavahetū**ti iti bhavo, iti bhavoti evaṁ āyatiṁ na tassa tassa sampattibhavassa hetu. **Otiṇṇo**ti anupaviṭṭho. Yassa hi jāti antopaviṭṭhā, so jātiyā otiṇṇo nāma. **Jarādīsupi** eseva nayo. **Kevalassa dukkhakkhandhassā**ti sakalassa vaṭṭadukkharāsissa. **Antakiriyā paññāyethā**ti antakaraṇaṁ paricchedaparivaṭumakaraṇaṁ paññāyeyya. **Ohāyā**ti pahāya. **Pāpiṭṭhatare**ti lāmakatare. **Āraddhan**ti paggahitaṁ paripuṇṇaṁ, āraddhattāva **asallīnaṁ. Upaṭṭhitā**ti catusatipaṭṭhānavasena upaṭṭhitā. Upaṭṭhitattāva **asammuṭṭhā. Passaddho kāyo**ti nāmakāyo ca karajakāyo ca passaddho vūpasantadaratho. Passaddhattāva **asāraddho. Samā hitaṁ cittan**ti ārammaṇe cittaṁ sammā āhitaṁ suṭṭhu ṭhapitaṁ. Sammā āhitattāva **ekaggaṁ. Adhipatiṁ karitvā**ti jeṭṭhakaṁ katvā. **Suddhaṁ attānaṁ pariharatī**ti suddhaṁ nimmalaṁ katvā attānaṁ pariharati paṭijaggati, gopāyatīti attho. Ayañca yāva arahattamaggā pariyāyena suddhamattānaṁ pariharati nāma, phalappattova pana nippariyāyena suddhamattānaṁ pariharati.

Svākkhātoti-ādīni Visuddhimagge[2] vitthāritāni. **Jānaṁ passaṁ viharantī**ti taṁ dhammaṁ jānantā passantā viharanti. **Imāni kho bhikkhave tīṇi**

1. Pabbajitato ca (Ka)
2. Visuddhi 1. 206 piṭṭhe.

တဿ မေ အဟု ဥဿာဟောတိ တဿ မယှံ တံ နေက္ခမ္မသင်္ခါတံ နိဗ္ဗာနံ အဘိပဿန္တဿ ဥဿာဟော အဟု၊ ဝါယာမော အဟောသီတိ အတ္ထော။ **နာဟံ ဘဗ္ဗော ဧတရဟိ၊ ကာမာနိ ပဋိသေဝိတုန္တိ** အဟံ ဒါနိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ပဋိသေဝိတုံ အဘဗ္ဗော။ **အနိဝတ္တိ ဘဝိဿာမီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇတော စ[1] သဗ္ဗညုတညာဏတော စ န နိဝတ္တိဿာမိ၊ အနိဝတ္တကော ဘဝိဿာမိ။ **ဗြဟ္မစရိယပရာယဏော**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယပရာယဏော ဇာတောသ္မီတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အတ္တနော အာဂမနီယဝီရိယံ ကထေသိ။

၁၀-အာဓိပတေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဒသမေ **အာဓိပတေယျာနီ**တိ ဇေဋ္ဌကကာရဏတော နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **အတ္တာဓိပတေယျန္တိ**အာဒီသု အတ္တာနံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတံ ဂုဏဇာတံ **အတ္တာဓိပတေယျံ**။ လောကံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတံ **လောကာဓိပတေယျံ**။ နဝဝိဓံ လောကုတ္တရဓမ္မံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ နိဗ္ဗတ္တိတံ **ဓမ္မာဓိပတေယျံ**။ **န ဣတိ ဘဝါဘဝဟေတူ**တိ ဣတိ ဘဝေါ, ဣတိ ဘဝေါတိ ဧဝံ အာယတိံ န တဿ တဿ သမ္ပတ္တိဘဝဿ ဟေတု။ **ဩတိဏ္ဏော**တိ အနုပဝိဋ္ဌော။ ယဿ ဟိ ဇာတိ အန္တောပဝိဋ္ဌာ၊ သော ဇာတိယာ ဩတိဏ္ဏော နာမ။ **ဇရာဒီသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခရာသိဿ။ **အန္တကိရိယာ ပညာယေထာ**တိ အန္တကရဏံ ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမကရဏံ ပညာယေယျ။ **ဩဟာယာ**တိ ပဟာယ။ **ပါပိဋ္ဌတရေ**တိ လာမကတရေ။ **အာရဒ္ဓန္တိ** ပဂ္ဂဟိတံ ပရိပုဏ္ဏံ၊ အာရဒ္ဓတ္တာဝ **အသလ္လီနံ**။ **ဥပဋ္ဌိတာ**တိ စတုသတိပဋ္ဌာနဝသေန ဥပဋ္ဌိတာ။ ဥပဋ္ဌိတတ္တာဝ **အသမ္မုဋ္ဌာ**။ **ပဿဒ္ဓေါ ကာယော**တိ နာမကာယော စ ကရဇကာယော စ ပဿဒ္ဓေါ ဝူပသန္တဒရထော။ ပဿဒ္ဓတ္တာဝ **အသာရဒ္ဓေါ**။ **သမာဟိတံ စိတ္တန္တိ** အာရမ္မဏေ စိတ္တံ သမ္မာ အာဟိတံ သုဋ္ဌု ဌပိတံ။ သမ္မာ အာဟိတတ္တာဝ **ဧကဂ္ဂံ**။ **အဓိပတိံ ကရိတွာ**တိ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ။ **သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတီ**တိ သုဒ္ဓံ နိမ္မလံ ကတွာ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ ပဋိဇဂ္ဂတိ၊ ဂေါပါယတီတိ အတ္ထော။ အယဉ္စ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ပရိယာယေန သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတိ နာမ၊ ဖလပ္ပတ္တောဝ ပန နိပ္ပရိယာယေန သုဒ္ဓမတ္တာနံ ပရိဟရတိ။

သွာက္ခာတောတိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **ဇာနံ ပဿံ ဝိဟရန္တီ**တိ တံ ဓမ္မံ ဇာနန္တာ ပဿန္တာ ဝိဟရန္တိ။ **ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တီဏိ**

၁-ပဗ္ဗဇိတတော စ (က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။

ādhipateyyānīti ettāvatā[1] tīṇi ādhipateyyāni lokiyalokuttaramissakāni kathitāni.

Pakubbatoti karontassa. **Attā te purisa jānāti, saccaṁ vā yadi vā musā**ti yaṁ tvaṁ karosi, taṁ yadi vā yathāsabhāvaṁ yadi vā no yathāsabhāvanti tava attāva jānāti. Iminā ca kāraṇena veditabbaṁ "pāpakammaṁ karontassa loke paṭicchannaṭṭhānaṁ nāma natthī"ti. **Kalyāṇa**nti sundaraṁ. **Atimaññasī**ti atikkamitvā maññasi. **Attānaṁ parigūha sī**ti yathā me attāpi na jānāti, evaṁ naṁ parigūhāmīti vāyamasi. **Attādhipateyyako**ti attajeṭṭhako[2]. **Lokādhipo**ti lokajeṭṭhako. **Nipako**ti paññavā. **Jhāyī**ti jhāyanto. **Dhammādhipo**ti dhammajeṭṭhako. **Saccaparakkamo**ti thiraparakkamo bhūtaparakkamo. **Pasayha māra**nti māraṁ pasahitvā. **Abhibhuyya antaka**nti idaṁ tasseva vevacanaṁ. **Yo ca phusī jātikkhayaṁ padhānavā**ti yo jhāyī padhānavā māraṁ abhibhavitvā jātikkhayaṁ arahattaṁ phusi. **So tādiso**ti so tathāvidho tathāsaṇṭhito. **Lokavidū**ti tayo loke vidite pākaṭe katvā ṭhito. **Sumedho**ti supañño. **Sabbesu dhammesu atammayo munī**ti sabbe tebhūmakadhamme taṇhāsaṅkhātāya tammayatāya[3] abhāvena atammayo khīṇāsavamuni kadāci katthaci na hīyati na parihīyatīti vuttaṁ hotīti.

Devadūtavaggo catuttho.

---

5. Cūḷavagga 1. Sammukhībhāvasuttavaṇṇanā

41. Pañcamassa paṭhame **sammukhībhāvā**ti sammukhībhāvena, vijjamānatāyāti attho. **Pasavatī**ti paṭilabhati. **Saddhāya sammukhībhāvā**ti yadi hi saddhā na bhaveyya, deyyadhammo na bhaveyya, dakkhiṇeyyasaṅkhātā paṭiggāhakapuggalā na bhaveyyuṁ, kathaṁ puññakammaṁ kareyya. Tesaṁ pana sammukhībhāvena sakkā kātunti tasmā "saddhāya sammukhībhāvā"ti-ādimāha. Ettha ca

---

1. Ettha ca tāni (Syā, Ka)
2. Attādhipakoti attādhipati attajeṭṭhako (Sī, Syā)
3. Tammatāya (Sī)

အာဓိပတေယျာနီတိ ဧတ္တာဝတာ[၁] တီဏိ အာဓိပတေယျာနိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာနိ ကထိတာနိ။

ပကုဗ္ဗတောတိ ကရောန္တဿ။ **အတ္တာ တေ ပုရိသ ဇာနာတိ၊ သစ္စံ ဝါ ယဒိ ဝါ မုသာ**တိ ယံ တွံ ကရောသိ၊ တံ ယဒိ ဝါ ယထာသဘာဝံ ယဒိ ဝါ နော ယထာသဘာဝန္တိ တဝ အတ္တာဝ ဇာနာတိ။ ဣမိနာ စ ကာရဏေန ဝေဒိတဗ္ဗံ "ပါပကမ္မံ ကရောန္တဿ လောကေ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထီ"တိ။ **ကလျာဏ**န္တိ သုန္ဒရံ။ **အတိမညသီ**တိ အတိက္ကမိတွာ မညသိ။ **အတ္တာနံ ပရိဂူဟသီ**တိ ယထာ မေ အတ္တာပိ န ဇာနာတိ၊ ဧဝံ နံ ပရိဂူဟာမီတိ ဝါယမသိ။ **အတ္တာဓိပတေယျကော**တိ အတ္တဇေဋ္ဌကော[၂]။ **လောကာဓိပေါ**တိ လောကဇေဋ္ဌကော။ **နိပကော**တိ ပညဝါ။ **ဈာယီ**တိ ဈာယန္တော။ **ဓမ္မာဓိပေါ**တိ ဓမ္မဇေဋ္ဌကော။ **သစ္စပရက္ကမော**တိ ထိရပရက္ကမော ဘူတပရက္ကမော။ **ပသယှ မာရ**န္တိ မာရံ ပသဟိတွာ။ **အဘိဘုယျ အန္တက**န္တိ ဣဒံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ယော စ ဖုသီ ဇာတိက္ခယံ ပဓာနဝါ**တိ ယော ဈာယီ ပဓာနဝါ မာရံ အဘိဘဝိတွာ ဇာတိက္ခယံ အရဟတ္တံ ဖုသိ။ **သော တာဒိသော**တိ သော တထာဝိဓော တထာသဏ္ဌိတော။ **လောကဝိဒူ**တိ တယော လောကေ ဝိဒိတေ ပါကဋေ ကတွာ ဌိတော။ **သုမေဓော**တိ သုပညော။ **သဗ္ဗေသု ဓမ္မေသု အတမ္မယော မုနီ**တိ သဗ္ဗေ တေဘူမကဓမ္မေ တဏှာသင်္ခါတာယ တမ္မယတာယ[၃] အဘာဝေန အတမ္မယော ခီဏာသဝမုနိ ကဒါစိ ကတ္ထစိ န ဟီယတိ န ပရိဟီယတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတီတိ။

ဒေဝဒူတဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-စူဠဝဂ္ဂ ၁-သမ္မုခီဘာဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သမ္မုခီဘာဝါ**တိ သမ္မုခီဘာဝေန၊ ဝိဇ္ဇမာနတာယာတိ အတ္ထော။ **ပသဝတီ**တိ ပဋိလဘတိ။ **သဒ္ဓါယ သမ္မုခီဘာဝါ**တိ ယဒိ ဟိ သဒ္ဓါ န ဘဝေယျ၊ ဒေယျဓမ္မော န ဘဝေယျ၊ ဒက္ခိဏေယျသင်္ခါတာ ပဋိဂ္ဂါဟကပုဂ္ဂလာ န ဘဝေယျုံ၊ ကထံ ပုညကမ္မံ ကရေယျ။ တေသံ ပန သမ္မုခီဘာဝေန သက္ကာ ကာတုန္တိ တသ္မာ "သဒ္ဓါယ သမ္မုခီဘာဝါ"တိအာဒိမာဟ။ ဧတ္ထ စ

၁-ဧတ္ထ စ တာနိ (သျာ၊ က)
၂-အတ္တာဓိပကောတိ အတ္တာဓိပတိ အတ္တဇေဋ္ဌကော (သီ၊ သျာ)
၃-တမ္မတာယ (သီ)

dve dhammā sulabhā deyyadhammā ceva dakkhiṇeyyā ca, saddhā pana dullabhā. Puthujjanassa hi saddhā athāvarā padavārena[1] nānā hoti, teneva Mahāmoggallānasadisopi aggasāvako pāṭibhogo bhavituṁ asakkonto āha "dvinnaṁ kho te ahaṁ āvuso dhammānaṁ pāṭibhogo bhogānañca jīvitassa ca, saddhāya pana tvaṁyeva pāṭibhogo"ti[2].

2. Tiṭhānasuttavaṇṇanā

42. Dutiye **vigatamalamaccherenā**ti vigatamacchariyamalena. **Muttacāgo**ti vissaṭṭhacāgo. **Payatapāṇī**ti dhotahattho. Assaddho hi satakkhattuṁ hatthe dhovitvāpi malinahatthova hoti, saddho pana dānābhiratattā malinahatthopi dhotahatthova. **Vossaggarato**ti vossaggasaṅkhāte dāne rato. **Yācayogo**ti yācituṁ yutto, yācakehi vā yogo assātipi yācayogo. **Dānasaṁvibhāgarato**ti dānaṁ dadanto saṁvibhāgañca karonto dānasaṁvibhāgarato nāma hoti.

Dassanakāmo sīlavatanti dasapi yojanāni vīsampi tiṁsampi yojanasatampi gantvā sīlasampanne daṭṭhukāmo hoti **Pāṭaliputtakabrāhmaṇo** viya **Saddhātissamahārājā** viya ca. Pāṭaliputtassa kira nagaradvāre sālāya nisinnā dve brāhmaṇā Kāḷavallimaṇḍapavāsimahānāgattherassa guṇakathaṁ sutvā "amhehi taṁ bhikkhuṁ daṭṭhuṁ vaṭṭatī"ti dvepi janā nikkhamiṁsu. Eko antarāmagge kālamakāsi. Eko samuddatīraṁ patvā nāvāya mahātitthapaṭṭane oruyha Anurādhapuraṁ āgantvā "Kāḷavallimaṇḍapo kuhin"ti pucchi. Rohaṇajanapadeti. So anupubbena therassa vasanaṭṭhānaṁ patvā Cūḷanagaragāme dhuraghare nivāsaṁ gahetvā therassa āhāraṁ sampādetvā pātova vuṭṭhāya[3] therassa vasanaṭṭhānaṁ pucchitvā gantvā janapariyante[4] ṭhito theraṁ dūratova āgacchantaṁ disvā sakiṁ tattheva ṭhito[5] vanditvā puna upasaṅkamitvā gopphakesu daḷhaṁ gahetvā vandanto "uccā bhante tumhe"ti āha. Thero ca nāti-ucco nātirasso pamāṇayuttova, tena naṁ puna āha "nāti-uccā tumhe,

1. Padavāre (Sī), padavārena padavārena (Syā) 2. Khu 1. 96 piṭṭhe.
3. Dassanatthāya (Ka) 4. Gantvā pana parisante (Sī) 5. Tattheva patiṭṭhito (Ka)

ဒွေ ဓမ္မာ သုလဘာ ဒေယျဓမ္မာ စေဝ ဒက္ခိဏေယျာ စ၊ သဒ္ဓါ ပန ဒုလ္လဘာ။ ပုထုဇ္ဇနဿ ဟိ သဒ္ဓါ အထာဝရာ ပဒဝါရေန[၁] နာနာ ဟောတိ၊ တေနေဝ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသဒိသောပိ အဂ္ဂသာဝကော ပါဋိဘောဂေါ ဘဝိတုံ အသက္ကောန္တော အာဟ "ဒွိန္နံ ခေါ တေ အဟံ အာဝုသော ဓမ္မာနံ ပါဋိဘောဂေါ ဘောဂါနဉ္စ ဇီဝိတဿ စ၊ သဒ္ဓါယ ပန တွံယေဝ ပါဋိဘောဂေါ"တိ[၂]။

၂-တိဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ဒုတိယေ **ဝိဂတမလမစ္ဆေရေနာ**တိ ဝိဂတမစ္ဆရိယမလေန။ **မုတ္တစာဂေါ**တိ ဝိဿဋ္ဌစာဂေါ။ **ပယတပါဏီ**တိ ဓောတဟတ္ထော။ အဿဒ္ဓေါ ဟိ သတက္ခတ္တုံ ဟတ္ထေ ဓောဝိတွာပိ မလိနဟတ္ထောဝ ဟောတိ၊ သဒ္ဓေါ ပန ဒါနာဘိရတတ္တာ မလိနဟတ္ထောပိ ဓောတဟတ္ထောဝ။ **ဝေါဿဂ္ဂရတော**တိ ဝေါဿဂ္ဂသင်္ခါတေ ဒါနေ ရတော။ **ယာစယောဂေါ**တိ ယာစိတုံ ယုတ္တော၊ ယာစကေဟိ ဝါ ယောဂေါ အဿာတိပိ ယာစယောဂေါ။ **ဒါနသံဝိဘာဂရတော**တိ ဒါနံ ဒဒန္တော သံဝိဘာဂဉ္စ ကရောန္တော ဒါနသံဝိဘာဂရတော နာမ ဟောတိ။

ဒဿနကာမော သီလဝတန္တိ ဒသပိ ယောဇနာနိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ ယောဇနသတမ္ပိ ဂန္တွာ သီလသမ္ပန္နေ ဒဋ္ဌုကာမော ဟောတိ **ပါဋလိပုတ္တကဗြာဟ္မဏော** ဝိယ **သဒ္ဓါတိဿမဟာရာဇာ** ဝိယ စ။ ပါဋလိပုတ္တဿ ကိရ နဂရဒွါရေ သာလာယ နိသိန္နာ ဒွေ ဗြာဟ္မဏာ ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသိမဟာနာဂတ္ထေရဿ ဂုဏကထံ သုတွာ "အမှေဟိ တံ ဘိက္ခုံ ဒဋ္ဌုံ ဝဋ္ဋတီ"တိ ဒွေပိ ဇနာ နိက္ခမိံသု။ ဧကော အန္တရာမဂ္ဂေ ကာလမကာသိ။ ဧကော သမုဒ္ဒတီရံ ပတွာ နာဝါယ မဟာတိတ္ထပဋ္ဋနေ ဩရုယှ အနုရာဓပုရံ အာဂန္တွာ "ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပေါ ကုဟိ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ ရောဟဏဇနပဒေတိ။ သော အနုပုဗ္ဗေန ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ပတွာ စူဠနဂရဂါမေ ဓုရဃရေ နိဝါသံ ဂဟေတွာ ထေရဿ အာဟာရံ သမ္ပာဒေတွာ ပါတောဝ ဝုဋ္ဌာယ[၃] ထေရဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတွာ ဂန္တွာ ဇနပရိယန္တေ[၄] ဌိတော ထေရံ ဒူရတောဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ သကိံ တတ္ထေဝ ဌိတော[၅] ဝန္ဒိတွာ ပုန ဥပသင်္ကမိတွာ ဂေါပ္ဖကေသု ဒဠှံ ဂဟေတွာ ဝန္ဒန္တော "ဥစ္စာ ဘန္တေ တုမှေ"တိ အာဟ။ ထေရော စ နာတိဥစ္စော နာတိရဿော ပမာဏယုတ္တောဝ၊ တေန နံ ပုန အာဟ "နာတိဥစ္စာ တုမှေ၊

၁-ပဒဝါရေ (သီ)၊ ပဒဝါရေန ပဒဝါရေန (သျာ) ၂-ခု ၁-၉၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒဿနဋ္ဌာယ (က) ၄-ဂန္တွာ ပန ပရိသန္တေ (သီ) ၅-တတ္ထေဝ ပတိဋ္ဌိတော (က)

tumhākaṁ pana guṇā mecakavaṇṇassa samuddassa matthakena gantvā sakalajambudīpatalaṁ ajjhottharitvā gatā, ahampi Pāṭaliputtanagaradvāre nisinno tumhākaṁ guṇakathaṁ[1] assosin"ti. So therassa bhikkhāhāraṁ datvā attano ticīvaraṁ paṭiyādetvā therassa santike pabbajitvā tassovāde patiṭṭhāya katipāheneva arahattaṁ pāpuṇi.

Sadhātissamahārājāpi "bhante mayhaṁ vanditabbayuttakaṁ ekaṁ ayyaṁ ācikkhathā"ti pucchi. Bhikkhū "Maṅgalavāsīkuṭṭatissatthero"ti[2] āhaṁsu. Rājā mahāparivārena pañcayojanamaggaṁ agamāsi. Thero "kiṁ saddo eso āvuso"ti bhikkhusaṁghaṁ pucchi. "Rājā bhante tumhākaṁ dassanatthāya āgato"ti. Thero cintesi "kiṁ mayhaṁ mahallakakāle rājagehe kamman"ti divāṭṭhāne mañce nipajjitvā bhūmiyaṁ lekhaṁ likhanto acchi. Rājā "kahaṁ thero"ti pucchitvā "divāṭṭhāne"ti sutvā tattha gacchanto theraṁ bhūmiyaṁ lekhaṁ likhantaṁ disvā "khīṇāsavassa[3] nāma hatthakukkuccaṁ natthi, nāyaṁ khīṇāsavo"ti avanditvāva nivatti. Bhikkhusaṁgho theraṁ āha "bhante evaṁvidhassa saddhassa pasannassa rañño kasmā vippaṭisāraṁ karitthā"ti. "Āvuso rañño pasādarakkhanaṁ na tumhākaṁ bhāro, mahallakattherassa bhāro"ti vatvā aparabhāge anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanto bhikkhusaṁghaṁ āha "mayhaṁ kūṭāgāramhi aññampi pallaṅkaṁ attharathā"ti. Tasmiṁ atthate thero "idaṁ kūṭāgāraṁ antare appatiṭṭhahitvā raññā diṭṭhakāleyeva bhūmiyaṁ patiṭṭhātū"ti adhiṭṭhahitvā parinibbāyi. Kūṭāgāraṁ pañcayojanamaggaṁ ākāsena agamāsi. Pañcayojanamagge dhajaṁ dhāretuṁ samatthā rukkhā dhajapaggahitāva ahesuṁ. Gacchāpi gumbāpi sabbe kūṭāgārābhimukhā hutvā aṭṭhaṁsu.

Raññopi paṇṇaṁ pahiṇiṁsu "thero parinibbuto, kūṭāgāraṁ ākāsena āgacchatī"ti. Rājā na saddahi. Kūṭāgāraṁ ākāsena gantvā thūpārāmaṁ padakkhiṇaṁ katvā silācetiya ṭṭhānaṁ agamāsi. Cetiyaṁ saha vatthunā uppatitvā kūṭāgāramatthake aṭṭhāsi, sādhukārasahassāni pavattiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Mahābyagghatthero nāma lohapāsāde sattamakūṭāgāre nisinno bhikkhūnaṁ vinayakammaṁ karonto taṁ saddaṁ sutvā "kiṁ

1. Nisīditvā taṁ guṇakathaṁ (Ka)
2. Maṅgaṇavāsī Kujjatissattheroti (Sī)
3. Khīṇāsavānaṁ (Sī)

တုမှာကံ ပန ဂုဏာ မေစကဝဏ္ဏဿ သမုဒ္ဒဿ မတ္ထကေန ဂန္တွာ သကလဇမ္ဗုဒီပတလံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဂတာ၊ အဟမ္ပိ ပါဋလိပုတ္တနဂရဒွါရေ နိသိန္နော တုမှာကံ ဂုဏကထံ[1] အဿောသိ”န္တိ။ သော ထေရဿ ဘိက္ခာဟာရံ ဒတွာ အတ္တနော တိစီဝရံ ပဋိယာဒေတွာ ထေရဿ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ တဿောဝါဒေ ပတိဋ္ဌာယ ကတိပါဟေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

သဒ္ဓါတိဿမဟာရာဇာပိ “ဘန္တေ မယှံ ဝန္ဒိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဧကံ အယျံ အာစိက္ခထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဘိက္ခူ “မင်္ဂလဝါသီကုဋ္ဋတိဿတ္ထေရော”တိ[2] အာဟံသု။ ရာဇာ မဟာပရိဝါရေန ပဉ္စယောဇနမဂ္ဂံ အဂမာသိ။ ထေရော “ကိံ သဒ္ဒေါ ဧသော အာဝုသော”တိ ဘိက္ခုသံဃံ ပုစ္ဆိ။ “ရာဇာ ဘန္တေ တုမှာကံ ဒဿနတ္ထာယ အာဂတော”တိ။ ထေရော စိန္တေသိ “ကိံ မယှံ မဟလ္လကကာလေ ရာဇဂေဟေ ကမ္မ”န္တိ ဒိဝါဋ္ဌာနေ မဉ္စေ နိပဇ္ဇိတွာ ဘူမိယံ လေခံ လိခန္တော အစ္ဆိ။ ရာဇာ “ကဟံ ထေရော”တိ ပုစ္ဆိတွာ “ဒိဝါဋ္ဌာနေ”တိ သုတွာ တတ္ထ ဂစ္ဆန္တော ထေရံ ဘူမိယံ လေခံ လိခန္တံ ဒိသွာ “ခီဏာသဝဿ[3] နာမ ဟတ္ထကုက္ကုစ္စံ နတ္ထိ၊ နာယံ ခီဏာသဝေါ”တိ အဝန္ဒိတွာဝ နိဝတ္တိ။ ဘိက္ခုသံဃော ထေရံ အာဟ “ဘန္တေ ဧဝံဝိဓဿ သဒ္ဓဿ ပသန္နဿ ရညော ကသ္မာ ဝိပ္ပဋိသာရံ ကရိတ္ထာ”တိ။ “အာဝုသော ရညော ပသာဒရက္ခနံ န တုမှာကံ ဘာရော၊ မဟလ္လကတ္ထေရဿ ဘာရော”တိ ဝတွာ အပရဘာဂေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယန္တော ဘိက္ခုသံဃံ အာဟ “မယှံ ကူဋာဂါရမှိ အညမ္ပိ ပလ္လင်္ကံ အတ္ထရထာ”တိ။ တသ္မိံ အတ္ထတေ ထေရော “ဣဒံ ကူဋာဂါရံ အန္တရေ အပ္ပတိဋ္ဌဟိတွာ ရညာ ဒိဋ္ဌကာလေယေဝ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌာတူ”တိ အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ကူဋာဂါရံ ပဉ္စယောဇနမဂ္ဂံ အာကာသေန အဂမာသိ။ ပဉ္စယောဇနမဂ္ဂေ ဓဇံ ဓာရေတုံ သမတ္ထာ ရုက္ခာ ဓဇပဂ္ဂဟိတာဝ အဟေသုံ။ ဂစ္ဆာပိ ဂုမ္ဗာပိ သဗ္ဗေ ကူဋာဂါရာဘိမုခါ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။

ရညောပိ ပဏ္ဏံ ပဟိဏိံသု “ထေရော ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ကူဋာဂါရံ အာကာသေန အာဂစ္ဆတီ”တိ။ ရာဇာ န သဒ္ဒဟိ။ ကူဋာဂါရံ အာကာသေန ဂန္တွာ ထူပါရာမံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ သိလာစေတိယဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ စေတိယံ သဟ ဝတ္ထုနာ ဥပ္ပတိတွာ ကူဋာဂါရမတ္ထကေ အဋ္ဌာသိ၊ သာဓုကာရသဟဿာနိ ပဝတ္တိံသု။ တသ္မိံ ခဏေ မဟာဗျဂ္ဃတ္ထေရော နာမ လောဟပါသာဒေ သတ္တမကူဋာဂါရေ နိသိန္နော ဘိက္ခူနံ ဝိနယကမ္မံ ကရောန္တော တံ သဒ္ဒံ သုတွာ “ကိံ

၁-နိသီဒိတွာ တံ ဂုဏကထံ (က)
၂-မင်္ဂဏဝါသီ ကုဇ္ဇတိဿတ္ထေရောတိ (သီ)
၃-ခီဏာသဝါနံ (သီ)

saddo eso"ti paṭipucchi. Bhante Maṅgalavāsī Kuṭṭatissatthero parinibbuto, kūṭāgāraṁ pañcayojanamaggaṁ ākāsena āgataṁ, tattha so sādhukārasaddoti. Āvuso puññavante nissāya sakkāraṁ labhissāmāti antevāsike khamāpetvā ākāseneva āgantvā taṁ kūṭāgāraṁ pavisitvā dutiyamañce nisīditvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi. Rājā gandhapupphacuṇṇāni ādāya gantvā ākāse ṭhitaṁ kūṭāgāraṁ disvā kūṭāgāraṁ pūjesi. Tasmiṁ khaṇe kūṭāgāraṁ otaritvā pathaviyaṁ patiṭṭhitaṁ. Rājā mahāsakkārena sarīrakiccaṁ kāretvā dhātuyo gahetvā cetiyaṁ akāsi. Evarūpā sīlavantānaṁ dassanakāmā nāma honti.

Saddhammaṁ sotumicchatīti Tathāgatappaveditaṁ saddhammaṁ sotukāmo hoti **Piṇḍapātikattherādayo** viya. Gaṅgāvanavāli-aṅgaṇamhi[1] kira tiṁsa bhikkhū vassaṁ upagatā anvaddhamāsaṁ uposathadivase catupaccayasantosabhāvanārāmamahā-ariyavaṁsañca[2] kathenti. Eko Piṇḍapātikatthero pacchābhāgena āgantvā paṭicchannaṭṭhāne nisīdi. Atha naṁ eko gonaso jaṅghapiṇḍimaṁsaṁ saṇḍāsena gaṇhanto viya ḍaṁsi. Thero olokento gonasaṁ disvā "ajja dhammassavanantarāyaṁ na karissāmī"ti gonasaṁ gahetvā thavikāya pakkhipitvā thavikāmukhaṁ bandhitvā avidūre ṭhāne ṭhapetvā dhammaṁ suṇantova nisīdi. Aruṇuggamanañca visaṁ vikkhambhetvā therassa tiṇṇaṁ phalānaṁ pāpuṇanañca visassa daṭṭhaṭṭhāneneva otaritvāpathavipavisanañca Dhammakathikattherassa[3] dhammakathāniṭṭhāpanañca ekakkhaṇeyeva ahosi. Tato thero āha "āvuso eko me coro gahito"ti thavikaṁ muñcitvā gonasaṁ vissajjesi. Bhikkhū disvā "kāya velāya daṭṭhattha bhante"ti pucchiṁsu. Hiyyo sāyanhasamaye āvusoti. Kasmā bhante evaṁ bhāriyaṁ kammaṁ karitthāti. Āvuso sacāhaṁ dīghajātikena daṭṭhoti vadeyyaṁ, nayimaṁ ettakaṁ ānisaṁsaṁ labheyyanti. Idaṁ tāva Piṇḍapātikattherassa vatthu.

Dīghavāpiyampi "Mahājātakabhāṇakatthero[4] gāthāsahassaṁ Mahāvessantaraṁ[5] kathessatī"ti Tissamahāgāme Tissamahāvihāravāsī

1. Gavaravāḷa-aṅgaṇamhi (Sī, Syā)
2. Aṁ 1. 336 piṭṭhe.
3. Dhammaṁ kathentassa (Syā, Ka)
4. Mahākhuddakabhāṇakatthero (Ka)
5. Khu 6. 312 piṭṭhe.

သဒ္ဒေါ ဧသော"တိ ပဋိပုစ္ဆိ။ ဘန္တေ မင်္ဂလဝါသီ ကုဋ္ဋတိဿတ္ထေရော ပရိနိဗ္ဗုတော၊ ကူဋာဂါရံ ပဉ္စယောဇနမဂ္ဂံ အာကာသေန အာဂတံ၊ တတ္ထ သော သာဓုကာရသဒ္ဒေါတိ။ အာဝုသော ပုညဝန္တေ နိဿာယ သက္ကာရံ လဘိဿာမာတိ အန္တေဝါသိကေ ခမာပေတွာ အာကာသေနေဝ အာဂန္တွာ တံ ကူဋာဂါရံ ပဝိသိတွာ ဒုတိယမဉ္စေ နိသီဒိတွာ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗာယိ။ ရာဇာ ဂန္ဓပုပ္ဖစုဏ္ဏာနိ အာဒါယ ဂန္တွာ အာကာသေ ဌိတံ ကူဋာဂါရံ ဒိသွာ ကူဋာဂါရံ ပူဇေသိ။ တသ္မိံ ခဏေ ကူဋာဂါရံ ဩတရိတွာ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌိတံ။ ရာဇာ မဟာသက္ကာရေန သရီရကိစ္စံ ကာရေတွာ ဓာတုယော ဂဟေတွာ စေတိယံ အကာသိ။ ဧဝရူပါ သီလဝန္တာနံ ဒဿနကာမာ နာမ ဟောန္တိ။

သဒ္ဓမ္မံ သောတုမိစ္ဆတီတိ တထာဂတပ္ပဝေဒိတံ သဒ္ဓမ္မံ သောတုကာမော ဟောတိ **ပိဏ္ဍပါတိကတ္ထေရာဒယော** ဝိယ။ ဂင်္ဂါဝနဝါလိအင်္ဂဏမှိ[၁] ကိရ တိံသ ဘိက္ခူ ဝဿံ ဥပဂတာ အန္ဝဍ္ဎမာသံ ဥပေါသထဒိဝသေ စတုပစ္စယသန္တောသဘာဝနာရာမမဟာအရိယဝံသဉ္စ[၂] ကထေန္တိ။ ဧကော ပိဏ္ဍပါတိကတ္ထေရော ပစ္ဆာဘာဂေန အာဂန္တွာ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ နိသီဒိ။ အထ နံ ဧကော ဂေါနသော ဇင်္ဃပိဏ္ဍိမံသံ သဏ္ဍာသေန ဂဏှန္တော ဝိယ ဍံသိ။ ထေရော ဩလောကေန္တော ဂေါနသံ ဒိသွာ "အဇ္ဇ ဓမ္မဿဝနန္တရာယံ န ကရိဿာမီ"တိ ဂေါနသံ ဂဟေတွာ ထဝိကာယ ပက္ခိပိတွာ ထဝိကာမုခံ ဗန္ဓိတွာ အဝိဒူရေ ဌာနေ ဌပေတွာ ဓမ္မံ သုဏန္တောဝ နိသီဒိ။ အရုဏုဂ္ဂမနဉ္စ ဝိသံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ထေရဿ တိဏ္ဏံ ဖလာနံ ပါပုဏနဉ္စ ဝိသဿ ဒဋ္ဌဋ္ဌာနေနေဝ ဩတရိတွာ ပထဝိပဝိသနဉ္စ ဓမ္မကထိကတ္ထေရဿ[၃] ဓမ္မကထာနိဋ္ဌာပနဉ္စ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။ တတော ထေရော အာဟ "အာဝုသော ဧကော မေ စောရော ဂဟိတော"တိ ထဝိကံ မုဉ္စိတွာ ဂေါနသံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ဘိက္ခူ ဒိသွာ "ကာယ ဝေလာယ ဒဋ္ဌတ္ထ ဘန္တေ"တိ ပုစ္ဆိံသု။ ဟိယျော သာယန္ဟသမယေ အာဝုသောတိ။ ကသ္မာ ဘန္တေ ဧဝံ ဘာရိယံ ကမ္မံ ကရိတ္ထာတိ။ အာဝုသော သစာဟံ ဒီဃဇာတိကေန ဒဋ္ဌောတိ ဝဒေယျံ၊ နယိမံ ဧတ္တကံ အာနိသံသံ လဘေယျန္တိ။ ဣဒံ တာဝ ပိဏ္ဍပါတိကတ္ထေရဿ ဝတ္ထု။

ဒီဃဝါပိယမ္ပိ "မဟာဇာတကဘာဏကတ္ထေရော[၄] ဂါထာသဟဿံ မဟာဝေဿန္တရံ[၅] ကထေဿတီ"တိ တိဿမဟာဂါမေ တိဿမဟာဝိဟာရဝါသီ

၁-ဂဝရဝါဠအင်္ဂဏမှိ (သီ၊ သျာ)
၂-အံ ၁-၃၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဓမ္မံ ကထေန္တဿ (သျာ၊ က)
၄-မဟာခုဒ္ဒကဘာဏကတ္ထေရော (က)
၅-ခု ၆-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ။

eko daharo sutvā tato nikkhamitvā ekāheneva[1] navayojanamaggaṁ āgato. Tasmiṁ yeva khaṇe thero dhammakathaṁ ārabhi. Daharo dūramaggāgamanena sañjātakāyadarathattā paṭṭhānagāthāya saddhiṁ avasānagāthaṁyeva vavatthapesi. Tato therassa "idamavocā"ti vatvā uṭṭhāya gamanakāle "mayhaṁ āgamanakammaṁ moghaṁ jātan"ti rodamāno aṭṭhāsi. Eko manusso taṁ kathaṁ sutvā gantvā therassa ārocesi "bhante 'tumhākaṁ dhammakathaṁ sossāmī'ti eko daharabhikkhu Tissamahāvihārā āgato, so 'kāyadarathabhāvena me āgamanaṁ moghaṁ jātan'ti rodamāno ṭhito"ti. Gacchatha saññāpetha naṁ "puna sve kathessāmā"ti. So punadivase therassa dhammakathaṁ sutvā sotāpattiphalaṁ pāpuṇi.

Aparāpi **ullakolikaṇṇivāsikā**[2] ekā itthī puttakaṁ pāyamānā "Dīghabhāṇakamahā-abhayatthero nāma ariyavaṁsapaṭipadaṁ kathetī"ti sutvā pañcayojanamaggaṁ gantvā Divākathikattherassa nisinnakāleyeva vihāraṁ pavisitvā bhūmiyaṁ puttaṁ nipajjāpetvā Divākathikattherassa ṭhitakāva dhammaṁ assosi. Sarabhāṇake there[3] uṭṭhite Dīghabhāṇakamahā-abhayatthero catupaccayasantosabhāvanārāmamahā-ariyavaṁsaṁ ārabhi. Sā ṭhitakāva paggaṇhāti. Thero tayo eva paccaye kathetvā uṭṭhānākāraṁ akāsi. Sā upāsikā āha "ayyo 'ariyavaṁsaṁ kathessāmī'ti siniddhabhojanaṁ bhuñjitvā madhurapānakaṁ pivitvā yaṭṭhimadhukatelādīhi bhesajjaṁ katvā kathetuṁ yuttaṭṭhāneyeva uṭṭhahatī"ti. Thero "sādhu bhaginī"ti vatvā upari bhāvanārāmaṁ paṭṭhapesi. Aruṇuggamanañca therassa "idamavocā"ti vacanañca upāsikāya sotāpattiphaluppatti ca ekakkhaṇeyeva ahosi.

Aparāpi **kaḷamparavāsikā**[4] itthī aṅkena puttaṁ ādāya "dhammaṁ sossāmī"ti Cittalapabbataṁ gantvā ekaṁ rukkhaṁ nissāya dārakaṁ nipajjāpetvā sayaṁ ṭhitakāva dhammaṁ suṇāti. Rattibhāgasamanantare eko dīghajātiko

1. Ekadivaseneva (Sī)
2. Ullabhakolakaṇṇikāvāsikā (Sī), ullaṅgakolikaṇṇivāsikā (Syā)
3. Padabhāṇakampi ṭhitakāva assosi, Padabhāṇakatthere (Sī, Syā)
4. Kāḷambaravāsikā (Sī), kāḷumbaravāsikā (Syā)

ဧကော ဒဟရော သုတွာ တတော နိက္ခမိတွာ ဧကာဟေနေဝ[၁] နဝယောဇနမဂ္ဂံ အာဂတော။ တသ္မိံယေဝ ခဏေ ထေရော ဓမ္မကထံ အာရဘိ။ ဒဟရော ဒူရမဂ္ဂါဂမနေန သဉ္ဇာတကာယဒရထတ္တာ ပဋ္ဌာနဂါထာယ သဒ္ဓိံ အဝသာနဂါထံယေဝ ဝဝတ္ထပေသိ။ တတော ထေရဿ "ဣဒမဝေါစာ"တိ ဝတွာ ဥဋ္ဌာယ ဂမနကာလေ "မယှံ အာဂမနကမ္မံ မောဃံ ဇာတ"န္တိ ရောဒမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဧကော မနုဿော တံ ကထံ သုတွာ ဂန္တွာ ထေရဿ အာရောစေသိ "ဘန္တေ 'တုမှာကံ ဓမ္မကထံ သောဿာမီ'တိ ဧကော ဒဟရဘိက္ခု တိဿမဟာဝိဟာရာ အာဂတော၊ သော 'ကာယဒရထဘာဝေန မေ အာဂမနံ မောဃံ ဇာတ'န္တိ ရောဒမာနော ဌိတော"တိ။ ဂစ္ဆထ သညာပေထ နံ "ပုန သွေ ကထေဿာမာ"တိ။ သော ပုနဒိဝသေ ထေရဿ ဓမ္မကထံ သုတွာ သောတာပတ္တိဖလံ ပါပုဏိ။

အပရာပိ **ဥလ္လကောလိကဏ္ဏိဝါသိကာ**[၂] ဧကာ ဣတ္ထီ ပုတ္တကံ ပါယမာနာ "ဒီဃဘာဏကမဟာအဘယတ္ထေရော နာမ အရိယဝံသပဋိပဒံ ကထေတီ"တိ သုတွာ ပဉ္စယောဇနမဂ္ဂံ ဂန္တွာ ဒိဝါကထိကတ္ထေရဿ နိသိန္နကာလေယေဝ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ဘူမိယံ ပုတ္တံ နိပဇ္ဇာပေတွာ ဒိဝါကထိကတ္ထေရဿ ဌိတကာဝ ဓမ္မံ အဿောသိ။ သရဘာဏကေ ထေရေ[၃] ဥဋ္ဌိတေ ဒီဃဘာဏကမဟာအဘယတ္ထေရော စတုပစ္စယသန္တောသဘာဝနာရာမမဟာအရိယဝံသံ အာရဘိ။ သာ ဌိတကာဝ ပဂ္ဂဏှာတိ။ ထေရော တယော ဧဝ ပစ္စယေ ကထေတွာ ဥဋ္ဌာနာကာရံ အကာသိ။ သာ ဥပါသိကာ အာဟ "အယျော 'အရိယဝံသံ ကထေဿာမီ'တိ သိနိဒ္ဓဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ မဓုရပါနကံ ပိဝိတွာ ယဋ္ဌိမဓုကတေလာဒီဟိ ဘေသဇ္ဇံ ကတွာ ကထေတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနေယေဝ ဥဋ္ဌဟတီ"တိ။ ထေရော "သာဓု ဘဂိနီ"တိ ဝတွာ ဥပရိ ဘာဝနာရာမံ ပဋ္ဌပေသိ။ အရုဏုဂ္ဂမနဉ္စ ထေရဿ "ဣဒမဝေါစာ"တိ ဝစနဉ္စ ဥပါသိကာယ သောတာပတ္တိဖလုပ္ပတ္တိ စ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။

အပရာပိ **ကဠမ္ဗရဝါသိကာ**[၄] ဣတ္ထီ အင်္ကေန ပုတ္တံ အာဒါယ "ဓမ္မံ သောဿာမီ"တိ စိတ္တလပဗ္ဗတံ ဂန္တွာ ဧကံ ရုက္ခံ နိဿာယ ဒါရကံ နိပဇ္ဇာပေတွာ သယံ ဌိတကာဝ ဓမ္မံ သုဏာတိ။ ရတ္တိဘာဂသမနန္တရေ ဧကော ဒီဃဇာတိကော

၁-ဧကဒိဝသေနေဝ (သီ)
၂-ဥလ္လဘကောလကဏ္ဏိကာဝါသိကာ (သီ)၊ ဥလ္လင်္ဂကောလိကဏ္ဏိဝါသိကာ (သျာ)
၃-ပဒဘာဏကမ္ပိ ဌိတကာဝ အဿောသိ၊ ပဒဘာဏကတ္ထေရေ (သီ၊ သျာ)
၄-ကာဠမ္ဗရဝါသိကာ (သီ)၊ ကာဠုမ္ဗရဝါသိကာ (သျာ)

tassā passantiyāyeva samīpe nipannadārakaṁ catūhi dāṭhāhi ḍaṁsitvā agamāsi. Sā cintesi “sacāhaṁ ‘putto me sappena daṭṭho’ti vakkhāmi, dhammassa antarāyo bhavissati. Anekakkhattuṁ kho pana me ayaṁ saṁsāravaṭṭe vaṭṭantiyā putto ahosi, dhammameva carissāmī”ti tiyāmarattiṁ ṭhitakāva dhammaṁ paggaṇhitvā sotāpattiphale patiṭṭhāya aruṇe uggate saccakiriyāya puttassa visaṁ nimmathetvā puttaṁ gahetvā gatā. Evarūpā puggalā dhammaṁ sotukāmā nāma honti.

3. Atthavasasuttavaṇṇanā

43. Tatiye **tayo bhikkhave atthavase sampassamānenā**ti tayo atthe tīṇi kāraṇāni passantena. **Alamevā**ti yuttameva. **Yo dhammaṁ desetī**ti yo puggalo catusaccadhammaṁ pakāseti. **Atthappaṭisaṁvedī**ti Aṭṭhakathaṁ ñāṇena paṭisaṁvedī. **Dhammappaṭisaṁvedī**ti Pāḷidhammaṁ paṭisaṁvedī.

4. Kathāpavattisuttavaṇṇanā

44. Catutthe **ṭhānehī**ti kāraṇehi. **Pavattinī**ti appaṭihatā niyyānikā.

5. Paṇḍitasuttavaṇṇanā

45. Pañcame **paṇḍitapaññattānī**ti paṇḍitehi paññattāni kathitāni pasatthāni. **Sappurisapaññattānī**ti sappurisehi mahāpurisehi paññattāni kathitāni pasatthāni. **Ahiṁsā**ti karuṇā ceva karuṇāpubbabhāgo ca. **Saṁyamo**ti sīlasaṁyamo. **Damo**ti indriyasaṁvaro, uposathavasena vā attadamanaṁ, puṇṇovāde[1] damoti vuttā khantipi Āḷavake[2] vuttā paññāpi imasmiṁ sutte vaṭṭatiyeva. **Mātāpitu upaṭṭhānan**ti mātāpitūnaṁ rakkhanaṁ gopanaṁ paṭijagganaṁ[3]. **Santānan**ti aññattha Buddhapaccekabuddha-ariyasāvakā santo nāma, idha pana mātāpitu-upaṭṭhākā adhippetā. Tasmā uttamaṭṭhena

1. Ma 3. 313; Saṁ 2. 287 piṭṭhesu. 2. Saṁ 1. 217; Khu 1. 307 piṭṭhesu.
3. Rakkhanagopanapaṭijagganaṁ (Sī, Syā)

တဿာ ပဿန္တိယာယေဝ သမီပေ နိပန္နဒါရကံ စတူဟိ ဒါဌာဟိ ဍံသိတွာ အဂမာသိ။ သာ စိန္တေသိ “သစာဟံ ‘ပုတ္တော မေ သပ္ပေန ဒဋ္ဌော’တိ ဝက္ခာမိ၊ ဓမ္မဿ အန္တရာယော ဘဝိဿတိ။ အနေကက္ခတ္တုံ ခေါ ပန မေ အယံ သံသာရဝဋ္ဋေ ဝဋ္ဋန္တိယာ ပုတ္တော အဟောသိ၊ ဓမ္မမေဝ စရိဿာမီ”တိ တိယာမရတ္တိံ ဌိတကာဝ ဓမ္မံ ပဂ္ဂဏှိတွာ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ အရုဏေ ဥဂ္ဂတေ သစ္စကိရိယာယ ပုတ္တဿ ဝိသံ နိမ္မထေတွာ ပုတ္တံ ဂဟေတွာ ဂတာ။ ဧဝရူပါ ပုဂ္ဂလာ ဓမ္မံ သောတုကာမာ နာမ ဟောန္တိ။

၃-အတ္ထဝသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃။ တတိယေ **တယော ဘိက္ခဝေ အတ္ထဝသေ သမ္ပဿမာနေနာ**တိ တယော အတ္ထေ တီဏိ ကာရဏာနိ ပဿန္တေန။ **အလမေဝါ**တိ ယုတ္တမေဝ။ **ယော ဓမ္မံ ဒေသေတီ**တိ ယော ပုဂ္ဂလော စတုသစ္စဓမ္မံ ပကာသေတိ။ **အတ္ထပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ အဋ္ဌကထံ ဉာဏေန ပဋိသံဝေဒီ။ **ဓမ္မပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ပါဠိဓမ္မံ ပဋိသံဝေဒီ။

၄-ကထာပဝတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄။ စတုတ္ထေ **ဌာနေဟီ**တိ ကာရဏေဟိ။ **ပဝတ္တိနီ**တိ အပ္ပဋိဟတာ နိယျာနိကာ။

၅-ပဏ္ဍိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ပဉ္စမေ **ပဏ္ဍိတပညတ္တာနီ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ ပညတ္တာနိ ကထိတာနိ ပသတ္ထာနိ။ **သပ္ပုရိသပညတ္တာနီ**တိ သပ္ပုရိသေဟိ မဟာပုရိသေဟိ ပညတ္တာနိ ကထိတာနိ ပသတ္ထာနိ။ **အဟိံသာ**တိ ကရုဏာ စေဝ ကရုဏာပုဗ္ဗဘာဂေါ စ။ **သံယမော**တိ သီလသံယမော။ **ဒမော**တိ ဣန္ဒြိယသံဝရော၊ ဥပေါသထဝသေန ဝါ အတ္တဒမနံ၊ ပုဏ္ဏောဝါဒေ[1] ဒမောတိ ဝုတ္တာ ခန္တိပိ အာဠဝကေ[2] ဝုတ္တာ ပညာပိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ **မာတာပိတု ဥပဋ္ဌာန**န္တိ မာတာပိတူနံ ရက္ခနံ ဂေါပနံ ပဋိဇဂ္ဂနံ[3]။ **သန္တာန**န္တိ အညတ္ထ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓအရိယသာဝကာ သန္တော နာမ၊ ဣဓ ပန မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကာ အဓိပ္ပေတာ။ တသ္မာ ဥတ္တမဋ္ဌေန

၁-မ ၃-၃၁၃၊ သံ ၂-၂၈၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၁-၂၁၇၊ ခု ၁-၃၀၇-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ရက္ခနဂေါပနပဋိဇဂ္ဂနံ (သီ၊ သျာ)

santānaṁ, seṭṭhacariyaṭṭhena **brahmacārīnaṁ**. Idaṁ mātāpitu-upaṭṭhānaṁ sabbhi upaññātanti evamettha attho daṭṭhabbo. **Sataṁ etāni ṭhānānī**ti santānaṁ uttamapurisānaṁ etāni ṭhānāni kāraṇāni. **Ariyo dassanasampanno**ti idha imesaṁyeva tiṇṇaṁ ṭhānānaṁ karaṇena ariyo ceva dassanasampanno ca veditabbo, na Buddhādayo na sotāpannā. Atha vā **sataṁ etāni ṭhānānī**ti mātupaṭṭhānaṁ pitupaṭṭhānanti etāni ṭhānāni santānaṁ uttamapurisānaṁ kāraṇānīti evaṁ mātāpitu-upaṭṭhākavasena imissā gāthāya attho veditabbo. Mātā pitu-upaṭṭhākoyeva hi idha "ariyo dassanasampanno"ti vutto. **Sa lokaṁ bhajate sivan**ti so khemaṁ devalokaṁ gacchatīti.

6. Sīlavantasuttavaṇṇanā

46. Chaṭṭhe **tīhi ṭhānehī**ti tīhi kāraṇehi. **Kāyenā**ti-ādīsu bhikkhū āgacchante disvā paccuggamanaṁ karontā gacchante anugacchantā āsanasālāya sammajjana-upalepanādīni karontā āsanāni paññāpentā pānīyaṁ paccupaṭṭhāpentā kāyena puññaṁ pasavanti nāma. Bhikkhusaṁghaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā "yāguṁ detha, bhattaṁ detha, sappinavanītādīni detha, gandhapupphādīhi pūjetha, uposathaṁ upavasatha, dhammaṁ suṇātha, cetiyaṁ vandathā"ti-ādīni vadantā vācāya puññaṁ pasavanti nāma. Bhikkhū piṇḍāya carante disvā "labhantū"ti cintentā manasā puññaṁ pasavanti nāma. **Pasavantī**ti paṭilabhanti. Puññaṁ panettha lokiyalokuttaramissakaṁ kathitaṁ.

7. Saṅkhatalakkhaṇasuttavaṇṇanā

47. Sattame **saṅkhatassā**ti paccayehi samāgantvā katassa. **Saṅkhatalakkhaṇānī**ti saṅkhataṁ etanti sañjānanakāraṇāni nimittāni. **Uppādo**ti jāti. **Vayo**ti bhedo. **Ṭhitassa aññathattaṁ** nāma jarā. Tattha **saṅkhatan**ti tebhūmakā dhammā. Maggaphalāni pana asammasanūpagattā idha na kathīyanti. Uppādādayo **saṅkhatalakkhaṇā** nāma. Tesu uppādakkhaṇe uppādo, ṭhānakkhaṇe jarā, bhedakkhaṇe[1] vayo. Lakkhaṇaṁ na saṅkhataṁ, saṅkhataṁ na

1. Bhaṅgakkhaṇe (Ka)

သန္တာနံ၊ သေဋ္ဌစရိယဋ္ဌေန **ဗြဟ္မစာရီနံ**။ ဣဒံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာနံ သဗ္ဘိ ဥပညာတန္တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သတံ ဧတာနိ ဌာနာနီ**တိ သန္တာနံ ဥတ္တမပုရိသာနံ ဧတာနိ ဌာနာနိ ကာရဏာနိ။ **အရိယော ဒဿနသမ္ပန္နော**တိ ဣဓ ဣမေသံယေဝ တိဏ္ဏံ ဌာနာနံ ကရဏေန အရိယော စေဝ ဒဿနသမ္ပန္နော စ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န ဗုဒ္ဓါဒယော န သောတာပန္နာ။ အထ ဝါ **သတံ ဧတာနိ ဌာနာနီ**တိ မာတုပဋ္ဌာနံ ပိတုပဋ္ဌာနန္တိ ဧတာနိ ဌာနာနိ သန္တာနံ ဥတ္တမပုရိသာနံ ကာရဏာနီတိ ဧဝံ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကဝသေန ဣမိဿာ ဂါထာယ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မာတာပိတုဥပဋ္ဌာကောယေဝ ဟိ ဣဓ "အရိယော ဒဿန-သမ္ပန္နော"တိ ဝုတ္တော။ **သ လောကံ ဘဇတေ သိဝ**န္တိ သော ခေမံ ဒေဝလောကံ ဂစ္ဆတီတိ။

၆-သီလဝန္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆။ ဆဋ္ဌေ **တီဟိ ဌာနေဟီ**တိ တီဟိ ကာရဏေဟိ။ **ကာယေနာ**တိ-အာဒီသု ဘိက္ခူ အာဂစ္ဆန္တေ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောန္တာ ဂစ္ဆန္တေ အနု-ဂစ္ဆန္တာ အာသနသာလာယ သမ္မဇ္ဇနဥပလေပနာဒီနိ ကရောန္တာ အာသနာနိ ပညာပေန္တာ ပါနီယံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေန္တာ ကာယေန ပုညံ ပသဝန္တိ နာမ။ ဘိက္ခုသံဃံ ပိဏ္ဍာယ စရန္တံ ဒိသွာ "ယာဂုံ ဒေထ၊ ဘတ္တံ ဒေထ၊ သပ္ပိနဝနီတာဒီနိ ဒေထ၊ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီဟိ ပူဇေထ၊ ဥပေါသထံ ဥပဝသထ၊ ဓမ္မံ သုဏာထ၊ စေတိယံ ဝန္ဒထာ"တိအာဒီနိ ဝဒန္တာ ဝါစာယ ပုညံ ပသဝန္တိ နာမ။ ဘိက္ခူ ပိဏ္ဍာယ စရန္တေ ဒိသွာ "လဘန္တူ"တိ စိန္တေန္တာ မနသာ ပုညံ ပသဝန္တိ နာမ။ **ပသဝန္တီ**တိ ပဋိလဘန္တိ။ ပုညံ ပနေတ္ထ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ ကထိတံ။

၇-သင်္ခတလက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ သတ္တမေ **သင်္ခတဿာ**တိ ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တွာ ကတဿ။ **သင်္ခတ-လက္ခဏာနီ**တိ သင်္ခတံ ဧတန္တိ သဉ္ဇာနနကာရဏာနိ နိမိတ္တာနိ။ **ဥပ္ပါဒေါ**တိ ဇာတိ။ **ဝယော**တိ ဘေဒေါ။ **ဌိတဿ အညထတ္တံ** နာမ ဇရာ။ တတ္ထ **သင်္ခတ**န္တိ တေဘူမကာ ဓမ္မာ။ မဂ္ဂဖလာနိ ပန အသမ္မသနူပဂတ္တာ ဣဓ န ကထီယန္တိ။ ဥပ္ပါဒါဒယော **သင်္ခတလက္ခဏာ** နာမ။ တေသု ဥပ္ပါဒက္ခဏေ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဌာနက္ခဏေ ဇရာ၊ ဘေဒက္ခဏေ[၁] ဝယော။ လက္ခဏံ န သင်္ခတံ၊ သင်္ခတံ န

၁-ဘင်္ဂက္ခဏေ (က)

lakkhaṇaṁ, lakkhaṇena pana saṅkhataṁ paricchinnaṁ. Yathā hatthi-assagomahiṁsādīnaṁ sattisūlādīni[1] sañjānanalakkhaṇāni na hatthi-ādayo, napi hatthi-ādayo lakkhaṇāneva[1], lakkhaṇehi pana te "asukassa hatthī, asukassa asso, asukahatthī, asuka-asso"ti vā paññāyanti, evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ.

8. Asaṅkhatalakkhaṇasuttavaṇṇanā

48. Aṭṭhame **asaṅkhatassā**ti paccayehi samāgantvā akatassa. **Asaṅkhatalakkha ṇānī**ti asaṅkhataṁ etanti sañjānanakāraṇāni nimittāni. **Na uppādo paññāyatī**ti-ādīhi uppādajarābhaṅgānaṁ abhāvo vutto. Uppādādīnañhi abhāvena asaṅkhatanti paññāyati.

9. Pabbatarājasuttavaṇṇanā

49. Navame **mahāsālā**ti mahārukkhā. **Kulapatin**ti kulajeṭṭhakaṁ. **Selo**ti silāmayo. **Araññasmin**ti agāmakaṭṭhāne. **Brahā**ti mahanto. **Vane**ti aṭaviyaṁ. **Vanappatī**ti vanajeṭṭhakā. **Idha dhammaṁ caritvāna, maggaṁ sugatigāminan**ti sugatigāmikamaggasaṅkhātaṁ dhammaṁ caritvā.

10. Ātappakaraṇīyasuttavaṇṇanā

50. Dasame **ātappaṁ karaṇīyan**ti vīriyaṁ kātuṁ yuttaṁ. **Anuppādāyā**ti anuppādatthāya, anuppādaṁ sādhessāmīti[2] iminā kāraṇena kattabbanti attho. Paratopi eseva nayo. **Sārīrikānan**ti sarīrasambhavānaṁ. **Dukkhānan**ti dukkhamānaṁ. **Tibbānan**ti bahalānaṁ, tāpanavasena vā tibbānaṁ. **Kharānan**ti pharusānaṁ. **Kaṭukānan**ti tikhiṇānaṁ. **Asātānan**ti amadhurānaṁ. **Amanāpānan**ti manaṁ vaḍḍhetuṁ asamatthānaṁ. **Pāṇaharānan**ti jīvitaharānaṁ. **Adhivāsanāyā**ti adhivāsanatthāya sahanatthāya khamanatthāya.

1-1. Sañjānanalakkhaṇāni. Na hatthi-assādayo vā lakkhaṇā, neva lakkhaṇāni hatthi-assādayo (Ka)

2. Anuppādanatthāya, anuppādānaṁ anuppādessāmīti (Ka)

လက္ခဏံ၊ လက္ခဏေန ပန သင်္ခတံ ပရိစ္ဆိန္နံ။ ယထာ ဟတ္ထိအဿဂေါမဟိံသာဒီနံ သတ္တိသူလာဒီနိ [၁]သဉ္ဇာနနလက္ခဏာနိ န ဟတ္ထိအာဒယော၊ နပိ ဟတ္ထိအာဒယော လက္ခဏာနေဝ[၁]၊ လက္ခဏေဟိ ပန တေ "အသုကဿ ဟတ္ထီ၊ အသုကဿ အဿော၊ အသုကဟတ္ထီ၊ အသုကအဿော"တိ ဝါ ပညာယန္တိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈-အသင်္ခတလက္ခဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ အဋ္ဌမေ **အသင်္ခတဿာ**တိ ပစ္စယေဟိ သမာဂန္တွာ အကတဿ။ **အသင်္ခတလက္ခဏာနီ**တိ အသင်္ခတံ ဧတန္တိ သဉ္ဇာနနကာရဏာနိ နိမိတ္တာနိ။ **န ဥပ္ပါဒေါ ပညာယတီ**တိအာဒီဟိ ဥပ္ပါဒဇရာဘင်္ဂါနံ အဘာဝေါ ဝုတ္တော။ ဥပ္ပါဒါဒီနဉ္ဟိ အဘာဝေန အသင်္ခတန္တိ ပညာယတိ။

၉-ပဗ္ဗတရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ နဝမေ **မဟာသာလာ**တိ မဟာရုက္ခာ။ **ကုလပတိ**န္တိ ကုလဇေဋ္ဌကံ။ **သေလော**တိ သိလာမယော။ **အရညသ္မိ**န္တိ အဂါမကဋ္ဌာနေ။ **ဗြဟာ**တိ မဟန္တော။ **ဝနေ**တိ အဋဝိယံ။ **ဝနပ္ပတီ**တိ ဝနဇေဋ္ဌကာ။ **ဣဓ ဓမ္မံ စရိတွာန၊ မဂ္ဂံ သုဂတိဂါမိန**န္တိ သုဂတိဂါမိကမဂ္ဂသင်္ခါတံ ဓမ္မံ စရိတွာ။

၁၀-အာတပ္ပကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဒသမေ **အာတပ္ပံ ကရဏီယ**န္တိ ဝီရိယံ ကာတုံ ယုတ္တံ။ **အနုပ္ပါဒါယာ**တိ အနုပ္ပါဒတ္ထာယ၊ အနုပ္ပါဒံ သာဓေဿာမီတိ[၂] ဣမိနာ ကာရဏေန ကတ္တဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ပရတောပိ ဧသေဝ နယော။ **သာရီရိကာန**န္တိ သရီရသမ္ဘဝါနံ။ **ဒုက္ခာန**န္တိ ဒုက္ခမာနံ။ **တိဗ္ဗာန**န္တိ ဗဟလာနံ၊ တာပနဝသေန ဝါ တိဗ္ဗာနံ။ **ခရာန**န္တိ ဖရုသာနံ။ **ကဋုကာန**န္တိ တိခိဏာနံ။ **အသာတာန**န္တိ အမဓုရာနံ။ **အမနာပါန**န္တိ မနံ ဝဍ္ဎေတုံ အသမတ္ထာနံ။ **ပါဏဟရာန**န္တိ ဇီဝိတဟရာနံ။ **အဓိဝါသနာယာ**တိ အဓိဝါသနတ္ထာယ သဟနတ္ထာယ ခမနတ္ထာယ။

၁-၁-သဉ္ဇာနနလက္ခဏာနိ။ န ဟတ္ထိအဿာဒယော ဝါ လက္ခဏာ၊ နေဝ လက္ခဏာနိ ဟတ္ထိအဿာဒယော (က)

၂-အနုပ္ပါဒနတ္ထာယ၊ အနုပ္ပါဒါနံ အနုပ္ပါဒေဿာမီတိ (က)

Ettake ṭhāne Satthā āṇāpetvā āṇattiṁ pavattetvā idāni samādapento **yato kho bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **yato**ti yadā. **Ātāpī**ti vīriyavā. **Nipako**ti sappañño. **Sato**ti satiyā samannāgato. **Dukkhassa antakiriyāyā**ti vaṭṭadukkhassa paricchedaparivaṭumakiriyāya. Ime ca pana ātāpādayo tayopi lokiyalokuttaramissakā kathitā.

11. Mahācorasuttavaṇṇanā

51. Ekādasame **mahācoro**ti mahanto balavacoro. **Sandhin**ti gharasandhiṁ. **Nillopan**ti mahāvilopaṁ. **Ekāgārikan**ti ekameva gehaṁ parivāretvā vilumpanaṁ. **Paripanthepi tiṭṭhatī**ti panthadūhanakammaṁ karoti. **Nadīviduggan**ti nadīnaṁ duggamaṭṭhānaṁ antaradīpakaṁ, yattha sakkā hoti dvīhipi tīhipi jaṅghasahassehi saddhiṁ nilīyituṁ. **Pabbatavisaman**ti pabbatānaṁ visamaṭṭhānaṁ pabbatantaraṁ, yattha sakkā hoti sattahi vā aṭṭhahi vā jaṅghasahassehi saddhiṁ nilīyituṁ. **Tiṇagahanan**ti tiṇena vaḍḍhitvā sañchannaṁ dvattiyojanaṭṭhānaṁ. **Rodhan**ti ghanaṁ aññamaññaṁ saṁsaṭṭhasākhaṁ[1] ekābaddhaṁ mahāvanasaṇḍaṁ. **Pariyodhāya atthaṁ bhaṇissantī**ti pariyodahitvā taṁ taṁ kāraṇaṁ pakkhipitvā atthaṁ kathayissanti. **Tyāssā**ti te assa. **Pariyodhāya atthaṁ bhaṇantī**ti kismiñci kiñci vattuṁ āraddheyeva "mā evaṁ avacuttha, mayaṁ etaṁ kulaparamparāya jānāma, na esa evarūpaṁ karissatī"ti taṁ taṁ kāraṇaṁ pakkhipitvā mahantampi dosaṁ harantā atthaṁ bhaṇanti. Atha vā **pariyodhāyā**ti paṭicchādetvātipi attho. Te hi tassapi dosaṁ paṭicchādetvā atthaṁ bhaṇanti. **Khataṁ upahatan**ti guṇakhananena khataṁ, guṇupaghātena upahataṁ. **Visamena kāyakammenā**ti sampakkhalanaṭṭhena[2] visamena kāyadvārikakammena. **Vacī manokammesu**pi eseva nayo. **Antaggāhikāyā**ti dasavatthukāya antaṁ gahetvā ṭhitadiṭṭhiyā. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

Cūḷavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Gedhanti ghanaṁ araññaṁ saṁsattasākhaṁ (Sī)
2. Sapakkhalanaṭṭhena (Sī)

ဧတ္တကေ ဌာနေ သတ္ထာ အာဏာပေတွာ အာဏတ္တိံ ပဝတ္တေတွာ ဣဒါနိ သမာဒပေန္တော **ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယတော**တိ ယဒါ။ **အာတာပီ**တိ ဝီရိယဝါ။ **နိပကော**တိ သပ္ပညော။ **သတော**တိ သတိယာ သမန္နာဂတော။ **ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ပရိစ္ဆေဒပရိဝဋုမကိရိယာယ။ ဣမေ စ ပန အာတာပါဒယော တယောပိ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာ။

၁၁-မဟာစောရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဧကာဒသမေ **မဟာစောရော**တိ မဟန္တော ဗလဝစောရော။ **သန္ဓိန္တိ** ဃရသန္ဓိံ။ **နိလ္လောပန္တိ** မဟာဝိလောပံ။ **ဧကာဂါရိကန္တိ** ဧကမေဝ ဂေဟံ ပရိဝါရေတွာ ဝိလုမ္ပနံ။ **ပရိပန္ထေပိ တိဋ္ဌတီ**တိ ပန္ထဒူဟနကမ္မံ ကရောတိ။ **နဒီဝိဒုဂ္ဂန္တိ** နဒီနံ ဒုဂ္ဂမဋ္ဌာနံ အန္တရဒီပကံ၊ ယတ္ထ သက္ကာ ဟောတိ ဒွီဟိပိ တီဟိပိ ဇင်္ဃသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ နိလီယိတုံ။ **ပဗ္ဗတဝိသမန္တိ** ပဗ္ဗတာနံ ဝိသမဋ္ဌာနံ ပဗ္ဗတန္တရံ၊ ယတ္ထ သက္ကာ ဟောတိ သတ္တဟိ ဝါ အဋ္ဌဟိ ဝါ ဇင်္ဃသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ နိလီယိတုံ။ **တိဏဂဟနန္တိ** တိဏေန ဝဍ္ဎိတွာ သဉ္ဆန္နံ ဒွတ္တိယောဇနဋ္ဌာနံ။ **ရောဓန္တိ** ဃနံ အညမညံ သံသဋ္ဌသာခံ[1] ဧကာဗဒ္ဓံ မဟာဝနသဏ္ဍံ။ **ပရိယောဓာယ အတ္ထံ ဘဏိဿန္တီ**တိ ပရိယောဒဟိတွာ တံ တံ ကာရဏံ ပက္ခိပိတွာ အတ္ထံ ကထယိဿန္တိ။ **တျာဿာ**တိ တေ အဿ။ **ပရိယောဓာယ အတ္ထံ ဘဏန္တီ**တိ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ အာရဒ္ဓေယေဝ "မာ ဧဝံ အဝစုတ္ထ၊ မယံ ဧတံ ကုလပရမ္ပရာယ ဇာနာမ၊ န ဧသ ဧဝရူပံ ကရိဿတီ"တိ တံ တံ ကာရဏံ ပက္ခိပိတွာ မဟန္တမ္ပိ ဒေါသံ ဟရန္တာ အတ္ထံ ဘဏန္တိ။ အထ ဝါ **ပရိယောဓာယာ**တိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာတိပိ အတ္ထော။ တေ ဟိ တဿပိ ဒေါသံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ အတ္ထံ ဘဏန္တိ။ **ခတံ ဥပဟတန္တိ** ဂုဏခနနေန ခတံ၊ ဂုဏူပဃာတေန ဥပဟတံ။ **ဝိသမေန ကာယကမ္မေနာ**တိ သမ္ပက္ခလနဋ္ဌေန[2] ဝိသမေန ကာယဒွါရိကကမ္မေန။ **ဝစီမနောကမ္မေသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **အန္တဂ္ဂါဟိကာယာ**တိ ဒသဝတ္ထုကာယ အန္တံ ဂဟေတွာ ဌိတဒိဋ္ဌိယာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

စူဠဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ဂေဓန္တိ ဃနံ အရညံ သံသတ္တသာခံ (သီ)
၂-သပက္ခလနဋ္ဌေန (သီ)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Brāhmaṇavagga

1. Paṭhamadvebrāhmaṇasuttavaṇṇanā

52. Brāhmaṇavaggassa paṭhame **jiṇṇā**ti jarājiṇṇā. **Vuddhā**ti vayovuddhā. **Maha llakā**ti jātimahallakā. **Addhagatā**ti tayo addhe[1] atikkantā. **Vayo-anuppattā**ti tatiyaṁ vayaṁ anuppattā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti puttadāre attano vacanaṁ akaronte disvā "samaṇassa Gotamassa santikaṁ gantvā niyyānikamaggaṁ gavesissāmā"ti cintetvā upasaṅkamiṁsu. **Mayamassu bho Gotama brāhmaṇā**ti bho Gotama mayaṁ brāhmaṇā na khattiyā nāmaccā na gahapatikāti Brāhmaṇabhāvaṁ jānāpetvā **jiṇṇā**ti-ādi māhaṁsu. **Akatabhīruttāṇā**ti akatabhayaparittāṇā. Avassayabhūtaṁ patiṭṭhākammaṁ amhehi na katanti dassenti. **Tagghā**ti ekaṁsatthe nipāto, sampaṭicchanatthe vā. Eka ntena tumhe evarūpā, ahampi kho etaṁ sampaṭicchāmīti ca dasseti. **Upanīyatī**ti upasaṁ harīyati. Ayaṁ hi jātiyā jaraṁ upanīyati, jarāya byādhiṁ, byādhinā maraṇaṁ, maraṇena puna jātiṁ. Tena vuttaṁ "upanīyatī"ti.

Idāni yasmā te brāhmaṇā mahallakattā pabbajitvāpi vattaṁ pūretuṁ na sakkhissanti, tasmā ne pañcasu sīlesu patiṭṭhāpento Bhagavā **yodha kāyena saṁyamo**ti-ādimāha. Tattha **kāyena saṁyamo**ti kāyadvārena saṁvaro. Sesesupi eseva nayo. **Taṁ tassa petassā**ti taṁ puññaṁ tassa paralokaṁ gatassa tāyanaṭṭhena **tāṇaṁ** nilīyanaṭṭhena[2] **leṇaṁ** patiṭṭhānaṭṭhena **dīpo** avassayanaṭṭhena **saraṇaṁ** uttamagativasena **parāyaṇañca** hotīti dasseti. Gāthā uttānatthāyeva. Evaṁ te brāhmaṇā Tathāgatena pañcasu sīlesu samādapitā yāvajīvaṁ pañca sīlāni rakkhitvā sagge nibbattiṁsu.

---

1. Tayo vaye (Sī)
2. Līyanaṭṭhena (Sī)

၂-ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဒွေဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **ဇိဏ္ဏာ**တိ ဇရာဇိဏ္ဏာ။ **ဝုဍ္ဎာ**တိ ဝယောဝုဍ္ဎာ။ **မဟလ္လကာ**တိ ဇာတိမဟလ္လကာ။ **အဒ္ဓဂတာ**တိ တယော အဒ္ဓေ[1] အတိက္ကန္တာ။ **ဝယောအနုပ္ပတ္တာ**တိ တတိယံ ဝယံ အနုပ္ပတ္တာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ ပုတ္တဒါရေ အတ္တနော ဝစနံ အကရောန္တေ ဒိသွာ "သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ နိယျာနိကမဂ္ဂံ ဂဝေသိဿာမာ"တိ စိန္တေတွာ ဥပသင်္ကမိံသု။ **မယမဿု ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဘော ဂေါတမ မယံ ဗြာဟ္မဏာ န ခတ္တိယာ နာမစ္စာ န ဂဟပတိကာတိ ဗြာဟ္မဏဘာဝံ ဇာနာပေတွာ **ဇိဏ္ဏာ**တိအာဒိမာဟံသု။ **အကတဘီရုတ္တာဏာ**တိ အကတဘယပရိတ္တာဏာ။ အဝဿယဘူတံ ပတိဋ္ဌာကမ္မံ အမှေဟိ န ကတန္တိ ဒဿေန္တိ။ **တဂ္ဃါ**တိ ဧကံသတ္ထေ နိပါတော၊ သမ္ပဋိစ္ဆနတ္ထေ ဝါ။ ဧကန္တေန တုမှေ ဧဝရူပါ၊ အဟမ္ပိ ခေါ ဧတံ သမ္ပဋိစ္ဆာမီတိ စ ဒဿေတိ။ **ဥပနီယတီ**တိ ဥပသံဟရီယတိ။ အယံ ဟိ ဇာတိယာ ဇရံ ဥပနီယတိ၊ ဇရာယ ဗျာဓိံ၊ ဗျာဓိနာ မရဏံ၊ မရဏေန ပုန ဇာတိံ။ တေန ဝုတ္တံ "ဥပနီယတီ"တိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ တေ ဗြာဟ္မဏာ မဟလ္လကတ္တာ ပဗ္ဗဇိတွာပိ ဝတ္တံ ပူရေတုံ န သက္ခိဿန္တိ၊ တသ္မာ နေ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေန္တော ဘဂဝါ **ယောဓ ကာယေန သံယမော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကာယေန သံယမော**တိ ကာယဒွါရေန သံဝရော။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တံ တဿ ပေတဿာ**တိ တံ ပုညံ တဿ ပရလောကံ ဂတဿ တာယနဋ္ဌေန **တာဏံ** နိလီယနဋ္ဌေန[2] **လေဏံ** ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန **ဒီပေါ** အဝဿယနဋ္ဌေန **သရဏံ** ဥတ္တမဂတိဝသေန **ပရာယဏဉ္စ** ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ ဂါထာ ဥတ္တာနတ္ထာယေဝ။ ဧဝံ တေ ဗြာဟ္မဏာ တထာဂတေန ပဉ္စသု သီလေသု သမာဒပိတာ ယာဝဇီဝံ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိံသု။

၁-တယော ဝယေ (သီ)
၂-လီယနဋ္ဌေန (သီ)

2. Dutiyadvebrāhmaṇasuttavaṇṇanā

53. Dutiye **bhājanan**ti yaṁkiñci bhaṇḍakaṁ. Sesaṁ paṭhame vuttanayeneva veditabbaṁ.

3. Aññatarabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

54. Tatiye **sammodanīyan**ti sammodajananiṁ. **Sāraṇīyan**ti saritabbayuttakaṁ. **Vītisāretvā**ti pariyosāpetvā. **Kittāvatā**ti kittakena. **Sandiṭṭhiko dhammo hotī**ti sāmaṁ passitabbo hoti. **Akāliko**ti na kālantare phaladāyako. **Ehipassiko**ti "ehi passā"ti evaṁ dassetuṁ sakkāti āgamanīyapaṭipadaṁ pucchati. **Opaneyyiko**ti[1] attano cittaṁ upane tabbo. **Paccattaṁ veditabbo**ti sāmaṁyeva jānitabbo. **Viññūhī**ti paṇḍitehi. **Pariyādinna citto**ti ādinnagahitaparāmaṭṭhacitto hutvā. **Cetetī**ti cinteti. Sesamettha uttānameva. Imasmiṁ pana sutte brāhmaṇena lokuttaramaggo pucchito, Satthārāpi soyeva kathito. So hi sāmaṁ passitabbattā sandiṭṭhiko nāmāti.

4. Paribbājakasuttavaṇṇanā

55. Catutthe **brāhmaṇaparibbājako**ti brāhmaṇajātiko paribbājako, na khattiyādijātiko. **Attatthampī**ti diṭṭhadhammikasamparāyikaṁ lokiyalokuttaramissakaṁ attano atthaṁ.

5. Nibbutasuttavaṇṇanā

56. Pañcame **akālikan**ti na kālantare pattabbaṁ. **Opaneyyikan**ti paṭipattiyā upagantabbaṁ.

6. Palokasuttavaṇṇanā

57. Chaṭṭhe **ācariyapācariyānan**ti ācariyānañceva[2] ācariyācariyānañca. **Avīci maññe phuṭo ahosī**ti yathā Avīci mahānirayo nirantaraphuṭo nerayikasattehi paripuṇṇo, manussehi evaṁ paripuṇṇo hoti. **Kukkuṭasaṁpātikā**ti ekagāmassa chadanapiṭṭhito uppatitvā

1. Opanayikoti (Sī, Syā) 2. Ādi-ācariyānañceva (Ka)

၂-ဒုတိယဒွေဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ ဒုတိယေ **ဘာဇန**န္တိ ယံကိဉ္စိ ဘဏ္ဍကံ။ သေသံ ပဌမေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃-အညတရဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ တတိယေ **သမ္မောဒနီယ**န္တိ သမ္မောဒဇနနိံ။ **သာရဏီယ**န္တိ သရိတဗ္ဗယုတ္တကံ။ **ဝီတိသာရေတွာ**တိ ပရိယောသာပေတွာ။ **ကိတ္တာဝတာ**တိ ကိတ္တကေန။ **သန္ဒိဋ္ဌိကော ဓမ္မော ဟောတီ**တိ သာမံ ပဿိတဗ္ဗော ဟောတိ။ **အကာလိကော**တိ န ကာလန္တရေ ဖလဒါယကော။ **ဧဟိပဿိကော**တိ "ဧဟိ ပဿာ"တိ ဧဝံ ဒဿေတုံ သက္ကာတိ အာဂမနီယပဋိပဒံ ပုစ္ဆတိ။ **ဩပနေယျိကော**တိ[1] အတ္တနော စိတ္တံ ဥပနေတဗ္ဗော။ **ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗော**တိ သာမံယေဝ ဇာနိတဗ္ဗော။ **ဝိညူဟီ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ။ **ပရိယာဒိန္နစိတ္တော**တိ အာဒိန္နဂဟိတပရာမဋ္ဌစိတ္တော ဟုတွာ။ **စေတေတီ**တိ စိန္တေတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဗြာဟ္မဏေန လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ပုစ္ဆိတော၊ သတ္ထာရာပိ သောယေဝ ကထိတော။ သော ဟိ သာမံ ပဿိတဗ္ဗတ္တာ သန္ဒိဋ္ဌိကော နာမာတိ။

၄-ပရိဗ္ဗာဇကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၅။ စတုတ္ထေ **ဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ဗြာဟ္မဏဇာတိကော ပရိဗ္ဗာဇကော၊ န ခတ္တိယာဒိဇာတိကော။ **အတ္တတ္ထမ္ပီ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကံ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကံ အတ္တနော အတ္ထံ။

၅-နိဗ္ဗုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ ပဉ္စမေ **အကာလိက**န္တိ န ကာလန္တရေ ပတ္တဗ္ဗံ။ **ဩပနေယျိက**န္တိ ပဋိပတ္တိယာ ဥပဂန္တဗ္ဗံ။

၆-ပလောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ ဆဋ္ဌေ **အာစရိယပါစရိယာန**န္တိ အာစရိယာနဉ္စေဝ[2] အာစရိယာစရိယာနဉ္စ။ **အဝီစိ မညေ ဖုဋော အဟောသီ**တိ ယထာ အဝီစိ မဟာနိရယော နိရန္တရဖုဋော နေရယိကသတ္တေဟိ ပရိပုဏ္ဏော၊ မနုဿေဟိ ဧဝံ ပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ။ **ကုက္ကုဋသံပါတိကာ**တိ ဧကဂါမဿ ဆဒနပိဋ္ဌိတော ဥပ္ပတိတွာ

၁-ဩပနယိကောတိ (သီ၊ သျာ) ၂-အာဒိအာစရိယာနဉ္စေဝ (က)

itaragāmassa chadanapiṭṭhe patanasaṅkhāto kukkuṭasampāto etāsu atthīti kukkuṭasaṁ pātikā. Kukkuṭasampādikātipi pāṭho, gāmantarato gāmantaraṁ kukkuṭānaṁ padasā gamanasaṅkhāto kukkuṭasampādo etāsu atthīti attho. Ubhayampetaṁ ghananivāsa taṁyeva dīpeti. **Adhammarāgarattā**ti rāgo nāma ekanteneva adhammo, attano parikkhāresu pana uppajjamāno na adhammarāgoti adhippeto, paraparikkhāresu uppajjamānova adhammarāgoti. **Visamalobhābhibhūtā**ti lobhassa samakālo nāma natthi, ekantaṁ visa mova esa. Attanā pariggahitavatthumhi pana uppajjamāno samalobho nāma, parapari ggahitavatthumhi uppajjamānova visamoti adhippeto. **Micchādhammaparetā**ti avatthu paṭisevanasaṅkhātena micchādhammena samannāgatā. **Devo na sammā dhāraṁ anuppavecchatī**ti vassitabbayutte kāle vassaṁ na vassati. **Dubbhikkhan**ti dullabhabhikkhaṁ. **Dussassan**ti vividhasassānaṁ asampajjanena dussassaṁ. **Setaṭṭhikan**ti sasse sampajjamāne pāṇakā patanti, tehi daṭṭhattā[1] nikkhantanikkhantāni sālisīsāni setavaṇṇāni honti nissārāni. Taṁ sandhāya vuttaṁ "setaṭṭhikan"ti. **Salākāvuttan**ti vapitaṁ vapitaṁ[2] sassaṁ salākāmattameva sampajjati, phalaṁ na detīti attho. **Yakkhā**ti yakkhādhipatino. **Vāḷe amanusse ossajjantī**ti caṇḍayakkhe manussapathe vissajjenti, te laddhokāsā mahājanaṁ jīvitakkhayaṁ pāpenti.

7. Vacchagottasuttavaṇṇanā

58. Sattame **mahapphalan**ti mahāvipākaṁ. **Dhammassa cānudhammaṁ byākarontī**ti ettha **dhammo** nāma kathitakathā, **anudhammo** nāma kathitassa paṭikathanaṁ. **Sahadhammiko**ti sakāraṇo sahetuko. **Vādānupāto**ti vādassa anupāto, anupatanaṁ pavattīti attho. **Gārayhaṁ ṭhānan**ti garahitabbayuttaṁ kāraṇaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—bhotā Gotamena vuttā sakāraṇā vādappavatti [3]kiñcipi gārayhaṁ kāraṇaṁ na āgacchatīti. Atha vā tehi parehi vuttā sakāraṇā vādappavatti kiñci gārayhaṁ kāraṇaṁ na āgacchatīti pucchati[3].

1. Viddhattā (Sī, Syā) 2. Vāpitaṁ vāpitaṁ (Sī)
3-3. Kacci gārayhaṁ kāraṇaṁ āgacchati nāgacchatīti pucchati (Sī)

ဣတရဂါမဿ ဆဒနပိဋ္ဌေ ပတနသင်္ခါတော ကုက္ကုဋသံပါတော ဧတာသု အတ္ထီတိ ကုက္ကုဋသံပါတိကာ။ ကုက္ကုဋသံပါဒိကာတိပိ ပါဌော၊ ဂါမန္တရတော ဂါမန္တရံ ကုက္ကုဋာနံ ပဒသာ ဂမနသင်္ခါတော ကုက္ကုဋသံပါဒေါ ဧတာသု အတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဥဘယမ္ပေတံ ဃနနိဝါသတံယေဝ ဒီပေတိ။ **အဓမ္မရာဂရတ္တာ**တိ ရာဂေါ နာမ ဧကန္တေနေဝ အဓမ္မော၊ အတ္တနော ပရိက္ခာရေသု ပန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော န အဓမ္မရာဂေါတိ အဓိပ္ပေတော၊ ပရပရိက္ခာရေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနောဝ အဓမ္မရာဂေါတိ။ **ဝိသမလောဘာဘိဘူတာ**တိ လောဘဿ သမကာလော နာမ နတ္ထိ၊ ဧကန္တံ ဝိသမောဝ ဧသော။ အတ္တနာ ပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထုမှိ ပန ဥပ္ပဇ္ဇမာနော သမလောဘော နာမ၊ ပရပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထုမှိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနောဝ ဝိသမောတိ အဓိပ္ပေတော။ **မိစ္ဆာဓမ္မပရေတာ**တိ အဝတ္ထုပဋိသေဝနသင်္ခါတေန မိစ္ဆာဓမ္မေန သမန္နာဂတာ။ **ဒေဝေါ န သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆတီ**တိ ဝဿိတဗ္ဗယုတ္တေ ကာလေ ဝဿံ န ဝဿတိ။ **ဒုဗ္ဘိက္ခန္တိ** ဒုလ္လဘဘိက္ခံ။ **ဒုဿဿန္တိ** ဝိဝိဓသဿာနံ အသမ္ပဇ္ဇနေန ဒုဿဿံ။ **သေတဋ္ဌိကန္တိ** သဿေ သမ္ပဇ္ဇမာနေ ပါဏကာ ပတန္တိ၊ တေဟိ ဒဋ္ဌတ္တာ[၁] နိက္ခန္တနိက္ခန္တာနိ သာလိသီသာနိ သေတဝဏ္ဏာနိ ဟောန္တိ နိဿာရာနိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "သေတဋ္ဌိက"န္တိ။ **သလာကာဝုတ္တန္တိ** ဝပိတံ ဝပိတံ[၂] သဿံ သလာကာမတ္တမေဝ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဖလံ န ဒေတီတိ အတ္ထော။ **ယက္ခာ**တိ ယက္ခာဓိပတိနော။ **ဝါဠေ အမနုဿေ ဩဿဇ္ဇန္တီ**တိ စဏ္ဍယက္ခေ မနုဿပထေ ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ တေ လဒ္ဓေါကာသာ မဟာဇနံ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေန္တိ။

၇-ဝစ္ဆဂေါတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ သတ္တမေ **မဟပ္ဖလန္တိ** မဟာဝိပါကံ။ **ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မံ ဗျာကရောန္တီ**တိ ဧတ္ထ **ဓမ္မော** နာမ ကထိတကထာ၊ **အနုဓမ္မော** နာမ ကထိတဿ ပဋိကထနံ။ **သဟဓမ္မိကော**တိ သကာရဏော သဟေတုကော။ **ဝါဒါနုပါတော**တိ ဝါဒဿ အနုပါတော၊ အနုပတနံ ပဝတ္တီတိ အတ္ထော။ **ဂါရယှံ ဌာနန္တိ** ဂရဟိတဗ္ဗယုတ္တံ ကာရဏံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘောတာ ဂေါတမေန ဝုတ္တာ သကာရဏာ ဝါဒပ္ပဝတ္တိ [၃]ကိဉ္စိပိ ဂါရယှံ ကာရဏံ န အာဂစ္ဆတီတိ။ အထ ဝါ တေဟိ ပရေဟိ ဝုတ္တာ သကာရဏာ ဝါဒပ္ပဝတ္တိ ကိဉ္စိ ဂါရယှံ ကာရဏံ န အာဂစ္ဆတီတိ ပုစ္ဆတိ[၃]။

၁-ဝိဒ္ဓတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝါပိတံ ဝါပိတံ (သီ)
၃-၃-ကစ္စိ ဂါရယှံ ကာရဏံ အာဂစ္ဆတိ နာဂစ္ဆတီတိ ပုစ္ဆတိ (သီ)

Antarāyakaro hotīti antarāyaṁ vināsaṁ kicchalābhakaṁ vilomakaṁ karoti. **Pāripanthiko**ti panthadūhanacoro[1]. **Khato ca hotī**ti guṇakhananena khato hoti. **Upahato**ti guṇupaghāteneva upahato.

Candanikāyāti asucikalalakūpe. **Oligalle**ti niddhamanakalale. **So cā**ti so sīlavāti vuttakhīṇāsavo. **Sīlakkhandhenā**ti sīlarāsinā. Sesapadesupi eseva nayo. Ettha ca vimuttiñāṇadassanaṁ vuccati paccavekkhaṇañāṇaṁ, taṁ asekkhassa pavattattā asekkhanti vuttaṁ. Itarāni sikkhāpariyosānappattatāya sayampi asekkhāneva. Tāni ca pana lokuttarāni, paccavekkhaṇañāṇaṁ lokiyaṁ.

Rohiṇīsūti rattavaṇṇāsu. **Sarūpāsū**ti attano vacchakehi samānarūpāsu. **Pārevatāsū**ti kapotavaṇṇāsu. **Danto**ti nibbisevano. **Puṅgavo**ti usabho. **Dhorayho**ti dhuravāho. **Kalyāṇajavanikkamo**ti kalyāṇena ujunā javena gantā[2]. **Nāssa vaṇṇaṁ parikkhare**ti assa goṇassa sarīravaṇṇaṁ na upaparikkhanti, dhuravahanakammameva pana upaparikkhanti. **Yasmiṁ kasmiñci jātiye**ti yattha katthaci kulajāte. **Yāsu kāsuci etāsū**ti etāsu khattiyādippabhedāsu yāsu kāsuci jātisu.

Brahmacariyassa kevalīti brahmacariyassa kevalena samannāgato, paripuṇṇabhāvena yuttoti attho. Khīṇāsavo hi sakalabrahmacārī nāma hoti. Tenetaṁ vuttaṁ. **Pannabhāro**ti oropitabhāro[3], khandhabhāraṁ kilesabhāraṁ kāmaguṇabhārañca oropetvā ṭhitoti attho. **Katakicco**ti catūhi maggehi kiccaṁ katvā ṭhito. **Pāragū sabbadhammānan**ti sabbadhammā vuccanti pañcakkhandhā dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo, tesaṁ sabbadhammānaṁ abhiññāpāraṁ pariññāpāraṁ[4] pahānapāraṁ bhāvanāpāraṁ sacchikiriyāpāraṁ samāpattipārañcāti chabbidhaṁ pāraṁ gatattā pāragū. **Anupādāyā**ti aggahetvā. **Nibbuto**ti kilesasantāparahito. **Viraje**ti rāgadosamoharajarahite.

1. Panthadūsanacoro (Ka)
2. Samannāgato (Ka)
3. Ohitabhāro (Ka)
4. Tīraṇapāraṁ (Ka)

အန္တရာယကရော ဟောတီတိ အန္တရာယံ ဝိနာသံ ကိစ္ဆလာဘကံ ဝိလောမကံ ကရောတိ။ **ပါရိပန္ထိကော**တိ ပန္ထဒူဟနစောရော[၁]။ **ခတော စ ဟောတီ**တိ ဂုဏခနနေန ခတော ဟောတိ။ **ဥပဟတော**တိ ဂုဏုပဃာတေနေဝ ဥပဟတော။

စန္ဒနိကာယာတိ အသုစိကလလကူပေ။ **ဩလိဂလ္လေ**တိ နိဒ္ဓမနကလလေ။ **သော စာ**တိ သော သီလဝါတိ ဝုတ္တခီဏာသဝေါ။ **သီလက္ခန္ဓေနာ**တိ သီလရာသိနာ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ ဝုစ္စတိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ၊ တံ အသေက္ခဿ ပဝတ္တတ္တာ အသေက္ခန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣတရာနိ သိက္ခာပရိယောသာနပ္ပတ္တတာယ သယမ္ပိ အသေက္ခာနေဝ။ တာနိ စ ပန လောကုတ္တရာနိ၊ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ လောကိယံ။

ရောဟိဏီသူတိ ရတ္တဝဏ္ဏာသု။ **သရူပါသူ**တိ အတ္တနော ဝစ္ဆကေဟိ သမာနရူပါသု။ **ပါရေဝတာသူ**တိ ကပေါတဝဏ္ဏာသု။ **ဒန္တော**တိ နိဗ္ဗိသေဝနော။ **ပုင်္ဂဝေါ**တိ ဥသဘော။ **ဓောရယှော**တိ ဓုရဝါဟော။ **ကလျာဏဇဝနိက္ကမော**တိ ကလျာဏေန ဥဇုနာ ဇဝေန ဂန္တာ[၂]။ **နာဿ ဝဏ္ဏံ ပရိက္ခရေ**တိ အဿ ဂေါဏဿ သရီရဝဏ္ဏံ န ဥပပရိက္ခန္တိ၊ ဓုရဝဟနကမ္မမေဝ ပန ဥပပရိက္ခန္တိ။ **ယသ္မိံ ကသ္မိဉ္စိ ဇာတိယေ**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကုလဇာတေ။ **ယာသု ကာသုစိ ဧတာသူ**တိ ဧတာသု ခတ္တိယာဒိပ္ပဘေဒါသု ယာသု ကာသုစိ ဇာတီသု။

ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီတိ ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလေန သမန္နာဂတော၊ ပရိပုဏ္ဏဘာဝေန ယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ခီဏာသဝေါ ဟိ သကလဗြဟ္မစာရီ နာမ ဟောတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။ **ပန္နဘာရော**တိ ဩရောပိတဘာရော[၃]၊ ခန္ဓဘာရံ ကိလေသဘာရံ ကာမဂုဏဘာရဉ္စ ဩရောပေတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **ကတကိစ္စော**တိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကိစ္စံ ကတွာ ဌိတော။ **ပါရဂူ သဗ္ဗဓမ္မာန**န္တိ သဗ္ဗဓမ္မာ ဝုစ္စန္တိ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော၊ တေသံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ အဘိညာပါရံ ပရိညာပါရံ[၄] ပဟာနပါရံ ဘာဝနာပါရံ သစ္ဆိကိရိယာပါရံ သမာပတ္တိပါရဉ္စာတိ ဆဗ္ဗိဓံ ပါရံ ဂတတ္တာ ပါရဂူ။ **အနုပါဒါယာ**တိ အဂ္ဂဟေတွာ။ **နိဗ္ဗုတော**တိ ကိလေသသန္တာပရဟိတော။ **ဝိရဇေ**တိ ရာဂဒေါသမောဟရဇရဟိတေ။

၁-ပန္ထဒူသနစောရော (က)
၂-သမန္နာဂတော (က)
၃-ဩဟိတဘာရော (က)
၄-တီရဏပါရံ (က)

Avijānantāti khettaṁ ajānantā. **Dummedhā**ti nippaññā. **Assutāvino**ti khettavini cchayasavanena rahitā. **Bahiddhā**ti imamhā sāsanā bahiddhā. **Na hi sante upāsare**ti Buddhapaccekabuddhakhīṇāsave uttamapurise na upasaṅkamanti. **Dhīrasammate**ti paṇḍitehi sammate sambhāvite. **Mūlajātā patiṭṭhitā**ti iminā sotāpannassa saddhaṁ dasseti. **Kule vā idha jāyare**ti idha vā manussaloke khattiyabrāhmaṇavessakule jāyanti. Aya meva hi tividhā kulasampatti nāma. **Anupubbena nibbānaṁ, adhigacchantī**ti sīlasamā dhipaññāti ime guṇe pūretvā anukkamena nibbānaṁ adhigacchantīti.

8. Tikaṇṇasuttavaṇṇanā

59. Aṭṭhame **tikaṇṇo**ti tassa nāmaṁ. **Upasaṅkamī**ti "samaṇo kira Gotamo paṇḍito, gacchissāmi tassa[1] santikan"ti cintetvā bhuttapātarāso mahājanaparivuto upasaṅkami. **Bhagavato sammukhā**ti Dasabalassa purato nisīditvā. **Vaṇṇaṁ bhāsatī**ti kasmā bhāsati? So kira ito pubbe Tathāgatassa santikaṁ agatapubbo. Athassa etadahosi "Buddhā nāma durāsadā, mayi[2] paṭhamataraṁ akathente[3] katheyya vā na vā. Sace na kathessati, atha maṁ samāgamaṭṭhāne kathentaṁ evaṁ vakkhanti 'tvaṁ idha kasmā kathesi, yena te samaṇassa Gotamassa santikaṁ gantvā vacanamattampi na laddhan'ti. Tasmā 'evaṁ me ayaṁ garahā muccissatī'ti" maññamāno bhāsati. Kiñcāpi brāhmaṇānaṁ vaṇṇaṁ bhāsati, Tathāgatassa pana ñāṇaṁ ghaṭṭessāmīti adhippāyeneva bhāsati. **Evampi tevijjā brāhmaṇā**ti tevijjakabrāhmaṇā evaṁpaṇḍitā evaṁdhīrā evaṁbyattā evaṁbahussutā evaṁvādino, evaṁsammatāti attho. **Itipī**ti iminā tesaṁ paṇḍitādi-ākāraparicchedaṁ dasseti. Ettakena kāraṇena paṇḍitā -pa- ettakena kāraṇena sammatāti ayañhi ettha attho.

Yathā kathaṁ pana brāhmaṇāti ettha **yathā**ti kāraṇavacanaṁ, **kathaṁ panā**ti pucchāvacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—kathaṁ pana brāhmaṇa brāhmaṇā

1. Gacchissāmissa (Sī) 2. Mayā (sabbattha) 3. Kathitā (Syā), kathetvā (Ka)

အဝိဇာနန္တာတိ ခေတ္တံ အဇာနန္တာ။ **ဒုမ္မေဓာ**တိ နိပ္ပညာ။ **အဿုတာဝိနော**တိ ခေတ္တဝိနိစ္ဆယသဝနေန ရဟိတာ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ ဣမမှာ သာသနာ ဗဟိဒ္ဓါ။ **န ဟိ သန္တေ ဥပါသရေ**တိ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝေ ဥတ္တမပုရိသေ န ဥပသင်္ကမန္တိ။ **ဓီရသမ္မတေ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ သမ္မတေ သမ္ဘာဝိတေ။ **မူလဇာတာ ပတိဋ္ဌိတာ**တိ ဣမိနာ သောတာပန္နဿ သဒ္ဓံ ဒဿေတိ။ **ကုလေ ဝါ ဣဓ ဇာယရေ**တိ ဣဓ ဝါ မနုဿလောကေ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏဝေဿကုလေ ဇာယန္တိ။ အယမေဝ ဟိ တိဝိဓာ ကုလသမ္ပတ္တိ နာမ။ **အနုပုဗ္ဗေန နိဗ္ဗာနံ၊ အဓိဂစ္ဆန္တီ**တိ သီလသမာဓိပညာတိ ဣမေ ဂုဏေ ပူရေတွာ အနုက္ကမေန နိဗ္ဗာနံ အဓိဂစ္ဆန္တီတိ။

၈-တိကဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၉။ အဋ္ဌမေ **တိကဏ္ဏော**တိ တဿ နာမံ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ "သမဏော ကိရ ဂေါတမော ပဏ္ဍိတော၊ ဂစ္ဆိဿာမိ တဿ[1] သန္တိက"န္တိ စိန္တေတွာ ဘုတ္တပါတရာသော မဟာဇနပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **ဘဂဝတော သမ္မုခါ**တိ ဒသဗလဿ ပုရတော နိသီဒိတွာ။ **ဝဏ္ဏံ ဘာသတီ**တိ ကသ္မာ ဘာသတိ? သော ကိရ ဣတော ပုဗ္ဗေ တထာဂတဿ သန္တိကံ အဂတပုဗ္ဗော။ အထဿ ဧတဒဟောသိ "ဗုဒ္ဓါ နာမ ဒုရာသဒါ၊ မယိ[2] ပဌမတရံ အကထေန္တေ[3] ကထေယျ ဝါ န ဝါ။ သစေ န ကထေဿတိ၊ အထ မံ သမာဂမဋ္ဌာနေ ကထေန္တံ ဧဝံ ဝက္ခန္တိ 'တွံ ဣဓ ကသ္မာ ကထေသိ၊ ယေန တေ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝစနမတ္တမ္ပိ န လဒ္ဓ'န္တိ။ တသ္မာ 'ဧဝံ မေ အယံ ဂရဟာ မုစ္စိဿတီ'တိ" မညမာနော ဘာသတိ။ ကိဉ္စာပိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ၊ တထာဂတဿ ပန ဉာဏံ ဃဋ္ဋေဿာမီတိ အဓိပ္ပါယေနေဝ ဘာသတိ။ **ဧဝမ္ပိ တေဝိဇ္ဇာ ဗြာဟ္မဏာ**တိ တေဝိဇ္ဇကဗြာဟ္မဏာ ဧဝံပဏ္ဍိတာ ဧဝံဓီရာ ဧဝံဗျတ္တာ ဧဝံဗဟုဿုတာ ဧဝံဝါဒိနော၊ ဧဝံသမ္မတာတိ အတ္ထော။ **ဣတိပီ**တိ ဣမိနာ တေသံ ပဏ္ဍိတာဒိအာကာရပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတိ။ ဧတ္တကေန ကာရဏေန ပဏ္ဍိတာ။ပ။ ဧတ္တကေန ကာရဏေန သမ္မတာတိ အယဉှိ ဧတ္ထ အတ္ထော။

ယထာ ကထံ ပန ဗြာဟ္မဏာတိ ဧတ္ထ **ယထာ**တိ ကာရဏဝစနံ၊ **ကထံ ပနာ**တိ ပုစ္ဆာဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကထံ ပန ဗြာဟ္မဏ ဗြာဟ္မဏာ

၁-ဂစ္ဆိဿာမိဿ (သီ) ၂-မယာ (သဗ္ဗတ္ထ) ၃-ကထိတာ (သျာ)၊ ကထေတွာ (က)

tevijjaṁ paññāpenti. Yathā evaṁ[1] sakkā hoti jānituṁ, taṁ kāraṇaṁ vadehīti. Taṁ sutvā brāhmaṇo "jānanaṭṭhāneyeva maṁ Sammāsambuddho pucchi, no ajānanaṭṭhāne"ti attamano hutvā **idha bho Gotamā**ti-ādimāha. Tattha **ubhato**ti dvīhipi pakkhehi. **Mātito ca pitito cā**ti yassa mātā brāhmaṇī, mātu mātā brāhmaṇī, tassāpi mātā brāhmaṇī. Pitā brāhmaṇo, pitu pitā brāhmaṇo, tassāpi pitā brāhmaṇo, so ubhato sujāto mātito ca pitito ca. **Saṁsuddhagahaṇiko**ti yassa saṁsuddhā mātu gahaṇī, kucchīti attho. "Samavepākiniyā gahaṇiyā"ti pana ettha kammajatejodhātu gahaṇīti vuccati.

Yāva sattamā pitāmahayugāti ettha pitu pitā pitāmaho, pitāmahassa yugaṁ pitāmahayugaṁ. **Yugan**ti āyuppamāṇaṁ vuccati. Abhilāpamattameva cetaṁ, atthato pana pitāmahoyeva pitāmahayugaṁ. Tato uddhaṁ sabbepi pubbapurisā pitāmahaggahaṇeneva gahitā. Evaṁ yāva sattamo puriso, tāva saṁsuddhagahaṇiko, atha vā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādenāti dasseti. **Akkhitto**ti "apanetha etaṁ, kiṁ iminā"ti evaṁ akkhitto anavakkhitto. **Anupakkuṭṭho**ti na upakkuṭṭho, na akkosaṁ vā nindaṁ vā pattapubbo. Kena kāraṇenāti? **Jātivādena.** "Itipi hīnajātiko eso"ti evarūpena vacanenāti attho.

Ajjhāyakoti idaṁ "na dānime jhāyanti, na dānime jhāyantīti kho vāseṭṭha ajjhāyakā ajjhāyakāteva tatiyaṁ akkharaṁ upanibbattan"ti[2] evaṁ paṭhamakappikakāle jhānavirahitānaṁ brāhmaṇānaṁ garahavacanaṁ uppannaṁ. Idāni pana taṁ ajjhāyatīti ajjhāyako, mante parivattetīti iminā atthena pasaṁsāvacanaṁ katvā voharanti. Mante dhāretīti **mantadharo.**

Tiṇṇaṁ vedānanti irubbedayajubbedasāmabbedānaṁ. Oṭṭhapahatakaraṇavasena pāraṁ gatoti **pāragū.** Saha nighaṇḍunā ca keṭubhena ca **sanighaṇḍukeṭubhānaṁ. Nighaṇḍū**ti nāmanighaṇḍurukkhādīnaṁ[3] vevacanapakāsakasatthaṁ. **Keṭubhan**ti kiriyākappavikappo kavīnaṁ upakārāya satthaṁ. Saha

1. Etaṁ (Syā)   2. Dī 3. 78 piṭṭhe.
3. Nighaṇḍurukkhādīnaṁ (Ka) Dī-Ṭṭha 1. 220; Ma-Ṭṭha 3. 249 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

တေဝိဇ္ဇံ ပညာပေန္တိ။ ယထာ ဧဝံ[1] သက္ကာ ဟောတိ ဇာနိတုံ၊ တံ ကာရဏံ ဝဒေဟီတိ။ တံ သုတွာ ဗြာဟ္မဏော “ဇာနနဋ္ဌာနေယေဝ မံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပုစ္ဆိ၊ နော အဇာနနဋ္ဌာနေ”တိ အတ္တမနော ဟုတွာ **ဣဓ ဘော ဂေါတမာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဥဘတော**တိ ဒွီဟိပိ ပက္ခေဟိ။ **မာတိတော စ ပိတိတော စာ**တိ ယဿ မာတာ ဗြာဟ္မဏီ၊ မာတု မာတာ ဗြာဟ္မဏီ၊ တဿာပိ မာတာ ဗြာဟ္မဏီ။ ပိတာ ဗြာဟ္မဏော၊ ပိတု ပိတာ ဗြာဟ္မဏော၊ တဿာပိ ပိတာ ဗြာဟ္မဏော၊ သော ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ။ **သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော**တိ ယဿ သံသုဒ္ဓါ မာတု ဂဟဏီ၊ ကုစ္ဆီတိ အတ္ထော။ “သမဝေပါကိနိယာ ဂဟဏိယာ”တိ ပန ဧတ္ထ ကမ္မဇတေဇောဓာတု ဂဟဏီတိ ဝုစ္စတိ။

ယာဝ သတ္တမာ ပိတာမဟယုဂါတိ ဧတ္ထ ပိတု ပိတာ ပိတာမဟော၊ ပိတာမဟဿ ယုဂံ ပိတာမဟယုဂံ။ **ယုဂ**န္တိ အာယုပ္ပမာဏံ ဝုစ္စတိ။ အဘိလာပမတ္တမေဝ စေတံ၊ အတ္ထတော ပန ပိတာမဟောယေဝ ပိတာမဟယုဂံ။ တတော ဥဒ္ဓံ သဗ္ဗေပိ ပုဗ္ဗပုရိသာ ပိတာမဟဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတာ။ ဧဝံ ယာဝ သတ္တမော ပုရိသော၊ တာဝ သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော၊ အထ ဝါ အက္ခိတ္တော အနုပက္ကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေနာတိ ဒဿေတိ။ **အက္ခိတ္တော**တိ “အပနေထ ဧတံ၊ ကိံ ဣမိနာ”တိ ဧဝံ အက္ခိတ္တော အနဝက္ခိတ္တော။ **အနုပက္ကုဋ္ဌော**တိ န ဥပက္ကုဋ္ဌော၊ န အက္ကောသံ ဝါ နိန္ဒံ ဝါ ပတ္တပုဗ္ဗော။ ကေန ကာရဏေနာတိ? **ဇာတိဝါဒေန။** “ဣတိပိ ဟီနဇာတိကော ဧသော”တိ ဧဝရူပေန ဝစနေနာတိ အတ္ထော။

အဇ္ဈာယကောတိ ဣဒံ “န ဒါနိမေ ဈာယန္တိ၊ န ဒါနိမေ ဈာယန္တီတိ ခေါ ဝါသေဋ္ဌ အဇ္ဈာယကာ အဇ္ဈာယကာတေဝ တတိယံ အက္ခရံ ဥပနိဗ္ဗတ္တ”န္တိ[2] ဧဝံ ပဌမကပ္ပိကကာလေ ဈာနဝိရဟိတာနံ ဗြာဟ္မဏာနံ ဂရဟဝစနံ ဥပ္ပန္နံ။ ဣဒါနိ ပန တံ အဇ္ဈာယတီတိ အဇ္ဈာယကော၊ မန္တေ ပရိဝတ္တေတီတိ ဣမိနာ အတ္ထေန ပသံသာဝစနံ ကတွာ ဝေါဟရန္တိ။ မန္တေ ဓာရေတီတိ **မန္တဓရော။**

တိဏ္ဏံ ဝေဒါနန္တိ ဣရုဗ္ဗေဒယဇုဗ္ဗေဒသာမဗ္ဗေဒါနံ။ ဩဋ္ဌပဟတကရဏဝသေန ပါရံ ဂတောတိ **ပါရဂူ။** သဟ နိဃဏ္ဍုနာ စ ကေဋုဘေန စ **သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ။ နိဃဏ္ဍူ**တိ နာမနိဃဏ္ဍုရုက္ခာဒီနံ[3] ဝေဝစနပကာသကသတ္ထံ။ **ကေဋုဘ**န္တိ ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပေါ ကဝီနံ ဥပကာရာယ သတ္ထံ။ သဟ

၁-ဧတံ (သျာ)   ၂-ဒီ ၃-၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-နိဃဏ္ဍုရုက္ခာဒီနံ(က)ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၀၊ မ-ဋ္ဌ ၃-၂၄၉-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

akkharappabhedena **sākkharappabhedānaṁ. Akkharappabhedo**ti sikkhā ca nirutti ca. **Itihāsapañcamānan**ti āthabbaṇavedaṁ[1] catutthaṁ katvā itiha āsa, itiha āsāti īdisavacanapaṭisaṁyutto purāṇakathāsaṅkhāto khattavijjāsaṅkhāto vā itihāso pañcamo etesanti itihāsapañcamā. Tesaṁ itihāsapañcamānaṁ vedānaṁ.

Padaṁ tadavasesañca byākaraṇaṁ adhīyati vedeti cāti **padako veyyākaraṇo. Lokāyataṁ** vuccati vitaṇḍavādasatthaṁ. **Mahāpurisalakkhaṇan**ti mahāpurisānaṁ Buddhādīnaṁ lakkhaṇadīpakaṁ dvādasasahassaganthapamāṇaṁ satthaṁ, yattha soḷasasahassagāthāpadaparimāṇā Buddhamantā nāma ahesuṁ, yesaṁ vasena "iminā lakkhaṇena samannāgatā Buddhā nāma honti, iminā Paccekabuddhā, dve aggasāvakā, asīti mahāsāvakā, Buddhamātā, Buddhapitā, aggupaṭṭhākā, aggupaṭṭhāyikā, rājā cakkavattī"ti ayaṁ viseso ñāyati[2]. **Anavayo**ti imesu lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anūno paripūrakārī, avayo na hotīti vuttaṁ hoti. Avayo nāma yo tāni atthato ca ganthato ca sandhāretuṁ[3] na sakkoti. Atha vā **anavayo**ti anu avayo, sandhivasena ukāralopo. Anu avayo paripuṇṇa sippoti attho.

Tena hīti idaṁ Bhagavā naṁ āyācantaṁ[4] disvā "idānissa pañhaṁ kathetuṁ kālo"ti ñatvā āha. Tassattho—yasmā maṁ āyācasi, tasmā suṇāhīti. **Vivicceva kāmehī**ti-ādi Visuddhimagge[5] vitthāritameva. Idha panetaṁ tissannaṁ[6] vijjānaṁ pubbabhāgapaṭipattidassanatthaṁ vuttanti veditabbaṁ. Tattha dvinnaṁ vijjānaṁ anupadavaṇṇanā ceva bhāvanānayo ca Visuddhimagge[7] vitthāritova.

Paṭhamā vijjāti paṭhamaṁ uppannāti paṭhamā, viditakaraṇaṭṭhena vijjā. Kiṁ viditaṁ karoti? Pubbenivāsaṁ. **Avijjā**ti tasseva pubbenivāsassa aviditakaraṇaṭṭhena tappaṭicchādako moho vuccati. **Tamo**ti sveva moho paṭicchādakaṭṭhena tamoti vuccati. **Āloko**ti sāyeva vijjā obhāsakaraṇaṭṭhena ālokoti vuccati. Ettha ca vijjā adhigatāti ayaṁ

1. Athabbaṇavedaṁ (Sī) 2. Paññāyati (Syā, Ka) 3. Santānetuṁ (Sī, Syā)
4. Āyācanaṁ (Sī) 5. Visuddhi 1. 134 piṭṭhe. 6. Dvinnaṁ (Syā, Ka)
7. Visuddhi 2. 40, 53 piṭṭhesu.

အက္ခရပ္ပဘေဒေန **သာက္ခရပ္ပဘေဒါနံ။ အက္ခရပ္ပဘေဒေါ**တိ သိက္ခာ စ နိရုတ္တိ စ။ **ဣတိဟာသပဉ္စမာန**န္တိ အာထဗ္ဗဏဝေဒံ[1] စတုတ္ထံ ကတွာ ဣတိဟ အာသ, ဣတိဟ အာသာတိ ဤဒိသဝစနပဋိသံယုတ္တော ပုရာဏကထာသင်္ခါတော ခတ္တဝိဇ္ဇာသင်္ခါတော ဝါ ဣတိဟာသော ပဉ္စမော ဧတေသန္တိ ဣတိဟာသပဉ္စမာ။ တေသံ ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ဝေဒါနံ။

ပဒံ တဒဝသေသဉ္စ ဗျာကရဏံ အဓီယတိ ဝေဒေတိ စာတိ **ပဒကော ဝေယျာကရဏော။ လောကာယတံ** ဝုစ္စတိ ဝိတဏ္ဍဝါဒသတ္ထံ။ **မဟာပုရိသလက္ခဏ**န္တိ မဟာပုရိသာနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ လက္ခဏဒီပကံ ဒွါဒသသဟဿဂန္ထပမာဏံ သတ္ထံ၊ ယတ္ထ သောဠသသဟဿဂါထာပဒပရိမာဏာ ဗုဒ္ဓမန္တာ နာမ အဟေသုံ၊ ယေသံ ဝသေန "ဣမိနာ လက္ခဏေန သမန္နာဂတာ ဗုဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ၊ ဣမိနာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ, ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ, အသီတိ မဟာသာဝကာ, ဗုဒ္ဓမာတာ, ဗုဒ္ဓပိတာ, အဂ္ဂုပဋ္ဌာကာ, အဂ္ဂုပဋ္ဌာယိကာ, ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ''တိ အယံ ဝိသေသော ဉာယတိ[2]။ **အနဝယော**တိ ဣမေသု လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု အနူနော ပရိပူရကာရီ၊ အဝယော န ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဝယော နာမ ယော တာနိ အတ္ထတော စ ဂန္ထတော စ သန္ဓာရေတုံ[3] န သက္ကောတိ။ အထ ဝါ **အနဝယော**တိ အနု အဝယော၊ သန္ဓိဝသေန ဥကာရလောပေါ။ အနု အဝယော ပရိပုဏ္ဏသိပ္ပေါတိ အတ္ထော။

တေန ဟီတိ ဣဒံ ဘဂဝါ နံ အာယာစန္တံ[4] ဒိသွာ "ဣဒါနိဿ ပဉှံ ကထေတုံ ကာလော"တိ ဉတွာ အာဟ။ တဿတ္ထော—ယသ္မာ မံ အာယာစသိ၊ တသ္မာ သုဏာဟီတိ။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[5] ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ ဣဓ ပနေတံ တိဿန္နံ[6] ဝိဇ္ဇာနံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ ဒွိန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အနုပဒဝဏ္ဏနာ စေဝ ဘာဝနာနယော စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[7] ဝိတ္ထာရိတောဝ။

ပဌမာ ဝိဇ္ဇာတိ ပဌမံ ဥပ္ပန္နာတိ ပဌမာ၊ ဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန ဝိဇ္ဇာ။ ကိံ ဝိဒိတံ ကရောတိ? ပုဗ္ဗေနိဝါသံ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ တဿေဝ ပုဗ္ဗေနိဝါသဿ အဝိဒိတကရဏဋ္ဌေန တပ္ပဋိစ္ဆာဒကော မောဟော ဝုစ္စတိ။ **တမော**တိ သွေဝ မောဟော ပဋိစ္ဆာဒကဋ္ဌေန တမောတိ ဝုစ္စတိ။ **အာလောကော**တိ သာယေဝ ဝိဇ္ဇာ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေန အာလောကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧတ္ထ စ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာတိ အယံ

၁-အထဗ္ဗဏဝေဒံ (သီ) ၂-ပညာယတိ (သျာ၊ က) ၃-သန္တာနေတုံ (သီ၊ သျာ)
၄-အာယာစနံ (သီ) ၅-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဒွိန္နံ (သျာ၊ က) ၇-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၀-၅၃-ပိဋ္ဌေသု။

attho, sesaṁ pasaṁsāvacanaṁ. Yojanā panettha ayamassa vijjā adhigatā, athassa adhigatavijjassa avijjā vihatā vinaṭṭhāti attho. Kasmā? Yasmā vijjā uppannā. Itarasmimpi padadvaye eseva nayo. **Yathā ta**nti ettha **yathā**ti opammaṁ, **ta**nti nipātamattaṁ. Satiyā avippavāsena **appamattassa.** Vīriyātāpena **ātāpino.** Kāye ca jīvite ca anapekkhatāya **pahitattassa.** Pesitattassāti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathā appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avijjā vihaññeyya, vijjā uppajjeyya. Tamo vihaññeyya, āloko uppajjeyya. Evameva tassa avijjā vihatā, vijjā uppannā. Tamo vihato, āloko uppanno. Etassa tena padhānānuyogassa anurūpameva phalaṁ laddhanti.

Cutūpapātakathāyaṁ **vijjā**ti dibbacakkhuñāṇavijjā. **Avijjā**ti sattānaṁ cutipaṭisandhippaṭicchādikā avijjā. Sesaṁ vuttanayameva.

Tatiyavijjāya **so evaṁ samāhite citte**ti vipassanāpādakaṁ catutthajjhānacittaṁ veditabbaṁ. **Āsavānaṁ khayañāṇāyā**ti arahattamaggañāṇatthāya. Arahattamaggo hi āsavavināsanato āsavānaṁ khayoti vuccati, tatra cetaṁ ñāṇaṁ tattha pariyāpannattāti. **Cittaṁ abhininnāmetī**ti vipassanācittaṁ abhinīharati. **So idaṁ dukkha**nti evamādīsu ettakaṁ dukkhaṁ, na ito bhiyyoti sabbampi dukkhasaccaṁ sarasalakkhaṇappaṭivedhena yathābhūtaṁ pajānāti paṭivijjhati, tassa ca dukkhassa nibbattikaṁ taṇhaṁ "ayaṁ dukkhasamudayo"ti, tadubhayampi yaṁ ṭhānaṁ patvā nirujjhati, taṁ tesaṁ apavattiṁ[1] nibbānaṁ "ayaṁ dukkhanirodho"ti. Tassa ca sampāpakaṁ ariyamaggaṁ "ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā"ti sarasalakkhaṇappaṭivedhena yathābhūtaṁ pajānāti paṭivijjhatīti evamattho veditabbo.

Evaṁ sarūpato saccāni dassetvā idāni kilesavasena pariyāyato dassento **ime āsavā**ti-ādimāha. **Tassa evaṁ jānato evaṁ passato**ti tassa bhikkhuno evaṁ jānantassa evaṁ passantassa. Saha vipassanāya koṭippattaṁ maggaṁ kathesi. **Kāmāsavā**ti kāmāsavato. **Vimuccatī**ti iminā maggakkhaṇaṁ dasseti. Maggakkhaṇe hi cittaṁ vimuccati,

1. Apavatti (Sī, Syā)

အတ္ထော၊ သေသံ ပသံသာဝစနံ။ ယောဇနာ ပနေတ္ထ အယမဿ ဝိဇ္ဇာ အဓိဂတာ၊ အထဿ အဓိဂတဝိဇ္ဇဿ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ ဝိနဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ ဣတရသ္မိမ္ပိ ပဒဒွယေ ဧသေဝ နယော။ **ယထာ တ**န္တိ ဧတ္ထ **ယထာ**တိ ဩပမ္မံ၊ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ သတိယာ အဝိပ္ပဝါသေန **အပ္ပမတ္တဿ။** ဝီရိယာတာပေန **အာတာပိနော။** ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အနပေက္ခတာယ **ပဟိတတ္တဿ။** ပေသိတတ္တဿာတိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော ပဟိတတ္တဿ ဝိဟရတော အဝိဇ္ဇာ ဝိဟညေယျ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ တမော ဝိဟညေယျ၊ အာလောကော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ ဧဝမေဝ တဿ အဝိဇ္ဇာ ဝိဟတာ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပန္နာ။ တမော ဝိဟတော၊ အာလောကော ဥပ္ပန္နော။ ဧတဿ တေန ပဓာနာနုယောဂဿ အနုရူပမေဝ ဖလံ လဒ္ဓန္တိ။

စုတူပပါတကထာယံ **ဝိဇ္ဇာ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိပ္ပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

တတိယဝိဇ္ဇာယ **သော ဧဝံ သမာဟိတေ စိတ္တေ**တိ ဝိပဿနာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနစိတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အာသဝါနံ ခယဉာဏာယာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏတ္ထာယ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဟိ အာသဝဝိနာသနတော အာသဝါနံ ခယောတိ ဝုစ္စတိ၊ တတြ စေတံ ဉာဏံ တတ္ထ ပရိယာပန္နတ္တာတိ။ **စိတ္တံ အဘိနိန္နာမေတီ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တံ အဘိနီဟရတိ။ **သော ဣဒံ ဒုက္ခ**န္တိ ဧဝမာဒီသု ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ န ဣတော ဘိယျောတိ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခသစ္စံ သရသလက္ခဏပ္ပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ တဿ စ ဒုက္ခဿ နိဗ္ဗတ္တိကံ တဏှံ "အယံ ဒုက္ခသမုဒယော"တိ၊ တဒုဘယမ္ပိ ယံ ဌာနံ ပတွာ နိရုဇ္ဈတိ၊ တံ တေသံ အပဝတ္တိံ[1] နိဗ္ဗာနံ "အယံ ဒုက္ခနိရောဓော"တိ။ တဿ စ သမ္ပာပကံ အရိယမဂ္ဂံ "အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ"တိ သရသလက္ခဏပ္ပဋိဝေဓေန ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ ပဋိဝိဇ္ဈတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧဝံ သရူပတော သစ္စာနိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ကိလေသဝသေန ပရိယာယတော ဒဿေန္တော **ဣမေ အာသဝါ**တိအာဒိမာဟ။ **တဿ ဧဝံ ဇာနတော ဧဝံ ပဿတော**တိ တဿ ဘိက္ခုနော ဧဝံ ဇာနန္တဿ ဧဝံ ပဿန္တဿ။ သဟ ဝိပဿနာယ ကောဋိပ္ပတ္တံ မဂ္ဂံ ကထေသိ။ **ကာမာသဝါ**တိ ကာမာသဝတော။ **ဝိမုစ္စတီ**တိ ဣမိနာ မဂ္ဂက္ခဏံ ဒဿေတိ။ မဂ္ဂက္ခဏေ ဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိ၊

၁-အပဝတ္တိ (သီ၊ သျာ)

phalakkhaṇe vimuttaṁ hoti. **Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇan**ti iminā paccavekkhaṇañāṇaṁ dasseti. **Khīṇā jātī**ti-ādīhi tassa bhūmiṁ. Tena hi ñāṇena so paccavekkhanto khīṇā jātīti-ādīni pajānāti. Katamā panassa jāti khīṇā, kathañca naṁ pajānātīti? Na tāvassa atītā jāti khīṇā pubbeva khīṇattā, na anāgatā, anāgate vāyāmābhāvato, na paccu ppannā, vijjamānattā. Yā pana maggassa abhāvitattā uppajjeyya ekacatupañcavokāra bhavesu ekacatupañcakkhandhappabhedā jāti, sā maggassa bhāvitattā anuppādadhammataṁ āpajjanena khīṇā. Taṁ so maggabhāvanāya pahīnakilese paccavekkhitvā kilesābhāve vijjamānampi kammaṁ āyati-appaṭisandhikaṁ hotīti jānanto pajānāti.

Vusitanti vutthaṁ parivutthaṁ, kataṁ caritaṁ niṭṭhitanti attho. **Brahmacariyan**ti maggabrahmacariyaṁ. Puthujjanakalyāṇakena hi saddhiṁ satta sekkhā brahmacariya vāsaṁ vasanti nāma, khīṇāsavo vutthavāso. Tasmā so attano brahmacariyavāsaṁ paccavekkhanto "vusitaṁ brahmacariyan"ti pajānāti. **Kataṁ karaṇīyan**ti catūsu saccesu catūhi maggehi pariññāpahānasacchikiriyābhāvanābhisamayavasena[1] soḷasavidhampi kiccaṁ niṭṭhāpitanti attho. Puthujjanakalyāṇakādayo hi taṁ kiccaṁ karonti, khīṇāsavo katakaraṇīyo. Tasmā so attano karaṇīyaṁ paccavekkhanto "kataṁ karaṇīyan"ti pajānāti. **Nāparaṁ itthattāyā**ti puna itthabhāvāya, evaṁ soḷasavidhakiccabhāvāya kilesakkhayāya vā maggabhāvanākiccaṁ me natthīti pajānāti. Atha vā **itthattāyā**ti itthabhāvato, imasmā evaṁpakārā idāni vattamānakkhandhasantānā aparaṁ khandhasantānaṁ mayhaṁ natthi, ime pana pañcakkhandhā pariññātā tiṭṭhanti chinnamūlakā rukkhā viya. Te carimakaviññāṇanirodhena anupādāno viya jātavedo nibbāyissantīti pajānāti. Idha **vijjā**ti arahattamaggañāṇavijjā. **Avijjā**ti catusaccappaṭicchādikā avijjā. Sesaṁ vuttanayameva.

Anuccāvacasīlassāti yassa sīlaṁ kālena hāyati, kālena vaḍḍhati, so uccāvacasīlo nāma hoti. Khīṇāsavassa pana sīlaṁ ekantavaḍḍhitameva. Tasmā so anuccāvacasīlo nāma hoti.

1. ...bhāvanāvasena (Syā, Ka)

ဖလက္ခဏေ ဝိမုတ္တံ ဟောတိ။ **ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏ**န္တိ ဣမိနာ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဒဿေတိ။ **ခီဏာ ဇာတီ**တိအာဒီဟိ တဿ ဘူမိံ။ တေန ဟိ ဉာဏေန သော ပစ္စဝေက္ခန္တော ခီဏာ ဇာတီတိအာဒီနိ ပဇာနာတိ။ ကတမာ ပနဿ ဇာတိ ခီဏာ၊ ကထဉ္စ နံ ပဇာနာတီတိ? န တာဝဿ အတီတာ ဇာတိ ခီဏာ ပုဗ္ဗေဝ ခီဏတ္တာ၊ န အနာဂတာ, အနာဂတေ ဝါယာမာဘာဝတော၊ န ပစ္စုပ္ပန္နာ, ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ယာ ပန မဂ္ဂဿ အဘာဝိတတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ ဧကစတုပဉ္စဝေါကာရဘဝေသု ဧကစတုပဉ္စက္ခန္ဓပ္ပဘေဒါ ဇာတိ၊ သာ မဂ္ဂဿ ဘာဝိတတ္တာ အနုပ္ပါဒဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန ခီဏာ။ တံ သော မဂ္ဂဘာဝနာယ ပဟီနကိလေသေ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ကိလေသာဘာဝေ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ကမ္မံ အာယတိအပ္ပဋိသန္ဓိကံ ဟောတီတိ ဇာနန္တော ပဇာနာတိ။

ဝုသိတန္တိ ဝုတ္ထံ ပရိဝုတ္ထံ၊ ကတံ စရိတံ နိဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကေန ဟိ သဒ္ဓိံ သတ္တ သေက္ခာ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ဝုတ္ထဝါသော။ တသ္မာ သော အတ္တနော ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယ"န္တိ ပဇာနာတိ။ **ကတံ ကရဏီယ**န္တိ စတူသု သစ္စေသု စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ပရိညာပဟာနသစ္ဆိကိရိယာဘာဝနာဘိသမယဝသေန[1] သောဠသဝိဓမ္ပိ ကိစ္စံ နိဋ္ဌာပိတန္တိ အတ္ထော။ ပုထုဇ္ဇနကလျာဏကာဒယော ဟိ တံ ကိစ္စံ ကရောန္တိ၊ ခီဏာသဝေါ ကတကရဏီယော။ တသ္မာ သော အတ္တနော ကရဏီယံ ပစ္စဝေက္ခန္တော "ကတံ ကရဏီယ"န္တိ ပဇာနာတိ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ပုန ဣတ္ထဘာဝါယ, ဧဝံ သောဠသဝိဓကိစ္စဘာဝါယ ကိလေသက္ခယာယ ဝါ မဂ္ဂဘာဝနာကိစ္စံ မေ နတ္ထီတိ ပဇာနာတိ။ အထ ဝါ **ဣတ္ထတ္တာယာ**တိ ဣတ္ထဘာဝတော၊ ဣမသ္မာ ဧဝံပကာရာ ဣဒါနိ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ မယှံ နတ္ထိ၊ ဣမေ ပန ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပရိညာတာ တိဋ္ဌန္တိ ဆိန္နမူလကာ ရုက္ခာ ဝိယ။ တေ စရိမကဝိညာဏနိရောဓေန အနုပါဒါနော ဝိယ ဇာတဝေဒေါ နိဗ္ဗာယိဿန္တီတိ ပဇာနာတိ။ ဣဓ **ဝိဇ္ဇာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏဝိဇ္ဇာ။ **အဝိဇ္ဇာ**တိ စတုသစ္စပ္ပဋိစ္ဆာဒိကာ အဝိဇ္ဇာ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

အနုစ္စာဝစသီလဿာတိ ယဿ သီလံ ကာလေန ဟာယတိ၊ ကာလေန ဝဍ္ဎတိ၊ သော ဥစ္စာဝစသီလော နာမ ဟောတိ။ ခီဏာသဝဿ ပန သီလံ ဧကန္တဝဍ္ဎိတမေဝ။ တသ္မာ သော အနုစ္စာဝစသီလော နာမ ဟောတိ။

၁-....ဘာဝနာဝသေန (သျာ၊ က)

vasībhūtanti vasippattaṁ. **Susamāhitan**ti suṭṭhu samāhitaṁ, ārammaṇamhi suṭṭhapitaṁ. **Dhīran**ti dhitisampannaṁ. **Maccuhāyinan**ti maccuṁ jahitvā ṭhitaṁ. **Sabbappahāyinan**ti sabbe pāpadhamme pajahitvā ṭhitaṁ. **Buddhan**ti catusaccabuddhaṁ. **Antimadehinanti**[1] sabbapacchimasarīradhārinaṁ. **Taṁ namassanti Gotaman**ti taṁ Gotamagottaṁ Buddhasāvakā namassanti. Atha vā Gotamabuddhassa sāvakopi Gotamo, taṁ Gotamaṁ devamanussā namassantīti attho.

Pubbenivāsanti pubbenivutthakkhandhaparamparaṁ. **Yovetī**ti yo aveti avagacchati. Yovedītipi pāṭho. Yo avedi, viditaṁ pākaṭaṁ katvā ṭhitoti attho. **Saggāpāyañca passatī**ti cha kāmāvacare nava brahmaloke cattāro ca apāye passati. **Jātikkhayaṁ patto**ti arahattaṁ patto. **Abhiññāvosito**ti jānitvā kiccavosānena vosito. **Munī**ti moneyyena samannāgato khīṇāsavamuni. **Etāhī**ti heṭṭhā niddiṭṭhāhi pubbenivāsañāṇādīhi. **Nāññaṁ lapitalāpanan**ti yo panañño tevijjoti aññehi lapitavacanamattameva lapati, tamahaṁ tevijjoti na vadāmi, attapaccakkhato ñatvā parassapi tisso vijjā kathenta mevāhaṁ tevijjoti vadāmīti attho. **Kalan**ti koṭṭhāsaṁ. **Nāgghatī**ti na pāpuṇāti. Idāni brāhmaṇo Bhagavato kathāya pasanno pasannākāraṁ karonto **abhikkantan**ti-ādimāha.

9. Jāṇussoṇisuttavaṇṇanā

60. Navame **yassassū**ti yassa bhaveyyuṁ. **Yañño**ti-ādīsu yajitabboti yañño, deyyadhammassetaṁ nāmaṁ. **Saddhan**ti matakabhattaṁ. **Thālipāko**ti varapurisānaṁ dātabbayuttaṁ bhattaṁ. **Deyyadhamman**ti vuttāvasesaṁ yaṁkiñci deyyadhammaṁ nāma. **Tevijjesu brāhmaṇesu dānaṁ dadeyyā**ti sabbametaṁ dānaṁ tevijjesu dadeyya, tevijjā brāhmaṇāva paṭiggahetuṁ yuttāti dasseti. Sesamettha heṭṭhā vuttanayamevāti.

10. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

61. Dasame **saṅgāravo**ti evaṁnāmako Rājagahanagare jiṇṇapaṭisaṅkharaṇa kārako āyuttakabrāhmaṇo. **Upasaṅkamī**ti bhuttapātarāso hutvā mahājanaparivuto upasaṅkami. **Mayamassū**ti ettha

1. Antimasārīranti (Sī)

ဝသီဘူတန္တိ ဝသိပ္ပတ္တံ။ **သုသမာဟိတ**န္တိ သုဋ္ဌု သမာဟိတံ၊ အာရမ္မဏမှိ သုဋ္ဌပိတံ။ **ဓီရ**န္တိ ဓိတိသမ္ပန္နံ။ **မစ္စုဟာယိန**န္တိ မစ္စုံ ဇဟိတွာ ဌိတံ။ **သဗ္ဗပ္ပဟာယိန**န္တိ သဗ္ဗေ ပါပဓမ္မေ ပဇဟိတွာ ဌိတံ။ **ဗုဒ္ဓ**န္တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓံ။ **အန္တိမဒေဟိန**န္တိ[၁] သဗ္ဗပစ္ဆိမသရီရဓာရိနံ။ **တံ နမဿန္တိ ဂေါတမ**န္တိ တံ ဂေါတမဂေါတ္တံ ဗုဒ္ဓသာဝကာ နမဿန္တိ။ အထ ဝါ ဂေါတမဗုဒ္ဓဿ သာဝကောပိ ဂေါတမော၊ တံ ဂေါတမံ ဒေဝမနုဿာ နမဿန္တီတိ အတ္ထော။

ပုဗ္ဗေနိဝါသန္တိ ပုဗ္ဗေနိဝုတ္ထက္ခန္ဓပရမ္ပရံ။ **ယောဝေတီ**တိ ယော အဝေတိ အဝဂစ္ဆတိ။ ယောဝေဒီတိပိ ပါဌော။ ယော အဝေဒိ၊ ဝိဒိတံ ပါကဋံ ကတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **သဂ္ဂါပါယဉ္စ ပဿတီ**တိ ဆ ကာမာဝစရေ နဝ ဗြဟ္မလောကေ စတ္တာရော စ အပါယေ ပဿတိ။ **ဇာတိက္ခယံ ပတ္တော**တိ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ **အဘိညာဝေါသိတော**တိ ဇာနိတွာ ကိစ္စဝေါသာနေန ဝေါသိတော။ **မုနီ**တိ မောနေယျေန သမန္နာဂတော ခီဏာသဝမုနိ။ **ဧတာဟီ**တိ ဟေဋ္ဌာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာဟိ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏာဒီဟိ။ **နာညံ လပိတလာပန**န္တိ ယော ပနညော တေဝိဇ္ဇောတိ အညေဟိ လပိတဝစနမတ္တမေဝ လပတိ၊ တမဟံ တေဝိဇ္ဇောတိ န ဝဒါမိ၊ အတ္တပစ္စက္ခတော ဉတွာ ပရဿပိ တိဿော ဝိဇ္ဇာ ကထေန္တမေဝါဟံ တေဝိဇ္ဇောတိ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ **ကလ**န္တိ ကောဋ္ဌာသံ။ **နာဂ္ဃတီ**တိ န ပါပုဏာတိ။ ဣဒါနိ ဗြာဟ္မဏော ဘဂဝတော ကထာယ ပသန္နော ပသန္နာကာရံ ကရောန္တော **အဘိက္ကန္တ**န္တိအာဒိမာဟ။

၉-ဇာဏုဿောဏိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ နဝမေ **ယဿဿူ**တိ ယဿ ဘဝေယျုံ။ **ယညော**တိအာဒီသု ယဇိတဗ္ဗောတိ ယညော၊ ဒေယျဓမ္မဿေတံ နာမံ။ **သဒ္ဓ**န္တိ မတကဘတ္တံ။ **ထာလိပါကော**တိ ဝရပုရိသာနံ ဒါတဗ္ဗယုတ္တံ ဘတ္တံ။ **ဒေယျဓမ္မ**န္တိ ဝုတ္တာဝသေသံ ယံကိဉ္စိ ဒေယျဓမ္မံ နာမ။ **တေဝိဇ္ဇေသု ဗြာဟ္မဏေသု ဒါနံ ဒဒေယျာ**တိ သဗ္ဗမေတံ ဒါနံ တေဝိဇ္ဇေသု ဒဒေယျ၊ တေဝိဇ္ဇာ ဗြာဟ္မဏာဝ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တာတိ ဒဿေတိ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝါတိ။

၁၀-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ ဒသမေ **သင်္ဂါရဝေါ**တိ ဧဝံနာမကော ရာဇဂဟနဂရေ ဇိဏ္ဏပဋိသင်္ခရဏကာရကော အာယုတ္တကဗြာဟ္မဏော။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော ဟုတွာ မဟာဇနပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **မယမဿူ**တိ ဧတ္ထ

၁-အန္တိမသာရီရန္တိ (သီ)

assūti nipātamattaṁ, mayaṁ bho Gotama brāhmaṇā nāmāti idameva atthapadaṁ. **Yaññaṁ yajāmā**ti bāhirasamaye sabbacatukkena sabbaṭṭhakena sabbasoḷasakena sabbadvattiṁsāya sabbacatusaṭṭhiyā sabbasatena sabbapañcasatenāti ca evaṁ pāṇaghātapaṭisaṁyutto yañño nāma hoti. Taṁ sandhāyevamāha. **Anekasārīrikan**ti anekasarīrasambhavaṁ. **Yadidan**ti yā esā. **Yaññādhikaraṇan**ti yajanakāraṇā ceva yājanakāraṇā cāti[1] attho. Ekasmiṁ hi bahūnaṁ dadantepi dāpentepi bahūsupi bahūnaṁ dentesupi dāpentesupi puññapaṭipadā anekasārīrikā nāma hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tuyhañca tuyhañca[2] yajāmīti vadantassāpi tvañca tvañca[3] yajāhīti āṇāpentassāpi ca anekasārīrikāva hoti. Tampi sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Yassa vā tassa vā**ti yasmā vā tasmā vā. **Ekamattānaṁ dametī**ti attano indriyadamanavasena ekaṁ attānameva dameti. **Ekamattānaṁ sametī**ti attano rāgādisamanavasena[4] ekaṁ attānameva sameti. **Parinibbāpetī**ti rāgādiparinibbāneneva parinibbāpeti. **Evamassāyan**ti evaṁ santepi ayaṁ.

Evamidaṁ brāhmaṇassa kathaṁ sutvā Satthā cintesi "ayaṁ brāhmaṇo pasughātakasaṁyuttaṁ mahāyaññaṁ anekasārīrikaṁ puññapaṭipadaṁ vadeti, pabbajjāmūlakaṁ pana puññuppattipaṭipadaṁ[5] ekasārīrikanti vadeti. Nevāyaṁ ekasārīrikaṁ jānāti, na anekasārīrikaṁ, handassa ekasārīrikañca anekasārīrikañca paṭipadaṁ desessāmī"ti upari desanaṁ vaḍḍhento **tena hi brāhmaṇā**ti-ādimāha. Tattha **yathā te khameyyā**ti yathā tuyhaṁ rucceyya. **Idha Tathāgato loke uppajjatī**ti-ādi Visuddhimagge[6] vitthāritameva. **Ethāyaṁ maggo**ti etha tumhe, ahamanusāsāmi, ayaṁ maggo. **Ayaṁ paṭipadā**ti tasseva vevacanaṁ. **Yathā paṭipanno**ti yena maggena paṭipanno. **Anuttaraṁ brahmacariyo gadhan**ti arahattamaggasaṅkhātassa brahmacariyassa anuttaraṁ ogadhaṁ uttamapatiṭṭhābhūtaṁ nibbānaṁ. **Iccāyan**ti iti ayaṁ.

Appaṭṭhatarāti[7] yattha bahūhi veyyāvaccakarehi vā upakaraṇehi vā attho natthi. **Appasamārambhatarā**ti yattha bahūnaṁ kammacchedavasena

1. Yaññakāraṇā ca yajanakāraṇā cāti (Syā, Ka)
2. Tuyhañca (Ka)
3. Tvañca (Ka)
4. Rāgādi-upasamanavasena (Syā, Ka)
5. Puññasampattipaṭipadaṁ (Ka)
6. Visuddhi 1. 192 piṭṭhe.
7. Appatthatarāti (Syā, Ka) Ṭīkā pana passitabbā.

အဿူတိ နိပါတမတ္တံ၊ မယံ ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏာ နာမာတိ ဣဒမေဝ အတ္ထပဒံ။ **ယညံ ယဇာမာ**တိ ဗာဟိရသမယေ သဗ္ဗစတုက္ကေန သဗ္ဗဋ္ဌကေန သဗ္ဗသောဠသကေန သဗ္ဗဒွတ္တိံသာယ သဗ္ဗစတုသဋ္ဌိယာ သဗ္ဗသတေန သဗ္ဗပဉ္စသတေနာတိ စ ဧဝံ ပါဏဃာတပဋိသံယုတ္တော ယညော နာမ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **အနေကသာရီရိက**န္တိ အနေကသရီရသမ္ဘဝံ။ **ယဒိဒ**န္တိ ယာ ဧသာ။ **ယညာဓိကရဏ**န္တိ ယဇနကာရဏာ စေဝ ယာဇနကာရဏာ စာတိ[၁] အတ္ထော။ ဧကသ္မိံ ဟိ ဗဟူနံ ဒဒန္တေပိ ဒါပေန္တေပိ ဗဟူသုပိ ဗဟူနံ ဒေန္တေသုပိ ဒါပေန္တေသုပိ ပုညပဋိပဒါ အနေကသာရီရိကာ နာမ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ တုယှဉ္စ တုယှဉ္စ[၂] ယဇာမီတိ ဝဒန္တဿာပိ တွဉ္စ တွဉ္စ[၃] ယဇာဟီတိ အာဏာပေန္တဿာပိ စ အနေကသာရီရိကာဝ ဟောတိ။ တမ္ပိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ယဿ ဝါ တဿ ဝါ**တိ ယသ္မာ ဝါ တသ္မာ ဝါ။ **ဧကမတ္တာနံ ဒမေတီ**တိ အတ္တနော ဣန္ဒြိယဒမနဝသေန ဧကံ အတ္တာနမေဝ ဒမေတိ။ **ဧကမတ္တာနံ သမေတီ**တိ အတ္တနော ရာဂါဒိသမနဝသေန[၄] ဧကံ အတ္တာနမေဝ သမေတိ။ **ပရိနိဗ္ဗာပေတီ**တိ ရာဂါဒိပရိနိဗ္ဗာနေနေဝ ပရိနိဗ္ဗာပေတိ။ **ဧဝမဿာယ**န္တိ ဧဝံ သန္တေပိ အယံ။

ဧဝမိဒံ ဗြာဟ္မဏဿ ကထံ သုတွာ သတ္ထာ စိန္တေသိ ''အယံ ဗြာဟ္မဏော ပသုဃာတကသံယုတ္တံ မဟာယညံ အနေကသာရီရိကံ ပုညပဋိပဒံ ဝဒေတိ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာမူလကံ ပန ပုညုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ[၅] ဧကသာရီရိကန္တိ ဝဒေတိ။ နေဝါယံ ဧကသာရီရိကံ ဇာနာတိ, န အနေကသာရီရိကံ၊ ဟန္ဒဿ ဧကသာရီရိကဉ္စ အနေကသာရီရိကဉ္စ ပဋိပဒံ ဒေသေဿာမီ''တိ ဥပရိ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော **တေန ဟိ ဗြာဟ္မဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယထာ တေ ခမေယျာ**တိ ယထာ တုယှံ ရုစ္စေယျ။ **ဣဓ တထာဂတော လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိအာဒိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၆] ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **ဧထာယံ မဂ္ဂေါ**တိ ဧထ တုမှေ၊ အဟမနုသာသာမိ၊ အယံ မဂ္ဂေါ။ **အယံ ပဋိပဒါ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ယထာ ပဋိပန္နော**တိ ယေန မဂ္ဂေန ပဋိပန္နော။ **အနုတ္တရံ ဗြဟ္မစရိယောဂဓ**န္တိ အရဟတ္တမဂ္ဂသင်္ခါတဿ ဗြဟ္မစရိယဿ အနုတ္တရံ ဩဂဓံ ဥတ္တမပတိဋ္ဌာဘူတံ နိဗ္ဗာနံ။ **ဣစ္စာယ**န္တိ ဣတိ အယံ။

အပ္ပဋ္ဌတရာတိ[၇] ယတ္ထ ဗဟူဟိ ဝေယျာဝစ္စကရေဟိ ဝါ ဥပကရဏေဟိ ဝါ အတ္ထော နတ္ထိ။ **အပ္ပသမာရမ္ဘတရာ**တိ ယတ္ထ ဗဟူနံ ကမ္မစ္ဆေဒဝသေန

၁-ယညကာရဏာ စ ယဇနကာရဏာ စာတိ (သျာ၊ က)
၂-တုယှဉ္စ (က)
၃-တွဉ္စ (က)
၄-ရာဂါဒိဥပသမနဝသေန (သျာ၊ က)
၅-ပုညသမ္ပတ္တိပဋိပဒံ (က)
၆-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၇-အပ္ပဋ္ဌတရာတိ (သျာ၊ က) ဋီကာ ပန ပဿိတဗ္ဗာ။

pīḷāsaṅkhāto samārambho natthi. **Seyyathāpi bhavaṁ Gotamo bhavaṁ cānando, ete me pujjā**ti yathā bhavaṁ Gotamo bhavañcānando, evarūpā mama pūjitā, tumheyeva dve janā mayhaṁ pujjā ca pāsaṁsā cāti imamatthaṁ sandhāyetaṁ vadati. Tassa kira evaṁ ahosi "Ānandatthero maṁyeva imaṁ pañhaṁ kathāpetukāmo, attano kho pana vaṇṇe vutte padussanako nāma natthī"ti. Tasmā pañhaṁ akathetukāmo vaṇṇabhaṇanena vikkhepaṁ karonto evamāha.

Na kho tyāhanti na kho te ahaṁ. Theropi kira cintesi "ayaṁ brāhmaṇo pañhaṁ akathetukāmo parivattati, imaṁ pañhaṁ etaṁyeva kathāpessāmī"ti. Tasmā naṁ evamāha.

Sahadhammikanti sakāraṇaṁ. **Saṁsādetī**ti saṁsīdāpeti. **No vissajjetī**ti na katheti. **Yaṁnūnāhaṁ parimoceyyan**ti yaṁnūnāhaṁ ubhopete vihesato parimoceyyaṁ. Brāhmaṇo hi Ānandena pucchitaṁ pañhaṁ akathento viheseti, Ānandopi brāhmaṇaṁ akathentaṁ kathāpento. Iti ubhopete vihesato mocessāmīti cintetvā evamāha. **Kā nvajjā**ti kā nu ajja. **Antarākathā udapādī**ti aññissā kathāya antarantare katarā kathā uppajjīti pucchati. Tadā kira rājantepure[1] tīṇi pāṭihāriyāni ārabbha kathā udapādi, taṁ pucchāmīti Satthā evamāha. Atha brāhmaṇo "idāni vattuṁ sakkhissāmī"ti rājantepure uppannaṁ kathaṁ ārocento **ayaṁ khvajja bho Gotamā**ti-ādimāha. Tattha **ayaṁ khvajjā**ti ayaṁ kho ajja. Pubbe sudanti ettha **sudan**ti nipātamattaṁ. **Uttarimanussadhammā**ti dasakusalakammapathasaṅkhātā manussadhammā uttariṁ. **Iddhipāṭihāriyaṁ dassesun**ti bhikkhācāraṁ gacchantā ākāseneva gamiṁsu ceva āgamiṁsu cāti evaṁ pubbe pavattaṁ ākāsagamanaṁ sandhāyevamāha. **Etarahi pana bahutarā ca bhikkhū**ti idaṁ so brāhmaṇo "pubbe bhikkhū 'cattāro paccaye uppādessāmā'ti maññe evamakaṁsu, idāni paccayānaṁ uppannabhāvaṁ ñatvā soppena ceva pamādena ca vītināmentī"ti laddhiyā evamāha.

---

1. Antepure (Ka)

ပီဠာသင်္ခါတော သမာရမ္ဘော နတ္ထိ။ **သေယျထာပိ ဘဝံ ဂေါတမော ဘဝံ စာနန္ဒော၊ ဧတေ မေ ပုဇ္ဇာ**တိ ယထာ ဘဝံ ဂေါတမော ဘဝဉ္စာနန္ဒော၊ ဧဝရူပါ မမ ပူဇိတာ၊ တုမှေယေဝ ဒွေ ဇနာ မယှံ ပုဇ္ဇာ စ ပါသံသာ စာတိ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယေတံ ဝဒတိ။ တဿ ကိရ ဧဝံ အဟောသိ ''အာနန္ဒတ္ထေရော မံယေဝ ဣမံ ပဉှံ ကထာပေတုကာမော၊ အတ္တနော ခေါ ပန ဝဏ္ဏေ ဝုတ္တေ ပဒုဿနကော နာမ နတ္ထီ''တိ။ တသ္မာ ပဉှံ အကထေတုကာမော ဝဏ္ဏဘဏနေန ဝိက္ခေပံ ကရောန္တော ဧဝမာဟ။

န ခေါ တျာဟန္တိ န ခေါ တေ အဟံ။ ထေရောပိ ကိရ စိန္တေသိ ''အယံ ဗြာဟ္မဏော ပဉှံ အကထေတုကာမော ပရိဝတ္တတိ၊ ဣမံ ပဉှံ ဧတံယေဝ ကထာပေဿာမီ''တိ။ တသ္မာ နံ ဧဝမာဟ။

သဟဓမ္မိကန္တိ သကာရဏံ။ **သံသာဒေတီ**တိ သံသီဒါပေတိ။ **နော ဝိဿဇ္ဇေတီ**တိ န ကထေတိ။ **ယံနူနာဟံ ပရိမောစေယျ**န္တိ ယံနူနာဟံ ဥဘောပေတေ ဝိဟေသတော ပရိမောစေယျံ။ ဗြာဟ္မဏော ဟိ အာနန္ဒေန ပုစ္ဆိတံ ပဉှံ အကထေန္တော ဝိဟေသေတိ၊ အာနန္ဒောပိ ဗြာဟ္မဏံ အကထေန္တံ ကထာပေန္တော။ ဣတိ ဥဘောပေတေ ဝိဟေသတော မောစေဿာမီတိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။ **ကာ နွဇ္ဇာ**တိ ကာ နု အဇ္ဇ။ **အန္တရာကထာ ဥဒပါဒီ**တိ အညိဿာ ကထာယ အန္တရန္တရေ ကတရာ ကထာ ဥပ္ပဇ္ဇီတိ ပုစ္ဆတိ။ တဒါ ကိရ ရာဇန္တေပုရေ[၁] တီဏိ ပါဋိဟာရိယာနိ အာရဗ္ဘ ကထာ ဥဒပါဒိ၊ တံ ပုစ္ဆာမီတိ သတ္ထာ ဧဝမာဟ။ အထ ဗြာဟ္မဏော ''ဣဒါနိ ဝတ္တုံ သက္ခိဿာမီ''တိ ရာဇန္တေပုရေ ဥပ္ပန္နံ ကထံ အာရောစေန္တော **အယံ ခွဇ္ဇ ဘော ဂေါတမာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အယံ ခွဇ္ဇာ**တိ အယံ ခေါ အဇ္ဇ။ **ပုဗ္ဗေ သုဒ**န္တိ ဧတ္ထ **သုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ဥတ္တရိ မနုဿဓမ္မာ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထသင်္ခါတာ မနုဿဓမ္မာ ဥတ္တရိံ။ **ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ဒဿေသု**န္တိ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တာ အာကာသေနေဝ ဂမိံသု စေဝ အာဂမိံသု စာတိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တံ အာကာသဂမနံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **ဧတရဟိ ပန ဗဟုတရာ စ ဘိက္ခူ**တိ ဣဒံ သော ဗြာဟ္မဏော ''ပုဗ္ဗေ ဘိက္ခူ 'စတ္တာရော ပစ္စယေ ဥပ္ပါဒေဿာမာ'တိ မညေ ဧဝမကံသု၊ ဣဒါနိ ပစ္စယာနံ ဥပ္ပန္နဘာဝံ ဉတွာ သောပ္ပေန စေဝ ပမာဒေန စ ဝီတိနာမေန္တီ''တိ လဒ္ဓိယာ ဧဝမာဟ။

၁-အန္တေပုရေ (က)

Pāṭihāriyānīti paccanīkapaṭiharaṇavasena pāṭihāriyāni. **Iddhipāṭihāriyan**ti ijjhanavasena iddhi, paṭiharaṇavasena pāṭihāriyaṁ, iddhiyeva pāṭihāriyaṁ iddhipāṭihāriyaṁ. Itaresupi eseva nayo. **Anekavihitaṁ iddhividhan**ti-ādīnaṁ attho ceva bhāvanā nayo ca Visuddhimagge[1] vitthāritova.

Nimittena ādisatīti āgatanimittena vā gatanimittena vā ṭhitanimittena vā "idaṁ nāma bhavissatī"ti katheti. Tatridaṁ vatthu—eko kira rājā tisso muttā gahetvā purohitaṁ pucchi "kiṁ me ācariya hatthe"ti. So ito cito ca olokesi, tena ca samayena ekā sarabū "makkhikaṁ gahessāmī"ti pakkhantā[2], gahaṇakāle makkhikā palātā. So makkhikāya muttattā "muttā mahārājā"ti āha. Muttā tāva hontu, kati muttāti. So puna nimittaṁ olokesi. Athāvidūre kukkuṭo tikkhattuṁ saddaṁ nicchāresi. Brāhmaṇo "tisso mahārājā"ti āha. Evaṁ ekacco āgatanimittena katheti. Etenupāyena gataṭhitanimittehipi kathanaṁ veditabbaṁ. **Evampi te mano**ti evaṁ tava mano somanassito vā domanassito vā kāmavitakkādisaṁyutto vāti. Dutiyaṁ tasseva vevacanaṁ. **Itipi te cittan**ti itipi tava cittaṁ, imañca imañca atthaṁ cintayamānaṁ pavattatīti attho. **Bahuṁ cepi ādisatī**ti bahuṁ cepi katheti. **Tatheva taṁ hotī**ti yathā kathitaṁ, tatheva hoti.

Amanussānanti yakkhapisācādīnaṁ. **Devatānan**ti Cātumahārājikādīnaṁ. **Saddaṁ sutvā**ti aññassa cittaṁ ñatvā kathentānaṁ sutvā. **Vitakkavipphārasaddan**ti vitakkavipphāravasena uppannaṁ vippalapantānaṁ suttappamattādīnaṁ saddaṁ. **Sutvā**ti taṁ sutvā. Yaṁ vitakkayato tassa so saddo uppanno, tassa vasena "evampi te mano"ti ādisati.

Tatrimāni vatthūni—eko kira manusso "aṭṭaṁ karissāmī"ti gāmā nagaraṁ gacchanto nikkhantaṭṭhānato paṭṭhāya "vinicchayasabhāyaṁ rañño ca rājamahāmattānañca idaṁ kathessāmi idaṁ kathessāmī"ti vitakkento rājakulaṁ gato viya rañño purato ṭhito viya aṭṭakārakena

1. Visuddhi 2. 1 piṭṭhe. 2. Pakkhandā (Ka)

ပါဋိဟာရိယာနီတိ ပစ္စနီကပဋိဟရဏဝသေန ပါဋိဟာရိယာနိ။ **ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယ**န္တိ ဣဇ္ဈနဝသေန ဣဒ္ဓိ၊ ပဋိဟရဏဝသေန ပါဋိဟာရိယံ၊ ဣဒ္ဓိယေဝ ပါဋိဟာရိယံ ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိဓ**န္တိအာဒီနံ အတ္ထော စေဝ ဘာဝနာနယော စ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝိတ္ထာရိတောဝ။

နိမိတ္တေန အာဒိသတီတိ အာဂတနိမိတ္တေန ဝါ ဂတနိမိတ္တေန ဝါ ဌိတနိမိတ္တေန ဝါ "ဣဒံ နာမ ဘဝိဿတီ"တိ ကထေတိ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ရာဇာ တိဿော မုတ္တာ ဂဟေတွာ ပုရောဟိတံ ပုစ္ဆိ "ကိံ မေ အာစရိယ ဟတ္ထေ"တိ။ သော ဣတော စိတော စ ဩလောကေသိ၊ တေန စ သမယေန ဧကာ သရဗူ "မက္ခိကံ ဂဟေဿာမီ"တိ ပက္ခန္တာ[၂]၊ ဂဟဏကာလေ မက္ခိကာ ပလာတာ။ သော မက္ခိကာယ မုတ္တတ္တာ "မုတ္တာ မဟာရာဇာ"တိ အာဟ။ မုတ္တာ တာဝ ဟောန္တု၊ ကတိ မုတ္တာတိ။ သော ပုန နိမိတ္တံ ဩလောကေသိ။ အထာဝိဒူရေ ကုက္ကုဋော တိက္ခတ္တုံ သဒ္ဒံ နိစ္ဆာရေသိ။ ဗြာဟ္မဏော "တိဿော မဟာရာဇာ"တိ အာဟ။ ဧဝံ ဧကစ္စော အာဂတနိမိတ္တေန ကထေတိ။ ဧတေနုပါယေန ဂတဋ္ဌိတနိမိတ္တေဟိပိ ကထနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဧဝမ္ပိ တေ မနော**တိ ဧဝံ တဝ မနော သောမနဿိတော ဝါ ဒေါမနဿိတော ဝါ ကာမဝိတက္ကာဒိသံယုတ္တော ဝါတိ။ ဒုတိယံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဣတိပိ တေ စိတ္တ**န္တိ ဣတိပိ တဝ စိတ္တံ၊ ဣမဉ္စ ဣမဉ္စ အတ္ထံ စိန္တယမာနံ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ဗဟုံ စေပိ အာဒိသတီ**တိ ဗဟုံ စေပိ ကထေတိ။ **တထေဝ တံ ဟောတီ**တိ ယထာ ကထိတံ၊ တထေဝ ဟောတိ။

အမနုဿာနန္တိ ယက္ခပိသာစာဒီနံ။ **ဒေဝတာန**န္တိ စာတုမဟာရာဇိကာဒီနံ။ **သဒ္ဒံ သုတွာ**တိ အညဿ စိတ္တံ ဉတွာ ကထေန္တာနံ သုတွာ။ **ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရသဒ္ဒ**န္တိ ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရဝသေန ဥပ္ပန္နံ ဝိပ္ပလပန္တာနံ သုတ္တပ္ပမတ္တာဒီနံ သဒ္ဒံ။ **သုတွာ**တိ တံ သုတွာ။ ယံ ဝိတက္ကယတော တဿ သော သဒ္ဒေါ ဥပ္ပန္နော၊ တဿ ဝသေန "ဧဝမ္ပိ တေ မနော"တိ အာဒိသတိ။

တတြိမာနိ ဝတ္ထူနိ—ဧကော ကိရ မနုဿော "အဋ္ဋံ ကရိဿာမီ"တိ ဂါမာ နဂရံ ဂစ္ဆန္တော နိက္ခန္တဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ "ဝိနိစ္ဆယသဘာယံ ရညော စ ရာဇမဟာမတ္တာနဉ္စ ဣဒံ ကထေဿာမိ ဣဒံ ကထေဿာမီ"တိ ဝိတက္ကေန္တော ရာဇကုလံ ဂတော ဝိယ ရညော ပုရတော ဌိတော ဝိယ အဋ္ဋကာရကေန

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ပက္ခန္ဒာ (က)

saddhiṁ kathento viya ca ahosi, tassa taṁ vitakkavipphāravasena niccharantaṁ saddaṁ sutvā eko puriso “kenaṭṭhena gacchasī”ti[1] āha. Aṭṭakammenāti. Gaccha, jayo te bhavi ssatīti. So gantvā aṭṭaṁ katvā jayameva pāpuṇi.

Aparopi thero Moḷiyagāme piṇḍāya cari. Atha naṁ nikkhamantaṁ ekā dārikā aññavihitā na addasa. So gāmadvāre ṭhatvā nivattitvā oloketvā taṁ disvā vitakkento agamāsi. Gacchantoyeva ca “kiṁ nu kho kurumānā dārikā na addasā”ti vacībhedaṁ akāsi. Passe ṭhito eko puriso sutvā “tumhe bhante Moḷiyagāme caritthā”ti āha.

Manosaṅkhārā paṇihitāti cittasaṅkhārā suṭṭhapitā. **Vitakkessatī**ti vitakkayissati pavattayissatīti pajānāti. Pajānanto ca āgamanena jānāti, pubbabhāgena jānāti, antosamā pattiyaṁ cittaṁ apaloketvā jānāti. **Āgamanena jānāti** nāma kasiṇaparikammakāleyeva “yenākārenesa kasiṇabhāvanaṁ āraddho paṭhamajjhānaṁ vā -pa- catutthajjhānaṁ vā aṭṭha vā samāpattiyo nibbattessatī”ti jānāti. **Pubbabhāgena jānāti** nāma paṭhamavipassa nāya āraddhāyayeva jānāti, “yenākārena esa vipassanaṁ āraddho sotāpattimaggaṁ vā nibbattessati -pa- arahattamaggaṁ vā nibbattessatī”ti jānāti. **Antosamāpattiyaṁ cittaṁ oloketvā jānāti** nāma “yenākārena imassa manosaṅkhārā suṭṭhapitā, imassa nāma cittassa anantarā imaṁ nāma vitakkaṁ vitakkessati, ito vuṭṭhitassa etassa hānabhāgiyo vā samādhi bhavissati ṭhitibhāgiyo vā visesabhāgiyo vā nibbedhabhāgiyo vā, abhiññāyo vā nibbattessatī”ti jānāti. Tattha puthujjano cetopariyañāṇalābhī puthujjanānaṁyeva cittaṁ jānāti, na ariyānaṁ. Ariyesupi heṭṭhimo uparimassa cittaṁ na jānāti, uparimo pana heṭṭhimassa jānāti. Etesu ca sotāpanno sotāpattiphalasamāpattiṁ samāpajjati -pa- arahā arahattaphalasamāpattiṁ samāpajjati. Uparimo heṭṭhimaṁ na samāpajjati. Tesañhi heṭṭhimā heṭṭhimā samāpatti tatravattiyeva hoti. **Tatheva**

1. Āgacchasīti (Ka)

သဒ္ဓိံ ကထေန္တော ဝိယ စ အဟောသိ၊ တဿ တံ ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရဝသေန နိစ္ဆရန္တံ သဒ္ဒံ သုတွာ ဧကော ပုရိသော “ကေနဋ္ဌေန ဂစ္ဆသီ”တိ[၁] အာဟ။ အဋ္ဋကမ္မေနာတိ။ ဂစ္ဆ, ဇယော တေ ဘဝိဿတီတိ။ သော ဂန္တွာ အဋ္ဋံ ကတွာ ဇယမေဝ ပါပုဏိ။

အပရောပိ ထေရော မောဠိယဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိ။ အထ နံ နိက္ခမန္တံ ဧကာ ဒါရိကာ အညဝိဟိတာ န အဒ္ဒသ။ သော ဂါမဒွါရေ ဌတွာ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေတွာ တံ ဒိသွာ ဝိတက္ကေန္တော အဂမာသိ။ ဂစ္ဆန္တောယေဝ စ “ကိံ နု ခေါ ကုရုမာနာ ဒါရိကာ န အဒ္ဒသာ”တိ ဝစီဘေဒံ အကာသိ။ ပဿေ ဌိတော ဧကော ပုရိသော သုတွာ “တုမှေ ဘန္တေ မောဠိယဂါမေ စရိတ္ထာ”တိ အာဟ။

မနောသင်္ခါရာ ပဏိဟိတာတိ စိတ္တသင်္ခါရာ သုဋ္ဌပိတာ။ **ဝိတက္ကေဿတီ**တိ ဝိတက္ကယိဿတိ ပဝတ္တယိဿတီတိ ပဇာနာတိ။ ပဇာနန္တော စ အာဂမနေန ဇာနာတိ၊ ပုဗ္ဗဘာဂေန ဇာနာတိ၊ အန္တောသမာပတ္တိယံ စိတ္တံ အပလောကေတွာ ဇာနာတိ။ **အာဂမနေန ဇာနာတိ** နာမ ကသိဏပရိကမ္မကာလေယေဝ “ယေနာကာရေနေသ ကသိဏဘာဝနံ အာရဒ္ဓေါ ပဌမဇ္ဈာနံ ဝါ။ပ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဝါ အဋ္ဌ ဝါ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေဿတီ”တိ ဇာနာတိ။ **ပုဗ္ဗဘာဂေန ဇာနာတိ** နာမ ပဌမဝိပဿနာယ အာရဒ္ဓါယယေဝ ဇာနာတိ၊ “ယေနာကာရေန ဧသ ဝိပဿနံ အာရဒ္ဓေါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေဿတိ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေဿတီ”တိ ဇာနာတိ။ **အန္တောသမာပတ္တိယံ စိတ္တံ ဩလောကေတွာ ဇာနာတိ** နာမ “ယေနာကာရေန ဣမဿ မနောသင်္ခါရာ သုဋ္ဌပိတာ၊ ဣမဿ နာမ စိတ္တဿ အနန္တရာ ဣမံ နာမ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေဿတိ၊ ဣတော ဝုဋ္ဌိတဿ ဧတဿ ဟာနဘာဂိယော ဝါ သမာဓိ ဘဝိဿတိ ဌိတိဘာဂိယော ဝါ ဝိသေသဘာဂိယော ဝါ နိဗ္ဗေဓဘာဂိယော ဝါ၊ အဘိညာယော ဝါ နိဗ္ဗတ္တေဿတီ”တိ ဇာနာတိ။ တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနော စေတောပရိယညာဏလာဘီ ပုထုဇ္ဇနာနံယေဝ စိတ္တံ ဇာနာတိ၊ န အရိယာနံ။ အရိယေသုပိ ဟေဋ္ဌိမော ဥပရိမဿ စိတ္တံ န ဇာနာတိ၊ ဥပရိမော ပန ဟေဋ္ဌိမဿ ဇာနာတိ။ ဧတေသု စ သောတာပန္နော သောတာပတ္တိဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ။ပ။ အရဟာ အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ။ ဥပရိမော ဟေဋ္ဌိမံ န သမာပဇ္ဇတိ။ တေသဉှိ ဟေဋ္ဌိမာ ဟေဋ္ဌိမာ သမာပတ္တိ တတြဝတ္တိယေဝ ဟောတိ။ **တထေဝ**

၁-အာဂစ္ဆသီတိ (က)

taṁ hotīti etaṁ ekaṁsena tatheva hoti. Cetopariyañāṇavasena ñātañhi aññathābhāvi nāma natthi.

Evaṁ vitakkethāti evaṁ nekkhammavitakkādayo pavattentā vitakketha. **Mā evaṁ vitakkayitthā**ti evaṁ kāmavitakkādayo pavattentā mā vitakkayittha. **Evaṁ manasi karothā**ti evaṁ aniccasaññameva, dukkhasaññādīsu vā aññataraṁ manasi karotha. **Mā evan**ti niccanti-ādinā nayena mā manasā karittha. **Idan**ti idaṁ pañcakāmaguṇarāgaṁ pajahatha. **Idañca upasampajjā**ti idaṁ catumaggaphalappabhedaṁ lokuttaradhammameva upasampajja pāpuṇitvā nipphādetvā viharatha.

Māyāsahadhammarūpaṁ viya khāyatīti māyāya samānakāraṇajātikaṁ viya hutvā upaṭṭhāti. Māyākāropi hi udakaṁ gahetvā telaṁ karoti, telaṁ gahetvā udakanti evaṁ anekarūpaṁ māyaṁ dasseti. Idampi pāṭihāriyaṁ tathārūpamevāti. **Idampi me bho Gotama pāṭihāriyaṁ māyāsahadhammarūpaṁ viya khāyatī**ti cintāmaṇikavijjāsarikkhakataṁ sandhāya evaṁ āha. Cintāmaṇikavijjaṁ jānantāpi hi āgacchantameva disvā "ayaṁ idaṁ nāma vitakkento āgacchatī"ti jānanti. Tathā "idaṁ nāma vitakkento ṭhito, idaṁ nāma vitakkento nisinno, idaṁ nāma vitakkento nipanno"ti jānanti.

Abhikkantataranti sundarataraṁ. **Paṇītataran**ti uttamataraṁ. **Bhavañhi Gotamo avitakkaṁ avicāran**ti idha brāhmaṇo avasesaṁ[1] ādesanāpāṭihāriyaṁ bāhirakanti na gaṇhi. Idañca pana sabbaṁ so brāhmaṇo Tathāgatassa vaṇṇaṁ kathentoyeva āha. **Addhā kho tyāyan**ti[2] ekaṁseneva tayā ayaṁ[3]. **Āsajja upanīya vācā bhāsitā**ti mama guṇe ghaṭṭetvā mameva guṇānaṁ santikaṁ upanītā vācā bhāsitā. **Apica tyāhaṁ byākarissāmī**ti apica te ahameva kathessāmīti. Sesaṁ uttānatthamevāti.

Brāhmaṇavaggo paṭhamo.

---

1. Anavasesaṁ (Ka) 2. Tyāhanti (Syā, Ka) 3. Tassa ahaṁ (Ka)

တံ ဟောတီတိ ဧတံ ဧကံသေန တထေဝ ဟောတိ။ စေတောပရိယဉာဏဝသေန ဉာတဉှိ အညထာဘာဝိ နာမ နတ္ထိ။

ဧဝံ ဝိတက္ကေထာတိ ဧဝံ နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒယော ပဝတ္တေန္တာ ဝိတက္ကေထ။ **မာ ဧဝံ ဝိတက္ကယိတ္ထာ**တိ ဧဝံ ကာမဝိဘက္ကာဒယော ပဝတ္တေန္တာ မာ ဝိတက္ကယိတ္ထ။ **ဧဝံ မနသိ ကရောထာ**တိ ဧဝံ အနိစ္စသညမေဝ, ဒုက္ခသညာဒီသု ဝါ အညတရံ မနသိ ကရောထ။ **မာ ဧဝ**န္တိ နိစ္စန္တိအာဒိနာ နယေန မာ မနသာ ကရိတ္ထ။ **ဣဒ**န္တိ ဣဒံ ပဉ္စကာမဂုဏရာဂံ ပဇဟထ။ **ဣဒဉ္စ ဥပသမ္ပဇ္ဇာ**တိ ဣဒံ စတုမဂ္ဂဖလပ္ပဘေဒံ လောကုတ္တရဓမ္မမေဝ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ပါပုဏိတွာ နိပ္ဖာဒေတွာ ဝိဟရထ။

မာယာသဟဓမ္မရူပံ ဝိယ ခါယတီတိ မာယာယ သမာနကာရဏဇာတိကံ ဝိယ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ။ မာယာကာရောပိ ဟိ ဥဒကံ ဂဟေတွာ တေလံ ကရောတိ၊ တေလံ ဂဟေတွာ ဥဒကန္တိ ဧဝံ အနေကရူပံ မာယံ ဒဿေတိ။ ဣဒမ္ပိ ပါဋိဟာရိယံ တထာရူပမေဝါတိ။ **ဣဒမ္ပိ မေ ဘော ဂေါတမ ပါဋိဟာရိယံ မာယာသဟဓမ္မရူပံ ဝိယ ခါယတီ**တိ စိန္တာမဏိကဝိဇ္ဇာသရိက္ခကတံ သန္ဓာယ ဧဝံ အာဟ။ စိန္တာမဏိကဝိဇ္ဇံ ဇာနန္တာပိ ဟိ အာဂစ္ဆန္တမေဝ ဒိသွာ “အယံ ဣဒံ နာမ ဝိဘက္ကေန္တော အာဂစ္ဆတီ”တိ ဇာနန္တိ။ တထာ “ဣဒံ နာမ ဝိတက္ကေန္တော ဌိတော၊ ဣဒံ နာမ ဝိတက္ကေန္တော နိသိန္နော၊ ဣဒံ နာမ ဝိတက္ကေန္တော နိပန္နော”တိ ဇာနန္တိ။

အဘိက္ကန္တတရန္တိ သုန္ဒရတရံ။ **ပဏီတတရ**န္တိ ဥတ္တမတရံ။ **ဘဝဉှိ ဂေါတမော အဝိတက္ကံ အဝိစာရ**န္တိ ဣဓ ဗြာဟ္မဏော အဝသေသံ[1] အာဒေသနာပါဋိဟာရိယံ ဗာဟိရကန္တိ န ဂဏှိ။ ဣဒဉ္စ ပန သဗ္ဗံ သော ဗြာဟ္မဏော တထာဂတဿ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တောယေဝ အာဟ။ **အဒ္ဓါ ခေါ တျာယ**န္တိ[2] ဧကံသေနေဝ တယာ အယံ[3]။ **အာသဇ္ဇ ဥပနီယ ဝါစာ ဘာသိတာ**တိ မမ ဂုဏေ ဃဋ္ဋေတွာ မမေဝ ဂုဏာနံ သန္တိကံ ဥပနီတာ ဝါစာ ဘာသိတာ။ **အပိစ တျာဟံ ဗျာကရိဿာမီ**တိ အပိစ တေ အဟမေဝ ကထေဿာမီတိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-အနဝသေသံ (က) ၂-တျာဟန္တိ (သျာ၊ က) ၃-တဿ အဟံ (က)

(7) 2. Mahāvagga

1. Titthāyatanasuttavaṇṇanā

62. Dutiyassa paṭhame **titthāyatanānī**ti titthabhūtāni āyatanāni, titthiyānaṁ vā āyatanāni. Tattha titthaṁ jānitabbaṁ, titthakarā jānitabbā, titthiyā jānitabbā, titthiya sāvakā jānitabbā. Titthaṁ nāma dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo. Titthakarā nāma tāsaṁ diṭṭhīnaṁ uppādakā. Titthiyā nāma yesaṁ tā diṭṭhiyo ruccanti khamanti. Titthiyasāvakā nāma tesaṁ paccayadāyakā. **Āyatanan**ti "kambojo assānaṁ[1] āyatanaṁ, gunnaṁ dakkhiṇāpatho āyatanan"ti ettha sañjātiṭṭhānaṁ āyatanaṁ nāma.

"Manorame āyatane, sevanti naṁ vihaṅgamā.
Chāyaṁ chāyatthino yanti, phalatthaṁ phalabhojino"ti[2]—

Ettha samosaraṇaṭṭhānaṁ. "Pañcimāni bhikkhave vimuttāyatanānī"ti[3] ettha kāraṇaṁ. Taṁ idha sabbampi labbhati. Sabbepi hi diṭṭhigatikā sañjāyamānā imesuyeva tīsu ṭhānesu sañjāyanti, samosaraṇamānāpi etesuyeva tīsu ṭhānesu samosaranti sannipatanti, diṭṭhigatikabhāve ca nesaṁ etāneva tīṇi kāraṇānīti titthabhūtāni sañjāti-ādinā atthena āyatanānītipi titthāyatanāni. Tenevatthena titthiyānaṁ āyatanānītipi titthāyatanāni. **Samanuyuñjiyamānānī**ti kā nāmetā diṭṭhiyoti evaṁ pucchiyamānāni. **Samanugāhiyamānānī**ti kiṁ kāraṇā etā diṭṭhiyo uppannāti evaṁ sammā anuggāhiyamānāni. **Samanu bhāsiyamānānī**ti paṭinissajjetha etāni pāpakāni diṭṭhigatānīti evaṁ sammā anusāsiyamānāni. Apica tīṇipi etāni anuyogapucchāvevacanāneva. Tena vuttaṁ Aṭṭhakathāyaṁ "samanuyuñjatīti vā samanuggāhatīti vā samanubhāsatīti vā esese ekaṭṭhe[4] same samabhāge tajjāte taññevā"ti.

Parampi gantvāti ācariyaparamparā laddhiparamparā attabhāvaparamparāti etesu yaṁkiñci paramparaṁ gantvāpi. **Akiriyāya saṇṭhahantī**ti akiriyamatte saṁtiṭṭhanti. "Amhākaṁ ācariyo pubbekatavādī, amhākaṁ pācariyo pubbekatavādī, amhākaṁ ācariya pācariyo pubbekatavādī. Amhākaṁ ācariyo

1. Assānaṁ kambojo (Sī, Syā)
2. Aṁ 2. 36 piṭṭhe.
3. Aṁ 2. 17 piṭṭhe.
4. Ese eke ekaṭṭhe (Sī)

(၇) ၂-မဟာဝဂ္ဂ

၁-တိတ္ထာယတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **တိတ္ထာယတနာနီ**တိ တိတ္ထဘူတာနိ အာယတနာနိ, တိတ္ထိယာနံ ဝါ အာယတနာနိ။ တတ္ထ တိတ္ထံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ တိတ္ထကရာ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ တိတ္ထိယာ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ တိတ္ထိယသာဝကာ ဇာနိတဗ္ဗာ။ တိတ္ထံ နာမ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော။ တိတ္ထကရာ နာမ တာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ဥပ္ပါဒကာ။ တိတ္ထိယာ နာမ ယေသံ တာ ဒိဋ္ဌိယော ရုစ္စန္တိ ခမန္တိ။ တိတ္ထိယသာဝကာ နာမ တေသံ ပစ္စယဒါယကာ။ **အာယတန**န္တိ "ကမ္ဗောဇော အဿာနံ[၁] အာယတနံ၊ ဂုန္နံ ဒက္ခိဏာပထော အာယတန"န္တိ ဧတ္ထ သဉ္ဇာတိဋ္ဌာနံ အာယတနံ နာမ။

"မနောရမေ အာယတနေ၊ သေဝန္တိ နံ ဝိဟင်္ဂမာ။
ဆာယံ ဆာယတ္ထိနော ယန္တိ၊ ဖလတ္ထံ ဖလဘောဇိနော"တိ[၂]—

ဧတ္ထ သမောသရဏဋ္ဌာနံ။ "ပဉ္စိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဝိမုတ္တာယတနာနီ"တိ[၃] ဧတ္ထ ကာရဏံ။ တံ ဣဓ သဗ္ဗမ္ပိ လဗ္ဘတိ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ သဉ္ဇာယမာနာ ဣမေသုယေဝ တီသု ဌာနေသု သဉ္ဇာယန္တိ၊ သမောသရဏမာနာပိ ဧတေသုယေဝ တီသု ဌာနေသု သမောသရန္တိ သန္နိပတန္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဂတိကဘာဝေ စ နေသံ ဧတာနေဝ တီဏိ ကာရဏာနီတိ တိတ္ထဘူတာနိ သဉ္ဇာတိအာဒိနာ အတ္ထေန အာယတနာနီတိပိ တိတ္ထာယတနာနိ။ တေနေဝတ္ထေန တိတ္ထိယာနံ အာယတနာနီတိပိ တိတ္ထာယတနာနိ။ **သမနုယုဉ္ဇိယမာနာနီ**တိ ကာ နာမေတာ ဒိဋ္ဌိယောတိ ဧဝံ ပုစ္ဆိယမာနာနိ။ **သမနုဂါဟိယမာနာနီ**တိ ကိံကာရဏာ ဧတာ ဒိဋ္ဌိယော ဥပ္ပန္နာတိ ဧဝံ သမ္မာ အနုဂ္ဂါဟိယမာနာနိ။ **သမနုဘာသိယမာနာနီ**တိ ပဋိနိဿဇ္ဇေထ ဧတာနိ ပါပကာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနီတိ ဧဝံ သမ္မာ အနုသာသိယမာနာနိ။ အပိစ တီဏိပိ ဧတာနိ အနုယောဂပုစ္ဆာဝေဝစနာနေဝ။ တေန ဝုတ္တံ အဋ္ဌကထာယံ "သမနုယုဉ္ဇတီတိ ဝါ သမနုဂ္ဂါဟတီတိ ဝါ သမနုဘာသတီတိ ဝါ ဧသေသေ ဧကေဋ္ဌေ[၄] သမေ သမဘာဂေ တဇ္ဇာတေ တညေဝါ"တိ။

ပရမ္ပိ ဂန္တွာတိ အာစရိယပရမ္ပရာ လဒ္ဓိပရမ္ပရာ အတ္တဘာဝပရမ္ပရာတိ ဧတေသု ယံကိဉ္စိ ပရမ္ပရံ ဂန္တွာပိ။ **အကိရိယာယ သဏ္ဌဟန္တီ**တိ အကိရိယမတ္တေ သံတိဋ္ဌန္တိ။ "အမှာကံ အာစရိယော ပုဗ္ဗေကတဝါဒီ၊ အမှာကံ ပါစရိယော ပုဗ္ဗေကတဝါဒီ၊ အမှာကံ အာစရိယပါစရိယော ပုဗ္ဗေကတဝါဒီ။ အမှာကံ အာစရိယော

၁-အဿာနံ ကမ္ဗောဇော (သီ၊ သျာ)
၂-အံ ၂-၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၂-၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဧသေ ဧကေ ဧကဋ္ဌေ (သီ)

issaranimmānavādī, amhākaṁ pācariyo issaranimmānavādī, amhākaṁ ācariyapācariyo issaranimmānavādī. Amhākaṁ ācariyo ahetu-appaccayavādī, amhākaṁ pācariyo ahetu apaccayavādī, amhākaṁ ācariyapācariyo ahetu-appaccayavādī"ti evaṁ gacchantāni hi etāni ācariyaparamparaṁ gacchanti nāma. "Amhākaṁ ācariyo pubbekataladdhiko, amhākaṁ pācariyo -pa- amhākaṁ ācariyapācariyo ahetu-apaccayaladdhiko"ti evaṁ gacchantāni laddhiparamparaṁ gacchanti nāma. "Amhākaṁ ācariyassa attabhāvo pubbekatahetu, amhākaṁ pācariyassa -pa- amhākaṁ ācariyapācariyassa attabhāvo ahetu apaccayo"ti evaṁ gacchantāni attabhāvaparamparaṁ gacchanti nāma. Evaṁ pana suvidūrampi gacchantāni akiriyamatteyeva saṇṭhahanti, ekopi etesaṁ diṭṭhigatikānaṁ kattā vā kāretā vā na paññāyati.

Purisapuggaloti satto. Kāmañca purisotipi vutte puggalotipi vutte sattoyeva vutto hoti, ayaṁ pana sammutikathā nāma yo yathā jānāti, tassa tathā vuccati. **Paṭisaṁvedetī**ti attano santāne uppannaṁ jānāti paṭisaṁviditaṁ karoti, anubhavati vā. **Pubbekatahetū**ti pubbekatakāraṇā, pubbekatakammapaccayeneva paṭisaṁvedetīti attho. Iminā kammavedanañca kiriyavedanañca paṭikkhipitvā ekaṁ vipākavedanameva sampaṭicchanti. Ye vā ime pittasamuṭṭhānā ābādhā semhasamuṭṭhānā vātasamuṭṭhānā sannipātikā utupariṇāmajā visamaparihārajā opakkamikā ābādhā kammavipākajā ābādhāti aṭṭha rogā vuttā, tesu satta paṭikkhipitvā ekaṁ vipākavedanaṁyeva[1] sampaṭicchanti. Yepime diṭṭhadhammavedanīyaṁ upapajjavedanīyaṁ aparapariyāyavedanīyanti tayo kammarāsayo vuttā, tesupi dve paṭibāhitvā ekaṁ aparapariyāyakammaṁyeva sampaṭicchanti. Yepime diṭṭhadhammavedanīyo vipāko upapajjavedanīyo aparapariyāyavedanīyoti tayo vipākarāsayo vuttā, tesupi dve paṭibāhitvā ekaṁ aparapariyāyavipākameva sampaṭicchanti. Yepime kusalacetanā akusalacetanā vipākacetanā kiriyacetanāti cattāro cetanārāsayo vuttā, tesupi tayo paṭibāhitvā ekaṁ vipākacetanaṁyeva sampaṭicchanti.

Issaranimmānahetūti issaranimmānakāraṇā, issarena nimmitattā paṭisaṁvedetīti attho. Ayaṁ hi tesaṁ adhippāyo—imā tisso

1. Aṭṭhamaṁyeva (Ka)

ဣဿရနိမ္မာနဝါဒီ၊ အမှာကံ ပါစရိယော ဣဿရနိမ္မာနဝါဒီ၊ အမှာကံ အာစရိယပါစရိယော ဣဿရနိမ္မာနဝါဒီ။ အမှာကံ အာစရိယော အဟေတုအပစ္စယဝါဒီ၊ အမှာကံ ပါစရိယော အဟေတုအပစ္စယဝါဒီ၊ အမှာကံ အာစရိယပါစရိယော အဟေတုအပစ္စယဝါဒီ”တိ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာနိ ဟိ ဧတာနိ အာစရိယပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ “အမှာကံ အာစရိယော ပုဗ္ဗေကတလဒ္ဓိကော၊ အမှာကံ ပါစရိယော။ပ။ အမှာကံ အာစရိယပါစရိယော အဟေတုအပစ္စယလဒ္ဓိကော”တိ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာနိ လဒ္ဓိပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ “အမှာကံ အာစရိယဿ အတ္တဘာဝေါ ပုဗ္ဗေကတဟေတု၊ အမှာကံ ပါစရိယဿ။ပ။ အမှာကံ အာစရိယပါစရိယဿ အတ္တဘာဝေါ အဟေတု အပစ္စယော”တိ ဧဝံ ဂစ္ဆန္တာနိ အတ္တဘာဝပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ ဧဝံ ပန သုဝိဒူရမ္ပိ ဂစ္ဆန္တာနိ အကိရိယမတ္တေယေဝ သဏ္ဌဟန္တိ၊ ဧကောပိ ဧတေသံ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ ကတ္တာ ဝါ ကာရေတာ ဝါ န ပညာယတိ။

ပုရိသပုဂ္ဂလောတိ သတ္တော။ ကာမဉ္စ ပုရိသောတိပိ ဝုတ္တေ ပုဂ္ဂလောတိပိ ဝုတ္တေ သတ္တောယေဝ ဝုတ္တော ဟောတိ၊ အယံ ပန သမ္မုတိကထာ နာမ ယော ယထာ ဇာနာတိ၊ တဿ တထာ ဝုစ္စတိ။ **ပဋိသံဝေဒေတီ**တိ အတ္တနော သန္တာနေ ဥပ္ပန္နံ ဇာနာတိ ပဋိသံဝိဒိတံ ကရောတိ၊ အနုဘဝတိ ဝါ။ **ပုဗ္ဗေကတဟေတူ**တိ ပုဗ္ဗေကတကာရဏာ၊ ပုဗ္ဗေကတကမ္မပစ္စယေနေဝ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ ကမ္မဝေဒနဉ္စ ကိရိယဝေဒနဉ္စ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကံ ဝိပါကဝေဒနမေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ယေ ဝါ ဣမေ ပိတ္တသမုဋ္ဌာနာ အာဗာဓာ သေမှသမုဋ္ဌာနာ ဝါတသမုဋ္ဌာနာ သန္နိပါတိကာ ဥတုပရိဏာမဇာ ဝိသမပရိဟာရဇာ ဩပက္ကမိကာ အာဗာဓာ ကမ္မဝိပါကဇာ အာဗာဓာတိ အဋ္ဌ ရောဂါ ဝုတ္တာ၊ တေသု သတ္တ ပဋိက္ခိပိတွာ ဧကံ ဝိပါကဝေဒနံယေဝ[1] သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ယေပိမေ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ အပရပရိယာယဝေဒနီယန္တိ တယော ကမ္မရာသယော ဝုတ္တာ၊ တေသုပိ ဒွေ ပဋိဗာဟိတွာ ဧကံ အပရပရိယာယကမ္မံယေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ယေပိမေ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယော ဝိပါကော ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယော အပရပရိယာယဝေဒနီယောတိ တယော ဝိပါကရာသယော ဝုတ္တာ၊ တေသုပိ ဒွေ ပဋိဗာဟိတွာ ဧကံ အပရပရိယာယဝိပါကမေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။ ယေပိမေ ကုသလစေတနာ အကုသလစေတနာ ဝိပါကစေတနာ ကိရိယစေတနာတိ စတ္တာရော စေတနာရာသယော ဝုတ္တာ၊ တေသုပိ တယော ပဋိဗာဟိတွာ ဧကံ ဝိပါကစေတနံယေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ။

ဣဿရနိမ္မာနဟေတူတိ ဣဿရနိမ္မာနကာရဏာ၊ ဣဿရေန နိမ္မိတတ္တာ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ တေသံ အဓိပ္ပါယော—ဣမာ တိဿော

၁-အဋ္ဌမံယေဝ (က)

vedanā paccuppanne attanā katamūlakena vā āṇattimūlakena vā pubbekatena vā ahetu-apaccayā vā paṭisaṁveditum nāma na sakkā, issaranimmānakāraṇāyeva pana imā paṭisaṁvedetīti. Evaṁvādino panete heṭṭhā vuttesu aṭṭhasu rogesu ekampi asampaṭicchitvā sabbe paṭibāhanti, heṭṭhā vuttesu ca tīsu kammarāsīsu tīsu vipākarāsīsu catūsu cetanārāsīsu ekampi asampaṭicchitvā sabbepi paṭibāhanti.

Ahetu-apaccayāti hetuñca paccayañca vinā, akāraṇeneva paṭisaṁvedetīti attho. Ayañhi nesaṁ adhippāyo—imā tisso vedanā paccuppanne attanā katamūlakena vā āṇattimūlakena vā pubbekatena vā issaranimmānahetunā vā paṭisaṁveditum nāma na sakkā, ahetu-apaccayāyeva pana imā paṭisaṁvedetīti. Evaṁvādino panete heṭṭhā vuttesu rogādīsu ekampi asampaṭicchitvā sabbaṁ paṭibāhanti.

Evaṁ Satthā mātikaṁ nikkhipitvā idāni taṁ vibhajitvā dassetuṁ **tatra bhikkhave** ti-ādimāha. Tattha **evaṁ vadāmī**ti laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ evaṁ vadāmīti dasseti. Laddhiñhi appatiṭṭhāpetvā niggayhamānā laddhito laddhiṁ saṅkamanti, bho Gotama na mayaṁ[1] pubbekatavādaṁ vadāmāti-ādīni vadanti. Laddhiyā pana patiṭṭhāpitāya saṅkamituṁ alabhantā suniggahitā honti, iti nesaṁ laddhipatiṭṭhāpanatthaṁ evaṁ vadāmīti āha. **Tenahāyasmanto**ti tena hi āyasmanto. Kiṁ vuttaṁ hoti—yadi etaṁ saccaṁ, evaṁ sante tena tumhākaṁ vādena. **Pāṇātipātino bhavissanti pubbekatahetū**ti ye keci loke pāṇaṁ atipātenti, sabbe te pubbekatahetu pāṇātipātino bhavissanti. Kiṁ kāraṇā? Na hi pāṇātipātakammaṁ attanā katamūlakena na āṇattimūlakena na issaranimmānahetunā na ahetu-apaccayā sakkā paṭisaṁvedetuṁ, pubbekatahetuyeva paṭisaṁvedetīti ayaṁ vo laddhi. Yathā ca pāṇātipātino, evaṁ pāṇātipātā viramantāpi pubbekatahetuyeva virami ssantīti. Iti Bhagavā tesaṁyeva laddhiṁ gahetvā tesaṁ niggahaṁ āropeti. Iminā nayena **adinnādāyino**ti-ādīsupi yojanā veditabbā.

1. Kiṁ mayaṁ (Sī)

ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ အတ္တနာ ကတမူလကေန ဝါ အာဏတ္တိမူလကေန ဝါ ပုဗ္ဗေကတေန ဝါ အဟေတုအပစ္စယာ ဝါ ပဋိသံဝေဒိတုံ နာမ န သက္ကာ၊ ဣဿရနိမ္မာနကာရဏာယေဝ ပန ဣမာ ပဋိသံဝေဒေတီတိ။ ဧဝံဝါဒိနော ပနေတေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု အဋ္ဌသု ရောဂေသု ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗေ ပဋိဗာဟန္တိ၊ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု စ တီသု ကမ္မရာသီသု တီသု ဝိပါကရာသီသု စတူသု စေတနာရာသီသု ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗေပိ ပဋိဗာဟန္တိ။

အဟေတုအပစ္စယာတိ ဟေတုဉ္စ ပစ္စယဉ္စ ဝိနာ၊ အကာရဏေနေဝ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အတ္ထော။ အယဉ္ဟိ နေသံ အဓိပ္ပါယော—ဣမာ တိဿော ဝေဒနာ ပစ္စုပ္ပန္နေ အတ္တနာ ကတမူလကေန ဝါ အာဏတ္တိမူလကေန ဝါ ပုဗ္ဗေကတေန ဝါ ဣဿရနိမ္မာနဟေတုနာ ဝါ ပဋိသံဝေဒိတုံ နာမ န သက္ကာ၊ အဟေတုအပစ္စယာယေဝ ပန ဣမာ ပဋိသံဝေဒေတီတိ။ ဧဝံဝါဒိနော ပနေတေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေသု ရောဂါဒီသု ဧကမ္ပိ အသမ္ပဋိစ္ဆိတွာ သဗ္ဗံ ပဋိဗာဟန္တိ။

ဧဝံ သတ္ထာ မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ တံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတုံ **တတြ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧဝံ ဝဒါမီ**တိ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ဧဝံ ဝဒါမီတိ ဒဿေတိ။ လဒ္ဓိဉ္ဟိ အပ္ပတိဋ္ဌာပေတွာ နိဂ္ဂယှမာနာ လဒ္ဓိတော လဒ္ဓိံ သင်္ကမန္တိ၊ ဘော ဂေါတမ န မယံ[၁] ပုဗ္ဗေကတဝါဒံ ဝဒါမာတိအာဒီနိ ဝဒန္တိ။ လဒ္ဓိယာ ပန ပတိဋ္ဌာပိတာယ သင်္ကမိတုံ အလဘန္တာ သုနိဂ္ဂဟိတာ ဟောန္တိ၊ ဣတိ နေသံ လဒ္ဓိပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ ဧဝံ ဝဒါမီတိ အာဟ။ **တေနဟာယသ္မန္တော**တိ တေန ဟိ အာယသ္မန္တော။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒိ ဧတံ သစ္စံ၊ ဧဝံ သန္တေ တေန တုမှာကံ ဝါဒေန။ **ပါဏာတိပါတိနော ဘဝိဿန္တိ ပုဗ္ဗေကတဟေတူ**တိ ယေ ကေစိ လောကေ ပါဏံ အတိပါတေန္တိ၊ သဗ္ဗေ တေ ပုဗ္ဗေကတဟေတု ပါဏာတိပါတိနော ဘဝိဿန္တိ။ ကိံကာရဏာ? န ဟိ ပါဏာတိပါတကမ္မံ အတ္တနာ ကတမူလကေန န အာဏတ္တိမူလကေန န ဣဿရနိမ္မာနဟေတုနာ န အဟေတုအပစ္စယာ သက္ကာ ပဋိသံဝေဒေတုံ၊ ပုဗ္ဗေကတဟေတုယေဝ ပဋိသံဝေဒေတီတိ အယံ ဝေါ လဒ္ဓိ။ ယထာ စ ပါဏာတိပါတိနော၊ ဧဝံ ပါဏာတိပါတာ ဝိရမန္တာပိ ပုဗ္ဗေကတဟေတုယေဝ ဝိရမိဿန္တီတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ တေသံယေဝ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ တေသံ နိဂ္ဂဟံ အာရောပေတိ။ ဣမိနာ နယေန **အဒိန္နာဒါယိနော**တိအာဒီသုပိ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ကိံ မယံ (သီ)

Sārato paccāgacchatanti sārabhāvena gaṇhantānaṁ. **Chando**ti kattukamyatāchando. **Idaṁ vā karaṇīyaṁ idaṁ vā akaraṇīyan**ti ettha ayaṁ adhippāyo—idaṁ vā karaṇīyanti kattabbassa karaṇatthāya, idaṁ vā akaraṇīyanti akattabbassa akaraṇatthāya kattukamyatā vā paccattapurisakāro vā na hoti. Chandavāyāmesu vā asantesu "idaṁ kattabban"tipi "idaṁ na kattabban"tipi na hoti. **Iti karaṇīyākaraṇīye kho pana saccato thetato anupalabbhiyamāne**ti evaṁ kattabbe ca akattabbe ca bhūtato thirato apaññāyamāne alabbhamāne. Yadi hi kattabbaṁ kātuṁ akattabbato ca viramituṁ labheyya, karaṇīyākaraṇīyaṁ saccato thetato upalabbheyya. Yasmā pana ubhayampi taṁ esa nupa labbhati[1], tasmā taṁ saccato thetato na upalabbhati, evaṁ tasmiṁ ca anupalabbhiya māneti attho. **Muṭṭhassatīnan**ti naṭṭhassatīnaṁ vissaṭṭhassatīnaṁ. **Anārakkhānaṁ viharatan**ti chasu dvāresu nirārakkhānaṁ viharantānaṁ. **Na hoti paccattaṁ sahadhammiko samaṇavādo**ti evaṁ bhūtānaṁ tumhākaṁ vā aññesaṁ vā mayaṁ samaṇāti paccattaṁ sakāraṇo samaṇavādo na hoti na ijjhati. Samaṇāpi hi pubbekatakāraṇāyeva honti, assamaṇāpi pubbekatakāraṇāyevāti. **Sahadhammiko**ti sakāraṇo. **Niggaho hotī**ti mama niggaho hoti, te pana niggahitā hontīti.

Evaṁ pubbekatavādino niggahetvā idāni issaranimmānavādino niggahetuṁ **tatra bhikkhave**ti-ādimāha. Tassattho pubbekatavāde vuttanayeneva veditabbo, tathā ahetukavādepi.

Evaṁ imesaṁ titthāyatanānaṁ parampi gantvā[2] akiriyāya saṇṭhahanabhāvena tucchabhāvaṁ aniyyānikabhāvaṁ, asārabhāvena thusakoṭṭanasadisataṁ āpajjanabhāvena aggisaññāya dhamamānakhajjupanakasarikkhataṁ taṁdiṭṭhikānaṁ purimassapi majjhimassapi pacchimassapi atthadassanatāya abhāvena andhaveṇūpamataṁ saddamatteneva tāni gahetvā sāradiṭṭhikānaṁ pathaviyaṁ patitassa beluvapakkassa daddabhāyitasaddaṁ[3] sutvā "pathavī saṁvaṭṭamānā āgacchatī"ti saññāya palāyantena[4] sasakena sarikkhabhāvañca dassetvā idāni attanā desitassa dhammassa sārabhāvañceva niyyānikabhāvañca dassetuṁ

1. Ubhayampi evaṁ nūpalabbhati (Syā), ubhayampi taṁ esa na labbhati (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)
2. Manasikatvā (Ka)
3. Daddurasaddaṁ (Ka)
4. Bhāyantena (Ka)

သာရတော ပစ္စာဂစ္ဆတန္တိ သာရဘာဝေန ဂဏှန္တာနံ။ **ဆန္ဒောတိ** ကတ္တုကမျတာဆန္ဒော။ **ဣဒံ ဝါ ကရဏီယံ ဣဒံ ဝါ အကရဏီယန္တိ** ဧတ္ထ အယံ အဓိပ္ပါယော—ဣဒံ ဝါ ကရဏီယန္တိ ကတ္တဗ္ဗဿ ကရဏတ္ထာယ, ဣဒံ ဝါ အကရဏီယန္တိ အကတ္တဗ္ဗဿ အကရဏတ္ထာယ ကတ္တုကမျတာ ဝါ ပစ္စတ္တပုရိသကာရော ဝါ န ဟောတိ။ ဆန္ဒဝါယာမေသု ဝါ အသန္တေသု "ဣဒံ ကတ္တဗ္ဗ"န္တိပိ "ဣဒံ န ကတ္တဗ္ဗ"န္တိပိ န ဟောတိ။ **ဣတိ ကရဏီယာကရဏီယေ ခေါ ပန သစ္စတော ထေတတော အနုပလဗ္ဘိယမာနေ**တိ ဧဝံ ကတ္တဗ္ဗေ စ အကတ္တဗ္ဗေ စ ဘူတတော ထိရတော အပညာယမာနေ အလဗ္ဘမာနေ။ ယဒိ ဟိ ကတ္တဗ္ဗံ ကာတုံ အကတ္တဗ္ဗတော စ ဝိရမိတုံ လဘေယျ၊ ကရဏီယာကရဏီယံ သစ္စတော ထေတတော ဥပလဗ္ဘေယျ။ ယသ္မာ ပန ဥဘယမ္ပိ တံ ဧသ နုပလဗ္ဘတိ[1]၊ တသ္မာ တံ သစ္စတော ထေတတော န ဥပလဗ္ဘတိ၊ ဧဝံ တသ္မိံ စ အနုပလဗ္ဘိယမာနေတိ အတ္ထော။ **မုဋ္ဌဿတီနန္တိ** နဋ္ဌဿတီနံ ဝိဿဋ္ဌဿတီနံ။ **အနာရက္ခာနံ ဝိဟရတန္တိ** ဆသု ဒွါရေသု နိရာရက္ခာနံ ဝိဟရန္တာနံ။ **န ဟောတိ ပစ္စတ္တံ သဟဓမ္မိကော သမဏဝါဒေါ**တိ ဧဝံ ဘူတာနံ တုမှာကံ ဝါ အညေသံ ဝါ မယံ သမဏာတိ ပစ္စတ္တံ သကာရဏော သမဏဝါဒေါ န ဟောတိ န ဣဇ္ဈတိ။ သမဏာပိ ဟိ ပုဗ္ဗေကတကာရဏာယေဝ ဟောန္တိ၊ အဿမဏာပိ ပုဗ္ဗေကတကာရဏာယေဝါတိ။ **သဟဓမ္မိကော**တိ သကာရဏော။ **နိဂ္ဂဟော ဟောတီ**တိ မမ နိဂ္ဂဟော ဟောတိ၊ တေ ပန နိဂ္ဂဟိတာ ဟောန္တီတိ။

ဧဝံ ပုဗ္ဗေကတဝါဒိနော နိဂ္ဂဟေတွာ ဣဒါနိ ဣဿရနိမ္မာနဝါဒိနော နိဂ္ဂဟေတုံ **တတြ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော ပုဗ္ဗေကတဝါဒေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ တထာ အဟေတုကဝါဒေပိ။

ဧဝံ ဣမေသံ တိတ္ထာယတနာနံ ပရမ္ပိ ဂန္တွာ[2] အကိရိယာယ သဏ္ဌဟနဘာဝေန တုစ္ဆဘာဝံ အနိယျာနိကဘာဝံ၊ အသာရဘာဝေန ထုသကောဋ္ဋနသဒိသတံ အာပဇ္ဇနဘာဝေန အဂ္ဂိသညာယ ဓမမာနခဇ္ဇုပနကသရိက္ခတံ တံဒိဋ္ဌိကာနံ ပုရိမဿပိ မဇ္ဈိမဿပိ ပစ္ဆိမဿပိ အတ္ထဒဿနတာယ အဘာဝေန အန္ဓဝေဏူပမတံ သဒ္ဒမတ္တေနေဝ တာနိ ဂဟေတွာ သာရဒိဋ္ဌိကာနံ ပထဝိယံ ပတိတဿ ဗေလုဝပက္ကဿ ဒဒ္ဒဘာယိတသဒ္ဒံ[3] သုတွာ "ပထဝီ သံဝဋ္ဋမာနာ အာဂစ္ဆတီ"တိ သညာယ ပလာယန္တေန[4] သသကေန သရိက္ခဘာဝဉ္စ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အတ္တနာ ဒေသိတဿ ဓမ္မဿ သာရဘာဝဉ္စေဝ နိယျာနိကဘာဝဉ္စ ဒဿေတုံ

၁-ဥဘယမ္ပိ ဧဝံ နူပလဗ္ဘတိ (သျာ)၊ ဥဘယမ္ပိ တံ ဧသ န လဗ္ဘတိ (သီ၊ ဋီကာယံ စ)
၂-မနသိကတွာ (က)
၃-ဒဒ္ဒုရသဒ္ဒံ (က)
၄-ဘာယန္တေန (က)

ayaṁ kho pana bhikkhaveti-ādimāha. Tattha **aniggahito**ti aññehi aniggahito niggahetuṁ asakkuṇeyyo. **Asaṁkiliṭṭho**ti nikkileso parisuddho, "saṁkiliṭṭhaṁ naṁ karissāmā"ti pavattehipi tathā kātuṁ asakkuṇeyyo. **Anupavajjo**ti upavādavinimutto. **Appaṭikuṭṭho**ti "kiṁ iminā haratha nan"ti evaṁ appaṭibāhito, anupakkuṭṭho vā. **Viññūhī**ti paṇḍitehi. Apaṇḍitānañhi ajānitvā kathentānaṁ vacanaṁ appamāṇaṁ. Tasmā viññūhīti āha.

Idāni tassa dhammassa dassanatthaṁ "katamo ca bhikkhave"ti pañhaṁ pucchitvā "imā cha dhātuyo"ti-ādinā nayena mātikaṁ nikkhipitvā yathāpaṭipāṭiyā vibhajitvā dassento puna **imā cha dhātuyo**ti-ādimāha. Tattha **dhātuyo**ti sabhāvā. Nijjīvanissattabhāvappakāsako hi sabhāvaṭṭho dhātvaṭṭho nāma. **Phassāyatanānī**ti vipākaphassānaṁ ākara ṭṭhena āyatanāni. **Manopavicārā**ti vitakkavicārapādehi[1] aṭṭhārasasu ṭhānesu manassa upavicārā.

Pathavīdhātūti patiṭṭhādhātu. **Āpodhātū**ti ābandhanadhātu. **Tejodhātū**ti paripācanadhātu. **Vāyodhātū**ti vitthambhanadhātu. **Ākāsadhātū**ti asamphuṭṭhadhātu. **Viññāṇadhātū**ti vijānanadhātu. Evamidaṁ dhātukammaṭṭhānaṁ āgataṁ. Taṁ kho panetaṁ saṅkhepato āgataṭṭhāne saṅkhepatopi vitthāratopi kathetuṁ vaṭṭati. Vitthārato āgataṭṭhāne saṅkhepato kathetuṁ na vaṭṭati, vitthāratova vaṭṭati. Imasmiṁ pana Titthāyatanasutte idaṁ saṅkhepato chadhātuvasena kammaṭṭhānaṁ āgataṁ. Taṁ ubhayathāpi kathetuṁ vaṭṭati.

Saṅkhepato chadhātuvasena kammaṭṭhānaṁ pariggaṇhantopi evaṁ pariggaṇhāti—pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti imāni cattāri mahābhūtāni, ākāsadhātu upādārūpaṁ. Ekasmiṁ ca upādārūpe diṭṭhe sesāni tevīsati diṭṭhānevāti sallakkhetabbāni. Viññāṇadhātūti cittaṁ viññāṇakkhandho hoti, tena sahajātā vedanā vedanākkhandho, saññā saññākkhandho, phasso ca cetanā ca saṅkhārakkhandhoti ime cattāro arūpakkhandhā nāma. Cattāri pana mahābhūtāni catunnañca mahābhūtānaṁ

1. Vitakkavicārapadehi (Sī)

အယံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေတိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနိဂ္ဂဟိတော**တိ အညေဟိ အနိဂ္ဂဟိတော နိဂ္ဂဟေတုံ အသက္ကုဏေယျော။ **အသံကိလိဋ္ဌော**တိ နိက္ကိလေသော ပရိသုဒ္ဓေါ၊ "သံကိလိဋ္ဌံ နံ ကရိဿာမာ"တိ ပဝတ္တေဟိပိ တထာ ကာတုံ အသက္ကုဏေယျော။ **အနုပဝဇ္ဇော**တိ ဥပဝါဒဝိနိမုတ္တော။ **အပ္ပဋိကုဋ္ဌော**တိ "ကိံ ဣမိနာ ဟရထ နန္"တိ ဧဝံ အပ္ပဋိဗာဟိတော, အနုပက္ကုဋ္ဌော ဝါ။ **ဝိညူဟီ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ။ အပဏ္ဍိတာနဉ္ဟိ အဇာနိတွာ ကထေန္တာနံ ဝစနံ အပ္ပမာဏံ။ တသ္မာ ဝိညူဟီတိ အာဟ။

ဣဒါနိ တဿ ဓမ္မဿ ဒဿနတ္ထံ "ကတမော စ ဘိက္ခဝေ"တိ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ "ဣမာ ဆ ဓာတုယော"တိအာဒိနာ နယေန မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ ယထာပဋိပါဋိယာ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော ပုန **ဣမာ ဆ ဓာတုယော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဓာတုယော**တိ သဘာဝါ။ နိဇ္ဇီဝနိဿတ္တဘာဝပ္ပကာသကော ဟိ သဘာဝဋ္ဌော ဓာတွဋ္ဌော နာမ။ **ဖဿာယတနာနီ**တိ ဝိပါကဖဿာနံ အာကရဋ္ဌေန အာယတနာနိ။ **မနောပဝိစာရာ**တိ ဝိတက္ကဝိစာရပါဒေဟိ[၁] အဋ္ဌာရသသု ဌာနေသု မနဿ ဥပဝိစာရာ။

ပထဝီဓာတူတိ ပတိဋ္ဌာဓာတု။ **အာပေါဓာတူ**တိ အာဗန္ဓနဓာတု။ **တေဇောဓာတူ**တိ ပရိပါစနဓာတု။ **ဝါယောဓာတူ**တိ ဝိတ္ထမ္ဘနဓာတု။ **အာကာသဓာတူ**တိ အသမ္ဖုဋ္ဌဓာတု။ **ဝိညာဏဓာတူ**တိ ဝိဇာနနဓာတု။ ဧဝမိဒံ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ တံ ခေါ ပနေတံ သင်္ခေပတော အာဂတဋ္ဌာနေ သင်္ခေပတောပိ ဝိတ္ထာရတောပိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိတ္ထာရတော အာဂတဋ္ဌာနေ သင်္ခေပတော ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဝိတ္ထာရတောဝ ဝဋ္ဋတိ။ ဣမသ္မိံ ပန တိတ္ထာယတနသုတ္တေ ဣဒံ သင်္ခေပတော ဆဓာတုဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ တံ ဥဘယထာပိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

သင်္ခေပတော ဆဓာတုဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဂ္ဂဏှန္တောပိ ဧဝံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ— ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတု တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတူတိ ဣမာနိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ၊ အာကာသဓာတု ဥပါဒါရူပံ။ ဧကသ္မိံ စ ဥပါဒါရူပေ ဒိဋ္ဌေ သေသာနိ တေဝီသတိ ဒိဋ္ဌာနေဝါတိ သလ္လက္ခေတဗ္ဗာနိ။ ဝိညာဏဓာတူတိ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဟောတိ၊ တေန သဟဇာတာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဖဿော စ စေတနာ စ သင်္ခါရက္ခန္ဓောတိ ဣမေ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ နာမ။ စတ္တာရိ ပန မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ

၁-ဝိတက္ကဝိစာရပဒေဟိ (သီ)

upādārūpaṁ rūpakkhandho nāma. Tattha cattāro arūpakkhandhā nāmaṁ, rūpakkhandho rūpanti nāmañca rūpañcāti dveyeva dhammā honti, tato uddhaṁ satto vā jīvo vā natthīti evaṁ ekassa bhikkhuno saṅkhepato chadhātuvasena arahattasampāpakaṁ kammaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Vitthārato pariggaṇhanto pana cattāri mahābhūtāni pariggaṇhitvā ākāsadhātupariggahānusārena tevīsati upādārūpāni pariggaṇhāti. Atha nesaṁ paccayaṁ upaparikkhanto puna cattāreva mahābhūtāni disvā tesu pathavīdhātu vīsatikoṭṭhāsā, āpodhātu dvādasa, tejodhātu cattāro, vāyodhātu chakoṭṭhāsāti koṭṭhāsavasena samodhānetvā dvācattālīsa mahābhūtāni ca vavatthapetvā tesu tevīsati upādārūpāni pakkhipitvā pañcasaṭṭhi rūpāni vavatthapeti. Tāni ca vatthurūpena saddhiṁ chasaṭṭhi hontīti chasaṭṭhi rūpāni passati. Viññāṇadhātu pana lokiyacittavasena ekāsīti cittāni. Tāni sabbānipi viññāṇakkhandho nāma hoti. Tehi sahajātā vedanādayopi tattakāyevāti ekāsīti vedanā vedanākkhandho, ekāsīti saññā saññākkhandho, ekāsīti cetanā saṅkhārakkhandhoti ime cattāro arūpa kkhandhā tebhūmakavasena gayhamānā catuvīsādhikāni tīṇi dhammasatāni hontīti ime ca arūpadhammā chasaṭṭhi ca rūpadhammāti sabbepi samodhānetvā nāmañca rūpañcāti dveva dhammā honti, tato uddhaṁ satto vā jīvo vā natthīti nāmarūpavasena pañca kkhandhe vavatthapetvā tesaṁ paccayaṁ pariyesanto avijjāpaccayā taṇhāpaccayā kammapaccayā āhārapaccayāti evaṁ paccayaṁ disvā “atītepi imehi paccayehi idaṁ vaṭṭaṁ pavattittha[1], anāgatepi etehi paccayehi pavattissati, etarahipi etehiyeva pavattatīti tīsu kālesu kaṅkhaṁ vitaritvā anukkamena paṭipajjamāno arahattaṁ pāpuṇāti. Evaṁ vitthāratopi chadhātuvasena arahattasampāpakaṁ kammaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Cakkhu phassāyatananti suvaṇṇādīnaṁ suvaṇṇādi-ākaro viya dve cakkhuviññāṇāni dve sampaṭicchanāni tīṇi santīraṇānīti imehi sattahi viññāṇehi sahajātānaṁ sattannaṁ phassānaṁ samuṭṭhānaṭṭhena ākaroti āyatanaṁ. **Sotaṁ phassāyatanan**ti-ādīsupi eseva nayo. **Mano**

1. Nāmarūpaṁ pavattittha (Syā), nāmarūpaṁ pavattitaṁ (Ka)

ဥပါဒါရူပံ ရူပက္ခန္ဓော နာမ။ တတ္ထ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ နာမံ၊ ရူပက္ခန္ဓော ရူပန္တိ နာမဉ္စ ရူပဉ္စာတိ ဒွေယေဝ ဓမ္မာ ဟောန္တိ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ နတ္ထီတိ ဧဝံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော သင်္ခေပတော ဆဓာတုဝသေန အရဟတ္တသမ္ပာပကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝိတ္ထာရတော ပရိဂ္ဂဏှန္တော ပန စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာကာသဓာတုပရိဂ္ဂဟာနုသာရေန တေဝီသတိ ဥပါဒါရူပါနိ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ အထ နေသံ ပစ္စယံ ဥပပရိက္ခန္တော ပုန စတ္တာရေဝ မဟာဘူတာနိ ဒိသွာ တေသု ပထဝီဓာတု ဝီသတိကောဋ္ဌာသာ၊ အာပေါဓာတု ဒွါဒသ၊ တေဇောဓာတု စတ္တာရော၊ ဝါယောဓာတု ဆကောဋ္ဌာသာတိ ကောဋ္ဌာသဝသေန သမောဓာနေတွာ ဒွါစတ္တာလီသ မဟာဘူတာနိ စ ဝဝတ္ထပေတွာ တေသု တေဝီသတိ ဥပါဒါရူပါနိ ပက္ခိပိတွာ ပဉ္စသဋ္ဌိ ရူပါနိ ဝဝတ္ထပေတိ။ တာနိ စ ဝတ္ထုရူပေန သဒ္ဓိံ ဆသဋ္ဌိ ဟောန္တီတိ ဆသဋ္ဌိ ရူပါနိ ပဿတိ။ ဝိညာဏဓာတု ပန လောကိယစိတ္တဝသေန ဧကာသီတိ စိတ္တာနိ။ တာနိ သဗ္ဗာနိပိ ဝိညာဏက္ခန္ဓော နာမ ဟောတိ။ တေဟိ သဟဇာတာ ဝေဒနာဒယောပိ တတ္တကာယေဝါတိ ဧကာသီတိ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ ဧကာသီတိ သညာ သညာက္ခန္ဓော၊ ဧကာသီတိ စေတနာ သင်္ခါရက္ခန္ဓောတိ ဣမေ စတ္တာရော အရူပက္ခန္ဓာ တေဘူမကဝသေန ဂယှမာနာ စတုဝီသာဓိကာနိ တီဏိ ဓမ္မသတာနိ ဟောန္တီတိ ဣမေ စ အရူပဓမ္မာ ဆသဋ္ဌိ စ ရူပဓမ္မာတိ သဗ္ဗေပိ သမောဓာနေတွာ နာမဉ္စ ရူပဉ္စာတိ ဒွေဝ ဓမ္မာ ဟောန္တိ၊ တတော ဥဒ္ဓံ သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ နတ္ထီတိ နာမရူပဝသေန ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဝဝတ္ထပေတွာ တေသံ ပစ္စယံ ပရိယေသန္တော အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ တဏှာပစ္စယာ ကမ္မပစ္စယာ အာဟာရပစ္စယာတိ ဧဝံ ပစ္စယံ ဒိသွာ “အတီတေပိ ဣမေဟိ ပစ္စယေဟိ ဣဒံ ဝဋ္ဋံ ပဝတ္တိတ္ထ[၁]၊ အနာဂတေပိ ဧတေဟိ ပစ္စယေဟိ ပဝတ္တိဿတိ၊ ဧတရဟိပိ ဧတေဟိယေဝ ပဝတ္တတီတိ တီသု ကာလေသု ကင်္ခံ ဝိတရိတွာ အနုက္ကမေန ပဋိပဇ္ဇမာနော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဧဝံ ဝိတ္ထာရတောပိ ဆဓာတုဝသေန အရဟတ္တသမ္ပာပကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စက္ခု ဖဿာယတနန္တိ သုဝဏ္ဏာဒီနံ သုဝဏ္ဏာဒိအာကရော ဝိယ ဒွေ စက္ခုဝိညာဏာနိ ဒွေ သမ္ပဋိစ္ဆနာနိ တီဏိ သန္တီရဏာနီတိ ဣမေဟိ သတ္တဟိ ဝိညာဏေဟိ သဟဇာတာနံ သတ္တန္နံ ဖဿာနံ သမုဋ္ဌာနဋ္ဌေန အာကရောတီတိ အာယတနံ။ **သောတံ ဖဿာယတနန္တိ**အာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **မနော**

၁-နာမရူပံ ပဝတ္တိတ္ထ (သျာ)၊ နာမရူပံ ပဝတ္တိတံ (က)

phassāyatananti ettha pana dvāvīsati vipākaphassā yojetabbā. Iti hidaṁ chaphassāyatanānaṁ vasena kammaṭṭhānaṁ āgataṁ. Taṁ saṅkhepatopi vitthāratopi kathetabbaṁ. Saṅkhepato tāva—ettha hi purimāni pañca āyatanāni upādārūpaṁ, tesu diṭṭhesu avasesaṁ upādārūpaṁ diṭṭhameva hoti. Chaṭṭhaṁ āyatanaṁ cittaṁ, taṁ viññāṇakkhandho hoti, tena sahajātā vedanādayo sesā tayo arūpakkhandhāti heṭṭhā vuttanayeneva saṅkhe pato ca vitthārato ca arahattasampāpakaṁ kammaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Cakkhunā rūpaṁ disvāti cakkhuviññāṇena rūpaṁ passitvā. **Somanassaṭṭhāniyan**ti somanassassa kāraṇabhūtaṁ. **Upavicaratī**ti tattha manaṁ cārento upavicarati. Sesapadesupi eseva nayo. Ettha ca iṭṭhaṁ vā hotu aniṭṭhaṁ vā, yaṁ rūpaṁ disvā somanassaṁ uppajjati, taṁ **somanassaṭṭhāniyaṁ** nāma. Yaṁ disvā domanassaṁ uppajjati, taṁ **domanassaṭṭhāniyaṁ** nāma. Yaṁ disvā upekkhā uppajjati, taṁ **upekkhāṭṭhāniyaṁ** nāmāti veditabbaṁ. **Saddā**dīsupi eseva nayo. Iti idaṁ saṅkhepato kammaṭṭhānaṁ āgataṁ. Taṁ kho panetaṁ saṅkhepato āgataṭṭhāne saṅkhepatopi vitthāratopi kathetuṁ vaṭṭati. Vitthārato āgataṭṭhāne saṅkhepato kathetuṁ na vaṭṭati. Imasmiṁ pana Titthāyatanasutte idaṁ saṅkhepato aṭṭhārasamanopavicāravasena kammaṭṭhānaṁ āgataṁ. Taṁ saṅkhepatopi vitthāratopi kathetuṁ vaṭṭati.

Tattha saṅkhepato tāva—cakkhu sotaṁ ghānaṁ jivhā kāyo rūpaṁ saddo gandho rasoti imāni nava upādārūpāni, tesu diṭṭhesu sesaṁ upādārūpaṁ diṭṭhameva hoti. Phoṭṭhabbaṁ tīṇi mahābhūtāni, tehi diṭṭhehi catutthaṁ diṭṭhameva hoti. Mano viññāṇakkhandho, tena sahajātā vedanādayo tayo arūpakkhandhāti heṭṭhā vuttanayeneva saṅkhepato ca vitthārato ca arahattasampāpakaṁ kammaṭṭhānaṁ veditabbaṁ.

Ariyasaccānīti ariyabhāvakarāni, ariyapaṭividdhāni vā saccāni. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panetaṁ padaṁ Visuddhimagge[1] pakāsitaṁ. **Channaṁ bhikkhave dhātūnan**ti idaṁ kimatthaṁ āraddhaṁ? Sukhāvabodhanatthaṁ. Yassa hi Tathāgato dvādasapadaṁ paccayāvaṭṭaṁ kathetukāmo hoti, tassa gabbhāvakkanti vaṭṭaṁ dasseti. Gabbhāvakkanti vaṭṭasmiṁ hi dassite kathetumpi sukhaṁ

1. Visuddhi 2. 124 piṭṭhe.

ဖဿာယတနန္တိ ဧတ္ထ ပန ဒွါဝီသတိ ဝိပါကဖဿာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဟိဒံ ဆဖဿာယတနာနံ ဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ တံ သင်္ခေပတောပိ ဝိတ္ထာရတောပိ ကထေတဗ္ဗံ။ သင်္ခေပတော တာဝ—ဧတ္ထ ဟိ ပုရိမာနိ ပဉ္စ အာယတနာနိ ဥပါဒါရူပံ၊ တေသု ဒိဋ္ဌေသု အဝသေသံ ဥပါဒါရူပံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ ဆဋ္ဌံ အာယတနံ စိတ္တံ၊ တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ဟောတိ၊ တေန သဟဇာတာ ဝေဒနာဒယော သေသာ တယော အရူပက္ခန္ဓာတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သင်္ခေပတော စ ဝိတ္ထာရတော စ အရဟတ္တသမ္ပာပကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ပဿိတွာ။ **သောမနဿဋ္ဌာနိယ**န္တိ သောမနဿဿ ကာရဏဘူတံ။ **ဥပဝိစရတီ**တိ တတ္ထ မနံ စာရေန္တော ဥပဝိစရတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ ဣဋ္ဌံ ဝါ ဟောတု အနိဋ္ဌံ ဝါ၊ ယံ ရူပံ ဒိသွာ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ **သောမနဿဋ္ဌာနိယံ** နာမ။ ယံ ဒိသွာ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ **ဒေါမနဿဋ္ဌာနိယံ** နာမ။ ယံ ဒိသွာ ဥပေက္ခာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ **ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ** နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သဒ္ဒါ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဣဒံ သင်္ခေပတော ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ တံ ခေါ ပနေတံ သင်္ခေပတော အာဂတဋ္ဌာနေ သင်္ခေပတောပိ ဝိတ္ထာရတောပိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိတ္ထာရတော အာဂတဋ္ဌာနေ သင်္ခေပတော ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ဣမသ္မိံ ပန တိတ္ထာယတနသုတ္တေ ဣဒံ သင်္ခေပတော အဋ္ဌာရသမနောပဝိစာရဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနံ အာဂတံ။ တံ သင်္ခေပတောပိ ဝိတ္ထာရတောပိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

တတ္ထ သင်္ခေပတော တာဝ—စက္ခု သောတံ ဃာနံ ဇိဝှါ ကာယော ရူပံ သဒ္ဒေါ ဂန္ဓော ရသောတိ ဣမာနိ နဝ ဥပါဒါရူပါနိ၊ တေသု ဒိဋ္ဌေသု သေသံ ဥပါဒါရူပံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ တီဏိ မဟာဘူတာနိ၊ တေဟိ ဒိဋ္ဌေဟိ စတုတ္ထံ ဒိဋ္ဌမေဝ ဟောတိ။ မနော ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ တေန သဟဇာတာ ဝေဒနာဒယော တယော အရူပက္ခန္ဓာတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ သင်္ခေပတော စ ဝိတ္ထာရတော စ အရဟတ္တသမ္ပာပကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အရိယသစ္စာနီတိ အရိယဘာဝကရာနိ, အရိယပဋိဝိဒ္ဓါနိ ဝါ သစ္စာနိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနေတံ ပဒံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ပကာသိတံ။ **ဆန္နံ ဘိက္ခဝေ ဓာတူန**န္တိ ဣဒံ ကိမတ္ထံ အာရဒ္ဓံ? သုခါဝဗောဓနတ္ထံ။ ယဿ ဟိ တထာဂတော ဒွါဒသပဒံ ပစ္စယာဝဋ္ဋံ ကထေတုကာမော ဟောတိ၊ တဿ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ ဝဋ္ဋံ ဒဿေတိ။ ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ ဝဋ္ဋသ္မိံ ဟိ ဒဿိတေ ကထေတုမ္ပိ သုခံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။

hoti paraṁ avabodhetumpīti sukhāvabodhanatthaṁ idamāraddhanti veditabbaṁ. Tattha **channaṁ dhātūnan**ti heṭṭhā vuttānaṁyeva pathavīdhātu-ādīnaṁ. **Upādāyā**ti paṭicca. Etena paccayamattaṁ dasseti. Idaṁ vuttaṁ hoti "chadhātupaccayā gabbhassāvakkanti hotī"ti. Kassa channaṁ dhātūnaṁ paccayena, kiṁ mātu, udāhu pitūti? Na mātu na pitu, paṭisandhiggaṇhanakasattasseva pana channaṁ dhātūnaṁ paccayena gabbhassāvakkanti nāma hoti. Gabbho ca nāmesa nirayagabbho tiracchānayonigabbho pettivisayagabbho manussagabbho devagabbhoti nānappakāro hoti. Imasmiṁ pana ṭhāne manussagabbho adhippeto. **Avakkanti hotī**ti okkanti nibbatti pātubhāvo hoti, kathaṁ hotīti? Tiṇṇaṁ sannipātena[1]. Vuttañhetaṁ—

> "Tiṇṇaṁ kho pana bhikkhave sannipātā gabbhassāvakkanti hoti. (Katamesaṁ tiṇṇaṁ.)[2] Idha mātāpitaro ca sannipatitā[3] honti, mātā ca na utunī[4] hoti, gandhabbo ca na paccupaṭṭhito[5] hoti. Neva tāva gabbhassāvakkanti hoti. Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca na paccupaṭṭhito hoti, neva tāva gabbhassāvakkanti hoti. Yato ca kho bhikkhave mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca paccupaṭṭhito hoti. Evaṁ tiṇṇaṁ sannipātā gabbhassā vakkanti hotī"ti[6].

Okkantiyā sati nāmarūpanti "viññāṇapaccayā nāmarūpan"ti vuttaṭṭhāne vatthudasakaṁ kāyadasakaṁ bhāvadasakaṁ tayo arūpino khandhāti tettiṁsa dhammā gahitā, imasmiṁ pana "okkantiyā sati nāmarūpan"ti vuttaṭṭhāne viññāṇakkhandhampi pakkhipitvā gabbhaseyyakānaṁ paṭisandhikkhaṇe catuttiṁsa dhammā gahitāti veditabbā. **Nāmarūpapaccayā saḷāyatanan**ti-ādīhi yatheva okkantiyā sati nāmarūpapātubhāvo dassito, evaṁ nāmarūpe sati saḷāyatanapātubhāvo, saḷāyatane sati phassapātubhāvo, phasse sati vedanāpātubhāvo dassito.

---

1. Sannipātā (Ka)
2. ( ) natthi Pāḷiyaṁ.
3. Na sannipatitā (Sī, Ka)
4. Mātā ca utunī (Sī, Ka)
5. Paccupaṭṭhito (Sī, Ka)
6. Ma 1. 332 piṭṭhe.

ဟောတိ ပရံ အဝဗောဓေတုမ္ပီတိ သုခါဝဗောဓနတ္ထံ ဣဒမာရဒ္ဓန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ဆန္နံ ဓာတူနန္တိ** ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနံယေဝ ပထဝီဓာတုအာဒီနံ။ **ဥပါဒါယာတိ** ပဋိစ္စ။ ဧတေန ပစ္စယမတ္တံ ဒဿေတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "ဆဓာတုပစ္စယာ ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ ဟောတီ"တိ။ ကဿ ဆန္နံ ဓာတူနံ ပစ္စယေန၊ ကိံ မာတု, ဥဒါဟု ပိတူတိ? န မာတု န ပိတု၊ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဏှနကသတ္တဿေဝ ပန ဆန္နံ ဓာတူနံ ပစ္စယေန ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ နာမ ဟောတိ။ ဂဗ္ဘော စ နာမေသ နိရယဂဗ္ဘော တိရစ္ဆာနယောနိဂဗ္ဘော ပေတ္တိဝိသယဂဗ္ဘော မနုဿဂဗ္ဘော ဒေဝဂဗ္ဘောတိ နာနပ္ပကာရော ဟောတိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ မနုဿဂဗ္ဘော အဓိပ္ပေတော။ **အဝက္ကန္တိ ဟောတီ**တိ ဩက္ကန္တိ နိဗ္ဗတ္တိ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ၊ ကထံ ဟောတီတိ? တိဏ္ဏံ သန္နိပါတေန[၁]။ ဝုတ္တဉှေတံ—

> "တိဏ္ဏံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ သန္နိပါတာ ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ ဟောတိ။ (ကတမေသံ တိဏ္ဏံ။)[၂] ဣဓ မာတာပိတရော စ သန္နိပတိတာ[၃] ဟောန္တိ၊ မာတာ စ န ဥတုနီ[၄] ဟောတိ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော စ န ပစ္စုပဋ္ဌိတော[၅] ဟောတိ။ နေဝ တာဝ ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ ဟောတိ။ ဣဓ မာတာပိတရော စ သန္နိပတိတာ ဟောန္တိ၊ မာတာ စ ဥတုနီ ဟောတိ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော စ န ပစ္စုပဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ နေဝ တာဝ ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ ဟောတိ။ ယတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတာပိတရော စ သန္နိပတိတာ ဟောန္တိ၊ မာတာ စ ဥတုနီ ဟောတိ၊ ဂန္ဓဗ္ဗော စ ပစ္စုပဋ္ဌိတော ဟောတိ။ ဧဝံ တိဏ္ဏံ သန္နိပါတာ ဂဗ္ဘဿာဝက္ကန္တိ ဟောတီ"တိ[၆]။

ဩက္ကန္တိယာ သတိ နာမရူပန္တိ "ဝိညာဏပစ္စယာ နာမရူပ"န္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝတ္ထုဒသကံ ကာယဒသကံ ဘာဝဒသကံ တယော အရူပိနော ခန္ဓာတိ တေတ္တိံသ ဓမ္မာ ဂဟိတာ၊ ဣမသ္မိံ ပန "ဩက္ကန္တိယာ သတိ နာမရူပ"န္တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝိညာဏက္ခန္ဓမ္ပိ ပက္ခိပိတွာ ဂဗ္ဘသေယျကာနံ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စတုတ္တိံသ ဓမ္မာ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိ**အာဒီဟိ ယထေဝ ဩက္ကန္တိယာ သတိ နာမရူပပါတုဘာဝေါ ဒဿိတော၊ ဧဝံ နာမရူပေ သတိ သဠာယတနပါတုဘာဝေါ၊ သဠာယတနေ သတိ ဖဿပါတုဘာဝေါ၊ ဖဿေ သတိ ဝေဒနာပါတုဘာဝေါ ဒဿိတော။

၁-သန္နိပါတာ (က)
၂-( )နတ္ထိ ပါဠိယံ။
၃-န သန္နိပတိတာ (သီ၊ က)
၄-မာတာ စ ဥတုနီ (သီ၊ က)
၅-ပစ္စုပဋ္ဌိတော (သီ၊ က)
၆-မ ၁-၃၃၂-ပိဋ္ဌေ။

Vediyamānassāti ettha vedanaṁ anubhavantopi vediyamānoti vuccati jānantopi. “Vediyāmahaṁ bhante, vediyatīti maṁ saṁgho dhāretū”ti[1] ettha hi anubhavanto vediyamāno nāma, “sukhaṁ vedanaṁ vediyamāno sukhaṁ vedanaṁ vediyāmīti pajānātī”ti[2] ettha jānanto. Idhāpi jānantova adhippeto. **Idaṁ dukkhanti paññapemī**ti evaṁ jānantassa sattassa “idaṁ dukkhaṁ ettakaṁ dukkhaṁ, natthi ito uddhaṁ dukkhan”ti paññapemi bodhemi jānāpemi. **Ayaṁ dukkhasamudayo**ti-ādīsupi eseva nayo.

Tattha dukkhādīsu ayaṁ sanniṭṭhānakathā—ṭhapetvā hi taṇhaṁ tebhūmakā pañcakkhandhā dukkhaṁ nāma, tasseva pabhāvikā pubbataṇhā dukkhasamudayo nāma, tesaṁ dvinnampi saccānaṁ anuppattinirodho dukkhanirodho nāma, ariyo aṭṭhaṅgiko maggo dukkhanirodhagāminīpaṭipadā nāma. Iti Bhagavā okkantiyā sati nāmarūpanti kathentopi vediyamānassa jānamānasseva kathesi, nāmarūpapaccayā saḷāyatananti kathentopi, saḷāyatanapaccayā phassoti kathentopi, phassapaccayā vedanāti kathentopi, vediyamānassa kho panāhaṁ bhikkhave idaṁ dukkhanti paññapemīti kathentopi, ayaṁ dukkhasamuda yoti, ayaṁ dukkhanirodhoti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti paññapemīti kathentopi vediyamānassa jānamānasseva kathesi.

Idāni tāni paṭipāṭiyā ṭhapitāni saccāni vitthārento **katamañca bhikkhave**ti-ādimāha. Taṁ sabbaṁ sabbākārena Visuddhimagge[3] vitthāritameva. Tattha vuttanayeneva veditabbaṁ. Ayaṁ pana viseso—tattha “dukkhasamudayaṁ ariyasaccaṁ yāyaṁ taṇhā ponobbhavikā”ti[4] imāya tantiyā āgataṁ, idha “avijjāpaccayā saṅkhārā”ti paccayākāravasena. Tattha ca dukkhanirodhaṁ ariyasaccaṁ “yo tassāyeva taṇhāya asesavirāganirodho”ti[5] imāya tantiyā āgataṁ, idha “avijjāyatveva asesavirāganirodhā”ti paccayākāranirodhavasena.

Tattha **asesavirāganirodhā**ti asesavirāgena ca asesanirodhena ca. Ubhayampetaṁ aññamaññavevacanameva. **Saṅkhāranirodho**ti saṅkhārānaṁ

1. Vi-Ṭṭha 4. 23 piṭṭhe.
2. Ma 1. 75; Dī 2. 236; Abhi 2. 202 piṭṭhesu.
3. Visuddhi 2. 128 piṭṭhe.
4. Ma 1. 84; Dī 2. 246; Abhi 2. 106 piṭṭhesu.
5. Ma 1. 86; Dī 2. 247; Abhi 2. 108 piṭṭhesu.

ဝေဒိယမာနဿာတိ ဧတ္ထ ဝေဒနံ အနုဘဝန္တောပိ ဝေဒိယမာနောတိ ဝုစ္စတိ ဇာနန္တောပိ။ “ဝေဒိယာမဟံ ဘန္တေ၊ ဝေဒိယတီတိ မံ သံဃော ဓာရေတူ”တိ[1] ဧတ္ထ ဟိ အနုဘဝန္တော ဝေဒိယမာနော နာမ၊ “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒိယမာနော သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒိယာမီတိ ပဇာနာတီ”တိ[2] ဧတ္ထ ဇာနန္တော။ ဣဓာပိ ဇာနန္တောဝ အဓိပ္ပေတော။ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ပညပေမီ**တိ ဧဝံ ဇာနန္တဿ သတ္တဿ “ဣဒံ ဒုက္ခံ ဧတ္တကံ ဒုက္ခံ၊ နတ္ထိ ဣတော ဥဒ္ဓံ ဒုက္ခ”န္တိ ပညပေမိ ဗောဓေမိ ဇာနာပေမိ။ **အယံ ဒုက္ခသမုဒယော**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ ဒုက္ခာဒီသု အယံ သန္နိဋ္ဌာနကထာ—ဌပေတွာ ဟိ တဏှံ တေဘူမကာ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခံ နာမ၊ တဿေဝ ပဘာဝိကာ ပုဗ္ဗတဏှာ ဒုက္ခသမုဒယော နာမ၊ တေသံ ဒွိန္နမ္ပိ သစ္စာနံ အနုပ္ပတ္တိနိရောဓော ဒုက္ခနိရောဓော နာမ၊ အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ နာမ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဩက္ကန္တိယာ သတိ နာမရူပန္တိ ကထေန္တောပိ ဝေဒိယမာနဿ ဇာနမာနဿေဝ ကထေသိ၊ နာမရူပပစ္စယာ သဠာယတနန္တိ ကထေန္တောပိ၊ သဠာယတနပစ္စယာ ဖဿောတိ ကထေန္တောပိ၊ ဖဿပစ္စယာ ဝေဒနာတိ ကထေန္တောပိ၊ ဝေဒိယမာနဿ ခေါ ပနာဟံ ဘိက္ခဝေ ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ပညပေမီတိ ကထေန္တောပိ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယောတိ၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓောတိ၊ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ပညပေမီတိ ကထေန္တောပိ ဝေဒိယမာနဿ ဇာနမာနဿေဝ ကထေသိ။

ဣဒါနိ တာနိ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတာနိ သစ္စာနိ ဝိတ္ထာရေန္တော **ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တံ သဗ္ဗံ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[3] ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ပန ဝိသေသော—တတ္ထ “ဒုက္ခသမုဒယံ အရိယသစ္စံ ယာယံ တဏှာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ”တိ[4] ဣမာယ တန္တိယာ အာဂတံ၊ ဣဓ “အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ”တိ ပစ္စယာကာရဝသေန။ တတ္ထ စ ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ “ယော တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော”တိ[5] ဣမာယ တန္တိယာ အာဂတံ၊ ဣဓ “အဝိဇ္ဇာယတွေဝ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ”တိ ပစ္စယာကာရနိရောဓဝသေန။

တတ္ထ **အသေသဝိရာဂနိရောဓာ**တိ အသေသဝိရာဂေန စ အသေသနိရောဓေန စ။ ဥဘယမ္ပေတံ အညမညဝေဝစနမေဝ။ **သင်္ခါရနိရောဓော**တိ သင်္ခါရာနံ

၁-ဝိ-ဋ္ဌ ၄-၂၃-ပိဋ္ဌေ။
၂-မ ၁-၇၅၊ ဒီ ၂-၂၃၆၊ အဘိ ၂-၂၀၂-ပိဋ္ဌေသု။
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၁-၈၄၊ ဒီ ၂-၂၄၆၊ အဘိ ၂-၁၀၆-ပိဋ္ဌေသု။
၅-မ ၁-၈၆၊ ဒီ ၂-၂၄၇၊ အဘိ ၂-၁၀၈-ပိဋ္ဌေသု။

anuppattinirodho hoti. Sesapadesupi eseva nayo. Imehi pana padehi yaṁ āgamma avijjādayo nirujjhanti, atthato taṁ nibbānaṁ dīpitaṁ hoti. Nibbānañhi avijjānirodhotipi saṅkhāranirodhotipi evaṁ tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ nirodhanāmena kathīyati. **Kevalassā**ti sakalassa. **Dukkhakkhandhassā**ti vaṭṭadukkharāsissa. **Nirodho hotī**ti appavatti[1] hoti. Tattha yasmā avijjādīnaṁ nirodho nāma khīṇākāropi vuccati arahattampi nibbā nampi, tasmā idha khīṇākāradassanavasena dvādasasu ṭhānesu arahattaṁ, dvādasasuyeva nibbānaṁ kathitanti veditabbaṁ. **Idaṁ vuccatī**ti ettha nibbānameva sandhāya idanti vuttaṁ. **Aṭṭhaṅgiko**ti na aṭṭhahi aṅgehi vinimutto añño maggo nāma atthi. Yathā pana pañcaṅgikaṁ tūriyanti vutte pañcaṅgamattameva tūriyanti vuttaṁ hoti, evamidhāpi aṭṭha ṅgikamattameva maggo hotīti veditabbo. **Aniggahito**ti na niggahito. Nigganhanto hi hāpetvā vā dasseti vaḍḍhetvā vā taṁ parivattetvā vā. Tattha yasmā cattāri ariyasaccāni "na imāni cattāri, dve vā tīṇi vā"ti evaṁ hāpetvāpi "pañca vā cha vā"ti evaṁ vaḍḍhetvāpi "na imāni cattāri ariyasaccāni, aññāneva cattāri ariyasaccānī"ti dassetuṁ na sakkā. Tasmā ayaṁ dhammo aniggahito nāma. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

2. Bhayasuttavaṇṇanā

63. Dutiye **amātāputtikānī**ti mātā ca putto ca mātāputtaṁ, parittātuṁ samatthabhāvena natthi ettha mātāputtanti amātāputtikāni. **Yan**ti yasmiṁ samaye. **Tattha mātāpi puttaṁ nappaṭilabhatī**ti tasmiṁ aggibhaye uppanne mātāpi puttaṁ passituṁ na labhati, puttopi mātaraṁ passituṁ na labhatīti attho. **Bhayaṁ hotī**ti cittutrāsabhayaṁ hoti. **Aṭavisaṅkopo**ti aṭaviyā saṅkopo. Aṭavīti cettha aṭavivāsino corā veditabbā. Yadā hi te aṭavito janapadaṁ otaritvā gāmanigamarājadhāniyo paharitvā vilumpanti, tadā aṭavi saṅkopo nāma hoti, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Cakkasamārūḷhā**ti ettha iriyāpathacakkampi vaṭṭati yānacakkampi. Bhayasmiṁ hi sampatte yesaṁ yānakāni atthi, te attano parikkhārabhaṇḍaṁ tesu āropetvā palāyanti. Yesaṁ

1. Appavattiko (Sī)

အနုပ္ပတ္တိနိရောဓော ဟောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေဟိ ပန ပဒေဟိ ယံ အာဂမ္မ အဝိဇ္ဇာဒယော နိရုဇ္ဈန္တိ၊ အတ္ထတော တံ နိဗ္ဗာနံ ဒီပိတံ ဟောတိ။ နိဗ္ဗာနဉ္ဟိ အဝိဇ္ဇာနိရောဓောတိပိ သင်္ခါရနိရောဓောတိပိ ဧဝံ တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ နိရောဓနာမေန ကထီယတိ။ **ကေဝလဿာ**တိ သကလဿ။ **ဒုက္ခက္ခန္ဓဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခရာသိဿ။ **နိရောဓော ဟောတီ**တိ အပ္ပဝတ္တိ[၁] ဟောတိ။ တတ္ထ ယသ္မာ အဝိဇ္ဇာဒီနံ နိရောဓော နာမ ခီဏာကာရောပိ ဝုစ္စတိ အရဟတ္တမ္ပိ နိဗ္ဗာနမ္ပိ၊ တသ္မာ ဣဓ ခီဏာကာရဒဿနဝသေန ဒွါဒသသု ဌာနေသု အရဟတ္တံ, ဒွါဒသသုယေဝ နိဗ္ဗာနံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတီ**တိ ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနမေဝ သန္ဓာယ ဣဒန္တိ ဝုတ္တံ။ **အဋ္ဌင်္ဂိကော**တိ န အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ ဝိနိမုတ္တော အညော မဂ္ဂေါ နာမ အတ္ထိ။ ယထာ ပန ပဉ္စင်္ဂိကံ တူရိယန္တိ ဝုတ္တေ ပဉ္စင်္ဂမတ္တမေဝ တူရိယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ဧဝမိဓာပိ အဋ္ဌင်္ဂိကမတ္တမေဝ မဂ္ဂေါ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အနိဂ္ဂဟိတော**တိ န နိဂ္ဂဟိတော။ နိဂ္ဂဏှန္တော ဟိ ဟာပေတွာ ဝါ ဒဿေတိ ဝဍ္ဎေတွာ ဝါ တံ ပရိဝတ္တေတွာ ဝါ။ တတ္ထ ယသ္မာ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ "န ဣမာနိ စတ္တာရိ၊ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ"တိ ဧဝံ ဟာပေတွာပိ "ပဉ္စ ဝါ ဆ ဝါ"တိ ဧဝံ ဝဍ္ဎေတွာပိ "န ဣမာနိ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ၊ အညာနေဝ စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနီ"တိ ဒဿေတုံ န သက္ကာ။ တသ္မာ အယံ ဓမ္မော အနိဂ္ဂဟိတော နာမ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၂-ဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ ဒုတိယေ **အမာတာပုတ္တိကာနီ**တိ မာတာ စ ပုတ္တော စ မာတာပုတ္တံ၊ ပရိတ္တာတုံ သမတ္ထဘာဝေန နတ္ထိ ဧတ္ထ မာတာပုတ္တန္တိ အမာတာပုတ္တိကာနိ။ **ယန္တိ** ယသ္မိံ သမယေ။ **တတ္ထ မာတာပိ ပုတ္တံ နပ္ပဋိလဘတီ**တိ တသ္မိံ အဂ္ဂိဘယေ ဥပ္ပန္နေ မာတာပိ ပုတ္တံ ပဿိတုံ န လဘတိ၊ ပုတ္တောပိ မာတရံ ပဿိတုံ န လဘတီတိ အတ္ထော။ **ဘယံ ဟောတီ**တိ စိတ္တုတြာသဘယံ ဟောတိ။ **အဋဝိသင်္ကောပေါ**တိ အဋဝိယာ သင်္ကောပေါ။ အဋဝီတိ စေတ္ထ အဋဝိဝါသိနော စောရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယဒါ ဟိ တေ အဋဝိတော ဇနပဒံ ဩတရိတွာ ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော ပဟရိတွာ ဝိလုမ္ပန္တိ၊ တဒါ အဋဝိသင်္ကောပေါ နာမ ဟောတိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **စက္ကသမာရူဠှာ**တိ ဧတ္ထ ဣရိယာပထစက္ကမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ ယာနစက္ကမ္ပိ။ ဘယသ္မိံ ဟိ သမ္ပတ္တေ ယေသံ ယာနကာနိ အတ္ထိ၊ တေ အတ္တနော ပရိက္ခာရဘဏ္ဍံ တေသု အာရောပေတွာ ပလာယန္တိ။ ယေသံ

၁-အပ္ပဝတ္တိကော. (သီ)

natthi, te kājena vā ādāya sīsena vā ukkhipitvā palāyantiyeva. Te cakkasamārūḷhā nāma honti. **Pariyāyantīti** ito cito ca gacchanti. **Kadācīti** kismiñcideva kāle. **Karahacīti** tasseva vevacanaṁ. **Mātāpi puttaṁ paṭilabhatīti** āgacchantaṁ vā gacchantaṁ vā ekasmiṁ ṭhāne nilīnaṁ vā passituṁ labhati. **Udakavāhakoti** nadīpūro. **Mātāpi puttaṁ paṭilabhatīti** kulle vā uḷumpe vā mattikābhājane vā dārukkhaṇḍe vā laggaṁ vuyhamānaṁ passituṁ paṭilabhati, sotthinā vā puna uttaritvā gāme vā araññe vā ṭhitaṁ passituṁ labhatīti.

Evaṁ pariyāyato amātāputtikāni bhayāni dassetvā idāni nippariyāyena dassento **tīṇimānīti**-ādimāha. Tattha **jarābhayanti** jaraṁ paṭicca uppajjanakabhayaṁ. Itaresupi eseva nayo. Vuttampi cetaṁ "jaraṁ paṭicca uppajjati bhayaṁ bhayānakaṁ chambhitattaṁ lomahaṁso cetaso utrāso. Byādhiṁ paṭicca, maraṇaṁ paṭicca uppajjati bhayaṁ bhayānakaṁ chambhitattaṁ lomahaṁso cetaso utrāso"ti[1]. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

3. Venāgapurasuttavaṇṇanā

64. Tatiye **Kosalesūti** evaṁnāmake janapade. **Cārikaṁ caramānoti** addhāna gamanaṁ gacchanto. Cārikā ca nāmesā Bhagavato duvidhā hoti turitacārikā ca aturita cārikā cāti. Tattha dūrepi bodhaneyyapuggalaṁ disvā tassa bodhanatthāya sahasā gamanaṁ **turitacārikā** nāma. Sā Mahākassapapaccuggamanādīsu daṭṭhabbā. Yaṁ pana gāmanigamapaṭipāṭiyā devasikaṁ yojana-addhayojanavasena[2] piṇḍapātacariyādīhi lokaṁ anuggaṇhantassa gamanaṁ, ayaṁ **aturitacārikā** nāma. Imaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ "cārikaṁ caramāno"ti. Vitthārena pana cārikākathā Sumaṅgalavilāsiniyā Dīghanikāyaṭṭhakathāya Ambaṭṭhasuttavaṇṇanāyaṁ[3] vuttā. **Brāhmaṇagāmoti** brāhmaṇānaṁ Samosaraṇagāmopi brāhmaṇagāmoti vuccati brāhmaṇānaṁ bhogagāmopi. Idha Samosaraṇagāmo brāhmaṇagāmoti[4] adhippeto. **Tadavasarīti** tattha avasari, sampattoti attho. Vihāro panettha aniyāmito. Tasmā tassa avidūre

1. Abhi 2. 381 piṭṭhe.
2. Yojanavasena dviyojanavasena (Syā, Ka)
3. Dī-Ṭṭha 1. 213 piṭṭhe.
4. Brāhmaṇānaṁ vasanagāmo (Sī)

နတ္ထိ၊ တေ ကာဇေန ဝါ အာဒါယ သီသေန ဝါ ဥက္ခိပိတွာ ပလာယန္တိယေဝ။ တေ စက္ကသမာရူဠှာ နာမ ဟောန္တိ။ **ပရိယာယန္တီ**တိ ဣတော စိတော စ ဂစ္ဆန္တိ။ **ကဒါစီ**တိ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ကာလေ။ **ကရဟစီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **မာတာပိ ပုတ္တံ ပဋိလဘတီ**တိ အာဂစ္ဆန္တံ ဝါ ဂစ္ဆန္တံ ဝါ ဧကသ္မိံ ဌာနေ နိလီနံ ဝါ ပဿိတုံ လဘတိ။ **ဥဒကဝါဟကော**တိ နဒီပူရော။ **မာတာပိ ပုတ္တံ ပဋိလဘတီ**တိ ကုလ္လေ ဝါ ဥဠုမ္ပေ ဝါ မတ္တိကာဘာဇနေ ဝါ ဒါရုက္ခဏ္ဍေ ဝါ လဂ္ဂံ ဝုယှမာနံ ပဿိတုံ ပဋိလဘတိ၊ သောတ္ထိနာ ဝါ ပုန ဥတ္တရိတွာ ဂါမေ ဝါ အရညေ ဝါ ဌိတံ ပဿိတုံ လဘတီတိ။

ဧဝံ ပရိယာယတော အမာတာပုတ္တိကာနိ ဘယာနိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နိပ္ပရိယာယေန ဒဿေန္တော **တီဏိမာနီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဇရာဘယ**န္တိ ဇရံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “ဇရံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဘယံ ဘယာနကံ ဆမ္ဘိတတ္တံ လောမဟံသော စေတသော ဥတြာသော။ ဗျာဓိံ ပဋိစ္စ၊ မရဏံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဘယံ ဘယာနကံ ဆမ္ဘိတတ္တံ လောမဟံသော စေတသော ဥတြာသော”တိ[၁]။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၃-ဝေနာဂပုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၄။ တတိယေ **ကောသလေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **စာရိကံ စရမာနော**တိ အဒ္ဓါနဂမနံ ဂစ္ဆန္တော။ စာရိကာ စ နာမေသာ ဘဂဝတော ဒုဝိဓာ ဟောတိ တုရိတစာရိကာ စ အတုရိတစာရိကာ စာတိ။ တတ္ထ ဒူရေပိ ဗောဓနေယျပုဂ္ဂလံ ဒိသွာ တဿ ဗောဓနတ္ထာယ သဟသာ ဂမနံ **တုရိတစာရိကာ** နာမ။ သာ မဟာကဿပပစ္စုဂ္ဂမနာဒီသု ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ယံ ပန ဂါမနိဂမပဋိပါဋိယာ ဒေဝသိကံ ယောဇနအဍ္ဎယောဇနဝသေန[၂] ပိဏ္ဍပါတစရိယာဒီဟိ လောကံ အနုဂ္ဂဏှန္တဿ ဂမနံ၊ အယံ **အတုရိတစာရိကာ** နာမ။ ဣမံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ “စာရိကံ စရမာနော”တိ။ ဝိတ္ထာရေန ပန စာရိကာကထာ သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယာ ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယ အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ[၃] ဝုတ္တာ။ **ဗြာဟ္မဏဂါမော**တိ ဗြာဟ္မဏာနံ သမောသရဏဂါမောပိ ဗြာဟ္မဏဂါမောတိ ဝုစ္စတိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဘောဂဂါမောပိ။ ဣဓ သမောသရဏဂါမော ဗြာဟ္မဏဂါမောတိ[၄] အဓိပ္ပေတော။ **တဒဝသရီ**တိ တတ္ထ အဝသရိ၊ သမ္ပတ္တောတိ အတ္ထော။ ဝိဟာရော ပနေတ္ထ အနိယာမိတော။ တသ္မာ တဿ အဝိဒူရေ

၁-အဘိ ၂-၃၈၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ယောဇနဝသေန ဒွိယောဇနဝသေန (သျာ၊ က)
၃-ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဗြာဟ္မဏာနံ ဝသနဂါမော (သီ)

Buddhānaṁ anucchaviko eko vanasaṇḍo atthi[1], Satthā taṁ vanasaṇḍaṁ gatoti veditabbo.

Assosunti suṇiṁsu upalabhiṁsu, sotadvārasampattavacananigghosānusārena jāniṁsu. **Kho**ti avadhāraṇatthe, padapūraṇamatte vā nipāto. Tattha avadhāraṇatthena "assosuṁ eva, na tesaṁ koci savanantarāyo ahosī"ti ayamattho veditabbo. Padapūraṇena byañjanasiliṭṭhatāmattameva.

Idāni yamatthaṁ assosuṁ, taṁ pakāsetuṁ **samaṇo khalu bho Gotamo**ti-ādi vuttaṁ. Tattha samitapāpattā **samaṇo**ti veditabbo. **Khalū**ti anussavatthe nipāto. **Bho**ti tesaṁ aññamaññaṁ ālapanamattaṁ. **Gotamo**ti Bhagavato gottavasena paridīpanaṁ, tasmā "samaṇo khalu bho Gotamo"ti ettha samaṇo kira bho Gotamagottoti evamattho daṭṭhabbo. **Sakyaputto**ti idaṁ pana Bhagavato uccākulaparidīpanaṁ. **Sakyakulā pabbajito**ti saddhāpabbajitabhāvaparidīpanaṁ, kenaci pārijuññena anabhibhūto aparikkhīṇaṁ yeva taṁ kulaṁ pahāya saddhāya pabbajitoti vuttaṁ hoti. **Taṁ kho panā**ti itthambhūtā khyānatthe upayogavacanaṁ, tassa kho pana bhoto Gotamassāti attho. **Kalyāṇo**ti kalyā ṇaguṇasamannāgato, seṭṭhoti vuttaṁ hoti. **Kittisaddo**ti kittiyeva, thutighoso vā. **Abbhu ggato**ti sadevakaṁ lokaṁ ajjhottharitvā uggato. Kinti? **Itipi so Bhagavā -pa- Buddho Bhagavā**ti. Tatrāyaṁ padasambandho—so Bhagavā itipi Arahaṁ, itipi Sammāsambuddho -pa- itipi Bhagavāti. Iminā ca iminā ca kāraṇenāti vuttaṁ hoti.

Tattha "ārakattā, arīnaṁ arānañca hatattā, paccayādīnaṁ arahattā, pāpakaraṇe rahābhāvāti imehi kāraṇehi so Bhagavā Arahanti veditabbo"ti-ādinā[2] nayena mātikaṁ nikkhipitvā sabbāneva etāni padāni Visuddhimagge[3] Buddhānussatiniddese vitthāritānīti tato nesaṁ vitthāro gahetabbo.

---

1. Bhavissati (Sī) 2. Iminā (Sī) 3. Visuddhi 1. 192 piṭṭhe.

ဗုဒ္ဓါနံ အနုစ္ဆဝိကော ဧကော ဝနသဏ္ဍော အတ္ထိ[၁]၊ သတ္ထာ တံ ဝနသဏ္ဍံ ဂတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဿောသုန္တိ သုဏိံသု ဥပလဘိံသု၊ သောတဒွါရသမ္ပတ္တဝစနနိဂ္ဃောသာနုသာရေန ဇာနိံသု။ **ခေါတိ** အဝဓာရဏတ္ထေ, ပဒပူရဏမတ္တေ ဝါ နိပါတော။ တတ္ထ အဝဓာရဏတ္ထေန "အဿောသုံ ဧဝ၊ န တေသံ ကောစိ သဝနန္တရာယော အဟောသီ"တိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပဒပူရဏေန ဗျဉ္ဇနသိလိဋ္ဌတာမတ္တမေဝ။

ဣဒါနိ ယမတ္ထံ အဿောသုံ၊ တံ ပကာသေတုံ **သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ သမိတပါပတ္တာ **သမဏော**တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ခလူ**တိ အနုဿဝတ္ထေ နိပါတော။ **ဘော**တိ တေသံ အညမညံ အာလပနမတ္တံ။ **ဂေါတမော**တိ ဘဂဝတော ဂေါတ္တဝသေန ပရိဒီပနံ၊ တသ္မာ "သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော"တိ ဧတ္ထ သမဏော ကိရ ဘော ဂေါတမဂေါတ္တောတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **သကျပုတ္တော**တိ ဣဒံ ပန ဘဂဝတော ဥစ္စာကုလပရိဒီပနံ။ **သကျကုလာ ပဗ္ဗဇိတော**တိ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတဘာဝပရိဒီပနံ၊ ကေနစိ ပါရိဇုညေန အနဘိဘူတော အပရိက္ခီဏံယေဝ တံ ကုလံ ပဟာယ သဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ ခေါ ပနာ**တိ ဣတ္ထမ္ဘူတာချာနတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ၊ တဿ ခေါ ပန ဘောတော ဂေါတမဿာတိ အတ္ထော။ **ကလျာဏော**တိ ကလျာဏဂုဏသမန္နာဂတော၊ သေဋ္ဌောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကိတ္တိသဒ္ဒေါ**တိ ကိတ္တိယေဝ၊ ထုတိဃောသော ဝါ။ **အဗ္ဘုဂ္ဂတော**တိ သဒေဝကံ လောကံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဥဂ္ဂတော။ ကိန္တိ? **ဣတိပိ သော ဘဂဝါ။ပ။ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ**တိ။ တတြာယံ ပဒသမ္ဗန္ဓော—သော ဘဂဝါ ဣတိပိ အရဟံ၊ ဣတိပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ။ပ။ ဣတိပိ ဘဂဝါတိ။ ဣမိနာ စ ဣမိနာ စ ကာရဏေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတ္ထ "အာရကတ္တာ, အရီနံ အရာနဉ္စ ဟတတ္တာ, ပစ္စယာဒီနံ အရဟတ္တာ, ပါပကရဏေ ရဟာဘာဝါတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ သော ဘဂဝါ အရဟန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗော"တိအာဒိနာ[၂] နယေန မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ သဗ္ဗာနေဝ ဧတာနိ ပဒါနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၃] ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတာနီတိ တတော နေသံ ဝိတ္ထာရော ဂဟေတဗ္ဗော။

၁-ဘဝိဿတိ (သီ) ၂-ဣမိနာ (သီ) ၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။

So imaṁ lokanti so bhavaṁ Gotamo imaṁ lokaṁ, idāni vattabbaṁ nidasseti. **Sadevakan**ti saha devehi sadevakaṁ. Evaṁ saha mārena **samārakaṁ**. Saha brahmunā **sabrahmakaṁ.** Saha samaṇabrāhmaṇehi **sassamaṇabrāhmaṇiṁ**. Pajātattā **pajā,** taṁ pajaṁ. Saha devamanussehi **sadevamanussaṁ.** Tattha sadevakavacanena pañcakāmāvacaradevaggahaṇaṁ veditabbaṁ, samārakavacanene chaṭṭhakāmāvacaradevaggahaṇaṁ, sabrahmakavacanena brahmakāyikādibrahmaggahaṇaṁ[1], sassamaṇabrāhmaṇivacanena sāsanassa paccatthikapaccāmittasamaṇabrāhmaṇaggahaṇaṁ, samitapāpabāhitapāpasamaṇabrahmaṇaggahaṇañca, pajāvacanena sattalokaggahaṇaṁ, sadevamanussavacanena sammutideva-avasesamanussaggahaṇaṁ. Evametttha tīhi padehi okāsalokena saddhiṁ sattaloko, dvīhi pajāvasena sattalokova gahitoti veditabbo.

Aparo nayo—sadevakaggahaṇena arūpāvacaraloko gahito, samārakaggahaṇena chakāmāvacaradevaloko, sabrahmataggahaṇena rūpībrahmaloko, sassamaṇabrāhmaṇādiggahaṇena catuparisavasena, sammūtidevehi[2] vā saha manussaloko, avasesasabbasattaloko vā. Porāṇā panāhu—**sadevakan**ti devatāhi saddhiṁ avasesalokaṁ. **Samārakan**ti mārena saddhiṁ avasesalokaṁ. **Sabrahmakan**ti brahmehi saddhiṁ avasesalokaṁ. Evaṁ sabbepi tibhavūpage satte tīhākārehi tīsu padesu pakkhipitvā puna dvīhi padehi pariyādātuṁ **sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussan**ti vuttaṁ. Evaṁ pañcahi padehi tena tenākārena tedhātukameva pariyādinnanti.

Sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedetīti **sayan**ti sāmaṁ, aparaneyyo hutvā. **Abhiññā**ti abhiññāya, adhikena ñāṇena ñatvāti[3] attho. **Sacchikatvā**ti paccakkhaṁ katvā, etena anumānādipaṭikkhepo kato. **Pavedetī**ti bodheti ñāpeti pakāseti.

So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ -pa- pariyosānakalyāṇanti so Bhagavā sattesu kāruññataṁ[4] paṭicca hitvāpi anuttaraṁ vivekasukhaṁ

1. Brahmalokaggahaṇaṁ (Ka)
2. Sammatidevehi (Syā)
3. Sacchikatvāti (Sī)
4. Kāruññaṁ (Syā, Ka)

သော ဣမံ လောကန္တိ သော ဘဝံ ဂေါတမော ဣမံ လောကံ၊ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ နိဒဿေတိ။ **သဒေဝက**န္တိ သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝကံ။ ဧဝံ သဟ မာရေန **သမာရကံ။** သဟ ဗြဟ္မုနာ **သဗြဟ္မကံ။** သဟ သမဏဗြာဟ္မဏေဟိ **သဿမဏဗြာဟ္မဏိံ။** ပဇာတတ္တာ **ပဇာ၊** တံ ပဇံ။ သဟ ဒေဝမနုဿေဟိ **သဒေဝမနုဿံ။** တတ္ထ သဒေဝကဝစနေန ပဉ္စကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ သမာရကဝစနေန ဆဋ္ဌကာမာဝစရဒေဝဂ္ဂဟဏံ၊ သဗြဟ္မကဝစနေန ဗြဟ္မကာယိကာဒိဗြဟ္မဂ္ဂဟဏံ[၁]၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏိဝစနေန သာသနဿ ပစ္စတ္ထိကပစ္စာမိတ္တသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏံ, သမိတပါပဗာဟိတပါပသမဏဗြာဟ္မဏဂ္ဂဟဏဉ္စ၊ ပဇာဝစနေန သတ္တလောကဂ္ဂဟဏံ၊ သဒေဝမနုဿဝစနေန သမ္မုတိဒေဝအဝသေသမနုဿဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတ္ထ တီဟိ ပဒေဟိ ဩကာသလောကေန သဒ္ဓိံ သတ္တလောကော၊ ဒွီဟိ ပဇာဝသေန သတ္တလောကောဝ ဂဟိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော နယော——သဒေဝကဂ္ဂဟဏေန အရူပါဝစရလောကော ဂဟိတော၊ သမာရကဂ္ဂဟဏေန ဆကာမာဝစရဒေဝလောကော၊ သဗြဟ္မကဂ္ဂဟဏေန ရူပီဗြဟ္မလောကော၊ သဿမဏဗြာဟ္မဏာဒိဂ္ဂဟဏေန စတုပရိသဝသေန, သမ္မုတိဒေဝေဟိ[၂] ဝါ သဟ မနုဿလောကော၊ အဝသေသသဗ္ဗသတ္တလောကော ဝါ။ ပေါရာဏာ ပနာဟု——**သဒေဝက**န္တိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ။ **သမာရက**န္တိ မာရေန သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ။ **သဗြဟ္မက**န္တိ ဗြဟ္မေဟိ သဒ္ဓိံ အဝသေသလောကံ။ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ တိဘဝူပဂေ သတ္တေ တီဟာကာရေဟိ တီသု ပဒေသု ပက္ခိပိတွာ ပုန ဒွီဟိ ပဒေဟိ ပရိယာဒါတုံ **သဿမဏဗြာဟ္မဏိံ ပဇံ သဒေဝမနုဿ**န္တိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ ပဉ္စဟိ ပဒေဟိ တေန တေနာကာရေန တေဓာတုကမေဝ ပရိယာဒိန္နန္တိ။

သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ပဝေဒေတီတိ **သယ**န္တိ သာမံ၊ အပရနေယျော ဟုတွာ။ **အဘိညာ**တိ အဘိညာယ၊ အဓိကေန ဉာဏေန ဉတွာတိ[၃] အတ္ထော။ **သစ္ဆိကတွာ**တိ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ ဧတေန အနုမာနာဒိပဋိက္ခေပေါ ကတော။ **ပဝေဒေတီ**တိ ဗောဓေတိ ဉာပေတိ ပကာသေတိ။

သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိကလျာဏံ။ပ။ ပရိယောသာနကလျာဏန္တိ သော ဘဂဝါ သတ္တေသု ကာရုညတံ[၄] ပဋိစ္စ ဟိတွာပိ အနုတ္တရံ ဝိဝေကသုခံ

၁-ဗြဟ္မလောကဂ္ဂဟဏံ (က)
၂-သမ္မတိဒေဝေဟိ (သျာ)
၃-သစ္ဆိကတွာတိ (သီ)
၄-ကာရုညံ (သျာ၊ က)

dhammaṁ deseti. Tañca kho appaṁ vā bahuṁ vā desento ādikalyāṇādippakārameva deseti, ādimhipi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ anavajjameva katvā deseti, majjhepi, pariyosānepi kalyāṇaṁ bhaddakaṁ anavajjameva katvā desetīti vuttaṁ hoti.

Tattha atthi desanāya ādimajjhapariyosānaṁ, atthi sāsanassa. **Desanāya** tāva catuppadikāyapi gāthāya paṭhamapādo ādi nāma, tato dve majjhaṁ nāma, ante eko pariyosānaṁ nāma. Ekānusandhikassa suttassa nidānaṁ ādi, idamavocāti pariyosānaṁ, ubhinnaṁ antarā majjhaṁ. Anekānusandhikassa suttassa paṭhamānusandhi ādi, ante anusandhi pariyosānaṁ, majjhe eko vā dve vā bahū vā majjhameva.

Sāsanassa sīlasamādhivipassanā ādi nāma. Vuttampi cetaṁ "ko cādi kusalānaṁ dhammānaṁ, sīlañca suvisuddhaṁ diṭṭhi ca ujukā"ti[1]. "Atthi bhikkhave majjhimā paṭipadā Tathāgatena abhisambuddhā"ti[2] evaṁ vutto pana ariyamaggo majjhaṁ nāma. Phalañceva nibbānañca pariyosānaṁ nāma. "Tasmātiha tvaṁ brāhmaṇa brahmacariyaṁ etaṁ pāraṁ etaṁpariyosānan"ti[3] ettha phalaṁ pariyosānanti vuttaṁ. "Nibbānogadhaṁ hi āvuso Visākha brahmacariyaṁ vussati nibbānaparāyaṇaṁ nibbānapariyosānan"ti[4] ettha nibbānaṁ pariyosānanti vuttaṁ. Idha pana desanāya ādimajjhapariyosānaṁ adhippetaṁ. Bhagavā hi dhammaṁ desento ādimhi sīlaṁ dassetvā majjhe maggaṁ pariyosāne nibbānaṁ dasseti. Tena vuttaṁ "so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇan"ti. Tasmā aññopi dhammakathiko dhammaṁ kathento—

Ādimhi sīlaṁ dasseyya, majjhe maggaṁ vibhāvaye.
Pariyosānamhi nibbānaṁ, esā kathikasaṇṭhitīti.

Sātthaṁ sabyañjananti yassa hi yāgubhatta-itthipurisādivaṇṇanānissitā desanā hoti, na so sātthaṁ deseti. Bhagavā pana tathārūpaṁ desanaṁ pahāya catusatipaṭṭhānādinissitaṁ desanaṁ deseti. Tasmā "sātthaṁ

1. Saṁ 3. 124 piṭṭhe.
2. Saṁ 3. 148 piṭṭhe.
3. Etadatthamidaṁ brāhmaṇa brahmacariyaṁ, etaṁsāraṁ etaṁpariyosānanti (Ma 1. 265 piṭṭhe.)
4. Ma 1. 379 piṭṭhe.

ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တဉ္စ ခေါ အပ္ပံ ဝါ ဗဟုံ ဝါ ဒေသေန္တော အာဒိကလျာဏာဒိပ္ပကာရမေဝ ဒေသေတိ၊ အာဒိမှိပိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇမေဝ ကတွာ ဒေသေတိ၊ မဇ္ဈေပိ၊ ပရိယောသာနေပိ ကလျာဏံ ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇမေဝ ကတွာ ဒေသေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတ္ထ အတ္ထိ ဒေသနာယ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနံ၊ အတ္ထိ သာသနဿ။ **ဒေသနာယ** တာဝ စတုပ္ပဒိကာယပိ ဂါထာယ ပဌမပါဒေါ အာဒိ နာမ၊ တတော ဒွေ မဇ္ဈံ နာမ၊ အန္တေ ဧကော ပရိယောသာနံ နာမ။ ဧကာနုသန္ဓိကဿ သုတ္တဿ နိဒါနံ အာဒိ၊ ဣဒမဝေါစာတိ ပရိယောသာနံ၊ ဥဘိန္နံ အန္တရာ မဇ္ဈံ။ အနေကာနုသန္ဓိကဿ သုတ္တဿ ပဌမာနုသန္ဓိ အာဒိ၊ အန္တေ အနုသန္ဓိ ပရိယောသာနံ၊ မဇ္ဈေ ဧကော ဝါ ဒွေ ဝါ ဗဟူ ဝါ မဇ္ဈမေဝ။

သာသနဿ သီလသမာဓိဝိပဿနာ အာဒိ နာမ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ကော စာဒိ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ၊ သီလဉ္စ သုဝိသုဒ္ဓံ ဒိဋ္ဌိ စ ဥဇုကာ"တိ[၁]။ "အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ"တိ[၂] ဧဝံ ဝုတ္တော ပန အရိယမဂ္ဂေါ မဇ္ဈံ နာမ။ ဖလဉ္စေဝ နိဗ္ဗာနဉ္စ ပရိယောသာနံ နာမ။ "တသ္မာတိဟ တွံ ဗြာဟ္မဏ ဗြဟ္မစရိယံ ဧတံပါရံ ဧတံပရိယောသာန"န္တိ[၃] ဧတ္ထ ဖလံ ပရိယောသာနန္တိ ဝုတ္တံ။ "နိဗ္ဗာနောဂဓံ ဟိ အာဝုသော ဝိသာခ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတိ နိဗ္ဗာနပရာယဏံ နိဗ္ဗာနပရိယောသာန"န္တိ[၄] ဧတ္ထ နိဗ္ဗာနံ ပရိယောသာနန္တိ ဝုတ္တံ။ ဣဓ ပန ဒေသနာယ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနံ အဓိပ္ပေတံ။ ဘဂဝါ ဟိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော အာဒိမှိ သီလံ ဒဿေတွာ မဇ္ဈေ မဂ္ဂံ ပရိယောသာနေ နိဗ္ဗာနံ ဒဿေတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိကလျာဏံ မဇ္ဈေကလျာဏံ ပရိယောသာနကလျာဏ"န္တိ။ တသ္မာ အညောပိ ဓမ္မကထိကော ဓမ္မံ ကထေန္တော—

အာဒိမှိ သီလံ ဒဿေယျ၊ မဇ္ဈေ မဂ္ဂံ ဝိဘာဝယေ။
ပရိယောသာနမှိ နိဗ္ဗာနံ၊ ဧသာ ကထိကသဏ္ဌိတီတိ။

သာတ္ထံ သဗျဉ္ဇနန္တိ ယဿ ဟိ ယာဂုဘတ္တဣတ္ထိပုရိသာဒိဝဏ္ဏနာနိဿိတာ ဒေသနာ ဟောတိ၊ န သော သာတ္ထံ ဒေသေတိ။ ဘဂဝါ ပန တထာရူပံ ဒေသနံ ပဟာယ စတုသတိပဋ္ဌာနာဒိနိဿိတံ ဒေသနံ ဒေသေတိ။ တသ္မာ "သာတ္ထံ

၁-သံ ၃-၁၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၃-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဧတဒတ္ထမိဒံ ဗြာဟ္မဏ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ဧတံသာရံ ဧတံပရိယောသာနန္တိ (မ ၁-၂၆၅-ပိဋ္ဌေ၊)
၄-မ ၁-၃၇၉-ပိဋ္ဌေ။

desetī”ti vuccati. Yassa pana desanā ekabyañjanādiyuttā vā sabbaniroṭṭhabyañjanā vā sabbavissaṭṭhabyañjanā vā sabbaniggahitabyañjanā vā, tassa damiḷakirātayavanādimilakkhānaṁ bhāsā viya byañjanapāripūriyā abhāvato abyañjanā nāma desanā hoti. Bhagavā pana—

“Sithilaṁ dhanitañca dīgharassaṁ,
Lahukaṁ garukañca[1] niggahītaṁ.
Sambandhaṁ vavatthitaṁ vimuttaṁ,
Dasadhā byañjanabuddhiyā pabhedo”ti—

evaṁ vuttaṁ dasavidhaṁ byañjanaṁ amakkhetvā paripuṇṇabyañjanameva katvā dhammaṁ deseti. Tasmā “sabyañjanaṁ katvā desetī”ti vuccati. **Kevalaparipuṇṇan**ti ettha **kevalan**ti sakalādhivacanaṁ. **Paripuṇṇan**ti anūnādhikavacanaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—sakalaparipuṇṇameva deseti, ekadesanāpi aparipuṇṇā natthīti. **Parisuddhan**ti nirupakkilesaṁ. Yo hi “imaṁ dhammadesanaṁ nissāya lābhaṁ vā sakkāraṁ vā labhissāmī”ti deseti, tassa aparisuddhā desanā nāma hoti. Bhagavā pana lokāmisanirapekkho hitapharaṇeneva mettābhāvanāya muduhadayo ullumpanasabhāvasaṇṭhitena cittena deseti. Tasmā parisuddhaṁ desetīti vuccati. **Brahmacariyaṁ pakāsetī**ti ettha brahmacariyanti sikkhattayasaṅgahitaṁ sakalaṁ sāsanaṁ. Tasmā brahmacariyaṁ pakāsetīti so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ -pa- parisuddhaṁ, evaṁ desento ca sikkhattayasaṅgahitaṁ sakalasāsanabrahmacariyaṁ pakāsetīti evamettha attho daṭṭhabbo. **Brahmacariyan**ti seṭṭhaṭṭhena brahmabhūtaṁ cariyaṁ, brahmabhūtānaṁ vā Buddhādīnaṁ cariyanti vuttaṁ hoti.

Sādhu kho panāti sundaraṁ kho pana, atthāvahaṁ sukhāvahanti vuttaṁ hoti. **Tathārūpānaṁ arahatan**ti yathārūpo so bhavaṁ Gotamo, evarūpānaṁ anekehipi kappakoṭisatasahassehi dullabhadassanānaṁ byāmappabhāparikkhittehi asīti-anubyañjana paṭimaṇḍitehi dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇavarehi[2] samākiṇṇamanoramasarīrānaṁ anappakadassanānaṁ atimadhuradhammanigghosānaṁ yathābhūtaguṇādhigamena loke arahantoti laddhasaddānaṁ arahataṁ. **Dassanaṁ hotī**ti pasādasommāni akkhīni ummīletvā dassanamattampi sādhu hoti. Sace pana aṭṭhaṅgasamannāgatena brahmassarena dhammaṁ desentassa ekapadampi sotuṁ labhissāma, sādhutaraṁyeva

1. Garukaṁ lahukañca (Vi-Ṭṭha 4. 247 piṭṭhe)
2. ...lakkhaṇāvaḷīhi (Ka)

ဒေသေတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ယဿ ပန ဒေသနာ ဧကဗျဉ္ဇနာဒိယုတ္တာ ဝါ သဗ္ဗနိရောဋ္ဌဗျဉ္ဇနာ ဝါ သဗ္ဗဝိဿဋ္ဌဗျဉ္ဇနာ ဝါ သဗ္ဗနိဂ္ဂဟိတဗျဉ္ဇနာ ဝါ၊ တဿ ဒမိဠကိရာတယဝနာဒိမိလက္ခာနံ ဘာသာ ဝိယ ဗျဉ္ဇနပါရိပူရိယာ အဘာဝတော အဗျဉ္ဇနာ နာမ ဒေသနာ ဟောတိ။ ဘဂဝါ ပန—

“သိထိလံ ဓနိတဉ္စ ဒီဃရဿံ၊ လဟုကံ ဂရုကဉ္စ[1] နိဂ္ဂဟီတံ။
သမ္ဗန္ဓံ ဝဝတ္ထိတံ ဝိမုတ္တံ၊ ဒသဓာ ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိယာ ပဘေဒေါ”တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တံ ဒသဝိဓံ ဗျဉ္ဇနံ အမက္ခေတွာ ပရိပုဏ္ဏဗျဉ္ဇနမေဝ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ တသ္မာ “သဗျဉ္ဇနံ ကတွာ ဒေသေတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ကေဝလပရိပုဏ္ဏ**န္တိ ဧတ္ထ **ကေဝလ**န္တိ သကလာဓိဝစနံ။ **ပရိပုဏ္ဏ**န္တိ အနူနာဓိကဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သကလပရိပုဏ္ဏမေဝ ဒေသေတိ၊ ဧကဒေသနာပိ အပရိပုဏ္ဏာ နတ္ထီတိ။ **ပရိသုဒ္ဓ**န္တိ နိရုပက္ကိလေသံ။ ယော ဟိ “ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ နိဿာယ လာဘံ ဝါ သက္ကာရံ ဝါ လဘိဿာမီ”တိ ဒေသေတိ၊ တဿ အပရိသုဒ္ဓါ ဒေသနာ နာမ ဟောတိ။ ဘဂဝါ ပန လောကာမိသနိရပေက္ခော ဟိတဖရဏေနေဝ မေတ္တာဘာဝနာယ မုဒုဟဒယော ဥလ္လုမ္ပနသဘာဝသဏ္ဌိတေန စိတ္တေန ဒေသေတိ။ တသ္မာ ပရိသုဒ္ဓံ ဒေသေတီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေတီ**တိ ဧတ္ထ ဗြဟ္မစရိယန္တိ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ သကလံ သာသနံ။ တသ္မာ ဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေတီတိ သော ဓမ္မံ ဒေသေတိ အာဒိကလျာဏံ။ပ။ ပရိသုဒ္ဓံ၊ ဧဝံ ဒေသေန္တော စ သိက္ခတ္တယသင်္ဂဟိတံ သကလသာသနဗြဟ္မစရိယံ ပကာသေတီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ သေဋ္ဌဋ္ဌေန ဗြဟ္မဘူတံ စရိယံ၊ ဗြဟ္မဘူတာနံ ဝါ ဗုဒ္ဓါဒီနံ စရိယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

သာဓု ခေါ ပနာတိ သုန္ဒရံ ခေါ ပန၊ အတ္ထာဝဟံ သုခါဝဟန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တထာရူပါနံ အရဟတ**န္တိ ယထာရူပေါ သော ဘဝံ ဂေါတမော၊ ဧဝရူပါနံ အနေကေဟိပိ ကပ္ပကောဋိသတသဟဿေဟိ ဒုလ္လဘဒဿနာနံ ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခိတ္တေဟိ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနပဋိမဏ္ဍိတေဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏဝရေဟိ[2] သမာကိဏ္ဏမနောရမသရီရာနံ အနပ္ပကဒဿနာနံ အတိမဓုရဓမ္မနိဂ္ဃောသာနံ ယထာဘူတဂုဏာဓိဂမေန လောကေ အရဟန္တောတိ လဒ္ဓသဒ္ဒါနံ အရဟတံ။ **ဒဿနံ ဟောတီ**တိ ပသာဒသောမ္မာနိ အက္ခီနိ ဥမ္မီလေတွာ ဒဿနမတ္တမ္ပိ သာဓု ဟောတိ။ သစေ ပန အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတေန ဗြဟ္မဿရေန ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ဧကပဒမ္ပိ သောတုံ လဘိဿာမ၊ သာဓုတရံယေဝ

၁-ဂရုကံ လဟုကဉ္စ (ဝိ-ဋ္ဌ ၄-၂၄၇-ပိဋ္ဌေ)
၂-...လက္ခဏာဝဠီဟိ (က)

bhavissatīti evaṁ ajjhāsayaṁ katvā. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti sabbakiccāni pahāya tuṭṭhamānasā agamaṁsu. **Añjaliṁ paṇāmetvā**ti ete ubhatopakkhikā[1], te evaṁ cintesuṁ “sace no micchādiṭṭhikā codessanti ‘kasmā tumhe samaṇaṁ Gotamaṁ vandi tthā’ti, tesaṁ ‘kiṁ añjalikaraṇamattenāpi vanditaṁ hotī’ti vakkhāma. Sace no sammā diṭṭhikā codessanti ‘kasmā Bhagavantaṁ na vanditthā’ti, ‘kiṁ sīsena bhūmiṁ paharante neva vanditaṁ hoti. Nanu añjalikammampi vandanā evā’ti vakkhāmā”ti. **Nāmagottan**ti “bho Gotama ahaṁ asukassa putto Datto nāma Mitto nāma idhāgato”ti vadantā nāmaṁ sāventi nāma. “Bho Gotama ahaṁ Vāseṭṭho nāma Kaccāno nāma idhāgato”ti vadantā gottaṁ sāventi nāma. Ete kira daliddā jiṇṇakulaputtā “parisamajjhe nāmagottavasena pākaṭā bhavissāmā”ti evaṁ akaṁsu. Ye pana **tuṇhībhūtā** nisīdiṁsu, te kerāṭikā ceva andhabālā ca. Tattha kerāṭikā “ekaṁ dve kathāsallāpe karonte vissāsiko hoti, atha vissāse sati ekaṁ dve bhikkhā adātuṁ na yuttan”ti tato attānaṁ mocentā tuṇhībhūtā nisīdanti. Andhabālā aññāṇatāyeva avakkhittamattikāpiṇḍā viya yattha katthaci tuṇhī bhūtā nisīdanti.

Venāgapurikoti venāgapuravāsī. **Etadavocā**ti pādantato paṭṭhāya yāva kesaggā Tathāgatassa sarīraṁ olokento asīti-anubyañjanasamujjalehi dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paṭimaṇḍitaṁ sarīrā nikkhamitvā samantato asītihatthappadesaṁ ajjhottharitvā ṭhitāhi chabbaṇṇāhi ghanabuddharaṁsīhi samparivāritaṁ Tathāgatassa sarīraṁ disvā sañjātavimhayo vaṇṇaṁ bhaṇanto etaṁ “acchariyaṁ bho Gotamā”ti-ādivacanaṁ avoca.

Tattha **yāvañcidan**ti adhimattappamāṇaparicchedavacanametaṁ. Tassa vippasannapadena saddhiṁ sambandho. Yāvañca vippasannāni adhimattavippasannānīti attho. **Indriyānī**ti cakkhādīni cha indriyāni. Tassa hi pañcannaṁ indriyānaṁ patiṭṭhitokāsassa vippasannataṁ disvā tesaṁ vippasannatā pākaṭā ahosi. Yasmā pana sā mane vippasanne yeva hoti, avippasannacittānañhi indriyappasādo nāma natthi, tasmāssa manindriyappasādopi pākaṭo ahosi. Taṁ esa

1. Ettha ye ubhayapakkhikā (Ka)

ဘဝိဿတီတိ ဧဝံ အဇ္ဈာသယံ ကတွာ။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ပဟာယ တုဋ္ဌမာနသာ အဂမံသု။ **အဉ္ဇလိံ ပဏာမေတွာ**တိ ဧတေ ဥဘတောပက္ခိကာ[1]၊ တေ ဧဝံ စိန္တေသုံ “သစေ နော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ စောဒေဿန္တိ ‘ကသ္မာ တုမှေ သမဏံ ဂေါတမံ ဝန္ဒိတ္ထာ’တိ၊ တေသံ ‘ကိံ အဉ္ဇလိကရဏမတ္တေနာပိ ဝန္ဒိတံ ဟောတီ’တိ ဝက္ခာမ။ သစေ နော သမ္မာဒိဋ္ဌိကာ စောဒေဿန္တိ ‘ကသ္မာ ဘဂဝန္တံ န ဝန္ဒိတ္ထာ’တိ၊ ‘ကိံ သီသေန ဘူမိံ ပဟရန္တေနေဝ ဝန္ဒိတံ ဟောတိ။ နနု အဉ္ဇလိကမ္မမ္ပိ ဝန္ဒနာ ဧဝါ’တိ ဝက္ခာမာ”တိ။ **နာမဂေါတ္တ**န္တိ “ဘော ဂေါတမ အဟံ အသုကဿ ပုတ္တော ဒတ္တော နာမ မိတ္တော နာမ ဣဓာဂတော”တိ ဝဒန္တာ နာမံ သာဝေန္တိ နာမ။ “ဘော ဂေါတမ အဟံ ဝါသေဋ္ဌော နာမ ကစ္စာနော နာမ ဣဓာဂတော”တိ ဝဒန္တာ ဂေါတ္တံ သာဝေန္တိ နာမ။ ဧတေ ကိရ ဒလိဒ္ဒါ ဇိဏ္ဏကုလပုတ္တာ “ပရိသမဇ္ဈေ နာမဂေါတ္တဝသေန ပါကဋာ ဘဝိဿာမာ”တိ ဧဝံ အကံသု။ ယေ ပန **တုဏှီဘူတာ** နိသီဒိံသု၊ တေ ကေရာဋိကာ စေဝ အန္ဓဗာလာ စ။ တတ္ထ ကေရာဋိကာ “ဧကံ ဒွေ ကထာသလ္လာပေ ကရောန္တေ ဝိဿာသိကော ဟောတိ၊ အထ ဝိဿာသေ သတိ ဧကံ ဒွေ ဘိက္ခာ အဒါတုံ န ယုတ္တ”န္တိ တတော အတ္တာနံ မောစေန္တာ တုဏှီဘူတာ နိသီဒန္တိ။ အန္ဓဗာလာ အညာဏတာယေဝ အဝက္ခိတ္တမတ္တိကာပိဏ္ဍာ ဝိယ ယတ္ထ ကတ္ထစိ တုဏှီဘူတာ နိသီဒန္တိ။

ဝေနာဂပုရိကောတိ ဝေနာဂပုရဝါသီ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ပါဒန္တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ကေသဂ္ဂါ တထာဂတဿ သရီရံ ဩလောကေန္တော အသီတိအနုဗျဉ္ဇနသမုဇ္ဇလေဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ သရီရာ နိက္ခမိတွာ သမန္တတော အသီတိဟတ္ထပ္ပဒေသံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာဟိ ဆဗ္ဗဏ္ဏာဟိ ဃနဗုဒ္ဓရံသီဟိ သမ္ပရိဝါရိတံ တထာဂတဿ သရီရံ ဒိသွာ သဉ္ဇာတဝိမှယော ဝဏ္ဏံ ဘဏန္တော ဧတံ “အစ္ဆရိယံ ဘော ဂေါတမာ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

တတ္ထ **ယာဝဉ္စိဒ**န္တိ အဓိမတ္တပ္ပမာဏပရိစ္ဆေဒဝစနမေတံ။ တဿ ဝိပ္ပသန္နပဒေန သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော။ ယာဝဉ္စ ဝိပ္ပသန္နာနိ အဓိမတ္တဝိပ္ပသန္နာနီတိ အတ္ထော။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ စက္ခာဒီနိ ဆ ဣန္ဒြိယာနိ။ တဿ ဟိ ပဉ္စန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ပတိဋ္ဌိတောကာသဿ ဝိပ္ပသန္နတံ ဒိသွာ တေသံ ဝိပ္ပသန္နတာ ပါကဋာ အဟောသိ။ ယသ္မာ ပန သာ မနေ ဝိပ္ပသန္နေယေဝ ဟောတိ၊ အဝိပ္ပသန္နစိတ္တာနဉ္ဟိ ဣန္ဒြိယပ္ပသာဒေါ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာဿ မနိန္ဒြိယပ္ပသာဒေါပိ ပါကဋော အဟောသိ။ တံ သေ

၁-ဧတ္ထ ယေ ဥဘယပက္ခိကာ (က)

vippasannataṁ gahetvā "vippasannāni indriyānī"ti āha. **Parisuddho**ti nimmalo. **Pariyodāto**ti pabhassaro. **Sāradaṁ badarapaṇḍu**nti saradakāle jātaṁ nātisuparipakkaṁ badaraṁ. Tañhi parisuddhañceva hoti pariyodātañca. **Tālapakkan**ti suparipakkatālaphalaṁ. **Sampati bandhanā pamuttanti**[1] taṁkhaṇaññeva bandhanā pamuttaṁ. Tassa hi bandhana mūlaṁ apanetvā paramukhaṁ[2] katvā phalake ṭhapitassa caturaṅgulamattaṁ ṭhānaṁ olokentānaṁ parisuddhaṁ pariyodātaṁ hutvā khāyati. Taṁ sandhāyevamāha. **Nekkhaṁ jambonadan**ti surattavaṇṇassa[3] jambonadasuvaṇṇassa ghaṭikā. **Dakkha kammāraputtasuparikammakatan**ti dakkhena suvaṇṇakāraputtena suṭṭhu katapari kammaṁ. **Ukkāmukhe sukusalasampahaṭṭhan**ti suvaṇṇakāra-uddhane pacitvā sukusalena suvaṇṇakārena ghaṭṭanaparimajjanapahaṁsanena suṭṭhu pahaṭṭhaṁ suparimadditanti attho. **Paṇḍukambale nikkhittan**ti agginā pacitvā dīpidāṭhāya ghaṁsitvā gerukaparikammaṁ katvā rattakambale ṭhapitaṁ. **Bhāsate**ti sañjāta-obhāsatāya bhāsate. **Tapate**ti andhakāraviddhaṁsanatāya tapate. **Virocatī**ti vijjotamānaṁ hutvā virocati, sobhatīti attho.

Uccāsayanamahāsayanānīti ettha atikkantappamāṇaṁ uccāsayanaṁ nāma, āyatavitthataṁ akappiyabhaṇḍaṁ mahāsayanaṁ nāma. Idāni tāni dassento **seyyathidaṁ, āsandī**ti-ādimāha. Tattha **āsandī**ti atikkantappamāṇaṁ āsanaṁ. **Pallaṅko**ti pādesu vāḷarūpāni ṭhapetvā kato. **Gonako**ti dīghalomako mahākojavo. Caturaṅgulādhikāni kira tassa lomāni. **Cittako**ti vānacittaṁ uṇṇāmayattharaṇaṁ. **Paṭikā**ti uṇṇāmayo setattha rako. **Paṭalikā**ti ghanapuppho uṇṇāmayattharako, yo āmalakapaṭṭotipi vuccati. **Tūlikā**ti tiṇṇaṁ tūlānaṁ aññatarapuṇṇā tūlikā. **Vikatikā**ti sīhabyagghādirūpavicitro uṇṇāmayattharako. **Uddalomī**ti ubhatodasaṁ uṇṇāmayattharaṇaṁ. Keci ekato uggatapupphanti vadanti. **Ekantalomī**ti ekatodasaṁ uṇṇāmayattharaṇaṁ. Keci ubhato uggatapupphanti vadanti. **Kaṭṭissan**ti ratanaparisibbitaṁ koseyyakaṭṭissamayaṁ paccattharaṇaṁ. **Koseyyan**ti ratanaparisibbitameva kosiyasuttamayaṁ paccattharaṇaṁ. **Kuttakan**ti soḷasannaṁ nāṭakitthīnaṁ ṭhatvā naccanayoggaṁ uṇṇāmayattharaṇaṁ. **Hatthattharā**dayo hatthipiṭṭhādīsu attharaṇaka-attharakā

1. Muttanti (Sī, Ka) 2. Parammukhaṁ (Syā), parimukhaṁ (Ka)
3. Rattasuvaṇṇassa (Sī)

ဝိပ္ပသန္နတံ ဂဟေတွာ "ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနီ"တိ အာဟ။ **ပရိသုဒ္ဓေါ**တိ နိမ္မလော။ **ပရိယောဒါတော**တိ ပဘဿရော။ **သာရဒံ ဗဒရပဏ္ဍု**န္တိ သရဒကာလေ ဇာတံ နာတိသုပရိပက္ကံ ဗဒရံ။ တဉှိ ပရိသုဒ္ဓဉ္စေဝ ဟောတိ ပရိယောဒါတဉ္စ။ **တာလပက္က**န္တိ သုပရိပက္ကတာလဖလံ။ **သမ္ပတိ ဗန္ဓနာ ပမုတ္တ**န္တိ[၁] တံခဏညေဝ ဗန္ဓနာ ပမုတ္တံ။ တဿ ဟိ ဗန္ဓနမူလံ အပနေတွာ ပရမုခံ[၂] ကတွာ ဖလကေ ဌပိတဿ စတုရင်္ဂုလမတ္တံ ဌာနံ ဩလောကေန္တာနံ ပရိသုဒ္ဓံ ပရိယောဒါတံ ဟုတွာ ခါယတိ။ တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒ**န္တိ သုရတ္တဝဏ္ဏဿ[၃] ဇမ္ဗောနဒသုဝဏ္ဏဿ ဃဋိကာ။ **ဒက္ခကမ္မာရပုတ္တသုပရိကမ္မကတ**န္တိ ဒက္ခေန သုဝဏ္ဏကာရပုတ္တေန သုဋ္ဌု ကတပရိကမ္မံ။ **ဥက္ကာမုခေ သုကုသလသမ္ပဟဋ္ဌ**န္တိ သုဝဏ္ဏကာရဉဒ္ဓနေ ပစိတွာ သုကုသလေန သုဝဏ္ဏကာရေန ဃဋ္ဋနပရိမဇ္ဇနပဟံသနေန သုဋ္ဌု ပဟဋ္ဌံ သုပရိမဒ္ဒိတန္တိ အတ္ထော။ **ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ နိက္ခိတ္တ**န္တိ အဂ္ဂိနာ ပစိတွာ ဒီပိဒါဌာယ ဃံသိတွာ ဂေရုကပရိကမ္မံ ကတွာ ရတ္တကမ္ဗလေ ဌပိတံ။ **ဘာသတေ**တိ သဉ္ဇာတဩဘာသတာယ ဘာသတေ။ **တပတေ**တိ အန္ဓကာရဝိဒ္ဓံသနတာယ တပတေ။ **ဝိရောစတီ**တိ ဝိဇ္ဇောတမာနံ ဟုတွာ ဝိရောစတိ၊ သောဘတီတိ အတ္ထော။

ဥစ္စာသယနမဟာသယနာနီတိ ဧတ္ထ အတိက္ကန္တပ္ပမာဏံ ဥစ္စာသယနံ နာမ၊ အာယတဝိတ္ထတံ အကပ္ပိယဘဏ္ဍံ မဟာသယနံ နာမ။ ဣဒါနိ တာနိ ဒဿေန္တော **သေယျထိဒံ၊ အာသန္ဒီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာသန္ဒီ**တိ အတိက္ကန္တပ္ပမာဏံ အာသနံ။ **ပလ္လင်္ကော**တိ ပါဒေသု ဝါဠရူပါနိ ဌပေတွာ ကတော။ **ဂေါနကော**တိ ဒီဃလောမကော မဟာကောဇဝေါ။ စတုရင်္ဂုလာဓိကာနိ ကိရ တဿ လောမာနိ။ **စိတ္တကော**တိ ဝါနစိတ္တံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ **ပဋိကာ**တိ ဥဏ္ဏာမယော သေတတ္ထရကော။ **ပဋလိကာ**တိ ဃနပုပ္ဖော ဥဏ္ဏာမယတ္ထရကော၊ ယော အာမလကပဋ္ဋောတိပိ ဝုစ္စတိ။ **တူလိကာ**တိ တိဏ္ဏံ တူလာနံ အညတရပုဏ္ဏာ တူလိကာ။ **ဝိကတိကာ**တိ သီဟဗျဂ္ဃာဒိရူပဝိစိတြော ဥဏ္ဏာမယတ္ထရကော။ **ဥဒ္ဒလောမီ**တိ ဥဘတောဒသံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ကေစိ ဧကတော ဥဂ္ဂတပုပ္ဖန္တိ ဝဒန္တိ။ **ဧကန္တလောမီ**တိ ဧကတောဒသံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ကေစိ ဥဘတော ဥဂ္ဂတပုပ္ဖန္တိ ဝဒန္တိ။ **ကဋ္ဋိဿ**န္တိ ရတနပရိသိဗ္ဗိတံ ကောသေယျကဋ္ဋိဿမယံ ပစ္စတ္ထရဏံ။ **ကောသေယျ**န္တိ ရတနပရိသိဗ္ဗိတမေဝ ကောသိယသုတ္တမယံ ပစ္စတ္ထရဏံ။ **ကုတ္တက**န္တိ သောဠသန္နံ နာဋကိတ္ထီနံ ဌတွာ နစ္စနယောဂ္ဂံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ **ဟတ္ထတ္ထရာ**ဒယော ဟတ္ထိပိဋ္ဌာဒီသု အတ္ထရဏကအတ္ထရကာ

၁-မုတ္တန္တိ (သီ၊ က) ၂-ပရမ္မုခံ (သျာ)၊ ပရိမုခံ (က) ၃-ရတ္တသုဝဏ္ဏဿ (သီ)

ceva hatthirūpādīni dassetvā kata-attharakā ca. **Ajinappaveṇī**ti ajinacammehi mañcappamāṇena sibbitvā katappaveṇī. Sesaṁ heṭṭhā vuttatthameva.

Nikāmalābhīti atikāmalābhī[1] icchiticchitalābhī. **Akicchalābhī**ti adukkhalābhī. **Akasiralābhī**ti vipulalābhī mahantalābhī, uḷāruḷārāneva labhati[2] maññeti sandhāya vadati. Ayaṁ kira brāhmaṇo sayanagaruko, so Bhagavato vippasannindriyāditaṁ disvā "addhā esa evarūpesu uccāsayanamahāsayanesu nisīdati ceva nipajjati ca. Tenassa vippasannāni indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto"ti maññamāno imaṁ senāsanavaṇṇaṁ kathesi.

Laddhā ca pana na kappantīti ettha kiñci kiñci kappati. Suddhakoseyyañhi mañcepi attharituṁ vaṭṭati, gonakādayo ca bhūmattharaṇaparibhogena, āsandiyā[3] pāde chinditvā, pallaṅkassa vāḷe bhinditvā, tūlikaṁ vijaṭetvā "bimbohanañca kātun"ti[4] vacanato imānipi ekena vidhānena kappanti. Akappiyaṁ pana upādāya sabbāneva na kappantīti vuttāni.

Vanantaññeva pavisāmīti[5] araññaṁyeva pavisāmi. **Yadevā**ti yāniyeva. **Pallaṅkaṁ ābhujitvā**ti samantato ūrubaddhāsanaṁ bandhitvā. **Ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā**ti aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṁ paṭipādento ujuṁ kāyaṁ ṭhapetvā. **Parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā**ti kammaṭṭhānābhimukhaṁ satiṁ ṭhapetvā, pariggahitaniyyānaṁ vā katvāti attho. Vuttañhetaṁ "parīti pariggahaṭṭho. Mukhanti niyyānaṭṭho. Satīti upaṭṭhānaṭṭho. Tena vuccati parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā"ti[6]. **Upasampajja viharāmī**ti paṭilabhitvā paccakkhaṁ katvā viharāmi. **Evaṁbhūto**ti evaṁ paṭhamajjhānādīsu aññatarasamaṅgī hutvā. **Dibbo me eso tasmiṁ samaye caṅkamo hotī**ti cattāri hi rūpajjhānāni samāpajjitvā caṅkamantassa caṅkamo dibbacaṅkamo nāma hoti, samāpattito vuṭṭhāya caṅkamantassāpi caṅkamo dibbacaṅkamoyeva. Ṭhānādīsupi eseva nayo. Tathā itaresu dvīsu vihāresu.

---

1. Kāmalābhī (Sī), yathākāmalābhī (Dī-Ṭṭha 3. 81 piṭṭhe)
2. Lābhīti (Ka)
3. Āsandiyo (Sī, Syā)
4. Vī 4. 295 piṭṭhe.
5. Pacārayāmīti (Sī, Syā)
6. Khu 9. 174 piṭṭhe Paṭisambhidāmagge.

စေဝ ဟတ္ထိရူပါဒီနိ ဒဿေတွာ ကတအတ္ထရကာ စ။ **အဇိနပ္ပဝေဏီ**တိ အဇိနစမ္မေဟိ မဉ္စပ္ပမာဏေန သိဗ္ဗိတွာ ကတပ္ပဝေဏီ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

နိကာမလာဘီတိ အတိကာမလာဘီ[၁] ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတလာဘီ။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ အဒုက္ခလာဘီ။ **အကသိရလာဘီ**တိ ဝိပုလလာဘီ မဟန္တလာဘီ၊ ဥဠာရုဠာရာနေဝ လဘတိ[၂] မညေတိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ အယံ ကိရ ဗြာဟ္မဏော သယနဂရုကော၊ သော ဘဂဝတော ဝိပ္ပသန္နိန္ဒြိယာဒိတံ ဒိသွာ “အဒ္ဓါ ဧသ ဧဝရူပေသု ဥစ္စာသယနမဟာသယနေသု နိသီဒတိ စေဝ နိပဇ္ဇတိ စ။ တေနဿ ဝိပ္ပသန္နာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ ပရိသုဒ္ဓေါ ဆဝိဝဏ္ဏော ပရိယောဒါတော”တိ မညမာနော ဣမံ သေနာသနဝဏ္ဏံ ကထေသိ။

လဒ္ဓါ စ ပန န ကပ္ပန္တီတိ ဧတ္ထ ကိဉ္စိ ကိဉ္စိ ကပ္ပတိ။ သုဒ္ဓကောသေယျဉ္ဟိ မဉ္စေပိ အတ္ထရိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဂေါနကာဒယော စ ဘူမတ္ထရဏပရိဘောဂေန၊ အာသန္ဒိယာ[၃] ပါဒေ ဆိန္ဒိတွာ၊ ပလ္လင်္ကဿ ဝါဠေ ဘိန္ဒိတွာ၊ တူလိကံ ဝိဇဋေတွာ “ဗိမ္ဗောဟနဉ္စ ကာတုံ”န္တိ[၄] ဝစနတော ဣမာနိပိ ဧကေန ဝိဓာနေန ကပ္ပန္တိ။ အကပ္ပိယံ ပန ဥပါဒါယ သဗ္ဗာနေဝ န ကပ္ပန္တီတိ ဝုတ္တာနိ။

ဝနန္တညေဝ ပဝိသာမီတိ[၅] အရညံယေဝ ပဝိသာမိ။ **ယဒေဝါ**တိ ယာနိယေဝ။ **ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ**တိ သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနံ ဗန္ဓိတွာ။ **ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ**တိ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒေန္တော ဥဇုံ ကာယံ ဌပေတွာ။ **ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ သတိံ ဌပေတွာ၊ ပရိဂ္ဂဟိတနိယျာနံ ဝါ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဝုတ္တဉ္ဟေတံ “ပရီတိ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော။ မုခန္တိ နိယျာနဋ္ဌော။ သတီတိ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော။ တေန ဝုစ္စတိ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ”တိ[၆]။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရာမီ**တိ ပဋိလဘိတွာ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ဝိဟရာမိ။ **ဧဝံဘူတော**တိ ဧဝံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီသု အညတရသမင်္ဂီ ဟုတွာ။ **ဒိဗ္ဗော မေ ဧသော တသ္မိံ သမယေ စင်္ကမော ဟောတီ**တိ စတ္တာရိ ဟိ ရူပဇ္ဈာနာနိ သမာပဇ္ဇိတွာ စင်္ကမန္တဿ စင်္ကမော ဒိဗ္ဗစင်္ကမော နာမ ဟောတိ၊ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ စင်္ကမန္တဿာပိ စင်္ကမော ဒိဗ္ဗစင်္ကမောယေဝ။ ဌာနာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တထာ ဣတရေသု ဒွီသု ဝိဟာရေသု။

၁-ကာမလာဘီ (သီ)၊ ယထာကာမလာဘီ (ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၈၁-ပိဋ္ဌေ)
၂-လာဘီတိ (က)
၃-အာသန္ဒိယော (သီ၊ သျာ)
၄-ဝိ ၄-၂၉၅-ပိဋ္ဌေ။
၅-ပစာရယာမီတိ (သီ၊ သျာ)
၆-ခု ၉-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။

So evaṁ pajānāmi “rāgo me pahīno”ti Mahābodhipallaṅke arahattamaggena pahīnarāgameva dassento “so evaṁ pajānāmi rāgo me pahīno”ti āha. Sesapadesupi eseva nayo. Iminā pana kiṁ kathitaṁ hotīti? Paccavekkhaṇā kathitā, paccavekkhaṇāya phalasamāpatti kathitā. Phalasamāpattiñhi samāpannassapi samāpattito vuṭṭhitassapi caṅkamā dayo ariyacaṅkamādayo honti. Sesamettha uttānatthamevāti.

4. Sarabhasuttavaṇṇanā

65. Catutthe **Rājagahe**ti evaṁnāmake nagare. **Gijjhakūṭe pabbate**ti gijjhasadisānissa kūṭāni, gijjhā vā tassa kūṭesu vasantīti Gijjhakūṭo, tasmiṁ Gijjhakūṭe pabbate. Ete nassa Rājagahaṁ gocaragāmaṁ katvā viharantassa vacanaṭṭhānaṁ dassitaṁ. Gijjhakūṭasmiñhi Tathāgataṁ uddissa vihāro kārito, Gijjhakūṭavihārotvevassa nāmaṁ. Tatthāyaṁ tasmiṁ samaye viharatīti. **Sarabho nāma paribbājako acirapakkanto hotī**ti Sarabhoti evaṁnāmako paribbājako imasmiṁ sāsane pabbajitvā nacirasseva pakkanto hoti, adhunā vibbhantoti attho. Sammāsambuddhe hi loke uppanne titthiyā naṭṭhalābhasakkārā ahesuṁ, tiṇṇaṁ ratanānaṁ mahālābhasakkāro uppajji. Yathāha—

> “Tena kho pana samayena Bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja parikkhārānaṁ. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja parikkhārānan”ti[1].

Te evaṁ parihīnalābhasakkārā pañcasatamattā ekasmiṁ paribbājakārāme sannipatitvā sammantayiṁsu “bho mayaṁ samaṇassa Gotamassa upannakālato paṭṭhāya hatalābhasakkārā jātā, samaṇassa Gotamassa sāvakānañcassa ekaṁ avaṇṇaṁ upadhāretha, avaṇṇaṁ pattharitvā

1. Khu 1. 89; Saṁ 1. 340 piṭṭhesu.

သော ဧဝံ ပဇာနာမိ “ရာဂေါ မေ ပဟီနော”တိ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟီနရာဂမေဝ ဒဿေန္တော “သော ဧဝံ ပဇာနာမိ ရာဂေါ မေ ပဟီနော”တိ အာဟ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမိနာ ပန ကိံ ကထိတံ ဟောတီတိ? ပစ္စဝေက္ခဏာ ကထိတာ၊ ပစ္စဝေက္ခဏာယ ဖလသမာပတ္တိ ကထိတာ။ ဖလသမာပတ္တိဉှိ သမာပန္နဿပိ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿပိ စင်္ကမာဒယော အရိယစင်္ကမာဒယော ဟောန္တိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၄-သရဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ စတုတ္ထေ **ရာဇဂဟေ**တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ**တိ ဂိဇ္ဈသဒိသာနိဿ ကူဋာနိ၊ ဂိဇ္ဈာ ဝါ တဿ ကူဋေသု ဝသန္တီတိ ဂိဇ္ဈကူဋော၊ တသ္မိံ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ။ ဧတေနဿ ရာဇဂဟံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ ဝိဟရန္တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဒဿိတံ။ ဂိဇ္ဈကူဋသ္မိဉှိ တထာဂတံ ဥဒ္ဒိဿ ဝိဟာရော ကာရိတော၊ ဂိဇ္ဈကူဋဝိဟာရောတွေဝဿ နာမံ။ တတ္ထာယံ တသ္မိံ သမယေ ဝိဟရတီတိ။ **သရဘော နာမ ပရိဗ္ဗာဇကော အစိရပက္ကန္တော ဟောတီ**တိ သရဘောတိ ဧဝံနာမကော ပရိဗ္ဗာဇကော ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ နစိရဿေဝ ပက္ကန္တော ဟောတိ၊ အဓုနာ ဝိဗ္ဘန္တောတိ အတ္ထော။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ဟိ လောကေ ဥပ္ပန္နေ တိတ္ထိယာ နဋ္ဌလာဘသက္ကာရာ အဟေသုံ၊ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ မဟာလာဘသက္ကာရော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ယထာဟ—

> “တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ သက္ကတော ဟောတိ ဂရုကတော မာနိတော ပူဇိတော အပစိတော လာဘီ စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာနံ။ အညတိတ္ထိယာ ပန ပရိဗ္ဗာဇကာ အသက္ကတာ ဟောန္တိ အဂရုကတာ အမာနိတာ အပူဇိတာ န လာဘိနော စီဝရပိဏ္ဍပါတသေနာသနဂိလာနပစ္စယဘေသဇ္ဇပရိက္ခာရာန”န္တိ[၁]။

တေ ဧဝံ ပရိဟီနလာဘသက္ကာရာ ပဉ္စသတမတ္တာ ဧကသ္မိံ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေ သန္နိပတိတွာ သမ္မန္တယိံသု “ဘော မယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဥပ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ဟတလာဘသက္ကာရာ ဇာတာ၊ သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကာနဉ္စဿ ဧကံ အဝဏ္ဏံ ဥပဓာရေထ၊ အဝဏ္ဏံ ပတ္ထရိတွာ

၁-ခု ၁-၈၉၊ သံ ၁-၃၄၀-ပိဋ္ဌေသု။

etassa sāsanaṁ garahitvā amhākaṁ lābhasakkāraṁ uppādessāmā”ti. Te vajjaṁ olokentā “tīsu dvāresu ājīve cāti catūsupi ṭhānesu samaṇassa Gotamassa vajjaṁ passituṁ na sakkā, imāni cattāri ṭhānāni muñcitvā aññattha olokethā”ti āhaṁsu. Atha nesaṁ antare eko evamāha “ahaṁ aññaṁ na passāmi, ime anvaḍḍhamāsaṁ sannipatitvā dvāravātapānāni pidhāya sāmaṇerānampi pavesanaṁ na denti. Jīvitasadisāpi upaṭṭhākā daṭṭhuṁ na labhanti, āvaṭṭanimāyaṁ osāretvā osāretvā janaṁ āvaṭṭetvā āvaṭṭetvā khādanti. Sace taṁ mayaṁ[1] āharituṁ sakkhissāma, evaṁ no lābhasakkārauḷāro[2] bhavissatī”ti. Aparopi evameva vadanto uṭṭhāsi. Sabbe ekavādā ahesuṁ. Tato āhaṁsu “yo taṁ āharituṁ sakkhissati, taṁ mayaṁ amhākaṁ samaye jeṭṭhakaṁ karissāmā”ti.

Tato koṭito paṭṭhāya “tvaṁ sakkhissasi, tvaṁ sakkhissasī”ti pucchitvā “ahaṁ na sakkhissāmi, ahaṁ na sakkhissāmī”ti bahūhi vutte Sarabhaṁ pucchiṁsu “tvaṁ sakkhissasi ācariyā”ti. So āha “āgaru etaṁ āharituṁ, sace tumhe attano kathāya ṭhatvā maṁ jeṭṭhakaṁ karissathā”ti. Agaru etamācariya āhara, tvaṁ katoyevāsi amhehi jeṭṭhakoti. So āha “taṁ āharantena thenetvā vā vilumpitvā vā āharituṁ na sakkā, samaṇassa pana Gotamassa sāvakasadisena hutvā tassa sāvake vanditvā vattapaṭivattaṁ katvā tesaṁ patte bhattaṁ bhuñjitvā āharituṁ sakkā. Ruccati vo etassa ettakassa kiriyā”ti[3]. Yaṁkiñci katvā āharitvā ca no dehīti. Tena hi maṁ disvā apassantā viya bhaveyyāthāti paribbā jakānaṁ saññaṁ datvā dutiyadivase pātova uṭṭhāya Gijjhakūṭamahāvihāraṁ gantvā diṭṭha diṭṭhānaṁ bhikkhūnaṁ pañcapatiṭṭhitena pāde vandi. Bhikkhū āhaṁsu “aññe paribbā jakā caṇḍā pharusā, ayaṁ pana saddho bhavissati pasanno”ti. Bhante tumhe ñatvā yutta ṭṭhānasmiṁyeva pabbajitā, mayaṁ pana anupadhāretvā atittheneva pakkhantā aniyyānika magge vicarāmāti. So evaṁ vatvā diṭṭhe diṭṭhe bhikkhū punappunaṁ vandati, nhānoda kādīni paṭiyādeti, dantakaṭṭhaṁ kappiyaṁ karoti, pāde dhovati makkheti, atirekabhattaṁ labhitvā bhuñjati.

---

1. Taṁ māyaṁ (Sī, Syā) 2. Lābhasakkāro (Sī, Syā) 3. Kiriyāyāti (Sī)

ဧတဿ သာသနံ ဂရဟိတွာ အမှာကံ လာဘသက္ကာရံ ဥပ္ပါဒေဿာမာ”တိ။ တေ ဝဇ္ဇံ ဩလောကေန္တာ “တီသု ဒွါရေသု အာဇီဝေ စာတိ စတူသုပိ ဌာနေသု သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝဇ္ဇံ ပဿိတုံ န သက္ကာ၊ ဣမာနိ စတ္တာရိ ဌာနာနိ မုဉ္စိတွာ အညတ္ထ ဩလောကေထာ”တိ အာဟံသု။ အထ နေသံ အန္တရေ ဧကော ဧဝမာဟ “အဟံ အညံ န ပဿာမိ၊ ဣမေ အနွဍ္ဎမာသံ သန္နိပတိတွာ ဒွါရဝါတပါနာနိ ပိဓာယ သာမဏေရာနမ္ပိ ပဝေသနံ န ဒေန္တိ။ ဇီဝိတသဒိသာပိ ဥပဋ္ဌာကာ ဒဋ္ဌုံ န လဘန္တိ၊ အာဝဋ္ဋနိမာယံ ဩသာရေတွာ ဩသာရေတွာ ဇနံ အာဝဋ္ဋေတွာ အာဝဋ္ဋေတွာ ခါဒန္တိ။ သစေ တံ မယံ[1] အာဟရိတုံ သက္ခိဿာမ၊ ဧဝံ နော လာဘသက္ကာရဥဠာရော[2] ဘဝိဿတီ”တိ။ အပရောပိ ဧဝမေဝ ဝဒန္တော ဥဋ္ဌာသိ။ သဗ္ဗေ ဧကဝါဒါ အဟေသုံ။ တတော အာဟံသု “ယော တံ အာဟရိတုံ သက္ခိဿတိ၊ တံ မယံ အမှာကံ သမယေ ဇေဋ္ဌကံ ကရိဿာမာ”တိ။

တတော ကောဋိတော ပဋ္ဌာယ “တွံ သက္ခိဿသိ၊ တွံ သက္ခိဿသီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “အဟံ န သက္ခိဿာမိ၊ အဟံ န သက္ခိဿာမီ”တိ ဗဟူဟိ ဝုတ္တေ သရဘံ ပုစ္ဆိံသု “တွံ သက္ခိဿသိ အာစရိယာ”တိ။ သော အာဟ “အာဂရု ဧတံ အာဟရိတုံ၊ သစေ တုမှေ အတ္တနော ကထာယ ဌတွာ မံ ဇေဋ္ဌကံ ကရိဿထာ”တိ။ အဂရု ဧတမာစရိယ အာဟရ၊ တွံ ကတောယေဝါသိ အမှေဟိ ဇေဋ္ဌကောတိ။ သော အာဟ “တံ အာဟရန္တေန ထေနေတွာ ဝါ ဝိလုမ္ပိတွာ ဝါ အာဟရိတုံ န သက္ကာ၊ သမဏဿ ပန ဂေါတမဿ သာဝကသဒိသေန ဟုတွာ တဿ သာဝကေ ဝန္ဒိတွာ ဝတ္တပဋိဝတ္တံ ကတွာ တေသံ ပတ္တေ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ အာဟရိတုံ သက္ကာ။ ရုစ္စတိ ဝေါ ဧတဿ ဧတ္တကဿ ကိရိယာ”တိ[3]။ ယံကိဉ္စိ ကတွာ အာဟရိတွာ စ နော ဒေဟီတိ။ တေန ဟိ မံ ဒိသွာ အပဿန္တာ ဝိယ ဘဝေယျာထာတိ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ သညံ ဒတွာ ဒုတိယဒိဝသေ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ဂိဇ္ဈကူဋမဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌာနံ ဘိက္ခူနံ ပဉ္စပတိဋ္ဌိတေန ပါဒေ ဝန္ဒိ။ ဘိက္ခူ အာဟံသု “အညေ ပရိဗ္ဗာဇကာ စဏ္ဍာ ဖရုသာ၊ အယံ ပန သဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ ပသန္နော”တိ။ ဘန္တေ တုမှေ ဉတွာ ယုတ္တဋ္ဌာနသ္မိံယေဝ ပဗ္ဗဇိတာ၊ မယံ ပန အနုပဓာရေတွာ အတိတ္ထေနေဝ ပက္ခန္တာ အနိယျာနိကမဂ္ဂေ ဝိစရာမာတိ။ သော ဧဝံ ဝတွာ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌေ ဘိက္ခူ ပုနပ္ပုနံ ဝန္ဒတိ၊ နှာနောဒကာဒီနိ ပဋိယာဒေတိ၊ ဒန္တကဋ္ဌံ ကပ္ပိယံ ကရောတိ၊ ပါဒေ ဓောဝတိ မက္ခေတိ၊ အတိရေကဘတ္တံ လဘိတွာ ဘုဉ္ဇတိ။

၁-တံ မာယံ (သီ၊ သျာ) ၂-လာဘသက္ကာရော (သီ၊ သျာ) ၃-ကိရိယာယာတိ (သီ)

Taṁ iminā nīhārena vasantaṁ eko mahāthero disvā “paribbājaka tvaṁ saddho pasanno, kiṁ na pabbajasī”ti. Ko maṁ bhante pabbājessati. Mayañhi cirakālaṁ bhadantānaṁ paccatthikā hutvā vicarimhāti. Thero “sace tvaṁ pabbajitukāmo, ahaṁ taṁ pabbājessāmī”ti vatvā pabbājesi. So pabbajitakālato paṭṭhāya nirantaraṁ vattapaṭivattamakāsi. Atha naṁ thero vatte pasīditvā nacirasseva upasampādesi. So uposathadivase bhikkhūhi saddhiṁ uposathaggaṁ pavisitvā bhikkhū mahantena ussāhena pātimokkhaṁ paggaṇhante disvā “iminā nīhārena osāretvā osāretvā lokaṁ khādanti, katipāhena harissāmī”ti cintesi. So pariveṇaṁ gantvā upajjhāyaṁ vanditvā “bhante konāmo ayaṁ dhammo”ti pucchi. Pātimokkho nāma āvusoti. Uttamadhammo esa bhante bhavissatīti. Āma āvuso, sakalasāsanadhāraṇī ayaṁ sikkhāti. Bhante sace esa sikkhādhammo uttamo, imameva paṭhamaṁ gaṇhāmīti. Gaṇhāvusoti thero sampaṭicchi[1]. So gaṇhanto paribbā jake passitvā “kīdisaṁ ācariyā”ti pucchito “āvuso mā cintayittha, katipāhena āharissā mī”ti vatvā nacirasseva uggaṇhitvā upajjhāyaṁ āha “ettakameva bhante udāhu aññampi atthī”ti. Ettakameva āvusoti.

So punadivase yathānivatthapārutova gahitanīhāreneva pattaṁ gahetvā Gijjhakūṭā nikkhamma paribbājakārāmaṁ agamāsi. Paribbājakā disvā “kīdisaṁ ācariyā, nāsakkhittha maññe āvaṭṭanimāyaṁ āharitun”ti taṁ parivārayiṁsu. Mā cintayittha āvuso, āhaṭā me āvaṭṭanimāyā, ito paṭṭhāya amhākaṁ lābhasakkāro mahā bhavissati. Tumhe aññamaññaṁ samaggā hotha, mā vivādaṁ akatthāti. Sace te ācariya suggahitā[2], amhepi naṁ vācehīti. So ādito paṭṭhāya pātimokkhaṁ osāresi. Atha te sabbepi “etha bho nagare vicarantā samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṁ kathessāmā”ti anugghāṭitesuyeva nagaradvāresu dvārasamīpaṁ gantvā vivaṭena dvārena sabbapaṭhamaṁ pavisiṁsu. Evaṁ saliṅgeneva apakkantaṁ taṁ paribbājakaṁ sandhāya “Sarabho nāma paribbājako acirapakkanto hotī”ti vuttaṁ.

1. Paṭṭhapesi (Syā, Ka) 2. Suggahito (Sī, Syā)

တံ ဣမိနာ နီဟာရေန ဝသန္တံ ဧကော မဟာထေရော ဒိသွာ “ပရိဗ္ဗာဇက တွံ သဒ္ဓေါ ပသန္နော၊ ကိံ န ပဗ္ဗဇသီ”တိ။ ကော မံ ဘန္တေ ပဗ္ဗာဇေဿတိ။ မယဉှိ စိရကာလံ ဘဒန္တာနံ ပစ္စတ္ထိကာ ဟုတွာ ဝိစရိမှာတိ။ ထေရော “သစေ တွံ ပဗ္ဗဇိတုကာမော၊ အဟံ တံ ပဗ္ဗာဇေဿာမီ”တိ ဝတွာ ပဗ္ဗာဇေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ ဝတ္တပဋိဝတ္တမကာသိ။ အထ နံ ထေရော ဝတ္တေ ပသီဒိတွာ နစိရဿေဝ ဥပသမ္ပာဒေသိ။ သော ဥပေါသထဒိဝသေ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဥပေါသထဂ္ဂံ ပဝိသိတွာ ဘိက္ခူ မဟန္တေန ဥဿာဟေန ပါတိမောက္ခံ ပဂ္ဂဏှန္တေ ဒိသွာ “ဣမိနာ နီဟာရေန ဩသာရေတွာ ဩသာရေတွာ လောကံ ခါဒန္တိ၊ ကတိပါဟေန ဟရိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။ သော ပရိဝေဏံ ဂန္တွာ ဥပဇ္ဈာယံ ဝန္ဒိတွာ “ဘန္တေ ကောနာမော အယံ ဓမ္မော”တိ ပုစ္ဆိ။ ပါတိမောက္ခော နာမ အာဝုသောတိ။ ဥတ္တမဓမ္မော ဧသ ဘန္တေ ဘဝိဿတီတိ။ အာမ အာဝုသော, သကလသာသနဓာရဏီ အယံ သိက္ခာတိ။ ဘန္တေ သစေ ဧသ သိက္ခာဓမ္မော ဥတ္တမော၊ ဣမမေဝ ပဌမံ ဂဏှာမီတိ။ ဂဏှာဝုသောတိ ထေရော သမ္ပဋိစ္ဆိ[1]။ သော ဂဏှန္တော ပရိဗ္ဗာဇကေ ပဿိတွာ “ကီဒိသံ အာစရိယာ”တိ ပုစ္ဆိတော “အာဝုသော မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ကတိပါဟေန အာဟရိဿာမီ”တိ ဝတွာ နစိရဿေဝ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ဥပဇ္ဈာယံ အာဟ “ဧတ္တကမေဝ ဘန္တေ ဥဒါဟု အညမ္ပိ အတ္ထီ”တိ။ ဧတ္တကမေဝ အာဝုသောတိ။

သော ပုနဒိဝသေ ယထာနိဝတ္ထပါရုတောဝ ဂဟိတနီဟာရေနေဝ ပတ္တံ ဂဟေတွာ ဂိဇ္ဈကူဋာ နိက္ခမ္မ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ အဂမာသိ။ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဒိသွာ “ကီဒိသံ အာစရိယ, နာသက္ခိတ္ထ မညေ အာဝဋ္ဋနိမာယံ အာဟရိတု”န္တိ တံ ပရိဝါရယိံသု။ မာ စိန္တယိတ္ထ အာဝုသော၊ အာဟဋာ မေ အာဝဋ္ဋနိမာယာ၊ ဣတော ပဋ္ဌာယ အမှာကံ လာဘသက္ကာရော မဟာ ဘဝိဿတိ။ တုမှေ အညမညံ သမဂ္ဂါ ဟောထ၊ မာ ဝိဝါဒံ အကတ္ထာတိ။ သစေ တေ အာစရိယ သုဂ္ဂဟိတာ[2]၊ အမှေပိ နံ ဝါစေဟီတိ။ သော အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပါတိမောက္ခံ ဩသာရေသိ။ အထ တေ သဗ္ဗေပိ “ဧထ ဘော နဂရေ ဝိစရန္တာ သမဏဿ ဂေါတမဿ အဝဏ္ဏံ ကထေဿာမာ”တိ အနုဂ္ဃာဋိတေသုယေဝ နဂရဒွါရေသု ဒွါရသမီပံ ဂန္တွာ ဝိဝဋေန ဒွါရေန သဗ္ဗပဌမံ ပဝိသိံသု။ ဧဝံ သလိင်္ဂေနေဝ အပက္ကန္တံ တံ ပရိဗ္ဗာဇကံ သန္ဓာယ “သရဘော နာမ ပရိဗ္ဗာဇကော အစိရပက္ကန္တော ဟောတီ”တိ ဝုတ္တံ။

၁-ပဋ္ဌပေသိ (သျာ၊ က) ၂-သုဂ္ဂဟိတော (သီ၊ သျာ)

Taṁdivasaṁ pana Bhagavā paccūsasamaye lokaṁ olokento idaṁ addasa “ajja Sarabho paribbājako nagare vicaritvā pakāsanīyakammaṁ karissati, tiṇṇaṁ ratanānaṁ avaṇṇaṁ kathento visaṁ siñcitvā paribbājakārāmaṁ gamissati, ahampi tattheva gamissāmi, catassopi parisā tattheva osarissanti. Tasmiṁ samāgame caturāsīti pāṇasahassāni amatapānaṁ pivissantī”ti. Tato “tassa okāso hotu, yathāruciyā avaṇṇaṁ pattharatū”ti cintetvā Ānandattheraṁ āmantesi “Ānanda aṭṭhārasasu mahāvihāresu bhikkhusaṁghassa mayā saddhiṁyeva piṇḍāya carituṁ ārocehī”ti. Thero tathā akāsi. Bhikkhū pattacīvaramādāya Satthārameva parivārayiṁsu. Satthā bhikkhusaṁghaṁ ādāya dvāragāmasamīpeyeva piṇḍāya cari. Sarabhopi paribbājakehi saddhiṁ nagaraṁ paviṭṭho tattha tattha parisamajjhe rājadvāravīthicatukkādīsu ca gantvā[1] “aññāto mayā samaṇānaṁ Sakyaputtiyānaṁ dhammo”ti-ādīni abhāsi. Taṁ sandhāya **so Rājagahe parisati evaṁ vācaṁ bhāsatī**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **aññāto**ti ñāto avabuddho, pākaṭaṁ katvā uggahitoti dīpeti. **Aññāyā**ti jānitvā. **Apakkanto**ti saliṅgeneva apakkanto. Sace hi samaṇassa Gotamassa sāsane koci sāro abhavissa, nāhaṁ apakkamissaṁ. Tassa pana sāsanaṁ asāraṁ nissāraṁ, āvaṭṭanimāyaṁ osāretvā samaṇā lokaṁ khādantīti etamatthaṁ dīpento evamāha.

Atha kho sambahulā bhikkhūti atha evaṁ tasmiṁ paribbājake bhāsamāne araññavāsino pañcasatā bhikkhū “asukaṭṭhānaṁ nāma Satthā piṇḍāya carituṁ gato”ti ajānantā bhikkhācāravelāyaṁ Rājagahaṁ piṇḍāya pavisiṁsu. Te sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Assosun**ti suṇiṁsu. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti “imaṁ kāraṇaṁ Dasabalassa ārocessāmā”ti upasaṅkamiṁsu.

Sippinikātīranti **sippinikā**ti[2] evaṁnāmikāya nadiyā tīraṁ. **Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvenā**ti kāyaṅgavācaṅgāni acopetvā abbhantare khantiṁ dhāretvā[3] citteneva adhivāsesīti attho. Evaṁ adhivāsetvā puna[4] cintesi “kiṁ nu kho ajja mayā Sarabhassa vādaṁ madditum gacchantena ekakena

1. Ṭhatvā (Sī) 2. Sappinikāti (Sī) 3. Cāretvā (Sī, Syā) 4. Pana (Sī)

တံဒိဝသံ ပန ဘဂဝါ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဩလောကေန္တော ဣဒံ အဒ္ဒသ “အဇ္ဇ သရဘော ပရိဗ္ဗာဇကော နဂရေ ဝိစရိတွာ ပကာသနီယကမ္မံ ကရိဿတိ၊ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ အဝဏ္ဏံ ကထေန္တော ဝိသံ သိဉ္စိတွာ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ ဂမိဿတိ၊ အဟမ္ပိ တတ္ထေဝ ဂမိဿာမိ၊ စတဿောပိ ပရိသာ တတ္ထေဝ ဩသရိဿန္တိ။ တသ္မိံ သမာဂမေ စတုရာသီတိ ပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပိဝိဿန္တီ”တိ။ တတော “တဿ ဩကာသော ဟောတု၊ ယထာရုစိယာ အဝဏ္ဏံ ပတ္ထရတူ”တိ စိန္တေတွာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ “အာနန္ဒ အဋ္ဌာရသသု မဟာဝိဟာရေသု ဘိက္ခုသံဃဿ မယာ သဒ္ဓိံယေဝ ပိဏ္ဍာယ စရိတုံ အာရောစေဟီ”တိ။ ထေရော တထာ အကာသိ။ ဘိက္ခူ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သတ္ထာရမေဝ ပရိဝါရယိံသု။ သတ္ထာ ဘိက္ခုသံဃံ အာဒါယ ဒွါရဂါမသမီပေယေဝ ပိဏ္ဍာယ စရိ။ သရဘောပိ ပရိဗ္ဗာဇကေဟိ သဒ္ဓိံ နဂရံ ပဝိဋ္ဌော တတ္ထ တတ္ထ ပရိသမဇ္ဈေ ရာဇဒွါရဝီထိစတုက္ကာဒီသု စ ဂန္တွာ[1] “အညာတော မယာ သမဏာနံ သကျပုတ္တိယာနံ ဓမ္မော”တိအာဒီနိ အဘာသိ။ တံ သန္ဓာယ **သော ရာဇဂဟေ ပရိသတိ ဧဝံ ဝါစံ ဘာသတီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အညာတော**တိ ဉာတော အဝဗုဒ္ဓေါ၊ ပါကဋံ ကတွာ ဥဂ္ဂဟိတောတိ ဒီပေတိ။ **အညာယာ**တိ ဇာနိတွာ။ **အပက္ကန္တော**တိ သလိင်္ဂေနေဝ အပက္ကန္တော။ သစေ ဟိ သမဏဿ ဂေါတမဿ သာသနေ ကောစိ သာရော အဘဝိဿ၊ နာဟံ အပက္ကမိဿံ။ တဿ ပန သာသနံ အသာရံ နိဿာရံ၊ အာဝဋ္ဋနိမာယံ ဩသာရေတွာ သမဏာ လောကံ ခါဒန္တီတိ ဧတမတ္ထံ ဒီပေန္တော ဧဝမာဟ။

အထ ခေါ သမ္ဗဟုလာ ဘိက္ခူတိ အထ ဧဝံ တသ္မိံ ပရိဗ္ဗာဇကေ ဘာသမာနေ အရညဝါသိနော ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ “အသုကဋ္ဌာနံ နာမ သတ္ထာ ပိဏ္ဍာယ စရိတုံ ဂတော”တိ အဇာနန္တာ ဘိက္ခာစာရဝေလာယံ ရာဇဂဟံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိံသု။ တေ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အဿောသု**န္တိ သုဏိံသု။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ “ဣမံ ကာရဏံ ဒသဗလဿ အာရောစေဿာမာ”တိ ဥပသင်္ကမိံသု။

သိပ္ပိနိကာတီရန္တိ **သိပ္ပိနိကာ**တိ[2] ဧဝံနာမိကာယ နဒိယာ တီရံ။ **အဓိဝါသေသိ ဘဂဝါ တုဏှီဘာဝေနာ**တိ ကာယင်္ဂဝါစင်္ဂါနိ အစောပေတွာ အဗ္ဘန္တရေ ခန္တိံ ဓာရေတွာ[3] စိတ္တေနေဝ အဓိဝါသေသီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ အဓိဝါသေတွာ ပုန[4] စိန္တေသိ “ကိံ နု ခေါ အဇ္ဇ မယာ သရဘဿ ဝါဒံ မဒ္ဒိတုံ ဂစ္ဆန္တေန ဧကကေန

၁-ဌတွာ (သီ) ၂-သပ္ပိနိကာတိ (သီ) ၃-စာရေတွာ (သီ၊ သျာ) ၄-ပန (သီ)

gantabbaṁ, udāhu bhikkhusaṁghaparivutenā”ti. Athassa etadahosi—sacāhaṁ bhikkhusaṁghaparivuto gamissāmi, mahājano evaṁ cintessati “samaṇo Gotamo vāduppattiṭṭhānaṁ gacchanto pakkhaṁ ukkhipitvā gantvā parisabalena uppannaṁ vādaṁ maddati, paravādīnaṁ sīsaṁ ukkhipituṁ na detī”ti. Na kho pana mayhaṁ uppanne vāde paraṁ gahetvā maddanakiccaṁ atthi, ahameva gantvā maddissāmi. Anacchariyaṁ cetaṁ yvāhaṁ[1] idāni Buddhabhūto attano uppannaṁ vādaṁ maddeyyaṁ[2], cariyaṁ caraṇakāle ahetukapaṭisandhiyaṁ nibbattenāpi hi mayā vahitabbaṁ dhuraṁ añño vahituṁ samattho nāma nāhosi. Imassa panatthassa sādhanatthaṁ—

> “Yato yato garu dhuraṁ, yato gambhīravattanī.
> Tadāssu kaṇhaṁ yuñjenti[3], svāssu taṁ vahate dhuran”ti[4]—

idaṁ Kaṇhajātakaṁ āharitabbaṁ. Atīte kira eko satthavāho ekissā mahallikāya gehe nivāsaṁ gaṇhi. Athassa ekissā dhenuyā rattibhāgasamanantare gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi. Sā ekaṁ vacchakaṁ vijāyi. Mahallikāya vacchakaṁ diṭṭhakālato paṭṭhāya puttasineho udapādi. Punadivase satthavāhaputto “tava gehavetanaṁ gaṇhāhī”ti āha. Mahallikā “mayhaṁ aññena kiccaṁ na atthi, imameva vacchakaṁ dehī”ti āha. Gaṇha ammāti. Sā taṁ gaṇhitvā khīraṁ pāyetvā yāgubhattatiṇādīni dadamānā posesi. So vuddhimanvāya paripuṇṇarūpo balavīriyasampanno ahosi sampannācāro, Kāḷako nāma nāmena. Athe kassa satthavāhassa pañcahi sakaṭasatehi āgacchantassa udakabhinnaṭṭhāne sakaṭacakkaṁ laggi. So dasapi vīsampi tiṁsampi yojetvā nīharāpetuṁ asakkonto Kāḷakaṁ upasaṅkamitvā āha “tāta tava vetanaṁ dassāmi, sakaṭaṁ me ukkhipitvā dehī”ti. Evañca pana vatvā taṁ ādāya “añño iminā saddhiṁ dhuraṁ vahituṁ samattho natthī”ti dhurasakaṭe[5] yottaṁ bandhitvā taṁ ekakaṁyeva yojesi. So taṁ sakaṭaṁ ukkhipitvā thale patiṭṭhā petvā eteneva nīhārena[6] pañca sakaṭasatāni nīhari. So sabbapacchimasakaṭaṁ nīharitvā mociyamāno “sun”ti katvā sīsaṁ ukkhipi.

---

1. Svāhaṁ (Sī) 2. Maddeyya (Ka) 3. Yojenti (Syā)
4. Khu 5. 7 piṭṭhe Jātake. 5. Dhurasakaṭacchidde (Ka) 6. Niyāmena (Sī)

ဂန္တဗ္ဗံ၊ ဥဒါဟု ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတေနာ”တိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ—သစာဟံ ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဂမိဿာမိ၊ မဟာဇနော ဧဝံ စိန္တေဿတိ “သမဏော ဂေါတမော ဝါဒုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တော ပက္ခံ ဥက္ခိပိတွာ ဂန္တွာ ပရိသဗလေန ဥပ္ပန္နံ ဝါဒံ မဒ္ဒတိ၊ ပရဝါဒီနံ သီသံ ဥက္ခိပိတုံ န ဒေတီ”တိ။ န ခေါ ပန မယှံ ဥပ္ပန္နေ ဝါဒေ ပရံ ဂဟေတွာ မဒ္ဒနကိစ္စံ အတ္ထိ၊ အဟမေဝ ဂန္တွာ မဒ္ဒိဿာမိ။ အနစ္ဆရိယံ စေတံ ယွာဟံ[၁] ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓဘူတော အတ္တနော ဥပ္ပန္နံ ဝါဒံ မဒ္ဒေယျံ[၂]၊ စရိယံ စရဏကာလေ အဟေတုကပဋိသန္ဓိယံ နိဗ္ဗတ္တေနာပိ ဟိ မယာ ဝဟိတဗ္ဗံ ဓုရံ အညော ဝဟိတုံ သမတ္ထော နာမ နာဟောသိ။ ဣမဿ ပနတ္ထဿ သာဓနတ္ထံ—

> “ယတော ယတော ဂရု ဓုရံ၊ ယတော ဂမ္ဘီရဝတ္တနီ။
> တဒါဿု ကဏှံ ယုဉ္ဇေန္တိ[၃]၊ သွာဿု တံ ဝဟတေ ဓုရ”န္တိ[၄]—

ဣဒံ ကဏှဇာတကံ အာဟရိတဗ္ဗံ။ အတီတေ ကိရ ဧကော သတ္ထဝါဟော ဧကိဿာ မဟလ္လိကာယ ဂေဟေ နိဝါသံ ဂဏှိ။ အထဿ ဧကိဿာ ဓေနုယာ ရတ္တိဘာဂသမနန္တရေ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။ သာ ဧကံ ဝစ္ဆကံ ဝိဇာယိ။ မဟလ္လိကာယ ဝစ္ဆကံ ဒိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ ပုတ္တသိနေဟော ဥဒပါဒိ။ ပုနဒိဝသေ သတ္ထဝါဟပုတ္တော “တဝ ဂေဟဝေတနံ ဂဏှာဟီ”တိ အာဟ။ မဟလ္လိကာ “မယှံ အညေန ကိစ္စံ န အတ္ထိ၊ ဣမမေဝ ဝစ္ဆကံ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ ဂဏှ အမ္မာတိ။ သာ တံ ဂဏှိတွာ ခီရံ ပါယေတွာ ယာဂုဘတ္တတိဏာဒီနိ ဒဒမာနာ ပေါသေသိ။ သော ဝုဒ္ဓိမန္ဝာယ ပရိပုဏ္ဏရူပေါ ဗလဝီရိယသမ္ပန္နော အဟောသိ သမ္ပန္နာစာရော၊ ကာဠကော နာမ နာမေန။ အထေကဿ သတ္ထဝါဟဿ ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ အာဂစ္ဆန္တဿ ဥဒကဘိန္နဋ္ဌာနေ သကဋစက္ကံ လဂ္ဂိ။ သော ဒသပိ ဝီသမ္ပိ တိံသမ္ပိ ယောဇေတွာ နီဟရာပေတုံ အသက္ကောန္တော ကာဠကံ ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟ “တာတ တဝ ဝေတနံ ဒဿာမိ၊ သကဋံ မေ ဥက္ခိပိတွာ ဒေဟီ”တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ တံ အာဒါယ “အညော ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ဓုရံ ဝဟိတုံ သမတ္ထော နတ္ထီ”တိ ဓုရသကဋေ[၅] ယောတ္တံ ဗန္ဓိတွာ တံ ဧကကံယေဝ ယောဇေသိ။ သော တံ သကဋံ ဥက္ခိပိတွာ ထလေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဧတေနေဝ နီဟာရေန[၆] ပဉ္စ သကဋသတာနိ နီဟရိ။ သော သဗ္ဗပစ္ဆိမသကဋံ နီဟရိတွာ မောစိယမာနော “သု”န္တိ ကတွာ သီသံ ဥက္ခိပိ။

၁-သွာဟံ (သီ) ၂-မဒ္ဒေယျ (က) ၃-ယောဇေန္တိ (သျာ) ၄-ခု ၅-၇-ပိဋ္ဌေ ဇာတကေ။
၅-ဓုရသကဋစ္ဆိဒ္ဒေ (က) ၆-နိယာမေန (သီ)

Satthavāho “ayaṁ ettakāni sakaṭāni ukkhipanto evaṁ na akāsi, vetanatthaṁ maññe karotī”ti sakaṭagaṇanāya kahāpaṇe gahetvā pañcasatabhaṇḍikaṁ tassa gīvāya bandhāpesi[1]. So aññesaṁ attano santikaṁ allīyituṁ adento ujukaṁ gehameva agamāsi. Mahallikā disvā mocetvā kahāpaṇabhāvaṁ ñatvā “kasmā putta evamakāsi, mā tvaṁ ‘mayā kammaṁ katvā ābhatena ayaṁ jīvissatī’ti saññamakāsī”ti vatvā goṇaṁ uṇhodakena nhāpetvā telena abbhañjitvā “ito paṭṭhāya puna mā evamakāsī”ti ovadi. Evaṁ Satthā “cariyaṁ caraṇakāle ahetukapaṭisandhiyaṁ nibbattenāpi hi mayā vahitabbadhuraṁ añño vahituṁ samattho nāma nāhosī”ti cintetvā ekakova agamāsi. Taṁ dassetuṁ **atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **paṭisallānā**ti puthuttārammaṇehi cittaṁ paṭisaṁharitvā sallānato, phala samāpattitoti attho. **Tenupasaṅkamī**ti paribbājakesu sakalanagare pakāsanīyakammaṁ katvā nagarā nikkhamma paribbājakārāme sannipatitvā “sace āvuso sarabha samaṇo Gotamo āgamissati, kiṁ karissasī”ti. Samaṇe Gotame ekaṁ karonte ahaṁ dve karissāmi, dve karonte cattāri, cattāri karonte pañca, pañca karonte dasa, dasa karonte vīsati[2], vīsati karonte tiṁsaṁ, tiṁsaṁ karonte cattālīsaṁ, cattālīsaṁ karonte paññāsaṁ, paññāsaṁ karonte sataṁ, sataṁ karonte sahassaṁ karissāmīti evaṁ aññamaññaṁ sīhanādakathaṁ samuṭṭhāpetvā nisinnesu upasaṅkami.

Upasaṅkamanto pana yasmā paribbājakārāmassa nagaramajjheneva maggo, tasmā surattadupaṭṭaṁ nivāsetvā Sugatamahācīvaraṁ pārupitvā vissaṭṭhabalo rājā viya ekakova nagaramajjhena agamāsi. Micchādiṭṭhikā disvā “paribbājakā samaṇassa Gotamassa pakāsanīyakammaṁ karontā avaṇṇaṁ patthariṁsu, so ete anuvattitvā saññāpetuṁ gacchati maññe”ti anubandhiṁsu. Sammādiṭṭhikāpi “Sammāsambuddho pattacīvaraṁ ādāya ekakova nikkhanto, ajja Sarabhena saddhiṁ mahādhammasaṅgāmo bhavissati. Mayampi tasmiṁ samāgame kāyasakkhino bhavissāmā”ti anubandhiṁsu. Satthā passantasseva mahājanassa paribbājakārāmaṁ upasaṅkami.

1. Ṭhapesi (Ka) 2. Vīsatiṁ (Sī)

သတ္ထဝါဟော “အယံ ဧတ္တကာနိ သကဋာနိ ဥက္ခိပန္တော ဧဝံ န အကာသိ၊ ဝေတနတ္ထံ မညေ ကရောတီ”တိ သကဋဂဏနာယ ကဟာပဏေ ဂဟေတွာ ပဉ္စသတဘဏ္ဍိကံ တဿ ဂီဝါယ ဗန္ဓာပေသိ[၁]။ သော အညေသံ အတ္တနော သန္တိကံ အလ္လီယိတုံ အဒေန္တော ဥဇုကံ ဂေဟမေဝ အဂမာသိ။ မဟလ္လိကာ ဒိသွာ မောစေတွာ ကဟာပဏဘာဝံ ဉတွာ “ကသ္မာ ပုတ္တ ဧဝမကာသိ၊ မာ တွံ ‘မယာ ကမ္မံ ကတွာ အာဘတေန အယံ ဇီဝိဿတီ’တိ သညမကာသီ”တိ ဝတွာ ဂေါဏံ ဥဏှောဒကေန နှာပေတွာ တေလေန အဗ္ဘဉ္ဇိတွာ “ဣတော ပဋ္ဌာယ ပုန မာ ဧဝမကာသီ”တိ ဩဝဒိ။ ဧဝံ သတ္ထာ “စရိယံ စရဏကာလေ အဟေတုကပဋိသန္ဓိယံ နိဗ္ဗတ္တေနာပိ ဟိ မယာ ဝဟိတဗ္ဗဓုရံ အညော ဝဟိတုံ သမတ္ထော နာမ နာဟောသီ”တိ စိန္တေတွာ ဧကကောဝ အဂမာသိ။ တံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ ဘဂဝါ သာယနှသမယံ ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ပုထုတ္တာရမ္မဏေဟိ စိတ္တံ ပဋိသံဟရိတွာ သလ္လာနတော၊ ဖလသမာပတ္တိတောတိ အတ္ထော။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ ပရိဗ္ဗာဇကေသု သကလနဂရေ ပကာသနီယကမ္မံ ကတွာ နဂရာ နိက္ခမ္မ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေ သန္နိပတိတွာ “သစေ အာဝုသော သရဘ သမဏော ဂေါတမော အာဂမိဿတိ၊ ကိံ ကရိဿသီ”တိ။ သမဏေ ဂေါတမေ ဧကံ ကရောန္တေ အဟံ ဒွေ ကရိဿာမိ၊ ဒွေ ကရောန္တေ စတ္တာရိ၊ စတ္တာရိ ကရောန္တေ ပဉ္စ၊ ပဉ္စ ကရောန္တေ ဒသ၊ ဒသ ကရောန္တေ ဝီသတိ[၂]၊ ဝီသတိ ကရောန္တေ တိံသံ၊ တိံသံ ကရောန္တေ စတ္တာလီသံ၊ စတ္တာလီသံ ကရောန္တေ ပညာသံ၊ ပညာသံ ကရောန္တေ သတံ၊ သတံ ကရောန္တေ သဟဿံ ကရိဿာမီတိ ဧဝံ အညမညံ သီဟနာဒကထံ သမုဋ္ဌာပေတွာ နိသိန္နေသု ဥပသင်္ကမိ။

ဥပသင်္ကမန္တော ပန ယသ္မာ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမဿ နဂရမဇ္ဈေနေဝ မဂ္ဂေါ၊ တသ္မာ သုရတ္တဒုပဋ္ဋံ နိဝါသေတွာ သုဂတမဟာစီဝရံ ပါရုပိတွာ ဝိဿဋ္ဌဗလော ရာဇာ ဝိယ ဧကကောဝ နဂရမဇ္ဈေန အဂမာသိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကာ ဒိသွာ “ပရိဗ္ဗာဇကာ သမဏဿ ဂေါတမဿ ပကာသနီယကမ္မံ ကရောန္တာ အဝဏ္ဏံ ပတ္ထရိံသု၊ သော ဧတေ အနုဝတ္တိတွာ သညာပေတုံ ဂစ္ဆတိ မညေ”တိ အနုဗန္ဓိံသု။ သမ္မာဒိဋ္ဌိကာပိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ ဧကကောဝ နိက္ခန္တော၊ အဇ္ဇ သရဘေန သဒ္ဓိံ မဟာဓမ္မသင်္ဂါမော ဘဝိဿတိ။ မယမ္ပိ တသ္မိံ သမာဂမေ ကာယသက္ခိနော ဘဝိဿာမာ”တိ အနုဗန္ဓိံသု။ သတ္ထာ ပဿန္တဿေဝ မဟာဇနဿ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ ဥပသင်္ကမိ။

၁-ဌပေသိ (က) ၂-ဝီသတိံ (သီ)

Paribbājakā rukkhānaṁ khandhaviṭapasākhantarehi samuggacchantā chabbaṇṇaghanabuddharasmiyo disvā “aññadā evarūpo obhāso nāma natthi, kiṁ nu kho etan”ti ulloketvā “samaṇo Gotamo āgacchatī”ti āhaṁsu. Taṁ sutvāva Sarabho jāṇukantare sīsaṁ ṭhapetvā adhomukho nisīdi. Evaṁ tasmiṁ samaye Bhagavā taṁ ārāmaṁ upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Tathāgato hi jambudīpatale aggakule jātattā aggāsanārahotissa sabbattha āsanaṁ paññattameva hoti. Evaṁ paññatte mahārahe Buddhāsane nisīdi.

Te paribbājakā Sarabhaṁ paribbājakaṁ etadavocunti Sammāsambuddhe kira Sarabhena saddhiṁ ettakaṁ kathenteyeva bhikkhusaṁgho Satthu padānupadiko hutvā paribbājakārāmaṁ sampāpuṇi, catassopi parisā paribbājakārāmeyeva osariṁsu. Tato te paribbājakā “acchariyaṁ samaṇassa Gotamassa kammaṁ, sakalanagaraṁ vicaritvā avaṇṇaṁ pattharitvā pakāsanīyakammaṁ katvā āgatānaṁ verīnaṁ paṭisattūnaṁ paccāmittānaṁ santikaṁ āgantvā thokampi viggāhikakathaṁ na kathesi, āgatakālato paṭṭhāya satapākatelena makkhento viya amatapānaṁ pāyento viya madhurakathaṁ kathetī”ti sabbepi Sammāsambuddhaṁ anuvattantā etadavocuṁ.

Yāceyyāsīti āyāceyyāsi pattheyyāsi piheyyāsi. **Tuṇhībhūto**ti tuṇhībhāvaṁ upagato. **Maṅkubhūto**ti nittejataṁ āpanno. **Pattakkhandho**ti onatagīvo. **Adhomukho**ti heṭṭhāmukho. **Sammāsambuddhassa te paṭijānato**ti “ahaṁ Sammāsambuddho, sabbe dhammā mayā abhisambuddhā”ti evaṁ paṭijānato tava. **Anabhisambuddhā**ti ime nāma dhammā tayā anabhisambuddhā. **Tatthā**ti tesu anabhisambuddhāti evaṁ dassitadhammesu. **Aññena vā aññaṁ paṭicarissatī**ti aññena vā vacanena aññaṁ vacanaṁ paṭicchādessati, aññaṁ pucchito aññaṁ kathessatīti adhippāyo[1]. **Bahiddhā kathaṁ apanāmessatī**ti bahiddhā aññaṁ āgantukakathaṁ āharanto purimakathaṁ apanāmessati. **Appaccayan**ti anabhiraddhiṁ atuṭṭhākāraṁ. **Pātukarissatī**ti pākaṭaṁ karissati. Ettha ca appaccayena domanassaṁ vuttaṁ, purimehi dvīhi mandabalavabhedo kodhoyeva.

---

1. Attho (Sī, Syā)

ပရိဗ္ဗာဇကာ ရုက္ခာနံ ခန္ဓဝိဋပသာခန္တရေဟိ သမုဂ္ဂစ္ဆန္တာ ဆဗ္ဗဏ္ဏဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဒိသွာ “အညဒါ ဧဝရူပေါ ဩဘာသော နာမ နတ္ထိ၊ ကိံ နု ခေါ ဧတန်”တိ ဥလ္လောကေတွာ “သမဏော ဂေါတမော အာဂစ္ဆတီ”တိ အာဟံသု။ တံ သုတွာဝ သရဘော ဇာဏုကန္တရေ သီသံ ဌပေတွာ အဓောမုခေါ နိသီဒိ။ ဧဝံ တသ္မိံ သမယေ ဘဂဝါ တံ အာရာမံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ တထာဂတော ဟိ ဇမ္ဗုဒီပတလေ အဂ္ဂကုလေ ဇာတတ္တာ အဂ္ဂါသနာရဟောတိဿ သဗ္ဗတ္ထ အာသနံ ပညတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဧဝံ ပညတ္တေ မဟာရဟေ ဗုဒ္ဓါသနေ နိသီဒိ။

တေ ပရိဗ္ဗာဇကာ သရဘံ ပရိဗ္ဗာဇကံ ဧတဒဝေါစုန္တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ကိရ သရဘေန သဒ္ဓိံ ဧတ္တကံ ကထေန္တေယေဝ ဘိက္ခုသံဃော သတ္ထု ပဒါနုပဒိကော ဟုတွာ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ သမ္ပာပုဏိ၊ စတဿောပိ ပရိသာ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေယေဝ ဩသရိံသု။ တတော တေ ပရိဗ္ဗာဇကာ “အစ္ဆရိယံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ကမ္မံ၊ သကလနဂရံ ဝိစရိတွာ အဝဏ္ဏံ ပတ္ထရိတွာ ပကာသနီယကမ္မံ ကတွာ အာဂတာနံ ဝေရီနံ ပဋိသတ္တူနံ ပစ္စာမိတ္တာနံ သန္တိကံ အာဂန္တွာ ထောကမ္ပိ ဝိဂ္ဂါဟိကကထံ န ကထေသိ၊ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ သတပါကတေလေန မက္ခေန္တော ဝိယ အမတပါနံ ပါယေန္တော ဝိယ မဓုရကထံ ကထေတီ”တိ သဗ္ဗေပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အနုဝတ္တန္တာ ဧတဒဝေါစုံ။

ယာစေယျာသီတိ အာယာစေယျာသိ ပတ္ထေယျာသိ ပိဟေယျာသိ။ **တုဏှီဘူတော**တိ တုဏှီဘာဝံ ဥပဂတော။ **မင်္ကုဘူတော**တိ နိတ္တေဇတံ အာပန္နော။ **ပတ္တက္ခန္ဓော**တိ ဩနတဂီဝေါ။ **အဓောမုခေါ**တိ ဟေဋ္ဌာမုခေါ။ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတော**တိ “အဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ မယာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ ဧဝံ ပဋိဇာနတော တဝ။ **အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ**တိ ဣမေ နာမ ဓမ္မာ တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ။ **တတ္ထာ**တိ တေသု အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါတိ ဧဝံ ဒဿိတဓမ္မေသု။ **အညေန ဝါ အညံ ပဋိစရိဿတီ**တိ အညေန ဝါ ဝစနေန အညံ ဝစနံ ပဋိစ္ဆာဒေဿတိ၊ အညံ ပုစ္ဆိတော အညံ ကထေဿတီတိ အဓိပ္ပါယော[1]။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေဿတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ အညံ အာဂန္တုကကထံ အာဟရန္တော ပုရိမကထံ အပနာမေဿတိ။ **အပ္ပစ္စယ**န္တိ အနဘိရဒ္ဓိံ အတုဋ္ဌာကာရံ။ **ပါတုကရိဿတီ**တိ ပါကဋံ ကရိဿတိ။ ဧတ္ထ စ အပ္ပစ္စယေန ဒေါမနဿံ ဝုတ္တံ၊ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ မန္ဒဗလဝဘေဒေါ ကောဓောယေဝ။

၁-အတ္ထော (သီ၊ သျာ)

Evaṁ Bhagavā paṭhamavesārajjena sīhanādaṁ naditvā puna dutiyādīhi nadanto **yo kho maṁ paribbājakā**ti-ādimāha. Tattha **yassa kho pana te atthāya dhammo desito**ti yassa maggassa vā phalassa vā atthāya tayā catusaccadhammo desito. **So na niyyātī**ti so dhammo na niyyāti na niggacchati, na taṁ atthaṁ sādhetīti vuttaṁ hoti. **Takkarassā**ti yo naṁ karoti, tassa paṭipattipūrakassa puggalassāti attho. **Sammā dukkhakkhayāyā**ti hetunā nayena kāraṇena sakalassa vaṭṭadukkhassa khayāya. Atha vā **yassa kho pana te atthāya dhammo desito**ti yassa te atthāya dhammo desito, seyyathidaṁ? Rāgapaṭighātatthāya asubhakammaṭṭhānaṁ, dosapaṭighātatthāya mettābhāvanā, mohapaṭi ghātatthāya pañca dhammā, vitakkupacchedāya ānāpānassati. **So na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyā**ti so dhammo yo naṁ yathādesitaṁ karoti, tassa takkarassa sammā hetunā nayena kāraṇena vaṭṭadukkhakkhayāya na niyyāti na niggacchati, taṁ atthaṁ na sādhetīti ayamettha attho. **Seyyathāpi Sarabho paribbājako**ti yathā ayaṁ Sarabho paribbājako pajjhāyanto appaṭibhāno nisinno, evaṁ nisīdissatīti.

Evaṁ tīhi padehi sīhanādaṁ naditvā desanaṁ nivattentasseva[1] Tathāgatassa tasmiṁ ṭhāne sannipatitā caturāsītipāṇasahassaparimāṇā parisā amatapānaṁ pivi, Satthā parisāya amatapānassa pītabhāvaṁ ñatvā vehāsaṁ abbhuggantvā pakkāmi. Tamatthaṁ dassetuṁ **atha kho Bhagavā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **sīhanādan**ti seṭṭhanādaṁ abhītanādaṁ appaṭinādaṁ. **Vehāsaṁ pakkāmī**ti abhiññāpādakaṁ catutthajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya adhiṭṭhāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena ākāsaṁ pakkhandi. Evaṁ pakkhando ca pana taṁkhaṇaññeva Gijjhakūṭamahāvihāre patiṭṭhāsi.

Vācāya sannitodakenāti vacanapatodena. **Sañjambharimakaṁsū**ti sambharitaṁ nirantaraphuṭaṁ akaṁsu, upari[2] vijjhiṁsūti vuttaṁ hoti. **Brahāraññe**ti mahāraññe. **Sīha nādaṁ nadissāmī**ti sīhassa nadato ākāraṁ disvā “ayampi tiracchānagato, ahampi, imassa cattāro pādā, mayhampi, ahampi evameva sīhanādaṁ nadissāmī”ti cintesi. So sīhassa sammukhā naditum

1. Nibbaṭṭantasseva nibbaṭṭantasseva (Sī), nivaṭṭentasseva (Syā) 2. Upari upari (Sī)

ဧဝံ ဘဂဝါ ပဌမဝေသာရဇ္ဇေန သီဟနာဒံ နဒိတွာ ပုန ဒုတိယာဒီဟိ နဒန္တော **ယော ခေါ မံ ပရိဗ္ဗာဇကာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယဿ ခေါ ပန တေ အတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတော**တိ ယဿ မဂ္ဂဿ ဝါ ဖလဿ ဝါ အတ္ထာယ တယာ စတုသစ္စဓမ္မော ဒေသိတော။ **သော န နိယျာတီ**တိ သော ဓမ္မော န နိယျာတိ န နိဂ္ဂစ္ဆတိ၊ န တံ အတ္ထံ သာဓေတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တက္ကရဿာ**တိ ယော နံ ကရောတိ၊ တဿ ပဋိပတ္တိပူရကဿ ပုဂ္ဂလဿာတိ အတ္ထော။ **သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယာ**တိ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ ခယာယ။ အထ ဝါ **ယဿ ခေါ ပန တေ အတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတော**တိ ယဿ တေ အတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတော၊ သေယျထိဒံ? ရာဂပဋိဃာတတ္ထာယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ၊ ဒေါသပဋိဃာတတ္ထာယ မေတ္တာဘာဝနာ၊ မောဟပဋိဃာတတ္ထာယ ပဉ္စ ဓမ္မာ၊ ဝိတက္ကုပစ္ဆေဒါယ အာနာပါနဿတိ။ **သော န နိယျာတိ တက္ကရဿ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယာ**တိ သော ဓမ္မော ယော နံ ယထာဒေသိတံ ကရောတိ၊ တဿ တက္ကရဿ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန ဝဋ္ဋဒုက္ခက္ခယာယ န နိယျာတိ န နိဂ္ဂစ္ဆတိ၊ တံ အတ္ထံ န သာဓေတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **သေယျထာပိ သရဘော ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ယထာ အယံ သရဘော ပရိဗ္ဗာဇကော ပဇ္ဈာယန္တော အပ္ပဋိဘာနော နိသိန္နော၊ ဧဝံ နိသီဒိဿတီတိ။

ဧဝံ တီဟိ ပဒေဟိ သီဟနာဒံ နဒိတွာ ဒေသနံ နိဝတ္တေန္တဿေဝ[၁] တထာဂတဿ တသ္မိံ ဌာနေ သန္နိပတိတာ စတုရာသီတိပါဏသဟဿပရိမာဏာ ပရိသာ အမတပါနံ ပိဝိ၊ သတ္ထာ ပရိသာယ အမတပါနဿ ပီတဘာဝံ ဉတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ပက္ကာမိ။ တမတ္ထံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ ဘဂဝါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **သီဟနာဒ**န္တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ အပ္ပဋိနာဒံ။ **ဝေဟာသံ ပက္ကာမီ**တိ အဘိညာပါဒကံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ အဓိဋ္ဌာယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။ ဧဝံ ပက္ခန္ဒော စ ပန တံခဏညေဝ ဂိဇ္ဈကူဋမဟာဝိဟာရေ ပတိဋ္ဌာသိ။

ဝါစာယ သန္နိတောဒကေနာတိ ဝစနပတောဒေန။ **သဉ္ဇမ္ဘရိမကံသူ**တိ သမ္ဘရိတံ နိရန္တရဖုဋံ အကံသု၊ ဥပရိ[၂] ဝိဇ္ဈိံသူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဗြဟာရညေ**တိ မဟာရညေ။ **သီဟနာဒံ နဒိဿာမီ**တိ သီဟဿ နဒတော အာကာရံ ဒိသွာ “အယမ္ပိ တိရစ္ဆာနဂတော, အဟမ္ပိ၊ ဣမဿ စတ္တာရော ပါဒါ, မယှမ္ပိ၊ အဟမ္ပိ ဧဝမေဝ သီဟနာဒံ နဒိဿာမီ”တိ စိန္တေသိ။ သော သီဟဿ သမ္မုခါ နဒိတုံ

၁-နိဗ္ဗတ္တန္တဿေဝ နိဗ္ဗတ္တန္တဿေဝ (သီ)၊ နိဝတ္တေန္တဿေဝ (သျာ) ၂-ဥပရိ ဥပရိ (သီ)

asakkonto tasmiṁ gocarāya pakkante ekako nadituṁ ārabhi. Athassa siṅgālasaddoyeva nicchari. Tena vuttaṁ **siṅgālakaṁyeva nadatīti.** **Bheraṇḍakan**ti tasseva vevacanaṁ. Apica bhinnassaraṁ amanāpasaddaṁ nadatīti vuttaṁ hoti. **Evameva kho tvan**ti iminā opammena paribbājakā Tathāgataṁ sīhasadisaṁ katvā sarabhaṁ siṅgālasadisaṁ akaṁsu. **Ambukasañcarī**ti[1] khuddakakukkuṭikā. **Purisakaravitaṁ**[2] **ravissāmī**ti mahākukkuṭaṁ ravantaṁ disvā "imassapi dve pādā dve pakkhā, mayhampi tatheva, ahampi evarūpaṁ ravitaṁ ravissāmī"ti sā tassa sammukhā ravituṁ asakkontī tasmiṁ pakkante ravamānā kukkuṭikāravaṁyeva ravi. Tena vuttaṁ **ambukasañcariravitaṁyeva ravatī**ti. **Usabho**ti goṇo. **Suññāyā**ti tucchāya jeṭṭhakavasabhehi virahitāya. **Gambhīraṁ naditabbaṁ maññatī**ti jeṭṭhakavasabhassa nādasadisaṁ gambhīranādaṁ naditabbaṁ maññati. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

5. Kesamuttisuttavaṇṇanā

66. Pañcame **Kālāmānaṁ nigamo**ti Kālāmā nāma khattiyā, tesaṁ nigamo. **Kesamuttiyā**ti Kesamuttanigamavāsino. **Upasaṅkamiṁsū**ti sappinavanītādibhesajjāni ceva aṭṭhavidhapānakāni ca gāhāpetvā upasaṅkamiṁsu. **Sakaṁyeva vādaṁ dīpentī**ti attano yeva laddhiṁ kathenti. **Jotentī**ti pakāsenti. **Khuṁsentī**ti ghaṭṭanti. **Vambhentī**ti avajānanti. **Paribhavantī**ti lāmakaṁ karonti. **Omakkhiṁ**[3] **karontī**ti ukkhittakaṁ[4] karonti, ukkhipitvā chaḍḍenti. **Aparepi bhante**ti so kira aṭavimukhe gāmo, tasmā tattha aṭaviṁ atikkantā ca atikkamitukāmā ca vāsaṁ kappenti. Tesupi paṭhamaṁ āgatā attano laddhiṁ dīpetvā pakkamiṁsu, pacchā āgatā "kiṁ te jānanti, amhākaṁ antevāsikā te, amhākaṁ santike kiñci kiñci sippaṁ uggaṇhiṁsū"ti attano laddhiṁ dīpetvā pakka miṁsu. Kālāmā ekaladdhiyampi saṇṭhahituṁ na sakkhiṁsu. Te etamatthaṁ dīpetvā Bhagavato evamārocetvā **tesaṁ no bhante**ti-ādimāhaṁsu. Tattha **hoteva kaṅkhā**ti hotiyeva kaṅkhā. **Vicikicchā**ti tasseva vevacanaṁ. **Alan**ti yuttaṁ.

1. Ambakamaddarīti (Sī), ambakapaccarīti (Syā)
2. Phussakaravitaṁ (Sī), pussakaravikaṁ (Syā)
3. Opapakkhiṁ (Sī, Syā)
4. Upakkhittakaṁ (Sī, Syā)

အသက္ကောန္တော တသ္မိံ ဂေါစရာယ ပက္ကန္တေ ဧကကော နဒိတုံ အာရဘိ။ အထဿ သိင်္ဂါလသဒ္ဒေါယေဝ နိစ္ဆရိ။ တေန ဝုတ္တံ **သိင်္ဂါလကံယေဝ နဒတီ**တိ။ **ဘေရဏ္ဍက**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အပိစ ဘိန္နဿရံ အမနာပသဒ္ဒံ နဒတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဧဝမေဝ ခေါ တွ**န္တိ ဣမိနာ ဩပမ္မေန ပရိဗ္ဗာဇကာ တထာဂတံ သီဟသဒိသံ ကတွာ သရဘံ သိင်္ဂါလသဒိသံ အကံသု။ **အမ္ဗုကသဉ္စရီ**တိ[၁] ခုဒ္ဒကကုက္ကုဋိကာ။ **ပုရိသကရဝိတံ**[၂] **ရဝိဿာမီ**တိ မဟာကုက္ကုဋံ ရဝန္တံ ဒိသွာ "ဣမဿပိ ဒွေ ပါဒါ ဒွေ ပက္ခာ၊ မယှမ္ပိ တထေဝ၊ အဟမ္ပိ ဧဝရူပံ ရဝိတံ ရဝိဿာမီ"တိ သာ တဿ သမ္မုခါ ရဝိတုံ အသက္ကောန္တီ တသ္မိံ ပက္ကန္တေ ရဝမာနာ ကုက္ကုဋိကာရဝံယေဝ ရဝိ။ တေန ဝုတ္တံ **အမ္ဗုကသဉ္စရိရဝိတံယေဝ ရဝတီ**တိ။ **ဥသဘော**တိ ဂေါဏော။ **သုညာယာ**တိ တုစ္ဆာယ ဇေဋ္ဌကဝသဘေဟိ ဝိရဟိတာယ။ **ဂမ္ဘီရံ နဒိတဗ္ဗံ မညတီ**တိ ဇေဋ္ဌကဝသဘဿ နာဒသဒိသံ ဂမ္ဘီရနာဒံ နဒိတဗ္ဗံ မညတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၅-ကေသမုတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ပဉ္စမေ **ကာလာမာနံ နိဂမော**တိ ကာလာမာ နာမ ခတ္တိယာ၊ တေသံ နိဂမော။ **ကေသမုတ္တိယာ**တိ ကေသမုတ္တနိဂမဝါသိနော။ **ဥပသင်္ကမိံသူ**တိ သပ္ပိနဝနီတာဒိဘေသဇ္ဇာနိ စေဝ အဋ္ဌဝိဓပါနကာနိ စ ဂါဟာပေတွာ ဥပသင်္ကမိံသု။ **သကံယေဝ ဝါဒံ ဒီပေန္တီ**တိ အတ္တနော ယေဝ လဒ္ဓိံ ကထေန္တိ။ **ဇောတေန္တီ**တိ ပကာသေန္တိ။ **ခုံသေန္တီ**တိ ဃဋ္ဋေန္တိ။ **ဝမ္ဘေန္တီ**တိ အဝဇာနန္တိ။ **ပရိဘဝန္တီ**တိ လာမကံ ကရောန္တိ။ **ဩမက္ခိံ**[၃] **ကရောန္တီ**တိ ဥက္ခိတ္တကံ[၄] ကရောန္တိ၊ ဥက္ခိပိတွာ ဆဍ္ဍေန္တိ။ **အပရေပိ ဘန္တေ**တိ သော ကိရ အဋဝိမုခေ ဂါမော၊ တသ္မာ တတ္ထ အဋဝိံ အတိက္ကန္တာ စ အတိက္ကမိတုကာမာ စ ဝါသံ ကပ္ပေန္တိ။ တေသုပိ ပဌမံ အာဂတာ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဒီပေတွာ ပက္ကမိံသု၊ ပစ္ဆာ အာဂတာ "ကိံ တေ ဇာနန္တိ၊ အမှာကံ အန္တေဝါသိကာ တေ၊ အမှာကံ သန္တိကေ ကိဉ္စိ ကိဉ္စိ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှိံသူ"တိ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ဒီပေတွာ ပက္ကမိံသု။ ကာလာမာ ဧကလဒ္ဓိယမ္ပိ သဏ္ဌဟိတုံ န သက္ခိံသု။ တေ ဧတမတ္ထံ ဒီပေတွာ ဘဂဝတော ဧဝမာရောစေတွာ **တေသံ နော ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟံသု။ တတ္ထ **ဟောတေဝ ကင်္ခါ**တိ ဟောတိယေဝ ကင်္ခါ။ **ဝိစိကိစ္ဆာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **အလ**န္တိ ယုတ္တံ။

၁-အမ္ဗကမဒ္ဒရီတိ (သီ)၊ အမ္ဗကပစ္စရီတိ (သျာ)
၂-ဖုဿကရဝိတံ (သီ)၊ ပုဿကရဝိကံ (သျာ)
၃-ဩပပက္ခိံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဥပက္ခိတ္တကံ (သီ၊ သျာ)

Mā anussavenāti anussavakathāyapi[1] mā gaṇhittha. **Mā paramparāyā**ti paramparakathāyapi mā gaṇhittha. **Mā itikirāyā**ti evaṁ kira etanti mā gaṇhittha. **Mā piṭakasampadānenā**ti amhākaṁ piṭakatantiyā saddhiṁ sametīti mā gaṇhittha. **Mā takkahetū**ti takkaggāhenapi mā gaṇhittha. **Mā nayahetū**ti nayaggāhenapi mā gaṇhittha. **Mā ākāra parivitakkenā**ti sundaramidaṁ kāraṇanti evaṁ kāraṇaparivitakkenapi mā gaṇhittha. **Mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā**ti amhākaṁ nijjhāyitvā khamitvā gahitadiṭṭhiyā saddhiṁ sametītipi mā gaṇhittha. **Mā bhabbarūpatāyā**ti ayaṁ bhikkhu bhabbarūpo, imassa kathaṁ gahetuṁ yuttantipi mā gaṇhittha. **Mā samaṇo no garū**ti ayaṁ samaṇo amhākaṁ garu, imassa kathaṁ gahetuṁ yuttantipi mā gaṇhittha. **Samattā**ti paripuṇṇā. **Samādinnā**ti gahitā parāmaṭṭhā. **Yaṁ'sa**[2] **hotī**ti yaṁ kāraṇaṁ tassa puggalassa hoti. Alobhādayo lobhādipaṭipakkhavasena veditabbā. **Vigatābhijjho**ti-ādīhi mettāya pubbabhāgo kathito.

Idāni mettādikaṁ kammaṭṭhānaṁ kathento **mettāsahagatenā**ti-ādimāha. Tattha kammaṭṭhānakathāya vā bhāvanānaye vā Pāḷivaṇṇanāya vā yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge[3] vuttameva. **Evaṁ averacitto**ti evaṁ akusalaverassa ca puggalaverino ca natthitāya averacitto. **Abyābajjhacitto**ti kodhacittassa abhāvena niddukkhacitto. **Asaṁkiliṭṭhacitto**ti kilesassa natthitāya asaṁkiliṭṭhacitto. **Visuddhacitto**ti kilesamalābhāvena visuddhacitto hotīti attho. **Tassā**ti tassa evarūpassa ariyasāvakassa. **Assāsā**ti avassayā patiṭṭhā. **Sace kho pana atthi paro loko**ti yadi imamhā lokā paraloko nāma atthi. **Athāhaṁ**[4] **kāyassa bhedā parammaraṇā -pa- upapajjissāmī**ti atthetaṁ kāraṇaṁ, yenāhaṁ kāyassa bhedā parammaraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissāmīti evaṁ sabbattha nayo veditabbo. **Anīghan**ti niddukkhaṁ. **Sukhin**ti sukhitaṁ. **Ubhaye neva visuddhaṁ attānaṁ samanupassāmī**ti yañca pāpaṁ na karomi, yañca karotopi na karīyati, iminā ubhayenāpi visuddhaṁ attānaṁ samanupassāmi. Sesaṁ sabbattha uttāna tthamevāti.

1. Anussavato kathāyapi (Ka)
2. Yaṁ tassa (Syā, Ka)
3. Visuddhi 1. 287 piṭṭhe.
4. Ṭhānamahaṁ (Sī)

မာ အနုဿဝေနာတိ အနုဿဝကထာယပိ[၁] မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ ပရမ္ပရာယာ**တိ ပရမ္ပရကထာယပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ ဣတိကိရာယာ**တိ ဧဝံ ကိရ ဧတန္တိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ ပိဋကသမ္ပဒါနေနာ**တိ အမှာကံ ပိဋကတန္တိယာ သဒ္ဓိံ သမေတီတိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ တက္ကဟေတူ**တိ တက္ကဂ္ဂါဟေနပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ နယဟေတူ**တိ နယဂ္ဂါဟေနပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ အာကာရပရိဝိတက္ကေနာ**တိ သုန္ဒရမိဒံ ကာရဏန္တိ ဧဝံ ကာရဏပရိဝိတက္ကေနပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ**တိ အမှာကံ နိဇ္ဈာယိတွာ ခမိတွာ ဂဟိတဒိဋ္ဌိယာ သဒ္ဓိံ သမေတီတိပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ ဘဗ္ဗရူပတာယာ**တိ အယံ ဘိက္ခု ဘဗ္ဗရူပေါ၊ ဣမဿ ကထံ ဂဟေတုံ ယုတ္တန္တိပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **မာ သမဏော နော ဂရူ**တိ အယံ သမဏော အမှာကံ ဂရု၊ ဣမဿ ကထံ ဂဟေတုံ ယုတ္တန္တိပိ မာ ဂဏှိတ္ထ။ **သမတ္တာ**တိ ပရိပုဏ္ဏာ။ **သမာဒိန္နာ**တိ ဂဟိတာ ပရာမဋ္ဌာ။ **ယံ’သ**[၂] **ဟောတီ**တိ ယံ ကာရဏံ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ဟောတိ။ အလောဘာဒယော လောဘာဒိပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝိဂတာဘိဇ္ဈော**တိအာဒီဟိ မေတ္တာယ ပုဗ္ဗဘာဂေါ ကထိတော။

ဣဒါနိ မေတ္တာဒိကံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေန္တော **မေတ္တာသဟဂတေနာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကမ္မဋ္ဌာနကထာယ ဝါ ဘာဝနာနယေ ဝါ ပါဠိဝဏ္ဏနာယ ဝါ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၃] ဝုတ္တမေဝ။ **ဧဝံ အဝေရစိတ္တော**တိ ဧဝံ အကုသလဝေရဿ စ ပုဂ္ဂလဝေရိနော စ နတ္ထိတာယ အဝေရစိတ္တော။ **အဗျာပဇ္ဈစိတ္တော**တိ ကောဓစိတ္တဿ အဘာဝေန နိဒ္ဒုက္ခစိတ္တော။ **အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တော**တိ ကိလေသဿ နတ္ထိတာယ အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တော။ **ဝိသုဒ္ဓစိတ္တော**တိ ကိလေသမလာဘာဝေန ဝိသုဒ္ဓစိတ္တော ဟောတီတိ အတ္ထော။ **တဿာ**တိ တဿ ဧဝရူပဿ အရိယသာဝကဿ။ **အဿာသာ**တိ အဝဿယာ ပတိဋ္ဌာ။ **သစေ ခေါ ပန အတ္ထိ ပရော လောကော**တိ ယဒိ ဣမမှာ လောကာ ပရလောကော နာမ အတ္ထိ။ **အထာဟံ**[၄] **ကာယဿ ဘေဒါ ပရမ္မရဏာ။ပ။ ဥပပဇ္ဇိဿာမီ**တိ အတ္ထေတံ ကာရဏံ၊ ယေနာဟံ ကာယဿ ဘေဒါ ပရမ္မရဏာ သုဂတိံ သဂ္ဂံ လောကံ ဥပပဇ္ဇိဿာမီတိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ နယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အနီဃန္တိ** နိဒ္ဒုက္ခံ။ **သုခိန္တိ** သုခိတံ။ **ဥဘယေနေဝ ဝိသုဒ္ဓံ အတ္တာနံ သမနုပဿာမီ**တိ ယဉ္စ ပါပံ န ကရောမိ၊ ယဉ္စ ကရောတောပိ န ကရီယတိ၊ ဣမိနာ ဥဘယေနာပိ ဝိသုဒ္ဓံ အတ္တာနံ သမနုပဿာမိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-အနုဿဝတော ကထာယပိ (က)
၂-ယံ တဿ (သျာ၊ က)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၈၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဌာနမဟံ (သီ)

6. Sāḷhasuttavaṇṇanā

67. Chaṭṭhe **Migāranattā**ti Migāraseṭṭhino nattā. **Sekhuniyanattā**ti Sekhuniyaseṭṭhino[1] nattā. **Upasaṅkamiṁsū**ti bhuttapātarāsā dāsakammakaraparivutā upasaṅkamiṁsu. Tesaṁ kira purebhatte pubbaṇhasamayeyeva gehe eko pañho samuṭṭhito, taṁ pana kathetuṁ okāso nāhosi. Te "taṁ pañhaṁ sossāmā"ti therassa santikaṁ gantvā vanditvā tuṇhī nisīdiṁsu. Thero "gāme taṁ samuṭṭhitaṁ pañhaṁ sotuṁ āgatā bhavissantī"ti tesaṁ manaṁ ñatvā tameva pañhaṁ ārabhanto **etha tumhe sāḷhā**ti-ādimāha. Tattha **atthi lobho**ti lubbhanasabhāvo lobho nāma atthīti pucchati. **Abhijjhāti kho ahaṁ sāḷhā etamatthaṁ vadāmī**ti etaṁ lobhasaṅkhātaṁ atthaṁ ahaṁ "abhijjhā"ti vadāmi, "taṇhā"ti vadāmīti samuṭṭhitapañhassa atthaṁ dīpento āha. Evaṁ sabbavāresu nayo netabbo.

So evaṁ pajānātīti so cattāro brahmavihāre bhāvetvā ṭhito ariyasāvako samāpattito vuṭṭhāya vipassanaṁ ārabhanto evaṁ pajānāti. **Atthi idan**ti atthi dukkhasaccasaṅkhātaṁ khandhapañcakaṁ nāmarūpavasena paricchinditvā pajānanto esa "evaṁ pajānāti atthi idan"ti vutto. **Hīnan**ti samudayasaccaṁ. **Paṇītan**ti maggasaccaṁ. **Imassa saññāgatassa uttari nissaraṇan**ti imassa vipassanāsaññāsaṅkhātassa saññāgatassa uttari nissaraṇaṁ nāma nibbānaṁ, tamatthīti iminā nirodhasaccaṁ dasseti. **Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇan**ti ekūnavīsatividhaṁ paccavekkhaṇañāṇaṁ kathitaṁ. **Ahu pubbe lobho**ti pubbe me lobho ahosi. **Tadahu akusalan**ti taṁ akusalaṁ nāma ahosi, tadā vā akusalaṁ nāma ahosi. **Iccetaṁ kusalan**ti iti etaṁ kusalaṁ, tasseva akusalassa natthibhāvaṁ kusalaṁ khemanti sandhāya vadati. **Nicchāto**ti nittaṇho. **Nibbuto**ti abbhantare santāpakarānaṁ kilesānaṁ abhāvena nibbuto. **Sītibhūto**ti sītalībhūto. **Sukhappaṭisaṁvedī**ti kāyikacetasikassa sukhassa paṭisaṁveditā. **Brahmabhūtenā**ti seṭṭhabhūtena. Sesaṁ sabbattha uttānatthamevāti.

1. Pekhuṇiyaseṭṭhino (Sī)

၆-သာဠှသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇။ ဆဋ္ဌေ **မိဂါရနတ္တာ**တိ မိဂါရသေဋ္ဌိနော နတ္တာ။ **သေခုနိယနတ္တာ**တိ သေခုနိယသေဋ္ဌိနော[၁] နတ္တာ။ **ဥပသင်္ကမိံသူ**တိ ဘုတ္တပါတရာသာ ဒါသကမ္မကရပရိဝုတာ ဥပသင်္ကမိံသု။ တေသံ ကိရ ပုရေဘတ္တေ ပုဗ္ဗဏှသမယေယေဝ ဂေဟေ ဧကော ပဉှော သမုဋ္ဌိတော၊ တံ ပန ကထေတုံ ဩကာသော နာဟောသိ။ တေ “တံ ပဉှံ သောဿာမာ”တိ ထေရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ တုဏှီ နိသီဒိံသု။ ထေရော “ဂါမေ တံ သမုဋ္ဌိတံ ပဉှံ သောတုံ အာဂတာ ဘဝိဿန္တီ”တိ တေသံ မနံ ဉတွာ တမေဝ ပဉှံ အာရဘန္တော **ဧထ တုမှေ သာဠှာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အတ္ထိ လောဘော**တိ လုဗ္ဘနသဘာဝေါ လောဘော နာမ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အဘိဇ္ဈာတိ ခေါ အဟံ သာဠှာ ဧတမတ္ထံ ဝဒါမီ**တိ ဧတံ လောဘသင်္ခါတံ အတ္ထံ အဟံ “အဘိဇ္ဈာ”တိ ဝဒါမိ၊ “တဏှာ”တိ ဝဒါမီတိ သမုဋ္ဌိတပဉှဿ အတ္ထံ ဒီပေန္တော အာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု နယော နေတဗ္ဗော။

သော ဧဝံ ပဇာနာတီတိ သော စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဌိတော အရိယသာဝကော သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ အာရဘန္တော ဧဝံ ပဇာနာတိ။ **အတ္ထိ ဣဒ**န္တိ အတ္ထိ ဒုက္ခသစ္စသင်္ခါတံ ခန္ဓပဉ္စကံ နာမရူပဝသေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပဇာနန္တော ဧသ “ဧဝံ ပဇာနာတိ အတ္ထိ ဣဒ”န္တိ ဝုတ္တော။ **ဟီန**န္တိ သမုဒယသစ္စံ။ **ပဏီတ**န္တိ မဂ္ဂသစ္စံ။ **ဣမဿ သညာဂတဿ ဥတ္တရိ နိဿရဏ**န္တိ ဣမဿ ဝိပဿနာသညာသင်္ခါတဿ သညာဂတဿ ဥတ္တရိ နိဿရဏံ နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ တမတ္ထီတိ ဣမိနာ နိရောဓသစ္စံ ဒဿေတိ။ **ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏ**န္တိ ဧကူနဝီသတိဝိဓံ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ကထိတံ။ **အဟု ပုဗ္ဗေ လောဘော**တိ ပုဗ္ဗေ မေ လောဘော အဟောသိ။ **တဒဟု အကုသလ**န္တိ တံ အကုသလံ နာမ အဟောသိ၊ တဒါ ဝါ အကုသလံ နာမ အဟောသိ။ **ဣစ္စေတံ ကုသလ**န္တိ ဣတိ ဧတံ ကုသလံ၊ တဿေဝ အကုသလဿ နတ္ထိဘာဝံ ကုသလံ ခေမန္တိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **နိစ္ဆာတော**တိ နိတ္တဏှော။ **နိဗ္ဗုတော**တိ အဗ္ဘန္တရေ သန္တာပကရာနံ ကိလေသာနံ အဘာဝေန နိဗ္ဗုတော။ **သီတိဘူတော**တိ သီတလီဘူတော။ **သုခပ္ပဋိသံဝေဒီ**တိ ကာယိကစေတသိကဿ သုခဿ ပဋိသံဝေဒိတာ။ **ဗြဟ္မဘူတေနာ**တိ သေဋ္ဌဘူတေန။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-ပေခုဏိယသေဋ္ဌိနော (သီ)

7. Kathāvatthusuttavaṇṇanā

68. Sattame **kathāvatthūnī**ti kathākāraṇāni, kathāya bhūmiyo patiṭṭhāyoti attho. **Atītaṁ vā bhikkhave addhānan**ti atītamaddhānaṁ nāma kālopi vaṭṭati khandhāpi. Anāgatapaccuppannesupi eseva nayo. Tattha atīte Kassapo nāma Sammāsambuddho ahosi, tassa Kikī nāma Kāsikarājā aggupaṭṭhāko ahosi, vīsati vassasahassāni āyu ahosīti iminā nayena kathento **atītaṁ ārabbha kathaṁ katheti** nāma. Anāgate Metteyyo nāma Buddho bhavissati, tassa Saṅkho nāma rājā aggupaṭṭhāko bhavissati, asīti vassasahassāni āyu bhavissatīti iminā nayena kathento **anāgataṁ ārabbha kathaṁ katheti** nāma. Etarahi asuko nāma rājā dhammikoti iminā nayena kathento **paccuppannaṁ ārabbha kathaṁ katheti** nāma.

Kathāsampayogenāti kathāsamāgamena. **Kaccho**ti kathetuṁ yutto. **Akaccho**ti kathetuṁ na yutto. **Ekaṁsabyākaraṇīyaṁ pañhan**ti-ādīsu “cakkhu aniccan”ti puṭṭhena “āma aniccan”ti ekaṁseneva byākātabbaṁ. Eseva nayo sotādīsu. Ayaṁ **ekaṁsabyākaraṇīyo** pañho. “Aniccaṁ nāma cakkhū”ti puṭṭhena pana “na cakkhumeva, sotampi aniccaṁ, ghānampi aniccan”ti evaṁ vibhajitvā byākātabbaṁ. Ayaṁ **vibhajjabyākaraṇīyo** pañho. “Yathā cakkhu, tathā sotaṁ. Yathā sotaṁ, tathā cakkhū”ti puṭṭhena “kenaṭṭhena pucchasī”ti paṭipucchitvā “dassanaṭṭhena pucchāmī”ti vutte “na hī”ti byākā tabbaṁ. “Aniccaṭṭhena pucchāmī”ti vutte “āmā”ti byākātabbaṁ. Ayaṁ **paṭipucchābyākaraṇīyo** pañho. “Taṁ jīvaṁ taṁ sarīran”ti-ādīni puṭṭhena pana “abyākatametaṁ Bhagavatā”ti ṭhapetabbo, esa pañho na byākātabbo. Ayaṁ **ṭhapanīyo** pañho.

Ṭhānāṭhāne na saṇṭhātīti kāraṇākāraṇe na saṇṭhāti. Tatrāyaṁ nayo—sassatavādī yuttena kāraṇena pahoti ucchedavādiṁ niggahetuṁ, ucchedavādī tena niggayhamāno “kiṁ panāhaṁ ucchedaṁ vadāmī”ti sassatavādibhāvameva dīpeti, attano vāde pati ṭṭhātuṁ na sakkoti. Evaṁ ucchedavādimhi pahonte sassatavādī, puggalavādimhi pahonte suññatavādī, suññatavādimhi pahonte puggalavādīti evaṁ ṭhānāṭhāne na saṇṭhāti nāma.

၇-ကထာဝတ္ထုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ သတ္တမေ **ကထာဝတ္ထူနီ**တိ ကထာကာရဏာနိ၊ ကထာယ ဘူမိယော ပတိဋ္ဌာယောတိ အတ္ထော။ **အတီတံ ဝါ ဘိက္ခဝေ အဒ္ဓါန**န္တိ အတီတမဒ္ဓါနံ နာမ ကာလောပိ ဝဋ္ဋတိ ခန္ဓာပိ။ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ အတီတေ ကဿပေါ နာမ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဟောသိ၊ တဿ ကိကီ နာမ ကာသိကရာဇာ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကော အဟောသိ၊ ဝီသတိ ဝဿသဟဿာနိ အာယု အဟောသီတိ ဣမိနာ နယေန ကထေန္တော **အတီတံ အာရဗ္ဘ ကထံ ကထေတိ** နာမ။ အနာဂတေ မေတ္တေယျော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ၊ တဿ သင်္ခေါ နာမ ရာဇာ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကော ဘဝိဿတိ၊ အသီတိ ဝဿသဟဿာနိ အာယု ဘဝိဿတီတိ ဣမိနာ နယေန ကထေန္တော **အနာဂတံ အာရဗ္ဘ ကထံ ကထေတိ** နာမ။ ဧတရဟိ အသုကော နာမ ရာဇာ ဓမ္မိကောတိ ဣမိနာ နယေန ကထေန္တော **ပစ္စုပ္ပန္နံ အာရဗ္ဘ ကထံ ကထေတိ** နာမ။

ကထာသမ္ပယောဂေနာတိ ကထာသမာဂမေန။ **ကစ္ဆော**တိ ကထေတုံ ယုတ္တော။ **အကစ္ဆော**တိ ကထေတုံ န ယုတ္တော။ **ဧကံသဗျာကရဏီယံ ပဉှန္တိ**-အာဒီသု “စက္ခု အနိစ္စ”န္တိ ပုဋ္ဌေန “အာမ အနိစ္စ”န္တိ ဧကံသေနေဝ ဗျာကာတဗ္ဗံ။ ဧသေဝ နယော သောတာဒီသု။ အယံ **ဧကံသဗျာကရဏီယော** ပဉှော။ “အနိစ္စံ နာမ စက္ခု”န္တိ ပုဋ္ဌေန ပန “န စက္ခုမေဝ, သောတမ္ပိ အနိစ္စံ၊ ဃာနမ္ပိ အနိစ္စ”န္တိ ဧဝံ ဝိဘဇိတွာ ဗျာကာတဗ္ဗံ။ အယံ **ဝိဘဇ္ဇဗျာကရဏီယော** ပဉှော။ “ယထာ စက္ခု၊ တထာ သောတံ။ ယထာ သောတံ၊ တထာ စက္ခူ”တိ ပုဋ္ဌေန “ကေနဋ္ဌေန ပုစ္ဆသီ”တိ ပဋိပုစ္ဆိတွာ “ဒဿနဋ္ဌေန ပုစ္ဆာမီ”တိ ဝုတ္တေ “န ဟီ”တိ ဗျာကာတဗ္ဗံ။ “အနိစ္စဋ္ဌေန ပုစ္ဆာမီ”တိ ဝုတ္တေ “အာမာ”တိ ဗျာကာတဗ္ဗံ။ အယံ **ပဋိပုစ္ဆာဗျာကရဏီယော** ပဉှော။ “တံ ဇီဝံ တံ သရီရ”န္တိအာဒီနိ ပုဋ္ဌေန ပန “အဗျာကတမေတံ ဘဂဝတာ”တိ ဌပေတဗ္ဗော၊ ဧသ ပဉှော န ဗျာကာတဗ္ဗော။ အယံ **ဌပနီယော** ပဉှော။

ဌာနာဋ္ဌာနေ န သဏ္ဌာတီတိ ကာရဏာကာရဏေ န သဏ္ဌာတိ။ တတြာယံ နယော—သဿတဝါဒီ ယုတ္တေန ကာရဏေန ပဟောတိ ဥစ္ဆေဒဝါဒိံ နိဂ္ဂဟေတုံ၊ ဥစ္ဆေဒဝါဒီ တေန နိဂ္ဂယှမာနော “ကိံ ပနာဟံ ဥစ္ဆေဒံ ဝဒါမီ”တိ သဿတဝါဒိဘာဝမေဝ ဒီပေတိ၊ အတ္တနော ဝါဒေ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောတိ။ ဧဝံ ဥစ္ဆေဒဝါဒိမှိ ပဟောန္တေ သဿတဝါဒီ၊ ပုဂ္ဂလဝါဒိမှိ ပဟောန္တေ သုညတဝါဒီ၊ သုညတဝါဒိမှိ ပဟောန္တေ ပုဂ္ဂလဝါဒီတိ ဧဝံ ဌာနာဋ္ဌာနေ န သဏ္ဌာတိ နာမ။

Parikappe na saṇṭhātīti idaṁ pañhapucchanepi pañhakathanepi labbhati. Kathaṁ? Ekacco hi “pañhaṁ pucchissāmī”ti kaṇṭhaṁ sodheti, so itarena “idaṁ nāma tvaṁ pucchissasī”ti vutto ñātabhāvaṁ ñatvā “na etaṁ, aññaṁ pucchissāmī”ti vadati. Pañhaṁ puṭṭhopi “pañhaṁ kathessāmī”ti hanuṁ saṁsodheti, so itarena “idaṁ nāma kathessasī”ti vutto ñātabhāvaṁ ñatvā “na etaṁ, aññaṁ kathessāmī”ti vadati. Evaṁ parikappe na saṇṭhāti nāma.

Aññātavāde[1] na saṇṭhātīti aññātavāde[1] jānitavāde na saṇṭhāti. Kathaṁ? Ekacco pañhaṁ pucchati, taṁ itaro “manāpo tayā pañho pucchito, kahaṁ te esa uggahito”ti vadati. Itaro pucchitabbaniyāmeneva pañhaṁ pucchitvāpi tassa kathāya “apañhaṁ nu kho pucchitan”ti vimatiṁ karoti. Aparo pañhaṁ puṭṭho katheti, tamañño “suṭṭhu[2] te pañho kathito, kattha te uggahito, pañhaṁ kathentena nāma evaṁ kathetabbo”ti vadati. Itaro kathetabbaniyāmeneva pañhaṁ kathetvāpi tassa kathāya “apañho nu kho mayā kathito”ti vimatiṁ karoti.

Paṭipadāya na saṇṭhātīti paṭipattiyaṁ na tiṭṭhati, vattaṁ ajānitvā apucchitabbaṭṭhāne pucchatīti attho. Ayaṁ pañho nāma cetiyaṅgaṇe pucchitena na kathetabbo, tathā bhikkhācāramagge gāmaṁ piṇḍāya caraṇakāle. Āsanasālāya nisinnakāle yāguṁ vā bhattaṁ vā gahetvā[3] nisinnakāle paribhuñjitvā nisinnakāle divāvihāraṭṭhānagamanakālepi. Divāṭṭhāne nisinnakāle pana okāsaṁ kāretvāva pucchantassa kathetabbo, akāretvā pucchantassa na kathetabbo. Idaṁ vattaṁ ajānitvā pucchanto paṭipadāya na saṇṭhāti nāma. **Evaṁ santāyaṁ bhikkhave puggalo akaccho hotī**ti bhikkhave etaṁ imasmiṁ ca kāraṇe sati ayaṁ puggalo na kathetuṁ yutto nāma hoti.

Ṭhānāṭhāne saṇṭhātīti sassatavādī yuttena kāraṇena pahoti ucchedavādiṁ nigga hetuṁ, ucchedavādī tena niggayhamānopi “ahaṁ tayā satakkhattuṁ niggayhamānopi ucchedavādīyevā”ti vadati. Iminā nayena sassatapuggalasuññatavādādīsupi nayo netabbo. Evaṁ ṭhānāṭhāne

1. Aññavāde (Sī, Syā) 2. Suddho (Ka) 3. Agahetvā (Sī)

ပရိကပ္ပေ န သဏ္ဌာတီတိ ဣဒံ ပဉှပုစ္ဆနေပိ ပဉှကထနေပိ လဗ္ဘတိ။ ကထံ? ဧကစ္စော ဟိ “ပဉှံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ကဏ္ဌံ သောဓေတိ၊ သော ဣတရေန “ဣဒံ နာမ တွံ ပုစ္ဆိဿသီ”တိ ဝုတ္တော ဉာတဘာဝံ ဉတွာ “န ဧတံ, အညံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ဝဒတိ။ ပဉှံ ပုဋ္ဌောပိ “ပဉှံ ကထေဿာမီ”တိ ဟနုံ သံသောဓေတိ၊ သော ဣတရေန “ဣဒံ နာမ ကထေဿသီ”တိ ဝုတ္တော ဉာတဘာဝံ ဉတွာ “န ဧတံ, အညံ ကထေဿာမီ”တိ ဝဒတိ။ ဧဝံ ပရိကပ္ပေ န သဏ္ဌာတိ နာမ။

အညာတဝါဒေ[1] န သဏ္ဌာတီတိ အညာတဝါဒေ[1] ဇာနိတဝါဒေ န သဏ္ဌာတိ။ ကထံ? ဧကစ္စော ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ တံ ဣတရော “မနာပေါ တယာ ပဉှော ပုစ္ဆိတော၊ ကဟံ တေ ဧသ ဥဂ္ဂဟိတော”တိ ဝဒတိ။ ဣတရော ပုစ္ဆိတဗ္ဗနိယာမေနေဝ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာပိ တဿ ကထာယ “အပဉှံ နု ခေါ ပုစ္ဆိတ”န္တိ ဝိမတိံ ကရောတိ။ အပရော ပဉှံ ပုဋ္ဌော ကထေတိ၊ တမညော “သုဋ္ဌု[2] တေ ပဉှော ကထိတော၊ ကတ္ထ တေ ဥဂ္ဂဟိတော၊ ပဉှံ ကထေန္တေန နာမ ဧဝံ ကထေတဗ္ဗော”တိ ဝဒတိ။ ဣတရော ကထေတဗ္ဗနိယာမေနေဝ ပဉှံ ကထေတွာပိ တဿ ကထာယ “အပဉှော နု ခေါ မယာ ကထိတော”တိ ဝိမတိံ ကရောတိ။

ပဋိပဒါယ န သဏ္ဌာတီတိ ပဋိပတ္တိယံ န တိဋ္ဌတိ၊ ဝတ္တံ အဇာနိတွာ အပုစ္ဆိတဗ္ဗဋ္ဌာနေ ပုစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ အယံ ပဉှော နာမ စေတိယင်္ဂဏေ ပုစ္ဆိတေန န ကထေတဗ္ဗော၊ တထာ ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂေ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ စရဏကာလေ။ အာသနသာလာယ နိသိန္နကာလေ ယာဂုံ ဝါ ဘတ္တံ ဝါ ဂဟေတွာ[3] နိသိန္နကာလေ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ နိသိန္နကာလေ ဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနဂမနကာလေပိ။ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နကာလေ ပန ဩကာသံ ကာရေတွာဝ ပုစ္ဆန္တဿ ကထေတဗ္ဗော၊ အကာရေတွာ ပုစ္ဆန္တဿ န ကထေတဗ္ဗော။ ဣဒံ ဝတ္တံ အဇာနိတွာ ပုစ္ဆန္တော ပဋိပဒါယ န သဏ္ဌာတိ နာမ။ **ဧဝံ သန္တာယံ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော အကစ္ဆော ဟောတီ**တိ ဘိက္ခဝေ ဧတံ ဣမသ္မိံ စ ကာရဏေ သတိ အယံ ပုဂ္ဂလော န ကထေတုံ ယုတ္တော နာမ ဟောတိ။

ဌာနာဋ္ဌာနေ သဏ္ဌာတီတိ သဿတဝါဒီ ယုတ္တေန ကာရဏေန ပဟောတိ ဥစ္ဆေဒဝါဒိံ နိဂ္ဂဟေတုံ၊ ဥစ္ဆေဒဝါဒီ တေန နိဂ္ဂယှမာနောပိ “အဟံ တယာ သတက္ခတ္တုံ နိဂ္ဂယှမာနောပိ ဥစ္ဆေဒဝါဒီယေဝါ”တိ ဝဒတိ။ ဣမိနာ နယေန သဿတပုဂ္ဂလသုညတဝါဒါဒီသုပိ နယော နေတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဌာနာဋ္ဌာနေ

၁-အညဝါဒေ (သီ၊ သျာ) ၂-သုဒ္ဓေါ (က) ၃-အဂဟေတွာ (သီ)

saṇṭhāti nāma. **Parikappe saṇṭhātī**ti “pañhaṁ pucchissāmī”ti kaṇṭhaṁ sodhento “tvaṁ imaṁ nāma pucchissasī”ti vutte “āma etaṁyeva pucchissāmī”ti vadati. Pañhaṁ kathessāmī”ti hanuṁ saṁsodhentopi “tvaṁ imaṁ nāma kathessasī”ti vutte “āma etaṁyeva kathessāmī”ti vadati. Evaṁ parikappe saṇṭhāti nāma.

Aññātavāde saṇṭhātīti imaṁ pañhaṁ pucchitvā “suṭṭhu te pañho pucchito, pucchantena nāma evaṁ pucchitabban”ti vutte sampaṭicchati, vimatiṁ na uppādeti. Pañhaṁ kathetvāpi “suṭṭhu te pañho kathito, kathentena nāma evaṁ kathetabban”ti vutte sampaṭicchati, vimatiṁ na uppādeti. **Paṭipadāya saṇṭhātī**ti gehe nisīdāpetvā yāgukhajjakādīni datvā yāva bhattaṁ niṭṭhāti, tasmiṁ antare nisinno pañhaṁ pucchati. Sappi-ādīni bhesajjāni aṭṭhavidhāni pānakāni vatthacchādanamālāgandhādīni vā ādāya vihāraṁ gantvā tāni datvā divāṭṭhānaṁ pavisitvā okāsaṁ kāretvā pañhaṁ pucchati. Evañhi vattaṁ ñatvā pucchanto paṭipadāya saṇṭhāti nāma. Tassa pañhaṁ kathetuṁ vaṭṭati.

Aññenaññaṁ paṭicaratīti aññena vacanena aññaṁ paṭicchādeti, aññaṁ vā pucchito aññaṁ katheti. **Bahiddhā kathaṁ apanāmetī**ti āgantukakathaṁ otārento purimakathaṁ bahiddhā apanāmeti. Tatridaṁ vatthu—bhikkhū kira sannipatitvā ekaṁ daharaṁ “āvuso tvaṁ imañcimañca āpattiṁ āpanno”ti āhaṁsu. So āha “bhante Nāgadīpaṁ gatomhī”ti. Āvuso na mayaṁ tava Nāgadīpagamanena atthikā, āpattiṁ pana āpannoti pucchāmāti. Bhante Nāgadīpaṁ gantvā macche khādinti. Āvuso tava maccha khādanena kammaṁ natthi, āpattiṁ kirasi āpannoti. So “nātisupakko maccho mayhaṁ aphāsukamakāsi bhante”ti. Āvuso tuyhaṁ phāsukena vā aphāsukena vā kammaṁ natthi, āpattiṁ āpannosīti. Bhante yāva tattha vasiṁ, tāva me aphāsukameva jātanti. Evaṁ āgantukakathāvasena bahiddhā kathaṁ apanāmetīti veditabbaṁ.

Abhiharatīti ito cito ca suttaṁ āharitvā avattharati **Tepiṭakatissatthero** viya. Pubbe kira bhikkhū mahācetiyaṅgaṇe sannipatitvā saṁghakiccaṁ katvā bhikkhūnaṁ ovādaṁ datvā aññamaññaṁ pañhasākacchaṁ karonti. Tatthāyaṁ thero tīhi piṭakehi tato tato suttaṁ āharitvā divasabhāge ekampi pañhaṁ niṭṭhāpetuṁ na deti. **Abhimaddatī**ti

သဏ္ဌာတိ နာမ။ **ပရိကပ္ပေ သဏ္ဌာတီ**တိ “ပဉှံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ကဏ္ဌံ သောဓေန္တော “တွံ ဣမံ နာမ ပုစ္ဆိဿသီ”တိ ဝုတ္တေ “အာမ ဧတံယေဝ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ ဝဒတိ။ ပဉှံ ကထေဿာမီ”တိ ဟနုံ သံသောဓေန္တောပိ “တွံ ဣမံ နာမ ကထေဿသီ”တိ ဝုတ္တေ “အာမ ဧတံယေဝ ကထေဿာမီ”တိ ဝဒတိ။ ဧဝံ ပရိကပ္ပေ သဏ္ဌာတိ နာမ။

အညာတဝါဒေ သဏ္ဌာတီတိ ဣမံ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ “သုဋ္ဌု တေ ပဉှော ပုစ္ဆိတော၊ ပုစ္ဆန္တေန နာမ ဧဝံ ပုစ္ဆိတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တေ သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ ဝိမတိံ န ဥပ္ပါဒေတိ။ ပဉှံ ကထေတွာပိ “သုဋ္ဌု တေ ပဉှော ကထိတော၊ ကထေန္တေန နာမ ဧဝံ ကထေတဗ္ဗ”န္တိ ဝုတ္တေ သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ ဝိမတိံ န ဥပ္ပါဒေတိ။ **ပဋိပဒါယ သဏ္ဌာတီ**တိ ဂေဟေ နိသီဒါပေတွာ ယာဂုခဇ္ဇကာဒီနိ ဒတွာ ယာဝ ဘတ္တံ နိဋ္ဌာတိ၊ တသ္မိံ အန္တရေ နိသိန္နော ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ သပ္ပိအာဒီနိ ဘေသဇ္ဇာနိ အဋ္ဌဝိဓာနိ ပါနကာနိ ဝတ္ထစ္ဆာဒနမာလာဂန္ဓာဒီနိ ဝါ အာဒါယ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ တာနိ ဒတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနံ ပဝိသိတွာ ဩကာသံ ကာရေတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ။ ဧဝဉှိ ဝတ္တံ ဉတွာ ပုစ္ဆန္တော ပဋိပဒါယ သဏ္ဌာတိ နာမ။ တဿ ပဉှံ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

အညေနညံ ပဋိစရတီတိ အညေန ဝစနေန အညံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ၊ အညံ ဝါ ပုစ္ဆိတော အညံ ကထေတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတီ**တိ အာဂန္တုကကထံ ဩတာရေန္တော ပုရိမကထံ ဗဟိဒ္ဓါ အပနာမေတိ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဘိက္ခူ ကိရ သန္နိပတိတွာ ဧကံ ဒဟရံ “အာဝုသော တွံ ဣမဉ္စိမဉ္စ အာပတ္တိံ အာပန္နော”တိ အာဟံသု။ သော အာဟ “ဘန္တေ နာဂဒီပံ ဂတောမှီ”တိ။ အာဝုသော န မယံ တဝ နာဂဒီပဂမနေန အတ္ထိကာ၊ အာပတ္တိံ ပန အာပန္နောတိ ပုစ္ဆာမာတိ။ ဘန္တေ နာဂဒီပံ ဂန္တွာ မစ္ဆေ ခါဒိန္တိ။ အာဝုသော တဝ မစ္ဆခါဒနေန ကမ္မံ နတ္ထိ၊ အာပတ္တိံ ကိရသိ အာပန္နောတိ။ သော “နာတိသုပက္ကော မစ္ဆော မယှံ အဖာသုကမကာသိ ဘန္တေ”တိ။ အာဝုသော တုယှံ ဖာသုကေန ဝါ အဖာသုကေန ဝါ ကမ္မံ နတ္ထိ၊ အာပတ္တိံ အာပန္နောသီတိ။ ဘန္တေ ယာဝ တတ္ထ ဝသိံ၊ တာဝ မေ အဖာသုကမေဝ ဇာတန္တိ။ ဧဝံ အာဂန္တုကကထာဝသေန ဗဟိဒ္ဓါ ကထံ အပနာမေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အဘိဟရတီတိ ဣတော စိတော စ သုတ္တံ အာဟရိတွာ အဝတ္ထရတိ **တေပိဋကတိဿတ္ထေရော** ဝိယ။ ပုဗ္ဗေ ကိရ ဘိက္ခူ မဟာစေတိယင်္ဂဏေ သန္နိပတိတွာ သံဃကိစ္စံ ကတွာ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒံ ဒတွာ အညမညံ ပဉှသာကစ္ဆံ ကရောန္တိ။ တတ္ထာယံ ထေရော တီဟိ ပိဋကေဟိ တတော တတော သုတ္တံ အာဟရိတွာ ဒိဝသဘာဂေ ဧကမ္ပိ ပဉှံ နိဋ္ဌာပေတုံ န ဒေတိ။ **အဘိမဒ္ဒတီ**တိ

kāraṇaṁ āharitvā maddati. **Anupajagghatīti** parena pañhe pucchitepi kathitepi pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasati, yena parassa "apucchitabbaṁ nu kho pucchiṁ, akathetabbaṁ nu kho kathesin"ti vimati uppajjati. **Khalitaṁ gaṇhātīti** appamattakaṁ mukhadosamattaṁ gaṇhāti, akkhare vā pade vā byañjane vā durutte "evaṁ nāmetaṁ vattabban"ti ujjhāyamāno vicarati. **Sa-upaniso**ti sa-upanissayo sapaccayo.

Ohitasototi ṭhapitasoto. **Abhijānāti ekaṁ dhamman**ti ekaṁ kusaladhammaṁ abhijānāti ariyamaggaṁ. **Parijānāti ekaṁ dhamman**ti ekaṁ dukkhasaccadhammaṁ tīraṇapariññāya parijānāti. **Pajahati ekaṁ dhamman**ti ekaṁ sabbākusaladhammaṁ pajahati vinodeti byantīkaroti. **Sacchikaroti ekaṁ dhamman**ti ekaṁ arahattaphaladhammaṁ nirodhameva vā paccakkhaṁ karoti. **Sammāvimuttiṁ phusatīti** sammā hetunā nayena kāraṇena arahattaphalavimokkhaṁ ñāṇaphassena phusati.

Etadatthā bhikkhave kathāti bhikkhave yā esā kathāsampayogenāti kathā dassitā, sā etadatthā, ayaṁ tassā kathāya bhūmi patiṭṭhā, idaṁ vatthu yadidaṁ anupādā cittassa vimokkhoti evaṁ sabbapadesu yojanā veditabbā. **Etadatthā mantanā**ti yā ayaṁ kacchākacchesu puggalesu kacchena saddhiṁ mantanā, sāpi etadatthāyeva. **Etadatthā upanisā**ti ohitasoto sa-upanisoti evaṁ vuttā upanisāpi etadatthāyeva. **Etadatthaṁ sotāvadhānan**ti tassā upanisāya sotāvadhānaṁ[1], tampi etadatthameva. **Anupādā**ti catūhi upādānehi aggahetvā. **Cittassa vimokkho**ti arahattaphalavimokkho. arahattaphalatthāya hi sabbametanti suttantaṁ vinivattetvā upari gāthāhi kūṭaṁ gaṇhanto **ye viruddhā**ti-ādimāha.

Tattha **viruddhā**ti virodhasaṅkhātena kopena viruddhā. **Sallapantīti** sallāpaṁ[2] karonti. **Viniviṭṭhā**ti abhiniviṭṭhā hutvā. **Samussitā**ti mānussayena suṭṭhu ussitā. **Anariyaguṇamāsajjā**ti anariyaguṇakathaṁ[3] guṇamāsajja kathenti. Guṇaṁ ghaṭṭetvā kathā hi anariyakathā nāma, na ariyakathā,

1. Tassa sa-upanissayaṁ sotaṭṭhapanaṁ (Sī, Syā)
2. Allāpasallāpaṁ (Sī)
3. Anariyaṁ guṇakathaṁ (Sī, Syā)

ကာရဏံ အာဟရိတွာ မဒ္ဒတိ။ **အနုပဇ္ဇဃ္ဃတီ**တိ ပရေန ပဉှေ ပုစ္ဆိတေပိ ကထိတေပိ ပါဏိံ ပဟရိတွာ မဟာဟသိတံ ဟသတိ၊ ယေန ပရဿ “အပုစ္ဆိတဗ္ဗံ နု ခေါ ပုစ္ဆိံ၊ အကထေတဗ္ဗံ နု ခေါ ကထေသိ”န္တိ ဝိမတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ခလိတံ ဂဏှာတီ**တိ အပ္ပမတ္တကံ မုခဒောသမတ္တံ ဂဏှာတိ၊ အက္ခရေ ဝါ ပဒေ ဝါ ဗျဉ္ဇနေ ဝါ ဒုရုတ္တေ “ဧဝံ နာမေတံ ဝတ္တဗ္ဗ”န္တိ ဥဇ္ဈာယမာနော ဝိစရတိ။ **သဥပနိသော**တိ သဥပနိဿယော သပစ္စယော။

ဩဟိတသောတောတိ ဌပိတသောတော။ **အဘိဇာနာတိ ဧကံ ဓမ္မ**န္တိ ဧကံ ကုသလဓမ္မံ အဘိဇာနာတိ အရိယမဂ္ဂံ။ **ပရိဇာနာတိ ဧကံ ဓမ္မ**န္တိ ဧကံ ဒုက္ခသစ္စဓမ္မံ တီရဏပရိညာယ ပရိဇာနာတိ။ **ပဇဟတိ ဧကံ ဓမ္မ**န္တိ ဧကံ သဗ္ဗာကုသလဓမ္မံ ပဇဟတိ ဝိနောဒေတိ ဗျန္တီကရောတိ။ **သစ္ဆိကရောတိ ဧကံ ဓမ္မ**န္တိ ဧကံ အရဟတ္တဖလဓမ္မံ နိရောဓမေဝ ဝါ ပစ္စက္ခံ ကရောတိ။ **သမ္မာဝိမုတ္တိံ ဖုသတီ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန အရဟတ္တဖလဝိမောက္ခံ ဉာဏဖဿေန ဖုသတိ။

ဧတဒတ္ထာ ဘိက္ခဝေ ကထာတိ ဘိက္ခဝေ ယာ ဧသာ ကထာသမ္ပယောဂေနာတိ ကထာ ဒဿိတာ၊ သာ ဧတဒတ္ထာ၊ အယံ တဿာ ကထာယ ဘူမိ ပတိဋ္ဌာ၊ ဣဒံ ဝတ္ထု ယဒိဒံ အနုပါဒါ စိတ္တဿ ဝိမောက္ခောတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧတဒတ္ထာ မန္တနာ**တိ ယာ အယံ ကစ္ဆာကစ္ဆေသု ပုဂ္ဂလေသု ကစ္ဆေန သဒ္ဓိံ မန္တနာ၊ သာပိ ဧတဒတ္ထာယေဝ။ **ဧတဒတ္ထာ ဥပနိသာ**တိ ဩဟိတသောတော သဥပနိသောတိ ဧဝံ ဝုတ္တာ ဥပနိသာပိ ဧတဒတ္ထာယေဝ။ **ဧတဒတ္ထံ သောတာဝဓာန**န္တိ တဿာ ဥပနိသာယ သောတာဝဓာနံ[1]၊ တမ္ပိ ဧတဒတ္ထမေဝ။ **အနုပါဒါ**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ အဂ္ဂဟေတွာ။ **စိတ္တဿ ဝိမောက္ခော**တိ အရဟတ္တဖလဝိမောက္ခော။ အရဟတ္တဖလတ္ထာယ ဟိ သဗ္ဗမေတန္တိ သုတ္တန္တံ ဝိနိဝတ္တေတွာ ဥပရိ ဂါထာဟိ ကူဋံ ဂဏှန္တော **ယေ ဝိရုဒ္ဓါ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ဝိရုဒ္ဓါ**တိ ဝိရောဓသင်္ခါတေန ကောပေန ဝိရုဒ္ဓါ။ **သလ္လပန္တီ**တိ သလ္လာပံ[2] ကရောန္တိ။ **ဝိနိဝိဋ္ဌာ**တိ အဘိနိဝိဋ္ဌာ ဟုတွာ။ **သမုဿိတာ**တိ မာနုဿယေန သုဋ္ဌု ဥဿိတာ။ **အနရိယဂုဏမာသဇ္ဇာ**တိ အနရိယဂုဏကထံ[3] ဂုဏမာသဇ္ဇ ကထေန္တိ။ ဂုဏံ ဃဋ္ဋေတွာ ကထာ ဟိ အနရိယကထာ နာမ၊ န အရိယကထာ၊

၁-တဿ သဥပနိဿယံ သောတဋ္ဌပနံ (သီ၊ သျာ)
၂-အလ္လာပသလ္လာပံ (သီ)
၃-အနရိယံ ဂုဏကထံ (သီ၊ သျာ)

taṁ kathentīti attho. **Aññoññavivaresino**ti aññamaññassa chiddaṁ aparādhaṁ gavesamānā. **Dubbhāsitan**ti dukkathitaṁ. **Vikkhalitan**ti appamattakaṁ mukhadosakhalitaṁ. **Sampamohaṁ parājayan**ti aññamaññassa appamattena mukhadosena sampamohañca parājayañca. **Abhinandantī**ti tussanti. **Nācare**ti na carati[1] na katheti. **Dhammaṭṭhapaṭisaṁyuttā**ti yā ca dhamme ṭhitena kathitakathā, sā dhammaṭṭhā ceva hoti tena ca dhammena paṭisaṁyuttāti dhammaṭṭhapaṭisaṁyuttā. **Anunnatena**[2] **manasā**ti anuddha tena cetasā. **Apaḷāso**ti yugaggāhapaḷāsavasena apaḷāso hutvā. **Asāhaso**ti rāgadosamoha sāhasānaṁ vasena asāhaso hutvā.

Anusūyāyamānoti na usūyamāno. **Dubbhaṭṭhe nāpasādaye**ti[3] dukkathitasmiṁ na apasādeyya. **Upārambhaṁ na sikkheyyā**ti kāraṇuttariyalakkhaṇaṁ upārambhaṁ na sikkheyya. **Khalitañca na gāhaye**ti appamattakaṁ mukhakhalitaṁ "ayaṁ te doso"ti na gāhayeyya. **Nābhihare**ti nāvatthareyya. **Nābhimadde**ti ekaṁ kāraṇaṁ āharitvā na maddeyya. **Na vācaṁ payutaṁ bhaṇe**ti saccālikapaṭisaṁyuttaṁ vācaṁ na bhaṇeyya. **Aññātatthan**ti jānanatthaṁ. **Pasādatthan**ti pasādajananatthaṁ. **Na samusseyya mantaye**ti na mānussayena samussito bhaveyya. Na hi mānussitā hutvā paṇḍitā katha yanti, mānena pana anussitova hutvā mantaye katheyya bhāseyyāti.

8. Aññatitthiyasuttavaṇṇanā

69. Aṭṭhame **Bhagavaṁmūlakā**ti Bhagavā mūlaṁ etesanti Bhagavaṁmūlakā. Idaṁ vuttaṁ hoti—ime bhante amhākaṁ dhammā pubbe Kassapasammāsambuddhena uppāditā, tasmiṁ parinibbute ekaṁ Buddhantaraṁ añño samaṇo vā brāhmaṇo vā ime dhamme uppādetuṁ samattho nāma nāhosi, Bhagavatā pana no ime dhammā uppāditā. Bhagavantañhi nissāya mayaṁ ime dhamme ājānāma paṭivijjhāmāti evaṁ Bhagavaṁmūlakā no bhante dhammāti. **Bhagavaṁnettikā**ti Bhagavā dhammānaṁ netā vinetā anunetā yathāsabhāvato pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ nāmaṁ gahetvāva dassetāti[4] dhammā Bhagavaṁnettikā

---

1. Na vadeti na vadati (Ka)
2. Anupādinnena (Sī), anuttiṇṇena (Syā)
3. Nāvasādayeti (Sī)
4. Dassetīti (Ka)

တံ ကထေန္တီတိ အတ္ထော။ **အညောညဝိဝရေသိနော**တိ အညမညဿ ဆိဒ္ဒံ အပရာဓံ ဂဝေသမာနာ။ **ဒုဗ္ဘာသိတန္တိ** ဒုက္ကထိတံ။ **ဝိက္ခလိတန္တိ** အပ္ပမတ္တကံ မုခဒေါသခလိတံ။ **သမ္ပမောဟံ ပရာဇယန္တိ** အညမညဿ အပ္ပမတ္တေန မုခဒေါသေန သမ္ပမောဟဉ္စ ပရာဇယဉ္စ။ **အဘိနန္ဒန္တီ**တိ တုဿန္တိ။ **နာစရေ**တိ န စရတိ[1] န ကထေတိ။ **ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ**တိ ယာ စ ဓမ္မေ ဌိတေန ကထိတကထာ၊ သာ ဓမ္မဋ္ဌာ စေဝ ဟောတိ တေန စ ဓမ္မေန ပဋိသံယုတ္တာတိ ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ။ **အနုန္နတေန**[2] **မနသာ**တိ အနုဒ္ဓတေန စေတသာ။ **အပဠာသော**တိ ယုဂဂ္ဂါဟပဠာသဝသေန အပဠာသော ဟုတွာ။ **အသာဟသော**တိ ရာဂဒေါသမောဟသာဟသာနံ ဝသေန အသာဟသော ဟုတွာ။

အနုသူယာယမာနောတိ န ဥသူယမာနော။ **ဒုဗ္ဘဋ္ဌေ နာပသာဒယေ**တိ[3] ဒုက္ကထိတသ္မိံ န အပသာဒေယျ။ **ဥပါရမ္ဘံ န သိက္ခေယျာ**တိ ကာရဏုတ္တရိယလက္ခဏံ ဥပါရမ္ဘံ န သိက္ခေယျ။ **ခလိတဉ္စ န ဂါဟယေ**တိ အပ္ပမတ္တကံ မုခခလိတံ "အယံ တေ ဒေါသော"တိ န ဂါဟယေယျ။ **နာဘိဟရေ**တိ နာဝတ္ထရေယျ။ **နာဘိမဒ္ဒေ**တိ ဧကံ ကာရဏံ အာဟရိတွာ န မဒ္ဒေယျ။ **န ဝါစံ ပယုတံ ဘဏေ**တိ သစ္စာလိကပဋိသံယုတ္တံ ဝါစံ န ဘဏေယျ။ **အညာတတ္ထန္တိ** ဇာနနတ္ထံ။ **ပသာဒတ္ထန္တိ** ပသာဒဇနနတ္ထံ။ **န သမုဿေယျ မန္တယေ**တိ န မာနုဿယေန သမုဿိတော ဘဝေယျ။ န ဟိ မာနုဿိတာ ဟုတွာ ပဏ္ဍိတာ ကထယန္တိ၊ မာနေန ပန အနုဿိတောဝ ဟုတွာ မန္တယေ ကထေယျ ဘာသေယျာတိ။

၈-အညတိတ္ထိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ အဋ္ဌမေ **ဘဂဝံမူလကာ**တိ ဘဂဝါ မူလံ ဧတေသန္တိ ဘဂဝံမူလကာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဣမေ ဘန္တေ အမှာကံ ဓမ္မာ ပုဗ္ဗေ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ဥပ္ပါဒိတာ၊ တသ္မိံ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဧကံ ဗုဒ္ဓန္တရံ အညော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ ဣမေ ဓမ္မေ ဥပ္ပါဒေတုံ သမတ္ထော နာမ နာဟောသိ၊ ဘဂဝတာ ပန နော ဣမေ ဓမ္မာ ဥပ္ပါဒိတာ။ ဘဂဝန္တဉှိ နိဿာယ မယံ ဣမေ ဓမ္မေ အာဇာနာမ ပဋိဝိဇ္ဈာမာတိ ဧဝံ ဘဂဝံမူလကာ နော ဘန္တေ ဓမ္မာတိ။ **ဘဂဝံနေတ္တိကာ**တိ ဘဂဝါ ဓမ္မာနံ နေတာ ဝိနေတာ အနုနေတာ ယထာသဘာဝတော ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ နာမံ ဂဟေတွာဝ ဒဿေတာတိ[4] ဓမ္မာ ဘဂဝံနေတ္တိကာ

၁-န ဝဒေတိ န ဝဒတိ (က)
၂-အနုပါဒိန္နေန (သီ)၊ အနုတ္တိဏ္ဏေန (သျာ)
၃-နာဝသာဒယေတိ (သီ)
၄-ဒဿေတီတိ (က)

nāma honti. **Bhagavaṁpaṭisaraṇā**ti catubhūmakadhammā sabbaññutaññāṇassa āpāthaṁ āgacchamānā Bhagavati paṭisaranti nāmāti Bhagavaṁpaṭisaraṇā. **Paṭisarantī**ti osaranti samosaranti. Apica Mahābodhimaṇḍe nisinnassa Bhagavato paṭivedhavasena phasso āgacchati “ahaṁ Bhagavā kinnāmo”ti. Tvaṁ phusanaṭṭhena phasso nāma. Vedanā, saññā, saṅkhārā, viññāṇaṁ āgacchati “ahaṁ Bhagavā kinnāman”ti. Tvaṁ vijānanaṭṭhena viññāṇaṁ nāmāti. Evaṁ catubhūmakadhammānaṁ yathāsabhāvato pāṭiyekkaṁ pāṭiyekkaṁ nāmaṁ gaṇhanto Bhagavā dhamme paṭisaratīti **Bhagavaṁpaṭisaraṇā. Bhagavantaṁyeva paṭibhātū**ti Bhagavatova etassa bhāsitassa attho upaṭṭhātu, tumheyeva no kathetvā dethāti attho.

Rāgo khoti rajjanavasena pavattarāgo. **Appasāvajjo**ti lokavajjavasenapi vipākavajjavasenapīti dvīhipi vajjehi appasāvajjo, appadosoti attho. Kathaṁ? Mātāpitaro hi bhātibhagini-ādayo ca puttabhātikānaṁ āvāhavivāhamaṅgalaṁ nāma kārenti. Evaṁ tāveso lokavajjavasena[1] appasāvajjo. Sadārasantosamūlikā pana apāye paṭisandhi nāma na hotīti evaṁ vipākavajjavasena appasāvajjo. **Dandhavirāgī**ti virajjamāno panesa saṇikaṁ virajjati, na sīghaṁ muccati. Telamasirāgo viya ciraṁ anubandhati, dve tīṇi bhavantarāni gantvāpi nāpagacchatīti dandhavirāgī.

Tatridaṁ vatthu—eko kira puriso bhātu jāyāya micchācāraṁ carati, tassāpi itthiyā attano sāmikato soyeva piyataro ahosi. Sā tamāha “imasmiṁ kāraṇe pākaṭe jāte mahatī garahā bhavissati, tava bhātikaṁ ghātehī”ti. So “nassa vasali, mā evaṁ puna avacā”ti apasādesi. Sā tuṇhī hutvā katipāhaccayena puna kathesi, tassa cittaṁ dvajjha bhāvaṁ[2] agamāsi. Tato tatiyavāraṁ kathito “kinti katvā okāsaṁ labhissāmī”ti āha. Athassa sā upāyaṁ kathentī “tvaṁ mayā vuttameva karohi, asukaṭṭhāne mahākakudhasamīpe titthaṁ atthi, tattha tikhiṇaṁ daṇḍakavāsiṁ gahetvā tiṭṭhāhī”ti. So tathā akāsi. Jeṭṭhabhātāpissa araññe kammaṁ katvā gharaṁ āgato. Sā tasmiṁ muducittā viya hutvā

1. Lokavajjavasena pavattarāgo (Sī)　　2. Jajjarabhāvaṁ (Sī, Syā)

နာမ ဟောန္တိ။ **ဘဂဝံပဋိသရဏာ**တိ စတုဘူမကဓမ္မာ သဗ္ဗညုတညာဏဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆမာနာ ဘဂဝတိ ပဋိသရန္တိ နာမာတိ ဘဂဝံပဋိသရဏာ။ **ပဋိသရန္တီ**တိ ဩသရန္တိ သမောသရန္တိ။ အပိစ မဟာဗောဓိမဏ္ဍေ နိသိန္နဿ ဘဂဝတော ပဋိဝေဓဝသေန ဖဿော အာဂစ္ဆတိ “အဟံ ဘဂဝါ ကိန္နာမော”တိ။ တွံ ဖုသနဋ္ဌေန ဖဿော နာမ။ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရာ၊ ဝိညာဏံ အာဂစ္ဆတိ “အဟံ ဘဂဝါ ကိန္နာမ”န္တိ။ တွံ ဝိဇာနနဋ္ဌေန ဝိညာဏံ နာမာတိ။ ဧဝံ စတုဘူမကဓမ္မာနံ ယထာသဘာဝတော ပါဋိယေက္ကံ ပါဋိယေက္ကံ နာမံ ဂဏှန္တော ဘဂဝါ ဓမ္မေ ပဋိသရတီတိ **ဘဂဝံပဋိသရဏာ။ ဘဂဝန္တံယေဝ ပဋိဘာတူ**တိ ဘဂဝတောဝ ဧတဿ ဘာသိတဿ အတ္ထော ဥပဋ္ဌာတု၊ တုမှေယေဝ နော ကထေတွာ ဒေထာတိ အတ္ထော။

ရာဂေါ ခေါတိ ရဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တရာဂေါ။ **အပ္ပသာဝဇ္ဇော**တိ လောကဝဇ္ဇဝသေနပိ ဝိပါကဝဇ္ဇဝသေနပီတိ ဒွီဟိပိ ဝဇ္ဇေဟိ အပ္ပသာဝဇ္ဇော၊ အပ္ပဒေါသောတိ အတ္ထော။ ကထံ? မာတာပိတရော ဟိ ဘာတိဘဂိနိအာဒယော စ ပုတ္တဘာတိကာနံ အာဝါဟဝိဝါဟမင်္ဂလံ နာမ ကာရေန္တိ။ ဧဝံ တာဝေသော လောကဝဇ္ဇဝသေန[1] အပ္ပသာဝဇ္ဇော။ သဒါရသန္တောသမူလိကာ ပန အပါယေ ပဋိသန္ဓိ နာမ န ဟောတီတိ ဧဝံ ဝိပါကဝဇ္ဇဝသေန အပ္ပသာဝဇ္ဇော။ **ဒန္ဓဝိရာဂီ**တိ ဝိရဇ္ဇမာနော ပနေသ သဏိကံ ဝိရဇ္ဇတိ၊ န သီဃံ မုစ္စတိ။ တေလမသိရာဂေါ ဝိယ စိရံ အနုဗန္ဓတိ၊ ဒွေ တီဏိ ဘဝန္တရာနိ ဂန္တွာပိ နာပဂစ္ဆတီတိ ဒန္ဓဝိရာဂီ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ပုရိသော ဘာတု ဇာယာယ မိစ္ဆာစာရံ စရတိ၊ တဿာပိ ဣတ္ထိယာ အတ္တနော သာမိကတော သောယေဝ ပိယတရော အဟောသိ။ သာ တမာဟ “ဣမသ္မိံ ကာရဏေ ပါကဋေ ဇာတေ မဟတီ ဂရဟာ ဘဝိဿတိ၊ တဝ ဘာတိကံ ဃာတေဟီ”တိ။ သော “နဿ ဝသလိ၊ မာ ဧဝံ ပုန အဝစာ”တိ အပသာဒေသိ။ သာ တုဏှီ ဟုတွာ ကတိပါဟစ္စယေန ပုန ကထေသိ၊ တဿ စိတ္တံ ဒွဇ္ဈဘာဝံ[2] အဂမာသိ။ တတော တတိယဝါရံ ကထိတော “ကိန္တိ ကတွာ ဩကာသံ လဘိဿာမီ”တိ အာဟ။ အထဿ သာ ဥပါယံ ကထေန္တီ “တွံ မယာ ဝုတ္တမေဝ ကရောဟိ၊ အသုကဋ္ဌာနေ မဟာကကုဓသမီပေ တိတ္ထံ အတ္ထိ၊ တတ္ထ တိခိဏံ ဒဏ္ဍကဝါသိံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌာဟီ”တိ။ သော တထာ အကာသိ။ ဇေဋ္ဌဘာတာပိဿ အရညေ ကမ္မံ ကတွာ ဃရံ အာဂတော။ သာ တသ္မိံ မုဒုစိတ္တာ ဝိယ ဟုတွာ

၁-လောကဝဇ္ဇဝသေန ပဝတ္တရာဂေါ (သီ)　　၂-ဇဇ္ဇရဘာဝံ (သီ၊ သျာ)

“ehi sāmi, sīse te olikhissāmī”ti olikhantī[1] “upakkiliṭṭhaṁ te sīsan”ti āmalakapiṇḍaṁ datvā “gaccha asukaṭṭhāne sīsaṁ dhovitvā āgacchāhī”ti pesesi. So tāya vuttatitthameva gantvā āmalakakakkena sīsaṁ makkhetvā udakaṁ oruyha onamitvā sīsaṁ dhovi. Atha naṁ itaro rukkhantarato nikkhamitvā khandhaṭṭhike paharitvā jīvitā voropetvā gehaṁ agamāsi.

Itaro bhariyāya sinehaṁ pariccajitumasakkonto tasmiṁyeva gehe mahādhammani hutvā nibbatti. So tassā ṭhitāyapi nisinnāyapi gantvā sarīre patati. Atha naṁ sā “soyeva ayaṁ bhavissatī”ti ghātāpesi. So puna tassā sinehena tasmiṁyeva gehe kukkuro hutvā nibbatti. So padasā gamanakālato paṭṭhāya tassā pacchato pacchato carati. Araññaṁ gacchantiyāpi saddhiṁyeva gacchati. Taṁ disvā manussā “nikkhanto sunakhaluddako, kataraṭṭhānaṁ gamissatī”ti uppaṇḍenti. Sā puna taṁ ghātāpesi.

Sopi puna tasmiṁyeva gehe vacchako hutvā nibbatti. Tatheva tassā pacchato pacchato carati. Tadāpi naṁ manussā disvā “nikkhanto gopālako, kattha gāviyo carissantī”ti uppaṇḍenti. Sā tasmimpi ṭhāne taṁ ghātāpesi. So tadāpi tassā upari sinehaṁ chindituṁ asakkonto catutthe vāre tassāyeva kucchiyaṁ jātissaro hutvā nibbatti. So paṭipāṭiyā catūsu attabhāvesu tāya ghātitabhāvaṁ disvā “evarūpāya nāma paccatthikāya kucchismiṁ nibbattosmī”ti tato paṭṭhāya tassā hatthena attānaṁ phusituṁ na deti. Sace naṁ sā phusati, kandati rodati. Atha naṁ ayyakova[2] paṭijaggati. Taṁ aparabhāge vuddhippattaṁ ayyako āha “tāta kasmā tvaṁ mātu hatthena attānaṁ phusituṁ na desi. Sacepi taṁ phusati, mahāsaddena rodasi kandasī”ti ayyakena puṭṭho “na esā mayhaṁ mātā, paccāmittā esā”ti taṁ pavattiṁ sabbaṁ ārocesi. So taṁ āliṅgetvā roditvā “ehi tāta, kiṁ amhākaṁ īdise ṭhāne nivāsakiccan”ti taṁ ādāya nikkhamitvā ekaṁ vihāraṁ gantvā pabbajitvā ubhopi tattha vasantā arahattaṁ pāpuṇiṁsu.

---

1. Sīsaṁ te olokessāmīti olokentī (Sī, Syā) 2. Ayyakāva (Sī)

“ဧဟိ သာမိ, သီသေ တေ ဩလိခိဿာမီ”တိ ဩလိခန္တီ[၁] “ဥပက္ကိလိဋ္ဌံ တေ သီသ”န္တိ အာမလကပိဏ္ဍံ ဒတွာ “ဂစ္ဆ အသုကဋ္ဌာနေ သီသံ ဓောဝိတွာ အာဂစ္ဆာဟီ”တိ ပေသေသိ။ သော တာယ ဝုတ္တတိတ္ထမေဝ ဂန္တွာ အာမလကကက္ကေန သီသံ မက္ခေတွာ ဥဒကံ ဩရုယှ ဩနမိတွာ သီသံ ဓောဝိ။ အထ နံ ဣတရော ရုက္ခန္တရတော နိက္ခမိတွာ ခန္ဓဋ္ဌိကေ ပဟရိတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတွာ ဂေဟံ အဂမာသိ။

ဣတရော ဘရိယာယ သိနေဟံ ပရိစ္စဇိတုမသက္ကောန္တော တသ္မိံယေဝ ဂေဟေ မဟာဓမ္မနိ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော တဿာ ဌိတာယပိ နိသိန္နာယပိ ဂန္တွာ သရီရေ ပတတိ။ အထ နံ သာ “သောယေဝ အယံ ဘဝိဿတီ”တိ ဃာတာပေသိ။ သော ပုန တဿာ သိနေဟေန တသ္မိံယေဝ ဂေဟေ ကုက္ကုရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ပဒသာ ဂမနကာလတော ပဋ္ဌာယ တဿာ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော စရတိ။ အရညံ ဂစ္ဆန္တိယာပိ သဒ္ဓိံယေဝ ဂစ္ဆတိ။ တံ ဒိသွာ မနုဿာ “နိက္ခန္တော သုနခလုဒ္ဒကော၊ ကတရဋ္ဌာနံ ဂမိဿတီ”တိ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တိ။ သာ ပုန တံ ဃာတာပေသိ။

သောပိ ပုန တသ္မိံယေဝ ဂေဟေ ဝစ္ဆကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ တထေဝ တဿာ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော စရတိ။ တဒါပိ နံ မနုဿာ ဒိသွာ “နိက္ခန္တော ဂေါပါလကော၊ ကတ္ထ ဂါဝိယော စရိဿန္တီ”တိ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တိ။ သာ တသ္မိမ္ပိ ဌာနေ တံ ဃာတာပေသိ။ သော တဒါပိ တဿာ ဥပရိ သိနေဟံ ဆိန္ဒိတုံ အသက္ကောန္တော စတုတ္ထေ ဝါရေ တဿာယေဝ ကုစ္ဆိယံ ဇာတိဿရော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိ။ သော ပဋိပါဋိယာ စတူသု အတ္တဘာဝေသု တာယ ဃာတိတဘာဝံ ဒိသွာ “ဧဝရူပါယ နာမ ပစ္စတ္ထိကာယ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တောသ္မီ”တိ တတော ပဋ္ဌာယ တဿာ ဟတ္ထေန အတ္တာနံ ဖုသိတုံ န ဒေတိ။ သစေ နံ သာ ဖုသတိ၊ ကန္ဒတိ ရောဒတိ။ အထ နံ အယျကောဝ[၂] ပဋိဇဂ္ဂတိ။ တံ အပရဘာဂေ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တံ အယျကော အာဟ “တာတ ကသ္မာ တွံ မာတု ဟတ္ထေန အတ္တာနံ ဖုသိတုံ န ဒေသိ။ သစေပိ တံ ဖုသတိ၊ မဟာသဒ္ဒေန ရောဒသိ ကန္ဒသီ”တိ အယျကေန ပုဋ္ဌော “န ဧသာ မယှံ မာတာ၊ ပစ္စာမိတ္တာ ဧသာ”တိ တံ ပဝတ္တိံ သဗ္ဗံ အာရောစေသိ။ သော တံ အာလိင်္ဂေတွာ ရောဒိတွာ “ဧဟိ တာတ, ကိံ အမှာကံ ဤဒိသေ ဌာနေ နိဝါသကိစ္စ”န္တိ တံ အာဒါယ နိက္ခမိတွာ ဧကံ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗာဇိတွာ ဥဘောပိ တတ္ထ ဝသန္တာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသု။

၁-သီသံ တေ ဩလောကေဿာမီတိ ဩလောကေန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂-အယျကာဝ (သီ)

Mahāsāvajjoti lokavajjavasenapi vipākavajjavasenapīti dvīhipi kāraṇehi mahā sāvajjo. Kathaṁ? Dosena hi duṭṭho hutvā mātaripi aparajjhati, pitaripi bhātibhagini-ādīsupi pabbajitesupi. So gatagataṭṭhānesu “ayaṁ puggalo mātāpitūsupi aparajjhati, bhātibhagini-ādīsupi, pabbajitesupī”ti mahatiṁ garahaṁ labhati. Evaṁ tāva lokavajjavasena mahāsāvajjo. Dosavasena pana katena ānantariyakammena kappaṁ niraye paccati. Evaṁ vipākavajjavasena mahāsāvajjo. **Khippavirāgī**ti khippaṁ virajjati. Dosena hi duṭṭho mātāpitūsupi cetiyepi bodhimhipi pabbajitesupi aparajjhitvā “mayhaṁ khamathā”ti. Accayaṁ deseti. Tassa saha khamāpanena[1] taṁ kammaṁ pākatikameva hoti.

Mohopi dvīheva kāraṇehi **mahāsāvajjo.** Mohena hi mūḷho hutvā mātāpitūsupi cetiyepi bodhimhipi pabbajitesupi aparajjhitvā gatagataṭṭhāne garahaṁ labhati. Evaṁ tāva lokavajjavasena mahāsāvajjo. Mohavasena pana katena ānantariyakammena kappaṁ niraye paccati. Evaṁ vipākavajjavasenapi mahāsāvajjo. **Dandhavirāgī**ti saṇikaṁ virajjati. Mohena mūḷhena hi katakammaṁ saṇikaṁ muccati. Yathā hi accha cammaṁ satakkhattumpi dhoviyamānaṁ na paṇḍaraṁ hoti, evameva mohena mūḷhena katakammaṁ sīghaṁ na muccati, saṇikameva muccatīti. Sesamettha uttānamevāti.

9. Akusalamūlasuttavaṇṇanā

70. Navame **akusalamūlānī**ti akusalānaṁ mūlāni, akusalāni ca tāni mūlāni cāti vā akusalamūlāni. **Yadapi bhikkhave lobho**ti yopi bhikkhave lobho. **Tadapi akusalamūlan**ti sopi akusalamūlaṁ. Akusalamūlaṁ vā sandhāya idha tampīti attho vaṭṭatiyeva. Etenupāyena sabbattha nayo netabbo. **Abhisaṅkharotī**ti āyūhati sampiṇḍeti rāsiṁ karoti. **Asatā dukkhaṁ uppādayatī**ti abhūtena avijjamānena yaṁkiñci tassa abhūtaṁ dosaṁ vatvā dukkhaṁ uppādeti. **Vadhena vā**ti-ādi yenākārena dukkhaṁ uppādeti, taṁ dassetuṁ vuttaṁ. Tattha **jāniyā**ti dhanajāniyā. **Pabbājanāyā**ti gāmato vā raṭṭhato vā

---

1. Khamanena (Ka)

မဟာသာဝဇ္ဇောတိ လောကဝဇ္ဇဝသေနပိ ဝိပါကဝဇ္ဇဝသေနပီတိ ဒွီဟိပိ ကာရဏေဟိ မဟာသာဝဇ္ဇော။ ကထံ? ဒေါသေန ဟိ ဒုဋ္ဌော ဟုတွာ မာတရိပိ အပရဇ္ဈတိ၊ ပိတရိပိ ဘာတိဘဂိနိအာဒီသုပိ ပဗ္ဗဇိတေသုပိ။ သော ဂတဂတဋ္ဌာနေသု “အယံ ပုဂ္ဂလော မာတာပိတူသုပိ အပရဇ္ဈတိ၊ ဘာတိဘဂိနိအာဒီသုပိ၊ ပဗ္ဗဇိတေသုပီ”တိ မဟတိံ ဂရဟံ လဘတိ။ ဧဝံ တာဝ လောကဝဇ္ဇဝသေန မဟာသာဝဇ္ဇော။ ဒေါသဝသေန ပန ကတေန အာနန္တရိယကမ္မေန ကပ္ပံ နိရယေ ပစ္စတိ။ ဧဝံ ဝိပါကဝဇ္ဇဝသေန မဟာသာဝဇ္ဇော။ **ခိပ္ပဝိရာဂီ**တိ ခိပ္ပံ ဝိရဇ္ဇတိ။ ဒေါသေန ဟိ ဒုဋ္ဌော မာတာပိတူသုပိ စေတိယေပိ ဗောဓိမှိပိ ပဗ္ဗဇိတေသုပိ အပရဇ္ဈိတွာ “မယှံ ခမထာ”တိ။ အစ္စယံ ဒေသေတိ။ တဿ သဟ ခမာပနေန[1] တံ ကမ္မံ ပါကတိကမေဝ ဟောတိ။

မောဟောပိ ဒွီဟေဝ ကာရဏေဟိ **မဟာသာဝဇ္ဇော။** မောဟေန ဟိ မူဠှော ဟုတွာ မာတာပိတူသုပိ စေတိယေပိ ဗောဓိမှိပိ ပဗ္ဗဇိတေသုပိ အပရဇ္ဈိတွာ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဂရဟံ လဘတိ။ ဧဝံ တာဝ လောကဝဇ္ဇဝသေန မဟာသာဝဇ္ဇော။ မောဟဝသေန ပန ကတေန အာနန္တရိယကမ္မေန ကပ္ပံ နိရယေ ပစ္စတိ။ ဧဝံ ဝိပါကဝဇ္ဇဝသေနပိ မဟာသာဝဇ္ဇော။ **ဒန္ဓဝိရာဂီ**တိ သဏိကံ ဝိရဇ္ဇတိ။ မောဟေန မူဠှေန ဟိ ကတကမ္မံ သဏိကံ မုစ္စတိ။ ယထာ ဟိ အစ္ဆစမ္မံ သတက္ခတ္တုမ္ပိ ဓောဝိယမာနံ န ပဏ္ဍရံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ မောဟေန မူဠှေန ကတကမ္မံ သီဃံ န မုစ္စတိ၊ သဏိကမေဝ မုစ္စတီတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၉-အကုသလမူလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ နဝမေ **အကုသလမူလာနီ**တိ အကုသလာနံ မူလာနိ, အကုသလာနိ စ တာနိ မူလာနိ စာတိ ဝါ အကုသလမူလာနိ။ **ယဒပိ ဘိက္ခဝေ လောဘော**တိ ယောပိ ဘိက္ခဝေ လောဘော။ **တဒပိ အကုသလမူလန္တိ** သောပိ အကုသလမူလံ။ အကုသလမူလံ ဝါ သန္ဓာယ ဣဓ တမ္ပီတိ အတ္ထော ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဧတေနုပါယေန သဗ္ဗတ္ထ နယော နေတဗ္ဗော။ **အဘိသင်္ခရောတီ**တိ အာယူဟတိ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ရာသိံ ကရောတိ။ **အသတာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒယတီ**တိ အဘူတေန အဝိဇ္ဇမာနေန ယံကိဉ္စိ တဿ အဘူတံ ဒေါသံ ဝတွာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ။ **ဝဓေန ဝါ**တိအာဒိ ယေနာကာရေန ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဇာနိယာ**တိ ဓနဇာနိယာ။ **ပဗ္ဗာဇနာယာ**တိ ဂါမတော ဝါ ရဋ္ဌတော ဝါ

၁-ခမနေန (က)

pabbājanīyakammena. **Balavamhīti** ahamasmi balavā. **Balattho itipīti** balena me attho itipi, bale vā ṭhitomhītipi vadati.

Akālavādīti kālasmiṁ na vadati, akālasmiṁ vadati nāma. **Abhūtavādīti** bhūtaṁ na vadati, abhūtaṁ vadati nāma. **Anatthavādīti** atthaṁ na vadati, anatthaṁ vadati nāma. **Adhammavādīti** dhammaṁ na vadati, adhammaṁ vadati nāma. **Avinayavādīti** vinayaṁ na vadati, avinayaṁ vadati nāma.

Tathā hāyanti tathā hi ayaṁ. **Na ātappaṁ karoti tassa nibbeṭhanāyāti** tassa abhūtassa nibbeṭhanatthāya vīriyaṁ na karoti. **Itipetaṁ atacchanti** imināpi kāraṇena etaṁ atacchaṁ. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ.

Duggati pāṭikaṅkhāti nirayādikā duggati icchitabbā, sā assa avassabhāvinī, tatthānena nibbattitabbanti attho. **Uddhastoti** upari dhaṁsito. **Pariyonaddhoti** samantā onaddho. **Anayaṁ āpajjatīti** avuḍḍhiṁ āpajjati. **Byasanaṁ āpajjatīti** vināsaṁ āpajjati. Gimhakālasmiñhi māluvāsipāṭikāya phalitāya bījāni uppatitvā vaṭarukkhādīnaṁ mūle patanti. Tattha yassa rukkhassa mūle tīsu disāsu tīṇi bījāni patitāni honti, tasmiṁ rukkhe pāvussakena meghena abhivaṭṭhe tīhi bījehi tayo aṅkurā uṭṭhahitvā taṁ rukkhaṁ allīyanti. Tato paṭṭhāya rukkhadevatāyo sakabhāvena saṇṭhātuṁ na sakkonti. Tepi aṅkurā vaḍḍhamānā latābhāvaṁ āpajjitvā taṁ rukkhaṁ abhiruhitvā sabbaviṭapasākhāpasākhā saṁsibbitvā taṁ rukkhaṁ upari pariyonandhanti. So māluvālatāhi saṁsibbito ghanehi mahantehi māluvāpattehi sañchanno deve vā vassante vāte vā vāyante tattha tattha palujjitvā[1] khāṇumattameva avasissati. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Evameva khoti ettha pana idaṁ opammasaṁsandanaṁ—sālādīsu aññatararukkho viya hi ayaṁ satto daṭṭhabbo, tisso māluvālatā viya tīṇi akusalamūlāni, yāva rukkhasākhā asampattā, tāva tāsaṁ latānaṁ ujukaṁ rukkhārohanaṁ viya lobhādīnaṁ dvāraṁ asampattakālo,

1. Palujjitvā patati (Sī), palujjitvā patitvā (Syā)

ပဗ္ဗာဇနီယကမ္မေန။ **ဗလဝမှီ**တိ အဟမသ္မိ ဗလဝါ။ **ဗလတ္ထော ဣတိပီ**တိ ဗလေန မေ အတ္ထော ဣတိပိ၊ ဗလေ ဝါ ဌိတောမှီတိပိ ဝဒတိ။

အကာလဝါဒီတိ ကာလသ္မိံ န ဝဒတိ၊ အကာလသ္မိံ ဝဒတိ နာမ။ **အဘူတဝါဒီ**တိ ဘူတံ န ဝဒတိ၊ အဘူတံ ဝဒတိ နာမ။ **အနတ္ထဝါဒီ**တိ အတ္ထံ န ဝဒတိ၊ အနတ္ထံ ဝဒတိ နာမ။ **အဓမ္မဝါဒီ**တိ ဓမ္မံ န ဝဒတိ၊ အဓမ္မံ ဝဒတိ နာမ။ **အဝိနယဝါဒီ**တိ ဝိနယံ န ဝဒတိ၊ အဝိနယံ ဝဒတိ နာမ။

တထာ ဟာယန္တိ တထာ ဟိ အယံ။ **န အာတပ္ပံ ကရောတိ တဿ နိဗ္ဗေဌနာယာ**တိ တဿ အဘူတဿ နိဗ္ဗေဌနတ္ထာယ ဝီရိယံ န ကရောတိ။ **ဣတိပေတံ အတစ္ဆန္တိ** ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဧတံ အတစ္ဆံ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါတိ နိရယာဒိကာ ဒုဂ္ဂတိ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ၊ သာ အဿ အဝဿဘာဝိနီ၊ တတ္ထာနေန နိဗ္ဗတ္တိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ **ဥဒ္ဓသ္တော**တိ ဥပရိ ဓံသိတော။ **ပရိယောနဒ္ဓေါ**တိ သမန္တာ ဩနဒ္ဓေါ။ **အနယံ အာပဇ္ဇတီ**တိ အဝုဍ္ဎိံ အာပဇ္ဇတိ။ **ဗျသနံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ဝိနာသံ အာပဇ္ဇတိ။ ဂိမှကာလသ္မိဉှိ မာလုဝါသိပါဋိကာယ ဖလိတာယ ဗီဇာနိ ဥပ္ပတိတွာ ဝဋရုက္ခာဒီနံ မူလေ ပတန္တိ။ တတ္ထ ယဿ ရုက္ခဿ မူလေ တီသု ဒိသာသု တီဏိ ဗီဇာနိ ပတိတာနိ ဟောန္တိ၊ တသ္မိံ ရုက္ခေ ပါဝုဿကေန မေဃေန အဘိဝဋ္ဋေ တီဟိ ဗီဇေဟိ တယော အင်္ကုရာ ဥဋ္ဌဟိတွာ တံ ရုက္ခံ အလ္လီယန္တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ရုက္ခဒေဝတာယော သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ တေပိ အင်္ကုရာ ဝဍ္ဎမာနာ လတာဘာဝံ အာပဇ္ဇိတွာ တံ ရုက္ခံ အဘိရုဟိတွာ သဗ္ဗဝိဋပသာခါပသာခါ သံသိဗ္ဗိတွာ တံ ရုက္ခံ ဥပရိ ပရိယောနန္ဓန္တိ။ သော မာလုဝါလတာဟိ သံသိဗ္ဗိတော ဃနေဟိ မဟန္တေဟိ မာလုဝါပတ္တေဟိ သဉ္ဆန္နော ဒေဝေ ဝါ ဝဿန္တေ ဝါတေ ဝါ ဝါယန္တေ တတ္ထ တတ္ထ ပလုဇ္ဇိတွာ[1] ခါဏုမတ္တမေဝ အဝသိဿတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ပန ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—သာလာဒီသု အညတရရုက္ခော ဝိယ ဟိ အယံ သတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တိဿော မာလုဝါလတာ ဝိယ တီဏိ အကုသလမူလာနိ၊ ယာဝ ရုက္ခသာခါ အသမ္ပတ္တာ၊ တာဝ တာသံ လတာနံ ဥဇုကံ ရုက္ခာရောဟနံ ဝိယ လောဘာဒီနံ ဒွါရံ အသမ္ပတ္တကာလော၊

၁-ပလုဇ္ဇိတွာ ပတတိ (သီ)၊ ပလုဇ္ဇိတွာ ပတိတွာ (သျာ)

sākhānusārena gamanakālo viya dvāravasena gamanakālo, pariyonaddhakālo viya lobhādīhi pariyuṭṭhitakālo, khuddakasākhānaṁ palujjanakālo viya dvārappattānaṁ kilesānaṁ vasena khuddānukhuddakā āpattiyo āpannakālo, mahāsākhānaṁ palujjanakālo viya garukāpattiṁ āpannakālo, latānusārena otiṇṇena udakena mūlesu tintesu rukkhassa bhūmiyaṁ patanakālo viya kamena cattāri pārājikāni āpajjitvā catūsu apāyesu nibbattanakālo daṭṭhabbo.

Sukkapakkho vuttavipallāsena veditabbo. **Evameva kho**ti ettha pana idaṁ opammasaṁsandanaṁ—sālādīsu aññatararukkho viya ayaṁ satto daṭṭhabbo, tisso māluvālatā viya tīṇi akusalamūlāni, tāsaṁ appavattiṁ kātuṁ āgatapuriso viya yogāvacaro, kuddālo viya paññā, kuddālapiṭakaṁ viya saddhāpiṭakaṁ, palikhananakhaṇitti viya vipassanāpaññā, khaṇittiyā mūlacchedanaṁ viya vipassanāñāṇena avijjāmūlassa chindanakālo, khaṇḍākhaṇḍikaṁ chindanakālo viya khandhavasena diṭṭhakālo, phālanakālo viya maggañāṇena kilesānaṁ samugghātitakālo, masikaraṇakālo viya dharamānakapañcakkhandhakālo, mahāvāte opuṇitvā appavattanakālo viya upādinnakakkhandhānaṁ appaṭisandhikanirodhena nirujjhitvā punabbhave paṭisandhi-aggahaṇakālo daṭṭhabboti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

10. Uposathasuttavaṇṇanā

71. Dasame **tadahuposathe**ti tasmiṁ ahu uposathe taṁdivasaṁ uposathe, pannarasika-uposathadivaseti vuttaṁ hoti. **Upasaṅkamī**ti uposathaṅgāni adhiṭṭhāya gandhamālādihatthā upasaṅkami. **Handā**ti vavassaggatthe[1] nipāto. **Divā divassā**ti divasassa divā nāma majjhanho, imasmiṁ ṭhite majjhanhike kāleti attho. **Kuto nu tvaṁ āgacchasī**ti kiṁ karontī vicarasīti pucchati. **Gopālakuposatho**ti gopālakehi saddhiṁ upamita-uposatho. **Nigaṇṭhuposatho**ti nigaṇṭhānaṁ upavasana-uposatho. **Ariyuposatho**ti ariyānaṁ upavasana-uposatho. **Seyyathāpi Visākhe**ti yathā nāma Visākhe.

1. Vossaggatthe (Ka)

သာခါနုသာရေန ဂမနကာလော ဝိယ ဒွါရဝသေန ဂမနကာလော၊ ပရိယောနဒ္ဓကာလော ဝိယ လောဘာဒီဟိ ပရိယုဋ္ဌိတကာလော၊ ခုဒ္ဒကသာခါနံ ပလုဇ္ဇနကာလော ဝိယ ဒွါရပ္ပတ္တာနံ ကိလေသာနံ ဝသေန ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာ အာပတ္တိယော အာပန္နကာလော၊ မဟာသာခါနံ ပလုဇ္ဇနကာလော ဝိယ ဂရုကာပတ္တိံ အာပန္နကာလော၊ လတာနုသာရေန ဩတိဏ္ဏေန ဥဒကေန မူလေသု တိန္တေသု ရုက္ခဿ ဘူမိယံ ပတနကာလော ဝိယ ကမေန စတ္တာရိ ပါရာဇိကာနိ အာပဇ္ဇိတွာ စတူသု အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တနကာလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပလ္လာသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ပန ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—သာလာဒီသု အညတရရုက္ခော ဝိယ အယံ သတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ တိဿော မာလုဝါလတာ ဝိယ တီဏိ အကုသလမူလာနိ၊ တာသံ အပ္ပဝတ္တိံ ကာတုံ အာဂတပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ကုဒ္ဒါလော ဝိယ ပညာ၊ ကုဒ္ဒါလပိဋကံ ဝိယ သဒ္ဓါပိဋကံ၊ ပလိခနနခဏိတ္တိ ဝိယ ဝိပဿနာပညာ၊ ခဏိတ္တိယာ မူလစ္ဆေဒနံ ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏေန အဝိဇ္ဇာမူလဿ ဆိန္ဒနကာလော၊ ခဏ္ဍာခဏ္ဍိကံ ဆိန္ဒနကာလော ဝိယ ခန္ဓဝသေန ဒိဋ္ဌကာလော၊ ဖာလနကာလော ဝိယ မဂ္ဂဉာဏေန ကိလေသာနံ သမုဂ္ဃါတိတကာလော၊ မသိကရဏကာလော ဝိယ ဓရမာနကပဉ္စက္ခန္ဓကာလော၊ မဟာဝါတေ ဩပုဏိတွာ အပ္ပဝတ္တနကာလော ဝိယ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓာနံ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓေန နိရုဇ္ဈိတွာ ပုနဗ္ဘဝေ ပဋိသန္ဓိအဂ္ဂဟဏကာလော ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ ဒသမေ **တဒဟုပေါသထေ**တိ တသ္မိံ အဟု ဥပေါသထေ တံဒိဝသံ ဥပေါသထေ၊ ပန္နရသိကဥပေါသထဒိဝသေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဂန္ဓမာလာဒိဟတ္ထာ ဥပသင်္ကမိ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ[1] နိပါတော။ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿ ဒိဝါ နာမ မဇ္ဈန္ဟော၊ ဣမသ္မိံ ဌိတေ မဇ္ဈန္ဟိကေ ကာလေတိ အတ္ထော။ **ကုတော နု တွံ အာဂစ္ဆသီ**တိ ကိံ ကရောန္တီ ဝိစရသီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ဂေါပါလကုပေါသထော**တိ ဂေါပါလကေဟိ သဒ္ဓိံ ဥပမိတဥပေါသထော။ **နိဂဏ္ဌုပေါသထော**တိ နိဂဏ္ဌာနံ ဥပဝသနဥပေါသထော။ **အရိယုပေါသထော**တိ အရိယာနံ ဥပဝသနဥပေါသထော။ **သေယျထာပိ ဝိသာခေ**တိ ယထာ နာမ ဝိသာခေ။

၁-ဝေါဿဂ္ဂတ္ထေ (က)

sāyanhasamaye sāmikānaṁ gāvo niyyātetvāti gopālakā hi devasikavetanena vā pañcāha dasāha-addhamāsamāsachamāsasaṁvaccharaparicchedena vā gāvo gahetvā rakkhanti. Idha pana devasikavetanena rakkhantaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Niyyātetvā**ti paṭicchāpetvā "etā vo gāvo"ti datvā[1]. **Iti paṭisañcikkhatī**ti attano gehaṁ gantvā bhuñjitvā mañce nipanno evaṁ paccavekkhati. **Abhijjhāsahagatenā**ti taṇhāsampayuttena. **Evaṁ kho Visākhe gopālakuposatho hotī**ti ariyuposathova ayaṁ, aparisuddhavitakkatāya pana gopālaka-uposathaṭṭhāne ṭhito. **Na mahapphalo**ti vipākaphalena na mahapphalo. **Na mahānisaṁso**ti vipākānisaṁsena na mahānisaṁso. **Na mahājutiko**ti vipākobhāsena na mahā-obhāso. **Na mahāvipphāro**ti vipākavipphārassa amahantatāya na mahāvipphāro.

Samaṇajātikāti[2] samaṇāyeva. **Paraṁ yojanasatan**ti yojanasataṁ atikkamitvā tato araṁ. **Tesu daṇḍaṁ nikkhipāhī**ti tesu yojanasatato parabhāgesu ṭhitesu sattesu daṇḍaṁ nikkhipa, nikkhittadaṇḍo hoti. **Nāhaṁ kvacani[3] kassaci kiñcanatasmin**ti ahaṁ katthaci kassaci parassa kiñcanatasmiṁ na homi. Kiñcanaṁ vuccati palibodho, palibodho na homīti vuttaṁ hoti. **Na ca mama kvacani katthaci kiñcanatatthī**ti mamāpi kvacani anto vā bahiddhā vā katthaci ekaparikkhārepi kiñcanatā natthi, palibodho natthi, chinnapalibodhohamasmīti vuttaṁ hoti. **Bhoge**ti mañcapīṭhayāgubhattādayo. **Adinnaṁyeva paribhuñjatī**ti punadivase mañce nipajjantopi pīṭhe nisīdantopi yāguṁ pivantopi bhattaṁ bhuñjantopi te bhoge adinneyeva paribhuñjati. **Na mahapphalo**ti nipphalo. Byañjanameva hi ettha sāvasesaṁ, attho pana niravaseso. Evaṁ upavutthassa hi uposathassa appamattakampi vipākaphalaṁ iṭṭhaṁ kantaṁ manāpaṁ nāma natthi. Tasmā nipphalotveva veditabbo. Sesapadesupi eseva nayo.

Upakkiliṭṭhassa cittassāti idaṁ kasmā āha? Saṁkiliṭṭhena hi cittena upavuttho uposatho na mahapphalo hotīti dassitattā visuddhena cittena upavutthassa mahapphalatā anuññātā hoti. Tasmā yena kammaṭṭhānena cittaṁ visujjhati, taṁ cittavisodhanakammaṭṭhānaṁ dassetuṁ

1. Vatvā (Ka) 2. Samaṇajātīti (Sī, Syā) 3. Kvacini (Sī, Syā)

သာယန္ဟသမယေ သာမိကာနံ ဂါဝေါ နိယျာတေတွာတိ ဂေါပါလကာ ဟိ ဒေဝသိကဝေတနေန ဝါ ပဉ္စာဟဒသာဟအဒ္ဓမာသမာသဆမာသသံဝစ္ဆရပရိစ္ဆေဒေန ဝါ ဂါဝေါ ဂဟေတွာ ရက္ခန္တိ။ ဣဓ ပန ဒေဝသိကဝေတနေန ရက္ခန္တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **နိယျာတေတွာ**တိ ပဋိစ္ဆာပေတွာ "ဧတာ ဝေါ ဂါဝေါ"တိ ဒတွာ[၁]။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ အတ္တနော ဂေဟံ ဂန္တွာ ဘုဉ္ဇိတွာ မဉ္စေ နိပန္နော ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **အဘိဇ္ဈာသဟဂတေနာ**တိ တဏှာသမ္ပယုတ္တေန။ **ဧဝံ ခေါ ဝိသာခေ ဂေါပါလကုပေါသထော ဟောတီ**တိ အရိယုပေါသထောဝ အယံ၊ အပရိသုဒ္ဓဝိတက္ကတာယ ပန ဂေါပါလကဥပေါသထဋ္ဌာနေ ဌိတော။ **န မဟပ္ဖလော**တိ ဝိပါကဖလေန န မဟပ္ဖလော။ **န မဟာနိသံသော**တိ ဝိပါကာနိသံသေန န မဟာနိသံသော။ **န မဟာဇုတိကော**တိ ဝိပါကောဘာသေန န မဟာဩဘာသော။ **န မဟာဝိပ္ဖာရော**တိ ဝိပါကဝိပ္ဖာရဿ အမဟန္တတာယ န မဟာဝိပ္ဖာရော။

သမဏဇာတိကာတိ[၂] သမဏာယေဝ။ **ပရံ ယောဇနသတန္တိ** ယောဇနသတံ အတိက္ကမိတွာ တတော ပရံ။ **တေသု ဒဏ္ဍံ နိက္ခိပါဟီ**တိ တေသု ယောဇနသတတော ပရဘာဂေသု ဌိတေသု သတ္တေသု ဒဏ္ဍံ နိက္ခိပ၊ နိက္ခိတ္တဒဏ္ဍော ဟောဟိ။ **နာဟံ ကွစနိ[၃] ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိန္တိ** အဟံ ကတ္ထစိ ကဿစိ ပရဿ ကိဉ္စနတသ္မိံ န ဟောမိ။ ကိဉ္စနံ ဝုစ္စတိ ပလိဗောဓော၊ ပလိဗောဓော န ဟောမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **န စ မမ ကွစနိ ကတ္ထစိ ကိဉ္စနတတ္ထီ**တိ မမာပိ ကွစနိ အန္တော ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကတ္ထစိ ဧကပရိက္ခာရေပိ ကိဉ္စနတာ နတ္ထိ၊ ပလိဗောဓော နတ္ထိ၊ ဆိန္နပလိဗောဓောဟမသ္မီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဘောဂေ**တိ မဉ္စပီဌယာဂုဘတ္တာဒယော။ **အဒိန္နံယေဝ ပရိဘုဉ္ဇတီ**တိ ပုနဒိဝသေ မဉ္စေ နိပဇ္ဇန္တောပိ ပီဌေ နိသီဒန္တောပိ ယာဂုံ ပိဝန္တောပိ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇန္တောပိ တေ ဘောဂေ အဒိန္နေယေဝ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **န မဟပ္ဖလော**တိ နိပ္ဖလော။ ဗျဉ္ဇနမေဝ ဟိ ဧတ္ထ သာဝသေသံ၊ အတ္ထော ပန နိရဝသေသော။ ဧဝံ ဥပဝုတ္ထဿ ဟိ ဥပေါသထဿ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဝိပါကဖလံ ဣဋ္ဌံ ကန္တံ မနာပံ နာမ နတ္ထိ။ တသ္မာ နိပ္ဖလောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဥပက္ကိလိဋ္ဌဿ စိတ္တဿာတိ ဣဒံ ကသ္မာ အာဟ? သံကိလိဋ္ဌေန ဟိ စိတ္တေန ဥပဝုတ္ထော ဥပေါသထော န မဟပ္ဖလော ဟောတီတိ ဒဿိတတ္တာ ဝိသုဒ္ဓေန စိတ္တေန ဥပဝုတ္ထဿ မဟပ္ဖလတာ အနုညာတာ ဟောတိ။ တသ္မာ ယေန ကမ္မဋ္ဌာနေန စိတ္တံ ဝိသုဇ္ဈတိ၊ တံ စိတ္တဝိသောဓနကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေတုံ

၁-ဝတွာ (က) ၂-သမဏဇာတီတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ကွစိနိ (သီ၊ သျာ)

idamāha. Tattha **upakkamenā**ti paccattapurisakārena, upāyena vā. **Tathāgataṁ anussaratī**ti aṭṭhahi kāraṇehi Tathāgataguṇe anussarati. Ettha hi **itipi so Bhagavā**ti so Bhagavā itipi sīlena, itipi samādhināti sabbe lokiyalokuttarā Buddhaguṇā saṅgahitā. **Arahan**ti-ādīhi pāṭiyekkaguṇāva niddiṭṭhā. **Tathāgataṁ anussarato cittaṁ pasīdatī**ti lokiyalokuttare Tathāgataguṇe anussarantassa cittuppādo pasanno hoti.

Cittassa upakkilesāti pañca nīvaraṇā. **Kakkan**ti āmalakakakkaṁ. **Tajjaṁ vāyāman**ti tajjātikaṁ tadanucchavikaṁ kakkena makkhanaghaṁsanadhovanavāyāmaṁ. **Pariyodapanā hotī**ti suddhabhāvakaraṇaṁ hoti. Kiliṭṭhasmiṁ hi sīse pasādhanaṁ pasādhetvā nakkhattaṁ kīḷamāno na sobhati, parisuddhe pana tasmiṁ pasādhanaṁ pasādhetvā nakkhattaṁ kīḷamāno sobhati, evameva kiliṭṭhacittena[1] uposathaṅgāni adhiṭṭhāya uposatho upavuttho na mahapphalo hoti, parisuddhena pana cittena uposathaṅgāni adhiṭṭhāya upavuttho uposatho mahapphalo hotīti adhippāyena evamāha. **Brahmuposathaṁ upavasatī**ti brāhmā vuccati Sammāsambuddho, tassa guṇānussaraṇavasena ayaṁ uposatho brahmuposatho nāma, taṁ upavasati. **Brahmunā saddhiṁ saṁvasatī**ti Sammāsambuddhena saddhiṁ saṁvasati. **Brahmañcassa ārabbhā**ti Sammāsambuddhaṁ ārabbha.

Dhammaṁ anussaratīti sahatantikaṁ lokuttaradhammaṁ anussarati. **Sottin**ti Kuruvindakasottiṁ. Kuruvindakapāsāṇacuṇṇena hi saddhiṁ lākhaṁ yojetvā maṇike katvā vijjhitvā suttena āvuṇitvā taṁ maṇi kalāpapantiṁ ubhato gahetvā piṭṭhiṁ ghaṁsenti, taṁ sandhāya vuttaṁ “sottiñca paṭiccā”ti. **Cuṇṇan**ti nhānīyacuṇṇaṁ. **Tajjaṁ vāyāman**ti ubbaṭṭanaghaṁsanadhovanādikaṁ tadanurūpavāyāmaṁ. **Dhammuposathan**ti sahatantikaṁ navalokuttaradhammaṁ ārabbha upavutthattā ayaṁ uposatho “dhammuposatho”ti vutto. Idhāpi **pariyodapanā**ti pade ṭhatvā purimanayeneva yojanā kātabbā.

Saṁghaṁ anussaratīti aṭṭhannaṁ ariyapuggalānaṁ guṇe anussarati. **Usmañca paṭiccā**ti dve tayo vāre gāhāpitaṁ usumaṁ paṭicca. Usañcātipi[2] pāṭho,

1. Kiliṭṭhe citte (Ka) 2. Ūsañcātipi (Sī)

ဣဒမာဟ။ တတ္ထ **ဥပက္ကမေနာ**တိ ပစ္စတ္တပုရိသကာရေန, ဥပါယေန ဝါ။ **တထာဂတံ အနုဿရတီ**တိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ တထာဂတဂုဏေ အနုဿရတိ။ ဧတ္ထ ဟိ **ဣတိပိ သော ဘဂဝါ**တိ သော ဘဂဝါ ဣတိပိ သီလေန, ဣတိပိ သမာဓိနာတိ သဗ္ဗေ လောကိယလောကုတ္တရာ ဗုဒ္ဓဂုဏာ သင်္ဂဟိတာ။ **အရဟ**န္တိအာဒီဟိ ပါဋိယေက္ကဂုဏာဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ **တထာဂတံ အနုဿရတော စိတ္တံ ပသီဒတီ**တိ လောကိယလောကုတ္တရေ တထာဂတဂုဏေ အနုဿရန္တဿ စိတ္တုပ္ပါဒေါ ပသန္နော ဟောတိ။

စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာတိ ပဉ္စ နီဝရဏာ။ **ကက္က**န္တိ အာမလကကက္ကံ။ **တဇ္ဇံ ဝါယာမ**န္တိ တဇ္ဇာတိကံ တဒနုစ္ဆဝိကံ ကက္ကေန မက္ခနဃံသနဓောဝနဝါယာမံ။ **ပရိယောဒပနာ ဟောတီ**တိ သုဒ္ဓဘာဝကရဏံ ဟောတိ။ ကိလိဋ္ဌသ္မိံ ဟိ သီသေ ပသာဓနံ ပသာဓေတွာ နက္ခတ္တံ ကီဠမာနော န သောဘတိ၊ ပရိသုဒ္ဓေ ပန တသ္မိံ ပသာဓနံ ပသာဓေတွာ နက္ခတ္တံ ကီဠမာနော သောဘတိ၊ ဧဝမေဝ ကိလိဋ္ဌစိတ္တေန[1] ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဥပေါသထော ဥပဝုတ္ထော န မဟပ္ဖလော ဟောတိ၊ ပရိသုဒ္ဓေန ပန စိတ္တေန ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ဥပဝုတ္ထော ဥပေါသထော မဟပ္ဖလော ဟောတီတိ အဓိပ္ပါယေန ဧဝမာဟ။ **ဗြဟ္မုပေါသထံ ဥပဝသတီ**တိ ဗြဟ္မာ ဝုစ္စတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တဿ ဂုဏာနုဿရဏဝသေန အယံ ဥပေါသထော ဗြဟ္မုပေါသထော နာမ၊ တံ ဥပဝသတိ။ **ဗြဟ္မုနာ သဒ္ဓိံ သံဝသတီ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန သဒ္ဓိံ သံဝသတိ။ **ဗြဟ္မဉ္စဿ အာရဗ္ဘာ**တိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ အာရဗ္ဘ။

ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ သဟတန္တိကံ လောကုတ္တရဓမ္မံ အနုဿရတိ။ **သောတ္တိ**န္တိ ကုရုဝိန္ဒကသောတ္တိံ။ ကုရုဝိန္ဒကပါသာဏစုဏ္ဏေန ဟိ သဒ္ဓိံ လာခံ ယောဇေတွာ မဏိကေ ကတွာ ဝိဇ္ဈိတွာ သုတ္တေန အာဝုဏိတွာ တံ မဏိကလာပပန္တိံ ဥဘတော ဂဟေတွာ ပိဋ္ဌိံ ဃံသေန္တိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “သောတ္တိဉ္စ ပဋိစ္စာ”တိ။ **စုဏ္ဏ**န္တိ နှာနီယစုဏ္ဏံ။ **တဇ္ဇံ ဝါယာမ**န္တိ ဥဗ္ဗဋ္ဋနဃံသနဓောဝနာဒိကံ တဒနုရူပဝါယာမံ။ **ဓမ္မုပေါသထ**န္တိ သဟတန္တိကံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဥပဝုတ္ထတ္တာ အယံ ဥပေါသထော “ဓမ္မုပေါသထော”တိ ဝုတ္တော။ ဣဓာပိ **ပရိယောဒပနာ**တိ ပဒေ ဌတွာ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

သံဃံ အနုဿရတီတိ အဋ္ဌန္နံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ ဂုဏေ အနုဿရတိ။ **ဥသ္မဉ္စ ပဋိစ္စာ**တိ ဒွေ တယော ဝါရေ ဂါဟာပိတံ ဥသုမံ ပဋိစ္စ။ ဥသဉ္စာတိပိ[2] ပါဌော၊

၁-ကိလိဋ္ဌေ စိတ္တေ (က) ၂-ဦသဉ္စာတိပိ (သီ)

ayamevattho. **Khāran**ti chārikaṁ. **Gomayan**ti gomuttaṁ vā ajalaṇḍikā vā. **Pariyodapanā**ti idhāpi purimanayeneva yojanā kātabbā. **Saṁghuposathan**ti aṭṭhannaṁ ariyapuggalānaṁ guṇe ārabbha upavutthattā ayaṁ uposatho "saṁghuposatho"ti vutto.

Sīlānīti gahaṭṭho gahaṭṭhasīlāni, pabbajito pabbajitasīlāni. **Akhaṇḍānī**ti-ādīnaṁ attho Visuddhimagge[1] vitthāritova. **Vālaṇḍupakan**ti[2] assavālehi vā makacivālādīhi vā kataṁ aṇḍupakaṁ[3]. **Tajjaṁ vāyāman**ti telena temetvā[4] malassa tintabhāvaṁ ñatvā chārikaṁ pakkhipitvā vālaṇḍupakena ghaṁsanavāyāmo. Idha **pariyodapanā**ti pade ṭhatvā evaṁ yojanā kātabbā—kiliṭṭhasmiñhi ādāse maṇḍitapasādhitopi attabhāvo olokiyamāno na sobhati, parisuddhe sobhati. Evameva kiliṭṭhena cittena upavutto uposatho na mahapphalo hoti, parisuddhena pana mahapphalo hotīti. **Sīluposathan**ti attano sīlānussaraṇavasena upavuttho uposatho sīluposatho nāma. **Sīlena saddhin**ti attano pañcasīladasasīlena saddhiṁ. **Sīlañcassa ārabbhā**ti pañcasīlaṁ dasasīlañca ārabbha.

Devatā anussaratīti devatā sakkhiṭṭhāne ṭhapetvā attano saddhādiguṇe anussarati. **Ukkan**ti uddhanaṁ. **Loṇan**ti loṇamattikā. **Gerukan**ti gerukacuṇṇaṁ. **Nāḷikasaṇḍāsan**ti dhamananāḷikañceva parivattanasaṇḍāsañca. **Tajjaṁ vāyāman**ti uddhane pakkhipanadhamanaparivattanādikaṁ anurūpaṁ vāyāmaṁ. Idha **pariyodapanā**ti pade ṭhatvā evaṁ yojanā veditabbā—saṁkiliṭṭhasuvaṇṇamayena hi pasādhanabhaṇḍena[5] pasādhitā nakkhattaṁ kīḷamānā na sobhanti, parisuddhasuvaṇṇamayena sobhanti. Evameva saṁkiliṭṭhacittassa uposatho na mahapphalo hoti, parisuddhacittassa mahapphalo. **Deva tuposathan**ti devatā sakkhiṭṭhāne ṭhapetvā attano guṇe anussarantena upavuttha-uposatho devatuposatho nāma. Sesaṁ imesu Buddhānussati-ādīsu kammaṭṭhānesu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge[6] vuttameva.

1. Visuddhi 1. 51 piṭṭhe. 2. Vālaṇḍukanti (Sī, Syā) 3. Laṇḍukaṁ (Sī)
4. Makkhetvā (Syā, Ka) 5. Pasādhitabhaṇḍena (Sī) 6. Visuddhi 1. 192 piṭṭhe.

အယမေဝတ္ထော။ **ခါရန္တိ** ဆာရိကံ။ **ဂေါမယန္တိ** ဂေါမုတ္တံ ဝါ အဇလဏ္ဍိကာ ဝါ။ **ပရိယောဒပနာ**တိ ဣဓာပိ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **သံဃုပေါသထန္တိ** အဋ္ဌန္နံ အရိယပုဂ္ဂလာနံ ဂုဏေ အာရဗ္ဘ ဥပဝုတ္ထတ္တာ အယံ ဥပေါသထော "သံဃုပေါသထော"တိ ဝုတ္တော။

သီလာနီတိ ဂဟဋ္ဌော ဂဟဋ္ဌသီလာနိ၊ ပဗ္ဗဇိတော ပဗ္ဗဇိတသီလာနိ။ **အခဏ္ဍာနီ**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝိတ္ထာရိတောဝ။ **ဝါလဏ္ဍုပကန္တိ**[2] အဿဝါလေဟိ ဝါ မကစိဝါလာဒီဟိ ဝါ ကတံ အဏ္ဍုပကံ[3]။ **တဇ္ဇံ ဝါယာမန္တိ** တေလေန တေမေတွာ[4] မလဿ တိန္တဘာဝံ ဉတွာ ဆာရိကံ ပက္ခိပိတွာ ဝါလဏ္ဍုပကေန ဃံသနဝါယာမော။ ဣဓ **ပရိယောဒပနာ**တိ ပဒေ ဌတွာ ဧဝံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ—ကိလိဋ္ဌသ္မိဉ္ဟိ အာဒါသေ မဏ္ဍိတပသာဓိတောပိ အတ္တဘာဝေါ ဩလောကိယမာနော န သောဘတိ၊ ပရိသုဒ္ဓေ သောဘတိ။ ဧဝမေဝ ကိလိဋ္ဌေန စိတ္တေန ဥပဝုတ္ထော ဥပေါသထော န မဟပ္ဖလော ဟောတိ၊ ပရိသုဒ္ဓေန ပန မဟပ္ဖလော ဟောတီတိ။ **သီလုပေါသထန္တိ** အတ္တနော သီလာနုဿရဏဝသေန ဥပဝုတ္ထော ဥပေါသထော သီလုပေါသထော နာမ။ **သီလေန သဒ္ဓိန္တိ** အတ္တနော ပဉ္စသီလဒသသီလေန သဒ္ဓိံ။ **သီလဉ္စဿ အာရဗ္ဘာ**တိ ပဉ္စသီလံ ဒသသီလဉ္စ အာရဗ္ဘ။

ဒေဝတာ အနုဿရတီတိ ဒေဝတာ သက္ခိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော သဒ္ဓါဒိဂုဏေ အနုဿရတိ။ **ဥက္ကန္တိ** ဥဒ္ဓနံ။ **လောဏန္တိ** လောဏမတ္တိကာ။ **ဂေရုကန္တိ** ဂေရုကစုဏ္ဏံ။ **နာဠိကသဏ္ဍာသန္တိ** ဓမနနာဠိကဉ္စေဝ ပရိဝတ္တနသဏ္ဍာသဉ္စ။ **တဇ္ဇံ ဝါယာမန္တိ** ဥဒ္ဓနေ ပက္ခိပနဓမနပရိဝတ္တနာဒိကံ အနုရူပံ ဝါယာမံ။ ဣဓ **ပရိယောဒပနာ**တိ ပဒေ ဌတွာ ဧဝံ ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ—သံကိလိဋ္ဌသုဝဏ္ဏမယေန ဟိ ပသာဓနဘဏ္ဍေန[5] ပသာဓိတာ နက္ခတ္တံ ကီဠမာနာ န သောဘန္တိ၊ ပရိသုဒ္ဓသုဝဏ္ဏမယေန သောဘန္တိ။ ဧဝမေဝ သံကိလိဋ္ဌစိတ္တဿ ဥပေါသထော န မဟပ္ဖလော ဟောတိ၊ ပရိသုဒ္ဓစိတ္တဿ မဟပ္ဖလော။ **ဒေဝတုပေါသထန္တိ** ဒေဝတာ သက္ခိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ အတ္တနော ဂုဏေ အနုဿရန္တေန ဥပဝုတ္ထဥပေါသထော ဒေဝတုပေါသထော နာမ။ သေသံ ဣမေသု ဗုဒ္ဓါနုဿတိအာဒီသု ကမ္မဋ္ဌာနေသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[6] ဝုတ္တမေဝ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝါလဏ္ဍုကန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-လဏ္ဍုကံ (သီ) ၄-မက္ခေတွာ (သျာ၊ က)
၅-ပသာဓိတဘဏ္ဍေန (သီ) ၆-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။

Pāṇātipātanti pāṇavadhaṁ. **Pahāyā**ti taṁ pāṇātipātacetanāsaṅkhātaṁ dussīlyaṁ pajahitvā. **Paṭiviratā**ti pahīnakālato paṭṭhāya tato dussīlyato oratā viratāva. **Nihitadaṇḍā nihitasatthā**ti parūpaghātatthāya[1] daṇḍaṁ vā satthaṁ vā ādāya avattanato nikkhittadaṇḍā ceva nikkhittasatthā cāti attho. Ettha ca ṭhapetvā daṇḍaṁ sabbampi avasesaṁ upakaraṇaṁ sattānaṁ vihiṁsanabhāvato[2] satthanti veditabbaṁ. Yaṁ pana bhikkhū kattaradaṇḍaṁ vā dantakaṭṭhavāsiṁ vā vipphalakaṁ vā gahetvā vicaranti, na taṁ parūpaghātatthāya. Tasmā nihitadaṇḍā nihitasatthātveva saṅkhaṁ gacchanti. **Lajjī**ti pāpajigucchanalakkhaṇāya lajjāya samannāgatā. **Dayāpannā**ti dayaṁ mettacittataṁ āpannā. **Sabbapāṇa bhūtahitānukampī**ti sabbe pāṇabhūte hitena anukampakā, tāya eva dayāpannatāya sabbesaṁ pāṇabhūtānaṁ hitacittakāti attho. **Ahampajjā**ti ahampi ajja. **Imināpi aṅgenā**ti imināpi guṇaṅgena. **Arahataṁ anukaromī**ti yathā purato gacchantaṁ pacchato gacchanto anugacchati nāma, evaṁ ahampi arahantehi paṭhamaṁ kataṁ imaṁ guṇaṁ pacchā karonto tesaṁ arahantānaṁ anukaromi. **Uposatho ca me upavuttho bhavissatī**ti evaṁ karontena mayā arahatañca anukataṁ bhavissati, uposatho ca upavuttho bhavissati.

Adinnādānanti adinnassa parapariggahitassa ādānaṁ, theyyaṁ corikanti attho. Dinnameva ādiyantīti **dinnādāyī.** Cittenapi dinnameva paṭikaṅkhantīti **dinnapāṭikaṅkhī.** Thenetīti theno, na thenena **athenena.** Athenattāyeva **sucibhūtena.** **Attanā**ti atta bhāvena, athenaṁ sucibhūtaṁ attabhāvaṁ katvā viharantīti vuttaṁ hoti.

Abrahmacariyanti aseṭṭhacariyaṁ. Brahmaṁ seṭṭhaṁ ācāraṁ carantīti **brahmacārī.** **Ārācārī**ti abrahmacariyato dūrācārī. **Methunā**ti rāgapariyuṭṭhānavasena sadisattā methunakāti laddhavohārehi paṭisevitabbato methunoti saṅkhaṁ gatā asaddhammā. **Gāmadhammā**ti gāmavāsīnaṁ dhammā.

Musāvādāti alikavacanā tucchavacanā. Saccaṁ vadantīti **saccavādī.** Saccena saccaṁ saṁdahanti ghaṭentīti **saccasandhā,** na antarantarā musā vadantīti

1. Manussaghātatthāya (Ka)
2. Vināsanabhāvato (Syā, Ka)

ပါဏာတိပါတန္တိ ပါဏဝဓံ။ **ပဟာယာ**တိ တံ ပါဏာတိပါတစေတနာသင်္ခါတံ ဒုဿီလျံ ပဇဟိတွာ။ **ပဋိဝိရတာ**တိ ပဟီနကာလတော ပဋ္ဌာယ တတော ဒုဿီလျတော ဩရတာ ဝိရတာဝ။ **နိဟိတဒဏ္ဍာ နိဟိတသတ္ထာ**တိ ပရူပဃာတတ္ထာယ[၁] ဒဏ္ဍံ ဝါ သတ္ထံ ဝါ အာဒါယ အဝတ္တနတော နိက္ခိတ္တဒဏ္ဍာ စေဝ နိက္ခိတ္တသတ္ထာ စာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဌပေတွာ ဒဏ္ဍံ သဗ္ဗမ္ပိ အဝသေသံ ဥပကရဏံ သတ္တာနံ ဝိဟိံသနဘာဝတော[၂] သတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ယံ ပန ဘိက္ခူ ကတ္တရဒဏ္ဍံ ဝါ ဒန္တကဋ္ဌဝါသိံ ဝါ ပိပ္ဖလကံ ဝါ ဂဟေတွာ ဝိစရန္တိ၊ န တံ ပရူပဃာတတ္ထာယ။ တသ္မာ နိဟိတဒဏ္ဍာ နိဟိတသတ္ထာတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ **လဇ္ဇီ**တိ ပါပဇိဂုစ္ဆနလက္ခဏာယ လဇ္ဇာယ သမန္နာဂတာ။ **ဒယာပန္နာ**တိ ဒယံ မေတ္တစိတ္တတံ အာပန္နာ။ **သဗ္ဗပါဏဘူတဟိတာနုကမ္ပီ**တိ သဗ္ဗေ ပါဏဘူတေ ဟိတေန အနုကမ္ပကာ၊ တာယ ဧဝ ဒယာပန္နတာယ သဗ္ဗေသံ ပါဏဘူတာနံ ဟိတစိတ္တကာတိ အတ္ထော။ **အဟမ္ပဇ္ဇာ**တိ အဟမ္ပိ အဇ္ဇ။ **ဣမိနာပိ အင်္ဂေနာ**တိ ဣမိနာပိ ဂုဏင်္ဂေန။ **အရဟတံ အနုကရောမီ**တိ ယထာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တံ ပစ္ဆတော ဂစ္ဆန္တော အနုဂစ္ဆတိ နာမ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ အရဟန္တေဟိ ပဌမံ ကတံ ဣမံ ဂုဏံ ပစ္ဆာ ကရောန္တော တေသံ အရဟန္တာနံ အနုကရောမိ။ **ဥပေါသထော စ မေ ဥပဝုတ္ထော ဘဝိဿတီ**တိ ဧဝံ ကရောန္တေန မယာ အရဟတဉ္စ အနုကတံ ဘဝိဿတိ၊ ဥပေါသထော စ ဥပဝုတ္ထော ဘဝိဿတိ။

အဒိန္နာဒါနန္တိ အဒိန္နဿ ပရပရိဂ္ဂဟိတဿ အာဒါနံ၊ ထေယျံ စောရိကန္တိ အတ္ထော။ ဒိန္နမေဝ အာဒိယန္တီတိ **ဒိန္နာဒါယီ။** စိတ္တေနပိ ဒိန္နမေဝ ပဋိကင်္ခန္တီတိ **ဒိန္နပါဋိကင်္ခီ။** ထေနေတီတိ ထေနော၊ န ထေနေန **အထေနေန။** အထေနတ္တာယေဝ **သုစိဘူတေန။** **အတ္တနာ**တိ အတ္တဘာဝေန၊ အထေနံ သုစိဘူတံ အတ္တဘာဝံ ကတွာ ဝိဟရန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

အဗြဟ္မစရိယန္တိ အသေဋ္ဌစရိယံ။ ဗြဟ္မံ သေဋ္ဌံ အာစာရံ စရန္တီတိ **ဗြဟ္မစာရီ။** **အာရာစာရီ**တိ အဗြဟ္မစရိယတော ဒူရာစာရီ။ **မေထုနာ**တိ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနဝသေန သဒိသတ္တာ မေထုနကာတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေဟိ ပဋိသေဝိတဗ္ဗတော မေထုနောတိ သင်္ခံ ဂတာ အသဒ္ဓမ္မာ။ **ဂါမဓမ္မာ**တိ ဂါမဝါသီနံ ဓမ္မာ။

မုသာဝါဒါတိ အလိကဝစနာ တုစ္ဆဝစနာ။ သစ္စံ ဝဒန္တီတိ **သစ္စဝါဒီ။** သစ္စေန သစ္စံ သံဒဟန္တိ ဃဋေန္တီတိ **သစ္စသန္ဓာ၊** န အန္တရန္တရာ မုသာ ဝဒန္တီတိ

၁-မနုဿဃာတတ္ထာယ (က)
၂-ဝိနာသနဘာဝတော (သျာ၊ က)

attho. Yo hi puriso kadāci musāvādaṁ vadati, kadāci saccaṁ. Tassa musāvādena antaritattā saccaṁ saccena na ghaṭīyati. Tasmā na so saccasandho. Ime pana na tādisā, jīvitahetupi musā avatvā saccena saccaṁ saṁdahantiyevāti saccasandhā. **Thetā**ti thirā, ṭhitakathāti attho. Eko puggalo haliddirāgo viya thusarāsimhi nikhātakhāṇu viya assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍamiva[1] ca na ṭhitakatho hoti. Eko pāsāṇalekhā viya indakhīlo viya ca ṭhitakatho hoti, asinā sīsaṁ chindantepi dve kathā na katheti. Ayaṁ vuccati theto. **Paccayikā**ti pattiyāyitabbakā, saddhāyikāti attho. Ekacco hi puggalo na paccayiko hoti, "idaṁ kena vuttaṁ, asukena nāmā"ti vutte "mā tassa vacanaṁ saddahathā"ti vattabbataṁ āpajjati. Eko paccayiko hoti, "idaṁ kena vuttaṁ, asukenā"ti vutte "yadi tena vuttaṁ, ida meva pamāṇaṁ, idāni paṭikkhipitabbaṁ natthi, evamevaṁ idan"ti vattabbataṁ āpajjati. Ayaṁ vuccati paccayiko. **Avisaṁvādakā lokassā**ti tāya saccavāditāya lokaṁ na visaṁvādentīti attho.

Surāmerayamajjapamādaṭṭhānanti surāmerayamajjhānaṁ pānacetanāsaṅkhātaṁ pamādakāraṇaṁ. **Ekabhattikā**ti pātarāsabhattaṁ sāyamāsabhattanti dve bhattāni. Tesu pātarāsabhattaṁ antomajjhanhikena paricchinnaṁ, itaraṁ majjhanhikato uddhaṁ anto aruṇena[2]. Tasmā antomajjhanhike dasakkhattuṁ bhuñjamānāpi ekabhattikāva honti. Taṁ sandhāya vuttaṁ "ekabhattikā"ti. Rattibhojanaṁ[3] ratti, tato uparatāti **rattūparatā**. Atikkante majjhanhike yāva sūriyatthaṅgamanā bhojanaṁ vikālabhojanaṁ nāma, tato viratattā **viratā vikālabhojanā.**

Sāsanassa ananulomattā visūkaṁ paṭāṇibhūtaṁ dassananti visūkadassanaṁ, attanā naccananaccāpanādivasena naccañca gītañca vāditañca, antamaso mayūranaccanādivasenāpi pavattānaṁ naccādīnaṁ visūkabhūtaṁ dassanañcāti **naccagītavāditavisūkadassanaṁ.** Naccādīni hi attanā payojetuṁ vā parehi payojāpetuṁ vā payuttāni passituṁ vā neva bhikkhūnaṁ, na bhikkhunīnaṁ vaṭṭanti.

1. Ṭhapitakumbhaṇḍo viya (Syā, Ka) 2. Anto-aruṇaggena (Sī)
3. Rattiyā bhojanaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 75; Ma-Ṭṭha 2. 113 piṭṭhesu.)

အတ္ထော။ ယော ဟိ ပုရိသော ကဒါစိ မုသာဝါဒံ ဝဒတိ၊ ကဒါစိ သစ္စံ။ တဿ မုသာဝါဒေန အန္တရိတတ္တာ သစ္စံ သစ္စေန န ဃဋီယတိ။ တသ္မာ န သော သစ္စသန္ဓော။ ဣမေ ပန န တာဒိသာ၊ ဇီဝိတဟေတုပိ မုသာ အဝတွာ သစ္စေန သစ္စံ သံဒဟန္တိယေဝါတိ သစ္စသန္ဓာ။ **ထေတာ**တိ ထိရာ၊ ဌိတကထာတိ အတ္ထော။ ဧကော ပုဂ္ဂလော ဟလိဒ္ဒိရာဂေါ ဝိယ ထုသရာသိမှိ နိခါတခါဏု ဝိယ အဿပိဋ္ဌေ ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍမိဝ[၁] စ န ဌိတကထော ဟောတိ။ ဧကော ပါသာဏလေခါ ဝိယ ဣန္ဒခီလော ဝိယ စ ဌိတကထော ဟောတိ၊ အသိနာ သီသံ ဆိန္ဒန္တေပိ ဒွေ ကထာ န ကထေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ထေတော။ **ပစ္စယိကာ**တိ ပတ္တိယာယိတဗ္ဗကာ၊ သဒ္ဓါယိကာတိ အတ္ထော။ ဧကစ္စော ဟိ ပုဂ္ဂလော န ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ "ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေန နာမာ"တိ ဝုတ္တေ "မာ တဿ ဝစနံ သဒ္ဒဟထာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ ဧကော ပစ္စယိကော ဟောတိ၊ "ဣဒံ ကေန ဝုတ္တံ၊ အသုကေနာ"တိ ဝုတ္တေ "ယဒိ တေန ဝုတ္တံ၊ ဣဒမေဝ ပမာဏံ၊ ဣဒါနိ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ ဧဝမေဝံ ဣဒ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပစ္စယိကော။ **အဝိသံဝါဒကာ လောကဿာ**တိ တာယ သစ္စဝါဒိတာယ လောကံ န ဝိသံဝါဒေန္တီတိ အတ္ထော။

သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနန္တိ သုရာမေရယမဇ္ဇာနံ ပါနစေတနာသင်္ခါတံ ပမာဒကာရဏံ။ **ဧကဘတ္တိကာ**တိ ပါတရာသဘတ္တံ သာယမာသဘတ္တန္တိ ဒွေ ဘတ္တာနိ။ တေသု ပါတရာသဘတ္တံ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ဣတရံ မဇ္ဈန္ဟိကတော ဥဒ္ဓံ အန္တောအရုဏေန[၂]။ တသ္မာ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေ ဒသက္ခတ္တုံ ဘုဉ္ဇမာနာပိ ဧကဘတ္တိကာဝ ဟောန္တိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဧကဘတ္တိကာ"တိ။ ရတ္တိဘောဇနံ[၃] ရတ္တိ၊ တတော ဥပရတာတိ **ရတ္တူပရတာ**။ အတိက္ကန္တေ မဇ္ဈန္ဟိကေ ယာဝ သူရိယတ္ထင်္ဂမနာ ဘောဇနံ ဝိကာလဘောဇနံ နာမ၊ တတော ဝိရတတ္တာ **ဝိရတာ ဝိကာလဘောဇနာ**။

သာသနဿ အနနုလောမတ္တာ ဝိသူကံ ပဋာဏိဘူတံ ဒဿနန္တိ ဝိသူကဒဿနံ၊ အတ္တနာ နစ္စနနစ္စာပနာဒိဝသေန နစ္စဉ္စ ဂီတဉ္စ ဝါဒိတဉ္စ, အန္တမသော မယူရနစ္စနာဒိဝသေနာပိ ပဝတ္တာနံ နစ္စာဒီနံ ဝိသူကဘူတံ ဒဿနဉ္စာတိ **နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနံ**။ နစ္စာဒီနိ ဟိ အတ္တနာ ပယောဇေတုံ ဝါ ပရေဟိ ပယောဇာပေတုံ ဝါ ပယုတ္တာနိ ပဿိတုံ ဝါ နေဝ ဘိက္ခူနံ, န ဘိက္ခုနီနံ ဝဋ္ဋန္တိ။

၁-ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍော ဝိယ (သျာ၊ က) ၂-အန္တောအရုဏဂ္ဂေန (သီ)
၃-ရတ္တိယာ ဘောဇနံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၇၅၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၃-ပိဋ္ဌေသု။)

Mālādīsu **mālā**ti yaṁkiñci pupphaṁ. **Gandhan**ti yaṁkiñci gandhajātaṁ. **Vilepanan**ti chavirāgakaraṇaṁ. Tattha piḷandhanto **dhāreti** nāma, ūnaṭṭhānaṁ pūrento **maṇḍeti** nāma, gandhavasena chavirāgavasena ca sādiyanto **vibhūseti** nāma. **Ṭhānaṁ** vuccati kāraṇaṁ, tasmā yāya dussīlyacetanāya tāni mālādhāraṇādīni mahājano karoti, tato paṭiviratāti attho. **Uccāsayanaṁ** vuccati pamāṇātikkantaṁ, **mahāsayanaṁ** akappiyattharaṇaṁ, tato paṭiviratāti attho.

Kīvamahapphaloti kittakaṁ[1] mahapphalo. Sesapadesupi eseva nayo. **Pahūtarattaratanānan**ti[2] pahūtena rattasaṅkhātena ratanena samannāgatānaṁ, sakalajambudīpatalaṁ bheritalasadisaṁ katvā kaṭippamāṇehi sattahi ratanehi pūritānanti attho. **Issariyādhipaccan**ti issarabhāvena vā issariyameva vā[3] ādhipaccaṁ, na ettha sāhasikakammantipi issariyādhipaccaṁ. **Rajjaṁ kāreyyā**ti evarūpaṁ cakkavattirajjaṁ kāreyya. **Aṅgānan**ti-ādīni tesaṁ janapadānaṁ nāmāni. **Kalaṁ nāgghati soḷasin**ti ekaṁ ahorattaṁ upavuttha-uposathe puññaṁ soḷasabhāge katvā tato ekaṁ bhāgañca[4] na agghati. Ekarattu posathassa soḷasiyā kalāya yaṁ vipākaphalaṁ, taṁyeva tato bahutaraṁ hotīti attho. **Kapaṇan**ti parittakaṁ.

Abrahmacariyāti aseṭṭhacariyato. **Rattiṁ na bhuñjeyya vikālabhojanan**ti uposathaṁ upavasanto rattibhojanañca divāvikālabhojanañca na bhuñjeyya. **Mañce chamāyaṁva sayetha santate**ti muṭṭhihatthapādake kappiyamañce vā sudhādiparikammakatāya bhūmiyaṁ vā tiṇapaṇṇapalālādīni santharitvā kate santhate vā sayethāti attho. **Etaṁ hi aṭṭhaṅgikamāhuposathan**ti evaṁ pāṇātipātādīni asamācarantena upavutthaṁ uposathaṁ aṭṭhahi aṅgehi samannāgatattā aṭṭhaṅgikanti vadanti. Taṁ pana upavasantena "sve uposathiko bhavissāmī"ti ajjeva "idañca idañca kareyyāthā"ti āhārādividhānaṁ vicāretabbaṁ. Uposathadivase pātova bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā dasasīlalakkhaṇaññuno upāsakassa vā upāsikāya vā santike vācaṁ

1. Kittako (Syā, Ka) 2. Pahūtasattaratanānanti (Syā, Ṭīkāyaṁ ca pāṭhantaraṁ)
3. Issarabhāvena ca adhipatibhāvena ca kuḍḍarājabhāvena issariyameva vā (Sī)
4. Bhāgaṁ (Sī)

မာလာဒီသု **မာလာ**တိ ယံကိဉ္စိ ပုပ္ဖံ။ **ဂန္ဓန္တိ** ယံကိဉ္စိ ဂန္ဓဇာတံ။ **ဝိလေပနန္တိ** ဆဝိရာဂကရဏံ။ တတ္ထ ပိဠန္ဓန္တော **ဓာရေတိ** နာမ၊ ဦနဋ္ဌာနံ ပူရေန္တော **မဏ္ဍေတိ** နာမ၊ ဂန္ဓဝသေန ဆဝိရာဂဝသေန စ သာဒိယန္တော **ဝိဘူသေတိ** နာမ။ **ဌာနံ** ဝုစ္စတိ ကာရဏံ၊ တသ္မာ ယာယ ဒုဿီလျစေတနာယ တာနိ မာလာဓာရဏာဒီနိ မဟာဇနော ကရောတိ၊ တတော ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။ **ဥစ္စာသယနံ** ဝုစ္စတိ ပမာဏာတိက္ကန္တံ၊ **မဟာသယနံ** အကပ္ပိယတ္ထရဏံ၊ တတော ပဋိဝိရတာတိ အတ္ထော။

ကီဝမဟပ္ဖလောတိ ကိတ္တကံ[၁] မဟပ္ဖလော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပဟူတရတ္တရတနာနန္တိ**[၂] ပဟူတေန ရတ္တသင်္ခါတေန ရတနေန သမန္နာဂတာနံ၊ သကလဇမ္ဗုဒီပတလံ ဘေရိတလသဒိသံ ကတွာ ကဋိပ္ပမာဏေဟိ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ပူရိတာနန္တိ အတ္ထော။ **ဣဿရိယာဓိပစ္စန္တိ** ဣဿရဘာဝေန ဝါ ဣဿရိယမေဝ ဝါ[၃] အာဓိပစ္စံ၊ န ဧတ္ထ သာဟသိကကမ္မန္တိပိ ဣဿရိယာဓိပစ္စံ။ **ရဇ္ဇံ ကာရေယျာ**တိ ဧဝရူပံ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ကာရေယျ။ **အင်္ဂါနန္တိ**-အာဒီနိ တေသံ ဇနပဒါနံ နာမာနိ။ **ကလံ နာဂ္ဃတိ သောဠသိန္တိ** ဧကံ အဟောရတ္တံ ဥပဝုတ္ထဥပေါသထေ ပုညံ သောဠသဘာဂေ ကတွာ တတော ဧကံ ဘာဂဉ္စ[၄] န အဂ္ဃတိ။ ဧကရတ္တုပေါသထဿ သောဠသိယာ ကလာယ ယံ ဝိပါကဖလံ၊ တံယေဝ တတော ဗဟုတရံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ကပဏန္တိ** ပရိတ္တကံ။

အဗြဟ္မစရိယာတိ အသေဋ္ဌစရိယတော။ **ရတ္တိံ န ဘုဉ္ဇေယျ ဝိကာလဘောဇနန္တိ** ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တော ရတ္တိဘောဇနဉ္စ ဒိဝါဝိကာလဘောဇနဉ္စ န ဘုဉ္ဇေယျ။ **မဉ္စေ ဆမာယံဝ သယေထ သန္ထတေ**တိ မုဋ္ဌိဟတ္ထပါဒကေ ကပ္ပိယမဉ္စေ ဝါ သုဓာဒိပရိကမ္မကတာယ ဘူမိယံ ဝါ တိဏပဏ္ဏပလာလာဒီနိ သန္ထရိတွာ ကတေ သန္ထတေ ဝါ သယေထာတိ အတ္ထော။ **ဧတံ ဟိ အဋ္ဌင်္ဂိကမာဟုပေါသထန္တိ** ဧဝံ ပါဏာတိပါတာဒီနိ အသမာစရန္တေန ဥပဝုတ္ထံ ဥပေါသထံ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ အဋ္ဌင်္ဂိကန္တိ ဝဒန္တိ။ တံ ပန ဥပဝသန္တေန “သွေ ဥပေါသထိကော ဘဝိဿာမီ”တိ အဇ္ဇေဝ “ဣဒဉ္စ ဣဒဉ္စ ကရေယျာထာ”တိ အာဟာရာဒိဝိဓာနံ ဝိစာရေတဗ္ဗံ။ ဥပေါသထဒိဝသေ ပါတောဝ ဘိက္ခုဿ ဝါ ဘိက္ခုနိယာ ဝါ ဒသသီလလက္ခဏညုနော ဥပါသကဿ ဝါ ဥပါသိကာယ ဝါ သန္တိကေ ဝါစံ

၁-ကိတ္တကော (သျာ၊ က) ၂-ပဟူတသတ္တရတနာနန္တိ (သျာ၊ ဋီကာယံ စ ပါဌန္တရံ)
၃-ဣဿရဘာဝေန စ အဓိပတိဘာဝေန စ ကုဋ္ဌရာဇဘာဝေန ဣဿရိယမေဝ ဝါ (သီ) ၄-ဘာဂံ (သီ)

bhinditvā uposathaṅgāni samādātabbāni. Pāḷiṁ ajānantena pana “Buddhapaññattaṁ uposathaṁ adhiṭṭhāmī”ti adhiṭṭhātabbaṁ. Aññaṁ alabhantena attanāpi adhiṭṭhātabbaṁ, vacībhedo pana kātabboyeva. Uposathaṁ upavasantena parūparodhapaṭisaṁyuttā[1] kammantā na vicāretabbā, āyavayagaṇanaṁ karontena na vītināmetabbaṁ, gehe pana āhāraṁ labhitvā niccabhattikabhikkhunā viya paribhuñjitvā vihāraṁ gantvā dhammo vā sotabbo, aṭṭhatiṁsāya ārammaṇesu aññataraṁ vā manasikātabbaṁ.

Sudassanāti sundaradassanā. **Obhāsayan**ti obhāsayamānā. **Anupariyantī**ti vicaranti. **Yāvatā**ti yattakaṁ ṭhānaṁ. **Antalikkhagā**ti ākāsaṅgamā. **Pabhāsantī**ti jotanti pabhā[2] muñcanti. **Disāvirocanā**ti sabbadisāsu virocamānā. Atha vā **pabhāsantī**ti disāhi disā obhāsanti. **Virocanā**ti virocamānā. **Veḷuriyan**ti maṇīti vatvāpi iminā jātimaṇibhāvaṁ dasseti. Ekavassikaveḷuvaṇṇañhi veḷuriyaṁ jātimaṇi nāma. Taṁ sandhāyeva māha. **Bhaddakan**ti laddhakaṁ. **Siṅgīsuvaṇṇan**ti gosiṅgasadisaṁ hutvā uppannattā evaṁ nāmakaṁ suvaṇṇaṁ. **Kañcanan**ti pabbateyyaṁ pabbate jātasuvaṇṇaṁ. **Jāta rūpan**ti Satthuvaṇṇasuvaṇṇaṁ. **Haṭakan**ti kipillikāhi nīhaṭasuvaṇṇaṁ. **Nānubhavantī**ti na pāpuṇanti. **Candappabhā**ti sāmi-atthe paccattaṁ, candappabhāyāti attho. **Upavassuposathan**ti upavasitvā uposathaṁ. **Sukhudrayānī**ti sukhaphalāni sukhavedanīyāni. **Saggamupenti ṭhānan**ti saggasaṅkhātaṁ ṭhānaṁ upagacchanti, kenaci aninditā hutvā devaloke uppajjantīti attho. Sesamettha yaṁ antarantarā na vuttaṁ, taṁ vuttānusāreneva veditabbanti.

Mahāvaggo dutiyo.

---

(8) 3. Ānandavagga

1. Channasuttavaṇṇanā

72. Tatiyassa paṭhame **Channo**ti evaṁnāmako Channaparibbājako[3]. **Tumhepi āvuso**ti āvuso yathā mayaṁ rāgādīnaṁ pahānaṁ paññāpema, kiṁ evaṁ tumhepi paññāpethāti pucchati. Tato thero “ayaṁ paribbājako amhe rāgādīnaṁ pahānaṁ paññāpemāti vadati, natthi

1. Paroparodhapaṭisaṁyuttā (Sī, Syā) 2. Pabhaṁ (Sī, Syā)
3. Paṭicchannaparibbājako (Sī, Syā)

ဘိန္ဒိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ သမာဒါတဗ္ဗာနိ။ ပါဠိံ အဇာနန္တေန ပန “ဗုဒ္ဓပညတ္တံ ဥပေါသထံ အဓိဋ္ဌာမီ”တိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အညံ အလဘန္တေန အတ္တနာပိ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ၊ ဝစီဘေဒေါ ပန ကာတဗ္ဗောယေဝ။ ဥပေါသထံ ဥပဝသန္တေန ပရူပရောဓပဋိသံယုတ္တာ[၁] ကမ္မန္တာ န ဝိစာရေတဗ္ဗာ၊ အာယဝယဂဏနံ ကရောန္တေန န ဝီတိနာမေတဗ္ဗံ၊ ဂေဟေ ပန အာဟာရံ လဘိတွာ နိစ္စဘတ္တိကဘိက္ခုနာ ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဓမ္မော ဝါ သောတဗ္ဗော၊ အဋ္ဌတိံသာယ အာရမ္မဏေသု အညတရံ ဝါ မနသိကာတဗ္ဗံ။

သုဒဿနာတိ သုန္ဒရဒဿနာ။ **ဩဘာသယန္တိ** ဩဘာသယမာနာ။ **အနုပရိယန္တီ**တိ ဝိစရန္တိ။ **ယာဝတာ**တိ ယတ္တကံ ဌာနံ။ **အန္တလိက္ခဂါ**တိ အာကာသင်္ဂမာ။ **ပဘာသန္တီ**တိ ဇောတန္တိ ပဘာ[၂] မုဉ္စန္တိ။ **ဒိသာဝိရောစနာ**တိ သဗ္ဗဒိသာသု ဝိရောစမာနာ။ အထ ဝါ **ပဘာသန္တီ**တိ ဒိသာဟိ ဒိသာ ဩဘာသန္တိ။ **ဝိရောစနာ**တိ ဝိရောစမာနာ။ **ဝေဠုရိယန္တိ** မဏီတိ ဝတွာပိ ဣမိနာ ဇာတိမဏိဘာဝံ ဒဿေတိ။ ဧကဝဿိကဝေဠုဝဏ္ဏညှိ ဝေဠုရိယံ ဇာတိမဏိ နာမ။ တံ သန္ဓာယေဝ မာဟ။ **ဘဒ္ဒကန္တိ** လဒ္ဓကံ။ **သိင်္ဂီသုဝဏ္ဏန္တိ** ဂေါသိင်္ဂသဒိသံ ဟုတွာ ဥပ္ပန္နတ္တာ ဧဝံ နာမကံ သုဝဏ္ဏံ။ **ကဉ္စနန္တိ** ပဗ္ဗတေယျံ ပဗ္ဗတေ ဇာတသုဝဏ္ဏံ။ **ဇာတရူပန္တိ** သတ္ထုဝဏ္ဏသုဝဏ္ဏံ။ **ဟဋကန္တိ** ကိပိလ္လိကာဟိ နီဟဋသုဝဏ္ဏံ။ **နာနုဘဝန္တီ**တိ န ပါပုဏန္တိ။ **စန္ဒပ္ပဘာ**တိ သာမိအတ္ထေ ပစ္စတ္တံ၊ စန္ဒပ္ပဘာယာတိ အတ္ထော။ **ဥပဝဿုပေါသထန္တိ** ဥပဝသိတွာ ဥပေါသထံ။ **သုခုဒြယာနီ**တိ သုခဖလာနိ သုခဝေဒနီယာနိ။ **သဂ္ဂမုပေန္တိ ဌာနန္တိ** သဂ္ဂသင်္ခါတံ ဌာနံ ဥပဂစ္ဆန္တိ၊ ကေနစိ အနိန္ဒိတာ ဟုတွာ ဒေဝလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ သေသမေတ္ထ ယံ အန္တရန္တရာ န ဝုတ္တံ၊ တံ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗန္တိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၈) ၃-အာနန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၂။ တတိယဿ ပဌမေ **ဆန္နော**တိ ဧဝံနာမကော ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော[၃]။ **တုမှေပိ အာဝုသော**တိ အာဝုသော ယထာ မယံ ရာဂါဒီနံ ပဟာနံ ပညာပေမ၊ ကိံ ဧဝံ တုမှေပိ ပညာပေထာတိ ပုစ္ဆတိ။ တတော ထေရော “အယံ ပရိဗ္ဗာဇကော အမှေ ရာဂါဒီနံ ပဟာနံ ပညာပေမာတိ ဝဒတိ၊ နတ္ထိ

၁-ပရောပရောဓပဋိသံယုတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂-ပဘံ (သီ၊ သျာ) ၃-ပဋိစ္ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော (သီ၊ သျာ)

panetaṁ bāhirasamaye"ti taṁ paṭikkhipanto **mayaṁ kho āvuso**ti-ādimāha. Tattha **kho**ti avadhāraṇatthe nipāto, mayameva paññāpemāti attho. Tato paribbājako cintesi "ayaṁ thero bāhirasamayaṁ luñcitvā haranto 'mayamevā'ti āha, kiṁ nu kho ādīnavaṁ disvā ete etesaṁ pahānaṁ paññāpentī"ti. Atha theraṁ pucchanto **kiṁ pana tumhe**ti-ādimāha. Thero tassa byākaronto **ratto kho**ti-ādimāha. Tattha **attatthan**ti diṭṭhadhammikasamparāyikaṁ lokiyalokuttaraṁ attano atthaṁ. Parattha-ubhayatthesupi eseva nayo.

Andhakaraṇoti-ādīsu yassa rāgo uppajjati, taṁ yathābhūtadassananivāraṇena andhaṁ karotīti andhakaraṇo. Paññācakkhuṁ na karotīti **acakkhukaraṇo**. Ñāṇaṁ na karotīti **aññāṇakaraṇo**. Kammassakatapaññā jhānapaññā vipassanāpaññāti imā tisso paññā appavattikaraṇena nirodhetīti **paññānirodhiko**. Aniṭṭhaphaladāyakattā dukkha saṅkhātassa vighātasseva pakkhe vattatīti **vighātapakkhiko.** Kilesanibbānaṁ na saṁvattetīti **anibbānasaṁvattaniko. Alaṁ ca panāvuso Ānanda appamādāyā**ti āvuso Ānanda sace evarūpā paṭipadā atthi, alaṁ tumhākaṁ appamādāya yuttaṁ anucchavikaṁ, appamādaṁ karotha āvusoti therassa vacanaṁ anumoditvā pakkāmi. Imasmiṁ sutte ariyamaggo lokuttaramissako kathito. Sesamettha uttānatthamevāti.

2. Ājīvakasuttavaṇṇanā

73. Dutiye **tena hi gahapatī**ti thero kira cintesi "ayaṁ idha āgacchanto na aññātukāmo hutvā āgami[1], pariggaṇhanatthaṁ pana āgato. Iminā pucchitapañhaṁ imināva kathāpessāmī"ti. Iti taṁyeva kathaṁ kathāpetukāmo **tena hī**ti-ādimāha. Tattha **tena hī**ti kāraṇāpadeso. Yasmā tvaṁ evaṁ pucchasi, tasmā taññevettha paṭipucchāmīti. **Kesaṁ no**ti katamesaṁ nu. **Sadhammukkaṁsanā**ti attano laddhiyā ukkhipitvā ṭhapanā. **Paradhammāpasādanā**ti paresaṁ laddhiyā ghaṭṭanā vambhanā avakkhipanā. **Āyataneva[2] dhammadesanā**ti kāraṇasmiṁ yeva dhammadesanā. **Attho ca vutto**ti mayā pucchitapañhāya attho ca

1. Āgamissati (Ka) 2. Āyatane ca (Sī)

ပနေတံ ဗာဟိရသမယေ''တိ တံ ပဋိက္ခိပန္တော **မယံ ခေါ အာဝုသော**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ခေါ**တိ အဝဓာရဏတ္ထေ နိပါတော၊ မယမေဝ ပညာပေမာတိ အတ္ထော။ တတော ပရိဗ္ဗာဇကော စိန္တေသိ "အယံ ထေရော ဗာဟိရသမယံ လုဉ္စိတွာ ဟရန္တော 'မယမေဝါ'တိ အာဟ၊ ကိံ နု ခေါ အာဒီနဝံ ဒိသွာ ဧတေ ဧတေသံ ပဟာနံ ပညာပေန္တီ''တိ။ အထ ထေရံ ပုစ္ဆန္တော **ကိံ ပန တုမှေ**တိအာဒိမာဟ။ ထေရော တဿ ဗျာကရောန္တော **ရတ္တော ခေါ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အတ္တတ္ထ**န္တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကံ လောကိယလောကုတ္တရံ အတ္တနော အတ္ထံ။ ပရတ္ထဥဘယတ္ထေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အန္ဓကရဏောတိအာဒီသု ယဿ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ယထာဘူတဒဿန-နိဝါရဏေန အန္ဓံ ကရောတီတိ အန္ဓကရဏော။ ပညာစက္ခုံ န ကရောတီတိ **အစက္ခုကရဏော**။ ဉာဏံ န ကရောတီတိ **အညာဏကရဏော**။ ကမ္မဿကတပညာ ဈာနပညာ ဝိပဿနာပညာတိ ဣမာ တိဿော ပညာ အပ္ပဝတ္တိကရဏေန နိရောဓေတီတိ **ပညာနိရောဓိကော**။ အနိဋ္ဌဖလဒါယကတ္တာ ဒုက္ခသင်္ခါတဿ ဝိဃာတဿေဝ ပက္ခေ ဝတ္တတီတိ **ဝိဃာတပက္ခိကော**။ ကိလေသ-နိဗ္ဗာနံ န သံဝတ္တေတီတိ **အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကော**။ **အလံ စ ပနာဝုသော အာနန္ဒ အပ္ပမာဒါယာ**တိ အာဝုသော အာနန္ဒ သစေ ဧဝရူပါ ပဋိပဒါ အတ္ထိ၊ အလံ တုမှာကံ အပ္ပမာဒါယ ယုတ္တံ အနုစ္ဆဝိကံ၊ အပ္ပမာဒံ ကရောထ အာဝုသောတိ ထေရဿ ဝစနံ အနုမောဒိတွာ ပက္ကာမိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရိယမဂ္ဂေါ လောကုတ္တရမိဿကော ကထိတော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၂-အာဇီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ ဒုတိယေ **တေန ဟိ ဂဟပတီ**တိ ထေရော ကိရ စိန္တေသိ "အယံ ဣဓ အာဂစ္ဆန္တော န အညာတုကာမော ဟုတွာ အာဂမိ[1]၊ ပရိဂ္ဂဏှနတ္ထံ ပန အာဂတော။ ဣမိနာ ပုစ္ဆိတပဉှံ ဣမိနာဝ ကထာပေဿာမီ"တိ။ ဣတိ တံ-ယေဝ ကထံ ကထာပေတုကာမော **တေန ဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တေန ဟီ**တိ ကာရဏာပဒေသော။ ယသ္မာ တွံ ဧဝံ ပုစ္ဆသိ၊ တသ္မာ တညေဝေတ္ထ ပဋိ-ပုစ္ဆာမီတိ။ **ကေသံ နော**တိ ကတမေသံ နု။ **သဓမ္မုက္ကံသနာ**တိ အတ္တနော လဒ္ဓိယာ ဥက္ခိပိတွာ ဌပနာ။ **ပရဓမ္မာပသာဒနာ**တိ ပရေသံ လဒ္ဓိယာ ဃဋ္ဋနာ ဝမ္ဘနာ အဝက္ခိပနာ။ **အာယတနေဝ[2] ဓမ္မဒေသနာ**တိ ကာရဏသ္မိံယေဝ ဓမ္မဒေသနာ။ **အတ္ထော စ ဝုတ္တော**တိ မယာ ပုစ္ဆိတပဉှာယ အတ္ထော စ

၁-အာဂမိဿတိ (က) ၂-အာယတနေ စ (သီ)

pakāsito. **Attā ca anupanīto**ti amhe evarūpāti evaṁ attā ca na upanīto. Nupanītotipi[1] pāṭho.

3. Mahānāmasakkasuttavaṇṇanā

74. Tatiye **gilānavuṭṭhito**ti[2] gilāno hutvā vuṭṭhito. **Gelaññā**ti gilānabhāvato. **Upasaṅkamī**ti bhuttapātarāso mālāgandhādīni ādāya mahāparivāraparivuto upasaṅkami. **Bāhāyaṁ gahetvā**ti na bāhāyaṁ gahetvā ākaḍḍhi, nisinnāsanato vuṭṭhāya tassa santikaṁ gantvā dakkhiṇabāhāyaṁ aṅguṭṭhakena saññaṁ datvā ekamantaṁ apanesīti veditabbo. Athassa “sekhampi kho mahānāma sīlan”ti-ādinā nayena sattannaṁ sekhānaṁ sīlañca samādhiñca paññañca kathetvā upari arahattaphalavasena asekhā sīlasamādhipaññāyo kathento “sekhasamādhito sekhaṁ vipassanāñāṇaṁ asekhañca phalañāṇaṁ pacchā, sekha vipassanāñāṇato ca asekhaphalasamādhi pacchā uppajjatī”ti dīpeti. Yāni pana sampayuttāni samādhiñāṇāni, tesaṁ apacchā apure uppatti veditabbāti.

4. Nigaṇṭhasuttavaṇṇanā

75. Catutthe **Kūṭāgārasālāya**nti dve kaṇṇikā gahetvā haṁsavaṭṭakacchannena[3] katāya Gandhakuṭiyā. **Aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānātī**ti appamattakampi asesetvā sabbaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti. **Satataṁ samita**nti sabbakālaṁ nirantaraṁ. **Ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhita**nti sabbaññutaññāṇaṁ mayhaṁ upaṭṭhitamevāti dasseti. **Purāṇānaṁ kammāna**nti āyūhitakammānaṁ. **Tapasā byantībhāva**nti dukkaratapena vigatantakaraṇaṁ. **Navānaṁ kammāna**nti idāni āyūhitabbakammānaṁ. **Akaraṇā**ti anāyūhanena. **Setughāta**nti padaghātaṁ paccayaghātaṁ katheti. **Kammakkhayā dukkhakkhayo**ti kammavaṭṭakkhayena dukkhakkhayo. **Dukkhakkhayā vedanākkhayo**ti dukkha vaṭṭakkhayena vedanākkhayo. Dukkhavaṭṭasmiṁ hi khīṇe vedanāvaṭṭampi khīṇameva hoti. **Vedanākkhayā sabbaṁ dukkhaṁ nijjiṇṇaṁ bhavissatī**ti vedanākkhayena pana sakalavaṭṭadukkhaṁ nijjiṇṇameva bhavissati. **Sandiṭṭhikāyā**ti sāmaṁ passitabbāya[4] paccakkhāya. **Nijjarāya**

1. Nūpanītotipi (Sī), nuparitotipi (Ka)
2. Gilānā vuṭṭhitoti (Sī, Syā, Ka)
3. Haṁsavaṭṭakacchadanena (Sī, Syā)
4. Pekkhitabbāya (Sī, Syā)

ပကာသိတော။ **အတ္တာ စ အနုပနီတော**တိ အမှေ ဧဝရူပါတိ ဧဝံ အတ္တာ စ န ဥပနီတော။ နုပနီတောတိပိ[1] ပါဌော။

၃-မဟာနာမသက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၄။ တတိယေ **ဂိလာနဝုဋ္ဌိတော**တိ[2] ဂိလာနော ဟုတွာ ဝုဋ္ဌိတော။ **ဂေလညာ**တိ ဂိလာနဘာဝတော။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော မာလာဂန္ဓာဒီနိ အာဒါယ မဟာပရိဝါရပရိဝုတော ဥပသင်္ကမိ။ **ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ**တိ န ဗာဟာယံ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိ၊ နိသိန္နာသနတော ဝုဋ္ဌာယ တဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ဒက္ခိဏဗာဟာယံ အင်္ဂုဋ္ဌကေန သညံ ဒတွာ ဧကမန္တံ အပနေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အထဿ “သေခမ္ပိ ခေါ မဟာနာမ သီလ”န္တိ-အာဒိနာ နယေန သတ္တန္နံ သေခါနံ သီလဉ္စ သမာဓိဉ္စ ပညဉ္စ ကထေတွာ ဥပရိ အရဟတ္တဖလဝသေန အသေခါ သီလသမာဓိပညာယော ကထေန္တော “သေခသမာဓိတော သေခံ ဝိပဿနာဉာဏံ အသေခဉ္စ ဖလဉာဏံ ပစ္ဆာ၊ သေခဝိပဿနာဉာဏတော စ အသေခဖလသမာဓိ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိ ဒီပေတိ။ ယာနိ ပန သမ္ပယုတ္တာနိ သမာဓိဉာဏာနိ၊ တေသံ အပစ္ဆာ အပုရေ ဥပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာတိ။

၄-နိဂဏ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၅။ စတုတ္ထေ **ကူဋာဂါရသာလာယ**န္တိ ဒွေ ကဏ္ဏိကာ ဂဟေတွာ ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆန္နေန[3] ကတာယ ဂန္ဓကုဋိယာ။ **အပရိသေသံ ဉာဏဒဿနံ ပဋိဇာနာတီ**တိ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ အသေသေတွာ သဗ္ဗံ ဉာဏဒဿနံ ပဋိဇာနာတိ။ **သတတံ သမိတ**န္တိ သဗ္ဗကာလံ နိရန္တရံ။ **ဉာဏဒဿနံ ပစ္စုပဋ္ဌိတ**န္တိ သဗ္ဗညုတညာဏံ မယှံ ဥပဋ္ဌိတမေဝါတိ ဒဿေတိ။ **ပုရာဏာနံ ကမ္မာန**န္တိ အာယူဟိတကမ္မာနံ။ **တပသာ ဗျန္တီဘာဝ**န္တိ ဒုက္ကရတပေန ဝိဂတန္တကရဏံ။ **နဝါနံ ကမ္မာန**န္တိ ဣဒါနိ အာယူဟိတဗ္ဗကမ္မာနံ။ **အကရဏာ**တိ အနာယူဟနေန။ **သေတုဃာတ**န္တိ ပဒဃာတံ ပစ္စယဃာတံ ကထေတိ။ **ကမ္မက္ခယာ ဒုက္ခက္ခယော**တိ ကမ္မဝဋ္ဋက္ခယေန ဒုက္ခက္ခယော။ **ဒုက္ခက္ခယာ ဝေဒနာက္ခယော**တိ ဒုက္ခဝဋ္ဋက္ခယေန ဝေဒနာက္ခယော။ ဒုက္ခဝဋ္ဋသ္မိံ ဟိ ခီဏေ ဝေဒနာဝဋ္ဋမ္ပိ ခီဏမေဝ ဟောတိ။ **ဝေဒနာက္ခယာ သဗ္ဗံ ဒုက္ခံ နိဇ္ဇိဏ္ဏံ ဘဝိဿတီ**တိ ဝေဒနာက္ခယေန ပန သကလဝဋ္ဋဒုက္ခံ နိဇ္ဇိဏ္ဏမေဝ ဘဝိဿတိ။ **သန္ဒိဋ္ဌိကာယာ**တိ သာမံ ပဿိတဗ္ဗာယ[4] ပစ္စက္ခာယ။ **နိဇ္ဇရာယ**

၁-နူပနီတောတိပိ (သီ)၊ နုပရိတောတိပိ (က)
၂-ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတောတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆဒနေန (သီ၊ သျာ)
၄-ပေက္ခိတဗ္ဗာယ (သီ၊ သျာ)

visuddhiyāti kilesajīraṇakapaṭipadāya kilese vā nijjīraṇato nijjarāya sattānaṁ visuddhiyā[1]. **Samatikkamo hotī**ti sakalassa vaṭṭadukkhassa atikkamo hoti. **Idha bhante Bhagavā kimāhā**ti bhante Bhagavā imāya paṭipattiyā kimāha, kiṁ etaṁyeva kilesanijjīraṇakapaṭipadaṁ paññapeti, udāhu aññanti pucchati.

Jānatāti anāvaraṇañāṇena jānantena. **Passatā**ti samantacakkhunā passantena. **Visuddhiyā**ti visuddhisampāpanatthāya. **Samatikkamāyā**ti samatikkamanatthāya. **Atthaṅgamāyā**ti atthaṁ gamanatthāya. **Ñāyassa adhigamāyā**ti saha vipassanāya maggassa adhigamanatthāya. **Nibbānassa sacchikiriyāyā**ti apaccayanibbānassa sacchikaraṇatthāya. **Navañca kammaṁ na karotī**ti navaṁ kammaṁ nāyūhati. **Purāṇañca kamman**ti pubbe āyūhitakammaṁ. **Phussa phussa byantīkarotī**ti phusitvā phusitvā vigatantaṁ karoti, vipākaphassaṁ phusitvā phusitvā taṁ kammaṁ khepetīti attho. **Sandiṭṭhikā**ti sāmaṁ passitabbā. **Akālikā**ti na kālantare kiccakārikā. **Ehipassikā**ti "ehi passā"ti evaṁ dassetuṁ yuttā. **Opaneyyikā**ti upanaye yuttā allīyitabbayuttā. **Paccattaṁ veditabbā viññūhī**ti paṇḍitehi attano attano santāneyeva jānitabbā, bālehi pana dujjānā. Iti sīla vasena dve maggā dve ca phalāni kathitāni. Sotāpannasakadāgāmino hi sīlesu paripūra kārinoti. **Vivicceva kāmehī**ti-ādikāya pana samādhisampadāya tayo maggā tīṇi ca phalāni kathitāni. Anāgāmī ariyasāvako hi samādhimhi paripūrakārīti vutto. **Āsavānaṁ khayā**ti-ādīhi arahattaphalaṁ kathitaṁ. Keci pana sīlasamādhayopi arahattaphalasampa yuttāva idha adhippetā. Ekekassa pana vasena paṭipattidassanatthaṁ visuṁ visuṁ tanti āropitāti.

5. Nivesakasuttavaṇṇanā

76. Pañcame **amaccā**ti suhajjā. **Ñātī**ti sassusasurapakkhikā. **Sālohitā**ti samānalohitā bhātibhagini-ādayo. **Aveccappasāde**ti guṇe avecca jānitvā uppanne acalappasāde. **Aññathattan**ti

1. Nijjarāvisuddhiyāti kilese jaraṇakapaṭipadā kilese vā nijjaraṇato nijjarā, sattānaṁ visuddhipāpanato visuddhīti nijjarāvisuddhiyā (Sī)

ဝိသုဒ္ဓိယာတိ ကိလေသဇီရဏကပဋိပဒါယ ကိလေသေ ဝါ နိဇ္ဇီရဏတော နိဇ္ဇရာယ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ[၁]။ **သမတိက္ကမော ဟောတီ**တိ သကလဿ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အတိက္ကမော ဟောတိ။ **ဣဓ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကိမာဟာ**တိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဣမာယ ပဋိပတ္တိယာ ကိမာဟ၊ ကိံ ဧတံယေဝ ကိလေသနိဇ္ဇီရဏက-ပဋိပဒံ ပညပေတိ၊ ဥဒါဟု အညန္တိ ပုစ္ဆတိ။

ဇာနတာတိ အနာဝရဏဉာဏေန ဇာနန္တေန။ **ပဿတာ**တိ သမန္တစက္ခုနာ ပဿန္တေန။ **ဝိသုဒ္ဓိယာ**တိ ဝိသုဒ္ဓိသမ္ပာပနတ္ထာယ။ **သမတိက္ကမာယာ**တိ သမ-တိက္ကမနတ္ထာယ။ **အတ္ထင်္ဂမာယာ**တိ အတ္ထံ ဂမနတ္ထာယ။ **ဉာယဿ အဓိဂမာ-ယာ**တိ သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂဿ အဓိဂမနတ္ထာယ။ **နိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကိရိယာ-ယာ**တိ အပစ္စယနိဗ္ဗာနဿ သစ္ဆိကရဏတ္ထာယ။ **နဝဉ္စ ကမ္မံ န ကရောတီ**တိ နဝံ ကမ္မံ နာယူဟတိ။ **ပုရာဏဉ္စ ကမ္မန္တိ** ပုဗ္ဗေ အာယူဟိတကမ္မံ။ **ဖုဿ ဖုဿ ဗျန္တီကရောတီ**တိ ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ ဝိဂတန္တံ ကရောတိ၊ ဝိပါကဖဿံ ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ တံ ကမ္မံ ခေပေတီတိ အတ္ထော။ **သန္ဒိဋ္ဌိကာ**တိ သာမံ ပဿိတဗ္ဗာ။ **အကာလိကာ**တိ န ကာလန္တရေ ကိစ္စကာရိကာ။ **ဧဟိပဿိကာ**တိ "ဧဟိ ပဿာ"တိ ဧဝံ ဒဿေတုံ ယုတ္တာ။ **ဩပနေယျိကာ**တိ ဥပနယေ ယုတ္တာ အလ္လီယိတဗ္ဗယုတ္တာ။ **ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗာ ဝိညူဟီ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ အတ္တနော အတ္တနော သန္တာနေယေဝ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ ဗာလေဟိ ပန ဒုဇ္ဇာနာ။ ဣတိ သီလဝသေန ဒွေ မဂ္ဂါ ဒွေ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဟိ သီလေသု ပရိပူရကာရိနောတိ။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒိကာယ ပန သမာဓိသမ္ပဒါယ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။ အနာဂါမိ အရိယသာဝကော ဟိ သမာဓိမှိ ပရိပူရကာရီတိ ဝုတ္တော။ **အာသဝါနံ ခယာ**တိအာဒီဟိ အရဟတ္တဖလံ ကထိတံ။ ကေစိ ပန သီလသမာဓယောပိ အရဟတ္တဖလသမ္ပယုတ္တာဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ ဧကေကဿ ပန ဝသေန ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ ဝိသုံ ဝိသုံ တန္တိ အာရောပိတာတိ။

၅-နိဝေသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ပဉ္စမေ **အမစ္စာ**တိ သုဟဇ္ဇာ။ **ဉာတီ**တိ သဿုသသုရပက္ခိကာ။ **သာလောဟိတာ**တိ သမာနလောဟိတာ ဘာတိဘဂိနိအာဒယော။ **အဝေစ္စပ္ပ-သာဒေ**တိ ဂုဏေ အဝေစ္စ ဇာနိတွာ ဥပ္ပန္နေ အစလပ္ပသာဒေ။ **အညထတ္တန္တိ**

၁-နိဇ္ဇရာဝိသုဒ္ဓိယာတိ ကိလေသေ ဇရဏကပဋိပဒါ ကိလေသေ ဝါ နိဇ္ဇရဏတော နိဇ္ဇရာ, သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိပါပနတော ဝိသုဒ္ဓီတိ နိဇ္ဇရာဝိသုဒ္ဓိယာ (သီ)

bhāvaññathattaṁ. **Pathavīdhātuyā**ti-ādīsu vīsatiyā koṭṭhāsesu thaddhākārabhūtāya pathavīdhātuyā, dvādasasu koṭṭhāsesu yūsagatāya ābandhanabhūtāya āpodhātuyā, catūsu koṭṭhāsesu paripācanabhūtāya tejodhātuyā, chasu koṭṭhāsesu vitthambhanabhūtāya vāyodhātuyā siyā aññathattaṁ. **Na tvevā**ti imesaṁ hi catunnaṁ mahābhūtānaṁ aññamaññabhāvūpagamanena siyā aññathattaṁ, ariyasāvakassa pana na tveva siyāti dasseti. Ettha ca **aññathattan**ti pasādaññathattañca gati-aññathattañca. Tañhi tassa na hoti, bhāvañña thattaṁ pana hoti. Ariyasāvako hi manusso hutvā devopi hoti brāhmāpi. Pasādo panassa bhavantarepi na vigacchati, na ca apāyagatisaṅkhātaṁ gati-aññathattaṁ pāpuṇāti. Satthāpi tadeva dassento **tatridaṁ aññathattan**ti-ādimāha. Sesamettha uttānatthamevāti.

6. Paṭhamabhavasuttavaṇṇanā

77. Chaṭṭhe **kāmadhātuvepakkan**ti kāmadhātuyā vipaccanakaṁ[1]. **Kāmabhavo**ti kāmadhātuyaṁ upapattibhavo. **Kammaṁ khettan**ti kusalākusalakammaṁ viruhanaṭṭhānaṭṭhena khettaṁ. **Viññāṇaṁ bījan**ti sahajātaṁ[2] abhisaṅkhāraviññāṇaṁ viruhanaṭṭhena bījaṁ. **Taṇhā sneho**ti paggaṇhanānubrūhanavasena[3] taṇhā udakaṁ nāma. **Avijjā nīvaraṇānan**ti avijjāya āvaritānaṁ. **Taṇhāsaṁyojanānan**ti taṇhābandhanena baddhānaṁ. **Hīnāya dhātuyā**ti kāmadhātuyā. **Viññāṇaṁ patiṭṭhitan**ti abhisaṅkhāra viññāṇaṁ patiṭṭhitaṁ. **Majjhimāya dhātuyā**ti rūpadhātuyā. **Paṇītāya dhātuyā**ti arūpadhātuyā. Sesamettha uttānatthamevāti.

7. Dutiyabhavasuttavaṇṇanā

78. Sattame **cetanā**ti kammacetanā. **Patthanā**pi kammapatthanāva. Sesaṁ purimasadisamevāti.

8. Sīlabbatasuttavaṇṇanā

79. Aṭṭhame **sīlabbatan**ti sīlañceva vatañca. **Jīvitan**ti dukkarakārikānuyogo. **Brahmacariyan**ti brahmacariyavāso. **Upaṭṭhānasāran**ti upaṭṭhānena

1. Vipaccanaṁ (Ka) 2. Yathājāti (Ka) 3. Saṅgaṇhanānubrūhanavasena (Sī, Syā)

ဘာဝညထတ္တံ။ **ပထဝီဓာတုယာ**တိအာဒီသု ဝီသတိယာ ကောဋ္ဌာသေသု ထဒ္ဓါကာရဘူတာယ ပထဝီဓာတုယာ၊ ဒွါဒသသု ကောဋ္ဌာသေသု ယူသဂတာယ အာဗန္ဓနဘူတာယ အာပေါဓာတုယာ၊ စတူသု ကောဋ္ဌာသေသု ပရိပါစနဘူတာယ တေဇောဓာတုယာ၊ ဆသု ကောဋ္ဌာသေသု ဝိတ္ထမ္ဘနဘူတာယ ဝါယောဓာတုယာ သိယာ အညထတ္တံ။ န **တွေဝါ**တိ ဣမေသံ ဟိ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ အညမညဘာဝူပဂမနေန သိယာ အညထတ္တံ၊ အရိယသာဝကဿ ပန န တွေဝ သိယာတိ ဒဿေတိ။ ဧတ္ထ စ **အညထတ္တ**န္တိ ပသာဒညထတ္တဉ္စ ဂတိအညထတ္တဉ္စ။ တဉှိ တဿ န ဟောတိ၊ ဘာဝညထတ္တံ ပန ဟောတိ။ အရိယသာဝကော ဟိ မနုဿော ဟုတွာ ဒေဝေါပိ ဟောတိ ဗြဟ္မာပိ။ ပသာဒေါ ပနဿ ဘဝန္တရေပိ န ဝိဂစ္ဆတိ၊ န စ အပါယဂတိသင်္ခါတံ ဂတိအညထတ္တံ ပါပုဏာတိ။ သတ္ထာပိ တဒေဝ ဒဿေန္တော **တတြိဒံ အညထတ္တ**န္တိအာဒိမာဟ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၆-ပဌမဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ ဆဋ္ဌေ **ကာမဓာတုဝေပက္က**န္တိ ကာမဓာတုယာ ဝိပစ္စနကံ[၁]။ **ကာမဘဝေါ**တိ ကာမဓာတုယံ ဥပပတ္တိဘဝေါ။ **ကမ္မံ ခေတ္တ**န္တိ ကုသလာကုသလကမ္မံ ဝိရုဟနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ခေတ္တံ။ **ဝိညာဏံ ဗီဇ**န္တိ သဟဇာတံ[၂] အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ ဝိရုဟနဋ္ဌေန ဗီဇံ။ **တဏှာ သ္နေဟော**တိ ပဂ္ဂဏှနာနုဗြူဟနဝသေန[၃] တဏှာ ဥဒကံ နာမ။ **အဝိဇ္ဇာနီဝရဏာန**န္တိ အဝိဇ္ဇာယ အာဝရိတာနံ။ **တဏှာသံယောဇနာန**န္တိ တဏှာဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓါနံ။ **ဟီနာယ ဓာတုယာ**တိ ကာမဓာတုယာ။ **ဝိညာဏံ ပတိဋ္ဌိတ**န္တိ အဘိသင်္ခါရဝိညာဏံ ပတိဋ္ဌိတံ။ **မဇ္ဈိမာယ ဓာတုယာ**တိ ရူပဓာတုယာ။ **ပဏီတာယ ဓာတုယာ**တိ အရူပဓာတုယာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၇-ဒုတိယဘဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ သတ္တမေ **စေတနာ**တိ ကမ္မစေတနာ။ **ပတ္ထနာ**ပိ ကမ္မပတ္ထနာဝ။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝါတိ။

၈-သီလဗ္ဗတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ အဋ္ဌမေ **သီလဗ္ဗတ**န္တိ သီလဉ္စေဝ ဝတဉ္စ။ **ဇီဝိတ**န္တိ ဒုက္ကရကာရိကာနုယောဂေါ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ ဗြဟ္မစရိယဝါသော။ **ဥပဋ္ဌာနသာရ**န္တိ ဥပဋ္ဌာနေန

၁-ဝိပစ္စနံ (က) ၂-ယထာဇာတိ (က) ၃-သင်္ဂဏှနာနုဗြူဟနဝသေန (သီ၊ သျာ)

sāraṁ, “idaṁ varaṁ idaṁ niṭṭhā”ti evaṁ upaṭṭhitanti attho. **Saphalan**ti sa-udrayaṁ savaḍḍhikaṁ hotīti pucchati. **Na khvettha bhante ekaṁsenā**ti bhante na kho ettha ekaṁsena byākātabbanti attho. **Upaṭṭhānasāraṁ sevato**ti idaṁ sāraṁ varaṁ niṭṭhāti evaṁ upaṭṭhitaṁ sevamānassa. **Aphalan**ti iṭṭhaphalena aphalaṁ. Ettāvatā kammavādikiriyavādīnaṁ pabbajjaṁ ṭhapetvā seso sabbopi bāhirakasamayo gahito hoti. **Saphalan**ti iṭṭhaphalena saphalaṁ sa-udrayaṁ. Ettāvatā imaṁ sāsanaṁ ādiṁ katvā sabbāpi kammavādikiriyavādīnaṁ pabbajjā gahitā. **Na ca panassa sulabharūpo samasamo paññāyā**ti evaṁ sekkhabhūmiyaṁ ṭhatvā pañhaṁ kathento assa Ānandassa paññāya samasamo na sulabhoti dasseti. Imasmiṁ sutte sekkhabhūmi nāma kathitāti.

9. Gandhajātasuttavaṇṇanā

80. Navame **etadavocā**ti pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto Dasabalassa vattaṁ dassetvā attano divāvihāraṭṭhānaṁ gantvā “imasmiṁ loke mūlagandho nāma atthi, sāragandho nāma atthi, pupphagandho nāma atthi. Ime pana tayopi gandhā anuvātaṁyeva gacchanti, na paṭivātaṁ. Atthi nu kho kiñci, yassa paṭivātampi gandho gacchatī”ti cintetvā aṭṭhannaṁ varānaṁ gahaṇakāleyeva kaṅkhuppattisamaye upasaṅkamanavarassa gahitattā taṅkhaṇaṁyeva divāṭṭhānato vuṭṭhāya Satthu santikaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ nisinno uppannāya kaṅkhāya vinodanatthaṁ etaṁ “tīṇimāni bhante”ti-ādi vacanaṁ avoca. Tattha **gandhajātānī**ti gandhajātiyo. **Mūlagandho**ti mūlavatthuko gandho, gandhasampannaṁ vā mūlameva mūlagandho. Tassa hi gandho anuvātaṁ gacchati. Gandhassa pana gandho nāma natthi. **Sāragandhapupphagandhesu**pi eseva nayo. **Atthānanda kiñci gandhajātan**ti[1] ettha saraṇagamanādayo guṇavaṇṇabhāsana vasena disāgāmitāya gandhasadisattā gandhā, tesaṁ vatthubhūto puggalo gandhajātaṁ nāma. **Gandho gacchatī**ti vaṇṇabhāsanavasena gacchati. **Sīlavā**ti pañcasīlena vā dasa sīlena vā sīlavā. **Kalyāṇadhammo**ti teneva sīladhammena kalyāṇadhammo sundaradhammo. **Vigatamalamaccherenā**ti-ādīnaṁ attho Visuddhimagge[2] vitthāritova. **Disāsū**ti catūsu disāsu catūsu

1. Atthānanda gandhajātanti (Sī, Syā, Ka)
2. Visuddhi 1. 217 piṭṭhe.

သာရံ၊ “ဣဒံ ဝရံ ဣဒံ နိဋ္ဌာ”တိ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ **သဖလ**န္တိ သဥဒြယံ သဝဍ္ဎိကံ ဟောတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **န ခွေတ္ထ ဘန္တေ ဧကံသေနာ**တိ ဘန္တေ န ခေါ ဧတ္ထ ဧကံသေန ဗျာကာတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ **ဥပဋ္ဌာနသာရံ သေဝတော**တိ ဣဒံ သာရံ ဝရံ နိဋ္ဌာတိ ဧဝံ ဥပဋ္ဌိတံ သေဝမာနဿ။ **အဖလ**န္တိ ဣဋ္ဌဖလေန အဖလံ။ ဧတ္တာဝတာ ကမ္မဝါဒိကိရိယဝါဒီနံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဌပေတွာ သေသော သဗ္ဗောပိ ဗာဟိရကသမယော ဂဟိတော ဟောတိ။ **သဖလ**န္တိ ဣဋ္ဌဖလေန သဖလံ သဥဒြယံ။ ဧတ္တာဝတာ ဣမံ သာသနံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗာပိ ကမ္မဝါဒိကိရိယဝါဒီနံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဂဟိတာ။ **န စ ပနဿ သုလဘရူပေါ သမသမော ပညာယာ**တိ ဧဝံ သေက္ခဘူမိယံ ဌတွာ ပဉှံ ကထေန္တော အဿ အာနန္ဒဿ ပညာယ သမသမော န သုလဘောတိ ဒဿေတိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သေက္ခဘူမိ နာမ ကထိတာတိ။

၉-ဂန္ဓဇာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ နဝမေ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ဒသဗလဿ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ အတ္တနော ဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ “ဣမသ္မိံ လောကေ မူလဂန္ဓော နာမ အတ္ထိ၊ သာရဂန္ဓော နာမ အတ္ထိ၊ ပုပ္ဖဂန္ဓော နာမ အတ္ထိ။ ဣမေ ပန တယောပိ ဂန္ဓာ အနုဝါတံယေဝ ဂစ္ဆန္တိ၊ န ပဋိဝါတံ။ အတ္ထိ နု ခေါ ကိဉ္စိ၊ ယဿ ပဋိဝါတမ္ပိ ဂန္ဓော ဂစ္ဆတီ”တိ စိန္တေတွာ အဋ္ဌန္နံ ဝရာနံ ဂဟဏကာလေယေဝ ကင်္ခုပ္ပတ္တိသမယေ ဥပသင်္ကမနဝရဿ ဂဟိတတ္တာ တင်္ခဏံယေဝ ဒိဝါဋ္ဌာနတော ဝုဋ္ဌာယ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသိန္နော ဥပ္ပန္နာယ ကင်္ခါယ ဝိနောဒနတ္ထံ ဧတံ “တီဏိမာနိ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ဂန္ဓဇာတာနီ**တိ ဂန္ဓဇာတိယော။ **မူလဂန္ဓော**တိ မူလဝတ္ထုကော ဂန္ဓော၊ ဂန္ဓသမ္ပန္နံ ဝါ မူလမေဝ မူလဂန္ဓော။ တဿ ဟိ ဂန္ဓော အနုဝါတံ ဂစ္ဆတိ။ ဂန္ဓဿ ပန ဂန္ဓော နာမ နတ္ထိ။ **သာရဂန္ဓပုပ္ဖဂန္ဓေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **အတ္ထာနန္ဒ ကိဉ္စိ ဂန္ဓဇာတ**န္တိ[1] ဧတ္ထ သရဏဂမနာဒယော ဂုဏဝဏ္ဏဘာသနဝသေန ဒိသာဂါမိတာယ ဂန္ဓသဒိသတ္တာ ဂန္ဓာ၊ တေသံ ဝတ္ထုဘူတော ပုဂ္ဂလော ဂန္ဓဇာတံ နာမ။ **ဂန္ဓော ဂစ္ဆတီ**တိ ဝဏ္ဏဘာသနဝသေန ဂစ္ဆတိ။ **သီလဝါ**တိ ပဉ္စသီလေန ဝါ ဒသသီလေန ဝါ သီလဝါ။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ တေနေဝ သီလဓမ္မေန ကလျာဏဓမ္မော သုန္ဒရဓမ္မော။ **ဝိဂတမလမစ္ဆေရေနာ**တိအာဒီနံ အတ္ထော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ဝိတ္ထာရိတောဝ။ **ဒိသာသူ**တိ စတူသု ဒိသာသု စတူသု

၁-အတ္ထာနန္ဒ ဂန္ဓဇာတန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၁၇-ပိဋ္ဌေ။

anudisāsu. **Samaṇabrāhmaṇā**ti samitapāpabāhitapāpā samaṇabrāhmaṇā.

Na pupphagandho paṭivātametīti vassikapupphādīnaṁ gandho paṭivātaṁ na gacchati. **Na candanaṁ tagaramallikā vā**ti candanatagaramallikānampi gandho paṭi vātaṁ na gacchatīti attho. Devalokepi[1] Phuṭasumanā nāma hoti, tassā pupphitadivase gandho yojanasataṁ ajjhottharati. Sopi paṭivātaṁ vidatthimattampi ratanamattampi gantuṁ na sakkotīti vadanti. **Satañca gandho paṭivātametī**ti satañca paṇḍitānaṁ Buddhapaccekabuddhabuddhaputtānaṁ sīlādiguṇagandho paṭivātaṁ gacchati. **Sabbā disā sappuriso pavāyatī**ti[2] sappuriso paṇḍito sīlādiguṇagandhena sabbā disā pavāyati, sabbā disā gandhena avattharatīti attho.

10. Cūḷanikāsuttavaṇṇanā

81. Dasamassa[3] duvidho nikkhepo atthuppattikopi pucchāvasikopi. Katara-atthuppattiyaṁ kassa pucchāya kathitanti ce? Aruṇavatisuttanta-atthuppattiyaṁ[4] Ānandattherassa pucchāya kathitaṁ. Aruṇavatisuttanto kena kathitoti? Dvīhi Buddhehi kathito Sikhinā ca Bhagavatā amhākañca Satthārā. Imasmā hi kappā ekatiṁsakappamatthake Aruṇavatinagare Aruṇavato rañño Pabhāvatiyā nāma mahesiyā kucchismiṁ nibbattitvā paripakke ñāṇe mahābhinikkhamanaṁ nikkhamitvā Sikhī Bhagavā Bodhimaṇḍe sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā pavattitavaradhammacakko Aruṇavatiṁ nissāya viharanto ekadi vasaṁ pātova sarīrappaṭijagganaṁ katvā Mahābhikkhusaṁghaparivāro "Aruṇavatiṁ piṇḍāya pavisissāmī"ti nikkhamitvā vihāradvārakoṭṭhakasamīpe ṭhito Abhibhuṁ nāma aggasāvakaṁ āmantesi "atippago kho bhikkhu Aruṇavatiṁ piṇḍāya pavisituṁ, yena aññataro brahmaloko tenupasaṅkamissāmā"ti. Yathāha—

"Atha kho bhikkhave Sikhī Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Abhibhuṁ bhikkhuṁ āmantesi 'āyāma brāhmaṇa yena aññataro

1. Devalokepi hi (Syā) 2. Pavātīti (Sī) 3. Dasame (Ka) 4. Saṁ 1. 157 piṭṭhe.

အနုဒိသာသု။ **သမဏဗြာဟ္မဏာ**တိ သမိတပါပဗာဟိတပါပါ သမဏ-ဗြာဟ္မဏာ။

န ပုပ္ဖဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတီတိ ဝဿိကပုပ္ဖာဒီနံ ဂန္ဓော ပဋိဝါတံ န ဂစ္ဆတိ။ **န စန္ဒနံ တဂရမလ္လိကာ ဝါ**တိ စန္ဒနတဂရမလ္လိကာနမ္ပိ ဂန္ဓော ပဋိဝါတံ န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဒေဝလောကေပိ[၁] ဖုဋသုမနာ နာမ ဟောတိ၊ တဿာ ပုပ္ဖိတဒိဝသေ ဂန္ဓော ယောဇနသတံ အဇ္ဈောတ္ထရတိ။ သောပိ ပဋိဝါတံ ဝိဒတ္ထိမတ္တမ္ပိ ရတနမတ္တမ္ပိ ဂန္တုံ န သက္ကောတီတိ ဝဒန္တိ။ **သတဉ္စ ဂန္ဓော ပဋိဝါတမေတီ**တိ သတဉ္စ ပဏ္ဍိတာနံ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓပုတ္တာနံ သီလာဒိဂုဏ-ဂန္ဓော ပဋိဝါတံ ဂစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗာ ဒိသာ သပ္ပုရိသော ပဝါယတီ**တိ[၂] သပ္ပုရိသော ပဏ္ဍိတော သီလာဒိဂုဏဂန္ဓေန သဗ္ဗာ ဒိသာ ပဝါယတိ၊ သဗ္ဗာ ဒိသာ ဂန္ဓေန အဝတ္ထရတီတိ အတ္ထော။

၁၀-စူဠနိကာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၁။ ဒသမဿ[၃] ဒုဝိဓော နိက္ခေပေါ အတ္ထုပ္ပတ္တိကောပိ ပုစ္ဆာဝသိကောပိ။ ကတရအတ္ထုပ္ပတ္တိယံ ကဿ ပုစ္ဆာယ ကထိတန္တိ စေ? အရုဏဝတိသုတ္တန္တ-အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ[၄] အာနန္ဒတ္ထေရဿ ပုစ္ဆာယ ကထိတံ။ အရုဏဝတိသုတ္တန္တော ကေန ကထိတောတိ? ဒွီဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ ကထိတော သိခိနာ စ ဘဂဝတာ အမှာကဉ္စ သတ္ထာရာ။ ဣမသ္မာ ဟိ ကပ္ပါ ဧကတိံသကပ္ပမတ္ထကေ အရုဏဝတိနဂရေ အရုဏဝတော ရညော ပဘာဝတိယာ နာမ မဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပရိပက္ကေ ဉာဏေ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတွာ သိခီ ဘဂဝါ ဗောဓိမဏ္ဍေ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အရုဏဝတိံ နိဿာယ ဝိဟရန္တော ဧကဒိဝသံ ပါတောဝ သရီရပ္ပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ မဟာဘိက္ခု-သံဃပရိဝါရော "အရုဏဝတိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိဿာမီ"တိ နိက္ခမိတွာ ဝိဟာရ-ဒွါရကောဋ္ဌကသမီပေ ဌိတော အဘိဘုံ နာမ အဂ္ဂသာဝကံ အာမန္တေသိ "အတိပ္ပဂေါ ခေါ ဘိက္ခု အရုဏဝတိံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတုံ၊ ယေန အညတရော ဗြဟ္မလောကော တေနုပသင်္ကမိဿာမာ"တိ။ ယထာဟ—

"အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ သိခီ ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဘိဘုံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေသိ 'အာယာမ ဗြာဟ္မဏ ယေန အညတရော

၁-ဒေဝလောကေပိ ဟိ (သျာ) ၂-ပဝါတီတိ (သီ)
၃-ဒသမေ (က) ၄-သံ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။

brahmaloko tenupasaṅkamissāma, na tāva[1] bhattakālo bhavissatī’ti. ‘evaṁ bhante’ti kho bhikkhave Abhibhū bhikkhu Sikhissa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa paccassosi. Atha kho bhikkhave Sikhī Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Abhibhū ca bhikkhu yena aññataro brahmaloko tenupasaṅkamiṁsū”ti[2].

Tattha mahābrahmā Sammāsambuddhaṁ disvā attamano paccuggamanaṁ katvā brahmāsanaṁ paññāpetvā adāsi, therassāpi anucchavikaṁ āsanaṁ paññāpayiṁsu. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, theropi attano paññattāsane nisīdi. Mahābrahmāpi Dasabalaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi.

Atha kho bhikkhave Sikhī Bhagavā Abhibhuṁ bhikkhuṁ āmantesi “paṭibhātu taṁ brāhmaṇa brahmuno ca brahmaparisāya ca brahmapārisajjānañca dhammīkathāti. ‘Evaṁ bhante’ti kho bhikkhave Abhibhū bhikkhu Sikhissa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa paṭissuṇitvā brahmuno ca brahmaparisāya ca brahmapārisajjānañca dhammiṁ kathaṁ kathesi. There dhammaṁ kathente brahmagaṇā ujjhāyiṁsu “cirassañca mayaṁ Satthu brahmalokāgamanaṁ labhimha, ayañca bhikkhu ṭhapetvā Satthāraṁ sayaṁ dhammakathaṁ[3] ārabhī”ti.

Satthā tesaṁ anattamanabhāvaṁ ñatvā Abhibhuṁ bhikkhuṁ etadavoca “ujjhāyanti kho te brāhmaṇa brahmā ca brahmaparisā ca brahmapārisajjā ca. Tena hi tvaṁ brāhmaṇa bhiyyoso mattāya saṁvejehī”ti. Thero Satthu vacanaṁ sampaṭicchitvā anekavihitaṁ iddhivikubbanaṁ katvā sahassilokadhātuṁ sarena viññāpento “ārambhatha nikkamathā”ti[4] gāthādvayaṁ abhāsi. Kiṁ pana katvā thero sahassilokadhātuṁ viññāpesīti? Nīlakasiṇaṁ tāva samāpajjitvā sabbattha andhakāraṁ phari[5], tato “kimidaṁ andhakāran”ti sattānaṁ ābhoge uppanne ālokaṁ dassesi. “Kiṁ āloko ayan”ti vicinantānaṁ attānaṁ dassesi, sahassacakkavāḷe devamanussā añjaliṁ paggaṇhitvā paggaṇhitvā theraṁ yeva namassamānā aṭṭhaṁsu. Thero mahājano mayhaṁ dhammaṁ desentassa saraṁ suṇātū”ti

1. Yāva (Saṁ 1. 157 piṭṭhe) 2. Saṁ 1. 157 piṭṭhe. 3. Sayañca kathaṁ (Ka)
4. Saṁ 1. 158 piṭṭhe. 5. Patthari (Sī)

ဗြဟ္မလောကော တေနုပသင်္ကမိဿာမ၊ န တာဝ[1] ဘတ္တကာလော ဘဝိဿတီ’တိ။ ‘ဧဝံ ဘန္တေ’တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဘိဘူ ဘိက္ခု သိခိဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပစ္စဿောသိ။ အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ သိခီ ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဘိဘူ စ ဘိက္ခု ယေန အညတရော ဗြဟ္မလောကော တေနုပသင်္ကမိံသူ”တိ[2]။

တတ္ထ မဟာဗြဟ္မာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ အတ္တမနော ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ ဗြဟ္မာသနံ ပညာပေတွာ အဒါသိ၊ ထေရဿာပိ အနုစ္ဆဝိကံ အာသနံ ပညာပယိံသု။ နိသီဒိ ဘဂဝါ ပညတ္တေ အာသနေ၊ ထေရောပိ အတ္တနော ပညတ္တာသနေ နိသီဒိ။ မဟာဗြဟ္မာပိ ဒသဗလံ ဝန္ဒိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။

အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ သိခီ ဘဂဝါ အဘိဘုံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေသိ “ပဋိဘာတု တံ ဗြာဟ္မဏ ဗြဟ္မုနော စ ဗြဟ္မပရိသာယ စ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာနဉ္စ ဓမ္မီကထာ”တိ။ ‘ဧဝံ ဘန္တေ’တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ အဘိဘူ ဘိက္ခု သိခိဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပဋိဿုဏိတွာ ဗြဟ္မုနော စ ဗြဟ္မပရိသာယ စ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာနဉ္စ ဓမ္မိံ ကထံ ကထေသိ။ ထေရေ ဓမ္မံ ကထေန္တေ ဗြဟ္မဂဏာ ဥဇ္ဈာယိံသု “စိရဿဉ္စ မယံ သတ္ထု ဗြဟ္မလောကာဂမနံ လဘိမှ၊ အယဉ္စ ဘိက္ခု ဌပေတွာ သတ္ထာရံ သယံ ဓမ္မကထံ[3] အာရဘီ”တိ။

သတ္ထာ တေသံ အနတ္တမနဘာဝံ ဉတွာ အဘိဘုံ ဘိက္ခုံ ဧတဒဝေါစ “ဥဇ္ဈာယန္တိ ခေါ တေ ဗြာဟ္မဏ ဗြဟ္မာ စ ဗြဟ္မပရိသာ စ ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ စ။ တေန ဟိ တွံ ဗြာဟ္မဏ ဘိယျောသော မတ္တာယ သံဝေဇေဟီ”တိ။ ထေရော သတ္ထု ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ အနေကဝိဟိတံ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနံ ကတွာ သဟဿိလောကဓာတုံ သရေန ဝိညာပေန္တော “အာရမ္ဘထ နိက္ကမထာ”တိ[4] ဂါထာဒွယံ အဘာသိ။ ကိံ ပန ကတွာ ထေရော သဟဿိလောကဓာတုံ ဝိညာပေသီတိ? နီလကသိဏံ တာဝ သမာပဇ္ဇိတွာ သဗ္ဗတ္ထ အန္ဓကာရံ ဖရိ[5]၊ တတော “ကိမိဒံ အန္ဓကာရ”န္တိ သတ္တာနံ အာဘောဂေ ဥပ္ပန္နေ အာလောကံ ဒဿေသိ။ “ကိံ အာလောကော အယ”န္တိ ဝိစိနန္တာနံ အတ္တာနံ ဒဿေသိ၊ သဟဿစက္ကဝါဠေ ဒေဝမနုဿာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှိတွာ ပဂ္ဂဏှိတွာ ထေရံယေဝ နမဿမာနာ အဋ္ဌံသု။ ထေရော “မဟာဇနော မယှံ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ သရံ သုဏာတူ”တိ

၁-ယာဝ (သံ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ) ၂-သံ ၁-၁၅၇-ပိဋ္ဌေ။ ၃-သယဉ္စ ကထံ (က)
၄-သံ ၁-၁၅၈-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ပတ္ထရိ (သီ)

imā gāthā abhāsi. Sabbe osaṭāya parisāya majjhe nisīditvā dhammaṁ desentassa viya saddaṁ assosuṁ. Atthopi nesaṁ pākaṭo ahosi.

Atha kho Bhagavā saddhiṁ therena Aruṇavatiṁ paccāgantvā piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto bhikkhusaṁghaṁ pucchi “assuttha no tumhe bhikkhave Abhibhussa bhikkhuno brahmaloke ṭhitassa gāthāyo bhāsamānassā”ti. Te “āma bhante”ti paṭijānitvā sutabhāvaṁ āvikarontā tadeva gāthādvayaṁ udāhariṁsu. Satthā “sādhu sādhū”ti sādhukāraṁ datvā desanaṁ niṭṭhapesi[1]. Evaṁ tāva idaṁ suttaṁ ito ekatiṁsakappamatthake Sikhinā Bhagavatā kathitaṁ.

Amhākaṁ pana Bhagavā sabbaññutaṁ patto pavattitavaradhammacakko Sāvatthiṁ upanissāya Jetavane viharanto jeṭṭhamūlamāsapuṇṇamadivase bhikkhū āmantetvā imaṁ Aruṇavatisuttaṁ paṭṭhapesi. Ānandatthero bījaniṁ gahetvā bījayamāno ṭhitakova ādito paṭṭhāya yāva pariyosānā ekabyañjanampi ahāpetvā Sakalasuttaṁ uggaṇhi. So punadivase piṇḍapātapaṭikkanto Dasabalassa vattaṁ dassetvā attano divā vihāraṭṭhānaṁ gantvā saddhivihārikantevāsikesu vattaṁ dassetvā pakkantesu hiyyo kathitaṁ Aruṇavatisuttaṁ āvajjento nisīdi. Athassa sabbaṁ suttaṁ vibhūtaṁ upaṭṭhāsi. So cintesi “Sikhissa Bhagavato aggasāvako brahmaloke ṭhatvā cakkavāḷasahasse andha kāraṁ vidhametvā sarīrobhāsaṁ dassetvā attano saddaṁ sāvento dhammakathaṁ kathesīti hiyyo Satthārā kathitaṁ, sāvakassa tāva visayo evarūpo, dasa pāramiyo pūretvā sabbaññutaṁ patto pana Sammāsambuddho kittakaṁ ṭhānaṁ sarena viññāpeyyā”ti. So evaṁ uppannāya vimatiyā vinodanatthaṁ taṅkhaṇeyeva Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā tamatthaṁ pucchi. Etamatthaṁ dassetuṁ **atha kho āyasmā Ānando**ti vuttaṁ.

Tattha **sammukhā**ti sammukhībhūtena[2] mayā etaṁ sutaṁ, na anussavena, na dūtaparamparāyāti iminā adhippāyena evamāha. **Kīvatakaṁ pahoti sarena viññāpetun**ti kittakaṁ ṭhānaṁ sarīrobhāsena vihatandhakāraṁ katvā sarena viññāpetuṁ sakkoti. **Sāvako so Ānanda, appameyyā**

1. Paṭṭhapesi (Ka) 2. Sammukhe ṭhitena (Sī, Syā)

ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ သဗ္ဗေ ဩသဋာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ဝိယ သဒ္ဒံ အဿောသုံ။ အတ္ထောပိ နေသံ ပါကဋော အဟောသိ။

အထ ခေါ ဘဂဝါ သဒ္ဓိံ ထေရေန အရုဏဝတိံ ပစ္စာဂန္တွာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပစ္ဆာဘတ္တံ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ဘိက္ခုသံဃံ ပုစ္ဆိ “အဿုတ္ထ နော တုမှေ ဘိက္ခဝေ အဘိဘုဿ ဘိက္ခုနော ဗြဟ္မလောကေ ဌိတဿ ဂါထာယော ဘာသမာနဿာ”တိ။ တေ “အာမ ဘန္တေ”တိ ပဋိဇာနိတွာ သုတဘာဝံ အာဝိကရောန္တာ တဒေဝ ဂါထာဒွယံ ဥဒါဟရိံသု။ သတ္ထာ “သာဓု သာဓူ”တိ သာဓုကာရံ ဒတွာ ဒေသနံ နိဋ္ဌပေသိ[၁]။ ဧဝံ တာဝ ဣဒံ သုတ္တံ ဣတော ဧကတိံသကပ္ပမတ္ထကေ သိခိနာ ဘဂဝတာ ကထိတံ။

အမှာကံ ပန ဘဂဝါ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော သာဝတ္ထိံ ဥပနိဿာယ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ဇေဋ္ဌမူလမာသပုဏ္ဏမဒိဝသေ ဘိက္ခူ အာမန္တေတွာ ဣမံ အရုဏဝတိသုတ္တံ ပဋ္ဌပေသိ။ အာနန္ဒတ္ထေရော ဗီဇနိံ ဂဟေတွာ ဗီဇယမာနော ဌိတကောဝ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယောသာနာ ဧကဗျဉ္ဇနမ္ပိ အဟာပေတွာ သကလသုတ္တံ ဥဂ္ဂဏှိ။ သော ပုနဒိဝသေ ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော ဒသဗလဿ ဝတ္တံ ဒဿေတွာ အတ္တနော ဒိဝါဝိဟာရဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ သဒ္ဓိဝိဟာရိကန္တေဝါသိကေသု ဝတ္တံ ဒဿေတွာ ပက္ကန္တေသု ဟိယျော ကထိတံ အရုဏဝတိသုတ္တံ အာဝဇ္ဇေန္တော နိသီဒိ။ အထဿ သဗ္ဗံ သုတ္တံ ဝိဘူတံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သော စိန္တေသိ “သိခိဿ ဘဂဝတော အဂ္ဂသာဝကော ဗြဟ္မလောကေ ဌတွာ စက္ကဝါဠသဟဿေ အန္ဓကာရံ ဝိဓမေတွာ သရီရောဘာသံ ဒဿေတွာ အတ္တနော သဒ္ဒံ သာဝေန္တော ဓမ္မကထံ ကထေသီတိ ဟိယျော သတ္ထာရာ ကထိတံ၊ သာဝကဿ တာဝ ဝိသယော ဧဝရူပေါ၊ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော ပန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကိတ္တကံ ဌာနံ သရေန ဝိညာပေယျာ”တိ။ သော ဧဝံ ဥပ္ပန္နာယ ဝိမတိယာ ဝိနောဒနတ္ထံ တင်္ခဏေယေဝ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တမတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ အာယသ္မာ အာနန္ဒော**တိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **သမ္မုခါ**တိ သမ္မုခီဘူတေန[၂] မယာ ဧတံ သုတံ၊ န အနုဿဝေန၊ န ဒူတပရမ္ပရာယာတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဧဝမာဟ။ **ကီဝတကံ ပဟောတိ သရေန ဝိညာပေတု**န္တိ ကိတ္တကံ ဌာနံ သရီရောဘာသေန ဝိဟတန္ဓကာရံ ကတွာ သရေန ဝိညာပေတုံ သက္ကောတိ။ **သာဝကော သော အာနန္ဒ၊ အပ္ပမေယျာ**

၁-ပဋ္ဌပေသိ (က) ၂-သမ္မုခေ ဌိတေန (သီ၊ သျာ)

Tathāgatāti idaṁ Bhagavā iminā adhippāyenāha—Ānanda tvaṁ kiṁ vadesi, so padesañāṇe ṭhito sāvako. Tathāgatā pana dasa pāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇaṁ pattā appameyyā. So tvaṁ nakhasikhāya paṁsuṁ gahetvā mahāpathavipaṁsunā saddhiṁ upamento viya kiṁ nāmetaṁ vadesi. Añño hi sāvakānaṁ visayo, añño Buddhānaṁ. Añño sāvakānaṁ gocaro, añño Buddhānaṁ. Aññaṁ sāvakānaṁ balaṁ, aññaṁ Buddhānanti. Iti Bhagavā iminā adhippāyena appameyyabhāvaṁ vatvā tuṇhī ahosi.

Thero dutiyampi pucchi. Satthā "Ānanda tvaṁ tāḷacchiddaṁ gahetvā anantākāsena upamento viya, cātakasakuṇaṁ gahetvā diyaḍḍhayojanasatikena supaṇṇarājena upamento viya, hatthisoṇḍāya udakaṁ gahetvā Mahāgaṅgāya upamento viya, caturatanike āvāṭe udakaṁ gahetvā sattahi sarehi upamento viya, nāḷikodanamattalābhiṁ manussaṁ gahetvā cakkavattiraññā upamento viya, paṁsupisācakaṁ gahetvā Sakkena devaraññā upamento viya, khajjopanakappabhaṁ gahetvā sūriyappabhāya upamento viya kiṁ nāmetaṁ vadesīti dīpento dutiyampi appameyyabhāvameva vatvā tuṇhī ahosi. Tato thero cintesi "Satthā mayā pucchito na tāva kathesi, handa naṁ yāvatatiyaṁ yācitvā Buddhasīhanādaṁ nadāpessāmī"ti. So tatiyampi yāci. Taṁ dassetuṁ **tatiyampi kho**ti-ādi vuttaṁ. Athassa Bhagavā byākaronto **sutā te Ānandā**ti-ādimāha. Thero cintesi "Satthā me 'sutā te Ānanda sahassī cūḷanikā lokadhātū'ti ettakameva vatvā tuṇhī jāto, idāni Buddhasīhanādaṁ nadissatī"ti so Satthāraṁ yācanto **etassa Bhagavā kālo**ti-ādimāha.

Bhagavāpissa vitthārakathaṁ kathetuṁ **tena hānandā**ti-ādimāha. Tattha **yāvatā**ti yattakaṁ ṭhānaṁ. **Candimasūriyā**ti candimā ca sūriyo ca. **Pariharantī**ti vicaranti. **Disā tantī**ti sabbadisā obhāsanti. **Virocanā**ti virocamānā. Ettāvatā ekacakkavāḷaṁ paricchinditvā dassitaṁ hoti. Idāni taṁ sahassaguṇaṁ katvā dassento **tāva sahassadhā loko**ti āha. **Tasmiṁ sahassadhā loke**ti tasmiṁ sahassacakkavāḷe. **Sahassaṁ**

တထာဂတာတိ ဣဒံ ဘဂဝါ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေနာဟ—အာနန္ဒ တွံ ကိံ ဝဒေသိ၊ သော ပဒေသဉာဏေ ဌိတော သာဝကော။ တထာဂတာ ပန ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပတ္တာ အပ္ပမေယျာ။ သော တွံ နခသိခါယ ပံသုံ ဂဟေတွာ မဟာပထဝိပံသုနာ သဒ္ဓိံ ဥပမေန္တော ဝိယ ကိံ နာမေတံ ဝဒေသိ။ အညော ဟိ သာဝကာနံ ဝိသယော၊ အညော ဗုဒ္ဓါနံ။ အညော သာဝကာနံ ဂေါစရော၊ အညော ဗုဒ္ဓါနံ။ အညံ သာဝကာနံ ဗလံ၊ အညံ ဗုဒ္ဓါနန္တိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန အပ္ပမေယျဘာဝံ ဝတွာ တုဏှီ အဟောသိ။

ထေရော ဒုတိယမ္ပိ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာ "အာနန္ဒ တွံ တာဠစ္ဆိဒ္ဒံ ဂဟေတွာ အနန္တာကာသေန ဥပမေန္တော ဝိယ, စာတကသကုဏံ ဂဟေတွာ ဒိယဍ္ဎ-ယောဇနသတိကေန သုပဏ္ဏရာဇေန ဥပမေန္တော ဝိယ, ဟတ္ထိသောဏ္ဍာယ ဥဒကံ ဂဟေတွာ မဟာဂင်္ဂါယ ဥပမေန္တော ဝိယ, စတုရတနိကေ အာဝါဋေ ဥဒကံ ဂဟေတွာ သတ္တဟိ သရေဟိ ဥပမေန္တော ဝိယ, နာဠိကောဒနမတ္တလာဘိံ မနုဿံ ဂဟေတွာ စက္ကဝတ္တိရညာ ဥပမေန္တော ဝိယ, ပံသုပိသာစကံ ဂဟေတွာ သက္ကေန ဒေဝရညာ ဥပမေန္တော ဝိယ, ခဇ္ဇောပနကပ္ပဘံ ဂဟေတွာ သူရိယပ္ပဘာယ ဥပမေန္တော ဝိယ ကိံ နာမေတံ ဝဒေသီတိ ဒီပေန္တော ဒုတိယမ္ပိ အပ္ပမေယျဘာဝမေဝ ဝတွာ တုဏှီ အဟောသိ။ တတော ထေရော စိန္တေသိ "သတ္ထာ မယာ ပုစ္ဆိတော န တာဝ ကထေသိ၊ ဟန္ဒ နံ ယာဝတတိယံ ယာစိတွာ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ နဒါပေဿာမီ"တိ။ သော တတိယမ္ပိ ယာစိ။ တံ ဒဿေတုံ **တတိယမ္ပိ ခေါ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ အထဿ ဘဂဝါ ဗျာကရောန္တော **သုတာ တေ အာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ ထေရော စိန္တေသိ "သတ္ထာ မေ 'သုတာ တေ အာနန္ဒ သဟဿီ စူဠနိကာ လောကဓာတူ'တိ ဧတ္တကမေဝ ဝတွာ တုဏှီ ဇာတော၊ ဣဒါနိ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ နဒိဿတီ"တိ သော သတ္ထာရံ ယာစန္တော **ဧတဿ ဘဂဝါ ကာလော**တိအာဒိမာဟ။

ဘဂဝါပိဿ ဝိတ္ထာရကထံ ကထေတုံ **တေန ဟာနန္ဒာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယာဝတာ**တိ ယတ္တကံ ဌာနံ။ **စန္ဒိမသူရိယာ**တိ စန္ဒိမာ စ သူရိယော စ။ **ပရိဟရန္တီ**တိ ဝိစရန္တိ။ **ဒိသာ ဘန္တီ**တိ သဗ္ဗဒိသာ ဩဘာသန္တိ။ **ဝိရောစနာ**တိ ဝိရောစမာနာ။ ဧတ္တာဝတာ ဧကစက္ကဝါဠံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဣဒါနိ တံ သဟဿဂုဏံ ကတွာ ဒဿေန္တော **တာဝ သဟဿဓာ လောကော**တိ အာဟ။ **တသ္မိံ သဟဿဓာ လောကေ**တိ တသ္မိံ သဟဿစက္ကဝါဠေ။ **သဟဿံ**

Cātumahārājikānanti sahassaṁ Cātumahārājikānaṁ devalokānaṁ[1]. Yasmā pana ekekasmiṁ cakkavāḷe cattāro cattāro mahārājāno, tasmā **cattāri mahārājasahassānī**ti vuttaṁ. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. **Cūḷanikā**ti khuddikā. Ayaṁ sāva kānaṁ visayo. Kasmā panesā ānītāti? Majjhimikāya lokadhātuyā paricchedadassanatthaṁ.

Yāvatāti yattakā. **Tāva sahassadhā**ti tāva sahassabhāgena. **Dvisahassī majjhimikā lokadhātū**ti ayaṁ sahassacakkavāḷāni sahassabhāgena gaṇetvā dasasatasahassacakkavāḷaparimāṇā[2] dvisahassī majjhimikā nāma lokadhātu. Ayaṁ sāvakānaṁ avisayo, Buddhānameva visayo. Ettakepi hi ṭhāne Tathāgatā andhakāraṁ vidhametvā sarīrobhāsaṁ dassetvā sarena viññāpetuṁ sakkontīti dīpeti. Ettakena Buddhānaṁ jātikkhettaṁ nāma dassitaṁ. Bodhisattānañhi pacchimabhave devalokato cavitvā mātukucchiyaṁ paṭisandhiggahaṇadivase ca kucchito nikkhamanadivase ca mahābhinikkhamanadivase ca sambodhidhammacakkappavattana-āyusaṅkhāravossajjanaparinibbānadivasesu ca ettakaṁ ṭhānaṁ kampati.

Tisahassī mahāsahassīti sahassito paṭṭhāya tatiyāti tisahassī, sahassaṁ [3]sahassadhā katvā gaṇitaṁ majjhimikaṁ sahassadhā katvā gaṇitattā[3] mahantehi sahassehi gaṇitāti mahāsahassī. Ettāvatā koṭisatasahassacakkavāḷaparimāṇo loko dassito hoti. Bhagavā ākaṅkhamāno ettake ṭhāne andhakāraṁ vidhametvā sarīrobhāsaṁ dassetvā sarena viññāpeyyāti. Gaṇakaputtatissatthero pana evamāha "na tisahassimahāsahassilokadhātuyā evaṁ parimāṇaṁ. Idaṁ hi ācariyānaṁ sajjhāyamuḷhakaṁ vācāya parihīnaṭṭhānaṁ, dasakoṭisatasahassacakkavāḷaparimāṇaṁ pana ṭhānaṁ tisahassimahāsahassi lokadhātu nāmā"ti. Ettāvatā hi Bhagavatā āṇākkhettaṁ nāma dassitaṁ. Etasmiñhi antare Āṭānāṭiyaparitta-isigiliparittadhajaggaparittabojjhaṅgaparittakhandhaparittamoraparitta mettaparittaratanaparittānaṁ āṇā pharati. **Yāvatā pana[4] ākaṅkheyyā**ti yattakaṁ ṭhānaṁ iccheyya, iminā

1. Cātumahārājikānaṁ devānaṁ (Ka)
2. Dasasahassacakkavāḷaparimāṇā (Ka)
3-3. Sahassadhā katvā gaṇitattā (Ka)
4. Yāvatā vā pana (Sī, Syā)

စာတုမဟာရာဇိကာနန္တိ သဟဿံ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝလောကာနံ[၁]။ ယသ္မာ ပန ဧကေကသ္မိံ စက္ကဝါဠေ စတ္တာရော စတ္တာရော မဟာရာဇာနော၊ တသ္မာ **စတ္တာရိ မဟာရာဇသဟဿာနီ**တိ ဝုတ္တံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **စူဠနိကာ**တိ ခုဒ္ဒိကာ။ အယံ သာဝကာနံ ဝိသယော။ ကသ္မာ ပနေသာ အာနီတာတိ? မဇ္ဈိမိကာယ လောကဓာတုယာ ပရိစ္ဆေဒဒဿနတ္ထံ။

ယာဝတာတိ ယတ္တကာ။ **တာဝ သဟဿဓာ**တိ တာဝ သဟဿဘာဂေန။ **ဒွိသဟဿီ မဇ္ဈိမိကာ လောကဓာတူ**တိ အယံ သဟဿစက္ကဝါဠာနိ သဟဿဘာဂေန ဂဏေတွာ ဒသသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏာ[၂] ဒွိသဟဿီ မဇ္ဈိမိကာ နာမ လောကဓာတု။ အယံ သာဝကာနံ အဝိသယော၊ ဗုဒ္ဓါနမေဝ ဝိသယော။ ဧတ္တကေပိ ဟိ ဌာနေ တထာဂတာ အန္ဓကာရံ ဝိဓမေတွာ သရီရောဘာသံ ဒဿေတွာ သရေန ဝိညာပေတုံ သက္ကောန္တီတိ ဒီပေတိ။ ဧတ္တကေန ဗုဒ္ဓါနံ ဇာတိက္ခေတ္တံ နာမ ဒဿိတံ။ ဗောဓိသတ္တာနညှိ ပစ္ဆိမဘဝေ ဒေဝလောကတော စဝိတွာ မာတုကုစ္ဆိယံ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏဒိဝသေ စ ကုစ္ဆိတော နိက္ခမနဒိဝသေ စ မဟာဘိနိက္ခမနဒိဝသေ စ သမ္ဗောဓိဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-အာယုသင်္ခါရဝေါဿဇ္ဇနပရိနိဗ္ဗာနဒိဝသေသု စ ဧတ္တကံ ဌာနံ ကမ္ပတိ။

တိသဟဿီ မဟာသဟဿီတိ သဟဿိတော ပဋ္ဌာယ တတိယာတိ တိသဟဿီ၊ သဟဿံ [၃]သဟဿဓာ ကတွာ ဂဏိတံ မဇ္ဈိမိကံ သဟဿဓာ ကတွာ ဂဏိတတ္တာ[၃] မဟန္တေဟိ သဟဿေဟိ ဂဏိတာတိ မဟာသဟဿီ။ ဧတ္တာဝတာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏော လောကော ဒဿိတော ဟောတိ။ ဘဂဝါ အာကင်္ခမာနော ဧတ္တကေ ဌာနေ အန္ဓကာရံ ဝိဓမေတွာ သရီရောဘာသံ ဒဿေတွာ သရေန ဝိညာပေယျာတိ။ ဂဏကပုတ္တတိဿတ္ထေရော ပန ဧဝမာဟ "န တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတုယာ ဧဝံ ပရိမာဏံ။ ဣဒံ ဟိ အာစရိယာနံ သဇ္ဈာယမုဠှကံ ဝါစာယ ပရိဟီနဋ္ဌာနံ၊ ဒသကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏံ ပန ဌာနံ တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတု နာမာ"တိ။ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ဘဂဝတာ အာဏာက္ခေတ္တံ နာမ ဒဿိတံ။ ဧတသ္မိညှိ အန္တရေ အာဋာနာဋိယပရိတ္တဣသိဂိလိပရိတ္တဓဇဂ္ဂပရိတ္တ-ဗောဇ္ဈင်္ဂပရိတ္တခန္ဓပရိတ္တမောရပရိတ္တမေတ္တပရိတ္တရတနပရိတ္တာနံ အာဏာ ဖရတိ။ **ယာဝတာ ပန[၄] အာကင်္ခေယျာ**တိ ယတ္တကံ ဌာနံ ဣစ္ဆေယျ၊ ဣမိနာ

၁-စာတုမဟာရာဇိကာနံ ဒေဝါနံ (က)
၂-ဒသသဟဿစက္ကဝါဠပရိမာဏာ (က)
၃-၃-သဟဿဓာ ကတွာ ဂဏိတတ္တာ (က)
၄-ယာဝတာ ဝါ ပန (သီ၊ သျာ)

visayakkhettaṁ dasseti. Buddhānañhi visayakkhettassa pamāṇaparicchedo nāma natthi, natthikabhāve cassa imaṁ opammaṁ āharanti—koṭisatasahassacakkavāḷamhi[1] yāva brahmalokā sāsapehi pūretvā sace koci puratthimāya disāya ekacakkavāḷe ekaṁ sāsapaṁ pakkhipanto āgaccheyya, sabbepi te sāsapā parikkhayaṁ gaccheyyuṁ, na tveva puratthimāya disāya cakkavāḷāni. Dakkhiṇādīsupi eseva nayo. Tattha Buddhānaṁ avisayo nāma natthi.

Evaṁ vutte thero cintesi "Satthā evamāha 'ākaṅkhamāno Ānanda Tathāgato tisahassimahāsahassilokadhātuṁ sarena viññāpeyya, yāvatā pana ākaṅkheyyā'ti. Visamo kho panāyaṁ loko, anantāni cakkavāḷāni, ekasmiṁ ṭhāne sūriyo uggato hoti, ekasmiṁ ṭhāne majjhe ṭhito, ekasmiṁ ṭhāne atthaṅgato. Ekasmiṁ ṭhāne paṭhamayāmo hoti, ekasmiṁ ṭhāne majjhimayāmo, ekasmiṁ ṭhāne pacchimayāmo. Sattāpi kammappasutā khiḍḍāpasutā āhārappasutāti evaṁ tehi tehi kāraṇehi vikkhittā ca pamattā ca honti. Kathaṁ nu kho te Satthā sarena viññāpeyyā"ti. So evaṁ cintetvā vimaticchedanatthaṁ Tathāgataṁ pucchanto **yathā kathaṁ panā**ti-ādimāha.

Athassa Satthā byākaronto **idhānanda Tathāgato**ti-ādimāha. Tattha **obhāsena phareyyā**ti sarīrobhāsena phareyya. Pharamāno panesa kiṁ kareyyāti? Yasmiṁ ṭhāne sūriyo paññāyati, tattha naṁ attano ānubhāvena atthaṁ gameyya. Yattha pana na paññāyati, tattha naṁ uṭṭhāpetvā[2] majjhe ṭhapeyya. Tato yattha sūriyo paññāyati[3], tattha manussā "adhunāva sūriyo paññāyittha, so idāneva atthaṅgamito, nāgāvaṭṭo nu kho ayaṁ, bhūtāvaṭṭayakkhāvaṭṭadevatāvaṭṭānaṁ aññataro"ti vitakkaṁ uppādeyyuṁ. Yattha pana na paññāyati[4], tattha manussā "adhunāva sūriyo atthaṅgamito, svāyaṁ idāneva uṭṭhito, kiṁ nu kho ayaṁ nāgāvaṭṭabhūtāvaṭṭayakkhāvaṭṭadevatāvaṭṭānaṁ aññataro"ti vitakkaṁ uppādeyyuṁ. Tato tesu manussesu ālokañca andhakārañca āvajjitvā[5] "kiṁ paccayā nu kho idan"ti pariyesamānesu Satthā nīlakasiṇaṁ

1. ...cakkavāḷehi (Ka)
2. Upaṭṭhapetvā (Syā), uddhaṁsetvā (Ka)
3. Na paññāyati (Sī, Syā)
4. Paññāyati (Sī, Syā)
5. Āpajjitvā (Sī)

ဝိသယက္ခေတ္တံ ဒဿေတိ။ ဗုဒ္ဓါနဉှိ ဝိသယက္ခေတ္တဿ ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ နာမ နတ္ထိ၊ နတ္ထိကဘာဝေ စဿ ဣမံ ဩပမ္မံ အာဟရန္တိ—ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠမှိ[1] ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သာသပေဟိ ပူရေတွာ သစေ ကောစိ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဧကစက္ကဝါဠေ ဧကံ သာသပံ ပက္ခိပန္တော အာဂစ္ဆေယျ၊ သဗ္ဗေပိ တေ သာသပါ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆေယျုံ၊ န တွေဝ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ စက္ကဝါဠာနိ။ ဒက္ခိဏာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ ဗုဒ္ဓါနံ အဝိသယော နာမ နတ္ထိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ထေရော စိန္တေသိ "သတ္ထာ ဧဝမာဟ 'အာကင်္ခမာနော အာနန္ဒ တထာဂတော တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတုံ သရေန ဝိညာပေယျ၊ ယာဝတာ ပန အာကင်္ခေယျာ'တိ။ ဝိသမော ခေါ ပနာယံ လောကော၊ အနန္တာနိ စက္ကဝါဠာနိ၊ ဧကသ္မိံ ဌာနေ သူရိယော ဥဂ္ဂတော ဟောတိ၊ ဧကသ္မိံ ဌာနေ မဇ္ဈေ ဌိတော၊ ဧကသ္မိံ ဌာနေ အတ္ထင်္ဂတော။ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ပဌမယာမော ဟောတိ၊ ဧကသ္မိံ ဌာနေ မဇ္ဈိမယာမော၊ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ပစ္ဆိမယာမော။ သတ္တာပိ ကမ္မပ္ပသုတာ ခိဍ္ဍာပသုတာ အာဟာရပ္ပသုတာတိ ဧဝံ တေဟိ တေဟိ ကာရဏေဟိ ဝိက္ခိတ္တာ စ ပမတ္တာ စ ဟောန္တိ။ ကထံ နု ခေါ တေ သတ္ထာ သရေန ဝိညာပေယျာ"တိ။ သော ဧဝံ စိန္တေတွာ ဝိမတိစ္ဆေဒနတ္ထံ တထာဂတံ ပုစ္ဆန္တော **ယထာ ကထံ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။

အထဿ သတ္ထာ ဗျာကရောန္တော **ဣဓာနန္ဒ တထာဂတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဩဘာသေန ဖရေယျာ**တိ သရီရောဘာသေန ဖရေယျ။ ဖရမာနော ပနေသ ကိံ ကရေယျာတိ? ယသ္မိံ ဌာနေ သူရိယော ပညာယတိ၊ တတ္ထ နံ အတ္တနော အာနုဘာဝေန အတ္ထံ ဂမေယျ။ ယတ္ထ ပန န ပညာယတိ၊ တတ္ထ နံ ဥဋ္ဌာပေတွာ[2] မဇ္ဈေ ဌပေယျ။ တတော ယတ္ထ သူရိယော ပညာယတိ[3]၊ တတ္ထ မနုဿာ "အဓုနာဝ သူရိယော ပညာယိတ္ထ၊ သော ဣဒါနေဝ အတ္ထင်္ဂမိတော၊ နာဂါဝဋ္ဋော နု ခေါ အယံ၊ ဘူတာဝဋ္ဋယက္ခာဝဋ္ဋဒေဝတာဝဋ္ဋာနံ အညတရော"တိ ဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒေယျုံ။ ယတ္ထ ပန န ပညာယတိ[4]၊ တတ္ထ မနုဿာ "အဓုနာဝ သူရိယော အတ္ထင်္ဂမိတော၊ သွာယံ ဣဒါနေဝ ဥဋ္ဌိတော၊ ကိံ နု ခေါ အယံ နာဂါဝဋ္ဋဘူတာဝဋ္ဋယက္ခာဝဋ္ဋဒေဝတာဝဋ္ဋာနံ အညတရော"တိ ဝိတက္ကံ ဥပ္ပါဒေယျုံ။ တတော တေသု မနုဿေသု အာလောကဉ္စ အန္ဓကာရဉ္စ အာဝဇ္ဇိတွာ[5] "ကိံပစ္စယာ နု ခေါ ဣဒ"န္တိ ပရိယေသမာနေသု သတ္ထာ နီလကသိဏံ

၁-....စက္ကဝါဠေဟိ (က)
၂-ဥပဋ္ဌပေတွာ (သျာ)၊ ဥဒ္ဓံသေတွာ (က)
၃-န ပညာယတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပညာယတိ (သီ၊ သျာ)
၅-အာပဇ္ဇိတွာ (သီ)

samāpajjitvā bahalandhakāraṁ patthareyya. Kasmā? Tesaṁ kammādippasutānaṁ sattānaṁ santāsajananatthaṁ. Atha nesaṁ santāsaṁ āpannabhāvaṁ ñatvā odātakasiṇa samāpattiṁ samāpajjitvā paṇḍaraṁ ghanabuddharasmiṁ vissajjento candasahassasūriya sahassa-uṭṭhānakālo viya ekappahāreneva sabbaṁ ekālokaṁ kareyya. Tañca kho tilabījamattena kāyappadesena obhāsaṁ muñcanto. Yo hi cakkavāḷapathaviṁ dīpakapallakaṁ katvā mahāsamudde udakaṁ telaṁ katvā Sineruṁ vaṭṭiṁ katvā aññasmiṁ Sinerumuddhani ṭhapetvā jāleyya, so ekacakkavāḷeyeva ālokaṁ kareyya. Tato paraṁ vidatthimpi obhāsetuṁ na sakkuṇeyya. Tathāgato pana tilaphalappamāṇena sarīrappadesena obhāsaṁ muñcitvā tisahassimahāsahassilokadhātuṁ ekobhāsaṁ kareyya tato vā pana bhiyyo. Evaṁ mahantā hi Buddhaguṇāti.

Taṁ ālokaṁ sañjāneyyunti taṁ ālokaṁ disvā “yena sūriyo atthañceva gamito uṭṭhāpito ca, bahalandhakārañca vissaṭṭhaṁ, esa so puriso idāni ālokaṁ katvā ṭhito, aho acchariyapuriso”ti añjaliṁ paggayha namassamānā nisīdeyyuṁ. **Saddamanussāveyyā**ti dhammakathāsaddamanussāveyya. Yo hi ekaṁ cakkavāḷapabbataṁ bheriṁ katvā mahā pathaviṁ bhericammaṁ katvā Sineruṁ daṇḍaṁ katvā aññasmiṁ Sinerumatthake ṭhapetvā ākoṭeyya, so ekacakkavāḷeyeva taṁ saddaṁ sāveyya, parato vidatthimpi atikkā metuṁ na sakkuṇeyya. Tathāgato pana pallaṅke vā pīṭhe vā nisīditvā tisahassimahāsahassilokadhātuṁ sarena viññāpeti, tato vā pana bhiyyo, evaṁ mahānubhāvā Tathāgatāti. Iti Bhagavā iminā ettakena visayakkhettameva dasseti.

Imañca pana Buddhasīhanādaṁ sutvā therassa abbhantare balavapīti uppannā, so pītivasena udānaṁ udānento **lābhā vata me**ti-ādimāha. Tattha **yassa me Satthā evaṁ mahiddhiko**ti yassa mayhaṁ Satthā evaṁmahiddhiko, tassa mayhaṁ evaṁ mahiddhikassa Satthu paṭilābho lābhā ceva suladdhañcāti attho. Atha vā yvāhaṁ evarūpassa Satthuno pattacīvaraṁ gahetvā vicarituṁ, pādaparikammaṁ piṭṭhiparikammaṁ kātuṁ, mukhadhovana-udakanhānodakāni dātuṁ, Gandhakuṭipariveṇaṁ sammajjituṁ, uppannāya kaṅkhāya pañhaṁ pucchituṁ,

သမာပဇ္ဇိတွာ ဗဟလန္ဓကာရံ ပတ္ထရေယျ။ ကသ္မာ? တေသံ ကမ္မာဒိပ္ပသုတာနံ သတ္တာနံ သန္တာသဇနနတ္ထံ။ အထ နေသံ သန္တာသံ အာပန္နဘာဝံ ဉတွာ ဩဒါတကသိဏသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ ပဏ္ဍရံ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မိံ ဝိဿဇ္ဇေန္တော စန္ဒသဟဿသူရိယသဟဿဥဋ္ဌာနကာလော ဝိယ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ သဗ္ဗံ ဧကာလောကံ ကရေယျ။ တဉ္စ ခေါ တိလဗီဇမတ္တေန ကာယပ္ပဒေသေန ဩဘာသံ မုဉ္စန္တော။ ယော ဟိ စက္ကဝါဠပထဝိံ ဒီပကပလ္လကံ ကတွာ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ တေလံ ကတွာ သိနေရုံ ဝဋ္ဋိံ ကတွာ အညသ္မိံ သိနေရုမုဒ္ဓနိ ဌပေတွာ ဇာလေယျ၊ သော ဧကစက္ကဝါဠေယေဝ အာလောကံ ကရေယျ။ တတော ပရံ ဝိဒတ္ထိမ္ပိ ဩဘာသေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ တထာဂတော ပန တိလဖလပ္ပမာဏေန သရီရပ္ပဒေသေန ဩဘာသံ မုဉ္စိတွာ တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတုံ ဧကောဘာသံ ကရေယျ တတော ဝါ ပန ဘိယျော။ ဧဝံ မဟန္တာ ဟိ ဗုဒ္ဓဂုဏာတိ။

တံ အာလောကံ သဉ္ဇာနေယျုန္တိ တံ အာလောကံ ဒိသွာ “ယေန သူရိယော အတ္ထဉ္စေဝ ဂမိတော ဥဋ္ဌာပိတော စ၊ ဗဟလန္ဓကာရဉ္စ ဝိဿဋ္ဌံ၊ ဧသ သော ပုရိသော ဣဒါနိ အာလောကံ ကတွာ ဌိတော၊ အဟော အစ္ဆရိယပုရိသော”တိ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ နမဿမာနာ နိသီဒေယျုံ။ **သဒ္ဒမနုဿာဝေယျာ**တိ ဓမ္မကထာသဒ္ဒမနုဿာဝေယျ။ ယော ဟိ ဧကံ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ ဘေရိံ ကတွာ မဟာပထဝိံ ဘေရိစမ္မံ ကတွာ သိနေရုံ ဒဏ္ဍံ ကတွာ အညသ္မိံ သိနေရုမတ္ထကေ ဌပေတွာ အာကောဋေယျ၊ သော ဧကစက္ကဝါဠေယေဝ တံ သဒ္ဒံ သာဝေယျ၊ ပရတော ဝိဒတ္ထိမ္ပိ အတိက္ကာမေတုံ န သက္ကုဏေယျ။ တထာဂတော ပန ပလ္လင်္ကေ ဝါ ပီဌေ ဝါ နိသီဒိတွာ တိသဟဿိမဟာသဟဿိလောကဓာတုံ သရေန ဝိညာပေတိ, တတော ဝါ ပန ဘိယျော၊ ဧဝံ မဟာနုဘာဝါ တထာဂတာတိ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဝိသယက္ခေတ္တမေဝ ဒဿေတိ။

ဣမဉ္စ ပန ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ သုတွာ ထေရဿ အဗ္ဘန္တရေ ဗလဝပီတိ ဥပ္ပန္နာ၊ သော ပီတိဝသေန ဥဒါနံ ဥဒါနေန္တော **လာဘာ ဝတ မေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယဿ မေ သတ္ထာ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော**တိ ယဿ မယှံ သတ္ထာ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော၊ တဿ မယှံ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကဿ သတ္ထု ပဋိလာဘော လာဘာ စေဝ သုလဒ္ဓဉ္စာတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ယွာဟံ ဧဝရူပဿ သတ္ထုနော ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ ဝိစရိတုံ, ပါဒပရိကမ္မံ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မံ ကာတုံ, မုခဓောဝနဥဒကနှာနောဒကာနိ ဒါတုံ, ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏံ သမ္မဇ္ဇိတုံ, ဥပ္ပန္နာယ ကင်္ခါယ ပဉှံ ပုစ္ဆိတုံ,

madhuradhammakathañca sotuṁ labhāmi, ete sabbepi mayhaṁ lābhā ceva suladdhañcātipi sandhāya evamāha. Ettha ca Bhagavato andhakārālokasaddasavanasaṅkhātānaṁ iddhīnaṁ mahantatāya mahiddhikatā, tāsaṁyeva anupharaṇena mahānubhāvatā vedi tabbā. **Udāyī**ti Lāḷudāyitthero. So kira pubbe upaṭṭhākatthere āghātaṁ bandhitvā carati. Tasmā idāni okāsaṁ labhitvā imasmiṁ Buddhasīhanādapariyosāne jalamānaṁ dīpasikhaṁ nibbāpento viya carantassa goṇassa tuṇḍe pahāraṁ dento viya bhattabharitaṁ pātiṁ avakujjanto viya therassa pasādabhaṅgaṁ karonto evamāha.

Evaṁ vutte Bhagavāti evaṁ udāyittherena vutte Bhagavā yathā nāma papātataṭe ṭhatvā pavedhamānaṁ purisaṁ ekamante ṭhito hitesī puriso “ito ehi ito ehī”ti punappunaṁ vadeyya, evamevaṁ Udāyittheraṁ tasmā vacanā nivārento **mā hevaṁ Udāyi, mā hevaṁ Udāyī**ti āha. Tattha **hī**ti nipātamattaṁ, mā evaṁ avacāti attho. **Mahārajjan**ti cakkavattirajjaṁ. Nanu ca Satthā ekassa sāvakassa dhammadesanāya uppannapasādassa[1] mahānisaṁsaṁ aparicchinnaṁ akāsi, so kasmā imassa Buddhasīhanādaṁ ārabbha uppa nnassa pasādassa ānisaṁsaṁ paricchindatīti? Ariyasāvakassa ettaka-attabhāvaparimāṇattā. Dandhapaññopi hi sotāpanno sattakkhattuṁ devesu ca manussesu ca attabhāvaṁ paṭilabhati, tenassa gatiṁ paricchindanto evamāha. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁ yeva attabhāve ṭhatvā. **Parinibbāyissatī**ti appaccayaparinibbānena parinibbāyissati. Iti nibbānena kūṭaṁ gaṇhanto imaṁ Sīhanādasuttaṁ niṭṭhāpesīti.

Ānandavaggo tatiyo.

---

(9) 4. Samaṇavagga

1. Samaṇasuttavaṇṇanā

82. Catutthassa paṭhame **samaṇiyānī**ti[2] samaṇasantakāni. **Samaṇakaraṇīyānī**ti samaṇena kattabbakiccāni. **Adhisīlasikkhāsamādānan**ti-ādīsu samādānaṁ vuccati gahaṇaṁ, adhisīlasikkhāya samādānaṁ gahaṇaṁ

1. Uppannapasādena (Ka) 2. Samaṇassāti (Sī, Syā)

မဓုရဓမ္မကထဉ္စ သောတုံ လဘာမိ၊ ဧတေ သဗ္ဗေပိ မယှံ လာဘာ စေဝ သုလဒ္ဓဉ္စာတိပိ သန္ဓာယ ဧဝမာဟ။ ဧတ္ထ စ ဘဂဝတော အန္ဓကာရာလောကသဒ္ဒသဝနသင်္ခါတာနံ ဣဒ္ဓီနံ မဟန္တတာယ မဟိဒ္ဓိကတာ၊ တာသံယေဝ အနုဖရဏေန မဟာနုဘာဝတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဥဒါယီ**တိ လာဠုဒါယိတ္ထေရော။ သော ကိရ ပုဗ္ဗေ ဥပဋ္ဌာကတ္ထေရေ အာဃာတံ ဗန္ဓိတွာ စရတိ။ တသ္မာ ဣဒါနိ ဩကာသံ လဘိတွာ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒပရိယောသာနေ ဇလမာနံ ဒီပသိခံ နိဗ္ဗာပေန္တော ဝိယ စရန္တဿ ဂေါဏဿ တုဏ္ဍေ ပဟာရံ ဒေန္တော ဝိယ ဘတ္တဘရိတံ ပါတိံ အဝကုဇ္ဇန္တော ဝိယ ထေရဿ ပသာဒဘင်္ဂံ ကရောန္တော ဧဝမာဟ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါတိ ဧဝံ ဥဒါယိတ္ထေရေန ဝုတ္တေ ဘဂဝါ ယထာ နာမ ပပါတတဋေ ဌတွာ ပဝေဓမာနံ ပုရိသံ ဧကမန္တေ ဌိတော ဟိတေသီ ပုရိသော “ဣတော ဧဟိ ဣတော ဧဟီ”တိ ပုနပ္ပုနံ ဝဒေယျ၊ ဧဝမေဝံ ဥဒါယိတ္ထေရံ တသ္မာ ဝစနာ နိဝါရေန္တော **မာ ဟေဝံ ဥဒါယိ၊ မာ ဟေဝံ ဥဒါယီ**တိ အာဟ။ တတ္ထ **ဟီ**တိ နိပါတမတ္တံ၊ မာ ဧဝံ အဝစာတိ အတ္ထော။ **မဟာရဇ္ဇ**န္တိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ။ နနု စ သတ္ထာ ဧကဿ သာဝကဿ ဓမ္မဒေသနာယ ဥပ္ပန္နပသာဒဿ[1] မဟာနိသံသံ အပရိစ္ဆိန္နံ အကာသိ၊ သော ကသ္မာ ဣမဿ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နဿ ပသာဒဿ အာနိသံသံ ပရိစ္ဆိန္ဒတီတိ? အရိယသာဝကဿ ဧတ္တကအတ္တဘာဝပရိမာဏတ္တာ။ ဒန္ဓပညောပိ ဟိ သောတာပန္နော သတ္တက္ခတ္တုံ ဒေဝေသု စ မနုဿေသု စ အတ္တဘာဝံ ပဋိလဘတိ၊ တေနဿ ဂတိံ ပရိစ္ဆိန္ဒန္တော ဧဝမာဟ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဌတွာ။ **ပရိနိဗ္ဗာယိဿတီ**တိ အပ္ပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ။ ဣတိ နိဗ္ဗာနေန ကူဋံ ဂဏှန္တော ဣမံ သီဟနာဒသုတ္တံ နိဋ္ဌာပေသီတိ။

အာနန္ဒဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၉) ၄-သမဏဝဂ္ဂ

၁-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၂။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **သမဏီယာနီ**တိ[2] သမဏသန္တကာနိ။ **သမဏကရဏီယာနီ**တိ သမဏေန ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနိ။ **အဓိသီလသိက္ခာသမာဒါန**န္တိအာဒီသု သမာဒါနံ ဝုစ္စတိ ဂဟဏံ၊ အဓိသီလသိက္ခာယ သမာဒါနံ ဂဟဏံ

၁-ဥပ္ပန္နပသာဒေန (က) ၂-သမဏဿာတိ (သီ၊ သျာ)

pūraṇaṁ adhisīlasikkhāsamādānaṁ. Sesapadadvayepi eseva nayo. Ettha ca sīlaṁ adhisīlaṁ, cittaṁ adhicittaṁ paññā adhipaññāti ayaṁ vibhāgo veditabbo. Tattha pañcasīlaṁ sīlaṁ nāma, taṁ upādāya dasasīlaṁ adhisīlaṁ nāma, tampi upādāya catupārisuddhisīlaṁ adhisīlaṁ nāma. Apica sabbampi lokiyasīlaṁ sīlaṁ nāma, lokuttarasīlaṁ adhisīlaṁ, tadeva sikkhitabbato sikkhāti vuccati. Kāmāvacaracittaṁ pana cittaṁ nāma, taṁ upādāya rūpāvacaraṁ adhicittaṁ nāma, tampi upādāya arūpāvacaraṁ adhicittaṁ nāma. Apica sabbampi lokiyacittaṁ cittameva, lokuttaraṁ adhicittaṁ. Paññāyapi eseva nayo. **Tasmā**ti yasmā imāni tīṇi samaṇakaraṇīyāni, tasmā. **Tibbo**ti bahalo. **Chando**ti kattuka myatākusalacchando. Iti imasmiṁ suttante tisso sikkhā lokiyalokuttarā kathitāti.

2. Gadrabhasuttavaṇṇanā

83. Dutiye **piṭṭhito piṭṭhito**ti pacchato pacchato. **Ahampi dammo ahampi dammo**ti ahampi "dammo dammamāno"ti vadamāno[1] gāvīti[2]. **Seyyathāpi gunnan**ti yathā gāvīnaṁ. Gāvo hi kāḷāpi rattāpi setādivaṇṇāpi honti, gadrabhassa pana tādiso vaṇṇo nāma natthi. Yathā ca vaṇṇo, evaṁ saropi padampi aññādisameva. Sesaṁ uttānatthameva. Imasmimpi sutte tisso sikkhā missikāva[3] kathitāti.

3. Khettasuttavaṇṇanā

84. Tatiye **paṭikaccevā**ti paṭhamameva. **Sukaṭṭhaṁ karotī**ti naṅgalena sukaṭṭhaṁ karoti. **Sumatikatan**ti matiyā suṭṭhu samīkataṁ[4]. **Kālenā**ti vapitabbayuttakālena. Sesaṁ uttānameva. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā.

---

1. Vadamānā (?)
2. Ahampi amhā ahampi amhāti ahampi "amhā"ti ravaṁ ravamānā gāvī, ahampi gāvīti (Sī, Syā)
3. Missakāva (Sī, Syā)
4. Samaṁ kataṁ (Syā, Ka)

ပူရဏံ အဓိသီလသိက္ခာသမာဒါနံ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ သီလံ အဓိသီလံ, စိတ္တံ အဓိစိတ္တံ, ပညာ အဓိပညာတိ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ပဉ္စသီလံ သီလံ နာမ၊ တံ ဥပါဒါယ ဒသသီလံ အဓိသီလံ နာမ၊ တမ္ပိ ဥပါဒါယ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ အဓိသီလံ နာမ။ အပိစ သဗ္ဗမ္ပိ လောကိယသီလံ သီလံ နာမ၊ လောကုတ္တရသီလံ အဓိသီလံ၊ တဒေဝ သိက္ခိတဗ္ဗတော သိက္ခာတိ ဝုစ္စတိ။ ကာမာဝစရစိတ္တံ ပန စိတ္တံ နာမ၊ တံ ဥပါဒါယ ရူပါဝစရံ အဓိစိတ္တံ နာမ၊ တမ္ပိ ဥပါဒါယ အရူပါဝစရံ အဓိစိတ္တံ နာမ။ အပိစ သဗ္ဗမ္ပိ လောကိယစိတ္တံ စိတ္တမေဝ၊ လောကုတ္တရံ အဓိစိတ္တံ။ ပညာယပိ ဧသေဝ နယော။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ဣမာနိ တီဏိ သမဏကရဏီယာနိ၊ တသ္မာ။ **တိဗ္ဗော**တိ ဗဟလော။ **ဆန္ဒော**တိ ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တန္တေ တိဿော သိက္ခာ လောကိယလောကုတ္တရာ ကထိတာတိ။

၂-ဂဒြဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ ဒုတိယေ **ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော**တိ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော။ **အဟမ္ပိ ဒမ္မော အဟမ္ပိ ဒမ္မော**တိ အဟမ္ပိ "ဒမ္မော ဒမ္မမာနော"တိ ဝဒမာနော[၁] ဂါဝီတိ[၂]။ **သေယျထာပိ ဂုန္န**န္တိ ယထာ ဂါဝီနံ။ ဂါဝေါ ဟိ ကာဠာပိ ရတ္တာပိ သေတာဒိဝဏ္ဏာပိ ဟောန္တိ၊ ဂဒြဘဿ ပန တာဒိသော ဝဏ္ဏော နာမ နတ္ထိ။ ယထာ စ ဝဏ္ဏော၊ ဧဝံ သရောပိ ပဒမ္ပိ အညာဒိသမေဝ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣမသ္မိမ္ပိ သုတ္တေ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ[၃] ကထိတာတိ။

၃-ခေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၄။ တတိယေ **ပဋိကစ္စေဝါ**တိ ပဌမမေဝ။ **သုကဋ္ဌံ ကရောတီ**တိ နင်္ဂလေန သုကဋ္ဌံ ကရောတိ။ **သုမတိကတ**န္တိ မတိယာ သုဋ္ဌု သမီကတံ[၄]။ **ကာလေနာ**တိ ဝပိတဗ္ဗယုတ္တကာလေန။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။

၁-ဝဒမာနာ (?)
၂-အဟမ္ပိ အမှာ အဟမ္ပိ အမှာတိ အဟမ္ပိ "အမှာ"တိ ရဝံ ရဝမာနာ ဂါဝီ, အဟမ္ပိ ဂါဝီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-မိဿကာဝ (သီ၊ သျာ)
၄-သမံ ကတံ (သျာ၊ က)

4. Vajjiputtasuttavaṇṇanā

85. Catutthe **Vajjiputtako**ti Vajjirājakulassa putto. **Diyaḍḍha**[1] **sikkhāpadasatan**ti paṇṇāsādhikaṁ sikkhāpadasataṁ. Tasmiṁ samaye paññattāni sikkhāpadāneva sandhā yetaṁ vuttaṁ. So kira bhikkhu ajjavasampanno ujujātiko avaṅko akuṭilo, tasmā "ahaṁ ettakāni sikkhāpadāni rakkhituṁ sakkuṇeyyaṁ vā na vā"ti cintetvā Satthu ārocesi. **Sakkomahan**ti sakkomi ahaṁ[2]. So kira "ettakesu sikkhāpadesu sikkhantassa agaru tīsu sikkhāsu sikkhitun"ti maññamāno evamāha. Atha Bhagavā yathā nāma paññāsa tiṇakalāpiyo ukkhipituṁ asakkontassa kalāpiyasataṁ bandhitvā sīse ṭhapeyya, evameva ekissāpi sikkhāya sikkhituṁ asakkontassa aparā dvepi sikkhā upari pakkhipanto **tasmātiha tvaṁ bhikkhū**ti-ādimāha. Sukhumālo[3] kira uttaro nāma jānapadamanusso lohapāsādavihāre[4] vasati. Atha naṁ daharabhikkhū āhaṁsu "uttara aggisālā ovassati, tiṇaṁ kappiyaṁ katvā dehī"ti. Taṁ ādāya aṭaviṁ gantvā tena lāyitaṁ tiṇaṁyeva karaḷe bandhitvā "paññāsa karaḷe gahetuṁ sakkhissasi uttarā"ti āhaṁsu. So "na sakkhissāmī"ti āha. Asītiṁ pana sakkhissasīti. Na sakkhissāmi bhanteti. Ekaṁ karaḷasataṁ sakkhissasīti. Āma bhante gaṇhissāmīti. Daharabhikkhū karaḷasataṁ bandhitvā tassa sīse ṭhapayiṁsu. So ukkhipitvā nitthunanto gantvā aggisālāya samīpe pātesi. Atha naṁ bhikkhū "kilanta rūposi uttarā"ti āhaṁsu. Āma bhante daharā bhikkhū maṁ vañcesuṁ, imaṁ ekampi karaḷasataṁ ukkhipituṁ asakkontaṁ maṁ "paṇṇāsa karaḷe ukkhipāhī"ti vadiṁsu. Āma uttara vañcayiṁsu tanti. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā.

5. Sekkhasuttavaṇṇanā

86. Pañcame **ujumaggānusārino**ti ujumaggo vuccati ariyamaggo, taṁ anussarantassa paṭipannakassāti attho. **Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇan**ti paṭhamameva maggañāṇaṁ uppajjati. Maggo hi kilesānaṁ khepanato khayo nāma,

---

1. Diyaḍḍhaṁ (Sī)
2. Sikkhāmahanti sikkhāmi ahaṁ (Sī)
3. Rohaṇe (Sī)
4. Bherapāsāṇavihāre (Sī)

၄-ဝဇ္ဇိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၅။ စတုတ္ထေ **ဝဇ္ဇိပုတ္တကော**တိ ဝဇ္ဇိရာဇကုလဿ ပုတ္တော။ **ဒိယဍ္ဎ**[၁]**သိက္ခာပဒသတ**န္တိ ပဏ္ဏာသာဓိကံ သိက္ခာပဒသတံ။ တသ္မိံ သမယေ ပညတ္တာနိ သိက္ခာပဒါနေဝ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သော ကိရ ဘိက္ခု အဇ္ဇဝသမ္ပန္နော ဥဇုဇာတိကော အဝင်္ကော အကုဋိလော၊ တသ္မာ “အဟံ ဧတ္တကာနိ သိက္ခာပဒါနိ ရက္ခိတုံ သက္ကုဏေယျံ ဝါ န ဝါ”တိ စိန္တေတွာ သတ္ထု အာရောစေသိ။ **သက္ကောမဟ**န္တိ သက္ကောမိ အဟံ[၂]။ သော ကိရ “ဧတ္တကေသု သိက္ခာပဒေသု သိက္ခန္တဿ အဂရု တီသု သိက္ခာသု သိက္ခိတု”န္တိ မညမာနော ဧဝမာဟ။ အထ ဘဂဝါ ယထာ နာမ ပညာသ တိဏကလာပိယော ဥက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တဿ ကလာပိယသတံ ဗန္ဓိတွာ သီသေ ဌပေယျ၊ ဧဝမေဝ ဧကိဿာပိ သိက္ခာယ သိက္ခိတုံ အသက္ကောန္တဿ အပရာ ဒွေပိ သိက္ခာ ဥပရိ ပက္ခိပန္တော **တသ္မာတိဟ တွံ ဘိက္ခု**တိအာဒိမာဟ။ သုခုမာလော[၃] ကိရ ဥတ္တရော နာမ ဇာနပဒမနုဿော လောဟပါသာဒဝိဟာရေ[၄] ဝသတိ။ အထ နံ ဒဟရဘိက္ခူ အာဟံသု “ဥတ္တရ အဂ္ဂိသာလာ ဩဝဿတိ၊ တိဏံ ကပ္ပိယံ ကတွာ ဒေဟီ”တိ။ တံ အာဒါယ အဋဝိံ ဂန္တွာ တေန လာယိတံ တိဏံယေဝ ကရဠေ ဗန္ဓိတွာ “ပညာသ ကရဠေ ဂဟေတုံ သက္ခိဿသိ ဥတ္တရာ”တိ အာဟံသု။ သော “န သက္ခိဿာမီ”တိ အာဟ။ အသီတိံ ပန သက္ခိဿသီတိ။ န သက္ခိဿာမိ ဘန္တေတိ။ ဧကံ ကရဠသတံ သက္ခိဿသီတိ။ အာမ ဘန္တေ ဂဏှိဿာမီတိ။ ဒဟရဘိက္ခူ ကရဠသတံ ဗန္ဓိတွာ တဿ သီသေ ဌပယိံသု။ သော ဥက္ခိပိတွာ နိတ္ထုနန္တော ဂန္တွာ အဂ္ဂိသာလာယ သမီပေ ပါတေသိ။ အထ နံ ဘိက္ခူ “ကိလန္တရူပေါသိ ဥတ္တရာ”တိ အာဟံသု။ အာမ ဘန္တေ ဒဟရာ ဘိက္ခူ မံ ဝဉ္စေသုံ၊ ဣမံ ဧကမ္ပိ ကရဠသတံ ဥက္ခိပိတုံ အသက္ကောန္တံ မံ “ပဏ္ဏာသ ကရဠေ ဥက္ခိပါဟီ”တိ ဝဒိံသု။ အာမ ဥတ္တရ ဝဉ္စယိံသု တန္တိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။

၅-သေက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ပဉ္စမေ **ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော**တိ ဥဇုမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ အရိယမဂ္ဂေါ၊ တံ အနုဿရန္တဿ ပဋိပန္နကဿာတိ အတ္ထော။ **ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏ**န္တိ ပဌမမေဝ မဂ္ဂဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ကိလေသာနံ ခေပနတော ခယော နာမ၊

၁-ဒိယဍ္ဎံ (သီ)
၂-သိက္ခာမဟန္တိ သိက္ခာမိ အဟံ (သီ)
၃-ရောဟဏေ (သီ)
၄-ဘေရပါသာဏဝိဟာရေ (သီ)

taṁsampayuttaṁ ñāṇaṁ khayasmiṁ ñāṇaṁ nāma. **Tato aññā anantarā**ti tato catutthamaggañāṇato anantarā aññā uppajjati, arahattaphalaṁ uppajjatīti attho. **Aññāvimuttassā**ti arahattaphalavimuttiyā vimuttassa. **Ñāṇaṁ ve hotī**ti paccavekkhaṇañāṇaṁ hoti. Iti suttepi gāthāsupi satta sekhā kathitā. Avasāne pana khīṇāsavo dassitoti.

6. Paṭhamasikkhāsuttavaṇṇanā

87. Chaṭṭhe **attakāmā**ti attano hitakāmā. **Yatthetaṁ sabbaṁ samodhānaṁ gacchatī**ti yāsu[1] sikkhāsu sabbametaṁ diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ saṅgahaṁ gacchati. **Paripūrakārī hotī**ti samattakārī hoti. **Mattaso kārī**ti pamāṇena kārako, sabbena sabbaṁ kātuṁ na sakkotīti attho. **Khuddānukhuddakānī**ti cattāri pārājikāni ṭhapetvā sesasikkhāpadāni. Tatrāpi saṁghādisesaṁ khuddakaṁ, thullaccayaṁ anukhuddakaṁ nāma. Thullaccayañca khuddakaṁ, pācittiyaṁ anukhuddakaṁ nāma. Pācittiyañca khuddakaṁ, pāṭidesaniyadukkaṭadubbhāsitāni anukhuddakāni nāma. Ime pana Aṅguttaramahānikāya[2] vaḷañjanaka-ācariyā "cattāri pārājikāni ṭhapetvā sesāni sabbānipi khuddānukhuddakānī"ti vadanti. **Tāni āpajjatipi vuṭṭhātipī**ti ettha pana khīṇāsavo tāva lokavajjaṁ nāpajjati, paṇṇattivajjameva āpajjati. Āpajjanto ca kāyenapi vācāyapi cittenapi āpajjati. Kāyena āpajjanto kuṭikārasahaseyyādīni āpajjati, vācāya āpajjanto sañcarittapadasodhammādīni, cittena āpajjanto rūpiyapaṭiggahaṇaṁ āpajjati. Sekkhesupi[3] eseva nayo. **Na hi mettha bhikkhave abhabbatā vuttā**ti bhikkhave na hi mayā ettha evarūpaṁ āpattiṁ āpajjane ca vuṭṭhāne ca ariyapuggalassa abhabbatā kathitā. **Ādibrahmacariyakānī**ti maggabrahmacariyassa ādibhūtāni cattāri mahāsīlasikkhāpadāni. **Brahmacariyasāruppānī**ti tāniyeva catumaggabrahmacariyassa sāruppāni anucchavikāni. **Tatthā**ti tesu sikkhāpadesu. **Dhuvasīloti**[4] nibaddhasīlo. **Ṭhitasīlo**ti patiṭṭhitasīlo. **Sotāpanno**ti sotasaṅkhātena maggena

1. Tīsupi (Ka)
2. Imaṁ pana aṅguttaramahānikāyaṁ (Sī, Syā)
3. Sesesupi (Syā, Ka)
4. Dhuvasīlīti (Sī)

တံသမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ ခယသ္မိံ ဉာဏံ နာမ။ **တတော အညာ အနန္တရာ**တိ တတော စတုတ္ထမဂ္ဂဉာဏတော အနန္တရာ အညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အရဟတ္တဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ **အညာဝိမုတ္တဿာ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တဿ။ **ဉာဏံ ဝေ ဟောတီ**တိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဟောတိ။ ဣတိ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ သတ္တ သေခါ ကထိတာ။ အဝသာနေ ပန ခီဏာသဝေါ ဒဿိတောတိ။

၆-ပဌမသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ ဆဋ္ဌေ **အတ္တကာမာ**တိ အတ္တနော ဟိတကာမာ။ **ယတ္ထေတံ သဗ္ဗံ သမောဓာနံ ဂစ္ဆတီ**တိ ယာသု[၁] သိက္ခာသု သဗ္ဗမေတံ ဒိယဍ္ဎသိက္ခာပဒသတံ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ **ပရိပူရကာရီ ဟောတီ**တိ သမတ္တကာရီ ဟောတိ။ **မတ္တသော ကာရီ**တိ ပမာဏေန ကာရကော၊ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ကာတုံ န သက္ကောတီတိ အတ္ထော။ **ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနီ**တိ စတ္တာရိ ပါရာဇိကာနိ ဌပေတွာ သေသသိက္ခာပဒါနိ။ တတြာပိ သံဃာဒိသေသံ ခုဒ္ဒကံ၊ ထုလ္လစ္စယံ အနုခုဒ္ဒကံ နာမ။ ထုလ္လစ္စယဉ္စ ခုဒ္ဒကံ၊ ပါစိတ္တိယံ အနုခုဒ္ဒကံ နာမ။ ပါစိတ္တိယဉ္စ ခုဒ္ဒကံ၊ ပါဋိဒေသနိယဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတာနိ အနုခုဒ္ဒကာနိ နာမ။ ဣမေ ပန အင်္ဂုတ္တရမဟာနိကာယ[၂]ဝဠဉ္ဇနကအာစရိယာ “စတ္တာရိ ပါရာဇိကာနိ ဌပေတွာ သေသာနိ သဗ္ဗာနိပိ ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနီ”တိ ဝဒန္တိ။ **တာနိ အာပဇ္ဇတိပိ ဝုဋ္ဌာတိပီ**တိ ဧတ္ထ ပန ခီဏာသဝေါ တာဝ လောကဝဇ္ဇံ နာပဇ္ဇတိ၊ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇမေဝ အာပဇ္ဇတိ။ အာပဇ္ဇန္တော စ ကာယေနပိ ဝါစာယပိ စိတ္တေနပိ အာပဇ္ဇတိ။ ကာယေန အာပဇ္ဇန္တော ကုဋိကာရသဟသေယျာဒီနိ အာပဇ္ဇတိ၊ ဝါစာယ အာပဇ္ဇန္တော သဉ္စရိတ္တပဒသောဓမ္မာဒီနိ၊ စိတ္တေန အာပဇ္ဇန္တော ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏံ အာပဇ္ဇတိ။ သေက္ခေသုပိ[၃] ဧသေဝ နယော။ **န ဟိ မေတ္ထ ဘိက္ခဝေ အဘဗ္ဗတာ ဝုတ္တာ**တိ ဘိက္ခဝေ န ဟိ မယာ ဧတ္ထ ဧဝရူပံ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇနေ စ ဝုဋ္ဌာနေ စ အရိယပုဂ္ဂလဿ အဘဗ္ဗတာ ကထိတာ။ **အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနီ**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာနိ စတ္တာရိ မဟာသီလသိက္ခာပဒါနိ။ **ဗြဟ္မစရိယသာရုပ္ပါနီ**တိ တာနိယေဝ စတုမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ သာရုပ္ပါနိ အနုစ္ဆဝိကာနိ။ **တတ္ထာ**တိ တေသု သိက္ခာပဒေသု။ **ဓုဝသီလော**တိ[၄] နိဗဒ္ဓသီလော။ **ဌိတသီလော**တိ ပတိဋ္ဌိတသီလော။ **သောတာပန္နော**တိ သောတသင်္ခါတေန မဂ္ဂေန

၁-တီသုပိ (က)
၂-ဣမံ ပန အင်္ဂုတ္တရမဟာနိကာယံ (သီ၊ သျာ)
၃-သေသေသုပိ (သျာ၊ က)
၄-ဓုဝသီလီတိ (သီ)

phalaṁ āpanno. **Avinipātadhammo**ti catūsu apāyesu apatanasabhāvo. **Niyato**ti sotāpattimagganiyāmena niyato. **Sambodhiparāyaṇo**ti uparimaggattayasambodhiparāyaṇo.

Tanuttāti tanubhāvā. Sakadāgāmino hi rāgādayo abbhapaṭalaṁ viya macchikāpattaṁ viya ca tanukā honti, na bahalā. **Orambhāgiyānan**ti heṭṭhābhāgiyānaṁ. **Saṁyojanānan**ti bandhanānaṁ. **Parikkhayā**ti parikkhayena. **Opapātiko hotī**ti uppannako hoti. **Tattha parinibbāyī**ti heṭṭhā anotaritvā upariyeva parinibbānadhammo. **Anāvattidhammo**ti yonigativasena anāgamanadhammo.

Padesaṁ padesakārīti-ādīsu padesakārī puggalo nāma sotāpanno ca sakadāgāmī ca anāgāmī ca, so padesameva sampādeti. Paripūrakārī nāma arahā, so paripūrameva sampādeti. **Avañcyānī**ti atucchāni saphalāni saudrayānīti attho. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā.

7. Dutiyasikkhāsuttavaṇṇanā

88. Sattame **kolaṁkolo**ti kulā kulaṁ gamanako. **Kulan**ti cettha bhavo adhippeto, tasmā “dve vā tīṇi vā kulānī”ti etthapi dve vā tayo vā bhaveti attho veditabbo. Ayañhi dve vā bhave sandhāvati tayo vā, uttamakoṭiyā cha vā. Tasmā dve vā tīṇi vā cattāri vā pañca vā cha vāti evamettha vikappo daṭṭhabbo. **Ekabījī**ti ekasseva bhavassa bījaṁ etassa atthīti ekabījī. **Uddhaṁsoto**ti-ādīsu atthi uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī, atthi uddhaṁsoto na akaniṭṭhagāmī. Atthi na uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī, atthi na uddhaṁsoto na akaniṭṭhagāmī. Tattha yo idha anāgāmiphalaṁ patvā avihādīsu nibbatto tattha yāvatāyukaṁ ṭhatvā uparūpari nibbattitvā akaniṭṭhaṁ pāpuṇāti, ayaṁ uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana avihādīsu nibbatto tattheva aparinibbāyitvā akaniṭṭhampi appatvā uparimabrahmaloke[1] parinibbāyati, ayaṁ uddhaṁsoto na akaniṭṭhagāmī nāma. Yo ito

1. Uparima-uparime brahmaloke (Sī), uparime uparime brahmaloke (Syā)

ဖလံ အာပန္နော။ **အဝိနိပါတဓမ္မော**တိ စတူသု အပါယေသု အပတနသဘာဝေါ။ **နိယတော**တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂနိယာမေန နိယတော။ **သမ္ဗောဓိပရာယဏော**တိ ဥပရိမဂ္ဂတ္တယသမ္ဗောဓိပရာယဏော။

တနုတ္တာတိ တနုဘာဝါ။ သကဒါဂါမိနော ဟိ ရာဂါဒယော အဗ္ဘပဋလံ ဝိယ မက္ခိကာပတ္တံ ဝိယ စ တနုကာ ဟောန္တိ၊ န ဗဟလာ။ **ဩရမ္ဘာဂိယာန**န္တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနံ။ **သံယောဇနာန**န္တိ ဗန္ဓနာနံ။ **ပရိက္ခယာ**တိ ပရိက္ခယေန။ **ဩပပါတိကော ဟောတီ**တိ ဥပ္ပန္နကော ဟောတိ။ **တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ဟေဋ္ဌာ အနောတရိတွာ ဥပရိယေဝ ပရိနိဗ္ဗာနဓမ္မော။ **အနာဝတ္တိဓမ္မော**တိ ယောနိဂတိဝသေန အနာဂမနဓမ္မော။

ပဒေသံ ပဒေသကာရီတိအာဒီသု ပဒေသကာရီ ပုဂ္ဂလော နာမ သောတာပန္နော စ သကဒါဂါမီ စ အနာဂါမီ စ၊ သော ပဒေသမေဝ သမ္ပာဒေတိ။ ပရိပူရကာရီ နာမ အရဟာ၊ သော ပရိပူရမေဝ သမ္ပာဒေတိ။ **အဝဉ္စျာနီ**တိ အတုစ္ဆာနိ သဖလာနိ သဥဒြယာနီတိ အတ္ထော။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။

၇-ဒုတိယသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ သတ္တမေ **ကောလံကောလော**တိ ကုလာ ကုလံ ဂမနကော။ **ကုလ**န္တိ စေတ္ထ ဘဝေါ အဓိပ္ပေတော၊ တသ္မာ “ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ ကုလာနီ”တိ ဧတ္ထာပိ ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဘဝေတိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အယဉှိ ဒွေ ဝါ ဘဝေ သန္ဓာဝတိ တယော ဝါ, ဥတ္တမကောဋိယာ ဆ ဝါ။ တသ္မာ ဒွေ ဝါ တီဏိ ဝါ စတ္တာရိ ဝါ ပဉ္စ ဝါ ဆ ဝါတိ ဧဝမေတ္ထ ဝိကပ္ပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဧကဗီဇီ**တိ ဧကဿေဝ ဘဝဿ ဗီဇံ ဧတဿ အတ္ထီတိ ဧကဗီဇီ။ **ဥဒ္ဓံသောတော**တိအာဒီသု အတ္ထိ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ၊ အတ္ထိ ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ။ အတ္ထိ န ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ၊ အတ္ထိ န ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ။ တတ္ထ ယော ဣဓ အနာဂါမိဖလံ ပတွာ အဝိဟာဒီသု နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထ ယာဝတာယုကံ ဌတွာ ဥပရူပရိ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အကနိဋ္ဌံ ပါပုဏာတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ပန အဝိဟာဒီသု နိဗ္ဗတ္တော တတ္ထေဝ အပရိနိဗ္ဗာယိတွာ အကနိဋ္ဌမ္ပိ အပ္ပတွာ ဥပရိမဗြဟ္မလောကေ[1] ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ဣတော

၁-ဥပရိမဥပရိမေ ဗြဟ္မလောကေ (သီ)၊ ဥပရိမေ ဥပရိမေ ဗြဟ္မလောကေ (သျာ)

cavitvā akaniṭṭheyeva nibbattati, ayaṁ na uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmī nāma. Yo pana avihādīsu catūsu aññatarasmiṁ nibbattitvā tattheva parinibbāyati, ayaṁ na uddhaṁsoto na akaniṭṭhagāmī nāma.

Yattha katthaci uppanno pana sasaṅkhārena sappayogena arahataṁ patto **sasaṅkhāraparinibbāyī** nāma. Asaṅkhārena appayogena patto **asaṅkhāraparinibbāyī** nāma. Yo pana kappasahassāyukesu avihesu nibbattitvā pañcamaṁ kappasataṁ[1] atikkamitvā arahattaṁ patto, ayaṁ **upahaccaparinibbāyī** nāma. Atappādīsupi eseva nayo. **Antarāparinibbāyī**ti yo āyuvemajjhaṁ anatikkamitvā parinibbāyati, so tividho hoti. Kappasahassāyukesu tāva avihesu nibbattitvā eko nibbattadivaseyeva arahattaṁ pāpuṇāti. No ce nibbattadivase pāpuṇāti, paṭhamassa pana kappasatassa matthake pāpuṇāti, ayaṁ paṭhamo antarāparinibbāyī. Aparo evaṁ asakkonto dvinnaṁ kappasatānaṁ matthake pāpuṇāti, ayaṁ dutiyo. Aparo evampi asakkonto catunnaṁ kappasatānaṁ matthake pāpuṇāti, ayaṁ tatiyo antarāparinibbāyī. Sesaṁ vuttanayameva.

Imasmiṁ pana ṭhāne ṭhatvā catuvīsati sotāpannā dvādasa sakadāgāmino aṭṭhacattālīsa anāgāmino dvādasa ca arahanto kathetabbā. Imasmiṁ hi sāsane saddhādhuraṁ paññādhuranti dve dhurāni, dukkhapaṭipadādandhābhiññādayo catasso paṭipadā. Tattheko saddhādhurena abhinivisitvā sotāpattiphalaṁ patvā ekameva bhavaṁ nibbattitvā dukkhassantaṁ karoti, ayameko ekabījī. So paṭipadāvasena catubbidho hoti. Yathā cesa, evaṁ paññādhurena abhiniviṭṭhopīti aṭṭha ekabījino. Tathā kolaṁkolā sattakkhattuparamā cāti ime **catuvīsati sotāpannā** nāma. Tīsu pana vimokkhesu suññatavimokkhena sakadāgāmibhūmiṁ pattā catunnaṁ paṭipadānaṁ vasena cattāro sakadāgāmino, tathā animittavimokkhena pattā cattāro, appaṇihitavimokkhena pattā cattāroti ime **dvādasa sakadāgāmino.** Avihesu pana tayo antarāparinibbāyino, eko upahaccaparinibbāyī, eko uddhaṁsoto akaniṭṭhagāmīti pañca anāgāmino, te asaṅkhāraparinibbāyino pañca, sasaṅkhāraparinibbāyino pañcāti dasa honti, tathā atappādīsu. Akaniṭṭhesu pana uddhaṁ soto

1. Paṭhamaṁ pañcakappasataṁ (Ka)

စဝိတွာ အကနိဋ္ဌေယေဝ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။ ယော ပန အဝိဟာဒီသု စတူသု အညတရသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ တတ္ထေဝ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ အယံ န ဥဒ္ဓံသောတော န အကနိဋ္ဌဂါမီ နာမ။

ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဥပ္ပန္နော ပန သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန အရဟတံ ပတ္တော **သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ပတ္တော **အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ ယော ပန ကပ္ပသဟဿာယုကေသု အဝိဟေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပဉ္စမံ ကပ္ပသတံ[၁] အတိက္ကမိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ အယံ **ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ** နာမ။ အတပ္ပါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ယော အာယုဝေမဇ္ဈံ အနတိက္ကမိတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ သော တိဝိဓော ဟောတိ။ ကပ္ပသဟဿာယုကေသု တာဝ အဝိဟေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဧကော နိဗ္ဗတ္တဒိဝသေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ နော စေ နိဗ္ဗတ္တဒိဝသေ ပါပုဏာတိ၊ ပဌမဿ ပန ကပ္ပသတဿ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ၊ အယံ ပဌမော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ။ အပရော ဧဝံ အသက္ကောန္တော ဒွိန္နံ ကပ္ပသတာနံ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ၊ အယံ ဒုတိယော။ အပရော ဧဝမ္ပိ အသက္ကောန္တော စတုန္နံ ကပ္ပသတာနံ မတ္ထကေ ပါပုဏာတိ၊ အယံ တတိယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဌတွာ စတုဝီသတိ သောတာပန္နာ ဒွါဒသ သကဒါဂါမိနော အဋ္ဌစတ္တာလီသ အနာဂါမိနော ဒွါဒသ စ အရဟန္တော ကထေတဗ္ဗာ။ ဣမသ္မိံ ဟိ သာသနေ သဒ္ဓါဓုရံ ပညာဓုရန္တိ ဒွေ ဓုရာနိ၊ ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္ဓာဘိညာဒယော စတဿော ပဋိပဒါ။ တတ္ထေကော သဒ္ဓါဓုရေန အဘိနိဝိသိတွာ သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ ဧကမေဝ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ၊ အယမေကော ဧကဗီဇီ။ သော ပဋိပဒါဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ ယထာ စေသ၊ ဧဝံ ပညာဓုရေန အဘိနိဝိဋ္ဌောပီတိ အဋ္ဌ ဧကဗီဇိနော။ တထာ ကောလံကောလာ သတ္တက္ခတ္တုပရမာ စာတိ ဣမေ **စတုဝီသတိ သောတာပန္နာ** နာမ။ တီသု ပန ဝိမောက္ခေသု သုညတဝိမောက္ခေန သကဒါဂါမိဘူမိံ ပတ္တာ စတုန္နံ ပဋိပဒါနံ ဝသေန စတ္တာရော သကဒါဂါမိနော၊ တထာ အနိမိတ္တဝိမောက္ခေန ပတ္တာ စတ္တာရော၊ အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခေန ပတ္တာ စတ္တာရောတိ ဣမေ **ဒွါဒသ သကဒါဂါမိနော**။ အဝိဟေသု ပန တယော အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိနော, ဧကော ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ, ဧကော ဥဒ္ဓံသောတော အကနိဋ္ဌဂါမီတိ ပဉ္စ အနာဂါမိနော၊ တေ အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စ, သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယိနော ပဉ္စာတိ ဒသ ဟောန္တိ၊ တထာ အတပ္ပါဒီသု။ အကနိဋ္ဌေသု ပန ဥဒ္ဓံသောတော

၁-ပဌမံ ပဉ္စကပ္ပသတံ (က)

natthi, tasmā tattha cattāro sasaṅkhāraparinibbāyī, cattāro asaṅkhāraparinibbāyīti aṭṭha, ime **aṭṭhacattālīsa anāgāmino**. Yathā pana sakadāgāmino, tatheva **arahantopi dvādasa** veditabbā. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā.

8. Tatiyasikkhāsuttavaṇṇanā

89. Aṭṭhame **taṁ vā pana anabhisambhavaṁ appaṭivijjhan**ti taṁ arahattaṁ apāpuṇanto appaṭivijjhanto. Iminā nayena sabbaṭṭhānesu[1] attho veditabbo. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā. Navamaṁ uttānatthameva. Idhāpi tisso sikkhā missikāva kathitā.

10. Dutiyasikkhattayasuttavaṇṇanā

91. Dasame **āsavānaṁ khayā**ti ettha arahattamaggo adhipaññāsikkhā nāma. Phalaṁ pana sikkhitasikkhassa uppajjanato sikkhāti na vattabbaṁ.

Yathā pure tathā pacchāti yathā paṭhamaṁ tīsu sikkhāsu sikkhati, pacchā tatheva sikkhatīti attho. Dutiyapadepi eseva nayo. **Yathā adho tathā uddhan**ti yathā heṭṭhimakāyaṁ asubhavasena passati, uparimakāyampi tatheva pharati. Dutiyapadepi eseva nayo. **Yathā divā tathā rattin**ti yathā divā tisso sikkhā sikkhati, rattimpi tatheva sikkhatīti attho. **Abhibhuyya disā sabbā**ti sabbā disā ārammaṇavasena[2] abhibhavitvā. **Appamāṇasamādhinā**ti arahattamaggasamādhinā.

Sekhanti sikkhamānaṁ sakaraṇīyaṁ. **Paṭipadan**ti paṭipannakaṁ. **Saṁsuddhacāriyanti**[3] saṁsuddhacaraṇaṁ parisuddhasīlaṁ. **Sambuddhan**ti catusaccabuddhaṁ. **Dhīraṁ paṭipadantagun**ti khandhadhīra-āyatanadhīravasena dhīraṁ dhitisampannaṁ paṭipattiyā antaṁ gataṁ. **Viññāṇassā**ti carimakaviññāṇassa. **Taṇhākkhayavimuttino**ti taṇhākkha yavimuttisaṅkhātāya arahattaphalavimuttiyā samannāgatassa. **Pajjotasseva nibbānan**ti padīpanibbānaṁ viya. **Vimokkho hoti cetaso**ti cittassa vimutti vimuccanā appavatti bhāvo hoti. Taṇhākkhayavimuttino hi khīṇāsavassa

1. Sabbavāresu (Sī) 2. Ārammaṇe (Sī, Syā)
3. Saṁsuddhacāraṇanti (Sī), saṁsuddhacārinti (Syā)

နတ္ထိ၊ တသ္မာ တတ္ထ စတ္တာရော သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ, စတ္တာရော အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီတိ အဋ္ဌ၊ ဣမေ **အဋ္ဌစတ္တာလီသ အနာဂါမိနော**။ ယထာ ပန သကဒါဂါမိနော၊ တထေဝ **အရဟန္တောပိ ဒွါဒသ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။

၈-တတိယသိက္ခာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ အဋ္ဌမေ **တံ ဝါ ပန အနဘိသမ္ဘဝံ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တိ** တံ အရဟတ္တံ အပါပုဏန္တော အပ္ပဋိဝိဇ္ဈန္တော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဋ္ဌာနေသု[1] အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။ နဝမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဣဓာပိ တိဿော သိက္ခာ မိဿိကာဝ ကထိတာ။

၁၀-ဒုတိယသိက္ခတ္တယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၁။ ဒသမေ **အာသဝါနံ ခယာ**တိ ဧတ္ထ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အဓိပညာသိက္ခာ နာမ။ ဖလံ ပန သိက္ခိတသိက္ခဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော သိက္ခာတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။

ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာတိ ယထာ ပဌမံ တီသု သိက္ခာသု သိက္ခတိ၊ ပစ္ဆာ တထေဝ သိက္ခတီတိ အတ္ထော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓ**န္တိ ယထာ ဟေဋ္ဌိမကာယံ အသုဘဝသေန ပဿတိ၊ ဥပရိမကာယမ္ပိ တထေဝ ဖရတိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိ**န္တိ ယထာ ဒိဝါ တိဿော သိက္ခာ သိက္ခတိ၊ ရတ္တိမ္ပိ တထေဝ သိက္ခတီတိ အတ္ထော။ **အဘိဘုယျ ဒိသာ သဗ္ဗာ**တိ သဗ္ဗာ ဒိသာ အာရမ္မဏဝသေန[2] အဘိဘဝိတွာ။ **အပ္ပမာဏသမာဓိနာ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂသမာဓိနာ။

သေခန္တိ သိက္ခမာနံ သကရဏီယံ။ **ပဋိပဒ**န္တိ ပဋိပန္နကံ။ **သံသုဒ္ဓစာရိယ**န္တိ[3] သံသုဒ္ဓစရဏံ ပရိသုဒ္ဓသီလံ။ **သမ္ဗုဒ္ဓ**န္တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓံ။ **ဓီရံ ပဋိပဒန္တဂု**န္တိ ခန္ဓဓီရအာယတနဓီရဝသေန ဓီရံ ဓိတိသမ္ပန္နံ ပဋိပတ္တိယာ အန္တံ ဂတံ။ **ဝိညာဏဿာ**တိ စရိမကဝိညာဏဿ။ **တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိနော**တိ တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိသင်္ခါတာယ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတဿ။ **ပဇ္ဇောတဿေဝ နိဗ္ဗာန**န္တိ ပဒီပနိဗ္ဗာနံ ဝိယ။ **ဝိမောက္ခော ဟောတိ စေတသော**တိ စိတ္တဿ ဝိမုတ္တိ ဝိမုစ္စနာ အပ္ပဝတ္တိဘာဝေါ ဟောတိ။ တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိနော ဟိ ခီဏာသဝဿ

၁-သဗ္ဗဝါရေသု (သီ) ၂-အာရမ္မဏေ (သီ၊ သျာ)
၃-သံသုဒ္ဓစာရဏန္တိ (သီ)၊ သံသုဒ္ဓစာရိန္တိ (သျာ)

carimakaviññāṇanirodhena parinibbānaṁ viya cetaso vimokkho hoti, na gataṭṭhānaṁ paññāyati, apaṇṇattikabhāvūpagamoyeva hotīti attho.

11. Saṅkavāsuttavaṇṇanā

92. Ekādasame **Saṅkavā**[1] **nāma Kosalānaṁ nigamo**ti Saṅkavāti evaṁnāmako Kosalaraṭṭhe nigamo. **Āvāsiko**ti bhārahāro nave āvāse samuṭṭhāpeti, purāṇe paṭijaggati. **Sikkhāpadapaṭisaṁyuttāyā**ti sikkhāsaṅkhātehi padehi paṭisaṁyuttāya, tīhi sikkhāhi samannāgatāyāti attho. **Sandassetī**ti sammukhe viya katvā[2] dasseti. **Samādapetī**ti gaṇhāpeti. **Samuttejetī**ti samussāheti. **Sampahaṁsetī**ti paṭiladdhaguṇehi vaṇṇaṁ kathento vodāpeti. **Adhisallikhate**ti ativiya sallikhati, ativiya sallikhitaṁ katvā saṇhaṁ saṇhaṁ kathetīti attho.

Accayoti aparādho. **Maṁ accagamā**ti maṁ atikkamma abhibhavitvā pavatto. **Ahudeva akkhantī**ti ahosiyeva anadhivāsanā. **Ahu appaccayo**ti ahosi atuṭṭhākāro. **Paṭiggaṇhātū**ti khamatu. **Āyatiṁ saṁvarāyā**ti anāgate saṁvaratthāya, puna evarūpassa aparādhassa dosassa khalitassa vā akaraṇatthāyāti attho. **Tagghā**ti ekaṁsena. **Yathā dhammaṁ paṭikarosī**ti yathā dhammo[3] ṭhito, tathā karosi, khamāpesīti vuttaṁ hoti. **Taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāmā**ti taṁ tava aparādhaṁ mayaṁ khamāma. **Vuddhihesā Kassapa ariyassa vinaye**ti esā Kassapa Buddhassa Bhagavato sāsane vuddhi nāma. Katamā? Yāyaṁ accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaritvā āyatiṁ saṁvarāpajjanā[4]. Desanaṁ pana puggalādhiṭṭhānaṁ karonto "yo accayaṁ accayato disvā yathā dhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatī"ti āha. **Na sikkhākāmo**ti tisso sikkhā na kāmeti na pattheti na piheti. **Sikkhāsamādānassā**ti sikkhāparipūraṇassa. **Na vaṇṇavā dī**ti guṇaṁ na katheti. **Kālenā**ti yuttappayuttakālena. Sesamettha uttānatthamevāti.

Samaṇavaggo catuttho.

1. Paṅkadhā (Sī, Syā) 2. Sammukhe katvāpi (Ka) 3. Dhamme (Sī, Ka)
4. Saṁvaraṁ āpajjati (Ka) Dī-Ṭṭha 1. 211 piṭṭhe pana passitabbaṁ.

စရိမကဝိညာဏနိရောဓေန ပရိနိဗ္ဗာနံ ဝိယ စေတသော ဝိမောက္ခော ဟောတိ၊ န ဂတဋ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝူပဂမောယေဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။

၁၁-သင်္ကဝါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၂။ ဧကာဒသမေ **သင်္ကဝါ**[1] **နာမ ကောသလာနံ နိဂမော**တိ **သင်္ကဝါ**တိ ဧဝံနာမကော ကောသလရဋ္ဌေ နိဂမော။ **အာဝါသိကော**တိ ဘာရဟာရော နဝေ အာဝါသေ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ ပုရာဏေ ပဋိဇဂ္ဂတိ။ **သိက္ခာပဒပဋိသံယုတ္တာယာ**တိ သိက္ခာသင်္ခါတေဟိ ပဒေဟိ ပဋိသံယုတ္တာယ၊ တီဟိ သိက္ခာဟိ သမန္နာဂတာယာတိ အတ္ထော။ **သန္ဒဿေတီ**တိ သမ္မုခေ ဝိယ ကတွာ[2] ဒဿေတိ။ **သမာဒပေတီ**တိ ဂဏှာပေတိ။ **သမုတ္တေဇေတီ**တိ သမုဿာဟေတိ။ **သမ္ပဟံသေတီ**တိ ပဋိလဒ္ဓဂုဏေဟိ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တော ဝောဒါပေတိ။ **အဓိသလ္လိခတေ**တိ အတိဝိယ သလ္လိခတိ၊ အတိဝိယ သလ္လိခိတံ ကတွာ သဏှံ သဏှံ ကထေတီတိ အတ္ထော။

အစ္စယောတိ အပရာဓော။ **မံ အစ္စဂမာ**တိ မံ အတိက္ကမ္မ အဘိဘဝိတွာ ပဝတ္တော။ **အဟုဒေဝ အက္ခန္တီ**တိ အဟောသိယေဝ အနဓိဝါသနာ။ **အဟု အပ္ပစ္စယော**တိ အဟောသိ အတုဋ္ဌာကာရော။ **ပဋိဂ္ဂဏှာတူ**တိ ခမတု။ **အာယတိံ သံဝရာယာ**တိ အနာဂတေ သံဝရတ္ထာယ၊ ပုန ဧဝရူပဿ အပရာဓဿ ဒေါသဿ ခလိတဿ ဝါ အကရဏတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ **တဂ္ဃာ**တိ ဧကံသေန။ **ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသီ**တိ ယထာ ဓမ္မော[3] ဌိတော၊ တထာ ကရောသိ၊ ခမာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ တေ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမာ**တိ တံ တဝ အပရာဓံ မယံ ခမာမ။ **ဝုဍ္ဎိဟေသာ ကဿပ အရိယဿ ဝိနယေ**တိ ဧသာ ကဿပ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဝုဍ္ဎိ နာမ။ ကတမာ? ယာယံ အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရိတွာ အာယတိံ သံဝရာပဇ္ဇနာ[4]။ ဒေသနံ ပန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ကရောန္တော "ယော အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ၊ အာယတိံ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ"တိ အာဟ။ **န သိက္ခာကာမော**တိ တိဿော သိက္ခာ န ကာမေတိ န ပတ္ထေတိ န ပိဟေတိ။ **သိက္ခာသမာဒါနဿာ**တိ သိက္ခာပရိပူရဏဿ။ **န ဝဏ္ဏဝါဒီ**တိ ဂုဏံ န ကထေတိ။ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေန။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

သမဏဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၁-ပင်္ကဓာ (သီ၊ သျာ) ၂-သမ္မုခေ ကတွာပိ (က)
၃-ဓမ္မေ (သီ၊က) ၄-သံဝရံ အာပဇ္ဇတိ (က) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၁၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

(10) 5. Loṇakapallavagga

1. Accāyikasuttavaṇṇanā

93. Pañcamassa paṭhame **accāyikānī**ti atipātikāni. **Karaṇīyānī**ti avassakiccāni. Yañhi na avassaṁ kātabbaṁ, taṁ kiccanti vuccati. Avassaṁ kātabbaṁ karaṇīyaṁ nāma. **Sīghaṁ sīghan**ti vegena vegena. **Tassa kho tan**ti ettha **tan**ti nipātamattaṁ. **Natthi sā iddhi vā ānubhāvo vā**ti sā vā iddhi so vā ānubhāvo natthi. **Uttarasve**ti tatiyadivase. **Utupariṇāminī**ti laddha-utupariṇāmāni hutvā. **Jāyantipī**ti tatiyadivase nikkhantasetaṅkurāni honti, sattāhe patte nīlaṅkurāni honti. **Gabbhīnipi hontī**ti diyaḍḍhamāsaṁ patvā gahitagabbhāni honti. **Paccantipī**ti tayo māse patvā paccanti. Idāni yasmā Buddhānaṁ gahapatikena vā sassehi vā attho natthi, sāsane pana tappaṭirūpakaṁ puggalaṁ vā atthaṁ vā dassetuṁ taṁ taṁ opammaṁ āharanti. Tasmā yamatthaṁ dassetukāmena etaṁ ābhataṁ, taṁ dassento[1] **evameva kho**ti-ādimāha. Taṁ atthato uttānameva. Sikkhā pana idhāpi missikā eva kathitā.

2. Pavivekasuttavaṇṇanā

94. Dutiye **cīvarapavivekan**ti cīvaraṁ nissāya uppajjanakakilesehi vivitta bhāvaṁ. Sesadvayepi eseva nayo. **Sāṇānī**ti sāṇavākacelāni. **Masāṇānī**ti missakacelāni. **Chavadussānī**ti matasarīrato chaḍḍitavatthāni, erakatiṇādīni vā ganthetvā katanivāsanāni. **Paṁsukūlānī**ti pathaviyaṁ chaḍḍitanantakāni. **Tirīṭānī**ti[2] rukkhatacavatthāni. **Ajinānī**ti ajinamigacammāni. **Ajinakkhipan**ti tadeva majjhe phālitaṁ, sahakhurakantipi vadanti. **Kusacīran**ti kusatiṇāni ganthetvā katacīraṁ. **Vākacīraphalakacīresu**pi eseva nayo. **Kesakambalan**ti manussakesehi katakambalaṁ. **Vālakambalan**ti assavālādīhi katakambalaṁ[3]. **Ulūkapakkhikan**ti ulūkapattāni ganthetvā katanivāsanaṁ.

---

1. Etaṁ atthaṁ dassento (Ka)
2. Tirīṭakānīti (Sī, Syā)
3. Vāḷakambalanti assavāḷādīhi katakambalaṁ (Sī, Ka)

(၁၀) ၅-လောဏကပလ္လဝဂ္ဂ

၁-အစ္စာယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၃။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အစ္စာယိကာနီ**တိ အတိပါတိကာနိ။ **ကရဏီယာနီ**တိ အဝဿကိစ္စာနိ။ ယဉ္ဟိ န အဝဿံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ကိစ္စန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဝဿံ ကာတဗ္ဗံ ကရဏီယံ နာမ။ **သီဃံ သီဃ**န္တိ ဝေဂေန ဝေဂေန။ **တဿ ခေါ တ**န္တိ ဧတ္ထ **တ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **နတ္ထိ သာ ဣဒ္ဓိ ဝါ အာနုဘာဝေါ ဝါ**တိ သာ ဝါ ဣဒ္ဓိ သော ဝါ အာနုဘာဝေါ နတ္ထိ။ **ဥတ္တရသွေ**တိ တတိယဒိဝသေ။ **ဥတုပရိ-ဏာမိနီ**တိ လဒ္ဓဥတုပရိဏာမာနိ ဟုတွာ။ **ဇာယန္တိပီ**တိ တတိယဒိဝသေ နိက္ခန္တသေတင်္ကုရာနိ ဟောန္တိ၊ သတ္တာဟေ ပတ္တေ နီလင်္ကုရာနိ ဟောန္တိ။ **ဂဗ္ဘီနိပိ ဟောန္တီ**တိ ဒိယဍ္ဍမာသံ ပတွာ ဂဟိတဂဗ္ဘာနိ ဟောန္တိ။ **ပစ္စန္တိပီ**တိ တယော မာသေ ပတွာ ပစ္စန္တိ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ ဂဟပတိကေန ဝါ သဿေဟိ ဝါ အတ္ထော နတ္ထိ၊ သာသနေ ပန တပ္ပဋိရူပကံ ပုဂ္ဂလံ ဝါ အတ္ထံ ဝါ ဒဿေတုံ တံ တံ ဩပမ္မံ အာဟရန္တိ။ တသ္မာ ယမတ္ထံ ဒဿေတုကာမေန ဧတံ အာဘတံ၊ တံ ဒဿေန္တော[၁] **ဧဝမေဝ ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ တံ အတ္ထတော ဥတ္တာနမေဝ။ သိက္ခာ ပန ဣဓာပိ မိဿိကာ ဧဝ ကထိတာ။

၂-ပဝိဝေကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၄။ ဒုတိယေ **စီဝရပဝိဝေက**န္တိ စီဝရံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကကိလေသေဟိ ဝိဝိတ္တဘာဝံ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **သာဏာနီ**တိ သာဏဝါက-စေလာနိ။ **မသာဏာနီ**တိ မိဿကစေလာနိ။ **ဆဝဒုဿာနီ**တိ မတသရီရတော ဆဍ္ဍိတဝတ္ထာနိ၊ ဧရကတိဏာဒီနိ ဝါ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနာနိ။ **ပံသုကူလာ-နီ**တိ ပထဝိယံ ဆဍ္ဍိတနန္တကာနိ။ **တိရီဋာနီ**တိ[၂] ရုက္ခတစဝတ္ထာနိ။ **အဇိနာနီ**တိ အဇိနမိဂစမ္မာနိ။ **အဇိနက္ခိပ**န္တိ တဒေဝ မဇ္ဈေ ဖာလိတံ၊ သဟခုရကန္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ကုသစီရ**န္တိ ကုသတိဏာနိ ဂန္ထေတွာ ကတစီရံ။ **ဝါကစီရဖလက-စီရေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ကေသကမ္ဗလ**န္တိ မနုဿကေသေဟိ ကတကမ္ဗလံ။ **ဝါလကမ္ဗလ**န္တိ အဿဝါလာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ[၃]။ **ဥလူကပက္ခိက**န္တိ ဥလူကပတ္တာနိ ဂန္ထေတွာ ကတနိဝါသနံ။

၁-ဧတံ အတ္ထံ ဒဿေန္တော (က)
၂-တိရီဋကာနီတိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝါဠကမ္ဗလန္တိ အဿဝါဠာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ (သီ၊ က)

Sākabhakkhāti allasākabhakkhā. **Sāmākabhakkhā**ti sāmākataṇḍulabhakkhā. **Nīvārādīsu nīvārā** nāma araññe sayaṁ jātavīhijāti. **Daddulan**ti cammakārehi cammaṁ likhitvā chaḍḍitakasaṭaṁ. **Haṭaṁ** vuccati silesopi sevālopi kaṇikārādirukkhaniyyāsopi. **Kaṇan**ti kuṇḍakaṁ. **Ācāmo**ti bhatta-ukkhalikāya laggo jhāma-odano. Taṁ chaḍḍitaṭṭhāne gahetvā khādanti, odanakañjiyantipi vadanti. **Piññākā**dayo pākaṭāva. **Pavattaphalabhojī**ti patitaphalabhojī. **Bhusāgāran**ti khalasālaṁ.

Sīlavāti catupārisuddhisīlena samannāgato. **Dussīlyañcassa pahīnaṁ hotī**ti pañca dussīlyāni pahīnāni honti. **Sammādiṭṭhiko**ti yāthāvadiṭṭhiko. **Micchādiṭṭhī**ti ayāthāvadiṭṭhi. **Āsavā**ti cattāro āsavā. **Aggappatto**ti sīlaggappatto. **Sārappatto**ti sīlasāraṁ patto. **Suddho**ti parisuddho. **Sāre patiṭṭhito**ti sīlasamādhipaññāsāre patiṭṭhito.

Seyyathāpīti yathā nāma. **Sampannan**ti paripuṇṇaṁ paripakkasālibharitaṁ. **Saṅgharāpeyyā**ti saṅkaḍḍhāpeyya. **Ubbahāpeyyā**ti khalaṭṭhānaṁ āharāpeyya. **Bhusikan**ti bhusaṁ. **Koṭṭāpeyyā**ti udukkhale pakkhipāpetvā musalehi paharāpeyya. **Aggappattānī**ti taṇḍulaggaṁ pattāni. **Sārappattā**dīsupi eseva nayo. Sesaṁ uttānameva. Yaṁ panettha “dussīlyañcassa pahīnaṁ micchādiṭṭhi cassa pahīnā”ti vuttaṁ, taṁ sotāpatti maggena pahīnabhāvaṁ sandhāya vuttanti veditabbaṁ.

3. Saradasuttavaṇṇanā

95. Tatiye **viddhe**ti valāhakavigamena dūrībhūte. **Deve**ti ākāse. **Abhivihaccā**ti abhivihanitvā. **Yato**ti yasmiṁ kāle. **Virajan**ti rāgarajādirahitaṁ. Tesaṁyeva malānaṁ vigatattā **vītamalaṁ.** **Dhammacakkhun**ti catusaccadhammapariggāhakaṁ sotāpatti maggacakkhuṁ. **Natthi taṁ saṁyojanan**ti duvidhamevassa saṁyojanaṁ natthi, itarampi pana puna imaṁ lokaṁ ānetuṁ asamatthatāya natthīti vuttaṁ. Imasmiṁ sutte jhānānāgāmī nāma kathitoti.

4. Parisāsuttavaṇṇanā

96. Catutthe **na bāhulikā hontī**ti paccayabāhullikā na honti. **Na sāthalikā**ti tisso sikkhā sithilaṁ katvā na gaṇhanti. **Okkamane**

သာကဘက္ခာတိ အလ္လသာကဘက္ခာ။ **သာမာကဘက္ခာ**တိ သာမာကတဏ္ဍုလဘက္ခာ။ **နီဝါရာဒီသု နီဝါရာ** နာမ အရညေ သယံ ဇာတဝီဟိဇာတိ။ **ဒဒ္ဒုလ**န္တိ စမ္မကာရေဟိ စမ္မံ လိခိတွာ ဆဍ္ဍိတကသဋံ။ **ဟဋံ** ဝုစ္စတိ သိလေသောပိ သေဝါလောပိ ကဏိကာရာဒိရုက္ခနိယျာသောပိ။ **ကဏ**န္တိ ကုဏ္ဍကံ။ **အာစာမော**တိ ဘတ္တဥက္ခလိကာယ လဂ္ဂေါ ဈာမဩဒနော။ တံ ဆဍ္ဍိတဋ္ဌာနေ ဂဟေတွာ ခါဒန္တိ၊ ဩဒနကဉ္ဇိယန္တိပိ ဝဒန္တိ။ **ပိညာကာ**ဒယော ပါကဋာဝ။ **ပဝတ္တဖလဘောဇီ**တိ ပတိတဖလဘောဇီ။ **ဘုသာဂါရ**န္တိ ခလသာလံ။

သီလဝါတိ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန သမန္နာဂတော။ **ဒုဿီလျဉ္စဿ ပဟီနံ ဟောတီ**တိ ပဉ္စ ဒုဿီလျာနိ ပဟီနာနိ ဟောန္တိ။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိကော**တိ ယာထာဝဒိဋ္ဌိကော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ အယာထာဝဒိဋ္ဌိ။ **အာသဝါ**တိ စတ္တာရော အာသဝါ။ **အဂ္ဂပ္ပတ္တော**တိ သီလဂ္ဂပ္ပတ္တော။ **သာရပ္ပတ္တော**တိ သီလသာရံ ပတ္တော။ **သုဒ္ဓေါ**တိ ပရိသုဒ္ဓေါ။ **သာရေ ပတိဋ္ဌိတော**တိ သီလသမာဓိပညာသာရေ ပတိဋ္ဌိတော။

သေယျထာပီတိ ယထာ နာမ။ **သမ္ပန္န**န္တိ ပရိပုဏ္ဏံ ပရိပက္ကသာလိဘရိတံ။ **သင်္ဃရာပေယျာ**တိ သင်္ကဍ္ဎာပေယျ။ **ဥဗ္ဗဟာပေယျာ**တိ ခလဋ္ဌာနံ အာဟရာပေယျ။ **ဘုသိက**န္တိ ဘုသံ။ **ကောဋ္ဋာပေယျာ**တိ ဥဒုက္ခလေ ပက္ခိပါပေတွာ မုသလေဟိ ပဟရာပေယျ။ **အဂ္ဂပ္ပတ္တာနီ**တိ တဏ္ဍုလဂ္ဂံ ပတ္တာနိ။ **သာရပ္ပတ္တာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ ယံ ပနေတ္ထ “ဒုဿီလျဉ္စဿ ပဟီနံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ စဿ ပဟီနာ”တိ ဝုတ္တံ၊ တံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန ပဟီနဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃-သရဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၅။ တတိယေ **ဝိဒ္ဓေ**တိ ဝလာဟကဝိဂမေန ဒူရီဘူတေ။ **ဒေဝေ**တိ အာကာသေ။ **အဘိဝိဟစ္စာ**တိ အဘိဝိဟနိတွာ။ **ယတော**တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **ဝိရဇ**န္တိ ရာဂရဇာဒိရဟိတံ။ တေသံယေဝ မလာနံ ဝိဂတတ္တာ **ဝီတမလံ။** **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ စတုသစ္စဓမ္မပရိဂ္ဂါဟကံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂစက္ခုံ။ **နတ္ထိ တံ သံယောဇန**န္တိ ဒုဝိဓမေဝဿ သံယောဇနံ နတ္ထိ၊ ဣတရမ္ပိ ပန ပုန ဣမံ လောကံ အာနေတုံ အသမတ္ထတာယ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဈာနာနာဂါမိ နာမ ကထိတောတိ။

၄-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၆။ စတုတ္ထေ **န ဗာဟုလိကာ ဟောန္တီ**တိ ပစ္စယဗာဟုလ္လိကာ န ဟောန္တိ။ **န သာထလိကာ**တိ တိဿော သိက္ခာ သိထိလံ ကတွာ န ဂဏှန္တိ။ **ဩက္ကမနေ**

nikkhittadhurāti okkamanaṁ vuccati avagamanaṭṭhena pañca nīvaraṇāni, tesu nikkhittadhurā. **Paviveke pubbaṅgamā**ti kāyacitta-upadhivivekasaṅkhāte tividhepi viveke pubbaṅgamā. **Vīriyaṁ ārabhantī**ti duvidhampi vīriyaṁ paggaṇhanti. **Appattassā**ti jhāna vipassanāmaggaphalasaṅkhātassa appattavisesassa. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Pacchimā jānatā**ti saddhivihārika-antevāsikādayo. **Diṭṭhānugatiṁ āpajjatī**ti ācariyupa jjhāyehi kataṁ anukaroti. Yaṁ tāya janatāya ācariyupajjhāyesu diṭṭhaṁ, tassa anugatiṁ āpajjati nāma. **Ayaṁ vuccati bhikkhave aggavatī parasā**ti bhikkhave ayaṁ parisā aggapuggalavatī nāma vuccati.

Bhaṇḍanajātāti jātabhaṇḍanā. **Kalahajātā**ti jātakalahā. Bhaṇḍananti cettha kalahassa pubbabhāgo, hatthaparāmāsādivasena vītikkamo kalaho nāma. **Vivādāpannā**ti viruddhavādaṁ āpannā. **Mukhasattīhī**ti guṇavijjhanaṭṭhena[1] pharusā vācā "mukha sattiyo"ti vuccanti, tāhi mukhasattīhi. **Vitudantā viharantī**ti vijjhantā vicaranti.

Samaggāti sahitā. **Sammodamānā**ti samappavattamodā. **Khīrodakībhūtā**ti khīrodakaṁ viya bhūtā. **Piyacakkhūhī**ti upasantehi mettacakkhūhi. **Pīti jāyatī**ti pañcavaṇṇā pīti uppajjati. **Kāyo passambhatī**ti nāmakāyopi rūpakāyopi vigatadaratho hoti. **Passa ddhakāyo**ti asāraddhakāyo. **Sukhaṁ vediyatī**ti kāyikacetasikasukhaṁ vediyati. **Samā dhiyatī**ti ārammaṇe sammā ṭhapīyati.

Thullaphusitaketi mahāphusitake. **Pabbatakantarapadarasākhā**ti ettha **kandaro** nāma "kan"ti laddhanāmena udakena dārito udakabhinno[2] pabbatappadeso, yo "nitambho"tipi[3] "nadikuñjo"tipi[4] vuccati. **Padaraṁ** nāma aṭṭha māse deve avassante phalito bhūmippadeso. **Sākhā**ti kusobbhagāminiyo khuddakamātikāyo. **Kusobbhā**ti[5] khuddaka-āvāṭā. **Mahāsobbhā**ti mahā-āvāṭā. **Kunnadiyo**ti khuddakanadiyo. **Mahānadiyo**ti Gaṅgāyamunādikā mahāsaritā.

---

1. Guṇavicchindanatthena (Ka)
2. Udakena bhinno (Ka) Saṁ-Ṭṭha 2. 51 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
3. Nadinitambhotipi (Ka), nadītumbantipi (Dī-Ṭṭha 1. 188; Ma-Ṭṭha 2. 119 piṭṭhesu)
4. Nadinikuñjotipi (Sī, Syā, Ka)
5. Kussubbhāti (Sī), kusumbhāti (Syā, Ka, Ṭīkāyaṁ ca)

နိက္ခိတ္တဓုရာတိ ဩက္ကမနံ ဝုစ္စတိ အဝဂမနဋ္ဌေန ပဉ္စ နီဝရဏာနိ၊ တေသု နိက္ခိတ္တဓုရာ။ **ပဝိဝေကေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ ကာယစိတ္တဥပဓိဝိဝေကသင်္ခါတေ တိဝိဓေပိ ဝိဝေကေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ။ **ဝီရိယံ အာရဘန္တီ**တိ ဒုဝိဓမ္ပိ ဝီရိယံ ပဂ္ဂဏှန္တိ။ **အပ္ပတ္တဿာ**တိ ဈာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလသင်္ခါတဿ အပ္ပတ္တဝိသေသဿ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ပစ္ဆိမာ ဇနတာ**တိ သဒ္ဓိဝိဟာရိကအန္တေဝါသိကာဒယော။ **ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇတီ**တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေဟိ ကတံ အနုကရောတိ။ ယံ တာယ ဇနတာယ အာစရိယုပဇ္ဈာယေသု ဒိဋ္ဌံ၊ တဿ အနုဂတိံ အာပဇ္ဇတိ နာမ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ အဂ္ဂဝတီ ပရိသာ**တိ ဘိက္ခဝေ အယံ ပရိသာ အဂ္ဂပုဂ္ဂလဝတီ နာမ ဝုစ္စတိ။

ဘဏ္ဍနဇာတာတိ ဇာတဘဏ္ဍနာ။ **ကလဟဇာတာ**တိ ဇာတကလဟာ။ ဘဏ္ဍနန္တိ စေတ္ထ ကလဟဿ ပုဗ္ဗဘာဂေါ၊ ဟတ္ထပရာမာသာဒိဝသေန ဝီတိက္ကမော ကလဟော နာမ။ **ဝိဝါဒါပန္နာ**တိ ဝိရုဒ္ဓဝါဒံ အာပန္နာ။ **မုခသတ္တီဟီ**တိ ဂုဏဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန[၁] ဖရုသာ ဝါစာ "မုခသတ္တိယော"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တာဟိ မုခသတ္တီဟိ။ **ဝိတုဒန္တာ ဝိဟရန္တီ**တိ ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိစရန္တိ။

သမဂ္ဂါတိ သဟိတာ။ **သမ္မောဒမာနာ**တိ သမပ္ပဝတ္တမောဒါ။ **ခီရောဒကီဘူတာ**တိ ခီရောဒကံ ဝိယ ဘူတာ။ **ပိယစက္ခူဟီ**တိ ဥပသန္တေဟိ မေတ္တစက္ခူဟိ။ **ပီတိ ဇာယတီ**တိ ပဉ္စဝဏ္ဏာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ကာယော ပဿမ္ဘတီ**တိ နာမကာယောပိ ရူပကာယောပိ ဝိဂတဒရထော ဟောတိ။ **ပဿဒ္ဓကာယော**တိ အသာရဒ္ဓကာယော။ **သုခံ ဝေဒိယတီ**တိ ကာယိကစေတသိကသုခံ ဝေဒိယတိ။ **သမာဓိယတီ**တိ အာရမ္မဏေ သမ္မာ ဌပီယတိ။

ထုလ္လဖုသိတကေတိ မဟာဖုသိတကေ။ **ပဗ္ဗတကန္ဒရပဒရသာခါ**တိ ဧတ္ထ **ကန္ဒရော** နာမ "က"န္တိ လဒ္ဓနာမေန ဥဒကေန ဒါရိတော ဥဒကာဘိန္နော[၂] ပဗ္ဗတပ္ပဒေသော၊ ယော "နိတမ္ဗော"တိပိ[၃] "နဒိကုဉ္ဇော"တိပိ[၄] ဝုစ္စတိ။ **ပဒရံ** နာမ အဋ္ဌ မာသေ ဒေဝေ အဝဿန္တေ ဖလိတော ဘူမိပ္ပဒေသော။ **သာခါ**တိ ကုသောဗ္ဘဂါမိနိယော ခုဒ္ဒကမာတိကာယော။ **ကုသောဗ္ဘာ**တိ[၅] ခုဒ္ဒကအာဝါဋာ။ **မဟာသောဗ္ဘာ**တိ မဟာအာဝါဋာ။ **ကုန္နဒိယော**တိ ခုဒ္ဒကနဒိယော။ **မဟာနဒိယော**တိ ဂင်္ဂါယမုနာဒိကာ မဟာသရိတာ။

၁-ဂုဏဝိစ္ဆိန္ဒနဋ္ဌေန (က) ၂-ဥဒကေန ဘိန္နော (က) သံ-ဋ္ဌ ၂-၅၁-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-နဒိနိတမ္ဗောတိပိ (က)၊ နဒီတုမ္ဗန္တိပိ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၈၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၉-ပိဋ္ဌေသု)
၄-နဒိနိကုဉ္ဇောတိပိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၅-ကုဿုဗ္ဘာတိ (သီ)၊ ကုသုမ္ဘာတိ (သျာ၊ က၊ ဋီကာယံ စ)

5. Paṭhama-ājānīyasuttādivaṇṇanā

97. Pañcame **aṅgehī**ti guṇaṅgehi. **Rājāraho**ti rañño araho anucchaviko. **Rājabhoggo**ti rañño upabhogabhūto. **Rañño aṅgan**ti rañño hatthapādādi-aṅgasamatāya aṅganteva saṅkhaṁ gacchati. **Vaṇṇasampanno**ti sarīravaṇṇena sampanno. **Balasampanno**ti kāyabalena sampanno. **Āhuneyyo**ti āhutisaṅkhātaṁ piṇḍapātaṁ paṭiggahetuṁ yutto. **Pāhuneyyo**ti pāhunakabhattassa anucchaviko. **Dakkhiṇeyyo**ti dasavidhadānavatthupariccāgavasena saddhādānasaṅkhātāya dakkhiṇāya anucchaviko. **Añjalikaraṇīyo**ti añjalipaggahaṇassa anucchaviko. **Anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassā**ti sabbalokassa asadisaṁ puññaviruhanaṭṭhānaṁ.

Vaṇṇasampannoti guṇavaṇṇena sampanno. **Balasampanno**ti vīriyabalena sampanno. **Javasampanno**ti ñāṇajavena sampanno. **Thāmavā**ti ñāṇathāmena samannāgato. **Daḷhaparakkamo**ti thiraparakkamo. **Anikkhittadhuro**ti aṭṭhapitadhuro paggahitadhuro, aggaphalaṁ arahattaṁ appatvā vīriyadhuraṁ na nikkhipissāmīti evaṁ paṭipanno. Imasmiṁ sutte catusaccavasena sotāpattimaggo sotāpattimaggena ca[1] ñāṇajavasampannatā kathitāti. Chaṭṭhe tīṇi ca maggāni tīṇi ca phalāni, tīhi maggaphalehi ca[2] ñāṇajavasampannatā kathitā. Sattame arahattaphalaṁ, arahattaphaleneva ca maggakiccaṁ kathitaṁ. Phalaṁ pana javitajavena uppajjanato javoti ca vattuṁ vaṭṭati[3].

8. Potthakasuttavaṇṇanā

100. Aṭṭhame **navo**ti karaṇaṁ upādāya vuccati. **Potthako**ti vākamayavatthaṁ. **Majjhimo**ti paribhogamajjhimo. **Jiṇṇo**ti paribhogajiṇṇo. **Ukkhaliparimajjanan**ti ukkhaliparipuñchanaṁ. **Dussīlo**ti nissīlo. **Dubbaṇṇatāyā**ti guṇavaṇṇābhāvena dubbaṇṇatāya. **Diṭṭhānugatiṁ āpajjantī**ti tena kataṁ anukaronti. **Na mahapphalaṁ hotī**ti vipāka phalena mahapphalaṁ na hoti. **Na mahānisaṁsan**ti vipākānisaṁseneva na mahānisaṁsaṁ.

---

1. Sotāpattimaggeneva (Ka)
2. Chaṭṭhe tīṇi maggaphalāni, tīhi maggehi ca (Sī, Syā)
3. Na vaṭṭati (Sī, Syā)

၅-ပဌမအာဇာနီယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၉၇။ ပဉ္စမေ **အင်္ဂေဟီ**တိ ဂုဏင်္ဂေဟိ။ **ရာဇာရဟော**တိ ရညော အရဟော အနုစ္ဆဝိကော။ **ရာဇဘောဂ္ဂေါ**တိ ရညော ဥပဘောဂဘူတော။ **ရညော အင်္ဂ**န္တိ ရညော ဟတ္ထပါဒါဒိအင်္ဂသမတာယ အင်္ဂန္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ **ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ သရီရဝဏ္ဏေန သမ္ပန္နော။ **ဗလသမ္ပန္နော**တိ ကာယဗလေန သမ္ပန္နော။ **အာဟုနေယျော**တိ အာဟုတိသင်္ခါတံ ပိဏ္ဍပါတံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တော။ **ပါဟုနေယျော**တိ ပါဟုနကဘတ္တဿ အနုစ္ဆဝိကော။ **ဒက္ခိဏေယျော**တိ ဒသဝိဓဒါနဝတ္ထုပရိစ္စာဂဝသေန သဒ္ဓါဒါနသင်္ခါတာယ ဒက္ခိဏာယ အနုစ္ဆဝိကော။ **အဉ္ဇလိကရဏီယော**တိ အဉ္ဇလိပဂ္ဂဟဏဿ အနုစ္ဆဝိကော။ **အနုတ္တရံ ပုညက္ခေတ္တံ လောကဿာ**တိ သဗ္ဗလောကဿ အသဒိသံ ပုညဝိရုဟနဋ္ဌာနံ။

ဝဏ္ဏသမ္ပန္နောတိ ဂုဏဝဏ္ဏေန သမ္ပန္နော။ **ဗလသမ္ပန္နော**တိ ဝီရိယဗလေန သမ္ပန္နော။ **ဇဝသမ္ပန္နော**တိ ဉာဏဇဝေန သမ္ပန္နော။ **ထာမဝါ**တိ ဉာဏထာမေန သမန္နာဂတော။ **ဒဠှပရက္ကမော**တိ ထိရပရက္ကမော။ **အနိက္ခိတ္တဓုရော**တိ အဋ္ဌပိတဓုရော ပဂ္ဂဟိတဓုရော၊ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ ဝီရိယဓုရံ န နိက္ခိပိဿာမီတိ ဧဝံ ပဋိပန္နော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတုသစ္စဝသေန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ, သောတာပတ္တိမဂ္ဂေန စ[၁] ဉာဏဇဝသမ္ပန္နတာ ကထိတာတိ။ ဆဋ္ဌေ တီဏိ စ မဂ္ဂါနိ တီဏိ စ ဖလာနိ, တီဟိ မဂ္ဂဖလေဟိ စ[၂] ဉာဏဇဝသမ္ပန္နတာ ကထိတာ။ သတ္တမေ အရဟတ္တဖလံ, အရဟတ္တဖလေနေဝ စ မဂ္ဂကိစ္စံ ကထိတံ။ ဖလံ ပန ဇဝိတဇဝေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဇဝေါတိ စ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ[၃]။

၈-ပေါတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ အဋ္ဌမေ **နဝေါ**တိ ကရဏံ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ **ပေါတ္ထကော**တိ ဝါကမယဝတ္ထံ။ **မဇ္ဈိမော**တိ ပရိဘောဂမဇ္ဈိမော။ **ဇိဏ္ဏော**တိ ပရိဘောဂဇိဏ္ဏော။ **ဥက္ခလိပရိမဇ္ဇန**န္တိ ဥက္ခလိပရိပုဉ္ဆနံ။ **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာယာ**တိ ဂုဏဝဏ္ဏာဘာဝေန ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာယ။ **ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇန္တီ**တိ တေန ကတံ အနုကရောန္တိ။ **န မဟပ္ဖလံ ဟောတီ**တိ ဝိပါကဖလေန မဟပ္ဖလံ န ဟောတိ။ **န မဟာနိသံသ**န္တိ ဝိပါကာနိသံသေနေဝ န မဟာနိသံသံ။

၁-သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနေဝ (က)
၂-ဆဋ္ဌေ တီဏိ မဂ္ဂဖလာနိ၊ တီဟိ မဂ္ဂေဟိ စ (သီ၊ သျာ)
၃-န ဝဋ္ဋတိ (သီ၊ သျာ)

appagghatāyāti vipākagghena appagghatāya. **Kāsikaṁ vatthan**ti tīhi kappāsa-aṁsūhi suttaṁ kantitvā katavatthaṁ, tañca kho Kāsiraṭṭheyeva uṭṭhitaṁ. Sesaṁ uttānameva. Sīlaṁ panettha missakaṁ kathitanti.

9. Loṇakapallasuttavaṇṇanā

101. Navame **yathā yathāyan**ti yathā yathā ayaṁ. **Tathā tathā tan**ti tathā tathā taṁ kammaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo evaṁ vadeyya "yathā yathā kammaṁ karoti, tathā tathāssa vipākaṁ paṭisaṁvediyateva. Na hi sakkā katassa[1] kammassa vipākaṁ paṭisedhetuṁ[2]. Tasmā yattakaṁ kammaṁ karoti, tattakassa vipākaṁ paṭisaṁvediyatevā"ti. **Evaṁ santan**ti evaṁ sante. **Brahmacariyavāso na hotī**ti yaṁ maggabhāvanato pubbe upapajjavedanīyaṁ kammaṁ kataṁ, tassa avassaṁ paṭisaṁvedanīyattā brahmacariyaṁ vutthampi avutthameva hoti. **Okāso na paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāyā**ti yasmā ca evaṁ sante tena kammāyūhanañceva vipākānubhavanā ca hoti, tasmā hetunā nayena vaṭṭadukkhassa antakiriyāya okāso na paññāyati nāma.

Yathā yathā vedanīyanti yena yenākārena[3] veditabbaṁ. **Tathā tathāssa[4] vipākaṁ paṭisaṁvediyatī**ti tena tenākārena assa vipākaṁ paccanubhoti. Idaṁ vuttaṁ hoti—yadetaṁ sattasu javanesu paṭhamajavanakammaṁ sati paccaye vipākavāraṁ labhantameva diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti, asati ahosikammaṁ nāma. Yañca sattamajavanakammaṁ sati paccaye upapajjavedanīyaṁ hoti, asati ahosikammaṁ nāma. Yañca majjhe pañcajavanakammaṁ yāva saṁsārappavatti, tāva aparapariyāyavedanīyaṁ nāma hoti. Etesu ākāresu yena yenākārena veditabbaṁ kammaṁ ayaṁ puriso karoti, tena tenevassa vipākaṁ paṭisaṁvediyati nāma. Aṭṭhakathāyañhi laddhavipākavārameva kammaṁ yathāvedanīyaṁ kammaṁ nāmāti vuttaṁ. **Evaṁ santaṁ bhikkhave brahmacariyavāso hotī**ti kammakkhayakarassa brahmacariyassa khepetabbakammasambhavato vāso nāma hoti, vuttaṁ suvutthameva

---

1. Tassa (Sī)
2. Apaṭisaṁvedetuṁ (Sī, Syā)
3. Yena yena kāraṇena (Sī)
4. Tathā tathā tassa (Ka)

အပ္ပဂ္ဃတာယာတိ ဝိပါကဂ္ဃေန အပ္ပဂ္ဃတာယ။ **ကာသိကံ ဝတ္ထန္တိ** တီဟိ ကပ္ပါသအံသူဟိ သုတ္တံ ကန္တိတွာ ကတဝတ္ထံ၊ တဉ္စ ခေါ ကာသိရဋ္ဌေယေဝ ဥဋ္ဌိတံ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝ။ သီလံ ပနေတ္ထ မိဿကံ ကထိတန္တိ။

၉-လောဏကပလ္လသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၁။ နဝမေ **ယထာ ယထာယန္တိ** ယထာ ယထာ အယံ။ **တထာ တထာ တန္တိ** တထာ တထာ တံ ကမ္မံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ဧဝံ ဝဒေယျ “ယထာ ယထာ ကမ္မံ ကရောတိ၊ တထာ တထာဿ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒိယတေဝ။ န ဟိ သက္ကာ ကတဿ[၁] ကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိသေဓေတုံ[၂]။ တသ္မာ ယတ္တကံ ကမ္မံ ကရောတိ၊ တတ္တကဿ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒိယတေဝါ”တိ။ **ဧဝံ သန္တန္တိ** ဧဝံ သန္တေ။ **ဗြဟ္မစရိယဝါသော န ဟောတီ**တိ ယံ မဂ္ဂဘာဝနတော ပုဗ္ဗေ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ကမ္မံ ကတံ၊ တဿ အဝဿံ ပဋိသံဝေဒနီယတ္တာ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုတ္ထမ္ပိ အဝုတ္ထမေဝ ဟောတိ။ **ဩကာသော န ပညာယတိ သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယာ**တိ ယသ္မာ စ ဧဝံ သန္တေ တေန ကမ္မာယူဟနဉ္စေဝ ဝိပါကာနုဘဝနာ စ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဟေတုနာ နယေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယ ဩကာသော န ပညာယတိ နာမ။

ယထာ ယထာ ဝေဒနီယန္တိ ယေန ယေနာကာရေန[၃] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တထာ တထာဿ[၄] ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒိယတီ**တိ တေန တေနာကာရေန အဿ ဝိပါကံ ပစ္စနုဘောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဒေတံ သတ္တသု ဇဝနေသု ပဌမဇဝနကမ္မံ သတိ ပစ္စယေ ဝိပါကဝါရံ လဘန္တမေဝ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဟောတိ၊ အသတိ အဟောသိကမ္မံ နာမ။ ယဉ္စ သတ္တမဇဝနကမ္မံ သတိ ပစ္စယေ ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယံ ဟောတိ၊ အသတိ အဟောသိကမ္မံ နာမ။ ယဉ္စ မဇ္ဈေ ပဉ္စဇဝနကမ္မံ ယာဝ သံသာရပ္ပဝတ္တိ၊ တာဝ အပရပရိယာယဝေဒနီယံ နာမ ဟောတိ။ ဧတေသု အာကာရေသု ယေန ယေနာကာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ ကမ္မံ အယံ ပုရိသော ကရောတိ၊ တေန တေနေဝဿ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒိယတိ နာမ။ အဋ္ဌကထာယဉ္ဟိ လဒ္ဓဝိပါကဝါရမေဝ ကမ္မံ ယထာဝေဒနီယံ ကမ္မံ နာမာတိ ဝုတ္တံ။ **ဧဝံ သန္တံ ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္မစရိယဝါသော ဟောတီ**တိ ကမ္မက္ခယကရဿ ဗြဟ္မစရိယဿ ခေပေတဗ္ဗကမ္မသမ္ဘဝတော ဝါသော နာမ ဟောတိ၊ ဝုတ္တံ သုဝုတ္ထမေဝ

၁-တဿ (သီ)
၂-အပဋိသံဝေဒေတုံ (သီ၊ သျာ)
၃-ယေန ယေန ကာရဏေန (သီ)
၄-တထာ တထာ တဿ (က)

hotīti attho. **Okāso paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāyā**ti yasmā evaṁ sante tena tena maggena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena[1] tesu tesu bhavesu āyatiṁ vaṭṭa dukkhaṁ na uppajjati, tasmā okāso paññāyati sammā dukkhassa antakiriyāya.

Idāni taṁ yathāvedanīyakammasabhāvaṁ dassento **idha bhikkhave ekaccassā**ti-ādimāha. Tattha **appamattakan**ti parittaṁ thokaṁ mandaṁ lāmakaṁ[2]. **Tādisaṁyevā**ti taṁsarikkhakameva. **Diṭṭhadhammavedanīyan**ti tasmiṁ kammeyeva[3] diṭṭhadhamme vipaccitabbaṁ vipākavāraṁ labhantaṁ diṭṭhadhammavedanīyaṁ hoti. **Nāṇupi khāyatī**ti dutiye attabhāve aṇupi na khāyati, aṇumattampi dutiye attabhāve vipākaṁ na detīti attho. **Bahudevā**ti bahukaṁ pana vipākaṁ kimeva dassatīti adhippāyo. **Abhāvitakāyo**ti-ādīhi kāyabhāvanārahito vaṭṭagāmī puthujjano dassito. **Paritto**ti parittaguṇo. **Appātumo**ti ātumā vuccati attabhāvo, tasmiṁ mahantepi guṇaparittatāya appātumoyeva. **Appadukkhavihārī**ti appakenapi pāpena dukkhavihārī. **Bhāvitakāyo**ti-ādīhi khīṇāsavo dassito. So hi kāyānupassanāsaṅkhātāya kāyabhāvanāya bhāvitakāyo nāma. Kāyassa vā vaḍḍhi tattā bhāvitakāyo. **Bhāvitasīlo**ti vaḍḍhitasīlo. Sesapadadvayepi eseva nayo. Pañcadvāra bhāvanāya vā bhāvitakāyo. Etena indriyasaṁvarasīlaṁ vuttaṁ, bhāvitasīloti iminā sesāni tīṇi sīlāni. **Aparitto**ti na parittaguṇo. **Mahatto**[4]ti attabhāve parittepi guṇamaha ntatāya mahatto[4]. **Appamāṇavihārī**ti khīṇāsavassetaṁ nāmameva. So hi pamāṇa karāṇaṁ rāgādīnaṁ abhāvena appamāṇavihārī nāma.

Paritteti khuddake. **Udakamallake**ti[5] udakasarāve. **Orabbhiko**ti urabbhasāmiko. **Urabbhaghātako**ti sūnakāro. **Jāpetuṁ vā**ti dhanajāniyā jāpetuṁ. Jhāpetuntipi pāṭho, ayamevattho. **Yathāpaccayaṁ vā kātun**ti yathā icchati, tathā kātuṁ. **Urabbha dhanan**ti eḷaka-agghanakamūlaṁ. So panassa sace icchati, deti. No ce icchati, gīvāyaṁ

1. Abhisaṅkhāraviññāṇanirodhena (Ṭīkāyaṁ)
2. Lāmakakammaṁ (Sī, Syā)
3. Kamme yena (Sī, Syā)
4. Mahattā (Sī, Syā)
5. Udakakapallaketi (Ka) Khu 5. 96 piṭṭhe sujātajātakepi passitabbaṁ.

ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဩကာသော ပညာယတိ သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယာ**တိ ယသ္မာ ဧဝံ သန္တေ တေန တေန မဂ္ဂေန အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေန[1] တေသု တေသု ဘဝေသု အာယတိံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဩကာသော ပညာယတိ သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယ။

ဣဒါနိ တံ ယထာဝေဒနီယကမ္မသဘာဝံ ဒဿေန္တော **ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဧကစ္စဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အပ္ပမတ္တက**န္တိ ပရိတ္တံ ထောကံ မန္ဒံ လာမကံ[2]။ **တာဒိသံယေဝါ**တိ တံသရိက္ခကမေဝ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယ**န္တိ တသ္မိံ ကမ္မေယေဝ[3] ဒိဋ္ဌဓမ္မေ ဝိပစ္စိတဗ္ဗံ ဝိပါကဝါရံ လဘန္တံ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ ဟောတိ။ **နာဏုပိ ခါယတီ**တိ ဒုတိယေ အတ္တဘာဝေ အဏုပိ န ခါယတိ၊ အဏုမတ္တမ္ပိ ဒုတိယေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ န ဒေတီတိ အတ္ထော။ **ဗဟုဒေဝါ**တိ ဗဟုကံ ပန ဝိပါကံ ကိမေဝ ဒဿတီတိ အဓိပ္ပါယော။ **အဘာဝိတကာယော**တိအာဒီဟိ ကာယဘာဝနာရဟိတော ဝဋ္ဋဂါမီ ပုထုဇ္ဇနော ဒဿိတော။ **ပရိတ္တော**တိ ပရိတ္တဂုဏော။ **အပ္ပါတုမော**တိ အာတုမာ ဝုစ္စတိ အတ္တဘာဝေါ၊ တသ္မိံ မဟန္တေပိ ဂုဏပရိတ္တတာယ အပ္ပါတုမောယေဝ။ **အပ္ပဒုက္ခဝိဟာရီ**တိ အပ္ပကေနပိ ပါပေန ဒုက္ခဝိဟာရီ။ **ဘာဝိတကာယော**တိအာဒီဟိ ခီဏာသဝေါ ဒဿိတော။ သော ဟိ ကာယာနုပဿနာသင်္ခါတာယ ကာယဘာဝနာယ ဘာဝိတကာယော နာမ။ ကာယဿ ဝါ ဝဍ္ဎိတတ္တာ ဘာဝိတကာယော။ **ဘာဝိတသီလော**တိ ဝဍ္ဎိတသီလော။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ပဉ္စဒွါရဘာဝနာယ ဝါ ဘာဝိတကာယော။ ဧတေန ဣန္ဒြိယသံဝရသီလံ ဝုတ္တံ၊ ဘာဝိတသီလောတိ ဣမိနာ သေသာနိ တီဏိ သီလာနိ။ **အပရိတ္တော**တိ န ပရိတ္တဂုဏော။ **မဟတ္တော**[4]တိ အတ္တဘာဝေ ပရိတ္တေပိ ဂုဏမဟန္တတာယ မဟတ္တော[4]။ **အပ္ပမာဏဝိဟာရီ**တိ ခီဏာသဝဿေတံ နာမမေဝ။ သော ဟိ ပမာဏကရာနံ ရာဂါဒီနံ အဘာဝေန အပ္ပမာဏဝိဟာရီ နာမ။

ပရိတ္တေတိ ခုဒ္ဒကေ။ **ဥဒကမလ္လကေ**တိ[5] ဥဒကသရာဝေ။ **ဩရဗ္ဘိကော**တိ ဥရဗ္ဘသာမိကော။ **ဥရဗ္ဘဃာတကော**တိ သူနကာရော။ **ဇာပေတုံ ဝါ**တိ ဓနဇာနိယာ ဇာပေတုံ။ ဈာပေတုန္တိပိ ပါဌော၊ အယမေဝတ္ထော။ **ယထာပစ္စယံ ဝါ ကာတု**န္တိ ယထာ ဣစ္ဆတိ၊ တထာ ကာတုံ။ **ဥရဗ္ဘဓန**န္တိ ဧဠကအဂ္ဃနကမူလံ။ သော ပနဿ သစေ ဣစ္ဆတိ၊ ဒေတိ။ နော စေ ဣစ္ဆတိ၊ ဂီဝါယံ

၁-အဘိသင်္ခါရဝိညာဏနိရောဓေန (ဋီကာယံ)
၂-လာမကကမ္မံ (သီ၊ သျာ)
၃-ကမ္မေ ယေန (သီ၊ သျာ)
၄-မဟတ္တာ (သီ၊ သျာ)
၅-ဥဒကကပလ္လကေတိ (က) ခု ၅-၉၆-ပိဋ္ဌေ သုဇာတဇာတကေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

gahetvā nikkaḍḍhāpeti. Sesaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ. Imasmiṁ pana sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

10. Paṁsudhovakasuttavaṇṇanā

102. Dasame **dhovatī**ti vikkhāleti. **Sandhovatī**ti suṭṭhu dhovati, punappunaṁ dhovati. **Niddhovatī**ti niggaṇhitvā dhovati. **Aniddhantakasāvan**ti anīhatadosaṁ anapa nītakasāvaṁ[1]. **Pabhaṅgū**ti pabhijjanasabhāvaṁ, adhikaraṇiyaṁ ṭhapetvā muṭṭhikāya pahaṭamattaṁ bhijjati. **Paṭṭikāyā**ti suvaṇṇapaṭṭakāya[2]. **Gīveyyake**ti gīvālaṅkāre.

Adhicittanti samathavipassanācittaṁ. **Anuyuttassā**ti bhāventassa. **Sacetaso**ti cittasampanno. **Dabbajātiko**ti paṇḍitajātiko. **Kāmavitakkā**dīsu kāme ārabbha uppanno vitakko kāmavitakko. Byāpādavihiṁsasampayuttā vitakkā byāpādavihiṁsavitakkā nāma. Ñātivitakkādīsu "amhākaṁ ñātakā bahū puññavantā"ti-ādinā nayena ñātake ārabbha uppanno vitakko **ñātivitakko**. "Asuko janapado khemo subhikkho"ti-ādinā nayena janapadamārabbha uppanno vitakko **janapadavitakko.** "Aho vata maṁ pare na avajāneyyun"ti evaṁ uppanno vitakko **anavaññattipaṭisaṁyutto vitakko** nāma. (**Dhammavitakkāvasissantī**ti dhammavitakkā nāma dasavipassanupakkilesavitakkā.)[3] **So hoti samādhi na ceva santo**ti so avasiṭṭhadhammavitakko vipassanāsamādhi avūpasanta kilesattā santo na hoti. **Na paṇīto**ti na atappako[4]. **Nappaṭippassaddhiladdho**ti na kilesa paṭippassaddhiyā laddho. **Na ekodibhāvādhigato**ti na ekaggabhāvappatto. **Sasaṅkhāra niggayhavāritagato**ti sasaṅkhārena sappayogena kilese niggaṇhitvā vāretvā vārito, na kilesānaṁ chinnante[5] uppanno, kilese pana vāretvā uppanno.

1. Aniddhantanti na niggaṇhitvā dhantaṁ. Anikkhittakasāvanti avajjitakasāvaṁ (Sī), aniddhantanti na niggaṇhitvā dhantaṁ. Aninnītakasāvanti avajjitakasāvaṁ (Syā) Ma-Ṭṭha 3. 210 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Paṭṭakāyāti suvaṇṇapaṭṭatthāya (Sī, Syā), paṭikāyāti suvaṇṇapaṭṭakāya (Ka)
3. ( ) natthi Syā-Ka-potthakesu. Ṭīkā pana passitabbā.
4. Na appamāṇo (Ka)
5. Chindante (Ka)

ဂဟေတွာ နိက္ကဍ္ဎာပေတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

၁၀-ပံသုဓောဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၂။ ဒသမေ **ဓောဝတီ**တိ ဝိက္ခာလေတိ။ **သန္ဓောဝတီ**တိ သုဋ္ဌု ဓောဝတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဓောဝတိ။ **နိဒ္ဓောဝတီ**တိ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဓောဝတိ။ **အနိဒ္ဓန္တကသာဝ**န္တိ အနီဟတဒေါသံ အနပနီတကသာဝံ[1]။ **ပဘင်္ဂူ**တိ ပဘိဇ္ဇနသဘာဝံ၊ အဓိကရဏိယံ ဌပေတွာ မုဋ္ဌိကာယ ပဟဋမတ္တံ ဘိဇ္ဇတိ။ **ပဋ္ဋိကာယာ**တိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကာယ[2]။ **ဂီဝေယျကေ**တိ ဂီဝါလင်္ကာရေ။

အဓိစိတ္တန္တိ သမထဝိပဿနာစိတ္တံ။ **အနုယုတ္တဿာ**တိ ဘာဝေန္တဿ။ **သစေတသော**တိ စိတ္တသမ္ပန္နော။ **ဒဗ္ဗဇာတိကော**တိ ပဏ္ဍိတဇာတိကော။ **ကာမဝိတက္ကာ**ဒီသု ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နော ဝိတက္ကော ကာမဝိတက္ကော။ ဗျာပါဒဝိဟိံသသမ္ပယုတ္တာ ဝိတက္ကာ ဗျာပါဒဝိဟိံသဝိတက္ကာ နာမ။ ဉာတိဝိတက္ကာဒီသု "အမှာကံ ဉာတကာ ဗဟူ ပုညဝန္တာ"တိအာဒိနာ နယေန ဉာတကေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နော ဝိတက္ကော **ဉာတိဝိတက္ကော**။ "အသုကော ဇနပဒေါ ခေမော သုဘိက္ခော"တိအာဒိနာ နယေန ဇနပဒမာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နော ဝိတက္ကော **ဇနပဒဝိတက္ကော**။ "အဟော ဝတ မံ ပရေ န အဝဇာနေယျု"န္တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နော ဝိတက္ကော **အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော ဝိတက္ကော** နာမ။ (**ဓမ္မဝိတက္ကာဝသိဿန္တီ**တိ ဓမ္မဝိတက္ကာ နာမ ဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသဝိတက္ကာ။)[3] **သော ဟောတိ သမာဓိ န စေဝ သန္တော**တိ သော အဝသိဋ္ဌဓမ္မဝိတက္ကော ဝိပဿနာသမာဓိ အဝူပသန္တကိလေသတ္တာ သန္တော န ဟောတိ။ **န ပဏီတော**တိ န အတပ္ပကော[4]။ **နပ္ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေါ**တိ န ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ လဒ္ဓေါ။ **န ဧကောဒိဘာဝါဓိဂတော**တိ န ဧကဂ္ဂဘာဝပ္ပတ္တော။ **သသင်္ခါရနိဂ္ဂယှဝါရိတဂတော**တိ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဝါရေတွာ ဝါရိတော၊ န ကိလေသာနံ ဆိန္နန္တေ[5] ဥပ္ပန္နော၊ ကိလေသေ ပန ဝါရေတွာ ဥပ္ပန္နော။

၁-အနိဒ္ဓန္တန္တိ န နိဂ္ဂဏှိတွာ ဓန္တံ။ အနိက္ခိတ္တကသာဝန္တိ အဝဇ္ဇိတကသာဝံ (သီ)၊ အနိဒ္ဓန္တန္တိ န နိဂ္ဂဏှိတွာ ဓန္တံ။ အနိန္နီတကသာဝန္တိ အဝဇ္ဇိတကသာဝံ (သျာ) မ-ဋ္ဌ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ပဋ္ဋကာယာတိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋတ္ထာယ (သီ၊ သျာ)၊ ပဋိကာယာတိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကာယ (က)
၃-( )နတ္ထိ သျာ-ကပေါတ္ထကေသု။ ဋီကာ ပန ပဿိတဗ္ဗာ။
၄-န အပ္ပမာဏော (က)
၅-ဆိန္ဒန္တေ (က)

Hoti so bhikkhave samayoti ettha samayo nāma utusappāyaṁ āhārasappāyaṁ senāsanasappāyaṁ puggalasappāyaṁ dhammassavanasappāyanti imesaṁ pañcannaṁ sappāyānaṁ paṭilābhakālo. **Yaṁ taṁ cittan**ti yasmiṁ samaye taṁ vipassanācittaṁ. **Ajjhattaṁyeva santiṭṭhatī**ti attaniyeva tiṭṭhati. Niyakajjhattañhi idha ajjhattaṁ nāma. Gocarajjhattampi vaṭṭati. Puthuttārammaṇaṁ pahāya ekasmiṁ nibbānagocareyeva tiṭṭhatīti vuttaṁ hoti. **Sannisīdatī**ti suṭṭhu nisīdati. **Ekodi hotī**ti ekaggaṁ hoti. **Samādhiyatī**ti sammā ādhiyati. **Santo**ti-ādīsu paccanīkakilesavūpasamena **santo.** Atappakaṭṭhena **paṇīto.** Kilesapaṭippassaddhiyā laddhattā **paṭippassaddhaladdho**[1]. Ekaggabhāvaṁ gatattā **ekodibhāvādhigato.** Kilesānaṁ chinnante uppannattā na sappayogena[2] kilese niggaṇhitvā vāretvā vāritoti **na sasaṅkhāraniggayhavāritagato.** Ettāvatā ayaṁ bhikkhu vivaṭṭetvā arahattaṁ patto nāma hoti.

Idāni khīṇāsavassa sato abhiññāpaṭipadaṁ dassento **yassa yassa cā**ti-ādimāha. Tattha **abhiññā sacchikaraṇīyassā**ti abhijānitvā paccakkhaṁ kātabbassa. **Sati sati-āyatane**ti pubbahetusaṅkhāte ceva idāni ca paṭiladdhabbe abhiññāpādakajjhānādibhede ca sati satikāraṇe. Vitthārato pana ayaṁ abhiññākathā Visuddhimagge[3] vuttanayeneva vedi tabbā. **Āsavānaṁ khayā**ti-ādi cettha phalasamāpattivasena vuttanti veditabbaṁ.

11. Nimittasuttavaṇṇanā

103. Ekādasamepi **adhicittaṁ** samathavipassanācittameva. **Tīṇi nimittānī**ti tīṇi kāraṇāni. **Kālena kālan**ti kāle kāle, yuttakāleti attho. **Kālena kālaṁ samādhinimittaṁ manasikātabban**ti-ādīsu taṁ taṁ kālaṁ sallakkhetvā ekaggatāya yuttakāle ekaggatā mana sikātabbā. Ekaggatā hi idha samādhinimittanti vuttā. Tattha vacanattho—samādhiyeva nimittaṁ samādhinimittaṁ. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Paggaho**ti pana vīriyassa nāmaṁ, **upekkhā**ti majjhattabhāvassa.

---

1. Paṭippassaddhiladdho (Ka) Aṁ2. 20; Dī 3. 234 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
2. Appayogena (Ka)
3. Visuddhi 2. 1 piṭṭhe.

ဟောတိ သော ဘိက္ခဝေ သမယောတိ ဧတ္ထ သမယော နာမ ဥတုသပ္ပါယံ အာဟာရသပ္ပါယံ သေနာသနသပ္ပါယံ ပုဂ္ဂလသပ္ပါယံ ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယန္တိ ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ သပ္ပါယာနံ ပဋိလာဘကာလော။ **ယံ တံ စိတ္တန္တိ** ယသ္မိံ သမယေ တံ ဝိပဿနာစိတ္တံ။ **အဇ္ဈတ္တံယေဝ သန္တိဋ္ဌတီ**တိ အတ္တနိယေဝ တိဋ္ဌတိ။ နိယကဇ္ဈတ္တဉ္ဟိ ဣဓ အဇ္ဈတ္တံ နာမ။ ဂေါစရဇ္ဈတ္တမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ပုထုတ္တာရမ္မဏံ ပဟာယ ဧကသ္မိံ နိဗ္ဗာနဂေါစရေယေဝ တိဋ္ဌတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သန္နိသီဒတီ**တိ သုဋ္ဌု နိသီဒတိ။ **ဧကောဒိ ဟောတီ**တိ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **သမာဓိယတီ**တိ သမ္မာ အာဓိယတိ။ **သန္တော**တိအာဒီသု ပစ္စနီကကိလေသဝူပသမေန **သန္တော**။ အတပ္ပကဋ္ဌေန **ပဏီတော**။ ကိလေသပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ လဒ္ဓတ္တာ **ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓေါ**[1]။ ဧကဂ္ဂဘာဝံ ဂတတ္တာ **ဧကောဒိဘာဝါဓိဂတော**။ ကိလေသာနံ ဆိန္နန္တေ ဥပ္ပန္နတ္တာ န သပ္ပယောဂေန[2] ကိလေသေ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဝါရေတွာ ဝါရိတောတိ **န သသင်္ခါရနိဂ္ဂယှဝါရိတဂတော**။ ဧတ္တာဝတာ အယံ ဘိက္ခု ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော နာမ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ခီဏာသဝဿ သတော အဘိညာပဋိပဒံ ဒဿေန္တော **ယဿ ယဿ စာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိညာ သစ္ဆိကရဏီယဿာ**တိ အဘိဇာနိတွာ ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗဿ။ **သတိ သတိအာယတနေ**တိ ပုဗ္ဗဟေတုသင်္ခါတေ စေဝ ဣဒါနိ စ ပဋိလဒ္ဓဗ္ဗေ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနာဒိဘေဒေ စ သတိ သတိကာရဏေ။ ဝိတ္ထာရတော ပန အယံ အဘိညာကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[3] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အာသဝါနံ ခယာ**တိအာဒိ စေတ္ထ ဖလသမာပတ္တိဝသေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၁-နိမိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ ဧကာဒသမေပိ **အဓိစိတ္တံ** သမထဝိပဿနာစိတ္တမေဝ။ **တီဏိ နိမိတ္တာနီ**တိ တီဏိ ကာရဏာနိ။ **ကာလေန ကာလန္တိ** ကာလေ ကာလေ၊ ယုတ္တကာလေတိ အတ္ထော။ **ကာလေန ကာလံ သမာဓိနိမိတ္တံ မနသိကာတဗ္ဗန္တိ**အာဒီသု တံ တံ ကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဧကဂ္ဂတာယ ယုတ္တကာလေ ဧကဂ္ဂတာ မနသိကာတဗ္ဗာ။ ဧကဂ္ဂတာ ဟိ ဣဓ သမာဓိနိမိတ္တန္တိ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ ဝစနတ္ထော—သမာဓိယေဝ နိမိတ္တံ သမာဓိနိမိတ္တံ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ပဂ္ဂဟော**တိ ပန ဝီရိယဿ နာမံ၊ **ဥပေက္ခာ**တိ မဇ္ဈတ္တဘာဝဿ။

၁-ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေါ (က) အံ ၂-၂၀၊ ဒီ ၃-၂၃၄-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-အပ္ပယောဂေန (က)
၃-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၁-ပိဋ္ဌေ။

tasmā vīriyassa yuttakāle vīriyaṁ manasikātabbaṁ, Majjhattabhāvassa yuttakāle majjhattabhāve ṭhātabbanti. **Ṭhānaṁ taṁ cittaṁ kosajjāya saṁvatteyyā**ti kāraṇaṁ vijjati yena taṁ cittaṁ kosajjabhāve tiṭṭheyya. Itaresupi eseva nayo. **Upekkhānimittaṁyeva manasi kareyyā**ti ettha ca ñāṇajavaṁ[1] upekkheyyāti ayamattho. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattaphalatthāya.

Ukkaṁ bandheyyāti aṅgārakapallaṁ sajjeyya. **Ālimpeyyā**ti tattha aṅgāre pakkhipitvā aggiṁ datvā nāḷikāya dhamanto aggiṁ gāhāpeyya. **Ukkāmukhe pakkhipeyyā**ti aṅgāre viyūhitvā aṅgāramatthake[2] vā ṭhapeyya, mūsāya[3] vā pakkhipeyya. **Ajjhupekkhatī**ti pakkāpakkabhāvaṁ[4] upadhāreti.

Sammā samādhiyati āsavānaṁ khayāyāti arahattaphalatthāya sammā ṭhapīyati. Ettāvatā hi vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattappatto bhikkhu dassito. Idāni tassa khīṇāsavassa abhiññāya paṭipadaṁ dassento **yassa yassa cāti**-ādimāha. Taṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

Loṇakapallavaggo pañcamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Āneñjā (Ka)
2. Matthake (Sī)
3. Tattake (Ma-Ṭṭha 3. 210 piṭṭhe)
4. Paripakkabhāvaṁ (Ka)

တသ္မာ ဝီရိယဿ ယုတ္တကာလေ ဝီရိယံ မနသိကာတဗ္ဗံ၊ မဇ္ဈတ္တဘာဝဿ ယုတ္တကာလေ မဇ္ဈတ္တဘာဝေ ဌာတဗ္ဗန္တိ။ **ဌာနံ တံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တေယျာ**တိ ကာရဏံ ဝိဇ္ဇတိ ယေန တံ စိတ္တံ ကောသဇ္ဇဘာဝေ တိဋ္ဌေယျ။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥပေက္ခာနိမိတ္တံယေဝ မနသိ ကရေယျာ**တိ ဧတ္ထ စ ဉာဏဇဝံ[1] ဥပေက္ခေယျာတိ အယမတ္ထော။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တဖလတ္ထာယ။

ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျာတိ အင်္ဂါရကပလ္လံ သဇ္ဇေယျ။ **အာလိမ္ပေယျာ**တိ တတ္ထ အင်္ဂါရေ ပက္ခိပိတွာ အဂ္ဂိံ ဒတွာ နာဠိကာယ ဓမန္တော အဂ္ဂိံ ဂါဟာပေယျ။ **ဥက္ကာမုခေ ပက္ခိပေယျာ**တိ အင်္ဂါရေ ဝိယူဟိတွာ အင်္ဂါရမတ္တကေ[2] ဝါ ဌပေယျ၊ မူသာယ[3] ဝါ ပက္ခိပေယျ။ **အဇ္ဈုပေက္ခတီ**တိ ပက္ကာပက္ကဘာဝံ[4] ဥပဓာရေတိ။

သမ္မာ သမာဓိယတိ အာသဝါနံ ခယာယာတိ အရဟတ္တဖလတ္ထာယ သမ္မာ ဌပီယတိ။ ဧတ္တာဝတာ ဟိ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တော ဘိက္ခု ဒဿိတော။ ဣဒါနိ တဿ ခီဏာသဝဿ အဘိညာယ ပဋိပဒံ ဒဿေန္တော **ယဿ ယဿ စာ**တိအာဒိမာဟ။ တံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

လောဏကပလ္လဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အာနေဉ္ဇာ (က) ၂-မတ္တကေ (သီ) ၃-တတ္တကေ (မ-ဋ္ဌ ၃- ၂၁၀-ပိဋ္ဌေ)
၄-ပရိပက္ကဘာဝံ (က)

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Sambodhavagga

1. Pubbevasambodhasuttavaṇṇanā

104. Tatiyassa paṭhame **pubbeva sambodhā**ti sambodhito pubbeva, ariyamaggappattito aparabhāgeyevāti vuttaṁ hoti. **Anabhisambuddhassā**ti appaṭividdhacatusaccassa. **Bodhisattasseva sato**ti bujjhanakasattasseva sato, sammāsambodhiṁ adhigantuṁ ārabhantasseva sato, sambodhiyā vā sattasseva laggasseva sato. Dīpaṅkarassa hi Bhagavato pādamūle aṭṭhadhammasamodhānena abhinīhārasamiddhito pabhuti Tathāgato sammāsambodhiṁ satto laggo "pattabbā mayā esā"ti tadadhigamāya parakkamaṁ amuñcantoyeva āgato, tasmā bodhisattoti vuccati. **Ko nu kho**ti katamo nu kho. **Loko**ti saṅkhāraloko. **Assādo**ti madhurākāro. **Ādīnavo**ti anabhinanditabbākāro. **Tassa mayhan**ti tassa evaṁ bodhisattasseva sato mayhaṁ. **Chandarāgavinayo chandarāgappahānan**ti nibbānaṁ āgamma ārabbha paṭicca chandarāgo vinayaṁ gacchati pahīyati, tasmā nibbānaṁ "chandarāgavinayo chandarāgappahānan"ti vuccati. **Idaṁ lokanissaraṇan**ti[1] idaṁ nibbānaṁ lokato nissaṭattā lokanissaraṇanti[1] vuccati. **Yāvakīvan**ti yattakaṁ pamāṇaṁ kālaṁ. **Abbhaññāsin**ti abhivisiṭṭhena ariyamaggañāṇena aññāsiṁ. **Ñāṇañca pana me dassanan**ti dvīhipi padehi paccavekkhaṇañāṇaṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānamevāti.

2. Paṭhama-assādasuttavaṇṇanā

105. Dutiye **assādapariyesanaṁ acarin**ti assādapariyesanatthāya acariṁ. Kuto paṭṭhāyāti? Sumedhakālato paṭṭhāya. **Paññāyā**ti sahavipassanāya maggapaññāya. **Sudiṭṭho**ti suppaṭividdho. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Tatiyaṁ sabbattha uttānameva.

1. Loke nissaraṇanti (Ka)

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-သမ္ဗောဓဝဂ္ဂ

၁-ပုဗ္ဗေဝသမ္ဗောဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ တတိယဿ ပဌမေ **ပုဗ္ဗေဝ သမ္ဗောဓာ**တိ သမ္ဗောဓိတော ပုဗ္ဗေဝ၊ အရိယမဂ္ဂပ္ပတ္တိတော အပရဘာဂေယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿာ**တိ အပ္ပဋိဝိဒ္ဓစတုသစ္စဿ။ **ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော**တိ ဗုဇ္ဈနကသတ္တဿေဝ သတော၊ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဓိဂန္တုံ အာရဘန္တဿေဝ သတော၊ သမ္ဗောဓိယာ ဝါ သတ္တဿေဝ လဂ္ဂဿေဝ သတော။ ဒီပင်္ကရဿ ဟိ ဘဂဝတော ပါဒမူလေ အဋ္ဌဓမ္မသမောဓာနေန အဘိနီဟာရသမိဒ္ဓိတော ပဘုတိ တထာဂတော သမ္မာသမ္ဗောဓိံ သတ္တော လဂ္ဂေါ "ပတ္တဗ္ဗာ မယာ ဧသာ"တိ တဒဓိဂမာယ ပရက္ကမံ အမုဉ္စန္တောယေဝ အာဂတော၊ တသ္မာ ဗောဓိသတ္တောတိ ဝုစ္စတိ။ **ကော နု ခေါ**တိ ကတမော နု ခေါ။ **လောကော**တိ သင်္ခါရလောကော။ **အဿာဒေါ**တိ မဓုရာကာရော။ **အာဒီနဝေါ**တိ အနဘိနန္ဒိတဗ္ဗာကာရော။ **တဿ မယှ**န္တိ တဿ ဧဝံ ဗောဓိသတ္တဿေဝ သတော မယှံ။ **ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာန**န္တိ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မ အာရဗ္ဘ ပဋိစ္စ ဆန္ဒရာဂေါ ဝိနယံ ဂစ္ဆတိ ပဟီယတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ "ဆန္ဒရာဂဝိနယော ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာန"န္တိ ဝုစ္စတိ။ **ဣဒံ လောကနိဿရဏ**န္တိ[၁] ဣဒံ နိဗ္ဗာနံ လောကတော နိဿဋတ္တာ လောကနိဿရဏန္တိ[၁] ဝုစ္စတိ။ **ယာဝကီဝ**န္တိ ယတ္တကံ ပမာဏံ ကာလံ။ **အဗ္ဘညာသိ**န္တိ အဘိဝိသိဋ္ဌေန အရိယမဂ္ဂဉာဏေန အညာသိံ။ **ဉာဏဉ္စ ပန မေ ဒဿန**န္တိ ဒွီဟိပိ ပဒေဟိ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၂-ပဌမအဿာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ဒုတိယေ **အဿာဒပရိယေသနံ အစရိ**န္တိ အဿာဒပရိယေသနတ္ထာယ အစရိံ။ ကုတော ပဋ္ဌာယာတိ? သုမေဓကာလတော ပဋ္ဌာယ။ **ပညာယာ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ။ **သုဒိဋ္ဌော**တိ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓေါ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတိယံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-လောကေ နိဿရဏန္တိ (က)

4. Samaṇabrāhmaṇasuttavaṇṇanā

107. Catutthe **sāmaññatthan**ti catubbidhaṁ ariyaphalaṁ. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. Sāmaññatthena vā cattāro maggā, brahmaññatthena cattāri phalāni. Imesu pana catūsupi suttesu khandhalokova kathito.

5. Ruṇṇasuttavaṇṇanā

108. Pañcamaṁ atthuppattiyā nikkhittaṁ. Katarāya atthuppattiyā? Chabbaggi yānaṁ anācāre. Te kira gāyantā naccantā hasantā vicariṁsu. Bhikkhū Dasabalassa ārocayiṁsu. Satthā te pakkosāpetvā tesaṁ ovādatthāya idaṁ suttaṁ ārabhi. Tattha **ruṇṇan**ti roditaṁ. **Ummattakan**ti ummattakakiriyā. **Komārakan**ti kumārakehi kattabbakiccaṁ. **Dantavidaṁsakahasitan**ti[1] dante dassetvā pāṇiṁ paharantānaṁ mahāsaddena hasitaṁ. **Setughāto gīte**ti gīte vo paccayaghāto hotu, sahetukaṁ gītaṁ pajahathāti dīpeti. **Nacce**pi eseva nayo. **Alan**ti yuttaṁ. **Dhammappamoditānaṁ satan**ti ettha dhammo vuccati kāraṇaṁ, kenacideva kāraṇena pamuditānaṁ santānaṁ. **Sitaṁ sitamattāyā**ti tasmiṁ sitakāraṇe sati yaṁ sitaṁ karotha, taṁ vo sitamattāya aggadante[2] dassetvā pahaṭṭhākāramattadassanāyayeva yuttanti vuttaṁ hoti.

6. Atittisuttavaṇṇanā

109. Chaṭṭhe **soppassā**ti niddāya. **Paṭisevanāya natthi tittī**ti yathā yathā paṭisevati, tathā tathā ruccatiyevāti titti nāma natthi. Sesapadadvayepi eseva nayo. Sace hi mahāsamudde udakaṁ surā bhaveyya, surāsoṇḍo ca maccho hutvā nibbatteyya, tassa tattha carantassapi sayantassapi titti nāma na bhaveyya. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

7. Arakkhitasuttavaṇṇanā

110. Sattame **avassutaṁ hotī**ti tintaṁ hoti. **Na bhaddakaṁ maraṇaṁ hotī**ti apāye paṭisandhipaccayatāya na laddhakaṁ hoti. **Kālakiriyā**ti tasseva vevacanaṁ. Sukkapakkhe sagge paṭisandhipaccayatāya bhaddakaṁ

1. Dantavidaṁsakaṁ hasitanti (Sī) 2. Aggaggadante (Sī)

၄-သမဏဗြာဟ္မဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ စတုတ္ထေ **သာမညတ္ထ**န္တိ စတုဗ္ဗိဓံ အရိယဖလံ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သာမညတ္ထေန ဝါ စတ္တာရော မဂ္ဂါ၊ ဗြဟ္မညတ္ထေန စတ္တာရိ ဖလာနိ။ ဣမေသု ပန စတူသုပိ သုတ္တေသု ခန္ဓလောကောဝ ကထိတော။

၅-ရုဏ္ဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈။ ပဉ္စမံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ နိက္ခိတ္တံ။ ကတရာယ အတ္ထုပ္ပတ္တိယာ? ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာနံ အနာစာရေ။ တေ ကိရ ဂါယန္တာ နစ္စန္တာ ဟသန္တာ ဝိစရိံသု။ ဘိက္ခူ ဒသဗလဿ အာရောစယိံသု။ သတ္ထာ တေ ပက္ကောသာပေတွာ တေသံ ဩဝါဒတ္ထာယ ဣဒံ သုတ္တံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ရုဏ္ဏ**န္တိ ရောဒိတံ။ **ဥမ္မတ္တက**န္တိ ဥမ္မတ္တကကိရိယာ။ **ကောမာရက**န္တိ ကုမာရကေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ။ **ဒန္တဝိဒံသကဟသိတ**န္တိ[၁] ဒန္တေ ဒဿေတွာ ပါဏိံ ပဟရန္တာနံ မဟာသဒ္ဒေန ဟသိတံ။ **သေတုဃာတော ဂီတေ**တိ ဂီတေ ဝေါ ပစ္စယဃာတော ဟောတု၊ သဟေတုကံ ဂီတံ ပဇဟထာတိ ဒီပေတိ။ **နစ္စေ**ပိ ဧသေဝ နယော။ **အလ**န္တိ ယုတ္တံ။ **ဓမ္မပ္ပမောဒိတာနံ သတ**န္တိ ဧတ္ထ ဓမ္မော ဝုစ္စတိ ကာရဏံ၊ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ပမုဒိတာနံ သန္တာနံ။ **သိတံ သိတမတ္တာယာ**တိ တသ္မိံ သိတကာရဏေ သတိ ယံ သိတံ ကရောထ၊ တံ ဝေါ သိတမတ္တာယ အဂ္ဂဒန္တေ[၂] ဒဿေတွာ ပဟဋ္ဌာကာရမတ္တဒဿနာယယေဝ ယုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၆-အတိတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉။ ဆဋ္ဌေ **သောပ္ပဿာ**တိ နိဒ္ဒါယ။ **ပဋိသေဝနာယ နတ္ထိ တိတ္တီ**တိ ယထာ ယထာ ပဋိသေဝတိ၊ တထာ တထာ ရုစ္စတိယေဝါတိ တိတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ သစေ ဟိ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒကံ သုရာ ဘဝေယျ၊ သုရာသောဏ္ဍော စ မစ္ဆော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တေယျ၊ တဿ တတ္ထ စရန္တဿပိ သယန္တဿပိ တိတ္တိ နာမ န ဘဝေယျ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၇-အရက္ခိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀။ သတ္တမေ **အဝဿုတံ ဟောတီ**တိ တိန္တံ ဟောတိ။ **န ဘဒ္ဒကံ မရဏံ ဟောတီ**တိ အပါယေ ပဋိသန္ဓိပစ္စယတာယ န လဒ္ဓကံ ဟောတိ။ **ကာလကိရိယာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ သုက္ကပက္ခေ သဂ္ဂေ ပဋိသန္ဓိပစ္စယတာယ ဘဒ္ဒကံ

၁-ဒန္တဝိဒံသကံ ဟသိတန္တိ (သီ) ၂-အဂ္ဂဂ္ဂဒန္တေ (သီ)

hoti laddhakaṁ. Taṁ pana ekantena sotāpannādīnaṁ tiṇṇaṁ ariyasāvakānaṁyeva vaṭṭati. Sesamettha uttānamevāti.

8. Byāpannasuttavaṇṇanā

111. Aṭṭhame **byāpannan**ti pakatibhāvaṁ jahitvā ṭhitaṁ. Sesaṁ purimasutte vuttanayameva.

9. Paṭhamanidānasuttavaṇṇanā

112. Navame **nidānānī**ti kāraṇāni. **Kammānaṁ samudayāyā**ti vaṭṭagāmikammānaṁ piṇḍakaraṇatthāya. **Lobhapakatan**ti lobhena pakataṁ. **Sāvajjan**ti sadosaṁ. **Taṁ kammaṁ kammasamudayāya saṁvattatī**ti taṁ kammaṁ aññesampi vaṭṭagāmika mmānaṁ samudayāya piṇḍakaraṇatthāya saṁvattati. **Na taṁ kammaṁ kammanirodhāyā**ti taṁ pana kammaṁ vaṭṭagāmikammānaṁ nirodhatthāya na saṁvattati. Sukka pakkhe **kammānaṁ samudayāyā**ti vivaṭṭagāmikammānaṁ samudayatthāya. Iminā nayena sabbaṁ atthato veditabbaṁ.

10. Dutiyanidānasuttavaṇṇanā

113. Dasame **kammānan**ti vaṭṭagāmikammānameva. **Chandarāgaṭṭhāniye**ti chandarāgassa kāraṇabhūte. **Ārabbhā**ti āgamma sandhāya paṭicca. **Chando**ti taṇhā chando. **Yo cetaso sārāgo**ti yo cittassa rāgo rajjanā rajjitattaṁ, etamahaṁ saṁyojanaṁ vadāmi, bandhanaṁ vadāmīti attho. Sukkapakkhe **kammānan**ti vivaṭṭagāmikammānaṁ. **Tadabhinivattetī**ti taṁ abhinivatteti. Yadā vā tena vipāko ñāto hoti vidito, tadā te ceva dhamme tañca vipākaṁ abhinivatteti. Iminā ca[1] padena vipassanā kathitā, **tadabhinivattetvā**ti iminā maggo, **cetasā abhinivijjhitvā**ti[2] iminā ca maggova. **Paññāya ativijjha passatī**ti saha vipassanāya maggapaññāya nibbijjhitvā passati. Evaṁ sabbattha attho veditabbo. Imasmiṁ pana sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

Sambodhavaggo paṭhamo.

1. Imināva (Ka) 2. Abhivirājetvāti (Sī, Syā)

ဟောတိ လဒ္ဓကံ။ တံ ပန ဧကန္တေန သောတာပန္နာဒီနံ တိဏ္ဏံ အရိယသာဝကာနံယေဝ ဝဋ္ဋတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၈-ဗျာပန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ အဋ္ဌမေ **ဗျာပန္နန္တိ** ပကတိဘာဝံ ဇဟိတွာ ဌိတံ။ သေသံ ပုရိမသုတ္တေ ဝုတ္တနယမေဝ။

၉-ပဌမနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ နဝမေ **နိဒါနာနီတိ** ကာရဏာနိ။ **ကမ္မာနံ သမုဒယာယာတိ** ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ ပိဏ္ဍကရဏတ္ထာယ။ **လောဘပကတန္တိ** လောဘေန ပကတံ။ **သာဝဇ္ဇန္တိ** သဒေါသံ။ **တံ ကမ္မံ ကမ္မသမုဒယာယ သံဝတ္တတီတိ** တံ ကမ္မံ အညေသမ္ပိ ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ သမုဒယာယ ပိဏ္ဍကရဏတ္ထာယ သံဝတ္တတိ။ **န တံ ကမ္မံ ကမ္မနိရောဓာယာတိ** တံ ပန ကမ္မံ ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ နိရောဓတ္ထာယ န သံဝတ္တတိ။ သုက္ကပက္ခေ **ကမ္မာနံ သမုဒယာယာတိ** ဝိဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ သမုဒယတ္ထာယ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗံ အတ္ထတော ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၀-ဒုတိယနိဒါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃။ ဒသမေ **ကမ္မာနန္တိ** ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနမေဝ။ **ဆန္ဒရာဂဋ္ဌာနိယေတိ** ဆန္ဒရာဂဿ ကာရဏဘူတေ။ **အာရဗ္ဘာတိ** အာဂမ္မ သန္ဓာယ ပဋိစ္စ။ **ဆန္ဒောတိ** တဏှာဆန္ဒော။ **ယော စေတသော သာရာဂေါတိ** ယော စိတ္တဿ ရာဂေါ ရဇ္ဇနာ ရဇ္ဇိတတ္တံ၊ ဧတမဟံ သံယောဇနံ ဝဒါမိ၊ ဗန္ဓနံ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ သုက္ကပက္ခေ **ကမ္မာနန္တိ** ဝိဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ။ **တဒဘိနိဝတ္တေတီတိ** တံ အဘိနိဝတ္တေတိ။ ယဒါ ဝါ တေန ဝိပါကော ဉာတော ဟောတိ ဝိဒိတော၊ တဒါ တေ စေဝ ဓမ္မေ တဉ္စ ဝိပါကံ အဘိနိဝတ္တေတိ။ ဣမိနာ စ[1] ပဒေန ဝိပဿနာ ကထိတာ၊ **တဒဘိနိဝတ္တေတွာတိ** ဣမိနာ မဂ္ဂေါ၊ **စေတသာ အဘိနိဝိဇ္ဈိတွာတိ**[2] ဣမိနာ စ မဂ္ဂေါဝ။ **ပညာယ အတိဝိဇ္ဈ ပဿတီတိ** သဟ ဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ နိဗ္ဗိဇ္ဈိတွာ ပဿတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

သမ္ဗောဓဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၁-ဣမိနာဝ (က) ၂-အဘိဝိရာဇေတွာတိ (သီ၊ သျာ)

(12) 2. Āpāyikavagga

1. Āpāyikasuttavaṇṇanā

114. Dutiyassa paṭhame apāyaṁ gacchissantīti **āpāyikā.** Nirayaṁ gacchissantīti **nerayikā. Idamappahāyā**ti idaṁ brahmacāripaṭiññatādiṁ pāpadhammattayaṁ avijahitvā. **Brahmacāripaṭiñño**ti brahmacāripaṭirūpako, tesaṁ vā ākappaṁ avijahanena “ahampi brahmacārī”ti evaṁpaṭiñño. **Anuddhaṁsetī**ti akkosati paribhāsati codeti. **Natthi kāmesu doso**ti kilesakāmena vatthukāme sevantassa natthi doso. **Pātabyatan**ti pivitabbataṁ paribhuñjitabbataṁ nirāsaṅkena cittena pipāsitassa pānīyapivanasadisaṁ paribhuñjitabbataṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ.

2. Dullabhasuttavaṇṇanā

115. Dutiye **kataññū katavedī**ti “iminā mayhaṁ katan”ti tena katakammaṁ ñatvā viditaṁ pākaṭaṁ katvā paṭikaraṇakapuggalo.

3. Appameyyasuttavaṇṇanā

116. Tatiye sukhena metabboti **suppameyyo.** Dukkhena me tabboti **duppameyyo.** Pametuṁ na sakkotīti **appameyyo. Unnaḷo**ti uggatanaḷo, tucchamānaṁ ukkhipitvā ṭhitoti attho. **Capalo**ti pattamaṇḍanādinā cāpallena samannāgato. **Mukharo**ti mukhakharo. **Vikiṇṇavāco**ti asaññatavacano. **Asamāhito**ti cittekaggatārahito. **Vibbha ntacitto**ti bhantacitto bhantagāvibhantamigasappaṭibhāgo. **Pākatindriyo**ti vivaṭindriyo. Sesamettha uttānamevāti.

4. Āneñjasuttavaṇṇanā

117. Catutthe **tadassādetī**ti taṁ jhānaṁ assādeti. **Taṁ nikāmetī**ti tadeva pattheti. **Tena ca vittiṁ āpajjatī**ti tena jhānena tuṭṭhiṁ āpajjati. **Tatra ṭhito**ti tasmiṁ jhāne ṭhito. **Tadadhimutto**ti tattheva adhimutto. **Tabbahulavihārī**ti tena bahulaṁ viharanto. **Sahabyataṁ upapajjatī**ti sahabhāvaṁ upapajjati, tasmiṁ devaloke nibbattatīti

(၁၂) ၂-အာပါယိကဝဂ္ဂ

၁-အာပါယိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄။ ဒုတိယဿ ပဌမေ အပါယံ ဂစ္ဆိဿန္တီတိ **အာပါယိကာ။** နိရယံ ဂစ္ဆိဿန္တီတိ **နေရယိကာ။ ဣဒမပ္ပဟာယာ**တိ ဣဒံ ဗြဟ္မစာရိပဋိညာတာဒိံ ပါပဓမ္မတ္တယံ အဝိဇဟိတွာ။ **ဗြဟ္မစာရိပဋိညော**တိ ဗြဟ္မစာရိပဋိရူပကော၊ တေသံ ဝါ အာကပ္ပံ အဝိဇဟနေန “အဟမ္ပိ ဗြဟ္မစာရီ”တိ ဧဝံပဋိညော။ **အနုဒ္ဓံသေတီ**တိ အက္ကောသတိ ပရိဘာသတိ စောဒေတိ။ **နတ္ထိ ကာမေသု ဒေါသော**တိ ကိလေသကာမေန ဝတ္ထုကာမေ သေဝန္တဿ နတ္ထိ ဒေါသော။ **ပါတဗျတန္တိ** ပိဝိတဗ္ဗတံ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတံ နိရာသင်္ကေန စိတ္တေန ပိပါသိတဿ ပါနီယပိဝနသဒိသံ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၂-ဒုလ္လဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅။ ဒုတိယေ **ကတညူ ကတဝေဒီ**တိ “ဣမိနာ မယှံ ကတ”န္တိ တေန ကတကမ္မံ ဉတွာ ဝိဒိတံ ပါကဋံ ကတွာ ပဋိကရဏကပုဂ္ဂလော။

၃-အပ္ပမေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ တတိယေ သုခေန မေတဗ္ဗောတိ **သုပ္ပမေယျော။** ဒုက္ခေန မေ-တဗ္ဗောတိ **ဒုပ္ပမေယျော။** ပမေတုံ န သက္ကောတီတိ **အပ္ပမေယျော။ ဥန္နဠော**တိ ဥဂ္ဂတနဠော၊ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **စပလော**တိ ပတ္တ-မဏ္ဍနာဒိနာ စာပလ္လေန သမန္နာဂတော။ **မုခရော**တိ မုခခရော။ **ဝိကိဏ္ဏ-ဝါစော**တိ အသညတဝစနော။ **အသမာဟိတော**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာရဟိတော။ **ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော**တိ ဘန္တစိတ္တော ဘန္တဂါဝိဘန္တမိဂသပ္ပဋိဘာဂေါ။ **ပါကတိန္ဒြိ-ယော**တိ ဝိဝဋိန္ဒြိယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၄-အာနေဉ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၇။ စတုတ္ထေ **တဒဿာဒေတီ**တိ တံ ဈာနံ အဿာဒေတိ။ **တံ နိကာ-မေတီ**တိ တဒေဝ ပတ္ထေတိ။ **တေန စ ဝိတ္တိံ အာပဇ္ဇတီ**တိ တေန ဈာနေန တုဋ္ဌိံ အာပဇ္ဇတိ။ **တတြ ဌိတော**တိ တသ္မိံ ဈာနေ ဌိတော။ **တဒဓိမုတ္တော**တိ တတ္ထေဝ အဓိမုတ္တော။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရီ**တိ တေန ဗဟုလံ ဝိဟရန္တော။ **သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီ**တိ သဟဘာဝံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တသ္မိံ ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတီတိ

attho. **Nirayampi gacchatī**ti-ādi nirayādīhi avippamuttattā aparapariyāyavasena tattha gamanaṁ sandhāya vuttaṁ. Na hi tassa upacārajjhānato balavataraṁ akusalaṁ atthi, yena anantaraṁ apāye nibbatteyya. **Bhagavato pana sāvako**ti sotāpannasakadāgāmi-anāgāmīnaṁ aññataro. **Tasmiṁyeva bhave**ti tattheva arūpabhave. **Parinibbāyatī**ti appaccayaparinibbānena parinibbāyati. **Adhippayāso**ti adhikappayogo. Sesamettha vuttanayeneva veditabbaṁ. Imasmiṁ pana sutte puthujjanassa upapattijjhānaṁ kathitaṁ, ariyasāvakassa tadeva upapattijjhānañca vipassanāpādakajjhānañca kathitaṁ.

5. Vipattisampadāsuttavaṇṇanā

118. Pañcame **sīlavipattī**ti sīlassa vipannākāro. Sesadvayepi eseva nayo. **Natthi dinnan**ti dinnassa phalābhāvaṁ sandhāya vadati. **Yiṭṭhaṁ** vuccati mahāyāgo. **Hutan**ti paheṇakasakkāro adhippeto. Tampi ubhayaṁ phalābhāvameva sandhāya paṭikkhipati. **Sukatadukkaṭānan**ti[1] sukatadukkatānaṁ, kusalākusalānanti attho. **Phalaṁ vipāko**ti yaṁ phalanti vā vipākoti vā vuccati, taṁ natthīti vadati. **Natthi ayaṁ loko**ti paraloke ṭhitassa ayaṁ loko natthi. **Natthi paro loko**ti idha loke ṭhitassāpi paraloko natthi, sabbe tattha tattheva ucchijjantīti dasseti. **Natthi mātā natthi pitā**ti tesu sammāpaṭipattimicchāpaṭipattīnaṁ phalābhāvavasena vadati. **Natthi sattā opapātikā**ti cavitvā uppajjanakasattā nāma natthīti vadati. **Sampadā**ti pāripūriyo. **Sīlasampadā**ti sīlassa paripuṇṇa-avekallabhāvo. Sesadvayepi eseva nayo. **Atthi dinnan**ti-ādi vuttapaṭipakkhanayena gahetabbaṁ.

6. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā.

119. Chaṭṭhe **apaṇṇako maṇī**ti chahi talehi samannāgato pāsako. **Sugatiṁ saggan**ti Cātumahārājikādīsu aññataraṁ saggaṁ lokaṁ. Imasmiṁ sutte sīlañca sammādiṭṭhi cāti ubhayampi missakaṁ kathitaṁ. Sattamaṁ uttānameva.

1. Sukaṭadukkaṭānanti (Sī, Syā)

အတ္ထော။ **နိရယမ္ပိ ဂစ္ဆတီ**တိအာဒိ နိရယာဒီဟိ အဝိပ္ပမုတ္တတ္တာ အပရပရိယာယဝသေန တတ္ထ ဂမနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ န ဟိ တဿ ဥပစာရဇ္ဈာနတော ဗလဝတရံ အကုသလံ အတ္ထိ၊ ယေန အနန္တရံ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တေယျ။ **ဘဂဝတော ပန သာဝကော**တိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမီနံ အညတရော။ **တသ္မိံယေဝ ဘဝေ**တိ တတ္ထေဝ အရူပဘဝေ။ **ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ အပ္ပစ္စယပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ **အဓိပ္ပယာသော**တိ အဓိကပ္ပယောဂေါ။ သေသမေတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ပုထုဇ္ဇနဿ ဥပပတ္တိဇ္ဈာနံ ကထိတံ၊ အရိယသာဝကဿ တဒေဝ ဥပပတ္တိဇ္ဈာနဉ္စ ဝိပဿနာပါဒကဇ္ဈာနဉ္စ ကထိတံ။

၅-ဝိပတ္တိသမ္ပဒါသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၈။ ပဉ္စမေ **သီလဝိပတ္တီ**တိ သီလဿ ဝိပန္နာကာရော။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **နတ္ထိ ဒိန္န**န္တိ ဒိန္နဿ ဖလာဘာဝံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ယိဋ္ဌံ** ဝုစ္စတိ မဟာယာဂေါ။ **ဟုတ**န္တိ ပဟေဏကသက္ကာရော အဓိပ္ပေတော။ တမ္ပိ ဥဘယံ ဖလာဘာဝမေဝ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ **သုကတဒုက္ကဋာန**န္တိ[1] သုကတဒုက္ကတာနံ၊ ကုသလာကုသလာနန္တိ အတ္ထော။ **ဖလံ ဝိပါကော**တိ ယံ ဖလန္တိ ဝါ ဝိပါကောတိ ဝါ ဝုစ္စတိ၊ တံ နတ္ထီတိ ဝဒတိ။ **နတ္ထိ အယံ လောကော**တိ ပရလောကေ ဌိတဿ အယံ လောကော နတ္ထိ။ **နတ္ထိ ပရော လောကော**တိ ဣဓ လောကေ ဌိတဿာပိ ပရလောကော နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဥစ္ဆိဇ္ဇန္တီတိ ဒဿေတိ။ **နတ္ထိ မာတာ နတ္ထိ ပိတာ**တိ တေသု သမ္မာပဋိပတ္တိမိစ္ဆာပဋိပတ္တီနံ ဖလာဘာဝဝသေန ဝဒတိ။ **နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါတိကာ**တိ စဝိတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကသတ္တာ နာမ နတ္ထီတိ ဝဒတိ။ **သမ္ပဒါ**တိ ပါရိပူရိယော။ **သီလသမ္ပဒါ**တိ သီလဿ ပရိပုဏ္ဏအဝေကလ္လဘာဝေါ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **အတ္ထိ ဒိန္န**န္တိအာဒိ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဂဟေတဗ္ဗံ။

၆-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၉။ ဆဋ္ဌေ **အပဏ္ဏကော မဏီ**တိ ဆဟိ တလေဟိ သမန္နာဂတော ပါသကော။ **သုဂတိံ သဂ္ဂ**န္တိ စာတုမဟာရာဇိကာဒီသု အညတရံ သဂ္ဂံ လောကံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သီလဉ္စ သမ္မာဒိဋ္ဌိ စာတိ ဥဘယမ္ပိ မိဿကံ ကထိတံ။ သတ္တမံ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-သုကဋဒုက္ကဋာနန္တိ (သီ၊ သျာ)

8. Paṭhamasoceyyasuttavaṇṇanā

121. Aṭṭhame **soceyyānī**ti sucibhāvā. **Kāyasoceyyan**ti kāyadvāre sucibhāvo. Sesadvayepi eseva nayo. Imesu pana paṭipāṭiyā catūsu suttesu agārikapaṭipadā kathitā. Sotāpannasakadāgāmīnampi vaṭṭati.

9. Dutiyasoceyyasuttavaṇṇanā

122. Navame **ajjhattan**ti niyakajjhattaṁ. **Kāmacchandan**ti kāmacchandanīvaraṇaṁ. **Byāpādā**dīsupi eseva nayo. Sesamettha heṭṭhā vuttanayameva. Gāthāya pana **kāyasucin**ti kāyadvāre suciṁ, kāyena vā suciṁ. Sesadvayepi eseva nayo. **Ninhātapāpakan**ti sabbe pāpe ninhāpetvā[1] dhovitvā ṭhitaṁ. Iminā[2] suttenapi gāthāyapi khīṇāsavova kathitoti.

10. Moneyyasuttavaṇṇanā

123. Dasame **moneyyānī**ti munibhāvā. **Kāyamoneyyan**ti kāyadvāre munibhāvo sādhubhāvo paṇḍitabhāvo. Sesadvayepi eseva nayo. **Idaṁ vuccati bhikkhave kāyamoneyyan**ti idaṁ tividhakāyaduccaritappahānaṁ kāyamoneyyaṁ nāma. Apica tividhaṁ kāyasucaritampi kāyamoneyyaṁ, tathā kāyārammaṇaṁ ñāṇaṁ kāyamoneyyaṁ, kāya pariññā kāyamoneyyaṁ, pariññāsahagato maggo kāyamoneyyaṁ, kāye chandarāgassa pahānaṁ kāyamoneyyaṁ, kāyasaṅkhāranirodho catutthajjhānasamāpatti kāyamoneyyaṁ. **Vacīmoneyye**pi eseva nayo.

Ayaṁ panettha viseso—yathā idha catutthajjhānasamāpatti, evaṁ tattha vacī saṅkhāranirodho dutiyajjhānasamāpatti vacīmoneyyanti veditabbā. Manomoneyyampi imināva nayena atthaṁ ñatvā cittasaṅkhāranirodho saññāvedayitanirodhasamāpatti manomoneyyanti veditabbā. **Kāyamunin**ti kāyadvāre muniṁ uttamaṁ parisuddhaṁ, kāyena vā muniṁ. Sesadvayepi eseva nayo. **Sabbappahāyinan**ti khīṇāsavaṁ. Khīṇāsavo hi sabbappahāyī nāmāti.

Āpāyikavaggo dutiyo.

---

1. Nahāpetvā (Sī) 2. Iti (Sī)

၈-ပဌမသောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၁။ အဋ္ဌမေ **သောစေယျာနီ**တိ သုစိဘာဝါ။ **ကာယသောစေယျ**န္တိ ကာယဒွါရေ သုစိဘာဝေါ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေသု ပန ပဋိပါဋိယာ စတူသု သုတ္တေသု အဂါရိကပဋိပဒါ ကထိတာ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။

၉-ဒုတိယသောစေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၂။ နဝမေ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ နိယကဇ္ဈတ္တံ။ **ကာမစ္ဆန္ဒ**န္တိ ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏံ။ **ဗျာပါဒါ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဂါထာယ ပန **ကာယသုစိ**န္တိ ကာယဒွါရေ သုစိံ, ကာယေန ဝါ သုစိံ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **နိန္ဟာတပါပက**န္တိ သဗ္ဗေ ပါပေ နိန္ဟာပေတွာ[1] ဓောဝိတွာ ဌိတံ။ ဣမိနာ[2] သုတ္တေနပိ ဂါထာယပိ ခီဏာသဝေါဝ ကထိတောတိ။

၁၀-မောနေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၃။ ဒသမေ **မောနေယျာနီ**တိ မုနိဘာဝါ။ **ကာယမောနေယျ**န္တိ ကာယဒွါရေ မုနိဘာဝေါ သာဓုဘာဝေါ ပဏ္ဍိတဘာဝေါ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ကာယမောနေယျ**န္တိ ဣဒံ တိဝိဓကာယဒုစ္စရိတပ္ပဟာနံ ကာယမောနေယျံ နာမ။ အပိစ တိဝိဓံ ကာယသုစရိတမ္ပိ ကာယမောနေယျံ၊ တထာ ကာယာရမ္မဏံ ဉာဏံ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယပရိညာ ကာယမောနေယျံ၊ ပရိညာသဟဂတော မဂ္ဂေါ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယေ ဆန္ဒရာဂဿ ပဟာနံ ကာယမောနေယျံ၊ ကာယသင်္ခါရနိရောဓော စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ကာယမောနေယျံ။ **ဝစီမောနေယျေ**ပိ ဧသေဝ နယော။

အယံ ပနေတ္ထ ဝိသေသော—ယထာ ဣဓ စတုတ္ထဇ္ဈာနသမာပတ္တိ၊ ဧဝံ တတ္ထ ဝစီသင်္ခါရနိရောဓော ဒုတိယဇ္ဈာနသမာပတ္တိ ဝစီမောနေယျန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မနောမောနေယျမ္ပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထံ ဉတွာ စိတ္တသင်္ခါရနိရောဓော သညာဝေဒယိတနိရောဓသမာပတ္တိ မနောမောနေယျန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကာယမုနိ**န္တိ ကာယဒွါရေ မုနိံ ဥတ္တမံ ပရိသုဒ္ဓံ၊ ကာယေန ဝါ မုနိံ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗ္ဗပ္ပဟာယိန**န္တိ ခီဏာသဝံ။ ခီဏာသဝေါ ဟိ သဗ္ဗပ္ပဟာယီ နာမာတိ။

အာပါယိကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၁-နဟာပေတွာ (သီ) ၂-ဣတိ (သီ)

(13) 3. Kusināravagga

1. Kusinārasuttavaṇṇanā

124. Tatiyassa paṭhame **Kusinārāyan**ti evaṁnāmake nagare. **Baliharaṇe vanasaṇḍe**ti evaṁnāmake vanasaṇḍe. Tattha kira bhūtabali karaṇatthaṁ baliṁ haranti, tasmā Baliharaṇanti vuccati. **Ākaṅkhamāno**ti icchamāno. **Sahatthā**ti sahatthena. **Sampavāretī**ti alaṁ alanti vācāya ceva hatthavikārena ca paṭikkhipāpeti. **Sādhu vata māyanti**[1] sādhu vata maṁ[2] ayaṁ. **Gathito**ti taṇhāgedhena gathito. **Mucchito**ti taṇhāmucchanāya yeva mucchito. **Ajjhopanno**ti taṇhāya gilitvā pariniṭṭhapetvā pavatto. **Anissaraṇapañño**ti chandarāgaṁ pahāya saṁkaḍḍhitvā[3] paribhuñjanto nissaraṇapañño nāma hoti, ayaṁ na tādiso, sacchandarāgo paribhuñjatīti anissaraṇapañño. Sukkapakkho vuttavipariyāyena veditabbo. Nekkhammavitakkādayo panettha missakā kathitāti veditabbā.

2. Bhaṇḍanasuttavaṇṇanā

125. Dutiye **pajahiṁsū**ti pajahanti. **Bahulamakaṁsū**ti punappunaṁ karonti. Idhāpi tayo vitakkā missakāva kathitā.

3. Gotamakacetiyasuttavaṇṇanā

126. Tatiye **Gotamake cetiye**ti Gotamakayakkhassa bhavane. Tathāgato hi paṭhamabodhiyaṁ vīsati vassāni kadāci Cāpāle cetiye, kadāci Sārandade[4], kadāci Bahuputte, kadāci Gotamaketi[5] evaṁ yebhuyyena devakulesuyeva vihāsi. Imasmiṁ pana kāle Vesāliṁ upanissāya Gotamakassa yakkhassa bhavanaṭṭhāne[6] vihāsi. Tena vuttaṁ "Gotamake cetiye"ti. **Etadavocā**ti etaṁ "abhiññāyāhan"ti-ādikaṁ suttaṁ avoca.

Idañca Bhagavatā suttaṁ atthuppattiyaṁ vuttanti veditabbaṁ. Katara-atthuppattiyanti? Mūlapariyāya-atthuppattiyaṁ[7]. Sambahulā kira brāhmaṇapabbajitā

---

1. Myāyanti (Ka) 2. Me (Ka) 3. Chandarāgaṁ apakaḍḍhitvā (Sī)
4. Ānande (Ka) 5. Sattambeti (Sī, Syā)
6. Vasanaṭṭhāne (Sī) 7. Ma 1. 1 piṭṭhe.

(၁၃) ၃-ကုသိနာရဝဂ္ဂ

၁-ကုသိနာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၄။ တတိယဿ ပဌမေ **ကုသိနာရာယန္တိ** ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ဗလိဟရဏေ ဝနသဏ္ဍေ**တိ ဧဝံနာမကေ ဝနသဏ္ဍေ။ တတ္ထ ကိရ ဘူတဗလိကရဏတ္ထံ ဗလိံ ဟရန္တိ၊ တသ္မာ ဗလိဟရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ **အာကင်္ခမာနော**တိ ဣစ္ဆမာနော။ **သဟတ္ထာ**တိ သဟတ္ထေန။ **သမ္ပဝါရေတီ**တိ အလံ အလန္တိ ဝါစာယ စေဝ ဟတ္ထဝိကာရေန စ ပဋိက္ခိပါပေတိ။ **သာဓု ဝတ မာယန္တိ**[1] သာဓု ဝတ မံ[2] အယံ။ **ဂထိတော**တိ တဏှာဂေဓေန ဂထိတော။ **မုစ္ဆိတော**တိ တဏှာမုစ္ဆနာယ ယေဝ မုစ္ဆိတော။ **အဇ္ဈောပန္နော**တိ တဏှာယ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌပေတွာ ပဝတ္တော။ **အနိဿရဏပညော**တိ ဆန္ဒရာဂံ ပဟာယ သံကဍ္ဎိတွာ[3] ပရိဘုဉ္ဇန္တော နိဿရဏပညော နာမ ဟောတိ၊ အယံ န တာဒိသော, သစ္ဆန္ဒရာဂေါ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ အနိဿရဏပညော။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တဝိပရိယာယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒယော ပနေတ္ထ မိဿကာ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂-ဘဏ္ဍနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၅။ ဒုတိယေ **ပဇဟိံသူ**တိ ပဇဟန္တိ။ **ဗဟုလမကံသူ**တိ ပုနပ္ပုနံ ကရောန္တိ။ ဣဓာပိ တယော ဝိတက္ကာ မိဿကာဝ ကထိတာ။

၃-ဂေါတမကစေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၆။ တတိယေ **ဂေါတမကေ စေတိယေ**တိ ဂေါတမကယက္ခဿ ဘဝနေ။ တထာဂတော ဟိ ပဌမဗောဓိယံ ဝီသတိ ဝဿာနိ ကဒါစိ စာပါလေ စေတိယေ၊ ကဒါစိ သာရန္ဒဒေ[4]၊ ကဒါစိ ဗဟုပုတ္တေ၊ ကဒါစိ ဂေါတမကေတိ[5] ဧဝံ ယေဘုယျေန ဒေဝကုလေသုယေဝ ဝိဟာသိ။ ဣမသ္မိံ ပန ကာလေ ဝေသာလိံ ဥပနိဿာယ ဂေါတမကဿ ယက္ခဿ ဘဝနဋ္ဌာနေ[6] ဝိဟာသိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဂေါတမကေ စေတိယေ"တိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဧတံ "အဘိညာယာဟ"န္တိ-အာဒိကံ သုတ္တံ အဝေါစ။

ဣဒဉ္စ ဘဂဝတာ သုတ္တံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ကတရအတ္ထုပ္ပတ္တိယန္တိ? မူလပရိယာယအတ္ထုပ္ပတ္တိယံ[7]။ သမ္ဗဟုလာ ကိရ ဗြာဟ္မဏပဗ္ဗဇိတာ

၁-မျာယန္တိ (က) ၂-မေ (က) ၃-ဆန္ဒရာဂံ အပကဍ္ဎိတွာ (သီ) ၄-အာနန္ဒေ (က)
၅-သတ္တမ္ဗေတိ (သီ၊ သျာ) ၆-ဝသနဋ္ဌာနေ (သီ) ၇-မ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။

attanā uggahitabuddhavacanaṁ nissāya jānanamadaṁ uppādetvā dhammassavanaggaṁ na gacchanti “Sammāsambuddho kathento amhehi ñātameva kathessati, no aññātan”ti. Bhikkhū Tathāgatassa ārocesuṁ. Satthā te bhikkhū pakkosāpetvā mukhapaṭiññaṁ gahetvā mūlapariyāyaṁ desesi. Te bhikkhū desanāya neva āgataṭṭhānaṁ na gataṭṭhānaṁ addasaṁsu. Apassantā “Sammāsambuddho ‘mayhaṁ kathā niyyātī’ti mukhasampattameva kathetī”ti cintayiṁsu. Satthā tesaṁ manaṁ jānitvā imaṁ suttantaṁ ārabhi.

Tattha **abhiññāyā**ti “ime pañcakkhandhā dvādasāyatanāni aṭṭhārasa dhātuyo bāvīsatindriyāni cattāri saccāni nava hetū satta phassā satta vedanā satta cetanā satta saññā satta cittānī”ti jānitvā paṭivijjhitvā paccakkhaṁ katvā, tathā “ime cattāro satipaṭṭhā nā”ti-ādinā nayena te te dhamme jānitvā paṭivijjhitvā paccakkhameva katvāti attho. **Sanidānan**ti sappaccayameva katvā kathemi, no appaccayaṁ. **Sappāṭihāriyan**ti paccanīkapaṭiharaṇena sappāṭihāriyameva katvā kathemi, no appāṭihāriyaṁ. **Alañca pana vo**ti yuttañca pana tumhākaṁ. **Tuṭṭhiyā**ti “Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto dhammo, suppaṭipanno saṁgho”ti tīṇi ratanāni guṇato anussarantānaṁ tumhākaṁ yuttameva tuṭṭhiṁ kātunti attho. Sesapadadvayepi eseva nayo.

Akampitthāti chahi ākārehi akampittha. Evarūpo hi pathavikampo Bodhimaṇḍepi ahosi. Bodhisatte kira dakkhiṇadisābhāgena Bodhimaṇḍaṁ abhiruḷhe dakkhiṇadisābhāgo heṭṭhā Avīciṁ pāpuṇanto viya ahosi, uttarabhāgo uggantvā bhavaggaṁ abhihananto viya. Pacchimadisaṁ gate pacchimabhāgo heṭṭhā Avīciṁ pāpuṇanto viya ahosi, pācīnabhāgo uggantvā bhavaggaṁ abhihananto viya. Uttaradisaṁ gate uttaradisābhāgo heṭṭhā Avīciṁ pāpuṇanto viya, dakkhiṇadisābhāgo uggantvā bhavaggaṁ abhihananto viya. Pācīnadisaṁ gate pācīnadisābhāgo heṭṭhā Avīciṁ pāpuṇanto viya, pacchimabhāgo uggantvā bhavaggaṁ abhihananto viya. Bodhirukkhopi sakiṁ heṭṭhā Avīciṁ pāpuṇanto viya, sakiṁ uggantvā bhavaggaṁ abhihananto viya. Tasmimpi divase evaṁ chahi ākā rehi cakkavāḷasahassī[1] mahāpathavī akampittha.

1. Cakkavāḷasahasse (Sī, Syā)

အတ္တနာ ဥဂ္ဂဟိတဗုဒ္ဓဝစနံ နိဿာယ ဇာနနမဒံ ဥပ္ပာဒေတွာ ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ န ဂစ္ဆန္တိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကထေန္တော အမှေဟိ ဉာတမေဝ ကထေဿတိ၊ နော အညာတ”န္တိ။ ဘိက္ခူ တထာဂတဿ အာရောစေသုံ။ သတ္ထာ တေ ဘိက္ခူ ပက္ကောသာပေတွာ မုခပဋိညံ ဂဟေတွာ မူလပရိယာယံ ဒေသေသိ။ တေ ဘိက္ခူ ဒေသနာယ နေဝ အာဂတဋ္ဌာနံ န ဂတဋ္ဌာနံ အဒ္ဒသံသု။ အပဿန္တာ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ‘မယှံ ကထာ နိယျာတီ’တိ မုခသမ္ပတ္တမေဝ ကထေတီ”တိ စိန္တယိံသု။ သတ္ထာ တေသံ မနံ ဇာနိတွာ ဣမံ သုတ္တန္တံ အာရဘိ။

တတ္ထ **အဘိညာယာ**တိ “ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒွါဒသာယတနာနိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဗာဝီသတိန္ဒြိယာနိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ နဝ ဟေတူ သတ္တ ဖဿာ သတ္တ ဝေဒနာ သတ္တ စေတနာ သတ္တ သညာ သတ္တ စိတ္တာနီ”တိ ဇာနိတွာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ တထာ “ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ”တိအာဒိနာ နယေန တေ တေ ဓမ္မေ ဇာနိတွာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ပစ္စက္ခမေဝ ကတွာတိ အတ္ထော။ **သနိဒါန**န္တိ သပ္ပစ္စယမေဝ ကတွာ ကထေမိ၊ နော အပ္ပစ္စယံ။ **သပ္ပါဋိဟာရိယ**န္တိ ပစ္စနီကပဋိဟရဏေန သပ္ပါဋိဟာရိယမေဝ ကတွာ ကထေမိ၊ နော အပ္ပါဋိဟာရိယံ။ **အလဉ္စ ပန ဝေါ**တိ ယုတ္တဉ္စ ပန တုမှာကံ။ **တုဋ္ဌိယာ**တိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ၊ သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ သုပ္ပဋိပန္နော သံဃော”တိ တီဏိ ရတနာနိ ဂုဏတော အနုဿရန္တာနံ တုမှာကံ ယုတ္တမေဝ တုဋ္ဌိံ ကာတုန္တိ အတ္ထော။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

အကမ္ပိတ္ထာတိ ဆဟိ အာကာရေဟိ အကမ္ပိတ္ထ။ ဧဝရူပေါ ဟိ ပထဝိကမ္ပော ဗောဓိမဏ္ဍေပိ အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တေ ကိရ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေန ဗောဓိမဏ္ဍံ အဘိရုဠှေ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပါပုဏန္တော ဝိယ အဟောသိ၊ ဥတ္တရဘာဂေါ ဥဂ္ဂန္တွာ ဘဝဂ္ဂံ အဘိဟနန္တော ဝိယ။ ပစ္ဆိမဒိသံ ဂတေ ပစ္ဆိမဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပါပုဏန္တော ဝိယ အဟောသိ၊ ပါစီနဘာဂေါ ဥဂ္ဂန္တွာ ဘဝဂ္ဂံ အဘိဟနန္တော ဝိယ။ ဥတ္တရဒိသံ ဂတေ ဥတ္တရဒိသာဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပါပုဏန္တော ဝိယ၊ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေါ ဥဂ္ဂန္တွာ ဘဝဂ္ဂံ အဘိဟနန္တော ဝိယ။ ပါစီနဒိသံ ဂတေ ပါစီနဒိသာဘာဂေါ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပါပုဏန္တော ဝိယ၊ ပစ္ဆိမဘာဂေါ ဥဂ္ဂန္တွာ ဘဝဂ္ဂံ အဘိဟနန္တော ဝိယ။ ဗောဓိရုက္ခောပိ သကိံ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ပါပုဏန္တော ဝိယ, သကိံ ဥဂ္ဂန္တွာ ဘဝဂ္ဂံ အဘိဟနန္တော ဝိယ။ တသ္မိမ္ပိ ဒိဝသေ ဧဝံ ဆဟိ အာကာရေဟိ စက္ကဝါဠသဟဿီ[1] မဟာပထဝီ အကမ္ပိတ္ထ။

၁-စက္ကဝါဠသဟဿေ (သီ၊ သျာ)

4. Bharaṇḍukālāmasuttavaṇṇanā

127. Catutthe **kevalakappan**ti sakalakappaṁ. **Anvāhiṇḍantoti** vicaranto. **Nāddasā**ti kiṁ kāraṇā na addasa? Ayaṁ kira bharaṇḍu kālāmo sakyānaṁ[1] aggapiṇḍaṁ khādanto vicarati, tassa vasanaṭṭhānaṁ sampattakāle ekā dhammadesanā samuṭṭhahissatīti ñatvā Bhagavā evaṁ adhiṭṭhāsi, yathā añño āvasatho na paññāyittha. Tasmā na addasa. **Purāṇasabrahmacārī**ti porāṇako sabrahmacārī. So kira Āḷārakālāmakāle[2] tasmiṁyeva assame ahosi, taṁ sandhāyevamāha. **Santharaṁ paññāpehī**ti santhari tabbaṁ santharāhīti attho. **Santharaṁ paññāpetvā**ti kappiyamañcake paccattharinaṁ paññāpetvā. **Kāmānaṁ pariññaṁ paññāpetī**ti ettha pariññā nāma samatikkamo, tasmā kāmānaṁ samatikkamaṁ paṭhamajjhānaṁ paññāpeti. **Na rūpānaṁ pariññan**ti rūpānaṁ samatikkamabhūtaṁ arūpāvacarasamāpattiṁ na paññāpeti. **Na vedanānaṁ pariññan**ti vedanānaṁ samatikkamaṁ nibbānaṁ na paññāpeti. **Niṭṭhā**ti gati nipphatti. **Udāhu puthū**ti udāhu nānā.

5. Hatthakasuttavaṇṇanā

128. Pañcame **abhikkantāya rattiyā**ti ettha abhikkantasaddo khayasundarābhirūpa-abbhanumodanādīsu dissati. Tattha "abhikkantā bhante ratti, nikkhanto paṭhamo yāmo, ciranisinno bhikkhusaṁgho, uddisatu bhante Bhagavā bhikkhūnaṁ pātimokkhan"ti evamādīsu[3] khaye dissati. "Ayaṁ imesaṁ catunnaṁ puggalānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cā"ti evamādīsu[4] sundare.

"Ko me vandati pādāni, iddhiyā yasasā jalaṁ.
Abhikkantena vaṇṇena, sabbā obhāsayaṁ disā"ti[5]—

evamādīsu abhirūpe. "Abhikkantaṁ bho Gotamā"ti evamādīsu[6] abbhanumodane. Idha pana sundare. Tena **abhikkantāya rattiyā**ti iṭṭhāya kantāya manāpāya rattiyāti vuttaṁ hoti. **Abhikkantavaṇṇā**ti idha abhikkantasaddo abhirūpe, vaṇṇasaddo pana chavithuti kulavaggakāraṇasaṇṭhānapamāṇarūpāyatanādīsu dissati. Tattha "suvaṇṇavaṇṇosi

1. Aggāsanaṁ (Ka)
2. Āḷārakāḷāme kālaṅkate (Ka)
3. Vi 4. 418; Khu 1. 138; Aṁ 3. 44 piṭṭhesu.
4. Aṁ 1. 414 piṭṭhe.
5. Khu 2. 73 piṭṭhe.
6. Vi 1. 7 piṭṭhe.

၄-ဘရဏ္ဍုကာလာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၇။ စတုတ္ထေ **ကေဝလကပ္ပန္တိ** သကလကပ္ပံ။ **အန္ဝါဟိဏ္ဍန္တောတိ** ဝိစရန္တော။ **နာဒ္ဒသာတိ** ကိံ ကာရဏာ န အဒ္ဒသ? အယံ ကိရ ဘရဏ္ဍု ကာလာမော သကျာနံ[၁] အဂ္ဂပိဏ္ဍံ ခါဒန္တော ဝိစရတိ၊ တဿ ဝသနဋ္ဌာနံ သမ္ပတ္တကာလေ ဧကာ ဓမ္မဒေသနာ သမုဋ္ဌဟိဿတီတိ ဉတွာ ဘဂဝါ ဧဝံ အဓိဋ္ဌာသိ၊ ယထာ အညော အာဝသထော န ပညာယိတ္ထ။ တသ္မာ န အဒ္ဒသ။ **ပုရာဏသဗြဟ္မစာရီတိ** ပေါရာဏကော သဗြဟ္မစာရီ။ သော ကိရ အာဠာရကာလာမကာလေ[၂] တသ္မိံယေဝ အဿမေ အဟောသိ၊ တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **သန္ထရံ ပညာပေဟီတိ** သန္ထရိတဗ္ဗံ သန္ထရာဟီတိ အတ္ထော။ **သန္ထရံ ပညာပေတွာတိ** ကပ္ပိယမဉ္စကေ ပစ္စတ္ထရဏံ ပညာပေတွာ။ **ကာမာနံ ပရိညံ ပညာပေတီတိ** ဧတ္ထ ပရိညာ နာမ သမတိက္ကမော၊ တသ္မာ ကာမာနံ သမတိက္ကမံ ပဌမဇ္ဈာနံ ပညာပေတိ။ **န ရူပါနံ ပရိညန္တိ** ရူပါနံ သမတိက္ကမဘူတံ အရူပါဝစရသမာပတ္တိံ န ပညာပေတိ။ **န ဝေဒနာနံ ပရိညန္တိ** ဝေဒနာနံ သမတိက္ကမံ နိဗ္ဗာနံ န ပညာပေတိ။ **နိဋ္ဌာတိ** ဂတိ နိပ္ဖတ္တိ။ **ဥဒါဟု ပုထူတိ** ဥဒါဟု နာနာ။

၅-ဟတ္ထကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၈။ ပဉ္စမေ **အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာတိ** ဧတ္ထ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ ခယ-သုန္ဒရာဘိရူပအဗ္ဘနုမောဒနာဒီသု ဒိဿတိ။ တတ္ထ "အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပဌမော ယာမော၊ စိရနိသိန္နော ဘိက္ခုသံဃော၊ ဥဒ္ဒိသတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ပါတိမောက္ခ"န္တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ခယေ ဒိဿတိ။ "အယံ ဣမေသံ စတုန္နံ ပုဂ္ဂလာနံ အဘိက္ကန္တတရော စ ပဏီတတရော စာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၄] သုန္ဒရေ။

"ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ၊ ဣဒ္ဓိယာ ယသသာ ဇလံ။
အဘိက္ကန္တေန ဝဏ္ဏေန၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသယံ ဒိသာ"တိ[၅]—

ဧဝမာဒီသု အဘိရူပေ။ "အဘိက္ကန္တံ ဘော ဂေါတမာ"တိ ဧဝမာဒီသု[၆] အဗ္ဘနုမောဒနေ။ ဣဓ ပန သုန္ဒရေ။ တေန **အဘိက္ကန္တာယ ရတ္တိယာတိ** ဣဋ္ဌာယ ကန္တာယ မနာပါယ ရတ္တိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာတိ** ဣဓ အဘိက္ကန္တသဒ္ဒေါ အဘိရူပေ၊ ဝဏ္ဏသဒ္ဒေါ ပန ဆဝိထုတိကုလဝဂ္ဂ-ကာရဏသဏ္ဌာနပမာဏရူပါယတနာဒီသု ဒိဿတိ။ တတ္ထ "သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောသိ

၁-အဂ္ဂါသနံ(က) ၂-အာဠာရကာဠာမေ ကာလင်္ကတေ(က) ၃-ဝိ ၄-၄၁၈၊ ခု ၁-၁၃၈၊ အံ ၃-၄၄-ပိဋ္ဌေသု။ ၄-အံ ၁-၄၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၂-၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဝိ ၁-၇-ပိဋ္ဌေ။

Bhagavā”ti evamādīsu[1] chaviyaṁ. “Kadā saññūḷhā pana te gahapati samaṇassa Gotamassa vaṇṇā”ti evamādīsu[2] thutiyaṁ. “Cattārome bho Gotama vaṇṇā”ti evamādīsu[3] Kulavagge. “Atha kena nu vaṇṇena, gandhatthenoti vuccatī”ti evamādīsu[4] kāraṇe. “Mahantaṁ hatthi rājavaṇṇaṁ abhinimminitvā”ti evamādīsu[5] saṇṭhāne. “Tayo pattassa vaṇṇā”ti evamādīsu[6] pamāṇe. “Vaṇṇo gandho raso ojā”ti evamādīsu[7] rūpāyatane. So idha chaviyā daṭṭhabbo. Tena **abhikkantavaṇṇā**ti abhirūpacchavi, iṭṭhavaṇṇā manāpavaṇṇāti vuttaṁ hoti.

Kevalakappanti ettha **kevala**saddo anavasesayebhuyyābyāmissānatireka daḷhatthavisaṁyogādi-anekattho. Tathā hissa “kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyan”ti evamādīsu[8] anavasesatā attho[9]. “Kevalakappā ca Aṅgamagadhā pahūtaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ ādāya upasaṅkamissantī”ti evamādīsu[10] yebhuyyatā. “Kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī”ti evamādīsu[11] abyāmissatā. “Kevalaṁ saddhāmattakaṁ nūna ayamāyasmā”ti evamādīsu[12] anatirekatā. “Āyasmato bhante Anuruddhassa Bāhiyo nāma saddhivihāriko kevalakappaṁ saṁghabhedāya ṭhito”ti evamādīsu[13] daḷhatthatā. “Kevalī vusitavā uttamapurisoti vuccatī”ti evamādīsu[14] visaṁyogo. Idha pana anavase satā atthoti adhippetā.

Kappasaddo panāyaṁ abhisaddahanavohārakālapaññattichedanavikappalesa samantabhāvādi-anekattho. Tathā hissa “okappaniyametaṁ bhoto Gotamassa, yathā taṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti evamādīsu[15] abhisaddahanamattho. “Anujānāmi bhikkhave pañcahi samaṇakappehi phalaṁ paribhuñjitun”ti evamādīsu[16] vohāro. “Yena sudaṁ niccakappaṁ viharāmī”ti evamādīsu[15] kālo. “Iccāyasmā kappo”ti evamādīsu[17]

1. Ma 2. 351; Khu 1. 367 piṭṭhesu.
2. Ma 2. 49 piṭṭhe.
3. Dī 3. 67 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 206 piṭṭhe.
5. Saṁ 1. 105 piṭṭhe.
6. Vi 1. 353 piṭṭhe.
7. Abhi 1. 163 piṭṭhe.
8. Vi 1. 1 piṭṭhe.
9. Anavaseso attho (Syā, Ka)
10. Vi 3. 36 piṭṭhe.
11. Abhi 2. 142 piṭṭhādīsu.
12. Vi 3. 270 piṭṭhe.
13. Aṁ 1. 562 piṭṭhe.
14. Saṁ 2. 50 piṭṭhe.
15. Ma 1. 316 piṭṭhe.
16. Vi 4. 244 piṭṭhe.
17. Khu 1. 444; Khu 8. 15, 138 piṭṭhesu.

ဘဂဝါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဆဝိယံ။ “ကဒါ သညူဠှာ ပန တေ ဂဟပတိ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ထုတိယံ။ “စတ္တာရောမေ ဘော ဂေါတမ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] ကုလဝဂ္ဂေ။ “အထ ကေန နု ဝဏ္ဏေန၊ ဂန္ဓတ္ထေနောတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] ကာရဏေ။ “မဟန္တံ ဟတ္ထိရာဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတွာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၅] သဏ္ဌာနေ။ “တယော ပတ္တဿ ဝဏ္ဏာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၆] ပမာဏေ။ “ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၇] ရူပါယတနေ။ သော ဣဓ ဆဝိယာ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တေန **အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ**တိ အဘိရူပစ္ဆဝိ၊ ဣဋ္ဌဝဏ္ဏာ မနာပဝဏ္ဏာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ကေဝလကပ္ပန္တိ ဧတ္ထ **ကေဝလ**သဒ္ဒေါ အနဝသေသယေဘုယျာဗျာမိဿာနတိရေကဒဠှတ္ထဝိသံယောဂါဒိအနေကတ္ထော။ တထာ ဟိဿ “ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ ပရိသုဒ္ဓံ ဗြဟ္မစရိယ”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၈] အနဝသေသတာ အတ္ထော[၉]။ “ကေဝလကပ္ပါ စ အင်္ဂမဂဓာ ပဟူတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ အာဒါယ ဥပသင်္ကမိဿန္တီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၀] ယေဘုယျတာ။ “ကေဝလဿ ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ သမုဒယော ဟောတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၁] အဗျာမိဿတာ။ “ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကံ နူန အယမာယသ္မာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၂] အနတိရေကတာ။ “အာယသ္မတော ဘန္တေ အနုရုဒ္ဓဿ ဗာဟိယော နာမ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော ကေဝလကပ္ပံ သံဃဘေဒါယ ဌိတော”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၃] ဒဠှတ္ထတာ။ “ကေဝလီ ဝုသိတဝါ ဥတ္တမပုရိသောတိ ဝုစ္စတီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၄] ဝိသံယောဂေါ။ ဣဓ ပန အနဝသေသတာ အတ္ထောတိ အဓိပ္ပေတာ။

ကပ္ပသဒ္ဒေါ ပနာယံ အဘိသဒ္ဒဟနဝေါဟာရကာလပညတ္တိဆေဒနဝိကပ္ပလေသသမန္တဘာဝါဒိအနေကတ္ထော။ တထာ ဟိဿ “ဩကပ္ပနိယမေတံ ဘောတော ဂေါတမဿ၊ ယထာ တံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၅] အဘိသဒ္ဒဟနမတ္ထော။ “အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဉ္စဟိ သမဏကပ္ပေဟိ ဖလံ ပရိဘုဉ္ဇိတု”န္တိ ဧဝမာဒီသု[၁၆] ဝေါဟာရော။ “ယေန သုဒံ နိစ္စကပ္ပံ ဝိဟရာမီ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၅] ကာလော။ “ဣစ္စာယသ္မာ ကပ္ပေါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁၇]

၁-မ ၂-၃၅၁၊ ခု ၁-၃၆၇-ပိဋ္ဌေသု။
၂-မ ၂-၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဒီ ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၂၀၆-ပိဋ္ဌေ။
၅-သံ ၁-၁၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၆-ဝိ ၁-၃၅၃-ပိဋ္ဌေ။
၇-အဘိ ၁-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။
၈-ဝိ ၁-၁-ပိဋ္ဌေ။
၉-အနဝသေသော အတ္ထော (သျာ၊ က)
၁၀-ဝိ ၃-၃၆-ပိဋ္ဌေ။
၁၁-အဘိ ၂-၁၄၂-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၁၂-ဝိ ၃-၂၇၀-ပိဋ္ဌေ။
၁၃-အံ ၁-၅၆၂-ပိဋ္ဌေ။
၁၄-သံ ၂-၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၁၅-မ ၁-၃၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၁၆-ဝိ ၄-၂၄၄-ပိဋ္ဌေ။
၁၇-ခု ၁-၄၄၄၊ ခု ၈-၁၅-၁၃၈-ပိဋ္ဌေသု။

paññatti. “Alaṅkato kappitakesamassū”ti evamādīsu[1] chedanaṁ. “Kappati dvaṅgulakappo”ti evamādīsu[2] vikappo. “Atthi kappo nipajjitun”ti evamādīsu[3] leso. “Kevalakappaṁ Veḷuvanaṁ obhāsetvā”ti evamādīsu[4] samantabhāvo. Idha panassa samantabhāvo attho[5] adhippeto. Tasmā **kevalakappaṁ Jetavanan**ti ettha anavasesaṁ samantato Jetavananti attho.

Obhāsetvāti ābhāya pharitvā. **Vālukāyā**ti saṇhāya vālukāya. **Na saṇṭhātī**ti na patiṭṭhāti. **Oḷārikan**ti brahmadevatāya hi pathaviyaṁ patiṭṭhānakāle attabhāvo oḷāriko māpetuṁ vaṭṭati pathavī vā, tasmā evamāha. **Dhammā**ti iminā pubbe uggahitabuddha vacanaṁ dasseti. **Nappavattino ahesun**ti sajjhāyamūḷhakā vācā parihīnāyeva ahesuṁ. **Appaṭivāno**ti anivatto anukkaṇṭhito.

Dassanassāti cakkhuviññāṇena dassanassa. **Upaṭṭhānassā**ti catūhi paccayehi upaṭṭhānassa. **Adhisīlan**ti dasavidhaṁ sīlaṁ. Taṁ hi pañcasīlaṁ upādāya adhisīlanti vuccati. **Avihaṁ gato**ti Avihabrahmaloke nibbattosmīti dasseti.

6. Kaṭuviyasuttavaṇṇanā

129. Chaṭṭhe **goyogapilakkhasmin**ti gāvīnaṁ vikkayaṭṭhāne uṭṭhitapilakkhassa santike. **Rittassādan**ti[6] jhānasukhābhāvena rittassādaṁ. **Bāhirassādan**ti[7] kāmaguṇasukhavasena bāhirassādaṁ. **Kaṭuviyan**ti ucchiṭṭhaṁ. **Āmagandhenā**ti kodhasaṅkhātena vissagandhena[8]. **Avassutan**ti tintaṁ. **Makkhikā**ti kilesamakkhikā. **Nānupatissantī**ti uṭṭhāya na anubandhissanti. **Nānvāssavissantī**ti anubandhitvā na khādissanti. **Saṁvegamāpādī**ti sotāpanno jāto.

Kaṭuviyakatoti ucchiṭṭhakato. **Ārakā hotī**ti dūre hoti. **Vighātasseva bhāgavā**ti dukkhasseva bhāgī. **Caretī**ti carati gacchati[9]. **Dummedho**ti duppañño. Imasmiṁ sutte vaṭṭameva kathitaṁ, gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti. Sattame vaṭṭameva bhāsitaṁ.

---

1. Khu 6. 278; Khu 2. 100 piṭṭhesu.
2. Vi 4. 491 piṭṭhe.
3. Aṁ 3. 148 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 50 piṭṭhe.
5. Samantabhāvo atthoti (Sī, Syā), samantabhāvattho (Saṁ-Ṭṭha 1. 14 piṭṭhe)
6. Rittāsanti (Sī)
7. Bāhirāsanti (Sī)
8. Āmagandheti kodhasaṅkhāte vissagandhe (Sī, Syā)
9. Paretīti gacchati (Sī)

ပညတ္တိ။ “အလင်္ကတော ကပ္ပိတကေသမဿူ”တိ ဧဝမာဒီသု[၁] ဆေဒနံ။ “ကပ္ပတိ ဒွင်္ဂုလကပ္ပေါ”တိ ဧဝမာဒီသု[၂] ဝိကပ္ပေါ။ “အတ္ထိ ကပ္ပေါ နိပဇ္ဇိတုန်”တိ ဧဝမာဒီသု[၃] လေသော။ “ကေဝလကပ္ပံ ဝေဠုဝနံ ဩဘာသေတွာ”တိ ဧဝမာဒီသု[၄] သမန္တဘာဝေါ။ ဣဓ ပနဿ သမန္တဘာဝေါ အတ္ထော[၅] အဓိပ္ပေတော။ တသ္မာ **ကေဝလကပ္ပံ ဇေတဝန**န္တိ ဧတ္ထ အနဝသေသံ သမန္တတော ဇေတဝနန္တိ အတ္ထော။

ဩဘာသေတွာတိ အာဘာယ ဖရိတွာ။ **ဝါလုကာယာ**တိ သဏှာယ ဝါလုကာယ။ **န သဏ္ဌာတီ**တိ န ပတိဋ္ဌာတိ။ **ဩဠာရိက**န္တိ ဗြဟ္မဒေဝတာယ ဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာနကာလေ အတ္တဘာဝေါ ဩဠာရိကော မာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ ပထဝီ ဝါ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဓမ္မာ**တိ ဣမိနာ ပုဗ္ဗေ ဥဂ္ဂဟိတဗုဒ္ဓဝစနံ ဒဿေတိ။ **နပ္ပဝတ္တိနော အဟေသု**န္တိ သဇ္ဈာယမူဠှကာ ဝါစာ ပရိဟီနာယေဝ အဟေသုံ။ **အပ္ပဋိဝါနော**တိ အနိဝတ္တော အနုက္ကဏ္ဌိတော။

ဒဿနဿာတိ စက္ခုဝိညာဏေန ဒဿနဿ။ **ဥပဋ္ဌာနဿာ**တိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌာနဿ။ **အဓိသီလ**န္တိ ဒသဝိဓံ သီလံ။ တံ ဟိ ပဉ္စသီလံ ဥပါဒါယ အဓိသီလန္တိ ဝုစ္စတိ။ **အဝိဟံ ဂတော**တိ အဝိဟဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တောသ္မီတိ ဒဿေတိ။

၆-ကဋုဝိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၉။ ဆဋ္ဌေ **ဂေါယောဂပိလက္ခသ္မိ**န္တိ ဂါဝီနံ ဝိက္ကယဋ္ဌာနေ ဥဋ္ဌိတပိလက္ခဿ သန္တိကေ။ **ရိတ္တဿာဒ**န္တိ[၆] ဈာနသုခါဘာဝေန ရိတ္တဿာဒံ။ **ဗာဟိရဿာဒ**န္တိ[၇] ကာမဂုဏသုခဝသေန ဗာဟိရဿာဒံ။ **ကဋုဝိယ**န္တိ ဥစ္ဆိဋ္ဌံ။ **အာမဂန္ဓေနာ**တိ ကောဓသင်္ခါတေန ဝိဿဂန္ဓေန[၈]။ **အဝဿုတ**န္တိ တိန္တံ။ **မက္ခိကာ**တိ ကိလေသမက္ခိကာ။ **နာနုပတိဿန္တီ**တိ ဥဋ္ဌာယ န အနုဗန္ဓိဿန္တိ။ **နာန္ဝါဿဝိဿန္တီ**တိ အနုဗန္ဓိတွာ န ခါဒိဿန္တိ။ **သံဝေဂမာပါဒီ**တိ သောတာပန္နော ဇာတော။

ကဋုဝိယကတောတိ ဥစ္ဆိဋ္ဌကတော။ **အာရကာ ဟောတီ**တိ ဒူရေ ဟောတိ။ **ဝိဃာတဿေဝ ဘာဂဝါ**တိ ဒုက္ခဿေဝ ဘာဂီ။ **စရေတီ**တိ စရတိ ဂစ္ဆတိ[၉]။ **ဒုမ္မေဓော**တိ ဒုပ္ပညော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ၊ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။ သတ္တမေ ဝဋ္ဋမေဝ ဘာသိတံ။

၁-ခု ၆-၂၇၈၊ ခု ၂-၁၀၀-ပိဋ္ဌေသု။
၂-ဝိ ၄-၄၉၁-ပိဋ္ဌေ။
၃-အံ ၃-၁၄၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။
၅-သမန္တဘာဝေါ အတ္ထောတိ (သီ၊ သျာ)၊ သမန္တဘာဝတ္ထော (သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ)
၆-ရိတ္တာသန္တိ (သီ)
၇-ဗာဟိရာသန္တိ (သီ)
၈-အာမဂန္ဓေတိ ကောဓသင်္ခါတေ ဝိဿဂန္ဓေ (သီ၊ သျာ)
၉-ပရေတီတိ ဂစ္ဆတိ (သီ)

8. Dutiya-anuruddhasuttavaṇṇanā

131. Aṭṭhame **idaṁ te mānasmin**ti ayaṁ te navavidhena vaḍḍhitamānoti attho. **Idaṁ te uddhaccasmin**ti idaṁ tava uddhaccaṁ cittassa uddhatabhāvo. **Idaṁ te kukkuccasmin**ti idaṁ tava kukkuccaṁ.

9. Paṭicchannasuttavaṇṇanā

132. Navame **āvahantī**ti[1] niyyanti. **Paṭicchanno āvahatī**ti paṭicchannova hutvā niyyāti. **Vivaṭo virocatī**ti ettha ekato ubhato attato sabbatthakatoti catubbidhā vivaṭatā veditabbā. Tattha **ekato vivaṭaṁ** nāma asādhāraṇasikkhāpadaṁ. **Ubhato vivaṭaṁ** nāma sādhāraṇasikkhāpadaṁ. **Attato vivaṭaṁ** nāma paṭiladdhadhammaguṇo. **Sabbatthakavivaṭaṁ** nāma Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ.

10. Lekhasuttavaṇṇanā

133. Dasame **abhiṇhan**ti abhikkhaṇaṁ nirantaraṁ. **Āgāḷhenā**ti gāḷhena kakkhaḷena. **Pharusenā**ti pharusavacanena. Gāḷhaṁ katvā pharusaṁ katvā vuccamānopīti attho. **Amanāpenā**ti manaṁ anallīyantena avaḍḍhantena. **Sandhiyatimevā**ti ghaṭiya tiyeva. **Saṁsandatimevā**ti nirantarova hoti. **Sammodatimevā**ti ekībhāvameva gacchati. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Kusināravaggo tatiyo.

---

(14) 4. Yodhājīvavagga

1. Yodhājīvasuttavaṇṇanā

134. Catutthassa paṭhame yuddhaṁ upajīvatīti **yodhājīvo. Rājāraho**ti rañño anucchaviko. **Rājabhoggo**ti rañño upabhogaparibhogo. **Aṅganteva saṅkhyaṁ**[2] **gacchatī**ti hattho viya pādo viya ca avassaṁ icchitabbattā aṅganti saṅkhyaṁ[2] gacchati. **Dūre pātī hotī**ti udake

1. Vahantīti (Sī, Syā) 2. Saṅkhaṁ (Sī)

၈-ဒုတိယအနုရုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၁။ အဋ္ဌမေ **ဣဒံ တေ မာနသ္မိန္တိ** အယံ တေ နဝဝိဓေန ဝဍ္ဎိတမာနောတိ အတ္ထော။ **ဣဒံ တေ ဥဒ္ဓစ္စသ္မိန္တိ** ဣဒံ တဝ ဥဒ္ဓစ္စံ စိတ္တဿ ဥဒ္ဓတဘာဝေါ။ **ဣဒံ တေ ကုက္ကုစ္စသ္မိန္တိ** ဣဒံ တဝ ကုက္ကုစ္စံ။

၉-ပဋိစ္ဆန္နသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၂။ နဝမေ **အာဝဟန္တီ**တိ[၁] နိယျန္တိ။ **ပဋိစ္ဆန္နော အာဝဟတီ**တိ ပဋိစ္ဆန္နောဝ ဟုတွာ နိယျာတိ။ **ဝိဝဋော ဝိရောစတီ**တိ ဧတ္ထ ဧကတော ဥဘတော အတ္တတော သဗ္ဗတ္ထကတောတိ စတုဗ္ဗိဓာ ဝိဝဋတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ **ဧကတော ဝိဝဋံ** နာမ အသာဓာရဏသိက္ခာပဒံ။ **ဥဘတော ဝိဝဋံ** နာမ သာဓာရဏသိက္ခာပဒံ။ **အတ္တတော ဝိဝဋံ** နာမ ပဋိလဒ္ဓဓမ္မဂုဏော။ **သဗ္ဗတ္ထကဝိဝဋံ** နာမ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။

၁၀-လေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၃။ ဒသမေ **အဘိဏှန္တိ** အဘိက္ခဏံ နိရန္တရံ။ **အာဂါဠှေနာ**တိ ဂါဠှေန ကက္ခဠေန။ **ဖရုသေနာ**တိ ဖရုသဝစနေန။ ဂါဠှံ ကတွာ ဖရုသံ ကတွာ ဝုစ္စမာနောပီတိ အတ္ထော။ **အမနာပေနာ**တိ မနံ အနလ္လီယန္တေန အဝဍ္ဎန္တေန။ **သန္ဓိယတိမေဝါ**တိ ဃဋိယတိယေဝ။ **သံသန္ဒတိမေဝါ**တိ နိရန္တရောဝ ဟောတိ။ **သမ္မောဒတိမေဝါ**တိ ဧကီဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ကုသိနာရဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၄) ၄-ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂ

၁-ယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ ယုဒ္ဓံ ဥပဇီဝတီတိ **ယောဓာဇီဝေါ။ ရာဇာရဟော**တိ ရညော အနုစ္ဆဝိကော။ **ရာဇဘောဂ္ဂေါ**တိ ရညော ဥပဘောဂပရိဘောဂေါ။ **အင်္ဂန္တွေဝ သင်္ချံ**[၂] **ဂစ္ဆတီ**တိ ဟတ္ထော ဝိယ ပါဒေါ ဝိယ စ အဝဿံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗတ္တာ အင်္ဂန္တိ သင်္ချံ[၂] ဂစ္ဆတိ။ **ဒူရေ ပါတီ ဟောတီ**တိ ဥဒကေ

၁-ဝဟန္တီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သင်္ခံ (သီ)

usabhamattaṁ, thale aṭṭhusabhamattaṁ, tato vā uttarinti dūre kaṇḍaṁ pāteti. Duṭṭhagāmaṇi-abhayassa hi yodhājīvo nava-usabhamattaṁ kaṇḍaṁ pātesi, pacchimabhave bodhisatto yojanappamāṇaṁ. **Akkhaṇavedhī**ti avirādhitavedhī, akkhaṇaṁ vā vijju vijjantarikāya vijjhituṁ samatthoti attho. **Mahato kāyassa padāletā**ti ekatobaddhaṁ phalakasatampi mahiṁsacammasatampi aṅguṭṭhapamāṇabahalaṁ lohapaṭṭampi caturaṅgulabahalaṁ asanapadarampi vidatthibahalaṁ udumbarapadarampi dīghantena vālikasakaṭampi vinivijjhituṁ samatthoti attho. **Yaṁkiñci rūpan**ti-ādi Visuddhimagge vitthāritameva. **Netaṁ mamā**ti-ādi taṇhāmānadiṭṭhipaṭikkhepavasena[1] vuttaṁ. **Sammappaññāya passatī**ti sammā hetunā kāraṇena sahavipassanāya maggapaññāya passati. **Padāletī**ti arahattamaggena padāleti.

2. Parisāsuttavaṇṇanā

135. Dutiye **ukkācitavinītā**ti appaṭipucchitvā vinītā dubbinītaparisā. **Paṭipucchā vinītā**ti pucchitvā vinītā suvinītaparisā. **Yāvatāvinītā**ti pamāṇavasena vinītā, pamāṇaṁ ñatvā vinītaparisāti attho. "Yāvatajjhā"ti Pāḷiyā pana yāva ajjhāsayāti[2] attho, ajjhāsayaṁ ñatvā vinītaparisāti vuttaṁ hoti. Tatiyaṁ uttānameva.

4. Uppādāsuttavaṇṇanā

137. Catutthe **dhammaṭṭhitatā**ti sabhāvaṭṭhitatā[3]. **Dhammaniyāmatā**ti sabhāvaniyāmatā[4]. **Sabbe saṅkhārā**ti catubhūmakasaṅkhārā. **Aniccā**ti hutvā abhāvaṭṭhena aniccā. **Dukkhā**ti sampaṭipīḷanaṭṭhena dukkhā. **Anattā**ti avasavattanaṭṭhena anattā. Iti imasmiṁ sutte tīṇi lakkhaṇāni missakāni kathitāni.

5. Kesakambalasuttavaṇṇanā

138. Pañcame **tantāvutānaṁ vatthānan**ti paccatte sāmivacanaṁ, tantehi vāyitavatthānīti attho. **Kesakambalo**ti manussakesehi

1. ...paṭipakkhavasena (Ka)
2. Pāḷiyā pana yāva ajjhāsayeti (Sī), Pāḷiyā pana payoga-ajjhāsayenāti (Syā), Pāḷiyā payoga-ajjhāsayoti (Ka)
3. Vipassanādhamme ṭhitatā (Ka)
4. Sabhāvena niyāmatā (Syā, Ka)

ဥသဘမတ္တံ, ထလေ အဋ္ဌုသဘမတ္တံ, တတော ဝါ ဥတ္တရိန္တိ ဒူရေ ကဏ္ဍံ ပါတေတိ။ ဒုဋ္ဌဂါမဏိအဘယဿ ဟိ ယောဓာဇီဝေါ နဝဥသဘမတ္တံ ကဏ္ဍံ ပါတေသိ၊ ပစ္ဆိမဘဝေ ဗောဓိသတ္တော ယောဇနပ္ပမာဏံ။ **အက္ခဏဝေဓီ**တိ အဝိရာဓိတဝေဓီ၊ အက္ခဏံ ဝါ ဝိဇ္ဇု၊ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ ဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ **မဟတော ကာယဿ ပဒါလေတာ**တိ ဧကတောဗဒ္ဓံ ဖလကသတမ္ပိ မဟိံသစမ္မသတမ္ပိ အင်္ဂုဋ္ဌပမာဏဗဟလံ လောဟပဋ္ဋမ္ပိ စတုရင်္ဂုလဗဟလံ အသနပဒရမ္ပိ ဝိဒတ္ထိဗဟလံ ဥဒုမ္ဗရပဒရမ္ပိ ဒီဃန္တေန ဝါလိကသကဋမ္ပိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ **ယံကိဉ္စိ ရူပ**န္တိအာဒိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **နေတံ မမာ**တိအာဒိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိပဋိက္ခေပဝသေန[၁] ဝုတ္တံ။ **သမ္မပ္ပညာယ ပဿတီ**တိ သမ္မာ ဟေတုနာ ကာရဏေန သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ ပဿတိ။ **ပဒါလေတီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဒါလေတိ။

၂-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၅။ ဒုတိယေ **ဥက္ကာစိတဝိနီတာ**တိ အပ္ပဋိပုစ္ဆိတွာ ဝိနီတာ ဒုဗ္ဗိနီတပရိသာ။ **ပဋိပုစ္ဆာဝိနီတာ**တိ ပုစ္ဆိတွာ ဝိနီတာ သုဝိနီတပရိသာ။ **ယာဝတာဝိနီတာ**တိ ပမာဏဝသေန ဝိနီတာ၊ ပမာဏံ ဉတွာ ဝိနီတပရိသာတိ အတ္ထော။ "ယာဝတဇ္ဈာ"တိ ပါဠိယာ ပန ယာဝ အဇ္ဈာသယာတိ[၂] အတ္ထော၊ အဇ္ဈာသယံ ဉတွာ ဝိနီတပရိသာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၄-ဥပ္ပါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၇။ စတုတ္ထေ **ဓမ္မဋ္ဌိတတာ**တိ သဘာဝဋ္ဌိတတာ[၃]။ **ဓမ္မနိယာမတာ**တိ သဘာဝနိယာမတာ[၄]။ **သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ**တိ စတုဘူမကသင်္ခါရာ။ **အနိစ္စာ**တိ ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန အနိစ္စာ။ **ဒုက္ခာ**တိ သမ္ပဋိပီဠနဋ္ဌေန ဒုက္ခာ။ **အနတ္တာ**တိ အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန အနတ္တာ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တီဏိ လက္ခဏာနိ မိဿကာနိ ကထိတာနိ။

၅-ကေသကမ္ဗလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၈။ ပဉ္စမေ **တန္တာဝုတာနံ ဝတ္ထာန**န္တိ ပစ္စတ္တေ သာမိဝစနံ၊ တန္တေဟိ ဝါယိတဝတ္ထာနီတိ အတ္ထော။ **ကေသကမ္ဗလော**တိ မနုဿကေသေဟိ

၁-....ပဋိပက္ခဝသေန (က)
၂-ပါဠိယာ ပန ယာဝ အဇ္ဈာသယေတိ (သီ)၊ ပါဠိယာ ပန ပယောဂအဇ္ဈာသယေနာတိ (သျာ)၊ ပါဠိယာ ပယောဂအဇ္ဈာသယောတိ (က)
၃-ဝိပဿနာဓမ္မေ ဌိတတာ (က)
၄-သဘာဝေန နိယာမတာ (သျာ၊ က)

vāyitakambalo. **Puthusamaṇabrāhmaṇavādānanti**[1] idampi paccatte sāmivacanaṁ. **Paṭikiṭṭhoti** pacchimako lāmako. **Moghapurisoti** tucchapuriso[2]. **Paṭibāhatīti** paṭisedheti. **Khippaṁ uḍḍeyyāti** kuminaṁ oḍḍeyya. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

8. Assakhaḷuṅkasuttavaṇṇanā

141. Aṭṭhame **assakhaḷuṅkoti** assapoto. **Idamassa javasmiṁ vadāmīti** ayamassa ñaṇajavoti vadāmi. **Idamassa vaṇṇasmiṁ vadāmīti** ayamassa guṇavaṇṇoti vadāmi. **Ida massa ārohapariṇāhasminti** ayamassa uccabhāvo parimaṇḍalabhāvoti vadāmīti.

9. Assaparassasuttavaṇṇanā

142. Navame **assaparasseti** assesu parasse[3]. **Purisaparasseti** purisesu parasse, purisapuriseti[4] attho. Imasmiṁ sutte tīṇi maggaphalāni kathitāni. Tattha ayaṁ tīhi maggehi ñaṇajavasampannoti veditabbo.

10. Assājānīyasuttavaṇṇanā

143. Dasame **bhadreti** bhaddake. **Assājānīyeti** kāraṇākāraṇaṁ jānanake asse. **Purisājānīyesupi** eseva nayo. Imasmiṁ sutte arahattaphalaṁ kathitaṁ. Tatrāyaṁ arahattamaggena ñāṇajavasampannoti veditabbo.

11. Paṭhamamoranivāpasuttavaṇṇanā

144. Ekādasame **accantaniṭṭhoti** antaṁ atikkantaniṭṭho, akuppaniṭṭho dhuvaniṭṭhoti attho. Sesaṁ sadisameva.

12. Dutiyamoranivāpasuttavaṇṇanā

145. Dvādasame **iddhipāṭihāriyenāti** ijjhanakapāṭihāriyena. **Ādesanāpāṭihāriyenāti** ādisitvā apadisitvā kathana-anukathanakathāpāṭihāriyena.

---

1. Pavādānanti (Sī, Syā)
2. Muḷhapuriso (Sī), tucchapuriso muḷhapuriso (Syā)
3. Assasadasseti assesu sadasse (Sī) pacchimapadepi evameva.
4. Supuriseti (Sī, Syā)

ဝါယိတကမ္ဗလော။ **ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏဝါဒါနန္တိ**[1] ဣဒမ္ပိ ပစ္စတ္တေ သာမိဝစနံ။ **ပဋိကိဋ္ဌောတိ** ပစ္ဆိမကော လာမကော။ **မောဃပုရိသောတိ** တုစ္ဆပုရိသော[2]။ **ပဋိဗာဟတီတိ** ပဋိသေဓေတိ။ **ခိပ္ပံ ဥဍ္ဍေယျာတိ** ကုမိနံ ဩဍ္ဍေယျ။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၈-အဿခဠုင်္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၁။ အဋ္ဌမေ **အဿခဠုင်္ကောတိ** အဿပေါတော။ **ဣဒမဿ ဇဝသ္မိံ ဝဒါမီတိ** အယမဿ ဉာဏဇဝေါတိ ဝဒါမိ။ **ဣဒမဿ ဝဏ္ဏသ္မိံ ဝဒါမီတိ** အယမဿ ဂုဏဝဏ္ဏောတိ ဝဒါမိ။ **ဣဒမဿ အာရောဟပရိဏာဟသ္မိန္တိ** အယမဿ ဥစ္စဘာဝေါ ပရိမဏ္ဍလဘာဝေါတိ ဝဒါမီတိ။

၉-အဿပရဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၂။ နဝမေ **အဿပရဿေတိ** အဿေသု ပရဿေ[3]။ **ပုရိသပရဿေတိ** ပုရိသေသု ပရဿေ၊ ပုရိသပုရိသေတိ[4] အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တီဏိ မဂ္ဂဖလာနိ ကထိတာနိ။ တတ္ထ အယံ တီဟိ မဂ္ဂေဟိ ဉာဏဇဝသမ္ပန္နောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-အဿာဇာနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၃။ ဒသမေ **ဘဒြေတိ** ဘဒ္ဒကေ။ **အဿာဇာနီယေတိ** ကာရဏာကာရဏံ ဇာနနကေ အဿေ။ **ပုရိသာဇာနီယေသုပိ** ဧသေဝ နယော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ အရဟတ္တဖလံ ကထိတံ။ တတြာယံ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ဉာဏဇဝသမ္ပန္နောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၁-ပဌမမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၄။ ဧကာဒသမေ **အစ္စန္တနိဋ္ဌောတိ** အန္တံ အတိက္ကန္တနိဋ္ဌော၊ အကုပ္ပနိဋ္ဌော ဓုဝနိဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ သေသံ သဒိသမေဝ။

၁၂-ဒုတိယမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၅။ ဒွါဒသမေ **ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယေနာတိ** ဣဇ္ဈနကပါဋိဟာရိယေန။ **အာဒေသနာပါဋိဟာရိယေနာတိ** အာဒိသိတွာ အပဒိသိတွာ ကထနအနုကထနကထာပါဋိဟာရိယေန။

၁-ပဝါဒါနန္တိ (သီ၊ သျာ)
၂-မုဠှပုရိသော (သီ)၊ တုစ္ဆပုရိသော မုဠှပုရိသော (သျာ)
၃-အဿသဒဿေတိ အဿေသု သဒဿေ (သီ) ပစ္ဆိမပဒေပိ ဧဝမေဝ။
၄-သုပုရိသေတိ (သီ၊ သျာ)

13. Tatiyamoranivāpasuttavaṇṇanā

146. Terasame **sammādiṭṭhiyā**ti phalasamāpattatthāya sammādiṭṭhiyā. **Sammāñāṇenā**ti phalañāṇena. **Sammāvimuttiyā**ti sesehi phalasamāpattidhammehi. Imesu tīsupi suttesu khīṇāsavova kathitoti.

Yodhājīvavaggo catuttho.

---

(15) 5. Maṅgalavagga

1-9. Akusalasuttādivaṇṇanā

147-150. Pañcamassa paṭhame **yathābhataṁ nikkhitto**ti yathā ānetvā ṭhapito. Dutiye **sāvajjenā**ti sadosena. Tatiye **visamenā**ti sapakkhalanena. **Samenā**ti apakkhalanena. Catutthe **asucinā**ti gūthasadisena aparisuddhena amejjhena. **Sucinā**ti parisuddhena mejjhena. Pañcamādīni uttānāneva.

10. Pubbaṇhasuttavaṇṇanā

156. Dasame **sunakkhattan**ti-ādīsu yasmiṁ divase tayo sucaritadhammā pūritā honti, so divaso laddhanakkhattayogo nāma, tenassa sadā **sunakkhattaṁ** nāma hotīti vuccati. Sveva divaso katamaṅgalo nāma hoti, tenassa sadā **sumaṅgalan**ti vuccati. Pabhātampissa sadā **suppabhātam**eva, sayanato uṭṭhānampi **suhuṭṭhitam**eva[1], khaṇopi **sukkhaṇova**, muhuttopi **sumuhutto**va. Ettha ca dasaccharapamāṇo kālo khaṇo nāma, tena khaṇena dasakkhaṇo kālo layo nāma, tena layena ca dasalayo kālo khaṇalayo nāma, tena dasaguṇo muhutto nāma, tena dasaguṇo khaṇamuhutto nāmāti ayaṁ vibhāgo veditabbo. **Suyiṭṭhaṁ brahmacārisū**ti yasmiṁ divase tīṇi sucaritāni pūritāni, tadāssa seṭṭhacārīsu dinnadānaṁ suyiṭṭhaṁ nāma

1. Suvuṭṭhitameva (Sī)

၁၃-တတိယမောရနိဝါပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၆။ တေရသမေ **သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ**တိ ဖလသမာပတ္တတ္ထာယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ။ **သမ္မာဉာဏေနာ**တိ ဖလဉာဏေန။ **သမ္မာဝိမုတ္တိယာ**တိ သေသေဟိ ဖလသမာပတ္တိဓမ္မေဟိ။ ဣမေသု တီသုပိ သုတ္တေသု ခီဏာသဝေါဝ ကထိတောတိ။

ယောဓာဇီဝဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၅) ၅-မင်္ဂလဝဂ္ဂ

၁-၉-အကုသလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၇-၁၅၀။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ယထာဘတံ နိက္ခိတ္တော**တိ ယထာ အာနေတွာ ဌပိတော။ ဒုတိယေ **သာဝဇ္ဇေနာ**တိ သဒေါသေန။ တတိယေ **ဝိသမေနာ**တိ သပက္ခလနေန။ **သမေနာ**တိ အပက္ခလနေန။ စတုတ္ထေ **အသုစိနာ**တိ ဂူထသဒိသေန အပရိသုဒ္ဓေန အမေဇ္ဈေန။ **သုစိနာ**တိ ပရိသုဒ္ဓေန မေဇ္ဈေန။ ပဉ္စမာဒီနိ ဥတ္တာနာနေဝ။

၁၀-ပုဗ္ဗဏှသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၆။ ဒသမေ **သုနက္ခတ္တ**န္တိအာဒီသု ယသ္မိံ ဒိဝသေ တယော သုစရိတဓမ္မာ ပူရိတာ ဟောန္တိ၊ သော ဒိဝသော လဒ္ဓနက္ခတ္တယောဂေါ နာမ၊ တေနဿ သဒါ **သုနက္ခတ္တံ** နာမ ဟောတီတိ ဝုစ္စတိ။ သွေဝ ဒိဝသော ကတမင်္ဂလော နာမ ဟောတိ၊ တေနဿ သဒါ **သုမင်္ဂလ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ပဘာတမ္ပိဿ သဒါ **သုပ္ပဘာတ**မေဝ၊ သယနတော ဥဋ္ဌာနမ္ပိ **သုဟုဋ္ဌိတ**မေဝ[1]၊ ခဏောပိ **သုက္ခဏောဝ**၊ မုဟုတ္တောပိ **သုမုဟုတ္တောဝ**။ ဧတ္ထ စ ဒသစ္ဆရပမာဏော ကာလော ခဏော နာမ၊ တေန ခဏေန ဒသက္ခဏော ကာလော လယော နာမ၊ တေန လယေန စ ဒသလယော ကာလော ခဏလယော နာမ၊ တေန ဒသဂုဏော မုဟုတ္တော နာမ၊ တေန ဒသဂုဏော ခဏမုဟုတ္တော နာမာတိ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သုယိဋ္ဌံ ဗြဟ္မစာရိသူ**တိ ယသ္မိံ ဒိဝသေ တီဏိ သုစရိတာနိ ပူရိတာနိ၊ တဒါဿ သေဋ္ဌစာရီသု ဒိန္နဒါနံ သုယိဋ္ဌံ နာမ

၁-သုဝုဋ္ဌိတမေဝ (သီ)

hoti. **Padakkhiṇaṁ kāyakammaṁ**ti taṁdivasaṁ tena kataṁ kāyakammaṁ vaḍḍhikāyakammaṁ nāma hoti. Sesapadesupi eseva nayo. **Padakkhiṇāni katvānā**ti vaḍḍhiyuttāni kāyakammādīni katvā. **Labhantatthe padakkhiṇe**ti padakkhiṇe vaḍḍhi-attheyeva labhanti. Sesaṁ uttānamevāti.

Maṅgalavaggo pañcamo.

Tatiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

---

(16) 6. Acelakavaggavaṇṇanā

157-163. Ito paresu **āgāḷhā paṭipadā**ti gāḷhā kakkhaḷā lobhavasena thiraggahaṇā. **Nijjhāmā**ti attakilamathānuyogavasena suṭṭhu jhāmā santattā paritattā. **Majjhimā**ti neva kakkhaḷā na jhāmā majjhe bhavā. **Acelako**ti niccelo naggo. **Muttācāro**ti vissaṭṭhācāro, uccārakammādīsu lokiyakulaputtācārena virahito ṭhitakova uccāraṁ karoti, passāvaṁ karoti, khādati bhuñjati. **Hatthāpalekhano**ti hatthe piṇḍamhi niṭṭhite jivhāya hatthaṁ apalekhati, uccārampi katvā hatthasmiṁyeva daṇḍakasaññī[1] hutvā hatthena apalekhati. Bhikkhāya gahaṇatthaṁ "ehi bhadante"ti vutto na etīti **na ehibhadantiko.** "Tena hi tiṭṭha bhante"ti vuttopi na tiṭṭhatīti **na tiṭṭhabhadantiko.** Tadubhayampi kira so "etassa vacanaṁ kataṁ bhavissatī"ti na karoti. **Abhihaṭa**nti puretaraṁ gahetvā āhaṭabhikkhaṁ. **Uddissakata**nti idaṁ tumhe uddissa katanti evamārocitabhikkhaṁ. **Nimantana**nti "asukaṁ nāma kulaṁ vā vīthiṁ vā gāmaṁ vā paviseyyāthā"ti evaṁ nimantita bhikkhampi na sādiyati na gaṇhāti. **Na kumbhimukhā**ti kumbhito uddharitvā dīyamānaṁ bhikkhampi na gaṇhāti. **Na kaḷopimukhā**ti kaḷopīti ukkhali vā pacchi vā, tatopi na gaṇhāti. Kasmā? "Kumbhikaḷopiyo maṁ nissāya kaṭacchunā pahāraṁ labhantī"ti. **Na eḷakamantara**nti ummāraṁ antaraṁ katvā dīyamānaṁ na gaṇhāti. Kasmā? "Ayaṁ maṁ nissāya antarakaraṇaṁ labhatī"ti. **Daṇḍamusalesu**pi eseva nayo.

---

1. Udakasaññī (Sī, Syā)

ဟောတိ။ **ပဒက္ခိဏံ ကာယကမ္မ**န္တိ တံဒိဝသံ တေန ကတံ ကာယကမ္မံ ဝဍ္ဎိကာယကမ္မံ နာမ ဟောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ပဒက္ခိဏာနိ ကတွာနာ**တိ ဝဍ္ဎိယုတ္တာနိ ကာယကမ္မာဒီနိ ကတွာ။ **လဘန္တတ္ထေ ပဒက္ခိဏေ**တိ ပဒက္ခိဏေ ဝဍ္ဎိအတ္ထေယေဝ လဘန္တိ။ သေသံ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

မင်္ဂလဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

တတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

---

(၁၆) ၆-အစေလကဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၅၇-၁၆၃။ ဣတော ပရေသု **အာဂါဠှာ ပဋိပဒါ**တိ ဂါဠှာ ကက္ခဠာ လောဘဝသေန ထိရဂ္ဂဟဏာ။ **နိဇ္ဈာမာ**တိ အတ္တကိလမထာနုယောဂဝသေန သုဋ္ဌု ဈာမာ သန္တတ္တာ ပရိတတ္တာ။ **မဇ္ဈိမာ**တိ နေဝ ကက္ခဠာ န ဈာမာ မဇ္ဈေ ဘဝါ။ **အစေလကော**တိ နိစ္စေလော နဂ္ဂေါ။ **မုတ္တာစာရော**တိ ဝိဿဋ္ဌာစာရော၊ ဥစ္စာရကမ္မာဒီသု လောကိယကုလပုတ္တာစာရေန ဝိရဟိတော ဌိတကောဝ ဥစ္စာရံ ကရောတိ၊ ပဿာဝံ ကရောတိ၊ ခါဒတိ ဘုဉ္ဇတိ။ **ဟတ္ထာပလေခနော**တိ ဟတ္ထေ ပိဏ္ဍမှိ နိဋ္ဌိတေ ဇိဝှာယ ဟတ္ထံ အပလေခတိ၊ ဥစ္စာရမ္ပိ ကတွာ ဟတ္ထသ္မိံယေဝ ဒဏ္ဍကသညီ[1] ဟုတွာ ဟတ္ထေန အပလေခတိ။ ဘိက္ခာယ ဂဟဏတ္ထံ "ဧဟိ ဘဒန္တေ"တိ ဝုတ္တော န ဧတီတိ **န ဧဟိဘဒန္တိကော**။ "တေန ဟိ တိဋ္ဌ ဘန္တေ"တိ ဝုတ္တောပိ န တိဋ္ဌတီတိ **န တိဋ္ဌဘဒန္တိကော**။ တဒုဘယမ္ပိ ကိရ သော "ဧတဿ ဝစနံ ကတံ ဘဝိဿတီ"တိ န ကရောတိ။ **အဘိဟဋ**န္တိ ပုရေတရံ ဂဟေတွာ အာဟဋဘိက္ခံ။ **ဥဒ္ဒိဿကတ**န္တိ ဣဒံ တုမှေ ဥဒ္ဒိဿ ကတန္တိ ဧဝမာရောစိတဘိက္ခံ။ **နိမန္တန**န္တိ "အသုကံ နာမ ကုလံ ဝါ ဝီထိံ ဝါ ဂါမံ ဝါ ပဝိသေယျာထာ"တိ ဧဝံ နိမန္တိတဘိက္ခမ္ပိ န သာဒိယတိ န ဂဏှာတိ။ **န ကုမ္ဘိမုခါ**တိ ကုမ္ဘိတော ဥဒ္ဓရိတွာ ဒီယမာနံ ဘိက္ခမ္ပိ န ဂဏှာတိ။ **န ကဠောပိမုခါ**တိ ကဠောပီတိ ဥက္ခလိ ဝါ ပစ္ဆိ ဝါ၊ တတောပိ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? "ကုမ္ဘိကဠောပိယော မံ နိဿာယ ကဋစ္ဆုနာ ပဟာရံ လဘန္တီ"တိ။ **န ဧဠကမန္တရ**န္တိ ဥမ္မာရံ အန္တရံ ကတွာ ဒီယမာနံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? "အယံ မံ နိဿာယ အန္တရကရဏံ လဘတီ"တိ။ **ဒဏ္ဍမုသလေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ဥဒကသညီ (သီ၊ သျာ)

dvinnanti dvīsu bhuñjamānesu ekasmiṁ uṭṭhāya dente na gaṇhāti. Kasmā? Kabaḷantarāyo hotīti.

Na gabbhiniyāti-ādīsu pana gabbhiniyā kucchiyaṁ dārako kilamati, pāyantiyā dārakassa khīrantarāyo hoti, purisantaragatāya rati-antarāyo hotīti na gaṇhāti. **Na saṅkittīsū**ti saṅkittetvā katabhattesu. Dubbhikkhasamaye kira acelakasāvakā acelakānaṁ atthāya tato tato taṇḍulādīni samādapetvā bhattaṁ pacanti, ukkaṭṭhācelako tato na paṭiggaṇhāti. **Na yattha sā**ti yattha sunakho "piṇḍaṁ labhissāmī"ti upaṭṭhito hoti, tattha tassa adatvā āhaṭaṁ na gaṇhāti. Kasmā? Etassa piṇḍantarāyo hotīti. **Saṇḍasaṇḍacārinī**ti samūhasamūhacārinī. Sace hi acelakaṁ disvā "imassa bhikkhaṁ dassāmā"ti manussā[1] bhattagehaṁ pavisanti, tesu ca pavisantesu kaḷopimukhādīsu nilīnā makkhikā uppatitvā saṇḍasaṇḍā caranti, tato āhaṭaṁ bhikkhaṁ na gaṇhāti. Kasmā? "Maṁ nissāya makkhikānaṁ gocarantarāyo[2] jāto"ti.

Thusodakanti sabbasassasambhārehi katasovīrakaṁ. Ettha ca surāpānameva sāvajjaṁ, ayaṁ pana sabbesu sāvajjasaññī. **Ekāgāriko**ti yo ekasmiṁyeva gehe bhikkhaṁ labhitvā nivattati. **Ekālopiko**ti ekeneva ālopena yāpeti. **Dvāgārikādīsu**pi eseva nayo. **Ekissāpi dattiyā**ti ekāya dattiyā. Datti nāma ekā khuddakapāti hoti, yattha aggabhikkhaṁ pakkhipitvā ṭhapenti. **Ekāhikan**ti ekadivasantarikaṁ. **Addhamāsikan**ti addhamāsantarikaṁ. **Pariyāyabhattabhojanan**ti vārabhattabhojanaṁ, ekāhavārena dvīha vārena sattāhavārena addhamāsavārenāti evaṁ divasavārena ābhatabhattabhojanaṁ. **Sākabhakkho**ti-ādīni vuttatthāneva.

Ubbhaṭṭhakoti uddhaṁ ṭhitako. **Ukkuṭikappadhānamanuyutto**ti ukkuṭikavīriyamanuyutto, gacchantopi ukkuṭikova hutvā uppatitvā uppatitvā gacchati. **Kaṇṭakāpassayiko**ti ayakaṇṭake vā pakatikaṇṭake vā bhūmiyaṁ koṭṭetvā tattha cammaṁ attharitvā ṭhānacaṅkamādīni karoti.

---

1. Mānusakāni (Sī, Syā, Ṭīkāyaṁ ca) Dī-Ṭṭha 1. 292; Ma-Ṭṭha 1. 349; Abhi-Ṭṭha 3. 82 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
2. Bhojanantarāyo (Ka)

ဒွိန္နန္တိ ဒွီသု ဘုဉ္ဇမာနေသု ဧကသ္မိံ ဥဋ္ဌာယ ဒေန္တေ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ကဗဠန္တရာယော ဟောတီတိ။

န ဂဗ္ဘိနိယာတိအာဒီသု ပန ဂဗ္ဘိနိယာ ကုစ္ဆိယံ ဒါရကော ကိလမတိ၊ ပါယန္တိယာ ဒါရကဿ ခီရန္တရာယော ဟောတိ၊ ပုရိသန္တရဂတာယ ရတိအန္တရာယော ဟောတီတိ န ဂဏှာတိ။ **န သင်္ကိတ္တီသူ**တိ သင်္ကိတ္တေတွာ ကတဘတ္တေသု။ ဒုဗ္ဘိက္ခသမယေ ကိရ အစေလကသာဝကာ အစေလကာနံ အတ္ထာယ တတော တတော တဏ္ဍုလာဒီနိ သမာဒပေတွာ ဘတ္တံ ပစန္တိ၊ ဥက္ကဋ္ဌာစေလကော တတော န ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ **န ယတ္ထ, သာ**တိ ယတ္ထ သုနခေါ "ပိဏ္ဍံ လဘိဿာမီ"တိ ဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ၊ တတ္ထ တဿ အဒတွာ အာဟဋံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? ဧတဿ ပိဏ္ဍန္တရာယော ဟောတီတိ။ **သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီ**တိ သမူဟသမူဟစာရိနီ။ သစေ ဟိ အစေလကံ ဒိသွာ "ဣမဿ ဘိက္ခံ ဒဿာမာ"တိ မနုဿာ[1] ဘတ္တဂေဟံ ပဝိသန္တိ၊ တေသု စ ပဝိသန္တေသု ကဠောပိမုခါဒီသု နိလီနာ မက္ခိကာ ဥပ္ပတိတွာ သဏ္ဍသဏ္ဍာ စရန္တိ၊ တတော အာဟဋံ ဘိက္ခံ န ဂဏှာတိ။ ကသ္မာ? "မံ နိဿာယ မက္ခိကာနံ ဂေါစရန္တရာယော[2] ဇာတော"တိ။

ထုသောဒကန္တိ သဗ္ဗသဿသမ္ဘာရေဟိ ကတသောဝီရကံ။ ဧတ္ထ စ သုရာပါနမေဝ သာဝဇ္ဇံ၊ အယံ ပန သဗ္ဗေသု သာဝဇ္ဇသညီ။ **ဧကာဂါရိကော**တိ ယော ဧကသ္မိံယေဝ ဂေဟေ ဘိက္ခံ လဘိတွာ နိဝတ္တတိ။ **ဧကာလောပိကော**တိ ဧကေနေဝ အာလောပေန ယာပေတိ။ **ဒွါဂါရိကာဒီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဧကိဿာပိ ဒတ္တိယာ**တိ ဧကာယ ဒတ္တိယာ။ ဒတ္တိ နာမ ဧကာ ခုဒ္ဒကပါတိ ဟောတိ၊ ယတ္ထ အဂ္ဂဘိက္ခံ ပက္ခိပိတွာ ဌပေန္တိ။ **ဧကာဟိကန္တိ** ဧကဒိဝသန္တရိကံ။ **အဍ္ဎမာသိကန္တိ** အဍ္ဎမာသန္တရိကံ။ **ပရိယာယဘတ္တဘောဇနန္တိ** ဝါရဘတ္တဘောဇနံ၊ ဧကာဟဝါရေန ဒွီဟဝါရေန သတ္တာဟဝါရေန အဍ္ဎမာသဝါရေနာတိ ဧဝံ ဒိဝသဝါရေန အာဘတဘတ္တဘောဇနံ။ **သာကဘက္ခော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

ဥဗ္ဘဋ္ဌကောတိ ဥဒ္ဓံ ဌိတကော။ **ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနမနုယုတ္တော**တိ ဥက္ကုဋိကဝီရိယမနုယုတ္တော၊ ဂစ္ဆန္တောပိ ဥက္ကုဋိကောဝ ဟုတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ **ကဏ္ဋကာပဿယိကော**တိ အယကဏ္ဋကေ ဝါ ပကတိကဏ္ဋကေ ဝါ ဘူမိယံ ကောဋ္ဋေတွာ တတ္ထ စမ္မံ အတ္ထရိတွာ ဌာနစင်္ကမာဒီနိ ကရောတိ။

၁-မာနုသကာနိ (သီ၊ သျာ၊ ဋီကာယံ စ) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၉၂၊ မ-ဋ္ဌ ၁-၃၄၉၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၈၂ ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ဘောဇနန္တရာယော (က)

seyyanti sayantopi tattheva seyyaṁ kappeti. Sāyaṁ tatiyamassāti **sāyatatiyakaṁ.** Pāto majjhanhike sāyanti divasassa tikkhattuṁ "pāpaṁ pavāhessāmī"ti udakorohanānuyogaṁ anuyutto viharati.

Kāye kāyānupassīti-ādīni heṭṭhā ekakanipātavaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva veditabbāni. **Ayaṁ vuccati bhikkhave majjhimā paṭipadā**ti bhikkhave ayaṁ kāmasukhallikānuyogañca attakilamathānuyogañcāti dve ante anupagatā sassatucchedantehi vā vimuttā majjhimā paṭipadāti veditabbā.

17-18. Peyyālavaggavaṇṇanā

164-184. **Samanuñño**ti samānajjhāsayo. **Rāgassā**ti pañcakāmaguṇikarāgassa. **Abhiññāyā**ti abhijānanatthaṁ. **Suññato samādhī**ti-ādīhi tīhipi samādhīhi vipassanāva kathitā. Vipassanā hi niccābhinivesaniccanimittaniccapaṇidhi-ādīnaṁ abhāvā imāni nāmāni labhati. **Pariññāyā**ti parijānanatthaṁ. Sesapadesupi eseva nayoti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Tikanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

သေယျန္တိ သယန္တောပိ တတ္ထေဝ သေယျံ ကပ္ပေတိ။ သာယံ တတိယမဿာတိ **သာယတတိယကံ။** ပါတော မဇ္ဈန္ဟိကေ သာယန္တိ ဒိဝသဿ တိက္ခတ္တုံ “ပါပံ ပဝါဟေဿာမီ”တိ ဥဒကောရောဟနာနုယောဂံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။

ကာယေ ကာယာနုပဿီတိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဧကကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါ**တိ ဘိက္ခဝေ အယံ ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂဉ္စ အတ္တကိလမထာနုယောဂဉ္စာတိ ဒွေ အန္တေ အနုပဂတာ သဿတုစ္ဆေဒန္တေဟိ ဝါ ဝိမုတ္တာ မဇ္ဈိမာ ပဋိပဒါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁၇-၁၈-ပေယျာလဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၁၆၄-၁၈၄။ **သမနုညော**တိ သမာနဇ္ဈာသယော။ **ရာဂဿာ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂဿ။ **အဘိညာယာ**တိ အဘိဇာနနတ္ထံ။ **သုညတော သမာဓီ**တိအာဒီဟိ တီဟိပိ သမာဓီဟိ ဝိပဿနာဝ ကထိတာ။ ဝိပဿနာ ဟိ နိစ္စာဘိနိဝေသနိစ္စနိမိတ္တနိစ္စပဏိဓိအာဒီနံ အဘာဝါ ဣမာနိ နာမာနိ လဘတိ။ **ပရိညာယာ**တိ ပရိဇာနနတ္ထံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

တိကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Catukkanipāta

1. Paṭhamapaṇṇāsaka

1. Bhaṇḍagāmavagga

1. Anubuddhasuttavaṇṇanā

1. Catukkanipātassa paṭhame **ananubodhā**ti abujjhanena ajānanena. **Appaṭivedhā**ti appaṭivijjhanena apaccakkhakiriyāya. **Dīghamaddhānan**ti cirakālaṁ. **Sandhāvitan**ti bhavato bhavaṁ gamanavasena sandhāvitaṁ. **Saṁsaritan**ti punappunaṁ gamanā gamanavasena[1] saṁsaritaṁ. **Mamañceva tumhākañcā**ti mayā ca tumhehi ca. Atha vā **sandhāvitaṁ saṁsaritan**ti sandhāvanaṁ saṁsaraṇaṁ mamañceva tumhākañca ahosīti evamettha attho veditabbo. **Ariyassā**ti niddosassa. Sīlaṁ samādhi paññāti ime pana tayo dhammā maggaphalasampayuttāva veditabbā, vimuttināmena phalameva niddiṭṭhaṁ. **Bhavataṇhā**ti bhavesu taṇhā. **Bhavanettī**ti bhavarajju. Taṇhāya eva etaṁ nāmaṁ. Tāya hi sattā goṇā viya gīvāya bandhitvā taṁ taṁ bhavaṁ nīyanti. Tasmā bhavanettīti vuccati.

Anuttarāti lokuttarā. **Dukkhassantakaro**ti vaṭṭadukkhassa antakaro. **Cakkhumā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhumā. **Parinibbuto**ti kilesaparinibbānena parinibbuto. Idamassa Bodhimaṇḍe paṭhamaparinibbānaṁ, pacchā pana yamakasālānamantare anupādi sesāya nibbānadhātuyā parinibbutoti yathānusandhinā desanaṁ niṭṭhāpesi.

2. Papatitasuttavaṇṇanā

2. Dutiye **papatito**ti patito cuto. **Appapatito**ti apatito patiṭṭhito. Tattha lokiyamahājano patitoyeva nāma, sotāpannādayo kilesuppattikkhaṇe patitā nāma, khīṇāsavo ekantapatiṭṭhito nāma.

---

1. Bhavagamanavasena (Ka)

စတုက္ကနိပါတ

၁—ပဌမပဏ္ဏာသက

၁-ဘဏ္ဍဂါမဝဂ္ဂ

၁-အနုဗုဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ စတုက္ကနိပါတဿ ပဌမေ **အနနုဗောဓာ**တိ အဗုဇ္ဈနေန အဇာနနေန။ **အပ္ပဋိဝေဓာ**တိ အပ္ပဋိဝိဇ္ဈနေန အပစ္စက္ခကိရိယာယ။ **ဒီဃမဒ္ဓါန**န္တိ စိရကာလံ။ **သန္ဓာဝိတ**န္တိ ဘဝတော ဘဝံ ဂမနဝသေန သန္ဓာဝိတံ။ **သံသရိတ**န္တိ ပုနပ္ပုနံ ဂမနာဂမနဝသေန[၁] သံသရိတံ။ **မမဉ္စေဝ တုမှာကဉ္စာ**တိ မယာ စ တုမှေဟိ စ။ အထ ဝါ **သန္ဓာဝိတံ သံသရိတ**န္တိ သန္ဓာဝနံ သံသရဏံ မမဉ္စေဝ တုမှာကဉ္စ အဟောသီတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အရိယဿာ**တိ နိဒ္ဒောသဿ။ သီလံ သမာဓိ ပညာတိ ဣမေ ပန တယော ဓမ္မာ မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ ဝိမုတ္တိနာမေန ဖလမေဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ **ဘဝတဏှာ**တိ ဘဝေသု တဏှာ။ **ဘဝနေတ္တီ**တိ ဘဝရဇ္ဇု။ တဏှာယ ဧဝ ဧတံ နာမံ။ တာယ ဟိ သတ္တာ ဂေါဏာ ဝိယ ဂီဝါယ ဗန္ဓိတွာ တံ တံ ဘဝံ နီယန္တိ။ တသ္မာ ဘဝနေတ္တီတိ ဝုစ္စတိ။

အနုတ္တရာတိ လောကုတ္တရာ။ **ဒုက္ခဿန္တကရော**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကရော။ **စက္ခုမာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ။ **ပရိနိဗ္ဗုတော**တိ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗုတော။ ဣဒမဿ ဗောဓိမဏ္ဍေ ပဌမပရိနိဗ္ဗာနံ၊ ပစ္ဆာ ပန ယမကသာလာနမန္တရေ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတောတိ ယထာနုသန္ဓိနာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။

၂-ပပတိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂။ ဒုတိယေ **ပပတိတော**တိ ပတိတော စုတော။ **အပ္ပပတိတော**တိ အပတိတော ပတိဋ္ဌိတော။ တတ္ထ လောကိယမဟာဇနော ပတိတောယေဝ နာမ၊ သောတာပန္နာဒယော ကိလေသုပ္ပတ္တိက္ခဏေ ပတိတာ နာမ၊ ခီဏာသဝေါ ဧကန္တပတိဋ္ဌိတော နာမ။

၁-ဘဝဂမနဝသေန (က)

Cutā patantīti ye cutā, te patanti nāma. **Patitā**ti ye patitā, te cutā nāma. Cutattā patitā, patitattā cutāti attho. **Giddhā**ti rāgarattā. **Punarāgatā**ti puna jātiṁ puna jaraṁ puna byādhiṁ puna maraṇaṁ āgatā nāma honti. **Kataṁ kiccan**ti catūhi maggehi kattabbakiccaṁ kataṁ. **Rataṁ rамman**ti ramitabbayuttake guṇajāte ramitaṁ. **Sukhenānvāgataṁ sukhan**ti sukhena sukhaṁ anu-āgataṁ sampattaṁ. Mānusakasukhena dibbasukhaṁ, jhānasukhena vipassanāsukhaṁ, vipassanāsukhena maggasukhaṁ, maggasukhena phalasukhaṁ, phalasukhena nibbānasukhaṁ sampattaṁ adhigatanti attho.

3. Paṭhamakhatasuttavaṇṇanā

3. Tatiyaṁ dukanipātavaṇṇanāyaṁ vuttameva. Gāthāsu pana **nindiyan**ti ninditabbayuttakaṁ. **Nindatī**ti garahati. **Pasaṁsiyo**ti pasaṁsitabbayutto. **Vicināti mukhena so kalin**ti yo evaṁ pavatto, tena mukhena kaliṁ vicināti nāma. **Kalinā tena sukhaṁ na vindatī**ti tena ca kalinā sukhaṁ na paṭilabhati. **Sabbassāpi sahāpi attanā**ti sabbenapi sakena dhanena ceva attanā ca saddhiṁ yo parājayo, so appamattakova kalīti attho. **Yo sugatesū**ti yo pana samaggatesu puggalesu cittaṁ padusseyya, ayaṁ cittapadosova tato kalito mahantataro kali. Idāni tassa mahantatarabhāvaṁ dassento **sataṁ sahassānan**ti-ādimāha. Tattha **sataṁ sahassānan**ti nirabbudagaṇanāya satasahassaṁ. **Chattiṁsatī**ti aparāni ca chattiṁsati nirabbudāni. **Pañca cā**ti abbudagaṇanāya ca pañca abbudāni. **Yamariyagarahī**ti yaṁ ariye garahanto nirayaṁ upapajjati, tattha ettakaṁ āyuppamāṇanti.

4. Dutiyakhatasuttavaṇṇanā

4. Catutthe **mātari pitari cā**ti-ādīsu Mittavindako mātari micchāpaṭipanno nāma, Ajātasattu pitari micchāpaṭipanno nāma, Devadatto Tathāgate micchāpaṭipanno nāma, Kokāliko Tathāgatasāvake micchāpaṭipanno nāma. **Bahuñcā**ti bahukameva. **Pasavatī**ti paṭilabhati. **Tāyā**ti tāya micchāpaṭipattisaṅkhātāya adhammacariyāya. **Peccā**ti ito gantvā. **Apāyaṁ gacchatī**ti nirayādīsu aññatarasmiṁ nibbattati. Sukkapakkhepi eseva nayo.

စုတာ ပတန္တီတိ ယေ စုတာ၊ တေ ပတန္တိ နာမ။ **ပတိတာ**တိ ယေ ပတိတာ၊ တေ စုတာ နာမ။ စုတတ္တာ ပတိတာ၊ ပတိတတ္တာ စုတာတိ အတ္ထော။ **ဂိဒ္ဓါ**တိ ရာဂရတ္တာ။ **ပုနရာဂတာ**တိ ပုန ဇာတိံ ပုန ဇရံ ပုန ဗျာဓိံ ပုန မရဏံ အာဂတာ နာမ ဟောန္တိ။ **ကတံ ကိစ္စ**န္တိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ကတံ။ **ရတံ ရမ္မ**န္တိ ရမိတဗ္ဗယုတ္တကေ ဂုဏဇာတေ ရမိတံ။ **သုခေနာန္ွာဂတံ သုခ**န္တိ သုခေန သုခံ အနုအာဂတံ သမ္ပတ္တံ။ မာနုသကသုခေန ဒိဗ္ဗသုခံ, ဈာနသုခေန ဝိပဿနာသုခံ, ဝိပဿနာသုခေန မဂ္ဂသုခံ, မဂ္ဂသုခေန ဖလသုခံ, ဖလသုခေန နိဗ္ဗာနသုခံ သမ္ပတ္တံ အဓိဂတန္တိ အတ္ထော။

၃-ပဌမခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃။ တတိယံ ဒုကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တမေဝ။ ဂါထာသု ပန **နိန္ဒိယ**န္တိ နိန္ဒိတဗ္ဗယုတ္တကံ။ **နိန္ဒတီ**တိ ဂရဟတိ။ **ပသံသိယော**တိ ပသံသိတဗ္ဗယုတ္တော။ **ဝိစိနာတိ မုခေန သော ကလိ**န္တိ ယော ဧဝံ ပဝတ္တော၊ တေန မုခေန ကလိံ ဝိစိနာတိ နာမ။ **ကလိနာ တေန သုခံ န ဝိန္ဒတီ**တိ တေန စ ကလိနာ သုခံ န ပဋိလဘတိ။ **သဗ္ဗဿာပိ သဟာပိ အတ္တနာ**တိ သဗ္ဗေနပိ သကေန ဓနေန စေဝ အတ္တနာ စ သဒ္ဓိံ ယော ပရာဇယော၊ သော အပ္ပမတ္တကောဝ ကလီတိ အတ္ထော။ **ယော သုဂတေသူ**တိ ယော ပန သမဂ္ဂတေသု ပုဂ္ဂလေသု စိတ္တံ ပဒုသေယျ၊ အယံ စိတ္တပဒေါသောဝ တတော ကလိတော မဟန္တတရော ကလိ။ ဣဒါနိ တဿ မဟန္တတရဘာဝံ ဒဿေန္တော **သတံ သဟဿာန**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သတံ သဟဿာန**န္တိ နိရဗ္ဗုဒဂဏနာယ သတသဟဿံ။ **ဆတ္တိံသတီ**တိ အပရာနိ စ ဆတ္တိံသတိ နိရဗ္ဗုဒါနိ။ **ပဉ္စ စာ**တိ အဗ္ဗုဒဂဏနာယ စ ပဉ္စ အဗ္ဗုဒါနိ။ **ယမရိယဂရဟီ**တိ ယံ အရိယေ ဂရဟန္တော နိရယံ ဥပပဇ္ဇတိ၊ တတ္ထ ဧတ္တကံ အာယုပ္ပမာဏန္တိ။

၄-ဒုတိယခတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄။ စတုတ္ထေ **မာတရိ ပိတရိ စာ**တိအာဒီသု မိတ္တဝိန္ဒကော မာတရိ မိစ္ဆာပဋိပန္နော နာမ၊ အဇာတသတ္တု ပိတရိ မိစ္ဆာပဋိပန္နော နာမ၊ ဒေဝဒတ္တော တထာဂတေ မိစ္ဆာပဋိပန္နော နာမ၊ ကောကာလိကော တထာဂတသာဝကေ မိစ္ဆာပဋိပန္နော နာမ။ **ဗဟုဉ္စာ**တိ ဗဟုကမေဝ။ **ပသဝတီ**တိ ပဋိလဘတိ။ **တာယာ**တိ တာယ မိစ္ဆာပဋိပတ္တိသင်္ခါတာယ အဓမ္မစရိယာယ။ **ပေစ္စာ**တိ ဣတော ဂန္တွာ။ **အပါယံ ဂစ္ဆတီ**တိ နိရယာဒီသု အညတရသ္မိံ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဧသေဝ နယော။

5. Anusotasuttavaṇṇanā

5. Pañcame anusotaṁ gacchatīti **anusotagāmī.** Kilesasotassa paccanīkapaṭipattiyā paṭisotaṁ gacchatīti **paṭisotagāmī. Ṭhitatto**ti ṭhitasabhāvo. **Tiṇṇo**ti oghaṁ taritvā ṭhito. **Pāraṅgato**ti paratīraṁ gato. **Thale tiṭṭhatī**ti nibbānathale tiṭṭhati. **Brāhma ṇo**ti seṭṭho niddoso. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Kāme ca paṭisevatī**ti kilesakāmehi vatthu kāme paṭisevati. **Pāpañca kammaṁ karotī**ti pāpakañca pāṇātipātādikammaṁ karoti. **Pā pañca kammaṁ na karotī**ti pañcaverakammaṁ na karoti. **Ayaṁ vuccati bhikkhave ṭhitatto**ti ayaṁ anāgāmī puggalo tasmā lokā puna paṭisandhivasena anāgamanato[1] ṭhitatto nāma.

Taṇhādhipannāti taṇhāya adhipannā ajjhotthaṭā, taṇhaṁ vā adhipannā ajjhogāḷhā. **Paripuṇṇasekho**ti sikkhāpāripūriyā ṭhito. **Aparihānadhammo**ti aparihīnasa bhāvo. **Cetovasippatto**ti cittavasībhāvaṁ patto. Evarūpo khīṇāsavo hoti, idha pana anāgāmī kathito. **Samāhitindriyo**ti samāhitachaḷindriyo[2]. **Paroparā**ti parovarā uttamalāmakā, kusalākusalāti attho. **Sameccā**ti ñāṇena samāgantvā. **Vidhūpitā**ti viddhaṁsitā jhāpitā vā. **Vusitabrahmacariyo**ti maggabrahmacariyaṁ vasitvā ṭhito. **Lokantagū**ti tividhassāpi lokassa antaṁ gato. **Pāragato**ti chahākārehi pāragato. Idha khīṇāsavova kathito. Iti suttepi gāthāsupi vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ.

6. Appassutasuttavaṇṇanā

6. Chaṭṭhe **anupapanno**ti anupāgato. **Suttan**ti-ādīsu Ubhatovibhaṅganiddesa-khandhakaparivārasuttanipātamaṅgalasuttaratanasuttanāḷakasuttatuvaṭakasuttāni, aññampi ca suttanāmakaṁ Tathāgatavacanaṁ **Suttan**ti veditabbaṁ. Sabbampi sagāthakaṁ suttaṁ **Geyyan**ti veditabbaṁ, visesena Saṁyuttake sakalopi Sagāthāvaggo. Sakalampi Abhidhammapiṭakaṁ, Niggāthakasuttaṁ, yañca aññampi aṭṭhahi aṅgehi asaṅgahitaṁ Buddhavacanaṁ, taṁ **Veyyākaraṇan**ti veditabbaṁ. Dhammapadatheragāthātherigāthā Suttanipāte nosuttanāmikā

1. Anāgamanavasena (Sī, Syā) 2. Sammāṭhapitachaḷindriyo (Sī)

၅-အနုသောတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅။ ပဉ္စမေ အနုသောတံ ဂစ္ဆတီတိ **အနုသောတဂါမီ**။ ကိလေသသောတဿ ပစ္စနီကပဋိပတ္တိယာ ပဋိသောတံ ဂစ္ဆတီတိ **ပဋိသောတဂါမီ**။ **ဌိတတ္တော**တိ ဌိတသဘာဝေါ။ **တိဏ္ဏော**တိ ဩဃံ တရိတွာ ဌိတော။ **ပါရင်္ဂတော**တိ ပရတီရံ ဂတော။ **ထလေ တိဋ္ဌတီ**တိ နိဗ္ဗာနထလေ တိဋ္ဌတိ။ **ဗြာဟ္မဏော**တိ သေဋ္ဌော နိဒ္ဒေါသော။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **ကာမေ စ ပဋိသေဝတီ**တိ ကိလေသကာမေဟိ ဝတ္ထုကာမေ ပဋိသေဝတိ။ **ပါပဉ္စ ကမ္မံ ကရောတီ**တိ ပါပကဉ္စ ပါဏာတိပါတာဒိကမ္မံ ကရောတိ။ **ပါပဉ္စ ကမ္မံ န ကရောတီ**တိ ပဉ္စဝေရကမ္မံ န ကရောတိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဌိတတ္တော**တိ အယံ အနာဂါမီ ပုဂ္ဂလော တသ္မာ လောကာ ပုန ပဋိသန္ဓိဝသေန အနာဂမနတော[၁] ဌိတတ္တော နာမ။

တဏှာဓိပန္နာတိ တဏှာယ အဓိပန္နာ အဇ္ဈောတ္ထဋာ၊ တဏှံ ဝါ အဓိပန္နာ အဇ္ဈောဂါဠှာ။ **ပရိပုဏ္ဏသေခေါ**တိ သိက္ခာပါရိပူရိယာ ဌိတော။ **အပရိဟာနဓမ္မော**တိ အပရိဟီနသဘာဝေါ။ **စေတောဝသိပ္ပတ္တော**တိ စိတ္တဝသီဘာဝံ ပတ္တော။ ဧဝရူပေါ ခီဏာသဝေါ ဟောတိ၊ ဣဓ ပန အနာဂါမီ ကထိတော။ **သမာဟိတိန္ဒြိယော**တိ သမာဟိတဆဠိန္ဒြိယော[၂]။ **ပရောပရာ**တိ ပရောဝရာ ဥတ္တမလာမကာ၊ ကုသလာကုသလာတိ အတ္ထော။ **သမေစ္စာ**တိ ဉာဏေန သမာဂန္တွာ။ **ဝိဓူပိတာ**တိ ဝိဒ္ဓံသိတာ ဈာပိတာ ဝါ။ **ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယံ ဝသိတွာ ဌိတော။ **လောကန္တဂူ**တိ တိဝိဓဿာပိ လောကဿ အန္တံ ဂတော။ **ပါရဂတော**တိ ဆဟာကာရေဟိ ပါရဂတော။ ဣဓ ခီဏာသဝေါဝ ကထိတော။ ဣတိ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၆-အပ္ပဿုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆။ ဆဋ္ဌေ **အနုပပန္နော**တိ အနုပါဂတော။ **သုတ္တန္တိ**အာဒီသု ဥဘတောဝိဘင်္ဂနိဒ္ဒေသခန္ဓကပရိဝါရသုတ္တနိပါတမင်္ဂလသုတ္တရတနသုတ္တနာဠကသုတ္တတုဝဋ္ဋကသုတ္တာနိ, အညမ္ပိ စ သုတ္တနာမကံ တထာဂတဝစနံ **သုတ္တန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗမ္ပိ သဂါထကံ သုတ္တံ **ဂေယျန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ, ဝိသေသေန သံယုတ္တကေ သကလောပိ သဂါထာဝဂ္ဂေါ။ သကလမ္ပိ အဘိဓမ္မပိဋကံ, နိဂ္ဂါထကသုတ္တံ, ယဉ္စ အညမ္ပိ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ အသင်္ဂဟိတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ တံ **ဝေယျာကရဏန္တိ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဓမ္မပဒထေရဂါထာထေရီဂါထာ သုတ္တနိပါတေ နောသုတ္တနာမိကာ

၁-အနာဂမနဝသေန (သီ၊ သျာ) ၂-သမ္မာဋ္ဌပိတဆဠိန္ဒြိယော (သီ)

suddhikagāthā ca **Gāthā**ti veditabbā. Somanassañāṇamayikagāthāpaṭisaṁyuttā dve-asīti suttantā **Udānan**ti veditabbā. “Vuttañhetaṁ[1] Bhagavatā”ti-ādinayappavattā Dasuttarasatasuttantā **Itivuttakan**ti veditabbā. Apaṇṇakajātakādīni paññāsādhikāni pañca jātakasatāni **Jātakan**ti veditabbāni. “Cattārome bhikkhave acchariyā abbhutā dhammā Ānande”ti ādinayappavattā sabbepi acchariya-abbhutadhammapaṭisaṁyuttā suttantā **Abbhutadhamman**ti veditabbā. Cūḷavedallamahāvedallasammādiṭṭhisakkapañhasaṅkhārabhājaniyamahāpuṇṇamasuttādayo sabbepi vedañca tuṭṭhiñca laddhā laddhā pucchitā suttantā **Vedallan**ti veditabbā. **Na atthamaññāya na dhammamaññāyā**ti Aṭṭhakathañca Pāḷiñca ajānitvā. **Dhammānudhammappaṭipanno**ti navalokuttaradhammassa anurūpadhammaṁ sahasīlaṁ pubbabhāgapaṭipadaṁ na paṭipanno hoti. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo. Paṭhamavāre panettha appassutadussīlo kathito, dutiye appassutakhīṇāsavo, tatiye bahussutadussīlo, catutthe bahussutakhīṇāsavo.

Sīlesu asamāhitoti sīlesu aparipūrakārī. **Sīlato ca sutena cā**ti sīlabhāgena ca sutabhāgena ca “ayaṁ dussīlo appassuto”ti evaṁ taṁ garahantīti attho. **Tassa sampajjate sutan**ti tassa puggalassa yasmā tena sutena sutakiccaṁ kataṁ, tasmā tassa sutaṁ sampajjati nāma. **Nāssa sampajjate**ti sutakiccassa akatattā na sampajjati. **Dhammadharan**ti sutadhammānaṁ ādhārabhūtaṁ. **Sappaññan**ti supaññaṁ. **Nekkhaṁ jambonadassevā**ti jambunadaṁ vuccati jātisuvaṇṇaṁ, tassa jambunadassa nekkhaṁ viya, pañcasuvaṇṇaparimāṇaṁ suvaṇṇaghaṭikaṁ viyāti attho.

7. Sobhanasuttavaṇṇanā

7. Sattame **viyattā**ti paññāveyyattiyena samannāgatā. **Vinītā**ti vinayaṁ upetā suvinītā. **Visāradā**ti vesārajjena somanassasahagatena ñāṇena samannāgatā. **Dhammadharā**ti sutadhammānaṁ ādhārabhūtā. **Bhikkhu ca sīlasampanno**ti gāthāya kiñcāpi ekekasseva ekeko guṇo kathito, sabbesaṁ pana sabbepi vaṭṭantīti.

---

1. Vuttamidaṁ (Sī, Syā, Ka)

သုဒ္ဓိကဂါထာ စ **ဂါထာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သောမနဿဉာဏမယိကဂါထာပဋိသံယုတ္တာ ဒွေအသီတိ သုတ္တန္တာ **ဥဒါန**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ “ဝုတ္တဉှေတံ[၁] ဘဂဝတာ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ ဒသုတ္တရသတသုတ္တန္တာ **ဣတိဝုတ္တက**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အပဏ္ဏကဇာတကာဒီနိ ပညာသာဓိကာနိ ပဉ္စ ဇာတကသတာနိ **ဇာတက**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ “စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အစ္ဆရိယာ အဗ္ဘုတာ ဓမ္မာ အာနန္ဒေ”တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ သဗ္ဗေပိ အစ္ဆရိယအဗ္ဘုတဓမ္မပဋိသံယုတ္တာ သုတ္တန္တာ **အဗ္ဘုတဓမ္မ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ စူဠဝေဒလ္လမဟာဝေဒလ္လသမ္မာဒိဋ္ဌိသက္ကပဉှသင်္ခါရဘာဇနိယမဟာပုဏ္ဏမသုတ္တာဒယော သဗ္ဗေပိ ဝေဒဉ္စ တုဋ္ဌိဉ္စ လဒ္ဓါ လဒ္ဓါ ပုစ္ဆိတာ သုတ္တန္တာ **ဝေဒလ္လ**န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **န အတ္ထမညာယ န ဓမ္မမညာယာ**တိ အဋ္ဌကထဉ္စ ပါဠိဉ္စ အဇာနိတွာ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော**တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုရူပဓမ္မံ သဟသီလံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ န ပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ပဌမဝါရေ ပနေတ္ထ အပ္ပဿုတဒုဿီလော ကထိတော၊ ဒုတိယေ အပ္ပဿုတခီဏာသဝေါ၊ တတိယေ ဗဟုဿုတဒုဿီလော၊ စတုတ္ထေ ဗဟုဿုတခီဏာသဝေါ။

သီလေသု အသမာဟိတောတိ သီလေသု အပရိပူရကာရီ။ **သီလတော စ သုတေန စာ**တိ သီလဘာဂေန စ သုတဘာဂေန စ “အယံ ဒုဿီလော အပ္ပဿုတော”တိ ဧဝံ တံ ဂရဟန္တီတိ အတ္ထော။ **တဿ သမ္ပဇ္ဇတေ သုတ**န္တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ယသ္မာ တေန သုတေန သုတကိစ္စံ ကတံ၊ တသ္မာ တဿ သုတံ သမ္ပဇ္ဇတိ နာမ။ **နာဿ သမ္ပဇ္ဇတေ**တိ သုတကိစ္စဿ အကတတ္တာ န သမ္ပဇ္ဇတိ။ **ဓမ္မဓရ**န္တိ သုတဓမ္မာနံ အာဓာရဘူတံ။ **သပ္ပည**န္တိ သုပညံ။ **နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝါ**တိ ဇမ္ဗုနဒံ ဝုစ္စတိ ဇာတိသုဝဏ္ဏံ၊ တဿ ဇမ္ဗုနဒဿ နေက္ခံ ဝိယ၊ ပဉ္စသုဝဏ္ဏပရိမာဏံ သုဝဏ္ဏဃဋိကံ ဝိယာတိ အတ္ထော။

၇-သောဘနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇။ သတ္တမေ **ဝိယတ္တာ**တိ ပညာဝေယျတ္တိယေန သမန္နာဂတာ။ **ဝိနီတာ**တိ ဝိနယံ ဥပေတာ သုဝိနီတာ။ **ဝိသာရဒါ**တိ ဝေသာရဇ္ဇေန သောမနဿသဟဂတေန ဉာဏေန သမန္နာဂတာ။ **ဓမ္မဓရာ**တိ သုတဓမ္မာနံ အာဓာရဘူတာ။ **ဘိက္ခု စ သီလသမ္ပန္နော**တိ ဂါထာယ ကိဉ္စာပိ ဧကေကဿေဝ ဧကေကော ဂုဏော ကထိတော၊ သဗ္ဗေသံ ပန သဗ္ဗေပိ ဝဋ္ဋန္တီတိ။

၁-ဝုတ္တမိဒံ (သီ၊ သျာ၊ က)

8. Vesārajjasuttavaṇṇanā

8. Aṭṭhame **vesārajjānī**ti ettha sārajjapaṭipakkho vesārajjaṁ, catūsu ṭhānesu sārajjābhāvaṁ paccavekkhantassa uppannasomanassamayañāṇassetaṁ nāmaṁ. **Āsabhaṁ ṭhānan**ti seṭṭhaṭṭhānaṁ uttamaṭṭhānaṁ. Āsabhā vā pubbabuddhā, tesaṁ ṭhānanti attho. Apica gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho. Vajasata jeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho, sabbagavaseṭṭho sabbaparissayasaho seto pāsādiko mahābhāravaho asanisatasaddehipi asampakampiyo nisabho, so idha usabhoti adhippeto. Idampi hi tassa pariyāyavacanaṁ. Usabhassa idanti **āsataṁ. Ṭhānan**ti catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā vavatthānaṁ. Idaṁ pana āsabhaṁ viyāti āsabhaṁ. Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho catūhi pādehi pathaviṁ uppīḷetvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṁ Tathāgatopi catūhi vesārajjapādehi aṭṭhaparisapathaviṁ uppīḷetvā sadevake loke kenaci paccatthikena paccāmittena akampiyo acalaṭṭhānena tiṭṭhati. Evaṁ tiṭṭhamānova[1] taṁ āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānāti upagacchati na paccakkhāti, attani āropeti. Tena vuttaṁ "āsabhaṁ ṭhānaṁ paṭijānātī"ti.

Parisāsūti aṭṭhasu parisāsu. **Sīhanādaṁ nadatī**ti seṭṭhanādaṁ atītanādaṁ nadati, sīhanādasadisaṁ vā nādaṁ nadati. Ayamattho Sīhanādasuttena dassetabbo. Yathā vā sīho sahanato ca hananato ca sīhoti vuccati, evaṁ Tathāgato lokadhammānaṁ sahanato parappavādānañca hananato sīhoti vuccati. Evaṁ vuttassa sīhassa nādaṁ sīhanādaṁ. Tattha yathā[2] sīho sīhabalena samannāgato sabbattha visārado vigatalomahaṁso sīhanādaṁ nadati, evaṁ Tathāgatasīhopi Tathāgatabalehi samannāgato aṭṭhasu parisāsu visārado vigatalomahaṁso "iti rūpan"ti-ādinā nayena nānāvidhadesanāvilāsasampannaṁ sīha nādaṁ nadati. Tena vuttaṁ "parisāsu sīhanādaṁ nadatī"ti.

---

1. Tiṭṭhamāno ca (Sī, Ka)
2. Yathā hi (Sī, Syā, Ka)

၈-ဝေသာရဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈။ အဋ္ဌမေ **ဝေသာရဇ္ဇာနီ**တိ ဧတ္ထ သာရဇ္ဇပဋိပက္ခော ဝေသာရဇ္ဇံ၊ စတူသု ဌာနေသု သာရဇ္ဇာဘာဝံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နသောမနဿမယဉာဏဿေတံ နာမံ။ **အာသဘံ ဌာန**န္တိ သေဋ္ဌဋ္ဌာနံ ဥတ္တမဋ္ဌာနံ။ အာသဘာ ဝါ ပုဗ္ဗဗုဒ္ဓါ၊ တေသံ ဌာနန္တိ အတ္ထော။ အပိစ ဂဝသတဇေဋ္ဌကော ဥသဘော၊ ဂဝသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော။ ဝဇသတဇေဋ္ဌကော ဝါ ဥသဘော၊ ဝဇသဟဿဇေဋ္ဌကော ဝသဘော၊ သဗ္ဗဂဝသေဋ္ဌော သဗ္ဗပရိဿယသဟော သေတော ပါသာဒိကော မဟာဘာရဝဟော အသနိသတသဒ္ဒေဟိပိ အသမ္ပကမ္ပိယော နိသဘော၊ သော ဣဓ ဥသဘောတိ အဓိပ္ပေတော။ ဣဒမ္ပိ ဟိ တဿ ပရိယာယဝစနံ။ ဥသဘဿ ဣဒန္တိ **အာသဘံ။ ဌာန**န္တိ စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ ဝဝတ္ထာနံ။ ဣဒံ ပန အာသဘံ ဝိယာတိ အာသဘံ။ ယထေဝ ဟိ နိသဘသင်္ခါတော ဥသဘော စတူဟိ ပါဒေဟိ ပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ တထာဂတောပိ စတူဟိ ဝေသာရဇ္ဇပါဒေဟိ အဋ္ဌပရိသပထဝိံ ဥပ္ပီဠေတွာ သဒေဝကေ လောကေ ကေနစိ ပစ္စတ္ထိကေန ပစ္စာမိတ္တေန အကမ္ပိယော အစလဋ္ဌာနေန တိဋ္ဌတိ။ ဧဝံ တိဋ္ဌမာနောဝ[1] တံ အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ ဥပဂစ္ဆတိ န ပစ္စက္ခာတိ၊ အတ္တနိ အာရောပေတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတီ"တိ။

ပရိသာသူတိ အဋ္ဌသု ပရိသာသု။ **သီဟနာဒံ နဒတီ**တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘီတနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒိသံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ အယမတ္ထော သီဟနာဒသုတ္တေန ဒဿေတဗ္ဗော။ ယထာ ဝါ သီဟော သဟနတော စ ဟနနတော စ သီဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ တထာဂတော လောကဓမ္မာနံ သဟနတော ပရပ္ပဝါဒါနဉ္စ ဟနနတော သီဟောတိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ဝုတ္တဿ သီဟဿ နာဒံ သီဟနာဒံ။ တတ္ထ ယထာ[2] သီဟော သီဟဗလေန သမန္နာဂတော သဗ္ဗတ္ထ ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော သီဟနာဒံ နဒတိ၊ ဧဝံ တထာဂတသီဟောပိ တထာဂတဗလေဟိ သမန္နာဂတော အဋ္ဌသု ပရိသာသု ဝိသာရဒေါ ဝိဂတလောမဟံသော "ဣတိ ရူပ"န္တိအာဒိနာ နယေန နာနာဝိဓဒေသနာဝိလာသသမ္ပန္နံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ပရိသာသု သီဟနာဒံ နဒတီ"တိ။

၁-တိဋ္ဌမာနော စ (သီ၊ က)
၂-ယထာ ဟိ (သီ၊ သျာ၊ က)

Brahmacakkaṁ pavattetīti ettha **brahman**ti seṭṭhaṁ uttamaṁ visuddhaṁ. Cakka saddo panāyaṁ—

Sampattiyaṁ lakkhaṇe ca, rathaṅge iriyāpathe.
Dāne ratanadhammūra-cakkādīsu ca dissati.
Dhammacakke idha mato, tañca dvedhā vibhāvaye.

"Cattārimāni bhikkhave cakkāni, yehi samannāgatānaṁ devamanussānan"ti-ādīsu[1] hi ayaṁ sampattiyaṁ dissati. "Pādatalesu cakkāni jātānī"ti[2] ettha lakkhaṇe. "Cakkaṁva vahato padan"ti[3] ettha rathaṅge. "Catucakkaṁ navadvāran"ti[4] ettha iriyāpathe. "Dadaṁ bhuñja mā ca pamādo, cakkaṁ vattaya sabbapāṇinan"ti[5] ettha dāne. "Dibbaṁ cakkaratanaṁ pāturahosī"ti[6] ettha ratanacakke. "Mayā pavattitaṁ cakkan"ti[7] ettha dhammacakke. "Icchāhatassa posassa, cakkaṁ bhamati matthake"ti[8] ettha uracakke. "Khurapariyantena cepi cakkenā"ti[9] ettha paharaṇacakke. "Asanivicakkan"ti[10] ettha asanimaṇḍale. Idha panāyaṁ dhammacakke mato.

Taṁ panetaṁ dhammacakkaṁ duvidhaṁ hoti paṭivedhañāṇañca desanāñāṇañca. Tattha paññāpabhāvitaṁ attano ariyaphalāvahaṁ paṭivedhañāṇaṁ, karuṇāpabhāvitaṁ sāvakānaṁ ariyaphalāvahaṁ desanāñāṇaṁ. Tattha paṭivedhañāṇaṁ uppajjamānaṁ uppannanti duvidhaṁ. Tañhi abhinikkhamanato yāva arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Tusitabhavanato vā yāva Mahābodhipallaṅke arahattamaggā[11] uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Dīpaṅkarato paṭṭhāya vā yāva Bodhipallaṅke arahattamaggā uppajjamānaṁ, phalakkhaṇe uppannaṁ nāma. Desanāñāṇampi pavattamānaṁ pavattanti duvidhaṁ. Tañhi yāva Aññāsikoṇḍaññassa sotāpattimaggā pavattamānaṁ, phalakkhaṇe pavattaṁ nāma. Tesu paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ, desanāñāṇaṁ lokiyaṁ. Ubhayampi panetaṁ aññehi asādhāraṇaṁ, Buddhānaṁyeva orasañāṇaṁ.

Sammāsambuddhassa te paṭijānatoti "ahaṁ Sammāsambuddho, sabbe dhammā mayā abhisambuddhā"ti evaṁ paṭijānato tava. **Anabhisambuddhā**ti ime

1. Aṁ 1. 341 piṭṭhe. 2. Dī 2. 14 piṭṭhe. 3. Khu 1. 13 piṭṭhe.
4. Saṁ 1. 15 piṭṭhe. 5. Khu 5. 173 piṭṭhe. 6. Dī 2. 141; Ma 3. 211 piṭṭhesu.
7. Khu 1. 368 piṭṭhe. 8. Khu 5. 24, 132 piṭṭhesu. 9. Dī 1. 49 piṭṭhe.
10. Dī 3. 36; Saṁ 1. 427 piṭṭhesu. 11. Arahattuppatti (Ka)

ဗြဟ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတီတိ ဧတ္ထ **ဗြဟ္မ**န္တိ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ ဝိသုဒ္ဓံ။ စက္ကသဒ္ဒေါ ပနာယံ—

သမ္ပတ္တိယံ လက္ခဏေ စ၊ ရထင်္ဂေ ဣရိယာပထေ။
ဒါနေ ရတနဓမ္မူရ-စက္ကာဒီသု စ ဒိဿတိ။
ဓမ္မစက္ကေ ဣဓ မတော၊ တဉ္စ ဒွေဓာ ဝိဘာဝယေ။

“စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ စက္ကာနိ၊ ယေဟိ သမန္နာဂတာနံ ဒေဝမနုဿာန”န္တိ-အာဒီသု[1] ဟိ အယံ သမ္ပတ္တိယံ ဒိဿတိ။ “ပါဒတလေသု စက္ကာနိ ဇာတာနီ”တိ[2] ဧတ္ထ လက္ခဏေ။ “စက္ကံဝ ဝဟတော ပဒ”န္တိ[3] ဧတ္ထ ရထင်္ဂေ။ “စတုစက္ကံ နဝဒွါရ”န္တိ[4] ဧတ္ထ ဣရိယာပထေ။ “ဒဒံ ဘုဉ္ဇ မာ စ ပမာဒေါ၊ စက္ကံ ဝတ္တယ သဗ္ဗပါဏိန”န္တိ[5] ဧတ္ထ ဒါနေ။ “ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ပါတုရဟောသီ”တိ[6] ဧတ္ထ ရတနစက္ကေ။ “မယာ ပဝတ္တိတံ စက္က”န္တိ[7] ဧတ္ထ ဓမ္မစက္ကေ။ “ဣစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ”တိ[8] ဧတ္ထ ဥရစက္ကေ။ “ခုရပရိယန္တေန စေပိ စက္ကေနာ”တိ[9] ဧတ္ထ ပဟရဏစက္ကေ။ “အသနိဝိစက္က”န္တိ[10] ဧတ္ထ အသနိမဏ္ဍလေ။ ဣဓ ပနာယံ ဓမ္မစက္ကေ မတော။

တံ ပနေတံ ဓမ္မစက္ကံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဉ္စ ဒေသနာဉာဏဉ္စ။ တတ္ထ ပညာပဘာဝိတံ အတ္တနော အရိယဖလာဝဟံ ပဋိဝေဓဉာဏံ၊ ကရုဏာပဘာဝိတံ သာဝကာနံ အရိယဖလာဝဟံ ဒေသနာဉာဏံ။ တတ္ထ ပဋိဝေဓဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉှိ အဘိနိက္ခမနတော ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ တုသိတဘဝနတော ဝါ ယာဝ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂါ[11] ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒီပင်္ကရတော ပဋ္ဌာယ ဝါ ယာဝ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ဥပ္ပန္နံ နာမ။ ဒေသနာဉာဏမ္ပိ ပဝတ္တမာနံ ပဝတ္တန္တိ ဒုဝိဓံ။ တဉှိ ယာဝ အညာသိကောဏ္ဍညဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂါ ပဝတ္တမာနံ၊ ဖလက္ခဏေ ပဝတ္တံ နာမ။ တေသု ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ၊ ဒေသနာဉာဏံ လောကိယံ။ ဥဘယမ္ပိ ပနေတံ အညေဟိ အသာဓာရဏံ၊ ဗုဒ္ဓါနံယေဝ ဩရသဉာဏံ။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တေ ပဋိဇာနတောတိ “အဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ သဗ္ဗေ ဓမ္မာ မယာ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ”တိ ဧဝံ ပဋိဇာနတော တဝ။ **အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ**တိ ဣမေ

၁-အံ ၁-၃၄၁-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဒီ ၂-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၁-၁၃-ပိဋ္ဌေ။
၄-သံ ၁-၁၅-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ခု ၅-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဒီ ၂-၁၄၁၊ မ ၃-၂၁၁-ပိဋ္ဌေသု။
၇-ခု ၁-၃၆၈-ပိဋ္ဌေ။ ၈-ခု ၅-၂၄-၁၃၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၉-ဒီ ၁-၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၁၀-ဒီ ၃-၃၆၊ သံ ၁-၄၂၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၁၁-အရဟတ္တုပ္ပတ္တိ (က)

nāma dhammā tayā anabhisambuddhā. **Tatra vatā**ti tesu "anabhisambuddhā"ti evaṁ dassitadhammesu. **Sahadhammenā**ti sahetunā sakāraṇena vacanena. **Nimittametan**ti ettha puggalopi dhammopi nimittanti adhippeto. Taṁ puggalaṁ na passāmi, yo maṁ paṭicodessati. Taṁ dhammaṁ na passāmi, yaṁ dassetvā "ayaṁ nāma dhammo tayā anabhisambuddho"ti maṁ paṭicodessatīti ayamettha attho. **Khemappatto**ti khemaṁ patto. Sesapadadvayaṁ imasseva vevacanaṁ. Sabbampetaṁ vesārajjañāṇameva sandhāya vuttaṁ. Dasabalassa hi "ayaṁ nāma dhammo tayā anabhisambuddho"ti codakaṁ puggalaṁ vā codanākāraṇaṁ anabhisambuddhadhammaṁ vā apassato "sabhāvabuddhoyeva vata[1] samāno ahaṁ Buddhosmīti vadāmī"ti paccavekkhantassa balavataraṁ somanassaṁ uppajjati, tena sampayuttaṁ ñāṇaṁ vesārajjaṁ nāma. Taṁ sandhāya "khemappatto"ti-ādimāha. Evaṁ sabbattha attho veditabbo.

Antarāyikā dhammāti ettha pana antarāyaṁ karontīti **antarāyikā.** Te atthato sañcicca vītikkantā satta āpattikkhandhā. Sañcicca vītikkantaṁ hi antamaso dukkaṭa dubbhāsitampi maggaphalānaṁ antarāyaṁ karoti. Idha pana methunadhammo adhippeto. Methunaṁ sevato hi yassa kassaci nissaṁsayameva maggaphalānaṁ antarāyo hoti.

Yassa kho pana te atthāyāti rāgakkhayādīsu yassa atthāya. **Dhammo desito**ti asubhabhāvanādidhammo kathito. **Tatra vata man**ti tasmiṁ aniyyānikadhamme maṁ. Sesaṁ[2] vuttanayeneva veditabbaṁ.

Vādapathāti vādāyeva. **Puthū**ti bahū. **Sitā**ti upanibaddhā abhisaṅkhatā. Atha vā **puthussitā**ti puthubhāvaṁ sitā upagatā, puthūhi vā sitātipi puthussitā. **Yaṁ nissitā**ti etarahipi yaṁ vādapathaṁ nissitā. **Na te bhavantī**ti te vādapathā na bhavanti bhijjanti vinassanti. **Dhammacakkan**ti desanāñāṇassapi paṭivedhañāṇassapi etaṁ nāmaṁ. Tesu desanāñāṇaṁ lokiyaṁ, paṭivedhañāṇaṁ lokuttaraṁ. **Kevalī**ti sakalaguṇasamannāgato[3]. **Tādisan**ti tathāvidhaṁ.

1. Ca (Ka) 2. Sesaṁ vinaye (Syā, Ka)
3. Sakalalokuttarasamannāgato (Syā), sakalo kusalasamannāgato (Ka)

နာမ ဓမ္မာ တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ။ **တတြ ဝတာ**တိ တေသု "အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ"တိ ဧဝံ ဒဿိတဓမ္မေသု။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သဟေတုနာ သကာရဏေန ဝစနေန။ **နိမိတ္တမေတ**န္တိ ဧတ္ထ ပုဂ္ဂလောပိ ဓမ္မောပိ နိမိတ္တန္တိ အဓိပ္ပေတော။ တံ ပုဂ္ဂလံ န ပဿာမိ၊ ယော မံ ပဋိစောဒေဿတိ။ တံ ဓမ္မံ န ပဿာမိ၊ ယံ ဒဿေတွာ "အယံ နာမ ဓမ္မော တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ မံ ပဋိစောဒေဿတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ခေမပ္ပတ္တော**တိ ခေမံ ပတ္တော။ သေသပဒဒွယံ ဣမဿေဝ ဝေဝစနံ။ သဗ္ဗမ္ပေတံ ဝေသာရဇ္ဇဉာဏမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဒသဗလဿ ဟိ "အယံ နာမ ဓမ္မော တယာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ စောဒကံ ပုဂ္ဂလံ ဝါ စောဒနာကာရဏံ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဓမ္မံ ဝါ အပဿတော "သဘာဝဗုဒ္ဓေါယေဝ ဝတ[1] သမာနော အဟံ ဗုဒ္ဓေါသ္မီတိ ဝဒါမီ"တိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဗလဝတရံ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သမ္ပယုတ္တံ ဉာဏံ ဝေသာရဇ္ဇံ နာမ။ တံ သန္ဓာယ "ခေမပ္ပတ္တော"တိအာဒိမာဟ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အန္တရာယိကာ ဓမ္မာတိ ဧတ္ထ ပန အန္တရာယံ ကရောန္တီတိ **အန္တရာယိကာ။** တေ အတ္ထတော သဉ္စိစ္စ ဝီတိက္ကန္တာ သတ္တ အာပတ္တိက္ခန္ဓာ။ သဉ္စိစ္စ ဝီတိက္ကန္တံ ဟိ အန္တမသော ဒုက္ကဋဒုဗ္ဘာသိတမ္ပိ မဂ္ဂဖလာနံ အန္တရာယံ ကရောတိ။ ဣဓ ပန မေထုနဓမ္မော အဓိပ္ပေတော။ မေထုနံ သေဝတော ဟိ ယဿ ကဿစိ နိဿံသယမေဝ မဂ္ဂဖလာနံ အန္တရာယော ဟောတိ။

ယဿ ခေါ ပန တေ အတ္ထာယာတိ ရာဂက္ခယာဒီသု ယဿ အတ္ထာယ။ **ဓမ္မော ဒေသိတော**တိ အသုဘဘာဝနာဒိဓမ္မော ကထိတော။ **တတြ ဝတ မ**န္တိ တသ္မိံ အနိယျာနိကဓမ္မေ မံ။ သေသံ[2] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဝါဒပထာတိ ဝါဒါယေဝ။ **ပုထူ**တိ ဗဟူ။ **သိတာ**တိ ဥပနိဗဒ္ဓါ အဘိသင်္ခတာ။ အထ ဝါ **ပုထုဿိတာ**တိ ပုထုဘာဝံ သိတာ ဥပဂတာ၊ ပုထူဟိ ဝါ သိတာတိပိ ပုထုဿိတာ။ **ယံ နိဿိတာ**တိ ဧတရဟိပိ ယံ ဝါဒပထံ နိဿိတာ။ **န တေ ဘဝန္တီ**တိ တေ ဝါဒပထာ န ဘဝန္တိ ဘိဇ္ဇန္တိ ဝိနဿန္တိ။ **ဓမ္မစက္က**န္တိ ဒေသနာဉာဏဿပိ ပဋိဝေဓဉာဏဿပိ ဧတံ နာမံ။ တေသု ဒေသနာဉာဏံ လောကိယံ၊ ပဋိဝေဓဉာဏံ လောကုတ္တရံ။ **ကေဝလီ**တိ သကလဂုဏသမန္နာဂတော[3]။ **တာဒိသ**န္တိ တထာဝိဓံ။

၁-စ (က) ၂-သေသံ ဝိနယေ (သျာ၊ က)
၃-သကလလောကုတ္တရသမန္နာဂတော (သျာ)၊ သကလော ကုသလသမန္နာဂတော (က)

9. Taṇhuppādasuttavaṇṇanā

9. Navame uppajjati etesūti **uppādā.** Kā uppajjati? Taṇhā. Taṇhāya uppādā **taṇhuppādā,** taṇhāvatthūni taṇhākāraṇānīti attho. **Cīvarahetū**ti "kattha manāpaṁ cīvaraṁ labhissāmī"ti cīvarakāraṇā uppajjati. **Itibhavābhavahetū**ti ettha **itī**ti nidassanatthe[1] nipāto. Yathā cīvarādihetu, evaṁ bhavābhavahetupīti attho. **Bhavābhavo**ti cettha paṇītatarāni sappinavanītādīni adhippetāni. Sampattibhavesu paṇītatarapaṇītatamabhavotipi vadantiyeva.

Taṇhādutiyoti ayañhi satto anamatagge saṁsāravaṭṭe saṁsaranto na ekakova saṁsarati, taṇhaṁ pana dutiyikaṁ labhantova saṁsarati. Tena vuttaṁ "taṇhādutiyo"ti. **Itthabhāvaññathābhāvan**ti ettha itthabhāvo nāma ayaṁ attabhāvo, aññathābhāvo nāma anāgatattabhāvo. Evarūpo vā aññopi attabhāvo itthabhāvo nāma, na evarūpo aññathābhāvo nāma. Taṁ itthabhāvaññathābhāvaṁ. **Saṁsāran**ti khandhadhātu-āyatanānaṁ paṭipāṭiṁ. **Nātivattatī**ti nātikkamati. **Evamādīnavaṁ ñatvā**ti evaṁ atītānāgatapaccuppannesu khandhesu ādīnavaṁ jānitvā. **Taṇhaṁ dukkhassa sambhavan**ti taṇhaṁ ca[2] "ayaṁ vaṭṭadukkhasambhūto sabhāvo kāraṇan"ti evaṁ jānitvā. Ettāvatā imassa bhikkhuno vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattabhāvo dassito. Idāni taṁ khīṇāsavaṁ thomento **vītataṇho**ti-ādimāha. Tattha **anādāno**ti niggahaṇo. **Sato bhikkhu paribbaje**ti satisampajañña[3] vepullappatto khīṇāsavo bhikkhu sato sampajāno careyya vihareyyāti attho. Iti suttante vaṭṭaṁ kathetvā gāthāsu vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

10. Yogasuttavaṇṇanā

10. Dasame vaṭṭasmiṁ yojentīti **yogā. Kāmayogo**ti-ādīsu pañcakāmaguṇiko rāgo kāmayogo. Rūpārūpabhavesu chandarāgo **bhavayogo,** tathā jhānanikanti. Sassatadiṭṭhisahagato ca rāgo dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo ca **diṭṭhiyogo.** Catūsu saccesu aññāṇaṁ **avijjāyogo.** Kāmesu vā yojetīti kāmayogo. Bhavesu

1. Nidassane (Sī) 2. Taṇhā ca (Sī, Syā), taṇhaṁva (Ka) 3. Satisampajaññe (Sī)

၉-တဏှုပ္ပါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉။ နဝမေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဧတေသူတိ **ဥပ္ပါဒါ**။ ကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ? တဏှာ။ တဏှာယ ဥပ္ပါဒါ **တဏှုပ္ပါဒါ**၊ တဏှာဝတ္ထူနိ တဏှာကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ **စီဝရဟေတူ**တိ “ကတ္ထ မနာပံ စီဝရံ လဘိဿာမီ”တိ စီဝရကာရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဣတိဘဝါဘဝဟေတူ**တိ ဧတ္ထ **ဣတီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ[1] နိပါတော။ ယထာ စီဝရာဒိဟေတု၊ ဧဝံ ဘဝါဘဝဟေတုပီတိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝေါ**တိ စေတ္ထ ပဏီတတရာနိ သပ္ပိနဝနီတာဒီနိ အဓိပ္ပေတာနိ။ သမ္ပတ္တိဘဝေသု ပဏီတတရပဏီတတမဘဝေါတိပိ ဝဒန္တိယေဝ။

တဏှာဒုတိယောတိ အယဉှိ သတ္တော အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ သံသရန္တော န ဧကကောဝ သံသရတိ၊ တဏှံ ပန ဒုတိယိကံ လဘန္တောဝ သံသရတိ။ တေန ဝုတ္တံ “တဏှာဒုတိယော”တိ။ **ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝ**န္တိ ဧတ္ထ ဣတ္ထဘာဝေါ နာမ အယံ အတ္တဘာဝေါ၊ အညထာဘာဝေါ နာမ အနာဂတတ္တဘာဝေါ။ ဧဝရူပေါ ဝါ အညောပိ အတ္တဘာဝေါ ဣတ္ထဘာဝေါ နာမ၊ န ဧဝရူပေါ အညထာဘာဝေါ နာမ။ တံ ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ။ **သံသာရ**န္တိ ခန္ဓဓာတုအာယတနာနံ ပဋိပါဋိံ။ **နာတိဝတ္တတီ**တိ နာတိက္ကမတိ။ **ဧဝမာဒီနဝံ ဉတွာ**တိ ဧဝံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု ခန္ဓေသု အာဒီနဝံ ဇာနိတွာ။ **တဏှံ ဒုက္ခဿ သမ္ဘဝ**န္တိ တဏှံ စ[2] “အယံ ဝဋ္ဋဒုက္ခသမ္ဘူတော သဘာဝေါ ကာရဏ”န္တိ ဧဝံ ဇာနိတွာ။ ဧတ္တာဝတာ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဘာဝေါ ဒဿိတော။ ဣဒါနိ တံ ခီဏာသဝံ ထောမေန္တော **ဝီတတဏှော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနာဒါနော**တိ နိဂ္ဂဟဏော။ **သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ**တိ သတိသမ္ပဇည[3]ဝေပုလ္လပ္ပတ္တော ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု သတော သမ္ပဇာနော စရေယျ ဝိဟရေယျာတိ အတ္ထော။ ဣတိ သုတ္တန္တေ ဝဋ္ဋံ ကထေတွာ ဂါထာသု ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

၁၀-ယောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀။ ဒသမေ ဝဋ္ဋသ္မိံ ယောဇေန္တီတိ **ယောဂါ**။ **ကာမယောဂေါ**တိအာဒီသု ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ ကာမယောဂေါ။ ရူပါရူပဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ **ဘဝယောဂေါ**၊ တထာ ဈာနနိကန္တိ။ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတော စ ရာဂေါ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော စ **ဒိဋ္ဌိယောဂေါ**။ စတူသု သစ္စေသု အညာဏံ **အဝိဇ္ဇာယောဂေါ**။ ကာမေသု ဝါ ယောဇေတီတိ ကာမယောဂေါ။ ဘဝေသု

၁-နိဒဿနေ (သီ) ၂-တဏှာ စ (သီ၊ သျာ)၊ တဏှံဝ (က) ၃-သတိသမ္ပဇညေ (သီ)

yojetīti bhavayogo. Diṭṭhīsu[1] yojetīti diṭṭhiyogo. Avijjāya yojetīti avijjāyogoti heṭṭhā vuttadhammānaṁyevetaṁ adhivacanaṁ.

Idāni te vitthāretvā dassento **katamo ca bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **samudayan**ti uppattiṁ. **Atthaṅgaman**ti bhedaṁ. **Assādan**ti madhurabhāvaṁ. **Ādīnavan**ti amadhurabhāvaṁ dosaṁ. **Nissaraṇan**ti nissaṭabhāvaṁ. **Kāmesū**ti vatthukāmesu. **Kāmarāgo**ti kāme ārabbha uppannarāgo. Sesapadesupi eseva nayo. **Anusetī**ti nibbattati. **Ayaṁ vuccati bhikkhave kāmayogo**ti bhikkhave idaṁ kāmesu yojanakāraṇaṁ bandhanakāraṇaṁ vuccatīti evaṁ sabbattha attho veditabbo.

Phassāyatanānanti cakkhādīnaṁ cakkhusamphassādikāraṇānaṁ. **Avijjā aññāṇan**ti ñāṇapaṭipakkhabhāvena aññāṇasaṅkhātā avijjā. **Iti kāmayogo**ti ettha iti saddo catūhipi yogehi saddhiṁ yojetabbo "evaṁ kāmayogo, evaṁ bhavayogo"ti. **Saṁyutto**ti parivārito[2]. **Pāpakehī**ti lāmakehi. **Akusalehī**ti akosallasambhūtehi. **Saṁkilesikehī**ti saṁkilesanakehi[3], pasannassa cittassa pasannabhāvadūsakehīti[4] attho. **Ponobbhavikehī**ti punabbhavanibbattakehi. **Sadarehī**ti sadarathehi. **Dukkhavipākehī**ti vipākakāle dukkhuppādakehi. **Āyatiṁ jātijarāmaraṇikehī**ti anāgate punappunaṁ jātijarāmaraṇanibbattakehi. **Tasmā ayogakkhemīti vuccatī**ti yasmā appahīnayogo puggalo etehi dhammehi sampayutto hoti, tasmā catūhi yogehi khemaṁ nibbānaṁ anadhigatattā na yogakkhemīti vuccati.

Visaṁyogāti visaṁyojanakāraṇāni. **Kāmayogavisaṁyogo**ti kāmayogato visaṁyojanakāraṇaṁ. Sesapadesupi eseva nayo. Tattha asubhajjhānaṁ kāmayogavisaṁyogo, taṁ pādakaṁ katvā adhigato anāgāmimaggo ekanteneva kāmayogavisaṁyogo nāma. Arahattamaggo bhavayogavisaṁyogo nāma, sotāpattimaggo

1. Diṭṭhiyā (Ka)
2. Sampayuttoti samparivārito (Syā)
3. Saṁkilissakehi (Sī, Syā)
4. Pasannabhāvarosakehīti (Ka)

ယောဇေတီတိ ဘဝယောဂေါ။ ဒိဋ္ဌီသု[၁] ယောဇေတီတိ ဒိဋ္ဌိယောဂေါ။ အဝိဇ္ဇာယ ယောဇေတီတိ အဝိဇ္ဇာယောဂေါတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တဓမ္မာနံယေဝေတံ အဓိဝစနံ။

ဣဒါနိ တေ ဝိတ္ထာရေတွာ ဒဿေန္တော **ကတမော စ ဘိက္ခဝေ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမုဒယ**န္တိ ဥပ္ပတ္တိံ။ **အတ္ထင်္ဂမ**န္တိ ဘေဒံ။ **အဿာဒ**န္တိ မဓုရဘာဝံ။ **အာဒီနဝ**န္တိ အမဓုရဘာဝံ ဒေါသံ။ **နိဿရဏ**န္တိ နိဿဋဘာဝံ။ **ကာမေသူ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု။ **ကာမရာဂေါ**တိ ကာမေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နရာဂေါ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနုသေတီ**တိ နိဗ္ဗတ္တတိ။ **အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ကာမယောဂေါ**တိ ဘိက္ခဝေ ဣဒံ ကာမေသု ယောဇနကာရဏံ ဗန္ဓနကာရဏံ ဝုစ္စတီတိ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဖဿာယတနာနန္တိ စက္ခာဒီနံ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိကာရဏာနံ။ **အဝိဇ္ဇာ အညာဏ**န္တိ ဉာဏပဋိပက္ခဘာဝေန အညာဏသင်္ခါတာ အဝိဇ္ဇာ။ **ဣတိ ကာမယောဂေါ**တိ ဧတ္ထ ဣတိ သဒ္ဒေါ စတူဟိပိ ယောဂေဟိ သဒ္ဓိံ ယောဇေတဗ္ဗော "ဧဝံ ကာမယောဂေါ, ဧဝံ ဘဝယောဂေါ"တိ။ **သံယုတ္တော**တိ ပရိဝါရိတော[၂]။ **ပါပကေဟီ**တိ လာမကေဟိ။ **အကုသလေဟီ**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတေဟိ။ **သံကိလေသိကေဟီ**တိ သံကိလေသနကေဟိ[၃]၊ ပသန္နဿ စိတ္တဿ ပသန္နဘာဝဒူသကေဟီတိ[၄] အတ္ထော။ **ပေါနောဗ္ဘဝိကေဟီ**တိ ပုနဗ္ဘဝနိဗ္ဗတ္တကေဟိ။ **သဒရေဟီ**တိ သဒရထေဟိ။ **ဒုက္ခဝိပါကေဟီ**တိ ဝိပါကကာလေ ဒုက္ခုပ္ပါဒကေဟိ။ **အာယတိံ ဇာတိဇရာမရဏိကေဟီ**တိ အနာဂတေ ပုနပ္ပုနံ ဇာတိဇရာမရဏနိဗ္ဗတ္တကေဟိ။ **တသ္မာ အယောဂက္ခေမီတိ ဝုစ္စတီ**တိ ယသ္မာ အပ္ပဟီနယောဂေါ ပုဂ္ဂလော ဧတေဟိ ဓမ္မေဟိ သမ္ပယုတ္တော ဟောတိ၊ တသ္မာ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ အနဓိဂတတ္တာ န ယောဂက္ခေမီတိ ဝုစ္စတိ။

ဝိသံယောဂါတိ ဝိသံယောဇနကာရဏာနိ။ **ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ**တိ ကာမယောဂတော ဝိသံယောဇနကာရဏံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ အသုဘဇ္ဈာနံ ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ၊ တံ ပါဒကံ ကတွာ အဓိဂတော အနာဂါမိမဂ္ဂေါ ဧကန္တေနေဝ ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ နာမ။ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဘဝယောဂဝိသံယောဂေါ နာမ၊ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ

၁-ဒိဋ္ဌိယာ (က)
၂-သမ္ပယုတ္တောတိ သမ္ပရိဝါရိတော (သျာ)
၃-သံကိလိဿကေဟိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပသန္နဘာဝရောသကေဟီတိ (က)

diṭṭhiyogavisaṁyogo nāma, arahattamaggo avijjāyogavisaṁyogo nāma. Idāni te vitthāravasena dassento **katamo ca bhikkhave**ti-ādimāha. Tassattho vuttanayeneva veditabbo.

Bhavayogena cūbhayanti bhavayogena ca saṁyuttā, kiñci[1] bhiyyo ubhayenāpi sampayuttā, yena kenaci yogena samannāgatāti[1] attho. **Purakkhatā**ti purato katā, parivāritā vā. **Kāme pariññāyā**ti duvidhepi kāme parijānitvā. **Bhavayogañca sabbaso**ti bhava yogañca sabbameva parijānitvā. **Samūhaccā**ti samūhanitvā. **Virājayan**ti virājento, virājetvā vā. “Virājento”ti hi vutte maggo kathito hoti, “virājetvā”ti vutte phalaṁ. **Munī**ti Khīṇāsavamuni. Iti imasmiṁ suttepi gāthāsupi vaṭṭavivaṭṭameva[3] kathitanti.

Bhaṇḍagāmavaggo paṭhamo.

---

2. Caravagga

1. Carasuttavaṇṇanā

11. Dutiyassa paṭhame **adhivāsetī**ti cittaṁ adhiropetvā vāseti. **Nappajahatī**ti na pariccajati. **Na vinodetī**ti na nīharati. **Na byantīkarotī**ti na vigatantaṁ paricchinnapari vaṭumaṁ[4] karoti. **Na anabhāvaṁ gametī**ti na anu-abhāvaṁ avaḍḍhiṁ vināsaṁ gameti. **Carampī**ti carantopi. **Anātāpī**ti nibbīriyo. **Anottāpī**ti upavādabhayarahito. **Satatan**ti niccaṁ. **Samitan**ti nirantaraṁ. Evaṁ sabbattha atthaṁ ñatvā sukkapakkhe vuttavipariyāyena attho veditabbo.

Gāthāsu **gehanissitan**ti kilesanissitaṁ. **Mohaneyyesū**ti mohajanakesu ārammaṇesu. **Abhabbo**ti abhājanabhūto. **Phuṭṭhuṁ sambodhimuttaman**ti arahattamaggasaṅkhātaṁ uttamañāṇaṁ phusituṁ.

1. Kiñca (Syā)
2. Kiñci bhiyyoti ubhayaṁ ubhayenapi ca saṁyuttā, yena kenaci yogañca yena samannāgatāti (Sī)
3. Vivaṭṭameva (Ka)
4. Na nibbinnaṁ pariccattaṁ vigatantaṁ (Ka)

ဒိဋ္ဌိယောဂဝိသံယောဂေါ နာမ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ အဝိဇ္ဇာယောဂဝိသံယောဂေါ နာမ။ ဣဒါနိ တေ ဝိတ္ထာရဝသေန ဒဿေန္တော **ကတမော စ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘဝယောဂေန စူဘယန္တိ ဘဝယောဂေန စ သံယုတ္တာ, ကိဉ္စိ[1] ဘိယျော ဥဘယေနာပိ သမ္ပယုတ္တာ၊ ယေန ကေနစိ ယောဂေန သမန္နာဂတာတိ[2] အတ္ထော။ **ပုရက္ခတာ**တိ ပုရတော ကတာ, ပရိဝါရိတာ ဝါ။ **ကာမေ ပရိညာယာ**တိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ ပရိဇာနိတွာ။ **ဘဝယောဂဉ္စ သဗ္ဗသော**တိ ဘဝယောဂဉ္စ သဗ္ဗမေဝ ပရိဇာနိတွာ။ **သမူဟစ္စာ**တိ သမူဟနိတွာ။ **ဝိရာဇယန္တိ** ဝိရာဇေန္တော, ဝိရာဇေတွာ ဝါ။ “ဝိရာဇေန္တော”တိ ဟိ ဝုတ္တေ မဂ္ဂေါ ကထိတော ဟောတိ၊ “ဝိရာဇေတွာ”တိ ဝုတ္တေ ဖလံ။ **မုနီ**တိ ခီဏာသဝမုနိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ[3] ကထိတန္တိ။

ဘဏ္ဍာဂါမဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

၂-စရဝဂ္ဂ

၁-စရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **အဓိဝါသေတီ**တိ စိတ္တံ အဓိရောပေတွာ ဝါသေတိ။ **နပ္ပဇဟတီ**တိ န ပရိစ္စဇတိ။ **န ဝိနောဒေတီ**တိ န နီဟရတိ။ **န ဗျန္တီကရောတီ**တိ န ဝိဂတန္တံ ပရိစ္ဆိန္နပရိဝဋုမံ[4] ကရောတိ။ **န အနဘာဝံ ဂမေတီ**တိ န အနုအဘာဝံ အဝဍ္ဎိံ ဝိနာသံ ဂမေတိ။ **စရမ္ပီ**တိ စရန္တောပိ။ **အနာတာပီ**တိ နိဗ္ဗီရိယော။ **အနောတ္တာပီ**တိ ဥပဝါဒဘယရဟိတော။ **သတတန္တိ** နိစ္စံ။ **သမိတန္တိ** နိရန္တရံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထံ ဉတွာ သုက္ကပက္ခေ ဝုတ္တဝိပရိယာယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဂါထာသု **ဂေဟနိဿိတန္တိ** ကိလေသနိဿိတံ။ **မောဟနေယျေသူ**တိ မောဟဇနကေသု အာရမ္မဏေသု။ **အဘဗ္ဗော**တိ အဘာဇနဘူတော။ **ဖုဋ္ဌုံ သမ္ဗောဓိမုတ္တမန္တိ** အရဟတ္တမဂ္ဂသင်္ခါတံ ဥတ္တမဉာဏံ ဖုသိတုံ။

၁-ကိဉ္စ (သျာ)
၂-ကိဉ္စိ ဘိယျောတိ ဥဘယံ ဥဘယေနပိ စ သံယုတ္တာ၊ ယေန ကေနစိ ယောဂဉ္စ ယေန သမန္နာဂတာတိ (သီ)
၃-ဝိဝဋ္ဋမေဝ (က)
၄-န နိဗ္ဗိန္နံ ပရိစ္စတ္တံ ဝိဂတန္တံ (က)

2. Sīlasuttavaṇṇanā

12. Dutiye **sampannasīlā**ti paripuṇṇasīlā. **Sampannapātimokkhā**ti paripuṇṇa pātimokkhā. **Pātimokkhasaṁvarasaṁvutā**ti pātimokkhasaṁvarasīlena saṁvutā pihitā upetā hutvā viharatha. **Ācāragocarasampannā**ti ācārena ca gocarena ca sampannā samupāgatā bhavatha. **Aṇumattesu vajjesū**ti aṇuppamāṇesu dosesu. **Bhayadassāvino**ti tāni aṇumattāni vajjāni bhayato dassanasīlā. **Samādāya sikkhatha sikkhāpadesū**ti sabbasikkhākoṭṭhāsesu samādātabbaṁ samādāya gahetvā sikkhatha. “Sampannasīlānaṁ -pa- sikkhāpadesū”ti ettakena dhammakkhānena[1] sikkhattaye samādāpetvā ceva paṭiladdhaguṇesu ca vaṇṇaṁ kathetvā idāni uttari kātabbaṁ dassento **kimassā**ti-ādimāha. Tattha **kimassā**ti kiṁ bhaveyya.

Yataṁ careti yathā caranto yato hoti saṁyato[2], evaṁ careyya. Esa nayo sabbattha. **Acche**ti nisīdeyya. **Yatamenaṁ pasāraye**ti yaṁ aṅgapaccaṅgaṁ pasāreyya, taṁ yataṁ saṁyatameva[3] katvā pasāreyya. **Uddhan**ti upari. **Tiriyan**ti majjhaṁ. **Apācīnan**ti adho. Ettāvatā atītā paccuppannā anāgatā ca pañcakkhandhā kathitā. **Yāvatā**ti paricchedavacanaṁ. **Jagato gatī**ti lokassa nipphatti. **Samavekkhitā ca dhammānaṁ, khandhānaṁ udayabbayan**ti etesaṁ sabbaloke atītādibhedānaṁ pañcakkhandhadhammānaṁ udayañca vayañca samavekkhitā, “pañcakkhandhānaṁ udayaṁ passanto pañcavīsati lakkhaṇāni passati, vayaṁ passanto pañcavīsati lakkhaṇāni passatī”ti vuttehi samapaññāsāya lakkhaṇehi sammā avekkhitā hoti. **Cetosamathasāmīcin**ti cittasamathassa anucchavikaṁ paṭipadaṁ. **Sikkhamānan**ti paṭipajjamānaṁ, pūrayamānanti attho. **Pahitatto**ti pesitatto. **Āhū**ti kathayanti. Sesamettha uttānameva. Imasmiṁ pana sutte sīlaṁ missakaṁ[4] kathetvā gāthāsu khīṇāsavo kathito.

1. Dhammena (Ka)
2. Yathā careti yathā caranto vigato hoti, tathā so (Ka)
3. Tassa taṁ sussatameva (Ka)
4. Sīlamissakaṁ (Sī, Syā)

၂-သီလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂။ ဒုတိယေ **သမ္ပန္နသီလာ**တိ ပရိပုဏ္ဏသီလာ။ **သမ္ပန္နပါတိမောက္ခာ**တိ ပရိပုဏ္ဏပါတိမောက္ခာ။ **ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတာ**တိ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေန သံဝုတာ ပိဟိတာ ဥပေတာ ဟုတွာ ဝိဟရထ။ **အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နာ**တိ အာစာရေန စ ဂေါစရေန စ သမ္ပန္နာ သမုပါဂတာ ဘဝထ။ **အဏုမတ္တေသု ဝဇ္ဇေသူ**တိ အဏုပ္ပမာဏေသု ဒေါသေသု။ **ဘယဒဿာဝီနော**တိ တာနိ အဏုမတ္တာနိ ဝဇ္ဇာနိ ဘယတော ဒဿနသီလာ။ **သမာဒါယ သိက္ခထ သိက္ခာပဒေသူ**တိ သဗ္ဗသိက္ခာကောဋ္ဌာသေသု သမာဒါတဗ္ဗံ သမာဒါယ ဂဟေတွာ သိက္ခထ။ “သမ္ပန္နသီလာနံ။ပ။ သိက္ခာပဒေသူ”တိ ဧတ္တကေန ဓမ္မက္ခာနေန[၁] သိက္ခတ္တယေ သမာဒါပေတွာ စေဝ ပဋိလဒ္ဓဂုဏေသု စ ဝဏ္ဏံ ကထေတွာ ဣဒါနိ ဥတ္တရိ ကာတဗ္ဗံ ဒဿေန္တော **ကိမဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကိမဿာ**တိ ကိံ ဘဝေယျ။

ယတံ စရေတိ ယထာ စရန္တော ယတော ဟောတိ သံယတော[၂]၊ ဧဝံ စရေယျ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အစ္ဆေ**တိ နိသီဒေယျ။ **ယတမေနံ ပသာရယေ**တိ ယံ အင်္ဂပစ္စင်္ဂံ ပသာရေယျ၊ တံ ယတံ သံယတမေဝ[၃] ကတွာ ပသာရေယျ။ **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ။ **တိရိယ**န္တိ မဇ္ဈံ။ **အပါစီန**န္တိ အဓော။ ဧတ္တာဝတာ အတီတာ ပစ္စုပ္ပန္နာ အနာဂတာ စ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ကထိတာ။ **ယာဝတာ**တိ ပရိစ္ဆေဒဝစနံ။ **ဇဂတော ဂတီ**တိ လောကဿ နိပ္ဖတ္တိ။ **သမဝေက္ခိတာ စ ဓမ္မာနံ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယ**န္တိ ဧတေသံ သဗ္ဗလောကေ အတီတာဒိဘေဒါနံ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မာနံ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ သမဝေက္ခိတာ၊ “ပဉ္စက္ခန္ဓာနံ ဥဒယံ ပဿန္တော ပဉ္စဝီသတိ လက္ခဏာနိ ပဿတိ၊ ဝယံ ပဿန္တော ပဉ္စဝီသတိ လက္ခဏာနိ ပဿတီ”တိ ဝုတ္တေဟိ သမပညာသာယ လက္ခဏေဟိ သမ္မာ အဝေက္ခိတာ ဟောတိ။ **စေတောသမထသာမီစိ**န္တိ စိတ္တသမထဿ အနုစ္ဆဝိကံ ပဋိပဒံ။ **သိက္ခမာန**န္တိ ပဋိပဇ္ဇမာနံ၊ ပူရယမာနန္တိ အတ္ထော။ **ပဟိတတ္တော**တိ ပေသိတတ္တော။ **အာဟူ**တိ ကထယန္တိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ သီလံ မိဿကံ[၄] ကထေတွာ ဂါထာသု ခီဏာသဝေါ ကထိတော။

၁-ဓမ္မေန (က)
၂-ယထာ စရေတိ ယထာ စရန္တော ဝိဂတော ဟောတိ၊ တထာ သော (က)
၃-တဿ တံ သုဿတမေဝ (က)
၄-သီလမိဿကံ (သီ၊ သျာ)

3. Padhānasuttavaṇṇanā

13. Tatiye **sammappadhānānī**ti sundarapadhānāni uttamavīriyāni. **Sammappadhānā**ti paripuṇṇavīriyā. **Māradheyyābhibhūtā**ti[1] tebhūmakavaṭṭasaṅkhātaṁ māradheyyaṁ abhibhavitvā[2] samatikkamitvā ṭhitā. **Te asitā**ti te khīṇāsavā anissitā nāma. **Jātimaraṇabhayassā**ti jātiñca maraṇañca paṭicca uppajjanakabhayassa, jātimaraṇasaṅkhātasseva vā bhayassa. **Pāragū**ti pāraṅgatā. **Te tusitā**ti te khīṇāsavā tuṭṭhā nāma. **Jetvā māraṁ savāhininti**[3] sasenakaṁ māraṁ jinitvā[4] ṭhitā. **Te anejā**ti te khīṇāsavā taṇhāsaṅkhātāya ejāya anejā niccalā nāma. **Namuci balanti** mārabalaṁ. **Upātivattā**ti atikkantā. **Te sukhitā**ti te khīṇāsavā lokuttarasukhena sukhitā nāma. Tenevāha—

“Sukhitā vata arahanto[5], taṇhā nesaṁ na vijjati.
Asmimāno samucchinno, mohajālaṁ padālitan”ti[6].

4. Saṁvarasuttavaṇṇanā

14. Catutthe **padhānānī**ti vīriyāni. **Saṁvarappadhānanti** cakkhādīni saṁvarantassa uppannavīriyaṁ. **Pahānappadhānanti** kāmavitakkādayo pajahantassa uppannavīriyaṁ. **Bhāvanāppadhānanti** sambojjhaṅge bhāventassa uppannavīriyaṁ. **Anurakkhaṇāppadhānanti** samādhinimittaṁ anurakkhantassa uppannavīriyaṁ.

Vivekanissitanti-ādīsu viveko virāgo nirodhoti tīṇipi nibbānassa nāmāni. Nibbānaṁ hi upadhivivekattā **viveko,** taṁ āgamma rāgādayo virajjantīti **virāgo,** nirujjhantīti **nirodho.** Tasmā vivekanissitanti-ādīsu ārammaṇavasena vā adhigantabbavasena vā nibbānanissitanti attho. **Vossaggapariṇāminti** ettha dve vossaggā pariccāgavossaggo ca pakkhandanavossaggoca. Tattha vipassanā tadaṅgavasena kilese ca khandhe ca rāgaṁ pariccajatīti[7] **pariccāgavossaggo.** Maggo ārammaṇavasena nibbānaṁ pakkhandatīti **pakkhandanavossaggo.** Tasmā vossaggapariṇāminti yathā

---

1. Māradheyyādhibhunoti (Sī) 2. Adhibhavitvā (Sī) 3. Savāhananti (Sī, Syā, Ka)
4. Nijjitvā (Sī) 5. Asādento (Ka) 6. Saṁ 2-68-piṭṭhe.
7. Khandha ca pariccajatīti (Sī, Dī-Ṭṭha 3. 202 piṭṭhe ca)

၃-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃။ တတိယေ **သမ္မပ္ပဓာနာနီ**တိ သုန္ဒရပဓာနာနိ ဥတ္တမဝီရိယာနိ။ **သမ္မပ္ပဓာနာ**တိ ပရိပုဏ္ဏဝီရိယာ။ **မာရဓေယျာဘိဘူတာ**တိ[၁] တေဘူမကဝဋ္ဋသင်္ခါတံ မာရဓေယျံ အဘိဘဝိတွာ[၂] သမတိက္ကမိတွာ ဌိတာ။ **တေ အသိတာ**တိ တေ ခီဏာသဝါ အနိဿိတာ နာမ။ **ဇာတိမရဏဘယဿာ**တိ ဇာတိဉ္စ မရဏဉ္စ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယဿ၊ ဇာတိမရဏသင်္ခါတဿေဝ ဝါ ဘယဿ။ **ပါရဂူ**တိ ပါရင်္ဂတာ။ **တေ တုသိတာ**တိ တေ ခီဏာသဝါ တုဋ္ဌာ နာမ။ **ဇေတွာ မာရံ သဝါဟိနိန္တိ**[၃] သသေနကံ မာရံ ဇိနိတွာ[၄] ဌိတာ။ **တေ အနေဇာ**တိ တေ ခီဏာသဝါ တဏှာသင်္ခါတာယ ဧဇာယ အနေဇာ နိစ္စလာ နာမ။ **နမုစိဗလန္တိ** မာရဗလံ။ **ဥပါတိဝတ္တာ**တိ အတိက္ကန္တာ။ **တေ သုခိတာ**တိ တေ ခီဏာသဝါ လောကုတ္တရသုခေန သုခိတာ နာမ။ တေနေဝါဟ—

“သုခိတာ ဝတ အရဟန္တော[၅]၊ တဏှာ နေသံ န ဝိဇ္ဇတိ။
အသ္မိမာနော သမုစ္ဆိန္နော၊ မောဟဇာလံ ပဒါလိတ”န္တိ[၆]။

၄-သံဝရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄။ စတုတ္ထေ **ပဓာနာနီ**တိ ဝီရိယာနိ။ **သံဝရပ္ပဓာနန္တိ** စက္ခာဒီနိ သံဝရန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **ပဟာနပ္ပဓာနန္တိ** ကာမဝိတက္ကာဒယော ပဇဟန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **ဘာဝနာပ္ပဓာနန္တိ** သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ဘာဝေန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။ **အနုရက္ခဏာပ္ပဓာနန္တိ** သမာဓိနိမိတ္တံ အနုရက္ခန္တဿ ဥပ္ပန္နဝီရိယံ။

ဝိဝေကနိဿိတန္တိအာဒီသု ဝိဝေကော ဝိရာဂေါ နိရောဓောတိ တီဏိပိ နိဗ္ဗာနဿ နာမာနိ။ နိဗ္ဗာနံ ဟိ ဥပဓိဝိဝေကတ္တာ **ဝိဝေကော၊** တံ အာဂမ္မ ရာဂါဒယော ဝိရဇ္ဇန္တီတိ **ဝိရာဂေါ၊** နိရုဇ္ဈန္တီတိ **နိရောဓော။** တသ္မာ ဝိဝေကနိဿိတန္တိအာဒီသု အာရမ္မဏဝသေန ဝါ အဓိဂန္တဗ္ဗဝသေန ဝါ နိဗ္ဗာနနိဿိတန္တိ အတ္ထော။ **ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိန္တိ** ဧတ္ထ ဒွေ ဝေါဿဂ္ဂါ ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ စ ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ စ။ တတ္ထ ဝိပဿနာ တဒင်္ဂဝသေန ကိလေသေ စ ခန္ဓေ စ ရာဂံ ပရိစ္စဇတီတိ[၇] **ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ။** မဂ္ဂေါ အာရမ္မဏဝသေန နိဗ္ဗာနံ ပက္ခန္ဒတီတိ **ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ။** တသ္မာ ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိန္တိ ယထာ

၁-မာရဓေယျာဘိဘုနောတိ (သီ) ၂-အဓိဘဝိတွာ (သီ) ၃-သဝါဟနန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၄-နိဇ္ဇိတွာ (သီ) ၅-အသာဒေန္တော (က) ၆-သံ ၂-၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခန္ဓ စ ပရိစ္စဇတီတိ (သီ၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၂-ပိဋ္ဌေ စ)

bhāviyamāno satisambojjhaṅgo vossaggatthāya pariṇamati, vipassanābhāvañca magga bhāvañca pāpuṇāti, evaṁ taṁ bhāvetīti ayamettha attho. Sesapadesupi eseva nayo. **Bhaddakan**ti laddhakaṁ. **Samādhinimittaṁ** vuccati aṭṭhikasaññādivasena adhigato samādhiyeva. **Anurakkhatī**ti samādhipāripanthikadhamme[1] rāgadosamohe sodhento rakkhati. Ettha ca aṭṭhikasaññādikā pañceva saññā vuttā, imasmiṁ pana ṭhāne dasapi asubhāni vitthāretvā kathetabbāni. Tesaṁ vitthāro Visuddhimagge[2] vuttoyeva. Gāthāya saṁvarādinipphādakaṁ[3] vīriyameva vuttaṁ. **Khayaṁ dukkhassa pāpuṇe**ti dukkhakkhayasaṅkhātaṁ arahattaṁ pāpuṇeyyāti.

5. Paññattisuttavaṇṇanā

15. Pañcame **aggapaññattiyo**ti uttamapaññattiyo. **Attabhāvīnan**ti attabhāvavantānaṁ. **Yadidaṁ rāhu asurindo**ti yo esa rāhu asurindo ayaṁ aggoti. Ettha rāhu kira asurindo cattāri yojanasahassāni aṭṭha ca yojanasatāni ucco, bāhantaramassa dvādasayo janasatāni, hatthatalapādatalānaṁ puthulatā tīṇi yojanasatāni. Aṅgulipabbāni paṇṇāsa yojanāni, bhamukantaraṁ paṇṇāsayojanaṁ, nalāṭaṁ tiyojanasataṁ sīsaṁ navayojana sataṁ. **Kāmabhogīnaṁ yadidaṁ rājā Mandhātā**ti yo esa rājā Mandhātā nāma, ayaṁ dibbepi mānusakepi kāme paribhuñjanakānaṁ sattānaṁ aggo nāma[4]. Esa hi asaṅkheyyāyukesu manussesu nibbattitvā icchiticchitakkhaṇe hiraññavassaṁ vassāpento mānusake kāme dīgharattaṁ paribhuñji. Devaloke pana yāva chattiṁsāya indānaṁ āyuppamāṇaṁ, tāva paṇīte kāme paribhuñjīti kāmabhogīnaṁ aggo nāma jāto. **Ādhipateyyānan**ti adhi patiṭṭhānaṁ jeṭṭhakaṭṭhānaṁ karontānaṁ. **Tathāgato aggamakkhāyatī**ti lokiyalokutta rehi guṇehi Tathāgato aggo seṭṭho uttamo akkhāyati.

Iddhiyā yasasā jalanti dibbasampattisamiddhiyā ca parivārasaṅkhātena yasasā ca jalantānaṁ. **Uddhaṁ tiriyaṁ apācīnan**ti upari ca majjhe ca heṭṭhā ca. **Yāvatā jagato gatī**ti yattakā lokanipphatti.

1. Samādhipaccatthikadhamme (Syā), samādhipariyuṭṭhitadhamme (Ka)
2. Visuddhi 1. 173 piṭṭhe.
3. Saṁvarādināmena pabhedanipphādakaṁ (Ka)
4. Eva (Ka)

ဘာဝိယမာနော သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ ဝေါဿဂ္ဂတ္ထာယ ပရိဏမတိ၊ ဝိပဿနာဘာဝဉ္စ မဂ္ဂဘာဝဉ္စ ပါပုဏာတိ၊ ဧဝံ တံ ဘာဝေတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဘဒ္ဒကန္တိ** လဒ္ဓကံ။ **သမာဓိနိမိတ္တံ** ဝုစ္စတိ အဋ္ဌိကသညာဒိဝသေန အဓိဂတော သမာဓိယေဝ။ **အနုရက္ခတီ**တိ သမာဓိပါရိပန္ထိကဓမ္မေ[၁] ရာဂဒေါသမောဟေ သောဓေန္တော ရက္ခတိ။ ဧတ္ထ စ အဋ္ဌိကသညာဒိကာ ပဉ္စေဝ သညာ ဝုတ္တာ၊ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဒသပိ အသုဘာနိ ဝိတ္ထာရေတွာ ကထေတဗ္ဗာနိ။ တေသံ ဝိတ္ထာရော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၂] ဝုတ္တောယေဝ။ ဂါထာယ သံဝရာဒိနိပ္ဖာဒကံ[၃] ဝီရိယမေဝ ဝုတ္တံ။ **ခယံ ဒုက္ခဿ ပါပုဏေ**တိ ဒုက္ခက္ခယသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ ပါပုဏေယျာတိ။

၅-ပညတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅။ ပဉ္စမေ **အဂ္ဂပညတ္တိယော**တိ ဥတ္တမပညတ္တိယော။ **အတ္တဘာဝီန**န္တိ အတ္တဘာဝဝန္တာနံ။ **ယဒိဒံ ရာဟု အသုရိန္ဒော**တိ ယော ဧသ ရာဟု အသုရိန္ဒော အယံ အဂ္ဂေါတိ။ ဧတ္ထ ရာဟု ကိရ အသုရိန္ဒော စတ္တာရိ ယောဇနသဟဿာနိ အဋ္ဌ စ ယောဇနသတာနိ ဥစ္စော၊ ဗာဟန္တရမဿ ဒွါဒသယောဇနသတာနိ၊ ဟတ္ထတလပါဒတလာနံ ပုထုလတာ တီဏိ ယောဇနသတာနိ။ အင်္ဂုလိပဗ္ဗာနိ ပဏ္ဏာသ ယောဇနာနိ၊ ဘမုကန္တရံ ပဏ္ဏာသယောဇနံ၊ နလာဋံ တိယောဇနသတံ၊ သီသံ နဝယောဇနသတံ။ **ကာမဘောဂီနံ ယဒိဒံ ရာဇာ မန္ဓာတာ**တိ ယော ဧသ ရာဇာ မန္ဓာတာ နာမ၊ အယံ ဒိဗ္ဗေပိ မာနုသကေပိ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇနကာနံ သတ္တာနံ အဂ္ဂေါ နာမ[၄]။ ဧသ ဟိ အသင်္ခေယျာယုကေသု မနုဿေသု နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ ဟိရညဝဿံ ဝဿာပေန္တော မာနုသကေ ကာမေ ဒီဃရတ္တံ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဒေဝလောကေ ပန ယာဝ ဆတ္တိံသာယ ဣန္ဒာနံ အာယုပ္ပမာဏံ၊ တာဝ ပဏီတေ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇီတိ ကာမဘောဂီနံ အဂ္ဂေါ နာမ ဇာတော။ **အာဓိပတေယျာန**န္တိ အဓိပတိဋ္ဌာနံ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနံ ကရောန္တာနံ။ **တထာဂတော အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ လောကိယလောကုတ္တရေဟိ ဂုဏေဟိ တထာဂတော အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော အက္ခာယတိ။

ဣဒ္ဓိယာ ယသသာ ဇလန္တိ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိသမိဒ္ဓိယာ စ ပရိဝါရသင်္ခါတေန ယသသာ စ ဇလန္တာနံ။ **ဥဒ္ဓံ တိရိယံ အပါစီန**န္တိ ဥပရိ စ မဇ္ဈေ စ ဟေဋ္ဌာ စ။ **ယာဝတာ ဇဂတော ဂတီ**တိ ယတ္တကာ လောကနိပ္ဖတ္တိ။

၁-သမာဓိပစ္စတ္ထိကဓမ္မေ (သျာ)၊ သမာဓိပရိယုဋ္ဌိတဓမ္မေ (က) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ။
၃-သံဝရာဒိနာမေန ပဘေဒနိပ္ဖါဒကံ (က) ၄-ဧဝ (က)

6. Sokhummasuttavaṇṇanā

16. Chaṭṭhe **sokhummānī**ti sukhumalakkhaṇapaṭivijjhanakāni ñāṇāni. **Rūpasokhummena samannāgato hotī**ti rūpe saṇhasukhumalakkhaṇapariggāhakena ñāṇena samannāgato hoti. **Paramenā**ti uttamena. **Tena ca rūpasokhummenā**ti tena yāva anulomabhāvaṁ pattena sukhumalakkhaṇapariggāhakañāṇena[1]. **Na samanupassatī**ti natthibhāveneva na passati. **Na patthetī**ti natthibhāveneva na pattheti. **Vedanāso khummā**dīsupi eseva nayo.

Rūpasokhummataṁ ñatvāti rūpakkhandhassa saṇhasukhumalakkhaṇapariggāha kena ñāṇena sukhumataṁ jānitvā. **Vedanānañca sambhavan**ti vedanākkhandhassa ca pabhavaṁ jānitvā. **Saññā yato samudetī**ti yasmā kāraṇā saññākkhandho samudeti nibbattati, tañca jānitvā. **Atthaṁ gacchati yattha cā**ti yasmiṁ ṭhāne nirujjhati, tañca jānitvā. **Saṅkhāre parato ñatvā**ti saṅkhārakkhandhaṁ aniccatāya lujjanabhāvena[2] parato jānitvā. Iminā hi padena aniccānupassanā kathitā, **dukkhato no ca attato**ti iminā dukkhānattā nupassanā. **Santo**ti kilesasantatāya santo. **Santipade rato**ti nibbāne rato. Iti suttante catūsu ṭhānesu vipassanāva kathitā, gāthāsu lokuttaradhammopīti.

7. Paṭhama-agatisuttavaṇṇanā

17-19. Sattame **agatigamanānī**ti nagatigamanāni. **Chandāgatiṁ gacchatī**ti chandena agatiṁ gacchati, akattabbaṁ karoti. Sesesupi eseva nayo. **Chandā dosā bhayā mohā**ti chandena dosena bhayena mohena. **Ativattatī**ti atikkamati. Aṭṭhamaṁ uttānameva. Navame tathābujjhanakānaṁ vasena dvīhipi nayehi kathitaṁ.

10. Bhattuddesakasuttavaṇṇanā

20. Dasame **bhattuddesako**ti salākabhattādīnaṁ[3] uddesako. **Kāmesu asaṁyatā**ti vatthukāmesu kilesakāmehi asaṁyatā.

1. ...pariggāhakaraṇena (Ka) 2. Palujjanasabhāvena (Sī, Syā)
3. Salākabhattādīni (Ka)

၆-သောခုမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆။ ဆဋ္ဌေ **သောခုမ္မာနီ**တိ သုခုမလက္ခဏပဋိဝိဇ္ဈနကာနိ ဉာဏာနိ။ **ရူပသောခုမ္မေန သမန္နာဂတော ဟောတီ**တိ ရူပေ သဏှသုခုမလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ **ပရမေနာ**တိ ဥတ္တမေန။ **တေန စ ရူပသောခုမ္မေနာ**တိ တေန ယာဝ အနုလောမဘာဝံ ပတ္တေန သုခုမလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကဉာဏေန[၁]။ **န သမနုပဿတီ**တိ နတ္ထိဘာဝေနေဝ န ပဿတိ။ **န ပတ္ထေတီ**တိ နတ္ထိဘာဝေနေဝ န ပတ္ထေတိ။ **ဝေဒနာသောခုမ္မာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

ရူပသောခုမ္မတံ ဉတွာတိ ရူပက္ခန္ဓဿ သဏှသုခုမလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကေန ဉာဏေန သုခုမတံ ဇာနိတွာ။ **ဝေဒနာနဉ္စ သမ္ဘဝ**န္တိ ဝေဒနာက္ခန္ဓဿ စ ပဘဝံ ဇာနိတွာ။ **သညာ ယတော သမုဒေတီ**တိ ယသ္မာ ကာရဏာ သညာက္ခန္ဓော သမုဒေတိ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တဉ္စ ဇာနိတွာ။ **အတ္ထံ ဂစ္ဆတိ ယတ္ထ စာ**တိ ယသ္မိံ ဌာနေ နိရုဇ္ဈတိ၊ တဉ္စ ဇာနိတွာ။ **သင်္ခါရေ ပရတော ဉတွာ**တိ သင်္ခါရက္ခန္ဓံ အနိစ္စတာယ လုဇ္ဇနဘာဝေန[၂] ပရတော ဇာနိတွာ။ ဣမိနာ ဟိ ပဒေန အနိစ္စာနုပဿနာ ကထိတာ၊ **ဒုက္ခတော နော စ အတ္တတော**တိ ဣမိနာ ဒုက္ခာနတ္တာနုပဿနာ။ **သန္တော**တိ ကိလေသသန္တတာယ သန္တော။ **သန္တိပဒေ ရတော**တိ နိဗ္ဗာနေ ရတော။ ဣတိ သုတ္တန္တေ စတူသု ဌာနေသု ဝိပဿနာဝ ကထိတာ၊ ဂါထာသု လောကုတ္တရဓမ္မောပီတိ။

၇-ပဌမအဂတိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇-၁၉။ သတ္တမေ **အဂတိဂမနာနီ**တိ နဂတိဂမနာနိ။ **ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဆန္ဒေန အဂတိံ ဂစ္ဆတိ၊ အကတ္တဗ္ဗံ ကရောတိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဆန္ဒာ ဒေါသာ ဘယာ မောဟာ**တိ ဆန္ဒေန ဒေါသေန ဘယေန မောဟေန။ **အတိဝတ္တတီ**တိ အတိက္ကမတိ။ အဋ္ဌမံ ဥတ္တာနမေဝ။ နဝမေ တထာဗုဇ္ဈနကာနံ ဝသေန ဒွီဟိပိ နယေဟိ ကထိတံ။

၁၀-ဘတ္တုဒ္ဒေသကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀။ ဒသမေ **ဘတ္တုဒ္ဒေသကော**တိ သလာကဘတ္တာဒီနံ[၃] ဥဒ္ဒေသကော။ **ကာမေသု အသံယတာ**တိ ဝတ္ထုကာမေသု ကိလေသကာမေဟိ အသံယတာ။

၁-....ပရိဂ္ဂါဟကရဏေန (က) ၂-ပလုဇ္ဇနသဘာဝေန (သီ၊ သျာ) ၃-သလာကဘတ္တာဒီနိ (က)

parisākasaṭo[1] **ca panesa vuccatī**ti ayañca pana so evarūpo parisākacavaro nāma vuccatīti attho. **Samaṇenā**ti vuddhasamaṇena. **Parisāya maṇḍo ca panesa vuccatī**ti ayaṁ evarūpā parisā vippasannena parisāmaṇḍoti vuccatīti.

Caravaggo dutiyo.

---

3. Uruvelavagga

1. Paṭhama-uruvelasuttavaṇṇanā

21. Tatiyassa paṭhame **Uruvelāyan**ti ettha **Uruvelā**ti mahāvelā, mahāvālikarāsīti attho. Atha vā **urū**ti vālukā vuccati, **velā**ti mariyādā. Velātikkamanahetu āhaṭā uru Uruvelāti evamettha attho daṭṭhabbo. Atīte kira anuppanne Buddhe dasasahassā kulaputtā tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā tasmiṁ padese viharantā ekadivasaṁ sannipatitvā katikavattaṁ akaṁsu "kāyakammavacīkammāni nāma paresampi pākaṭāni honti, manokammaṁ pana apākaṭaṁ. Tasmā yo kāmavitakkaṁ vā byāpādavitakkaṁ vā vihiṁsāvitakkaṁ vā vitakketi, tassa añño codako nāma natthi. So attanāva attānaṁ codetvā pattapuṭena vālukaṁ āharitvā imasmiṁ ṭhāne ākiratu, idamassa daṇḍakamman"ti. Tato paṭṭhāya yo tādisaṁ vitakkaṁ vitakketi, so tattha pattapuṭena vālukaṁ ākirati, evaṁ tattha anukkamena mahāvālukarāsi jāto. Tato naṁ pacchimā janatā parikkhipitvā cetiya ṭṭhānamakāsi, taṁ sandhāya vuttaṁ "Uruvelāti mahāvelā, mahāvālikarāsīti attho"ti. Tameva sandhāya vuttaṁ "atha vā urūti vālukā vuccati, velāti mariyādā, velātikkamana hetu āhaṭā uru Uruvelāti evamettha attho daṭṭhabbo"ti.

Najjā Nerañjarāya tīreti Uruvelagāmaṁ nissāya Nerañjarānadītīre viharāmīti dasseti. **Ajapālanigrodhe**ti ajapālakā tassa

1. Parisakkasāvo (Sī, Syā)

ပရိသာကသဋ္ဋော[၁] **စ ပနေသ ဝုစ္စတီ**တိ အယဉ္စ ပန သော ဧဝရူပေါ ပရိသာကစဝရော နာမ ဝုစ္စတီတိ အတ္ထော။ **သမဏေနာ**တိ ဝုဍ္ဎသမဏေန။ **ပရိသာယ မဏ္ဍော စ ပနေသ ဝုစ္စတီ**တိ အယံ ဧဝရူပါ ပရိသာ ဝိပ္ပသန္နေန ပရိသာမဏ္ဍောတိ ဝုစ္စတီတိ။

စရဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၃-ဥရုဝေလဝဂ္ဂ

၁-ပဌမဥရုဝေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ဥရုဝေလာယ**န္တိ ဧတ္ထ **ဥရုဝေလာ**တိ မဟာဝေလာ၊ မဟာဝါလိကရာသီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ဥရူ**တိ ဝါလုကာ ဝုစ္စတိ၊ **ဝေလာ**တိ မရိယာဒါ။ ဝေလာတိက္ကမနဟေတု အာဟဋာ ဥရု ဥရုဝေလာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အတီတေ ကိရ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓေ ဒသသဟဿာ ကုလပုတ္တာ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ တသ္မိံ ပဒေသေ ဝိဟရန္တာ ဧကဒိဝသံ သန္နိပတိတွာ ကတိကဝတ္တံ အကံသု "ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ နာမ ပရေသမ္ပိ ပါကဋာနိ ဟောန္တိ၊ မနောကမ္မံ ပန အပါကဋံ။ တသ္မာ ယော ကာမဝိတက္ကံ ဝါ ဗျာပါဒဝိတက္ကံ ဝါ ဝိဟိံသာဝိတက္ကံ ဝါ ဝိတက္ကေတိ၊ တဿ အညော စောဒကော နာမ နတ္ထိ။ သော အတ္တနာဝ အတ္တာနံ စောဒေတွာ ပတ္တပုဋေန ဝါလုကံ အာဟရိတွာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အာကိရတု၊ ဣဒမဿ ဒဏ္ဍကမ္မ"န္တိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ယော တာဒိသံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတိ၊ သော တတ္ထ ပတ္တပုဋေန ဝါလုကံ အာကိရတိ၊ ဧဝံ တတ္ထ အနုက္ကမေန မဟာဝါလုကရာသိ ဇာတော။ တတော နံ ပစ္ဆိမာ ဇနတာ ပရိက္ခိပိတွာ စေတိယဋ္ဌာနမကာသိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဥရုဝေလာတိ မဟာဝေလာ၊ မဟာဝါလိကရာသီတိ အတ္ထော"တိ။ တမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အထ ဝါ ဥရူတိ ဝါလုကာ ဝုစ္စတိ၊ ဝေလာတိ မရိယာဒါ၊ ဝေလာတိက္ကမနဟေတု အာဟဋာ ဥရု ဥရုဝေလာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော"တိ။

နဇ္ဇာ နေရဉ္ဇရာယ တီရေတိ ဥရုဝေလဂါမံ နိဿာယ နေရဉ္ဇရာနဒီတီရေ ဝိဟရာမီတိ ဒဿေတိ။ **အဇပါလနိဂြောဓေ**တိ အဇပါလကာ တဿ

၁-ပရိသက္ကသာဝေါ (သီ၊ သျာ)

nigrodhassa chāyāya nisīdantipi tiṭṭhantipi, tasmā so Ajapālanigrodhotveva saṅkhaṁ gato, tassa heṭṭhāti attho. **Paṭhamābhisambuddho**ti Sambuddho hutvā paṭhamameva. **Udapādī**ti ayaṁ vitakko pañcame sattāhe udapādi. Kasmā udapādīti? Sabbabuddhānaṁ āciṇṇattā ceva pubbāsevanatāya ca. Tattha pubbāsevanāya pakāsanatthaṁ Tittirajātakaṁ[1] āharitabbaṁ. Hatthivānaratittirā kira ekasmiṁ padese viharantā "yo amhākaṁ mahallako, tasmiṁ sagāravā viharissāmā"ti nigrodhaṁ dassetvā "ko nu kho amhākaṁ mahallako"ti vīmaṁsantā tittirassa mahallakabhāvaṁ ñatvā tassa jeṭṭhāpacāyanakammaṁ katvā aññamaññaṁ samaggā sammodamānā viharitvā saggaparāyaṇā ahesuṁ. Taṁ kāraṇaṁ ñatvā rukkhe adhivatthā devatā imaṁ gāthamāha—

"Ye vuḍḍha[2] mapacāyanti, narā dhammassa kovidā.
Diṭṭheva dhamme[3] pāsaṁsā, samparāye ca suggatī"ti[1].

Evaṁ ahetukatiracchānayoniyaṁ nibbattopi Tathāgato sagāravavāsaṁ rocesi, idāni kasmā na rocessatīti. **Agāravo**ti aññasmiṁ gāravarahito, kañci garuṭṭhāne aṭṭhapetvāti attho. **Appatisso**ti patissayarahito, kañci jeṭṭhakaṭṭhāne aṭṭhapetvāti attho. **Samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā**ti ettha samitapāpabāhitapāpāyeva samaṇabrāhmaṇā adhippetā. **Sakkatvā garuṁ katvā**ti sakkārañceva[4] katvā garukārañca[5] upaṭṭhapetvā.

Sadevaketi-ādīsu saddhiṁ devehi sadevake. Devaggahaṇena cettha māra brahmesu gahitesupi māro nāma vasavattī sabbesaṁ upari vasaṁ vatteti, brahmā[6] nāma mahānubhāvo, ekaṅguliyā ekasmiṁ cakkavāḷasahasse[7] ālokaṁ pharati, dvīhi dvīsu, dasahi aṅgulīhi dasasu cakkavāḷasahassesu ālokaṁ pharati. So iminā sīlasampannataroti vattuṁ mā labhantūti **samārake sabrahmake**ti visuṁ vuttaṁ. Tathā samaṇā nāma ekanikāyādivasena bahussutā sīlavanto paṇḍitā, brāhmaṇāpi vatthuvijjādivasena bahussutā paṇḍitā. Te iminā sampannatarāti

1. Khu 5. 9 piṭṭhe. 2. Vaḍḍha (Sī) 3. Diṭṭhe dhamme ca (Sī, Syā)
4. Sukkārañceva (Ka) 5. Garubhāvañca (Ka) 6. Mahābrahmā (Sī)
7. Cakkavāḷe (Ka)

နိဂြောဓဿ ဆာယာယ နိသီဒန္တိပိ တိဋ္ဌန္တိပိ၊ တသ္မာ သော အဇပါလနိဂြောဓောတွေဝ သင်္ခံ ဂတော၊ တဿ ဟေဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ **ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ သမ္ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ပဌမမေဝ။ **ဥဒပါဒီ**တိ အယံ ဝိတက္ကော ပဉ္စမေ သတ္တာဟေ ဥဒပါဒိ။ ကသ္မာ ဥဒပါဒီတိ? သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ အာစိဏ္ဏတ္တာ စေဝ ပုဗ္ဗာသေဝနတာယ စ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗာသေဝနာယ ပကာသနတ္ထံ တိတ္တိရဇာတကံ[၁] အာဟရိတဗ္ဗံ။ ဟတ္ထိဝါနရတိတ္တိရာ ကိရ ဧကသ္မိံ ပဒေသေ ဝိဟရန္တာ "ယော အမှာကံ မဟလ္လကော၊ တသ္မိံ သဂါရဝါ ဝိဟရိဿာမာ"တိ နိဂြောဓံ ဒဿေတွာ ''ကော နု ခေါ အမှာကံ မဟလ္လကော''တိ ဝီမံသန္တာ တိတ္တိရဿ မဟလ္လကဘာဝံ ဉတွာ တဿ ဇေဋ္ဌာပစာယနကမ္မံ ကတွာ အညမညံ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ ဝိဟရိတွာ သဂ္ဂပရာယဏာ အဟေသုံ။ တံ ကာရဏံ ဉတွာ ရုက္ခေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ယေ ဝုဍ္ဎ[၂]မပစာယန္တိ၊ နရာ ဓမ္မဿ ကောဝိဒါ။
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ[၃] ပါသံသာ၊ သမ္ပရာယေ စ သုဂ္ဂတီ"တိ[၁]။

ဧဝံ အဟေတုကတိရစ္ဆာနယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တောပိ တထာဂတော သဂါရဝဝါသံ ရောစေသိ၊ ဣဒါနိ ကသ္မာ န ရောစေဿတီတိ။ **အဂါရဝေါ**တိ အညသ္မိံ ဂါရဝရဟိတော၊ ကဉ္စိ ဂရုဋ္ဌာနေ အဋ္ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပတိဿော**တိ ပတိဿယရဟိတော၊ ကဉ္စိ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနေ အဋ္ဌပေတွာတိ အတ္ထော။ **သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ**တိ ဧတ္ထ သမိတပါပဗာဟိတပါပါယေဝ သမဏဗြာဟ္မဏာ အဓိပ္ပေတာ။ **သက္ကတွာ ဂရုံ ကတွာ**တိ သက္ကာရဉ္စေဝ[၄] ကတွာ ဂရုကာရဉ္စ[၅] ဥပဋ္ဌပေတွာ။

သဒေဝကေတိအာဒီသု သဒ္ဓိံ ဒေဝေဟိ သဒေဝကေ။ ဒေဝဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ မာရဗြဟ္မေသု ဂဟိတေသုပိ မာရော နာမ ဝသဝတ္တီ သဗ္ဗေသံ ဥပရိ ဝသံ ဝတ္တေတိ၊ ဗြဟ္မာ[၆] နာမ မဟာနုဘာဝေါ၊ ဧကင်္ဂုလိယာ ဧကသ္မိံ စက္ကဝါဠသဟဿေ[၇] အာလောကံ ဖရတိ၊ ဒွီဟိ ဒွီသု၊ ဒသဟိ အင်္ဂုလီဟိ ဒသသု စက္ကဝါဠသဟဿေသု အာလောကံ ဖရတိ။ သော ဣမိနာ သီလသမ္ပန္နတရောတိ ဝတ္တုံ မာ လဘန္တူတိ **သမာရကေ သဗြဟ္မကေ**တိ ဝိသုံ ဝုတ္တံ။ တထာ သမဏာ နာမ ဧကနိကာယာဒိဝသေန ဗဟုဿုတာ သီလဝန္တော ပဏ္ဍိတာ၊ ဗြာဟ္မဏာပိ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာဒိဝသေန ဗဟုဿုတာ ပဏ္ဍိတာ။ တေ ဣမိနာ သမ္ပန္နတရာတိ

၁-ခု ၅-၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝဍ္ဎ (သီ) ၃-ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ စ (သီ၊ သျာ) ၄-သုက္ကာရဉ္စေဝ (က)
၅-ဂရုဘာဝဉ္စ (က) ၆-မဟာဗြဟ္မာ (သီ) ၇-စက္ကဝါဠေ (က)

vattuṁ mā labhantūti **sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāyā**ti vuttaṁ. **Sadevamanussāyā**ti idaṁ pana nippadesato dassanatthaṁ gahitameva gahetvā vuttaṁ. Apicettha purimāni tīṇi padāni lokavasena vuttāni, pacchimāni dve pajāvasena. **Sīlasampannataran**ti sīlena sampannataraṁ, adhikataranti attho. Ettha ca sīlādayo cattāro dhammā lokiyalokuttarā kathitā, vimuttiñāṇadassanaṁ lokiyameva. Paccavekkhaṇañāṇameva hetaṁ[1]. **Pāturahosī**ti "ayaṁ Satthā Avīcito yāva bhavaggā sīlādīhi attanā adhikataraṁ apassanto 'mayā paṭividdhanavalokuttaradhammameva sakkatvā upanissāya viharissāmī'ti cinteti, kāraṇaṁ Bhagavā cinteti, atthaṁ vuḍḍhiṁ visesaṁ cinteti, gacchāmissa ussāhaṁ janessāmī"ti cintetvā purato pākaṭo ahosi, abhimukhe[2] aṭṭhāsīti attho.

Vihaṁsu viharanti cāti ettha yo vadeyya "viharantīti vacanato paccuppannepi bahū Buddhā"ti, so "Bhagavāpi bhante etarahi Arahaṁ Sammāsambuddho"ti iminā vacanena paṭibāhitabbo.

"Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi me paṭipuggalo"ti[3]—

ādīhi cassa suttehi aññesaṁ Buddhānaṁ abhāvo dīpetabbo. **Tasmā**ti yasmā sabbepi Buddhā saddhammagaruno, tasmā. **Mahattamabhikaṅkhatā**ti mahantabhāvaṁ patthayamānena. **Saraṁ Buddhāna sāsanan**ti Buddhānaṁ Sāsanaṁ sarantena.

Yatoti yasmiṁ kāle. **Mahattena samannāgato**ti rattaññumahattaṁ vepullamahattaṁ brahmacariyamahattaṁ lābhaggamahattanti iminā catubbidhena mahattena samannāgato. **Atha me saṁghepi gāravo**ti atha mayhaṁ saṁghepi gāravo jāto[4]. Kismiṁ pana kāle Bhagavatā saṁghe gāravo katoti? Mahāpajāpatiyā dussayugadānakāle. Tadā hi Bhagavā attano upanītaṁ dussayugaṁ "saṁghe Gotami dehi, saṁghe te dinne ahañceva pūjito bhavissāmi saṁgho cā"ti vadanto saṁghe gāravaṁ akāsi nāma.

1. Paccavekkhaṇañca (Ka)
2. Abhimukho (Ka)
3. Vi 3. 12; Ma 2. 295 piṭṭhesu.
4. Kato (Ka)

ဝတ္တုံ မာ လဘန္တူတိ **သဿမဏဗြာဟ္မဏိယာ ပဇာယာ**တိ ဝုတ္တံ။ **သဒေဝ-မနုဿာယာ**တိ ဣဒံ ပန နိပ္ပဒေသတော ဒဿနတ္ထံ ဂဟိတမေဝ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ အပိစေတ္ထ ပုရိမာနိ တီဏိ ပဒါနိ လောကဝသေန ဝုတ္တာနိ၊ ပစ္ဆိမာနိ ဒွေ ပဇာဝသေန။ **သီလသမ္ပန္နတရ**န္တိ သီလေန သမ္ပန္နတရံ၊ အဓိကတရန္တိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ သီလာဒယော စတ္တာရော ဓမ္မာ လောကိယလောကုတ္တရာ ကထိတာ၊ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနံ လောကိယမေဝ။ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏမေဝ ဟေတံ[1]။ **ပါတုရဟောသီ**တိ "အယံ သတ္ထာ အဝီစိတော ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ သီလာဒီဟိ အတ္တနာ အဓိကတရံ အပဿန္တော 'မယာ ပဋိဝိဒ္ဓနဝလောကုတ္တရဓမ္မမေဝ သက္ကတွာ ဥပနိဿာယ ဝိဟရိဿာမီ'တိ စိန္တေတိ၊ ကာရဏံ ဘဂဝါ စိန္တေတိ၊ အတ္ထံ ဝုဍ္ဎိံ ဝိသေသံ စိန္တေတိ၊ ဂစ္ဆာမိဿ ဥဿာဟံ ဇနေဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ ပုရတော ပါကဋော အဟောသိ၊ အဘိမုခေ[2] အဋ္ဌာသီတိ အတ္ထော။

ဝိဟံသု ဝိဟရန္တိ စာတိ ဧတ္ထ ယော ဝဒေယျ "ဝိဟရန္တီတိ ဝစနတော ပစ္စုပ္ပန္နေပိ ဗဟူ ဗုဒ္ဓါ"တိ၊ သော "ဘဂဝါပိ ဘန္တေ ဧတရဟိ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဣမိနာ ဝစနေန ပဋိဗာဟိတဗ္ဗော။

"န မေ အာစရိယော အတ္ထိ၊ သဒိသော မေ န ဝိဇ္ဇတိ။
သဒေဝကသ္မိံ လောကသ္မိံ၊ နတ္ထိ မေ ပဋိပုဂ္ဂလော"တိ[3]—

အာဒီဟိ စဿ သုတ္တေဟိ အညေသံ ဗုဒ္ဓါနံ အဘာဝေါ ဒီပေတဗ္ဗော။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ သဗ္ဗေပိ ဗုဒ္ဓါ သဒ္ဓမ္မဂရုနော၊ တသ္မာ။ **မဟတ္တမဘိကင်္ခတာ**တိ မဟန္တ-ဘာဝံ ပတ္ထယမာနေန။ **သရံ ဗုဒ္ဓါန သာသန**န္တိ ဗုဒ္ဓါနံ သာသနံ သရန္တေန။

ယတောတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **မဟတ္တေန သမန္နာဂတော**တိ ရတ္တညုမဟတ္တံ ဝေပုလ္လမဟတ္တံ ဗြဟ္မစရိယမဟတ္တံ လာဘဂ္ဂမဟတ္တန္တိ ဣမိနာ စတုဗ္ဗိဓေန မဟတ္တေန သမန္နာဂတော။ **အထ မေ သံဃေပိ ဂါရဝေါ**တိ အထ မယှံ သံဃေပိ ဂါရဝေါ ဇာတော[4]။ ကိသ္မိံ ပန ကာလေ ဘဂဝတာ သံဃေ ဂါရဝေါ ကတောတိ? မဟာပဇာပတိယာ ဒုဿယုဂဒါနကာလေ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ အတ္တနော ဥပနီတံ ဒုဿယုဂံ "သံဃေ ဂေါတမိ ဒေဟိ၊ သံဃေ တေ ဒိန္နေ အဟဉ္စေဝ ပူဇိတော ဘဝိဿာမိ သံဃော စာ"တိ ဝဒန္တော သံဃေ ဂါရဝံ အကာသိ နာမ။

၁-ပစ္စဝေက္ခဏဉ္စ (က)
၂-အဘိမုခေါ (က)
၃-ဝိ ၃-၁၂၊ မ ၂-၂၉၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ကတော (က)

2. Dutiya-uruvelasuttavaṇṇanā

22. Dutiye **sambahulāti** bahukā. **Brāhmaṇāti** huhukkajātikena brāhmaṇena saddhiṁ āgatā brāhmaṇā. **Jiṇṇāti** jarājiṇṇā. **Vuḍḍhāti** vayovuddhā. **Mahallakāti** jātimahallakā. **Addhagatāti** tayo vaye addhe atikkantā. **Sutametan**ti amhehi sutaṁ etaṁ. **Tayidaṁ bho Gotama tathevāti** bho Gotama etaṁ amhehi sutakāraṇaṁ tathā eva. **Tayidaṁ bho Gotama na sampannamevā**ti taṁ etaṁ abhivādanādi-akāraṇaṁ ananucchavikameva.

Akālavādīti-ādīsu akāle vadatīti **akālavādī.** Asabhāvaṁ vadatīti **abhūtavādī.** Anatthaṁ vadati, no atthanti **anatthavādī.** Adhammaṁ vadati, no dhammanti **adhammavādī.** Avinayaṁ vadati, no vinayanti **avinayavādī.** **Anidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā**ti na hadaye nidhetabbayuttakaṁ vācaṁ bhāsitā. **Akālenā**ti kathetuṁ ayuttakālena. **Anapadesan**ti apadesarahitaṁ, sāpadesaṁ sakāraṇaṁ katvā na katheti. **Apariyantavatin**ti pariyantarahitaṁ, na paricchedaṁ dassetvā[1] katheti. **Anatthasaṁhitan**ti na lokiyalokuttara atthanissitaṁ katvā katheti. **Bālo therotveva saṅkhaṁ gacchatī**ti andhabālo theroti saṅkhaṁ gacchati.

Kālavādīti-ādīni vuttapaṭipakkhavasena veditabbāni. **Paṇḍito therotveva saṅkhaṁ gacchatī**ti paṇḍiccena samannāgatattā paṇḍito thirabhāvappattiyā theroti saṅkhaṁ gacchati.

Bahussuto hotīti bahuṁ assa sutaṁ hoti, navaṅgaṁ Satthusāsanaṁ Pāḷi-anusandhipubbāparavasena uggahitaṁ hotīti attho. **Sutadharo**ti sutassa ādhārabhūto. Yassa hi ito gahitaṁ ito palāyati, chiddaghaṭe udakaṁ viya na tiṭṭhati, parisamajjhe ekasuttaṁ vā jātakaṁ vā kathetuṁ vā vācetuṁ vā na sakkoti, ayaṁ na sutadharo nāma. Yassa pana uggahitaṁ Buddhavacanaṁ uggahitakālasadisameva hoti, dasapi vīsatipi vassāni sajjhāyaṁ akarontassa neva nassati, ayaṁ sutadharo nāma. **Sutasannicayo**ti sutassa sannicayabhūto. Yassa hi sutaṁ hadayamañjūsāya sannicitaṁ silāya lekhā viya suvaṇṇapatte[2] pakkhittasīhavasā

1. Dassetvā dassetvā (Sī)   2. Suvaṇṇaghaṭe (Sī, Syā)

၂-ဒုတိယဥရုဝေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ ဒုတိယေ **သမ္ဗဟုလာ**တိ ဗဟုကာ။ **ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဟုဟုက္ကဇာတိကေန ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ အာဂတာ ဗြာဟ္မဏာ။ **ဇိဏ္ဏာ**တိ ဇရာဇိဏ္ဏာ။ **ဝုဍ္ဎာ**တိ ဝယောဝုဍ္ဎာ။ **မဟလ္လကာ**တိ ဇာတိမဟလ္လကာ။ **အဒ္ဓဂတာ**တိ တယော ဝယေ အဒ္ဓေ အတိက္ကန္တာ။ **သုတမေတန္တိ** အမှေဟိ သုတံ ဧတံ။ **တယိဒံ ဘော ဂေါတမ တထေဝါ**တိ ဘော ဂေါတမ ဧတံ အမှေဟိ သုတကာရဏံ တထာ ဧဝ။ **တယိဒံ ဘော ဂေါတမ န သမ္ပန္နမေဝါ**တိ တံ ဧတံ အဘိဝါဒနာဒိ-အကာရဏံ အနနုစ္ဆဝိကမေဝ။

အကာလဝါဒီတိအာဒီသု အကာလေ ဝဒတီတိ **အကာလဝါဒီ**။ အသဘာဝံ ဝဒတီတိ **အဘူတဝါဒီ**။ အနတ္ထံ ဝဒတိ, နော အတ္ထန္တိ **အနတ္ထဝါဒီ**။ အဓမ္မံ ဝဒတိ, နော ဓမ္မန္တိ **အဓမ္မဝါဒီ**။ အဝိနယံ ဝဒတိ, နော ဝိနယန္တိ **အဝိနယဝါဒီ**။ **အနိဓာနဝတိံ ဝါစံ ဘာသိတာ**တိ န ဟဒယေ နိဓေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဝါစံ ဘာသိတာ။ **အကာလေနာ**တိ ကထေတုံ အယုတ္တကာလေန။ **အနပဒေသန္တိ** အပဒေသရဟိတံ၊ သာပဒေသံ သကာရဏံ ကတွာ န ကထေတိ။ **အပရိယန္တဝတိန္တိ** ပရိယန္တရဟိတံ၊ န ပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတွာ[၁] ကထေတိ။ **အနတ္ထသံဟိတန္တိ** န လောကိယလောကုတ္တရအတ္ထနိဿိတံ ကတွာ ကထေတိ။ **ဗာလော ထေရောတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ**တိ အန္ဓဗာလော ထေရောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

ကာလဝါဒီတိအာဒီနိ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ပဏ္ဍိတော ထေရောတွေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ**တိ ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတတ္တာ ပဏ္ဍိတော၊ ထိရဘာဝပ္ပတ္တိယာ ထေရောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။

ဗဟုဿုတော ဟောတီတိ ဗဟုံ အဿ သုတံ ဟောတိ၊ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနံ ပါဠိအနုသန္ဓိပုဗ္ဗာပရဝသေန ဥဂ္ဂဟိတံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **သုတဓရော**တိ သုတဿ အာဓာရဘူတော။ ယဿ ဟိ ဣတော ဂဟိတံ ဣတော ပလာယတိ၊ ဆိဒ္ဒဃဋေ ဥဒကံ ဝိယ န တိဋ္ဌတိ၊ ပရိသမဇ္ဈေ ဧကသုတ္တံ ဝါ ဇာတကံ ဝါ ကထေတုံ ဝါ ဝါစေတုံ ဝါ န သက္ကောတိ၊ အယံ န သုတဓရော နာမ။ ယဿ ပန ဥဂ္ဂဟိတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟိတကာလသဒိသမေဝ ဟောတိ၊ ဒသပိ ဝီသတိပိ ဝဿာနိ သဇ္ဈာယံ အကရောန္တဿ နေဝ နဿတိ၊ အယံ သုတဓရော နာမ။ **သုတသန္နိစယော**တိ သုတဿ သန္နိစယဘူတော။ ယဿ ဟိ သုတံ ဟဒယမဉ္ဇူသာယ သန္နိစိတံ သိလာယ လေခါ ဝိယ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋေ[၂] ပက္ခိတ္တသီဟဝသာ

၁-ဒဿေတွာ ဒဿေတွာ (သီ)   ၂-သုဝဏ္ဏဃဋေ (သီ၊ သျာ)

viya ca tiṭṭhati, ayaṁ sutasannicayo nāma. **Dhātā**ti dhātā[1] paguṇā. Ekaccassa hi uggahitabuddhavacanaṁ dhātaṁ paguṇaṁ niccalikaṁ na hoti, "asukaṁ suttaṁ vā jātakaṁ vā kathehī"ti vutte "sajjhāyitvā saṁsanditvā samanuggāhitvā jānissāmī"ti vadati. Ekaccassa dhātaṁ paguṇaṁ bhavaṅgasotasadisaṁ hoti, "asukaṁ suttaṁ vā jātakaṁ vā kathehī"ti vutte uddharitvā tameva katheti. Taṁ sandhāya vuttaṁ "dhātā"ti. **Vacasā paricitā**ti suttadasakavaggadasakapaṇṇāsadasakavasena vācāya sajjhāyitā. **Manasānu pekkhitā**ti cittena anupekkhitā. Yassa vācāya[2] sajjhāyitaṁ Buddhavacanaṁ manasā cintentassa tattha tattha pākaṭaṁ hoti, mahādīpaṁ jāletvā ṭhitassa rūpagataṁ viya paññāyati, taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Diṭṭhiyā suppaṭividdhā**ti atthato ca kāraṇato ca paññaya suppaṭividdhā.

Ābhicetasikānanti **abhiceto**ti abhikkantaṁ visuddhaṁ cittaṁ vuccati, adhicittaṁ vā, abhicetasi jātāni ābhicetasikāni, abhicetosannissitānīti vā ābhicetasikāni. **Diṭṭhadhammasukhavihārānan**ti diṭṭhadhamme sukhavihārānaṁ. Diṭṭhadhammoti paccakkho attabhāvo vuccati, tattha sukhavihārabhūtānanti attho. Rūpāvacarajjhānānametaṁ adhivacanaṁ. Tāni hi appetvā nisinnā jhāyino imasmiṁ yeva attabhāve asaṁkiliṭṭhanekkhammasukhaṁ vindanti, tasmā "diṭṭhadhammasukhavihārānī"ti vuccati. **Nikāmalābhī**ti nikāmena lābhī, attano icchāvasena lābhī, icchiticchitakkhaṇe samāpajjituṁ samatthoti vuttaṁ hoti. **Akicchalābhī**ti sukheneva paccanīkadhamme vikkhambhetvā samāpajjituṁ samatthoti vuttaṁ hoti. **Akasiralābhī**ti akasirānaṁ lābhī vipulānaṁ, yathāparicchedena vuṭṭhātuṁ samatthoti vuttaṁ hoti. Ekacco hi lābhīyeva hoti, na pana icchiticchitakkhaṇe sakkoti samāpajjituṁ. Ekacco sakkoti tathāsamāpajjituṁ, pāripanthike ca pana kicchena vikkhambheti. Ekacco tathā ca samāpajjati, pāripanthike ca akiccheneva vikkhambheti, na sakkoti nāḷikayantaṁ viya yathāparicchedeyeva vuṭṭhātuṁ. Yassa pana ayaṁ tividhāpi sampadā atthi, so "akicchalābhī akasiralābhī"ti vuccati. **Āsavānaṁ khayā**ti-ādīni vuttatthāneva. Evamidha sīlampi bāhusaccampi khīṇāsavasseva sīlaṁ bāhusaccañca, jhānānipi khīṇāsavasseva vaḷañjanakajjhānāni kathitāni. "Āsavānaṁ

1. Dhatā (Sī)   2. Yassa vā tassa vā (Ka)

ဝိယ စ တိဋ္ဌတိ၊ အယံ သုတသန္နိစယော နာမ။ **ဓာတာ**တိ ဓာတာ[1] ပဂုဏာ။ ဧကစ္စဿ ဟိ ဥဂ္ဂဟိတဗုဒ္ဓဝစနံ ဓာတံ ပဂုဏံ နိစ္စလိကံ န ဟောတိ၊ "အသုကံ သုတ္တံ ဝါ ဇာတကံ ဝါ ကထေဟီ"တိ ဝုတ္တေ "သဇ္ဈာယိတွာ သံသန္ဒိတွာ သမနုဂ္ဂါဟိတွာ ဇာနိဿာမီ"တိ ဝဒတိ။ ဧကစ္စဿ ဓာတံ ပဂုဏံ ဘဝင်္ဂသောတသဒိသံ ဟောတိ၊ "အသုကံ သုတ္တံ ဝါ ဇာတကံ ဝါ ကထေဟီ"တိ ဝုတ္တေ ဥဒ္ဓရိတွာ တမေဝ ကထေတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဓာတာ"တိ။ **ဝစသာ ပရိစိတာ**တိ သုတ္တဒသကဝဂ္ဂဒသကပဏ္ဏာသဒသကဝသေန ဝါစာယ သဇ္ဈာယိတာ။ **မနသာနုပေက္ခိတာ**တိ စိတ္တေန အနုပေက္ခိတာ။ ယဿ ဝါစာယ[2] သဇ္ဈာယိတံ ဗုဒ္ဓဝစနံ မနသာ စိန္တေန္တဿ တတ္ထ တတ္ထ ပါကဋံ ဟောတိ၊ မဟာဒီပံ ဇာလေတွာ ဌိတဿ ရူပဂတံ ဝိယ ပညာယတိ၊ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ**တိ အတ္ထတော စ ကာရဏတော စ ပညာယ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ။

အာဘိစေတသိကာနန္တိ အဘိစေတောတိ အဘိက္ကန္တံ ဝိသုဒ္ဓံ စိတ္တံ ဝုစ္စတိ, အဓိစိတ္တံ ဝါ၊ အဘိစေတသိ ဇာတာနိ အာဘိစေတသိကာနိ၊ အဘိစေတောသန္နိဿိတာနီတိ ဝါ အာဘိစေတသိကာနိ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနန္တိ** ဒိဋ္ဌဓမ္မေ သုခဝိဟာရာနံ။ ဒိဋ္ဌဓမ္မောတိ ပစ္စက္ခော အတ္တဘာဝေါ ဝုစ္စတိ၊ တတ္ထ သုခဝိဟာရဘူတာနန္တိ အတ္ထော။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တာနိ ဟိ အပ္ပေတွာ နိသိန္နာ ဈာယိနော ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ အသံကိလိဋ္ဌနေက္ခမ္မသုခံ ဝိန္ဒန္တိ၊ တသ္မာ "ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **နိကာမလာဘီ**တိ နိကာမေန လာဘီ၊ အတ္တနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ၊ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ သုခေနေဝ ပစ္စနီကဓမ္မေ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အကသိရလာဘီ**တိ အကသိရာနံ လာဘီ ဝိပုလာနံ၊ ယထာပရိစ္ဆေဒေန ဝုဋ္ဌာတုံ သမတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧကစ္စော ဟိ လာဘီယေဝ ဟောတိ၊ န ပန ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သက္ကောတိ သမာပဇ္ဇိတုံ။ ဧကစ္စော သက္ကောတိ တထာသမာပဇ္ဇိတုံ၊ ပါရိပန္ထိကေ စ ပန ကိစ္ဆေန ဝိက္ခမ္ဘေတိ။ ဧကစ္စော တထာ စ သမာပဇ္ဇတိ၊ ပါရိပန္ထိကေ စ အကိစ္ဆေနေဝ ဝိက္ခမ္ဘေတိ၊ န သက္ကောတိ နာဠိကယန္တံ ဝိယ ယထာပရိစ္ဆေဒေယေဝ ဝုဋ္ဌာတုံ။ ယဿ ပန အယံ တိဝိဓာပိ သမ္ပဒါ အတ္ထိ၊ သော "အကိစ္ဆလာဘီ အကသိရလာဘီ"တိ ဝုစ္စတိ။ **အာသဝါနံ ခယာ**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ ဧဝမိဓ သီလမ္ပိ ဗာဟုသစ္စမ္ပိ ခီဏာသဝဿေဝ သီလံ ဗာဟုသစ္စဉ္စ၊ ဈာနာနိပိ ခီဏာသဝဿေဝ ဝဠဉ္ဇနကဇ္ဈာနာနိ ကထိတာနိ။ "အာသဝါနံ

၁-ဓတာ (သီ)   ၂-ယဿ ဝါ တဿ ဝါ (က)

khayā”ti-ādīhi pana arahattaṁ kathitaṁ. Phalena cettha maggakiccaṁ pakāsitanti veditabbaṁ.

Uddhatenāti uddhaccasahagatena. **Samphan**ti palāpakathaṁ. **Asamāhitasaṅkappo**ti aṭṭhapitasaṅkappo. **Mago**ti magasadiso. **Ārā**ti dūre. **Thāvareyyamhā**ti thāvara bhāvato[1]. **Pāpadiṭṭhī**ti lāmakadiṭṭhi. **Anādaro**ti ādararahito. **Sutavā**ti sutena upagato. **Paṭibhānavā**ti duvidhena paṭibhānena samannāgato. **Paññāyatthaṁ vipassatī**ti sahavipassanāya maggapaññāya catunnaṁ saccānaṁ atthaṁ vinivijjhitvā passati. **Pāragū sabbadhammānan**ti sabbesaṁ khandhādidhammānaṁ pāraṁ gato, abhiññāpāragū pariññā pāragū pahānapāragū bhāvanāpāragū sacchikiriyāpāragū samāpattipāragūti evaṁ chabbi dhena pāragamanena sabbadhammānaṁ pāraṁ pariyosānaṁ gato. **Akhilo**ti rāgakhilādi virahito. **Paṭibhānavā**ti duvidheneva paṭibhānena samannāgato. **Brahmacariyassa kevalī**ti sakalabrahmacariyo. Sesamettha uttānamevāti.

3. Lokasuttavaṇṇanā

23. Tatiye **loko**ti dukkhasaccaṁ. **Abhisambuddho**ti ñāto[2] paccakkho kato. **Lokasmā**ti dukkhasaccato. **Pahīno**ti Mahābodhimaṇḍe arahattamaggañāṇena pahīno. **Tathāgatassa bhāvitā**ti Tathāgatena bhāvitā.

Evaṁ ettakena ṭhānena[3] catūhi saccehi attano Buddhabhāvaṁ[4] kathetvā idāni Tathāgatabhāvaṁ kathetuṁ **yaṁ bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **diṭṭhan**ti rūpāyatanaṁ. **Sutan**ti saddāyatanaṁ. **Mutan**ti patvā gahetabbato gandhāyatanaṁ rasāyatanaṁ phoṭṭhabbāyatanaṁ[5]. **Viññātan**ti sukhadukkhādi dhammārammaṇaṁ. **Pattan**ti pariyesitvā vā apariyesitvā vā pattaṁ. **Pariyesitan**ti pattaṁ vā appattaṁ vā pariyesitaṁ. **Anuvicaritaṁ manasā**ti cittena anusañcaritaṁ[6].

1. Thāvarabhāvato thirabhāvato (Sī)
2. Ñāṇena (Syā, Ka)
3. Kāraṇena (Ka)
4. Anubuddhakiccaṁ (Ka)
5. Gandharasaphoṭṭhabbāyatanaṁ (Sī)
6. Anuvicaritaṁ (Ka)

ခယာ”တိအာဒီဟိ ပန အရဟတ္တံ ကထိတံ။ ဖလေန စေတ္ထ မဂ္ဂကိစ္စံ ပကာသိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဥဒ္ဓတေနာတိ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတေန။ **သမ္ဖန္တိ** ပလာပကထံ။ **အသမာဟိတသင်္ကပ္ပေါ**တိ အဋ္ဌပိတသင်္ကပ္ပေါ။ **မဂေါ**တိ မဂသဒိသော။ **အာရာ**တိ ဒူရေ။ **ထာဝရေယျမှာ**တိ ထာဝရဘာဝတော[1]။ **ပါပဒိဋ္ဌီ**တိ လာမကဒိဋ္ဌိ။ **အနာဒရော**တိ အာဒရရဟိတော။ **သုတဝါ**တိ သုတေန ဥပဂတော။ **ပဋိဘာနဝါ**တိ ဒုဝိဓေန ပဋိဘာနေန သမန္နာဂတော။ **ပညာယတ္ထံ ဝိပဿတီ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ စတုန္နံ သစ္စာနံ အတ္ထံ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ပဿတိ။ **ပါရဂူ သဗ္ဗဓမ္မာနန္တိ** သဗ္ဗေသံ ခန္ဓာဒိဓမ္မာနံ ပါရံ ဂတော၊ အဘိညာပါရဂူ ပရိညာပါရဂူ ပဟာနပါရဂူ ဘာဝနာပါရဂူ သစ္ဆိကိရိယာပါရဂူ သမာပတ္တိပါရဂူတိ ဧဝံ ဆဗ္ဗိဓေန ပါရဂမနေန သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပါရံ ပရိယောသာနံ ဂတော။ **အခိလော**တိ ရာဂခိလာဒိဝိရဟိတော။ **ပဋိဘာနဝါ**တိ ဒုဝိဓေနေဝ ပဋိဘာနေန သမန္နာဂတော။ **ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ**တိ သကလဗြဟ္မစရိယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၃-လောကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃။ တတိယေ **လောကော**တိ ဒုက္ခသစ္စံ။ **အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဉာတော[2] ပစ္စက္ခော ကတော။ **လောကသ္မာ**တိ ဒုက္ခသစ္စတော။ **ပဟီနော**တိ မဟာဗောဓိမဏ္ဍေ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏေန ပဟီနော။ **တထာဂတဿ ဘာဝိတာ**တိ တထာဂတေန ဘာဝိတာ။

ဧဝံ ဧတ္တကေန ဌာနေန[3] စတူဟိ သစ္စေဟိ အတ္တနော ဗုဒ္ဓဘာဝံ[4] ကထေတွာ ဣဒါနိ တထာဂတဘာဝံ ကထေတုံ **ယံ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒိဋ္ဌန္တိ** ရူပါယတနံ။ **သုတန္တိ** သဒ္ဒါယတနံ။ **မုတန္တိ** ပတွာ ဂဟေတဗ္ဗတော ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ[5]။ **ဝိညာတန္တိ** သုခဒုက္ခာဒိ ဓမ္မာရမ္မဏံ။ **ပတ္တန္တိ** ပရိယေသိတွာ ဝါ အပရိယေသိတွာ ဝါ ပတ္တံ။ **ပရိယေသိတန္တိ** ပတ္တံ ဝါ အပ္ပတ္တံ ဝါ ပရိယေသိတံ။ **အနုဝိစရိတံ မနသာ**တိ စိတ္တေန အနုသဉ္စရိတံ[6]။

၁-ထာဝရဘာဝတော ထိရဘာဝတော (သီ)
၂-ဉာဏေန (သျာ၊ က)
၃-ကာရဏေန (က)
၄-အနုဗုဒ္ဓကိစ္စံ (က)
၅-ဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ (သီ)
၆-အနုဝိစရိတံ (က)

Tathāgatena abhisambuddhanti iminā etaṁ dasseti—yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa nīlaṁ pītakanti-ādi rūpārammaṇaṁ cakkhudvāre āpāthaṁ āgacchati, “ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma rūpārammaṇaṁ disvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto”ti sabbaṁ Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ. Tathā yaṁ aparimāṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa bherisaddo mudiṅgasaddoti-ādi saddārammaṇaṁ sotadvāre āpāthaṁ āgacchati, mūlagandho tacagandhoti-ādi gandhārammaṇaṁ ghānadvāre āpāthaṁ āgacchati, mūlaraso khandharasoti-ādi rasārammaṇaṁ jivhādvāre āpāthaṁ āgacchati, kakkhaḷaṁ mudukanti-ādi pathavīdhātutejodhātuvāyodhātubhedaṁ phoṭṭhabbārammaṇaṁ kāyadvāre āpāthaṁ āgacchati, “ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma phoṭṭhabbārammaṇaṁ phusitvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto”ti sabbaṁ Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ. Tathā yaṁ aparimā ṇāsu lokadhātūsu imassa sadevakassa lokassa sukhadukkhādibhedaṁ dhammārammaṇaṁ manodvārassa āpāthaṁ āgacchati, “ayaṁ satto imasmiṁ khaṇe imaṁ nāma dhammārammaṇaṁ vijānitvā sumano vā dummano vā majjhatto vā jāto”ti sabbaṁ Tathāgatassa evaṁ abhisambuddhaṁ. Yañhi bhikkhave imesaṁ sabbasattānaṁ diṭṭhaṁ sutaṁ mutaṁ viññātaṁ, tattha Tathāgatena adiṭṭhaṁ vā asutaṁ vā amutaṁ vā aviññātaṁ vā natthi, imassa pana mahājanassa pariyesitvā appattampi atthi, apariyesitvā appattampi atthi, pariyesitvā pattampi atthi, apariyesitvā pattampi atthi, sabbampi Tathāgatassa appattaṁ nāma natthi ñāṇena asacchikataṁ.

Tasmā Tathāgatoti vuccatīti yaṁ yathā lokena gataṁ, tassa tatheva gatattā Tathāgatoti vuccati. Pāḷiyaṁ pana “abhisambuddhan”ti vuttaṁ, taṁ gatasaddena ekatthaṁ. Iminā nayena sabbavāresu Tathāgatoti nigamassa attho veditabbo. Tassa yutti ekapuggalavaṇṇanāyaṁ Tathāgatasaddavitthāre vuttāyeva. Apicettha **aññadatthū**ti ekaṁsatthe nipāto. Dakkhatīti **daso.** Vasaṁ vattetīti **vasavattī.**

Sabbaṁ lokaṁ abhiññāti tedhātukaṁ lokasannivāsaṁ jānitvā. **Sabbaṁ loke yathātathan**ti tasmiṁ tedhātukalokasannivāse yaṁkiñci neyyaṁ, sabbaṁ taṁ yathā tathaṁ aviparītaṁ jānitvā. **Visaṁyutto**ti

တထာဂတေန အဘိသမ္ဗုဒ္ဓန္တိ ဣမိနာ ဧတံ ဒဿေတိ—ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ နီလံ ပီတကန္တိ-အာဒိ ရူပါရမ္မဏံ စက္ခုဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ “အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ရူပါရမ္မဏံ ဒိသွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော”တိ သဗ္ဗံ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တထာ ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ ဘေရိသဒ္ဒေါ မုဒိင်္ဂသဒ္ဒေါတိအာဒိ သဒ္ဒါရမ္မဏံ သောတဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ မူလဂန္ဓော တစဂန္ဓောတိအာဒိ ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဃာနဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ မူလရသော ခန္ဓရသောတိအာဒိ ရသာရမ္မဏံ ဇိဝှါဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ ကက္ခဠံ မုဒုကန္တိအာဒိ ပထဝီဓာတုတေဇောဓာတုဝါယောဓာတုဘေဒံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ကာယဒွါရေ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ “အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ဖုသိတွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော”တိ သဗ္ဗံ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ တထာ ယံ အပရိမာဏာသု လောကဓာတူသု ဣမဿ သဒေဝကဿ လောကဿ သုခဒုက္ခာဒိဘေဒံ ဓမ္မာရမ္မဏံ မနောဒွါရဿ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ “အယံ သတ္တော ဣမသ္မိံ ခဏေ ဣမံ နာမ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိဇာနိတွာ သုမနော ဝါ ဒုမ္မနော ဝါ မဇ္ဈတ္တော ဝါ ဇာတော”တိ သဗ္ဗံ တထာဂတဿ ဧဝံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓံ။ ယဉှိ ဘိက္ခဝေ ဣမေသံ သဗ္ဗသတ္တာနံ ဒိဋ္ဌံ သုတံ မုတံ ဝိညာတံ၊ တတ္ထ တထာဂတေန အဒိဋ္ဌံ ဝါ အသုတံ ဝါ အမုတံ ဝါ အဝိညာတံ ဝါ နတ္ထိ၊ ဣမဿ ပန မဟာဇနဿ ပရိယေသိတွာ အပ္ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ အပရိယေသိတွာ အပ္ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ ပရိယေသိတွာ ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ အပရိယေသိတွာ ပတ္တမ္ပိ အတ္ထိ၊ သဗ္ဗမ္ပိ တထာဂတဿ အပ္ပတ္တံ နာမ နတ္ထိ ဉာဏေန အသစ္ဆိကတံ။

တသ္မာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတီတိ ယံ ယထာ လောကေန ဂတံ၊ တဿ တထေဝ ဂတတ္တာ တထာဂတောတိ ဝုစ္စတိ။ ပါဠိယံ ပန “အဘိသမ္ဗုဒ္ဓ”န္တိ ဝုတ္တံ၊ တံ ဂတသဒ္ဒေန ဧကတ္ထံ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု တထာဂတောတိ နိဂမဿ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တဿ ယုတ္တိ ဧကပုဂ္ဂလဝဏ္ဏနာယံ တထာဂတသဒ္ဒဝိတ္ထာရေ ဝုတ္တာယေဝ။ အပိစေတ္ထ **အညဒတ္ထု**တိ ဧကံသတ္ထေ နိပါတော။ ဒက္ခတီတိ **ဒသော**။ ဝသံ ဝတ္တေတီတိ **ဝသဝတ္တီ**။

သဗ္ဗံ လောကံ အဘိညာတိ တေဓာတုကံ လောကသန္နိဝါသံ ဇာနိတွာ။ **သဗ္ဗံ လောကေ ယထာတထ**န္တိ တသ္မိံ တေဓာတုကလောကသန္နိဝါသေ ယံကိဉ္စိ နေယျံ၊ သဗ္ဗံ တံ ယထာတထံ အဝိပရီတံ ဇာနိတွာ။ **ဝိသံယုတ္တော**တိ

catunnaṁ yogānaṁ pahānena visaṁyutto. **Anūpayo**ti taṇhādiṭṭhi-upayehi virahito. **Sabbābhibhū**ti rūpādīni sabbārammaṇāni abhibhavitvā ṭhito. **Dhīro**ti dhitisampanno. **Sabbaganthappamocano**ti sabbe cattāropi ganthe mocetvā ṭhito. **Phuṭṭha'ssā**ti phuṭṭhā assa. Idañca karaṇatthe sāmivacanaṁ. **Paramā santī**ti nibbānaṁ. Tañhi tena ñāṇaphusanena phuṭṭhaṁ. Tenevāha **nibbānaṁ akutobhayan**ti. Atha vā **paramāsantī**ti uttamā santi. Katarā sāti? Nibbānaṁ. Yasmā pana nibbāne kutoci bhayaṁ natthi, tasmā taṁ **akutobhayan**ti vuccati. **Vimutto upadhisaṅkhaye**ti upadhisaṅkhayasaṅkhāte nibbāne tadārammaṇāya phalavimuttiyā vimutto. **Sīho anuttaro**ti parissayānaṁ sahanaṭṭhena kilesānañca hiṁsanaṭṭhena[1] Tathāgato anuttaro sīho nāma. **Brahman**ti seṭṭhaṁ. **Itī**ti evaṁ Tathāgatassa guṇe jānitvā. **Saṅgammā**ti samāgantvā. **Taṁ namassantī**ti taṁ Tathāgataṁ te saraṇaṁ gatā namassanti. Idāni yaṁ vadantā te namassanti, taṁ dassetuṁ **danto**ti-ādi vuttaṁ. Taṁ uttānatthamevāti.

4. Kāḷakārāmasuttavaṇṇanā

24. Catutthaṁ atthuppattiyaṁ nikkhittaṁ. Katarāya atthuppattiyanti? Dasabala guṇakathāya. Anāthapiṇḍikassa kira dhītā Cūḷasubhaddā "Sāketanagare Kāḷakaseṭṭhi puttassa[2] gehaṁ gacchissāmī"ti Satthāraṁ upasaṅkamitvā "bhante ahaṁ micchādiṭṭhikakulaṁ gacchāmi. Sace tattha sakkāraṁ labhissāmi, ekasmiṁ purise pesiyamāne papañco bhavissati, maṁ āvajjeyyātha Bhagavā"ti paṭiññaṁ gahetvā agamāsi. Seṭṭhi "suṇisā me āgatā"ti maṅgalaṁ karontova bahuṁ khādanīyabhojanīyaṁ paṭiyādetvā pañca acelakasatāni nimantesi. So tesu nisinnesu "dhītā me āgantvā arahante vandatū"ti Cūḷasubhaddāya pesesi. Āgataphalā ariyasāvikā arahanteti vuttamatteyeva "lābhā vata me"ti uṭṭha hitvā gatā te nissirikadassane acelake disvāva "samaṇā nāma na evarūpā honti tāta, yesaṁ[3] neva ajjhattaṁ hirī, na bahiddhā ottappaṁ atthī"ti vatvā "na ime samaṇā, dhīdhī"ti kheḷaṁ pātetvā nivattitvā attano vasanaṭṭhānameva gatā.

1. Pahīnaṭṭhena (Ka) 2. Koṭṭhikaseṭṭhiputtassa (Ka) 3. Tesaṁ (Ka)

စတုန္နံ ယောဂါနံ ပဟာနေန ဝိသံယုတ္တော။ **အနူပယော**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဥပယေဟိ ဝိရဟိတော။ **သဗ္ဗာဘိဘူ**တိ ရူပါဒီနိ သဗ္ဗာရမ္မဏာနိ အဘိဘဝိတွာ ဌိတော။ **ဓီရော**တိ ဓိတိသမ္ပန္နော။ **သဗ္ဗဂန္ထပ္ပမောစနော**တိ သဗ္ဗေ စတ္တာရောပိ ဂန္ထေ မောစေတွာ ဌိတော။ **ဖုဋ္ဌ'ဿာ**တိ ဖုဋ္ဌာ အဿ။ ဣဒဉ္စ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **ပရမာ သန္တီ**တိ နိဗ္ဗာနံ။ တဉှိ တေန ဉာဏဖုသနေန ဖုဋ္ဌံ။ တေနေဝါဟ **နိဗ္ဗာနံ အကုတောဘယန္တိ**။ အထ ဝါ **ပရမာသန္တီ**တိ ဥတ္တမာ သန္တိ။ ကတရာ သာတိ? နိဗ္ဗာနံ။ ယသ္မာ ပန နိဗ္ဗာနေ ကုတောစိ ဘယံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ **အကုတောဘယန္တိ** ဝုစ္စတိ။ **ဝိမုတ္တော ဥပဓိသင်္ခယေ**တိ ဥပဓိသင်္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ တဒါရမ္မဏာယ ဖလဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တော။ **သီဟော အနုတ္တရော**တိ ပရိဿယာနံ သဟနဋ္ဌေန ကိလေသာနဉ္စ ဟိံသနဋ္ဌေန[1] တထာဂတော အနုတ္တရော သီဟော နာမ။ ဗြဟ္မန္တိ သေဋ္ဌံ။ **ဣတီ**တိ ဧဝံ တထာဂတဿ ဂုဏေ ဇာနိတွာ။ **သင်္ဂမ္မာ**တိ သမာဂန္တွာ။ **တံ နမဿန္တီ**တိ တံ တထာဂတံ တေ သရဏံ ဂတာ နမဿန္တိ။ ဣဒါနိ ယံ ဝဒန္တာ တေ နမဿန္တိ၊ တံ ဒဿေတုံ **ဒန္တော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၄-ကာဠကာရာမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄။ စတုတ္ထံ အတ္ထုပ္ပတ္တိယံ နိက္ခိတ္တံ။ ကတရာယ အတ္ထုပ္ပတ္တိယန္တိ? ဒသဗလဂုဏကထာယ။ အနာထပိဏ္ဍိကဿ ကိရ ဓီတာ စူဠသုဘဒ္ဒါ "သာကေတနဂရေ ကာဠကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ[2] ဂေဟံ ဂစ္ဆိဿာမီ"တိ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ "ဘန္တေ အဟံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကကုလံ ဂစ္ဆာမိ။ သစေ တတ္ထ သက္ကာရံ လဘိဿာမိ၊ ဧကသ္မိံ ပုရိသေ ပေသိယမာနေ ပပဉ္စော ဘဝိဿတိ၊ မံ အာဝဇ္ဇေယျာထ ဘဂဝါ"တိ ပဋိညံ ဂဟေတွာ အဂမာသိ။ သေဋ္ဌိ "သုဏိသာ မေ အာဂတာ"တိ မင်္ဂလံ ကရောန္တောဝ ဗဟုံ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ပဋိယာဒေတွာ ပဉ္စ အစေလကသတာနိ နိမန္တေသိ။ သော တေသု နိသိန္နေသု "ဓီတာ မေ အာဂန္တွာ အရဟန္တေ ဝန္ဒတူ"တိ စူဠသုဘဒ္ဒါယ ပေသေသိ။ အာဂတဖလာ အရိယသာဝိကာ အရဟန္တေတိ ဝုတ္တမတ္တေယေဝ "လာဘာ ဝတ မေ"တိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂတာ တေ နိဿိရိကဒဿနေ အစေလကေ ဒိသွာဝ "သမဏာ နာမ န ဧဝရူပါ ဟောန္တိ တာတ၊ ယေသံ[3] နေဝ အဇ္ဈတ္တံ ဟိရီ, န ဗဟိဒ္ဓါ ဩတ္တပ္ပံ အတ္ထီ"တိ ဝတွာ "န ဣမေ သမဏာ, ဓိဓိ"တိ ခေဠံ ပါတေတွာ နိဝတ္တိတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနမေဝ ဂတာ။

၁-ပဟီနဋ္ဌေန (က) ၂-ကောဋ္ဌိကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ (က) ၃-တေသံ (က)

Tato acelakā “mahāseṭṭhi kuto te evarūpā kālakaṇṇī laddhā, kiṁ sakalajambudīpe aññā dārikā natthī”ti seṭṭhiṁ paribhāsiṁsu. So “ācariyā jānitvā vā kataṁ hotu ajānitvā vā, ahamettha jānissāmī”ti acelake uyyojetvā Subhaddāya santikaṁ gantvā “amma kasmā evarūpaṁ akāsi, kasmā arahante lajjāpesī”ti āha. Tāta arahantā nāma evarūpā na hontīti. Atha naṁ so āha—

“Kīdisā samaṇā tuyhaṁ, bāḷhaṁ kho ne pasaṁsasi.
Kiṁsīlā kiṁ samācārā, taṁ me akkhāhi pucchitā”ti.

Sā āha—

“Santindriyā santamanā, santatejā guṇamaggasaṇṭhitā[1].
Okkhittacakkhū mitabhāṇī, tādisā samaṇā mama.

Vasanti vanamogayha, nāgo chetvāva bandhanaṁ.
Ekakiyā[2] adutiyā, tādisā samaṇā mamā”ti.

Evañca pana vatvā seṭṭhissa pure ṭhatvā tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇaṁ kathesi. Seṭṭhi tassā vacanaṁ sutvā “yadi evaṁ, tava samaṇe ānetvā maṅgalaṁ karomā”ti. Sā pucchi “kadā karissatha tātā”ti. Seṭṭhi cintesi “katipāhaccayenāti vutte pesetvā pakkosāpeyyā”ti. Atha naṁ “sve ammā”ti āha. Sā sāyanhasamaye uparipāsādaṁ āruyha mahantaṁ pupphasamuggaṁ gahetvā Satthu guṇe anussaritvā aṭṭha pupphamuṭṭhiyo Dasabalassa vissajjetvā añjaliṁ paggayha namassamānā aṭṭhāsi. Evañca avaca “Bhagavā sve pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ mayhaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā”ti. Tāni pupphāni gantvā Dasabalassa matthake vitānaṁ hutvā aṭṭhaṁsu. Satthā āvajjento taṁ kāraṇaṁ addasa. Dhammadesanāpariyosāne Anāthapiṇḍikamahāseṭṭhi Dasabalaṁ vanditvā “sve bhante pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ mama gehe bhikkhaṁ gaṇhathā”ti āha. Cūḷasubhaddāya nimantitamha seṭṭhīti. Na bhante kañci āgataṁ passāmāti. Āma seṭṭhi, saddhā pana upāsikā dūre yojanasatamatthakepi yojanasahassamatthakepi ṭhitā Himavanto viya paññāyatīti vatvā—

1. Santaṁ tesaṁ gataṁ ṭhitaṁ (Ṭīkāyaṁ pāṭhantaraṁ, Dhammapadaṭṭhakathāyaṁ ca) santatejā guṇe ṭhitā (Ka)
2. Ekākiyā (Sī), ekāniyā (Syā)

တတော အစေလကာ “မဟာသေဋ္ဌိ ကုတော တေ ဧဝရူပါ ကာလကဏ္ဏီ လဒ္ဓါ၊ ကိံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ အညာ ဒါရိကာ နတ္ထီ”တိ သေဋ္ဌိံ ပရိဘာသိံသု။ သော “အာစရိယာ ဇာနိတွာ ဝါ ကတံ ဟောတု အဇာနိတွာ ဝါ၊ အဟမေတ္ထ ဇာနိဿာမီ”တိ အစေလကေ ဥယျောဇေတွာ သုဘဒ္ဒါယ သန္တိကံ ဂန္တွာ “အမ္မ ကသ္မာ ဧဝရူပံ အကာသိ၊ ကသ္မာ အရဟန္တေ လဇ္ဇာပေသီ”တိ အာဟ။ တာတ အရဟန္တာ နာမ ဧဝရူပါ န ဟောန္တီတိ။ အထ နံ သော အာဟ—

“ကီဒိသာ သမဏာ တုယှံ၊ ဗာဠှံ ခေါ နေ ပသံသသိ။
ကိံသီလာ ကိံသမာစာရာ၊ တံ မေ အက္ခာဟိ ပုစ္ဆိတာ”တိ။

သာ အာဟ—

“သန္တိန္ဒြိယာ သန္တမနာ၊ သန္တတေဇာ ဂုဏမဂ္ဂသဏ္ဌိတာ[၁]။
ဩက္ခိတ္တစက္ခူ မိတဘာဏီ၊ တာဒိသာ သမဏာ မမ။

ဝသန္တိ ဝနမောဂယှ၊ နာဂေါ ဆေတွာဝ ဗန္ဓနံ။
ဧကကိယာ[၂] အဒုတိယာ၊ တာဒိသာ သမဏာ မမာ”တိ။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ သေဋ္ဌိဿ ပုရေ ဌတွာ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ ဂုဏံ ကထေသိ။ သေဋ္ဌိ တဿာ ဝစနံ သုတွာ “ယဒိ ဧဝံ, တဝ သမဏေ အာနေတွာ မင်္ဂလံ ကရောမာ”တိ။ သာ ပုစ္ဆိ “ကဒါ ကရိဿထ တာတာ”တိ။ သေဋ္ဌိ စိန္တေသိ “ကတိပါဟစ္စယေနာတိ ဝုတ္တေ ပေသေတွာ ပက္ကောသာပေယျာ”တိ။ အထ နံ “သွေ အမ္မာ”တိ အာဟ။ သာ သာယနှသမယေ ဥပရိပါသာဒံ အာရုယှ မဟန္တံ ပုပ္ဖသမုဂ္ဂံ ဂဟေတွာ သတ္ထု ဂုဏေ အနုဿရိတွာ အဋ္ဌ ပုပ္ဖမုဋ္ဌိယော ဒသဗလဿ ဝိဿဇ္ဇေတွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂယှ နမဿမာနာ အဋ္ဌာသိ။ ဧဝဉ္စ အဝစ “ဘဂဝါ သွေ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ မယှံ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ။ တာနိ ပုပ္ဖါနိ ဂန္တွာ ဒသဗလဿ မတ္ထကေ ဝိတာနံ ဟုတွာ အဋ္ဌံသု။ သတ္ထာ အာဝဇ္ဇေန္တော တံ ကာရဏံ အဒ္ဒသ။ ဓမ္မဒေသနာပရိယောသာနေ အနာထပိဏ္ဍိကမဟာသေဋ္ဌိ ဒသဗလံ ဝန္ဒိတွာ “သွေ ဘန္တေ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ မမ ဂေဟေ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ အာဟ။ စူဠသုဘဒ္ဒါယ နိမန္တိတမှ သေဋ္ဌီတိ။ န ဘန္တေ ကဉ္စိ အာဂတံ ပဿာမာတိ။ အာမ သေဋ္ဌိ, သဒ္ဓါ ပန ဥပါသိကာ ဒူရေ ယောဇနသတမတ္ထကေပိ ယောဇနသဟဿမတ္ထကေပိ ဌိတာ ဟိမဝန္တော ဝိယ ပညာယတီတိ ဝတွာ—

၁-သန္တံ တေသံ ဂတံ ဌိတံ (ဋီကာယံ ပါဌန္တရံ၊ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာယံ စ) သန္တတေဇာ ဂုဏေ ဌိတာ (က)
၂-ဧကာကိယာ (သီ)၊ ဧကာနိယာ (သျာ)

"Dūre santo pakāsenti, Himavantova pabbato.
Asantettha na dissanti, rattiṁ khittā yathā sarā"ti[1]—

Imaṁ gāthamāha. Anāthapiṇḍiko "bhante mama dhītu saṅgahaṁ karothā"ti vanditvā pakkāmi.

Satthā Ānandattheraṁ āmantesi "ahaṁ Ānanda Sāketaṁ gamissāmi, pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ salākaṁ dehi. Dadanto ca chaḷabhiññānaṁyeva dadeyyāsī"ti. Thero tathā akāsi. Cūḷasubhaddā rattibhāgasamanantare cintesi "Buddhā nāma bahukiccā bahukaraṇīyā, maṁ sallakkheyya vā na vā, kiṁ nu kho karissāmī"ti. Tasmiṁ khaṇe Vessavaṇo mahārājā Cūḷasubhaddāya kathesi "bhadde mā kho tvaṁ vimanā ahosi, mā dummanā. Adhivutthaṁ te Bhagavatā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Sā tuṭṭhapahaṭṭhā dānameva saṁvidahi. Sakkopi kho devarājā Vissakammaṁ āmantesi "tāta Dasabalo Cūḷasubhaddāya santikaṁ Sāketanagaraṁ gacchissati, pañca kūṭāgārasatāni māpehī"ti. So tathā akāsi. Satthā pañcahi chaḷabhiññasatehi parivuto kūṭāgārayānena maṇivaṇṇaṁ ākāsaṁ vilikhanto viya Sāketanagaraṁ agamāsi.

Subhaddā Buddhappamukhassa bhikkhusaṁghassa dānaṁ datvā Satthāraṁ vanditvā āha "bhante mayhaṁ sasurapakkho micchādiṭṭhiko, sādhu tesaṁ anucchavikadhammaṁ kathethā"ti. Satthā dhammaṁ desesi. Kāḷakaseṭṭhi[2] sotāpanno hutvā attano uyyānaṁ Dasabalassa adāsi. Acelakā "amhākaṁ paṭhamaṁ dinnan"ti nikkhamituṁ na icchanti. "Gacchatha nīharitabbaniyāmena te nīharathā"ti sabbe nīharāpetvā tattheva Satthu vihāraṁ kāretvā brahmadeyyaṁ katvā udakaṁ pātesi. So Kāḷakena kāritatāya Kāḷakārāmo nāma jāto. Bhagavā tasmiṁ samaye tattha viharati. Tena vuttaṁ "Sākete viharati Kāḷakārāme"ti.

Bhikkhū āmantesīti pañcasate bhikkhū āmantesi. Te kira Sāketanagaravāsino kulaputtā Satthu dhammadesanaṁ sutvā Satthu santike pabbajitvā upaṭṭhānasālāya nisinnā "aho Buddhaguṇā nāma mahantā, evarūpaṁ nāma micchādiṭṭhitaṁ Kāḷakaseṭṭhiṁ diṭṭhito mocetvā sotāpattiphalaṁ

1. Khu 1. 56 piṭṭhe Dhammapade. 2. Koḷikaseṭṭhi (Ka)

"ဒူရေ သန္တော ပကာသေန္တိ၊ ဟိမဝန္တောဝ ပဗ္ဗတော။
အသန္တေတ္ထ န ဒိဿန္တိ၊ ရတ္တိံ ခိတ္တာ ယထာ သရာ"တိ[၁]—

ဣမံ ဂါထမာဟ။ အနာထပိဏ္ဍိကော "ဘန္တေ မမ ဓီတု သင်္ဂဟံ ကရောထာ"တိ ဝန္ဒိတွာ ပက္ကာမိ။

သတ္ထာ အာနန္ဒတ္ထေရံ အာမန္တေသိ "အဟံ အာနန္ဒ သာကေတံ ဂမိဿာမိ၊ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ သလာကံ ဒေဟိ။ ဒဒန္တော စ ဆဠဘိညာနံယေဝ ဒဒေယျာသီ"တိ။ ထေရော တထာ အကာသိ။ စူဠသုဘဒ္ဒါ ရတ္တိဘာဂသမနန္တရေ စိန္တေသိ "ဗုဒ္ဓါ နာမ ဗဟုကိစ္စာ ဗဟုကရဏီယာ၊ မံ သလ္လက္ခေယျ ဝါ န ဝါ၊ ကိံ နု ခေါ ကရိဿာမီ"တိ။ တသ္မိံ ခဏေ ဝေဿဝဏော မဟာရာဇာ စူဠသုဘဒ္ဒါယ ကထေသိ "ဘဒ္ဒေ မာ ခေါ တွံ ဝိမနာ အဟောသိ၊ မာ ဒုမ္မနာ။ အဓိဝုတ္ထံ တေ ဘဂဝတာ သွာတနာယ ဘတ္တံ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေနာ"တိ။ သာ တုဋ္ဌပဟဋ္ဌာ ဒါနမေဝ သံဝိဒဟိ။ သက္ကောပိ ခေါ ဒေဝရာဇာ ဝိဿကမ္မံ အာမန္တေသိ "တာတ ဒသဗလော စူဠသုဘဒ္ဒါယ သန္တိကံ သာကေတနဂရံ ဂစ္ဆိဿတိ၊ ပဉ္စ ကူဋာဂါရသတာနိ မာပေဟီ"တိ။ သော တထာ အကာသိ။ သတ္ထာ ပဉ္စဟိ ဆဠဘိညသတေဟိ ပရိဝုတော ကူဋာဂါရယာနေန မဏိဝဏ္ဏံ အာကာသံ ဝိလိခန္တော ဝိယ သာကေတနဂရံ အဂမာသိ။

သုဘဒ္ဒါ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ ဘိက္ခုသံဃဿ ဒါနံ ဒတွာ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတွာ အာဟ "ဘန္တေ မယှံ သသုရပက္ခော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော၊ သာဓု တေသံ အနုစ္ဆဝိကဓမ္မံ ကထေထာ"တိ။ သတ္ထာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ကာဠကသေဋ္ဌိ[၂] သောတာပန္နော ဟုတွာ အတ္တနော ဥယျာနံ ဒသဗလဿ အဒါသိ။ အစေလကာ "အမှာကံ ပဌမံ ဒိန္န"န္တိ နိက္ခမိတုံ န ဣစ္ဆန္တိ။ "ဂစ္ဆထ နီဟရိတဗ္ဗနိယာမေန တေ နီဟရထာ"တိ သဗ္ဗေ နီဟရာပေတွာ တတ္ထေဝ သတ္ထု ဝိဟာရံ ကာရေတွာ ဗြဟ္မဒေယျံ ကတွာ ဥဒကံ ပါတေသိ။ သော ကာဠကေန ကာရိတတာယ ကာဠကာရာမော နာမ ဇာတော။ ဘဂဝါ တသ္မိံ သမယေ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ တေန ဝုတ္တံ "သာကေတေ ဝိဟရတိ ကာဠကာရာမေ"တိ။

ဘိက္ခူ အာမန္တေသီတိ ပဉ္စသတေ ဘိက္ခူ အာမန္တေသိ။ တေ ကိရ သာကေတနဂရဝါသိနော ကုလပုတ္တာ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဥပဋ္ဌာနသာလာယ နိသိန္နာ "အဟော ဗုဒ္ဓဂုဏာ နာမ မဟန္တာ၊ ဧဝရူပံ နာမ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ ကာဠကသေဋ္ဌိံ ဒိဋ္ဌိတော မောစေတွာ သောတာပတ္တိဖလံ

၁-ခု ၁-၅၆-ပိဋ္ဌေ ဓမ္မပဒေ။ ၂-ကောဠိကသေဋ္ဌိ (က)

pāpetvā sakalanagaraṁ Satthārā devalokasadisaṁ katan”ti Dasabalassa guṇaṁ kathenti. Satthā tesaṁ guṇaṁ kathentānaṁ cittaṁ upaparikkhitvā “mayi gate mahatī desanā samuṭṭhahissati, desanāpariyosāne ca ime pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahissanti, mahāpathavī udakapariyantaṁ katvā kampissatī”ti dhammasabhaṁ gantvā paññattavara Buddhāsane nisinno te bhikkhū ādiṁ katvā **yaṁ bhikkhave sadevakassa lokassā**ti imaṁ desanaṁ ārabhi. Evamidaṁ suttaṁ guṇakathāya nikkhittanti veditabbaṁ.

Tattha “tamahaṁ jānāmī”ti padapariyosāne[1] mahāpathavī ukadapariyantaṁ katvā akampittha. **Abbhaññāsin**ti abhi-aññāsiṁ, jāninti attho. **Viditan**ti pākaṭaṁ katvā ñātaṁ. Iminā etaṁ dasseti—aññe jānantiyeva, mayā pana pākaṭaṁ katvā viditanti. Imehi tīhi padehi sabbaññutabhūmi nāma kathitā. **Taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī**ti taṁ chadvārikaṁ ārammaṇaṁ Tathāgato taṇhāya vā diṭṭhiyā vā na upaṭṭhāsi na upagañchi. Ayañhi passati Bhagavā cakkhunā rūpaṁ, chandarāgo Bhagavato natthi, suvimuttacitto so Bhagavā. Suṇāti Bhagavā sotena saddaṁ. Ghāyati Bhagavā ghānena gandhaṁ. Sāyati Bhagavā jivhāya rasaṁ. Phusati Bhagavā kāyena phoṭṭhabbaṁ. Vijānāti Bhagavā manasā dhammaṁ, chandarāgo Bhagavato natthi, suvimuttacitto so Bhagavā. Tena vuttaṁ “taṁ Tathāgato na upaṭṭhāsī”ti. Iminā padena khīṇāsavabhūmi kathitāti veditabbā.

Taṁ mamassa musāti taṁ me vacanaṁ musāvādo nāma bhaveyya. **Taṁpassa tādisamevā**ti tampi musāvādo bhaveyya. **Taṁ mamassa kalī**ti taṁ vacanaṁ mayhaṁ doso bhaveyyāti attho. Ettāvatā saccabhūmi nāma kathitāti veditabbā.

Daṭṭhā daṭṭhabbanti disvā daṭṭhabbaṁ. **Diṭṭhaṁ na maññatī**ti taṁ diṭṭhaṁ rūpāyatanaṁ “ahaṁ mahājanena diṭṭhameva passāmī”ti taṇhāmānadiṭṭhīhi na maññati. **Adiṭṭhaṁ na maññatī**ti “ahaṁ mahājanena adiṭṭhameva etaṁ passāmī”ti evampi taṇhādīhi maññanāhi na maññati. **Daṭṭhabbaṁ na maññatī**ti “mahājanena diṭṭhaṁ passāmī”ti evampi tāhi maññanāhi na maññati. Daṭṭhabbañhi adiṭṭhampi hotiyeva. Evarūpāni hi vacanāni tīsupi kālesu labbhanti, tenassa attho vutto. **Daṭṭhāraṁ na maññatī**ti

1. Desanāpariyosāne (Syā)

ပါပေတွာ သကလနဂရံ သတ္ထာရာ ဒေဝလောကသဒိသံ ကတ”န္တိ ဒသဗလဿ ဂုဏံ ကထေန္တိ။ သတ္ထာ တေသံ ဂုဏံ ကထေန္တာနံ စိတ္တံ ဥပပရိက္ခိတွာ “မယိ ဂတေ မဟတီ ဒေသနာ သမုဋ္ဌဟိဿတိ၊ ဒေသနာပရိယောသာနေ စ ဣမေ ပဉ္စသတာ ဘိက္ခူ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိဿန္တိ၊ မဟာပထဝီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ ကမ္ပိဿတီ”တိ ဓမ္မသဘံ ဂန္တွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော တေ ဘိက္ခူ အာဒိံ ကတွာ **ယံ ဘိက္ခဝေ သဒေဝကဿ လောကဿာ**တိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ ဧဝမိဒံ သုတ္တံ ဂုဏကထာယ နိက္ခိတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ “တမဟံ ဇာနာမီ”တိ ပဒပရိယောသာနေ[1] မဟာပထဝီ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ အကမ္ပိတ္ထ။ **အဗ္ဘညာသိ**န္တိ အဘိအညာသိံ၊ ဇာနိန္တိ အတ္ထော။ **ဝိဒိတ**န္တိ ပါကဋံ ကတွာ ဉာတံ။ ဣမိနာ ဧတံ ဒဿေတိ—အညေ ဇာနန္တိယေဝ၊ မယာ ပန ပါကဋံ ကတွာ ဝိဒိတန္တိ။ ဣမေဟိ တီဟိ ပဒေဟိ သဗ္ဗညုတဘူမိ နာမ ကထိတာ။ **တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ**တိ တံ ဆဒွါရိကံ အာရမ္မဏံ တထာဂတော တဏှာယ ဝါ ဒိဋ္ဌိယာ ဝါ န ဥပဋ္ဌာသိ န ဥပဂစ္ဆိ။ အယဉှိ ပဿတိ ဘဂဝါ စက္ခုနာ ရူပံ၊ ဆန္ဒရာဂေါ ဘဂဝတော နတ္ထိ၊ သုဝိမုတ္တစိတ္တော သော ဘဂဝါ။ သုဏာတိ ဘဂဝါ သောတေန သဒ္ဒံ။ ဃာယတိ ဘဂဝါ ဃာနေန ဂန္ဓံ။ သာယတိ ဘဂဝါ ဇိဝှါယ ရသံ။ ဖုသတိ ဘဂဝါ ကာယေန ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိဇာနာတိ ဘဂဝါ မနသာ ဓမ္မံ၊ ဆန္ဒရာဂေါ ဘဂဝတော နတ္ထိ၊ သုဝိမုတ္တစိတ္တော သော ဘဂဝါ။ တေန ဝုတ္တံ “တံ တထာဂတော န ဥပဋ္ဌာသီ”တိ။ ဣမိနာ ပဒေန ခီဏာသဝဘူမိ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

တံ မမဿ မုသာတိ တံ မေ ဝစနံ မုသာဝါဒေါ နာမ ဘဝေယျ။ **တံပဿ တာဒိသမေဝါ**တိ တမ္ပိ မုသာဝါဒေါ ဘဝေယျ။ **တံ မမဿ ကလီ**တိ တံ ဝစနံ မယှံ ဒေါသော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ သစ္စဘူမိ နာမ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဒဋ္ဌာ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ ဒိသွာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ **ဒိဋ္ဌံ န မညတီ**တိ တံ ဒိဋ္ဌံ ရူပါယတနံ “အဟံ မဟာဇနေန ဒိဋ္ဌမေဝ ပဿာမီ”တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌီဟိ န မညတိ။ **အဒိဋ္ဌံ န မညတီ**တိ “အဟံ မဟာဇနေန အဒိဋ္ဌမေဝ ဧတံ ပဿာမီ”တိ ဧဝမ္ပိ တဏှာဒီဟိ မညနာဟိ န မညတိ။ **ဒဋ္ဌဗ္ဗံ န မညတီ**တိ “မဟာဇနေန ဒိဋ္ဌံ ပဿာမီ”တိ ဧဝမ္ပိ တာဟိ မညနာဟိ န မညတိ။ ဒဋ္ဌဗ္ဗဉှိ အဒိဋ္ဌမ္ပိ ဟောတိယေဝ။ ဧဝရူပါနိ ဟိ ဝစနာနိ တီသုပိ ကာလေသု လဗ္ဘန္တိ၊ တေနဿ အတ္ထော ဝုတ္တော။ **ဒဋ္ဌာရံ န မညတီ**တိ

၁-ဒေသနာပရိယောသာနေ (သျာ)

passitāraṁ ekasattaṁ nāma tāhi maññanāhi na maññatīti attho. Sesaṭṭhānesupi imināva nayena attho veditabbo. Iminā ettakena ṭhānena suññatābhūmi nāma kathitā.

Iti kho bhikkhaveti evaṁ kho bhikkhave. **Tādīyeva tādī**ti **tāditā** nāma ekasadisatā. Tathāgato ca yādiso lābhādīsu, tādisova alābhādīsu. Tena vuttaṁ "lābhepi tādī, alābhepi tādī. Yasepi tādī, ayasepi tādī. Nindāyapi tādī, pasaṁsāyapi tādī. Sukhepi tādī, dukkhepi tādī"ti[1]. Imāya tāditāya tādī. **Tamhā ca pana tādimhā**ti tato Tathāgatatādito añño uttaritaro vā paṇītataro vā tādī natthīti ettāvatā tādibhūmi nāma kathitā. Imāhi pañcabhūmīhi desanaṁ niṭṭhāpentassa pañcasupi ṭhānesu mahāpathavī sakkhibhāvena akampittha. Desanāpariyosāne te pañcasate adhunāpabbajite kulaputte ādiṁ katvā taṁ ṭhānaṁ pattānaṁ devamanussānaṁ caturāsīti pāṇasahassāni amatapānaṁ piviṁsu.

Bhagavāpi suttaṁ niṭṭhāpetvā gāthāhi kūṭaṁ gaṇhanto **yaṁkiñcī**ti-ādimāha. Tattha **ajjhositaṁ saccamutaṁ paresan**ti paresaṁ saddhāya parapattiyāyanāya saccamutanti[2] maññitvā sajjhositaṁ gilitvā pariniṭṭhāpetvā gahitaṁ. **Sayasaṁvutesū**ti[3] sayameva saṁvaritvā piyāyitvā[4] gahitagahaṇesu, diṭṭhigatikesūti attho. Diṭṭhigatikā hi sayaṁ saṁvutāti vuccanti. **Saccaṁ musā vāpi paraṁ daheyyā**ti tesu sayaṁsaṁvutasaṅkhātesu diṭṭhigatikesu Tathāgato tādī tesaṁ ekampi vacanaṁ "idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁ saccaṁ musā vāpi paraṁ uttamaṁ[5] katvā na odaheyya na saddaheyya na pattiyāyeyya. **Etañca sallan**ti etaṁ diṭṭhisallaṁ. **Paṭikacca disvā**ti puretaraṁ bodhimūleyeva disvā. **Visattā**ti laggā lagitā palibuddhā. **Jānāmi passāmi tatheva etan**ti yathāyaṁ[6] pajā ajjhositā gilitvā pariniṭṭhāpetvā visattā laggā lagitā, evaṁ ahampi jānāmi passāmi. Tathā evaṁ[7] yathā etāya pajāya gahitanti evaṁ ajjhositaṁ natthi Tathāgatānanti attho.

---

1. Khu 7. 88, 365 piṭṭhesu.
2. Saccanti (Sī)
3. Sayaṁsaṁvutesūti (Sī, Ka)
4. Saritvā piyāyitvā (Sī), taṁ saritvā pariyāyitvā (Ka)
5. Upamaṁ (Ka)
6. Yatthāyaṁ (Sī), etthāyaṁ (Syā)
7. Tatheva etaṁ (Sī, Syā)

ပဿိတာရံ ဧကသတ္တံ နာမ တာဟိ မညနာဟိ န မညတီတိ အတ္ထော။ သေသဋ္ဌာနေသုပိ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဌာနေန သုညတာဘူမိ နာမ ကထိတာ။

ဣတိ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ။ **တာဒီယေဝ တာဒီ**တိ **တာဒိတာ** နာမ ဧကသဒိသတာ။ တထာဂတော စ ယာဒိသော လာဘာဒီသု၊ တာဒိသောဝ အလာဘာဒီသု။ တေန ဝုတ္တံ "လာဘေပိ တာဒီ၊ အလာဘေပိ တာဒီ။ ယသေပိ တာဒီ၊ အယသေပိ တာဒီ။ နိန္ဒာယပိ တာဒီ၊ ပသံသာယပိ တာဒီ။ သုခေပိ တာဒီ၊ ဒုက္ခေပိ တာဒီ"တိ[၁]။ ဣမာယ တာဒိတာယ တာဒီ။ **တမှာ စ ပန တာဒိမှာ**တိ တတော တထာဂတတာဒိတော အညော ဥတ္တရိတရော ဝါ ပဏီတတရော ဝါ တာဒီ နတ္ထီတိ ဧတ္တာဝတာ တာဒိဘူမိ နာမ ကထိတာ။ ဣမာဟိ ပဉ္စဘူမီဟိ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေန္တဿ ပဉ္စသုပိ ဌာနေသု မဟာပထဝီ သက္ခိဘာဝေန အကမ္ပိတ္ထ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ တေ ပဉ္စသတေ အဓုနာပဗ္ဗဇိတေ ကုလပုတ္တေ အာဒိံ ကတွာ တံ ဌာနံ ပတ္တာနံ ဒေဝမနုဿာနံ စတုရာသီတိ ပါဏသဟဿာနိ အမတပါနံ ပိဝိံသု။

ဘဂဝါပိ သုတ္တံ နိဋ္ဌာပေတွာ ဂါထာဟိ ကူဋံ ဂဏှန္တော **ယံကိဉ္စီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဇ္ဈောသိတံ သစ္စမုတံ ပရေသ**န္တိ ပရေသံ သဒ္ဓါယ ပရပတ္တိယာယနာယ သစ္စမုတန္တိ[၂] မညိတွာ အဇ္ဈောသိတံ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပေတွာ ဂဟိတံ။ **သယသံဝုတေသူ**တိ[၃] သယမေဝ သံဝရိတွာ ပိယာယိတွာ[၄] ဂဟိတဂဟဏေသု၊ ဒိဋ္ဌိဂတိကေသူတိ အတ္ထော။ ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ဟိ သယံသံဝုတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **သစ္စံ မုသာ ဝါပိ ပရံ ဒဟေယျာ**တိ တေသု သယံသံဝုတသင်္ခါတေသု ဒိဋ္ဌိဂတိကေသု တထာဂတော တာဒီ တေသံ ဧကမ္ပိ ဝစနံ "ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည"န္တိ ဧဝံ သစ္စံ မုသာ ဝါပိ ပရံ ဥတ္တမံ[၅] ကတွာ န ဩဒဟေယျ န သဒ္ဒဟေယျ န ပတ္တိယာယေယျ။ **ဧတဉ္စ သလ္လ**န္တိ ဧတံ ဒိဋ္ဌိသလ္လံ။ **ပဋိကစ္စ ဒိသွာ**တိ ပုရေတရံ ဗောဓိမူလေယေဝ ဒိသွာ။ **ဝိသတ္တာ**တိ လဂ္ဂါ လဂိတာ ပလိဗုဒ္ဓါ။ **ဇာနာမိ ပဿာမိ တထေဝ ဧတ**န္တိ ယထာယံ[၆] ပဇာ အဇ္ဈောသိတာ ဂိလိတွာ ပရိနိဋ္ဌာပေတွာ ဝိသတ္တာ လဂ္ဂါ လဂိတာ၊ ဧဝံ အဟမ္ပိ ဇာနာမိ ပဿာမိ။ တထာ ဧဝံ[၇] ယထာ ဧတာယ ပဇာယ ဂဟိတန္တိ ဧဝံ အဇ္ဈောသိတံ နတ္ထိ တထာဂတာနန္တိ အတ္ထော။

၁-ခု ၇-၈၈-၃၆၅-ပိဋ္ဌေသု။
၂-သစ္စန္တိ (သီ)
၃-သယံသံဝုတေသူတိ (သီ၊ က)
၄-သရိတွာ ပိယာယိတွာ (သီ)၊ တံ သရိတွာ ပရိယာယိတွာ (က)
၅-ဥပမံ (က)
၆-ယတ္ထာယံ (သီ)၊ ဧတ္ထာယံ (သျာ)
၇-တထေဝ ဧတံ (သီ၊ သျာ)

5. Brahmacariyasuttavaṇṇanā

25. Pañcame **janakuhanatthan**ti tīhi kuhanavatthūhi janassa kuhanatthāya. **Na janalapanatthan**ti na janassa upalāpanatthaṁ. **Na lābhasakkārasilokānisaṁsatthan**ti na cīvarādithutivacanatthaṁ. **Na itivādappamokkhānisaṁsatthan**ti na tena tena kāraṇena katavādānisaṁsatthaṁ, na vādassa pamokkhānisaṁsatthaṁ. **Na iti maṁ jano jānātū**ti na "evaṁ kira esa bhikkhu, evaṁ kira esa bhikkhū"ti janassa jānanatthāya. **Saṁvaratthan**ti pañcahi saṁvarehi saṁvaraṇatthāya. **Pahānatthan**ti tīhi pahānehi pajahanatthāya. **Virāgatthan**ti rāgādīnaṁ virajjanatthāya[1]. **Nirodhatthan**ti tesaṁyeva nirujjhanatthāya. **Anītihan**ti itihaparivajjitaṁ, aparapattiyanti attho. **Nibbānogadhagāminan**ti nibbānassa antogāminaṁ. Maggabrahmacariyañhi nibbānaṁ ārammaṇaṁ karitvā nibbānassa antoyeva vattati pavattati. **Paṭipajjantī**ti duvidhampi paṭipajjanti. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathetvā gāthāsu vivaṭṭameva kathitaṁ.

6. Kuhasuttavaṇṇanā

26. Chaṭṭhe **kuhā**ti kuhakā. **Thaddhā**ti kodhena ca mānena ca thaddhā. **Lapā**ti upalāpakā. **Siṅgī**ti "tattha katamaṁ siṅgaṁ, yaṁ siṅgaṁ siṅgāratā cāturatā cāturiyaṁ parikkhattatā pārikkhattiyan"ti[2] evaṁ vuttehi siṅgasadisehi pākaṭakilesehi samannāgatā. **Unnaḷā**ti uggatanaḷā tucchamānaṁ ukkhipitvā ṭhitā. **Asamāhitā**ti cittekaggamattassāpi alābhino. **Na me te bhikkhave bhikkhū māmakā**ti te mayhaṁ bhikkhū mama santakā na honti. "Te mayhan"ti idaṁ pana Satthāraṁ uddissa pabbajitattā vuttaṁ. **Te kho me bhikkhave bhikkhū māmakā**ti idhāpi meti attānaṁ uddissa pabbajitattā vadati, sammā paṭipannattā pana "māmakā"ti āha. **Vuddhiṁ virūḷiṁ vepullaṁ āpajjantī**ti sīlādīhi guṇehi vaḍḍhanato vuddhiṁ, niccalabhāvena virūḷhiṁ, sabbattha patthaṭatāya vepullaṁ pāpuṇanti. Te panete yāva arahattamaggā viruhanti, arahattaphalaṁ patte virūḷhā nāma honti. Iti imasmiṁ suttepi[3] gāthāsupi vaṭṭavivaṭṭameva kathitaṁ

1. Virājanatthāya (Sī), vissajjanatthāya (Ka) 2. Abhi 2. 364 piṭṭhe.
3. Suttantepi (Sī, Syā)

၅-ဗြဟ္မစရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅။ ပဉ္စမေ **ဇနကုဟနတ္ထန္တိ** တီဟိ ကုဟနဝတ္ထူဟိ ဇနဿ ကုဟနတ္ထာယ။ **န ဇနလပနတ္ထန္တိ** န ဇနဿ ဥပလာပနတ္ထံ။ **န လာဘသက္ကာရသိလောကာနိသံသတ္ထန္တိ** န စီဝရာဒိထုတိဝစနတ္ထံ။ **န ဣတိဝါဒပ္ပမောက္ခာနိသံသတ္ထန္တိ** န တေန တေန ကာရဏေန ကတဝါဒါနိသံသတ္ထံ၊ န ဝါဒဿ ပမောက္ခာနိသံသတ္ထံ။ **န ဣတိ မံ ဇနော ဇာနာတူတိ** န "ဧဝံ ကိရ ဧသ ဘိက္ခု၊ ဧဝံ ကိရ ဧသ ဘိက္ခူ"တိ ဇနဿ ဇာနနတ္ထာယ။ **သံဝရတ္ထန္တိ** ပဉ္စဟိ သံဝရေဟိ သံဝရဏတ္ထာယ။ **ပဟာနတ္ထန္တိ** တီဟိ ပဟာနေဟိ ပဇဟနတ္ထာယ။ **ဝိရာဂတ္ထန္တိ** ရာဂါဒီနံ ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ[1]။ **နိရောဓတ္ထန္တိ** တေသံယေဝ နိရုဇ္ဈနတ္ထာယ။ **အနီတိဟန္တိ** ဣတိဟပရိဝဇ္ဇိတံ၊ အပရပတ္တိယန္တိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိနန္တိ** နိဗ္ဗာနဿ အန္တောဂါမိနံ။ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဉ္ဟိ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ နိဗ္ဗာနဿ အန္တောယေဝ ဝတ္တတိ ပဝတ္တတိ။ **ပဋိပဇ္ဇန္တီတိ** ဒုဝိဓမ္ပိ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထေတွာ ဂါထာသု ဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၆-ကုဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆။ ဆဋ္ဌေ **ကုဟာတိ** ကုဟကာ။ **ထဒ္ဓါတိ** ကောဓေန စ မာနေန စ ထဒ္ဓါ။ **လပါတိ** ဥပလာပကာ။ **သိင်္ဂီတိ** "တတ္ထ ကတမံ သိင်္ဂံ၊ ယံ သိင်္ဂံ သိင်္ဂါရတာ စာတုရတာ စာတုရိယံ ပရိက္ခတ္တတာ ပါရိက္ခတ္တိယ"န္တိ[2] ဧဝံ ဝုတ္တေဟိ သိင်္ဂသဒိသေဟိ ပါကဋကိလေသေဟိ သမန္နာဂတာ။ **ဥန္နဠာတိ** ဥဂ္ဂတနဠာ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပိတွာ ဌိတာ။ **အသမာဟိတာတိ** စိတ္တေကဂ္ဂမတ္တဿာပိ အလာဘိနော။ **န မေ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မာမကာတိ** တေ မယှံ ဘိက္ခူ မမ သန္တကာ န ဟောန္တိ။ "တေ မယှ"န္တိ ဣဒံ ပန သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဝုတ္တံ။ **တေ ခေါ မေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ မာမကာတိ** ဣဓာပိ မေတိ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဝဒတိ၊ သမ္မာပဋိပန္နတ္တာ ပန "မာမကာ"တိ အာဟ။ **ဝုဍ္ဎိံ ဝိရူဠှိံ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇန္တီတိ** သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ ဝဍ္ဎနတော ဝုဍ္ဎိံ၊ နိစ္စလဘာဝေန ဝိရူဠှိံ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပတ္ထဋတာယ ဝေပုလ္လံ ပါပုဏန္တိ။ တေ ပနေတေ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ ဝိရုဟန္တိ၊ အရဟတ္တဖလံ ပတ္တေ ဝိရူဠှာ နာမ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ[3] ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၁-ဝိရာဇနတ္ထာယ (သီ)၊ ဝိဿဇ္ဇနတ္ထာယ (က) ၂-အဘိ ၂-၃၆၄-ပိဋ္ဌေ။
၃-သုတ္တန္တေပိ (သီ၊ သျာ)

7. Santuṭṭhisuttavaṇṇanā

27. Sattame **appānī**ti parittāni. **Sulabhānī**ti sukhena laddhabbāni, yattha katthaci sakkā honti labhituṁ. **Anavajjānī**ti niddosāni. **Piṇḍiyālopabhojanan**ti jaṅghāpiṇḍiyabalena caritvā ālopamattaṁ laddhaṁ bhojanaṁ. **Pūtimuttan**ti yaṁkiñci muttaṁ. Yathā hi suvaṇṇavaṇṇopi kāyo pūtikāyoti vuccati, evaṁ abhinavampi muttaṁ pūtimuttameva.

Vighātoti vigataghāto[1], cittassa dukkhaṁ na hotīti attho. **Disā nappaṭihaññatī**ti yassa hi “asukaṭṭhānaṁ nāma gato cīvarādīni labhissāmī”ti cittaṁ uppajjati, tassa disā paṭihaññati nāma. Yassa evaṁ na uppajjati, tassa nappaṭihaññati nāma. **Dhammā**ti paṭipattidhammā. **Sāmaññassānulomikā**ti samaṇadhammassa anulomā. **Adhiggahitā**ti sabbete tuṭṭhacittassa bhikkhuno adhiggahitā honti antogatā na paribāhirāti.

8. Ariyavaṁsasuttavaṇṇanā

28. Aṭṭhamassa ajjhāsayiko[2] nikkhepo. Imaṁ kira Mahā-ariyavaṁsasuttantaṁ Bhagavā Jetavanamahāvihāre dhammasabhāyaṁ paññattavarabuddhāsane nisinno attanopi parapuggalānampi ajjhāsayavasena parivāretvā nisinnāni cattālīsa bhikkhu sahassāni “bhikkhave”ti āmantetvā **cattārome bhikkhave ariyavaṁsā**ti ārabhi. Tattha **ariyavaṁsā**ti ariyānaṁ vaṁsā. Yathā hi khattiyavaṁso brāhmaṇavaṁso vessavaṁso suddavaṁso samaṇavaṁso kulavaṁso rājavaṁso, evaṁ ayampi aṭṭhamo ariyavaṁso ariyatanti ariyapaveṇī nāma hoti. So kho panāyaṁ ariyavaṁso[3] imesaṁ vaṁsānaṁ mūlagandhādīnaṁ kāḷānusārigandhādayo viya aggamakkhāyati.

Ke pana te ariyā, yesaṁ ete vaṁsāti? Ariyā vuccanti Buddhā ca Paccekabuddhā ca Tathāgatasāvakā ca, etesaṁ ariyānaṁ vaṁsāti **ariyavaṁsā**. Ito pubbe hi satasahassakappādhikānaṁ catunnaṁ asaṅkhyeyyānaṁ matthake Taṇhaṅkaro Medhaṅkaro Saraṇaṅkaro Dīpaṅkaroti

1. Vihatabhāvo (Syā), vihataghāto (Ka)
2. Attajjhāsayiko (Sī, Syā)
3. Vaṁso (Sī, Syā)

၇-သန္တုဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇။ သတ္တမေ **အပ္ပါနီ**တိ ပရိတ္တာနိ။ **သုလဘာနီ**တိ သုခေန လဒ္ဓဗ္ဗာနိ၊ ယတ္ထ ကတ္ထစိ သက္ကာ ဟောန္တိ လဘိတုံ။ **အနဝဇ္ဇာနီ**တိ နိဒ္ဒေါသာနိ။ **ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇန**န္တိ ဇင်္ဃာပိဏ္ဍိယဗလေန စရိတွာ အာလောပမတ္တံ လဒ္ဓံ ဘောဇနံ။ **ပူတိမုတ္တ**န္တိ ယံကိဉ္စိ မုတ္တံ။ ယထာ ဟိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောပိ ကာယော ပူတိကာယောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ အဘိနဝမ္ပိ မုတ္တံ ပူတိမုတ္တမေဝ။

ဝိဃာတောတိ ဝိဂတဃာတော[1]၊ စိတ္တဿ ဒုက္ခံ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဒိသာ နပ္ပဋိဟညတီ**တိ ယဿ ဟိ “အသုကဋ္ဌာနံ နာမ ဂတော စီဝရာဒီနိ လဘိဿာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဒိသာ ပဋိဟညတိ နာမ။ ယဿ ဧဝံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ နပ္ပဋိဟညတိ နာမ။ **ဓမ္မာ**တိ ပဋိပတ္တိဓမ္မာ။ **သာမညဿာနုလောမိကာ**တိ သမဏဓမ္မဿ အနုလောမာ။ **အဓိဂ္ဂဟိတာ**တိ သဗ္ဗေတေ တုဋ္ဌစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော အဓိဂ္ဂဟိတာ ဟောန္တိ အန္တောဂတာ န ပရိဗာဟိရာတိ။

၈-အရိယဝံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈။ အဋ္ဌမဿ အဇ္ဈာသယိကော[2] နိက္ခေပေါ။ ဣမံ ကိရ မဟာအရိယ-ဝံသသုတ္တန္တံ ဘဂဝါ ဇေတဝနမဟာဝိဟာရေ ဓမ္မသဘာယံ ပညတ္တဝရ-ဗုဒ္ဓါသနေ နိသိန္နော အတ္တနောပိ ပရပုဂ္ဂလာနမ္ပိ အဇ္ဈာသယဝသေန ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာနိ စတ္တာလီသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ “ဘိက္ခဝေ”တိ အာမန္တေတွာ **စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ အရိယဝံသာ**တိ အာရဘိ။ တတ္ထ **အရိယဝံသာ**တိ အရိယာနံ ဝံသာ။ ယထာ ဟိ ခတ္တိယဝံသော ဗြာဟ္မဏဝံသော ဝေဿဝံသော သုဒ္ဒဝံသော သမဏဝံသော ကုလဝံသော ရာဇဝံသော၊ ဧဝံ အယမ္ပိ အဋ္ဌမော အရိယဝံသော အရိယတန္တိ အရိယပဝေဏီ နာမ ဟောတိ။ သော ခေါ ပနာယံ အရိယဝံသော[3] ဣမေသံ ဝံသာနံ မူလဂန္ဓာဒီနံ ကာဠာနုသာရိဂန္ဓာဒယော ဝိယ အဂ္ဂမက္ခာယတိ။

ကေ ပန တေ အရိယာ၊ ယေသံ ဧတေ ဝံသာတိ? အရိယာ ဝုစ္စန္တိ ဗုဒ္ဓါ စ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ စ တထာဂတသာဝကာ စ၊ ဧတေသံ အရိယာနံ ဝံသာတိ **အရိယဝံသာ**။ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဟိ သတသဟဿကပ္ပါဓိကာနံ စတုန္နံ အသင်္ချေယျာနံ မတ္ထကေ တဏှင်္ကရော မေဓင်္ကရော သရဏင်္ကရော ဒီပင်္ကရောတိ

၁-ဝိဟတဘာဝေါ (သျာ)၊ ဝိဟတဃာတော (က)
၂-အတ္တဇ္ဈာသယိကော (သီ၊ သျာ)
၃-ဝံသော (သီ၊ သျာ)

cattāro Buddhā uppannā, te ariyā, tesaṁ ariyānaṁ vaṁsāti ariyavaṁsā. Tesaṁ Buddhānaṁ parinibbānato aparabhāge asaṅkhyeyyaṁ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Buddho uppanno -pa- imasmiṁ kappe Kakusandho Koṇāgamano Kassapo amhākaṁ Bhagavā Gotamoti cattāro Buddhā uppannā, tesaṁ ariyānaṁ vaṁsāti ariyavaṁsā. Apica atītānāgatapaccuppannānaṁ sabbabuddhapaccekabuddhabuddhasāvakānaṁ ariyānaṁ vaṁsāti ariyavaṁsā.

Te kho panete **aggaññā**[1] aggāti jānitabbā, **rattaññā** dīgharattaṁ pavattāti jānitabbā, **vaṁsaññā** vaṁsāti jānitabbā. **Porāṇā** na adhunuppattikā. **Asaṁkiṇṇā** avikiṇṇā anapanītā. **Asaṁkiṇṇapubbā** atītabuddhehipi na saṁkiṇṇapubbā, "kiṁ imehī"ti na apanī tapubbā. **Na saṁkīyantī**ti idānipi na apanīyanti. **Na saṁkīyissantī**ti anāgatabuddhehipi na apanīyissanti. Ye loke viññū samaṇabrāhmaṇā, tehi **appaṭikuṭṭhā,** samaṇehi brāhmaṇehi viññūhi aninditā agarahitā.

Santuṭṭho hotīti paccayasantosavasena santuṭṭho hoti. **Itarītarenā**ti na thūlasukhumalūkhapaṇītathirajiṇṇānaṁ yena kenaci, atha kho yathāladdhādīnaṁ itarītarena yena kenaci santuṭṭho hotīti attho. Cīvarasmiñhi tayo santosā yathālābhasantoso yathābalasantoso yathāsāruppasantosoti. Piṇḍapātādīsupi eseva nayo. Tesaṁ vitthārakathā "santuṭṭhassa bhikkhave anuppannā ceva kusalā dhammā uppajjantī"ti imasmiṁ sutte vuttanaye neva veditabbā. Iti ime tayo santose sandhāya "santuṭṭho hoti itarītarena cīvarena, yathā laddhādīsu yena kenaci cīvarena santuṭṭho hotī"ti vuttaṁ.

Ettha ca cīvaraṁ jānitabbaṁ, cīvarakkhettaṁ jānitabbaṁ, paṁsukūlaṁ jānitabbaṁ, cīvarasantoso jānitabbo, cīvarappaṭisaṁyuttāni dhutaṅgāni jānitabbāni. Tattha **cīvaraṁ jānitabban**ti khomādīni cha cīvarāni dukūlādīni cha anulomacīvarāni jānitabbāni. Imāni dvādasa kappiyacīvarāni. Kusacīraṁ vākacīraṁ phalakacīraṁ kesakambalaṁ vāḷakambalaṁ potthako cammaṁ ulūkapakkhaṁ rukkhadussaṁ latādussaṁ erakadussaṁ kadalidussaṁ veḷudussanti evamādīni[2] pana akappiyacīvarāni.

1. Aggaññāti (Syā, Ka) 2. Evarūpāni (Ka)

စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေ အရိယာ၊ တေသံ အရိယာနံ ဝံသာတိ အရိယဝံသာ။ တေသံ ဗုဒ္ဓါနံ ပရိနိဗ္ဗာနတော အပရဘာဂေ အသင်္ချေယျံ အတိက္ကမိတွာ ကောဏ္ဍညော နာမ ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပန္နော။ပ။ ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ ကကုသန္ဓော ကောဏာဂမနော ကဿပော အမှာကံ ဘဂဝါ ဂေါတမောတိ စတ္တာရော ဗုဒ္ဓါ ဥပ္ပန္နာ၊ တေသံ အရိယာနံ ဝံသာတိ အရိယဝံသာ။ အပိစ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနံ သဗ္ဗဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓဗုဒ္ဓသာဝကာနံ အရိယာနံ ဝံသာတိ အရိယဝံသာ။

တေ ခေါ ပနေတေ **အဂ္ဂညာ**[၁] အဂ္ဂါတိ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ **ရတ္တညာ** ဒီဃရတ္တံ ပဝတ္တာတိ ဇာနိတဗ္ဗာ၊ **ဝံသညာ** ဝံသာတိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ **ပေါရာဏာ** န အဓုနုပ္ပတ္တိကာ။ **အသံကိဏ္ဏာ** အဝိကိဏ္ဏာ အနပနီတာ။ **အသံကိဏ္ဏပုဗ္ဗာ** အတီတဗုဒ္ဓေဟိပိ န သံကိဏ္ဏပုဗ္ဗာ၊ "ကိံ ဣမေဟီ"တိ န အပနီတပုဗ္ဗာ။ **န သံကီယန္တိ**တိ ဣဒါနိပိ န အပနီယန္တိ။ **န သံကီယိဿန္တိ**တိ အနာဂတဗုဒ္ဓေဟိပိ န အပနီယိဿန္တိ။ ယေ လောကေ ဝိညူ သမဏဗြာဟ္မဏာ၊ တေဟိ **အပ္ပဋိကုဋ္ဌာ၊** သမဏေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ ဝိညူဟိ အနိန္ဒိတာ အဂရဟိတာ။

သန္တုဋ္ဌော ဟောတီတိ ပစ္စယသန္တောသဝသေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ။ **ဣတရီတရေနာ**တိ န ထူလသုခုမလူခပဏီတထိရဇိဏ္ဏာနံ ယေန ကေနစိ၊ အထ ခေါ ယထာလဒ္ဓါဒီနံ ဣတရီတရေန ယေန ကေနစိ သန္တုဋ္ဌော ဟောတီတိ အတ္ထော။ စီဝရသ္မိံဟိ တယော သန္တောသာ ယထာလာဘသန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ။ ပိဏ္ဍပါတာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ တေသံ ဝိတ္ထာရကထာ "သန္တုဋ္ဌဿ ဘိက္ခဝေ အနုပ္ပန္နာ စေဝ ကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ"တိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ ဣမေ တယော သန္တောသေ သန္ဓာယ "သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ ဣတရီတရေန စီဝရေန၊ ယထာလဒ္ဓါဒီသု ယေန ကေနစိ စီဝရေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတီ"တိ ဝုတ္တံ။

ဧတ္ထ စ စီဝရံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ စီဝရက္ခေတ္တံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ ပံသုကူလံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ စီဝရသန္တောသော ဇာနိတဗ္ဗော၊ စီဝရပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ ဓုတင်္ဂါနိ ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ တတ္ထ **စီဝရံ ဇာနိတဗ္ဗ**န္တိ ခေါမာဒီနိ ဆ စီဝရာနိ ဒုကူလာဒီနိ ဆ အနုလောမစီဝရာနိ ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ ဣမာနိ ဒွါဒသ ကပ္ပိယစီဝရာနိ။ ကုသစီရံ ဝါကစီရံ ဖလကစီရံ ကေသကမ္ဗလံ ဝါဠကမ္ဗလံ ပေါတ္ထကော စမ္မံ ဥလူကပက္ခံ ရုက္ခဒုဿံ လတာဒုဿံ ဧရကဒုဿံ ကဒလိဒုဿံ ဝေဠုဒုဿန္တိ ဧဝမာဒီနိ[၂] ပန အကပ္ပိယစီဝရာနိ။

၁-အဂ္ဂညာတိ (သျာ၊ က) ၂-ဧဝရူပါနိ (က)

Cīvarakkhettanti “saṁghato vā gaṇato vā ñātito vā mittato vā attano vā dhanena, paṁsukūlaṁ vā”ti evaṁ uppajjanato cha khettāni, aṭṭhannañca mātikānaṁ vasena aṭṭha khettāni jānitabbāni.

Paṁsukūlanti sosānikaṁ pāpaṇikaṁ rathiyaṁ saṅkārakūṭakaṁ sotthiyaṁ sinānaṁ titthaṁ gatapaccāgataṁ aggidaḍḍhaṁ gokhāyitaṁ upacikakhāyitaṁ undūrakhāyitaṁ antacchinnaṁ dasacchinnaṁ dhajāhaṭaṁ thūpaṁ samaṇacīvaraṁ sāmuddiyaṁ ābhisekiyaṁ[1] panthikaṁ vātāhaṭaṁ iddhimayaṁ devadattiyanti tevīsati paṁsukūlāni veditabbāni. Ettha ca **sotthiyan**ti gabbhamalaharaṇaṁ. **Gatapaccāgatan**ti mataka sarīraṁ pārupitvā susānaṁ netvā ānītacīvaraṁ. **Dhajāhaṭan**ti dhajaṁ ussāpetvā tato ānītaṁ. **Thūpan**ti vammike pūjitacīvaraṁ. **Sāmuddiyan**ti samuddavīcīhi thalaṁ pāpitaṁ[2]. **Panthikan**ti panthaṁ gacchantehi corabhayena pāsāṇehi koṭṭetvā pāruta cīvaraṁ. **Iddhimayan**ti ehibhikkhucīvaraṁ. Sesaṁ pākaṭamevāti.

Cīvarasantosoti vīsati cīvarasantosā cīvare vitakkasantoso gamanasantoso pariyesanasantoso paṭilābhasantoso mattapaṭiggahaṇasantoso loluppavivajjanasantoso yathālābhasantoso yathābalasantoso yathāsāruppasantoso udakasantoso dhovanasantoso karaṇasantoso parimāṇasantoso suttasantoso sibbanasantoso rajanasantoso kappasantoso paribhogasantoso sannidhiparivajjanasantoso vissajjanasantosoti.

Tattha sādakabhikkhunā temāsaṁ nibaddhavāsaṁ vasitvā ekamāsamattaṁ vitakketuṁ vaṭṭati. So hi pavāretvā cīvaramāse cīvaraṁ karoti, paṁsukūliko aḍḍhamāse neva karoti. Idaṁ māsaḍḍhamāsamattaṁ vitakkanaṁ **vitakkasantoso** nāma. Vitakka santosena pana santuṭṭhena bhikkhunā Pācīnakhaṇḍarājivāsikapaṁsukūlikattherasadisena bhavitabbaṁ.

Thero kira “Cetiyapabbatavihāre cetiyaṁ vandissāmī”ti āgato cetiyaṁ vanditvā cintesi “mayhaṁ cīvaraṁ jiṇṇaṁ, bahūnaṁ vasanaṭṭhāne labhissāmī”ti. So Mahāvihāraṁ gantvā saṁghattheraṁ disvā vasanaṭṭhānaṁ pucchitvā tattha vuttho punadivase cīvaraṁ ādāya āgantvā theraṁ vandi. Thero

1. Ābhisekikaṁ (Ka) 2. Thale pātitaṁ (Sī)

စီဝရက္ခေတ္တန္တိ “သံဃတော ဝါ ဂဏတော ဝါ ဉာတိတော ဝါ မိတ္တတော ဝါ အတ္တနော ဝါ ဓနေန, ပံသုကူလံ ဝါ”တိ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဆ ခေတ္တာနိ, အဋ္ဌန္နဉ္စ မာတိကာနံ ဝသေန အဋ္ဌ ခေတ္တာနိ ဇာနိတဗ္ဗာနိ။

ပံသုကူလန္တိ သောသာနိကံ ပါပဏိကံ ရထိယံ သင်္ကာရကူဋကံ သောတ္ထိယံ သိနာနံ တိတ္ထံ ဂတပစ္စာဂတံ အဂ္ဂိဍဍ္ဎံ ဂေါခါယိတံ ဥပစိကခါယိတံ ဥန္ဒူရခါယိတံ အန္တစ္ဆိန္နံ ဒသစ္ဆိန္နံ ဓဇာဟဋံ ထူပံ သမဏစီဝရံ သာမုဒ္ဒိယံ အာဘိသေကိယံ[၁] ပန္ထိကံ ဝါတာဟဋံ ဣဒ္ဓိမယံ ဒေဝဒတ္တိယန္တိ တေဝီသတိ ပံသုကူလာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဧတ္ထ စ **သောတ္ထိယန္တိ** ဂဗ္ဘမလဟရဏံ။ **ဂတပစ္စာဂတန္တိ** မတကသရီရံ ပါရုပိတွာ သုသာနံ နေတွာ အာနီတစီဝရံ။ **ဓဇာဟဋန္တိ** ဓဇံ ဥဿာပေတွာ တတော အာနီတံ။ **ထူပန္တိ** ဝမ္မိကေ ပူဇိတစီဝရံ။ **သာမုဒ္ဒိယန္တိ** သမုဒ္ဒဝီစီဟိ ထလံ ပါပိတံ[၂]။ **ပန္ထိကန္တိ** ပန္ထံ ဂစ္ဆန္တေဟိ စောရဘယေန ပါသာဏေဟိ ကောဋ္ဋေတွာ ပါရုတစီဝရံ။ **ဣဒ္ဓိမယန္တိ** ဧဟိဘိက္ခုစီဝရံ။ သေသံ ပါကဋမေဝါတိ။

စီဝရသန္တောသောတိ ဝီသတိ စီဝရသန္တောသာ စီဝရေ ဝိတက္ကသန္တောသော ဂမနသန္တောသော ပရိယေသနသန္တောသော ပဋိလာဘသန္တောသော မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော လောလုပ္ပဝိဝဇ္ဇနသန္တောသော ယထာလာဘသန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော ဥဒကသန္တောသော ဓောဝနသန္တောသော ကရဏသန္တောသော ပရိမာဏသန္တောသော သုတ္တသန္တောသော သိဗ္ဗနသန္တောသော ရဇနသန္တောသော ကပ္ပသန္တောသော ပရိဘောဂသန္တောသော သန္နိဓိပရိဝဇ္ဇနသန္တောသော ဝိဿဇ္ဇနသန္တောသောတိ။

တတ္ထ သာဒကဘိက္ခုနာ တေမာသံ နိဗဒ္ဓဝါသံ ဝသိတွာ ဧကမာသမတ္တံ ဝိတက္ကေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သော ဟိ ပဝါရေတွာ စီဝရမာသေ စီဝရံ ကရောတိ၊ ပံသုကူလိကော အဍ္ဎမာသေနေဝ ကရောတိ။ ဣဒံ မာသဍ္ဎမာသမတ္တံ ဝိတက္ကနံ **ဝိတက္ကသန္တောသော** နာမ။ ဝိတက္ကသန္တောသေန ပန သန္တုဋ္ဌေန ဘိက္ခုနာ ပါစီနခဏ္ဍရာဇိဝါသိကပံသုကူလိကတ္ထေရသဒိသေန ဘဝိတဗ္ဗံ။

ထေရော ကိရ “စေတိယပဗ္ဗတဝိဟာရေ စေတိယံ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ အာဂတော စေတိယံ ဝန္ဒိတွာ စိန္တေသိ “မယှံ စီဝရံ ဇိဏ္ဏံ၊ ဗဟူနံ ဝသနဋ္ဌာနေ လဘိဿာမီ”တိ။ သော မဟာဝိဟာရံ ဂန္တွာ သံဃတ္ထေရံ ဒိသွာ ဝသနဋ္ဌာနံ ပုစ္ဆိတွာ တတ္ထ ဝုတ္ထော ပုနဒိဝသေ စီဝရံ အာဒါယ အာဂန္တွာ ထေရံ ဝန္ဒိ။ ထေရော

၁. အာဘိသေကိကံ (က) ၂-ထလေ ပါတိတံ (သီ)

“kiṁ āvuso”ti āha. Gāmadvāraṁ bhante gamissāmīti. Ahampāvuso gamissāmīti. Sādhu bhanteti gacchanto Mahābodhidvārakoṭṭhake ṭhatvā “puññavantānaṁ vasanaṭṭhāne manāpaṁ labhissāmī”ti cintetvā “aparisuddho me vitakko”ti tatova paṭinivatti. Punadivase ambaṅgaṇasamīpato, punadivase Mahācetiyassa uttaradvārato tatheva paṭini vattitvā catutthadivase therassa santikaṁ agamāsi. Thero “imassa bhikkhuno vitakko na parisuddho bhavissatī”ti cīvaraṁ gahetvā tena saddhiṁ yeva pañhaṁ pucchamāno gāmaṁ pāvisi. Tañca rattiṁ eko manusso uccārapalibuddho sāṭakeyeva vaccaṁ katvā taṁ saṅkāraṭṭhāne chaḍḍesi. Paṁsukūlikatthero taṁ nīlamakkhikāhi samparikiṇṇaṁ disvā añjaliṁ paggahesi. Mahāthero “kiṁ āvuso saṅkāraṭṭhānassa[1] añjaliṁ paggaṇhāsī”ti. Nāhaṁ bhante saṅkāraṭṭhānassa añjaliṁ paggaṇhāmi, mayhaṁ pitu Dasabalassa paggaṇhāmi, Puṇṇadāsiyā sarīraṁ pārupitvā chaḍḍitaṁ paṁsukūlaṁ tumbamatte pāṇake vidhunitvā susānato gaṇhantena[2] dukkarataraṁ kataṁ bhanteti. Mahāthero “parisuddho vitakko paṁsukūlikassā”ti cintesi. Paṁsukūlikattheropi tasmiṁyeva ṭhāne ṭhito vipassanaṁ vaḍḍhetvā tīṇi phalāni patto taṁ sāṭakaṁ gahetvā cīvaraṁ katvā pārupitvā Pācīnakhaṇḍarājiṁ gantvā aggaphalaṁ arahattaṁ pāpuṇi.

Cīvaratthāya gacchantassa pana “kattha labhissāmī”ti acintetvā kammaṭṭhānasīse neva gamanaṁ **gamanasantoso** nāma. Pariyesantassa pana yena vā tena vā saddhiṁ apariyesitvā lajjiṁ pesalaṁ bhikkhuṁ gahetvā pariyesanaṁ **pariyesanasantoso** nāma. Evaṁ pariyesantassa āhariyamānaṁ cīvaraṁ dūrato disvā “etaṁ manāpaṁ bhavissati, etaṁ amanāpan”ti evaṁ avitakketvā thūlasukhumādīsu yathāladdheneva santussanaṁ **paṭilābhasantoso** nāma. Evaṁ laddhaṁ gaṇhantassāpi “ettakaṁ dupaṭṭassa bhavissati, ettakaṁ ekapaṭṭassā”ti attano pahonakamatteneva santussanaṁ **mattapaṭiggahaṇasantoso** nāma. Cīvaraṁ pariyesantassa pana “asukassa gharadvāre manāpaṁ labhissāmī”ti acintetvā dvārapaṭipāṭiyā caraṇaṁ **loluppavivajjanasantoso** nāma.

Lūkhapaṇītesu yena kenaci yāpetuṁ sakkontassa yathāladdheneva yāpanaṁ **yathālābhasantoso** nāma. Attano thāmaṁ jānitvā yena yāpetuṁ sakkoti, tena yāpanaṁ **yathābalasantoso** nāma. Manāpaṁ

1. Saṅkāradhānassa (Sī, Syā) 2. Gacchantena (Ka)

“ကိံ အာဝုသော”တိ အာဟ။ ဂါမဒွါရံ ဘန္တေ ဂမိဿာမီတိ။ အဟမ္ပာဝုသော ဂမိဿာမီတိ။ သာဓု ဘန္တေတိ ဂစ္ဆန္တော မဟာဗောဓိဒွါရကောဋ္ဌကေ ဌတွာ “ပုညဝန္တာနံ ဝသနဋ္ဌာနေ မနာပံ လဘိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “အပရိသုဒ္ဓေါ မေ ဝိတက္ကော”တိ တတောဝ ပဋိနိဝတ္တိ။ ပုနဒိဝသေ အမ္ဗင်္ဂဏသမီပတော, ပုနဒိဝသေ မဟာစေတိယဿ ဥတ္တရဒွါရတော တထေဝ ပဋိနိဝတ္တိတွာ စတုတ္ထဒိဝသေ ထေရဿ သန္တိကံ အဂမာသိ။ ထေရော “ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဝိတက္ကော န ပရိသုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီ”တိ စီဝရံ ဂဟေတွာ တေန သဒ္ဓိံယေဝ ပဉှံ ပုစ္ဆမာနော ဂါမံ ပါဝိသိ။ တဉ္စ ရတ္တိံ ဧကော မနုဿော ဥစ္စာရပလိဗုဒ္ဓေါ သာဋကေယေဝ ဝစ္စံ ကတွာ တံ သင်္ကာရဋ္ဌာနေ ဆဍ္ဍေသိ။ ပံသုကူလိကတ္ထေရော တံ နီလမက္ခိကာဟိ သမ္ပရိကိဏ္ဏံ ဒိသွာ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဟေသိ။ မဟာထေရော “ကိံ အာဝုသော သင်္ကာရဋ္ဌာနဿ[၁] အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှာသီ”တိ။ နာဟံ ဘန္တေ သင်္ကာရဋ္ဌာနဿ အဉ္ဇလိံ ပဂ္ဂဏှာမိ၊ မယှံ ပိတု ဒသဗလဿ ပဂ္ဂဏှာမိ၊ ပုဏ္ဏဒါသိယာ သရီရံ ပါရုပိတွာ ဆဍ္ဍိတံ ပံသုကူလံ တုမ္ဗမတ္တေ ပါဏကေ ဝိဓုနိတွာ သုသာနတော ဂဏှန္တေန[၂] ဒုက္ကရတရံ ကတံ ဘန္တေတိ။ မဟာထေရော “ပရိသုဒ္ဓေါ ဝိတက္ကော ပံသုကူလိကဿာ”တိ စိန္တေသိ။ ပံသုကူလိကတ္ထေရောပိ တသ္မိံယေဝ ဌာနေ ဌိတော ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ တီဏိ ဖလာနိ ပတ္တော တံ သာဋကံ ဂဟေတွာ စီဝရံ ကတွာ ပါရုပိတွာ ပါစီနခဏ္ဍရာဇိံ ဂန္တွာ အဂ္ဂဖလံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

စီဝရတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တဿ ပန “ကတ္ထ လဘိဿာမီ”တိ အစိန္တေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေနေဝ ဂမနံ **ဂမနသန္တောသော** နာမ။ ပရိယေသန္တဿ ပန ယေန ဝါ တေန ဝါ သဒ္ဓိံ အပရိယေသိတွာ လဇ္ဇိံ ပေသလံ ဘိက္ခုံ ဂဟေတွာ ပရိယေသနံ **ပရိယေသနသန္တောသော** နာမ။ ဧဝံ ပရိယေသန္တဿ အာဟရိယမာနံ စီဝရံ ဒူရတော ဒိသွာ “ဧတံ မနာပံ ဘဝိဿတိ၊ ဧတံ အမနာပ”န္တိ ဧဝံ အဝိတက္ကေတွာ ထူလသုခုမာဒီသု ယထာလဒ္ဓေနေဝ သန္တုဿနံ **ပဋိလာဘသန္တောသော** နာမ။ ဧဝံ လဒ္ဓံ ဂဏှန္တဿာပိ “ဧတ္တကံ ဒုပဋ္ဋဿ ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ ဧကပဋ္ဋဿာ”တိ အတ္တနော ပဟောနကမတ္တေနေဝ သန္တုဿနံ **မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော** နာမ။ စီဝရံ ပရိယေသန္တဿ ပန “အသုကဿ ဃရဒွါရေ မနာပံ လဘိဿာမီ”တိ အစိန္တေတွာ ဒွါရပဋိပါဋိယာ စရဏံ **လောလုပ္ပဝိဝဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။

လူခပဏီတေသု ယေန ကေနစိ ယာပေတုံ သက္ကောန္တဿ ယထာလဒ္ဓေနေဝ ယာပနံ **ယထာလာဘသန္တောသော** နာမ။ အတ္တနော ထာမံ ဇာနိတွာ ယေန ယာပေတုံ သက္ကောတိ၊ တေန ယာပနံ **ယထာဗလသန္တောသော** နာမ။ မနာပံ

၁. သင်္ကာရဓာနဿ (သီ၊ သျာ) ၂. ဂစ္ဆန္တေန (က)

aññassa datvā attanā yena kenaci yāpanaṁ **yāthāsāruppasantoso** nāma.

"Kattha udakaṁ manāpaṁ, tattha amanāpan"ti avicāretvā yena kenaci dhovanū pagena[1] udakena dhovanaṁ **udakasantoso** nāma. Paṇḍumattikagerukapūtipaṇṇarasa- kiliṭṭhāni[2] pana udakāni vajjetuṁ vaṭṭati. Dhovantassa pana muggarādīhi apaharitvā hatthehi madditvā dhovanaṁ **dhovanasantoso** nāma. Tathā asujjhantaṁ paṇṇāni pakkhipitvā tāpita-udakenāpi dhovituṁ vaṭṭati. Evaṁ dhovitvā karontassa "idaṁ thūlaṁ, idaṁ sukhaman"ti-akopetvā pahonakanīhāreneva karaṇaṁ **karaṇasantoso** nāma. Timaṇḍala paṭicchādanamattasseva karaṇaṁ **parimāṇasantoso** nāma. Cīvarakaraṇatthāya pana manāpaṁ suttaṁ pariyesissāmīti avicāretvā rathikādīsu vā devaṭṭhāne vā āharitvā pādamūle vā ṭhapitaṁ yaṁkiñcideva suttaṁ gahetvā karaṇaṁ **suttasantoso** nāma.

Kusibandhanakāle pana aṅgulamatte satta vāre na vijjhitabbaṁ. Evaṁ karontassa hi yo bhikkhu sahāyo na hoti, tassa vattabhedopi natthi. Tivaṅgulamatte pana satta vāre vijjhitabbaṁ. Evaṁ karontassa maggappaṭipannenāpi sahāyena bhavitabbaṁ. Yo na hoti, tassa vattabhedo. Ayaṁ **sibbanasantoso** nāma. Rajantena pana kāḷakacchakādīni[3] pariyesantena na rajitabbaṁ, somavakkalādīsu yaṁ labhati, tena rajitabbaṁ. Alabhantena pana manussehi araññe vākaṁ gahetvā chaḍḍitarajanaṁ vā bhikkhūhi pacitvā chaḍḍitakasaṭaṁ[4] vā gahetvā rajitabbaṁ. Ayaṁ **rajanasantoso** nāma. Nīlakaddamakāḷasāmesu yaṁkiñci gahetvā hatthipiṭṭhe nisinnassa paññāyamānakappakaraṇaṁ **kappasantoso** nāma.

Hirikopīnappaṭicchādanamattavasena paribhuñjanaṁ **paribhogasantoso** nāma. Dussaṁ pana labhitvā suttaṁ vā sūciṁ vā kārakaṁ vā alabhantena ṭhapetuṁ vaṭṭati, labhantena na vaṭṭati. Katampi[5] sace antevāsikādīnaṁ dātukāmo hoti, te ca asannihitā, yāva āgamanā ṭhapetuṁ vaṭṭati. Āgatamattesu dātabbaṁ. Dātuṁ asakkontena adhiṭṭhātabbaṁ. Aññasmiṁ cīvare sati paccattharaṇampi adhiṭṭhātuṁ vaṭṭati. Anadhiṭṭhitameva hi

1. Dhovanarūpakena (Ka)
2. ...pūtipaṇṇasaṁkiliṭṭhāni (Ka)
3. Kāḷakacchādīni (Sī)
4. Chaḍḍitakasāvaṁ (Sī), chaḍḍitarajanaṁ (Syā)
5. Tampi (Syā)

အညဿ ဒတွာ အတ္တနာ ယေန ကေနစိ ယာပနံ **ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော** နာမ။

“ကတ္ထ ဥဒကံ မနာပံ၊ ကတ္ထ အမနာပ”န္တိ အဝိစာရေတွာ ယေန ကေနစိ ဓောဝနူပဂေန[၁] ဥဒကေန ဓောဝနံ **ဥဒကသန္တောသော** နာမ။ ပဏ္ဍု-မတ္တိကဂေရုကပူတိပဏ္ဏရသကိလိဋ္ဌာနိ[၂] ပန ဥဒကာနိ ဝဇ္ဇေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဓောဝန္တဿ ပန မုဂ္ဂရာဒီဟိ အပဟရိတွာ ဟတ္ထေဟိ မဒ္ဒိတွာ ဓောဝနံ **ဓောဝနသန္တောသော** နာမ။ တထာ အသုဇ္ဈန္တံ ပဏ္ဏာနိ ပက္ခိပိတွာ တာပိတ-ဥဒကေနာပိ ဓောဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဧဝံ ဓောဝိတွာ ကရောန္တဿ “ဣဒံ ထူလံ, ဣဒံ သုခုမ”န္တိ အကောပေတွာ ပဟောနကနီဟာရေနေဝ ကရဏံ **ကရဏသန္တော-သော** နာမ။ တိမဏ္ဍလပဋိစ္ဆာဒနမတ္တဿေဝ ကရဏံ **ပရိမာဏသန္တောသော** နာမ။ စီဝရကရဏတ္ထာယ ပန မနာပံ သုတ္တံ ပရိယေသိဿာမီတိ အဝိစာရေတွာ ရထိကာဒီသု ဝါ ဒေဝဋ္ဌာနေ ဝါ အာဟရိတွာ ပါဒမူလေ ဝါ ဌပိတံ ယံကိဉ္စိဒေဝ သုတ္တံ ဂဟေတွာ ကရဏံ **သုတ္တသန္တောသော** နာမ။

ကုသိဗန္ဓနကာလေ ပန အင်္ဂုလမတ္တေ သတ္တ ဝါရေ န ဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ကရောန္တဿ ဟိ ယော ဘိက္ခု သဟာယော န ဟောတိ၊ တဿ ဝတ္တဘေဒေါပိ နတ္ထိ။ တိဝင်္ဂုလ-မတ္တေ ပန သတ္တ ဝါရေ ဝိဇ္ဈိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ ကရောန္တဿ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နေနာပိ သဟာယေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ယော န ဟောတိ၊ တဿ ဝတ္တဘေဒေါ။ အယံ **သိဗ္ဗနသန္တောသော** နာမ။ ရဇန္တေန ပန ကာဠကစ္ဆကာဒီနိ[၃] ပရိယေသန္တေန န ရဇိတဗ္ဗံ၊ သောမ-ဝက္ကလာဒီသု ယံ လဘတိ၊ တေန ရဇိတဗ္ဗံ။ အလဘန္တေန ပန မနုဿေဟိ အရညေ ဝါကံ ဂဟေတွာ ဆဍ္ဍိတရဇနံ ဝါ ဘိက္ခူဟိ ပစိတွာ ဆဍ္ဍိတကသဋံ[၄] ဝါ ဂဟေတွာ ရဇိတဗ္ဗံ။ အယံ **ရဇနသန္တောသော** နာမ။ နီလကဒ္ဒမကာဠ-သာမေသု ယံကိဉ္စိ ဂဟေတွာ ဟတ္ထိပိဋ္ဌေ နိသိန္နဿ ပညာယမာနကပ္ပကရဏံ **ကပ္ပသန္တောသော** နာမ။

ဟိရိကောပီနပ္ပဋိစ္ဆာဒနမတ္တဝသေန ပရိဘုဉ္ဇနံ **ပရိဘောဂသန္တောသော** နာမ။ ဒုဿံ ပန လဘိတွာ သုတ္တံ ဝါ သူစိံ ဝါ ကာရကံ ဝါ အလဘန္တေန ဌပေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ လဘန္တေန န ဝဋ္ဋတိ။ ကတမ္ပိ[၅] သစေ အန္တေဝါသိကာဒီနံ ဒါတုကာမော ဟောတိ၊ တေ စ အသန္နိဟိတာ၊ ယာဝ အာဂမနာ ဌပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အာဂတမတ္တေသု ဒါတဗ္ဗံ။ ဒါတုံ အသက္ကောန္တေန အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ အညသ္မိံ စီဝရေ သတိ ပစ္စတ္ထရဏမ္ပိ အဓိဋ္ဌာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အနဓိဋ္ဌိတမေဝ ဟိ

၁-ဓောဝနရူပကေန (က) ၂-....ပူတိပဏ္ဏသံကိလိဋ္ဌာနိ (က) ၃-ကာဠကစ္ဆာဒီနိ (သီ)
၄-ဆဍ္ဍိတကသာဝံ (သီ)၊ ဆဍ္ဍိတရဇနံ (သျာ) ၅-တမ္ပိ (သျာ)

sannidhi hoti, adhiṭṭhitaṁ na hotīti **Mahāsīvatthero** āha. Ayaṁ **sannidhiparivajjanasantoso** nāma. Vissajjentena pana na mukhaṁ oloketvā dātabbaṁ, sāraṇīyadhamme ṭhatvā vissajjetabbanti ayaṁ **vissajjanasantoso** nāma.

Cīvarappaṭisaṁyuttāni dhutaṅgāni nāma paṁsukūlikaṅgañceva tecīvarikaṅgañca. Tesaṁ vitthārakathā Visuddhimagge[1] veditabbā. Iti cīvarasantosamahā-ariyavaṁsaṁ pūrayamāno bhikkhu imāni dve dhutaṅgāni gopeti. Imāni gopento cīvarasanto samahā-ariyavaṁsavasena santuṭṭho hotīti.

Vaṇṇavādīti eko santuṭṭho hoti, santosassa vaṇṇaṁ na katheti. Eko na santuṭṭho hoti, santosassa vaṇṇaṁ katheti. Eko neva santuṭṭho hoti, na santosassa vaṇṇaṁ katheti. Eko santuṭṭho ceva hoti, santosassa ca vaṇṇaṁ katheti. Taṁ dassetuṁ "itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti vuttaṁ.

Anesananti dūteyyapahinagamanānuyogapabhedaṁ nānappakāraṁ anesanaṁ. **Appatirūpan**ti ayuttaṁ. **Aladdhā cā**ti alabhitvā. Yathā ekacco "kathaṁ nu kho cīvaraṁ labhissāmī"ti puññavantehi bhikkhūhi saddhiṁ ekato hutvā kohaññaṁ karonto uttasati paritassati, santuṭṭho bhikkhu evaṁ aladdhā cīvaraṁ na paritassati. **Laddhā cā**ti dhammena samena labhitvā. **Agadhito**ti vigatalobhagiddho. **Amucchito**ti adhimattataṇhāya mucchaṁ anāpanno. **Anajjhopanno**ti[2] taṇhāya anotthato apariyonaddho. **Ādīnavadassāvī**ti anesanāpattiyañca gedhitaparibhoge ca ādīnavaṁ passamāno. **Nissaraṇapañño**ti "yāvadeva sītassa paṭighātāyā"ti vuttaṁ nissaraṇameva pajānanto.

Itarītaracīvarasantuṭṭhiyāti yena kenaci cīvarena santuṭṭhiyā. **Nevattānukkaṁ setī**ti "ahaṁ paṁsukūliko, mayā upasampadamāḷeyeva paṁsukūlikaṅgaṁ gahitaṁ, ko mayā sadiso atthī"ti attukkaṁsanaṁ na karoti. **No paraṁ vambhetī**ti "ime panaññe bhikkhū na paṁsukūlikā"ti vā, "paṁsukūlikaṅgamattampi etesaṁ natthī"ti vā evaṁ paraṁ na vambheti. **Yo hi tattha dakkho**ti yo tasmiṁ cīvarasantose vaṇṇavādādīsu vā dakkho

1. Visuddhi 1. 59 piṭṭhe.
2. Anajjhāpannoti (Sī, Syā)

သန္နိဓိ ဟောတိ၊ အဓိဋ္ဌိတံ န ဟောတီတိ **မဟာသီဝတ္ထေရော** အာဟ။ အယံ **သန္နိဓိပရိဝဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။ ဝိဿဇ္ဇေန္တေန ပန န မုခံ ဩလောကေတွာ ဒါတဗ္ဗံ၊ သာရဏီယဓမ္မေ ဌတွာ ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗန္တိ အယံ **ဝိဿဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။

စီဝရပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ ဓုတင်္ဂါနိ နာမ ပံသုကူလိကင်္ဂဉ္စေဝ တေစီဝရိကင်္ဂဉ္စ။ တေသံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣတိ စီဝရသန္တောသမဟာ-အရိယဝံသံ ပူရယမာနော ဘိက္ခု ဣမာနိ ဒွေ ဓုတင်္ဂါနိ ဂေါပေတိ။ ဣမာနိ ဂေါပေန္တော စီဝရသန္တောသမဟာအရိယဝံသဝသေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတီတိ။

ဝဏ္ဏဝါဒီတိ ဧကော သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ န ကထေတိ။ ဧကော န သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ။ ဧကော နေဝ သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ၊ န သန္တောသဿ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ။ ဧကော သန္တုဋ္ဌော စေဝ ဟောတိ၊ သန္တောသဿ စ ဝဏ္ဏံ ကထေတိ။ တံ ဒဿေတုံ "ဣတရီတရစီဝရသန္တုဋ္ဌိယာ စ ဝဏ္ဏဝါဒီ"တိ ဝုတ္တံ။

အနေသနန္တိ ဒူတေယျပဟိနဂမနာနုယောဂပဘေဒံ နာနပ္ပကာရံ အနေ-သနံ။ **အပ္ပတိရူပ**န္တိ အယုတ္တံ။ **အလဒ္ဓါ စာ**တိ အလဘိတွာ။ ယထာ ဧကစ္စော "ကထံ နု ခေါ စီဝရံ လဘိဿာမီ"တိ ပုညဝန္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဧကတော ဟုတွာ ကောဟညံ ကရောန္တော ဥတ္တသတိ ပရိတဿတိ၊ သန္တုဋ္ဌော ဘိက္ခု ဧဝံ အလဒ္ဓါ စီဝရံ န ပရိတဿတိ။ **လဒ္ဓါ စာ**တိ ဓမ္မေန သမေန လဘိတွာ။ **အဂဓိတော**တိ ဝိဂတလောဘဂိဒ္ဓေါ။ **အမုစ္ဆိတော**တိ အဓိမတ္တတဏှာယ မုစ္ဆံ အနာပန္နော။ **အနဇ္ဈောပန္နော**တိ[2] တဏှာယ အနောတ္ထတော အပရိယောနဒ္ဓေါ။ **အာဒီနဝဒဿာဝီ**တိ အနေသနာပတ္တိယဉ္စ ဂေဓိတပရိဘောဂေ စ အာဒီနဝံ ပဿမာနော။ **နိဿရဏပညော**တိ "ယာဝဒေဝ သီတဿ ပဋိဃာတာယာ"တိ ဝုတ္တံ နိဿရဏမေဝ ပဇာနန္တော။

ဣတရီတရစီဝရသန္တုဋ္ဌိယာတိ ယေန ကေနစိ စီဝရေန သန္တုဋ္ဌိယာ။ **နေဝတ္တာနုက္ကံသေတီ**တိ "အဟံ ပံသုကူလိကော၊ မယာ ဥပသမ္ပဒမာဠေယေဝ ပံသုကူလိကင်္ဂံ ဂဟိတံ၊ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထီ"တိ အတ္တုက္ကံသနံ န ကရောတိ။ **နော ပရံ ဝမ္ဘေတီ**တိ "ဣမေ ပနညေ ဘိက္ခူ န ပံသုကူလိကာ"တိ ဝါ, "ပံသုကူလိကင်္ဂမတ္တမ္ပိ ဧတေသံ နတ္ထီ"တိ ဝါ ဧဝံ ပရံ န ဝမ္ဘေတိ။ **ယော ဟိ တတ္ထ ဒက္ခော**တိ ယော တသ္မိံ စီဝရသန္တောသေ ဝဏ္ဏဝါဒါဒီသု ဝါ ဒက္ခော

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၅၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-အနဇ္ဈာပန္နောတိ (သီ၊ သျာ)

cheko byatto. **Analaso**ti sātaccakiriyāya ālasiyavirahito. **Sampajāno paṭissato**ti sampajānapaññāya ceva satiyā ca yutto. **Ariyavaṁse ṭhito**ti ariyavaṁse patiṭṭhito.

Itarītarena piṇḍapātenāti yena kenaci piṇḍapātena. Etthāpi piṇḍapāto jānitabbo, piṇḍapātakkhettaṁ jānitabbaṁ, piṇḍapātasantoso jānitabbo, piṇḍapātappaṭisaṁyuttaṁ dhutaṅgaṁ jānitabbaṁ. Tattha **piṇḍapāto**ti odano kummāso sattu maccho maṁsaṁ khīraṁ dadhi sappi navanītaṁ telaṁ madhu phāṇitaṁ yāgu khādanīyaṁ sāyanīyaṁ lehanīyanti soḷasa piṇḍapātā.

Piṇḍapātakkhettanti saṁghabhattaṁ uddesabhattaṁ nimantanaṁ salākabhattaṁ pakkhikaṁ uposathikaṁ pāṭipadikabhattaṁ āgantukabhattaṁ gamikabhattaṁ gilānabhattaṁ gilānupaṭṭhākabhattaṁ dhurabhattaṁ kuṭibhattaṁ vārabhattaṁ vihārabhattanti pannarasa piṇḍapātakkhettāni.

Piṇḍapātasantosoti piṇḍapāte vitakkasantoso gamanasantoso pariyesanasantoso paṭilābhasantoso paṭiggahaṇasantoso mattapaṭiggahaṇasantoso loluppavivajjanasantoso yathālābhasantoso yathābalasantoso yathāsāruppasantoso upakārasantoso parimāṇasantoso paribhogasantoso sannidhiparivajjanasantoso vissajjanasantosoti pannarasa santosā.

Tattha sādako bhikkhu mukhaṁ dhovitvā vitakketi. Piṇḍapātikena pana gaṇena saddhiṁ caratā sāyaṁ therūpaṭṭhānakāle "sve kattha piṇḍāya carissāmāti. Asukagāme bhante"ti ettakaṁ cintetvā tato paṭṭhāya na vitakketabbaṁ. Ekacārikena vitakkamāḷake ṭhatvā vitakketabbaṁ. Tato paṭṭhāya vitakkento ariyavaṁsā cuto hoti paribāhiro. Ayaṁ **vitakkasantoso** nāma.

Piṇḍāya pavisantena[1] "kuhiṁ labhissāmī"ti acintetvā kammaṭṭhānasīsena gantabbaṁ. Ayaṁ **gamanasantoso** nāma. Pariyesantena yaṁ vā taṁ vā aggahetvā lajjiṁ pesalameva gahetvā pariyesitabbaṁ. Ayaṁ **pariyesanasantoso** nāma. Dūratova āhariyamānaṁ disvā "etaṁ

1. Carantena (Sī)

ဆေကော ဗျတ္တော။ **အနလသော**တိ သာတစ္စကိရိယာယ အာလသိယဝိရဟိတော။ **သမ္ပဇာနော ပဋိဿတော**တိ သမ္ပဇာနပညာယ စေဝ သတိယာ စ ယုတ္တော။ **အရိယဝံသေ ဌိတော**တိ အရိယဝံသေ ပတိဋ္ဌိတော။

ဣတရီတရေန ပိဏ္ဍပါတေနာတိ ယေန ကေနစိ ပိဏ္ဍပါတေန။ ဧတ္ထာပိ ပိဏ္ဍပါတော ဇာနိတဗ္ဗော၊ ပိဏ္ဍပါတက္ခေတ္တံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသော ဇာနိတဗ္ဗော၊ ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိသံယုတ္တံ ဓုတင်္ဂံ ဇာနိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ပိဏ္ဍပါတော**တိ ဩဒနော ကုမ္မာသော သတ္တု မစ္ဆော မံသံ ခီရံ ဒဓိ သပ္ပိ နဝနီတံ တေလံ မဓု ဖာဏိတံ ယာဂု ခါဒနီယံ သာယနီယံ လေဟနီယန္တိ သောဠသ ပိဏ္ဍပါတာ။

ပိဏ္ဍပါတက္ခေတ္တန္တိ သံဃဘတ္တံ ဥဒ္ဒေသဘတ္တံ နိမန္တနံ သလာကဘတ္တံ ပက္ခိကံ ဥပေါသထိကံ ပါဋိပဒိကဘတ္တံ အာဂန္တုကဘတ္တံ ဂမိကဘတ္တံ ဂိလာနဘတ္တံ ဂိလာနုပဋ္ဌာကဘတ္တံ ဓုရဘတ္တံ ကုဋိဘတ္တံ ဝါရဘတ္တံ ဝိဟာရဘတ္တန္တိ ပန္နရသ ပိဏ္ဍပါတက္ခေတ္တာနိ။

ပိဏ္ဍပါတသန္တောသောတိ ပိဏ္ဍပါတေ ဝိတက္ကသန္တောသော ဂမနသန္တောသော ပရိယေသနသန္တောသော ပဋိလာဘသန္တောသော ပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော လောလုပ္ပဝိဝဇ္ဇနသန္တောသော ယထာလာဘသန္တောသော ယထာဗလသန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော ဥပကာရသန္တောသော ပရိမာဏသန္တောသော ပရိဘောဂသန္တောသော သန္နိဓိပရိဝဇ္ဇနသန္တောသော ဝိဿဇ္ဇနသန္တောသောတိ ပန္နရသ သန္တောသာ။

တတ္ထ သာဒကော ဘိက္ခု မုခံ ဓောဝိတွာ ဝိတက္ကေတိ။ ပိဏ္ဍပါတိကေန ပန ဂဏေန သဒ္ဓိံ စရတာ သာယံ ထေရူပဋ္ဌာနကာလေ "သွေ ကတ္ထ ပိဏ္ဍာယ စရိဿာမာတိ။ အသုကဂါမေ ဘန္တေ"တိ ဧတ္တကံ စိန္တေတွာ တတော ပဋ္ဌာယ န ဝိတက္ကေတဗ္ဗံ။ ဧကစာရိကေန ဝိတက္ကမာဠကေ ဌတွာ ဝိတက္ကေတဗ္ဗံ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဝိတက္ကေန္တော အရိယဝံသာ စုတော ဟောတိ ပရိဗာဟိရော။ အယံ **ဝိတက္ကသန္တောသော** နာမ။

ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တေန[၁] "ကုဟိံ လဘိဿာမီ"တိ အစိန္တေတွာ ကမ္မဋ္ဌာနသီသေန ဂန္တဗ္ဗံ။ အယံ **ဂမနသန္တောသော** နာမ။ ပရိယေသန္တေန ယံ ဝါ တံ ဝါ အဂ္ဂဟေတွာ လဇ္ဇိံ ပေသလမေဝ ဂဟေတွာ ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ အယံ **ပရိယေသနသန္တောသော** နာမ။ ဒူရတောဝ အာဟရိယမာနံ ဒိသွာ "ဧတံ

၁-စရန္တေန (သီ)

manāpaṁ etaṁ amanāpan"ti cittaṁ na uppādetabbaṁ. Ayaṁ **paṭilābhasantoso** nāma. "Imaṁ manāpaṁ gaṇhissāmi, imaṁ amanāpaṁ na gaṇhissāmī"ti acintetvā yaṁkiñci yāpanamattaṁ gahetabbameva. Ayaṁ **paṭiggahaṇasantoso** nāma.

Ettha pana deyyadhammo bahu, dāyako appaṁ dātukāmo, appaṁ gahetabbaṁ. Deyyadhammopi bahu, dāyakopi bahuṁ dātukāmo, pamāṇeneva gahetabbaṁ. Deyyadhammo na bahu, dāyakopi appaṁ dātukāmo, appaṁ gahetabbaṁ. Deyyadhammo na bahu, dāyako pana bahuṁ dātukāmo, pamāṇena gahetabbaṁ. Paṭiggahaṇasmiñhi mattaṁ ajānanto manussānaṁ pasādaṁ makkheti, saddhādeyyaṁ vinipāteti, sāsanaṁ na karoti, vijātamātuyāpi cittaṁ gahetuṁ na sakkoti. Iti mattaṁ jānitvāva paṭiggahetabbanti ayaṁ **mattapaṭiggahaṇasantoso** nāma. Aḍḍhakulāniyeva agantvā dvārapaṭi pāṭiyā gantabbaṁ. Ayaṁ **loluppavivajjanasantoso** nāma. **Yathālābhasantosā**dayo cīvare vuttanayā eva.

Piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā "samaṇadhammaṁ anupālessāmī"ti evaṁ upakāraṁ ñatvā paribhuñjanaṁ **upakārasantoso** nāma. Pattaṁ pūretvā ānītaṁ na paṭiggahetabbaṁ. Anupasampanne sati tena gāhāpetabbaṁ, asati harāpetvā paṭiggahaṇamattaṁ gahetabbaṁ. Ayaṁ **parimāṇasantoso** nāma. "Jighacchāya paṭivinodanaṁ idamettha nissaraṇan"ti evaṁ paribhuñjanaṁ **paribhogasantoso** nāma. Nidahitvā na paribhuñji tabbanti ayaṁ **sannidhiparivajjanasantoso** nāma. Mukhaṁ anoloketvā sāraṇīyadhamme ṭhitena vissajjetabbaṁ. Ayaṁ **vissajjanasantoso** nāma.

Piṇḍapātappaṭisaṁyuttāni pana pañca dhutaṅgāni piṇḍapātikaṅgaṁ sapadānacārikaṅgaṁ ekāsanikaṅgaṁ pattapiṇḍikaṅgaṁ khalupacchābhattikaṅganti. Tesaṁ vitthārakathā Visuddhimagge[1] vuttā. Iti piṇḍapātasantosamahā-ariyavaṁsaṁ pūrayamāno bhikkhu imāni pañca dhutaṅgāni gopeti, imāni gopento piṇḍapātasantosamahā-ariyavaṁsena santuṭṭho hoti. Vaṇṇavādīti-ādīni vuttanayeneva veditabbāni.

Senāsanenāti idha senāsanaṁ jānitabbaṁ, senāsanakkhettaṁ jānitabbaṁ, senāsanasantoso jānitabbo, senāsanappaṭisaṁyuttaṁ

1. Visuddhi 1. 63 piṭṭhe.

မနာပံ ဧတံ အမနာပ”န္တိ စိတ္တံ န ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗံ။ အယံ **ပဋိလာဘသန္တောသော** နာမ။ “ဣမံ မနာပံ ဂဏှိဿာမိ၊ ဣမံ အမနာပံ န ဂဏှိဿာမီ”တိ အစိန္တေတွာ ယံကိဉ္စိ ယာပနမတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗမေဝ။ အယံ **ပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော** နာမ။

ဧတ္ထ ပန ဒေယျဓမ္မော ဗဟု, ဒါယကော အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ အပ္ပံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဒေယျဓမ္မောပိ ဗဟု, ဒါယကောပိ ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ပမာဏေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဒေယျဓမ္မော န ဗဟု, ဒါယကောပိ အပ္ပံ ဒါတုကာမော၊ အပ္ပံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဒေယျဓမ္မော န ဗဟု, ဒါယကော ပန ဗဟုံ ဒါတုကာမော၊ ပမာဏေန ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပဋိဂ္ဂဟဏသ္မိဉှိ မတ္တံ အဇာနန္တော မနုဿာနံ ပသာဒံ မက္ခေတိ၊ သဒ္ဓါဒေယျံ ဝိနိပါတေတိ၊ သာသနံ န ကရောတိ၊ ဝိဇာတမာတုယာပိ စိတ္တံ ဂဟေတုံ န သက္ကောတိ။ ဣတိ မတ္တံ ဇာနိတွာဝ ပဋိဂ္ဂဟေတဗ္ဗန္တိ အယံ **မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော** နာမ။ အဍ္ဍကုလာနိယေဝ အဂန္တွာ ဒွါရပဋိပါဋိယာ ဂန္တဗ္ဗံ။ အယံ **လောလုပ္ပဝိဝဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။ **ယထာလာဘသန္တောသာ**ဒယော စီဝရေ ဝုတ္တနယာ ဧဝ။

ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ “သမဏဓမ္မံ အနုပါလေဿာမီ”တိ ဧဝံ ဥပကာရံ ဉတွာ ပရိဘုဉ္ဇနံ **ဥပကာရသန္တောသော** နာမ။ ပတ္တံ ပူရေတွာ အာနီတံ န ပဋိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ။ အနုပသမ္ပန္နေ သတိ တေန ဂါဟာပေတဗ္ဗံ၊ အသတိ ဟရာပေတွာ ပဋိဂ္ဂဟဏမတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ အယံ **ပရိမာဏသန္တောသော** နာမ။ ‘ဇိဃစ္ဆာယ ပဋိဝိနောဒနံ ဣဒမေတ္ထ နိဿရဏ”န္တိ ဧဝံ ပရိဘုဉ္ဇနံ **ပရိဘောဂသန္တောသော** နာမ။ နိဒဟိတွာ န ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗန္တိ အယံ **သန္နိဓိပရိဝဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။ မုခံ အနောလောကေတွာ သာရဏီယဓမ္မေ ဌိတေန ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗံ။ အယံ **ဝိဿဇ္ဇနသန္တောသော** နာမ။

ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ ပန ပဉ္စ ဓုတင်္ဂါနိ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂံ သပဒါနစာရိကင်္ဂံ ဧကာသနိကင်္ဂံ ပတ္တပိဏ္ဍိကင်္ဂံ ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကင်္ဂန္တိ။ တေသံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တာ။ ဣတိ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသမဟာအရိယဝံသံ ပူရယမာနော ဘိက္ခု ဣမာနိ ပဉ္စ ဓုတင်္ဂါနိ ဂေါပေတိ၊ ဣမာနိ ဂေါပေန္တော ပိဏ္ဍပါတသန္တောသမဟာအရိယဝံသေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ။ ဝဏ္ဏဝါဒီတိ-အာဒီနိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

သေနာသနေနာတိ ဣဓ သေနာသနံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ သေနာသနက္ခေတ္တံ ဇာနိတဗ္ဗံ၊ သေနာသနသန္တောသော ဇာနိတဗ္ဗော၊ သေနာသနပ္ပဋိသံယုတ္တံ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၆၃-ပိဋ္ဌေ။

dhutaṅgaṁ jānitabbaṁ. Tattha **senāsanan**ti mañco pīṭhaṁ bhisi bimbohanaṁ vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṁ guhā leṇaṁ aṭṭo māḷo veḷugumbo rukkhamūlaṁ yattha vā pana bhikkhū paṭikkamantīti imāni pannarasa senāsanāni.

Senāsanakkhettanti saṁghato vā gaṇato vā ñatito vā mittato vā attano vā dhanena paṁsukūlaṁ vāti cha khettāni.

Senāsanasantosoti senāsane vitakkasantosādayo pannarasa santosā. Te piṇḍapāte vuttanayeneva veditabbā. **Senāsanappaṭisaṁyuttāni** pana pañca dhutaṅgāni āraññikaṅgaṁ rukkhamūlikaṅgaṁ abbhokāsikaṅgaṁ sosānikaṅgaṁ yathāsanthatikaṅganti. Tesaṁ vitthārakathā Visuddhimagge[1] vuttā. Iti senāsanasantosamahā-ariyavaṁsaṁ pūrayamāno bhikkhu imāni pañca dhutaṅgāni gopeti, imāni gopento senāsana santosamahā-ariyavaṁsena santuṭṭho hoti.

Gilānapaccayo pana piṇḍapāteyeva paviṭṭho. Tattha yathālābhayathābalayathā sāruppasantoseneva santussitabbaṁ. Nesajjikaṅgaṁ bhāvanārāma-ariyavaṁsaṁ bhajati. Vuttampi cetaṁ—

“Pañca senāsane vuttā, pañca āhāranissitā.
Eko vīriyasaṁyutto, dve ca cīvaranissitā”ti.

Iti Bhagavā pathaviṁ pattharamāno viya sāgarakucchiṁ pūrayamāno viya ākāsaṁ vitthārayamāno viya ca paṭhamaṁ cīvarasantosaṁ ariyavaṁsaṁ kathetvā candaṁ uṭṭhāpento viya sūriyaṁ ullaṅghento viya ca dutiyaṁ piṇḍapātasantosaṁ kathetvā Sineruṁ ukkhipanto viya tatiyaṁ senāsanasantosaṁ ariyavaṁsaṁ kathetvā idāni sahassanayapaṭimaṇḍitaṁ catutthaṁ bhāvanārāmaṁ ariyavaṁsaṁ kathetuṁ **puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu bhāvanārāmo hotī**ti desanaṁ ārabhi.

Tattha āramaṇaṁ ārāmo, abhiratīti attho. Bhāvanāya ārāmo assāti **bhāvanārāmo.** Bhāvanāya ratoti **bhāvanārato.** Pañcavidhe pahāne ārāmo assāti **pahānārāmo.** Apica

1. Visuddhi 1. 69 piṭṭhe.

ဓုတင်္ဂံ ဇာနိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **သေနာသန**န္တိ မဉ္စော ပီဌံ ဘိသိ ဗိမ္ဗောဟနံ ဝိဟာရော အဍ္ဎယောဂေါ ပါသာဒေါ ဟမ္မိယံ ဂုဟာ လေဏံ အဋ္ဋော မာဠော ဝေဠုဂုမ္ဗော ရုက္ခမူလံ ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တီတိ ဣမာနိ ပန္နရသ သေနာသနာနိ။

သေနာသနက္ခေတ္တန္တိ သံဃတော ဝါ ဂဏတော ဝါ ဉာတိတော ဝါ မိတ္တတော ဝါ အတ္တနော ဝါ ဓနေန ပံသုကူလံ ဝါတိ ဆ ခေတ္တာနိ။

သေနာသနသန္တောသောတိ သေနာသနေ ဝိတက္ကသန္တောသာဒယော ပန္နရသ သန္တောသာ။ တေ ပိဏ္ဍပါတေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သေနာသနပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ** ပန ပဉ္စ ဓုတင်္ဂါနိ အာရညိကင်္ဂံ ရုက္ခမူလိကင်္ဂံ အဗ္ဘောကာသိကင်္ဂံ သောသာနိကင်္ဂံ ယထာသန္ထတိကင်္ဂန္တိ။ တေသံ ဝိတ္ထာရကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တာ။ ဣတိ သေနာသနသန္တောသမဟာအရိယဝံသံ ပူရယမာနော ဘိက္ခု ဣမာနိ ပဉ္စ ဓုတင်္ဂါနိ ဂေါပေတိ၊ ဣမာနိ ဂေါပေန္တော သေနာသနသန္တောသမဟာအရိယဝံသေန သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ။

ဂိလာနပစ္စယော ပန ပိဏ္ဍပါတေယေဝ ပဝိဋ္ဌော။ တတ္ထ ယထာလာဘယထာဗလယထာသာရုပ္ပသန္တောသေနေဝ သန္တုဿိတဗ္ဗံ။ နေသဇ္ဇိကင်္ဂံ ဘာဝနာရာမအရိယဝံသံ ဘဇတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ပဉ္စ သေနာသနေ ဝုတ္တာ၊ ပဉ္စ အာဟာရနိဿိတာ။
ဧကော ဝီရိယသံယုတ္တော၊ ဒွေ စ စီဝရနိဿိတာ”တိ။

ဣတိ ဘဂဝါ ပထဝိံ ပတ္ထရမာနော ဝိယ သာဂရကုစ္ဆိံ ပူရယမာနော ဝိယ အာကာသံ ဝိတ္ထာရယမာနော ဝိယ စ ပဌမံ စီဝရသန္တောသံ အရိယဝံသံ ကထေတွာ စန္ဒံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ သူရိယံ ဥလ္လင်္ဃေန္တော ဝိယ စ ဒုတိယံ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသံ ကထေတွာ သိနေရုံ ဥက္ခိပန္တော ဝိယ တတိယံ သေနာသနသန္တောသံ အရိယဝံသံ ကထေတွာ ဣဒါနိ သဟဿနယပဋိမဏ္ဍိတံ စတုတ္ထံ ဘာဝနာရာမံ အရိယဝံသံ ကထေတုံ **ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဘာဝနာရာမော ဟောတီ**တိ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ အာရမဏံ အာရာမော၊ အဘိရတီတိ အတ္ထော။ ဘာဝနာယ အာရာမော အဿာတိ **ဘာဝနာရာမော**။ ဘာဝနာယ ရတောတိ **ဘာဝနာရတော**။ ပဉ္စဝိဓေ ပဟာနေ အာရာမော အဿာတိ **ပဟာနာရာမော**။ အပိစ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၆၉-ပိဋ္ဌေ။

bhāvento ramatīti **bhāvanārāmo.** Pajahanto ramatīti **pahānārāmo**ti evamettha attho daṭṭhabbo. Ayañhi cattāro satipaṭṭhāne bhāvento ramati, ratiṁ vindatīti attho. Tathā cattāro sammappadhāne. Cattāro iddhipāde, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅge, satta anupassanā, aṭṭhārasa mahāvipassanā, sattatiṁsa bodhipakkhiyadhamme, aṭṭhatiṁsa ārammaṇavibhattiyo bhāvento ramati, ratiṁ vindati. Kāmacchandādayo pana kilese pajahanto ramati, ratiṁ vindati.

Imesu pana catūsu ariyavaṁsesu purimehi tīhi terasannaṁ dhutaṅgānaṁ catu paccayasantosassa ca vasena sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ kathitaṁ hoti, bhāvanārāmena avasesaṁ piṭakadvayaṁ. Imaṁ pana bhāvanārāmaṁ ariyavaṁsaṁ kathentena bhikkhunā Paṭisambhidāmagge Nekkhammapāḷiyā kathetabbo, Dīghanikāye Dasuttarasuttantapariyāyena kathetabbo, Majjhimanikāye Satipaṭṭhānasuttantapariyāyena kathetabbo, Abhidhamme Niddesapariyāyena kathetabbo.

Tattha **Paṭisambhidāmagge Nekkhammapāḷiyā**ti—

"Nekkhammaṁ[1] bhāvento ramati, kāmacchandaṁ pajahanto ramati. Abyāpādaṁ, byāpādaṁ. Ālokasaññaṁ, thinamiddhaṁ. Avikkhepaṁ, uddhaccaṁ. Dhammavavatthānaṁ, vicikicchaṁ. Ñāṇaṁ, avijjaṁ. Pāmojjaṁ, aratiṁ. Paṭhamajjhānaṁ, pañca nīvaraṇe. Dutiyajjhānaṁ, vitakkavicāre. Tatiyajjhānaṁ pītiṁ. Catutthajjhānaṁ, sukhadukkhe. Ākāsānañcāyatanasamāpattiṁ bhāvento ramati, rūpasaññaṁ paṭighasaññaṁ nānattasaññaṁ pajahanto ramati. Viññāṇañcāyatanasamāpattiṁ -pa- nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ bhāvento ramati, ākiñcaññāyatanasaññaṁ pajahanto ramati.

Aniccānupassanaṁ bhāvento ramati, niccasaññaṁ pajahanto ramati. Dukkhānupassanaṁ, sukhasaññaṁ. Anattānupassanaṁ, attasaññaṁ. Nibbidānupassanaṁ, nandiṁ. Virāgānupassanaṁ, rāgaṁ. Nirodhānupassanaṁ, samudayaṁ. Paṭinissaggānupassanaṁ, ādānaṁ. Khayānupassanaṁ, ghanasaññaṁ. Vayānupassanaṁ, āyūhanaṁ. Vipariṇāmānupassanaṁ, dhuvasaññaṁ.

1. So nekkhammaṁ (Syā, Ka)

ဘာဝေန္တော ရမတီတိ **ဘာဝနာရာမော**။ ပဇဟန္တော ရမတီတိ **ပဟာနာရာမော**တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အယဉ္ဟိ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနေ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ရတိံ ဝိန္ဒတီတိ အတ္ထော။ တထာ စတ္တာရော သမ္မပ္ပဓာနေ။ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိပါဒေ၊ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ၊ ပဉ္စ ဗလာနိ၊ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ၊ သတ္တ အနုပဿနာ၊ အဋ္ဌာရသ မဟာဝိပဿနာ၊ သတ္တတိံသ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ၊ အဋ္ဌတိံသ အာရမ္မဏဝိဘတ္တိယော ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ရတိံ ဝိန္ဒတိ။ ကာမစ္ဆန္ဒာဒယော ပန ကိလေသေ ပဇဟန္တော ရမတိ၊ ရတိံ ဝိန္ဒတိ။

ဣမေသု ပန စတူသု အရိယဝံသေသု ပုရိမေဟိ တီဟိ တေရသန္နံ ဓုတင်္ဂါနံ စတုပစ္စယသန္တောသဿ စ ဝသေန သကလံ ဝိနယပိဋကံ ကထိတံ ဟောတိ၊ ဘာဝနာရာမေန အဝသေသံ ပိဋကဒွယံ။ ဣမံ ပန ဘာဝနာရာမံ အရိယဝံသံ ကထေန္တေန ဘိက္ခုနာ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ နေက္ခမ္မပါဠိယာ ကထေတဗ္ဗော၊ ဒီဃနိကာယေ ဒသုတ္တရသုတ္တန္တပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော၊ မဇ္ဈိမနိကာယေ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော၊ အဘိဓမ္မေ နိဒ္ဒေသပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော။

တတ္ထ **ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ နေက္ခမ္မပါဠိယာ**တိ—

“နေက္ခမ္မံ[1] ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ကာမစ္ဆန္ဒံ ပဇဟန္တော ရမတိ။ အဗျာပါဒံ၊ ဗျာပါဒံ။ အာလောကသညံ၊ ထိနမိဒ္ဓံ။ အဝိက္ခေပံ၊ ဥဒ္ဓစ္စံ။ ဓမ္မဝဝတ္ထာနံ၊ ဝိစိကိစ္ဆံ။ ဉာဏံ၊ အဝိဇ္ဇံ။ ပါမောဇ္ဇံ၊ အရတိံ။ ပဌမဇ္ဈာနံ၊ ပဉ္စ နီဝရဏေ။ ဒုတိယဇ္ဈာနံ၊ ဝိတက္ကဝိစာရေ။ တတိယဇ္ဈာနံ ပီတိံ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ၊ သုခဒုက္ခေ။ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိံ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ရူပသညံ ပဋိဃသညံ နာနတ္တသညံ ပဇဟန္တော ရမတိ။ ဝိညာဏဉ္စာယတနသမာပတ္တိံ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိံ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ အာကိဉ္စညာယတနသညံ ပဇဟန္တော ရမတိ။

အနိစ္စာနုပဿနံ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ နိစ္စသညံ ပဇဟန္တော ရမတိ။ ဒုက္ခာနုပဿနံ၊ သုခသညံ။ အနတ္တာနုပဿနံ၊ အတ္တသညံ။ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနံ၊ နန္ဒိံ။ ဝိရာဂါနုပဿနံ၊ ရာဂံ။ နိရောဓာနုပဿနံ၊ သမုဒယံ။ ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနံ၊ အာဒါနံ။ ခယာနုပဿနံ၊ ဃနသညံ။ ဝယာနုပဿနံ၊ အာယူဟနံ။ ဝိပရိဏာမာနုပဿနံ၊ ဓုဝသညံ။

၁-သော နေက္ခမ္မံ (သျာ၊ က)

Animittānupassanaṁ, nimittaṁ. Appaṇihitānupassanaṁ, paṇidhiṁ. Suññatānupassanaṁ, abhinivesaṁ. Adhipaññādhammavipassanaṁ, sārādānābhinivesaṁ. Yathābhūtañāṇadassanaṁ, sammohābhinivesaṁ. Ādinavānupassanaṁ, ālayābhinivesaṁ. Paṭisaṅkhānupassanaṁ, appaṭisaṅkhaṁ. Vivaṭṭānupassanaṁ, saṁyogābhinivesaṁ. Sotāpattimaggaṁ, diṭṭhekaṭṭhe kilese. Sakadāgāmimaggaṁ, oḷārike kilese. Anāgāmimaggaṁ, anusahagate kilese. Arahattamaggaṁ bhāvento ramati, sabbakilese pajahanto ramatī”ti[1].

Evaṁ Paṭisambhidāmagge Nekkhammapāḷiyā kathetabbo.

Dīghanikāye Dasuttarasuttantapariyāyenāti—

“Ekaṁ dhammaṁ bhāvento ramati, ekaṁ dhammaṁ pajahanto ramati -pa- dasa dhamme bhāvento ramati, dasa dhamme pajahanto ramati. Katamaṁ ekaṁ dhammaṁ bhāvento ramati? Kāyagatāsatiṁ sātasahagataṁ, imaṁ ekaṁ dhammaṁ bhāvento ramati. Katamaṁ ekaṁ dhammaṁ pajahanto ramati? Asmimānaṁ, imaṁ ekaṁ dhammaṁ pajahanto ramati. Katame dve dhamme -pa-. Katame dasa dhamme bhāvento ramati? Dasa kasiṇāyatanāni, ime dasa dhamme bhāvento ramati. Katame dasa dhamme pajahanto ramati? Dasa micchatte ime dasa dhamme pajahanto ramati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu bhāvanārāmo hotī”ti[2].

Evaṁ Dīghanikāye Dasuttarasuttantapariyāyena kathetabbo.

Majjhimanikāye Satipaṭṭhānasuttantapariyāyenāti—

“Ekāyano ayaṁ bhikkhave maggo -pa- yāvadeva ñāṇamattāya paṭissatimattāya. Anissito ca viharati, na ca kiñci loke upādiyati. Evampi kho bhikkhave bhikkhu bhāvanārāmo hoti bhāvanārato. Pahānārāmo hoti pahānarato. Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu gacchanto vā gacchāmīti pajānāti -pa-. Puna caparaṁ bhikkhave bhikkhu seyyathāpi passeyya sarīraṁ sivathikāya chaḍḍitaṁ -pa- pūtīni cuṇṇakajātāni. So imameva

1. Khu 9. 45, 104 piṭṭhesu (Atthato samānaṁ) 2. Dī 3. 227 piṭṭhe.

အနိမိတ္တာနုပဿနံ၊ နိမိတ္တံ။ အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနံ၊ ပဏိဓိံ။ သုညတာနုပဿနံ၊ အဘိနိဝေသံ။ အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနံ၊ သာရာဒါနာဘိနိဝေသံ။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ၊ သမ္မောဟာဘိနိဝေသံ။ အာဒီနဝါနုပဿနံ၊ အာလယာဘိနိဝေသံ။ ပဋိသင်္ခါနုပဿနံ၊ အပ္ပဋိသင်္ခံ။ ဝိဝဋ္ဋာနုပဿနံ၊ သံယောဂါဘိနိဝေသံ။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ၊ ဒိဋ္ဌေကဋ္ဌေ ကိလေသေ။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂံ၊ ဩဠာရိကေ ကိလေသေ။ အနာဂါမိမဂ္ဂံ၊ အနုသဟဂတေ ကိလေသေ။ အရဟတ္တမဂ္ဂံ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ သဗ္ဗကိလေသေ ပဇဟန္တော ရမတီ”တိ[၁]။

ဧဝံ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ နေက္ခမ္မပါဠိယာ ကထေတဗ္ဗော။

ဒီဃနိကာယေ ဒသုတ္တရသုတ္တန္တပရိယာယေနာတိ—

“ဧကံ ဓမ္မံ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ဧကံ ဓမ္မံ ပဇဟန္တော ရမတိ။ပ။ ဒသ ဓမ္မေ ဘာဝေန္တော ရမတိ၊ ဒသ ဓမ္မေ ပဇဟန္တော ရမတိ။ ကတမံ ဧကံ ဓမ္မံ ဘာဝေန္တော ရမတိ? ကာယဂတာသတိံ သာတသဟဂတံ၊ ဣမံ ဧကံ ဓမ္မံ ဘာဝေန္တော ရမတိ။ ကတမံ ဧကံ ဓမ္မံ ပဇဟန္တော ရမတိ? အသ္မိမာနံ၊ ဣမံ ဧကံ ဓမ္မံ ပဇဟန္တော ရမတိ။ ကတမေ ဒွေ ဓမ္မေ။ပ။ ကတမေ ဒသ ဓမ္မေ ဘာဝေန္တော ရမတိ? ဒသ ကသိဏာယတနာနိ၊ ဣမေ ဒသ ဓမ္မေ ဘာဝေန္တော ရမတိ။ ကတမေ ဒသ ဓမ္မေ ပဇဟန္တော ရမတိ? ဒသ မိစ္ဆတ္တေ၊ ဣမေ ဒသ ဓမ္မေ ပဇဟန္တော ရမတိ။ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဘာဝနာရာမော ဟောတီ”တိ[၂]။

ဧဝံ ဒီဃနိကာယေ ဒသုတ္တရသုတ္တန္တပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော။

မဇ္ဈိမနိကာယေ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တပရိယာယေနာတိ—

“ဧကာယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ။ပ။ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိဿတိမတ္တာယ။ အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိဉ္စိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဘာဝနာရာမော ဟောတိ ဘာဝနာရတော။ ပဟာနာရာမော ဟောတိ ပဟာနရတော။ ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဂစ္ဆန္တော ဝါ ဂစ္ဆာမီတိ ပဇာနာတိ။ပ။ ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သေယျထာပိ ပဿေယျ သရီရံ သိဝထိကာယ ဆဍ္ဍိတံ။ပ။ ပူတီနိ စုဏ္ဏကဇာတာနိ။ သော ဣမမေဝ

၁-ခု ၉-၄၅-၁၀၄-ပိဋ္ဌေသု (အတ္ထတော သမာနံ) ၂-ဒီ ၃-၂၂၇-ပိဋ္ဌေ။

kāyaṁ upasaṁharati ‘ayampi kho kāyo evaṁdhammo evaṁbhāvī evaṁ anatīto’ti[1]. Iti ajjhattaṁ vā kāye kāyānupassī viharati -pa-. Evampi kho bhikkhave bhikkhu bhāvanārāmo hotī”ti[2].

Evaṁ Majjhimanikāye Satipaṭṭhānasuttantapariyāyena kathetabbo.

Abhidhamme Niddesapariyāyenāti sabbepi saṅkhate “aniccato dukkhato rogato gaṇḍato -pa- saṁkilesikadhammato passanto ramati, evaṁ kho bhikkhu[3] bhāvanārāmo hotī”ti[4] evaṁ niddesapariyāyena kathetabbo.

Nevattānukkaṁsetīti “ajja me saṭṭhi vā sattati vā[5] vassāni aniccaṁ dukkhaṁ anattāti vipassanāya kammaṁ karontassa ko mayā sadiso atthī”ti evaṁ attukkaṁsanaṁ na karoti. **No paraṁ vambhetī**ti “aniccaṁ dukkhanti vipassanāmattakampi natthi, kiṁ ime vissaṭṭhakammaṭṭhānā carantī”ti evaṁ paravambhanaṁ na karoti. Sesaṁ vuttanayameva.

Ime kho bhikkhave cattāro ariyavaṁsāti bhikkhave ime cattāro ariyavaṁsā ariyatantiyo ariyapaveṇiyo ariyañjasā ariyavaṭumānīti suttantaṁ vinivaṭṭetvā idāni mahā-ariyavaṁsaparipūrakassa bhikkhuno vasanadisā[6] dassento **imehi ca pana bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **sveva aratiṁ sahatī**ti soyeva aratiṁ anabhiratiṁ ukkaṇṭhitaṁ sahati abhibhavati. **Na taṁ arati sahatī**ti taṁ pana bhikkhuṁ yā esā pantesu senāsanesu adhikusalānaṁ dhammānaṁ bhāvanāya arati nāma hoti, sā sahituṁ adhibhavituṁ na sakkoti. **Aratiratisaho**ti aratiñca pañcakāmaguṇaratiñca sahati[7], adhibhavituṁ sakkoti.

Idāni gāthāhi kūṭaṁ gaṇhanto **nāratī**ti-ādimāha. Tattha **dhīra**nti vīriyavantaṁ. **Nārati dhīraṁ sahatī**ti[8] idaṁ purimasseva kāraṇavacanaṁ. Yasmā sā dhīraṁ na sahati nappahoti[9] dhīraṁ sahituṁ adhibhavituṁ na sakkoti, tasmā

1. Etaṁ anatītoti (Sī) 2. Ma 1. 70 piṭṭhe. 3. Ayaṁ bhikkhave bhikkhu (Ka)
4. Khu 7. 40; Khu 8. 103, 121 piṭṭhesu. 5. Saṭṭhiṁ vā sattatiṁ vā (Sī)
6. Vasena issaraṁ (Syā), vasena nisāraṁ (Ka) 7. Sahituṁ (Ka)
8. Dhīrasaṁhatīti (Sī, Syā) 9. Dhīrasaṁhati na hoti (Sī, Syā)

ကာယံ ဥပသံဟရတိ ‘အယမ္ပိ ခေါ ကာယော ဧဝံဓမ္မော ဧဝံဘာဝီ ဧဝံအနတီတော’တိ[၁]။ ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ပ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဘာဝနာရာမော ဟောတီ”တိ[၂]။

ဧဝံ မဇ္ဈိမနိကာယေ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော။

အဘိဓမ္မေ နိဒ္ဒေသပရိယာယေနာတိ သဗ္ဗေပိ သင်္ခတေ “အနိစ္စတော ဒုက္ခတော ရောဂတော ဂဏ္ဍတော။ပ။ သံကိလေသိကဓမ္မတော ပဿန္တော ရမတိ၊ ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခု[၃] ဘာဝနာရာမော ဟောတီ”တိ[၄] ဧဝံ နိဒ္ဒေသပရိယာယေန ကထေတဗ္ဗော။

နေဝတ္တာနုက္ကံသေတီတိ “အဇ္ဇ မေ သဋ္ဌိ ဝါ သတ္တတိ ဝါ[၅] ဝဿာနိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ကော မယာ သဒိသော အတ္ထီ”တိ ဧဝံ အတ္တုက္ကံသနံ န ကရောတိ။ **နော ပရံ ဝမ္ဘေတီ**တိ “အနိစ္စံ ဒုက္ခန္တိ ဝိပဿနာမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ၊ ကိံ ဣမေ ဝိဿဋ္ဌကမ္မဋ္ဌာနာ စရန္တီ”တိ ဧဝံ ပရဝမ္ဘနံ န ကရောတိ။ သေသံ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော အရိယဝံသာတိ ဘိက္ခဝေ ဣမေ စတ္တာရော အရိယဝံသာ အရိယတန္တိယော အရိယပဝေဏိယော အရိယဉ္ဇသာ အရိယဝဋုမာနီတိ သုတ္တန္တံ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ ဣဒါနိ မဟာအရိယဝံသပရိပူရကဿ ဘိက္ခုနော ဝသနဒိသာ[၆] ဒဿေန္တော **ဣမေဟိ စ ပန ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သွေဝ အရတိံ သဟတီ**တိ သောယေဝ အရတိံ အနဘိရတိံ ဥက္ကဏ္ဌိတံ သဟတိ အဘိဘဝတိ။ **န တံ အရတိ သဟတီ**တိ တံ ပန ဘိက္ခုံ ယာ ဧသာ ပန္တေသု သေနာသနေသု အဓိကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာယ အရတိ နာမ ဟောတိ၊ သာ သဟိတုံ အဘိဘဝိတုံ န သက္ကောတိ။ **အရတိရတိသဟော**တိ အရတိဉ္စ ပဉ္စကာမဂုဏရတိဉ္စ သဟတိ[၇]၊ အဘိဘဝိတုံ သက္ကောတိ။

ဣဒါနိ ဂါထာဟိ ကူဋံ ဂဏှန္တော **နာရတီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဓီရန္တိ** ဝီရိယဝန္တံ။ **နာရတိ ဓီရံ သဟတီ**တိ[၈] ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ကာရဏဝစနံ။ ယသ္မာ သာ ဓီရံ န သဟတိ နပ္ပဟောတိ[၉] ဓီရံ သဟိတုံ အဘိဘဝိတုံ န သက္ကောတိ၊ တသ္မာ

၁-ဧတံ အနတီတောတိ (သီ) ၂-မ ၁-၇၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အယံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု (က)
၄-ခု ၇-၄၀၊ ခု ၈-၁၀၃-၁၂၁-ပိဋ္ဌေသု။ ၅-သဋ္ဌိံ ဝါ သတ္တတိံ ဝါ (သီ)
၆-ဝသေန ဣဿရံ (သျာ)၊ ဝသေန နိသာရံ (က) ၇-သဟိတုံ (က)
၈-ဓီရသံဟတီတိ (သီ၊ သျာ) ၉-ဓီရသံဟတိ န ဟောတိ (သီ၊ သျာ)

nārati sahati dhīraṁ. **Dhīro hi aratissaho**ti aratisahattā hi so dhīro nāma, tasmā aratiṁ sahatīti attho. **Sabbakammavihāyīna**nti sabbaṁ tebhūmakakammaṁ cajitvā paricchinnaṁ parivaṭumaṁ katvā ṭhitaṁ. **Panuṇṇaṁ ko nivāraye**ti kilese panuditvā ṭhitaṁ ko nāma rāgo vā doso vā nivāreyya. **Nekkhaṁ jambonadasseva, ko taṁ ninditumarahatī**ti jambonadasaṅkhātassa jātirattasuvaṇṇassa[1] nikkhasadisaṁ garahitabbadosavimuttaṁ ko taṁ puggalaṁ ninditum arahati. **Brahmunāpi pasaṁsito**ti mahābrahmunāpi esa puggalo pasaṁsitoyevāti. Desanāpariyosāne cattālīsa bhikkhusahassāni arahatte patiṭṭhahiṁsu.

9. Dhammapadasuttavaṇṇanā

29. Navame **dhammapadānī**ti dhammakoṭṭhāsā. **Anabhijjhā**ti-ādīsu abhijjhāpaṭikkhepena **anabhijjhā**, byāpādapaṭikkhepena **abyāpādo,** micchāsatipaṭikkhepena **sammā sati,** micchāsamādhipaṭikkhepena **sammāsamādhi** veditabbo.

Anabhijjhālūti nittaṇho hutvā. **Abyāpannena cetasā**ti sabbakālaṁ pakatibhāvaṁ avijahantena cittena. **Sato ekaggacittassā**ti satiyā samannāgato ārammaṇe ekaggacitto assa. **Ajjhattaṁ susamāhito**ti niyakajjhatte suṭṭhu ṭhapitacitto. Imasmiṁ suttepi gāthāyapi vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitaṁ.

10. Paribbājakasuttavaṇṇanā

30. Dasame **abhiññātā**ti ñātā pākaṭā. **Annabhāro**t-i-ādīni tesaṁ nāmāni. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti phalasamāpattito vuṭṭhito. Sā hi idha paṭisallānanti adhippetā. **Paccakkhāyā**ti paṭikkhipitvā. **Abhijjhālu**nti sataṇhaṁ. **Kāmesu tibbasārāga**nti vatthukāmesu bahalarāgaṁ. **Tamahaṁ tattha evaṁ vadeyya**nti taṁ ahaṁ tasmiṁ kāraṇe[2] evaṁ vadeyyaṁ. **Paṭikkositabbaṁ maññeyyā**ti paṭikkositabbāni paṭibāhitabbāni[3] vā maññeyya. **Sahadhammikā**ti sakāraṇā. **Vādānupātā**ti dhammikavāde ghaṭṭayamānā adhammikavādānupātā, vādappavattiyoti attho. **Gārayhā ṭhānā**ti garahitabbayuttakā paccayā. **Āgacchantī**ti upagacchanti.

1. Rattasuvaṇṇassa (Sī)   2. Tasmiṁ vacane vutte tasmiṁ kāraṇe (Sī, Syā)
3. Paṭikkositabbanti paṭibāhitabbanti (Sī, Syā)

နာရတိ သဟတိ ဓီရံ။ **ဓီရော ဟိ အရတိဿဟော**တိ အရတိသဟတ္တာ ဟိ သော ဓီရော နာမ၊ တသ္မာ အရတိံ သဟတီတိ အတ္ထော။ **သဗ္ဗကမ္မဝိဟာယီန**န္တိ သဗ္ဗံ တေဘူမကကမ္မံ စဇိတွာ ပရိစ္ဆိန္နံ ပရိဝဋုမံ ကတွာ ဌိတံ။ **ပနုဏ္ဏံ ကော နိဝါရယေ**တိ ကိလေသေ ပနုဒိတွာ ဌိတံ ကော နာမ ရာဂေါ ဝါ ဒေါသော ဝါ နိဝါရေယျ။ **နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝ၊ ကော တံ နိန္ဒိတုမရဟတီ**တိ ဇမ္ဗောနဒသင်္ခါတဿ ဇာတိရတ္တသုဝဏ္ဏဿ[၁] နိက္ခသဒိသံ ဂရဟိတဗ္ဗဒေါသဝိမုတ္တံ ကော တံ ပုဂ္ဂလံ နိန္ဒိတုံ အရဟတိ။ **ဗြဟ္မုနာပိ ပသံသိတော**တိ မဟာဗြဟ္မုနာပိ ဧသ ပုဂ္ဂလော ပသံသိတောယေဝါတိ။ ဒေသနာပရိယောသာနေ စတ္တာလီသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။

၉-ဓမ္မပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉။ နဝမေ **ဓမ္မပဒါနီ**တိ ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ။ **အနဘိဇ္ဈာ**တိအာဒီသု အဘိဇ္ဈာ-ပဋိက္ခေပေန **အနဘိဇ္ဈာ၊** ဗျာပါဒပဋိက္ခေပေန **အဗျာပါဒေါ၊** မိစ္ဆာသတိ-ပဋိက္ခေပေန **သမ္မာသတိ၊** မိစ္ဆာသမာဓိပဋိက္ခေပေန **သမ္မာသမာဓိ** ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနဘိဇ္ဈာလူတိ နိတ္တဏှော ဟုတွာ။ **အဗျာပန္နေန စေတသာ**တိ သဗ္ဗကာလံ ပကတိဘာဝံ အဝိဇဟန္တေန စိတ္တေန။ **သတော ဧကဂ္ဂစိတ္တဿာ**တိ သတိယာ သမန္နာဂတော အာရမ္မဏေ ဧကဂ္ဂစိတ္တော အဿ။ **အဇ္ဈတ္တံ သုသမာဟိတော**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ သုဋ္ဌု ဌပိတစိတ္တော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ ဂါထာယပိ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၁၀-ပရိဗ္ဗာဇကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀။ ဒသမေ **အဘိညာတာ**တိ ဉာတာ ပါကဋာ။ **အန္နဘာရော**တိအာဒီနိ တေသံ နာမာနိ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတော။ သာ ဟိ ဣဓ ပဋိသလ္လာနန္တိ အဓိပ္ပေတာ။ **ပစ္စက္ခာယာ**တိ ပဋိက္ခိပိတွာ။ **အဘိဇ္ဈာလု**န္တိ သတဏှံ။ **ကာမေသု တိဗ္ဗသာရာဂ**န္တိ ဝတ္ထုကာမေသု ဗဟလရာဂံ။ **တမဟံ တတ္ထ ဧဝံ ဝဒေယျ**န္တိ တံ အဟံ တသ္မိံ ကာရဏေ[၂] ဧဝံ ဝဒေယျံ။ **ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗံ မညေယျာ**တိ ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗာနိ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗာနိ[၃] ဝါ မညေယျ။ **သဟဓမ္မိကာ**တိ သကာရဏာ။ **ဝါဒါနုပါတာ**တိ ဓမ္မိကဝါဒေ ဃဋ္ဋယ-မာနာ အဓမ္မိကဝါဒါနုပါတာ၊ ဝါဒပ္ပဝတ္တိယောတိ အတ္ထော။ **ဂါရယှာ ဌာနာ**တိ ဂရဟိတဗ္ဗယုတ္တကာ ပစ္စယာ။ **အာဂစ္ဆန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။

၁-ရတ္တသုဝဏ္ဏဿ (သီ)   ၂-တသ္မိံ ဝစနေ ဝုတ္တေ တသ္မိံ ကာရဏေ (သီ၊ သျာ)
၃-ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗန္တိ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ)

Ukkalāti Ukkalajanapadavāsino. **Vassabhaññā**ti Vasso ca Bhañño cāti dve janā. **Ahetukavādā**ti “natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā”ti-evamādivādino. **Akiriyavādā**ti “karoto na karīyati pāpan”ti evaṁ kiriyapaṭikkhepavādino. **Natthikavādā**ti “natthi dinnan”ti-ādivādino. Te imesu[1] tīsupi dassanesu okkantaniyāmā ahesuṁ. Kathaṁ pana tesu niyāmo hotīti? Yo hi evarūpaṁ laddhiṁ gahetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānesu nisinno sajjhāyati vīmaṁsati, tassa “natthi hetu natthi paccayo karoto na karīyati pāpaṁ -pa- natthi dinnaṁ -pa- kāyassa bhedā ucchijjatī”ti tasmiṁ ārammaṇe micchāsati santiṭṭhati, cittaṁ ekaggaṁ hoti, javanāni javanti. Paṭhamajavane satekiccho hoti, tathā dutiyādīsu, sattame Buddhānampi atekiccho anivatti ariṭṭhakaṇṭakasadiso hoti. Tattha koci ekaṁ dassanaṁ okkamati, koci dve, koci tīṇipi. Niyatamicchādiṭṭhikova hoti, patto saggamaggāvaraṇañceva[2] mokkhamaggāvaraṇañca, abhabbo tassa attabhāvassa anantaraṁ saggampi gantuṁ, pageva mokkhaṁ. Vaṭṭakhāṇuko nāmesa satto pathavigopako, yebhuyyena evarūpassa bhavato vuṭṭhānaṁ natthi. Vassabhaññāpi edisā ahesuṁ. **Nindābyārosana-upārambhabhayā**ti attano nindabhayena ghaṭṭanabhayena upavādabhayena cāti attho. **Abhijjhāvinaye sikkhan**ti abhijjhāvinayo vuccati arahattaṁ, arahatte sikkhamāno appamatto nāma vuccatīti suttante vaṭṭaviṭṭaṁ kathetvā gāthāya phalasamāpatti kathitāti.

Uruvelavaggo tatiyo.

---

4. Cakkavagga

1. Cakkasuttavaṇṇanā

31. Catutthassa paṭhame **cakkānī**ti sampattiyo. **Catucakkaṁ vattatī**ti cattāri sampatticakkāni vattanti ghaṭiyantiyevāti attho. **Patirūpadesavāso**ti yattha catasso parisā sandissanti, evarūpe anucchavike dese vāso. **Sappurisāvassayo**ti[3] Buddhādīnaṁ sappurisānaṁ avassayanaṁ

---

1. Tesu imesu (Ka) 2. Satto saggāvaraṇañceva (Ka) 3. Sappurisāpassayoti (Sī, Syā)

ဥက္ကလာတိ ဥက္ကလဇနပဒဝါသိနော။ **ဝဿဘညာ**တိ ဝဿော စ ဘညော စာတိ ဒွေ ဇနာ။ **အဟေတုကဝါဒါ**တိ “နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ”တိဧဝမာဒိဝါဒိနော။ **အကိရိယဝါဒါ**တိ “ကရောတော န ကရီယတိ ပါပ”န္တိ ဧဝံ ကိရိယပဋိက္ခေပဝါဒိနော။ **နတ္ထိကဝါဒါ**တိ “နတ္ထိ ဒိန္န”န္တိအာဒိဝါဒိနော။ တေ ဣမေသု[1] တီသုပိ ဒဿနေသု ဩက္ကန္တနိယာမာ အဟေသုံ။ ကထံ ပန တေသု နိယာမော ဟောတီတိ? ယော ဟိ ဧဝရူပံ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု နိသိန္နော သဇ္ဈာယတိ ဝီမံသတိ၊ တဿ “နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော ကရောတော န ကရီယတိ ပါပံ။ပ။ နတ္ထိ ဒိန္နံ။ပ။ ကာယဿ ဘေဒါ ဥစ္ဆိဇ္ဇတီ”တိ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ မိစ္ဆာသတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ။ ပဌမဇဝနေ သတေကိစ္ဆော ဟောတိ၊ တထာ ဒုတိယာဒီသု၊ သတ္တမေ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ အတေကိစ္ဆော အနိဝတ္တီ အရိဋ္ဌကဏ္ဋကသဒိသော ဟောတိ။ တတ္ထ ကောစိ ဧကံ ဒဿနံ ဩက္ကမတိ၊ ကောစိ ဒွေ၊ ကောစိ တီဏိပိ။ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကောဝ ဟောတိ၊ ပတ္တော သဂ္ဂမဂ္ဂါဝရဏဉ္စေဝ[2] မောက္ခမဂ္ဂါဝရဏဉ္စ၊ အဘဗ္ဗော တဿ အတ္တဘာဝဿ အနန္တရံ သဂ္ဂမ္ပိ ဂန္တုံ၊ ပဂေဝ မောက္ခံ။ ဝဋ္ဋခါဏုကော နာမေသ သတ္တော ပထဝိဂေါပကော၊ ယေဘုယျေန ဧဝရူပဿ ဘဝတော ဝုဋ္ဌာနံ နတ္ထိ။ ဝဿဘညာပိ ဧဒိသာ အဟေသုံ။ **နိန္ဒာဗျာရောသန-ဥပါရမ္ဘဘယာ**တိ အတ္တနော နိန္ဒဘယေန ဃဋ္ဋနဘယေန ဥပဝါဒဘယေန စာတိ အတ္ထော။ **အဘိဇ္ဈာဝိနယေ သိက္ခ**န္တိ အဘိဇ္ဈာဝိနယော ဝုစ္စတိ အရဟတ္တံ၊ အရဟတ္တေ သိက္ခမာနော အပ္ပမတ္တော နာမ ဝုစ္စတီတိ သုတ္တန္တေ ဝဋ္ဋဝိဋ္ဋံ ကထေတွာ ဂါထာယ ဖလသမာပတ္တိ ကထိတာတိ။

ဥရုဝေလဝဂ္ဂေါ တတိယော။

၄-စက္ကဝဂ္ဂ

၁-စက္ကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **စက္ကာနီ**တိ သမ္ပတ္တိယော။ **စတုစက္ကံ ဝတ္တတီ**တိ စတ္တာရိ သမ္ပတ္တိစက္ကာနိ ဝတ္တန္တိ ဃဋိယန္တိယေဝါတိ အတ္ထော။ **ပတိရူပဒေသဝါသော**တိ ယတ္ထ စတဿော ပရိသာ သန္ဒိဿန္တိ၊ ဧဝရူပေ အနုစ္ဆဝိကေ ဒေသေ ဝါသော။ **သပ္ပုရိသာဝဿယော**တိ[3] ဗုဒ္ဓါဒီနံ သပ္ပုရိသာနံ အဝဿယနံ

၁-တေသု ဣမေသု (က) ၂-သတ္တော သဂ္ဂါဝရဏဉ္စေဝ (က)
၃-သပ္ပုရိသာပဿယောတိ (သီ၊ သျာ)

sevanaṁ bhajanaṁ[1], na rājānaṁ. **Attasammāpaṇidhī**ti attano sammā ṭhapanaṁ, sace pubbe assaddhādīhi samannāgato hoti, tāni pahāya saddhādīsu patiṭṭhāpanaṁ. **Pubbe ca katapuññatā**ti pubbe upacitakusalatā. Idameva cettha pamāṇaṁ. Yena hi ñāṇasampayuttacittena kusalakammaṁ kataṁ hoti, tadeva kusalaṁ taṁ purisaṁ patirūpadese upaneti, sappurise bhajāpeti, so eva ca puggalo attānaṁ sammā ṭhapeti. **Puññakato**ti katapuñño. **Sukhañce taṁdhivattatī**ti sukhañca etaṁ puggalaṁ adhivattati, avattharatīti attho.

2. Saṅgahasuttavaṇṇanā

32. Dutiye **saṅgahavatthūnī**ti saṅgaṇhanakāraṇāni. **Dānañcā**ti-ādīsu ekacco hi dāneneva saṅgaṇhitabbo hoti, tassa dānameva dātabbaṁ. **Peyyavajjan**ti piyavacanaṁ. Ekacco hi “ayaṁ dātabbaṁ nāma deti, ekekena pana vacanena sabbaṁ makkhetvā nāseti, kiṁ tassa dānan”ti vattā hoti. Ekacco “ayaṁ kiñcāpi dānaṁ na deti, kathento pana telena viya makkheti. Esa detu vā mā vā, vacanamevassa sahassaṁ agghatī”ti vattā hoti. Evarūpo puggalo dānaṁ na paccāsīsati, piyavacanameva paccāsīsati. Tassa piyavacanameva vattabbaṁ. **Atthacariyā**ti atthavaḍḍhanakathā. Ekacco hi neva dānaṁ, na piyavacanaṁ pacāsīsati, attano hitakathaṁ vaḍḍhikathameva paccāsīsati. Evarūpassa puggalassa “idaṁ te kātabbaṁ, idaṁ na kātabbaṁ, evarūpo puggalo sevitabbo, evarūpo na sevitabbo”ti evaṁ atthacariyakathāva kathetabbā. **Samānattatā**ti samānasukhadukkhabhāvo. Ekacco hi dānādīsu ekampi na paccāsīsati, ekāsane nisajjaṁ, ekapallaṅke sayanaṁ, ekato bhojananti evaṁ samānasukhadukkhataṁ paccāsīsati. So sace gahaṭṭhassa jātiyā pabbajitassa sīlena sadiso hoti, tassāyaṁ samānattatā kātabbā. **Tattha tattha yathārahan**ti tesu tesu dhammesu yathānucchavikaṁ samānattatāti attho. **Rathassāṇīva yāyato**ti yathā rathassa gacchato āṇi saṅgaho nāma hoti, sā rathaṁ[2] saṅgaṇhāti, evamime saṅgahā lokaṁ saṅgaṇhanti. **Na mātā puttakāraṇā**ti yadi mātā ete saṅgahe puttassa na kareyya, puttakāraṇā mānaṁ vā pūjaṁ vā na labheyya.

---

1. Apassasanaṁ bhajanaṁ (Sī, Syā) Dī-Ṭṭha 3. 243 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Yānaṁ (Sī, Syā)

သေဝနံ ဘဇနံ[၁]၊ န ရာဇာနံ။ **အတ္တသမ္မာပဏိဓီ**တိ အတ္တနော သမ္မာ ဌပနံ၊ သစေ ပုဗ္ဗေ အဿဒ္ဓါဒီဟိ သမန္နာဂတော ဟောတိ၊ တာနိ ပဟာယ သဒ္ဓါဒီသု ပတိဋ္ဌာပနံ။ **ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာ**တိ ပုဗ္ဗေ ဥပစိတကုသလတာ။ ဣဒမေဝ စေတ္ထ ပမာဏံ။ ယေန ဟိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေန ကုသလကမ္မံ ကတံ ဟောတိ၊ တဒေဝ ကုသလံ တံ ပုရိသံ ပတိရူပဒေသေ ဥပနေတိ၊ သပ္ပုရိသေ ဘဇာပေတိ၊ သော ဧဝ စ ပုဂ္ဂလော အတ္တာနံ သမ္မာ ဌပေတိ။ **ပုညကတော**တိ ကတပုညော။ **သုခဉ္စေ တံဓိဝတ္တတီ**တိ သုခဉ္စ ဧတံ ပုဂ္ဂလံ အဓိဝတ္တတိ၊ အဝတ္ထရတီတိ အတ္ထော။

၂-သင်္ဂဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂။ ဒုတိယေ **သင်္ဂဟဝတ္ထူနီ**တိ သင်္ဂဏှနကာရဏာနိ။ **ဒါနဉ္စာ**တိ-အာဒီသု ဧကစ္စော ဟိ ဒါနေနေဝ သင်္ဂဏှိတဗ္ဗော ဟောတိ၊ တဿ ဒါနမေဝ ဒါတဗ္ဗံ။ **ပေယျဝဇ္ဇ**န္တိ ပိယဝစနံ။ ဧကစ္စော ဟိ “အယံ ဒါတဗ္ဗံ နာမ ဒေတိ၊ ဧကေကေန ပန ဝစနေန သဗ္ဗံ မက္ခေတွာ နာသေတိ၊ ကိံ တဿ ဒါန”န္တိ ဝတ္တာ ဟောတိ။ ဧကစ္စော “အယံ ကိဉ္စာပိ ဒါနံ န ဒေတိ၊ ကထေန္တော ပန တေလေန ဝိယ မက္ခေတိ။ ဧသ ဒေတု ဝါ မာ ဝါ၊ ဝစနမေဝဿ သဟဿံ အဂ္ဃတီ”တိ ဝတ္တာ ဟောတိ။ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော ဒါနံ န ပစ္စာသီသတိ၊ ပိယဝစနမေဝ ပစ္စာသီသတိ။ တဿ ပိယဝစနမေဝ ဝတ္တဗ္ဗံ။ **အတ္ထစရိယာ**တိ အတ္ထဝဍ္ဎနကထာ။ ဧကစ္စော ဟိ နေဝ ဒါနံ၊ န ပိယဝစနံ ပစ္စာသီသတိ၊ အတ္တနော ဟိတကထံ ဝဍ္ဎိကထမေဝ ပစ္စာသီသတိ။ ဧဝရူပဿ ပုဂ္ဂလဿ “ဣဒံ တေ ကာတဗ္ဗံ၊ ဣဒံ န ကာတဗ္ဗံ၊ ဧဝရူပေါ ပုဂ္ဂလော သေဝိတဗ္ဗော၊ ဧဝရူပေါ န သေဝိတဗ္ဗော”တိ ဧဝံ အတ္ထစရိယကထာဝ ကထေတဗ္ဗာ။ **သမာနတ္တတာ**တိ သမာနသုခဒုက္ခဘာဝေါ။ ဧကစ္စော ဟိ ဒါနာဒီသု ဧကမ္ပိ န ပစ္စာသီသတိ၊ ဧကာသနေ နိသဇ္ဇံ၊ ဧကပလ္လင်္ကေ သယနံ၊ ဧကတော ဘောဇနန္တိ ဧဝံ သမာနသုခဒုက္ခတံ ပစ္စာသီသတိ။ သော သစေ ဂဟဋ္ဌဿ ဇာတိယာ ပဗ္ဗဇိတဿ သီလေန သဒိသော ဟောတိ၊ တဿာယံ သမာနတ္တတာ ကာတဗ္ဗာ။ **တတ္ထ တတ္ထ ယထာရဟ**န္တိ တေသု တေသု ဓမ္မေသု ယထာနုစ္ဆဝိကံ သမာနတ္တတာတိ အတ္ထော။ **ရထဿာဏီဝ ယာယတော**တိ ယထာ ရထဿ ဂစ္ဆတော အာဏိ သင်္ဂဟော နာမ ဟောတိ၊ သာ ရထံ[၂] သင်္ဂဏှာတိ၊ ဧဝမိမေ သင်္ဂဟာ လောကံ သင်္ဂဏှန္တိ။ **န မာတာ ပုတ္တကာရဏာ**တိ ယဒိ မာတာ ဧတေ သင်္ဂဟေ ပုတ္တဿ န ကရေယျ၊ ပုတ္တကာရဏာ မာနံ ဝါ ပူဇံ ဝါ န လဘေယျ။

၁-အပဿသနံ ဘဇနံ (သီ၊ သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၄၃-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂-ယာနံ (သီ၊ သျာ)

saṅgahā eteti upayogavacane paccattaṁ. Saṅgahe eteti vā pāṭho. **Samavekkhantī**ti sammā pekkhanti. **Pāsaṁsā ca bhavantī**ti pasaṁsanīyā ca bhavanti.

3. Sīhasuttavaṇṇanā

33. Tatiye **sīho**ti cattāro sīhā—tiṇasīho kāḷasīho paṇḍusīho kesarasīhoti. Tesu **tiṇasīho** kapotavaṇṇagāvisadiso tiṇabhakkho ca hoti. **Kāḷasīho** kāḷagāvisadiso tiṇabhakkhoyeva. **Paṇḍusīho** paṇḍupalāsavaṇṇagāvisadiso maṁsabhakkho. **Kesarasīho** lākhā parikammakateneva[1] mukhena agganaṅguṭṭhena catūhi ca pādapariyantehi samannāgato, matthakatopissa paṭṭhāya lākhātūlikāya[2] katā viya tisso rājiyo piṭṭhimajjhena gantvā antarasatthimhi dakkhiṇāvattā hutvā ṭhitā, khandhe panassa satasahassagghanikakambalaparikkhepo viya kesarabhāro hoti, avasesaṭṭhānaṁ parisuddhasālipiṇḍasaṅkhacuṇṇapiṇḍavaṇṇaṁ[3] hoti. Imesu catūsu sīhesu ayaṁ kesarasīho idha adhippeto.

Migarājāti sabbamigagaṇassa rājā. **Āsayā**ti vasanaṭṭhānato, suvaṇṇaguhato vā rajatamaṇiphalikamanosilāguhato vā nikkhamatīti vuttaṁ hoti. Nikkhamamāno panesa catūhi kāraṇehi nikkhamati andhakārapīḷito vā ālokatthāya, uccārapassāvapīḷito vā tesaṁ vissajjanatthāya, jighacchāpīḷito vā gocaratthāya, sambhavapīḷito vā assaddhammapaṭi sevanatthāya. Idha pana gocaratthāya nikkhamanto adhippeto.

Vijambhatīti suvaṇṇatale vā rajatamaṇiphalikamanosilātalānaṁ vā aññatarasmiṁ dve pacchimapāde samaṁ patiṭṭhāpetvā purimapāde purato pasāretvā sarīrassa pacchābhāgaṁ ākaḍḍhitvā purimabhāgaṁ abhiharitvā piṭṭhiṁ nāmetvā gīvaṁ ukkhipitvā asanisaddaṁ karonto viya nāsapuṭāni pothetvā sariralaggaṁ rajaṁ vidhunanto vijambhati. Vijambhanabhūmiyañca pana taruṇavacchako viya aparāparaṁ javati, javato panassa sarīraṁ andhakāre paribbhamantaṁ alātaṁ viya khāyati.

1. Lākhārasa... (Saṁ-Ṭṭha 2. 261 piṭṭhe) 2. Lākhānaṅgulakāya (Ka)
3. Parisuddhatālapiṭṭhasaṅkhacuṇṇapicuvaṇṇaṁ (Ka)

သင်္ဂဟာ ဧတေတိ ဥပယောဂဝစနေ ပစ္စတ္တံ။ သင်္ဂဟေ ဧတေတိ ဝါ ပါဌော။ **သမဝေက္ခန္တီ**တိ သမ္မာ ပေက္ခန္တိ။ **ပါသံသာ စ ဘဝန္တီ**တိ ပသံသနီယာ စ ဘဝန္တိ။

၃-သီဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၃။ တတိယေ **သီဟော**တိ စတ္တာရော သီဟာ—တိဏသီဟော ကာဠသီဟော ပဏ္ဍုသီဟော ကေသရသီဟောတိ။ တေသု **တိဏသီဟော** ကပေါတဝဏ္ဏဂါဝိသဒိသော တိဏဘက္ခော စ ဟောတိ။ **ကာဠသီဟော** ကာဠဂါဝိသဒိသော တိဏဘက္ခောယေဝ။ **ပဏ္ဍုသီဟော** ပဏ္ဍုပလာသဝဏ္ဏဂါဝိသဒိသော မံသဘက္ခော။ **ကေသရသီဟော** လာခါပရိကမ္မကတေနေဝ[1] မုခေန အဂ္ဂနင်္ဂုဋ္ဌေန စတူဟိ စ ပါဒပရိယန္တေဟိ သမန္နာဂတော၊ မတ္ထကတောပိဿ ပဋ္ဌာယ လာခါတူလိကာယ[2] ကတာ ဝိယ တိဿော ရာဇိယော ပိဋ္ဌိမဇ္ဈေန ဂန္တွာ အန္တရသတ္ထိမှိ ဒက္ခိဏာဝတ္တာ ဟုတွာ ဌိတာ၊ ခန္ဓေ ပနဿ သတသဟဿဂ္ဃနိကကမ္ဗလပရိက္ခေပေါ ဝိယ ကေသရဘာရော ဟောတိ၊ အဝသေသဋ္ဌာနံ ပရိသုဒ္ဓသာလိပိဏ္ဍသင်္ခစုဏ္ဏပိဏ္ဍဝဏ္ဏံ[3] ဟောတိ။ ဣမေသု စတူသု သီဟေသု အယံ ကေသရသီဟော ဣဓ အဓိပ္ပေတော။

မိဂရာဇာတိ သဗ္ဗမိဂဂဏဿ ရာဇာ။ **အာသယာ**တိ ဝသနဋ္ဌာနတော၊ သုဝဏ္ဏဂုဟတော ဝါ ရဇတမဏိဖလိကမနောသိလာဂုဟတော ဝါ နိက္ခမတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နိက္ခမမာနော ပနေသ စတူဟိ ကာရဏေဟိ နိက္ခမတိ အန္ဓကာရပီဠိတော ဝါ အာလောကတ္ထာယ, ဥစ္စာရပဿာဝပီဠိတော ဝါ တေသံ ဝိဿဇ္ဇနတ္ထာယ, ဇိဃစ္ဆာပီဠိတော ဝါ ဂေါစရတ္ထာယ, သမ္ဘဝပီဠိတော ဝါ အဿဒ္ဓမ္မပဋိသေဝနတ္ထာယ။ ဣဓ ပန ဂေါစရတ္ထာယ နိက္ခမန္တော အဓိပ္ပေတော။

ဝိဇမ္ဘတီတိ သုဝဏ္ဏတလေ ဝါ ရဇတမဏိဖလိကမနောသိလာတလာနံ ဝါ အညတရသ္မိံ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒေ သမံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ပုရိမပါဒေ ပုရတော ပသာရေတွာ သရီရဿ ပစ္ဆာဘာဂံ အာကဍ္ဎိတွာ ပုရိမဘာဂံ အဘိဟရိတွာ ပိဋ္ဌိံ နာမေတွာ ဂီဝံ ဥက္ခိပိတွာ အသနိသဒ္ဒံ ကရောန္တော ဝိယ နာသပုဋာနိ ပေါထေတွာ သရီရလဂ္ဂံ ရဇံ ဝိဓုနန္တော ဝိဇမ္ဘတိ။ ဝိဇမ္ဘနဘူမိယဉ္စ ပန တရုဏဝစ္ဆကော ဝိယ အပရာပရံ ဇဝတိ၊ ဇဝတော ပနဿ သရီရံ အန္ဓကာရေ ပရိဗ္ဘမန္တံ အလာတံ ဝိယ ခါယတိ။

၁-လာခါရသ....(သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၁-ပိဋ္ဌေ) ၂-လာခါနင်္ဂုလကာယ (က)
၃-ပရိသုဒ္ဓတာလပိဋ္ဌသင်္ခစုဏ္ဏပိစုဝဏ္ဏံ (က)

Anuviloketīti kasmā anuviloketi? Parānuddayatāya. Tasmiṁ kira sīhanādaṁ nadante papātāvāṭādīsu visamaṭṭhānesu carantā hatthigokaṇṇamahiṁ sādayo pāṇā papātepi āvāṭepi patanti, tesaṁ anuddayāya anuviloketi. Kiṁ panassa luddassa paramaṁsakhādino anuddayā nāma atthīti? Āma atthi. Tathā hi “kiṁ me bahūhi ghātitehī”ti attano gocaratthāyāpi khuddake pāṇe na gaṇhāti. Evaṁ anuddayaṁ karoti, vuttampi cetaṁ “māhaṁ khuddake pāṇe visamagate saṅghātaṁ āpādesin”ti[1].

Sīhanādaṁ nadatīti tikkhattuṁ tāva atītanādaṁ nadati. Evañca panassa vijambhanabhūmiyaṁ ṭhatvā nadantassa saddo samantā tiyojanapadesaṁ ekaninnādaṁ karoti, tamassa ninnādaṁ sutvā tiyojanabbhantaragatā dvipadacatuppadagaṇā yathāṭhāne ṭhātuṁ na sakkonti. **Gocarāya pakkamatī**ti āhāratthāya gacchati. Kathaṁ? So hi vijambhanabhūmiyaṁ ṭhatvā dakkhiṇato vā vāmato vā uppatanto usabhamattaṁ ṭhānaṁ gaṇhāti, uddhaṁ uppatanto cattāripi aṭṭhapi usabhaṭṭhānāni uppatati, same ṭhāne ujukaṁ pakkhandanto saḷasa-usabhamattampi vīsati-usabhamattampi ṭhānaṁ pakkhandati, thalā vā pabbatā vā pakkhandanto saṭṭhi-usabhamattampi asīti-usabhamattampi ṭhānaṁ pakkhandati, antarāmagge rukkhaṁ vā pabbataṁ vā disvā taṁ pariharanto vāmato vā dakkhi ṇato vā uddhaṁ vā usabhamattaṁ apakkamati. Tatiyaṁ pana sīhanādaṁ naditvā teneva saddhiṁ tiyojane ṭhāne paññāyati, tiyojanaṁ gantvā nivattitvā ṭhito attanova nādassa anunādaṁ suṇāti. Evaṁ sīghena javena pakkamati.

Yebhuyyenāti pāyena. **Bhayaṁ santāsaṁ saṁvegan**ti sabbaṁ cittutrāsasseva nāmaṁ. Sīhassa hi saddaṁ sutvā bahū bhāyanti, appakā na bhāyanti. Ke pana teti? Samasīho hatthājānīyo assājānīyo usabhājānīyo purisājānīyo khīṇāsavoti. Kasmā panete na bhāyantīti? Samasīho tāva “jātigottakulasūrabhāvehi samānosmī”ti na bhāyati, hatthā jānīyādayo attano sakkāyadiṭṭhibalavatāya na bhāyanti, khīṇāsavo sakkāyadiṭṭhiyā pahīnattā na bhāyati.

---

1. Aṁ 3. 282 piṭṭhe.

အနုဝိလောကေတီတိ ကသ္မာ အနုဝိလောကေတိ? ပရာနုဒ္ဒယတာယ။ တသ္မိံ ကိရ သီဟနာဒံ နဒန္တေ ပပါတာဝါဋာဒီသု ဝိသမဋ္ဌာနေသု စရန္တာ ဟတ္ထိဂေါကဏ္ဏမဟိံသာဒယော ပါဏာ ပပါတေပိ အာဝါဋေပိ ပတန္တိ၊ တေသံ အနုဒ္ဒယာယ အနုဝိလောကေတိ။ ကိံ ပနဿ လုဒ္ဒဿ ပရမံသခါဒိနော အနုဒ္ဒယာ နာမ အတ္ထီတိ? အာမ အတ္ထိ။ တထာ ဟိ “ကိံ မေ ဗဟူဟိ ဃာတိတေဟီ”တိ အတ္တနော ဂေါစရတ္ထာယာပိ ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ န ဂဏှာတိ။ ဧဝံ အနုဒ္ဒယံ ကရောတိ၊ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “မာဟံ ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ ဝိသမဂတေ သင်္ဃာတံ အာပါဒေသိ”န္တိ[၁]။

သီဟနာဒံ နဒတီတိ တိက္ခတ္တုံ တာဝ အတီတနာဒံ နဒတိ။ ဧဝဉ္စ ပနဿ ဝိဇမ္ဘနဘူမိယံ ဌတွာ နဒန္တဿ သဒ္ဒေါ သမန္တာ တိယောဇနပဒေသံ ဧကနိန္နာဒံ ကရောတိ၊ တမဿ နိန္နာဒံ သုတွာ တိယောဇနဗ္ဘန္တရဂတာ ဒွိပဒစတုပ္ပဒဂဏာ ယထာဌာနေ ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ **ဂေါစရာယ ပက္ကမတီ**တိ အာဟာရတ္ထာယ ဂစ္ဆတိ။ ကထံ? သော ဟိ ဝိဇမ္ဘနဘူမိယံ ဌတွာ ဒက္ခိဏတော ဝါ ဝါမတော ဝါ ဥပ္ပတန္တော ဥသဘမတ္တံ ဌာနံ ဂဏှာတိ၊ ဥဒ္ဓံ ဥပ္ပတန္တော စတ္တာရိပိ အဋ္ဌပိ ဥသဘဋ္ဌာနာနိ ဥပ္ပတတိ၊ သမေ ဌာနေ ဥဇုကံ ပက္ခန္ဒန္တော သောဠသဥသဘမတ္တမ္ပိ ဝီသတိဥသဘမတ္တမ္ပိ ဌာနံ ပက္ခန္ဒတိ၊ ထလာ ဝါ ပဗ္ဗတာ ဝါ ပက္ခန္ဒန္တော သဋ္ဌိဥသဘမတ္တမ္ပိ အသီတိဥသဘမတ္တမ္ပိ ဌာနံ ပက္ခန္ဒတိ၊ အန္တရာမဂ္ဂေ ရုက္ခံ ဝါ ပဗ္ဗတံ ဝါ ဒိသွာ တံ ပရိဟရန္တော ဝါမတော ဝါ ဒက္ခိဏတော ဝါ ဥဒ္ဓံ ဝါ ဥသဘမတ္တံ အပက္ကမတိ။ တတိယံ ပန သီဟနာဒံ နဒိတွာ တေနေဝ သဒ္ဓိံ တိယောဇနေ ဌာနေ ပညာယတိ၊ တိယောဇနံ ဂန္တွာ နိဝတ္တိတွာ ဌိတော အတ္တနောဝ နာဒဿ အနုနာဒံ သုဏာတိ။ ဧဝံ သီဃေန ဇဝေန ပက္ကမတိ။

ယေဘုယျေနာတိ ပါယေန။ **ဘယံ သန္တာသံ သံဝေဂ**န္တိ သဗ္ဗံ စိတ္တုတြာသဿေဝ နာမံ။ သီဟဿ ဟိ သဒ္ဒံ သုတွာ ဗဟူ ဘာယန္တိ၊ အပ္ပကာ န ဘာယန္တိ။ ကေ ပန တေတိ? သမသီဟော ဟတ္ထာဇာနီယော အဿာဇာနီယော ဥသဘာဇာနီယော ပုရိသာဇာနီယော ခီဏာသဝေါတိ။ ကသ္မာ ပနေတေ န ဘာယန္တီတိ? သမသီဟော တာဝ “ဇာတိဂေါတ္တကုလသူရဘာဝေဟိ သမာနောသ္မီ”တိ န ဘာယတိ၊ ဟတ္ထာဇာနီယာဒယော အတ္တနော သက္ကာယဒိဋ္ဌိဗလဝတာယ န ဘာယန္တိ၊ ခီဏာသဝေါ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ပဟီနတ္တာ န ဘာယတိ။

၁-အံ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေ။

Bilāsayāti bile sayantā[1] bilavāsino ahinakulagodhādayo. **Udakāsayā**ti[2] udakavāsino macchakacchapādayo. **Vanāsayā**ti vanavāsino hatthi-assagokaṇṇamigādayo. **Pavi santī**ti "idāni āgantvā gaṇhissatī"ti maggaṁ oloketvā pavisanti. **Daḷhehī**ti thirehi. **Vara ttehī**ti cammarajjūhi. **Mahiddhiko**ti-ādīsu vijambhanabhūmiyaṁ ṭhatvā dakkhiṇapassā dīhi usabhamattaṁ, ujuṁ vīsati-usabhamattādilaṅghanavasena mahiddhikatā, sesami gānaṁ adhipatibhāvena mahesakkhatā, samantā tiyojanaṭṭhāne saddaṁ sutvā palāya ntānaṁ vasena mahānubhāvatā veditabbā.

Evameva khoti Bhagavā tesu tesu suttantesu tathā tathā attānaṁ kathesi. "Sīhoti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti[3] imasmiṁ tāva sutte sīhasadisaṁ attānaṁ kathesi. "Bhisakko sallakattoti kho sunakkhatta Tathāgatassetaṁ adhivacanan"ti[4] imasmiṁ vejjasadisaṁ, "brāhmaṇoti kho bhikkhave Tathāgatassetaṁ adhivacanan"ti[5] imasmiṁ brāhmaṇasadisaṁ, "puriso maggakusaloti kho tissa Tathāgatassetaṁ adhivacanan"ti[6] imasmiṁ maggadesakapurisasadisaṁ, "rājāhamasmi selā"ti[7] imasmiṁ rājasadisaṁ. Imasmiṁ pana sutte sīhasadisameva katvā attānaṁ kathento evamāha.

Tatrāyaṁ sadisatā—sīhassa kañcanaguhādīsu vasanakālo viya hi Tathāgatassa Dīpaṅkarapādamūle katābhinīhārassa aparimitakālaṁ pāramiyo pūretvā pacchimabhave paṭisandhiggahaṇena ceva mākukucchito nikkhamanena ca dasasahassilokadhātuṁ kampetvā vuddhimanvāya dibbasampattisadisaṁ sampattiṁ anubhavamānassa tīsu pāsādesu nivāsakālo[8] daṭṭhabbo. Sīhassa kañcanaguhādito nikkhantakālo viya Tathāgatassa ekūnatiṁsasaṁvacchare vivaṭena dvārena Kaṇḍakaṁ[9] āruyha Channasahāyassa nikkhamitvā tīṇi rajjāni atikkamitvā Anomānadītīre brahmunā dinnāni kāsāyāni paridahitvā pabbajitassa sattame divase Rājagahaṁ gantvā

---

1. Bilāsayasattā (Ka) 2. Dakāsayāti (Sī) 3. Aṁ 2. 107; Aṁ 3. 282 piṭṭhesu.
4. Ma 3. 47 piṭṭhe. 5. Aṁ 3. 153 piṭṭhe. 6. Saṁ 2. 89 piṭṭhe.
7. Khu 1. 368; Ma 2. 352 piṭṭhesu. 8. Nivāsanakālo (Syā), nisinnakālo (Ka)
9. Kanthakaṁ (Sī, Syā)

ဗိလာသယာတိ ဗိလေ သယန္တာ[၁] ဗိလဝါသိနော အဟိနကုလဂေါဓာဒယော။ **ဥဒကာသယာ**တိ[၂] ဥဒကဝါသိနော မစ္ဆကစ္ဆပါဒယော။ **ဝနာသယာ**တိ ဝနဝါသိနော ဟတ္ထိအဿဂေါကဏ္ဏမိဂါဒယော။ **ပဝိသန္တီ**တိ "ဣဒါနိ အာဂန္တွာ ဂဏှိဿတီ"တိ မဂ္ဂံ ဩလောကေတွာ ပဝိသန္တိ။ **ဒဠှေဟီ**တိ ထိရေဟိ။ **ဝရတ္တေဟီ**တိ စမ္မရဇ္ဇူဟိ။ **မဟိဒ္ဓိကော**တိအာဒီသု ဝိဇမ္ဘနဘူမိယံ ဌတွာ ဒက္ခိဏပဿာဒီဟိ ဥသဘမတ္တံ, ဥဇုံ ဝီသတိဥသဘမတ္တာဒိလင်္ဃနဝသေန မဟိဒ္ဓိကတာ၊ သေသမိဂါနံ အဓိပတိဘာဝေန မဟေသက္ခတာ၊ သမန္တာ တိယောဇနဋ္ဌာနေ သဒ္ဒံ သုတွာ ပလာယန္တာနံ ဝသေန မဟာနုဘာဝတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဘဂဝါ တေသု တေသု သုတ္တန္တေသု တထာ တထာ အတ္တာနံ ကထေသိ။ "သီဟောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစနံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿာ"တိ[၃] ဣမသ္မိံ တာဝ သုတ္တေ သီဟသဒိသံ အတ္တာနံ ကထေသိ။ "ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တောတိ ခေါ သုနက္ခတ္တ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ[၄] ဣမသ္မိံ ဝေဇ္ဇသဒိသံ၊ "ဗြာဟ္မဏောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ[၅] ဣမသ္မိံ ဗြာဟ္မဏသဒိသံ၊ "ပုရိသော မဂ္ဂကုသလောတိ ခေါ တိဿ တထာဂတဿေတံ အဓိဝစန"န္တိ[၆] ဣမသ္မိံ မဂ္ဂဒေသကပုရိသသဒိသံ၊ "ရာဇာဟမသ္မိ သေလာ"တိ[၇] ဣမသ္မိံ ရာဇသဒိသံ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ သီဟသဒိသမေဝ ကတွာ အတ္တာနံ ကထေန္တော ဧဝမာဟ။

တတြာယံ သဒိသတာ—သီဟဿ ကဉ္စနဂုဟာဒီသု ဝသနကာလော ဝိယ ဟိ တထာဂတဿ ဒီပင်္ကရပါဒမူလေ ကတာဘိနီဟာရဿ အပရိမိတကာလံ ပါရမိယော ပူရေတွာ ပစ္ဆိမဘဝေ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏေန စေဝ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေန စ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ကမ္ပေတွာ ဝုဒ္ဓိမန္ဝာယ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိသဒိသံ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနဿ တီသု ပါသာဒေသု နိဝါသကာလော[၈] ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သီဟဿ ကဉ္စနဂုဟာဒိတော နိက္ခန္တကာလော ဝိယ တထာဂတဿ ဧကူနတိံသသံဝစ္ဆရေ ဝိဝဋေန ဒွါရေန ကဏ္ဍကံ[၉] အာရုယှ ဆန္နသဟာယဿ နိက္ခမိတွာ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ အတိက္ကမိတွာ အနောမာနဒီတီရေ ဗြဟ္မုနာ ဒိန္နာနိ ကာသာယာနိ ပရိဒဟိတွာ ပဗ္ဗဇိတဿ သတ္တမေ ဒိဝသေ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ

၁-ဗိလာသယသတ္တာ (က) ၂-ဒကာသယာတိ (သီ) ၃-အံ ၂-၁၀၇၊ အံ ၃-၂၈၂-ပိဋ္ဌေသု။
၄-မ ၃-၄၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-အံ ၃-၁၅၃-ပိဋ္ဌေ၊ ၆-သံ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-ခု ၁-၃၆၈၊ မ ၂-၃၅၂-ပိဋ္ဌေသု။ ၈-နိဝါသနကာလော (သျာ)၊ နိသိန္နကာလော (က)
၉-ကန္ထကံ (သီ၊ သျာ)

tattha piṇḍāya caritvā Paṇḍavagiripabbhāre katabhattakiccassa sammāsambodhiṁ patvā paṭhamameva Magadharaṭṭhaṁ āgamanatthāya yāva rañño paṭiññādānakālo.

Sīhassa vijambhanakālo viya Tathāgatassa dinnapaṭiññassa Āḷarakālāma-upasaṅkamanaṁ ādiṁ katvā yāva Sujātāya dinnapāyāsassa ekūnapaṇṇāsāya piṇḍehi paribhuttakālo veditabbo. Sīhassa sarīravidhunanaṁ viya sāyanhasamaye Sottiyena[1] dinnā aṭṭha tiṇamuṭṭhiyo gahetvā dasasahassacakkavāḷadevatāhi thomiyamānassa gandhādīhi pūjiyamānassa tikkhattuṁ bodhiṁ padakkhiṇaṁ katvā Bodhimaṇḍaṁ āruyha cuddasahatthubbedhe ṭhāne tiṇasantharaṁ attharitvā caturaṅgavīriyaṁ adhiṭṭhāya nisinnassa[2] taṁkhaṇa ññeva mārabalaṁ vidhametvā tīsu yāmesu tisso vijjā visodhetvā anulomappaṭilomaṁ paṭiccasamuppādamahāsamuddaṁ yamakañāṇamanthanena manthentassa sabbaññutaññāṇe paṭividdhe tadanubhāvena dasasahassilokadhātukampanaṁ veditabbaṁ.

Sīhassa catudisāvilokanaṁ viya paṭividdhasabbaññutaññāṇassa sattasattāhaṁ Bodhimaṇḍe viharitvā paribhuttamadhupiṇḍikāhārassa ajapālanigrodhamūle mahābrahmuno dhammadesanāyācanaṁ paṭiggahetvā tattha viharantassa ekādasame divase “sve āsāḷhipuṇṇamā bhavissatī”ti paccūsasamaye “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti Āḷārudakānaṁ kālakatabhāvaṁ ñatvā dhammadesanatthāya pañcavaggiyānaṁ olokanaṁ daṭṭhabbaṁ. Sīhassa gocaratthāya tiyojanaṁ gamanakālo viya attano pattacīvaraṁ ādāya “pañcavaggiyānaṁ dhammacakkaṁ pavattessāmī”ti pacchābhatte Ajapālanigrodhato vuṭṭhitassa aṭṭhārasayojanamaggaṁ gamanakālo.

Sīhassa sīhanādakālo viya Tathāgatassa aṭṭhārasayojanamaggaṁ gantvā pañca vaggiye saññāpetvā acalapallaṅke nisinnassa dasahi cakkavāḷasahassehi sannipatitena devagaṇena parivutassa “dveme bhikkhave antā pabbajitena na sevitabbā”ti-ādinā nayena dhammacakkappavattanakālo veditabbo. Imasmiṁ ca pana pade desiyamāne Tathāgatasīhassa dhammaghoso heṭṭhā Avīciṁ upari bhavaggaṁ gahetvā dasasahassilokadhātuṁ paṭicchādesi. Sīhassa saddena khuddakapāṇānaṁ

1. Sotthiyena (sabbattha) 2. Nisinnakālato paṭṭhāya nisinnassa (Sī, Syā)

တတ္ထ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပဏ္ဍဝဂိရိပဗ္ဘာရေ ကတဘတ္တကိစ္စဿ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ ပတွာ ပဌမမေဝ မဂဓရဋ္ဌံ အာဂမနတ္ထာယ ယာဝ ရညော ပဋိညာဒါနကာလော။

သီဟဿ ဝိဇမ္ဘနကာလော ဝိယ တထာဂတဿ ဒိန္နပဋိညဿ အာဠာရကာလာမဥပသင်္ကမနံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ သုဇာတာယ ဒိန္နပါယာသဿ ဧကူနပဏ္ဏာသာယ ပိဏ္ဍေဟိ ပရိဘုတ္တကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီဟဿ သရီရဝိဓုနနံ ဝိယ သာယန္ဟသမယေ သောတ္တိယေန[1] ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဒသသဟဿစက္ကဝါဠဒေဝတာဟိ ထောမိယမာနဿ ဂန္ဓာဒီဟိ ပူဇိယမာနဿ တိက္ခတ္တုံ ဗောဓိံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဗောဓိမဏ္ဍံ အာရုယှ စုဒ္ဒသဟတ္ထုဗ္ဗေဓေ ဌာနေ တိဏသန္ထရံ အတ္ထရိတွာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ အဓိဋ္ဌာယ နိသိန္နဿ[2] တံခဏညေဝ မာရဗလံ ဝိဓမေတွာ တီသု ယာမေသု တိဿော ဝိဇ္ဇာ ဝိသောဓေတွာ အနုလောမပ္ပဋိလောမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပာဒမဟာသမုဒ္ဒံ ယမကဉာဏမန္ထနေန မန္ထေန္တဿ သဗ္ဗညုတညာဏေ ပဋိဝိဒ္ဓေ တဒနုဘာဝေန ဒသသဟဿိလောကဓာတုကမ္ပနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

သီဟဿ စတုဒိသာဝိလောကနံ ဝိယ ပဋိဝိဒ္ဓသဗ္ဗညုတညာဏဿ သတ္တသတ္တာဟံ ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝိဟရိတွာ ပရိဘုတ္တမဓုပိဏ္ဍိကာဟာရဿ အဇပါလနိဂြောဓမူလေ မဟာဗြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ တတ္ထ ဝိဟရန္တဿ ဧကာဒသမေ ဒိဝသေ “သွေ အာသာဠ္ဟိပုဏ္ဏမာ ဘဝိဿတီ”တိ ပစ္စူသသမယေ “ကဿ နု ခေါ အဟံ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ”န္တိ အာဠာရုဒကာနံ ကာလကတဘာဝံ ဉတွာ ဓမ္မဒေသနတ္ထာယ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ ဩလောကနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီဟဿ ဂေါစရတ္ထာယ တိယောဇနံ ဂမနကာလော ဝိယ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ အာဒါယ “ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေဿာမီ”တိ ပစ္ဆာဘတ္တေ အဇပါလနိဂြောဓတော ဝုဋ္ဌိတဿ အဋ္ဌာရသယောဇနမဂ္ဂံ ဂမနကာလော။

သီဟဿ သီဟနာဒကာလော ဝိယ တထာဂတဿ အဋ္ဌာရသယောဇနမဂ္ဂံ ဂန္တွာ ပဉ္စဝဂ္ဂိယေ သညာပေတွာ အစလပလ္လင်္ကေ နိသိန္နဿ ဒသဟိ စက္ကဝါဠသဟဿေဟိ သန္နိပတိတေန ဒေဝဂဏေန ပရိဝုတဿ “ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ အန္တာ ပဗ္ဗဇိတေန န သေဝိတဗ္ဗာ”တိအာဒိနာ နယေန ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ စ ပန ပဒေ ဒေသိယမာနေ တထာဂတသီဟဿ ဓမ္မဃောသော ဟေဋ္ဌာ အဝီစိံ ဥပရိ ဘဝဂ္ဂံ ဂဟေတွာ ဒသသဟဿိလောကဓာတုံ ပဋိစ္ဆာဒေသိ။ သီဟဿ သဒ္ဒေန ခုဒ္ဒကပါဏာနံ

၁-သောတ္ထိယေန (သဗ္ဗတ္ထ) ၂-နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ နိသိန္နဿ (သီ၊ က)

santāsāpajjanakālo viya Tathāgatassa tīṇi lakkhaṇāni dīpetvā cattāri saccāni soḷasahākārehi saṭṭhiyā ca nayasahassehi vibhajitvā dhammaṁ kathentassa dīghāyukānaṁ devānaṁ ñāṇasantāsassa uppattikālo veditabbo.

Aparo nayo—sīho viya sabbaññutaṁ patto Tathāgato, āsayabhūtāya kanakaguhāya nikkhamanaṁ viya Gandhakuṭito nikkhamanakālo, vijambhanaṁ viya dhammasabhaṁ upasaṅkamanakālo, disāvilokanaṁ viya parisāvilokanaṁ, sīhanādanadanaṁ viya dhammadesanākālo, gocarāya pakkamanaṁ viya paravādanimmaddanatthāya[1] gamanaṁ.

Aparo nayo—sīho viya Tathāgato, Himavantanissitāya kañcanaguhāya nikkhamanaṁ viya ārammaṇavasena nibbānanissitāya phalasamāpattiyā vuṭṭhānaṁ, vijambhanaṁ viya paccavekkhaṇañāṇaṁ, disāvilokanaṁ viya veneyyasattavilokanaṁ, sīhanādo viya sampattaparisāya dhammadesanā, gocarāya pakkamanaṁ viya asampattānaṁ veneyyasattānaṁ santikūpasaṅkamanaṁ veditabbaṁ.

Yadāti yasmiṁ kāle. **Tathāgato**ti heṭṭhā vuttehi aṭṭhahi kāraṇehi Tathāgato. **Loke**ti sattaloke. **Uppajjatī**ti abhinīhārato paṭṭhāya yāva Bodhipallaṅkā vā arahattamaggañāṇā vā uppajjati nāma, arahattaphale pana patte uppanno nāma. **Arahaṁ Sammāsambuddho**ti-ādīni Visuddhimagge[2] Buddhānussatiniddese vitthāritāni.

Iti sakkāyoti ayaṁ sakkāyo, ettako sakkāyo, na ito bhiyyo sakkāyo atthīti. Ettāvatā sabhāvato sarasato pariyantato paricchedato parivaṭumato sabbepi pañcupādānakkhandhā dassitā honti. **Iti sakkāyasamudayo**ti ayaṁ sakkāyassa samudayo nāma. Ettā vatā "āhārasamudayā rūpasamudayo"ti-ādi sabbaṁ dassitaṁ hoti. **Iti sakkāyassa atthaṅgamo**ti[3] ayaṁ sakkāyassa atthaṅgamo. Imināpi "āhāranirodhā rūpanirodho"ti-ādi sabbaṁ dassitaṁ hoti.

1. Paravādinimmathanatthāya (Sī, Syā)
2. Visuddhi 1. 192 piṭṭhe.
3. Sakkāyanirodhoti (Ka)

သန္တာသာပဇ္ဇနကာလော ဝိယ တထာဂတဿ တီဏိ လက္ခဏာနိ ဒီပေတွာ စတ္တာရိ သစ္စာနိ သောဠသဟာကာရေဟိ သဋ္ဌိယာ စ နယသဟဿေဟိ ဝိဘဇိတွာ ဓမ္မံ ကထေန္တဿ ဒီဃာယုကာနံ ဒေဝါနံ ဉာဏသန္တာသဿ ဥပ္ပတ္တိကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အပရော နယော—သီဟော ဝိယ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော တထာဂတော၊ အာသယဘူတာယ ကနကဂုဟာယ နိက္ခမနံ ဝိယ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမနကာလော၊ ဝိဇမ္ဘနံ ဝိယ ဓမ္မသဘံ ဥပသင်္ကမနကာလော၊ ဒိသာဝိလောကနံ ဝိယ ပရိသာဝိလောကနံ၊ သီဟနာဒနဒနံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာကာလော၊ ဂေါစရာယ ပက္ကမနံ ဝိယ ပရဝါဒနိမ္မဒ္ဒနတ္ထာယ[1] ဂမနံ။

အပရော နယော—သီဟော ဝိယ တထာဂတော၊ ဟိမဝန္တနိဿိတာယ ကဉ္စနဂုဟာယ နိက္ခမနံ ဝိယ အာရမ္မဏဝသေန နိဗ္ဗာနနိဿိတာယ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနံ၊ ဝိဇမ္ဘနံ ဝိယ ပစ္စဝေက္ခဏဉာဏံ၊ ဒိသာဝိလောကနံ ဝိယ ဝေနေယျသတ္တဝိလောကနံ၊ သီဟနာဒော ဝိယ သမ္ပတ္တပရိသာယ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဂေါစရာယ ပက္ကမနံ ဝိယ အသမ္ပတ္တာနံ ဝေနေယျသတ္တာနံ သန္တိကူပသင်္ကမနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ယဒါတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ **တထာဂတော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ ကာရဏေဟိ တထာဂတော။ **လောကေ**တိ သတ္တလောကေ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတီ**တိ အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဗောဓိပလ္လင်္ကာ ဝါ အရဟတ္တမဂ္ဂဉာဏာ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နာမ၊ အရဟတ္တဖလေ ပန ပတ္တေ ဥပ္ပန္နော နာမ။ **အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ**တိ အာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[2] ဗုဒ္ဓါနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။

ဣတိ သက္ကာယောတိ အယံ သက္ကာယော, ဧတ္တကော သက္ကာယော၊ န ဣတော ဘိယျော သက္ကာယော အတ္ထီတိ။ ဧတ္တာဝတာ သဘာဝတော သရသတော ပရိယန္တတော ပရိစ္ဆေဒတော ပရိဝဋုမတော သဗ္ဗေပိ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ **ဣတိ သက္ကာယသမုဒယော**တိ အယံ သက္ကာယဿ သမုဒယော နာမ။ ဧတ္တာဝတာ "အာဟာရသမုဒယာ ရူပသမုဒယော"တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ **ဣတိ သက္ကာယဿ အတ္ထင်္ဂမော**တိ[3] အယံ သက္ကာယဿ အတ္ထင်္ဂမော။ ဣမိနာပိ "အာဟာရနိရောဓာ ရူပနိရောဓော"တိအာဒိ သဗ္ဗံ ဒဿိတံ ဟောတိ။

၁-ပရဝါဒိနိမ္မထနတ္ထာယ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၂ ပိဋ္ဌေ။ ၃-သက္ကာယနိရောဓောတိ (က)

Vaṇṇavantoti sarīravaṇṇena vaṇṇavanto. **Dhammadesanaṁ sutvā**ti pañcasu khandhesu paṇṇāsalakkhaṇappaṭimaṇḍitaṁ Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā. **Yebhuyyenā**ti idha ke ṭhapeti? Ariyasāvake deve. Tesaṁ hi khīṇāsavattā cittutrāsabhayampi na uppajjati, saṁviggassa yoniso padhānena pattabbaṁ pattatāya ñāṇasaṁvegopi. Itarāsaṁ pana devatānaṁ “tāso heso bhikkhave aniccan”ti manasikarontānaṁ[1] cittutrāsabhayampi, balavavipassanākāle ñāṇabhayampi uppajjati. **Bho**ti dhammālapanamattametaṁ. **Sakkāyapariyāpannā**ti pañcakkhandhapariyāpannā. Iti tesaṁ Sammāsambuddhe vaṭṭadosaṁ dassetvā tilakkhaṇāhataṁ katvā dhammaṁ desente ñāṇabhayaṁ nāma okkamati.

Abhiññāyāti jānitvā. **Dhammacakka**nti paṭivedhañāṇampi desanāñāṇampi. **Paṭivedhañāṇaṁ** nāma yena ñāṇena Bodhipallaṅke nisinno cattāri saccāni soḷasahākārehi saṭṭhiyā ca nayasahassehi paṭivijjhi. **Desanāñāṇaṁ** nāma yena ñāṇena tiparivaṭṭaṁ dvādasākāraṁ dhammacakkaṁ pavattesi. Ubhayampetaṁ Dasabalassa ure jātañāṇameva. Tesu dhammadesanāñāṇaṁ gahetabbaṁ. Taṁ panesa yāva aṭṭhārasabrahmakoṭīhi saddhiṁ Aññākoṇḍaññattherassa sotāpattiphalaṁ na uppajjati, tāva pavatteti nāma. Tasmiṁ uppanne pavattitaṁ nāma hotīti veditabbaṁ. **Appaṭipuggalo**ti sadisapuggalarahito. **Yasassino**ti parivārasampannā. **Tādino**ti lābhālābhādīhi ekasadisassa.

4. Pasādasuttavaṇṇanā

34. Catutthe aggesu pasādā, aggā vā pasādāti **aggappasādā**. **Yāvatā**ti yattakā. **Apadā**ti nippadā ahimacchādayo. **Dvipadā**ti manussapakkhi-ādayo. **Catuppadā**ti hatthi-assādayo. **Bahuppadā**ti satapadi-ādayo. **Nevasaññināsaññino**ti bhavagge nibbattasattā. **Aggamakkhāyatī**ti guṇehi aggo uttamo seṭṭhoti akkhāyati. **Asaṅkhatā**ti nibbānameva gahetvā vuttaṁ. **Virāgo**ti-ādīni nibbānasseva nāmāni. Tañhi āgamma sabbakilesā vira jjanti, sabbe rāgamadādayo madā nimmadā honti, abhāvaṁ gacchanti, sabbā pipāsā vinayaṁ upenti, sabbe

1. Bhayanti aniccataṁ manasikarontānaṁ (Sī), bhikkhūti aniccataṁ manasikarontānaṁ (Saṁ-Ṭṭha 2. 266 piṭṭhe)

ဝဏ္ဏဝန္တောတိ သရီရဝဏ္ဏေန ဝဏ္ဏဝန္တော။ **ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ**တိ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ပဏ္ဏာသလက္ခဏပ္ပဋိမဏ္ဍိတံ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ။ **ယေဘုယျေနာ**တိ ဣဓ ကေ ဌပေတိ? အရိယသာဝကေ ဒေဝေ။ တေသံ ဟိ ခီဏာသဝတ္တာ စိတ္တုတြာသဘယမ္ပိ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သံဝိဂ္ဂဿ ယောနိသော ပဓာနေန ပတ္တဗ္ဗံ ပတ္တတာယ ဉာဏသံဝေဂေါပိ။ ဣတရာသံ ပန ဒေဝတာနံ “တာသော ဟေသော ဘိက္ခဝေ အနိစ္စ”န္တိ မနသိကရောန္တာနံ[၁] စိတ္တုတြာသဘယမ္ပိ, ဗလဝဝိပဿနာကာလေ ဉာဏဘယမ္ပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဘော**တိ ဓမ္မာလပနမတ္တမေတံ။ **သက္ကာယပရိယာပန္နာ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓပရိယာပန္နာ။ ဣတိ တေသံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေ ဝဋ္ဋဒေါသံ ဒဿေတွာ တိလက္ခဏာဟတံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဉာဏဘယံ နာမ ဩက္ကမတိ။

အဘိညာယာတိ ဇာနိတွာ။ **ဓမ္မစက္က**န္တိ ပဋိဝေဓဉာဏမ္ပိ ဒေသနာဉာဏမ္ပိ။ **ပဋိဝေဓဉာဏံ** နာမ ယေန ဉာဏေန ဗောဓိပလ္လင်္ကေ နိသိန္နော စတ္တာရိ သစ္စာနိ သောဠသဟာကာရေဟိ သဋ္ဌိယာ စ နယသဟဿေဟိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ **ဒေသနာဉာဏံ** နာမ ယေန ဉာဏေန တိပရိဝဋ္ဋံ ဒွါဒသာကာရံ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေသိ။ ဥဘယမ္ပေတံ ဒသဗလဿ ဥရေ ဇာတဉာဏမေဝ။ တေသု ဓမ္မဒေသနာဉာဏံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ တံ ပနေသ ယာဝ အဋ္ဌာရသဗြဟ္မကောဋီဟိ သဒ္ဓိံ အညာကောဏ္ဍညတ္ထေရဿ သောတာပတ္တိဖလံ န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တာဝ ပဝတ္တေတိ နာမ။ တသ္မိံ ဥပ္ပန္နေ ပဝတ္တိတံ နာမ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော**တိ သဒိသပုဂ္ဂလရဟိတော။ **ယသဿိနော**တိ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ။ **တာဒိနော**တိ လာဘာလာဘာဒီဟိ ဧကသဒိသဿ။

၄-ပသာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄။ စတုတ္ထေ အဂ္ဂေသု ပသာဒါ, အဂ္ဂါ ဝါ ပသာဒါတိ **အဂ္ဂပ္ပသာဒါ**။ **ယာဝတာ**တိ ယတ္တကာ။ **အပဒါ**တိ နိပ္ပဒါ အဟိမစ္ဆာဒယော။ **ဒွိပဒါ**တိ မနုဿပက္ခိအာဒယော။ **စတုပ္ပဒါ**တိ ဟတ္ထိအဿာဒယော။ **ဗဟုပ္ပဒါ**တိ သတပဒိအာဒယော။ **နေဝသညီနာသညီနော**တိ ဘဝဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တသတ္တာ။ **အဂ္ဂမက္ခာယတီ**တိ ဂုဏေဟိ အဂ္ဂေါ ဥတ္တမော သေဋ္ဌောတိ အက္ခာယတိ။ **အသင်္ခတာ**တိ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂဟေတွာ ဝုတ္တံ။ **ဝိရာဂေါ**တိအာဒီနိ နိဗ္ဗာနဿေဝ နာမာနိ။ တဉှိ အာဂမ္မ သဗ္ဗကိလေသာ ဝိရဇ္ဇန္တိ၊ သဗ္ဗေ ရာဂမဒါဒယော မဒါ နိမ္မဒါ ဟောန္တိ၊ အဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ၊ သဗ္ဗာ ပိပါသာ ဝိနယံ ဥပေန္တိ၊ သဗ္ဗေ

၁-ဘယန္တိ အနိစ္စတံ မနသိကရောန္တာနံ (သီ)၊ ဘိက္ခူတိ အနိစ္စတံ မနသိကရောန္တာနံ (သံ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၆-ပိဋ္ဌေ)

ālayā samugghātaṁ gacchanti, vaṭṭāni upacchijjanti, taṇhā khīyanti, vaṭṭadukkhā nirujjhanti, sabbe pariḷāhā nibbāyanti. Tasmā etāni nāmāni labhati. Sesamettha uttānatthamevāti.

5. Vassakārasuttavaṇṇanā

35. Pañcame **anussaritā**ti anugantvā saritā, aparāparaṁ sarituṁ samatthoti attho. **Dakkho**ti cheko. **Tatrupāyāyā**ti "imasmiṁ kāle imaṁ nāma kattabban"ti evaṁ tattha tattha upāyabhūtāya paññāya samannāgato. **Anumoditabban**ti abhinanditabbaṁ. **Paṭikkositabban**ti paṭikkhipitabbaṁ. **Neva kho tyāhan**ti neva kho te ahaṁ. Kasmā panetaṁ Bhagavā nābhinandati, nappaṭikkhipatīti? Lokiyattā nābhinandati, lokiyaṁ atthaṁ gahetvā ṭhitattā nappaṭikkosati. **Bahu'ssa janatā**ti bahu assa janatā. Idañca karaṇatthe sāmivacanaṁ veditabbaṁ. **Ariye ñāye**ti sahavipassanake magge, **kalyāṇadhammatā kusaladhammatā**tipi tasseva nāmāni. **Yaṁ vitakkan**ti nekkhammavitakkā dīsu aññataraṁ. **Na taṁ vitakkaṁ vitakketī**ti kāmavitakkādīsu ekampi na vitakketi. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Vitakkapathe**ti ettha vitakkoyeva vitakkapatho. **Ahaṁ hi brāhmaṇā**ti-ādīsu paṭhamanayena khīṇāsavassa sīlañceva bāhusaccañca kathitaṁ, dutiya tatiyehi khīṇāsavassa kiriyavitakkāni ceva kiriyajjhānāni ca, catutthena khīṇāsavabhāvo kathitoti veditabbo.

Maccupāsappamocananti[1] maccupāsā pamocanakaṁ maggaṁ. **Ñāyaṁ dhamman**ti sahavipassanakaṁ maggaṁ. **Disvā ca sutvā cā**ti ñāṇeneva passitvā ca suṇitvā ca. Sesamettha uttānameva.

6. Doṇasuttavaṇṇanā

36. Chaṭṭhe **antarā ca Ukkaṭṭhaṁ antarā ca Setabyan**ti ettha **Ukkaṭṭhā**ti ukkāhi dhārīyamānāhi māpitattā evaṁladdhavohāraṁ nagaraṁ. **Setabyan**ti atīte Kassapasammāsambuddhassa jātanagaraṁ. **Antarā**saddo pana kāraṇakhaṇacittavemajjhavivarādīsu vattati. "Tadantaraṁ ko jāneyya aññatra

1. Paccupāsā pamocananti (Sī, Syā)

အာလယာ သမုဂ္ဃါတံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဝဋ္ဋာနိ ဥပစ္ဆိဇ္ဇန္တိ၊ တဏှာ ခီယန္တိ၊ ဝဋ္ဋဒုက္ခာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ သဗ္ဗေ ပရိဠာဟာ နိဗ္ဗာယန္တိ။ တသ္မာ ဧတာနိ နာမာနိ လဘတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၅-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅။ ပဉ္စမေ **အနုဿရိတာ**တိ အနုဂန္တွာ သရိတာ၊ အပရာပရံ သရိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ **ဒက္ခော**တိ ဆေကော။ **တတြုပါယာယာ**တိ "ဣမသ္မိံ ကာလေ ဣမံ နာမ ကတ္တဗ္ဗ"န္တိ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ဥပါယဘူတာယ ပညာယ သမန္နာဂတော။ **အနုမောဒိတဗ္ဗ**န္တိ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ။ **ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗ**န္တိ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗံ။ **နေဝ ခေါ တျာဟ**န္တိ နေဝ ခေါ တေ အဟံ။ ကသ္မာ ပနေတံ ဘဂဝါ နာဘိနန္ဒတိ, နပ္ပဋိက္ခိပတီတိ? လောကိယတ္တာ နာဘိနန္ဒတိ၊ လောကိယံ အတ္ထံ ဂဟေတွာ ဌိတတ္တာ နပ္ပဋိက္ကောသတိ။ **ဗဟု'ဿ ဇနတာ**တိ ဗဟု အဿ ဇနတာ။ ဣဒဉ္စ ကရဏတ္ထေ သာမိဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အရိယေ ဉာယေ**တိ သဟဝိပဿနကေ မဂ္ဂေ၊ **ကလျာဏဓမ္မတာ ကုသလဓမ္မတာ**တိပိ တဿေဝ နာမာနိ။ **ယံ ဝိတက္က**န္တိ နေက္ခမ္မဝိတက္ကာဒီသု အညတရံ။ **န တံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေတီ**တိ ကာမဝိတက္ကာဒီသု ဧကမ္ပိ န ဝိတက္ကေတိ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဝိတက္ကပထေ**တိ ဧတ္ထ ဝိတက္ကောယေဝ ဝိတက္ကပထော။ **အဟံ ဟိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ-အာဒီသု ပဌမနယေန ခီဏာသဝဿ သီလဉ္စေဝ ဗာဟုသစ္စဉ္စ ကထိတံ၊ ဒုတိယတတိယေဟိ ခီဏာသဝဿ ကိရိယဝိတက္ကာနိ စေဝ ကိရိယဇ္ဈာနာနိ စ၊ စတုတ္ထေန ခီဏာသဝဘာဝေါ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

မစ္စုပါသပ္ပမောစနန္တိ[၁] မစ္စုပါသာ ပမောစနကံ မဂ္ဂံ။ **ဉာယံ ဓမ္မ**န္တိ သဟဝိပဿနကံ မဂ္ဂံ။ **ဒိသွာ စ သုတွာ စာ**တိ ဉာဏေနေဝ ပဿိတွာ စ သုဏိတွာ စ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၆-ဒေါဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆။ ဆဋ္ဌေ **အန္တရာ စ ဥက္ကဋ္ဌံ အန္တရာ စ သေတဗျ**န္တိ ဧတ္ထ **ဥက္ကဋ္ဌာ**တိ ဥက္ကာဟိ ဓာရိယမာနာဟိ မာပိတတ္တာ ဧဝံလဒ္ဓဝေါဟာရံ နဂရံ။ **သေတဗျ**န္တိ အတီတေ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဇာတနဂရံ။ **အန္တရာ**သဒ္ဒေါ ပန ကာရဏခဏစိတ္တဝေမဇ္ဈဝိဝရာဒီသု ဝတ္တတိ။ "တဒန္တရံ ကော ဇာနေယျ အညတြ

၁-မစ္စုပါသာ ပမောစနန္တိ (သီ၊ သျာ)

Tathāgatā”ti[1] ca, “janā saṅgamma mantenti, mañca tañca kimantaran”ti ca-ādīsu[2] kāraṇe. “Addasā maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī”ti-ādīsu[3] khaṇe. “Yassantarato na santi kopā”ti-ādīsu[4] citte. “Antarāvosānamāpadī”ti-ādīsu[5] vemajjhe. “Apicāyaṁ tapodā dvinnaṁ mahānirayānaṁ antarikāya āgacchatī”ti-ādīsu[6] vivare. Svāyamidha vivare vattati. Tasmā Ukkaṭṭhāya ca Setabyassa ca vivareti evamettha attho daṭṭhabbo. Antarāsaddena pana yuttattā[7] upayogavacanaṁ kataṁ. Īdisesu ca ṭhānesu akkharacintakā “antarā gāmañca nadiñca yātī”ti evaṁ ekameva antarāsaddaṁ payujjanti[8], so dutiyapadenapi yojetabbo hoti, ayojiyamāne upayogavacanaṁ na pāpuṇāti. Idha pana yojetvā eva vutto.

Addhānamaggappaṭipanno hotīti addhānasaṅkhātaṁ maggaṁ paṭipanno hoti, dīghamagganti attho. Kasmā paṭipannoti? Taṁdivasaṁ kira Bhagavā idaṁ addasa “mayi taṁ maggaṁ paṭipanne Doṇo brāhmaṇo mama padacetiyāni passitvā padānupadiko hutvā mama nisinnaṭṭhānaṁ āgantvā pañhaṁ pucchissati, athassāhaṁ ekaṁ saccadhammaṁ[9] desessāmi, brāhmaṇo tīṇi sāmaññaphalāni paṭivijjhitvā dvādasapadasahassaparimāṇaṁ doṇagajjitaṁ nāma vaṇṇaṁ vatvā[10] mayi parinibbute sakalajambudīpe uppannaṁ mahākalahaṁ vūpasametvā dhātuyo bhājessatī”ti. Iminā kāraṇena paṭipanno. **Doṇopi sudaṁ brāhmaṇo**ti Doṇo brāhmaṇopi tayo vede paguṇe katvā pañcasate māṇa vake sippaṁ vācento taṁdivasaṁ pātova uṭṭhāya sarīrapaṭijagganaṁ katvā satagghanakaṁ nivāsetvā pañcasatagghanakaṁ ekaṁsavaragataṁ[11] katvā āmuttayaññasutto rattavaṭṭikā[12] upāhanā ārohitvā pañcasatamāṇavakaparivāro tameva maggaṁ paṭipajji. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Pādesūti pādehi akkantaṭṭhānesu. **Cakkānī**ti lakkhaṇacakkāni. Kiṁ pana Bhagavato gacchantassa akkantaṭṭhāne padaṁ paññāyatīti? Na

1. Aṁ 2. 308; Aṁ 3. 367 piṭṭhesu. 2. Saṁ 1. 203 piṭṭhe. 3. Ma 2. 112 piṭṭhe.
4. Khu 1. 100 piṭṭhe Udāne. 5. Ma 1. 251 piṭṭhe. 6. Vi 1. 149 piṭṭhe.
7. Payuttattā (Syā) 8. Payuñjanti (Sī, Syā)
9. Catusaccadhammaṁ (Sī) 10. Gajjitvā (Sī), vaṇṇetvā (Syā)
11. Ekaṁsaṁ (Ka) 12. Āmuttayaññamutto santappītikā (Ka)

တထာဂတာ”တိ[၁] စ, “ဇနာ သင်္ဂမ္မ မန္တေန္တိ၊ မဉ္စ တဉ္စ ကိမန္တရ”န္တိ စအာဒီသု[၂] ကာရဏေ။ “အဒ္ဒသာ မံ ဘန္တေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ ဘာဇနံ ဓောဝန္တီ”တိအာဒီသု[၃] ခဏေ။ “ယဿန္တရတော န သန္တိ ကောပါ”တိအာဒီသု[၄] စိတ္တေ။ “အန္တရာဝေါသာနမာပါဒီ”တိအာဒီသု[၅] ဝေမဇ္ဈေ။ “အပိစာယံ တပေါဒါ ဒွိန္နံ မဟာနိရယာနံ အန္တရိကာယ အာဂစ္ဆတီ”တိအာဒီသု[၆] ဝိဝရေ။ သွာယမိဓ ဝိဝရေ ဝတ္တတိ။ တသ္မာ ဥက္ကဋ္ဌာယ စ သေတဗျဿ စ ဝိဝရေတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အန္တရာသဒ္ဒေန ပန ယုတ္တတ္တာ[၇] ဥပယောဂဝစနံ ကတံ။ ဤဒိသေသု စ ဌာနေသု အက္ခရစိန္တကာ “အန္တရာ ဂါမဉ္စ နဒိဉ္စ ယာတီ”တိ ဧဝံ ဧကမေဝ အန္တရာသဒ္ဒံ ပယုဉ္ဇန္တိ[၈]၊ သော ဒုတိယပဒေနပိ ယောဇေတဗ္ဗော ဟောတိ၊ အယောဇိယမာနေ ဥပယောဂဝစနံ န ပါပုဏာတိ။ ဣဓ ပန ယောဇေတွာ ဧဝ ဝုတ္တော။

အဒ္ဓါနမဂ္ဂပ္ပဋိပန္နော ဟောတီတိ အဒ္ဓါနသင်္ခါတံ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နော ဟောတိ၊ ဒီဃမဂ္ဂန္တိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ပဋိပန္နောတိ? တံဒိဝသံ ကိရ ဘဂဝါ ဣဒံ အဒ္ဒသ “မယိ တံ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နေ ဒေါဏော ဗြာဟ္မဏော မမ ပဒစေတိယာနိ ပဿိတွာ ပဒါနုပဒိကော ဟုတွာ မမ နိသိန္နဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိဿတိ၊ အထဿာဟံ ဧကံ သစ္စဓမ္မံ[၉] ဒေသေဿာမိ၊ ဗြာဟ္မဏော တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဒွါဒသပဒသဟဿပရိမာဏံ ဒေါဏဂဇ္ဇိတံ နာမ ဝဏ္ဏံ ဝတွာ[၁၀] မယိ ပရိနိဗ္ဗုတေ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဥပ္ပန္နံ မဟာကလဟံ ဝူပသမေတွာ ဓာတုယော ဘာဇေဿတီ”တိ။ ဣမိနာ ကာရဏေန ပဋိပန္နော။ **ဒေါဏောပိ သုဒံ ဗြာဟ္မဏော**တိ ဒေါဏော ဗြာဟ္မဏောပိ တယော ဝေဒေ ပဂုဏေ ကတွာ ပဉ္စသတေ မာဏဝကေ သိပ္ပံ ဝါစေန္တော တံဒိဝသံ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ သတဂ္ဃနကံ နိဝါသေတွာ ပဉ္စသတဂ္ဃနကံ ဧကံသဝရဂတံ[၁၁] ကတွာ အာမုတ္တယညသုတ္တော ရတ္တဝဋ္ဋိကာ[၁၂] ဥပါဟနာ အာရောဟိတွာ ပဉ္စသတမာဏဝကပရိဝါရော တမေဝ မဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ပါဒေသူတိ ပါဒေဟိ အက္ကန္တဋ္ဌာနေသု။ **စက္ကာနီ**တိ လက္ခဏစက္ကာနိ။ ကိံ ပန ဘဂဝတော ဂစ္ဆန္တဿ အက္ကန္တဋ္ဌာနေ ပဒံ ပညာယတီတိ? န

၁-အံ ၂-၃၀၈၊ အံ ၃-၃၆၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-သံ ၁-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၂-၁၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-ခု ၁-၁၀၀-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။ ၅-မ ၁-၂၅၁-ပိဋ္ဌေ။ ၆-ဝိ ၁-၁၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၇-ပယုတ္တတ္တာ (သျာ) ၈-ပယုဉ္ဇန္တိ (သီ၊ သျာ) ၉-စတုသစ္စဓမ္မံ (သီ)
၁၀-ဂဇ္ဇိတွာ (သီ)၊ ဝဏ္ဏေတွာ (သျာ) ၁၁-ဧကံသံ (က)
၁၂-အာမုတ္တယညမုတ္တော သန္တပ္ပီတိကာ (က)

paññāyati. Kasmā? Sukhumattā mahābalattā mahājanānuggahena ca. Buddhānañhi sukhumacchavitāya akkantaṭṭhānaṁ tūlapicuno[1] patiṭṭhitaṭṭhānaṁ viya hoti, padavaḷañjo na paññāyati. Yathā ca balavato vātajavasindhavassa paduminipattepi akkantamattameva hoti, evaṁ mahābalatāya Tathāgatena akkantaṭṭhānaṁ akkantamattameva hoti, na tattha padavaḷañjo paññāyati. Buddhānañca anupadaṁ mahājanakāyo gacchati, tassa[2] Satthu padavaḷañjaṁ disvā madditum avisahantassa gamanavicchedo bhaveyya. Tasmā akkanta akkantaṭṭhāne yopi padavaḷañjo bhaveyya, so antaradhāyateva. Doṇo pana brāhmaṇo Tathāgatassa adhiṭṭhānavasena passi. Bhagavā hi yassa padacetiyaṁ dassetukāmo hoti, taṁ ārabbha "asuko nāma passatū"ti adhiṭṭhāti. Tasmā Māgaṇḍiyabrāhmaṇo viya ayampi brāhmaṇo Tathāgatassa adhiṭṭhānavasena addasa.

Pāsādikanti pasādajanakaṁ. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Uttamadamathasamathamanuppattan**ti ettha uttamadamatho nāma arahattamaggo, uttamasamatho nāma arahattamaggasamādhi, tadubhayaṁ pattanti attho. **Dantan**ti nibbisevanaṁ. **Guttan**ti gopitaṁ. **Saṁyatindriyan**ti rakkhitindriyaṁ. **Nāgan**ti chandādīhi agacchanato, pahīna kilese puna anāgacchanato, āguṁ akaraṇato, balavantaṭṭhenāti catūhi kāraṇehi nāgaṁ.

Devo no bhavaṁ bhavissatīti ettha "devo no bhavan"ti ettāvatāpi pucchā niṭṭhitā bhaveyya, ayaṁ pana brāhmaṇo "anāgate mahesakkho eko devarājā bhavissatī"ti anāgatavasena pucchāsabhāgeneva kathento evamāha. Bhagavāpissa pucchāsabhāgeneva kathento **na kho ahaṁ brāhmaṇa devo bhavissāmī**ti āha. Esa nayo sabbattha. **Āsavānan**ti kāmāsavādīnaṁ catunnaṁ. **Pahīnā**ti Bodhipallaṅke sabbaññutaññāṇādhigameneva pahīnā. **Anupalitto lokenā**ti taṇhādiṭṭhilepānaṁ pahīnattā saṅkhāralokena anupalitto. **Buddho**ti catunnaṁ saccānaṁ buddhattā Buddho
iti maṁ dhārehi.

Yenāti yena āsavena. **Devūpapatyassā**ti devūpapatti assa mayhaṁ bhaveyya. **Vihaṅgamo**ti ākāsacaro gandhabbakāyikadevo.

1. Tūlapicunā (Sī, Syā) 2. Tatthassa (Ka)

ပညာယတိ။ ကသ္မာ? သုခုမတ္တာ မဟာဗလတ္တာ မဟာဇနာနုဂ္ဂဟေန စ။ ဗုဒ္ဓါနဉ္ဟိ သုခုမစ္ဆဝိတာယ အက္ကန္တဋ္ဌာနံ တူလပိစုနော[1] ပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနံ ဝိယ ဟောတိ၊ ပဒဝဠဉ္ဇော န ပညာယတိ။ ယထာ စ ဗလဝတော ဝါတဇဝသိန္ဓဝဿ ပဒုမိနီပတ္တေပိ အက္ကန္တမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ မဟာဗလတာယ တထာဂတေန အက္ကန္တဋ္ဌာနံ အက္ကန္တမတ္တမေဝ ဟောတိ၊ န တတ္ထ ပဒဝဠဉ္ဇော ပညာယတိ။ ဗုဒ္ဓါနဉ္စ အနုပဒံ မဟာဇနကာယော ဂစ္ဆတိ၊ တဿ[2] သတ္ထု ပဒဝဠဉ္ဇံ ဒိသွာ မဒ္ဒိတုံ အဝိသဟန္တဿ ဂမနဝိစ္ဆေဒေါ ဘဝေယျ။ တသ္မာ အက္ကန္တအက္ကန္တဋ္ဌာနေ ယောပိ ပဒဝဠဉ္ဇော ဘဝေယျ၊ သော အန္တရဓာယတေဝ။ ဒေါဏော ပန ဗြာဟ္မဏော တထာဂတဿ အဓိဋ္ဌာနဝသေန ပဿိ။ ဘဂဝါ ဟိ ယဿ ပဒစေတိယံ ဒဿေတုကာမော ဟောတိ၊ တံ အာရဗ္ဘ “အသုကော နာမ ပဿတူ”တိ အဓိဋ္ဌာတိ။ တသ္မာ မာဂဏ္ဍိယဗြာဟ္မဏော ဝိယ အယမ္ပိ ဗြာဟ္မဏော တထာဂတဿ အဓိဋ္ဌာနဝသေန အဒ္ဒသ။

ပါသာဒိကန္တိ ပသာဒဇနကံ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဥတ္တမဒမထသမထမနုပ္ပတ္တန္တိ** ဧတ္ထ ဥတ္တမဒမထော နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ၊ ဥတ္တမသမထော နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂသမာဓိ၊ တဒုဘယံ ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဒန္တန္တိ** နိဗ္ဗိသေဝနံ။ **ဂုတ္တန္တိ** ဂေါပိတံ။ **သံယတိန္ဒြိယန္တိ** ရက္ခိတိန္ဒြိယံ။ **နာဂန္တိ** ဆန္ဒါဒီဟိ အဂစ္ဆနတော, ပဟီနကိလေသေ ပုန အနာဂစ္ဆနတော, အာဂုံ အကရဏတော, ဗလဝန္တဋ္ဌေနာတိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ နာဂံ။

ဒေဝေါ နော ဘဝံ ဘဝိဿတီတိ ဧတ္ထ “ဒေဝေါ နော ဘဝ”န္တိ ဧတ္တာဝတာပိ ပုစ္ဆာ နိဋ္ဌိတာ ဘဝေယျ၊ အယံ ပန ဗြာဟ္မဏော “အနာဂတေ မဟေသက္ခော ဧကော ဒေဝရာဇာ ဘဝိဿတီ”တိ အနာဂတဝသေန ပုစ္ဆာသဘာဂေနေဝ ကထေန္တော ဧဝမာဟ။ ဘဂဝါပိဿ ပုစ္ဆာသဘာဂေနေဝ ကထေန္တော **န ခေါ အဟံ ဗြာဟ္မဏ ဒေဝေါ ဘဝိဿာမီတိ** အာဟ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အာသဝါနန္တိ** ကာမာသဝါဒီနံ စတုန္နံ။ **ပဟီနာတိ** ဗောဓိပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတညာဏာဓိဂမေနေဝ ပဟီနာ။ **အနုပလိတ္တော လောကေနာတိ** တဏှာဒိဋ္ဌိလေပါနံ ပဟီနတ္တာ သင်္ခါရလောကေန အနုပလိတ္တော။ **ဗုဒ္ဓေါတိ** စတုန္နံ သစ္စာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ ဣတိ မံ ဓာရေဟိ။

ယေနာတိ ယေန အာသဝေန။ **ဒေဝူပပတျဿာတိ** ဒေဝူပပတ္တိ အဿ မယှံ ဘဝေယျ။ **ဝိဟင်္ဂမောတိ** အာကာသစရော ဂန္ဓဗ္ဗကာယိကဒေဝေါ။

၁-တူလပိစုနာ (သီ၊ သျာ) ၂-တတ္ထဿ (က)

viddhastāti vidhamitā. **Vinaḷīkatā**ti vigatanaḷā vigatabandhanā katā. **Vaggū**ti sundaraṁ. **Toyena nupalippatī**ti udakato ratanamattaṁ accuggamma ṭhitaṁ saraṁ sobhayamānaṁ bhamaragaṇaṁ hāsayamānaṁ toyena na lippati. **Tasmā Buddhosmi brāhmaṇā**ti desanā pariyosāne tīṇi maggaphalāni pāpuṇitvā dvādasahi padasahassehi doṇagajjitaṁ nāma vaṇṇaṁ kathesi, Tathāgate ca parinibbute jambudīpatale uppannaṁ mahākalahaṁ vūpasametvā dhātuyo bhājesīti.

7. Aparihāniyasuttavaṇṇanā

37. Sattame **nibbānasseva santike**ti nibbānasantikeyeva carati. **Sīle patiṭṭhito**ti pātimokkhasīle patiṭṭhito. **Evaṁ vihārī**ti evaṁ viharanto. **Ātāpī**ti ātāpena vīriyena samannāgato[1]. **Yogakkhemassā**ti catūhi yogehi khemassa nibbānassa. **Pamāde bhayadassivā**ti pamādaṁ bhayato passanto.

8. Patilīnasuttavaṇṇanā

38. Aṭṭhame **panuṇṇapaccekasacco**ti "idameva dassanaṁ saccaṁ, idameva saccan"ti evaṁ pāṭi-ekkaṁ gahitattā paccekasaṅkhātāni diṭṭhisaccāni panuṇṇāni nīhaṭāni pahīnāni assāti panuṇṇapaccekasacco. **Samavayasaṭṭhesano**ti ettha **avayā**ti anūnā, **saṭṭhā**ti vissaṭṭhā, sammā avayā saṭṭhā esanā assāti samavayasaṭṭhesano, sammā vissaṭṭhasabba-esanoti attho. **Patilīno**ti nilīno ekībhāvaṁ upagato. **Puthusamaṇabrāhmaṇānan**ti bahūnaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ. Ettha ca **samaṇā**ti pabbajjūpagatā, **brāhmaṇā**ti bhovādino. **Puthupaccekasaccānī**ti bahūni pāṭekkasaccāni. **Nuṇṇānī**ti nīhaṭāni. **Panuṇṇānī**ti suṭṭhu nīhaṭāni. **Cattānī**ti vissaṭṭhāni. **Vantānī**ti vamitāni. **Muttānī**ti chinnabandhanāni katāni. **Pahīnānī**ti pajahitāni. **Paṭinissaṭṭhānī**ti yathā na puna cittaṁ ārohanti, evaṁ paṭinissajjitāni. Sabbānevetāni gahitagahaṇassa vissaṭṭhabhāvavevacanāni.

Kāmesanā pahīnā hotīti anāgāmimaggena pahīnā. **Bhavesanā** pana arahattamaggena pahīyati. "Brahmacariyaṁ esissāmi gavesissāmī"ti

1. Evaṁ vihāramātāpīti evaṁ viharanto ātāpanavīriyena samannāgato (Sī)

ဝိဒ္ဓသ္တာတိ ဝိဓမိတာ။ **ဝိနဠီကတာ**တိ ဝိဂတနဠာ ဝိဂတဗန္ဓနာ ကတာ။ **ဝဂ္ဂူ**တိ သုန္ဒရံ။ **တောယေန နုပလိပ္ပတီ**တိ ဥဒကတော ရတနမတ္တံ အစ္စုဂ္ဂမ္မ ဌိတံ သရံ သောဘယမာနံ ဘမရဂဏံ ဟာသယမာနံ တောယေန န လိပ္ပတိ။ **တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါသ္မိ ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဒေသနာပရိယောသာနေ တီဏိ မဂ္ဂဖလာနိ ပါပုဏိတွာ ဒွါဒသဟိ ပဒသဟဿေဟိ ဒေါဏဂဇ္ဇိတံ နာမ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ၊ တထာဂတေ စ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဇမ္ဗုဒီပတလေ ဥပ္ပန္နံ မဟာကလဟံ ဝူပသမေတွာ ဓာတုယော ဘာဇေသီတိ။

၇-အပရိဟာနိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇။ သတ္တမေ **နိဗ္ဗာနဿေဝ သန္တိကေ**တိ နိဗ္ဗာနသန္တိကေယေဝ စရတိ။ **သီလေ ပတိဋ္ဌိတော**တိ ပါတိမောက္ခသီလေ ပတိဋ္ဌိတော။ **ဧဝံ ဝိဟာရီ**တိ ဧဝံ ဝိဟရန္တော။ **အာတာပီ**တိ အာတာပေန ဝီရိယေန သမန္နာဂတော[၁]။ **ယောဂက္ခေမဿာ**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမဿ နိဗ္ဗာနဿ။ **ပမာဒေ ဘယဒဿိဝါ**တိ ပမာဒံ ဘယတော ပဿန္တော။

၈-ပတိလီနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈။ အဋ္ဌမေ **ပနုဏ္ဏပစ္စေကသစ္စော**တိ "ဣဒမေဝ ဒဿနံ သစ္စံ, ဣဒမေဝ သစ္စ"န္တိ ဧဝံ ပါဋိဧက္ကံ ဂဟိတတ္တာ ပစ္စေကသင်္ခါတာနိ ဒိဋ္ဌိသစ္စာနိ ပနုဏ္ဏာနိ နီဟဋာနိ ပဟီနာနိ အဿာတိ ပနုဏ္ဏပစ္စေကသစ္စော။ **သမဝယသဋ္ဌေသနော**တိ ဧတ္ထ **အဝယာ**တိ အနူနာ၊ **သဋ္ဌာ**တိ ဝိဿဋ္ဌာ၊ သမ္မာ အဝယာ သဋ္ဌာ ဧသနာ အဿာတိ သမဝယသဋ္ဌေသနော၊ သမ္မာ ဝိဿဋ္ဌသဗ္ဗဧသနောတိ အတ္ထော။ **ပတိလီနော**တိ နိလီနော ဧကီဘာဝံ ဥပဂတော။ **ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏာနန္တိ** ဗဟူနံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ။ ဧတ္ထ စ **သမဏာ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇူပဂတာ၊ **ဗြာဟ္မဏာ**တိ ဘောဝါဒိနော။ **ပုထုပစ္စေကသစ္စာနီ**တိ ဗဟူနိ ပါဋေက္ကသစ္စာနိ။ **နုဏ္ဏာနီ**တိ နီဟဋာနိ။ **ပနုဏ္ဏာနီ**တိ သုဋ္ဌု နီဟဋာနိ။ **စတ္တာနီ**တိ ဝိဿဋ္ဌာနိ။ **ဝန္တာနီ**တိ ဝမိတာနိ။ **မုတ္တာနီ**တိ ဆိန္နဗန္ဓနာနိ ကတာနိ။ **ပဟီနာနီ**တိ ပဇဟိတာနိ။ **ပဋိနိဿဋ္ဌာနီ**တိ ယထာ န ပုန စိတ္တံ အာရောဟန္တိ၊ ဧဝံ ပဋိနိဿဇ္ဇိတာနိ။ သဗ္ဗာနေဝေတာနိ ဂဟိတဂဟဏဿ ဝိဿဋ္ဌဘာဝဝေဝစနာနိ။

ကာမေသနာ ပဟီနာ ဟောတီတိ အနာဂါမိမဂ္ဂေန ပဟီနာ။ **ဘဝေသနာ** ပန အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဟီယတိ။ "ဗြဟ္မစရိယံ ဧသိဿာမိ ဂဝေသိဿာမီ"တိ

၁-ဧဝံ ဝိဟာရမာတာပီတိ ဧဝံ ဝိဟရန္တော အာတာပနဝီရိယေန သမန္နာဂတော (သီ)

evaṁ pavattajjhāsayasaṅkhātā **Brahmacariyesanā**pi arahattamaggeneva paṭippassaddhiṁ vūpasamaṁ gacchati. Diṭṭhibrahmacariyesanā pana sotāpattimaggeneva paṭippasambhatīti veditabbā. **Evaṁ kho bhikkhave**ti evaṁ catutthājjhānena passaddhakāyasaṅkhāro vūpasanta-assāsapassāso nāma hoti. **Asmimāno**ti asmīti uppajjanako navavidhamāno.

Gāthāsu **kāmesanā bhavesanā**ti etā dve esanā. **Brahmacariyesanā sahā**ti tāhiyeva saha brahmacariyesanāti tissopi etā. Idha ṭhatvā **esanā paṭinissaṭṭhā**ti iminā padena saddhiṁ yojanā kātabbā. **Iti saccaparāmāso, diṭṭhiṭṭhānā samussayā**ti "iti saccaṁ iti saccan"ti gahaṇaparāmāso ca diṭṭhisaṅkhātāyeva diṭṭhiṭṭhānā ca ye samussitattā uggantvā ṭhitattā samussayāti vuccanti, te sabbepi. Idha ṭhatvā **diṭṭhiṭṭhānā samūhatā**ti iminā padena saddhiṁ yojanā kātabbā. Kassa pana etā esanā paṭinissaṭṭhā, ete ca diṭṭhiṭṭhānā samūhatāti? **Sabbarāgavirattassa taṇhākkhayavimuttino.** Yo hi sabbarāgehipi viratto, taṇhākkhaye ca nibbāne pavattāya arahattaphalavimuttiyā samannāgato, etassa esanā paṭinissaṭṭhā, diṭṭhiṭṭhānā ca samūhatā. **Sa ve santo**ti so evarūpo kilesasantatāya santo. **Passaddho**ti dvīhi kāyacittappassaddhīhi passaddho. **Aparājito**ti sabbakilese jinitvā ṭhitattā kenaci aparājito. **Mānābhisamayā**ti mānassa pahānābhisamayena. **Buddho**ti cattāri saccāni bujjhitvā ṭhito. Iti imasmiṁ suttepi gāthāsupi khīṇāsavova kathitoti.

9. Ujjayasuttavaṇṇanā

39. Navame **saṁghātaṁ āpajjantī**ti vadhaṁ maraṇaṁ āpajjanti. **Niccadānan**ti salākabhattaṁ. **Anukulayaññan**ti amhākaṁ pitūhi pitāmahehi dinnattā evaṁ kulānukulavasena yajitabbaṁ, dātabbanti attho. **Assamedhan**ti-ādīsu assamettha medhantīti assa medho[1], dvīhi pariyaññehi yajitabbassa ekavīsatiyūpassa ṭhapetvā bhūmiñca purise ca avasesasabbavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Purisamettha medhantīti **purisamedho,**

1. Assamedhaṁ (Sī, Syā)

ဧဝံ ပဝတ္တဇ္ဈာသယသင်္ခါတာ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ**ပိ အရဟတ္တမဂ္ဂေနေဝ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိံ ဝူပသမံ ဂစ္ဆတိ။ ဒိဋ္ဌိဗြဟ္မစရိယေသနာ ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနေဝ ပဋိပ္ပဿမ္ဘတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧဝံ စတုတ္ထဇ္ဈာနေန ပဿဒ္ဓကာယသင်္ခါရော ဝူပသန္တအဿာသပဿာသော နာမ ဟောတိ။ **အသ္မိမာနော**တိ အသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကော နဝဝိဓမာနော။

ဂါထာသု **ကာမေသနာ ဘဝေသနာ**တိ ဧတာ ဒွေ ဧသနာ။ **ဗြဟ္မစရိယေသနာ သဟာ**တိ တာဟိယေဝ သဟ ဗြဟ္မစရိယေသနာတိ တိဿောပိ ဧတာ။ ဣဓ ဌတွာ **ဧသနာ ပဋိနိဿဋ္ဌာ**တိ ဣမိနာ ပဒေန သဒ္ဓိံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ **ဣတိ သစ္စပရာမာသော၊ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမုဿယာ**တိ "ဣတိ သစ္စံ ဣတိ သစ္စ"န္တိ ဂဟဏပရာမာသော စ ဒိဋ္ဌိသင်္ခါတာယေဝ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ စ ယေ သမုဿိတတ္တာ ဥဂ္ဂန္တွာ ဌိတတ္တာ သမုဿယာတိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေ သဗ္ဗေပိ။ ဣဓ ဌတွာ **ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမူဟတာ**တိ ဣမိနာ ပဒေန သဒ္ဓိံ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ကဿ ပန ဧတာ ဧသနာ ပဋိနိဿဋ္ဌာ၊ ဧတေ စ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမူဟတာတိ? **သဗ္ဗရာဂဝိရတ္တဿ တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိနော**။ ယော ဟိ သဗ္ဗရာဂေဟိပိ ဝိရတ္တော, တဏှာက္ခယေ စ နိဗ္ဗာနေ ပဝတ္တာယ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတော၊ ဧတဿ ဧသနာ ပဋိနိဿဋ္ဌာ, ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ စ သမူဟတာ။ **သ ဝေ သန္တော**တိ သော ဧဝရူပေါ ကိလေသသန္တတာယ သန္တော။ **ပဿဒ္ဓေါ**တိ ဒွီဟိ ကာယစိတ္တပ္ပဿဒ္ဓီဟိ ပဿဒ္ဓေါ။ **အပရာဇိတော**တိ သဗ္ဗကိလေသေ ဇိနိတွာ ဌိတတ္တာ ကေနစိ အပရာဇိတော။ **မာနာဘိသမယာ**တိ မာနဿ ပဟာနာဘိသမယေန။ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ဗုဇ္ဈိတွာ ဌိတော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ ခီဏာသဝေါဝ ကထိတောတိ။

၉-ဥဇ္ဇယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉။ နဝမေ **သံဃာတံ အာပဇ္ဇန္တီ**တိ ဝဓံ မရဏံ အာပဇ္ဇန္တိ။ **နိစ္စဒါန**န္တိ သလာကဘတ္တံ။ **အနုကုလယည**န္တိ အမှာကံ ပိတူဟိ ပိတာမဟေဟိ ဒိန္နတ္တာ ဧဝံ ကုလာနုကုလဝသေန ယဇိတဗ္ဗံ၊ ဒါတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ **အဿမေဓ**န္တိ-အာဒီသု အဿမေတ္ထ မေဓန္တီတိ အဿမေဓော[1]၊ ဒွီဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ဧကဝီသတိယူပဿ ဌပေတွာ ဘူမိဉ္စ ပုရိသေ စ အဝသေသသဗ္ဗဝိဘဝဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ ပုရိသမေတ္ထ မေဓန္တီတိ **ပုရိသမေဓော**၊

၁-အဿမေဓံ (သီ၊ သျာ)

catūhi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Sammamettha pāsantīti **sammāpāso,** divase divase sammaṁ khipitvā tassa patitokāse vediṁ katvā saṁhārimehi yūpādīhi sarassatinadiyā nimuggokāsato pabhuti paṭilomaṁ gacchantena yajitabbassa sabbayāgassetaṁ[1] adhivacanaṁ. Vāja mettha pivantīti[2] **vājapeyyaṁ,** ekena pariyaññena sattarasahi pasūhi yajitabbassa beluva yūpassa sattarasakadakkhiṇassa[3] yaññassetaṁ adhivacanaṁ. Natthi ettha aggaḷāti **niraggaḷo,** navahi pariyaññehi yajitabbassa saddhiṁ bhūmiyā purisehi ca assamedhe vuttavibhavadakkhiṇassa sabbamedhapariyāyanāmassa assamedhavikappassetaṁ adhivacanaṁ. **Mahārambhā**ti mahākiccā mahākaraṇīyā. Apica pāṇātipātasamārambhassa mahantatāyapi mahārambhāyeva. **Na te honti mahapphalā**ti ettha niravasesatthe sāvasesarūpanaṁ[4] kataṁ. Tasmā iṭṭhaphalena nipphalāva hontīti attho. Idañca pāṇātipātasamārambhameva sandhāya vuttaṁ. Yaṁ pana tattha antarantarā dānaṁ diyyati, taṁ iminā samārambhena upahatattā mahapphalaṁ na hoti, mandaphalaṁ hotīti attho. **Haññare**ti haññanti. **Yajanti anukulaṁ sadā**ti ye aññe anukulaṁ yajanti, pubbapurisehi yiṭṭhattā pacchimapurisāpi yajantīti attho. **Seyyo hotī**ti visesova hoti. **Na pāpiyo**ti pāpaṁ kiñci na hoti.

10. Udāyisuttavaṇṇanā

40. Dasame **abhisaṅkhata**nti rāsikataṁ. **Nirārambha**nti pāṇasamārambha rahitaṁ. **Yañña**nti deyyadhammaṁ. Tañhi yajitabbattā yaññanti vuccati. **Kālenā**ti yuttappattakālena. **Upasaṁyantī**ti upagacchanti. **Kulaṁ**[5] **gati**nti vaṭṭakulañceva[6] vaṭṭagatiñca atikkantā. **Yaññassa kovidā**ti catubhūmakayaññe kusalā. **Yaññe**ti pakati dāne. **Saddhe**ti matakadāne. **Habyaṁ katvā**ti hunitabbaṁ deyyadhammaṁ upakappetvā. **Sukhette brahmacārisū**ti brahmacārisaṅkhāte sukhettamhīti attho. **Suppatta**nti suṭṭhu pattaṁ. **Dakkhiṇeyyesu yaṁ kata**nti yaṁ

---

1. Satrayāgassetaṁ (Saṁ-Ṭṭha 1. 134; Aṁ-Ṭṭha 3 Aṭṭhakanipāte Mettasuttavaṇṇanāyaṁ ca)
2. Pibantīti (Sī), piyantīti (Ka)
3. Sattarasasattarasadakkhiṇassa (Sī, Ka) Saṁ-Ṭṭha 1. 134 piṭṭhepi passitabbaṁ.
4. Sāvasesavasena saññāṇaṁ (Ka) 5. Kālaṁ (Sī) 6. Vaṭṭakāle ceva (Sī)

စတူဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဓိံ ဘူမိယာ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝဒက္ခိဏဿ ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ သမ္မမေတ္ထ ပါသန္တီတိ **သမ္မာပါသော၊** ဒိဝသေ ဒိဝသေ သမ္မံ ခိပိတွာ တဿ ပတိတောကာသေ ဝေဒိံ ကတွာ သံဟာရိမေဟိ ယူပါဒီဟိ သရဿတိနဒိယာ နိမုဂ္ဂေါကာသတော ပဘုတိ ပဋိလောမံ ဂစ္ဆန္တေန ယဇိတဗ္ဗဿ သဗ္ဗယာဂဿေတံ[၁] အဓိဝစနံ။ ဝါဇမေတ္ထ ပိဝန္တီတိ[၂] **ဝါဇပေယျံ၊** ဧကေန ပရိယညေန သတ္တရသဟိ ပသူဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ဗေလုဝယူပဿ သတ္တရသကဒက္ခိဏဿ[၃] ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ နတ္ထိ ဧတ္ထ အဂ္ဂဠာတိ **နိရဂ္ဂဠော၊** နဝဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ သဒ္ဓိံ ဘူမိယာ ပုရိသေဟိ စ အဿမေဓေ ဝုတ္တဝိဘဝဒက္ခိဏဿ သဗ္ဗမေဓပရိယာယနာမဿ အဿမေဓဝိကပ္ပဿေတံ အဓိဝစနံ။ **မဟာရမ္ဘာ**တိ မဟာကိစ္စာ မဟာကရဏီယာ။ အပိစ ပါဏာတိပါတသမာရမ္ဘဿ မဟန္တတာယပိ မဟာရမ္ဘာယေဝ။ **န တေ ဟောန္တိ မဟပ္ဖလာ**တိ ဧတ္ထ နိရဝသေသတ္ထေ သာဝသေသရူပနံ[၄] ကတံ။ တသ္မာ ဣဋ္ဌဖလေန နိပ္ဖလာဝ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ဣဒဉ္စ ပါဏာတိပါတသမာရမ္ဘမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ယံ ပန တတ္ထ အန္တရန္တရာ ဒါနံ ဒိယျတိ၊ တံ ဣမိနာ သမာရမ္ဘေန ဥပဟတတ္တာ မဟပ္ဖလံ န ဟောတိ၊ မန္ဒဖလံ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဟညရေ**တိ ဟညန္တိ။ **ယဇန္တိ အနုကုလံ သဒါ**တိ ယေ အညေ အနုကုလံ ယဇန္တိ၊ ပုဗ္ဗပုရိသေဟိ ယိဋ္ဌတ္တာ 'ပစ္ဆိမပုရိသာပိ ယဇန္တီတိ အတ္ထော။ **သေယျော ဟောတီ**တိ ဝိသေသောဝ ဟောတိ။ **န ပါပိယော**တိ ပါပံ ကိဉ္စိ န ဟောတိ။

၁၀-ဥဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀။ ဒသမေ **အဘိသင်္ခတ**န္တိ ရာသိကတံ။ **နိရာရမ္ဘ**န္တိ ပါဏသမာရမ္ဘရဟိတံ။ **ယည**န္တိ ဒေယျဓမ္မံ။ တဉှိ ယဇိတဗ္ဗတ္တာ ယညန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေန။ **ဥပသံယန္တီ**တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ **ကုလံ**[၅] **ဂတိ**န္တိ ဝဋ္ဋကုလဉ္စေဝ[၆] ဝဋ္ဋဂတိဉ္စ အတိက္ကန္တာ။ **ယညဿ ကောဝိဒါ**တိ စတုဘူမကယညေ ကုသလာ။ **ယညေ**တိ ပကတိဒါနေ။ **သဒ္ဓေ**တိ မတကဒါနေ။ **ဟဗျံ ကတွာ**တိ ဟုနိတဗ္ဗံ ဒေယျဓမ္မံ ဥပကပ္ပေတွာ။ **သုခေတ္တေ ဗြဟ္မစာရိသူ**တိ ဗြဟ္မစာရိသင်္ခါတေ သုခေတ္တမှိတိ အတ္ထော။ **သုပ္ပတ္တ**န္တိ သုဋ္ဌု ပတ္တံ။ **ဒက္ခိဏေယျေသု ယံ ကတ**န္တိ ယံ

၁-သတြယာဂဿေတံ (သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄၊ အံ-ဋ္ဌ ၃-အဋ္ဌကနိပါတေ မေတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာယံ စ၊)
၂-ပိဗန္တီတိ (သီ)၊ ပိယန္တီတိ (က)
၃-သတ္တရသသတ္တရသဒက္ခိဏဿ (သီ၊ က) သံ-ဋ္ဌ ၁-၁၃၄-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၄-သာဝသေသဝသေန သညာဏံ (က) ၅-ကာလံ (သီ) ၆-ဝဋ္ဋကာလေ စေဝ (သီ)

dakkhiṇāya anucchavikesu upakappitaṁ, taṁ suhutaṁ suyiṭṭhaṁ suppattanti attho. **Saddho**ti Buddhadhammasaṁghaguṇānaṁ saddahanatāya saddho. **Muttena cetasā**ti vissaṭṭhena cittena. Imināssa muttacāgaṁ[1] dīpetīti.

Cakkavaggo catuttho.

---

5. Rohitassavagga

1. Samādhibhāvanāsuttavaṇṇanā

41. Pañcamassa paṭhame **ñāṇadassanappaṭilābhāyā**ti dibbacakkhuñāṇadassanassa paṭilābhāya. **Divāsaññaṁ adhiṭṭhātī**ti divāti evaṁ saññaṁ adhiṭṭhāti. **Yathā divā tathā rattin**ti yathā divā ālokasaññā manasi katā, tatheva taṁ rattimpi manasi karoti. Dutiyapadepi eseva nayo. **Sappabhāsan**ti dibbacakkhuñāṇobhāsena sahobhāsaṁ. Kiñcāpi ālokasadisaṁ kataṁ, attho panettha na evaṁ sallakkhetabbo. Dibbacakkhuñāṇā loko hi idhādhippeto.

Viditāti pākaṭā hutvā. Kathaṁ pana vedanā viditā uppajjanti, viditā[2] abbhatthaṁ gacchantīti? Idha bhikkhu vatthuṁ pariggaṇhāti, ārammaṇaṁ pariggaṇhāti. Tassa pariggahitavatthārammaṇatāya tā vedanā "evaṁ uppajjitvā evaṁ ṭhatvā evaṁ nirujjhantī"ti viditā uppajjanti, viditā tiṭṭhanti, viditā abbhatthaṁ gacchanti nāma. **Saññāvitakkesu**pi eseva nayo.

Udayabbayānupassīti udayañca vayañca passanto. **Iti rūpan**ti evaṁ rūpaṁ ettakaṁ rūpaṁ na ito paraṁ rūpaṁ atthīti. **Iti rūpassa samudayo**ti evaṁ rūpassa uppādo. **Atthaṅgamo**ti pana bhedo adhippeto. **Vedanādīsu**pi eseva nayo. **Idañca pana metaṁ bhikkhave sandhāya bhāsitan**ti bhikkhave yaṁ mayā etaṁ puṇṇakapañhe "saṅkhāya lokasmin"ti-ādi bhāsitaṁ, taṁ idaṁ phalasamāpattiṁ sandhāya bhāsitanti attho.

Tattha **saṅkhāyā**ti ñāṇena jānitvā. **Lokasmin**ti sattaloke. **Paroparānī**ti uccāvacāni uttamādhamāni. **Iñjitan**ti calitaṁ. **Natthi kuhiñci**

1. Muttacāgataṁ (Sī) 2. Evaṁ viditā (Ka)

ဒက္ခိဏာယ အနုစ္ဆဝိကေသု ဥပကပ္ပိတံ၊ တံ သုဟုတံ သုယိဋ္ဌံ သုပ္ပတ္တန္တိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏာနံ သဒ္ဒဟနတာယ သဒ္ဓေါ။ **မုတ္တေန စေတသာ**တိ ဝိဿဋ္ဌေန စိတ္တေန။ ဣမိနာဿ မုတ္တစာဂံ[၁] ဒီပေတီတိ။

စက္ကဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၅-ရောဟိတဿဝဂ္ဂ

၁-သမာဓိဘာဝနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **ဉာဏဒဿနပ္ပဋိလာဘာယာ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏဒဿနဿ ပဋိလာဘာယ။ **ဒိဝါသညံ အဓိဋ္ဌာတီ**တိ ဒိဝါတိ ဧဝံ သညံ အဓိဋ္ဌာတိ။ **ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိ**န္တိ ယထာ ဒိဝါ အာလောကသညာ မနသိ ကတာ၊ တထေဝ တံ ရတ္တိမ္ပိ မနသိ ကရောတိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **သပ္ပဘာသ**န္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏောဘာသေန သဟောဘာသံ။ ကိဉ္စာပိ အာလောကသဒိသံ ကတံ၊ အတ္ထော ပနေတ္ထ န ဧဝံ သလ္လက္ခေတဗ္ဗော။ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏာလောကော ဟိ ဣဓာဓိပ္ပေတော။

ဝိဒိတာတိ ပါကဋာ ဟုတွာ။ ကထံ ပန ဝေဒနာ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ[၂] အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီတိ? ဣဓ ဘိက္ခု ဝတ္ထုံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ တဿ ပရိဂ္ဂဟိတဝတ္ထာရမ္မဏတာယ တာ ဝေဒနာ "ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဧဝံ ဌတွာ ဧဝံ နိရုဇ္ဈန္တီ"တိ ဝိဒိတာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဝိဒိတာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဝိဒိတာ အဗ္ဘတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ။ **သညာဝိတက္ကေသု**ပိ ဧသေဝ နယော။

ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီတိ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဿန္တော။ **ဣတိ ရူပ**န္တိ ဧဝံ ရူပံ ဧတ္တကံ ရူပံ န ဣတော ပရံ ရူပံ အတ္ထီတိ။ **ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော**တိ ဧဝံ ရူပဿ ဥပ္ပါဒေါ။ **အတ္ထင်္ဂမော**တိ ပန ဘေဒေါ အဓိပ္ပေတော။ **ဝေဒနာဒီသု**ပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣဒဉ္စ ပန မေတံ ဘိက္ခဝေ သန္ဓာယ ဘာသိတ**န္တိ ဘိက္ခဝေ ယံ မယာ ဧတံ ပုဏ္ဏကပဉှေ "သင်္ခါယ လောကသ္မိ"န္တိအာဒိ ဘာသိတံ၊ တံ ဣဒံ ဖလသမာပတ္တိံ သန္ဓာယ ဘာသိတန္တိ အတ္ထော။

တတ္ထ **သင်္ခါယာ**တိ ဉာဏေန ဇာနိတွာ။ **လောကသ္မိ**န္တိ သတ္တလောကေ။ **ပရောပရာနီ**တိ ဥစ္စာဝစာနိ ဥတ္တမာဓမာနိ။ **ဣဉ္ဇိတ**န္တိ စလိတံ။ **နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ**

၁-မုတ္တစာဂတံ (သီ) ၂-ဧဝံ ဝိဒိတာ (က)

loketi lokasmiṁ katthaci ekakkhandhepi ekāyatanepi ekadhātuyāpi ekārammaṇepi natthi. **Santo**ti paccanīkakilesavūpasamena santo. **Vidhūmo**ti kodhadhūmena vigatadhūmo. Evamettha suttante maggekaggatampi kathetvā gāthāya phalasamāpattiyeva kathitāti.

2. Pañhabyākaraṇasuttavaṇṇanā

42. Dutiye **yo ca tesaṁ tattha tattha, jānāti anudhammatan**ti yo etesaṁ pañhānaṁ tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne byākaraṇaṁ jānāti. **Catupañhassa kusalo, āhu bhikkhuṁ tathāvidhan**ti tathāvidhaṁ bhikkhuṁ tesu catūsu pañhesu kusaloti evaṁ vadanti. **Durāsado duppasaho**ti parehi ghaṭṭetuṁ vā abhibhavituṁ vā na sakkā. **Gambhīro**ti sattasīdantaramahāsamuddo viya gambhīro. **Duppadhaṁsiyo**ti dummocāpayo, gahitaggahaṇaṁ vissajjāpetuṁ na sakkāti attho. **Atthe anatthe cā**ti vaḍḍhiyañca avaḍḍhiyañca. **Atthābhisamayā**ti atthasamāgamena. **Dhīro paṇḍitoti pavuccatī**ti dhitisampanno puggalo "paṇḍito ayan"ti evaṁ pavuccati.

3-4. Kodhagarusuttadvayavaṇṇanā

43-44. Tatiye **kodhagaru na saddhammagarū**ti kodhaṁ gāravena garuṁ katvā gaṇhāti, na saddhammaṁ, saddhammaṁ pana agāravena lāmakaṁ katvā gaṇhāti. Sesapadesupi eseva nayo.

Virūhantīti vaḍḍhanti, sañjātamūlāya vā saddhāya patiṭṭhahanti acalā bhavanti. Catutthe **kodhagarutā**ti kodhamhi sagāravatā. Esa nayo sabbattha.

5. Rohitassasuttavaṇṇanā

45. Pañcame **yatthā**ti cakkavāḷalokassa ekokāse bhummaṁ. **Na cavati na upapajjatī**ti idaṁ aparāparaṁ cutipaṭisandhivasena gahitaṁ. **Gamanenā**ti padagamanena. **Lokassa antan**ti Satthā saṅkhāralokassa antaṁ sandhāya vadati. **Ñāteyyan**ti-ādīsu ñātabbaṁ daṭṭhabbaṁ pattabbanti attho. Iti devaputtena cakkavāḷalokassa anto pucchito, Satthārā saṅkhāralokassa

လောကေတိ လောကသ္မိံ ကတ္ထစိ ဧကက္ခန္ဓေပိ ဧကာယတနေပိ ဧကဓာတုယာပိ ဧကာရမ္မဏေပိ နတ္ထိ။ **သန္တော**တိ ပစ္စနီကကိလေသဝူပသမေန သန္တော။ **ဝိဓူမော**တိ ကောဓဓူမေန ဝိဂတဓူမော။ ဧဝမေတ္ထ သုတ္တန္တေ မဂ္ဂေကဂ္ဂတမ္ပိ ကထေတွာ ဂါထာယ ဖလသမာပတ္တိယေဝ ကထိတာတိ။

၂-ပဉှဗျာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ဒုတိယေ **ယော စ တေသံ တတ္ထ တတ္ထ၊ ဇာနာတိ အနုဓမ္မတ**န္တိ ယော ဧတေသံ ပဉှာနံ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ဗျာကရဏံ ဇာနာတိ။ **စတုပဉှဿ ကုသလော၊ အာဟု ဘိက္ခုံ တထာဝိဓ**န္တိ တထာဝိဓံ ဘိက္ခုံ တေသု စတူသု ပဉှေသု ကုသလောတိ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ **ဒုရာသဒေါ ဒုပ္ပသဟော**တိ ပရေဟိ ဃဋ္ဋေတုံ ဝါ အဘိဘဝိတုံ ဝါ န သက္ကာ။ **ဂမ္ဘီရော**တိ သတ္တသီဒန္တရမဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ ဂမ္ဘီရော။ **ဒုပ္ပဓံသိယော**တိ ဒုမ္မောစာပယော၊ ဂဟိတဂ္ဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇာပေတုံ န သက္ကာတိ အတ္ထော။ **အတ္ထေ အနတ္ထေ စာ**တိ ဝဍ္ဎိယဉ္စ အဝဍ္ဎိယဉ္စ။ **အတ္ထာဘိသမယာ**တိ အတ္ထသမာဂမေန။ **ဓီရော ပဏ္ဍိတောတိ ပဝုစ္စတီ**တိ ဓိတိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော "ပဏ္ဍိတော အယ"န္တိ ဧဝံ ပဝုစ္စတိ။

၃-၄-ကောဓဂရုသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၄၃-၄၄။ တတိယေ **ကောဓဂရု န သဒ္ဓမ္မဂရူ**တိ ကောဓံ ဂါရဝေန ဂရုံ ကတွာ ဂဏှာတိ, န သဒ္ဓမ္မံ၊ သဒ္ဓမ္မံ ပန အဂါရဝေန လာမကံ ကတွာ ဂဏှာတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ဝိရူဟန္တီတိ ဝဍ္ဎန္တိ၊ သဉ္ဇာတမူလာယ ဝါ သဒ္ဓါယ ပတိဋ္ဌဟန္တိ အစလာ ဘဝန္တိ။ စတုတ္ထေ **ကောဓဂရုတာ**တိ ကောဓမှိ သဂါရဝတာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၅-ရောဟိတဿသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅။ ပဉ္စမေ **ယတ္ထာ**တိ စက္ကဝါဠလောကဿ ဧကောကာသေ ဘုမ္မံ။ **န စဝတိ န ဥပပဇ္ဇတီ**တိ ဣဒံ အပရာပရံ စုတိပဋိသန္ဓိဝသေန ဂဟိတံ။ **ဂမနေနာ**တိ ပဒဂမနေန။ **လောကဿ အန္တ**န္တိ သတ္ထာ သင်္ခါရလောကဿ အန္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **ဉာတေယျ**န္တိအာဒီသု ဉာတဗ္ဗံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ပတ္တဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဣတိ ဒေဝပုတ္တေန စက္ကဝါဠလောကဿ အန္တော ပုစ္ဆိတော၊ သတ္ထာရာ သင်္ခါရလောကဿ

kathito. So pana "attano pañhena saddhiṁ Satthu byākaraṇaṁ sametī"ti saññāya sampahaṁsanto **acchariyan**ti-ādimāha.

Daḷhadhammāti[1] daḷhadhanu uttamappamāṇena dhanunā samannāgato. **Dhanuggaho**ti dhanu-ācariyo. **Sikkhito**ti dvādasa vassāni dhanusippaṁ sikkhito. **Katahattho**ti usabhappamāṇepi vālaggaṁ vijjhituṁ samatthabhāvena katahattho. **Katūpāsano**ti katasarakkhepo dassitasippo. **Asanenā**ti kaṇḍena. **Atipāteyyā**ti atikkameyya. Yāvatā so tālacchādiṁ atikkameyya, tāvatā kālena ekaṁ cakkavāḷaṁ atikkamāmīti attano javasampattiṁ dasseti.

Puratthimā samuddā pacchimoti yathā puratthimā samuddā pacchimasamuddo dūre, evaṁ me dūre padavītihāro ahosīti vadati. So kira pācīnacakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ ṭhito pādaṁ pasāretvā pacchimacakkavāḷamukhavaṭṭiṁ atikkamati, puna dutiyapādaṁ pasāretvā paracakkavāḷamukhavaṭṭiṁ atikkamati. **Icchāgatan**ti icchā eva. **Aññatrevā**ti nippapañcataṁ dasseti. Bhikkhācārakāle kiresa nāgalatādantakaṭṭhaṁ khāditvā Anotatte mukhaṁ dhovitvā kāle sampatte uttarakurumhi piṇḍāya caritvā cakkavāḷamukhavaṭṭiyaṁ nisinno bhattakiccaṁ karoti, tattha muhuttaṁ vissamitvā puna javati. **Vassasatāyuko**ti tadā dīghāyukakālo hoti, ayaṁ pana vassasatāvasiṭṭhe āyumhi gamanaṁ ārabhi. **Vassa satajīvī**ti taṁ vassasataṁ anantarāyena jīvanto. **Antarāyeva kālaṅkato**ti cakkavāḷa lokassa antaṁ appatvā antarāva mato. So pana tattha kālaṁ katvāpi āgantvā imasmiṁ yeva cakkavāḷe nibbatti.

Appatvāti saṅkhāralokassa antaṁ appatvā. **Dukkhassā**ti vaṭṭadukkhassa. **Antakiriyan**ti pariyantakaraṇaṁ. **Kaḷevare**ti attabhāve. **Sasaññimhi samanake**ti sasaññe sacittake. **Lokan**ti dukkhasaccaṁ. **Lokasamudayan**ti samudayasaccaṁ. **Lokanirodhan**ti nirodhasaccaṁ. **Paṭipadan**ti maggasaccaṁ. Iti "nāhaṁ āvuso imāni cattāri saccāni tiṇakaṭṭhādīsu paññapemi, imasmiṁ pana cātumahābhūtike kāyasmiṁ yeva paññapemī"ti dasseti. **Samitāvī**ti samitapāpo. **Nāsīsatī**ti na pattheti. Chaṭṭhaṁ uttānatthamevāti.

1. Daḷhadhammoti (Syā, Ka)

ကထိတော။ သော ပန "အတ္တနော ပဉှေန သဒ္ဓိံ သတ္ထု ဗျာကရဏံ သမေတီ"တိ သညာယ သမ္ပဟံသန္တော **အစ္ဆရိယန္တိ**အာဒိမာဟ။

ဒဠှဓမ္မာတိ[1] ဒဠှဓနု ဥတ္တမပ္ပမာဏေန ဓနုနာ သမန္နာဂတော။ **ဓနုဂ္ဂဟော**တိ ဓနုအာစရိယော။ **သိက္ခိတော**တိ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဓနုသိပ္ပံ သိက္ခိတော။ **ကတဟတ္ထော**တိ ဥသဘပ္ပမာဏေပိ ဝါလဂ္ဂံ ဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထဘာဝေန ကတဟတ္ထော။ **ကတူပါသနော**တိ ကတသရက္ခေပေါ ဒဿိတသိပ္ပေါ။ **အသနေနာ**တိ ကဏ္ဍေန။ **အတိပါတေယျာ**တိ အတိက္ကမေယျ။ ယာဝတာ သော တာလစ္ဆာဒိံ အတိက္ကမေယျ၊ တာဝတာ ကာလေန ဧကံ စက္ကဝါဠံ အတိက္ကမာမီတိ အတ္တနော ဇဝသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။

ပုရတ္ထိမာ သမုဒ္ဒါ ပစ္ဆိမောတိ ယထာ ပုရတ္ထိမာ သမုဒ္ဒါ ပစ္ဆိမသမုဒ္ဒေါ ဒူရေ၊ ဧဝံ မေ ဒူရေ ပဒဝီတိဟာရော အဟောသီတိ ဝဒတိ။ သော ကိရ ပါစီနစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ ဌိတော ပါဒံ ပသာရေတွာ ပစ္ဆိမစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိံ အတိက္ကမတိ၊ ပုန ဒုတိယပါဒံ ပသာရေတွာ ပရစက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိံ အတိက္ကမတိ။ **ဣစ္ဆာဂတန္တိ** ဣစ္ဆာ ဧဝ။ **အညတြေဝါ**တိ နိပ္ပပဉ္စတံ ဒဿေတိ။ ဘိက္ခာစာရကာလေ ကိရေသ နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတွာ အနောတတ္တေ မုခံ ဓောဝိတွာ ကာလေ သမ္ပတ္တေ ဥတ္တရကုရုမှိ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ စက္ကဝါဠမုခဝဋ္ဋိယံ နိသိန္နော ဘတ္တကိစ္စံ ကရောတိ၊ တတ္ထ မုဟုတ္တံ ဝိဿမိတွာ ပုန ဇဝတိ။ **ဝဿသတာယုကော**တိ တဒါ ဒီဃာယုကကာလော ဟောတိ၊ အယံ ပန ဝဿသတာဝသိဋ္ဌေ အာယုမှိ ဂမနံ အာရဘိ။ **ဝဿသတဇီဝီ**တိ တံ ဝဿသတံ အနန္တရာယေန ဇီဝန္တော။ **အန္တရာယေဝ ကာလင်္ကတော**တိ စက္ကဝါဠလောကဿ အန္တံ အပ္ပတွာ အန္တရာဝ မတော။ သော ပန တတ္ထ ကာလံ ကတွာပိ အာဂန္တွာ ဣမသ္မိံယေဝ စက္ကဝါဠေ နိဗ္ဗတ္တိ။

အပ္ပတွာတိ သင်္ခါရလောကဿ အန္တံ အပ္ပတွာ။ **ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ။ **အန္တကိရိယန္တိ** ပရိယန္တကရဏံ။ **ကဠေဝရေ**တိ အတ္တဘာဝေ။ **သသညိမှိ သမနကေ**တိ သသညေ သစိတ္တကေ။ **လောကန္တိ** ဒုက္ခသစ္စံ။ **လောကသမုဒယန္တိ** သမုဒယသစ္စံ။ **လောကနိရောဓန္တိ** နိရောဓသစ္စံ။ **ပဋိပဒန္တိ** မဂ္ဂသစ္စံ။ ဣတိ "နာဟံ အာဝုသော ဣမာနိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ တိဏကဋ္ဌာဒီသု ပညပေမိ၊ ဣမသ္မိံ ပန စာတုမဟာဘူတိကေ ကာယသ္မိံယေဝ ပညပေမီ"တိ ဒဿေတိ။ **သမိတာဝီ**တိ သမိတပါပေါ။ **နာသီသတီ**တိ န ပတ္ထေတိ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-ဒဠှဓမ္မောတိ (သျာ၊ က)

7. Suvidūrasuttavaṇṇanā

47. Sattame **suvidūravidūrānī**ti kenaci pariyāyena anāsannāni[1] hutvā suvidūrāneva vidūrāni. **Nabhañca bhikkhave pathavī cā**ti ākāsañca mahāpathavī ca. Tattha kiñcāpi pathavito ākāsaṁ nāma na dūre, dvaṅgulamattepi hoti. Aññamaññaṁ alagganaṭṭhena pana "suvidūravidūre"ti vuttaṁ. **Verocano**ti sūriyo. **Satañca bhikkhave dhammo**ti catusatipaṭṭhānādibhedo sattatiṁsabodhipakkhiyadhammo. **Asatañca dhammo**ti dvāsaṭṭhidiṭṭhigatabhedo assaddhammo.

Pabhaṅkaroti ālokakaro. **Abyāyiko**[2] **hotī**ti avigacchanasabhāvo[3] hoti. **Sataṁ samāgamo**ti paṇḍitānaṁ mittasanthavavasena samāgamo. **Yāvāpi**[4] **tiṭṭheyyā**ti yattakaṁ addhānaṁ tiṭṭheyya. **Tattheva hotī**ti tādisova hoti, pakatiṁ na jahati. **Khippaṁ hi vetī**ti sīghaṁ vigacchati.

8. Visākhasuttavaṇṇanā

48. Aṭṭhame **Pañcālaputto**ti Pañcālabrāhmaṇiyā[5] putto. **Poriyā vācāyā**ti paripuṇṇavācāya. **Vissaṭṭhāyā**ti apalibuddhāya. **Anelagalāyā**ti niddosāya ceva agaḷitāya ca apatitapadabyañjanāya[6]. **Pariyāpannāyā**ti vivaṭṭapariyāpannāya. **Anissitāyā**ti vaṭṭaṁ anissitāya. Vivaṭṭanissitameva katvā katheti, vaṭṭanissitaṁ katvā na kathetīti ayamettha adhippāyo.

Nābhāsamānanti na akathentaṁ. **Amataṁ padan**ti nibbānapadaṁ. **Bhāsaye**ti obhāseyya. **Jotaye**ti tasseva vevacanaṁ. **Paggaṇhe isinaṁ dhajan**ti abbhuggataṭṭhena navalokuttaradhammo isīnaṁ dhajo nāma vuccati, tameva paggaṇheyya ukkhipeyya, uccaṁ katvā katheyyāti attho. Navalokuttaradhammadīpakaṁ subhāsitaṁ dhajo etesanti **subhāsitadhajā.** **Isayo**ti Buddhādayo ariyā. **Dhammo hi isinaṁ dhajo**ti heṭṭhā vuttanayeneva lokuttaradhammo isīnaṁ dhajo nāmāti.

---

1. Na āsannāni (Syā) 2. Abyayiko (Sī) 3. Adhimuccanabhāvo (Ka)
4. Yāvampi (Sī, Syā) 5. Pañcāliputtoti Pañcālibrāhmaṇiyā (Sī, Syā)
6. Anapatītapadabyañjanāya (Sī), avīparītapadabyañjanāya (Syā)

၇-သုဝိဒူရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇။ သတ္တမေ **သုဝိဒူရဝိဒူရာနီ**တိ ကေနစိ ပရိယာယေန အနာသန္နာနိ[၁] ဟုတွာ သုဝိဒူရာနေဝ ဝိဒူရာနိ။ **နဘဉ္စ ဘိက္ခဝေ ပထဝီ စာ**တိ အာကာသဉ္စ မဟာပထဝီ စ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ပထဝိတော အာကာသံ နာမ န ဒူရေ၊ ဒွင်္ဂုလမတ္တေပိ ဟောတိ။ အညမညံ အလဂ္ဂနဋ္ဌေန ပန “သုဝိဒူရဝိဒူရေ”တိ ဝုတ္တံ။ **ဝေရောစနော**တိ သူရိယော။ **သတဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မော**တိ စတုသတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒေါ သတ္တတိံသဗောဓိပက္ခိယဓမ္မော။ **အသတဉ္စ ဓမ္မော**တိ ဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိဂတဘေဒေါ အဿဒ္ဓမ္မော။

ပဘင်္ကရောတိ အာလောကကရော။ **အဗျာယိကော**[၂] **ဟောတီ**တိ အဝိဂစ္ဆနသဘာဝေါ[၃] ဟောတိ။ **သတံ သမာဂမော**တိ ပဏ္ဍိတာနံ မိတ္တသန္ထဝဝသေန သမာဂမော။ **ယာဝါပိ**[၄] **တိဋ္ဌေယျာ**တိ ယတ္တကံ အဒ္ဓါနံ တိဋ္ဌေယျ။ **တထေဝ ဟောတီ**တိ တာဒိသောဝ ဟောတိ၊ ပကတိံ န ဇဟာတိ။ **ခိပ္ပံ ဟိ ဝေတီ**တိ သီဃံ ဝိဂစ္ဆတိ။

၈-ဝိသာခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၈။ အဋ္ဌမေ **ပဉ္စာလပုတ္တော**တိ ပဉ္စာလဗြာဟ္မဏိယာ[၅] ပုတ္တော။ **ပေါရိယာ ဝါစာယာ**တိ ပရိပုဏ္ဏဝါစာယ။ **ဝိဿဋ္ဌာယာ**တိ အပလိဗုဒ္ဓါယ။ **အနေလဂလာယာ**တိ နိဒ္ဒေါသာယ စေဝ အဂဠိတာယ စ အပတိတပဒဗျဉ္ဇနာယ[၆]။ **ပရိယာပန္နာယာ**တိ ဝိဝဋ္ဋပရိယာပန္နာယ။ **အနိဿိတာယာ**တိ ဝဋ္ဋံ အနိဿိတာယ။ ဝိဝဋ္ဋနိဿိတမေဝ ကတွာ ကထေတိ၊ ဝဋ္ဋနိဿိတံ ကတွာ န ကထေတီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

နာဘာသမာနန္တိ န အကထေန္တံ။ **အမတံ ပဒ**န္တိ နိဗ္ဗာနပဒံ။ **ဘာသယေ**တိ ဩဘာသေယျ။ **ဇောတယေ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ပဂ္ဂဏှေ ဣသိနံ ဓဇ**န္တိ အဗ္ဘုဂ္ဂတဋ္ဌေန နဝလောကုတ္တရဓမ္မော ဣသီနံ ဓဇော နာမ ဝုစ္စတိ၊ တမေဝ ပဂ္ဂဏှေယျ ဥက္ခိပေယျ၊ ဥစ္စံ ကတွာ ကထေယျာတိ အတ္ထော။ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဒီပကံ သုဘာသိတံ ဓဇော ဧတေသန္တိ **သုဘာသိတဓဇာ။** **ဣသယော**တိ ဗုဒ္ဓါဒယော အရိယာ။ **ဓမ္မော ဟိ ဣသိနံ ဓဇော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ လောကုတ္တရဓမ္မော ဣသီနံ ဓဇော နာမာတိ။

၁-န အာသန္နာနိ (သျာ) ၂-အဗျယိကော (သီ) ၃-အဓိမုစ္စနဘာဝေါ (က)
၄-ယာဝမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၅-ပဉ္စာလိပုတ္တောတိ ပဉ္စာလိဗြာဟ္မဏိယာ (သီ၊ သျာ)
၆-အနပတိတပဒဗျဉ္ဇနာယ (သီ)၊ အဝိပရီတပဒဗျဉ္ဇနာယ (သျာ)

9. Vipallāsasuttavaṇṇanā

49. Navame **saññāvipallāsā**ti saññāya vipallatthabhāvā, catasso viparīta saññāyoti attho. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Anicce bhikkhave niccanti saññā vipallāso**ti anicce vatthusmiṁ “niccaṁ idan”ti evaṁ gahetvā uppajjanakasaññā, saññāvipallāsoti attho. Iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo.

Anattani ca attāti anattani “attā”ti evaṁsaññinoti attho. **Micchādiṭṭhihatā**ti na kevalaṁ saññinova, saññāya viya uppajjamānāya micchādiṭṭhiyāpi hatā. **Khittacittā**ti saññādiṭṭhiyo viya uppajjamānena khittena[1] cittena samannāgatā. **Visaññino**ti desanāmattametaṁ, viparītasaññācittadiṭṭhinoti attho. **Te yogayuttā mārassā**ti te mārassa yoge yuttā nāma honti. **Ayogakkhemino**ti catūhi yogehi khemaṁ nibbānaṁ appattā. **Sattā**ti puggalā. **Buddhā**ti catusaccabuddhā. **Imaṁ dhamman**ti catusaccadhammaṁ. **Sacittaṁ paccaladdhā**ti sakaṁ cittaṁ paṭilabhitvā. **Aniccato dakkhun**ti[2] aniccabhāvena adda saṁsu. **Asubhataddasun**ti asubhaṁ asubhatoyeva addasaṁsu. **Sammādiṭṭhisamādānā**ti gahitasammādassanā. **Sabbaṁ dukkhaṁ upaccagun**ti sakalaṁ vaṭṭadukkhaṁ samatikkantā.

10. Upakkilesasuttavaṇṇanā

50. Dasame **upakkilesā**ti virocituṁ adatvā upakkiliṭṭhabhāvakaraṇena upakkilesā. **Mahikā**ti himaṁ[3]. **Dhūmo rajo**ti dhūmo ca rajo ca. **Rāhū**ti purimā tayo asampatta-upakkilesā, rāhu pana sampatta-upakkilesavasena kathitoti veditabbo. **Samaṇabrāhmaṇā na tapanti na bhāsanti na virocantī**ti guṇappatāpena na tapanti, guṇobhāsena na bhāsanti, guṇavirocanena na virocanti. **Surāmerayapānā appaṭiviratā**ti pañcavidhāya surāya catubbidhassa merayassa ca pānato aviratā.

1. Bhantena (Sī) 2. Aniccataddakkhunti (Sī, Syā) 3. Himasaṅgaho (Ka)

၉-ဝိပလ္လာသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၉။ နဝမေ **သညာဝိပလ္လာသာ**တိ သညာယ ဝိပလ္လတ္ထဘာဝါ၊ စတဿော ဝိပရီတသညာယောတိ အတ္ထော။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **အနိစ္စေ ဘိက္ခဝေ နိစ္စန္တိ သညာဝိပလ္လာသော**တိ အနိစ္စေ ဝတ္ထုသ္မိံ “နိစ္စံ ဣဒ”န္တိ ဧဝံ ဂဟေတွာ ဥပ္ပဇ္ဇနကသညာ၊ သညာဝိပလ္လာသောတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အနတ္တနိ စ အတ္တာတိ အနတ္တနိ “အတ္တာ”တိ ဧဝံသညိနောတိ အတ္ထော။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟတာ**တိ န ကေဝလံ သညိနောဝ၊ သညာယ ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာယ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိယာပိ ဟတာ။ **ခိတ္တစိတ္တာ**တိ သညာဒိဋ္ဌိယော ဝိယ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေန ခိတ္တေန[၁] စိတ္တေန သမန္နာဂတာ။ **ဝိသညိနော**တိ ဒေသနာမတ္တမေတံ၊ ဝိပရီတသညာစိတ္တဒိဋ္ဌိနောတိ အတ္ထော။ **တေ ယောဂယုတ္တာ မာရဿာ**တိ တေ မာရဿ ယောဂေ ယုတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ **အယောဂက္ခေမိနော**တိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ အပ္ပတ္တာ။ **သတ္တာ**တိ ပုဂ္ဂလာ။ **ဗုဒ္ဓါ**တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓါ။ **ဣမံ ဓမ္မန္တိ** စတုသစ္စဓမ္မံ။ **သစိတ္တံ ပစ္စလဒ္ဓါ**တိ သကံ စိတ္တံ ပဋိလဘိတွာ။ **အနိစ္စတော ဒက္ခုန္တိ**[၂] အနိစ္စဘာဝေန အဒ္ဒသံသု။ **အသုဘတဒ္ဒသုန္တိ** အသုဘံ အသုဘတောယေဝ အဒ္ဒသံသု။ **သမ္မာဒိဋ္ဌိသမာဒါနာ**တိ ဂဟိတသမ္မာဒဿနာ။ **သဗ္ဗံ ဒုက္ခံ ဥပစ္စဂုန္တိ** သကလံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ သမတိက္ကန္တာ။

၁၀-ဥပက္ကိလေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၀။ ဒသမေ **ဥပက္ကိလေသာ**တိ ဝိရောစိတုံ အဒတွာ ဥပက္ကိလိဋ္ဌဘာဝကရဏေန ဥပက္ကိလေသာ။ **မဟိကာ**တိ ဟိမံ[၃]။ **ဓူမော ရဇော**တိ ဓူမော စ ရဇော စ။ **ရာဟူ**တိ ပုရိမာ တယော အသမ္ပတ္တဥပက္ကိလေသာ၊ ရာဟု ပန သမ္ပတ္တဥပက္ကိလေသဝသေန ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သမဏဗြာဟ္မဏာ န တပန္တိ န ဘာသန္တိ န ဝိရောစန္တီ**တိ ဂုဏပ္ပတာပေန န တပန္တိ၊ ဂုဏောဘာသေန န ဘာသန္တိ၊ ဂုဏဝိရောစနေန န ဝိရောစန္တိ။ **သုရာမေရယပါနာ အပ္ပဋိဝိရတာ**တိ ပဉ္စဝိဓာယ သုရာယ စတုဗ္ဗိဓဿ မေရယဿ စ ပါနတော အဝိရတာ။

၁-ဘန္တေန (သီ) ၂-အနိစ္စတဒ္ဒက္ခုန္တိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဟိမသင်္ဂဟော (က)

Avijjānivutāti avijjāya nivāritā pihitā. **Piyarūpābhinandino**ti piyarūpaṁ sātarūpaṁ abhinandamānā tussamānā. **Sādiyantī**ti gaṇhanti. **Aviddasū**ti andhabālā. **Sanettikā**ti taṇhāyotteneva sayottā. **Kaṭasin**ti attabhāvaṁ. **Ghoran**ti kakkhaḷaṁ. Imasmiṁ suttepi gāthāsupi vaṭṭameva[2] kathitanti.

Rohitassavaggo pañcamo.

Paṭhamapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Sanettā (Sī, Syā) 2. Vivaṭṭameva (Sī)

အဝိဇ္ဇာနိဝုတာတိ အဝိဇ္ဇာယ နိဝါရိတာ ပိဟိတာ။ **ပိယရူပါဘိနန္ဒိနော**တိ ပိယရူပံ သာတရူပံ အဘိနန္ဒမာနာ တုဿမာနာ။ **သာဒိယန္တီ**တိ ဂဏှန္တိ။ **အဝိဒ္ဒသူ**တိ အန္ဓဗာလာ။ **သနေတ္တိကာ**တိ တဏှာယောတ္တေနေဝ သယောတ္တာ[၁]။ **ကဋသိ**န္တိ အတ္တဘာဝံ။ **ဃောရ**န္တိ ကက္ခဠံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋမေဝ[၂] ကထိတန္တိ။

ရောဟိတဿဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဌမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-သနေတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝိဝဋ္ဋမေဝ (သီ)

2. Dutiyapaṇṇāsaka

(6) 1. Puññābhisandavagga

1. Paṭhamapuññābhisandasuttavaṇṇanā

51. Dutiyassa paṭhame **puṇṇābhisandā**ti puññassa abhisandā, puññappavattiyoti[1] attho. **Kusalābhisandā**ti tasseva vevacanaṁ. Te panete sukhaṁ āharantīti **sukhassāhārā.** Suṭṭhu aggānaṁ rūpādīnaṁ dāyakāti **sovaggikā.** Sukho nesaṁ vipākoti **sukhavipākā.** Sagge upapatti saggo, saggāya saṁvattantīti **saggasaṁvattanikā. Cīvaraṁ paribhuñjamāno**ti cīvaratthāya vatthaṁ labhitvā sūcisuttādīnaṁ abhāvena taṁ nikkhipantopi karontopi pārupantopi jiṇṇakāle paccattharaṇaṁ karontopi paccattharitumpi asakkuṇeyyaṁ bhūmattharaṇaṁ karontopi bhūmattharaṇassa ananucchavikaṁ phāletvā pādapuñchanaṁ karontopi "paribhuñjamāno"tveva vuccati. Yadā pana "pādapuñcha nampi na sakkā idan"ti sammajjitvā chaḍḍitaṁ hoti, tadā paribhuñjamāno nāma na hoti. **Appamāṇaṁ cetosamādhin**ti arahattaphalasamādhiṁ. **Appamāṇo tassa puññābhi sando**ti iminā dāyakassa puññacetanāya appamāṇataṁ katheti. Tassa hi "khīṇāsavo me cīvaraṁ paribhuñjatī"ti punappunaṁ anussaraṇavasena pavattā puññacetanā appamāṇā hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Piṇḍapātā**dīsu pana yo piṇḍapātaṁ paribhuñjitvā sattā hampi teneva yāpeti, aññaṁ na paribhuñjati, so sattāhampi taṁyeva piṇḍapātaṁ paribhuñjamāno nāma hoti. Ekasmiṁ pana senāsane rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīsu caṅkamantopi yāva taṁ senāsanaṁ pahāya aññaṁ na gaṇhāti, tāva paribhuñjamāno nāma hoti. Ekena pana bhesajjena byādhimhi vūpasante yāva aññaṁ bhesajjaṁ na paribhuñjati, tāvadeva paribhuñjamāno nāma hoti.

Bahubheravanti bahūhi bheravārammaṇehi samannāgataṁ. **Ratanavarānan**ti[2] sattannampi vararatanānaṁ. **Ālayan**ti nivāsaṭṭhānaṁ. **Puthū savantī**ti bahukā hutvā sandamānā. Sesamettha uttānameva.

---

1. Puññopapattiyoti (Sī, Syā)   2. Ratanagaṇānanti (Sī)

၂—ဒုတိယပဏ္ဏာသက

(၆) ၁-ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂ

၁-ပဌမပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ပုညာဘိသန္ဒာ**တိ ပုညဿ အဘိသန္ဒာ၊ ပုညပ္ပဝတ္တိယောတိ[၁] အတ္ထော။ **ကုသလာဘိသန္ဒာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ တေ ပနေတေ သုခံ အာဟရန္တီတိ **သုခဿာဟာရာ**။ သုဋ္ဌု အဂ္ဂါနံ ရူပါဒီနံ ဒါယကာတိ **သောဝဂ္ဂိကာ**။ သုခေါ နေသံ ဝိပါကောတိ **သုခဝိပါကာ**။ သဂ္ဂေ ဥပပတ္တိ သဂ္ဂေါ၊ သဂ္ဂါယ သံဝတ္တန္တီတိ **သဂ္ဂသံဝတ္တနိကာ**။ **စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော**တိ စီဝရတ္ထာယ ဝတ္ထံ လဘိတွာ သူစိသုတ္တာဒီနံ အဘာဝေန တံ နိက္ခိပန္တောပိ ကရောန္တောပိ ပါရုပန္တောပိ ဇိဏ္ဏကာလေ ပစ္စတ္ထရဏံ ကရောန္တောပိ ပစ္စတ္ထရိတုမ္ပိ အသက္ကုဏေယျံ ဘူမတ္ထရဏံ ကရောန္တောပိ ဘူမတ္ထရဏဿ အနနုစ္ဆဝိကံ ဖာလေတွာ ပါဒပုဉ္ဆနံ ကရောန္တောပိ ''ပရိဘုဉ္ဇမာနော''တွေဝ ဝုစ္စတိ။ ယဒါ ပန ''ပါဒပုဉ္ဆနမ္ပိ န သက္ကာ ဣဒ''န္တိ သမ္မဇ္ဇိတွာ ဆဍ္ဍိတံ ဟောတိ၊ တဒါ ပရိဘုဉ္ဇမာနော နာမ န ဟောတိ။ **အပ္ပမာဏံ စေတောသမာဓိ**န္တိ အရဟတ္တဖလသမာဓိံ။ **အပ္ပမာဏော တဿ ပုညာဘိသန္ဒော**တိ ဣမိနာ ဒါယကဿ ပုညစေတနာယ အပ္ပမာဏတံ ကထေတိ။ တဿ ဟိ "ခီဏာသဝေါ မေ စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇတီ"တိ ပုနပ္ပုနံ အနုဿရဏဝသေန ပဝတ္တာ ပုညစေတနာ အပ္ပမာဏာ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ပိဏ္ဍပါတာ**ဒီသု ပန ယော ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ သတ္တာဟမ္ပိ တေနေဝ ယာပေတိ၊ အညံ န ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ သော သတ္တာဟမ္ပိ တံယေဝ ပိဏ္ဍပါတံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော နာမ ဟောတိ။ ဧကသ္မိံ ပန သေနာသနေ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနာဒီသု စင်္ကမန္တောပိ ယာဝ တံ သေနာသနံ ပဟာယ အညံ န ဂဏှာတိ၊ တာဝ ပရိဘုဉ္ဇမာနော နာမ ဟောတိ။ ဧကေန ပန ဘေသဇ္ဇေန ဗျာဓိမှိ ဝူပသန္တေ ယာဝ အညံ ဘေသဇ္ဇံ န ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ တာဝဒေဝ ပရိဘုဉ္ဇမာနော နာမ ဟောတိ။

ဗဟုဘေရဝန္တိ ဗဟူဟိ ဘေရဝါရမ္မဏေဟိ သမန္နာဂတံ။ **ရတနဝရာန**န္တိ[၂] သတ္တန္နမ္ပိ ဝရရတနာနံ။ **အာလယ**န္တိ နိဝါသဋ္ဌာနံ။ **ပုထူ သဝ**န္တီတိ ဗဟုကာ ဟုတွာ သန္ဒမာနာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၁-ပုညောပပတ္တိယောတိ (သီ၊ သျာ)   ၂-ရတနဂဏာနန္တိ (သီ)

2. Dutiyapuññābhisandasuttavaṇṇanā

52. Dutiye **ariyakantehī**ti maggaphalasampayuttehi. Tāni hi ariyānaṁ kantāni honti piyāni manāpāni. Sesaṁ suttante tāva yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge[2] vuttameva.

Gāthāsu pana **saddhā**ti sotāpannassa saddhā adhippetā. Sīlampi sotāpannassa sīlameva. **Ujubhūtañca dassanan**ti kāyavaṅkādīnaṁ abhāvena khīṇāsavassa dassanaṁ ujubhūtadassanaṁ nāma. **Āhū**ti kathayanti. **Pasādan**ti Buddhadhammasaṁghesu pasādaṁ. **Dhammadassanan**ti catusaccadhammadassanaṁ.

3. Paṭhamasaṁvāsasuttavaṇṇanā

53. Tatiye **sambahulāpi kho gahapatī ca gahapatāniyo cā**ti bahukā gahapatayo ca gahapatāniyo ca āvāhavivāhakaraṇatthāya gacchantā tameva maggaṁ paṭipannā honti. **Saṁvāsā**ti sahavāsā ekatovāsā. **Chavo chavāyā**ti guṇamaraṇena matattā chavo guṇama raṇeneva matāya chavāya saddhiṁ. **Deviyā saddhin**ti guṇehi devibhūtāya saddhiṁ. **Dussīlo**ti nissīlo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo. **Akkosakaparibhāsako**ti dasahi akkosavatthūhi akkosako, bhayaṁ dassetvā santajjanena paribhāsako. Evaṁ sabbattha attho veditabbo.

Kadariyāti thaddhamaccharino. **Jānipatayo**ti jayampatikā. **Vadaññū**ti yācakānaṁ vacanassa atthaṁ jānanti. **Saññatā**ti sīlasaṁyamena samannāgatā. **Dhammajīvino**ti dhamme ṭhatvā jīvikaṁ kappentīti dhammajīvino. **Atthā'saṁ pacurā**[2] **hontī**ti vaḍḍhisaṅkhātā atthā etesaṁ bahū honti. **Phāsukaṁ upajāyatī**ti aññamaññaṁ phāsuvihāro jāyati. **Kāmakāmino**ti kāme kāmayamānā.

4. Dutiyasaṁvāsasuttavaṇṇanā

54. Catutthe kammapathavasena desanā pavattitā. Sesaṁ tādisameva. Imesu pana dvīsupi suttesu agārikapaṭipadā kathitā. Sotāpannasakadāgāmīnampi vaṭṭati.

---

1. Visuddhi 1. 192 piṭṭhe.
2. Atthā sampacurā (Sī, Syā)

၂-ဒုတိယပုညာဘိသန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၂။ ဒုတိယေ **အရိယကန္တေဟီ**တိ မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တေဟိ။ တာနိ ဟိ အရိယာနံ ကန္တာနိ ဟောန္တိ ပိယာနိ မနာပါနိ။ သေသံ သုတ္တန္တေ တာဝ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တမေဝ။

ဂါထာသု ပန **သဒ္ဓါ**တိ သောတာပန္နဿ သဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ သီလမ္ပိ သောတာပန္နဿ သီလမေဝ။ **ဥဇုဘူတဉ္စ ဒဿနန္တိ** ကာယဝင်္ကာဒီနံ အဘာဝေန ခီဏာသဝဿ ဒဿနံ ဥဇုဘူတဒဿနံ နာမ။ **အာဟူ**တိ ကထယန္တိ။ **ပသာဒန္တိ** ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃေသု ပသာဒံ။ **ဓမ္မဒဿနန္တိ** စတုသစ္စဓမ္မဒဿနံ။

၃-ပဌမသံဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၃။ တတိယေ **သမ္ဗဟုလာပိ ခေါ ဂဟပတီ စ ဂဟပတာနိယော စာ**တိ ဗဟုကာ ဂဟပတယော စ ဂဟပတာနိယော စ အာဝါဟဝိဝါဟကရဏတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တာ တမေဝ မဂ္ဂံ ပဋိပန္နာ ဟောန္တိ။ **သံဝါသာ**တိ သဟဝါသာ ဧကတော-ဝါသာ။ **ဆဝေါ ဆဝါယာ**တိ ဂုဏမရဏေန မတတ္တာ ဆဝေါ ဂုဏမရဏေနေဝ မတာယ ဆဝါယ သဒ္ဓိံ။ **ဒေဝိယာ သဒ္ဓိန္တိ** ဂုဏေဟိ ဒေဝိဘူတာယ သဒ္ဓိံ။ **ဒုဿီလော**တိ နိဿီလော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ **အက္ကောသက-ပရိဘာသကော**တိ ဒသဟိ အက္ကောသဝတ္ထူဟိ အက္ကောသကော, ဘယံ ဒဿေတွာ သန္တဇ္ဇနေန ပရိဘာသကော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကဒရိယာတိ ထဒ္ဓမစ္ဆရိနော။ **ဇာနိပတယော**တိ ဇယမ္ပတိကာ။ **ဝဒညူ**တိ ယာစကာနံ ဝစနဿ အတ္ထံ ဇာနန္တိ။ **သညတာ**တိ သီလသံယမေန သမန္နာဂတာ။ **ဓမ္မဇီဝိနော**တိ ဓမ္မေ ဌတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တီတိ ဓမ္မဇီဝိနော။ **အတ္ထာ'သံ ပစုရာ**[2] **ဟောန္တီ**တိ ဝဍ္ဎိသင်္ခါတာ အတ္ထာ ဧတေသံ ဗဟူ ဟောန္တိ။ **ဖာသုကံ ဥပဇာယတီ**တိ အညမညံ ဖာသုဝိဟာရော ဇာယတိ။ **ကာမကာမိနော**တိ ကာမေ ကာမယမာနာ။

၄-ဒုတိယသံဝါသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၄။ စတုတ္ထေ ကမ္မပထဝသေန ဒေသနာ ပဝတ္တိတာ။ သေသံ တာဒိသမေဝ။ ဣမေသု ပန ဒွီသုပိ သုတ္တေသု အဂါရိကပဋိပဒါ ကထိတာ။ သောတာပန္န-သကဒါဂါမီနမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၉၂-ပိဋ္ဌေ။
၂-အတ္ထာ သမ္ပစုရာ (သီ၊ သျာ)

5-6. Samajīvīsuttadvayavaṇṇanā

55-56. Pañcame **tenupasaṅkamī**ti kimatthaṁ upasaṅkami? Anuggaṇhanatthaṁ. Tathāgato hi taṁ raṭṭhaṁ pāpuṇanto imesaṁ yeva dvinnaṁ saṅgaṇhanatthāya pāpuṇāti. Nakulapitā kira pañca jātisatāni Tathāgatassa pitā ahosi, pañca jātisatāni mahāpitā, pañca jātisatāni Cūḷapitā. Nakulamātāpi pañca jātisatāni Tathāgatassa mātā ahosi, pañca jātisatāni mahāmātā, pañca jātisatāni Cūḷamātā. Te Satthu diṭṭhakālato paṭṭhāya puttasinehaṁ paṭilabhitvā "han tāta han tātā"ti vacchakaṁ disvā vacchagiddhinī gāvī viya viravamānā upasaṅkamitvā paṭhamadassaneneva sotāpannā jātā. Nivesane pañcasatānaṁ bhikkhūnaṁ āsanāni sadā paññattāneva honti. Iti Bhagavā tesaṁ anuggaṇhanatthāya upasaṅkami. **Aticaritā**ti atikkamitā. **Abhisamparāyañcā**ti paraloke ca. **Samasaddhā**ti saddhāya samā ekasadisā. **Sīlā**dīsupi eseva nayo. Chaṭṭhaṁ kevalaṁ bhikkhūnaṁ desitaṁ. Sesamettha tādisameva.

7. Suppavāsāsuttavaṇṇanā

57. Sattame **Pajjanikanti**[1] tassa nigamassa nāmaṁ. **Koliyānan**ti kolarājakulānaṁ. **Āyuṁ kho pana datvā**ti āyudānaṁ datvā. **Āyussa bhāginī hotī**ti āyubhāgapaṭilābhinī hoti, āyuṁ vā bhajanikā[2] hoti, āyuppaṭilābhinīti attho. Sesapadesupi eseva nayo.

Rasasā upetanti rasena upetaṁ rasasampannaṁ. **Ujjugatesū**ti kāyavaṅkādirahitattā ujukameva gatesu khīṇāsavesu. **Caraṇūpapannesū**ti pañcadasahi caraṇadhammehi samannāgatesu. **Mahaggatesū**ti mahattaṁ gatesu. Khīṇāsavānaññevetaṁ nāmaṁ. **Puññena puññaṁ saṁsandamānā**ti puññena saddhiṁ puññaṁ ghaṭayamānā[3]. **Maha pphalā lokavidūna vaṇṇitā**ti evarūpā dānasaṅkhātā dakkhiṇā tividhalokaṁ viditaṁ katvā ṭhitattā lokavidūnaṁ Buddhānaṁ vaṇṇitā, Buddhehi pasatthāti attho. **Yaññamanu ssarantā**ti yaññaṁ dānaṁ anussarantā. **Vedajātā**ti tuṭṭhijātā.

1. Sajjanelanti (Sī), pajjanelanti (Syā) 2. Janikā (Ka)
3. Ghaṭṭayamānā (Sī), ghaṭṭiyamānā (Syā)

၅-၆-သမဇီဝီသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၅၅-၅၆။ ပဉ္စမေ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ ကိမတ္ထံ ဥပသင်္ကမိ? အနုဂ္ဂဏှနတ္ထံ။ တထာဂတော ဟိ တံ ရဋ္ဌံ ပါပုဏန္တော ဣမေသံယေဝ ဒွိန္နံ သင်္ဂဏှနတ္ထာယ ပါပုဏာတိ။ နကုလပိတာ ကိရ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ တထာဂတဿ ပိတာ အဟောသိ၊ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ မဟာပိတာ၊ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ စူဠပိတာ။ နကုလမာတာပိ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ တထာဂတဿ မာတာ အဟောသိ၊ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ မဟာမာတာ၊ ပဉ္စ ဇာတိသတာနိ စူဠမာတာ။ တေ သတ္ထု ဒိဋ္ဌကာလတော ပဋ္ဌာယ ပုတ္တသိနေဟံ ပဋိလဘိတွာ "ဟန္တာတ ဟန္တာတာ"တိ ဝစ္ဆကံ ဒိသွာ ဝစ္ဆဂိဒ္ဓိနီ ဂါဝီ ဝိယ ဝိရဝမာနာ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဌမဒဿနေနေဝ သောတာပန္နာ ဇာတာ။ နိဝေသနေ ပဉ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ အာသနာနိ သဒါ ပညတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ ဣတိ ဘဂဝါ တေသံ အနုဂ္ဂဏှနတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိ။ **အတိစရိတာ**တိ အတိက္ကမိတာ။ **အဘိသမ္ပရာယဉ္စာ**တိ ပရလောကေ စ။ **သမသဒ္ဓါ**တိ သဒ္ဓါယ သမာ ဧကသဒိသာ။ **သီလာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဆဋ္ဌံ ကေဝလံ ဘိက္ခူနံ ဒေသိတံ။ သေသမေတ္ထ တာဒိသမေဝ။

၇-သုပ္ပဝါသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၇။ သတ္တမေ **ပဇ္ဇနိကန္တိ**[၁] တဿ နိဂမဿ နာမံ။ **ကောလိယာန**န္တိ ကောလရာဇကုလာနံ။ **အာယုံ ခေါ ပန ဒတွာ**တိ အာယုဒါနံ ဒတွာ။ **အာယုဿ ဘာဂိနီ ဟောတီ**တိ အာယုဘာဂပဋိလာဘိနီ ဟောတိ၊ အာယုံ ဝါ ဘဇနိကာ[၂] ဟောတိ၊ အာယုပ္ပဋိလာဘိနီတိ အတ္ထော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ရသသာ ဥပေတန္တိ ရသေန ဥပေတံ ရသသမ္ပန္နံ။ **ဥဇ္ဇုဂတေသူ**တိ ကာယဝင်္ကာဒိရဟိတတ္တာ ဥဇုကမေဝ ဂတေသု ခီဏာသဝေသု။ **စရဏူပပန္နေသူ**တိ ပဉ္စဒသဟိ စရဏဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတေသု။ **မဟဂ္ဂတေသူ**တိ မဟတ္တံ ဂတေသု။ ခီဏာသဝါနညေဝေတံ နာမံ။ **ပုညေန ပုညံ သံသန္ဒမာနာ**တိ ပုညေန သဒ္ဓိံ ပုညံ ဃဋယမာနာ[၃]။ **မဟပ္ဖလာ လောကဝိဒူန ဝဏ္ဏိတာ**တိ ဧဝရူပါ ဒါနသင်္ခါတာ ဒက္ခိဏာ တိဝိဓလောကံ ဝိဒိတံ ကတွာ ဌိတတ္တာ လောကဝိဒူနံ ဗုဒ္ဓါနံ ဝဏ္ဏိတာ၊ ဗုဒ္ဓေဟိ ပသတ္ထာတိ အတ္ထော။ **ယညမနုဿရန္တာ**တိ ယညံ ဒါနံ အနုဿရန္တာ။ **ဝေဒဇာတာ**တိ တုဋ္ဌိဇာတာ။

၁-သဇ္ဇနေလန္တိ (သီ)၊ ပဇ္ဇနေလန္တိ (သျာ) ၂-ဇနိကာ (က)
၃-ဃဋ္ဋယမာနာ (သီ)၊ ဃဋ္ဋိယမာနာ (သျာ)

8. Sudattasuttavaṇṇanā

58. Aṭṭhame **saññatānan**ti kāyavācāhi saṁyatānaṁ. **Paradattabhojinan**ti parehi dinnameva bhuñjitvā yāpentānaṁ. **Kālenā**ti yuttappattakālena. **Sakkacca dadātī**ti sahatthā sakkāraṁ katvā dadāti. **Cattāri ṭhānāni anuppavecchatī**ti cattāri kāraṇāni anuppaveseti dadāti. **Yasavā hotī**ti mahāparivāro hoti. Navamaṁ kevalaṁ bhikkhūnaṁ kathitaṁ. Sesamettha tādisameva.

10. Gihisāmīcisuttavaṇṇanā

60. Dasame **gihisāmīcipaṭipadan**ti gihīnaṁ anucchavikaṁ paṭipattiṁ. **Paccupaṭṭhito hotī**ti atiharitvā dātukāmatāya pati-upaṭṭhito hoti upagato, bhikkhusaṁghassa cīvaraṁ detīti attho.

Upaṭṭhitāti upaṭṭhāyako. **Tesaṁ divā ca ratto cā**ti ye evaṁ catūhi paccayehi upaṭṭhahanti, tesaṁ divā ca rattiñca pariccāgavasena ca anussaraṇavasena ca sadā puññaṁ pavaḍḍhati. **Saggañca kamatiṭṭhānan**ti tādiso ca bhaddakaṁ kammaṁ katvā saggaṭṭhānaṁ upagacchati. Imesu catūsupi suttesu agāriyapaṭipadā kathitā. Sotāpannasakadāgāmīnampi vaṭṭati.

Puññābhisandavaggo paṭhamo.

---

(7) 2. Pattakammavagga

1. Pattakammasuttavaṇṇanā

61. Dutiyassa paṭhame aniṭṭhapaṭikkhepena **iṭṭhā.** Mane[1] kamanti pavisantīti **kantā.** Manaṁ appāyanti pavaḍḍhentīti **manāpā. Dullabhā**ti paramadullabhā. **Bhogā**ti bhuñjitabbā rūpādayo visayā. **Sahadhammenā**ti dhammeneva saddhiṁ uppajjantu, mā dhammūpaghātaṁ[2] katvā adhammenāti. Athavā **sahadhammenā**ti sakāraṇena, tena tena senāpatiseṭṭhiṭṭhānādikāraṇena saddhiṁyeva uppajjantūti attho. **Yaso**ti parivārasampatti.

1. Mano (Sī, Ka)　　2. Dhammassa ghātaṁ (Ka)

၈-သုဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၈။ အဋ္ဌမေ **သညတာနန္တိ** ကာယဝါစာဟိ သံယတာနံ။ **ပရဒတ္တဘောဇိနန္တိ** ပရေဟိ ဒိန္နမေဝ ဘုဉ္ဇိတွာ ယာပေန္တာနံ။ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေန။ **သက္ကစ္စ ဒဒါတီ**တိ သဟတ္ထာ သက္ကာရံ ကတွာ ဒဒါတိ။ **စတ္တာရိ ဌာနာနိ အနုပ္ပဝေစ္ဆတီ**တိ စတ္တာရိ ကာရဏာနိ အနုပ္ပဝေသေတိ ဒဒါတိ။ **ယသဝါ ဟောတီ**တိ မဟာပရိဝါရော ဟောတိ။ နဝမံ ကေဝလံ ဘိက္ခူနံ ကထိတံ။ သေသမေတ္ထ တာဒိသမေဝ။

၁၀-ဂိဟိသာမီစိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၀။ ဒသမေ **ဂိဟိသာမီစိပဋိပဒန္တိ** ဂိဟီနံ အနုစ္ဆဝိကံ ပဋိပတ္တိံ။ **ပစ္စုပဋ္ဌိတော ဟောတီ**တိ အတိဟရိတွာ ဒါတုကာမတာယ ပတိဥပဋ္ဌိတော ဟောတိ ဥပဂတော၊ ဘိက္ခုသံဃဿ စီဝရံ ဒေတီတိ အတ္ထော။

ဥပဋ္ဌိတာတိ ဥပဋ္ဌာယကော။ **တေသံ ဒိဝါ စ ရတ္တော စာ**တိ ယေ ဧဝံ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေသံ ဒိဝါ စ ရတ္တိဉ္စ ပရိစ္စာဂဝသေန စ အနုဿရဏဝသေန စ သဒါ ပုညံ ပဝဍ္ဎတိ။ **သဂ္ဂဉ္စ ကမတိဋ္ဌာနန္တိ** တာဒိသော စ ဘဒ္ဒကံ ကမ္မံ ကတွာ သဂ္ဂဋ္ဌာနံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဣမေသု စတူသုပိ သုတ္တေသု အဂါရိယပဋိပဒါ ကထိတာ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမီနမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။

ပုညာဘိသန္ဒဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၇) ၂-ပတ္တကမ္မဝဂ္ဂ

၁-ပတ္တကမ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ အနိဋ္ဌပဋိက္ခေပေန **ဣဋ္ဌာ**။ မနေ[၁] ကမန္တိ ပဝိသန္တီတိ **ကန္တာ**။ မနံ အပ္ပါယန္တိ ပဝဍ္ဎေန္တီတိ **မနာပါ**။ **ဒုလ္လဘာ**တိ ပရမဒုလ္လဘာ။ **ဘောဂါ**တိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗာ ရူပါဒယော ဝိသယာ။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ ဓမ္မေနေဝ သဒ္ဓိံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တု၊ မာ ဓမ္မူပဃာတံ[၂] ကတွာ အဓမ္မေနာတိ။ အထဝါ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သကာရဏေန၊ တေန တေန သေနာပတိသေဋ္ဌိဋ္ဌာနာဒိကာရဏေန သဒ္ဓိံယေဝ ဥပ္ပဇ္ဇန္တူတိ အတ္ထော။ **ယသော**တိ ပရိဝါရသမ္ပတ္တိ။

၁-မနော (သီ၊ က)　　၂-ဓမ္မဿ ဃာတံ (က)

saha ñātībhīti ñātakehi saddhiṁ. **Saha upajjhāyehī**ti sukhadukkhesu upanijjhāyitabbattā upajjhāyasaṅkhātehi sandiṭṭhasambhattehi saddhiṁ.

Akiccaṁ karotīti akātabbaṁ karoti. **Kiccaṁ aparādhetī**ti kattabbayuttakaṁ kiccaṁ akaronto taṁ aparādheti nāma. **Dhaṁsatī**ti patati parihāyati. **Abhijjhāvisamalobhan**ti abhijjhāsaṅkhātaṁ visamalobhaṁ. **Pajahatī**ti nudati nīharati. **Mahāpañño**ti mahantapañño. **Puthupañño**ti puthulapañño. **Āpātadaso**ti taṁ taṁ atthaṁ āpāteti tameva passati, sukhumampissa atthajātaṁ āpātaṁ āgacchatiyevāti attho.

Uṭṭhānavīriyādhigatehīti uṭṭhānasaṅkhātena vīriyena adhigatehi. **Bāhābalaparicitehī**ti bāhābalena paricitehi vaḍḍhitehi. **Sedāvakkhittehī**ti avakkhittasedehi, sedaṁ muñcitvā vāyāmena payogena samadhigatehīti[1] attho. **Dhammikehī**ti dhammayuttehi. **Dhammaladdhehī**ti dasakusalakammapathadhamme akopetvā laddhehi. **Pattakammānī**ti yuttakammāni anucchavikakammāni. **Sukhetī**ti sukhitaṁ karoti. **Pīṇetī**ti pīṇitaṁ balasampannaṁ karoti. **Ṭhānagataṁ hotī**ti kāraṇagataṁ hoti. Kiṁ pana tanti? Catūsu pattakammesu ekaṁ bhogehi kattabbakammaṁ bhogajātameva ṭhānagataṁ. **Pattagatan**ti yuttappattaṭṭhānagataṁ. **Āyatanaso paribhuttan**ti kāraṇeneva paribhuttaṁ bhogajātaṁ hoti.

Pariyodhāya saṁvattatīti pidahitvā vattati. Yathā aggi-ādīhi uppannāsu āpadāsu, evaṁ ādittagehanibbāpanādīnaṁ atthāya dhanapariccāgaṁ katvā tāsaṁ āpadānaṁ maggaṁ pidahati nivāreti. **Sotthiṁ attānaṁ karotī**ti nirupaddavaṁ khemaṁ attānaṁ karoti. **Ñātibalin**ti ñātakānaṁ baliṁ. **Atithibalin**ti āgantukānaṁ baliṁ. **Pubbapetabalin**ti paralokagatānaṁ ñātakānaṁ baliṁ. **Rājabalin**ti rañño kattabbayuttakaṁ rājabaliṁ. **Devatābalin**ti devatānaṁ kattabbabaliṁ. Sabbametaṁ tesaṁ tesaṁ yathānucchavikavasena dātabbadānassa adhivacanaṁ.

Khantisoracce niviṭṭhāti adhivāsanakkhantiyañca susīlatāya ca niviṭṭhā. **Ekamattānaṁ damentī**ti ekaṁ attanova attabhāvaṁ indriyadamena damenti. **Samentī**ti attano cittaṁ kilesavūpasamanena samenti. **Parinibbāpentī**ti

1. Saṁhatehīti (Sī), samagatehīti (Syā)

သဟ ဉာတီဘီတိ ဉာတကေဟိ သဒ္ဓိံ။ **သဟ ဥပဇ္ဈာယေဟီ**တိ သုခဒုက္ခေသု ဥပနိဇ္ဈာယိတဗ္ဗတ္တာ ဥပဇ္ဈာယသင်္ခါတေဟိ သန္ဒိဋ္ဌသမ္ဘတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ။

အကိစ္စံ ကရောတီတိ အကာတဗ္ဗံ ကရောတိ။ **ကိစ္စံ အပရာဓေတီ**တိ ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ကိစ္စံ အကရောန္တော တံ အပရာဓေတိ နာမ။ **ဓံသတီ**တိ ပတတိ ပရိဟာယတိ။ **အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘ**န္တိ အဘိဇ္ဈာသင်္ခါတံ ဝိသမလောဘံ။ **ပဇဟတီ**တိ နုဒတိ နီဟရတိ။ **မဟာပညော**တိ မဟန္တပညော။ **ပုထုပညော**တိ ပုထုလပညော။ **အာပါတဒသော**တိ တံ တံ အတ္ထံ အာပါတေတိ တမေဝ ပဿတိ၊ သုခုမမ္ပိဿ အတ္ထဇာတံ အာပါတံ အာဂစ္ဆတိယေဝါတိ အတ္ထော။

ဥဋ္ဌာနဝီရိယာဓိဂတေဟီတိ ဥဋ္ဌာနသင်္ခါတေန ဝီရိယေန အဓိဂတေဟိ။ **ဗာဟာဗလပရိစိတေဟီ**တိ ဗာဟာဗလေန ပရိစိတေဟိ ဝဍ္ဎိတေဟိ။ **သေဒါဝက္ခိတ္တေဟီ**တိ အဝက္ခိတ္တသေဒေဟိ၊ သေဒံ မုဉ္စိတွာ ဝါယာမေန ပယောဂေန သမဓိဂတေဟီတိ[1] အတ္ထော။ **ဓမ္မိကေဟီ**တိ ဓမ္မယုတ္တေဟိ။ **ဓမ္မလဒ္ဓေဟီ**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မေ အကောပေတွာ လဒ္ဓေဟိ။ **ပတ္တကမ္မာနီ**တိ ယုတ္တကမ္မာနိ အနုစ္ဆဝိကကမ္မာနိ။ **သုခေတီ**တိ သုခိတံ ကရောတိ။ **ပီဏေတီ**တိ ပီဏိတံ ဗလသမ္ပန္နံ ကရောတိ။ **ဌာနဂတံ ဟောတီ**တိ ကာရဏဂတံ ဟောတိ။ ကိံ ပန တန္တိ? စတူသု ပတ္တကမ္မေသု ဧကံ ဘောဂေဟိ ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ ဘောဂဇာတမေဝ ဌာနဂတံ။ **ပတ္တဂတ**န္တိ ယုတ္တပ္ပတ္တဋ္ဌာနဂတံ။ **အာယတနသော ပရိဘုတ္တ**န္တိ ကာရဏေနေဝ ပရိဘုတ္တံ ဘောဂဇာတံ ဟောတိ။

ပရိယောဓာယ သံဝတ္တတီတိ ပိဒဟိတွာ ဝတ္တတိ။ ယထာ အဂ္ဂိအာဒီဟိ ဥပ္ပန္နာသု အာပဒါသု၊ ဧဝံ အာဒိတ္တဂေဟနိဗ္ဗာပနာဒီနံ အတ္ထာယ ဓနပရိစ္စာဂံ ကတွာ တာသံ အာပဒါနံ မဂ္ဂံ ပိဒဟတိ နိဝါရေတိ။ **သောတ္ထိံ အတ္တာနံ ကရောတီ**တိ နိရုပဒ္ဒဝံ ခေမံ အတ္တာနံ ကရောတိ။ **ဉာတိဗလိ**န္တိ ဉာတကာနံ ဗလိံ။ **အတိထိဗလိ**န္တိ အာဂန္တုကာနံ ဗလိံ။ **ပုဗ္ဗပေတဗလိ**န္တိ ပရလောကဂတာနံ ဉာတကာနံ ဗလိံ။ **ရာဇဗလိ**န္တိ ရညော ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ရာဇဗလိံ။ **ဒေဝတာဗလိ**န္တိ ဒေဝတာနံ ကတ္တဗ္ဗဗလိံ။ သဗ္ဗမေတံ တေသံ တေသံ ယထာနုစ္ဆဝိကဝသေန ဒါတဗ္ဗဒါနဿ အဓိဝစနံ။

ခန္တိသောရစ္စေ နိဝိဋ္ဌာတိ အဓိဝါသနက္ခန္တိယဉ္စ သုသီလတာယ စ နိဝိဋ္ဌာ။ **ဧကမတ္တာနံ ဒမေန္တီ**တိ ဧကံ အတ္တနောဝ အတ္တဘာဝံ ဣန္ဒြိယဒမေန ဒမေန္တိ။ **သမေန္တီ**တိ အတ္တနော စိတ္တံ ကိလေသဝူပသမနေန သမေန္တိ။ **ပရိနိဗ္ဗာပေန္တီ**တိ

၁-သံဟတေဟီတိ (သီ)၊ သမဂတေဟီတိ (သျာ)

kilesaparinibbāneneva parinibbāpenti. **Uddhaggikan**ti-ādīsu uparūparibhūmīsu phaladānavasena uddhamaggamassāti **uddhaggikā.** Saggassa hitāti tatrupapattijananato[1] **sovaggikā.** Nibbattanibbattaṭṭhāne sukhova vipāko assāti **sukhavipākā.** Suṭṭhu aggāna dibbavaṇṇādīnaṁ dasannaṁ visesānaṁ nibbattanato **saggasaṁvattanikā,** evarūpaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhāpetīti attho.

Ariyadhamme ṭhitoti pañcasīladhamme patiṭṭhito. **Pecca sagge pamodatī**ti paralokaṁ gantvā yattha sagge paṭisandhiṁ gaṇhāti, tattha modati. Sotāpannasakadāgāmino vā hontu anāgāmī vā[2], sabbesaṁ ayaṁ paṭipadā labbhatevāti.

2. Ānaṇyasuttavaṇṇanā

62. Dutiye **adhigamanīyānī**ti pattabbāni. **Kāmabhoginā**ti vatthukāme ca kilesakāme ca paribhuñjantena. **Atthisukhā**dīsu atthīti uppajjanakasukhaṁ **atthisukhaṁ** nāma. Bhoge paribhuñjantassa[3] uppajjanakasukhaṁ **bhogasukhaṁ** nāma. Anaṇosmīti uppajjanakasukhaṁ **ānaṇyasukhaṁ** nāma. Niddoso anavajjosmīti uppajjanakasukhaṁ **anavajjasukhaṁ** nāma.

Bhuñjanti bhuñjamāno. **Paññā vipassatī**ti paññāya vipassati. **Ubhobhāge**ti dve koṭṭhāse, heṭṭhimāni tīṇi ekaṁ koṭṭhāsaṁ, anavajjasukhaṁ ekaṁ koṭṭhāsanti evaṁ paññāya passamāno dve koṭṭhāse jānātīti attho. **Anavajjasukhassetan**ti etaṁ tividhampi sukhaṁ anavajjasukhassa soḷasiṁ kalaṁ nāgghatīti.

3. Brahmasuttavaṇṇanā

63. Tatiyaṁ Tikanipāte vaṇṇitameva. **Sapubbadevatānī**ti padamattameva ettha visesoti. Catutthe sabbaṁ uttānatthameva.

5. Rūpasuttavaṇṇanā

65. Pañca rūpe pamāṇaṁ gahetvā pasanno **rūpappamāṇo** nāma. **Rūpappasanno**ti tasseva atthavacanaṁ. Ghose pamāṇaṁ gahetvā pasanno

1. Hitā tatrupapattijanakā (Ka)
2. Anāgāmīti (Sī), anāgāmino vā (Ka)
3. Paribhuñjantena (Ka)

ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေနေဝ ပရိနိဗ္ဗာပေန္တိ။ **ဥဒ္ဓဂ္ဂိက**န္တိအာဒီသု ဥပရူပရိဘူမီသု ဖလဒါနဝသေန ဥဒ္ဓမဂ္ဂမဿာတိ **ဥဒ္ဓဂ္ဂိကာ**။ သဂ္ဂဿ ဟိတာတိ တတြုပပတ္တိဇနနတော[1] **သောဝဂ္ဂိကာ**။ နိဗ္ဗတ္တနိဗ္ဗတ္တဋ္ဌာနေ သုခေါဝ ဝိပါကော အဿာတိ **သုခဝိပါကာ**။ သုဋ္ဌု အဂ္ဂါနံ ဒိဗ္ဗဝဏ္ဏာဒီနံ ဒသန္နံ ဝိသေသာနံ နိဗ္ဗတ္တနတော **သဂ္ဂသံဝတ္တနိကာ**၊ ဧဝရူပံ ဒက္ခိဏံ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ အတ္ထော။

အရိယဓမ္မေ ဌိတောတိ ပဉ္စသီလဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတော။ **ပေစ္စ သဂ္ဂေ ပမောဒတီ**တိ ပရလောကံ ဂန္တွာ ယတ္ထ သဂ္ဂေ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှာတိ၊ တတ္ထ မောဒတိ။ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဝါ ဟောန္တု အနာဂါမီ ဝါ[2]၊ သဗ္ဗေသံ အယံ ပဋိပဒါ လဗ္ဘတေဝါတိ။

၂-အာနဏျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၂။ ဒုတိယေ **အဓိဂမနီယာနီ**တိ ပတ္တဗ္ဗာနိ။ **ကာမဘောဂိနာ**တိ ဝတ္ထုကာမေ စ ကိလေသကာမေ စ ပရိဘုဉ္ဇန္တေန။ **အတ္ထိသုခါ**ဒီသု အတ္ထီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ **အတ္ထိသုခံ** နာမ။ ဘောဂေ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ[3] ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ **ဘောဂသုခံ** နာမ။ အနဏောသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ **အာနဏျသုခံ** နာမ။ နိဒ္ဒေါသော အနဝဇ္ဇောသ္မီတိ ဥပ္ပဇ္ဇနကသုခံ **အနဝဇ္ဇသုခံ** နာမ။

ဘုဉ္ဇန္တိ ဘုဉ္ဇမာနော။ **ပညာ ဝိပဿတီ**တိ ပညာယ ဝိပဿတိ။ **ဥဘောဘာဂေ**တိ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ၊ ဟေဋ္ဌိမာနိ တီဏိ ဧကံ ကောဋ္ဌာသံ၊ အနဝဇ္ဇသုခံ ဧကံ ကောဋ္ဌာသန္တိ ဧဝံ ပညာယ ပဿမာနော ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ **အနဝဇ္ဇသုခဿေတ**န္တိ ဧတံ တိဝိဓမ္ပိ သုခံ အနဝဇ္ဇသုခဿ သောဠသိံ ကလံ နာဂ္ဃတီတိ။

၃-ဗြဟ္မသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၃။ တတိယံ တိကနိပါတေ ဝဏ္ဏိတမေဝ။ **သပုဗ္ဗဒေဝတာနီ**တိ ပဒမတ္တမေဝ ဧတ္ထ ဝိသေသော။ စတုတ္ထေ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၅-ရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၅။ ပဉ္စမေ ရူပေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော **ရူပပ္ပမာဏော** နာမ။ **ရူပပ္ပသန္နော**တိ တဿေဝ အတ္ထဝစနံ။ ဃောသေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော

၁-ဟိတာ တတြုပပတ္တိဇနကာ (က)
၂-အနာဂါမီတိ (သီ)၊ အနာဂါမိနော ဝါ (က)
၃-ပရိဘုဉ္ဇန္တေန (က)

ghosappamāṇo nāma. Cīvaralūkhapattalūkhesu pamāṇaṁ gahetvā pasanno **lūkhappamāṇo** nāma. Dhamme pamāṇaṁ gahetvā pasanno **dhammappamāṇo** nāma. Itarāni tesaṁyeva atthavacanāni. Sabbasatte ca tayo koṭṭhāse katvā dve koṭṭhāsā rūpappamāṇā, eko na rūpappamāṇo. Pañca koṭṭhāse katvā cattāro koṭṭhāsā ghosappamāṇā, eko na ghosappamāṇo. Dasa koṭṭhāse katvā nava koṭṭhāsā lūkhappamāṇā, eko na lūkhappa māṇo. Satasahassaṁ koṭṭhāse katvā pana eko koṭṭhāsova dhammappamāṇo, sesā na dhammappamāṇāti veditabbā.

Rūpe pamāṇiṁsūti ye rūpaṁ disvā pasannā, te rūpe pamāṇiṁsu nāma pasīdiṁsūti attho[1]. **Ghosena anvagū**ti ghosena anugatā, ghosappamāṇaṁ gahetvā pasannāti attho. **Chandarāgavasūpetā**ti chandassa ca rāgassa ca vasaṁ upetā. **Ajjhattañca na jānātī**ti niyakajjhatte tassa guṇaṁ na jānāti. **Bahiddhā ca na passatī**ti bahiddhāpissa paṭipattiṁ na passati. **Samantāvaraṇo**ti samantato āvārito, samantā vā āvaraṇamassāti samantāvaraṇo. **Ghosena vuyhatī**ti ghosena nīyati, na guṇena. **Ajjhattañca na jānāti, bahiddhā ca vipassatī**ti niyakajjhatte guṇaṁ na jānāti, bahiddhā panassa paṭipattiṁ passati. **Bahiddhā phaladassāvī**ti tassa parehi kataṁ bahiddhā sakkāraphalaṁ passanto. **Vinīvaraṇadassāvī**ti vivaṭadassāvī. **Na so ghosena vuyhatī**ti so ghosena na nīyati.

6. Sarāgasuttavaṇṇanā

66. Chaṭṭhe **mohajaṁ cāpa’viddasū**ti mohajaṁ cāpi aviddasū apaṇḍitā. **Savighātan**ti sadukkhaṁ. **Dukhudrayan**ti āyatiñca dukkhavaḍḍhidāyakaṁ. **Acakkhukā**ti paññā cakkhurahitā. **Yathā dhammā tathā santā**ti yathā rāgādayo dhammā ṭhitā, tathā sabhā vāva hutvā. **Na tassevanti**[2] **maññare**ti mayaṁ evaṁsantā evaṁsabhāvāti tassa na maññare, na maññantīti attho. Imasmiṁ suttepi gāthāsupi vaṭṭameva kathitaṁ.

1. Rūpena pāmiṁsūti ye rūpaṁ disvā pasannā, te rūpena pāmiṁsu nāma, paminiṁsūti attho (Sī, Syā)
2. Nassevanti (Sī)

ဃောသပ္ပမာဏော နာမ။ စီဝရလူခပတ္တလူခေသု ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော **လူခပ္ပမာဏော** နာမ။ ဓမ္မေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နော **ဓမ္မပ္ပမာဏော** နာမ။ ဣတရာနိ တေသံယေဝ အတ္ထဝစနာနိ။ သဗ္ဗသတ္တေ စ တယော ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ ရူပပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န ရူပပ္ပမာဏော။ ပဉ္စ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသာ ဃောသပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န ဃောသပ္ပမာဏော။ ဒသ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ နဝ ကောဋ္ဌာသာ လူခပ္ပမာဏာ၊ ဧကော န လူခပ္ပမာဏော။ သတသဟဿံ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ပန ဧကော ကောဋ္ဌာသောဝ ဓမ္မပ္ပမာဏော၊ သေသာ န ဓမ္မပ္ပမာဏာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ရူပေ ပမာဏိံသူတိ ယေ ရူပံ ဒိသွာ ပသန္နာ၊ တေ ရူပေ ပမာဏိံသု နာမ၊ ပသီဒိံသူတိ အတ္ထော[1]။ **ဃောသေန အနွဂူ**တိ ဃောသေန အနုဂတာ၊ ဃောသပ္ပမာဏံ ဂဟေတွာ ပသန္နာတိ အတ္ထော။ **ဆန္ဒရာဂဝသူပေတာ**တိ ဆန္ဒဿ စ ရာဂဿ စ ဝသံ ဥပေတာ။ **အဇ္ဈတ္တဉ္စ န ဇာနာတီ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ တဿ ဂုဏံ န ဇာနာတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ စ န ပဿတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါပိဿ ပဋိပတ္တိံ န ပဿတိ။ **သမန္တာဝရဏော**တိ သမန္တတော အာဝါရိတော၊ သမန္တာ ဝါ အာဝရဏမဿာတိ သမန္တာဝရဏော။ **ဃောသေန ဝုယှတီ**တိ ဃောသေန နီယတိ, န ဂုဏေန။ **အဇ္ဈတ္တဉ္စ န ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ စ ဝိပဿတီ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ ဂုဏံ န ဇာနာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ပနဿ ပဋိပတ္တိံ ပဿတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ ဖလဒဿာဝီ**တိ တဿ ပရေဟိ ကတံ ဗဟိဒ္ဓါ သက္ကာရဖလံ ပဿန္တော။ **ဝိနီဝရဏဒဿာဝီ**တိ ဝိဝဋဒဿာဝီ။ **န သော ဃောသေန ဝုယှတီ**တိ သော ဃောသေန န နီယတိ။

၆-သရာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၆။ ဆဋ္ဌေ **မောဟဇံ စာပ’ဝိဒ္ဒသူ**တိ မောဟဇံ စာပိ အဝိဒ္ဒသူ အပဏ္ဍိတာ။ **သဝိဃာတ**န္တိ သဒုက္ခံ။ **ဒုခုဒြယ**န္တိ အာယတိဉ္စ ဒုက္ခဝဍ္ဎိဒါယကံ။ **အစက္ခုကာ**တိ ပညာစက္ခုရဟိတာ။ **ယထာ ဓမ္မာ တထာ သန္တာ**တိ ယထာ ရာဂါဒယော ဓမ္မာ ဌိတာ၊ တထာ သဘာဝါဝ ဟုတွာ။ **န တဿေဝန္တိ**[2] **မညရေ**တိ မယံ ဧဝံသန္တာ ဧဝံသဘာဝါတိ တဿ န မညရေ၊ န မညန္တီတိ အတ္ထော။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေပိ ဂါထာသုပိ ဝဋ္ဋမေဝ ကထိတံ။

၁-ရူပေန ပါမိံသူတိ ယေ ရူပံ ဒိသွာ ပသန္နာ၊ တေ ရူပေန ပါမိံသု နာမ၊ ပမိနိံသူတိ အတ္ထော (သီ၊ သျာ)
၂-နဿေဝန္တိ (သီ)

7. Ahirājasuttavaṇṇanā

67. Sattame **imāni cattāri ahirājakulānī**ti idaṁ daṭṭhavisāneva sandhāya vuttaṁ. Ye hi keci daṭṭhavisā, sabbete imesaṁ catunnaṁ ahirājakulānaṁ abbhantaragatāva honti. **Attaguttiyā**ti attano guttatthāya. **Attarakkhāyā**ti attano rakkhaṇatthāya. **Attaparittāyā**ti attano parittāṇatthāya. Parittaṁ nāma anujānāmīti attho.

Idāni yathā taṁ parittaṁ kātabbaṁ, taṁ dassento **Virūpakkhehi me**ti-ādimāha. Tattha **Virūpakkhehī**ti Virūpakkhanāgakulehi. Sesesupi eseva nayo. **Apādakehī**ti apādakasattehi. Sesesupi eseva nayo. **Sabbe sattā**ti ito pubbe ettakena ṭhānena odissakamettaṁ kathetvā idāni anodissakamettaṁ kathetuṁ idamāraddhaṁ. Tattha **sattā pāṇā bhūtā**ti sabbānetāni puggalavevacanāneva. **Bhadrāni passantū**ti bhadrāni ārammaṇāni passantu. **Mā kañci pāpamāgamā**ti kañci sattaṁ pāpakaṁ lāmakaṁ mā āgacchatu. **Appamāṇo Buddho**ti ettha **Buddho**ti Buddhaguṇā veditabbā. Te hi appamāṇā nāma. Sesapadadvayepi eseva nayo. **Pamāṇavantānī**ti guṇappamāṇena yuttāni. **Uṇṇanābhī**ti lomasanābhiko makkaṭako[1]. **Sarabū**ti gharagolikā. **Katā me rakkhā, katā me parittā**ti mayā ettakassa janassa rakkhā ca parittāṇañca kataṁ. **Paṭikkamantu bhūtānī**ti sabbepi me kataparittāṇā sattā apagacchantu, mā maṁ viheṭhayiṁsūti attho.

8. Devadattasuttavaṇṇanā

68. Aṭṭhame **acirapakkante Devadatte**ti saṁghaṁ bhinditvā nacirapakkante. **Parābhavāyā**ti avaḍḍhiyā vināsāya. **Assatarī**ti vaḷavāya kucchismiṁ gadrabhassa jātā. **Attavadhāya gabbhaṁ gaṇhātī**ti taṁ assena saddhiṁ sampayojenti, sā gabbhaṁ gaṇhitvā kāle sampatte vijāyituṁ nasakkontī pādehi bhūmiṁ paharantī tiṭṭhati. Athassā cattāro pāde catūsu khāṇūsu bandhitvā kucchiṁ phāletvā potakaṁ nīharanti. Sā tattheva marati. Tenetaṁ vuttaṁ.

1. Lomanābhilomamakkaṭako (Ka)

၇-အဟိရာဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၇။ သတ္တမေ **ဣမာနိ စတ္တာရိ အဟိရာဇကုလာနီ**တိ ဣဒံ ဒဋ္ဌဝိသာနေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ယေ ဟိ ကေစိ ဒဋ္ဌဝိသာ၊ သဗ္ဗေတေ ဣမေသံ စတုန္နံ အဟိရာဇ-ကုလာနံ အဗ္ဘန္တရဂတာဝ ဟောန္တိ။ **အတ္တဂုတ္တိယာ**တိ အတ္တနော ဂုတ္တတ္ထာယ။ **အတ္တရက္ခာယာ**တိ အတ္တနော ရက္ခဏတ္ထာယ။ **အတ္တပရိတ္တာယာ**တိ အတ္တနော ပရိတ္တာဏတ္ထာယ။ ပရိတ္တံ နာမ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ ယထာ တံ ပရိတ္တံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ ဒဿေန္တော **ဝိရူပက္ခေဟိ မေ**တိအာဒိ-မာဟ။ တတ္ထ **ဝိရူပက္ခေဟီ**တိ ဝိရူပက္ခနာဂကုလေဟိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အပါဒကေဟီ**တိ အပါဒကသတ္တေဟိ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗ္ဗေ သတ္တာ**တိ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဧတ္တကေန ဌာနေန ဩဒိဿကမေတ္တံ ကထေတွာ ဣဒါနိ အနောဒိဿကမေတ္တံ ကထေတုံ ဣဒမာရဒ္ဓံ။ တတ္ထ **သတ္တာ ပါဏာ ဘူတာ**တိ သဗ္ဗာနေတာနိ ပုဂ္ဂလဝေဝစနာနေဝ။ **ဘဒြာနိ ပဿန္တူ**တိ ဘဒြာနိ အာရမ္မဏာနိ ပဿန္တု။ **မာ ကဉ္စိ ပါပမာဂမာ**တိ ကဉ္စိ သတ္တံ ပါပကံ လာမကံ မာ အာဂစ္ဆတု။ **အပ္ပမာဏော ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဧတ္ထ **ဗုဒ္ဓေါ**တိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေ ဟိ အပ္ပမာဏာ နာမ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ပမာဏဝန္တာနီ**တိ ဂုဏပ္ပမာဏေန ယုတ္တာနိ။ **ဥဏ္ဏာနာဘီ**တိ လောမသနာဘိကော မက္ကဋကော[1]။ **သရဗူ**တိ ဃရဂေါဠိကာ။ **ကတာ မေ ရက္ခာ၊ ကတာ မေ ပရိတ္တာ**တိ မယာ ဧတ္တကဿ ဇနဿ ရက္ခာ စ ပရိတ္တာဏဉ္စ ကတံ။ **ပဋိက္ကမန္တု ဘူတာနီ**တိ သဗ္ဗေပိ မေ ကတပရိတ္တာဏာ သတ္တာ အပဂစ္ဆန္တု၊ မာ မံ ဝိဟေဌယိံသူတိ အတ္ထော။

၈-ဒေဝဒတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၈။ အဋ္ဌမေ **အစိရပက္ကန္တေ ဒေဝဒတ္တေ**တိ သံဃံ ဘိန္ဒိတွာ နစိရပက္ကန္တေ။ **ပရာဘဝါယာ**တိ အဝဍ္ဎိယာ ဝိနာသာယ။ **အဿတရီ**တိ ဝဠဝါယ ကုစ္ဆိသ္မိံ ဂဒြဘဿ ဇာတာ။ **အတ္တဝဓာယ ဂဗ္ဘံ ဂဏှာတီ**တိ တံ အဿေန သဒ္ဓိံ သမ္ပယောဇေန္တိ၊ သာ ဂဗ္ဘံ ဂဏှိတွာ ကာလေ သမ္ပတ္တေ ဝိဇာယိတုံ နသက္ကောန္တီ ပါဒေဟိ ဘူမိံ ပဟရန္တီ တိဋ္ဌတိ။ အထဿာ စတ္တာရော ပါဒေ စတူသု ခါဏူသု ဗန္ဓိတွာ ကုစ္ဆိံ ဖာလေတွာ ပေါတကံ နီဟရန္တိ။ သာ တတ္ထေဝ မရတိ။ တေနေတံ ဝုတ္တံ။

၁-လောမနာဘိလောမမက္ကဋကော (က)

9. Padhānasuttavaṇṇanā

69. Navame kilesānaṁ saṁvaratthāya pavesanadvāraṁ pidahanatthāya padhānaṁ **saṁvarappadhānaṁ,** pajahanatthāya padhānaṁ **pahānappadhānaṁ,** kusalānaṁ dhammānaṁ brūhanatthāya vaḍḍhanatthāya padhānaṁ **bhāvanāppadhānaṁ,** tesaṁyeva anurakkhaṇatthāya padhānaṁ **anurakkhaṇāppadhānaṁ.**

10. Adhammikasuttavaṇṇanā

70. Dasame **adhammikā hontī**ti porāṇakarājūhi ṭhapitaṁ dasabhāgabaliñceva aparādhānurūpañca daṇḍaṁ aggahetvā atirekabalino ceva atirekadaṇḍassa ca gahaṇena adhammikā. **Rājāyuttā**ti rañño janapadesu kiccasaṁvidhāyakā āyuttakapurisā. **Brāhmaṇagahapatikā**ti antonagaravāsino brāhmaṇagahapatayo. **Negamajānapadā**ti nigamavāsino ceva janapadavāsino ca. **Visamanti** visamā hutvā, asamayena vāyantīti attho. **Visamā**ti na samā, atithaddhā vā atimudukā vāti attho. **Apañjasā**ti maggato apagatā, ummaggagāmino hutvā vāyantīti attho. **Devatā parikupitā bhavantī**ti vātesu hi visamesu apañjasesu vāyantesu rukkhā bhijjanti, vimānāni bhijjanti. Tasmā devatā parikupitā bhavanti, tā devassa sammā vassituṁ na denti. Tena vuttaṁ **devo na sammā dhāraṁ anuppavecchatī**ti. **Visamapākāni sassāni bhavantī**ti ekasmiṁ ṭhāne gabbhīni honti, ekasmiṁ sañjātakhīrāni, ekaṁ ṭhānaṁ paccatīti evaṁ visamaṁ pākāni sassāni bhavanti.

Samaṁ nakkhattāni tārakarūpāni parivattantīti yathā kattikapuṇṇamā kattika nakkhattameva labhati, migasirapuṇṇamā migasiranakkhattamevāti evaṁ tasmiṁ tasmiṁ māse sā sā puṇṇamā taṁ taṁ nakkhattameva labhati, tathā sammā parivattanti. **Samaṁ vātā vāyantī**ti avisamā hutvā samayasmiṁyeva vāyanti, cha māse uttarā vātā, cha māse dakkhiṇāti evaṁ tesaṁ tesaṁ janapadānaṁ anurūpe samaye vāyanti. **Samā**ti samappa vattino nātithaddhā nātimudū. **Pañjasā**ti maggappaṭipannā, maggeneva vāyanti, no amaggenāti attho.

၉-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၆၉။ နဝမေ ကိလေသာနံ သံဝရတ္ထာယ ပဝေသနဒွါရံ ပိဒဟနတ္ထာယ ပဓာနံ **သံဝရပ္ပဓာနံ**၊ ပဇဟနတ္ထာယ ပဓာနံ **ပဟာနပ္ပဓာနံ**၊ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဗြူဟနတ္ထာယ ဝဍ္ဎနတ္ထာယ ပဓာနံ **ဘာဝနာပ္ပဓာနံ**၊ တေသံယေဝ အနုရက္ခဏတ္ထာယ ပဓာနံ **အနုရက္ခဏာပ္ပဓာနံ**။

၁၀-အဓမ္မိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၀။ ဒသမေ **အဓမ္မိကာ ဟောန္တီ**တိ ပေါရာဏကရာဇူဟိ ဌပိတံ ဒသဘာဂဗလိဉ္စေဝ အပရာဓာနုရူပဉ္စ ဒဏ္ဍံ အဂ္ဂဟေတွာ အတိရေကဗလိနော စေဝ အတိရေကဒဏ္ဍဿ စ ဂဟဏေန အဓမ္မိကာ။ **ရာဇာယုတ္တာ**တိ ရညော ဇနပဒေသု ကိစ္စသံဝိဓာယကာ အာယုတ္တကပုရိသာ။ **ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ**တိ အန္တောနဂရဝါသိနော ဗြာဟ္မဏဂဟပတယော။ **နေဂမဇာနပဒါ**တိ နိဂမဝါသိနော စေဝ ဇနပဒဝါသိနော စ။ **ဝိသမန္တိ** ဝိသမာ ဟုတွာ၊ အသမယေန ဝါယန္တီတိ အတ္ထော။ **ဝိသမာ**တိ န သမာ၊ အတိထဒ္ဓါ ဝါ အတိမုဒုကာ ဝါတိ အတ္ထော။ **အပဉ္ဇသာ**တိ မဂ္ဂတော အပဂတာ၊ ဥမ္မဂ္ဂဂါမိနော ဟုတွာ ဝါယန္တီတိ အတ္ထော။ **ဒေဝတာ ပရိကုပိတာ ဘဝန္တီ**တိ ဝါတေသု ဟိ ဝိသမေသု အပဉ္ဇသေသု ဝါယန္တေသု ရုက္ခာ ဘိဇ္ဇန္တိ၊ ဝိမာနာနိ ဘိဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ ဒေဝတာ ပရိကုပိတာ ဘဝန္တိ၊ တာ ဒေဝဿ သမ္မာ ဝဿိတုံ န ဒေန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **ဒေဝေါ န သမ္မာ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆတီ**တိ။ **ဝိသမပါကာနိ သဿာနိ ဘဝန္တီ**တိ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဂဗ္ဘိနီ ဟောန္တိ၊ ဧကသ္မိံ သဉ္ဇာတခီရာနိ၊ ဧကံ ဌာနံ ပစ္စတီတိ ဧဝံ ဝိသမံ ပါကာနိ သဿာနိ ဘဝန္တိ။

သမံ နက္ခတ္တာနိ တာရကရူပါနိ ပရိဝတ္တန္တီတိ ယထာ ကတ္တိကပုဏ္ဏမာ ကတ္တိကနက္ခတ္တမေဝ လဘတိ၊ မိဂသိရပုဏ္ဏမာ မိဂသိရနက္ခတ္တမေဝါတိ ဧဝံ တသ္မိံ တသ္မိံ မာသေ သာ သာ ပုဏ္ဏမာ တံ တံ နက္ခတ္တမေဝ လဘတိ၊ တထာ သမ္မာ ပရိဝတ္တန္တိ။ **သမံ ဝါတာ ဝါယန္တီ**တိ အဝိသမာ ဟုတွာ သမယသ္မိံယေဝ ဝါယန္တိ၊ ဆ မာသေ ဥတ္တရာ ဝါတာ, ဆ မာသေ ဒက္ခိဏာတိ ဧဝံ တေသံ တေသံ ဇနပဒါနံ အနုရူပေ သမယေ ဝါယန္တိ။ **သမာ**တိ သမပ္ပဝတ္တိနော နာတိထဒ္ဓါ နာတိမုဒူ။ **ပဉ္ဇသာ**တိ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နာ၊ မဂ္ဂေနေဝ ဝါယန္တိ, နော အမဂ္ဂေနာတိ အတ္ထော။

Jimhaṁ gacchatīti kuṭilaṁ gacchati, atitthaṁ gaṇhāti. **Nette**[1] **jimhaṁ gate satī**ti nayatīti nettā[2]. Tasmiṁ nette jimhaṁ gate kuṭilaṁ gantvā atitthaṁ gaṇhante itarāpi atitthameva gaṇhantīti attho. Netetipi[3] pāṭho. **Dukkhaṁ setī**ti dukkhaṁ sayati, dukkhitaṁ hotīti attho.

Pattakammavaggo dutiyo.

---

(8) 3. Apaṇṇakavagga

1. Padhānasuttavaṇṇanā

71. Tatiyavaggassa paṭhame **apaṇṇakappaṭipadan**ti aviraddhappaṭipadaṁ. **Yoni cassa āraddhā hotī**ti kāraṇañcassa paripuṇṇaṁ hoti. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattatthāya. Dutiyaṁ uttānameva.

3. Sappurisasuttavaṇṇanā

73. Tatiye **avaṇṇo**ti aguṇo. **Pātu karotī**ti katheti, pākaṭaṁ karoti. **Pañhābhinīto**ti pañhatthāya abhinīto. **Ahāpetvā alambitvā**ti aparihīnaṁ alambitaṁ katvā. Ettha ca asappuriso pāpicchatāya attano avaṇṇaṁ chādeti, sappuriso lajjitāya attano vaṇṇaṁ. Idāni yasmā asappuriso hirottapparahito saṁvāsena avajānāti, sappuriso pana hirottappasamannāgato saṁvāsenāpi nāvajānāti. Tasmā asappurisabhāvasādhakaṁ[4] adhunāgatavadhukopammaṁ dassetuṁ **seyyathāpi bhikkhave vadhukā**ti-ādimāha. Tattha **vadhu kā**ti suṇisā. **Tibban**ti bahalaṁ. Sesamettha uttānatthamevāti.

4-5. Aggasuttadvayavaṇṇanā

74-75. Catutthe **sīlaggan**ti aggappattaṁ uttamasīlaṁ. Eseva nayo sabbattha. Pañcame **rūpaggan**ti yaṁ rūpaṁ sammasitvā arahattaṁ pāpuṇāti, idaṁ rūpaggaṁ nāma. Sesesupi eseva nayo. **Bhavaggan**ti ettha pana yasmiṁ attabhāve ṭhito arahattaṁ pāpuṇāti, etaṁ bhavaggaṁ nāmāti.

---

1. Nete (Sī)
2. Netā (Sī)
3. Nettetipi (Sī), nītetipi (Ka)
4. Sappurisabhāvasādhakaṁ (Sī, Syā)

ဇိမှံ ဂစ္ဆတီတိ ကုဋိလံ ဂစ္ဆတိ၊ အတိတ္ထံ ဂဏှာတိ။ **နေတ္တေ**[၁] **ဇိမှံ ဂတေ သတီ**တိ နယတီတိ နေတ္တာ[၂]။ တသ္မိံ နေတ္တေ ဇိမှံ ဂတေ ကုဋိလံ ဂန္တွာ အတိတ္ထံ ဂဏှန္တေ ဣတရာပိ အတိတ္ထမေဝ ဂဏှန္တီတိ အတ္ထော။ နေတေတိပိ[၃] ပါဌော။ **ဒုက္ခံ သေတီ**တိ ဒုက္ခံ သယတိ၊ ဒုက္ခိတံ ဟောတီတိ အတ္ထော။

ပတ္တကမ္မဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၈) ၃-အပဏ္ဏကဝဂ္ဂ

၁-ပဓာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၁။ တတိယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ **အပဏ္ဏကပ္ပဋိပဒ**န္တိ အဝိရဒ္ဓပ္ပဋိပဒံ။ **ယောနိ စဿ အာရဒ္ဓါ ဟောတီ**တိ ကာရဏဉ္စဿ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တတ္ထာယ။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၃-သပ္ပုရိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၃။ တတိယေ **အဝဏ္ဏော**တိ အဂုဏော။ **ပါတု ကရောတီ**တိ ကထေတိ၊ ပါကဋံ ကရောတိ။ **ပဉ္ဟာဘိနီတော**တိ ပဉ္ဟတ္ထာယ အဘိနီတော။ **အဟာပေတွာ အလမ္ဗိတွာ**တိ အပရိဟီနံ အလမ္ဗိတံ ကတွာ။ ဧတ္ထ စ အသပ္ပုရိသော ပါပိစ္ဆတာယ အတ္တနော အဝဏ္ဏံ ဆာဒေတိ၊ သပ္ပုရိသော လဇ္ဇိတာယ အတ္တနော ဝဏ္ဏံ။ ဣဒါနိ ယသ္မာ အသပ္ပုရိသော ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတော သံဝါသေန အဝဇာနာတိ၊ သပ္ပုရိသော ပန ဟိရောတ္တပ္ပသမန္နာဂတော သံဝါသေနာပိ နာဝဇာနာတိ။ တသ္မာ အသပ္ပုရိသဘာဝသာဓကံ[၄] အဓုနာဂတဝဓုကောပမ္မံ ဒဿေတုံ **သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဝဓုကာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဝဓုကာ**တိ သုဏိသာ။ **တိဗ္ဗ**န္တိ ဗဟလံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၄-၅-အဂ္ဂသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၇၄-၇၅။ စတုတ္ထေ **သီလဂ္ဂ**န္တိ အဂ္ဂပ္ပတ္တံ ဥတ္တမသီလံ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ ပဉ္စမေ **ရူပဂ္ဂ**န္တိ ယံ ရူပံ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဣဒံ ရူပဂ္ဂံ နာမ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဘဝဂ္ဂ**န္တိ ဧတ္ထ ပန ယသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဌိတော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ ဧတံ ဘဝဂ္ဂံ နာမာတိ။

၁-နေတေ (သီ)
၂-နေတာ (သီ)
၃-နေတ္တေတိပိ (သီ)၊ နီတေတိပိ (က)
၄-သပ္ပုရိသဘာဝသာဓကံ (သီ၊ သျာ)

6. Kusinārasuttavaṇṇanā

76. Chaṭṭhe **upavattane**ti pācīnagatāya sālapantiyā uttarena nivattitvā ṭhitāya vemajjhaṭṭhāne. **Antarena yamakasālānan**ti dvinnaṁ sālarukkhānaṁ antare. **Kaṅkhā**ti dveḷhakaṁ. **Vimatī**ti vinicchituṁ asamatthatā. "Buddho nu kho na Buddho nu kho, dhammo nu kho na dhammo nu kho, saṁgho nu kho na saṁgho nu kho, maggo nu kho na maggo nu kho, paṭipadā nu kho na paṭipadā nu kho"ti yassa saṁsayo uppajjeyya, taṁ vo vadāmi pucchatha bhikkhaveti ayamettha saṅkhepattho. **Satthugāravenapi na puccheyyāthā**ti "mayaṁ Satthu santike pabbajimha, cattāro paccayāpi no Satthu santakāva. Te mayaṁ[1] ettakaṁ kālaṁ kaṅkhaṁ akatvā na arahāma ajja pacchime kāle kaṅkhaṁ kātun"ti sace evaṁ Satthari gāravena na pucchatha. **Sahāyakopi bhikkhave sahāyakassa ārocetū**ti tumhākaṁ yo yassa bhikkhussa sandiṭṭho sambhatto, so tassa ārocetu, ahaṁ ekassa bhikkhussa kathessāmi, tassa kathaṁ sutvā sabbe nikkaṅkhā bhavathāti dasseti. **Evaṁ pasanno**ti evaṁ saddahāmi ahanti attho. **Ñāṇamevā**ti nikkaṅkhabhāvapaccakkhakaraṇañāṇaṁyeva ettha Tathāgatassa, na saddhāmattanti attho. **Imesaṁ hi Ānandā**ti imesaṁ antosāṇiyaṁ nisinnānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ. **Yo pacchi mako**ti yo guṇavasena pacchimako, Ānandattheraṁyeva sandhāyāha.

7. Acinteyyasuttavaṇṇanā

77. Sattame **acinteyyānī**ti cintetuṁ ayuttāni. **Na cintetabbānī**ti acinteyyattāyeva na cintetabbāni. **Yāni cintento**ti yāni kāraṇāni cintento. **Ummādassā**ti ummattakabhāvassa. **Vighātassā**ti dukkhassa. **Buddhavisayo**ti Buddhānaṁ visayo, sabbaññutaññāṇādīnaṁ Buddhaguṇānaṁ pavatti ca ānubhāvo ca. **Jhānavisayo**ti abhiññājhānavisayo[2]. **Kammavipāko**ti diṭṭhadhammavedanīyādīnaṁ kammānaṁ vipāko. **Lokacintā**ti "kena nu kho candimasūriyā katā, kena mahāpathavī, kena mahāsamuddo, kena sattā uppāditā, kena pabbatā, kena ambatālanāḷikerādayo"ti evarūpā lokacintā.

---

1. Tena mayaṁ (Ka)
2. Abhiññādivisayo (Ka)

၆-ကုသိနာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၆။ ဆဋ္ဌေ **ဥပဝတ္တနေ**တိ ပါစီနဂတာယ သာလပန္တိယာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တိတွာ ဌိတာယ ဝေမဇ္ဈဋ္ဌာနေ။ **အန္တရေန ယမကသာလာန**န္တိ ဒွိန္နံ သာလရုက္ခာနံ အန္တရေ။ **ကင်္ခါ**တိ ဒွေဠှကံ။ **ဝိမတီ**တိ ဝိနိစ္ဆိတုံ အသမတ္ထတာ။ "ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ န ဗုဒ္ဓေါ နု ခေါ၊ ဓမ္မော နု ခေါ န ဓမ္မော နု ခေါ၊ သံဃော နု ခေါ န သံဃော နု ခေါ၊ မဂ္ဂေါ နု ခေါ န မဂ္ဂေါ နု ခေါ၊ ပဋိပဒါ နု ခေါ န ပဋိပဒါ နု ခေါ"တိ ယဿ သံသယော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တံ ဝေါ ဝဒါမိ ပုစ္ဆထ ဘိက္ခဝေတိ အယမေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော။ **သတ္ထုဂါရဝေနပိ န ပုစ္ဆေယျာထာ**တိ "မယံ သတ္ထု သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိမှ၊ စတ္တာရော ပစ္စယာပိ နော သတ္ထု သန္တကာဝ။ တေ မယံ[1] ဧတ္တကံ ကာလံ ကင်္ခံ အကတွာ န အရဟာမ အဇ္ဇ ပစ္ဆိမေ ကာလေ ကင်္ခံ ကာတု"န္တိ သစေ ဧဝံ သတ္ထရိ ဂါရဝေန န ပုစ္ဆထ။ **သဟာယကောပိ ဘိက္ခဝေ သဟာယကဿ အာရောစေတူ**တိ တုမှာကံ ယော ယဿ ဘိက္ခုဿ သန္ဒိဋ္ဌော သမ္ဘတ္တော၊ သော တဿ အာရောစေတု၊ အဟံ ဧကဿ ဘိက္ခုဿ ကထေဿာမိ၊ တဿ ကထံ သုတွာ သဗ္ဗေ နိက္ကင်္ခါ ဘဝထာတိ ဒဿေတိ။ **ဧဝံ ပသန္နော**တိ ဧဝံ သဒ္ဒဟာမိ အဟန္တိ အတ္ထော။ **ဉာဏမေဝါ**တိ နိက္ကင်္ခဘာဝပစ္စက္ခကရဏဉာဏံယေဝ ဧတ္ထ တထာဂတဿ, န သဒ္ဓါမတ္တန္တိ အတ္ထော။ **ဣမေသံ ဟိ အာနန္ဒာ**တိ ဣမေသံ အန္တောသာဏိယံ နိသိန္နာနံ ပဉ္စန္နံ ဘိက္ခုသတာနံ။ **ယော ပစ္ဆိမကော**တိ ယော ဂုဏဝသေန ပစ္ဆိမကော၊ အာနန္ဒတ္ထေရံယေဝ သန္ဓာယာဟ။

၇-အစိန္တေယျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၇။ သတ္တမေ **အစိန္တေယျာနီ**တိ စိန္တေတုံ အယုတ္တာနိ။ **န စိန္တေတဗ္ဗာနီ**တိ အစိန္တေယျတ္တာယေဝ န စိန္တေတဗ္ဗာနိ။ **ယာနိ စိန္တေန္တော**တိ ယာနိ ကာရဏာနိ စိန္တေန္တော။ **ဥမ္မာဒဿာ**တိ ဥမ္မတ္တကဘာဝဿ။ **ဝိဃာတဿာ**တိ ဒုက္ခဿ။ **ဗုဒ္ဓဝိသယော**တိ ဗုဒ္ဓါနံ ဝိသယော၊ သဗ္ဗညုတညာဏာဒီနံ ဗုဒ္ဓဂုဏာနံ ပဝတ္တိ စ အာနုဘာဝေါ စ။ **ဈာနဝိသယော**တိ အဘိညာဈာနဝိသယော[2]။ **ကမ္မဝိပါကော**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယာဒီနံ ကမ္မာနံ ဝိပါကော။ **လောကစိန္တာ**တိ "ကေန နု ခေါ စန္ဒိမသူရိယာ ကတာ၊ ကေန မဟာပထဝီ၊ ကေန မဟာသမုဒ္ဒေါ၊ ကေန သတ္တာ ဥပ္ပါဒိတာ၊ ကေန ပဗ္ဗတာ၊ ကေန အမ္ဗတာလနာဠိကေရာဒယော"တိ ဧဝရူပါ လောကစိန္တာ။

၁-တေန မယံ (က)
၂-အဘိညာဒိဝိသယော (က)

8. Dakkhiṇasuttavaṇṇanā

78. Aṭṭhame **dakkhiṇāvisuddhiyo**ti dānasaṅkhātāya dakkhiṇāya visujjhanakāraṇāni. **Dāyakato visujjhatī**ti mahapphalabhāvena visujjhati, mahapphalā hotīti attho. **Kalyāṇadhammo**ti sucidhammo. **Pāpadhammo**ti lāmakadhammo. **Dāyakato visujjhatī**ti ettha Vessantaramahārājā kathetabbo. So hi Jūjakabrahmaṇassa dārake datvā mahāpathaviṁ kampesi. **Paṭiggāhakato visujjhatī**ti ettha Kalyāṇīnadīmukhadvāravāsī Kevaṭṭo kathetabbo. So kira Dīghasumattherassa tikkhattuṁ piṇḍapātaṁ datvā maraṇa mañce nipanno "ayyassa maṁ Dīghasumattherassa dinnapiṇḍapāto uddharatī"ti āha. **Neva dāyakato**ti ettha Vaḍḍhamānavāsī Luddako kathetabbo. So kira petadakkhiṇaṁ dento ekassa dussīlasseva tayo vāre adāsi. Tatiyavāre "amanusso dussīlo maṁ vilumpatī"ti viravi. Ekassa sīlavato bhikkhuno datvā pāpitakāleyevassa pāpuṇi. **Dāyakato ceva visujjhati paṭiggāhakato cā**ti ettha asadisadānaṁ kathetabbanti.

9. Vaṇijjasuttavaṇṇanā

79. Navame **tādisā vā**ti taṁsadisāva taṁsarikkhakāva. **Chedagāminī hotī**ti chedaṁ gacchati. Yaṁ patthitaṁ, taṁ sabbaṁ nassatīti attho. **Na yathādhippāyā hotī**ti yathājjhāsayā na hoti. **Parādhippāyā hotī**ti parajjhāsayā ajjhāsayato adhikataraphalā hoti. **Samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā**ti ettha samitapāpabāhitapāpatāhi samaṇabrāhmaṇatā veditabbā. **Vadatu[1] bhante paccayenā**ti bhante catubbidhena cīvarādinā paccayena vadeyyāsīti evaṁ pavāreti nimanteti. **Yena pavāretī**ti paricchinditvā yattakena pavāreti. **Taṁ na detī**ti taṁ sabbasova na deti. **Na[2] yathādhippāyaṁ detī**ti yathā[3] tassa ajjhāsayo, evaṁ dātuṁ na sakkoti, hāpetvā appakaṁ deti. **Yathādhippāyaṁ detī**ti yattakaṁ so icchati, tattakameva deti. **Parādhippāyaṁ detī**ti appakaṁ pavāretvā avattharitvā bahuṁ deti.

1. Vada (Sī, Syā) 2. Taṁ na (Sī, Syā) 3. Yaṁ yathā (Ka)

၈. ဒက္ခိဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ အဋ္ဌမေ **ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိယော**တိ ဒါနသင်္ခါတာယ ဒက္ခိဏာယ ဝိသုဇ္ဈနကာရဏာနိ။ **ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ မဟပ္ဖလဘာဝေန ဝိသုဇ္ဈတိ၊ မဟပ္ဖလာ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ကလျာဏဓမ္မော**တိ သုစိဓမ္မော။ **ပါပဓမ္မော**တိ လာမကဓမ္မော။ **ဒါယကတော ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ ဧတ္ထ ဝေဿန္တရမဟာရာဇာ ကထေတဗ္ဗော။ သော ဟိ ဇူဇကဗြာဟ္မဏဿ ဒါရကေ ဒတွာ မဟာပထဝိံ ကမ္ပေသိ။ **ပဋိဂ္ဂါဟကတော ဝိသုဇ္ဈတီ**တိ ဧတ္ထ ကလျာဏီနဒီမုခဒွါရဝါသီ ကေဝဋ္ဋော ကထေတဗ္ဗော။ သော ကိရ ဒီဃသုမတ္ထေရဿ တိက္ခတ္တုံ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ မရဏမဉ္စေ နိပန္နော "အယျဿ မံ ဒီဃသုမတ္ထေရဿ ဒိန္နပိဏ္ဍပါတော ဥဒ္ဓရတီ"တိ အာဟ။ **နေဝ ဒါယကတော**တိ ဧတ္ထ ဝဍ္ဎမာနဝါသီ လုဒ္ဒကော ကထေတဗ္ဗော။ သော ကိရ ပေတဒက္ခိဏံ ဒေန္တော ဧကဿ ဒုဿီလဿေဝ တယော ဝါရေ အဒါသိ။ တတိယဝါရေ "အမနုဿော ဒုဿီလော မံ ဝိလုမ္ပတီ"တိ ဝိရဝိ။ ဧကဿ သီလဝတော ဘိက္ခုနော ဒတွာ ပါပိတကာလေယေဝဿ ပါပုဏိ။ **ဒါယကတော စေဝ ဝိသုဇ္ဈတိ ပဋိဂ္ဂါဟကတော စာ**တိ ဧတ္ထ အသဒိသဒါနံ ကထေတဗ္ဗန္တိ။

၉-ဝဏိဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၉။ နဝမေ **တာဒိသာ ဝါ**တိ တံသဒိသာဝ တံသရိက္ခကာဝ။ **ဆေဒဂါမိနီ ဟောတီ**တိ ဆေဒံ ဂစ္ဆတိ။ ယံ ပတ္ထိတံ၊ တံ သဗ္ဗံ နဿတီတိ အတ္ထော။ **န ယထာဓိပ္ပါယာ ဟောတီ**တိ ယထာဇ္ဈာသယာ န ဟောတိ။ **ပရာဓိပ္ပါယာ ဟောတီ**တိ ပရဇ္ဈာသယာ အဇ္ဈာသယတော အဓိကတရဖလာ ဟောတိ။ **သမဏံ ဝါ ဗြာဟ္မဏံ ဝါ**တိ ဧတ္ထ သမိတပါပဗာဟိတပါပတာဟိ သမဏဗြာဟ္မဏတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝဒတု[၁] ဘန္တေ ပစ္စယေနာ**တိ ဘန္တေ စတုဗ္ဗိဓေန စီဝရာဒိနာ ပစ္စယေန ဝဒေယျာသီတိ ဧဝံ ပဝါရေတိ နိမန္တေတိ။ **ယေန ပဝါရေတီ**တိ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ယတ္တကေန ပဝါရေတိ။ **တံ န ဒေတီ**တိ တံ သဗ္ဗသောဝ န ဒေတိ။ **န[၂] ယထာဓိပ္ပါယံ ဒေတီ**တိ ယထာ[၃] တဿ အဇ္ဈာသယော၊ ဧဝံ ဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ ဟာပေတွာ အပ္ပကံ ဒေတိ။ **ယထာဓိပ္ပါယံ ဒေတီ**တိ ယတ္တကံ သော ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တကမေဝ ဒေတိ။ **ပရာဓိပ္ပါယံ ဒေတီ**တိ အပ္ပကံ ပဝါရေတွာ အဝတ္ထရိတွာ ဗဟုံ ဒေတိ။

၁-ဝဒ (သီ၊ သျာ) ၂-တံ န (သီ၊ သျာ) ၃-ယံ ယထာ (က)

10. Kambojasuttavaṇṇanā

80. Dasame **neva sabhāyaṁ nisīdatī**ti vinicchayakaraṇatthaṁ vinicchaya sabhāyaṁ neva nisīdati. **Na kammantaṁ payojetī**ti kasivaṇijjādimahākammantaṁ nappayojeti. **Na kambojaṁ gacchatī**ti bhoge sambharaṇatthāya[1] Kambojaraṭṭhaṁ na gacchati. Desanāmattameva cetaṁ, yaṁ kiñci tiroraṭṭhaṁ na gacchatīti attho. **Kodhano**ti-ādīsu kodhanatāya kodhapariyuṭṭhito atthānatthaṁ na jānāti, issukitāya parasampattiṁ na sahati, maccharitāya dhanaṁ datvā kiccaṁ kātuṁ na sakkoti, nippaññatāya kiccaṁ saṁvidhātuṁ na sakkoti. Tasmā etāni sabhānisīdanādīni na karotīti.

Apaṇṇakavaggo tatiyo.

---

(9) 4. Macalavagga

1-5. Pāṇātipātādisuttapañcakavaṇṇanā

81-85. Catutthassa paṭhamādīni uttānatthāneva. Pañcame “nīce kule paccājāto”ti-ādikena tamena yuttoti **tamo.** Kāyaduccaritādīhi puna nirayatamūpagamanato **tamaparāyaṇo.** Iti ubhayenapi khandhatamova kathito hoti. “Aḍḍhe kule paccājāto”ti ādikena jotinā yuttato **joti,** ālokabhūtoti vuttaṁ hoti. Kāyasucaritādīhi puna sagguppattijotibhāvūpagamanato **jotiparāyaṇo.** Iminā nayena itarepi dve veditabbā.

Venakuleti vilīvakārakule. **Nesādakule**ti migaluddakādīnaṁ kule. **Rathakārakule**ti cammakārakule. **Pukkusakule**ti pupphacchaḍḍakakule. **Kasiravuttike**ti dukkha vuttike. **Dubbaṇṇo**ti paṁsupisācako viya jhāmakhāṇuvaṇṇo. **Duddasiko**ti vijātamātu yāpi amanāpadassano. **Okoṭimako**ti lakuṇḍako. **Kāṇo**ti ekacchikāṇo vā ubhayacchi kāṇo vā. **Kuṇī**ti ekahatthakuṇī vā ubhayahatthakuṇī vā. **Khañjo**ti ekapādakhañjo vā ubhayapādakhañjo vā. **Pakkhahato**ti hatapakkho

1. Bhogasaṁharaṇatthāya (Sī), bhogasambharaṇatthāya (Syā)

၁၀-ကမ္ဗောဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၀။ ဒသမေ **နေဝ သဘာယံ နိသီဒတီ**တိ ဝိနိစ္ဆယကရဏတ္ထံ ဝိနိစ္ဆယသဘာယံ နေဝ နိသီဒတိ။ **န ကမ္မန္တံ ပယောဇေတီ**တိ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိမဟာကမ္မန္တံ နပ္ပယောဇေတိ။ **န ကမ္ဗောဇံ ဂစ္ဆတီ**တိ ဘောဂေ သမ္ဘရဏတ္ထာယ[၁] ကမ္ဗောဇရဋ္ဌံ န ဂစ္ဆတိ။ ဒေသနာမတ္တမေဝ စေတံ၊ ယံ ကိဉ္စိ တိရောရဋ္ဌံ န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ **ကောဓနော**တိအာဒီသု ကောဓနတာယ ကောဓပရိယုဋ္ဌိတော အတ္ထာနတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ ဣဿုကိတာယ ပရသမ္ပတ္တိံ န သဟတိ၊ မစ္ဆရိတာယ ဓနံ ဒတွာ ကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ နိပ္ပညတာယ ကိစ္စံ သံဝိဓာတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ ဧတာနိ သဘာနိသီဒနာဒီနိ န ကရောတီတိ။

အပဏ္ဏကဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၉) ၄-မစလဝဂ္ဂ

၁-၅-ပါဏာတိပါတာဒိသုတ္တပဉ္စကဝဏ္ဏနာ

၈၁-၈၅။ စတုတ္ထဿ ပဌမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ ပဉ္စမေ “နီစေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော”တိအာဒိကေန တမေန ယုတ္တောတိ **တမော**။ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ပုန နိရယတမူပဂမနတော **တမပရာယဏော**။ ဣတိ ဥဘယေနပိ ခန္ဓတမောဝ ကထိတော ဟောတိ။ “အဍ္ဎေ ကုလေ ပစ္စာဇာတော”တိအာဒိကေန ဇောတိနာ ယုတ္တတော **ဇောတိ**၊ အာလောကဘူတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကာယသုစရိတာဒီဟိ ပုန သဂ္ဂုပ္ပတ္တိဇောတိဘာဝူပဂမနတော **ဇောတိပရာယဏော**။ ဣမိနာ နယေန ဣတရေပိ ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဝေနကုလေတိ ဝိလီဝကာရကုလေ။ **နေသာဒကုလေ**တိ မိဂလုဒ္ဒကာဒီနံ ကုလေ။ **ရထကာရကုလေ**တိ စမ္မကာရကုလေ။ **ပုက္ကုသကုလေ**တိ ပုပ္ဖစ္ဆဍ္ဍကကုလေ။ **ကသိရဝုတ္တိကေ**တိ ဒုက္ခဝုတ္တိကေ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏော**တိ ပံသုပိသာစကော ဝိယ ဈာမခါဏုဝဏ္ဏော။ **ဒုဒ္ဒသိကော**တိ ဝိဇာတမာတုယာပိ အမနာပဒဿနော။ **ဩကောဋိမကော**တိ လကုဏ္ဍကော။ **ကာဏော**တိ ဧကစ္ဆိကာဏော ဝါ ဥဘယစ္ဆိကာဏော ဝါ။ **ကုဏီ**တိ ဧကဟတ္ထကုဏီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုဏီ ဝါ။ **ခဉ္ဇော**တိ ဧကပါဒခဉ္ဇော ဝါ ဥဘယပါဒခဉ္ဇော ဝါ။ **ပက္ခဟတော**တိ ဟတပက္ခော

၁-ဘောဂသံဟရဏတ္ထာယ (သီ)၊ ဘောဂသမ္ဘရဏတ္ထာယ (သျာ)

pīṭhasappī. **Padīpeyyassā**ti telakapallādino dīpa-upakaraṇassa. **Evaṁ kho bhikkhave**ti ettha eko puggalo bahiddhā ālokaṁ adisvā mātu kucchimhiyeva kālaṁ katvā apāyesu nibbattanto sakalampi kappaṁ saṁsarati. Sopi tamotamaparāyaṇova. So pana kuhakapuggalo bhaveyya. Kuhakassa hi evarūpā nipphatti hotīti vuttaṁ.

Ettha ca “nīce kule”ti-ādīhi āgamanavipatti ceva paccuppannapaccayavipatti ca dassitā. “Dalidde”ti-ādīhi pavattapaccayavipatti, “kasiravuttike”ti-ādīhi ājīvupāyavipatti, “dubbaṇṇo”ti-ādīhi attabhāvavipatti, “bahvābādho”ti-ādīhi dukkhakāraṇasamāyogo, “na lābhī”ti-ādīhi sukhakāraṇavipatti ceva upabhogavipatti ca, “kāyena duccaritan”ti-ādīhi tamaparāyaṇabhāvassa kāraṇasamāyogo, “kāyassa bhedā”ti-ādīhi samparāyikatamūpagamo. Sukkapakkho vuttapaṭipakkhanayena veditabbo.

6. Oṇatoṇatasuttavaṇṇanā

86. Chaṭṭhe **oṇatoṇato**ti idāni nīcako āyatimpi nīcako bhavissati. **Oṇatuṇṇato**ti idāni nīco āyatiṁ ucco bhavissati. **Uṇṇatoṇato**ti idāni ucco āyatiṁ nīco bhavissati. **Uṇṇatuṇṇato**ti idāni ucco āyatimpi ucco bhavissati. Vitthāro pana nesaṁ purimasuttanayeneva veditabbo.

7. Puttasuttavaṇṇanā

87. Sattame **samaṇamacalo**ti samaṇa-acalo, makāro padasandhikaro, niccalasamaṇoti attho. Iminā sattavidhampi sekhaṁ dasseti. So hi sāsane mūlajātāya saddhāya patiṭṭhitattā acalo nāma. **Samaṇapuṇḍarīko**ti puṇḍarīkasadiso samaṇo. Puṇḍarīkaṁ nāma ūnasatapattaṁ saroruhaṁ. Iminā sukkhavipassakakhīṇāsavaṁ dasseti. So hi jhānābhiññānaṁ abhāvena aparipuṇṇaguṇattā samaṇapuṇḍarīko nāma hoti. **Samaṇapadumo**ti padumasadiso samaṇo. Padumaṁ nāma paripuṇṇasatapattaṁ saroruhaṁ. Iminā ubhatobhāgavimuttaṁ khīṇāsavaṁ dasseti. So hi jhānābhiññānaṁ bhāvena paripuṇṇaguṇattā samaṇapadumo nāma.

ပီဌသပ္ပီ။ **ပဒီပေယျဿာ**တိ တေလကပလ္လာဒိနော ဒီပဥပကရဏဿ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧတ္ထ ဧကော ပုဂ္ဂလော ဗဟိဒ္ဓါ အာလောကံ အဒိသွာ မာတု ကုစ္ဆိမှိယေဝ ကာလံ ကတွာ အပါယေသု နိဗ္ဗတ္တန္တော သကလမ္ပိ ကပ္ပံ သံသရတိ။ သောပိ တမောတမပရာယဏောဝ။ သော ပန ကုဟကပုဂ္ဂလော ဘဝေယျ။ ကုဟကဿ ဟိ ဧဝရူပါ နိပ္ဖတ္တိ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ။

ဧတ္ထ စ “နီစေ ကုလေ”တိအာဒီဟိ အာဂမနဝိပတ္တိ စေဝ ပစ္စုပ္ပန္နပစ္စယဝိပတ္တိ စ ဒဿိတာ။ “ဒလိဒ္ဒေ”တိအာဒီဟိ ပဝတ္တပစ္စယဝိပတ္တိ၊ “ကသိရဝုတ္တိကေ”တိအာဒီဟိ အာဇီဝုပါယဝိပတ္တိ၊ “ဒုဗ္ဗဏ္ဏော”တိအာဒီဟိ အတ္တဘာဝဝိပတ္တိ၊ “ဗဟွာဗာဓော”တိအာဒီဟိ ဒုက္ခကာရဏသမာယောဂေါ၊ “န လာဘီ”တိအာဒီဟိ သုခကာရဏဝိပတ္တိ စေဝ ဥပဘောဂဝိပတ္တိ စ၊ “ကာယေန ဒုစ္စရိတ”န္တိအာဒီဟိ တမပရာယဏဘာဝဿ ကာရဏသမာယောဂေါ၊ “ကာယဿ ဘေဒါ”တိအာဒီဟိ သမ္ပရာယိကတမူပဂမော။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆-ဩဏတောဏတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၆။ ဆဋ္ဌေ **ဩဏတောဏတော**တိ ဣဒါနိ နီစကော အာယတိမ္ပိ နီစကော ဘဝိဿတိ။ **ဩဏတုဏ္ဏတော**တိ ဣဒါနိ နီစော အာယတိံ ဥစ္စော ဘဝိဿတိ။ **ဥဏ္ဏတောဏတော**တိ ဣဒါနိ ဥစ္စော အာယတိံ နီစော ဘဝိဿတိ။ **ဥဏ္ဏတုဏ္ဏတော**တိ ဣဒါနိ ဥစ္စော အာယတိမ္ပိ ဥစ္စော ဘဝိဿတိ။ ဝိတ္ထာရော ပန နေသံ ပုရိမသုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၇-ပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၇။ သတ္တမေ **သမဏမစလော**တိ သမဏအစလော၊ မကာရော ပဒသန္ဓိကရော၊ နိစ္စလသမဏောတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ သတ္တဝိဓမ္ပိ သေခံ ဒဿေတိ။ သော ဟိ သာသနေ မူလဇာတာယ သဒ္ဓါယ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ အစလော နာမ။ **သမဏပုဏ္ဍရီကော**တိ ပုဏ္ဍရီကသဒိသော သမဏော။ ပုဏ္ဍရီကံ နာမ ဦနသတပတ္တံ သရောရုဟံ။ ဣမိနာ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝံ ဒဿေတိ။ သော ဟိ ဈာနာဘိညာနံ အဘာဝေန အပရိပုဏ္ဏဂုဏတ္တာ သမဏပုဏ္ဍရီကော နာမ ဟောတိ။ **သမဏပဒုမော**တိ ပဒုမသဒိသော သမဏော။ ပဒုမံ နာမ ပရိပုဏ္ဏသတပတ္တံ သရောရုဟံ။ ဣမိနာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တံ ခီဏာသဝံ ဒဿေတိ။ သော ဟိ ဈာနာဘိညာနံ ဘာဝေန ပရိပုဏ္ဏဂုဏတ္တာ သမဏပဒုမော နာမ

hoti. **Samaṇesu samaṇasukhumālo**ti sabbesupi etesu samaṇesu sukhumālasamaṇo muducittasarīro kāyikacetasikadukkharahito ekantasukhī. Etena attānañceva attasadise ca dasseti.

Evaṁ mātikaṁ nikkhipitvā idāni paṭipāṭiyā vibhajanto **kathañca[1] bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **sekho**ti sattavidhopi sekho. **Pāṭipado**ti paṭipannako. **Anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamāno viharatī**ti arahattaṁ patthayanto viharati. **Muddhāvasittassā**ti muddhani avasittassa, katābhisekassāti attho. **Ābhiseko**ti abhisekaṁ kātuṁ yutto. **Anabhisitto**ti na tāva abhisitto. **Macalappatto**ti rañño khattiyassa muddhāvasittassa puttabhāvena ceva puttesu jeṭṭhakabhāvena ca na tāva abhisittabhāvena ca abhisekappatti-atthāya acalappatto niccalappatto[2]. Makāro nipātamattaṁ. **Kāyena phusitvā**ti nāmakāyena phusitvā.

Yācitova bahulaṁ cīvaraṁ paribhuñjatīti "idaṁ bhante paribhuñjathā"ti evaṁ dāyakehi yācamāneheva upanītaṁ cīvaraṁ bahuṁ paribhuñjati, kiñcideva ayācitaṁ, Bākulatthero viya. Piṇḍapātaṁ khadiravanamagge Sīvalitthero viya. Senāsanaṁ Aṭṭhakanāgarasutte[3] Ānandatthero viya. Gilānapaccayaṁ Pilindavacchathero viya. **Tyassā**ti te assa. **Manāpenevā**ti manaṁ allīyanakena. **Samudācarantī**ti kattabbakiccāni karonti pavattanti vā. **Upahāraṁ upaharantī**ti kāyikacetasika-upahāraṁ upaharanti upanīyanti. **Sannipātikānī**ti tiṇṇampi sannipātena nibbattāni. **Utupariṇāmajānī**ti utupariṇāmato atisīta-ati-uṇha-ututo jātāni. **Visamaparihārajānī**ti accāsana-atiṭṭhānādikā visamaparihārato jātāni. **Opakkamikānī**ti vadhabandhanādi-upakkamena nibbattāni. **Kammavipākajānī**ti vināpi imehi kāraṇehi kevalaṁ pubbe katakammavipākavaseneva jātāni. **Catunnaṁ jhānānan**ti ettha khīṇāsavānampi Buddhānampi kiriyajjhānāneva adhippetāni. Sesaṁ uttānatthamevāti.

8. Saṁyojanasuttavaṇṇanā

88. Aṭṭhame sāsane laddhappatiṭṭhattā sotāpannova **samaṇamacalo**ti vutto, nātibahuguṇattā na bahupattaṁ viya saroruhaṁ

1. Katamo ca (Sī) 2. Niccalapatthano (Sī, Syā) 3. Ma 2. 12; Aṁ 3. 542 piṭṭhesu.

ဟောတိ။ **သမဏေသု သမဏသုခုမာလော**တိ သဗ္ဗေသုပိ ဧတေသု သမဏေသု သုခုမာလသမဏော မုဒုစိတ္တသရီရော ကာယိကစေတသိကဒုက္ခရဟိတော ဧကန္တသုခီ။ ဧတေန အတ္တာနဉ္စေဝ အတ္တသဒိသေ စ ဒဿေတိ။

ဧဝံ မာတိကံ နိက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ ပဋိပါဋိယာ ဝိဘဇန္တော **ကထဉ္စ[1] ဘိက္ခဝေ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သေခေါ**တိ သတ္တဝိဓောပိ သေခေါ။ **ပါဋိပဒေါ**တိ ပဋိပန္နကော။ **အနုတ္တရံ ယောဂက္ခေမံ ပတ္ထယမာနော ဝိဟရတီ**တိ အရဟတ္တံ ပတ္ထယန္တော ဝိဟရတိ။ **မုဒ္ဓါဝသိတ္တဿာ**တိ မုဒ္ဓနိ အဝသိတ္တဿ၊ ကတာဘိသေကဿာတိ အတ္ထော။ **အာဘိသေကော**တိ အဘိသေကံ ကာတုံ ယုတ္တော။ **အနဘိသိတ္တော**တိ န တာဝ အဘိသိတ္တော။ **မစလပ္ပတ္တော**တိ ရညော ခတ္တိယဿ မုဒ္ဓါဝသိတ္တဿ ပုတ္တဘာဝေန စေဝ ပုတ္တေသု ဇေဋ္ဌကဘာဝေန စ န တာဝ အဘိသိတ္တဘာဝေန စ အဘိသေကပ္ပတ္တိအတ္ထာယ အစလပ္ပတ္တော နိစ္စလပ္ပတ္တော[2]။ မကာရော နိပါတမတ္တံ။ **ကာယေန ဖုသိတွာ**တိ နာမကာယေန ဖုသိတွာ။

ယာစိတောဝ ဗဟုလံ စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇတီတိ "ဣဒံ ဘန္တေ ပရိဘုဉ္ဇထာ"တိ ဧဝံ ဒါယကေဟိ ယာစမာနေဟေဝ ဥပနီတံ စီဝရံ ဗဟုံ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ကိဉ္စိဒေဝ အယာစိတံ, ဗာကုလတ္ထေရော ဝိယ။ ပိဏ္ဍပါတံ ခဒိရဝနမဂ္ဂေ သီဝလိတ္ထေရော ဝိယ။ သေနာသနံ အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တေ[3] အာနန္ဒတ္ထေရော ဝိယ။ ဂိလာနပစ္စယံ ပိလိန္ဒဝစ္ဆတ္ထေရော ဝိယ။ **တျဿာ**တိ တေ အဿ။ **မနာပေနေဝါ**တိ မနံ အလ္လီယနကေန။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဝါ။ **ဥပဟာရံ ဥပဟရန္တီ**တိ ကာယိကစေတသိကဥပဟာရံ ဥပဟရန္တိ ဥပနီယန္တိ။ **သန္နိပါတိကာနီ**တိ တိဏ္ဏမ္ပိ သန္နိပါတေန နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **ဥတုပရိဏာမဇာနီ**တိ ဥတုပရိဏာမတော အတိသီတအတိဥဏှဥတုတော ဇာတာနိ။ **ဝိသမပရိဟာရဇာနီ**တိ အစ္စာသနအတိဋ္ဌာနာဒိကာ ဝိသမပရိဟာရတော ဇာတာနိ။ **ဩပက္ကမိကာနီ**တိ ဝဓဗန္ဓနာဒိဥပက္ကမေန နိဗ္ဗတ္တာနိ။ **ကမ္မဝိပါကဇာနီ**တိ ဝိနာပိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ကေဝလံ ပုဗ္ဗေ ကတကမ္မဝိပါကဝသေနေဝ ဇာတာနိ။ **စတုန္နံ ဈာနာနန္တိ** ဧတ္ထ ခီဏာသဝါနမ္ပိ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ ကိရိယဇ္ဈာနာနေဝ အဓိပ္ပေတာနိ။ သေသံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၈-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ အဋ္ဌမေ သာသနေ လဒ္ဓပ္ပတိဋ္ဌတ္တာ သောတာပန္နောဝ **သမဏမစလော**တိ ဝုတ္တော၊ နာတိဗဟုဂုဏတ္တာ န ဗဟုပတ္တံ ဝိယ သရောရုဟံ

၁-ကတမော စ (သီ) ၂-နိစ္စလပတ္တနော (သီ၊ သျာ) ၃-မ ၂-၁၂၊ အံ ၃-၅၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

sakadāgāmī **samaṇapuṇḍarīko**ti, tato bahutaraguṇattā satapattaṁ[1] viya saroruhaṁ anāgāmī **samaṇapadumo**ti, thaddhabhāvakarānaṁ kilesānaṁ sabbaso samucchinnattā mudubhāvappatto khīṇāsavo **samaṇasukhumālo**ti.

9. Sammādiṭṭhisuttavaṇṇanā

89. Navame **sammādiṭṭhiko**ti-ādīhi aṭṭhaṅgikamaggavasena paṭhamasutte viya satta sekhā gahitā. Dutiyavāre dasaṅgikamaggavasena vā arahattaphalañāṇa-arahattaphalavimuttīhi saddhiṁ, aṭṭhaṅgikamaggavasena vā sukkhavipassakakhīṇāsavo kathito, tatiyavāre ubhatobhāgavimutto, catutthavāre Tathāgato ca Tathāgatasadisakhīṇāsavo cāti. Iti idaṁ suttaṁ paṭhamasutte kathitapuggalānaṁ vaseneva kathitaṁ, desanāmattameva panettha nānanti.

10. Khandhasuttavaṇṇanā

90. Dasame paṭhamavāre[2] arahattatthāya payogaṁ anārabhitvā ṭhito pamādavihārī sekhapuggalo kathito. Dutiyavāre[3] anuppāditajjhāno āraddhavipassako appamādavihārī sekhapuggalo kathito. Tatiyavāre[4] āraddhavipassako appamādavihārī aṭṭhavimokkhalābhī sekhapuggalo kathito, catutthavāre paramasukhumālakhīṇāsavoti.

Macalavaggo catuttho.

---

(10) 5. Asuravagga

1. Asurasuttavaṇṇanā

91. Pañcamassa paṭhame **asuro**ti asurasadiso bībhaccho[5]. **Devo**ti devasadiso guṇavasena abhirūpo pāsādiko.

---

1. Pattasatamattaṁ (Ka) 2. Paṭhamavārena (Sī, Syā) 3. Dutiyavārena (Sī, Syā)
4. Tatiyavārena (Sī, Syā) 5. Vigaccho (Ka)

သကဒါဂါမီ **သမဏပုဏ္ဍရီကော**တိ၊ တတော ဗဟုတရဂုဏတ္တာ သတပတ္တံ[၁] ဝိယ သရောရုဟံ အနာဂါမီ **သမဏပဒုမော**တိ၊ ထဒ္ဓဘာဝကရာနံ ကိလေသာနံ သဗ္ဗသော သမုစ္ဆိန္နတ္တာ မုဒုဘာဝပ္ပတ္တော ခီဏာသဝေါ **သမဏသုခုမာလော**တိ။

၉-သမ္မာဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၉။ နဝမေ **သမ္မာဒိဋ္ဌိကော**တိအာဒီဟိ အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဝသေန ပဌမသုတ္တေ ဝိယ သတ္တ သေခါ ဂဟိတာ။ ဒုတိယဝါရေ ဒသင်္ဂိကမဂ္ဂဝသေန ဝါ အရဟတ္တဖလဉာဏအရဟတ္တဖလဝိမုတ္တီဟိ သဒ္ဓိံ, အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဝသေန ဝါ သုက္ခဝိပဿကခီဏာသဝေါ ကထိတော၊ တတိယဝါရေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော၊ စတုတ္ထဝါရေ တထာဂတော စ တထာဂတသဒိသခီဏာသဝေါ စာတိ။ ဣတိ ဣဒံ သုတ္တံ ပဌမသုတ္တေ ကထိတပုဂ္ဂလာနံ ဝသေနေဝ ကထိတံ၊ ဒေသနာမတ္တမေဝ ပနေတ္ထ နာနန္တိ။

၁၀-ခန္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၀။ ဒသမေ ပဌမဝါရေ[၂] အရဟတ္တတ္ထာယ ပယောဂံ အနာရဘိတွာ ဌိတော ပမာဒဝိဟာရီ သေခပုဂ္ဂလော ကထိတော။ ဒုတိယဝါရေ[၃] အနုပ္ပါဒိတဇ္ဈာနော အာရဒ္ဓဝိပဿကော အပ္ပမာဒဝိဟာရီ သေခပုဂ္ဂလော ကထိတော။ တတိယဝါရေ[၄] အာရဒ္ဓဝိပဿကော အပ္ပမာဒဝိဟာရီ အဋ္ဌဝိမောက္ခလာဘီ သေခပုဂ္ဂလော ကထိတော၊ စတုတ္ထဝါရေ ပရမသုခုမာလခီဏာသဝေါတိ။

မစလဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၁၀) ၅-အသုရဝဂ္ဂ

၁-အသုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အသုရော**တိ အသုရသဒိသော ဗီဘစ္ဆော[၅]။ **ဒေဝေါ**တိ ဒေဝသဒိသော ဂုဏဝသေန အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော။

၁-ပတ္တသတမတ္တံ (က) ၂-ပဌမဝါရေန (သီ၊ သျာ) ၃-ဒုတိယဝါရေန (သီ၊ သျာ)
၄-တတိယဝါရေန (သီ၊ သျာ) ၅-ဝိဂစ္ဆော (က)

2. Paṭhamasamādhisuttavaṇṇanā

92. Dutiye **ajjhattaṁ cetosamathassā**ti niyakajjhatte appanācittasamādhissa. **Adhipaññādhammavipassanāyā**ti saṅkhārapariggāhakavipassanāñāṇassa. Tañhi adhipaññāsaṅkhātañca, pañcakkhandhasaṅkhātesu ca dhammesu vipassanābhūtaṁ, tasmā "adhipaññādhammavipassanā"ti vuccatīti.

3. Dutiyasamādhisuttavaṇṇanā

93. Tatiye **yogo karaṇīyo**ti yuttappayuttatā kattabbā. **Chando**ti kattukamyatāchando. **Vāyāmo**ti payogo. **Ussāho**ti tato adhimattataraṁ vīriyaṁ. **Ussoḷhī**ti paṅkalaggasakaṭa-uddharaṇasadisaṁ mahāvīriyaṁ. **Appaṭivānī**ti anivattanatā.

4. Tatiyasamādhisuttavaṇṇanā

94. Catutthe **evaṁ kho āvuso saṅkhārā daṭṭhabbā**ti-ādīsu āvuso saṅkhārā nāma aniccato daṭṭhabbā, aniccato sammasitabbā, aniccato passitabbā. Tathā dukkhato, anattatoti evaṁ attho daṭṭhabbo. **Evaṁ kho āvuso cittaṁ saṇṭhapetabba**nti-ādīsupi paṭhamajjhānavasena āvuso cittaṁ saṇṭhapetabbaṁ, paṭhamajjhānavasena sannisādetabbaṁ, paṭhamajjhānavasena ekodi kātabbaṁ, paṭhamajjhānavasena samādahitabbaṁ. Tathā dutiyajjhānādivasenāti evaṁ attho daṭṭhabbo. Imesu tīsupi suttesu samathavipassanā lokiyalokuttarāva kathitā.

5. Chavālātasuttavaṇṇanā

95. Pañcame **chavālāta**nti susāne alātaṁ. **Majjhe gūthagata**nti majjhaṭṭhāne gūthamakkhitaṁ. **Neva gāme kaṭṭhatthaṁ pharatī**ti kūṭagopānasithambhasopānādīnaṁ atthāya anupaneyyatāya gāme na kaṭṭhatthaṁ sādheti, khettakuṭipādaṁ vā mañcapādaṁ vā kātuṁ anupaneyyatāya na araññe kaṭṭhatthaṁ sādheti. Dvīsu koṭīsu gayhamānaṁ hatthaṁ ḍahati, majjhe gayhamānaṁ gūthena makkheti. **Tathūpama**nti taṁsarikkhakaṁ. **Abhikkantataro**ti sundarataro. **Paṇītataro**ti uttamataro. **Gavā khīra**nti gāvito khīraṁ. **Khīramhā dadhī**ti-ādīsu paraṁ paraṁ purimato purimato aggaṁ, sappimaṇḍo pana tesu sabbesupi

၂-ပဌမသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၂။ ဒုတိယေ **အဇ္ဈတ္တံ စေတောသမထဿာ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ အပ္ပနာစိတ္တသမာဓိဿ။ **အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာယာ**တိ သင်္ခါရပရိဂ္ဂါဟကဝိပဿနာဉာဏဿ။ တဉှိ အဓိပညာသင်္ခါတဉ္စ, ပဉ္စက္ခန္ဓသင်္ခါတေသု စ ဓမ္မေသု ဝိပဿနာဘူတံ၊ တသ္မာ ''အဓိပညာဓမ္မဝိပဿနာ''တိ ဝုစ္စတီတိ။

၃-ဒုတိယသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၃။ တတိယေ **ယောဂေါ ကရဏီယော**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တတာ ကတ္တဗ္ဗာ။ **ဆန္ဒော**တိ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒော။ **ဝါယာမော**တိ ပယောဂေါ။ **ဥဿာဟော**တိ တတော အဓိမတ္တတရံ ဝီရိယံ။ **ဥဿောဠှီ**တိ ပင်္ကလဂ္ဂသကဋဥဒ္ဓရဏသဒိသံ မဟာဝီရိယံ။ **အပ္ပဋိဝါနီ**တိ အနိဝတ္တနတာ။

၄-တတိယသမာဓိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၄။ စတုတ္ထေ **ဧဝံ ခေါ အာဝုသော သင်္ခါရာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိအာဒီသု အာဝုသော သင်္ခါရာ နာမ အနိစ္စတော ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ အနိစ္စတော သမ္မသိတဗ္ဗာ၊ အနိစ္စတော ပဿိတဗ္ဗာ။ တထာ ဒုက္ခတော, အနတ္တတောတိ ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဧဝံ ခေါ အာဝုသော စိတ္တံ သဏ္ဌပေတဗ္ဗ**န္တိအာဒီသုပိ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန အာဝုသော စိတ္တံ သဏ္ဌပေတဗ္ဗံ၊ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန သန္နိသာဒေတဗ္ဗံ၊ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန ဧကောဒိ ကာတဗ္ဗံ၊ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန သမာဒဟိတဗ္ဗံ။ တထာ ဒုတိယဇ္ဈာနာဒိဝသေနာတိ ဧဝံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣမေသု တီသုပိ သုတ္တေသု သမထဝိပဿနာ လောကိယလောကုတ္တရာဝ ကထိတာ။

၅-ဆဝါလာတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၅။ ပဉ္စမေ **ဆဝါလာတ**န္တိ သုသာနေ အလာတံ။ **မဇ္ဈေ ဂူထဂတ**န္တိ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ ဂူထမက္ခိတံ။ **နေဝ ဂါမေ ကဋ္ဌတ္ထံ ဖရတီ**တိ ကူဋဂေါပါနသိထမ္ဘသောပါနာဒီနံ အတ္ထာယ အနုပနေယျတာယ ဂါမေ န ကဋ္ဌတ္ထံ သာဓေတိ၊ ခေတ္တကုဋိပါဒံ ဝါ မဉ္စပါဒံ ဝါ ကာတုံ အနုပနေယျတာယ န အရညေ ကဋ္ဌတ္ထံ သာဓေတိ။ ဒွီသု ကောဋီသု ဂယှမာနံ ဟတ္ထံ ဍဟတိ၊ မဇ္ဈေ ဂယှမာနံ ဂူထေန မက္ခေတိ။ **တထူပမ**န္တိ တံသရိက္ခကံ။ **အဘိက္ကန္တတရော**တိ သုန္ဒရတရော။ **ပဏီတတရော**တိ ဥတ္တမတရော။ **ဂဝါ ခီရ**န္တိ ဂါဝိတော ခီရံ။ **ခီရမှာ ဒဓီ**တိအာဒီသု ပရံ ပရံ ပုရိမတော ပုရိမတော အဂ္ဂံ၊ သပ္ပိမဏ္ဍော ပန တေသု သဗ္ဗေသုပိ

aggameva. **Aggo**ti-ādīsu guṇehi aggo ceva seṭṭho ca pamukho ca uttamo ca pavaro cāti veditabbo. Chavālātūpamāya na dussīlo puggalo kathito, appassuto pana vissaṭṭhakammanto goṇasadiso puggalo kathitoti veditabbo. Chaṭṭhe sabbaṁ uttānatthameva.

7. Khippanisantisuttavaṇṇanā

97. Sattame **khippanisantī**ti khippanisāmano[1] sīghaṁ jānituṁ samattho. **Sutānañca dhammānan**ti sutappaguṇānaṁ[2] tantidhammānaṁ. **Atthūpaparikkhī**ti atthaṁ upaparikkhako. **Atthamaññāya dhammamaññāyā**ti Aṭṭhakathañca Pāḷiñca jānitvā. **Dhammānudhammappaṭipanno hotī**ti navalokuttaradhammānaṁ anurūpadhammabhūtaṁ sasīlakaṁ pubbabhāgappaṭipadaṁ paṭipanno hoti. **No ca kalyāṇavāco**ti na sundaravacano. **Na kalyāṇavākkaraṇo**ti na sundaravacanaghoso hoti. **Poriyā**ti-ādīhi saddhiṁ no kāro yojetabboyeva. Guṇaparipuṇṇāya apalibuddhāya adosāya agaḷitapadabyañjanāya atthaṁ viññāpetuṁ samatthāya vācāya samannāgato na hotīti attho. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo.

8. Attahitasuttavaṇṇanā

98-99. Aṭṭhamaṁ puggalajjhāsayavasenāpi Dasabalassa desanāñāṇavilāsenāpi kathitaṁ, navamaṁ pañcaveravasena.

10. Potaliyasuttavaṇṇanā

100. Dasame **Kālenā**ti yuttappattakālena. **Khamatī**ti ruccati. **Yadidaṁ tattha tattha kālaññutā**ti yā esā tattha tattha kālaṁ jānanā. Taṁ taṁ kālaṁ ñatvā hi avaṇṇārahassa avaṇṇakathanaṁ vaṇṇārahassa ca vaṇṇakathanaṁ paṇḍitānaṁ pakatīti dasseti.

Asuravaggo pañcamo.

Dutiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Khippaṁ nisāmanā (Ka) 2. Dhatānañca dhammānanti dhatapaguṇānaṁ (Sī, Syā)

အဂ္ဂမေဝ။ **အဂ္ဂေါ**တိအာဒီသု ဂုဏေဟိ အဂ္ဂေါ စေဝ သေဋ္ဌော စ ပမုခေါ စ ဥတ္တမော စ ပဝရော စာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဆဝါလာတူပမာယ န ဒုဿီလော ပုဂ္ဂလော ကထိတော၊ အပ္ပဿုတော ပန ဝိဿဋ္ဌကမ္မန္တော ဂေါဏသဒိသော ပုဂ္ဂလော ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဆဋ္ဌေ သဗ္ဗံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၇-ခိပ္ပနိသန္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၇။ သတ္တမေ **ခိပ္ပနိသန္တီ**တိ ခိပ္ပနိသာမနော[၁] သီဃံ ဇာနိတုံ သမတ္ထော။ **သုတာနဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ** သုတပ္ပဂုဏာနံ[၂] တန္တိဓမ္မာနံ။ **အတ္ထူပပရိက္ခီ**တိ အတ္ထံ ဥပပရိက္ခကော။ **အတ္ထမညာယ ဓမ္မမညာယာ**တိ အဋ္ဌကထဉ္စ ပါဠိဉ္စ ဇာနိတွာ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မာနံ အနုရူပဓမ္မဘူတံ သသီလကံ ပုဗ္ဗဘာဂပ္ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ။ **နော စ ကလျာဏဝါစော**တိ န သုန္ဒရဝစနော။ **န ကလျာဏဝါက္ကရဏော**တိ န သုန္ဒရဝစနဃောသော ဟောတိ။ **ပေါရိယာ**တိအာဒီဟိ သဒ္ဓိံ နော-ကာရော ယောဇေတဗ္ဗောယေဝ။ ဂုဏပရိပုဏ္ဏာယ အပလိဗုဒ္ဓါယ အဒေါသာယ အဂဠိတပဒဗျဉ္ဇနာယ အတ္ထံ ဝိညာပေတုံ သမတ္ထာယ ဝါစာယ သမန္နာဂတော န ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈-အတ္တဟိတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၈-၉၉။ အဋ္ဌမံ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယဝသေနာပိ ဒသဗလဿ ဒေသနာဉာဏ-ဝိလာသေနာပိ ကထိတံ၊ နဝမံ ပဉ္စဝေရဝသေန။

၁၀-ပေါတလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၀။ ဒသမေ **ကာလေနာ**တိ ယုတ္တပ္ပတ္တကာလေန။ **ခမတီ**တိ ရုစ္စတိ။ **ယဒိဒံ တတ္ထ တတ္ထ ကာလညုတာ**တိ ယာ ဧသာ တတ္ထ တတ္ထ ကာလံ ဇာနနာ။ တံ တံ ကာလံ ဉတွာ ဟိ အဝဏ္ဏာရဟဿ အဝဏ္ဏကထနံ ဝဏ္ဏာ-ရဟဿ စ ဝဏ္ဏကထနံ ပဏ္ဍိတာနံ ပကတီတိ ဒဿေတိ။

အသုရဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ဒုတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ခိပ္ပံ နိသာမနာ (က) ၂-ဓတာနဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ ဓတပဂုဏာနံ (သီ၊ သျာ)

3. Tatiyapaṇṇāsaka

(11) 1. Valāhakavagga

1-2. Valāhakasuttadvayavaṇṇanā

101-2. Tatiyapaṇṇāsakassa paṭhame **valāhakā**ti meghā. **Bhāsitā hoti no kattā**ti “idañcidañca karissāmī”ti kevalaṁ bhāsatiyeva, na karoti. **Kattā hoti no bhāsitā**ti akathetvāva “idañcidañca mayā kātuṁ vaṭṭatī”ti kattā hoti. Evaṁ sabbattha attho veditabbo. Dutiyaṁ uttānameva.

3. Kumbhasuttavaṇṇanā

103. Tatiye **kumbhā**ti ghaṭā. **Tuccho pihito**ti rittako pihitamukho. **Pūro vivaṭo**ti udakapuṇṇo apārutamukho. Sesadvayepi eseva nayo.

4. Udakarahadasuttavaṇṇanā

104. Catutthe **uttāno gambhīrobhāso**ti-ādīsu purāṇapaṇṇarasasambhinnavaṇṇo kāḷa-udako **gambhīrobhāso** nāma, acchavippasannamaṇivaṇṇa-udako **uttānobhāso** nāma.

5. Ambasuttavaṇṇanā

105. Pañcame **āmaṁ pakkavaṇṇī**ti āmakaṁ hutvā olokentānaṁ pakkasadisaṁ khāyati. Evaṁ sabbapadāni daṭṭhabbāni. Chaṭṭhaṁ uttānatthameva.

7. Mūsikasuttavaṇṇanā

107. Sattame yo āvāṭaṁ[1] khaṇati, na ca tattha vasati, so **gādhaṁ kattā no vasitā**ti vuccati. Khantātipi pāṭho. Iminā nayena sabbapadāni veditabbāni.

---

1. Yo ca gādhaṁ (Ka)

၃-တတိယပဏ္ဏာသက

(၁၁) ၁-ဝလာဟကဝဂ္ဂ

၁-၂-ဝလာဟကသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၀၁-၂။ တတိယပဏ္ဏာသကဿ ပဌမေ **ဝလာဟကာ**တိ မေဃာ။ **ဘာသိတာ ဟောတိ နော ကတ္တာ**တိ “ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ကရိဿာမီ”တိ ကေဝလံ ဘာသတိယေဝ, န ကရောတိ။ **ကတ္တာ ဟောတိ နော ဘာသိတာ**တိ အကထေတွာဝ “ဣဒဉ္စိဒဉ္စ မယာ ကာတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ ကတ္တာ ဟောတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-ကုမ္ဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၃။ တတိယေ **ကုမ္ဘာ**တိ ဃဋာ။ **တုစ္ဆော ပိဟိတော**တိ ရိတ္တကော ပိဟိတမုခေါ။ **ပူရော ဝိဝဋော**တိ ဥဒကပုဏ္ဏော အပါရုတမုခေါ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

၄-ဥဒကရဟဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၄။ စတုတ္ထေ **ဥတ္တာနော ဂမ္ဘီရောဘာသော**တိအာဒီသု ပုရာဏပဏ္ဏရသသမ္ဘိန္နဝဏ္ဏော ကာဠဥဒကော **ဂမ္ဘီရောဘာသော** နာမ၊ အစ္ဆဝိပ္ပသန္နမဏိဝဏ္ဏဥဒကော **ဥတ္တာနောဘာသော** နာမ။

၅-အမ္ဗသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၅။ ပဉ္စမေ **အာမံ ပက္ကဝဏ္ဏီ**တိ အာမကံ ဟုတွာ ဩလောကေန္တာနံ ပက္ကသဒိသံ ခါယတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒါနိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာနိ။ ဆဋ္ဌံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၇-မူသိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ သတ္တမေ ယော အာဝါဋံ[၁] ခဏတိ၊ န စ တတ္ထ ဝသတိ၊ သော **ဂါဓံ ကတ္တာ နော ဝသိတာ**တိ ဝုစ္စတိ။ ခန္တာတိပိ ပါဌော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-ယော စ ဂါဓံ (က)

8. Balībaddhasuttavaṇṇanā

108. Aṭṭhame yo attano gogaṇaṁ maddati, na paragogaṇaṁ, ayaṁ **sagavacaṇḍo no paragavacaṇḍo**ti evaṁ sabbapadāni veditabbāni. **Ubbejetā hotī**ti ghaṭṭetvā vijjhitvā ubbegapattaṁ[1] karoti.

9. Rukkhasuttavaṇṇanā

109. Navame **pheggu phegguparivāro**ti nissāro pheggurukkho pheggurukkheheva parivuto. **Sāraparivāro**ti khadirādīhi sārarukkheheva parivuto. Esa nayo sabbattha.

10. Āsīvisasuttavaṇṇanā

110. Dasame **āgataviso na ghoraviso**ti yassa visaṁ āgacchati, ghoraṁ pana na hoti, cirakālaṁ na pīḷeti. Sesapadesupi eseva nayoti.

Valāhakavaggo paṭhamo.

---

(12) 2. Kesivagga

1. Kesisuttavaṇṇanā

111. Dutiyassa paṭhame **kesī**ti tassa nāmaṁ. Assadamme sāretīti **assadammasārathi. Saṇhenapi vinemī**ti[2] ādīsu tassa anucchavikaṁ sakkāraṁ katvā subhojanaṁ bhojetvā madhurapānaṁ pāyetvā muduvacanena samudācaritvā damento saṇhena dameti nāma, jāṇubandhanamukhabandhanādīhi ceva patodavijjhanakasābhighātapharusavacanehi ca damento pharusena dameti nāma, kālena kālaṁ tadubhayaṁ karonto saṇhapharusena dameti nāma.

1. Ubbegataṁ (Ka) 2. Dametīti (Sī)

၈-ဗလီဗဒ္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၈။ အဋ္ဌမေ ယော အတ္တနော ဂေါဂဏံ မဒ္ဒတိ, န ပရဂေါဂဏံ၊ အယံ **သဂဝစဏ္ဍော နော ပရဂဝစဏ္ဍော**တိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဥဗ္ဗေဇေတာ ဟောတီ**တိ ဃဋ္ဋေတွာ ဝိဇ္ဈိတွာ ဥဗ္ဗေဂပတ္တံ[၁] ကရောတိ။

၉-ရုက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၉။ နဝမေ **ဖေဂ္ဂု ဖေဂ္ဂုပရိဝါရော**တိ နိဿာရော ဖေဂ္ဂုရုက္ခော ဖေဂ္ဂုရုက္ခေဟေဝ ပရိဝုတော။ **သာရပရိဝါရော**တိ ခဒိရာဒီဟိ သာရရုက္ခေဟေဝ ပရိဝုတော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၁၀-အာသီဝိသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၀။ ဒသမေ **အာဂတဝိသော န ဃောရဝိသော**တိ ယဿ ဝိသံ အာဂစ္ဆတိ၊ ဃောရံ ပန န ဟောတိ၊ စိရကာလံ န ပီဠေတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယောတိ။

ဝလာဟကဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၁၂) ၂-ကေသိဝဂ္ဂ

၁-ကေသိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ **ကေသီ**တိ တဿ နာမံ။ အဿဒမ္မေ သာရေတီတိ **အဿဒမ္မသာရထိ။ သဏှေနပိ ဝိနေမီ**တိ[၂] အာဒီသု တဿ အနုစ္ဆဝိကံ သက္ကာရံ ကတွာ သုဘောဇနံ ဘောဇေတွာ မဓုရပါနံ ပါယေတွာ မုဒုဝစနေန သမုဒါစရိတွာ ဒမေန္တော သဏှေန ဒမေတိ နာမ၊ ဇာဏုဗန္ဓနမုခဗန္ဓနာဒီဟိ စေဝ ပတောဒဝိဇ္ဈနကသာဘိဃာတဖရုသဝစနေဟိ စ ဒမေန္တော ဖရုသေန ဒမေတိ နာမ၊ ကာလေန ကာလံ တဒုဘယံ ကရောန္တော သဏှဖရုသေန ဒမေတိ နာမ။

၁-ဥဗ္ဗေဂတံ (က) ၂-ဒမေတီတိ (သီ)

2. Javasuttavaṇṇanā

112. Dutiye **ajjavenā**ti ujukabhāvena. **Javenā**ti padavegena. **Khantiyā**ti adhivāsanakkhantiyā. **Soraccenā**ti sucibhāvasīlena. Puggalaguṇaṅgesu **javenā**ti ñāṇajavena. Sesamettha uttānatthameva.

3. Patodasuttavaṇṇanā

113. Tatiye **patodacchāyan**ti vijjhanatthaṁ ukkhittassa patodassa chāyaṁ. **Saṁvijjatī**ti "javo me gahetabbo"ti sallakkhaṇavasena saṁvijjati. **Saṁvegaṁ āpajjatī**ti saṁvegaṁ[1] paṭipajjati **lomavedhaviddho**ti lomakūpe patodavedhena viddhamatto. **Cammavedhaviddho**ti chavicammaṁ chindantena patodavedhena viddho. **Aṭṭhivedhaviddho**ti aṭṭhiṁ bhindantena vedhena viddho. **Kāyenā**ti nāmakāyena. **Paramasaccan**ti nibbānaṁ. **Sacchikarotī**ti passati. **Paññāyā**ti sahavipassanāya maggapaññāya.

4. Nāgasuttavaṇṇanā

114. Catutthe **aṭṭhiṁ katvā**ti aṭṭhiko hutvā. **Tiṇavaninnādasaddānan**ti ettha **tiṇavo**ti ḍiṇḍimo, **ninnādasaddo**ti sabbesampi ekatomissito mahāsaddo. Ḍaṁsādīsu **ḍaṁsā**ti piṅgalamakkhikā, **makasā** makasāva. **Khippaññeva gantā hotī**ti sīlasamādhi paññāvimuttivimuttiñāṇadassanāni pūretvā sīghameva gantā hoti.

5. Ṭhānasuttavaṇṇanā

115. Pañcame **ṭhānānī**ti kāraṇāni. **Anatthāya saṁvattatī**ti ahitāya avaḍḍhiyā saṁvattati. Ettha ca paṭhamaṁ opātakkhaṇanamacchabandhanasandhicchedanādibhedaṁ sadukkhaṁ savighātaṁ pāpakammaṁ veditabbaṁ, dutiyaṁ samajīvikānaṁ gihīnaṁ pupphacchaḍḍakādikammaṁ sudhākoṭṭanagehacchādana-asuciṭṭhānasammajjanādi- kammañca veditabbaṁ, tatiyaṁ surāpānagandhavilepanamālāpiḷandhanādikammañceva assādavasena pavattaṁ pāṇātipātādikammañca veditabbaṁ, catutthaṁ dhammassavanatthāya gamanakāle suddhavatthacchādanamālāgandhādīnaṁ ādāya

1. Vegaṁ (Sī)

၂-ဇဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၂။ ဒုတိယေ **အဇ္ဇဝေနာ**တိ ဥဇုကဘာဝေန။ **ဇဝေနာ**တိ ပဒဝေဂေန။ **ခန္တိယာ**တိ အဓိဝါသနက္ခန္တိယာ။ **သောရစ္စေနာ**တိ သုစိဘာဝသီလေန။ ပုဂ္ဂလဂုဏင်္ဂေသု **ဇဝေနာ**တိ ဉာဏဇဝေန။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၃-ပတောဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃။ တတိယေ **ပတောဒစ္ဆာယ**န္တိ ဝိဇ္ဈနတ္ထံ ဥက္ခိတ္တဿ ပတောဒဿ ဆာယံ။ **သံဝိဇ္ဇတီ**တိ "ဇဝေါ မေ ဂဟေတဗ္ဗော"တိ သလ္လက္ခဏဝသေန သံဝိဇ္ဇတိ။ **သံဝေဂံ အာပဇ္ဇတီ**တိ သံဝေဂံ[1] ပဋိပဇ္ဇတိ **လောမဝေဓဝိဒ္ဓေါ**တိ လောမကူပေ ပတောဒဝေဓေန ဝိဒ္ဓမတ္တော။ **စမ္မဝေဓဝိဒ္ဓေါ**တိ ဆဝိစမ္မံ ဆိန္ဒန္တေန ပတောဒဝေဓေန ဝိဒ္ဓေါ။ **အဋ္ဌိဝေဓဝိဒ္ဓေါ**တိ အဋ္ဌိံ ဘိန္ဒန္တေန ဝေဓေန ဝိဒ္ဓေါ။ **ကာယေနာ**တိ နာမကာယေန။ **ပရမသစ္စ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ။ **သစ္ဆိကရောတီ**တိ ပဿတိ။ **ပညာယာ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ။

၄-နာဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၄။ စတုတ္ထေ **အဋ္ဌိံ ကတွာ**တိ အဋ္ဌိကော ဟုတွာ။ **တိဏဝနိန္နာဒ-သဒ္ဒါန**န္တိ ဧတ္ထ **တိဏဝေါ**တိ ဍိဏ္ဍိမော၊ **နိန္နာဒသဒ္ဒေါ**တိ သဗ္ဗေသမ္ပိ ဧကတောမိဿိတော မဟာသဒ္ဒေါ။ ဍံသာဒီသု **ဍံသာ**တိ ပိင်္ဂလမက္ခိကာ၊ **မကသာ** မကသာဝ။ **ခိပ္ပညေဝ ဂန္တာ ဟောတီ**တိ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိ-ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနာနိ ပူရေတွာ သီဃမေဝ ဂန္တာ ဟောတိ။

၅-ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၅။ ပဉ္စမေ **ဌာနာနီ**တိ ကာရဏာနိ။ **အနတ္ထာယ သံဝတ္တတီ**တိ အဟိတာယ အဝဍ္ဎိယာ သံဝတ္တတိ။ ဧတ္ထ စ ပဌမံ ဩပါတက္ခဏနမစ္ဆဗန္ဓန-သန္ဓိစ္ဆေဒနာဒိဘေဒံ သဒုက္ခံ သဝိဃာတံ ပါပကမ္မံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ဒုတိယံ သမဇီဝိကာနံ ဂိဟီနံ ပုပ္ဖစ္ဆဍ္ဍကာဒိကမ္မံ သုဓာကောဋ္ဋနဂေဟစ္ဆာဒနအသုစိဋ္ဌာန-သမ္မဇ္ဇနာဒိကမ္မဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ တတိယံ သုရာပါနဂန္ဓဝိလေပနမာလာပိဠန္ဓနာဒိ-ကမ္မဉ္စေဝ အဿာဒဝသေန ပဝတ္တံ ပါဏာတိပါတာဒိကမ္မဉ္စ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ စတုတ္ထံ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ဂမနကာလေ သုဒ္ဓဝတ္ထစ္ဆာဒနမာလာဂန္ဓာဒီနံ အာဒါယ

၁-ဝေဂံ (သီ)

gamanaṁ cetiyavandanaṁ bodhivandanaṁ madhuradhammakathāsavanaṁ pañcasīla samādānanti evamādīsu somanassasampayuttaṁ kusalakammaṁ veditabbaṁ. **Purisathāme**ti purisassa ñāṇathāmasmiṁ. Sesadvayepi eseva nayo.

6. Appamādasuttavaṇṇanā

116. Chaṭṭhe **yato kho**ti yadā kho. **Samparāyikassā**ti desanāmattametaṁ, khīṇāsavo pana neva samparāyikassa, na diṭṭhadhammikassa maraṇassa bhāyati. Sova idha adhippeto. Keci pana "sammādiṭṭhi bhāvitāti vacanato sotāpannaṁ ādiṁ katvā sabbepi ariyā adhippetā"ti vadanti.

7. Ārakkhasuttavaṇṇanā

117. Sattame **attarūpenā**ti attano anurūpena anucchavikena, hitakāmenāti attho. **Rajanīyesū**ti rāgassa paccayabhūtesu. **Dhammesū**ti sabhāvesu, iṭṭhārammaṇesūti attho. Evaṁ sabbattha nayo veditabbo. **Na rajjatī**ti[1] diṭṭhivasena na rajjati[2]. Sesapadesupi eseva nayo. **Na ca pana samaṇavacanahetupi gacchatī**ti samaṇānaṁ paravādīnaṁ vacanahetupi attano diṭṭhiṁ pahāya tesaṁ diṭṭhivasena na gacchatīti attho. Idhāpi khīṇāsavova adhippeto.

8-10. Saṁvejanīyādisuttattayavaṇṇanā

118-120. Aṭṭhame **dassanīyānī**ti passitabbayuttakāni. **Saṁvejanīyānī**ti saṁvegajanakāni. Navame **jātibhayan**ti jātiṁ ārabbha uppajjanakabhayaṁ. Sesapadesupi eseva nayo. Dasame **aggibhayan**ti aggiṁ paṭicca uppajjanakabhayaṁ. Sesapadesupi eseva nayo.

Kesivaggo dutiyo.

1. Na chambhatīti (Sī, Syā) 2. Na chambhati (Sī, Syā)

ဂမနံ စေတိယဝန္ဒနံ ဗောဓိဝန္ဒနံ မဓုရဓမ္မကထာသဝနံ ပဉ္စသီလသမာဒါနန္တိ ဧဝမာဒီသု သောမနဿသမ္ပယုတ္တံ ကုသလကမ္မံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ပုရိသထာမေ**တိ ပုရိသဿ ဉာဏထာမသ္မိံ။ သေသဒ္ဝယေပိ ဧသေဝ နယော။

၆-အပ္ပမာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၆။ ဆဋ္ဌေ **ယတော ခေါ**တိ ယဒါ ခေါ။ **သမ္ပရာယိကဿာ**တိ ဒေသနာမတ္တမေတံ၊ ခီဏာသဝေါ ပန နေဝ သမ္ပရာယိကဿ, န ဒိဋ္ဌဓမ္မိကဿ မရဏဿ ဘာယတိ။ သောဝ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ကေစိ ပန "သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဘာဝိတာတိ ဝစနတော သောတာပန္နံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေပိ အရိယာ အဓိပ္ပေတာ"တိ ဝဒန္တိ။

၇-အာရက္ခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၇။ သတ္တမေ **အတ္တရူပေနာ**တိ အတ္တနော အနုရူပေန အနုစ္ဆဝိကေန၊ ဟိတကာမေနာတိ အတ္ထော။ **ရဇနီယေသူ**တိ ရာဂဿ ပစ္စယဘူတေသု။ **ဓမ္မေသူ**တိ သဘာဝေသု၊ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေသူတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ နယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **န ရဇ္ဇတီ**တိ[၁] ဒိဋ္ဌိဝသေန န ရဇ္ဇတိ[၂]။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **န စ ပန သမဏဝစနဟေတုပိ ဂစ္ဆတီ**တိ သမဏာနံ ပရဝါဒီနံ ဝစနဟေတုပိ အတ္တနော ဒိဋ္ဌိံ ပဟာယ တေသံ ဒိဋ္ဌိဝသေန န ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဣဓာပိ ခီဏာသဝေါဝ အဓိပ္ပေတော။

၈-၁၀-သံဝေဇနီယာဒိသုတ္တတ္တယဝဏ္ဏနာ

၁၁၈-၁၂၀။ အဋ္ဌမေ **ဒဿနီယာနီ**တိ ပဿိတဗ္ဗယုတ္တကာနိ။ **သံဝေဇနီယာနီ**တိ သံဝေဂဇနကာနိ။ နဝမေ **ဇာတိဘယ**န္တိ ဇာတိံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒသမေ **အဂ္ဂိဘယ**န္တိ အဂ္ဂိံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

ကေသိဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

၁-န ဆမ္ဘတီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-န ဆမ္ဘတိ (သီ၊ သျာ)

(13) 3. Bhayavagga

1. Attānuvādasuttavaṇṇanā

121. Tatiyassa paṭhame **attānuvādabhayan**ti attānaṁ anuvadantassa uppajjanakabhayaṁ. **Parānuvādabhayan**ti parassa anuvādato uppajjanakabhayaṁ. **Daṇḍabhayan**ti dvattiṁsa kammakāraṇā[1] paṭicca uppajjanakabhayaṁ. **Duggatibhayan**ti cattāro apāye paṭicca uppajjanakabhayaṁ. **Idaṁ vuccati bhikkhave attānuvādabhayan**ti-ādīsu attānuvādabhayaṁ tāva paccavekkhantassa ajjhattaṁ hirī samuṭṭhāti, sāssa[2] tīsu dvāresu saṁvaraṁ janeti, tīsu dvāresu saṁvaro catupārisuddhisīlaṁ hoti. So tasmiṁ sīle patiṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā aggaphale patiṭṭhāti. Parānuvādabhayaṁ pana paccavekkhantassa bahiddhā ottappaṁ samuṭṭhāti, tadassa tīsu dvāresu saṁvaraṁ janeti, tīsu dvāresu saṁvaro catupārisuddhisīlaṁ hoti. So tasmiṁ sīle patiṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā aggaphale patiṭṭhāti. Duggatibhayaṁ paccavekkhantassa ajjhattaṁ hirī samuṭṭhāti, sāssa tīsu dvāresu saṁvaraṁ janeti, tīsu dvāresu saṁvaro catupārisuddhi sīlaṁ hoti. So tasmiṁ sīle patiṭṭhāya vipassanaṁ vaḍḍhetvā aggaphale patiṭṭhāti.

2. Ūmibhayasuttavaṇṇanā

122. Dutiye **udakorohantassā**ti udakaṁ otarantassa. **Pāṭikaṅkhitabbānī**ti icchitabbāni. **Susukābhayan**ti caṇḍamacchabhayaṁ. **Mukhāvaraṇaṁ maññe karontī**ti mukhapidahanaṁ viya karonti. **Odarikattassā**ti mahodaratāya mahagghasabhāvassa. **Arakkhiteneva kāyenā**ti-ādīsu kāyadvāre tividhassa saṁvarassa abhāvato arakkhitena kāyena. Vacīdvāre catubbidhassa saṁvarassa abhāvato **arakkhitāya vācāya.**

3. Paṭhamanānākaraṇasuttavaṇṇanā

123. Tatiye **tadassādetī**ti taṁ jhānaṁ sukhassādena assādeti. **Nikāmetī**ti pattheti. **Vittiṁ āpajjatī**ti tuṭṭhiṁ āpajjati.

1. Kammakāraṇe (Sī, Ṭīkāyaṁ ca), kammakāraṇaṁ (Syā)   2. Tadāssa (Ka)

(၁၃) ၃-ဘယဝဂ္ဂ

၁-အတ္တာနုဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၁။ တတိယဿ ပဌမေ **အတ္တာနုဝါဒဘယန္တိ** အတ္တာနံ အနုဝဒန္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ပရာနုဝါဒဘယန္တိ** ပရဿ အနုဝါဒတော ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ဒဏ္ဍဘယန္တိ** ဒွတ္တိံသ ကမ္မကာရဏာ[1] ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ဒုဂ္ဂတိဘယန္တိ** စတ္တာရော အပါယေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ။ **ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ အတ္တာနုဝါဒဘယန္တိ**အာဒီသု အတ္တာနုဝါဒဘယံ တာဝ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အဇ္ဈတ္တံ ဟိရီ သမုဋ္ဌာတိ၊ သာဿ[2] တီသု ဒွါရေသု သံဝရံ ဇနေတိ၊ တီသု ဒွါရေသု သံဝရော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဟောတိ။ သော တသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အဂ္ဂဖလေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ပရာနုဝါဒဘယံ ပန ပစ္စဝေက္ခန္တဿ ဗဟိဒ္ဓါ ဩတ္တပ္ပံ သမုဋ္ဌာတိ၊ တဒဿ တီသု ဒွါရေသု သံဝရံ ဇနေတိ၊ တီသု ဒွါရေသု သံဝရော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဟောတိ။ သော တသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အဂ္ဂဖလေ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဒုဂ္ဂတိဘယံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အဇ္ဈတ္တံ ဟိရီ သမုဋ္ဌာတိ၊ သာဿ တီသု ဒွါရေသု သံဝရံ ဇနေတိ၊ တီသု ဒွါရေသု သံဝရော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ ဟောတိ။ သော တသ္မိံ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အဂ္ဂဖလေ ပတိဋ္ဌာတိ။

၂-ဦမိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၂။ ဒုတိယေ **ဥဒကောရောဟန္တဿာတိ** ဥဒကံ ဩတရန္တဿ။ **ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာနီတိ** ဣစ္ဆိတဗ္ဗာနိ။ **သုသုကာဘယန္တိ** စဏ္ဍမစ္ဆဘယံ။ **မုခါဝရဏံ မညေ ကရောန္တီတိ** မုခပိဓဟနံ ဝိယ ကရောန္တိ။ **ဩဒရိကတ္တဿာတိ** မဟောဒရတာယ မဟဂ္ဃသဘာဝဿ။ **အရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာတိ**အာဒီသု ကာယဒွါရေ တိဝိဓဿ သံဝရဿ အဘာဝတော အရက္ခိတေန ကာယေန။ ဝစီဒွါရေ စတုဗ္ဗိဓဿ သံဝရဿ အဘာဝတော **အရက္ခိတာယ ဝါစာယ။**

၃-ပဌမနာနာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၃။ တတိယေ **တဒဿာဒေတီတိ** တံ ဈာနံ သုခဿာဒေန အဿာဒေတိ။ **နိကာမေတီတိ** ပတ္ထေတိ။ **ဝိတ္တိံ အာပဇ္ဇတီတိ** တုဋ္ဌိံ အာပဇ္ဇတိ။

၁-ကမ္မကာရဏေ (သီ၊ ဋီကာယံ စ)၊ ကမ္မကာရဏံ (သျာ)   ၂-တဒါဿ (က)

tadadhimuttoti tasmiṁ adhimutto, taṁ vā adhimutto. **Tabbahulavihārī**ti tena jhānena bahulaṁ viharanto[1]. **Sahabyataṁ upapajjatī**ti sahabhāvaṁ gacchati, tattha nibbattatīti attho. **Kappo āyuppamāṇan**ti ettha paṭhamajjhānaṁ atthi hīnaṁ, atthi majhimaṁ, atthi paṇītaṁ. Tattha hīnena uppannānaṁ kappassa tatiyo koṭṭhāso āyuppamāṇaṁ, majjhimena upaḍḍhakappo, paṇītena kappo. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Nirayampi gacchatī**ti nirayagamanīyassa kammassa appahīnattā aparāparaṁ gacchati, na anantarameva. **Tasmiṁyeva bhave parinibbāyatī**ti tasmiṁyeva rūpabhave ṭhatvā parinibbāyati, na heṭṭhā otarati. **Yadidaṁ gatiyā upapattiyā satī**ti yaṁ idaṁ gatiyā ca upapattiyā ca sati sekhassa ariyasāvakassa paṭisandhivasena heṭṭhā anotaritvā tasmiṁ yeva rūpabhave upari dutiyatatiyādīsu aññatarasmiṁ brahmaloke parinibbānaṁ, puthujjanassa pana nirayādigamanaṁ, idaṁ nānākaraṇanti attho.

Dve kappāti etthāpi dutiyajjhānaṁ vuttanayeneva tividhaṁ[2] hoti. Tattha paṇīta bhāvanena[3] nibbattānaṁ aṭṭhakappā āyuppamāṇaṁ, majjhimena cattāro, hīnena dve. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Cattāro kappā**ti ettha yaṁ heṭṭhā vuttaṁ "kappo dve kappā"ti, tampi āharitvā attho veditabbo. Kappoti ca guṇassapi nāmaṁ, tasmā kappo dve kappā cattāro kappāti ayamettha attho daṭṭhabbo. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo paṭhamaṁ vutto kappo, so dve vāre gaṇetvā ekena guṇena dve kappā honti, dutiyena cattāro, puna te cattāro[4] kappāti imehi catūhi guṇehi guṇitā ekena guṇena aṭṭha honti, dutiyena soḷasa, tatiyena dvattiṁsa, catutthena catusaṭṭhīti. Evamidha paṇītajjhānavasena catusaṭṭhi kappā gahitāti veditabbā. **Pañca kappasatānī**ti idaṁ paṇītasseva upapattijjhānassa vasena vuttaṁ. Vehapphalesu vā paṭhamajjhānabhūmi-ādīsu viya tiṇṇaṁ brahmalokānaṁ abhāvato ettakameva āyuppamāṇaṁ. Tasmā evaṁ vuttaṁ.

1. Viharati (Ka)
2. Tividhabhāvanaṁ (Sī)
3. Paṇītena (?)
4. Puna cattāro cattāro (Sī)

တဒဓိမုတ္တောတိ တသ္မိံ အဓိမုတ္တော, တံ ဝါ အဓိမုတ္တော။ **တဗ္ဗဟုလဝိဟာရီ**တိ တေန ဈာနေန ဗဟုလံ ဝိဟရန္တော[၁]။ **သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီ**တိ သဟဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ **ကပ္ပေါ အာယုပ္ပမာဏ**န္တိ ဧတ္ထ ပဌမဇ္ဈာနံ အတ္ထိ ဟီနံ၊ အတ္ထိ မဇ္ဈိမံ၊ အတ္ထိ ပဏီတံ။ တတ္ထ ဟီနေန ဥပ္ပန္နာနံ ကပ္ပဿ တတိယော ကောဋ္ဌာသော အာယုပ္ပမာဏံ၊ မဇ္ဈိမေန ဥပဍ္ဎကပ္ပော၊ ပဏီတေန ကပ္ပော။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **နိရယမ္ပိ ဂစ္ဆတီ**တိ နိရယဂမနီယဿ ကမ္မဿ အပ္ပဟီနတ္တာ အပရာပရံ ဂစ္ဆတိ၊ န အနန္တရမေဝ။ **တသ္မိံယေဝ ဘဝေ ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ တသ္မိံယေဝ ရူပဘဝေ ဌတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ န ဟေဋ္ဌာ ဩတရတိ။ **ယဒိဒံ ဂတိယာ ဥပပတ္တိယာ သတီ**တိ ယံ ဣဒံ ဂတိယာ စ ဥပပတ္တိယာ စ သတိ သေခဿ အရိယသာဝကဿ ပဋိသန္ဓိဝသေန ဟေဋ္ဌာ အနောတရိတွာ တသ္မိံယေဝ ရူပဘဝေ ဥပရိ ဒုတိယတတိယာဒီသု အညတရသ္မိံ ဗြဟ္မလောကေ ပရိနိဗ္ဗာနံ၊ ပုထုဇ္ဇနဿ ပန နိရယာဒိဂမနံ၊ ဣဒံ နာနာကရဏန္တိ အတ္ထော။

ဒွေ ကပ္ပါတိ ဧတ္ထာပိ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ဝုတ္တနယေနေဝ တိဝိဓံ[၂] ဟောတိ။ တတ္ထ ပဏီတဘာဝနေန[၃] နိဗ္ဗတ္တာနံ အဋ္ဌကပ္ပါ အာယုပ္ပမာဏံ၊ မဇ္ဈိမေန စတ္တာရော၊ ဟီနေန ဒွေ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **စတ္တာရော ကပ္ပါ**တိ ဧတ္ထ ယံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တံ "ကပ္ပေါ ဒွေ ကပ္ပါ"တိ၊ တမ္ပိ အာဟရိတွာ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကပ္ပေါတိ စ ဂုဏဿာပိ နာမံ၊ တသ္မာ ကပ္ပေါ ဒွေ ကပ္ပါ စတ္တာရော ကပ္ပါတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော ပဌမံ ဝုတ္တော ကပ္ပေါ၊ သော ဒွေ ဝါရေ ဂဏေတွာ ဧကေန ဂုဏေန ဒွေ ကပ္ပါ ဟောန္တိ၊ ဒုတိယေန စတ္တာရော၊ ပုန တေ စတ္တာရော[၄] ကပ္ပါတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ဂုဏေဟိ ဂုဏိတာ ဧကေန ဂုဏေန အဋ္ဌ ဟောန္တိ၊ ဒုတိယေန သောဠသ၊ တတိယေန ဒွတ္တိံသ၊ စတုတ္ထေန စတုသဋ္ဌီတိ။ ဧဝမိဓ ပဏီတဇ္ဈာနဝသေန စတုသဋ္ဌိ ကပ္ပါ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ပဉ္စ ကပ္ပသတာနီ**တိ ဣဒံ ပဏီတဿေဝ ဥပပတ္တိဇ္ဈာနဿ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝေဟပ္ဖလေသု ဝါ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိအာဒီသု ဝိယ တိဏ္ဏံ ဗြဟ္မလောကာနံ အဘာဝတော ဧတ္တကမေဝ အာယုပ္ပမာဏံ။ တသ္မာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

၁-ဝိဟရတိ (က)
၂-တိဝိဓဘာဝနံ (သီ)
၃-ပဏီတေန (?)
၄-ပုန စတ္တာရော စတ္တာရော (သီ)

4. Dutiyanānākaraṇasuttavaṇṇanā

124. Catutthe rūpameva **rūpagataṁ.** Sesapadesupi eseva nayo. **Aniccato**ti-ādīsu hutvā abhāvaṭṭhena **aniccato,** ābādhaṭṭhena **rogato,** anto padussanaṭṭhena[1] **gaṇḍato,** anupaviṭṭhaṭṭhena **sallato,** sadukkhaṭṭhena **aghato,** sampīḷanaṭṭhena **ābādhato,** avidheyyaṭṭhena **parato,** palujjanaṭṭhena **palokato,** nissattaṭṭhena **suññato,** avasavattanaṭṭhena **anattato.** Ettha ca "aniccato palokato"ti dvīhi padehi aniccalakkhaṇaṁ kathitaṁ, "suññato anattato"ti dvīhi anattalakkhaṇaṁ, sesehi dukkhalakkhaṇaṁ kathitanti veditabbaṁ. **Samanupassatī**ti ñāṇena passati. Evaṁ pañcakkhandhe tilakkhaṇaṁ āropetvā passanto tayo magge tīṇi phalāni sacchikaroti. **Suddhāvāsānaṁ devānaṁ sahabyataṁ upapajjatī**ti tattha ṭhito catutthajjhānaṁ bhāvetvā upapajjati.

5-6. Mettāsuttadvayavaṇṇanā

125-126. Pañcame paṭhamajjhānavasena mettā, dutiyādivasena karuṇādayo dassitā. Chaṭṭhaṁ catutthe vuttanayeneva veditabbaṁ.

7. Paṭhamatathāgata-acchariyasuttavaṇṇanā

127. Sattame **pātubhāvā**ti pātubhāvena. **Kucchiṁ okkamatī**ti ettha kucchiṁ okkanto hotīti attho. Okkante hi tasmiṁ evaṁ hoti, na okkamamāne. **Appamāṇo**ti vuḍḍhippamāṇo, vipuloti attho. **Uḷāro**ti tasseva vevacanaṁ. **Devānaṁ devānubhāvan**ti ettha devānaṁ ayamānubhāvo—nivatthavatthassa pabhā dvādasa yojanāni pharati, tathā sarīrassa, tathā vimānassa, taṁ atikkamitvāti attho. **Lokantarikā**ti tiṇṇaṁ tiṇṇaṁ cakkavāḷānaṁ antarā ekeko Lokantariko[2] hoti tiṇṇaṁ sakaṭacakkānaṁ pattānaṁ vā añña maññaṁ āhacca ṭhapitānaṁ majjhe okāso viya. So pana Lokantarikanirayo parimāṇato aṭṭhayojanasahassappamāṇo hoti.

1. Āsavanaṭṭhena (Ka), antodosaṭṭhena (Saṁ-Ṭṭha 2. 305 piṭṭhe)
2. Ekā Lokantarikā (Ka) Dī-Ṭṭha 2. 26; Abhi-Ṭṭha 2. 4 piṭṭhesu passitabbaṁ.

၄-ဒုတိယနာနာကရဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၄။ စတုတ္ထေ ရူပမေဝ **ရူပဂတံ**။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနိစ္စတော**တိအာဒီသု ဟုတွာ အဘာဝဋ္ဌေန **အနိစ္စတော၊** အာဗာဓဋ္ဌေန **ရောဂတော၊** အန္တော ပဒုဿနဋ္ဌေန[၁] **ဂဏ္ဍတော၊** အနုပဝိဋ္ဌဋ္ဌေန **သလ္လတော၊** သဒုက္ခဋ္ဌေန **အဃတော၊** သမ္ပီဠနဋ္ဌေန **အာဗာဓတော၊** အဝိဓေယျဋ္ဌေန **ပရတော၊** ပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **ပလောကတော၊** နိဿတ္တဋ္ဌေန **သုညတော၊** အဝသဝတ္တနဋ္ဌေန **အနတ္တတော**။ ဧတ္ထ စ “အနိစ္စတော ပလောကတော”တိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ အနိစ္စလက္ခဏံ ကထိတံ၊ “သုညတော အနတ္တတော”တိ ဒွီဟိ အနတ္တလက္ခဏံ၊ သေသေဟိ ဒုက္ခလက္ခဏံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **သမနုပဿတီ**တိ ဉာဏေန ပဿတိ။ ဧဝံ ပဉ္စက္ခန္ဓေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ပဿန္တော တယော မဂ္ဂေ တီဏိ ဖလာနိ သစ္ဆိကရောတိ။ **သုဒ္ဓါဝါသာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇတီ**တိ တတ္ထ ဌိတော စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဘာဝေတွာ ဥပပဇ္ဇတိ။

၅-၆-မေတ္တာသုတ္တဒွယဝဏ္ဏနာ

၁၂၅-၁၂၆။ ပဉ္စမေ ပဌမဇ္ဈာနဝသေန မေတ္တာ, ဒုတိယာဒိဝသေန ကရုဏာဒယော ဒဿိတာ။ ဆဋ္ဌံ စတုတ္ထေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-ပဌမတထာဂတအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၇။ သတ္တမေ **ပါတုဘာဝါ**တိ ပါတုဘာဝေန။ **ကုစ္ဆိံ ဩက္ကမတီ**တိ ဧတ္ထ ကုစ္ဆိံ ဩက္ကန္တော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဩက္ကန္တေ ဟိ တသ္မိံ ဧဝံ ဟောတိ၊ န ဩက္ကမမာနေ။ **အပ္ပမာဏော**တိ ဝုဍ္ဎိပ္ပမာဏော၊ ဝိပုလောတိ အတ္ထော။ **ဥဠာရော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဒေဝါနံ ဒေဝါနုဘာဝ**န္တိ ဧတ္ထ ဒေဝါနံ အယမာနုဘာဝေါ—နိဝတ္ထဝတ္ထဿ ပဘာ ဒွါဒသ ယောဇနာနိ ဖရတိ၊ တထာ သရီရဿ၊ တထာ ဝိမာနဿ၊ တံ အတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ **လောကန္တရိကာ**တိ တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ စက္ကဝါဠာနံ အန္တရာ ဧကေကော လောကန္တရိကော[၂] ဟောတိ တိဏ္ဏံ သကဋစက္ကာနံ ပတ္တာနံ ဝါ အညမညံ အာဟစ္စ ဌပိတာနံ မဇ္ဈေ ဩကာသော ဝိယ။ သော ပန လောကန္တရိကနိရယော ပရိမာဏတော အဋ္ဌယောဇနသဟဿပ္ပမာဏော ဟောတိ။

၁-အာသဝနဋ္ဌေန (က)၊ အန္တောဒောသဋ္ဌေန (သံ-ဋ္ဌ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ)
၂-ဧကာ လောကန္တရိကာ (က) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၂၆၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၄-ပိဋ္ဌေသု ပဿိတဗ္ဗံ။

aghāti niccavivaṭā. **Asaṁvutā**ti heṭṭhāpi appatiṭṭhā. **Andhakārā**ti tamabhūtā. **Andhakāratimisā**ti cakkhuviññāṇuppattinivāraṇato andhabhāvakaraṇatimissāya samannāgatā. Tattha kira cakkhuviññāṇaṁ na jāyati. **Evaṁmahiddhikānan**ti candimasūriyā kira ekappahāreneva tīsu dīpesu paññāyanti, evaṁmahiddhikā. Ekekāya disāya nava nava yojanasatasahassāni andhakāraṁ vidhamitvā ālokaṁ dassenti, **evaṁmahānubhāvā. Ābhā nānubhontī**ti pabhā nappahonti. Te kira cakkavāḷapabbatassa vemajjhena caranti, cakkavāḷapabbatañca atikkamitvā Lokantaranirayā. Tasmā tesaṁ attha ābhā nappahonti.

Yepi tattha sattāti yepi tasmiṁ Lokantaramahāniraye sattā upapannā. Kiṁ pana kammaṁ katvā tattha uppajjantīti? Bhāriyaṁ dāruṇaṁ mātāpitūnaṁ dhammikasamaṇa brāhmaṇānañca upari aparādhaṁ, aññañca divase divase pāṇavadhādisāhasikakammaṁ katvā uppajjanti Tambapaṇṇidīpe Abhayacoranāgacorādayo viya. Tesaṁ attabhāvo tigāvutiko hoti, vaggulīnaṁ viya dīghanakhā honti. Te rukkhe vagguliyo viya nakhehi cakkavāḷapabbatapāde lagganti. Yadā saṁsappantā aññamaññassa hatthapāsagatā honti, atha "bhakkho no laddho"ti maññamānā tattha byāvaṭā viparivattitvā lokasandhāraka-udake patanti, vāte paharantepi madhukaphalāni viya chijjitvā udake patanti, patitamattāva accantakhāre udake piṭṭhapiṇḍi viya vilīyanti. **Aññepi kira bho santi sattā**ti bho yathā mayaṁ mahādukkhaṁ anubhavāma, evaṁ aññepi kira sattā idaṁ dukkhaṁ anubhavanatthāya idhūpapannāti taṁdivasaṁ passanti. Ayaṁ pana obhāso ekayāgupānamattampi na tiṭṭhati. Yāvatā niddāyitvā pabuddho ārammaṇaṁ vibhāveti, tattakaṁ kālaṁ hoti. Dīghabhāṇakā pana "accharāsaṁghātamattameva vijju-obhāso viya niccharitvā kiṁ idanti bhaṇantānaṁyeva antaradhāyatī"ti vadanti.

8. Dutiyatathāgata-acchariyasuttavaṇṇanā

128. Aṭṭhame taṇhādiṭṭhīhi allīyitabbaṭṭhena ālayoti pañca kāmaguṇā, sakalameva vā vaṭṭaṁ, āramanti etthāti ārāmo, ālayo ārāmo etissāti **ālayārāmā.** Ālaye ratāti

အဃာတိ နိစ္စဝိဝဋာ။ **အသံဝုတာ**တိ ဟေဋ္ဌာပိ အပ္ပတိဋ္ဌာ။ **အန္ဓကာရာ**တိ တမဘူတာ။ **အန္ဓကာရတိမိသာ**တိ စက္ခုဝိညာဏုပ္ပတ္တိနိဝါရဏတော အန္ဓဘာဝကရဏတိမိသာယ သမန္နာဂတာ။ တတ္ထ ကိရ စက္ခုဝိညာဏံ န ဇာယတိ။ **ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာနန္တိ** စန္ဒိမသူရိယာ ကိရ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ တီသု ဒီပေသု ပညာယန္တိ၊ ဧဝံမဟိဒ္ဓိကာ။ ဧကေကာယ ဒိသာယ နဝ နဝ ယောဇနသတသဟဿာနိ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ အာလောကံ ဒဿေန္တိ၊ **ဧဝံမဟာနုဘာဝါ။ အာဘာ နာနုဘောန္တီ**တိ ပဘာ နပ္ပဟောန္တိ။ တေ ကိရ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေန စရန္တိ၊ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဉ္စ အတိက္ကမိတွာ လောကန္တရနိရယာ။ တသ္မာ တေသံ တတ္ထ အာဘာ နပ္ပဟောန္တိ။

ယေပိ တတ္ထ သတ္တာတိ ယေပိ တသ္မိံ လောကန္တရမဟာနိရယေ သတ္တာ ဥပပန္နာ။ ကိံ ပန ကမ္မံ ကတွာ တတ္ထ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ? ဘာရိယံ ဒါရုဏံ မာတာပိတူနံ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏာနဉ္စ ဥပရိ အပရာဓံ၊ အညဉ္စ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ပါဏဝဓာဒိသာဟသိကကမ္မံ ကတွာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ အဘယစောရနာဂစောရာဒယော ဝိယ။ တေသံ အတ္တဘာဝေါ တိဂါဝုတိကော ဟောတိ၊ ဝဂ္ဂုလီနံ ဝိယ ဒီဃနခါ ဟောန္တိ။ တေ ရုက္ခေ ဝဂ္ဂုလိယော ဝိယ နခေဟိ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတပါဒေ လဂ္ဂန္တိ။ ယဒါ သံသပ္ပန္တာ အညမညဿ ဟတ္ထပါသဂတာ ဟောန္တိ၊ အထ "ဘက္ခော နော လဒ္ဓေါ"တိ မညမာနာ တတ္ထ ဗျာဝဋာ ဝိပရိဝတ္တိတွာ လောကသန္ဓာရကဥဒကေ ပတန္တိ၊ ဝါတေ ပဟရန္တေပိ မဓုကဖလာနိ ဝိယ ဆိဇ္ဇိတွာ ဥဒကေ ပတန္တိ၊ ပတိတမတ္တာဝ အစ္စန္တခါရေ ဥဒကေ ပိဋ္ဌပိဏ္ဍိ ဝိယ ဝိလီယန္တိ။ **အညေပိ ကိရ ဘော သန္တိ သတ္တာ**တိ ဘော ယထာ မယံ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝါမ၊ ဧဝံ အညေပိ ကိရ သတ္တာ ဣဒံ ဒုက္ခံ အနုဘဝနတ္ထာယ ဣဓူပပန္နာတိ တံဒိဝသံ ပဿန္တိ။ အယံ ပန ဩဘာသော ဧကယာဂုပါနမတ္တမ္ပိ န တိဋ္ဌတိ။ ယာဝတာ နိဒ္ဒါယိတွာ ပဗုဒ္ဓေါ အာရမ္မဏံ ဝိဘာဝေတိ၊ တတ္တကံ ကာလံ ဟောတိ။ ဒီဃဘာဏကာ ပန "အစ္ဆရာသံဃာတမတ္တမေဝ ဝိဇ္ဇုဩဘာသော ဝိယ နိစ္ဆရိတွာ ကိံ ဣဒန္တိ ဘဏန္တာနံယေဝ အန္တရဓာယတီ"တိ ဝဒန္တိ။

၈-ဒုတိယတထာဂတအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၈။ အဋ္ဌမေ တဏှာဒိဋ္ဌီဟိ အလ္လီယိတဗ္ဗဋ္ဌေန အာလယောတိ ပဉ္စကာမဂုဏာ, သကလမေဝ ဝါ ဝဋ္ဋံ၊ အာရမန္တိ ဧတ္ထာတိ အာရာမော၊ အာလယော အာရာမော ဧတိဿာတိ **အာလယာရာမာ**။ အာလယေ ရတာတိ

ālayaratā. Ālaye sammuditāti **ālayasammuditā. Anālaye dhamme**ti ālayapaṭipakkhe vivaṭṭūpanissite ariyadhamme. **Sussūsatī**ti sotukāmo hoti. **Sotaṁ odahatī**ti sotaṁ ṭhapeti. **Aññā cittaṁ upaṭṭhapetī**ti ājānanatthāya cittaṁ paccupaṭṭhapeti. **Māno**ti maññanā, maññitabbaṭṭhena vā sakalaṁ vaṭṭameva. **Mānavinaye dhamme**ti mānavinayadhamme. Upasamapaṭipakkho **anupasamo,** anupasantaṭṭhena vā vaṭṭameva anupasamo nāma. **Opasamike**ti upasamakare vivaṭṭūpanissite. Avijjāya gatā samannāgatāti **avijjāgatā.** Avijjaṇḍakosena pariyonaddhattā aṇḍaṁ viya bhūtāti **aṇḍabhūtā.** Samantato onaddhāti **pariyonaddhā. Avijjāvinaye**ti avijjāvinayo vuccati arahattaṁ, taṁnissite dhamme desiyamāneti attho. Iti imasmiṁ sutte catūsu ṭhānesu vaṭṭaṁ, catūsu vivaṭṭaṁ kathitaṁ.

9. Ānanda-acchariyasuttavaṇṇanā

129. Navame **bhikkhuparisā Ānandaṁ dassanāyā**ti ye Bhagavantaṁ passitukāmā theraṁ upasaṅkamanti, ye vā "āyasmā kirānando samantapāsādiko abhirūpo dassanīyo bahussuto saṁghasobhano"ti therassa guṇe sutvā āgacchanti, te sandhāya "bhikkhuparisā Ānandaṁ dassanāya upasaṅkamatī"ti vuttaṁ. Esa nayo sabbattha. **Attamanā**ti "savanena no dassanaṁ sametī"ti sakamanā tuṭṭhacittā. **Dhamman**ti "kacci āvuso khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci yonisomanasikārakammaṁ karotha, ācariyupajjhāyavattaṁ pūrethā"ti evarūpaṁ paṭisanthāradhammaṁ. Tattha bhikkhunīsu "kacci bhaginiyo aṭṭha garudhamme samādāya vattathā"ti idampi nānākaraṇaṁ hoti. Upāsakesu "svāgataṁ upāsaka, na te kiñci sīsaṁ vā aṅgaṁ vā rujjati, arogā te puttabhātaro"ti na evaṁ paṭisa nthāraṁ karoti, evaṁ pana karoti "kathaṁ upāsakā tīṇi saraṇāni pañca sīlāni rakkhatha, māsassa aṭṭha uposathe karotha, mātāpitūnaṁ upaṭṭhānavattaṁ pūretha, dhammikasamaṇabrāhmaṇe paṭijaggathā"ti. Upāsikāsupi eseva nayo.

10. Cakkavatti-acchariyasuttavaṇṇanā

130. Dasame **khattiyaparisā**ti abhisittā anabhisittā ca khattiyā. Te hi kira "rājā cakkavattī nāma abhirūpo pāsādiko hoti,

အာလယရတာ။ အာလယေ သမ္မုဒိတာတိ **အာလယသမ္မုဒိတာ**။ **အနာလယေ ဓမ္မေ**တိ အာလယပဋိပက္ခေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတေ အရိယဓမ္မေ။ **သုဿူသတီ**တိ သောတုကာမော ဟောတိ။ **သောတံ ဩဒဟတီ**တိ သောတံ ဌပေတိ။ **အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတီ**တိ အာဇာနနတ္ထာယ စိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတိ။ **မာနော**တိ မညနာ၊ မညိတဗ္ဗဋ္ဌေန ဝါ သကလံ ဝဋ္ဋမေဝ။ **မာနဝိနယေ ဓမ္မေ**တိ မာနဝိနယဓမ္မေ။ ဥပသမပဋိပက္ခော **အနုပသမော**၊ အနုပသန္တဋ္ဌေန ဝါ ဝဋ္ဋမေဝ အနုပသမော နာမ။ **ဩပသမိကေ**တိ ဥပသမကရေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတေ။ အဝိဇ္ဇာယ ဂတာ သမန္နာဂတာတိ **အဝိဇ္ဇာဂတာ**။ အဝိဇ္ဇဏ္ဍကောသေန ပရိယောနဒ္ဓတ္တာ အဏ္ဍံ ဝိယ ဘူတာတိ **အဏ္ဍဘူတာ**။ သမန္တတော ဩနဒ္ဓါတိ **ပရိယောနဒ္ဓါ**။ **အဝိဇ္ဇာဝိနယေ**တိ အဝိဇ္ဇာဝိနယော ဝုစ္စတိ အရဟတ္တံ၊ တံနိဿိတေ ဓမ္မေ ဒေသိယမာနေတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတူသု ဌာနေသု ဝဋ္ဋံ, စတူသု ဝိဝဋ္ဋံ ကထိတံ။

၉-အာနန္ဒအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၉။ နဝမေ **ဘိက္ခုပရိသာ အာနန္ဒံ ဒဿနာယာ**တိ ယေ ဘဂဝန္တံ ပဿိတုကာမာ ထေရံ ဥပသင်္ကမန္တိ၊ ယေ ဝါ "အာယသ္မာ ကိရာနန္ဒော သမန္တပါသာဒိကော အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ဗဟုဿုတော သံဃသောဘနော"တိ ထေရဿ ဂုဏေ သုတွာ အာဂစ္ဆန္တိ၊ တေ သန္ဓာယ "ဘိက္ခုပရိသာ အာနန္ဒံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမတီ"တိ ဝုတ္တံ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အတ္တမနာ**တိ "သဝနေန နော ဒဿနံ သမေတီ"တိ သကမနာ တုဋ္ဌစိတ္တာ။ **ဓမ္မန္**တိ "ကစ္စိ အာဝုသော ခမနီယံ၊ ကစ္စိ ယာပနီယံ၊ ကစ္စိ ယောနိသောမနသိကာရကမ္မံ ကရောထ၊ အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တံ ပူရေထာ"တိ ဧဝရူပံ ပဋိသန္ထာရဓမ္မံ။ တတ္ထ ဘိက္ခုနီသု "ကစ္စိ ဘဂိနိယော အဋ္ဌ ဂရုဓမ္မေ သမာဒါယ ဝတ္တထာ"တိ ဣဒမ္ပိ နာနာကရဏံ ဟောတိ။ ဥပါသကေသု "သွာဂတံ ဥပါသက၊ န တေ ကိဉ္စိ သီသံ ဝါ အင်္ဂံ ဝါ ရုဇ္ဇတိ၊ အရောဂါ တေ ပုတ္တဘာတရော"တိ န ဧဝံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောတိ၊ ဧဝံ ပန ကရောတိ "ကထံ ဥပါသကာ တီဏိ သရဏာနိ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခထ၊ မာသဿ အဋ္ဌ ဥပေါသထေ ကရောထ၊ မာတာပိတူနံ ဥပဋ္ဌာနဝတ္တံ ပူရေထ၊ ဓမ္မိကသမဏဗြာဟ္မဏေ ပဋိဇဂ္ဂထာ"တိ။ ဥပါသိကာသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁၀-စက္ကဝတ္တိအစ္ဆရိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၀။ ဒသမေ **ခတ္တိယပရိသာ**တိ အဘိသိတ္တာ အနဘိသိတ္တာ စ ခတ္တိယာ။ တေ ဟိ ကိရ "ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ နာမ အဘိရူပေါ ပါသာဒိကော ဟောတိ၊

ākāsena vicaranto rajjaṁ anusāsati, dhammiko dhammarājā”ti hassa guṇakathaṁ sutvā savanena dassanamhi samente attamanā honti. **Bhāsatī**ti “kathaṁ tātā rājadhammaṁ pūretha, paveṇiṁ rakkhathā”ti paṭisanthāraṁ karoti. Brāhmaṇesu pana “kathañca ācariyā mante vācetha, antevāsikā mante gaṇhanti, dakkhiṇaṁ vā vatthāni vā sīlaṁ vā[1] labhathā”ti evaṁ paṭisanthāraṁ karoti. Gahapatīsu “kathaṁ tātā na vo rājakulato daṇḍena vā bandhanena[2] vā pīḷā atthi, sammā devo dhāraṁ anuppavecchati, sassāni sampajjantī”ti evaṁ paṭisanthāraṁ karoti. Samaṇesu “kathaṁ bhante kacci pabbajita parikkhārā sulabhā, samaṇadhamme nappamajjathā”ti evaṁ paṭisanthāraṁ karotīti.

Bhayavaggo tatiyo.

---

(14) 4. Puggalavagga

1. Saṁyojanasuttavaṇṇanā

131. Catutthassa paṭhame **upapattipaṭilābhiyānī**ti yehi anantarā upapattiṁ paṭilabhati. **Bhavapaṭilābhiyānī**ti upapattibhavassa paṭilābhāya paccayāni. **Sakadāgāmissā**ti idaṁ appahīnasaṁyojanesu ariyesu uttamakoṭiyā gahitaṁ. Yasmā pana antarāparinibbāyissa antarā upapatti natthi, yaṁ pana so tattha jhānaṁ samāpajjati, taṁ kusalattā “upapattibhavassa paccayo”teva saṅkhyaṁ gacchati. Tasmāssa “upapattipaṭilābhiyāni saṁyojanāni pahīnāni, bhavapaṭilābhiyāni saṁyojanāni appahīnānī”ti vuttaṁ. Orambhāgiyesu ca appahīnaṁ upādāya sakadāgāmissa avisesena “orambhāgiyāni saṁyojanāni appahīnānī”ti vuttaṁ. Sesamettha uttānameva.

2. Paṭibhānasuttavaṇṇanā

132. Dutiye **yuttappaṭibhāno no muttappaṭibhāno**ti pañhaṁ kathento yuttameva katheti, sīghaṁ pana na katheti, saṇikameva kathetīti attho. Iminā nayena sabbapadāni veditabbāni.

1. Kapilaṁ (Sī, Syā)
2. Balinā (Sī)

အာကာသေန ဝိစရန္တော ရဇ္ဇံ အနုသာသတိ၊ ဓမ္မိကော ဓမ္မရာဇာ”တိ တဿ ဂုဏကထံ သုတွာ သဝနေန ဒဿနမှိ သမေန္တေ အတ္တမနာ ဟောန္တိ။ **ဘာသတီ**တိ “ကထံ တာတာ ရာဇဓမ္မံ ပူရေထ၊ ပဝေဏိံ ရက္ခထာ”တိ ပဋိသန္ထာရံ ကရောတိ။ ဗြာဟ္မဏေသု ပန “ကထဉ္စ အာစရိယာ မန္တေ ဝါစေထ၊ အန္တေဝါသိကာ မန္တေ ဂဏှန္တိ၊ ဒက္ခိဏံ ဝါ ဝတ္ထာနိ ဝါ သီလံ ဝါ[1] လဘထာ”တိ ဧဝံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောတိ။ ဂဟပတီသု “ကထံ တာတာ န ဝေါ ရာဇကုလတော ဒဏ္ဍေန ဝါ ဗန္ဓနေန[2] ဝါ ပီဠာ အတ္ထိ၊ သမ္မာ ဒေဝေါ ဓာရံ အနုပ္ပဝေစ္ဆတိ၊ သဿာနိ သမ္ပဇ္ဇန္တီ”တိ ဧဝံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောတိ။ သမဏေသု “ကထံ ဘန္တေ ကစ္စိ ပဗ္ဗဇိတပရိက္ခာရာ သုလဘာ၊ သမဏဓမ္မေ နပ္ပမဇ္ဇထာ”တိ ဧဝံ ပဋိသန္ထာရံ ကရောတီတိ။

ဘယဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၄) ၄-ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂ

၁-သံယောဇနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနီ**တိ ယေဟိ အနန္တရာ ဥပပတ္တိံ ပဋိလဘတိ။ **ဘဝပဋိလာဘိယာနီ**တိ ဥပပတ္တိဘဝဿ ပဋိလာဘာယ ပစ္စယာနိ။ **သကဒါဂါမိဿာ**တိ ဣဒံ အပ္ပဟီနသံယောဇနေသု အရိယေသု ဥတ္တမကောဋိယာ ဂဟိတံ။ ယသ္မာ ပန အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယိဿ အန္တရာ ဥပပတ္တိ နတ္ထိ၊ ယံ ပန သော တတ္ထ ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တံ ကုသလတ္တာ “ဥပပတ္တိဘဝဿ ပစ္စယော”တေဝ သင်္ချံ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာဿ “ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနိ သံယောဇနာနိ ပဟီနာနိ၊ ဘဝပဋိလာဘိယာနိ သံယောဇနာနိ အပ္ပဟီနာနီ”တိ ဝုတ္တံ။ ဩရမ္ဘာဂိယေသု စ အပ္ပဟီနံ ဥပါဒါယ သကဒါဂါမိဿ အဝိသေသေန “ဩရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ အပ္ပဟီနာနီ”တိ ဝုတ္တံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။

၂-ပဋိဘာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၂။ ဒုတိယေ **ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော နော မုတ္တပ္ပဋိဘာနော**တိ ပဉှံ ကထေန္တော ယုတ္တမေဝ ကထေတိ၊ သီဃံ ပန န ကထေတိ၊ သဏိကမေဝ ကထေတီတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒါနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-ကပိလံ ဝါ (သီ၊ သျာ)
၂-ဗလိနာ (သီ)

3. Ugghaṭitaññūsuttavaṇṇanā

133. Tatiye catunnampi puggalānaṁ iminā suttena viseso veditabbo—

"Katamo ca puggalo ugghaṭitaññū, yassa puggalassa saha-udāhaṭavelāya dhammābhisamayo hoti, ayaṁ vuccati puggalo **ugghaṭitaññū.** Katamo ca puggalo vipañcitaññū, yassa puggalassa vitthārena atthe vibhajiyamāne dhammābhisamayo hoti, ayaṁ vuccati puggalo **vipañcitaññū.** Katamo ca puggalo neyyo, yassa puggalassa uddesato paripucchato yonisomanasikaroto kalyāṇamitte sevato bhajato payirupāsato anupubbena dhammābhisamayo hoti, ayaṁ vuccati puggalo **neyyo.** Katamo ca puggalo padapa ramo, yassa puggalassa bahumpi suṇato bahumpi bhaṇato bahumpi dhārayato bahumpi vācayato na tāya jātiyā dhammābhisamayo hoti, ayaṁ vuccati puggalo **padaparamo**"ti[1].

4. Uṭṭhānaphalasuttavaṇṇanā

134. Catutthe uṭṭhānavīriyeneva divasaṁ vītināmetvā tassa nissandaphalamattaṁ kiñcideva labhitvā jīvikaṁ kappeti, taṁ pana uṭṭhānaṁ āgamma kiñci puññaphalaṁ nappaṭilabhati, ayaṁ **uṭṭhānaphalūpajīvī na kammaphalūpajīvī** nāma. Cātumahārājike pana deve ādiṁ katvā sabbepi devā uṭṭhānavīriyena vinā puññaphalasseva upajīvanato **kammaphalūpajīvino na uṭṭhānaphalūpajīvino** nāma. Rājarājamahāmattādayo **uṭṭhāna phalūpajīvino ca kammaphalūpajīvino ca.** Nerayikasattā **neva uṭṭhānaphalūpajīvino na kammaphalūpajīvino.** Imasmiṁ sutte puññaphalameva kammaphalanti adhippetaṁ, tañca tesaṁ natthi.

5. Sāvajjasuttavaṇṇanā

135. Pañcame paṭhamo andhabālaputhujjano, dutiyo antarantarā kusalakārako lokiyaputhujjano, tatiyo sotāpanno,

1. Abhi 3. 147 piṭṭhe.

၃-ဥဂ္ဃဋိတညူသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၃။ တတိယေ စတုန္နမ္ပိ ပုဂ္ဂလာနံ ဣမိနာ သုတ္တေန ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော—

"ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဥဂ္ဃဋိတညူ၊ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သဟ ဥဒါဟဋဝေလာယ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ဥဂ္ဃဋိတညူ**။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဝိပဉ္စိတညူ၊ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဝိတ္ထာရေန အတ္ထေ ဝိဘဇိယမာနေ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ဝိပဉ္စိတညူ**။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော နေယျော၊ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဥဒ္ဒေသတော ပရိပုစ္ဆတော ယောနိသောမနသိကရောတော ကလျာဏမိတ္တေ သေဝတော ဘဇတော ပယိရုပါသတော အနုပုဗ္ဗေန ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **နေယျော**။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ပဒပရမော၊ ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ဗဟုမ္ပိ သုဏတော ဗဟုမ္ပိ ဘဏတော ဗဟုမ္ပိ ဓာရယတော ဗဟုမ္ပိ ဝါစယတော န တာယ ဇာတိယာ ဓမ္မာဘိသမယော ဟောတိ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော **ပဒပရမော**"တိ[၁]။

၄-ဥဋ္ဌာနဖလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ စတုတ္ထေ ဥဋ္ဌာနဝီရိယေနေဝ ဒိဝသံ ဝီတိနာမေတွာ တဿ နိဿန္ဒဖလမတ္တံ ကိဉ္စိဒေဝ လဘိတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ တံ ပန ဥဋ္ဌာနံ အာဂမ္မ ကိဉ္စိ ပုညဖလံ နပ္ပဋိလဘတိ၊ အယံ **ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝီ န ကမ္မဖလူပဇီဝီ** နာမ။ စာတုမဟာရာဇိကေ ပန ဒေဝေ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗေပိ ဒေဝါ ဥဋ္ဌာနဝီရိယေန ဝိနာ ပုညဖလဿေဝ ဥပဇီဝနတော **ကမ္မဖလူပဇီဝိနော န ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝိနော** နာမ။ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒယော **ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝိနော စ ကမ္မဖလူပဇီဝိနော စ**။ နေရယိကသတ္တာ **နေဝ ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝိနော န ကမ္မဖလူပဇီဝိနော**။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပုညဖလမေဝ ကမ္မဖလန္တိ အဓိပ္ပေတံ၊ တဉ္စ တေသံ နတ္ထိ။

၅-သာဝဇ္ဇသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၅။ ပဉ္စမေ ပဌမော အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနော၊ ဒုတိယော အန္တရန္တရာ ကုသလကာရကော လောကိယပုထုဇ္ဇနော၊ တတိယော သောတာပန္နော၊

၁-အဘိ ၃-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။

sakadāgāmi-anāgāminopi eteneva saṅgahitā. Catuttho khīṇāsavo. So hi ekanteneva anavajjo.

6-7. Sīlasuttādivaṇṇanā

136-137. Chaṭṭhe paṭhamo lokiyamahājano, dutiyo sukkhavipassako sotāpanno ca sakadāgāmī ca, tatiyo anāgāmī. So hi yasmā taṅkhaṇikampi upapattinimittakaṁ jhānaṁ paṭilabhatiyeva, tasmā sukkhavipassakopi samādhismiṁ paripūrakārīyeva. Catuttho khīṇāsavoyeva. So hi sabbesaṁ sīlādipaccanīkānaṁ pahīnattā sabbattha paripūrakārī nāma. Sattamepi chaṭṭhe vuttanayeneva puggalaparicchedo veditabbo.

8. Nikaṭṭhasuttavaṇṇanā

138. Aṭṭhame **nikaṭṭhakāyo**ti niggatakāyo[1]. **Anikaṭṭhacitto**ti anupaviṭṭhacitto. Kāyeneva gāmato nikkhanto, cittena araññe vasantopi gāmameva paviṭṭhoti vuttaṁ hoti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

9. Dhammakathikasuttavaṇṇanā

139. Navame **asahitan**ti atthena asaṁyuttaṁ. **Na kusalā hotī**ti na chekā[2] hoti. **Sahitāsahitassā**ti atthanissitassa vā anissitassa vā. Evaṁ sabbattha attho veditabbo.

10. Vādīsuttavaṇṇanā

140. Dasame **atthato pariyādānaṁ gacchatī**ti Aṭṭhakathaṁ pucchito pariyādānaṁ parikkhayaṁ gacchati, kathetuṁ na sakkoti. **No byañjanato**ti byañjanaṁ panassa pavattati na pariyādiyati. Eseva nayo sabbatthāti.

Puggalavaggo catuttho.

---

1. Vigatakāyo (Ka)
2. Ananucchavikā (Ka)

သကဒါဂါမိအနာဂါမိနောပိ ဧတေနေဝ သင်္ဂဟိတာ။ စတုတ္ထော ခီဏာသဝေါ။ သော ဟိ ဧကန္တေနေဝ အနဝဇ္ဇော။

၆-၇-သီလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၃၆-၁၃၇။ ဆဋ္ဌေ ပဌမော လောကိယမဟာဇနော၊ ဒုတိယော သုက္ခဝိပဿကော သောတာပန္နော စ သကဒါဂါမီ စ၊ တတိယော အနာဂါမီ။ သော ဟိ ယသ္မာ တင်္ခဏိကမ္ပိ ဥပပတ္တိနိမိတ္တကံ ဈာနံ ပဋိလဘတိယေဝ၊ တသ္မာ သုက္ခဝိပဿကောပိ သမာဓိသ္မိံ ပရိပူရကာရီယေဝ။ စတုတ္ထော ခီဏာသဝေါယေဝ။ သော ဟိ သဗ္ဗေသံ သီလာဒိပစ္စနီကာနံ ပဟီနတ္တာ သဗ္ဗတ္ထ ပရိပူရကာရီ နာမ။ သတ္တမေပိ ဆဋ္ဌေ ဝုတ္တနယေနေဝ ပုဂ္ဂလပရိစ္ဆေဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၈-နိကဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၈။ အဋ္ဌမေ **နိကဋ္ဌကာယော**တိ နိဂ္ဂတကာယော[၁]။ **အနိကဋ္ဌစိတ္တော**တိ အနုပဝိဋ္ဌစိတ္တော။ ကာယေနေဝ ဂါမတော နိက္ခန္တော၊ စိတ္တေန အရညေ ဝသန္တောပိ ဂါမမေဝ ပဝိဋ္ဌောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၉-ဓမ္မကထိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၉။ နဝမေ **အသဟိတန္တိ** အတ္ထေန အသံယုတ္တံ။ **န ကုသလာ ဟောတီ**တိ န ဆေကာ[၂] ဟောတိ။ **သဟိတာသဟိတဿာ**တိ အတ္ထနိဿိတဿ ဝါ အနိဿိတဿ ဝါ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ဝါဒီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၀။ ဒသမေ **အတ္ထတော ပရိယာဒါနံ ဂစ္ဆတီ**တိ အဋ္ဌကထံ ပုစ္ဆိတော ပရိယာဒါနံ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ ကထေတုံ န သက္ကောတိ။ **နော ဗျဉ္ဇနတော**တိ ဗျဉ္ဇနံ ပနဿ ပဝတ္တတိ န ပရိယာဒိယတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထာတိ။

ပုဂ္ဂလဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

၁-ဝိဂတကာယော (က)
၂-အနနုစ္ဆဝိကာ (က)

(15) 5. Ābhāvagga

1. Ābhāsuttavaṇṇanā

141. Pañcamassa paṭhame ābhāsanavasena candova **candābhā.** Sesapadesupi eseva nayo.

2-5. Pabhāsuttādivaṇṇanā

142-145. Dutiyādīsupi pabhāsanavasena candova **candappabhā.** Ālokanavasena candova **candāloko.** Obhāsanavasena candova **candobhāso.** Pajjotanavasena candova **candapajjoto**ti. Evaṁ sabbapadesupi attho veditabbo.

6. Paṭhamakālasuttavaṇṇanā

146. Chaṭṭhe **kālā**ti yuttappayuttakālā[1]. **Kālena dhammassavananti** yuttappa yuttakāle dhammassavanaṁ. **Dhammasākacchā**ti pañhapucchanavissajjanavasena pavattā saṁsandanakathā.

7. Dutiyakālasuttavaṇṇanā

147. Sattame **kālā**ti tasmiṁ tasmiṁ kāle dhammassavanādivasena pavattānaṁ kusaladhammānaṁ etaṁ adhivacanaṁ. Te bhāviyanti ceva anuparivattiyanti ca. **Āsavānaṁ khayanti** arahattaṁ. Aṭṭhamaṁ uttānatthameva.

9-10. Sucaritasuttādivaṇṇanā

149-150. Navame saṇhā **vācāti**[2] mudukavācā. **Mantabhāsā**ti mantasaṅkhātāya paññāya paricchinditvā kathitakathā. Dasame **sīlasāro**ti sārasampāpakaṁ sīlaṁ. Sesesupi eseva nayo.

Ābhāvaggo pañcamo.

Tatiyapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Yuttappattakālā (Ka)
2. Saṇhavācāti (Sī, Syā)

(၁၅) ၅-အာဘာဝဂ္ဂ

၁-အာဘာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ အာဘာသနဝသေန စန္ဒောဝ **စန္ဒာဘာ**။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂-၅-ပဘာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၂-၁၄၅။ ဒုတိယာဒီသုပိ ပဘာသနဝသေန စန္ဒောဝ **စန္ဒပ္ပဘာ**။ အာလောကနဝသေန စန္ဒောဝ **စန္ဒာလောကော**။ ဩဘာသနဝသေန စန္ဒောဝ **စန္ဒောဘာသော**။ ပဇ္ဇောတနဝသေန စန္ဒောဝ **စန္ဒပဇ္ဇောတော**တိ။ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသုပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၆-ပဌမကာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၆။ ဆဋ္ဌေ **ကာလာ**တိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလာ[1]။ **ကာလေန ဓမ္မဿဝနန္တိ** ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလေ ဓမ္မဿဝနံ။ **ဓမ္မသာကစ္ဆာ**တိ ပဉ္ဟပုစ္ဆနဝိဿဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တာ သံသန္ဒနကထာ။

၇-ဒုတိယကာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၇။ သတ္တမေ **ကာလာ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ကာလေ ဓမ္မဿဝနာဒိဝသေန ပဝတ္တာနံ ကုသလဓမ္မာနံ ဧတံ အဓိဝစနံ။ တေ ဘာဝိယန္တိ စေဝ အနုပရိဝတ္တိယန္တိ စ။ **အာသဝါနံ ခယန္တိ** အရဟတ္တံ။ အဋ္ဌမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၉-၁၀-သုစရိတသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၄၉-၁၅၀။ နဝမေ **သဏှာ ဝါစာ**တိ[2] မုဒုကဝါစာ။ **မန္တဘာသာ**တိ မန္တသင်္ခါတာယ ပညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကထိတကထာ။ ဒသမေ **သီလသာရော**တိ သာရသမ္ပာပကံ သီလံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အာဘာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

တတိယပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-ယုတ္တပ္ပတ္တကာလာ (က)
၂-သဏှဝါစာတိ (သီ၊ သျာ)

4. Catutthapaṇṇāsaka

(16) 1. Indriyavagga

1. Indriyasuttādivaṇṇanā

151. Catutthassa paṭhame saddhādhurena indaṭṭhaṁ karotīti **saddhindriyaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Dutiye assaddhiye akampanaṭṭhena **saddhābalaṁ.** Sesesupi eseva nayo. Tatiye **anavajjabalan**ti niddosabalaṁ. **Saṅgahabalan**ti saṅgaṇhitabbayuttakānaṁ saṅgaṇhanabalaṁ. Catutthapañcamāni uttānāneva.

6. Kappasuttavaṇṇanā

156. Chaṭṭhe **saṁvaṭṭatī**ti ettha **tayo saṁvaṭṭā** āposaṁvaṭṭo tejosaṁvaṭṭo vāyo saṁvaṭṭoti. **Tisso saṁvaṭṭasīmā** Ābhassarā Subhakiṇhā Vehapphalāti. Yadā kappo tejena saṁvaṭṭati, Ābhassarato heṭṭhā agginā ḍayhati. Yadā āpena saṁvaṭṭati, Subhakiṇhato heṭṭhā udakena vilīyati. Yadā vātena saṁvaṭṭati, Vehapphalato heṭṭhā vātena viddhaṁsati. Vitthārato pana sadāpi ekaṁ Buddhakkhettaṁ vinassati. Ayamettha saṅkhepo, vitthārakathā pana Visuddhimagge[1] vuttanayeneva veditabbā.

7. Rogasuttavaṇṇanā

157. Sattame **vighātavā**ti mahicchāpaccayena vighātena dukkhena samannāgato. **Asantuṭṭho**ti catūsu paccayesu tīhi santosehi asantuṭṭho. **Anavaññappaṭilābhāyā**ti parehi anavajānanassa paṭilābhatthāya. **Lābhasakkārasilokappaṭilābhāyā**ti susaṅkhata catupaccayasaṅkhātassa lābhasakkārassa ceva vaṇṇabhaṇanasaṅkhātassa silokassa ca paṭilābhatthāya. **Saṅkhāya kulāni upasaṅkamatī**ti "iti maṁ ete jānissantī"ti jānanatthāya kulāni upasaṅkamati. Sesapadesupi eseva nayo.

---

1. Visuddhi 2. 43 piṭṭhe.

၄—စတုတ္ထပဏ္ဏာသက

(၁၆) ၁-ဣန္ဒြိယဝဂ္ဂ

၁-ဣန္ဒြိယသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၁၅၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ သဒ္ဓါဓုရေန ဣန္ဒဋ္ဌံ ကရောတီတိ **သဒ္ဓိန္ဒြိယံ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဒုတိယေ အဿဒ္ဓိယေ အကမ္ပနဋ္ဌေန **သဒ္ဓါဗလံ။** သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတိယေ **အနဝဇ္ဇဗလန္တိ** နိဒ္ဒေါသဗလံ။ **သင်္ဂဟဗလန္တိ** သင်္ဂဏှိတဗ္ဗယုတ္တကာနံ သင်္ဂဏှနဗလံ။ စတုတ္ထပဉ္စမာနိ ဥတ္တာနာနေဝ။

၆-ကပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၆။ ဆဋ္ဌေ **သံဝဋ္ဋတီ**တိ ဧတ္ထ **တယော သံဝဋ္ဋာ** အာပေါသံဝဋ္ဋော တေဇောသံဝဋ္ဋော ဝါယောသံဝဋ္ဋောတိ။ **တိဿော သံဝဋ္ဋသီမာ** အာဘဿရာ သုဘကိဏှာ ဝေဟပ္ဖလာတိ။ ယဒါ ကပ္ပေါ တေဇေန သံဝဋ္ဋတိ၊ အာဘဿရတော ဟေဋ္ဌာ အဂ္ဂိနာ ဍယှတိ။ ယဒါ အာပေန သံဝဋ္ဋတိ၊ သုဘကိဏှတော ဟေဋ္ဌာ ဥဒကေန ဝိလီယတိ။ ယဒါ ဝါတေန သံဝဋ္ဋတိ၊ ဝေဟပ္ဖလတော ဟေဋ္ဌာ ဝါတေန ဝိဒ္ဓံသတိ။ ဝိတ္ထာရတော ပန သဒါပိ ဧကံ ဗုဒ္ဓက္ခေတ္တံ ဝိနဿတိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရကထာ ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၇-ရောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၇။ သတ္တမေ **ဝိဃာတဝါ**တိ မဟိစ္ဆာပစ္စယေန ဝိဃာတေန ဒုက္ခေန သမန္နာဂတော။ **အသန္တုဋ္ဌော**တိ စတူသု ပစ္စယေသု တီဟိ သန္တောသေဟိ အသန္တုဋ္ဌော။ **အနဝညပ္ပဋိလာဘာယာ**တိ ပရေဟိ အနဝဇာနနဿ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **လာဘသက္ကာရသိလောကပ္ပဋိလာဘာယာ**တိ သုသင်္ခတစတုပစ္စယသင်္ခါတဿ လာဘသက္ကာရဿ စေဝ ဝဏ္ဏဘဏနသင်္ခါတဿ သိလောကဿ စ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **သင်္ခါယ ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတီ**တိ "ဣတိ မံ ဧတေ ဇာနိဿန္တီ"တိ ဇာနနတ္ထာယ ကုလာနိ ဥပသင်္ကမတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၂-၄၃-ပိဋ္ဌေ။

8. Parihānisuttavaṇṇanā

158. Aṭṭhame **gambhīresū**ti atthagambhīresu. **Ṭhānāṭhānesū**ti kāraṇākāraṇesu. **Na kamatī**ti nāvagāhati nappavattati[1]. **Paññācakkhū**ti ettha uggahaparipucchāpaññāpi vaṭṭati, sammasanappaṭivedhapaññāpi vaṭṭatiyeva.

9. Bhikkhunīsuttavaṇṇanā

159. Navame **ehi tvan**ti there paṭibaddhacittā taṁ pahiṇituṁ evamāha. **Sasīsaṁ pārupitvā**ti saha sīsena kāyaṁ pārupitvā. **Mañcake nipajjī**ti vegena mañcakaṁ paññāpetvā tattha nipajji. **Etadavocā**ti tassākāraṁ sallakkhetvā lobhappahānatthāya saṇheneva asubhakathaṁ kathetuṁ etaṁ avoca. **Āhārasambhūto**ti āhārena sambhūto āhāraṁ nissāya vaḍḍhito. **Āhāraṁ nissāya āhāraṁ pajahatī**ti paccuppannaṁ kabaḷīkārāhāraṁ nissāya taṁ evaṁ yoniso sevamāno pubbakammasaṅkhātaṁ āhāraṁ pajahati. Paccuppa nnepi pana kabaḷīkārāhāre nikanti[2]taṇhā pajahitabbā.

Taṇhaṁ pajahatīti idāni evaṁ pavattaṁ paccuppannataṇhaṁ nissāya vaṭṭamūlikaṁ pubbataṇhaṁ pajahati. Ayaṁ pana paccuppannataṇhā kusalā akusalāti? Akusalā. Sevitabbā na sevitabbāti? Sevitabbā. Paṭisandhiṁ ākaḍḍhati nākaḍḍhatīti? Nākaḍḍhati. Etissāpi pana paccuppannāya sevitabbataṇhāya nikanti pajahitabbāyeva. **So hi nāma āyasmā āsavānaṁ khayā upasampajja viharissati, kimaṅgaṁ panāhan**ti ettha **kimaṅgaṁ panā**ti kāraṇaparivitakkanametaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—so āyasmā arahattaphalaṁ sacchikatvā viharissati, ahaṁ kena kāraṇena na sacchikatvā viharissāmi. Sopi hi āyasmā Sammāsambuddhasseva putto, ahampi Sammāsambuddhasseva putto, mayhampetaṁ uppajjissatīti. **Mānaṁ nissāyā**ti idaṁ evaṁ uppannasevitabbamānaṁ nissāya. **Mānaṁ pajahatī**ti vaṭṭamūlakaṁ pubbamānaṁ pajahati. Yaṁ nissāya panesa taṁ pajahati, sopi taṇhā viya akusalo ceva sevitabbo ca, no ca paṭisandhiṁ ākaḍḍhati. Nikanti[2] pana tasmimpi pajahitabbāva.

1. Na vahati na pavattati (Syā), bahi na pavattati (Ka)   2. Niyanti (Sī, Syā)

၈-ပရိဟာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၈။ အဋ္ဌမေ **ဂမ္ဘီရေသူ**တိ အတ္ထဂမ္ဘီရေသု။ **ဌာနာဌာနေသူ**တိ ကာရဏာကာရဏေသု။ **န ကမတီ**တိ နာဝဂါဟတိ နပ္ပဝတ္တတိ[၁]။ **ပညာစက္ခူ**တိ ဧတ္ထ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာပညာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ သမ္မသနပ္ပဋိဝေဓပညာပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။

၉-ဘိက္ခုနီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၉။ နဝမေ **ဧဟိ တွန္တိ** ထေရေ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တာ တံ ပဟိဏိတုံ ဧဝမာဟ။ **သသီသံ ပါရုပိတွာ**တိ သဟ သီသေန ကာယံ ပါရုပိတွာ။ **မဉ္စကေ နိပဇ္ဇီ**တိ ဝေဂေန မဉ္စကံ ပညာပေတွာ တတ္ထ နိပဇ္ဇိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ တဿာကာရံ သလ္လက္ခေတွာ လောဘပ္ပဟာနတ္ထာယ သဏှေနေဝ အသုဘကထံ ကထေတုံ ဧတံ အဝေါစ။ **အာဟာရသမ္ဘူတော**တိ အာဟာရေန သမ္ဘူတော အာဟာရံ နိဿာယ ဝဍ္ဎိတော။ **အာဟာရံ နိဿာယ အာဟာရံ ပဇဟတီ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နံ ကဗဠီကာရာဟာရံ နိဿာယ တံ ဧဝံ ယောနိသော သေဝမာနော ပုဗ္ဗကမ္မသင်္ခါတံ အာဟာရံ ပဇဟတိ။ ပစ္စုပ္ပန္နေပိ ပန ကဗဠီကာရာဟာရေ နိကန္တိ[၂]တဏှာ ပဇဟိတဗ္ဗာ။

တဏှံ ပဇဟတီတိ ဣဒါနိ ဧဝံ ပဝတ္တံ ပစ္စုပ္ပန္နတဏှံ နိဿာယ ဝဋ္ဋမူလိကံ ပုဗ္ဗတဏှံ ပဇဟတိ။ အယံ ပန ပစ္စုပ္ပန္နတဏှာ ကုသလာ အကုသလာတိ? အကုသလာ။ သေဝိတဗ္ဗာ န သေဝိတဗ္ဗာတိ? သေဝိတဗ္ဗာ။ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎတိ နာကဍ္ဎတီတိ? နာကဍ္ဎတိ။ ဧတိဿာပိ ပန ပစ္စုပ္ပန္နာယ သေဝိတဗ္ဗတဏှာယ နိကန္တိ ပဇဟိတဗ္ဗာယေဝ။ **သော ဟိ နာမ အာယသ္မာ အာသဝါနံ ခယာ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿတိ၊ ကိမင်္ဂံ ပနာဟန္တိ** ဧတ္ထ **ကိမင်္ဂံ ပနာ**တိ ကာရဏပရိဝိတက္ကနမေတံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—သော အာယသ္မာ အရဟတ္တဖလံ သစ္ဆိကတွာ ဝိဟရိဿတိ၊ အဟံ ကေန ကာရဏေန န သစ္ဆိကတွာ ဝိဟရိဿာမိ။ သောပိ ဟိ အာယသ္မာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿေဝ ပုတ္တော၊ အဟမ္ပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿေဝ ပုတ္တော၊ မယှမ္ပေတံ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ။ **မာနံ နိဿာယာ**တိ ဣဒံ ဧဝံ ဥပ္ပန္နသေဝိတဗ္ဗမာနံ နိဿာယ။ **မာနံ ပဇဟတီ**တိ ဝဋ္ဋမူလကံ ပုဗ္ဗမာနံ ပဇဟတိ။ ယံ နိဿာယ ပနေသ တံ ပဇဟတိ၊ သောပိ တဏှာ ဝိယ အကုသလော စေဝ သေဝိတဗ္ဗော စ၊ နော စ ပဋိသန္ဓိံ အာကဍ္ဎတိ။ နိကန္တိ[၂] ပန တသ္မိမ္ပိ ပဇဟိတဗ္ဗာဝ။

၁-န ဝဟတိ န ပဝတ္တတိ (သျာ)၊ ဗဟိ န ပဝတ္တတိ (က)   ၂-နိယန္တိ (သီ၊ သျာ)

Setughāto vutto Bhagavatāti padaghāto paccayaghāto Buddhena Bhagavatā kathito. Iti imehi catūhi aṅgehi there desanaṁ vinivaṭṭente tassā bhikkhuniyā theraṁ ārabbha uppanno chandarāgo apagañchi. Sāpi theraṁ khamāpetuṁ accayaṁ desesi, theropissā paṭiggaṇhi. Taṁ dassetuṁ **atha kho sā bhikkhunī**ti-ādi vuttaṁ.

10. Sugatavinayasuttavaṇṇanā

160. Dasame **duggahitan**ti uppaṭipāṭiyā gahitaṁ. **Pariyāpuṇantī**ti vaḷañjenti kathenti. **Padabyañjanehī**ti ettha padameva atthassa byañjanato byañjananti vuttaṁ. **Dunnikkhittassā**ti duṭṭhu nikkhittassa uppaṭipāṭiyā ṭhapitassa. **Atthopi dunnayo hotī**ti Aṭṭhakathā nīharitvā kathetuṁ na sakkā hoti. **Chinnamūlako**ti mūlabhūtānaṁ bhikkhūnaṁ upacchinnattā chinnamūlako. **Appaṭisaraṇo**ti appatiṭṭho. **Bāhulikā**ti paccayabāhullāya paṭipannā. **Sāthalikā**ti tisso sikkhā sithilaggahaṇena gaṇhanakā. **Okkamane pubbaṅgamā**ti pañca nīvaraṇāni avagamanato okkamananti vuccanti, tattha pubbaṅgamāti attho. **Paviveke**ti tividhe viveke. **Nikkhittadhurā**ti nibbīriyā. Iminā nayena pana sabbattha attho veditabbo.

Indriyavaggo paṭhamo.

---

(17) 2. Paṭipadāvagga

1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

161. Dutiyassa paṭhame sukhapaṭikkhepena dukkhā paṭipajjitabbato paṭipadā etissāti **dukkhāpaṭipadā**[1]. Asīghappavattitāya garubhāvena dandhā abhiññā etissāti **dandhābhiññā.** Imināva nayena sabbapadesu attho veditabbo.

---

1. Sukhapaṭikkhepena dukkhā, paṭipajjitabbato paṭipadā. (Sī, Syā)

သေတုဃာတော ဝုတ္တော ဘဂဝတာတိ ပဒဃာတော ပစ္စယဃာတော ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ ကထိတော။ ဣတိ ဣမေဟိ စတူဟိ အင်္ဂေဟိ ထေရေ ဒေသနံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တေ တဿာ ဘိက္ခုနိယာ ထေရံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နော ဆန္ဒရာဂေါ အပဂဉ္ဆိ။ သာပိ ထေရံ ခမာပေတုံ အစ္စယံ ဒေသေသိ၊ ထေရောပိဿာ ပဋိဂ္ဂဏှိ။ တံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ သာ ဘိက္ခုနီ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁၀-သုဂတဝိနယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၀။ ဒသမေ **ဒုဂ္ဂဟိတန္တိ** ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဂဟိတံ။ **ပရိယာပုဏန္တီ**တိ ဝဠဉ္ဇေန္တိ ကထေန္တိ။ **ပဒဗျဉ္ဇနေဟီ**တိ ဧတ္ထ ပဒမေဝ အတ္ထဿ ဗျဉ္ဇနတော ဗျဉ္ဇနန္တိ ဝုတ္တံ။ **ဒုန္နိက္ခိတ္တဿာ**တိ ဒုဋ္ဌု နိက္ခိတ္တဿ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဌပိတဿ။ **အတ္ထောပိ ဒုန္နယော ဟောတီ**တိ အဋ္ဌကထာ နီဟရိတွာ ကထေတုံ န သက္ကာ ဟောတိ။ **ဆိန္နမူလကော**တိ မူလဘူတာနံ ဘိက္ခူနံ ဥပစ္ဆိန္နတ္တာ ဆိန္နမူလကော။ **အပ္ပဋိသရဏော**တိ အပ္ပတိဋ္ဌော။ **ဗာဟုလိကာ**တိ ပစ္စယဗာဟုလ္လာယ ပဋိပန္နာ။ **သာထလိကာ**တိ တိဿော သိက္ခာ သိထိလဂ္ဂဟဏေန ဂဏှနကာ။ **ဩက္ကမနေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ**တိ ပဉ္စ နီဝရဏာနိ အဝဂမနတော ဩက္ကမနန္တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တတ္ထ ပုဗ္ဗင်္ဂမာတိ အတ္ထော။ **ပဝိဝေကေ**တိ တိဝိဓေ ဝိဝေကေ။ **နိက္ခိတ္တဓုရာ**တိ နိဗ္ဗီရိယာ။ ဣမိနာ နယေန ပန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဣန္ဒြိယဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၁၇) ၂-ပဋိပဒါဝဂ္ဂ

၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ သုခပဋိက္ခေပေန ဒုက္ခာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတော ပဋိပဒါ ဧတိဿာတိ **ဒုက္ခာပဋိပဒါ**[၁]။ အသီဃပ္ပဝတ္တိတာယ ဂရုဘာဝေန ဒန္ဓာ အဘိညာ ဧတိဿာတိ **ဒန္ဓာဘိညာ**။ ဣမိနာဝ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-သုခပဋိက္ခေပေန ဒုက္ခာ၊ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗတော ပဋိပဒါ။ (သီ၊ သျာ)

2. Vitthārasuttavaṇṇanā

162. Dutiye **abhikkhaṇan**ti abhiṇhaṁ. **Ānantariyan**ti anantaravipākadāyakaṁ maggasamādhiṁ. **Āsavānaṁ khayāyā**ti arahattaphalatthāya. **Pañcindriyānī**ti vipassanāpañcamakāni pañcindriyāni. **Paññindriyan**ti hi ettha vipassanāpaññāva paññindriyanti adhippetaṁ. Sesamettha Pāḷivasena uttānameva.

Imāsaṁ pana paṭipadānaṁ ayaṁ āvibhāvakathā—idha bhikkhu pubbe akatābhiniveso pubbabhāge rūpapariggahe kilamati, arūpapariggahe kilamati, paccayapariggahe kilamati, tīsu addhāsu kilamati, maggāmagge kilamati. Evaṁ pañcasu ṭhānesu kilamanto vipassanaṁ pāpuṇāti. Vipassanaṁ patvāpi udayabbayānupassane bhaṅgānupassane bhayatupaṭṭhāne ādīnavānupassane nibbidānupassane muccitukamyatāñāṇe saṅkhārupekkhāñāṇe anulomañāṇe gotrabhuñāṇeti imesu navasu vipassanāñāṇesupi kilamitvāva lokuttaramaggaṁ pāpuṇāti. Tassa so lokuttaramaggo evaṁ dukkhena garubhāvena sacchikatattā dukkhapaṭipado dandhābhiñño nāma jāto. Yo pana pubbabhāge pañcasu ñāṇesu kilamanto aparabhāge navasu vipassanāñāṇesu akilamitvāva maggaṁ sacchikaroti, tassa so maggo evaṁ dukkhena agarubhāvena sacchikatattā dukkhapaṭipado khippābhiñño nāma jāto. Iminā upāyena itarāpi dve veditabbā.

Goṇapariyesaka-upamāhi cetā vibhāvetabbā—ekassa hi purisassa cattāro goṇā palāyitvā aṭaviṁ paviṭṭhā. So sakaṇṭake sagahane[1] vane te pariyesanto gahanamaggeneva kicchena kasirena gantvā gahanaṭṭhāneyeva nilīne goṇepi kicchena kasirena addasa. Eko kicchena gantvā abbhokāse ṭhite khippameva addasa. Aparo abbhokāsamaggena sukhena gantvā gahanaṭṭhāne nilīne kicchena kasirena addasa. Aparo abbhokāsamaggeneva sukhena gantvā abbhokāse ṭhiteyeva khippaṁ addasa. Tattha cattāro goṇā viya cattāro ariyamaggā daṭṭhabbā, goṇapariyesako puriso viya yogāvacaro, gahanamaggena kicchena kasirena gamanaṁ viya pubbabhāge pañcasu ñāṇesu kilamato dukkhāpaṭipadā. Gahanaṭṭhāne nilīnānaṁ kiccheneva dassanaṁ viya aparabhāge navasu ñāṇesu

1. Sakalagahane (Ka)

၂-ဝိတ္ထာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၂။ ဒုတိယေ **အဘိက္ခဏန္တိ** အဘိဏှံ။ **အာနန္တရိယန္တိ** အနန္တရဝိပါကဒါယကံ မဂ္ဂသမာဓိံ။ **အာသဝါနံ ခယာယာ**တိ အရဟတ္တဖလတ္ထာယ။ **ပဉ္စိန္ဒြိယာနီ**တိ ဝိပဿနာပဉ္စမကာနိ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ။ **ပညိန္ဒြိယန္တိ** ဟိ ဧတ္ထ ဝိပဿနာပညာဝ ပညိန္ဒြိယန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိဝသေန ဥတ္တာနမေဝ။

ဣမာသံ ပန ပဋိပဒါနံ အယံ အာဝိဘာဝကထာ—ဣဓ ဘိက္ခု ပုဗ္ဗေ အကတာဘိနိဝေသော ပုဗ္ဗဘာဂေ ရူပပရိဂ္ဂဟေ ကိလမတိ၊ အရူပပရိဂ္ဂဟေ ကိလမတိ၊ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟေ ကိလမတိ၊ တီသု အဒ္ဓါသု ကိလမတိ၊ မဂ္ဂါမဂ္ဂေ ကိလမတိ။ ဧဝံ ပဉ္စသု ဌာနေသု ကိလမန္တော ဝိပဿနံ ပါပုဏာတိ။ ဝိပဿနံ ပတွာပိ ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿနေ ဘင်္ဂါနုပဿနေ ဘယတုပဋ္ဌာနေ အာဒီနဝါနုပဿနေ နိဗ္ဗိဒါနုပဿနေ မုစ္စိတုကမျတာဉာဏေ သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏေ အနုလောမဉာဏေ ဂေါတြဘုဉာဏေတိ ဣမေသု နဝသု ဝိပဿနာဉာဏေသုပိ ကိလမိတွာဝ လောကုတ္တရမဂ္ဂံ ပါပုဏာတိ။ တဿ သော လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဧဝံ ဒုက္ခေန ဂရုဘာဝေန သစ္ဆိကတတ္တာ ဒုက္ခပဋိပဒေါ ဒန္ဓာဘိညော နာမ ဇာတော။ ယော ပန ပုဗ္ဗဘာဂေ ပဉ္စသု ဉာဏေသု ကိလမန္တော အပရဘာဂေ နဝသု ဝိပဿနာဉာဏေသု အကိလမိတွာဝ မဂ္ဂံ သစ္ဆိကရောတိ၊ တဿ သော မဂ္ဂေါ ဧဝံ ဒုက္ခေန အဂရုဘာဝေန သစ္ဆိကတတ္တာ ဒုက္ခာပဋိပဒေါ ခိပ္ပါဘိညော နာမ ဇာတော။ ဣမိနာ ဥပါယေန ဣတရာပိ ဒွေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဂေါဏပရိယေသကဥပမာဟိ စေတာ ဝိဘာဝေတဗ္ဗာ—ဧကဿ ဟိ ပုရိသဿ စတ္တာရော ဂေါဏာ ပလာယိတွာ အဋဝိံ ပဝိဋ္ဌာ။ သော သကဏ္ဋကေ သဂဟနေ[၁] ဝနေ တေ ပရိယေသန္တော ဂဟနမဂ္ဂေနေဝ ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဂန္တွာ ဂဟနဋ္ဌာနေယေဝ နိလီနေ ဂေါဏေပိ ကိစ္ဆေန ကသိရေန အဒ္ဒသ။ ဧကော ကိစ္ဆေန ဂန္တွာ အဗ္ဘောကာသေ ဌိတေ ခိပ္ပမေဝ အဒ္ဒသ။ အပရော အဗ္ဘောကာသမဂ္ဂေန သုခေန ဂန္တွာ ဂဟနဋ္ဌာနေ နိလီနေ ကိစ္ဆေန ကသိရေန အဒ္ဒသ။ အပရော အဗ္ဘောကာသမဂ္ဂေနေဝ သုခေန ဂန္တွာ အဗ္ဘောကာသေ ဌိတေယေဝ ခိပ္ပံ အဒ္ဒသ။ တတ္ထ စတ္တာရော ဂေါဏာ ဝိယ စတ္တာရော အရိယမဂ္ဂါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဂေါဏပရိယေသကော ပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ဂဟနမဂ္ဂေန ကိစ္ဆေန ကသိရေန ဂမနံ ဝိယ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပဉ္စသု ဉာဏေသု ကိလမတော ဒုက္ခာပဋိပဒါ။ ဂဟနဋ္ဌာနေ နိလီနာနံ ကိစ္ဆေနေဝ ဒဿနံ ဝိယ အပရဘာဂေ နဝသု ဉာဏေသု

၁-သကလဂဟနေ (က)

kilamantassa ariyamaggānaṁ dassanaṁ. Iminā upāyena sesa-upamāpi yojetabbā.

3. Asubhasuttavaṇṇanā

163. Tatiye **asubhānupassī kāye viharatī**ti attano karajakāye “yathā etaṁ, tathā idan”ti iminā nayena bahiddhā diṭṭhānaṁ dasannaṁ asubhānaṁ upasaṁharaṇavasena asubhānupassī viharati, attano kāyaṁ asubhato paṭikūlato ñāṇena passatīti attho. **Āhāre paṭikūlasaññī**ti navannaṁ pāṭikulyānaṁ vasena kabaḷīkārāhāre paṭikūlasaññī. **Sabba loke anabhiratisaññī**ti[1] sabbasmimpi tedhātuke lokasannivāse anabhiratāya ukkaṇṭhitasaññāya samannāgato. **Sabbasaṅkhāresu aniccānupassī**ti sabbepi tebhūmakasaṅkhāre aniccato anupassanto. **Maraṇasaññā**ti maraṇaṁ ārabbha uppannasaññā. **Ajjhattaṁ sūpaṭṭhitā hotī**ti niyakajjhatte suṭṭhu upaṭṭhitā hoti. Ettāvatā balavavipassanā kathitā. **Sekhabalānī**ti sikkhanakānaṁ balāni. Sesamettha Pāḷivasena uttānameva. “Asubhānu passī”ti-ādīni pana dukkhāya paṭipadāya dassanatthaṁ vuttāni, paṭhamajjhānādīni sukhāya. Asubhādīni hi paṭikūlārammaṇāni, tesu pana pakatiyāva sampiyāyamānaṁ[2] cittaṁ allīyati. Tasmā tāni bhāvento dukkhapaṭipadaṁ paṭipanno nāma hoti. Paṭhamajjhānādīni paṇītasukhāni, tasmā tāni paṭipanno sukhapaṭipadaṁ paṭipanno nāma hoti.

Ayaṁ panettha sabbasādhāraṇā upamā—saṅgāmāvacarapuriso hi phalakakoṭṭhakaṁ katvā pañcāvudhāni sannayhitvā saṅgāmaṁ pavisati, so antarā vissamitukāmo phalakakoṭṭhakaṁ pavisitvā vissamati ceva pānabhojanādīni ca paṭisevati. Tato puna saṅgāmaṁ pavisitvā kammaṁ karoti. Tattha saṅgāmo viya kilesasaṅgāmo daṭṭhabbo, phalakakoṭṭhako viya pañcanissayabalāni, saṅgāmapavisanapuriso viya yogāvacaro, pañcāvudhasannāho viya vipassanāpañcamāni indriyāni, saṅgāmaṁ pavisanakālo viya vipassanāya kammakaraṇakālo, vissamitukāmassa phalakakoṭṭhakaṁ pavisitvā vissamanapānabhojanāni paṭisevanakālo

1. Anabhiratasaññīti (Sī, Syā) 2. Pakatiyā samānaṁ (Ka)

ကိလမန္တဿ အရိယမဂ္ဂါနံ ဒဿနံ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သေသဥပမာပိ ယောဇေတဗ္ဗာ။

၃-အသုဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၃။ တတိယေ **အသုဘာနုပဿီ ကာယေ ဝိဟရတီ**တိ အတ္တနော ကရဇကာယေ “ယထာ ဧတံ, တထာ ဣဒ”န္တိ ဣမိနာ နယေန ဗဟိဒ္ဓါ ဒိဋ္ဌာနံ ဒသန္နံ အသုဘာနံ ဥပသံဟရဏဝသေန အသုဘာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ အတ္တနော ကာယံ အသုဘတော ပဋိကူလတော ဉာဏေန ပဿတီတိ အတ္ထော။ **အာဟာရေ ပဋိကူလသညီ**တိ နဝန္နံ ပါဋိကုလျာနံ ဝသေန ကဗဠီကာရာဟာရေ ပဋိကူလသညီ။ **သဗ္ဗလောကေ အနဘိရတိသညီ**တိ[1] သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ တေဓာတုကေ လောကသန္နိဝါသေ အနဘိရတာယ ဥက္ကဏ္ဌိတသညာယ သမန္နာဂတော။ **သဗ္ဗသင်္ခါရေသု အနိစ္စာနုပဿီ**တိ သဗ္ဗေပိ တေဘူမကသင်္ခါရေ အနိစ္စတော အနုပဿန္တော။ **မရဏသညာ**တိ မရဏံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နသညာ။ **အဇ္ဈတ္တံ သူပဋ္ဌိတာ ဟောတီ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေ သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ ဧတ္တာဝတာ ဗလဝဝိပဿနာ ကထိတာ။ **သေခဗလာနီ**တိ သိက္ခနကာနံ ဗလာနိ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိဝသေန ဥတ္တာနမေဝ။ “အသုဘာနုပဿီ”တိအာဒီနိ ပန ဒုက္ခာယ ပဋိပဒါယ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ၊ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ သုခါယ။ အသုဘာဒီနိ ဟိ ပဋိကူလာရမ္မဏာနိ၊ တေသု ပန ပကတိယာဝ သမ္ပိယာယမာနံ[2] စိတ္တံ အလ္လီယတိ။ တသ္မာ တာနိ ဘာဝေန္တော ဒုက္ခပဋိပဒံ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ။ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနိ ပဏီတသုခါနိ၊ တသ္မာ တာနိ ပဋိပန္နော သုခပဋိပဒံ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ။

အယံ ပနေတ္ထ သဗ္ဗသာဓာရဏာ ဥပမာ—သင်္ဂါမာဝစရပုရိသော ဟိ ဖလကကောဋ္ဌကံ ကတွာ ပဉ္စာဝုဓာနိ သန္နယှိတွာ သင်္ဂါမံ ပဝိသတိ၊ သော အန္တရာ ဝိဿမိတုကာမော ဖလကကောဋ္ဌကံ ပဝိသိတွာ ဝိဿမတိ စေဝ ပါနဘောဇနာဒီနိ စ ပဋိသေဝတိ။ တတော ပုန သင်္ဂါမံ ပဝိသိတွာ ကမ္မံ ကရောတိ။ တတ္ထ သင်္ဂါမော ဝိယ ကိလေသသင်္ဂါမော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဖလကကောဋ္ဌကော ဝိယ ပဉ္စနိဿယဗလာနိ၊ သင်္ဂါမပဝိသနပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ပဉ္စာဝုဓသန္နာဟော ဝိယ ဝိပဿနာပဉ္စမာနိ ဣန္ဒြိယာနိ၊ သင်္ဂါမံ ပဝိသနကာလော ဝိယ ဝိပဿနာယ ကမ္မကရဏကာလော၊ ဝိဿမိတုကာမဿ ဖလကကောဋ္ဌကံ ပဝိသိတွာ ဝိဿမနပါနဘောဇနာနိ ပဋိသေဝနကာလော

၁-အနဘိရတသညီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ပကတိယာ သမာနံ (က)

viya vipassanāya kammaṁ karontassa cittuppādassa nirassādakkhaṇe pañca balāni nissāya cittaṁ sampahaṁsanakālo, vissamitvā khāditvā pivitvā ca puna saṅgāmassa pavisanakālo viya pañcahi balehi cittaṁ sampahaṁsetvā puna vipassanāya kammaṁ karontassa vivaṭṭetvā arahattaggahaṇakālo veditabbo. Imasmiṁ pana sutte balāni ceva indriyāni ca missakāneva kathitānīti.

4. Paṭhamakhamasuttavaṇṇanā

164. Catutthe **akkhamā**ti anadhivāsikapaṭipadā[1]. **Khamā**ti adhivāsikapaṭipadā. **Damā**ti indriyadamanapaṭipadā. **Samā**ti akusalavitakkānaṁ vūpasamanapaṭipadā. **Rosantaṁ paṭirosatī**ti ghaṭṭentaṁ paṭighaṭṭeti. **Bhaṇḍantaṁ paṭibhaṇḍatī**ti paharantaṁ paṭipaharati. Pañcamachaṭṭhāni uttānatthāneva.

7. Mahāmoggallānasuttavaṇṇanā

167. Sattame Mahāmoggallānattherassa heṭṭhimā tayo maggā sukhapaṭipadā dandhābhiññā ahesuṁ, arahattamaggo dukkhapaṭipado khippābhiñño. Tasmā evamāha “yāyaṁ paṭipadā dukkhā khippābhiññā, imaṁ me paṭipadaṁ āgamma anupādāya āsavehi cittaṁ vimuttan”ti.

8. Sāriputtasuttavaṇṇanā

168. Aṭṭhame Dhammasenāpatittherassa heṭṭhimā tayo maggā sukhapaṭipadā dandhābhiññā, arahattamaggo sukhapaṭipado khippābhiñño. Tasmā “yāyaṁ paṭipadā sukhā khippābhiññā”ti āha. Imesu pana dvīsupi suttesu missikāva paṭipadā kathitāti veditabbā.

9. Sasaṅkhārasuttavaṇṇanā

169. Navame paṭhamadutiyapuggalā sukkhavipassakā sasaṅkhārena sappayogena saṅkhāranimittaṁ upaṭṭhapenti. Tesu eko vipassanindriyānaṁ balavattā idheva kilesa parinibbānena parinibbāyati, eko indriyānaṁ

1. Anadhivāsakapaṭipadā (Ka)

ဝိယ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တဿ စိတ္တုပ္ပါဒဿ နိရဿာဒက္ခဏေ ပဉ္စ ဗလာနိ နိဿာယ စိတ္တံ သမ္ပဟံသနကာလော၊ ဝိဿမိတွာ ခါဒိတွာ ပိဝိတွာ စ ပုန သင်္ဂါမဿ ပဝိသနကာလော ဝိယ ပဉ္စဟိ ဗလေဟိ စိတ္တံ သမ္ပဟံသေတွာ ပုန ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တဂ္ဂဟဏကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဗလာနိ စေဝ ဣန္ဒြိယာနိ စ မိဿကာနေဝ ကထိတာနီတိ။

၄-ပဌမခမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၄။ စတုတ္ထေ **အက္ခမာ**တိ အနဓိဝါသိကပဋိပဒါ[၁]။ **ခမာ**တိ အဓိဝါသိကပဋိပဒါ။ **ဒမာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမနပဋိပဒါ။ **သမာ**တိ အကုသလဝိတက္ကာနံ ဝူပသမနပဋိပဒါ။ **ရောသန္တံ ပဋိရောသတီ**တိ ဃဋ္ဋေန္တံ ပဋိဃဋ္ဋေတိ။ **ဘဏ္ဍန္တံ ပဋိဘဏ္ဍတီ**တိ ပဟရန္တံ ပဋိပဟရတိ။ ပဉ္စမဆဋ္ဌာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၇-မဟာမောဂ္ဂလ္လာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၇။ သတ္တမေ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရဿ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ သုခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ အဟေသုံ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ဒုက္ခပဋိပဒေါ ခိပ္ပာဘိညော။ တသ္မာ ဧဝမာဟ “ယာယံ ပဋိပဒါ ဒုက္ခာ ခိပ္ပာဘိညာ၊ ဣမံ မေ ပဋိပဒံ အာဂမ္မ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုတ္တ”န္တိ။

၈-သာရိပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၈။ အဋ္ဌမေ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရဿ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ သုခပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ၊ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ သုခပဋိပဒေါ ခိပ္ပာဘိညော။ တသ္မာ “ယာယံ ပဋိပဒါ သုခါ ခိပ္ပာဘိညာ”တိ အာဟ။ ဣမေသု ပန ဒွီသုပိ သုတ္တေသု မိဿိကာဝ ပဋိပဒါ ကထိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၉-သသင်္ခါရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၉။ နဝမေ ပဌမဒုတိယပုဂ္ဂလာ သုက္ခဝိပဿကာ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန သင်္ခါရနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ တေသု ဧကော ဝိပဿနိန္ဒြိယာနံ ဗလဝတ္တာ ဣဓေဝ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ ဧကော ဣန္ဒြိယာနံ

၁-အနဓိဝါသကပဋိပဒါ (က)

dubbalatāya idha asakkonto anantare attabhāve tadeva mūlakammaṭṭhānaṁ paṭilabhitvā sasaṅkhārena sappayogena saṅkhāranimittaṁ upaṭṭhapetvā kilesaparinibbānena parinibbāyati, tatiyacatutthā samathayānikā. Tesaṁ eko asaṅkhārena appayogena indriyānaṁ balavattā idheva kilese khepeti, eko indriyānaṁ dubbalattā idha asakkonto anantare attabhāve tadeva mūlakammaṭṭhānaṁ paṭilabhitvā asaṅkhārena appayogena kilese khepetīti veditabbo.

10. Yuganaddhasuttavaṇṇanā

170. Dasame **samathapubbaṅgaman**ti samathaṁ pubbaṅgamaṁ purecārikaṁ katvā. **Maggo sañjāyatī**ti paṭhamo lokuttaramaggo nibbattati. **So taṁ maggan**ti ekacittakkhaṇikamaggassa āsevanādīni nāma natthi, dutiyamaggādayo pana uppādento tameva āsevati bhāveti bahulīkarotīti vuccati. **Vipassanāpubbaṅgaman**ti vipassanaṁ pubbaṅgamaṁ purecārikaṁ katvā samathaṁ bhāveti, pakatiyā vipassanālābhī vipassanāya ṭhatvā samādhiṁ uppādetīti attho.

Yuganaddhaṁ bhāvetīti yuganaddhaṁ katvā bhāveti. Tattha teneva cittena samāpattiṁ samāpajjitvā teneva saṅkhāre sammasituṁ na sakkā. Ayaṁ pana yāvatā samāpattiyo samāpajjati, tāvatā saṅkhāre sammasati. Yāvatā saṅkhāre sammasati, tāvatā samāpattiyo sammāpajjati. Kathaṁ? Paṭhamajjhānaṁ samāpajjati, tato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasati, saṅkhāre sammasitvā dutiyajjhānaṁ samāpajjati. Tato vuṭṭhāya puna saṅkhāre sammasati. Saṅkhāre sammasitvā tatiyajjhānaṁ -pa- nevasaññānāsaññāyatanasamāpattiṁ samāpajjati, tato vuṭṭhāya saṅkhāre sammasati. Evamayaṁ[1] samathavipassanaṁ yuganaddhaṁ bhāveti nāma.

Dhammuddhaccaviggahitanti samathavipassanādhammesu dasavipassanupakkilesasaṅkhātena uddhaccena viggahitaṁ, suggahitanti attho. **So āvuso samayo**ti iminā sattannaṁ sappāyānaṁ paṭilābhakālo kathito. **Yaṁ taṁ cittan**ti yasmiṁ samaye taṁ vipassanāvīthiṁ okkamitvā pavattaṁ cittaṁ.

1. Evamassa (Ka)

ဒုဗ္ဗလတာယ ဣဓ အသက္ကောန္တော အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ တဒေဝ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ပဋိလဘိတွာ သသင်္ခါရေန သပ္ပယောဂေန သင်္ခါရနိမိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ကိလေသပရိနိဗ္ဗာနေန ပရိနိဗ္ဗာယတိ၊ တတိယစတုတ္ထာ သမထယာနိကာ။ တေသံ ဧကော အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ဣန္ဒြိယာနံ ဗလဝတ္တာ ဣဓေဝ ကိလေသေ ခေပေတိ၊ ဧကော ဣန္ဒြိယာနံ ဒုဗ္ဗလတ္တာ ဣဓ အသက္ကောန္တော အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ တဒေဝ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ပဋိလဘိတွာ အသင်္ခါရေန အပ္ပယောဂေန ကိလေသေ ခေပေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၀-ယုဂနဒ္ဓသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၀။ ဒသမေ **သမထပုဗ္ဗင်္ဂမန္တိ** သမထံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ။ **မဂ္ဂေါ သဉ္ဇာယတီ**တိ ပဌမော လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ နိဗ္ဗတ္တတိ။ **သော တံ မဂ္ဂန္တိ** ဧကစိတ္တက္ခဏိကမဂ္ဂဿ အာသေဝနာဒီနိ နာမ နတ္ထိ၊ ဒုတိယမဂ္ဂါဒယော ပန ဥပ္ပါဒေန္တော တမေဝ အာသေဝတိ ဘာဝေတိ ဗဟုလီကရောတီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမန္တိ** ဝိပဿနံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ပုရေစာရိကံ ကတွာ သမထံ ဘာဝေတိ၊ ပကတိယာ ဝိပဿနာလာဘီ ဝိပဿနာယ ဌတွာ သမာဓိံ ဥပ္ပါဒေတီတိ အတ္ထော။

ယုဂနဒ္ဓံ ဘာဝေတီတိ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ဘာဝေတိ။ တတ္ထ တေနေဝ စိတ္တေန သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇိတွာ တေနေဝ သင်္ခါရေ သမ္မသိတုံ န သက္ကာ။ အယံ ပန ယာဝတာ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇတိ၊ တာဝတာ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ ယာဝတာ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ၊ တာဝတာ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇတိ။ ကထံ? ပဌမဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ၊ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ ဒုတိယဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇတိ။ တတော ဝုဋ္ဌာယ ပုန သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ တတိယဇ္ဈာနံ။ပ။ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ၊ တတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသတိ။ ဧဝမယံ[1] သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ဘာဝေတိ နာမ။

ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတန္တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မေသု ဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသသင်္ခါတေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂဟိတံ၊ သုဂ္ဂဟိတန္တိ အတ္ထော။ **သော အာဝုသော သမယော**တိ ဣမိနာ သတ္တန္နံ သပ္ပါယာနံ ပဋိလာဘကာလော ကထိတော။ **ယံ တံ စိတ္တန္တိ** ယသ္မိံ သမယေ တံ ဝိပဿနာဝီထိံ ဩက္ကမိတွာ ပဝတ္တံ စိတ္တံ။

၁-ဧဝမဿ (က)

ajjhattameva santiṭṭhatīti vipassanāvīthiṁ paccottharitvā tasmiṁyeva gocarajjhattasaṅkhāte ārammaṇe santiṭṭhati[1]. **Sannisīdatī**ti ārammaṇavasena sammā nisīdati. **Ekodi hotī**ti ekaggaṁ hoti. **Samādhiyatī**ti sammā ādhiyati suṭṭhapitaṁ hoti. Sesamettha uttānatthameva.

Paṭipadāvaggo dutiyo.

---

(18) 3. Sañcetaniyavagga

1. Cetanāsuttavaṇṇanā

171. Tatiyassa paṭhame **kāye**ti kāyadvāre, kāyaviññattiyā satīti attho. **Kāyasañcetanāhetū**ti-ādīsu kāyasañcetanā nāma kāyadvāre cetanā pakappanā[2]. Sā aṭṭha kāmāvacarakusalavasena aṭṭhavidhā, akusalavasena dvādasavidhāti vīsatividhā. Tathā vacīsañcetanā, tathā manosañcetanā. Apicettha nava mahaggatacetanāpi labbhanti. **Kāyasañcetanāhetū**ti kāyasañcetanāpaccayā. **Uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhan**ti aṭṭhakusalakammapaccayā niyakajjhatte sukhaṁ uppajjati, dvādasa-akusalakamma paccayā dukkhaṁ. Sesadvāresupi eseva nayo. **Avijjāpaccayā vā**ti avijjākāraṇeneva. Sace hi avijjā chādayamānā paccayo hoti, evaṁ sante tīsu dvāresu sukhadukkhānaṁ paccayabhūtā cetanā uppajjati. Iti mūlabhūtāya avijjāya vasenetaṁ vuttaṁ.

Sāmaṁ vāti-ādīsu parehi anāṇatto sayameva abhisaṅkharonto sāmaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti nāma. Yaṁ pana pare samādapetvā[3] āṇāpetvā kārenti, tassa taṁ kāyasaṅkhāraṁ pare abhisaṅkharonti nāma. Yo pana kusalaṁ kusalanti akusalaṁ akusalanti kusalavipākaṁ kusalavipākoti akusalavipākaṁ akusalavipākoti jānanto kāya dvāre vīsatividhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, ayaṁ sampajāno abhisaṅkharoti nāma. Yo evaṁ ajānanto abhisaṅkharoti, ayaṁ asampajāno abhisaṅkharoti nāma. Sesa dvāresupi eseva nayo.

1. Santiṭṭhati patiṭṭhāti (Sī) 2. Saṁkappanā (Ka) 3. Samānetvā (Ka)

အဇ္ဈတ္တမေဝ သန္တိဋ္ဌတီတိ ဝိပဿနာဝီထိံ ပစ္စောတ္ထရိတွာ တသ္မိံယေဝ ဂေါစရဇ္ဈတ္တသင်္ခါတေ အာရမ္မဏေ သန္တိဋ္ဌတိ[၁]။ **သန္နိသီဒတီ**တိ အာရမ္မဏဝသေန သမ္မာ နိသီဒတိ။ **ဧကောဒိ ဟောတီ**တိ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **သမာဓိယတီ**တိ သမ္မာ အာဓိယတိ သုဋ္ဌပိတံ ဟောတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

ပဋိပဒါဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၁၈) ၃-သဉ္စေတနိယဝဂ္ဂ

၁-စေတနာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၁။ တတိယဿ ပဌမေ **ကာယေ**တိ ကာယဒွါရေ၊ ကာယဝိညတ္တိယာ သတီတိ အတ္ထော။ **ကာယသဉ္စေတနာဟေတူ**တိအာဒီသု ကာယသဉ္စေတနာ နာမ ကာယဒွါရေ စေတနာ ပကပ္ပနာ[၂]။ သာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလဝသေန အဋ္ဌဝိဓာ၊ အကုသလဝသေန ဒွါဒသဝိဓာတိ ဝီသတိဝိဓာ။ တထာ ဝစီသဉ္စေတနာ၊ တထာ မနောသဉ္စေတနာ။ အပိစေတ္ထ နဝ မဟဂ္ဂတစေတနာပိ လဗ္ဘန္တိ။ **ကာယသဉ္စေတနာဟေတူ**တိ ကာယသဉ္စေတနာပစ္စယာ။ **ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဇ္ဈတ္တံ သုခဒုက္ခန္တိ** အဋ္ဌကုသလကမ္မပစ္စယာ နိယကဇ္ဈတ္တေ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒွါဒသအကုသလကမ္မပစ္စယာ ဒုက္ခံ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အဝိဇ္ဇာပစ္စယာဝါ**တိ အဝိဇ္ဇာကာရဏေနေဝ။ သစေ ဟိ အဝိဇ္ဇာ ဆာဒယမာနာ ပစ္စယော ဟောတိ၊ ဧဝံ သန္တေ တီသု ဒွါရေသု သုခဒုက္ခာနံ ပစ္စယဘူတာ စေတနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဣတိ မူလဘူတာယ အဝိဇ္ဇာယ ဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။

သာမံ ဝါတိအာဒီသု ပရေဟိ အနာဏတ္တော သယမေဝ အဘိသင်္ခရောန္တော သာမံ ကာယသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ နာမ။ ယံ ပန ပရေ သမာဒပေတွာ[၃] အာဏာပေတွာ ကာရေန္တိ၊ တဿ တံ ကာယသင်္ခါရံ ပရေ အဘိသင်္ခရောန္တိ နာမ။ ယော ပန ကုသလံ ကုသလန္တိ အကုသလံ အကုသလန္တိ ကုသလဝိပါကံ ကုသလဝိပါကောတိ အကုသလဝိပါကံ အကုသလဝိပါကောတိ ဇာနန္တော ကာယဒွါရေ ဝီသတိဝိဓံ ကာယသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတိ၊ အယံ သမ္ပဇာနော အဘိသင်္ခရောတိ နာမ။ ယော ဧဝံ အဇာနန္တော အဘိသင်္ခရောတိ၊ အယံ အသမ္ပဇာနော အဘိသင်္ခရောတိ နာမ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-သန္တိဋ္ဌတိ ပတိဋ္ဌာတိ (သီ) ၂-သံကပ္ပနာ (က) ၃-သမာနေတွာ (က)

Tattha asampajānakammaṁ evaṁ veditabbaṁ—daharadārakā “mātāpitūhi kataṁ karomā”ti cetiyaṁ vandanti, pupphapūjaṁ karonti, bhikkhusaṁghaṁ vandanti, tesaṁ kusalanti ajānantānampi taṁ kusalameva hoti. Tathā migapakkhi-ādayo tiracchānā dhammaṁ suṇanti, saṁghaṁ vandanti, cetiyaṁ vandanti, tesaṁ jānantānampi ajānantānampi taṁ kusalameva hoti. Daharadārakā[1] pana mātāpitaro hatthapādehi paharanti, bhikkhūnaṁ talasattikaṁ uggiranti, daṇḍaṁ[2] khipanti, akkosanti. Gāviyo bhikkhusaṁghaṁ anubandhanti, sunakhā anubandhanti, ḍaṁsanti, sīhabyagghādayo anubandhanti, jīvitā voropenti. Tesaṁ jānantānampi ajānantānampi akusalakammaṁ hotīti veditabbaṁ.

Idāni tīsupi dvāresu āyūhanacetanā samodhānetabbā. Seyyathidaṁ? Kāyadvāre sayaṁkatamūlikā vīsati cetanā, āṇattimūlikā vīsati, sampajānamūlikā vīsati, asampajānamūlikā vīsatīti asīti cetanā honti, tathā vacīdvāre. Manodvāre pana ekekasmimpi vikappe ekūnatiṁsa katvā satañca soḷasa ca honti. Iti sabbāpi tīsu dvāresu dve satāni chasattati ca cetanā. Tā sabbāpi saṅkhārakkhandhoteva saṅkhaṁ gacchanti, taṁsampayutto vedayitākāro vedanākkhandho, sañjānanākāro, saññākkhandho, cittaṁ viññāṇakkhandho, kāyo upādārūpaṁ, tassa paccayā catasso dhātuyo cattāri bhūtānīti ime pañcakkhandhā dukkhasaccaṁ nāma.

Imesu bhikkhave dhammesu avijjā anupatitāti imesu vuttappabhedesu cetanādhammesu avijjā sahajātavasena ca upanissayavasena ca anupatitā[3]. Evaṁ vaṭṭañceva vaṭṭamūlikā ca avijjā dassitā hoti.

Ettāvatā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ pattassa khīṇāsavassa idāni thutiṁ karonto **avijjāyatveva asesavirāganirodhā**ti-ādimāha. Tattha **asesavirāganirodhā**ti asesavirāgena ceva asesanirodhena ca. **So kāyo na hotī**ti khīṇāsavassa kāyena karaṇakammaṁ paññāyati, cetiyaṅgaṇasammajjanaṁ bodhiyaṅgaṇasammajjanaṁ abhikkamanaṁ paṭikkamanaṁ vattānuvattakaraṇanti evamādi. Kāyadvāre panassa vīsati cetanā

1. Tathā dārakā (Ka) 2. Leḍḍuṁ (Sī, Syā) 3. Anupatati (Ka)

တတ္ထ အသမ္ပဇာနကမ္မံ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဒဟရဒါရကာ “မာတာပိတူဟိ ကတံ ကရောမာ”တိ စေတိယံ ဝန္ဒန္တိ၊ ပုပ္ဖပူဇံ ကရောန္တိ၊ ဘိက္ခုသံဃံ ဝန္ဒန္တိ၊ တေသံ ကုသလန္တိ အဇာနန္တာနမ္ပိ တံ ကုသလမေဝ ဟောတိ။ တထာ မိဂပက္ခိ-အာဒယော တိရစ္ဆာနာ ဓမ္မံ သုဏန္တိ၊ သံဃံ ဝန္ဒန္တိ၊ စေတိယံ ဝန္ဒန္တိ၊ တေသံ ဇာနန္တာနမ္ပိ အဇာနန္တာနမ္ပိ တံ ကုသလမေဝ ဟောတိ။ ဒဟရဒါရကာ[၁] ပန မာတာပိတရော ဟတ္ထပါဒေဟိ ပဟရန္တိ၊ ဘိက္ခူနံ တလသတ္တိကံ ဥဂ္ဂိရန္တိ၊ ဒဏ္ဍံ[၂] ခိပန္တိ၊ အက္ကောသန္တိ။ ဂါဝိယော ဘိက္ခုသံဃံ အနုဗန္ဓန္တိ၊ သုနခါ အနုဗန္ဓန္တိ၊ ဍံသန္တိ၊ သီဟဗျဂ္ဃာဒယော အနုဗန္ဓန္တိ၊ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေန္တိ။ တေသံ ဇာနန္တာနမ္ပိ အဇာနန္တာနမ္ပိ အကုသလကမ္မံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ တီသုပိ ဒွါရေသု အာယူဟနစေတနာ သမောဓာနေတဗ္ဗာ။ သေယျထိဒံ? ကာယဒွါရေ သယံကတမူလိကာ ဝီသတိ စေတနာ, အာဏတ္တိမူလိကာ ဝီသတိ, သမ္ပဇာနမူလိကာ ဝီသတိ, အသမ္ပဇာနမူလိကာ ဝီသတီတိ အသီတိ စေတနာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဝစီဒွါရေ။ မနောဒွါရေ ပန ဧကေကသ္မိမ္ပိ ဝိကပ္ပေ ဧကူနတိံသ ကတွာ သတဉ္စ သောဠသ စ ဟောန္တိ။ ဣတိ သဗ္ဗာပိ တီသု ဒွါရေသု ဒွေ သတာနိ ဆသတ္တတိ စ စေတနာ။ တာ သဗ္ဗာပိ သင်္ခါရက္ခန္ဓောတေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တံသမ္ပယုတ္တော ဝေဒယိတာကာရော ဝေဒနာက္ခန္ဓော၊ သဉ္ဇာနနာကာရော သညာက္ခန္ဓော၊ စိတ္တံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော၊ ကာယော ဥပါဒါရူပံ၊ တဿ ပစ္စယာ စတဿော ဓာတုယော စတ္တာရိ ဘူတာနီတိ ဣမေ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဒုက္ခသစ္စံ နာမ။

ဣမေသု ဘိက္ခဝေ ဓမ္မေသု အဝိဇ္ဇာ အနုပတိတာတိ ဣမေသု ဝုတ္တပ္ပဘေဒေသု စေတနာဓမ္မေသု အဝိဇ္ဇာ သဟဇာတဝသေန စ ဥပနိဿယဝသေန စ အနုပတိတာ[၃]။ ဧဝံ ဝဋ္ဋဉ္စေဝ ဝဋ္ဋမူလိကာ စ အဝိဇ္ဇာ ဒဿိတာ ဟောတိ။

ဧတ္တာဝတာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တဿ ခီဏာသဝဿ ဣဒါနိ ထုတိံ ကရောန္တော **အဝိဇ္ဇာယတွေဝ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အသေသဝိရာဂနိရောဓာ**တိ အသေသဝိရာဂေန စေဝ အသေသနိရောဓေန စ။ **သော ကာယော န ဟောတီ**တိ ခီဏာသဝဿ ကာယေန ကရဏကမ္မံ ပညာယတိ၊ စေတိယင်္ဂဏသမ္မဇ္ဇနံ ဗောဓိယင်္ဂဏသမ္မဇ္ဇနံ အဘိက္ကမနံ ပဋိက္ကမနံ ဝတ္တာနုဝတ္တကရဏန္တိ ဧဝမာဒိ။ ကာယဒွါရေ ပနဿ ဝီသတိ စေတနာ

၁-တထာ ဒါရကာ (က) ၂-လေဍ္ဍုံ (သီ၊ သျာ) ၃-အနုပတတိ (က)

avipākadhammataṁ āpajjanti. Tena vuttaṁ “so kāyo na hoti, yaṁ paccayāssa taṁ uppajjati ajjhattaṁ sukhadukkhan”ti. Kāyadvārappavattā hi cetanā idha kāyoti adhippetā. Sesadvayepi eseva nayo. **Khetta**nti-ādīnipi kusalākusalakammasseva nāmāni. Tañhi vipākassa viruhanaṭṭhānaṭṭhena khettaṁ, patiṭṭhānaṭṭhena vatthu, kāraṇaṭṭhena āyatanaṁ, adhikaraṇaṭṭhena adhikaraṇanti vuccati.

Iti Satthā ettakena ṭhānena tīhi dvārehi āyūhitakammaṁ dassetvā idāni tassa kammassa vipaccanaṭṭhānaṁ dassetuṁ **cattārome bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **attabhāvappaṭilābhā**ti paṭiladdha-attabhāvā. **Attasañcetanā kamatī**ti attanā pakappitacetanā vahati pavattati.

Attasañcetanāhetu tesaṁ sattānaṁ tamhā kāyā cuti hotīti-ādīsu Khiḍḍāpadosikā devā **attasañcetanāhetu** cavanti. Tesañhi Nandanavanacittalatāvanaphārusakavanādīsu dibbaratisamappitānaṁ kīḷantānaṁ pānabhojane sati sammussati, te āhārupacchedena ātape khittamālā viya milāyanti. Manopadosikā devā **parasañcetanāhetu** cavanti, ete Cātumahārājikā devā. Tesu kira eko devaputto “nakkhattaṁ kīḷissāmī”ti saparivāro rathena vīthiṁ paṭipajjati. Athañño nikkhamanto taṁ purato gacchantaṁ disvā “kiṁ bho ayaṁ kapaṇo adiṭṭhapubbaṁ viya etaṁ disvā pītiyā uddhumāto viya gajjamāno viya ca gacchatī”ti kujjhati. Purato gacchantopi nivattitvā taṁ kuddhaṁ disvā kuddhā nāma suvijānā hontīti kuddhabhāvamassa ñatvā “tvaṁ kuddho mayhaṁ kiṁ karissasi, ayaṁ sampatti mayā dānasīlādīnaṁ vasena laddhā, na tuyhaṁ vasenā”ti paṭikujjhati. Ekasmiñhi kuddhe itaro akuddho rakkhati, ubhosu pana kuddhesu ekassa kodho itarassa paccayo hoti, tassapi kodho itarassa paccayo hotīti ubho kandantānaṁyeva orodhānaṁ cavanti. Manussā **attasañcetanā ca parasañcetanā ca hetu** cavanti, attasañcetanāya ca parasañcetanāya ca hetubhūtāya cavantīti attho. Manussā hi kujjhitvā attanāva attānaṁ hatthehipi daṇḍehipi paharanti, rajjubandhanādīhipi bandhanti, asināpi sīsaṁ chindanti, visampi khādanti, papātepi patanti, udakampi pavisanti, aggimpi pavisanti, parepi daṇḍena vā satthane vā paharitvā mārenti. Evaṁ tesu attasañcetanāpi parasañcetanāpi kamati.

အဝိပါကဓမ္မတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “သော ကာယော န ဟောတိ၊ ယံ ပစ္စယာဿ တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ အဇ္ဈတ္တံ သုခဒုက္ခ”န္တိ။ ကာယဒွါရပ္ပဝတ္တာ ဟိ စေတနာ ဣဓ ကာယောတိ အဓိပ္ပေတာ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **ခေတ္တန္တိ**-အာဒီနိပိ ကုသလာကုသလကမ္မဿေဝ နာမာနိ။ တဉှိ ဝိပါကဿ ဝိရုဟနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ခေတ္တံ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝတ္ထု၊ ကာရဏဋ္ဌေန အာယတနံ၊ အဓိကရဏဋ္ဌေန အဓိကရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။

ဣတိ သတ္ထာ ဧတ္တကေန ဌာနေန တီဟိ ဒွါရေဟိ အာယူဟိတကမ္မံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တဿ ကမ္မဿ ဝိပစ္စနဋ္ဌာနံ ဒဿေတုံ **စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အတ္တဘာဝပ္ပဋိလာဘာ**တိ ပဋိလဒ္ဓအတ္တဘာဝါ။ **အတ္တသဉ္စေတနာ ကမတီ**တိ အတ္တနာ ပကပ္ပိတစေတနာ ဝဟတိ ပဝတ္တတိ။

အတ္တသဉ္စေတနာဟေတု တေသံ သတ္တာနံ တမှာ ကာယာ စုတိ ဟောတီတိ-အာဒီသု ခိဍ္ဍာပဒေါသိကာ ဒေဝါ **အတ္တသဉ္စေတနာဟေတု** စဝန္တိ။ တေသဉှိ နန္ဒနဝနစိတ္တလတာဝနဖာရုသကဝနာဒီသု ဒိဗ္ဗရတိသမပ္ပိတာနံ ကီဠန္တာနံ ပါနဘောဇနေ သတိ သမ္မုဿတိ၊ တေ အာဟာရုပစ္ဆေဒေန အာတပေ ခိတ္တမာလာ ဝိယ မိလာယန္တိ။ မနောပဒေါသိကာ ဒေဝါ **ပရသဉ္စေတနာဟေတု** စဝန္တိ၊ ဧတေ စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ။ တေသု ကိရ ဧကော ဒေဝပုတ္တော “နက္ခတ္တံ ကီဠိဿာမီ”တိ သပရိဝါရော ရထေန ဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ အထညော နိက္ခမန္တော တံ ပုရတော ဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ “ကိံ ဘော အယံ ကပဏော အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ဝိယ ဧတံ ဒိသွာ ပီတိယာ ဥဒ္ဓုမာတော ဝိယ ဂဇ္ဇမာနော ဝိယ စ ဂစ္ဆတီ”တိ ကုဇ္ဈတိ။ ပုရတော ဂစ္ဆန္တောပိ နိဝတ္တိတွာ တံ ကုဒ္ဓံ ဒိသွာ ကုဒ္ဓါ နာမ သုဝိဇာနာ ဟောန္တီတိ ကုဒ္ဓဘာဝမဿ ဉတွာ “တွံ ကုဒ္ဓေါ မယှံ ကိံ ကရိဿသိ၊ အယံ သမ္ပတ္တိ မယာ ဒါနသီလာဒီနံ ဝသေန လဒ္ဓါ၊ န တုယှံ ဝသေနာ”တိ ပဋိကုဇ္ဈတိ။ ဧကသ္မိဉှိ ကုဒ္ဓေ ဣတရော အကုဒ္ဓေါ ရက္ခတိ၊ ဥဘောသု ပန ကုဒ္ဓေသု ဧကဿ ကောဓော ဣတရဿ ပစ္စယော ဟောတိ၊ တဿပိ ကောဓော ဣတရဿ ပစ္စယော ဟောတီတိ ဥဘော ကန္ဒန္တာနံယေဝ ဩရောဓာနံ စဝန္တိ။ မနုဿာ **အတ္တသဉ္စေတနာ စ ပရသဉ္စေတနာ စ ဟေတု** စဝန္တိ၊ အတ္တသဉ္စေတနာယ စ ပရသဉ္စေတနာယ စ ဟေတုဘူတာယ စဝန္တီတိ အတ္ထော။ မနုဿာ ဟိ ကုဇ္ဈိတွာ အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ဟတ္ထေဟိပိ ဒဏ္ဍေဟိပိ ပဟရန္တိ၊ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိပိ ဗန္ဓန္တိ၊ အသိနာပိ သီသံ ဆိန္ဒန္တိ၊ ဝိသမ္ပိ ခါဒန္တိ၊ ပပါတေပိ ပတန္တိ၊ ဥဒကမ္ပိ ပဝိသန္တိ၊ အဂ္ဂိမ္ပိ ပဝိသန္တိ၊ ပရေပိ ဒဏ္ဍေန ဝါ သတ္ထေန ဝါ ပဟရိတွာ မာရေန္တိ။ ဧဝံ တေသု အတ္တသဉ္စေတနာပိ ပရသဉ္စေတနာပိ ကမတိ။

Katame tena devā daṭṭhabbāti katame nāma te devā daṭṭhabbāti attho. Tena vā attabhāvena katame devā daṭṭhabbātipi attho. Kasmā pana thero imaṁ pañhaṁ pucchati, kiṁ attanā kathetuṁ nappahotīti? Pahoti, idaṁ pana padaṁ[1] attano sabhāvena Buddhavisayaṁ pañhanti thero na kathesi[2]. **Tena daṭṭhabbā**ti tena attabhāvena daṭṭhabbā. Ayaṁ pana pañho heṭṭhā kāmāvacarepi rūpāvacarepi labbhati, bhavaggena pana paricchinditvā kathito nippadesena kathito hotīti Bhagavatā evaṁ kathito.

Āgantāro itthattanti itthabhāvaṁ kāmāvacarapañcakkhandhabhāvameva āgantāro, neva tatrūpapattikā na uparūpapattikā honti. **Anāgantāro itthattan**ti imaṁ khandhapañcakaṁ anāgantāro, heṭṭhūpapattikā na honti, tatrūpapattikā vā uparūpa pattikā vā tattheva vā parinibbāyino hontīti attho. Ettha ca heṭṭhimabhave nibbattānaṁ vasena uparūpapattikā veditabbā. Bhavagge panetaṁ natthi. Sesaṁ sabbattha uttāna mevāti.

2. Vibhattisuttavaṇṇanā

172. Dutiye **atthapaṭisambhidā**ti pañcasu atthesu pabhedagataṁ ñāṇaṁ. **Odhiso**ti kāraṇaso. **Byañjanaso**ti akkharaso. **Anekapariyāyenā**ti anekehi kāraṇehi. **Ācikkhāmī**ti kathemi. **Desemī**ti pākaṭaṁ katvā kathemi. **Paññāpemī**ti jānāpemi. **Paṭṭhapemī**ti paṭṭhapetvā pavattetvā kathemi. **Vivarāmī**ti vivaṭaṁ katvā kathemi. **Vibhajāmī**ti vibhajitvā kathemi. **Uttānīkaromī**ti gambhīraṁ[3] uttānakaṁ katvā kathemi. **So maṁ pañhenā**ti so maṁ pañhena upagacchatu. **Ahaṁ veyyākaraṇenā**ti ahamassa pañhakathanena cittaṁ ārādhessāmi. **Yo no dhammānaṁ sukusalo**ti yo amhākaṁ adhigatadhammānaṁ sukusalo Satthā, so esa sammukhībhūto. Yadi mayā atthapaṭisambhidā na sacchikatā, "sacchikarohi tāva Sāriputtā"ti vatvā maṁ paṭibāhissatīti Satthu purato nisinnakova sīhanādaṁ nadati. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. Imāsu ca pana paṭisambhidāsu tisso paṭisambhidā lokiyā, atthapaṭisambhidā lokiyalokuttarāti.

---

1. Idha pana (Syā), idaṁ pana paraṁ (Ka) 2. Pañhaṁ kathesi (Ka)
3. Agambhīraṁ (Sī)

ကတမေ တေန ဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ ကတမေ နာမ တေ ဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ တေန ဝါ အတ္တဘာဝေန ကတမေ ဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိပိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ပန ထေရော ဣမံ ပဉှံ ပုစ္ဆတိ၊ ကိံ အတ္တနာ ကထေတုံ နပ္ပဟောတီတိ? ပဟောတိ၊ ဣဒံ ပန ပဒံ[၁] အတ္တနော သဘာဝေန ဗုဒ္ဓဝိသယံ ပဉှန္တိ ထေရော န ကထေသိ[၂]။ **တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိ တေန အတ္တဘာဝေန ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အယံ ပန ပဉှော ဟေဋ္ဌာ ကာမာဝစရေပိ ရူပါဝစရေပိ လဗ္ဘတိ၊ ဘဝဂ္ဂေန ပန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ကထိတော နိပ္ပဒေသေန ကထိတော ဟောတီတိ ဘဂဝတာ ဧဝံ ကထိတော။

အာဂန္တာရော ဣတ္ထတ္တန္တိ ဣတ္ထဘာဝံ ကာမာဝစရပဉ္စက္ခန္ဓဘာဝမေဝ အာဂန္တာရော၊ နေဝ တတြူပပတ္တိကာ န ဥပရူပပတ္တိကာ ဟောန္တိ။ **အနာဂန္တာရော ဣတ္ထတ္တ**န္တိ ဣမံ ခန္ဓပဉ္စကံ အနာဂန္တာရော၊ ဟေဋ္ဌူပပတ္တိကာ န ဟောန္တိ၊ တတြူပပတ္တိကာ ဝါ ဥပရူပပတ္တိကာ ဝါ တတ္ထေဝ ဝါ ပရိနိဗ္ဗာယိနော ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ဟေဋ္ဌိမဘဝေ နိဗ္ဗတ္တာနံ ဝသေန ဥပရူပပတ္တိကာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဘဝဂ္ဂေ ပနေတံ နတ္ထိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၂-ဝိဘတ္တိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၂။ ဒုတိယေ **အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ**တိ ပဉ္စသု အတ္ထေသု ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ။ **ဩဓိသော**တိ ကာရဏသော။ **ဗျဉ္ဇနသော**တိ အက္ခရသော။ **အနေကပရိယာယေနာ**တိ အနေကေဟိ ကာရဏေဟိ။ **အာစိက္ခာမီ**တိ ကထေမိ။ **ဒေသေမီ**တိ ပါကဋံ ကတွာ ကထေမိ။ **ပညာပေမီ**တိ ဇာနာပေမိ။ **ပဋ္ဌပေမီ**တိ ပဋ္ဌပေတွာ ပဝတ္တေတွာ ကထေမိ။ **ဝိဝရာမီ**တိ ဝိဝဋံ ကတွာ ကထေမိ။ **ဝိဘဇာမီ**တိ ဝိဘဇိတွာ ကထေမိ။ **ဥတ္တာနီကရောမီ**တိ ဂမ္ဘီရံ[၃] ဥတ္တာနကံ ကတွာ ကထေမိ။ **သော မံ ပဉှေနာ**တိ သော မံ ပဉှေန ဥပဂစ္ဆတု။ **အဟံ ဝေယျာကရဏေနာ**တိ အဟမဿ ပဉှကထနေန စိတ္တံ အာရာဓေဿာမိ။ **ယော နော ဓမ္မာနံ သုကုသလော**တိ ယော အမှာကံ အဓိဂတဓမ္မာနံ သုကုသလော သတ္ထာ၊ သော ဧသ သမ္မုခီဘူတော။ ယဒိ မယာ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ န သစ္ဆိကတာ၊ "သစ္ဆိကရောဟိ တာဝ သာရိပုတ္တာ"တိ ဝတွာ မံ ပဋိဗာဟိဿတီတိ သတ္ထု ပုရတော နိသိန္နကောဝ သီဟနာဒံ နဒတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣမာသု စ ပန ပဋိသမ္ဘိဒါသု တိဿော ပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယာ၊ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ လောကိယလောကုတ္တရာတိ။

၁-ဣဓ ပန (သျာ)၊ ဣဒံ ပန ပရံ (က) ၂-ပဉှံ ကထေသိ (က) ၃-အဂမ္ဘီရံ (သီ)

3. Mahākoṭṭhikasuttavaṇṇanā

173. Tatiye **phassāyatanānan**ti phassākarānaṁ, phassassa uppattiṭṭhānānanti attho. **Atthaññaṁ kiñcī**ti etesu asesato niruddhesu tato paraṁ koci appamattakopi kileso atthīti pucchati. **Natthaññaṁ kiñcī**ti idhāpi[1] "appamattakopi kileso natthī"ti pucchati. Sesadvayepi eseva nayo. Ime pana cattāropi pañhe sassatuccheda-ekaccasassata-amarāvikkhepavasena pucchati. Tenassa thero pucchitapucchitaṁ paṭibāhanto **mā hevan**ti āha. Ettha **hi**-iti nipātamattaṁ, evaṁ mā bhaṇīti attho. Attūpaladdhivaseneva[2] "atthaññaṁ kiñci añño koci attā nāma atthī"ti sassatādi-ākārena pucchati. Kiṁ panesa attūpaladdhi koti? Na attūpaladdhiko. Evaṁladdhiko pana tattheko bhikkhu nisinno, so pucchituṁ na sakkoti. Tassa laddhiṁ vissajjāpanatthaṁ evaṁ pucchati. Yepi ca anāgate evaṁ laddhikā bhavissanti, tesaṁ "Buddhakālepeso pañho mahāsāvakehi vissajjito"ti vacanokā supacchedanatthaṁ pucchatiyeva.

Appapañcaṁ papañcetīti na papañcetabbaṭṭhāne papañcaṁ karoti, anācaritabbaṁ maggaṁ carati. **Tāvatā papañcassa gatī**ti yattakā channaṁ phassāyatanānaṁ gati, tattakāva taṇhādiṭṭhimānappabhedassa papañcassa gati. **Channaṁ āvuso phassā yatanānaṁ asesavirāganirodhā papañcanirodho papañcavūpasamo**ti etesu chasu āyatanesu sabbaso niruddhesu papañcāpi niruddhāva honti, vūpasantāva hontīti attho. Āruppe pana puthujjanadevatānaṁ kiñcāpi pañca phassāyatanāni niruddhāni, chaṭṭhassa pana aniruddhattā tayopi papañcā appahīnāva. Apica pañcavokārabhavavaseneva pañho kathitoti. Catutthe imināva nayena attho veditabbo.

5. Upavāṇasuttavaṇṇanā

175-176. Pañcame **vijjāyantakaro hotī**ti vijjāya vaṭṭadukkhassa antakaro hoti, sakalaṁ vaṭṭadukkhaṁ paricchinnaṁ parivaṭumaṁ katvā tiṭṭhatīti. Sesapadesupi eseva nayo. **Sa-upādāno**ti sagahaṇova hutvā. **Antakaro abhavissā**ti vaṭṭadukkhassa antaṁ katvā ṭhito abhavissa. **Caraṇasampanno**ti pannarasadhammabhedena caraṇena samannāgato. **Yathābhūtaṁ**

1. Idāni (Ka) 2. Attūpaladdhivasena vā (Sī)

၃-မဟာကောဋ္ဌိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၃။ တတိယေ **ဖဿာယတနာန**န္တိ ဖဿာကရာနံ၊ ဖဿဿ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌာနာနန္တိ အတ္ထော။ **အတ္ထညံ ကိဉ္စီ**တိ ဧတေသု အသေသတော နိရုဒ္ဓေသု တတော ပရံ ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ ကိလေသော အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **နတ္ထညံ ကိဉ္စီ**တိ ဣဓာပိ[၁] "အပ္ပမတ္တကောပိ ကိလေသော နတ္ထီ"တိ ပုစ္ဆတိ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမေ ပန စတ္တာရောပိ ပဉှေ သဿတုစ္ဆေဒဧကစ္စသဿတအမရာဝိက္ခေပဝသေန ပုစ္ဆတိ။ တေနဿ ထေရော ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ ပဋိဗာဟန္တော **မာ ဟေဝ**န္တိ အာဟ။ ဧတ္ထ **ဟိ**ဣတိ နိပါတမတ္တံ၊ ဧဝံ မာ ဘဏီတိ အတ္ထော။ အတ္တူပလဒ္ဓိဝသေနေဝ[၂] "အတ္ထညံ ကိဉ္စိ အညော ကောစိ အတ္တာ နာမ အတ္ထီ"တိ သဿတာဒိအာကာရေန ပုစ္ဆတိ။ ကိံ ပနေသ အတ္တူပလဒ္ဓိကောတိ? န အတ္တူပလဒ္ဓိကော။ ဧဝံလဒ္ဓိကော ပန တတ္ထေကော ဘိက္ခု နိသိန္နော၊ သော ပုစ္ဆိတုံ န သက္ကောတိ။ တဿ လဒ္ဓိံ ဝိဿဇ္ဇာပနတ္ထံ ဧဝံ ပုစ္ဆတိ။ ယေပိ စ အနာဂတေ ဧဝံလဒ္ဓိကာ ဘဝိဿန္တိ၊ တေသံ "ဗုဒ္ဓကာလေပေသော ပဉှော မဟာသာဝကေဟိ ဝိဿဇ္ဇိတော"တိ ဝစနောကာသုပစ္ဆေဒနတ္ထံ ပုစ္ဆတိယေဝ။

အပ္ပပဉ္စံ ပပဉ္စေတီတိ န ပပဉ္စေတဗ္ဗဋ္ဌာနေ ပပဉ္စံ ကရောတိ၊ အနာစရိတဗ္ဗံ မဂ္ဂံ စရတိ။ **တာဝတာ ပပဉ္စဿ ဂတီ**တိ ယတ္တကာ ဆန္နံ ဖဿာယတနာနံ ဂတိ၊ တတ္တကာဝ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနပ္ပဘေဒဿ ပပဉ္စဿ ဂတိ။ **ဆန္နံ အာဝုသော ဖဿာယတနာနံ အသေသဝိရာဂနိရောဓာ ပပဉ္စနိရောဓော ပပဉ္စဝူပသမော**တိ ဧတေသု ဆသု အာယတနေသု သဗ္ဗသော နိရုဒ္ဓေသု ပပဉ္စာပိ နိရုဒ္ဓါဝ ဟောန္တိ၊ ဝူပသန္တာဝ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ အာရုပ္ပေ ပန ပုထုဇ္ဇနဒေဝတာနံ ကိဉ္စာပိ ပဉ္စ ဖဿာယတနာနိ နိရုဒ္ဓါနိ၊ ဆဋ္ဌဿ ပန အနိရုဒ္ဓတ္တာ တယောပိ ပပဉ္စာ အပ္ပဟီနာဝ။ အပိစ ပဉ္စဝေါကာရဘဝဝသေနေဝ ပဉှော ကထိတောတိ။ စတုတ္ထေ ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅-ဥပဝါဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၅-၁၇၆။ ပဉ္စမေ **ဝိဇ္ဇာယန္တကရော ဟောတီ**တိ ဝိဇ္ဇာယ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တကရော ဟောတိ၊ သကလံ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ပရိစ္ဆိန္နံ ပရိဝဋုမံ ကတွာ တိဋ္ဌတီတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **သဥပါဒါနော**တိ သဂဟဏောဝ ဟုတွာ။ **အန္တကရော အဘဝိဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ ကတွာ ဌိတော အဘဝိဿ။ **စရဏသမ္ပန္နော**တိ ပန္နရသဓမ္မဘေဒေန စရဏေန သမန္နာဂတော။ **ယထာဘူတံ**

၁-ဣဒါနိ (က) ၂-အတ္တူပလဒ္ဓိဝသေန ဝါ (သီ)

jānaṁ passaṁ antakaro hotīti yathāsabhāvaṁ maggapaññāya jānitvā passitvā vaṭṭa dukkhassa antaṁ katvā ṭhito nāma hotīti arahattanikūṭena pañhaṁ niṭṭhapesi. Chaṭṭhaṁ heṭṭhā Ekakanipātavaṇṇanāyaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

7. Rāhulasuttavaṇṇanā

177. Sattame **ajjhattikā**ti kesādīsu vīsatiyā koṭṭhāsesu thaddhākāralakkhaṇā pathavīdhātu. **Bāhirā**ti bahiddhā anindriyabaddhesu pāsāṇapabbatādīsu thaddhākāralakkhaṇā pathavīdhātu. Imināva nayena sesāpi dhātuyo veditabbā. **Netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā**ti idaṁ tayaṁ taṇhāmānadiṭṭhiggāhapaṭikkhepavasena vuttaṁ. **Sammappaññāya daṭṭhabban**ti hetunā kāraṇena maggapaññāya passitabbaṁ. **Disvā**ti sahavipassanāya maggapaññāya passitvā. **Acchecchi taṇhan**ti maggavajjha taṇhaṁ samūlakaṁ chindi. **Vivattayi**[1] **saṁyojanan**ti dasavidhampi saṁyojanaṁ vivattayi[1] ubbattetvā pajahi. **Sammā mānābhisamayā**ti hetunā kāraṇena navavidhassa mānassa pahānābhisamayā. **Antamakāsi dukkhassā**ti vaṭṭadukkhaṁ paricchinnaṁ parivaṭumaṁ akāsi, katvā ṭhitoti attho. Iti Satthārā Saṁyuttamahānikāye Rāhulovāde[2] vipassanā kathitā, Cūḷarāhulovādepi[3] vipassanā kathitā, Ambalaṭṭhikarāhulovāde[4] daharasseva sato musāvādā veramaṇī kathitā, Mahārāhulovāde[5] vipassanā kathitā. Imasmiṁ Aṅguttaramahānikāye ayaṁ catukoṭikasuññatā nāma kathitāti.

8. Jambālīsuttavaṇṇanā

178. Aṭṭhame **santaṁ cetovimuttin**ti aṭṭhannaṁ samāpattīnaṁ aññataraṁ samāpattiṁ. **Sakkāyanirodhan**ti tebhūmakavaṭṭasaṅkhātassa sakkāyassa nirodhaṁ, nibbānanti attho. **Na pakkhandatī**ti ārammaṇavasena na pakkhandati. Sesapadesupi eseva nayo. **Na pāṭikaṅkho**ti na pāṭikaṅkhitabbo. **Lepagatenā**ti lepamakkhitena[6].

1. Vāvattayi (Sī) 2. Saṁ 2. 111 piṭṭhe. 3. Ma 3. 324 piṭṭhe.
4. Ma 2. 77 piṭṭhe. 5. Ma 2. 83 piṭṭhe. 6. Lasagatenāti lasamakkhitena (Sī, Syā)

ဇာနံ ပဿံ အန္တကရော ဟောတီတိ ယထာသဘာဝံ မဂ္ဂပညာယ ဇာနိတွာ ပဿိတွာ ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ အန္တံ ကတွာ ဌိတော နာမ ဟောတီတိ အရဟတ္တနိကူဋေန ပဉှံ နိဋ္ဌပေသိ။ ဆဋ္ဌံ ဟေဋ္ဌာ ဧကကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-ရာဟုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၇။ သတ္တမေ **အဇ္ဈတ္တိကာ**တိ ကေသာဒီသု ဝီသတိယာ ကောဋ္ဌာသေသု ထဒ္ဓါကာရလက္ခဏာ ပထဝီဓာတု။ **ဗာဟိရာ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓေသု ပါသာဏပဗ္ဗတာဒီသု ထဒ္ဓါကာရလက္ခဏာ ပထဝီဓာတု။ ဣမိနာဝ နယေန သေသာပိ ဓာတုယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ၊ န မေသော အတ္တာ**တိ ဣဒံ တယံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟပဋိက္ခေပဝသေန ဝုတ္တံ။ **သမ္မပ္ပညာယ ဒဋ္ဌဗ္ဗ**န္တိ ဟေတုနာ ကာရဏေန မဂ္ဂပညာယ ပဿိတဗ္ဗံ။ **ဒိသွာ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ ပဿိတွာ။ **အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှ**န္တိ မဂ္ဂဝဇ္ဈံ တဏှံ သမူလကံ ဆိန္ဒိ။ **ဝိဝတ္တယိ**[၁] **သံယောဇန**န္တိ ဒသဝိဓမ္ပိ သံယောဇနံ ဝိဝတ္တယိ[၁] ဥဗ္ဗတ္တေတွာ ပဇဟိ။ **သမ္မာ မာနာဘိသမယာ**တိ ဟေတုနာ ကာရဏေန နဝဝိဓဿ မာနဿ ပဟာနာဘိသမယာ။ **အန္တမကာသိ ဒုက္ခဿာ**တိ ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ပရိစ္ဆိန္နံ ပရိဝဋုမံ အကာသိ၊ ကတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ ဣတိ သတ္ထာရာ သံယုတ္တမဟာနိကာယေ ရာဟုလောဝါဒေ[၂] ဝိပဿနာ ကထိတာ၊ စူဠရာဟုလောဝါဒေပိ[၃] ဝိပဿနာ ကထိတာ၊ အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒေ[၄] ဒဟရဿေဝ သတော မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ ကထိတာ၊ မဟာရာဟုလောဝါဒေ[၅] ဝိပဿနာ ကထိတာ။ ဣမသ္မိံ အင်္ဂုတ္တရမဟာနိကာယေ အယံ စတုကောဋိကသုညတာ နာမ ကထိတာတိ။

၈-ဇမ္ဗာလီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၈။ အဋ္ဌမေ **သန္တံ စေတောဝိမုတ္တိ**န္တိ အဋ္ဌန္နံ သမာပတ္တီနံ အညတရံ သမာပတ္တိံ။ **သက္ကာယနိရောဓ**န္တိ တေဘူမကဝဋ္ဋသင်္ခါတဿ သက္ကာယဿ နိရောဓံ၊ နိဗ္ဗာနန္တိ အတ္ထော။ **န ပက္ခန္ဒတီ**တိ အာရမ္မဏဝသေန န ပက္ခန္ဒတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **န ပါဋိကင်္ခေါ**တိ န ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗော။ **လေပဂတေနာ**တိ လေပမက္ခိတေန[၆]။

၁-ဝါဝတ္တယိ (သီ) ၂-သံ ၂-၁၁၁-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၃၂၄-ပိဋ္ဌေ။
၄-မ ၂-၇၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-မ ၂-၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၆-လသဂတေနာတိ လသမက္ခိတေန (သီ၊ သျာ)

Imasmiṁ ca panatthe nadīpāraṁ gantukāmapurisopammaṁ āharitabbaṁ—eko kira puriso caṇḍasotāya vāḷamacchākulāya nadiyā pāraṁ gantukāmo “orimaṁ tīraṁ sāsaṅkaṁ sappaṭibhayaṁ, pārimaṁ tīraṁ khemaṁ appaṭibhayaṁ, kiṁ nu kho katvā pāraṁ gamissāmī”ti paṭipāṭiyā ṭhite aṭṭha kakudharukkhe disvā “sakkā imāya rukkha paṭipāṭiyā gantun”ti manasikatvā “kakudharukkhā nāma maṭṭhasākhā honti, sākhāya hatthā na saṇṭhaheyyun”ti nigrodhapilakkharukkhādīnaṁ aññatarassa lākhāya[1] hatthapāde makkhetvā dakkhiṇahatthena ekaṁ sākhaṁ gaṇhi. Hattho tattheva lagi. Puna vāmahatthena dakkhiṇapādena vāmapādenāti cattāropi hatthapādā tattheva lagiṁsu. So adhosiro lambamāno uparinadiyaṁ deve vuṭṭhe puṇṇāya nadiyā sote nimuggo kumbhīlādīnaṁ bhakkho ahosi.

Tattha nadīsotaṁ viya saṁsārasotaṁ daṭṭhabbaṁ, sotassa pāraṁ gantukāmapuriso viya yogāvacaro, orimatīraṁ viya sakkāyo, pārimatīraṁ viya nibbānaṁ, paṭipāṭiyā ṭhitā aṭṭha kakudharukkhā viya aṭṭha samāpattiyo, lepamakkhitena hatthena sākhā gahaṇaṁ viya jhānavipassanānaṁ pāripanthike asodhetvā samāpattisamāpajjanaṁ, catūhi hatthapādehi sākhāya baddhassa olambanaṁ viya paṭhamajjhāne nikantiyā laggakālo, uparisote vuṭṭhi viya chasu dvāresu kilesānaṁ uppannakālo, nadiyā puṇṇāya sote nimuggassa kumbhīlādīnaṁ bhakkhabhūtakālo viya saṁsārasote nimuggassa catūsu apāyesu dukkhānubhavanakālo veditabbo.

Suddhena hatthenāti sudhotena parisuddhahatthena. Imasmimpi atthe tādisameva opammaṁ kātabbaṁ—tatheva hi pāraṁ gantukāmo puriso “kakudharukkhā nāma maṭṭhasākhā, kiliṭṭhahatthena gaṇhantassa hattho parigaleyyā”ti hatthapāde sudhote katvā ekaṁ sākhaṁ gaṇhitvā paṭhamaṁ rukkhaṁ āruḷho. Tato otaritvā dutiyaṁ -pa- tato otaritvā aṭṭhamaṁ, aṭṭhamarukkhato[2] otaritvā pārimatīre khemantabhūmiṁ gato.

Tattha “imehi rukkhehi pārimatīraṁ gamissāmī”ti tassa purisassa cintitakālo viya yogino “aṭṭha samāpattiyo samāpajjitvā

1. Lepassa (Ka) 2. Tato (Ka)

ဣမသ္မိံ စ ပနတ္ထေ နဒီပါရံ ဂန္တုကာမပုရိသောပမံ အာဟရိတဗ္ဗံ—ဧကော ကိရ ပုရိသော စဏ္ဍသောတာယ ဝါဠမစ္ဆာကုလာယ နဒိယာ ပါရံ ဂန္တုကာမော “ဩရိမံ တီရံ သာသင်္ကံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပါရိမံ တီရံ ခေမံ အပ္ပဋိဘယံ၊ ကိံ နု ခေါ ကတွာ ပါရံ ဂမိဿာမီ”တိ ပဋိပါဋိယာ ဌိတေ အဋ္ဌ ကကုဓရုက္ခေ ဒိသွာ “သက္ကာ ဣမာယ ရုက္ခပဋိပါဋိယာ ဂန္တု”န္တိ မနသိကတွာ “ကကုဓရုက္ခာ နာမ မဋ္ဌသာခါ ဟောန္တိ၊ သာခါယ ဟတ္ထာ န သဏ္ဌဟေယျု”န္တိ နိဂြောဓပိလက္ခရုက္ခာဒီနံ အညတရဿ လာခါယ[1] ဟတ္ထပါဒေ မက္ခေတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထေန ဧကံ သာခံ ဂဏှိ။ ဟတ္ထော တတ္ထေဝ လဂိ။ ပုန ဝါမဟတ္ထေန ဒက္ခိဏပါဒေန ဝါမပါဒေနာတိ စတ္တာရောပိ ဟတ္ထပါဒါ တတ္ထေဝ လဂိံသု။ သော အဓောသိရော လမ္ဗမာနော ဥပရိနဒိယံ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပုဏ္ဏာယ နဒိယာ သောတေ နိမုဂ္ဂေါ ကုမ္ဘီလာဒီနံ ဘက္ခော အဟောသိ။

တတ္ထ နဒီသောတံ ဝိယ သံသာရသောတံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ သောတဿ ပါရံ ဂန္တုကာမပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ဩရိမတီရံ ဝိယ သက္ကာယော၊ ပါရိမတီရံ ဝိယ နိဗ္ဗာနံ၊ ပဋိပါဋိယာ ဌိတာ အဋ္ဌ ကကုဓရုက္ခာ ဝိယ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော၊ လေပမက္ခိတေန ဟတ္ထေန သာခါဂဟဏံ ဝိယ ဈာနဝိပဿနာနံ ပါရိပန္ထိကေ အသောဓေတွာ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ၊ စတူဟိ ဟတ္ထပါဒေဟိ သာခါယ ဗဒ္ဓဿ ဩလမ္ဗနံ ဝိယ ပဌမဇ္ဈာနေ နိကန္တိယာ လဂ္ဂကာလော၊ ဥပရိသောတေ ဝုဋ္ဌိ ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု ကိလေသာနံ ဥပ္ပန္နကာလော၊ နဒိယာ ပုဏ္ဏာယ သောတေ နိမုဂ္ဂဿ ကုမ္ဘီလာဒီနံ ဘက္ခဘူတကာလော ဝိယ သံသာရသောတေ နိမုဂ္ဂဿ စတူသု အပါယေသု ဒုက္ခာနုဘဝနကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သုဒ္ဓေန ဟတ္ထေနာတိ သုဓောတေန ပရိသုဒ္ဓဟတ္ထေန။ ဣမသ္မိမ္ပိ အတ္ထေ တာဒိသမေဝ ဩပမ္မံ ကာတဗ္ဗံ—တထေဝ ဟိ ပါရံ ဂန္တုကာမော ပုရိသော “ကကုဓရုက္ခာ နာမ မဋ္ဌသာခါ၊ ကိလိဋ္ဌဟတ္ထေန ဂဏှန္တဿ ဟတ္ထော ပရိဂလေယျာ”တိ ဟတ္ထပါဒေ သုဓောတေ ကတွာ ဧကံ သာခံ ဂဏှိတွာ ပဌမံ ရုက္ခံ အာရုဠှော။ တတော ဩတရိတွာ ဒုတိယံ။ပ။ တတော ဩတရိတွာ အဋ္ဌမံ၊ အဋ္ဌမရုက္ခတော[2] ဩတရိတွာ ပါရိမတီရေ ခေမန္တဘူမိံ ဂတော။

တတ္ထ “ဣမေဟိ ရုက္ခေဟိ ပါရိမတီရံ ဂမိဿာမီ”တိ တဿ ပုရိသဿ စိန္တိတကာလော ဝိယ ယောဂိနော “အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော သမာပဇ္ဇိတွာ

၁-လေပဿ (က) ၂-တတော (က)

samāpattito vuṭṭhāya arahattaṁ gamissāmī”ti cintitakālo, suddhena hatthena sākhā gahaṇaṁ viya jhānavipassanānaṁ pāripanthikadhamme sodhetvā samāpattisamā pajjanaṁ, tattha paṭhamarukkhārohaṇakālo viya paṭhamajjhānasamāpattikālo, paṭhamarukkhato oruyha dutiyaṁ āruḷhakālo viya paṭhamajjhāne nikantiyā abaddhassa tato vuṭṭhāya dutiyajjhānasamāpannakālo -pa- sattamarukkhato oruyha aṭṭhamaṁ āruḷhakālo viya ākiñcaññāyatanasamāpattiyaṁ nikantiyā abaddhassa tato vuṭṭhāya nevasaññānāsaññāyatanasamāpannakālo. Aṭṭhamarukkhato oruyha pārimatīraṁ khemantabhūmiṁ gatakālo viya nevasaññānāsaññāyatane nikantiyā[1] abaddhassa samāpattito vuṭṭhāya saṅkhāre sammasitvā arahattappattakālo veditabbo.

Avijjāppabhedaṁ manasi karotīti aṭṭhasu ṭhānesu aññāṇabhūtāya gaṇabahalamahā-avijjāya pabhedasaṅkhātaṁ arahattaṁ manasi karoti. **Na pakkhandatī**ti ārammaṇavaseneva na pakkhandati. **Jambālī**ti gāmato nikkhantassa mahā-udakassa patiṭṭhānabhūto mahā-āvāṭo. **Anekavassagaṇikā**ti gāmassa vā nagarassa vā uppannakāleyeva uppannattā anekāni vassagaṇāni[2] uppannāya etissāti anekavassagaṇikā. **Āyamukhānī**ti catasso pavisanakandarā. **Apāyamukhānī**ti apavāhanacchiddāni. **Na āḷippabhedo pāṭikaṅkho**ti na pāḷippabhedo pāṭikaṅkhitabbo. Na hi tato udakaṁ uṭṭhāya pāḷiṁ bhinditvā kacavaraṁ gahetvā mahāsamuddaṁ pāpuṇāti.

Imassa panatthassa vibhāvanatthaṁ uyyānagavesaka-opammaṁ āharitabbaṁ. Eko kira nagaravāsiko kulaputto uyyānaṁ gavesanto nagarato nātidūre naccāsanne mahantaṁ jambāliṁ addasa, so “imasmiṁ ṭhāne ramaṇīyaṁ uyyānaṁ bhavissatī”ti sallakkhetvā kuddālaṁ ādāya cattāripi kandarāni pidhāya apavāhanacchiddāni vivaritvā aṭṭhāsi. Devo na sammā vassi, avasesa-udakaṁ apavāhanacchiddena parissavitvā gataṁ. Camma khaṇḍapilotikādīni tattheva pūtikāni jātāni, pāṇakā saṇṭhitā, samantā anupagamanīyā jātā. Upagatānampi nāsāpuṭe pidhāya pakkamitabbaṁ

1. Niyantiyā (Sī) 2. Vassagaṇanāni (Ka)

သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ဂမိဿာမီ’’တိ စိန္တိတကာလော၊ သုဒ္ဓေန ဟတ္ထေန သာခါဂဟဏံ ဝိယ ဈာနဝိပဿနာနံ ပါရိပန္ထိကဓမ္မေ သောဓေတွာ သမာပတ္တိသမာပဇ္ဇနံ၊ တတ္ထ ပဌမရုက္ခာရောဟဏကာလော ဝိယ ပဌမဇ္ဈာနသမာပတ္တိကာလော၊ ပဌမရုက္ခတော ဩရုယှ ဒုတိယံ အာရုဠှကာလော ဝိယ ပဌမဇ္ဈာနေ နိကန္တိယာ အဗဒ္ဓဿ တတော ဝုဋ္ဌာယ ဒုတိယဇ္ဈာနသမာပန္နကာလော။ပ။ သတ္တမရုက္ခတော ဩရုယှ အဋ္ဌမံ အာရုဠှကာလော ဝိယ အာကိဉ္စညာယတနသမာပတ္တိယံ နိကန္တိယာ အဗဒ္ဓဿ တတော ဝုဋ္ဌာယ နေဝသညာနာသညာယတနသမာပန္နကာလော။ အဋ္ဌမရုက္ခတော ဩရုယှ ပါရိမတီရံ ခေမန္တဘူမိံ ဂတကာလော ဝိယ နေဝသညာနာသညာယတနေ နိကန္တိယာ[၁] အဗဒ္ဓဿ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဝိဇ္ဇာပ္ပဘေဒံ မနသိ ကရောတီတိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု အညာဏဘူတာယ ဂဏဗဟလမဟာအဝိဇ္ဇာယ ပဘေဒသင်္ခါတံ အရဟတ္တံ မနသိ ကရောတိ။ **န ပက္ခန္ဒတီ**တိ အာရမ္မဏဝသေနေဝ န ပက္ခန္ဒတိ။ **ဇမ္ဗာလီ**တိ ဂါမတော နိက္ခန္တဿ မဟာဥဒကဿ ပတိဋ္ဌာနဘူတော မဟာအာဝါဋော။ **အနေကဝဿဂဏိကာ**တိ ဂါမဿ ဝါ နဂရဿ ဝါ ဥပ္ပန္နကာလေယေဝ ဥပ္ပန္နတ္တာ အနေကာနိ ဝဿဂဏာနိ[၂] ဥပ္ပန္နာယ ဧတိဿာတိ အနေကဝဿဂဏိကာ။ **အာယမုခါနီ**တိ စတဿော ပဝိသနကန္ဒရာ။ **အပါယမုခါနီ**တိ အပဝါဟနဆိဒ္ဒါနိ။ **န အာဠိပ္ပဘေဒေါ ပါဋိကင်္ခေါ**တိ န ပါဠိပ္ပဘေဒေါ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗော။ န ဟိ တတော ဥဒကံ ဥဋ္ဌာယ ပါဠိံ ဘိန္ဒိတွာ ကစဝရံ ဂဟေတွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပုဏာတိ။

ဣမဿ ပနတ္ထဿ ဝိဘာဝနတ္ထံ ဥယျာနဂဝေသကဩပမ္မံ အာဟရိတဗ္ဗံ။ ဧကော ကိရ နဂရဝါသိကော ကုလပုတ္တော ဥယျာနံ ဂဝေသန္တော နဂရတော နာတိဒူရေ နစ္စာသန္နေ မဟန္တံ ဇမ္ဗာလိံ အဒ္ဒသ၊ သော “ဣမသ္မိံ ဌာနေ ရမဏီယံ ဥယျာနံ ဘဝိဿတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ ကုဒ္ဒါလံ အာဒါယ စတ္တာရိပိ ကန္ဒရာနိ ပိဓာယ အပဝါဟနဆိဒ္ဒါနိ ဝိဝရိတွာ အဋ္ဌာသိ။ ဒေဝေါ န သမ္မာ ဝဿိ၊ အဝသေသဥဒကံ အပဝါဟနဆိဒ္ဒေန ပရိဿဝိတွာ ဂတံ။ စမ္မခဏ္ဍပိလောတိကာဒီနိ တတ္ထေဝ ပူတိကာနိ ဇာတာနိ၊ ပါဏကာ သဏ္ဌိတာ၊ သမန္တာ အနုပဂမနီယာ ဇာတာ။ ဥပဂတာနမ္ပိ နာသာပုဋေ ပိဓာယ ပက္ကမိတဗ္ဗံ

၁-နိယန္တိယာ (သီ) ၂-ဝဿဂဏနာနိ (က)

hoti. So katipāhena āgantvā paṭikkamma ṭhito oloketvā “na sakkā upagantun”ti pakkāmi.

Tattha nagaravāsī kulaputto viya yogāvacaro daṭṭhabbo, uyyānaṁ gavesantena gāmadvāre jambāliyā diṭṭhakālo viya cātumahābhūtikakāyo, āyamukhānaṁ pihitakālo viya dhammassavanodakassa aladdhakālo, apāyamukhānaṁ vivaṭakālo viya chadvārika saṁvarassa vissaṭṭhakālo, devassa sammā avuṭṭhakālo viya sappāyakammaṭṭhānassa aladdhakālo, avasesa-udakassa apāyamukhehi parissavitvā gatakālo viya abbhantare guṇānaṁ parihīnakālo, udakassa uṭṭhāya pāḷiṁ bhinditvā kacavaraṁ ādāya mahā samuddaṁ pāpuṇituṁ asamatthakālo viya arahattamaggena avijjāpāḷiṁ bhinditvā kilesarāsiṁ vidhamitvā nibbānaṁ sacchikātuṁ asamatthakālo, cammakhaṇḍapilotikādīnaṁ tattheva pūtibhāvo viya abbhantare rāgādikilesehi paripūritakālo, tassa āgantvā disvā vippaṭisārino gatakālo viya vaṭṭasamaṅgipuggalassa vaṭṭe abhiratakālo veditabbo.

Āḷippabhedo pāṭikaṅkhoti pāḷippabhedo pāṭikaṅkhitabbo. Tato hi udakaṁ uṭṭhāya pāḷiṁ bhinditvā kacavaraṁ ādāya mahāsamuddaṁ pāpuṇituṁ sakkhissatīti attho.

Idhāpi tadeva opammaṁ āharitabbaṁ[1]. Tattha āyamukhānaṁ vivaṭakālo viya sappāyadhammassavanassa laddhakālo, apāyamukhānaṁ pihitakālo viya chasu dvāresu saṁvarassa paccupaṭṭhitakālo[2], devassa sammā vuṭṭhakālo viya sappāyakammaṭṭhānassa laddhakālo, udakassa[3] uṭṭhāya pāḷiṁ bhinditvā kacavaraṁ ādāya mahāsamuddaṁ pattakālo viya arahattamaggena avijjaṁ bhinditvā akusalarāsiṁ vidhamitvā arahattaṁ sacchikatakālo, āyamukhehi paviṭṭhena udakena sarassa paripuṇṇakālo viya abbhantare lokuttaradhammehi paripuṇṇakālo, samantato vatiṁ katvā rukkhe ropetvā uyyānamajjhe pāsādaṁ māpetvā nāṭakāni paccupaṭṭhapetvā subhojanaṁ bhuñjantassa nisinnakālo viya dhammapāsādaṁ

1. Āharitvā katā (Ka) 2. Paṭisaṇṭhitakālo (Ka) 3. Udakavāhakassa (Sī, Syā)

ဟောတိ။ သော ကတိပါဟေန အာဂန္တွာ ပဋိက္ကမ္မ ဌိတော ဩလောကေတွာ “န သက္ကာ ဥပဂန္တု''န္တိ ပက္ကာမိ။

တတ္ထ နဂရဝါသီ ကုလပုတ္တော ဝိယ ယောဂါဝစရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥယျာနံ ဂဝေသန္တေန ဂါမဒွါရေ ဇမ္ဗာလိယာ ဒိဋ္ဌကာလော ဝိယ စာတုမဟာဘူတိကကာယော၊ အာယမုခါနံ ပိဟိတကာလော ဝိယ ဓမ္မဿဝနောဒကဿ အလဒ္ဓကာလော၊ အပါယမုခါနံ ဝိဝဋကာလော ဝိယ ဆဒွါရိကသံဝရဿ ဝိဿဋ္ဌကာလော၊ ဒေဝဿ သမ္မာ အဝုဋ္ဌကာလော ဝိယ သပ္ပါယကမ္မဋ္ဌာနဿ အလဒ္ဓကာလော၊ အဝသေသဥဒကဿ အပါယမုခေဟိ ပရိဿဝိတွာ ဂတကာလော ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ ဂုဏာနံ ပရိဟီနကာလော၊ ဥဒကဿ ဥဋ္ဌာယ ပါဠိံ ဘိန္ဒိတွာ ကစဝရံ အာဒါယ မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပုဏိတုံ အသမတ္ထကာလော ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာပါဠိံ ဘိန္ဒိတွာ ကိလေသရာသိံ ဝိဓမိတွာ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကာတုံ အသမတ္ထကာလော၊ စမ္မခဏ္ဍပိလောတိကာဒီနံ တတ္ထေဝ ပူတိဘာဝေါ ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ ရာဂါဒိကိလေသေဟိ ပရိပူရိတကာလော၊ တဿ အာဂန္တွာ ဒိသွာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဂတကာလော ဝိယ ဝဋ္ဋသမင်္ဂိပုဂ္ဂလဿ ဝဋ္ဋေ အဘိရတကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အာဠိပ္ပဘေဒေါ ပါဋိကင်္ခေါတိ ပါဠိပ္ပဘေဒေါ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗော။ တတော ဟိ ဥဒကံ ဥဋ္ဌာယ ပါဠိံ ဘိန္ဒိတွာ ကစဝရံ အာဒါယ မဟာသမုဒ္ဒံ ပါပုဏိတုံ သက္ခိဿတီတိ အတ္ထော။

ဣဓာပိ တဒေဝ ဩပမ္မံ အာဟရိတဗ္ဗံ[၁]။ တတ္ထ အာယမုခါနံ ဝိဝဋကာလော ဝိယ သပ္ပါယဓမ္မဿဝနဿ လဒ္ဓကာလော၊ အပါယမုခါနံ ပိဟိတကာလော ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု သံဝရဿ ပစ္စုပဋ္ဌိတကာလော[၂]၊ ဒေဝဿ သမ္မာ ဝုဋ္ဌကာလော ဝိယ သပ္ပါယကမ္မဋ္ဌာနဿ လဒ္ဓကာလော၊ ဥဒကဿ[၃] ဥဋ္ဌာယ ပါဠိံ ဘိန္ဒိတွာ ကစဝရံ အာဒါယ မဟာသမုဒ္ဒံ ပတ္တကာလော ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇံ ဘိန္ဒိတွာ အကုသလရာသိံ ဝိဓမိတွာ အရဟတ္တံ သစ္ဆိကတကာလော၊ အာယမုခေဟိ ပဝိဋ္ဌေန ဥဒကေန သရဿ ပရိပုဏ္ဏကာလော ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ ပရိပုဏ္ဏကာလော၊ သမန္တတော ဝတိံ ကတွာ ရုက္ခေ ရောပေတွာ ဥယျာနမဇ္ဈေ ပါသာဒံ မာပေတွာ နာဋကာနိ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ သုဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တဿ နိသိန္နကာလော ဝိယ ဓမ္မပါသာဒံ

၁-အာဟရိတွာ ကတာ (က) ၂-ပဋိသဏ္ဌိတကာလော (က) ၃-ဥဒကဝါဟကဿ (သီ၊ သျာ)

āruyha nibbānārammaṇaṁ phalasamāpattiṁ appetvā nisinnakālo veditabbo. Sesamettha uttānatthameva. Desanā pana lokiyalokuttaramissikā kathitāti.

9. Nibbānasuttavaṇṇanā

179. Navame **hānabhāgirā saññā**ti-ādīsu "paṭhamassa jhānassa lābhiṁ kāmasahagatā saññāmanasikārā samudācaranti, hānabhāginī paññā"ti[1] abhidhamme vuttanayeneva attho veditabbo. **Yathābhūtaṁ nappajānantī**ti yathāsabhāvato maggañāṇena na jānanti.

10. Mahāpadesasuttavaṇṇanā

180. Dasame **Bhoganagare viharatī**ti parinibbānasamaye cārikaṁ caranto taṁ nagaraṁ patvā tattha viharati. **Ānandacetiye**ti Ānandayakkhassa bhavanaṭṭhāne patiṭṭhitavihāre. **Mahāpadese**ti mahā-okāse mahā-apadese vā, Buddhādayo mahante mahante apadisitvā vuttāni mahākāraṇānīti attho. **Neva abhinanditabban**ti haṭṭhatuṭṭhehi sādhukāraṁ datvā pubbeva na sotabbaṁ[2]. Evaṁ kate hi pacchā "idaṁ na sametī"ti vuccamānopi "kiṁ pubbeva ayaṁ dhammo, idāni na dhammo"ti vatvā laddhiṁ na vissajjeti. **Nappaṭi kkositabban**ti "kiṁ esa bālo vadatī"ti evaṁ pubbeva na vattabbaṁ. Evaṁ vutte hi vattuṁ yuttampi na vakkhati. Tenāha **anabhinanditvā appaṭikkositvā**ti. **Padabyañja nānī**ti padasaṅkhātāni byañjanāni. **Sādhukaṁ uggahetvā**ti "imasmiṁ ṭhāne Pāḷi vuttā, imasmiṁ ṭhāne attho vutto, imasmiṁ ṭhāne anusandhi kathitā, imasmiṁ ṭhāne pubbā paraṁ kathitan"ti suṭṭhu gahetvā. **Sutte otāretabbānī**ti sutte otaritabbāni. **Vinaye sandassetabbānī**ti vinaye saṁsandetabbāni.

Ettha ca **suttan**ti vinayo vutto. Yathāha "kattha paṭikkhittaṁ, Sāvatthiyaṁ Suttavibhaṅge"ti[3]. **Vinayo**ti Khandhako. Yathāha "vinayātisāre"ti[4]. Evaṁ Vinayapiṭakampi na pariyādiyati. Ubhatovibhaṅgā pana suttaṁ,

1. Abhi 2. 343 piṭṭhe. 2. Na gahetabbaṁ (Ka) 3. Vi 4. 505 piṭṭhe.
4. Kosambiyā vinayātisāreti (Sī, Syā, Ka) Vi 4. 506; Dī-Ṭṭha 2. 156 piṭṭhesu pana passitabbaṁ.

အာရုယှ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏံ ဖလသမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ နိသိန္နကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဒေသနာ ပန လောကိယလောကုတ္တရမိဿိကာ ကထိတာတိ။

၉-နိဗ္ဗာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၉။ နဝမေ **ဟာနဘာဂိယာ သညာ**တိအာဒီသု "ပဌမဿ ဈာနဿ လာဘိံ ကာမသဟဂတာ သညာမနသိကာရာ သမုဒါစရန္တိ၊ ဟာနဘာဂိနီ ပညာ"တိ[၁] အဘိဓမ္မေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနန္တီ**တိ ယထာသဘာဝတော မဂ္ဂဉာဏေန န ဇာနန္တိ။

၁၀-မဟာပဒေသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၀။ ဒသမေ **ဘောဂနဂရေ ဝိဟရတီ**တိ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ စာရိကံ စရန္တော တံ နဂရံ ပတွာ တတ္ထ ဝိဟရတိ။ **အာနန္ဒစေတိယေ**တိ အာနန္ဒယက္ခဿ ဘဝနဋ္ဌာနေ ပတိဋ္ဌိတဝိဟာရေ။ **မဟာပဒေသေ**တိ မဟာဩကာသေ မဟာအပဒေသေ ဝါ၊ ဗုဒ္ဓါဒယော မဟန္တေ မဟန္တေ အပဒိသိတွာ ဝုတ္တာနိ မဟာကာရဏာနီတိ အတ္ထော။ **နေဝ အဘိနန္ဒိတဗ္ဗ**န္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌေဟိ သာဓုကာရံ ဒတွာ ပုဗ္ဗေဝ န သောတဗ္ဗံ[၂]။ ဧဝံ ကတေ ဟိ ပစ္ဆာ "ဣဒံ န သမေတီ"တိ ဝုစ္စမာနောပိ "ကိံ ပုဗ္ဗေဝ အယံ ဓမ္မော၊ ဣဒါနိ န ဓမ္မော"တိ ဝတွာ လဒ္ဓိံ န ဝိဿဇ္ဇေတိ။ **နပ္ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗ**န္တိ "ကိံ ဧသ ဗာလော ဝဒတီ"တိ ဧဝံ ပုဗ္ဗေဝ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ဟိ ဝတ္တုံ ယုတ္တမ္ပိ န ဝက္ခတိ။ တေနာဟ **အနဘိနန္ဒိတွာ အပ္ပဋိက္ကောသိတွာ**တိ။ **ပဒဗျဉ္ဇနာနီ**တိ ပဒသင်္ခါတာနိ ဗျဉ္ဇနာနိ။ **သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟေတွာ**တိ "ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပါဠိ ဝုတ္တာ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အတ္ထော ဝုတ္တော၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ အနုသန္ဓိ ကထိတာ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပုဗ္ဗာပရံ ကထိတ"န္တိ သုဋ္ဌု ဂဟေတွာ။ **သုတ္တေ ဩတာရေတဗ္ဗာနီ**တိ သုတ္တေ ဩတရိတဗ္ဗာနိ။ **ဝိနယေ သန္ဒဿေတဗ္ဗာနီ**တိ ဝိနယေ သံသန္ဒေတဗ္ဗာနိ။

ဧတ္ထ စ **သုတ္တ**န္တိ ဝိနယော ဝုတ္တော။ ယထာဟ "ကတ္ထ ပဋိက္ခိတ္တံ၊ သာဝတ္ထိယံ သုတ္တဝိဘင်္ဂေ"တိ[၃]။ **ဝိနယော**တိ ခန္ဓကော။ ယထာဟ "ဝိနယာတိသာရေ"တိ[၄]။ ဧဝံ ဝိနယပိဋကမ္ပိ န ပရိယာဒိယတိ။ ဥဘတောဝိဘင်္ဂါ ပန သုတ္တံ၊

၁-အဘိ ၂-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-န ဂဟေတဗ္ဗံ (က) ၃-ဝိ ၄-၅၀၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-ကောသမ္ဗိယာ ဝိနယာတိသာရေတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ဝိ ၄-၅၀၆၊ ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၅၆-ပိဋ္ဌေသု ပန ပဿိတဗ္ဗံ။

Khandhakaparivārā vinayoti evaṁ Vinayapiṭakaṁ pariyādiyati. Atha vā Suttantapiṭakaṁ suttaṁ, Vinayapiṭakaṁ vinayoti evaṁ dveyeva piṭakāni pariyādiyanti. Suttantābhidhammapiṭakāni vā suttaṁ, Vinayapiṭakaṁ vinayoti evampi Tīṇi Piṭakāni na tāva pariyādiyanti. Asuttanāmakañhi Buddhavacanaṁ nāma atthi. Seyyathidaṁ? Jātakaṁ Paṭisambhidā Niddeso Suttanipāto Dhammapadaṁ Udānaṁ Itivuttakaṁ Vimānavatthu Petavatthu Theragāthā Therigāthā Apadānanti.

Sudinnatthero pana "asuttanāmakaṁ Buddhavacanaṁ natthī"ti taṁ sabbaṁ paṭikkhipitvā "tīṇi Piṭakāni suttaṁ, vinayo pana kāraṇan"ti āha. Tato taṁ kāraṇaṁ dassento idaṁ suttamāhari—

"Ye kho tvaṁ Gotami dhamme jāneyyāsi, ime dhammā sarāgāya saṁvattanti no virāgāya, saṁyogāya saṁvattanti no visaṁyogāya, sa-upādānāya saṁvattanti no anupādānāya, mahicchatāya saṁvattanti no appicchatāya, asantuṭṭhiyā saṁvattanti no santuṭṭhiyā, kosajjāya saṁvattanti no vīriyārambhāya, saṅgaṇikāya saṁvattanti no pavivekāya, ācayāya saṁvattanti no apacayāya. Ekaṁsena Gotami jāneyyāsi 'neso dhammo neso vinayo netaṁ Satthu sāsanan'ti.

Ye ca kho tvaṁ Gotami dhamme jāneyyāsi, ime dhammā virāgāya saṁvattanti no sarāgāya, visaṁyogāya saṁvattanti no saṁyogāya. Anupādānāya saṁvattanti no sa-upādānāya, appicchatāya saṁvattanti no mahicchatāya, santuṭṭhiyā saṁvattanti no asantuṭṭhiyā, vīriyārambhāya saṁvattanti no kosajjāya, pavivekāya saṁvattanti no saṅgaṇikāya, apacayāya saṁvattanti no ācayāya. Ekaṁsena Gotami jāneyyāsi 'eso dhammo eso vinayo etaṁ Satthu sāsanan'ti"[1].

Tasmā **sutte**ti Tepiṭakabuddhavacane otāretabbāni. **Vinaye**ti etasmiṁ rāgādivinayakāraṇe saṁsandetabbānīti ayamettha attho. **Na ceva sutte otarantī**ti suttapaṭipāṭiyā katthaci anāgantvā challiṁ[2]

1. Vi 4. 449; Aṁ 3. 107 piṭṭhesu. 2. Jalliṁ (Sī, Syā)

ခန္ဓကပရိဝါရာ ဝိနယောတိ ဧဝံ ဝိနယပိဋကံ ပရိယာဒိယတိ။ အထ ဝါ သုတ္တန္တပိဋကံ သုတ္တံ၊ ဝိနယပိဋကံ ဝိနယောတိ ဧဝံ ဒွေယေဝ ပိဋကာနိ ပရိယာဒိယန္တိ။ သုတ္တန္တာဘိဓမ္မပိဋကာနိ ဝါ သုတ္တံ၊ ဝိနယပိဋကံ ဝိနယောတိ ဧဝမ္ပိ တီဏိ ပိဋကာနိ န တာဝ ပရိယာဒိယန္တိ။ အသုတ္တနာမကဉ္ဟိ ဗုဒ္ဓဝစနံ နာမ အတ္ထိ။ သေယျထိဒံ? ဇာတကံ ပဋိသမ္ဘိဒါ နိဒ္ဒေသော သုတ္တနိပါတော ဓမ္မပဒံ ဥဒါနံ ဣတိဝုတ္တကံ ဝိမာနဝတ္ထု ပေတဝတ္ထု ထေရဂါထာ ထေရီဂါထာ အပဒါနန္တိ။

သုဒိန္နတ္ထေရော ပန “အသုတ္တနာမကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ နတ္ထီ”တိ တံ သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပိတွာ “တီဏိ ပိဋကာနိ သုတ္တံ၊ ဝိနယော ပန ကာရဏ”န္တိ အာဟ။ တတော တံ ကာရဏံ ဒဿေန္တော ဣဒံ သုတ္တမာဟရိ—

“ယေ ခေါ တွံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ သရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝိရာဂါယ၊ သံယောဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝိသံယောဂါယ၊ သဥပါဒါနာယ သံဝတ္တန္တိ နော အနုပါဒါနာယ၊ မဟိစ္ဆတာယ သံဝတ္တန္တိ နော အပ္ပိစ္ဆတာယ၊ အသန္တုဋ္ဌိယာ သံဝတ္တန္တိ နော သန္တုဋ္ဌိယာ၊ ကောသဇ္ဇာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝီရိယာရမ္ဘာယ၊ သင်္ဂဏိကာယ သံဝတ္တန္တိ နော ပဝိဝေကာယ၊ အာစယာယ သံဝတ္တန္တိ နော အပစယာယ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဇာနေယျာသိ ‘နေသော ဓမ္မော နေသော ဝိနယော နေတံ သတ္ထု သာသန’န္တိ။

ယေ စ ခေါ တွံ ဂေါတမိ ဓမ္မေ ဇာနေယျာသိ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ဝိရာဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော သရာဂါယ၊ ဝိသံယောဂါယ သံဝတ္တန္တိ နော သံယောဂါယ။ အနုပါဒါနာယ သံဝတ္တန္တိ နော သဥပါဒါနာယ၊ အပ္ပိစ္ဆတာယ သံဝတ္တန္တိ နော မဟိစ္ဆတာယ၊ သန္တုဋ္ဌိယာ သံဝတ္တန္တိ နော အသန္တုဋ္ဌိယာ၊ ဝီရိယာရမ္ဘာယ သံဝတ္တန္တိ နော ကောသဇ္ဇာယ၊ ပဝိဝေကာယ သံဝတ္တန္တိ နော သင်္ဂဏိကာယ၊ အပစယာယ သံဝတ္တန္တိ နော အာစယာယ။ ဧကံသေန ဂေါတမိ ဇာနေယျာသိ ‘ဧသော ဓမ္မော ဧသော ဝိနယော ဧတံ သတ္ထု သာသန’န္တိ”[၁]။

တသ္မာ **သုတ္တေ**တိ တေပိဋကဗုဒ္ဓဝစနေ ဩတာရေတဗ္ဗာနိ။ **ဝိနယေ**တိ ဧတသ္မိံ ရာဂါဒိဝိနယကာရဏေ သံသန္ဒေတဗ္ဗာနီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **န စေဝ သုတ္တေ ဩတရန္တီ**တိ သုတ္တပဋိပါဋိယာ ကတ္ထစိ အနာဂန္တွာ ဆလ္လိံ[၂]

၁-ဝိ ၄-၄၄၉၊ အံ ၃-၁၀၇-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဇလ္လိံ (သီ၊ သျာ)

uṭṭhapetvā guḷhavessantaraguḷha-ummaggaguḷhavinayavedallapiṭakānaṁ aññatarato āgatāni paññāyantīti attho. Evaṁ āgatāni hi rāgādivinaye ca apaññāyamānāni chaḍḍetabbāni honti. Tena vuttaṁ "iti hidaṁ bhikkhave chaḍḍeyyāthā"ti. Etenupāyena sabbattha attho veditabbo. **Idaṁ bhikkhave catutthaṁ mahāpadesaṁ dhāreyyāthā**ti imaṁ bhikkhave catutthaṁ dhammassa patiṭṭhānokāsaṁ dhāreyyāthāti.

Sañcetaniyavaggo tatiyo.

---

(19) 4. Brāhmaṇavagga

1. Yodhājīvasuttavaṇṇanā

181. Catutthassa paṭhame **ṭhānakusalo**ti yena ṭhānena ṭhito avirādhetvā vijjhituṁ sakkoti, tasmiṁ ṭhāne kusalo. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayeneva veditabbaṁ.

2. Pāṭibhogasuttavaṇṇanā

182. Dutiye **natthi koci pāṭibhogo**ti ahaṁ te[1] pāṭibhogoti evaṁ pāṭibhogo bhavituṁ samattho nāma natthi. **Jarādhammanti** jarāsabhāvaṁ. Esa nayo sabbattha.

3. Sutasuttavaṇṇanā

183. Tatiye **natthi tato doso**ti tasmiṁ doso nāma natthīti attho.

4. Abhayasuttavaṇṇanā

184. Catutthe kicchājīvitakāraṇaṭṭhena rogova **rogātaṅko** nāma. **Phuṭṭhassā**ti tena rogātaṅkena samannāgatassa. **Urattāḷiṁ kandatī**ti uraṁ tāḷetvā[2] rodati. **Akatakalyāṇo**ti-ādīsu kalyāṇaṁ vuccati

1. Ahamettha (Sī, Syā) 2. Tāḷetvā tāḷetvā (Sī)

ဥဋ္ဌပေတွာ ဂုဠှဝေဿန္တရဂုဠှဥမ္မဂ္ဂဂုဠှဝိနယဝေဒလ္လပိဋကာနံ အညတရတော အာဂတာနိ ပညာယန္တီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ အာဂတာနိ ဟိ ရာဂါဒိဝိနယေ စ အပညာယမာနာနိ ဆဍ္ဍေတဗ္ဗာနိ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဣတိ ဟိဒံ ဘိက္ခဝေ ဆဍ္ဍေယျာထာ"တိ။ ဧတေနုပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဣဒံ ဘိက္ခဝေ စတုတ္ထံ မဟာပဒေသံ ဓာရေယျာထာ**တိ ဣမံ ဘိက္ခဝေ စတုတ္ထံ ဓမ္မဿ ပတိဋ္ဌာနောကာသံ ဓာရေယျာထာတိ။

သဉ္စေတနိယဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၁၉) ၄-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-ယောဓာဇီဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၁။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ဌာနကုသလော**တိ ယေန ဌာနေန ဌိတော အဝိရာဓေတွာ ဝိဇ္ဈိတုံ သက္ကောတိ၊ တသ္မိံ ဌာနေ ကုသလော။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂-ပါဋိဘောဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၂။ ဒုတိယေ **နတ္ထိ ကောစိ ပါဋိဘောဂေါ**တိ အဟံ တေ[၁] ပါဋိဘောဂေါတိ ဧဝံ ပါဋိဘောဂေါ ဘဝိတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ **ဇရာဓမ္မန္တိ** ဇရာသဘာဝံ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၃-သုတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၃။ တတိယေ **နတ္ထိ တတော ဒေါသော**တိ တသ္မိံ ဒေါသော နာမ နတ္ထီတိ အတ္ထော။

၄-အဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၄။ စတုတ္ထေ ကိစ္ဆာဇီဝိတကာရဏဋ္ဌေန ရောဂေါဝ **ရောဂါတင်္ကော** နာမ။ **ဖုဋ္ဌဿာ**တိ တေန ရောဂါတင်္ကေန သမန္နာဂတဿ။ **ဥရတ္တာဠိံ ကန္ဒတီ**တိ ဥရံ တာဠေတွာ[၂] ရောဒတိ။ **အကတကလျာဏော**တိအာဒီသု ကလျာဏံ ဝုစ္စတိ

၁-အဟမေတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၂-တာဠေတွာ တာဠေတွာ (သီ)

puññakammaṁ, taṁ akataṁ etenāti akatakalyāṇo. Sesapadesupi eseva nayo. Puñña kammameva hi kosallasambhūtattā **kusalaṁ**, bhītassa parittāyakattā[1] **bhīruttāṇan**ti vuccati. **Katapāpo**ti-ādīsu pāpaṁ vuccati lāmakaṁ akusalakammaṁ. **Luddan**ti kakkhaḷakammaṁ. **Kibbisan**ti samalaṁ aparisuddhakammaṁ. **Kaṅkhī hotī**ti Buddhadhammasaṁghaguṇesu ceva sikkhāya ca pubbante ca aparante ca pubbantāparante ca paṭicca samuppāde cāti aṭṭhasu ṭhānesu kaṅkhāya samannāgato hoti. **Vicikicchī**ti vicikicchāya samannāgato sāsanasaddhamme na niṭṭhaṁ gato, uggahaparipucchāvasena niṭṭhaṁ gantuṁ na sakkoti. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo.

5. Brāhmaṇasaccasuttavaṇṇanā

185. Pañcame **brāhmaṇasaccānī**ti brāhmaṇānaṁ saccāni tathāni. **So tena na samaṇoti maññatī**ti so khīṇāsavo tena saccena "ahaṁ samaṇo"ti taṇhāmānadiṭṭhīhi na maññati. Sesapadesupi eseva nayo. **Yadeva tattha saccaṁ, tadabhiññāyā**ti[2] yaṁ tattha "sabbe pāṇā avajjhā"ti paṭipattiyā saccaṁ tathaṁ aviparītaṁ. Iminā vacīsaccaṁ abbhantaraṁ katvā paramatthasaccaṁ nibbānaṁ dasseti. **Tadabhiññāyā**ti taṁ ubhayampi abhivisiṭṭhāya paññāya jānitvā. **Anuddayāya anukampāya paṭipanno hotī**ti anuddayatthāya ca anukampatthāya ca yā paṭipadā, taṁ paṭipanno hoti, pūretvā ṭhitoti attho. Sesapaṭipadāsupi[3] eseva nayo.

Sabbe kāmāti sabbe vatthukāmakilesakāmā. **Iti vadaṁ brāhmaṇo saccamāhā**ti evampi vadanto khīṇāsavabrāhmaṇo saccameva āha. **Sabbe bhavā**ti kāmabhavādayo tayopi. **Nāhaṁ kvacanī**ti ettha pana catukkoṭikasuññatā kathitā. Ayaṁ hi "nāhaṁ[4] kvacanī"ti kvaci attānaṁ na passati, **kassaci kiñcanatasmin**ti attano attānaṁ kassaci parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ na passati, bhātiṭṭhāne bhātaraṁ, sahāyaṭṭhāne sahāyaṁ, parikkhāraṭṭhāne vā parikkhāraṁ maññitvā upanetabbaṁ na passatīti attho. **Na ca mama kvacanī**ti ettha mamasaddaṁ tāva ṭhapetvā "na ca kvacani parassa ca attānaṁ kvaci na passatī"ti ayamattho. Idāni "mamasaddaṁ

1. Bhayaparittāṇattā (Ka)
2. Yadeva tattha saccanti (?)
3. Sesapadesupi (Ka)
4. Nāma (Ka)

ပုညကမ္မံ၊ တံ အကတံ ဧတေနာတိ အကတကလျာဏော။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ပုညကမ္မမေဝ ဟိ ကောသလ္လသမ္ဘူတတ္တာ **ကုသလံ၊** ဘီတဿ ပရိတ္တာယကတ္တာ[1] **ဘီရုတ္တာဏန္တိ** ဝုစ္စတိ။ **ကတပါပေါ**တိအာဒီသု ပါပံ ဝုစ္စတိ လာမကံ အကုသလကမ္မံ။ **လုဒ္ဒန္တိ** ကက္ခဠကမ္မံ။ **ကိဗ္ဗိသန္တိ** သမလံ အပရိသုဒ္ဓကမ္မံ။ **ကင်္ခီ ဟောတီ**တိ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏေသု စေဝ သိက္ခာယ စ ပုဗ္ဗန္တေ စ အပရန္တေ စ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ စ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ စာတိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ကင်္ခါယ သမန္နာဂတော ဟောတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆီ**တိ ဝိစိကိစ္ဆာယ သမန္နာဂတော သာသနသဒ္ဓမ္မေ န နိဋ္ဌံ ဂတော၊ ဥဂ္ဂဟပရိပုစ္ဆာဝသေန နိဋ္ဌံ ဂန္တုံ န သက္ကောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၅-ဗြာဟ္မဏသစ္စသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၅။ ပဉ္စမေ **ဗြာဟ္မဏသစ္စာနီ**တိ ဗြာဟ္မဏာနံ သစ္စာနိ တထာနိ။ **သော တေန န သမဏောတိ မညတီ**တိ သော ခီဏာသဝေါ တေန သစ္စေန "အဟံ သမဏော"တိ တဏှာမာနဒိဋ္ဌီဟိ န မညတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ယဒေဝ တတ္ထ သစ္စံ၊ တဒဘိညာယာ**တိ[2] ယံ တတ္ထ "သဗ္ဗေ ပါဏာ အဝဇ္ဈာ"တိ ပဋိပတ္တိယာ သစ္စံ တထံ အဝိပရီတံ။ ဣမိနာ ဝစီသစ္စံ အဗ္ဘန္တရံ ကတွာ ပရမတ္ထသစ္စံ နိဗ္ဗာနံ ဒဿေတိ။ **တဒဘိညာယာ**တိ တံ ဥဘယမ္ပိ အဘိဝိသိဋ္ဌာယ ပညာယ ဇာနိတွာ။ **အနုဒ္ဒယာယ အနုကမ္ပာယ ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ အနုဒ္ဒယတ္ထာယ စ အနုကမ္ပတ္ထာယ စ ယာ ပဋိပဒါ၊ တံ ပဋိပန္နော ဟောတိ၊ ပူရေတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ သေသပဋိပဒါသုပိ[3] ဧသေဝ နယော။

သဗ္ဗေ ကာမာတိ သဗ္ဗေ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမာ။ **ဣတိ ဝဒံ ဗြာဟ္မဏော သစ္စမာဟာ**တိ ဧဝမ္ပိ ဝဒန္တော ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏော သစ္စမေဝ အာဟ။ **သဗ္ဗေ ဘဝါ**တိ ကာမဘဝါဒယော တယောပိ။ **နာဟံ ကွစနီ**တိ ဧတ္ထ ပန စတုက္ကောဋိကသုညတာ ကထိတာ။ အယံ ဟိ "နာဟံ[4] ကွစနီ"တိ ကွစိ အတ္တာနံ န ပဿတိ၊ **ကဿစိ ကိဉ္စနတသ္မိန္တိ** အတ္တနော အတ္တာနံ ကဿစိ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတိ၊ ဘာတိဋ္ဌာနေ ဘာတရံ, သဟာယဋ္ဌာနေ သဟာယံ, ပရိက္ခာရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရံ မညိတွာ ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ **န စ မမ ကွစနီ**တိ ဧတ္ထ မမသဒ္ဒံ တာဝ ဌပေတွာ "န စ ကွစနိ ပရဿ စ အတ္တာနံ ကွစိ န ပဿတီ"တိ အယမတ္ထော။ ဣဒါနိ "မမသဒ္ဒံ

၁-ဘယပရိတ္တာဏတ္တာ (က)
၂-ယဒေဝ တတ္ထ သစ္စန္တိ (?)
၃-သေသပဒေသုပိ (က)
၄-နာမ (က)

āharitvā mama kismiñci kiñcanaṁ natthī"ti so[1] parassa attā mama kismiñci kiñcana bhāve atthīti na passati, attano bhātiṭṭhāne bhātaraṁ, sahāyaṭṭhāne sahāyaṁ, parikkhāra ṭṭhāne vā parikkhāranti kismiñci ṭhāne parassa attānaṁ iminā kiñcanabhāvena upane tabbaṁ na passatīti attho. Evamayaṁ yasmā neva katthaci attānaṁ passati, na taṁ parassa kiñcanabhāve upanetabbaṁ passati, na parassa attānaṁ passati, na parassa attānaṁ attano kiñcanabhāve upanetabbaṁ passatīti. **Iti vadaṁ brāhmaṇo**ti evaṁ catukkoṭikaṁ suññataṁ vadantopi khīṇāsavabrāhmaṇo tassā paṭipadāya sammā paṭivi ddhattā saccameva āha, na musāti sabbesupi vāresu maññanānaṁ pahīnattāyeva na maññatīti ca attho veditabbo. **Ākiñcaññaṁyeva paṭipadan**ti kiñcanabhāvavirahitaṁ nippalibodhaṁ niggahaṇameva paṭipadaṁ paṭipanno hoti[2] pūretvā ṭhito.

Imāni kho paribbājakā cattāri brāhmaṇasaccāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti yāni tumhe bhovādibrāhmaṇānaṁ saccāni vadetha, tehi aññāni mayā imāni bāhitapāpabrāhmaṇassa cattāri saccāni catūhi maggehi soḷasavidhena kiccena jānitvā paccakkhaṁ katvā paveditāni desitāni jotitānīti attho. Iti imasmiṁ sutte catūsupi ṭhānesu khīṇāsavassa vacīsaccameva kathitanti.

6. Ummaggasuttavaṇṇanā

186. Chaṭṭhe **parikassatī**ti ākaḍḍhiyati. **Ummaggo**ti ummujjanaṁ, paññāgamananti attho. Paññā eva vā ummujjanaṭṭhena ummaggoti vuccati. Sāva[3] paṭibhānaṭṭhena **paṭibhānaṁ. Cittassa uppannassa vasaṁ gacchatī**ti ye cittassa vasaṁ gacchanti, tesaṁyevettha gahaṇaṁ veditabbaṁ. **Atthamaññāya dhammamaññāyā**ti atthañca Pāḷiñca jānitvā. **Dhammānudhammappaṭipanno hotī**ti lokuttaradhammassa anucchavikadhammaṁ saha sīlena pubbabhāgappaṭipadaṁ paṭipanno hoti. **Nibbedhika pañño**ti nibbijjhanakapañño. **Idaṁ dukkhan**ti ṭhapetvā taṇhaṁ sesaṁ tebhūmakakkhandhapañcakaṁ dukkhanti sutaṁ hoti. **Paññāyā**ti maggapaññāya. **Ayaṁ dukkhasamudayo**ti vaṭṭamūlakataṇhā tassa dukkhassa samudayoti

1. Yo (Sī, Syā) 2. Hotīti (Sī, Syā) 3. So ca (Syā, Ka)

အာဟရိတွာ မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနံ နတ္ထီ''တိ သော[1] ပရဿ အတ္တာ မမ ကိသ္မိဉ္စိ ကိဉ္စနဘာဝေ အတ္ထီတိ န ပဿတိ၊ အတ္တနော ဘာတိဋ္ဌာနေ ဘာတရံ, သဟာယဋ္ဌာနေ သဟာယံ, ပရိက္ခာရဋ္ဌာနေ ဝါ ပရိက္ခာရန္တိ ကိသ္မိဉ္စိ ဌာနေ ပရဿ အတ္တာနံ ဣမိနာ ကိဉ္စနဘာဝေန ဥပနေတဗ္ဗံ န ပဿတီတိ အတ္ထော။ ဧဝမယံ ယသ္မာ နေဝ ကတ္ထစိ အတ္တာနံ ပဿတိ၊ န တံ ပရဿ ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတိ၊ န ပရဿ အတ္တာနံ ပဿတိ၊ န ပရဿ အတ္တာနံ အတ္တနော ကိဉ္စနဘာဝေ ဥပနေတဗ္ဗံ ပဿတီတိ။ **ဣတိ ဝဒံ ဗြာဟ္မဏော**တိ ဧဝံ စတုက္ကောဋိကံ သုညတံ ဝဒန္တောပိ ခီဏာသဝဗြာဟ္မဏော တဿာ ပဋိပဒါယ သမ္မာ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ သစ္စမေဝ အာဟ, န မုသာတိ သဗ္ဗေသုပိ ဝါရေသု မညနာနံ ပဟီနတ္တာယေဝ န မညတီတိ စ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အာကိဉ္စညံယေဝ ပဋိပဒ**န္တိ ကိဉ္စနဘာဝဝိရဟိတံ နိပ္ပလိဗောဓံ နိဂ္ဂဟဏမေဝ ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ[2] ပူရေတွာ ဌိတော။

ဣမာနိ ခေါ ပရိဗ္ဗာဇကာ စတ္တာရိ ဗြာဟ္မဏသစ္စာနိ မယာ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ပဝေဒိတာနီတိ ယာနိ တုမှေ ဘောဝါဒိဗြာဟ္မဏာနံ သစ္စာနိ ဝဒေထ၊ တေဟိ အညာနိ မယာ ဣမာနိ ဗာဟိတပါပဗြာဟ္မဏဿ စတ္တာရိ သစ္စာနိ စတူဟိ မဂ္ဂေဟိ သောဠသဝိဓေန ကိစ္စေန ဇာနိတွာ ပစ္စက္ခံ ကတွာ ပဝေဒိတာနိ ဒေသိတာနိ ဇောတိတာနီတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတူသုပိ ဌာနေသု ခီဏာသဝဿ ဝစီသစ္စမေဝ ကထိတန္တိ။

၆-ဥမ္မဂ္ဂသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၆။ ဆဋ္ဌေ **ပရိကဿတီ**တိ အာကဍ္ဎိယတိ။ **ဥမ္မဂ္ဂေါ**တိ ဥမ္မုဇ္ဇနံ၊ ပညာဂမနန္တိ အတ္ထော။ ပညာ ဧဝ ဝါ ဥမ္မုဇ္ဇနဋ္ဌေန ဥမ္မဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ သာဝ[3] ပဋိဘာနဋ္ဌေန **ပဋိဘာနံ။ စိတ္တဿ ဥပ္ပန္နဿ ဝသံ ဂစ္ဆတီ**တိ ယေ စိတ္တဿ ဝသံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေသံယေဝေတ္ထ ဂဟဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အတ္ထမညာယ ဓမ္မမညာယာ**တိ အတ္ထဉ္စ ပါဠိဉ္စ ဇာနိတွာ။ **ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ လောကုတ္တရဓမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကဓမ္မံ သဟ သီလေန ပုဗ္ဗဘာဂပ္ပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ။ **နိဗ္ဗေဓိကပညော**တိ နိဗ္ဗိဇ္ဈနကပညော။ **ဣဒံ ဒုက္ခ**န္တိ ဌပေတွာ တဏှံ သေသံ တေဘူမကက္ခန္ဓပဉ္စကံ ဒုက္ခန္တိ သုတံ ဟောတိ။ **ပညာယာ**တိ မဂ္ဂပညာယ။ **အယံ ဒုက္ခသမုဒယော**တိ ဝဋ္ဋမူလကတဏှာ တဿ ဒုက္ခဿ သမုဒယောတိ

၁-ယော (သီ၊ သျာ) ၂-ဟောတီတိ (သီ၊ သျာ) ၃-သော စ (သျာ၊ က)

sutaṁ hoti. Iminā upāyena sesadvayepi attho veditabbo. Catutthapañhavissajjanena arahattaphalaṁ kathitanti veditabbaṁ.

7. Vassakārasuttavaṇṇanā

187. Sattame **Todeyyassā**ti Tudigāmavāsikassa. **Parisatī**ti sannipatitāya parisāya. **Parūpārambhaṁ vattentī**ti paragarahaṁ pavattenti kathenti. **Bālo ayaṁ rājā**ti-ādi yaṁ te upārambhaṁ vattenti, tassa dassanatthaṁ vuttaṁ. **Samaṇe Rāmaputte**ti udake Rāmaputte. **Abhippasanno**ti atikkamma pasanno. **Paramanipaccakāran**ti uttamanipāta kiriyaṁ nīcavuttiṁ. **Parihārakā**ti paricārakā. **Yamako**ti-ādīni tesaṁ nāmāni. Tesu hi eko Yamako nāma, eko Moggallo nāma, eko Uggo nāma, eko Nāvindakī nāma, eko Gandhabbo nāma, eko Aggivesso nāma. **Tyāssudan**ti ettha **assudan**ti nipātamattaṁ, te attano parisati nisinneti attho. **Iminā nayena netī**ti iminā kāraṇena anuneti jānāpeti. **Karaṇīyādhikaraṇīyesū**ti paṇḍitehi kattabbakiccesu ca atirekakattabbakiccesu ca. **Vacanīyādhivacanīyesū**ti vattabbesu ca atirekavattabbesu ca. **Alamatthadasatarehī**ti ettha atthe passituṁ samatthā alamatthadasā, te atisitvā[1] ṭhitā alamatthadasatarā, tehi alamatthadasatarehi. **Alamatthadasataro**ti alamatthadasatāya uttaritaro, chekehi chekataro paṇḍitehi paṇḍitataroti pucchanto evamāha. Athassa te paṭipucchantā **evaṁ bho**ti-ādimāhaṁsu. Iti brāhmaṇo attano sappurisatāya taṁ Eḷeyyarājānampi tassa parivāri kepi[2] udakampi Rāmaputtaṁ pasaṁsi. Andho viya hi asappuriso, cakkhumā viya sappuriso. Yathā andho neva anandhaṁ na andhaṁ passati, evaṁ asappuriso neva sappurisaṁ na asappurisaṁ jānāti. Yathā cakkhumā andhampi anandhampi passati, evaṁ sappuriso sappurisampi asappurisampi jānāti. Todeyyopi sappurisatāya asappurise aññāsīti imama tthavasaṁ paṭicca tuṭṭhamānaso brāhmaṇo **acchariyaṁ bho Gotamā**ti-ādīni vatvā
Tathāgatassa bhāsitaṁ anumoditvā pakkāmi.

1. Atikkamitvā (ka)
2. Paricārakepi (Sī), parivārakepi (Syā)

သုတံ ဟောတိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သေသဒွယေပိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ စတုတ္ထပဉှဝိဿဇ္ဇနေန အရဟတ္တဖလံ ကထိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၇-ဝဿကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၇။ သတ္တမေ **တောဒေယျဿာ**တိ တုဒိဂါမဝါသိကဿ။ **ပရိသတီ**တိ သန္နိပတိတာယ ပရိသာယ။ **ပရူပါရမ္ဘံ ဝတ္တေန္တီ**တိ ပရဂရဟံ ပဝတ္တေန္တိ ကထေန္တိ။ **ဗာလော အယံ ရာဇာ**တိအာဒိ ယံ တေ ဥပါရမ္ဘံ ဝတ္တေန္တိ၊ တဿ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **သမဏေ ရာမပုတ္တေ**တိ ဥဒကေ ရာမပုတ္တေ။ **အဘိပ္ပသန္နော**တိ အတိက္ကမ္မ ပသန္နော။ **ပရမနိပစ္စကာရ**န္တိ ဥတ္တမနိပါတကိရိယံ နီစဝုတ္တိံ။ **ပရိဟာရကာ**တိ ပရိစာရကာ။ **ယမကော**တိအာဒီနိ တေသံ နာမာနိ။ တေသု ဟိ ဧကော ယမကော နာမ၊ ဧကော မောဂ္ဂလ္လော နာမ၊ ဧကော ဥဂ္ဂေါ နာမ၊ ဧကော နာဝိန္ဒကီ နာမ၊ ဧကော ဂန္ဓဗ္ဗော နာမ၊ ဧကော အဂ္ဂိဝေဿော နာမ။ **တျာဿုဒ**န္တိ ဧတ္ထ **အဿုဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ၊ တေ အတ္တနော ပရိသတိ နိသိန္နေတိ အတ္ထော။ **ဣမိနာ နယေန နေတီ**တိ ဣမိနာ ကာရဏေန အနုနေတိ ဇာနာပေတိ။ **ကရဏီယာဓိကရဏီယေသူ**တိ ပဏ္ဍိတေဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စေသု စ အတိရေကကတ္တဗ္ဗကိစ္စေသု စ။ **ဝစနီယာဓိဝစနီယေသူ**တိ ဝတ္တဗ္ဗေသု စ အတိရေကဝတ္တဗ္ဗေသု စ။ **အလမတ္ထဒသတရေဟီ**တိ ဧတ္ထ အတ္ထေ ပဿိတုံ သမတ္ထာ အလမတ္ထဒသာ၊ တေ အတိသိတွာ[1] ဌိတာ အလမတ္ထဒသတရာ၊ တေဟိ အလမတ္ထဒသတရေဟိ။ **အလမတ္ထဒသတရော**တိ အလမတ္ထဒသတာယ ဥတ္တရိတရော၊ ဆေကေဟိ ဆေကတရော ပဏ္ဍိတေဟိ ပဏ္ဍိတတရောတိ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ အထဿ တေ ပဋိပုစ္ဆန္တာ **ဧဝံ ဘော**တိအာဒိမာဟံသု။ ဣတိ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော သပ္ပုရိသတာယ တံ ဧဠေယျရာဇာနမ္ပိ တဿ ပရိဝါရိကေပိ[2] ဥဒကမ္ပိ ရာမပုတ္တံ ပသံသိ။ အန္ဓော ဝိယ ဟိ အသပ္ပုရိသော၊ စက္ခုမာ ဝိယ သပ္ပုရိသော။ ယထာ အန္ဓော နေဝ အနန္ဓံ န အန္ဓံ ပဿတိ၊ ဧဝံ အသပ္ပုရိသော နေဝ သပ္ပုရိသံ န အသပ္ပုရိသံ ဇာနာတိ။ ယထာ စက္ခုမာ အန္ဓမ္ပိ အနန္ဓမ္ပိ ပဿတိ၊ ဧဝံ သပ္ပုရိသော သပ္ပုရိသမ္ပိ အသပ္ပုရိသမ္ပိ ဇာနာတိ။ တောဒေယျောပိ သပ္ပုရိသတာယ အသပ္ပုရိသေ အညာသီတိ ဣမမတ္ထဝသံ ပဋိစ္စ တုဋ္ဌမာနသော ဗြာဟ္မဏော **အစ္ဆရိယံ ဘော ဂေါတမာ**တိအာဒီနိ ဝတွာ တထာဂတဿ ဘာသိတံ အနုမောဒိတွာ ပက္ကာမိ။

၁-အတိက္ကမိတွာ (က)
၂-ပရိစာရကေပိ (သီ)၊ ပရိဝါရကေပိ (သျာ)

8. Upakasuttavaṇṇanā

188. Aṭṭhame **Upako**ti tassa nāmaṁ. **Maṇḍikāputto**ti Maṇḍikāyaputto. **Upasaṅkamī**ti so kira Devadattassa upaṭṭhāko, "kiṁ nu kho Satthā mayi attano santikaṁ upagate[1] vaṇṇaṁ kathessati, udāhu avaṇṇan"ti parigganhanatthaṁ upasaṅkami. "Nerayiko Devadatto kappaṭṭho[2] atekiccho"ti[3] vacanaṁ sutvā Satthāraṁ ghaṭṭetukāmo upasaṅkamītipi vadanti. **Parūpārambhaṁ vattetī**ti paragarahaṁ katheti. **Sabbo so na upapādetī**ti sabbopi so kusaladhammaṁ na uppādeti, attano vā vacanaṁ upapādetuṁ anucchavikaṁ kātuṁ na sakkoti. **Anupapādento gārayho hotī**ti kusalaṁ dhammaṁ uppādetuṁ asakkonto attano ca vacanaṁ upapannaṁ anucchavikaṁ kātuṁ asakkonto gārayho hoti. **Upavajjo**ti upavaditabbo ca hoti, vajjena vā upeto hoti, sadoso hotīti attho.

Atha Bhagavā tassa vādaṁ gahetvā tasseva gīvāya paṭimuñcanto **parūpārambhan**ti-ādimāha. **Ummujjamānakaṁyevā**ti udakato sīsaṁ ukkhipantaṁyeva. **Tattha apari māṇā padā**ti-ādīsu[4] tasmiṁ akusalanti paññāpane padānipi akkharānipi dhammadesanāpi aparimāṇāyeva. **Itipidaṁ akusalan**ti idampi akusalaṁ idampi akusalaṁ imināpi kāraṇena imināpi kāraṇena akusalanti evaṁ akusalapaññattiyaṁ āgatānipi[5] aparimāṇāni. Athāpi[6] aññenākārena Tathāgato taṁ dhammaṁ deseyya, evampissa desanā aparimāṇā bhaveyya. Yathāha "apariyādinnāvassa Tathāgatassa dhammadesanā, apariyādinnaṁ dhammapadabyañjanan"ti[7]. Iminā upāyena sabbavāresu attho veditabbo. **Yāva dhaṁsīvatāyan**ti yāva guṇadhaṁsī vata ayaṁ. **Loṇakāradārako**ti loṇakāragāmadārako. **Yatra hi nāmā**ti yo hi nāma. **Āsādetabbaṁ maññissatī**ti ghaṭṭetabbaṁ maññissati. **Apehī**ti apagaccha, mā me purato aṭṭhāsi. Evañca pana vatvā gīvāya gaṇhāpetvā nikkaḍḍhāpesi yevāti.

1. Upaṭṭhākassa (Ka)
2. Kappaṭṭhāyī(Ka)
3. Vi 4. 365 piṭṭhe.
4. Aparimāṇapadāti-ādīsu (Sī)
5. Āgatāni idānipi (Sī), āgatāni padānipi (Syā)
6. Tathāpi (Ka)
7. Ma 1. 117 piṭṭhe.

၈-ဥပကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၈။ အဋ္ဌမေ **ဥပကော**တိ တဿ နာမံ။ **မဏ္ဍိကာပုတ္တော**တိ မဏ္ဍိကာယ ပုတ္တော။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ သော ကိရ ဒေဝဒတ္တဿ ဥပဋ္ဌာကော၊ "ကိံ နု ခေါ သတ္ထာ မယိ အတ္တနော သန္တိကံ ဥပဂတေ[1] ဝဏ္ဏံ ကထေဿတိ, ဥဒါဟု အဝဏ္ဏ"န္တိ ပရိဂ္ဂဏှနတ္ထံ ဥပသင်္ကမိ။ "နေရယိကော ဒေဝဒတ္တော ကပ္ပဋ္ဌော[2] အတေကိစ္ဆော"တိ[3] ဝစနံ သုတွာ သတ္ထာရံ ဃဋ္ဋေတုကာမော ဥပသင်္ကမီတိပိ ဝဒန္တိ။ **ပရူပါရမ္ဘံ ဝတ္တေတီ**တိ ပရဂရဟံ ကထေတိ။ **သဗ္ဗော သော န ဥပပါဒေတီ**တိ သဗ္ဗောပိ သော ကုသလဓမ္မံ န ဥပ္ပါဒေတိ၊ အတ္တနော ဝါ ဝစနံ ဥပပါဒေတုံ အနုစ္ဆဝိကံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ **အနုပပါဒေန္တော ဂါရယှော ဟောတီ**တိ ကုသလံ ဓမ္မံ ဥပ္ပါဒေတုံ အသက္ကောန္တော အတ္တနော စ ဝစနံ ဥပပန္နံ အနုစ္ဆဝိကံ ကာတုံ အသက္ကောန္တော ဂါရယှော ဟောတိ။ **ဥပဝဇ္ဇော**တိ ဥပဝဒိတဗ္ဗော စ ဟောတိ၊ ဝဇ္ဇေန ဝါ ဥပေတော ဟောတိ၊ သဒေါသော ဟောတီတိ အတ္ထော။

အထ ဘဂဝါ တဿ ဝါဒံ ဂဟေတွာ တဿေဝ ဂီဝါယ ပဋိမုဉ္စန္တော **ပရူပါရမ္ဘန္တိ**အာဒိမာဟ။ **ဥမ္မုဇ္ဇမာနကံယေဝါ**တိ ဥဒကတော သီသံ ဥက္ခိပန္တံယေဝ။ **တတ္ထ အပရိမာဏာ ပဒါ**တိအာဒီသု[4] တသ္မိံ အကုသလန္တိ ပညာပနေ ပဒါနိပိ အက္ခရာနိပိ ဓမ္မဒေသနာပိ အပရိမာဏာယေဝ။ **ဣတိပိဒံ အကုသလ**န္တိ ဣဒမ္ပိ အကုသလံ ဣဒမ္ပိ အကုသလံ ဣမိနာပိ ကာရဏေန ဣမိနာပိ ကာရဏေန အကုသလန္တိ ဧဝံ အကုသလပညတ္တိယံ အာဂတာနိပိ[5] အပရိမာဏာနိ။ အထာပိ[6] အညေနာကာရေန တထာဂတော တံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ၊ ဧဝမ္ပိဿ ဒေသနာ အပရိမာဏာ ဘဝေယျ။ ယထာဟ "အပရိယာဒိန္နာဝဿ တထာဂတဿ ဓမ္မဒေသနာ၊ အပရိယာဒိန္နံ ဓမ္မပဒဗျဉ္ဇန"န္တိ[7]။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ယာဝ ဓံသီ ဝတာယ**န္တိ ယာဝ ဂုဏဓံသီ ဝတ အယံ။ **လောဏကာရဒါရကော**တိ လောဏကာရဂါမဒါရကော။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယော ဟိ နာမ။ **အာသာဒေတဗ္ဗံ မညိဿတီ**တိ ဃဋ္ဋေတဗ္ဗံ မညိဿတိ။ **အပေဟီ**တိ အပဂစ္ဆ, မာ မေ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ ဂီဝါယ ဂဏှာပေတွာ နိက္ကဍ္ဎာပေသိယေဝါတိ။

၁-ဥပဋ္ဌာကဿ (က)
၂-ကပ္ပဋ္ဌာယီ (က)
၃-ဝိ ၄-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ။
၄-အပရိမာဏပဒါတိအာဒီသု (သီ)
၅-အာဂတာနိ ဣဒါနိပိ (သီ)၊ အာဂတာနိ ပဒါနိပိ (သျာ)
၆-တထာပိ (က)
၇-မ ၁-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။

9. Sacchikaraṇīyasuttavaṇṇanā

189. Navame **kāyenā**ti nāmakāyena. **Sacchikaraṇīyā**ti paccakkhaṁ kātabbā. **Satiyā**ti pubbenivāsānussatiyā. **Cakkhunā**ti dibbacakkhunā. **Paññāyā**ti jhānapaññāya vipassanāpaññā sacchikātabbā, vipassanāpaññāya maggapaññā, maggapaññāya phalapaññā, phalapaññāya paccavekkhaṇapaññā sacchikātabbā, pattabbāti attho. Āsavānaṁ khayasaṅkhātaṁ pana arahattaṁ paccavekkhaṇavasena paccavekkhaṇapaññāya sacchi karaṇīyaṁ nāmāti.

10. Uposathasuttavaṇṇanā

190. Dasame **tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtan**ti yato yato anuviloketi, tato tato tuṇhī bhūtameva. **Bhikkhū āmantesī**ti paṭipattisampanne bhikkhū pasannehi cakkhūhi anuviloketvā uppannadhammapāmojjo thometukāmatāya āmantesi. **Apalāpā**ti palāparahitā. Itaraṁ tasseva vevacanaṁ. **Suddhā**ti nimmalā. **Sāre patiṭṭhitā**ti sīlādisāre patiṭṭhitā. **Alan**ti yuttaṁ. **Yojanagaṇanānī**ti[1] ekaṁ yojanaṁ yojanameva, dasapi yojanāni yojanā neva. Tato uddhaṁ "yojanagaṇanānī"ti[1] vuccati. Idha pana yojanasatampi yojanasahassampi adhippetaṁ. **Puṭosenāpī**ti puṭosaṁ vuccati pātheyyaṁ, pātheyyaṁ gahetvāpi upasaṅkamituṁ yuttamevāti attho. Puṭaṁ senātipi pāṭho. Tassattho—puṭo aṁse assāti puṭaṁso, tena puṭaṁsena aṁsena pātheyyapuṭaṁ vahantenāpīti vuttaṁ hoti.

Idāni evarūpehi evarūpehi ca guṇehi samannāgatā ettha bhikkhū atthīti dassetuṁ **santi bhikkhave**ti-ādimāha. Tattha **devappattā**ti upapattidevanibbattakaṁ dibbavihāraṁ dibbavihārena ca arahattaṁ pattā. **Brahmappattā**ti niddosaṭṭhena brahmabhāvasādhakaṁ brahmavihāraṁ brahmavihārena ca arahattaṁ pattā. **Āneñjappattā**ti aniñjanabhāva sādhakaṁ āneñjaṁ āneñjena ca arahattaṁ pattā. **Ariyappattā**ti puthujjanabhāvaṁ atikkamma ariyabhāvaṁ pattā. **Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu devappatto hotī**ti-ādīsu evaṁ rūpāvacaracatutthajjhāne ṭhatvā cittaṁ vivaṭṭetva arahattaṁ patto devappatto nāma

1. Yojanagaṇānīti (Sī)

၉-သစ္ဆိကရဏီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၉။ နဝမေ **ကာယေနာ**တိ နာမကာယေန။ **သစ္ဆိကရဏီယာ**တိ ပစ္စက္ခံ ကာတဗ္ဗာ။ **သတိယာ**တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိယာ။ **စက္ခုနာ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ။ **ပညာယာ**တိ ဈာနပညာယ ဝိပဿနာပညာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ၊ ဝိပဿနာပညာယ မဂ္ဂပညာ၊ မဂ္ဂပညာယ ဖလပညာ၊ ဖလပညာယ ပစ္စဝေက္ခဏပညာ သစ္ဆိကာတဗ္ဗာ၊ ပတ္တဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ အာသဝါနံ ခယသင်္ခါတံ ပန အရဟတ္တံ ပစ္စဝေက္ခဏဝသေန ပစ္စဝေက္ခဏပညာယ သစ္ဆိကရဏီယံ နာမာတိ။

၁၀-ဥပေါသထသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၀။ ဒသမေ **တုဏှီဘူတံ တုဏှီဘူတန္တိ** ယတော ယတော အနုဝိလောကေတိ၊ တတော တတော တုဏှီဘူတမေဝ။ **ဘိက္ခူ အာမန္တေသီ**တိ ပဋိပတ္တိသမ္ပန္နေ ဘိက္ခူ ပသန္နေဟိ စက္ခူဟိ အနုဝိလောကေတွာ ဥပ္ပန္နဓမ္မပါမောဇ္ဇော ထောမေတုကာမတာယ အာမန္တေသိ။ **အပလာပါ**တိ ပလာပရဟိတာ။ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **သုဒ္ဓါ**တိ နိမ္မလာ။ **သာရေ ပတိဋ္ဌိတာ**တိ သီလာဒိသာရေ ပတိဋ္ဌိတာ။ **အလန္တိ** ယုတ္တံ။ **ယောဇနဂဏနာနီ**တိ[1] ဧကံ ယောဇနံ ယောဇနမေဝ၊ ဒသပိ ယောဇနာနိ ယောဇနာနေဝ။ တတော ဥဒ္ဓံ "ယောဇနဂဏနာနီ"တိ[1] ဝုစ္စတိ။ ဣဓ ပန ယောဇနသတမ္ပိ ယောဇနသဟဿမ္ပိ အဓိပ္ပေတံ။ **ပုဋောသေနာပီ**တိ ပုဋောသံ ဝုစ္စတိ ပါထေယျံ၊ ပါထေယျံ ဂဟေတွာပိ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တမေဝါတိ အတ္ထော။ ပုဋံသေနာတိပိ ပါဌော။ တဿတ္ထော—ပုဋော အံသေ အဿာတိ ပုဋံသော၊ တေန ပုဋံသေန၊ အံသေန ပါထေယျပုဋံ ဝဟန္တေနာပီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

ဣဒါနိ ဧဝရူပေဟိ ဧဝရူပေဟိ စ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာ ဧတ္ထ ဘိက္ခူ အတ္ထီတိ ဒဿေတုံ **သန္တိ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒေဝပ္ပတ္တာ**တိ ဥပပတ္တိဒေဝနိဗ္ဗတ္တကံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရေန စ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ **ဗြဟ္မပ္ပတ္တာ**တိ နိဒ္ဒေါသဋ္ဌေန ဗြဟ္မဘာဝသာဓကံ ဗြဟ္မဝိဟာရံ ဗြဟ္မဝိဟာရေန စ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ **အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တာ**တိ အနိဉ္ဇနဘာဝသာဓကံ အာနေဉ္ဇံ အာနေဉ္ဇေန စ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ **အရိယပ္ပတ္တာ**တိ ပုထုဇ္ဇနဘာဝံ အတိက္ကမ္မ အရိယဘာဝံ ပတ္တာ။ **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဒေဝပ္ပတ္တော ဟောတီ**တိအာဒီသု ဧဝံ ရူပါဝစရစတုတ္ထဇ္ဈာနေ ဌတွာ စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဒေဝပ္ပတ္တော နာမ

၁-ယောဇနဂဏာနီတိ (သီ)

hoti, catūsu brahmavihāresu ṭhatvā cittaṁ vivaṭṭetvā arahattaṁ patto brahmappatto nāma, catūsu arūpajjhānesu ṭhatvā cittaṁ vivaṭṭetvā arahattaṁ patto āneyyañjappatto nāma. **Idaṁ dukkhan**ti-ādīhi catūhi saccehi cattāro maggā tīṇi ca phalāni kathitāni. Tasmā imaṁ ariyadhammaṁ patto bhikkhu ariyappatto nāma hotīti.

Brāhmaṇavaggo catuttho.

---

(20) 5. Mahāvagga

1. Sotānugatasuttavaṇṇanā

191. Pañcamassa paṭhame **sotānugatānan**ti pasādasotaṁ odahitvā ñāṇasotena vavatthapitānaṁ. **Cattāro ānisaṁso pāṭikaṅkhā**ti cattāro guṇānisaṁsā pāṭikaṅkhitabbā. Idaṁ pana Bhagavatā atthuppattivasena āraddhaṁ. Katara-atthuppattivasenāti? Bhikkhūnaṁ dhammassavanāya anupasaṅkamana-atthuppattivasena. Pañcasatā kira brāhmaṇapabbajitā "Sammāsambuddho liṅgavacanavibhattipadabyañjanādīhi kathento amhehi ñātameva kathessati, aññātaṁ kiṁ kathessatī"ti dhammassavanatthaṁ[1] na gacchanti. Satthā taṁ pavattiṁ sutvā te pakkosāpetvā "kasmā evaṁ karotha, sakkaccaṁ dhammaṁ suṇātha, sakkaccaṁ dhammaṁ suṇantānañca sajjhāyantānañca ime ettakā ānisaṁsā"ti dassento imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **dhammaṁ pariyāpuṇātī**ti Suttaṁ Geyyanti-ādikaṁ navaṅgaṁ Satthusāsanabhūtaṁ tantidhammaṁ vaḷañjeti. **Sotānugatā**[2] **hontī**ti sotaṁ anupattā[3] anupaviṭṭhā honti. **Manasānupekkhitā**ti cittena olokitā. **Diṭṭhiyā suppaṭividdhā**ti atthato ca kāraṇato ca paññāya suṭṭhu paṭividdhā paccakkhaṁ katā. **Muṭṭhassati kālaṁ kurumāno**ti nayidaṁ Buddhavacanaṁ anussaraṇasatiyā abhāvena vuttaṁ, puthujjanakālakiriyaṁ pana sandhāya vuttaṁ. Puthujjano hi muṭṭhassati kālaṁ karoti nāma. **Upapajjatī**ti suddhasīle patiṭṭhito devaloke nibbattati. **Dhammapadā plavantī**ti antarābhave nibbatta muṭṭhassatino, yepi pubbe sajjhāyamūlikā vācāparicitabuddhavacanadhammā, te sabbe

1. Dhammassavanaggaṁ (Sī) 2. Sotānudhatā (Sī) 3. Anuvattā (Sī)

ဟောတိ၊ စတူသု ဗြဟ္မဝိဟာရေသု ဌတွာ စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော ဗြဟ္မပ္ပတ္တော နာမ၊ စတူသု အရူပဇ္ဈာနေသု ဌတွာ စိတ္တံ ဝိဝဋ္ဋေတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တော နာမ။ **ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ**အာဒီဟိ စတူဟိ သစ္စေဟိ စတ္တာရော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။ တသ္မာ ဣမံ အရိယဓမ္မံ ပတ္တော ဘိက္ခု အရိယပ္ပတ္တော နာမ ဟောတီတိ။

ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၂၀) ၅-မဟာဝဂ္ဂ

၁-သောတာနုဂတသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **သောတာနုဂတာနန္တိ** ပသာဒသောတံ ဩဒဟိတွာ ဉာဏသောတေန ဝဝတ္ထပိတာနံ။ **စတ္တာရော အာနိသံသာ ပါဋိကင်္ခါ**တိ စတ္တာရော ဂုဏာနိသံသာ ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာ။ ဣဒံ ပန ဘဂဝတာ အတ္ထုပ္ပတ္တိဝသေန အာရဒ္ဓံ။ ကတရအတ္ထုပ္ပတ္တိဝသေနာတိ? ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဿဝနာယ အနုပသင်္ကမနအတ္ထုပ္ပတ္တိဝသေန။ ပဉ္စသတာ ကိရ ဗြာဟ္မဏပဗ္ဗဇိတာ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လိင်္ဂဝစနဝိဘတ္တိပဒဗျဉ္ဇနာဒီဟိ ကထေန္တော အမှေဟိ ဉာတမေဝ ကထေဿတိ၊ အညာတံ ကိံ ကထေဿတီ"တိ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ[၁] န ဂစ္ဆန္တိ။ သတ္ထာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ တေ ပက္ကောသာပေတွာ "ကသ္မာ ဧဝံ ကရောထ၊ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ သုဏာထ၊ သက္ကစ္စံ ဓမ္မံ သုဏန္တာနဉ္စ သဇ္ဈာယန္တာနဉ္စ ဣမေ ဧတ္တကာ အာနိသံသာ"တိ ဒဿေန္တော ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ဓမ္မံ ပရိယာပုဏာတီ**တိ သုတ္တံ ဂေယျန္တိအာဒိကံ နဝင်္ဂံ သတ္ထုသာသနဘူတံ တန္တိဓမ္မံ ဝဠဉ္ဇေတိ။ **သောတာနုဂတာ**[၂] **ဟောန္တီ**တိ သောတံ အနုပတ္တာ[၃] အနုပဝိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ **မနသာနုပေက္ခိတာ**တိ စိတ္တေန ဩလောကိတာ။ **ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ**တိ အတ္ထတော စ ကာရဏတော စ ပညာယ သုဋ္ဌု ပဋိဝိဒ္ဓါ ပစ္စက္ခံ ကတာ။ **မုဋ္ဌဿတိ ကာလံ ကုရုမာနော**တိ နယိဒံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အနုဿရဏသတိယာ အဘာဝေန ဝုတ္တံ၊ ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ပန သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ မုဋ္ဌဿတိ ကာလံ ကရောတိ နာမ။ **ဥပပဇ္ဇတီ**တိ သုဒ္ဓသီလေ ပတိဋ္ဌိတော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ **ဓမ္မပဒါ ပ္လဝန္တီ**တိ အန္တရာဘဝေ နိဗ္ဗတ္တမုဋ္ဌဿတိနော, ယေပိ ပုဗ္ဗေ သဇ္ဈာယမူလိကာ ဝါစာပရိစိတဗုဒ္ဓဝစနဓမ္မာ၊ တေ သဗ္ဗေ

၁-ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ (သီ) ၂-သောတာနုဓတာ (သီ) ၃-အနုဝတ္တာ (သီ)

pasanne ādāse chāyā viya plavanti, pākaṭā hutvā paññāyanti. **Dandho bhikkhave satuppādo**ti Buddhavacanānussaraṇasatiyā uppādo dandho garu, atha so satto khippaṁ yeva visesagāmī hoti, nibbānagāmī hotīti attho.

Iddhimā cetovasippattoti iddhisampanno cittassa vasibhāvapatto khīṇāsavo. **Ayaṁ vā so dhammavinayo**ti ettha vibhāvanattho vāsaddo. **Yatthā**ti yasmiṁ dhammavinaye. **Brahmacariyaṁ acarin**ti brahmacariyavāsaṁ vasiṁ. Idampi Buddhavacanaṁ mayā pubbe vaḷañjitanti Buddhavacanānussaraṇavasenetaṁ vuttaṁ. **Devaputto**ti Pañcālacaṇḍo viya Hatthakamahābrahmā viya Sanaṅkumārabrahmā viya ca eko Dhammakathikadevaputto. **Opapātiko opapātikaṁ sāretī**ti paṭhamaṁ uppanno devaputto pacchā uppannaṁ sāreti. **Sahapaṁsukīḷikā**ti etena nesaṁ dīgharattaṁ kataparicayabhāvaṁ dasseti. **Samāgaccheyyun**ti sālāya vā rukkhamūle vā sammukhībhāvaṁ gaccheyyuṁ. **Evaṁ vadeyyā**ti sālāya vā rukkhamūle vā paṭhamataraṁ nisinno pacchā āgataṁ evaṁ vadeyya. Sesamettha Pāḷinayeneva veditabbaṁ.

2. Ṭhānasuttavaṇṇanā

192. Dutiye **ṭhānānī**ti kāraṇāni. **Ṭhānehī**ti kāraṇehi. **Soceyyan**ti sucibhāvo. **Saṁvasamāno**ti ekato vasamāno. **Na santatakārī**ti na satatakārī. **Na santatavutti sīlesū**ti satataṁ sabbakālaṁ sīlajīvitaṁ na jīvatīti attho. **Saṁvohāramāno**ti kathento. **Ekena eko voharatī**ti ekena saddhiṁ eko hutvā katheti. **Vokkamatī**ti okkamati. **Purimavohārā pacchimavohāran**ti purimakathāya pacchimakathaṁ, purimakathāya ca pacchimakathā, pacchimakathāya ca purimakathā na sametīti attho.

Ñātibyasanenāti-ādīsu ñātīnaṁ byasanaṁ ñatibyasanaṁ, ñātivināsoti attho. Dutiyapadepi eseva nayo. **Rogabyasane** pana rogoyeva ārogyavināsanato byasanaṁ rogabyasanaṁ. **Anuparivattantī**ti anubandhanti. **Lābho cā**ti-ādīsu ekaṁ attabhāvaṁ lābho anuparivattati, ekaṁ alābhoti evaṁ nayo netabbo. **Sākacchāyamāno**ti pañha pucchanavissajjanavasena sākacchaṁ karonto. **Yathā**ti

ပသန္နေ အာဒါသေ ဆာယာ ဝိယ ပ္လဝန္တိ၊ ပါကဋာ ဟုတွာ ပညာယန္တိ။ **ဒန္ဓော ဘိက္ခဝေ သတုပ္ပါဒေါ**တိ ဗုဒ္ဓဝစနာနုဿရဏသတိယာ ဥပ္ပါဒေါ ဒန္ဓော ဂရု၊ အထ သော သတ္တော ခိပ္ပံယေဝ ဝိသေသဂါမီ ဟောတိ၊ နိဗ္ဗာနဂါမီ ဟောတီတိ အတ္ထော။

ဣဒ္ဓိမာ စေတောဝသိပ္ပတ္တောတိ ဣဒ္ဓိသမ္ပန္နော စိတ္တဿ ဝသိဘာဝပ္ပတ္တော ခီဏာသဝေါ။ **အယံ ဝါ သော ဓမ္မဝိနယော**တိ ဧတ္ထ ဝိဘာဝနတ္ထော ဝါသဒ္ဒေါ။ **ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ။ **ဗြဟ္မစရိယံ အစရိ**န္တိ ဗြဟ္မစရိယဝါသံ ဝသိံ။ ဣဒမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ မယာ ပုဗ္ဗေ ဝဠဉ္ဇိတန္တိ ဗုဒ္ဓဝစနာနုဿရဏဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ **ဒေဝပုတ္တော**တိ ပဉ္စာလစဏ္ဍော ဝိယ ဟတ္ထကမဟာဗြဟ္မာ ဝိယ သနင်္ကုမာရဗြဟ္မာ ဝိယ စ ဧကော ဓမ္မကထိကဒေဝပုတ္တော။ **ဩပပါတိကော ဩပပါတိကံ သာရေတီ**တိ ပဌမံ ဥပ္ပန္နော ဒေဝပုတ္တော ပစ္ဆာ ဥပ္ပန္နံ သာရေတိ။ **သဟပံသုကီဠိကာ**တိ ဧတေန နေသံ ဒီဃရတ္တံ ကတပရိစယဘာဝံ ဒဿေတိ။ **သမာဂစ္ဆေယျု**န္တိ သာလာယ ဝါ ရုက္ခမူလေ ဝါ သမ္မုခီဘာဝံ ဂစ္ဆေယျုံ။ **ဧဝံ ဝဒေယျာ**တိ သာလာယ ဝါ ရုက္ခမူလေ ဝါ ပဌမတရံ နိသိန္နော ပစ္ဆာ အာဂတံ ဧဝံ ဝဒေယျ။ သေသမေတ္ထ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂-ဌာနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၂။ ဒုတိယေ **ဌာနာနီ**တိ ကာရဏာနိ။ **ဌာနေဟီ**တိ ကာရဏေဟိ။ **သောစေယျ**န္တိ သုစိဘာဝေါ။ **သံဝသမာနော**တိ ဧကတော ဝသမာနော။ **န သန္တတကာရီ**တိ န သတတကာရီ။ **န သန္တတဝုတ္တိ သီလေသူ**တိ သတတံ သဗ္ဗကာလံ သီလဇီဝိတံ န ဇီဝတီတိ အတ္ထော။ **သံဝေါဟာရမာနော**တိ ကထေန္တော။ **ဧကေန ဧကော ဝေါဟရတီ**တိ ဧကေန သဒ္ဓိံ ဧကော ဟုတွာ ကထေတိ။ **ဝေါက္ကမတီ**တိ ဩက္ကမတိ။ **ပုရိမဝေါဟာရာ ပစ္ဆိမဝေါဟာရ**န္တိ ပုရိမကထာယ ပစ္ဆိမကထံ၊ ပုရိမကထာယ စ ပစ္ဆိမကထာ, ပစ္ဆိမကထာယ စ ပုရိမကထာ န သမေတီတိ အတ္ထော။

ဉာတိဗျသနေနာတိအာဒီသု ဉာတီနံ ဗျသနံ ဉာတိဗျသနံ၊ ဉာတိဝိနာသောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ရောဂဗျသနေ** ပန ရောဂေါယေဝ အာရောဂျဝိနာသနတော ဗျသနံ ရောဂဗျသနံ။ **အနုပရိဝတ္တန္တီ**တိ အနုဗန္ဓန္တိ။ **လာဘော စာ**တိအာဒီသု ဧကံ အတ္တဘာဝံ လာဘော အနုပရိဝတ္တတိ, ဧကံ အလာဘောတိ ဧဝံ နယော နေတဗ္ဗော။ **သာကစ္ဆာယမာနော**တိ ပဉ္ဟပုစ္ဆနဝိဿဇ္ဇနဝသေန သာကစ္ဆံ ကရောန္တော။ **ယထာ**တိ

yenākārena. **Ummaggo**ti pañhummaggo. **Abhinīhāro**ti pañhābhisaṅkharaṇavasena cittassa abhinīhāro. **Samudāhāro**ti pañhapucchanaṁ. **Santan**ti paccanīkasantatāya santaṁ katvā na kathetīti attho. **Paṇītan**ti atappakaṁ. **Atakkāvacaran**ti yathā takkena nayaggāhena gahetuṁ sakkā hoti, evaṁ na kathetīti attho. **Nipuṇan**ti saṇhaṁ. **Paṇḍita vedanīyan**ti paṇḍitehi jānitabbakaṁ. Sesaṁ sabbattha vuttānusāreneva veditabbaṁ.

3. Bhaddiyasuttavaṇṇanā

193. Tatiye **upasaṅkamī**ti bhuttapātarāso hutvā mālāgandhavilepanaṁ gahetvā Bhagavantaṁ vandissāmīti upasaṅkami. **Mā anussavenā**ti-ādīsu anussavavacanena[1] mama kathaṁ mā gaṇhathāti iminā nayena attho veditabbo. **Sārambho**ti karaṇuttariyalakkhaṇo sārambho. **Alobhā**dayo lobhādipaṭipakkhavasena[2] veditabbā. **Kusaladhammūpasampadāyā**ti kusaladhammānaṁ sampādanatthāya, paṭilābhatthāyāti vuttaṁ hoti. **Ime cepi Bhaddiya mahāsālā**ti purato ṭhite sālarukkhe dassento evamāha. Sesamettha heṭṭhā vuttanayattā uttānatthattā ca suviññeyyameva. Satthari pana desanaṁ vinivaṭṭente Bhaddiyo sotāpanno jātoti.

4. Sāmugiyāsuttavaṇṇanā

194. Catutthe **Sāmugiyā**ti[3] Sāmuganigamavāsino. **Byagghapajjā**ti te ālapanto evamāha. Kolanagarassa hi kolarukkhe hāretvā katattā Kolanagaranti ca Byagghapathe māpitattā Byagghapajjanti ca dve nāmāni. Etesañca pubbapurisā tattha vasiṁsūti Byagghapajjavāsitāya Byagghapajjavāsino Byagghapajjāti vuccanti. Te ālapanto evamāha. **Pārisuddhipadhāniyaṅgānī**ti pārisuddhi-atthāya padhāniyaṅgāni padahitabba vīriyassa aṅgāni, koṭṭhāsāti attho. **Sīlapārisuddhipadhāniyaṅgan**ti sīlaparisodhanavīriyassetaṁ nāmaṁ. Tañhi sīlapārisuddhiparipūraṇatthāya padhāniyaṅganti sīlapārisuddhi padhāniyaṅgaṁ. Sesesupi eseva nayo. **Tattha tattha paññāya anuggahessāmī**ti tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne vipassanāpaññāya

1. Anussavavasena (Sī, Syā)
2. Lobhādipaṭipakkhanayena (Syā), lobhādipaṭipakkhāti (Ka)
3. Sāpūgiyāti (Sī), sāpugiyāti (Syā)

ယေနာကာရေန။ **ဥမ္မဂ္ဂေါ**တိ ပဉှုမ္မဂ္ဂေါ။ **အဘိနီဟာရော**တိ ပဉှာဘိသင်္ခရဏဝသေန စိတ္တဿ အဘိနီဟာရော။ **သမုဒါဟာရော**တိ ပဉှပုစ္ဆနံ။ **သန္တန္တိ** ပစ္စနီကသန္တတာယ သန္တံ ကတွာ န ကထေတီတိ အတ္ထော။ **ပဏီတန္တိ** အတပ္ပကံ။ **အတက္ကာဝစရန္တိ** ယထာ တက္ကေန နယဂ္ဂါဟေန ဂဟေတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ ဧဝံ န ကထေတီတိ အတ္ထော။ **နိပုဏန္တိ** သဏှံ။ **ပဏ္ဍိတဝေဒနီယန္တိ** ပဏ္ဍိတေဟိ ဇာနိတဗ္ဗကံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃-ဘဒ္ဒိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၃။ တတိယေ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ဘုတ္တပါတရာသော ဟုတွာ မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ ဂဟေတွာ ဘဂဝန္တံ ဝန္ဒိဿာမီတိ ဥပသင်္ကမိ။ **မာ အနုဿဝေနာ**တိအာဒီသု အနုဿဝဝစနေန[၁] မမ ကထံ မာ ဂဏှထာတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သာရမ္ဘော**တိ ကရဏုတ္တရိယလက္ခဏော သာရမ္ဘော။ **အလောဘာ**ဒယော လောဘာဒိပဋိပက္ခဝသေန[၂] ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကုသလဓမ္မူပသမ္ပဒါယာ**တိ ကုသလဓမ္မာနံ သမ္ပာဒနတ္ထာယ၊ ပဋိလာဘတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဣမေ စေပိ ဘဒ္ဒိယ မဟာသာလာ**တိ ပုရတော ဌိတေ သာလရုက္ခေ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။ သေသမေတ္ထ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယတ္တာ ဥတ္တာနတ္ထတ္တာ စ သုဝိညေယျမေဝ။ သတ္ထရိ ပန ဒေသနံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တေ ဘဒ္ဒိယော သောတာပန္နော ဇာတောတိ။

၄-သာမုဂိယာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၄။ စတုတ္ထေ **သာမုဂိယာ**တိ[၃] သာမုဂနိဂမဝါသိနော။ **ဗျဂ္ဃပဇ္ဇာ**တိ တေ အာလပန္တော ဧဝမာဟ။ ကောလနဂရဿ ဟိ ကောလရုက္ခေ ဟာရေတွာ ကတတ္တာ ကောလနဂရန္တိ စ ဗျဂ္ဃပထေ မာပိတတ္တာ ဗျဂ္ဃပဇ္ဇန္တိ စ ဒွေ နာမာနိ။ ဧတေသဉ္စ ပုဗ္ဗပုရိသာ တတ္ထ ဝသိံသူတိ ဗျဂ္ဃပဇ္ဇဝါသိတာယ ဗျဂ္ဃပဇ္ဇဝါသိနော ဗျဂ္ဃပဇ္ဇာတိ ဝုစ္စန္တိ။ တေ အာလပန္တော ဧဝမာဟ။ **ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနီ**တိ ပါရိသုဒ္ဓိအတ္ထာယ ပဓာနိယင်္ဂါနိ ပဒဟိတဗ္ဗဝီရိယဿ အင်္ဂါနိ၊ ကောဋ္ဌာသာတိ အတ္ထော။ **သီလပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂန္တိ** သီလပရိသောဓနဝီရိယဿေတံ နာမံ။ တဉှိ သီလပါရိသုဒ္ဓိပရိပူရဏတ္ထာယ ပဓာနိယင်္ဂန္တိ သီလပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **တတ္ထ တတ္ထ ပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမီ**တိ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ဝိပဿနာပညာယ

၁-အနုဿဝဝသေန (သီ၊ သျာ) ၂-လောဘာဒိပဋိပက္ခနယေန (သျာ)၊ လောဘာဒိပဋိပက္ခာတိ (က)
၃-သာပူဂိယာတိ (သီ)၊ သာပုဂိယာတိ (သျာ)

anuggahessāmi. **Yo tattha chando**ti-ādīsu yo tasmiṁ anuggaṇhane kattukāmatāchandoti iminā nayena attho veditabbo. Satisampajaññaṁ panettha satiṁ upaṭṭhapetvā ñāṇena paricchinditvā vīriyapaggahanatthaṁ vuttaṁ. **Rajanīyesu dhammesu cittaṁ virājetī**ti rāgapaccayesu iṭṭhārammaṇesu yathā cittaṁ virajjati, evaṁ karoti. **Vimocanīyesu dhammesu cittaṁ vimocetī**ti yehi ārammaṇehi cittaṁ vomocetabbaṁ, tesu yathā vimuccati, evaṁ karoti. **Virājetvā**ti ettha maggakkhaṇe virājeti nāma, phalakkhaṇe virattaṁ nāma hoti. Dutiyapadepi eseva nayo. **Sammāvimuttiṁ phusatī**ti hetunā nayena arahattaphalavimuttiṁ ñāṇaphassena phusatīti.

5. Vappasuttavaṇṇanā

195. Pañcame **vappo**ti Dasabalassa Cūḷapitā Sakyarājā. **Nigaṇṭhasāvako**ti Vesāliyaṁ Sīhasenāpati viya Nāḷandāya Upāligahapati viya ca Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa upaṭṭhāko. **Kāyena saṁvuto**ti kāyadvārassa saṁvutattā pihitattā kāyena saṁvuto nāma. Sesadvayepi eseva nayo. **Avijjāvirāgā**ti avijjāya khayavirāgena. **Vijjuppādā**ti magga vijjāya uppādena. **Taṁ ṭhānan**ti taṁ kāraṇaṁ. **Avipakkavipākan**ti aladdhavipākavāraṁ. **Tatonidānan**ti taṁhetu tappaccayā. **Dukkhavedaniyā āsavā assaveyyun**ti dukkhavedanāya paccayabhūtā kilesā assaveyyuṁ, tassa purisassa uppajjeyyunti attho. **Abhisamparāyan**ti dutiye attabhāve. **Kāyasamārambhapaccayā**ti kāyakamma paccayena. **Āsavā**ti kilesā. **Vighātapariḷāhā**ti ettha **vighāto**ti dukkhaṁ. **Pariḷāho**ti kāyikacetasiko pariḷāho. **Phussa phussa byantīkarotī**ti ñāṇavajjhaṁ kammaṁ ñāṇa phassena phusitvā phusitvā khayaṁ gameti, vipākavajjhaṁ kammaṁ vipākaphassena phusitvā phusitvā khayaṁ gameti. **Nijjarā**ti kilesajīraṇakapaṭipadā. Sesavāresupi eseva nayo. Idha ṭhatvā ayaṁ bhikkhu khīṇāsavo kātabbo, cattāri mahābhūtāni nīharitvā catusaccavavatthānaṁ dassetvā yāva arahattaphalaṁ kammaṭṭhānaṁ kathetabbaṁ.

Idāni pana tassa khīṇasavassa satatavihāre dassetuṁ **evaṁ sammā vimuttacittassā**ti-ādimāha. Tattha **sammā vimuttacittassā**ti hetunā

အနုဂ္ဂဟေဿာမိ။ **ယော တတ္ထ ဆန္ဒော**တိအာဒီသု ယော တသ္မိံ အနုဂ္ဂဏှနေ ကတ္တုကာမတာဆန္ဒောတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သတိသမ္ပဇညံ ပနေတ္ထ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဝီရိယပဂ္ဂဟနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **ရဇနီယေသု ဓမ္မေသု စိတ္တံ ဝိရာဇေတီ**တိ ရာဂပစ္စယေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေသု ယထာ စိတ္တံ ဝိရဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ ကရောတိ။ **ဝိမောစနီယေသု ဓမ္မေသု စိတ္တံ ဝိမောစေတီ**တိ ယေဟိ အာရမ္မဏေဟိ စိတ္တံ ဝိမောစေတဗ္ဗံ၊ တေသု ယထာ ဝိမုစ္စတိ၊ ဧဝံ ကရောတိ။ **ဝိရာဇေတွာ**တိ ဧတ္ထ မဂ္ဂက္ခဏေ ဝိရာဇေတိ နာမ၊ ဖလက္ခဏေ ဝိရတ္တံ နာမ ဟောတိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **သမ္မာဝိမုတ္တိံ ဖုသတီ**တိ ဟေတုနာ နယေန အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိံ ဉာဏဖဿေန ဖုသတီတိ။

၅-ဝပ္ပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၅။ ပဉ္စမေ **ဝပ္ပော**တိ ဒသဗလဿ စူဠပိတာ သကျရာဇာ။ **နိဂဏ္ဌသာဝကော**တိ ဝေသာလိယံ သီဟသေနာပတိ ဝိယ နာဠန္ဒာယ ဥပါလိဂဟပတိ ဝိယ စ နိဂဏ္ဌဿ နာဋပုတ္တဿ ဥပဋ္ဌာကော။ **ကာယေန သံဝုတော**တိ ကာယဒွါရဿ သံဝုတတ္တာ ပိဟိတတ္တာ ကာယေန သံဝုတော နာမ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ**တိ အဝိဇ္ဇာယ ခယဝိရာဂေန။ **ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ**တိ မဂ္ဂဝိဇ္ဇာယ ဥပ္ပါဒေန။ **တံ ဌာနန္တိ** တံ ကာရဏံ။ **အဝိပက္ကဝိပါကန္တိ** အလဒ္ဓဝိပါကဝါရံ။ **တတောနိဒါနန္တိ** တံဟေတု တပ္ပစ္စယာ။ **ဒုက္ခဝေဒနိယာ အာသဝါ အဿဝေယျုန္တိ** ဒုက္ခဝေဒနာယ ပစ္စယဘူတာ ကိလေသာ အဿဝေယျုံ၊ တဿ ပုရိသဿ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုန္တိ အတ္ထော။ **အဘိသမ္ပရာယန္တိ** ဒုတိယေ အတ္တဘာဝေ။ **ကာယသမာရမ္ဘပစ္စယာ**တိ ကာယကမ္မပစ္စယေန။ **အာသဝါ**တိ ကိလေသာ။ **ဝိဃာတပရိဠာဟာ**တိ ဧတ္ထ **ဝိဃာတော**တိ ဒုက္ခံ။ **ပရိဠာဟော**တိ ကာယိကစေတသိကော ပရိဠာဟော။ **ဖုဿ ဖုဿ ဗျန္တီကရောတီ**တိ ဉာဏဝဇ္ဈံ ကမ္မံ ဉာဏဖဿေန ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ ခယံ ဂမေတိ၊ ဝိပါကဝဇ္ဈံ ကမ္မံ ဝိပါကဖဿေန ဖုသိတွာ ဖုသိတွာ ခယံ ဂမေတိ။ **နိဇ္ဇရာ**တိ ကိလေသဇီရဏကပဋိပဒါ။ သေသဝါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣဓ ဌတွာ အယံ ဘိက္ခု ခီဏာသဝေါ ကာတဗ္ဗော၊ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ နီဟရိတွာ စတုသစ္စဝဝတ္ထာနံ ဒဿေတွာ ယာဝ အရဟတ္တဖလံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတဗ္ဗံ။

ဣဒါနိ ပန တဿ ခီဏာသဝဿ သတတဝိဟာရေ ဒဿေတုံ **ဧဝံ သမ္မာ ဝိမုတ္တစိတ္တဿာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမ္မာ ဝိမုတ္တစိတ္တဿာ**တိ ဟေတုနာ

kāraṇena sammā vimuttassa. **Satatavihārā**ti niccavihārā nibaddhavihārā. **Neva sumano hotī**ti iṭṭhārammaṇe rāgavasena na somanassajāto hoti. **Na dummano**ti aniṭṭhārammaṇe paṭighavasena na domanassajāto hoti. **Upekkhako viharati sato sampajāno**ti satisampa jaññapariggahitāya majjhattākāralakkhaṇāya upekkhāya tesu ārammaṇesu upekkhako majjhatto hutvā viharati.

Kāyapariyantikanti kāyantikaṁ kāyaparicchinnaṁ, yāva pañcadvārakāyo pavattati, tāva pavattaṁ pañcadvārikavedananti attho. **Jīvitapariyantikan**ti jīvitantikaṁ jīvitaparicchinnaṁ, yāva jīvitaṁ pavattati, tāva pavattaṁ manodvārikavedananti attho. Tattha pañcadvārikavedanā pacchā uppajjitvā paṭhamaṁ nirujjhati, manodvārikavedanā paṭhamaṁ uppajjitvā pacchā nirujjhati. Sā hi paṭisandhikkhaṇe vatthurūpasmiṁyeva patiṭṭhāti. Pañcadvārikā pavatte pañcadvāravasena pavattamānā paṭhamavaye vīsativassakāle rajjanadussanamuyhanavasena adhimattā balavatī hoti, paṇṇāsavassakāle ṭhitā hoti, saṭṭhivassakālato paṭṭhāya parihāyamānā, asītinavutivassakāle mandā hoti. Tadā hi sattā "cirarattaṁ ekato nisīdimhā nipajjimhā"ti vadantepi na jānāmāti vadanti. Adhimattānipi rūpādi-ārammaṇāni na passāma, sugandhaduggandhaṁ vā sādu-asāduṁ vā[1] thaddhamudukaṁ vāti na jānāmātipi vadanti. Iti nesaṁ pañcadvārikavedanā bhaggā hoti, manodvārikā pavattati. Sāpi anupubbena parihāyamānā maraṇasamaye hadayakoṭiṁyeva nissāya pavattati. Yāva panesā pavattati, tāva satto jīvatīti vuccati. Yadā nappavattati, tadā "mato niruddho"ti vuccati.

Svāyamattho vāpiyā dīpetabbo—yathā hi puriso pañca-udakamaggasampannaṁ vāpiṁ kareyya. Paṭhamaṁ deve vuṭṭhe pañcahi udakamaggehi udakaṁ pavisitvā antovāpiyaṁ āvāṭe pūreyya. Punappunaṁ deve vassante udakamagge pūretvā gāvutaḍḍhayo janamattaṁ ottharitvā udakaṁ tiṭṭheyya tato tato vissandamānaṁ. Atha niddhamanatumbe vivaritvā khettesu kamme kayiramāne udakaṁ nikkhamantaṁ, sassapākakāle udakaṁ nikkhantaṁ udakaṁ parihīnaṁ, "macche gaṇhāmā"ti vattabbataṁ āpajjeyya. Tato katipāhena

---

1. Sātaṁ vā asātaṁ vā (Ka)

ကာရဏေန သမ္မာ ဝိမုတ္တဿ။ **သတတဝိဟာရာ**တိ နိစ္စဝိဟာရာ နိဗဒ္ဓဝိဟာရာ။ **နေဝ သုမနော ဟောတီ**တိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂဝသေန န သောမနဿဇာတော ဟောတိ။ **န ဒုမ္မနော**တိ အနိဋ္ဌာရမ္မဏေ ပဋိဃဝသေန န ဒေါမနဿဇာတော ဟောတိ။ **ဥပေက္ခကော ဝိဟရတိ သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိသမ္ပဇည-ပရိဂ္ဂဟိတာယ မဇ္ဈတ္တာကာရလက္ခဏာယ ဥပေက္ခာယ တေသု အာရမ္မဏေသု ဥပေက္ခကော မဇ္ဈတ္တော ဟုတွာ ဝိဟရတိ။

ကာယပရိယန္တိကန္တိ ကာယန္တိကံ ကာယပရိစ္ဆိန္နံ၊ ယာဝ ပဉ္စဒွါရကာယော ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ပဝတ္တံ ပဉ္စဒွါရိကဝေဒနန္တိ အတ္ထော။ **ဇီဝိတပရိယန္တိက**န္တိ ဇီဝိတန္တိကံ ဇီဝိတပရိစ္ဆိန္နံ၊ ယာဝ ဇီဝိတံ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ ပဝတ္တံ မနောဒွါရိကဝေဒနန္တိ အတ္ထော။ တတ္ထ ပဉ္စဒွါရိကဝေဒနာ ပစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပဌမံ နိရုဇ္ဈတိ၊ မနောဒွါရိကဝေဒနာ ပဌမံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ပစ္ဆာ နိရုဇ္ဈတိ။ သာ ဟိ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဝတ္ထုရူပသ္မိံယေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။ ပဉ္စဒွါရိကာ ပဝတ္တေ ပဉ္စဒွါရဝသေန ပဝတ္တမာနာ ပဌမဝယေ ဝီသတိဝဿကာလေ ရဇ္ဇနဒုဿနမုယှနဝသေန အဓိမတ္တာ ဗလဝတီ ဟောတိ၊ ပဏ္ဏာသဝဿကာလေ ဌိတာ ဟောတိ၊ သဋ္ဌိဝဿကာလတော ပဋ္ဌာယ ပရိဟာယမာနာ၊ အသီတိနဝုတိဝဿကာလေ မန္ဒာ ဟောတိ။ တဒါ ဟိ သတ္တာ "စိရရတ္တံ ဧကတော နိသီဒိမှာ နိပဇ္ဇိမှာ"တိ ဝဒန္တေပိ န ဇာနာမာတိ ဝဒန္တိ။ အဓိမတ္တာနိပိ ရူပါဒိအာရမ္မဏာနိ န ပဿာမ၊ သုဂန္ဓဒုဂ္ဂန္ဓံ ဝါ သာဒု-အသာဒုံ ဝါ[1] ထဒ္ဓမုဒုကံ ဝါတိ န ဇာနာမာတိပိ ဝဒန္တိ။ ဣတိ နေသံ ပဉ္စဒွါရိကဝေဒနာ ဘဂ္ဂါ ဟောတိ၊ မနောဒွါရိကာ ပဝတ္တတိ။ သာပိ အနုပုဗ္ဗေန ပရိဟာယမာနာ မရဏသမယေ ဟဒယကောဋိံယေဝ နိဿာယ ပဝတ္တတိ။ ယာဝ ပနေသာ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ သတ္တော ဇီဝတီတိ ဝုစ္စတိ။ ယဒါ နပ္ပဝတ္တတိ၊ တဒါ "မတော နိရုဒ္ဓေါ"တိ ဝုစ္စတိ။

သွာယမတ္ထော ဝါပိယာ ဒီပေတဗ္ဗော—ယထာ ဟိ ပုရိသော ပဉ္စဥဒက-မဂ္ဂသမ္ပန္နံ ဝါပိံ ကရေယျ။ ပဌမံ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပဉ္စဟိ ဥဒကမဂ္ဂေဟိ ဥဒကံ ပဝိသိတွာ အန္တောဝါပိယံ အာဝါဋေ ပူရေယျ။ ပုနပ္ပုနံ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဥဒကမဂ္ဂေ ပူရေတွာ ဂါဝုတဍ္ဎယောဇနမတ္တံ ဩတ္ထရိတွာ ဥဒကံ တိဋ္ဌေယျ တတော တတော ဝိဿန္ဒမာနံ။ အထ နိဒ္ဓမနတုမ္ဗေ ဝိဝရိတွာ ခေတ္တေသု ကမ္မေ ကယိရမာနေ ဥဒကံ နိက္ခမန္တံ၊ သဿပါကကာလေ ဥဒကံ နိက္ခန္တံ ဥဒကံ ပရိဟီနံ၊ "မစ္ဆေ ဂဏှာမာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇေယျ။ တတော ကတိပါဟေန

၁-သာတံ ဝါ အသာတံ ဝါ (က)

āvāṭesuyeva udakaṁ saṇṭhaheyya. Yāva pana taṁ āvāṭesu hoti, tāva mahāvāpiyaṁ udakaṁ atthīti saṅkhaṁ gacchati. Yadā pana tattha chijjati, tadā “vāpiyaṁ udakaṁ natthī”ti vuccati. Evaṁsampadamidaṁ veditabbaṁ.

Paṭhamaṁ deve vassante pañcahi maggehi udake pavisante āvāṭānaṁ pūraṇakālo viya hi paṭhamameva paṭisandhikkhaṇe manodvārikavedanāya vatthurūpe patiṭṭhitakālo, punappunaṁ deve vassante pañcamaggānaṁ pūraṇakālo viya pavatte pañcadvārikavedanāya pavatti, gāvutaḍḍhayojanamattaṁ ajjhottharaṇaṁ viya paṭhamavaye vīsativassa kāle rajjanādivasena tassa adhimattabalavabhāvo, yāva vāpito udakaṁ na niggacchati, tāva pūrāya vāpiyā ṭhitakālo viya paññāsavassakāle tassa ṭhitakālo, niddhamanatumbesu vivaṭesu kamme kayiramāne udakassa nikkhamanakālo viya saṭṭhivassakālato paṭṭhāya tassa parihāni, udake bhaṭṭhe udakamaggesu paritta-udakassa ṭhitakālo viya asītinavuti kāle pañcadvārikavedanāya mandakālo, āvāṭesuyeva udakassa patiṭṭhitakālo viya hadayavatthukoṭiṁ nissāya manodvāre vedanāya pavattikālo, āvāṭesu parittepi udake sati “vāpiyaṁ udakaṁ atthī”ti vattabbakālo viya yāva sā pavattati, tāva “satto jīvatī”ti vuccati. Yathā pana āvāṭesu udake chinne “natthi vāpiyaṁ udakan”ti vuccati, evaṁ manodvārikavedanāya appavattamānāya satto matoti vuccati. Imaṁ vedanaṁ sandhāya vuttaṁ “jīvitapariyantikaṁ vedanaṁ vediyamāno”ti.

Kāyassa bhedāti kāyassa bhedena. **Uddhaṁ jīvitapariyādānā**ti jīvitakkhayato uddhaṁ. **Idhevā**ti paṭisandhivasena parato agantvā idheva. **Sītī bhavissantī**ti pavatti vipphandanadaratharahitāni sītāni[1] appavattanadhammāni bhavissanti.

Thūṇaṁ paṭiccāti rukkhaṁ paṭicca. **Kuddālapiṭakaṁ ādāyā**ti kuddālañca khaṇittiñca pacchiñca gahetvāti attho. Desanā pana kuddālavaseneva katā. **Mūle chindeyyā**ti mūlamhi kuddālena chindeyya. **Palikhaṇeyyā**ti khaṇittiyā samantā khaṇeyya.

---

1. Pavattivibandharahitānipi tāni (Ka) Saṁ-Ṭṭha 2. 74 piṭṭhepi passitabbaṁ.

အာဝါဋေသုယေဝ ဥဒကံ သဏ္ဌဟေယျ။ ယာဝ ပန တံ အာဝါဋေသု ဟောတိ၊ တာဝ မဟာဝါပိယံ ဥဒကံ အတ္ထီတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ယဒါ ပန တတ္ထ ဆိဇ္ဇတိ၊ တဒါ “ဝါပိယံ ဥဒကံ နတ္ထီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ပဌမံ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ပဉ္စဟိ မဂ္ဂေဟိ ဥဒကေ ပဝိသန္တေ အာဝါဋာနံ ပူရဏကာလော ဝိယ ဟိ ပဌမမေဝ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ မနောဒွါရိကဝေဒနာယ ဝတ္ထုရူပေ ပတိဋ္ဌိတကာလော၊ ပုနပ္ပုနံ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ပဉ္စမဂ္ဂါနံ ပူရဏကာလော ဝိယ ပဝတ္တေ ပဉ္စဒွါရိကဝေဒနာယ ပဝတ္တိ၊ ဂါဝုတဍ္ဎယောဇနမတ္တံ အဇ္ဈောတ္ထရဏံ ဝိယ ပဌမဝယေ ဝီသတိဝဿကာလေ ရဇ္ဇနာဒိဝသေန တဿ အဓိမတ္တဗလဝဘာဝေါ၊ ယာဝ ဝါပိတော ဥဒကံ န နိဂ္ဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ပူရာယ ဝါပိယာ ဌိတကာလော ဝိယ ပညာသဝဿကာလေ တဿ ဌိတကာလော၊ နိဒ္ဓမနတုမ္ဗေသု ဝိဝဋေသု ကမ္မေ ကယိရမာနေ ဥဒကဿ နိက္ခမနကာလော ဝိယ သဋ္ဌိဝဿကာလတော ပဋ္ဌာယ တဿ ပရိဟာနိ၊ ဥဒကေ ဘဋ္ဌေ ဥဒကမဂ္ဂေသု ပရိတ္တဥဒကဿ ဌိတကာလော ဝိယ အသီတိနဝုတိကာလေ ပဉ္စဒွါရိကဝေဒနာယ မန္ဒကာလော၊ အာဝါဋေသုယေဝ ဥဒကဿ ပတိဋ္ဌိတကာလော ဝိယ ဟဒယဝတ္ထုကောဋိံ နိဿာယ မနောဒွါရေ ဝေဒနာယ ပဝတ္တိကာလော၊ အာဝါဋေသု ပရိတ္တေပိ ဥဒကေ သတိ “ဝါပိယံ ဥဒကံ အတ္ထီ”တိ ဝတ္တဗ္ဗကာလော ဝိယ ယာဝ သာ ပဝတ္တတိ၊ တာဝ “သတ္တော ဇီဝတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ ယထာ ပန အာဝါဋေသု ဥဒကေ ဆိန္နေ “နတ္ထိ ဝါပိယံ ဥဒက”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဧဝံ မနောဒွါရိကဝေဒနာယ အပ္ပဝတ္တမာနာယ သတ္တော မတောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣမံ ဝေဒနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဇီဝိတပရိယန္တိကံ ဝေဒနံ ဝေဒိယမာနော”တိ။

ကာယဿ ဘေဒါတိ ကာယဿ ဘေဒေန။ **ဥဒ္ဓံ ဇီဝိတပရိယာဒါနာ**တိ ဇီဝိတက္ခယတော ဥဒ္ဓံ။ **ဣဓေဝါ**တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပရတော အဂန္တွာ ဣဓေဝ။ **သီတီ ဘဝိဿန္တီ**တိ ပဝတ္တိဝိပ္ဖန္ဒနဒရထရဟိတာနိ သီတာနိ[1] အပ္ပဝတ္တနဓမ္မာနိ ဘဝိဿန္တိ။

ထူဏံ ပဋိစ္စာတိ ရုက္ခံ ပဋိစ္စ။ **ကုဒ္ဒါလပိဋကံ အာဒါယာ**တိ ကုဒ္ဒါလဉ္စ ခဏိတ္တိဉ္စ ပစ္ဆိဉ္စ ဂဟေတွာတိ အတ္ထော။ ဒေသနာ ပန ကုဒ္ဒါလဝသေနေဝ ကတာ။ **မူလေ ဆိန္ဒေယျာ**တိ မူလမှိ ကုဒ္ဒါလေန ဆိန္ဒေယျ။ **ပလိခဏေယျာ**တိ ခဏိတ္တိယာ သမန္တာ ခဏေယျ။

၁-ပဝတ္တိဝိဗန္ဓရဟိတာနိပိ တာနိ (က) သံ-ဋ္ဌ ၂-၇၄-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

Evameva khoti idaṁ opammasaṁsandanaṁ—rukkho viya hi attabhāvo daṭṭhabbo, rukkhaṁ paṭicca chāyā viya kusalākusalaṁ kammaṁ, chāyaṁ appavattaṁ kātukāmo puriso viya yogāvacaro, kuddālo viya paññā, piṭakaṁ viya samādhi, khaṇitti viya vipassanā, khaṇittiyā mūlānaṁ palikhaṇanakālo viya arahattamaggena avijjāya chedanakālo, khaṇḍākhaṇḍaṁ karaṇakālo viya khandhavasena diṭṭhakālo, phālanakālo viya āyatanavasena diṭṭhakālo, sakalīkaraṇakālo viya dhātuvasena diṭṭhakālo, vātātapena visosanakālo viya kāyikacetasikassa vīriyassa karaṇakālo, agginā ḍahanakālo viya ñāṇena kilesānaṁ ḍahanakālo, masikaraṇakālo viya vattamānaka[1] pañcakkhandhakālo, mahāvāte ophunanakālo[2] viya nadīsote pavāhanakālo viya ca chinnamūlakānaṁ pañcannaṁ khandhānaṁ appaṭisandhikanirodho, ophunanappavāhanehi apaññattika bhāvūpagamo viya punabbhave vipākakkhandhānaṁ anuppādena apaṇṇattikabhāvo veditabbo.

Bhagavantaṁ etadavocāti Satthari desanaṁ vinivaṭṭente sotāpattiphalaṁ patvā etaṁ "seyyathāpi bhante"ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **udayatthiko**ti vaḍḍhi-atthiko. **Assapaṇiyaṁ poseyyā**ti pañca assapotasatāni kiṇitvā pacchā vikkiṇissāmīti poseyya. Sahassagghanakassa assassa pañcasatamattaṁ upakaraṇaṁ gandhamālādivasena posāvanikaṁ yeva[3] agamāsi. Athassa te assā ekadivaseneva rogaṁ phusitvā sabbe jīvitakkhayaṁ pāpuṇeyyunti iminā adhippāyena evamāha. **Udayañceva nādhigaccheyyā**ti vaḍḍhiñca gehato nīharitvā dinnamūlañca kiñci na labheyya. **Payirupāsin**ti catūhi paccayehi upaṭṭhahiṁ. **Svāhaṁ udayañceva nādhigacchin**ti so ahaṁ neva udayaṁ na gehato dinnadhanaṁ adhigacchiṁ, paṇiya-assajagganako nāma jātosmīti dasseti. Sesamettha uttānamevāti.

6. Sāḷhasuttavaṇṇanā

196. Chaṭṭhe **dvayenā**ti dvīhi koṭṭhāsehi. **Oghassa nittharaṇa**nti caturoghanittharaṇaṁ. **Tapojigucchāhetū**ti dukkarakārikasaṅkhātena tapena

1. Dharamānaka (Sī, Syā) 2. Opunanakālo (Sī, Syā) 3. Posāvaniyaṁyeva (Sī, Syā)

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ရုက္ခော ဝိယ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ရုက္ခံ ပဋိစ္စ ဆာယာ ဝိယ ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ၊ ဆာယံ အပ္ပဝတ္တံ ကာတုကာမော ပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ကုဒ္ဒါလော ဝိယ ပညာ၊ ပိဋကံ ဝိယ သမာဓိ၊ ခဏိတ္တိ ဝိယ ဝိပဿနာ၊ ခဏိတ္တိယာ မူလာနံ ပလိခဏနကာလော ဝိယ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာယ ဆေဒနကာလော၊ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ကရဏကာလော ဝိယ ခန္ဓဝသေန ဒိဋ္ဌကာလော၊ ဖာလနကာလော ဝိယ အာယတနဝသေန ဒိဋ္ဌကာလော၊ သကလီကရဏကာလော ဝိယ ဓာတုဝသေန ဒိဋ္ဌကာလော၊ ဝါတာတပေန ဝိသောသနကာလော ဝိယ ကာယိကစေတသိကဿ ဝီရိယဿ ကရဏကာလော၊ အဂ္ဂိနာ ဍဟနကာလော ဝိယ ဉာဏေန ကိလေသာနံ ဍဟနကာလော၊ မသိကရဏကာလော ဝိယ ဝတ္တမာနက[1]ပဉ္စက္ခန္ဓကာလော၊ မဟာဝါတေ ဩဖုနနကာလော[2] ဝိယ နဒီသောတေ ပဝါဟနကာလော ဝိယ စ ဆိန္နမူလကာနံ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ အပ္ပဋိသန္ဓိကနိရောဓော၊ ဩဖုနနပ္ပဝါဟနေဟိ အပညတ္တိကဘာဝူပဂမော ဝိယ ပုနဗ္ဘဝေ ဝိပါကက္ခန္ဓာနံ အနုပ္ပါဒေန အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစာတိ သတ္ထရိ ဒေသနံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တေ သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ ဧတံ "သေယျထာပိ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ဥဒယတ္ထိကော**တိ ဝဍ္ဎိအတ္ထိကော။ **အဿပဏိယံ ပေါသေယျာ**တိ ပဉ္စ အဿပေါတသတာနိ ကိဏိတွာ ပစ္ဆာ ဝိက္ကိဏိဿာမီတိ ပေါသေယျ။ သဟဿဂ္ဃနကဿ အဿဿ ပဉ္စသတမတ္တံ ဥပကရဏံ ဂန္ဓမာလာဒိဝသေန ပေါသာဝနိကံယေဝ[3] အဂမာသိ။ အထဿ တေ အဿာ ဧကဒိဝသေနေဝ ရောဂံ ဖုသိတွာ သဗ္ဗေ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပုဏေယျုန္တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဧဝမာဟ။ **ဥဒယဉ္စေဝ နာဓိဂစ္ဆေယျာ**တိ ဝဍ္ဎိဉ္စ ဂေဟတော နီဟရိတွာ ဒိန္နမူလဉ္စ ကိဉ္စိ န လဘေယျ။ **ပယိရုပါသိ**န္တိ စတူဟိ ပစ္စယေဟိ ဥပဋ္ဌဟိံ။ **သွာဟံ ဥဒယဉ္စေဝ နာဓိဂစ္ဆိ**န္တိ သော အဟံ နေဝ ဥဒယံ န ဂေဟတော ဒိန္နဓနံ အဓိဂစ္ဆိံ၊ ပဏိယအဿဇဂ္ဂနကော နာမ ဇာတောသ္မီတိ ဒဿေတိ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

၆-သာဠှသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၆။ ဆဋ္ဌေ **ဒွယေနာ**တိ ဒွီဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ။ **ဩဃဿ နိတ္ထရဏ**န္တိ စတုရောဃနိတ္ထရဏံ။ **တပေါဇိဂုစ္ဆာဟေတူ**တိ ဒုက္ကရကာရိကသင်္ခါတေန တပေန

၁-ဓရမာနက (သီ၊ သျာ) ၂-ဩပုနနကာလော (သီ၊ သျာ) ၃-ပေါသာဝနိယံယေဝ (သီ၊ သျာ)

pāpajigucchanahetu. **Aññataraṁ sāmaññaṅgan**ti ekaṁ samaṇadhammakoṭṭhāsaṁ. **Aparisuddhakāyasamācārā**ti-ādīsu purimehi tīhi padehi kāyikavācasikacetasikasīlānaṁ aparisuddhataṁ dassetvā pacchimena padena aparisuddhājīvataṁ dasseti. **Ñāṇadassanāyā**ti maggañāṇasaṅkhātāya dassanāya. **Anuttarāya sambodhāyā**ti arahattāya, arahattañāṇaphassena[1] phusituṁ abhabbāti vuttaṁ hoti. **Sālalaṭṭhin**ti sālarukkhaṁ. **Navan**ti taruṇaṁ. **Akukkuccakajātan**ti "bhaveyya nu kho, na bhaveyyā"ti ajanetabbakukkuccaṁ. **Lekhaṇiyā likheyyā**ti avalekhanamattakena[2] avalikheyya. **Dhoveyyā**ti ghaṁseyya. **Anto avisuddhā**ti abbhantare asuddhā apanītasārā.

Evameva khoti ettha idaṁ opammasaṁsandanaṁ—sālalaṭṭhi viya hi attabhāvo daṭṭhabbo, nadīsotaṁ viya saṁsārasotaṁ, pāraṁ gantukāmapuriso viya dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo gahetvā ṭhitapuriso, sālalaṭṭhiyā bahiddhā suparikammakatakālo viya bahiddhā tapacaraṇaṁ gāḷhaṁ[3] katvā gahitakālo, anto asuddhakālo viya abbhantare sīlānaṁ aparisuddhakālo, sālalaṭṭhiyā saṁsīditvā adhogamanaṁ viya diṭṭhigatikassa saṁsārasote saṁsīdanaṁ veditabbaṁ.

Phiyārittaṁ bandheyyāti phiyañca arittañca yojeyya. **Evamevā**ti etthāpi idaṁ opammasaṁsandanaṁ—sālalaṭṭhi viya attabhāvo, nadīsotaṁ viya saṁsārasotaṁ, pāraṁ gantukāmapuriso viya yogāvacaro, bahiddhā suparikammakatakālo viya chasu dvāresu saṁvarassa paccupaṭṭhitakālo, anto suvisodhitabhāvo viya abbhantare parisuddhasīlabhāvo, phiyārittabandhanaṁ viya kāyikacetasikavīriyakaraṇaṁ, sotthinā pārimatīragamanaṁ viya anupubbena sīlaṁ pūretvā samādhiṁ pūretvā paññaṁ pūretvā nibbānagamanaṁ daṭṭhabbaṁ.

Kaṇḍacitrakānīti saralaṭṭhisararajjusarapāsādasarasāṇisarapokkharaṇisarapadumādīni[4] anekāni kaṇḍehi kattabbacitrāni. **Atha kho so tīhi ṭhānehī**ti so evaṁ bahūni kaṇḍacitrakāni jānantopi na rājāraho hoti, tīhiyeva pana ṭhānehi hotīti attho.

1. Arahattaphalaphassena (Ka)
2. Avalekhanasatthakena (Sī)
3. Bahiddhārammaṇe gāḷhaṁ (Syā)
4. ...sarapadumānīti (Ka)

ပါပဇိဂုစ္ဆနဟေတု။ **အညတရံ သာမညင်္ဂ**န္တိ ဧကံ သမဏဓမ္မကောဋ္ဌာသံ။ **အပရိသုဒ္ဓကာယသမာစာရာ**တိအာဒီသု ပုရိမေဟိ တီဟိ ပဒေဟိ ကာယိကဝါစသိကစေတသိကသီလာနံ အပရိသုဒ္ဓတံ ဒဿေတွာ ပစ္ဆိမေန ပဒေန အပရိသုဒ္ဓါဇီဝတံ ဒဿေတိ။ **ဉာဏဒဿနာယာ**တိ မဂ္ဂဉာဏသင်္ခါတာယ ဒဿနာယ။ **အနုတ္တရာယ သမ္ဗောဓာယာ**တိ အရဟတ္တာယ၊ အရဟတ္တဉာဏဖဿေန[1] ဖုသိတုံ အဘဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာလလဋ္ဌိ**န္တိ သာလရုက္ခံ။ **နဝ**န္တိ တရုဏံ။ **အကုက္ကုစ္စကဇာတ**န္တိ "ဘဝေယျ နု ခေါ, န ဘဝေယျာ"တိ အဇာနေတဗ္ဗကုက္ကုစ္စံ။ **လေခဏိယာ လိခေယျာ**တိ အဝလေခနမတ္တကေန[2] အဝလိခေယျ။ **ဓောဝေယျာ**တိ ဃံသေယျ။ **အန္တော အဝိသုဒ္ဓါ**တိ အဗ္ဘန္တရေ အသုဒ္ဓါ အပနီတသာရာ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—သာလလဋ္ဌိ ဝိယ ဟိ အတ္တဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ နဒီသောတံ ဝိယ သံသာရသောတံ၊ ပါရံ ဂန္တုကာမပုရိသော ဝိယ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော ဂဟေတွာ ဌိတပုရိသော၊ သာလလဋ္ဌိယာ ဗဟိဒ္ဓါ သုပရိကမ္မကတကာလော ဝိယ ဗဟိဒ္ဓါ တပစရဏံ ဂါဠှံ[3] ကတွာ ဂဟိတကာလော၊ အန္တော အသုဒ္ဓကာလော ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ သီလာနံ အပရိသုဒ္ဓကာလော၊ သာလလဋ္ဌိယာ သံသီဒိတွာ အဓောဂမနံ ဝိယ ဒိဋ္ဌိဂတိကဿ သံသာရသောတေ သံသီဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဖိယာရိတ္တံ ဗန္ဓေယျာတိ ဖိယဉ္စ အရိတ္တဉ္စ ယောဇေယျ။ **ဧဝမေဝါ**တိ ဧတ္ထာပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—သာလလဋ္ဌိ ဝိယ အတ္တဘာဝေါ၊ နဒီသောတံ ဝိယ သံသာရသောတံ၊ ပါရံ ဂန္တုကာမပုရိသော ဝိယ ယောဂါဝစရော၊ ဗဟိဒ္ဓါ သုပရိကမ္မကတကာလော ဝိယ ဆသု ဒွါရေသု သံဝရဿ ပစ္စုပဋ္ဌိတကာလော၊ အန္တော သုဝိသောဓိတဘာဝေါ ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ ပရိသုဒ္ဓသီလဘာဝေါ၊ ဖိယာရိတ္တဗန္ဓနံ ဝိယ ကာယိကစေတသိကဝီရိယကရဏံ၊ သောတ္ထိနာ ပါရိမတီရဂမနံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗေန သီလံ ပူရေတွာ သမာဓိံ ပူရေတွာ ပညံ ပူရေတွာ နိဗ္ဗာနဂမနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။

ကဏ္ဍစိတြကာနီတိ သရလဋ္ဌိသရရဇ္ဇုသရပါသာဒသရသာဏိသရပေါက္ခရဏိသရပဒုမာဒီနိ[4] အနေကာနိ ကဏ္ဍေဟိ ကတ္တဗ္ဗစိတြာနိ။ **အထ ခေါ သော တီဟိ ဌာနေဟီ**တိ သော ဧဝံ ဗဟူနိ ကဏ္ဍစိတြကာနိ ဇာနန္တောပိ န ရာဇာရဟော ဟောတိ၊ တီဟိယေဝ ပန ဌာနေဟိ ဟောတီတိ အတ္ထော။

၁-အရဟတ္တဖလဖဿေန (က)
၂-အဝလေခနသတ္ထကေန (သီ)
၃-ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏေ ဂါဠှံ (သျာ)
၄-...သရပဒုမာနီတိ (က)

sammāsamādhi hotīti maggasamādhinā ca phalasamādhinā ca samāhito hotīti ayamettha attho. **Sammādiṭṭhī**ti maggasamādiṭṭhiyā samannāgato. **Idaṁ dukkhan**ti-ādīhi catūhi saccehi cattāro maggā tīṇi ca phalāni kathitāni. Ayaṁ pana maggeneva avirādhitaṁ vijjhati nāmāti veditabbo. **Sammāvimuttī**ti arahattaphalavimuttiyā samannāgato. **Avijjākkhandhaṁ padāletī**ti arahattamaggena padāleti nāmāti vuccati. Iminā hi heṭṭhā arahattamaggena avijjākkhandho padālito, idha pana padālitaṁ upādāya padāletīti vattuṁ vaṭṭatīti.

7. Mallikādevīsuttavaṇṇanā

197. Sattame **Mallikā devī**ti Pasenadirañño devī. **Yena midhekacco mātu gāmo**ti yena idhekaccā itthī. **Dubbaṇṇā**ti bībhacchavaṇṇā[1]. **Durūpā**ti dussaṇṭhitā. **Supāpikā**ti suṭṭhu pāpikā suṭṭhu lāmikā. **Dassanāyā**ti passituṁ. **Daliddā**ti dhanadaliddā. **Appassakā**ti sakena dhanena[2] rahitā. **Appabhogā**ti upabhogaparibhogabhaṇḍakarahitā. **Appesakkhā**ti appaparivārā. **Aḍḍhā**ti issarā. **Mahaddhanā**ti vaḷañjanakadhanena mahaddhanā. **Mahābhogā**ti upabhogaparibhogabhaṇḍabhogena mahābhogā. **Mahesakkhā**ti mahāparivārā. **Abhirūpā**ti uttamarūpā. **Dassanīyā**ti dassanayuttā. **Pāsādikā**ti dassa nena pāsādikā. **Vaṇṇapokkharatāyā**ti vaṇṇena ceva sarīrasaṇṭhānena ca.

Abhisajjatīti laggati. **Byāpajjatī**ti pakatiṁ pajahati. **Patitthīyatī**ti kodhavasena thinabhāvaṁ thaddhabhāvaṁ[3] āpajjati. **Na dātā hotī**ti na dāyikā hoti. **Seyyāvasatha padīpeyyan**ti ettha **seyyā**ti mañcapallaṅkādisayanaṁ. **Āvasatho**ti āvasathāgāraṁ. **Padī peyyaṁ** vuccati vaṭṭitelādipadīpūpakaraṇaṁ. **Issāmanikā**ti issāya sampayuttacittā. Iminā nayena sabbattha attho veditabbo. **Kodhanā ahosin**ti kodhamanā ahosiṁ. **Anissā manikā ahosin**ti issāvirahitacittā ahosiṁ. Sesamettha uttānatthamevāti.

1. Vigacchavaṇṇā (Ka)
2. Dhanadhaññena (Sī, Syā)
3. Khilabhāvaṁ baddhabhāvaṁ (Ka)

သမ္မာသမာဓိ ဟောတီတိ မဂ္ဂသမာဓိနာ စ ဖလသမာဓိနာ စ သမာဟိတော ဟောတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **သမ္မာဒိဋ္ဌီ**တိ မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော။ **ဣဒံ ဒုက္ခ**န္တိအာဒီဟိ စတူဟိ သစ္စေဟိ စတ္တာရော မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ ကထိတာနိ။ အယံ ပန မဂ္ဂေနေဝ အဝိရာဓိတံ ဝိဇ္ဈတိ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သမ္မာဝိမုတ္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ **အဝိဇ္ဇာက္ခန္ဓံ ပဒါလေတီ**တိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ပဒါလေတိ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ ဣမိနာ ဟိ ဟေဋ္ဌာ အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာက္ခန္ဓော ပဒါလိတော၊ ဣဓ ပန ပဒါလိတံ ဥပါဒါယ ပဒါလေတီတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ။

၇-မလ္လိကာဒေဝီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၇။ သတ္တမေ **မလ္လိကာ ဒေဝီ**တိ ပသေနဒိရညော ဒေဝီ။ **ယေန မိဓေကစ္စော မာတုဂါမော**တိ ယေန ဣဓေကစ္စာ ဣတ္ထီ။ **ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ**တိ ဗီဘစ္ဆဝဏ္ဏာ[၁]။ **ဒုရူပါ**တိ ဒုဿဏ္ဌိတာ။ **သုပါပိကာ**တိ သုဋ္ဌု ပါပိကာ သုဋ္ဌု လာမိကာ။ **ဒဿနာယာ**တိ ပဿိတုံ။ **ဒလိဒ္ဒါ**တိ ဓနဒလိဒ္ဒါ။ **အပ္ပဿကာ**တိ သကေန ဓနေန[၂] ရဟိတာ။ **အပ္ပဘောဂါ**တိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍကရဟိတာ။ **အပ္ပေသက္ခာ**တိ အပ္ပပရိဝါရာ။ **အဍ္ဎာ**တိ ဣဿရာ။ **မဟဒ္ဓနာ**တိ ဝဠဉ္ဇနကဓနေန မဟဒ္ဓနာ။ **မဟာဘောဂါ**တိ ဥပဘောဂပရိဘောဂဘဏ္ဍဘောဂေန မဟာဘောဂါ။ **မဟေသက္ခာ**တိ မဟာပရိဝါရာ။ **အဘိရူပါ**တိ ဥတ္တမရူပါ။ **ဒဿနီယာ**တိ ဒဿနယုတ္တာ။ **ပါသာဒိကာ**တိ ဒဿနေန ပါသာဒိကာ။ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ ဝဏ္ဏေန စေဝ သရီရသဏ္ဌာနေန စ။

အဘိသဇ္ဇတီတိ လဂ္ဂတိ။ **ဗျာပဇ္ဇတီ**တိ ပကတိံ ပဇဟတိ။ **ပတိတ္ထီယတီ**တိ ကောဓဝသေန ထိနဘာဝံ ထဒ္ဓဘာဝံ[၃] အာပဇ္ဇတိ။ **န ဒါတာ ဟောတီ**တိ န ဒါယိကာ ဟောတိ။ **သေယျာဝသထပဒီပေယျ**န္တိ ဧတ္ထ **သေယျာ**တိ မဉ္စပလ္လင်္ကာဒိသယနံ။ **အာဝသထော**တိ အာဝသထာဂါရံ။ **ပဒီပေယျံ** ဝုစ္စတိ ဝဋ္ဋိတေလာဒိပဒီပူပကရဏံ။ **ဣဿာမနိကာ**တိ ဣဿာယ သမ္ပယုတ္တစိတ္တာ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကောဓနာ အဟောသိ**န္တိ ကောဓမနာ အဟောသိံ။ **အနိဿာမနိကာ အဟောသိ**န္တိ ဣဿာဝိရဟိတစိတ္တာ အဟောသိံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

၁-ဝိဂစ္ဆဝဏ္ဏာ (က)
၂-ဓနဓညေန (သီ၊ သျာ)
၃-ခိလဘာဝံ ဗဒ္ဓဘာဝံ (က)

8. Attantapasuttavaṇṇanā

198. Aṭṭhame attantapādīsu attānaṁ tapati dukkhāpetīti **attantapo.** Attano paritāpanānuyogaṁ **attaparitāpanānuyogaṁ.** Paraṁ tapatīti **parantapo.** Paresaṁ paritāpanānuyogaṁ **paraparitāpanānuyogaṁ. Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Nicchāto**ti chātaṁ vuccati taṇhā, sā assa natthīti nicchāto. Sabbakilesānaṁ nibbutattā **nibbuto.** Anto tāpanakilesānaṁ abhāvā sītalo jātoti **sītībhūto.** Jhānamaggaphalanibbānasukhāni paṭisaṁvedetīti **sukhappaṭisaṁvedī. Brahmabhūtena attanā**ti seṭṭhabhūtena attanā.

Acelakoti-ādīni vuttatthāneva. **Orabbhikā**dīsu urabbhā vuccanti eḷakā, urabbhe hanatīti **orabbhiko. Sūkarikā**dīsupi eseva nayo. **Luddo**ti dāruṇo kakkhaḷo. **Macchaghātako**ti macchabandho[1] kevaṭṭo. **Bandhanāgāriko**ti bandhanāgāragopako. **Kurūrakammantā**ti dāruṇakammantā.

Muddhāvasittoti khattiyābhisekena muddhani abhisitto. **Puratthimena nagarassā**ti nagarato puratthimāya disāya. **Santhāgāra**nti yaññasālaṁ. **Kharājiṇaṁ nivāsetvā**ti sakhuraṁ ajinacammaṁ nivāsetvā. **Sappitelenā**ti sappinā ceva telena ca. Ṭhapetvā hi sappiṁ avaseso yo koci sneho telanti vuccati. **Kaṇḍuvamāno**ti nakhānaṁ chinnattā kaṇḍuvitabbakāle tena kaṇḍuvamāno. **Anantarahitāyā**ti[2] asanthatāya. **Sarūpavacchā yā**ti sadisavacchāya. Sace gāvī setā hoti, vacchopi setakova. Sace kapilā vā rattā vā, vacchakopi tādisovāti evaṁ sarūpavacchāya. **So evamāhā**ti so rājā evaṁ vadeti. **Vacchatarā**ti taruṇavacchakabhāvaṁ atikkantā balavavacchā. **Vacchatarīsupi**[3] eseva nayo. **Barihisatthāyā**ti parikkhepakaraṇatthāya ceva yaññabhūmiyaṁ attharaṇatthāya ca.

Catutthapuggalaṁ Buddhuppādato paṭṭhāya dassetuṁ **idha bhikkhave Tathāgato**ti-ādimāha. Tattha **Tathāgato**ti-ādīni vuttatthāneva. **Taṁ dhamma**nti taṁ vuttappakārasampadaṁ dhammaṁ. **Suṇāti gahapati vā**ti kasmā paṭhamaṁ

1. Macchavadho (Ka) 2. Anattharahitāyāti (Sī) 3. Vacchatari-ādīsupi (Ka)

၈-အတ္တန္တပသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၈။ အဋ္ဌမေ အတ္တန္တပါဒီသု အတ္တာနံ တပတိ ဒုက္ခာပေတီတိ **အတ္တန္တပေါ**။ အတ္တနော ပရိတာပနာနုယောဂံ **အတ္တပရိတာပနာနုယောဂံ**။ ပရံ တပတီတိ **ပရန္တပေါ**။ ပရေသံ ပရိတာပနာနုယောဂံ **ပရပရိတာပနာနုယောဂံ**။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **နိစ္ဆာတော**တိ ဆာတံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ သာ အဿ နတ္ထီတိ နိစ္ဆာတော။ သဗ္ဗကိလေသာနံ နိဗ္ဗုတတ္တာ **နိဗ္ဗုတော**။ အန္တော တာပနကိလေသာနံ အဘာဝါ သီတလော ဇာတောတိ **သီတိဘူတော**။ ဈာနမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနသုခါနိ ပဋိသံဝေဒေတီတိ **သုခပ္ပဋိသံဝေဒီ**။ **ဗြဟ္မဘူတေန အတ္တနာ**တိ သေဋ္ဌဘူတေန အတ္တနာ။

အစေလကောတိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **ဩရဗ္ဘိကာ**ဒီသု ဥရဗ္ဘာ ဝုစ္စန္တိ ဧဠကာ၊ ဥရဗ္ဘေ ဟနတီတိ **ဩရဗ္ဘိကော**။ **သူကရိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **လုဒ္ဒေါ**တိ ဒါရုဏော ကက္ခဠော။ **မစ္ဆဃာတကော**တိ မစ္ဆဗန္ဓော[1] ကေဝဋ္ဋော။ **ဗန္ဓနာဂါရိကော**တိ ဗန္ဓနာဂါရဂေါပကော။ **ကုရူရကမ္မန္တာ**တိ ဒါရုဏကမ္မန္တာ။

မုဒ္ဓါဝသိတ္တောတိ ခတ္တိယာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တော။ **ပုရတ္ထိမေန နဂရဿာ**တိ နဂရတော ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ။ **သန္ထာဂါရ**န္တိ ယညသာလံ။ **ခရာဇိနံ နိဝါသေတွာ**တိ သခုရံ အဇိနစမ္မံ နိဝါသေတွာ။ **သပ္ပိတေလေနာ**တိ သပ္ပိနာ စေဝ တေလေန စ။ ဌပေတွာ ဟိ သပ္ပိံ အဝသေသော ယော ကောစိ သ္နေဟော တေလန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကဏ္ဍုဝမာနော**တိ နခါနံ ဆိန္နတ္တာ ကဏ္ဍုဝိတဗ္ဗကာလေ တေန ကဏ္ဍုဝမာနော။ **အနန္တရဟိတာယာ**တိ[2] အသန္ထတာယ။ **သရူပဝစ္ဆာယာ**တိ သဒိသဝစ္ဆာယ။ သစေ ဂါဝီ သေတာ ဟောတိ၊ ဝစ္ဆောပိ သေတကောဝ။ သစေ ကပိလာ ဝါ ရတ္တာ ဝါ၊ ဝစ္ဆကောပိ တာဒိသောဝါတိ ဧဝံ သရူပဝစ္ဆာယ။ **သော ဧဝမာဟာ**တိ သော ရာဇာ ဧဝံ ဝဒေတိ။ **ဝစ္ဆတရာ**တိ တရုဏဝစ္ဆကဘာဝံ အတိက္ကန္တာ ဗလဝဝစ္ဆာ။ **ဝစ္ဆတရီသုပိ**[3] ဧသေဝ နယော။ **ဗရိဟိသတ္ထာယာ**တိ ပရိက္ခေပကရဏတ္ထာယ စေဝ ယညဘူမိယံ အတ္ထရဏတ္ထာယ စ။

စတုတ္ထပုဂ္ဂလံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဘိက္ခဝေ တထာဂတော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **တထာဂတော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **တံ ဓမ္မ**န္တိ တံ ဝုတ္တပ္ပကာရသမ္ပဒံ ဓမ္မံ။ **သုဏာတိ ဂဟပတိ ဝါ**တိ ကသ္မာ ပဌမံ

၁-မစ္ဆဝဓော (က) ၂-အနတ္ထရဟိတာယာတိ (သီ) ၃-ဝစ္ဆတရိအာဒီသုပိ (က)

gahapatiṁ niddisati? Nihatamānattā ussannattā ca. Yebhuyyena hi khattiyakulato pabbajitā jātiṁ nissāya mānaṁ karonti, brāhmaṇakulā pabbajitā mante nissāya mānaṁ karonti, hīnajaccakulā pabbajitā attano vijātitāya patiṭṭhātuṁ na sakkonti. Gahapatidārakā pana kacchehi sedaṁ muñcantehi piṭṭhiyā loṇaṁ pupphamānāya bhūmiṁ kasitvā tādisassa mānassa abhāvato nihatamānadappā[1] honti, te pabbajitvā mānaṁ vā dappaṁ vā akatvā yathābalaṁ Buddhavacanaṁ uggahetvā vipassanāya kammaṁ karontā sakkonti arahatte patiṭṭhātuṁ. Itarehi ca kulehi nikkhamitvā pabbajitā na bahukā, gahapatikāva bahukā. Iti nihatamānattā ussannattā ca paṭhamaṁ gahapatiṁ niddisatīti.

Aññatarasmiṁ vāti itaresaṁ vā kulānaṁ aññatarasmiṁ. **Paccājāto**ti patijāto[2]. **Tathāgate saddhaṁ paṭilabhatī**ti parisuddhaṁ dhammaṁ sutvā dhammasāmimhi Tathāgate "Sammāsambuddho vata Bhagavā"ti saddhaṁ paṭilabhati. **Iti paṭisañcikkhatī**ti evaṁ paccavekkhati. **Sambādho gharāvāso**ti sacepi saṭṭhihatthe ghare yojanasatantarepi vā dve jāyampatikā vasanti, tathāpi nesaṁ sakiñcanasapalibodhaṭṭhena gharāvāso sambā dhova. **Rajāpatho**ti rāgarajādīnaṁ uṭṭhānaṭṭhānanti Mahā-aṭṭhakathāyaṁ vuttaṁ. Āgama napathotipi vaṭṭati. Alagganaṭṭhena abbhokāso viyāti **abbhokāso.** Pabbajito hi kūṭāgāraratanapāsādadevavimānādīsu pihitadvāravātapānesu paṭicchannesu vasantopi neva laggati na sajjati na bajjhati. Tena vuttaṁ "abbhokāso pabbajjā"ti. Apica **sambādho gharāvāso** kusalakiriyāya yathāsukhaṁ okāsābhāvato, **rajāpatho** asaṁvutasaṅkāraṭṭhānaṁ viya rajānaṁ, kilesarajānaṁ[3] sannipātaṭṭhānato. **Abbhokāso pabbajjā** kusalakiriyāya yathāsukhaṁ okāsasabbhāvato.

Nayidaṁ sukaraṁ -pa- pabbajeyyanti ettha ayaṁ saṅkhepakathā—yadetaṁ sikkhattayabrahmacariyaṁ ekampi divasaṁ akhaṇḍaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparipuṇṇaṁ**[4], ekadivasampi ca kilesamalena amalinaṁ katvā

1. Nihatamānagabbā (Ka)
2. Jāto (Sī)
3. Kilesānaṁ (Ka)
4. Ekantaparipuṇṇaṁ caritabbaṁ (Ka)

ဂဟပတိံ နိဒ္ဒိသတိ? နိဟတမာနတ္တာ ဥဿန္နတ္တာ စ။ ယေဘုယျေန ဟိ ခတ္တိယကုလတော ပဗ္ဗဇိတာ ဇာတိံ နိဿာယ မာနံ ကရောန္တိ၊ ဗြာဟ္မဏကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ မန္တေ နိဿာယ မာနံ ကရောန္တိ၊ ဟီနဇစ္စကုလာ ပဗ္ဗဇိတာ အတ္တနော ဝိဇာတိတာယ ပတိဋ္ဌာတုံ န သက္ကောန္တိ။ ဂဟပတိဒါရကာ ပန ကစ္ဆေဟိ သေဒံ မုဉ္စန္တေဟိ ပိဋ္ဌိယာ လောဏံ ပုပ္ဖမာနာယ ဘူမိံ ကသိတွာ တာဒိသဿ မာနဿ အဘာဝတော နိဟတမာနဒပ္ပါ[၁] ဟောန္တိ၊ တေ ပဗ္ဗဇိတွာ မာနံ ဝါ ဒပ္ပံ ဝါ အကတွာ ယထာဗလံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတွာ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကရောန္တာ သက္ကောန္တိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာတုံ။ ဣတရေဟိ စ ကုလေဟိ နိက္ခမိတွာ ပဗ္ဗဇိတာ န ဗဟုကာ၊ ဂဟပတိကာဝ ဗဟုကာ။ ဣတိ နိဟတမာနတ္တာ ဥဿန္နတ္တာ စ ပဌမံ ဂဟပတိံ နိဒ္ဒိသတီတိ။

အညတရသ္မိံ ဝါတိ ဣတရေသံ ဝါ ကုလာနံ အညတရသ္မိံ။ **ပစ္စာဇာတော**တိ ပတိဇာတော[၂]။ **တထာဂတေ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတီ**တိ ပရိသုဒ္ဓံ ဓမ္မံ သုတွာ ဓမ္မသာမိမှိ တထာဂတေ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝတ ဘဂဝါ"တိ သဒ္ဓံ ပဋိလဘတိ။ **ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတီ**တိ ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ **သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော**တိ သစေပိ သဋ္ဌိဟတ္ထေ ဃရေ ယောဇနသတန္တရေပိ ဝါ ဒွေ ဇာယမ္ပတိကာ ဝသန္တိ၊ တထာပိ နေသံ သကိဉ္စနသပလိဗောဓဋ္ဌေန ဃရာဝါသော သမ္ဗာဓောဝ။ **ရဇာပထော**တိ ရာဂရဇာဒီနံ ဥဋ္ဌာနဋ္ဌာနန္တိ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။ အာဂမနပထောတိပိ ဝဋ္ဋတိ။ အလဂ္ဂနဋ္ဌေန အဗ္ဘောကာသော ဝိယာတိ **အဗ္ဘောကာသော**။ ပဗ္ဗဇိတော ဟိ ကူဋာဂါရရတနပါသာဒဒေဝဝိမာနာဒီသု ပိဟိတဒွါရဝါတပါနေသု ပဋိစ္ဆန္နေသု ဝသန္တောပိ နေဝ လဂ္ဂတိ န သဇ္ဇတိ န ဗဇ္ဈတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ"တိ။ အပိစ **သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော** ကုသလကိရိယာယ ယထာသုခံ ဩကာသာဘာဝတော၊ **ရဇာပထော** အသံဝုတသင်္ကာရဋ္ဌာနံ ဝိယ ရဇာနံ, ကိလေသရဇာနံ[၃] သန္နိပါတဋ္ဌာနတော။ **အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ** ကုသလကိရိယာယ ယထာသုခံ ဩကာသသဗ္ဘာဝတော။

နယိဒံ သုကရံ။ပ။ ပဗ္ဗဇေယျန္တိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပကထာ—ယဒေတံ သိက္ခတ္တယဗြဟ္မစရိယံ ဧကမ္ပိ ဒိဝသံ အခဏ္ဍံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ**[၄]၊ ဧကဒိဝသမ္ပိ စ ကိလေသမလေန အမလိနံ ကတွာ

၁-နိဟတမာနဂဗ္ဗာ (က)
၂-ဇာတော (သီ)
၃-ကိလေသာနံ (က)
၄-ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ စရိတဗ္ဗံ (က)

carimakacittaṁ pāpetabbatāya **ekantaparisuddhaṁ, saṅkhalikhitaṁ**[1] likhitasaṅkhasadisaṁ dhotasaṅkhasappaṭibhāgaṁ caritabbaṁ, idaṁ na sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā agāramajjhe vasantena ekantaparipuṇṇaṁ -pa- carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kese ca massuñca ohāretvā kasāyarasapītatāya kāsāyāni brahmacariyaṁ carantānaṁ anucchavikāni vatthāni acchādetvā paridahitvā agārasmā nikkhamitvā anagāriyaṁ pabbajeyyanti. Ettha ca yasmā agārassa hitaṁ kasivaṇijjādikammaṁ agāriyanti vuccati, tañca pabbajjāya natthi, tasmā pabbajjā anāgāriyāti ñātabbā, taṁ anāgāriyaṁ. **Pabbajeyya**nti paṭipajjeyyaṁ.

Appaṁ vāti sahassato heṭṭhā bhogakkhandho appo nāma hoti, sahassato paṭṭhāya mahā. Ābandhanaṭṭhena ñātiyeva **ñātiparivaṭṭo.** So vīsatiyā heṭṭhā appo nāma hoti, vīsatiyā paṭṭhāya mahā. **Bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno**ti yā bhikkhūnaṁ adhisīlasaṅkhātā sikkhā, tañca, yattha cete saha jīvanti, ekajīvikā sabhāvavuttino honti, taṁ Bhagavatā paññattasikkhāpadasaṅkhātaṁ sājīvañca tattha sikkhanabhāvena samāpannoti bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno. **Samāpanno**ti sikkhaṁ paripūrento sājīvañca avītikkamanto hutvā tadubhayaṁ upagatoti attho.

Pāṇātipātaṁ pahāyāti-ādīni vuttatthāneva. **Imesaṁ bhedāyā**ti yesaṁ itoti vuttānaṁ santike sutaṁ, tesaṁ bhedāya. **Bhinnānaṁ vā sandhātā**ti dvinnaṁ mittānaṁ vā samānupajjhāyakādīnaṁ vā kenacideva kāraṇena bhinnānaṁ ekamekaṁ upasaṅkamitvā "tumhākaṁ īdise kule jātānaṁ evaṁ bahussutānaṁ idaṁ na yuttan"ti-ādīni vatvā sandhānaṁ kattā. **Anuppadātā**ti sandhānānuppadātā, dve jane samagge disvā "tumhākaṁ evarūpe kule jātānaṁ evarūpehi guṇehi samannāgatānaṁ anucchavikametan"ti-ādīni vatvā daḷhīkammaṁ kattāti attho. Samaggo[2] ārāmo assāti **samaggārāmo.** Yattha samaggā natthi, tattha vasitumpi na icchatīti attho. Samaggarāmotipi pāḷi, ayameva attho. **Samaggarato**ti samaggesu rato, te pahāya aññattha gantuṁ na icchatīti attho. Samagge disvāpi sutvāpi nandatīti **samagganandī. Samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā**ti

1. Saṅkhalikhitanti (Sī, Syā, Ka) Vi-Ṭṭha 1. 169; Ma-Ṭṭha 2. 109 piṭṭhādīsu passitabbaṁ.
2. Samagge (Sī)

စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ **ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ၊ သင်္ခလိခိတံ**[၁] လိခိတသင်္ခသဒိသံ ဓောတသင်္ခသပ္ပဋိဘာဂံ စရိတဗ္ဗံ၊ ဣဒံ န သုကရံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတာ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တေန ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ။ပ။ စရိတုံ၊ ယံနူနာဟံ ကေသေ စ မဿုဉ္စ ဩဟာရေတွာ ကာသာယရသပီတတာယ ကာသာယာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ ပရိဒဟိတွာ အဂါရသ္မာ နိက္ခမိတွာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇေယျန္တိ။ ဧတ္ထ စ ယသ္မာ အဂါရဿ ဟိတံ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မံ အဂါရိယန္တိ ဝုစ္စတိ၊ တဉ္စ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အနဂါရိယာတိ ဉာတဗ္ဗာ၊ တံ အနဂါရိယံ။ **ပဗ္ဗဇေယျန္တိ** ပဋိပဇ္ဇေယျံ။

အပ္ပံ ဝါတိ သဟဿတော ဟေဋ္ဌာ ဘောဂက္ခန္ဓော အပ္ပေါ နာမ ဟောတိ၊ သဟဿတော ပဋ္ဌာယ မဟာ။ အာဗန္ဓနဋ္ဌေန ဉာတိယေဝ **ဉာတိပရိဝဋ္ဋော။** သော ဝီသတိယာ ဟေဋ္ဌာ အပ္ပေါ နာမ ဟောတိ၊ ဝီသတိယာ ပဋ္ဌာယ မဟာ။ **ဘိက္ခုနီနံ သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော**တိ ယာ ဘိက္ခုနီနံ အဓိသီလသင်္ခါတာ သိက္ခာ၊ တဉ္စ, ယတ္ထ စေတေ သဟ ဇီဝန္တိ၊ ဧကဇီဝိကာ သဘာဂဝုတ္တိနော ဟောန္တိ၊ တံ ဘဂဝတာ ပညတ္တသိက္ခာပဒသင်္ခါတံ သာဇီဝဉ္စ တတ္ထ သိက္ခနဘာဝေန သမာပန္နောတိ ဘိက္ခုနီနံ သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော။ **သမာပန္နော**တိ သိက္ခံ ပရိပူရေန္တော သာဇီဝဉ္စ အဝီတိက္ကမန္တော ဟုတွာ တဒုဘယံ ဥပဂတောတိ အတ္ထော။

ပါဏာတိပါတံ ပဟာယာတိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **ဣမေသံ ဘေဒါယာ**တိ ယေသံ ဣတောတိ ဝုတ္တာနံ သန္တိကေ သုတံ၊ တေသံ ဘေဒါယ။ **ဘိန္နာနံ ဝါ သန္ဓာတာ**တိ ဒွိန္နံ မိတ္တာနံ ဝါ သမာနုပဇ္ဈာယကာဒီနံ ဝါ ကေနစိဒေဝ ကာရဏေန ဘိန္နာနံ ဧကမေကံ ဥပသင်္ကမိတွာ "တုမှာကံ ဤဒိသေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝံ ဗဟုဿုတာနံ ဣဒံ န ယုတ္တ"န္တိအာဒီနိ ဝတွာ သန္ဓာနံ ကတ္တာ။ **အနုပ္ပဒါတာ**တိ သန္ဓာနာနုပ္ပဒါတာ၊ ဒွေ ဇနေ သမဂ္ဂေ ဒိသွာ "တုမှာကံ ဧဝရူပေ ကုလေ ဇာတာနံ ဧဝရူပေဟိ ဂုဏေဟိ သမန္နာဂတာနံ အနုစ္ဆဝိကမေတ"န္တိအာဒီနိ ဝတွာ ဒဠှီကမ္မံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေါ[၂] အာရာမော အဿာတိ **သမဂ္ဂါရာမော။** ယတ္ထ သမဂ္ဂါ နတ္ထိ၊ တတ္ထ ဝသိတုမ္ပိ န ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂရာမောတိပိ ပါဠိ၊ အယမေဝ အတ္ထော။ **သမဂ္ဂရတော**တိ သမဂ္ဂေသု ရတော၊ တေ ပဟာယ အညတ္ထ ဂန္တုံ န ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ သမဂ္ဂေ ဒိသွာပိ သုတွာပိ နန္ဒတီတိ **သမဂ္ဂနန္ဒီ။ သမဂ္ဂကရဏိံ ဝါစံ ဘာသိတာ**တိ

၁-သင်္ခလိခိတန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က) ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၆၉၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၀၉-ပိဋ္ဌာဒီသု ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-သမဂ္ဂေ (သီ)

yā vācā satte samaggeyeva karoti, taṁ sāmaggiguṇaparidīpikameva vācaṁ bhāsati, na itaranti.

Nelāti elaṁ vuccati doso, nāssā elanti nelā, niddosāti attho “nelaṅgo setapacchādo”ti[1] ettha vuttanelaṁ viya. **Kaṇṇasukhā**ti byañjanamadhuratāya kaṇṇānaṁ sukhā, sūcivijjhanaṁ viya kaṇṇasūlaṁ na janeti. Atthamadhuratāya sakalasarīre kopaṁ ajanetvā pemaṁ janetīti **pemanīyā.** Hadayaṁ gacchati appaṭihaññamānā sukhena vittaṁ pavisatīti **hadayaṅgamā.** Guṇaparipuṇṇatāya pure bhavāti **porī.** Pure saṁvaḍḍhanārī viya sukumārātipi **porī.** Purassa esātipi **porī,** nagaravāsīnaṁ kathāti attho. Nagaravāsino hi yuttakathā honti, pitimattaṁ pitāti, bhātimattaṁ bhātāti vadanti. Evarūpī kathā bahuno janassa kantā hotīti **bahujanakantā.** Kantabhāveneva bahujanassa manāpā cittavuḍḍhikarāti **bahujanamanāpā.**

Kāle[2] vadatīti **kālavādī,** vattabbayuttakālaṁ sallakkhetvā vadatīti attho. Bhūtaṁ tacchaṁ sabhāvameva vadatīti **bhūtavādī.** Diṭṭhadhammikasamparāyika-atthasannissita- meva katvā vadatīti **atthavādī.** Navalokuttaradhammasannissitaṁ katvā vadatīti **dhammavādī.** Saṁvaravinayapahānavinayasannissitaṁ katvā vadatīti **vinayavādī.** Nidhānaṁ vuccati ṭhapanokāso, nidhānamassā atthīti **nidhānavatī.** Hadaye nidhetabbayuttakaṁ vācaṁ bhāsitāti attho. **Kālenā**ti evarūpiṁ bhāsamānopi ca “ahaṁ nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsissāmī”ti na akālena bhāsati yuttakālaṁ pana avekkhitvāva bhāsatīti attho. **Sāpadesan**ti sa-upamaṁ, sakāraṇanti attho. **Pariyantavatin**ti paricchedaṁ dassetvā, yathāssā paricchedo paññāyati, evaṁ bhāsatīti attho. **Atthasaṁhitan**ti anekehipi nayehi vibhajantena pariyādātuṁ asakkuṇeyyatāya[3] atthasampannaṁ bhāsati. Yaṁ vā so atthavādī atthaṁ vadati, tena atthena saṁhitattā atthasaṁhitaṁ vācaṁ bhāsati, na aññaṁ nikkhipitvā aññaṁ bhāsatīti vuttaṁ hoti.

1. Khu 1. 173 piṭṭhe udāne. 2. Kālena (Ma-Ṭṭha 2. 112; Abhi-Ṭṭha 3. 88 piṭṭhesu)
3. Asakkuṇeyyaṁ (Sī, Syā)

ယာ ဝါစာ သတ္တေ သမဂ္ဂေယေဝ ကရောတိ၊ တံ သာမဂ္ဂိဂုဏပရိဒီပိကမေဝ ဝါစံ ဘာသတိ, န ဣတရန္တိ။

နေလာတိ ဧလံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ နာဿာ ဧလန္တိ နေလာ၊ နိဒ္ဒေါသာတိ အတ္ထော “နေလင်္ဂေါ သေတပစ္ဆာဒေါ”တိ[၁] ဧတ္ထ ဝုတ္တနေလံ ဝိယ။ **ကဏ္ဏသုခါ**တိ ဗျဉ္ဇနမဓုရတာယ ကဏ္ဏာနံ သုခါ၊ သူစိဝိဇ္ဈနံ ဝိယ ကဏ္ဏသူလံ န ဇနေတိ။ အတ္ထမဓုရတာယ သကလသရီရေ ကောပံ အဇနေတွာ ပေမံ ဇနေတီတိ **ပေမနီယာ**။ ဟဒယံ ဂစ္ဆတိ အပ္ပဋိဟညမာနာ သုခေန စိတ္တံ ပဝိသတီတိ **ဟဒယင်္ဂမာ**။ ဂုဏပရိပုဏ္ဏတာယ ပုရေ ဘဝါတိ **ပေါရီ**။ ပုရေ သံဝဍ္ဎနာရီ ဝိယ သုကုမာရာတိပိ **ပေါရီ**။ ပုရဿ ဧသာတိပိ **ပေါရီ**၊ နဂရဝါသီနံ ကထာတိ အတ္ထော။ နဂရဝါသိနော ဟိ ယုတ္တကထာ ဟောန္တိ၊ ပိတိမတ္တံ ပိတာတိ, ဘာတိမတ္တံ ဘာတာတိ ဝဒန္တိ။ ဧဝရူပီ ကထာ ဗဟုနော ဇနဿ ကန္တာ ဟောတီတိ **ဗဟုဇနကန္တာ**။ ကန္တဘာဝေနေဝ ဗဟုဇနဿ မနာပါ စိတ္တဝုဍ္ဎိကရာတိ **ဗဟုဇနမနာပါ**။

ကာလေ[၂] ဝဒတီတိ **ကာလဝါဒီ**၊ ဝတ္တဗ္ဗယုတ္တကာလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝဒတီတိ အတ္ထော။ ဘူတံ တစ္ဆံ သဘာဝမေဝ ဝဒတီတိ **ဘူတဝါဒီ**။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကအတ္ထသန္နိဿိတမေဝ ကတွာ ဝဒတီတိ **အတ္ထဝါဒီ**။ နဝလောကုတ္တရဓမ္မသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတီတိ **ဓမ္မဝါဒီ**။ သံဝရဝိနယပဟာနဝိနယသန္နိဿိတံ ကတွာ ဝဒတီတိ **ဝိနယဝါဒီ**။ နိဓာနံ ဝုစ္စတိ ဌပနောကာသော၊ နိဓာနမဿာ အတ္ထီတိ **နိဓာနဝတီ**။ ဟဒယေ နိဓေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဝါစံ ဘာသိတာတိ အတ္ထော။ **ကာလေနာ**တိ ဧဝရူပိံ ဘာသမာနောပိ စ “အဟံ နိဓာနဝတိံ ဝါစံ ဘာသိဿာမီ”တိ န အကာလေန ဘာသတိ၊ ယုတ္တကာလံ ပန အဝေက္ခိတွာဝ ဘာသတီတိ အတ္ထော။ **သာပဒေသ**န္တိ သဥပမံ၊ သကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **ပရိယန္တဝတိ**န္တိ ပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတွာ၊ ယထာဿာ ပရိစ္ဆေဒေါ ပညာယတိ၊ ဧဝံ ဘာသတီတိ အတ္ထော။ **အတ္ထသံဟိတ**န္တိ အနေကေဟိပိ နယေဟိ ဝိဘဇန္တေန ပရိယာဒါတုံ အသက္ကုဏေယျတာယ[၃] အတ္ထသမ္ပန္နံ ဘာသတိ။ ယံ ဝါ သော အတ္ထဝါဒီ အတ္ထံ ဝဒတိ၊ တေန အတ္ထေန သံဟိတတ္တာ အတ္ထသံဟိတံ ဝါစံ ဘာသတိ၊ န အညံ နိက္ခိပိတွာ အညံ ဘာသတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-ခု ၁-၁၇၃-ပိဋ္ဌေ ဥဒါနေ။ ၂-ကာလေန (မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၂၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၈၈-ပိဋ္ဌေသု)
၃-အသက္ကုဏေယျံ (သီ၊ သျာ)

Bījagāmabhūtagāmasamārambhāti mūlabījaṁ khandhabījaṁ phaḷubījaṁ aggabījaṁ bījabījanti pañcavidhassa bījagāmassa ceva yassa kassaci nīlatiṇarukkhādikassa bhūtagāmassa ca samārambhā, chedanabhedanapacanādibhāvena[1] vikopanā paṭiviratoti attho.

Ekabhattikoti pātarāsabhattaṁ sāyamāsabhattanti dve bhattāni. Tesu pātarāsabhattaṁ antomajjhanhikena paricchinnaṁ, itaraṁ majjhanhikato uddhaṁ anto-aruṇena. Tasmā antomajjhanhike dasakkhattuṁ bhuñjamānopi ekabhattikova hoti. Taṁ sandhāya vuttaṁ “ekabhattiko”ti. Rattiyā bhojanaṁ[2] ratti, tato uparatoti **rattūparato.** Atikkante majjhanhike yāva sūriyatthaṅgamanā bhojanaṁ vikālabhojanaṁ nāma, tato viratattā **virato vikālabhojanā.**

Jātarūpanti suvaṇṇaṁ. **Rajatan**ti kahāpaṇo lohamāsako jatumāsako dārumāsakoti ye vohāraṁ gacchanti. Tassa ubhayassāpi paṭiggahaṇā paṭivirato, neva taṁ uggaṇhāti, na uggaṇhāpeti, na upanikkhittaṁ sādiyatīti attho.

Āmakadhaññapaṭiggahaṇāti sālivīhiyavagodhūmakaṅguvarakakudrūsaka- saṅkhātassa sattavidhassapi āmakadhaññassa paṭiggahaṇā. Na kevalañca etesaṁ paṭiggahaṇameva, āmasanampi bhikkhūnaṁ na vaṭṭatiyeva. **Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā**ti ettha aññatra odissa anuññātā āmakamaṁsamacchānaṁ paṭiggahaṇameva bhikkhūnaṁ na vaṭṭati, no āmasananti.

Itthikumārikapaṭiggahaṇāti ettha **itthī**ti purisantaragatā, itarā kumārikā nāma, tāsaṁ paṭiggahaṇampi āmasanampi akappiyameva. **Dāsidāsapaṭiggahaṇā**ti ettha dāsidāsavaseneva tesaṁ paṭiggahaṇaṁ na vaṭṭati, “kappiyakārakaṁ dammi, ārāmikaṁ dammī”ti evaṁ vutte pana vaṭṭati. **Ajeḷakā**dīsupi **khettavatthu**pariyosānesu kappiyākappiyanayo vinayavasena upaparikkhitabbo. Tattha **khettaṁ** nāma yasmiṁ pubbaṇṇaṁ ruhati. **Vatthu** nāma yasmiṁ aparaṇṇaṁ ruhati. Yattha vā ubhayampi ruhati, taṁ khettaṁ. Tadatthāya akatabhūmibhāgo vatthu. Khettavatthusīsena cettha vāpitaḷākādīnipi saṅgahitāneva.

1. Chedanapacanādibhāvena (Sī, Syā)
2. Rattibhojanaṁ (Sī, Syā)

ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာတိ မူလဗီဇံ ခန္ဓဗီဇံ ဖဠုဗီဇံ အဂ္ဂဗီဇံ ဗီဇဗီဇန္တိ ပဉ္စဝိဓဿ ဗီဇဂါမဿ စေဝ ယဿ ကဿစိ နီလတိဏရုက္ခာဒိကဿ ဘူတဂါမဿ စ သမာရမ္ဘာ၊ ဆေဒနဘေဒနပစနာဒိဘာဝေန[၁] ဝိကောပနာ ပဋိဝိရတောတိ အတ္ထော။

ဧကဘတ္တိကောတိ ပါတရာသဘတ္တံ သာယမာသဘတ္တန္တိ ဒွေ ဘတ္တာနိ။ တေသု ပါတရာသဘတ္တံ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ဣတရံ မဇ္ဈန္ဟိကတော ဥဒ္ဓံ အန္တောအရုဏေန။ တသ္မာ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေ ဒသက္ခတ္တုံ ဘုဉ္ဇမာနောပိ ဧကဘတ္တိကောဝ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဧကဘတ္တိကော”တိ။ ရတ္တိယာ ဘောဇနံ[၂] ရတ္တိ၊ တတော ဥပရတောတိ **ရတ္တူပရတော**။ အတိက္ကန္တေ မဇ္ဈန္ဟိကေ ယာဝ သူရိယတ္ထင်္ဂမနာ ဘောဇနံ ဝိကာလဘောဇနံ နာမ၊ တတော ဝိရတတ္တာ **ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ**။

ဇာတရူပန္တိ သုဝဏ္ဏံ။ **ရဇတန္တိ** ကဟာပဏော လောဟမာသကော ဇတုမာသကော ဒါရုမာသကောတိ ယေ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ တဿ ဥဘယဿာပိ ပဋိဂ္ဂဟဏာ ပဋိဝိရတော၊ နေဝ တံ ဥဂ္ဂဏှာတိ၊ န ဥဂ္ဂဏှာပေတိ၊ န ဥပနိက္ခိတ္တံ သာဒိယတီတိ အတ္ထော။

အာမကဓညပဋိဂ္ဂဟဏာတိ သာလိဝီဟိယဝဂေါဓူမကင်္ဂုဝရကကုဒြူသက- သင်္ခါတဿ သတ္တဝိဓဿာပိ အာမကဓညဿ ပဋိဂ္ဂဟဏာ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ၊ အာမသနမ္ပိ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိယေဝ။ **အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ အညတြ ဩဒိဿ အနုညာတာ အာမကမံသမစ္ဆာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏမေဝ ဘိက္ခူနံ န ဝဋ္ဋတိ၊ နော အာမသနန္တိ။

ဣတ္ထိကုမာရိကပဋိဂ္ဂဟဏာတိ ဧတ္ထ **ဣတ္ထီ**တိ ပုရိသန္တရဂတာ၊ ဣတရာ ကုမာရိကာ နာမ၊ တာသံ ပဋိဂ္ဂဟဏမ္ပိ အာမသနမ္ပိ အကပ္ပိယမေဝ။ **ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ**တိ ဧတ္ထ ဒါသိဒါသဝသေနေဝ တေသံ ပဋိဂ္ဂဟဏံ န ဝဋ္ဋတိ၊ “ကပ္ပိယကာရကံ ဒမ္မိ၊ အာရာမိကံ ဒမ္မီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပန ဝဋ္ဋတိ။ **အဇေဠကာ**ဒီသုပိ **ခေတ္တဝတ္ထု**ပရိယောသာနေသု ကပ္ပိယာကပ္ပိယနယော ဝိနယဝသေန ဥပပရိက္ခိတဗ္ဗော။ တတ္ထ **ခေတ္တံ** နာမ ယသ္မိံ ပုဗ္ဗဏ္ဏံ ရုဟတိ။ **ဝတ္ထု** နာမ ယသ္မိံ အပရဏ္ဏံ ရုဟတိ။ ယတ္ထ ဝါ ဥဘယမ္ပိ ရုဟတိ၊ တံ ခေတ္တံ။ တဒတ္ထာယ အကတဘူမိဘာဂေါ ဝတ္ထု။ ခေတ္တဝတ္ထုသီသေန စေတ္ထ ဝါပိတဠာကာဒီနိပိ သင်္ဂဟိတာနေဝ။

၁-ဆေဒနပစနာဒိဘာဝေန (သီ၊ သျာ)
၂-ရတ္တိဘောဇနံ (သီ၊ သျာ)

Dūteyyaṁ vuccati dūtakammaṁ gihīnaṁ[1] paṇṇaṁ vā sāsanaṁ vā gahetvā tattha tattha gamanaṁ. **Pahiṇagamanaṁ** vuccati gharā gharaṁ pesitassa khuddakagamanaṁ. **Anuyogo** nāma tadubhayakaraṇaṁ. Tasmā dūteyyapahiṇagamanānaṁ anuyogoti evamettha attho veditabbo. **Kayavikkayā**ti kayā ca vikkayā ca. **Tulākūṭā**dīsu **kūṭan**ti vañcanaṁ. Tattha tulākūṭaṁ tāva rūpakūṭaṁ aṅgakūṭaṁ gahaṇakūṭaṁ paṭicchannakūṭanti catubbidhaṁ hoti. Tattha **rūpakūṭaṁ** nāma dve tulā samarūpā[2] katvā gaṇhanto mahatiyā gaṇhāti, dadanto khuddikāya deti. **Aṅgakūṭaṁ** nāma gaṇhanto pacchābhāge hatthena tulaṁ akkamati, dadanto pubbabhāge. **Gahaṇakūṭaṁ** nāma gaṇhanto mūle rajjuṁ gaṇhāti, dadanto agge. **Paṭicchannakūṭaṁ** nāma tulaṁ susiraṁ katvā anto ayacuṇṇaṁ pakkhipitvā gaṇhanto taṁ pacchābhāge karoti, dadanto aggabhāge.

Kaṁso vuccati suvaṇṇapāti, tāya vañcanaṁ **kaṁsakūṭaṁ.** Kathaṁ? Ekaṁ suvaṇṇapātiṁ katvā aññā dve tisso lohapātiyo suvaṇṇavaṇṇā karoti, tato janapadaṁ gantvā kiñcideva aḍḍhakulaṁ pavisitvā “suvaṇṇabhājanāni kiṇathā”ti vatvā agghe pucchite samagghataraṁ dātukāmā honti. Tato tehi “kathaṁ imesaṁ suvaṇṇabhāvo jānitabbo”ti vutte “vīmaṁsitvā gaṇhathā”ti suvaṇṇapātiṁ pāsāṇe ghaṁsitvā sabbāpātiyo datvā gacchati.

Mānakūṭaṁ nāma hadayabhedasikhābhedarajjubhedavasena tividhaṁ hoti. Tattha **hadayabhedo** sappitelādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto heṭṭhāchiddena mānena “saṇikaṁ āsiñcā”ti vatvā attano bhājane bahuṁ paggharāpetvā gaṇhāti, dadanto chiddaṁ pidhāya sīghaṁ pūretvā deti. **Sikhābhedo** tilataṇḍulādiminanakāle labbhati. Tāni hi gaṇhanto saṇikaṁ sikhaṁ ussāpetvā gaṇhāti, dadanto vegena pūretvā sikhaṁ chindanto[3] deti. **Rajjubhedo** khettavatthuminanakāle labbhati. Lañjaṁ alabhantā hi khettaṁ amahantampi mahantaṁ katvā minanti.

Ukkoṭanādīsu **ukkoṭanan**ti sāmike assāmike kātuṁ lañjaggahaṇaṁ. **Vañcanan**ti tehi tehi upāyehi paresaṁ vañcanaṁ. Tatridamekaṁ

1. Gihīnaṁ pahitaṁ(Ka) 2. Sarūpā (Sī) 3. Bhindanto (Sī, Syā)

ဒူတေယျံ ဝုစ္စတိ ဒူတကမ္မံ ဂိဟီနံ[၁] ပဏ္ဏံ ဝါ သာသနံ ဝါ ဂဟေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဂမနံ။ **ပဟိဏဂမနံ** ဝုစ္စတိ ဃရာ ဃရံ ပေသိတဿ ခုဒ္ဒကဂမနံ။ **အနုယောဂေါ** နာမ တဒုဘယကရဏံ။ တသ္မာ ဒူတေယျပဟိဏဂမနာနံ အနုယောဂေါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ကယဝိက္ကယာ**တိ ကယာ စ ဝိက္ကယာ စ။ **တုလာကူဋာ**ဒီသု **ကူဋ**န္တိ ဝဉ္စနံ။ တတ္ထ တုလာကူဋံ တာဝ ရူပကူဋံ အင်္ဂကူဋံ ဂဟဏကူဋံ ပဋိစ္ဆန္နကူဋန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ရူပကူဋံ** နာမ ဒွေ တုလာ သမရူပါ[၂] ကတွာ ဂဏှန္တော မဟတိယာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ခုဒ္ဒိကာယ ဒေတိ။ **အင်္ဂကူဋံ** နာမ ဂဏှန္တော ပစ္ဆာဘာဂေ ဟတ္ထေန တုလံ အက္ကမတိ၊ ဒဒန္တော ပုဗ္ဗဘာဂေ။ **ဂဟဏကူဋံ** နာမ ဂဏှန္တော မူလေ ရဇ္ဇုံ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂေ။ **ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ** နာမ တုလံ သုသိရံ ကတွာ အန္တော အယစုဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ ဂဏှန္တော တံ ပစ္ဆာဘာဂေ ကရောတိ၊ ဒဒန္တော အဂ္ဂဘာဂေ။

ကံသော ဝုစ္စတိ သုဝဏ္ဏပါတိ၊ တာယ ဝဉ္စနံ **ကံသကူဋံ**။ ကထံ? ဧကံ သုဝဏ္ဏပါတိံ ကတွာ အညာ ဒွေ တိဿော လောဟပါတိယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ကရောတိ၊ တတော ဇနပဒံ ဂန္တွာ ကိဉ္စိဒေဝ အဍ္ဎကုလံ ပဝိသိတွာ “သုဝဏ္ဏဘာဇနာနိ ကိဏထာ”တိ ဝတွာ အဂ္ဃေ ပုစ္ဆိတေ သမဂ္ဃတရံ ဒါတုကာမာ ဟောန္တိ။ တတော တေဟိ “ကထံ ဣမေသံ သုဝဏ္ဏဘာဝေါ ဇာနိတဗ္ဗော”တိ ဝုတ္တေ “ဝီမံသိတွာ ဂဏှထာ”တိ သုဝဏ္ဏပါတိံ ပါသာဏေ ဃံသိတွာ သဗ္ဗပါတိယော ဒတွာ ဂစ္ဆတိ။

မာနကူဋံ နာမ ဟဒယဘေဒသိခါဘေဒရဇ္ဇုဘေဒဝသေန တိဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ **ဟဒယဘေဒေါ** သပ္ပိတေလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော ဟေဋ္ဌာဆိဒ္ဒေန မာနေန “သဏိကံ အာသိဉ္စာ”တိ ဝတွာ အတ္တနော ဘာဇနေ ဗဟုံ ပဂ္ဃရာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဆိဒ္ဒံ ပိဓာယ သီဃံ ပူရေတွာ ဒေတိ။ **သိခါဘေဒေါ** တိလတဏ္ဍုလာဒိမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ တာနိ ဟိ ဂဏှန္တော သဏိကံ သိခံ ဥဿာပေတွာ ဂဏှာတိ၊ ဒဒန္တော ဝေဂေန ပူရေတွာ သိခံ ဆိန္ဒန္တော[၃] ဒေတိ။ **ရဇ္ဇုဘေဒေါ** ခေတ္တဝတ္ထုမိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ လဉ္ဇံ အလဘန္တာ ဟိ ခေတ္တံ အမဟန္တမ္ပိ မဟန္တံ ကတွာ မိနန္တိ။

ဥက္ကောဋနာဒီသု **ဥက္ကောဋန**န္တိ သာမိကေ အဿာမိကေ ကာတုံ လဉ္ဇဂ္ဂဟဏံ။ **ဝဉ္စန**န္တိ တေဟိ တေဟိ ဥပါယေဟိ ပရေသံ ဝဉ္စနံ။ တတြိဒမေကံ

၁-ဂိဟီနံ ပဟိတံ (က) ၂-သရူပါ (သီ) ၃-ဘိန္ဒန္တော (သီ၊ သျာ)

vatthu—eko kira luddako migañca migapotakañca gahetvā āgacchati, tameko dhutto “kiṁ bho migo agghati, kiṁ migapotako”ti āha. “Migo dve kahāpaṇe, migapotako ekan”ti ca vutte ekaṁ kahāpaṇaṁ datvā migapotakaṁ gahetvā thokaṁ gantvā nivatto “na me bho migapotakenattho, migaṁ me dehī”ti āha. Tena hi dve kahāpaṇe dehīti. So āha “nanu te bho mayā paṭhamaṁ eko kahāpaṇo dinno”ti. Āma dinnoti. Imampi migapotakaṁ gaṇha, evaṁ so ca kahāpaṇo ayañca kahāpaṇagghanako migapotako”ti dve kahāpaṇā bhavissantīti. So “kāraṇaṁ vadatī”ti sallakkhetvā migapotakaṁ gahetvā migaṁ adāsīti. **Nikatī**ti yogavasena vā māyāvasena vā apāmaṅgaṁ pāmaṅganti, amaṇiṁ maṇinti, asuvaṇṇaṁ suvaṇṇanti katvā patirūpakena vañcanaṁ. **Sāciyogo**ti kuṭilayogo. Etesaṁyeva ukkoṭanādīnametaṁ nāmaṁ. Tasmā ukkoṭanasāciyogo vañcanasāciyogo nikatisāciyogoti evamettha attho daṭṭhabbo. Keci aññaṁ dassetvā aññassa parivattanaṁ sāciyogoti vadanti, taṁ pana vañcaneneva saṅgahitaṁ.

Chedanādīsu **chedana**nti hatthacchedanādi. **Vadho**ti māraṇaṁ. **Bandho**ti rajjubandhanādīhi bandhanaṁ. **Viparāmoso**ti himaviparāmoso gumbaviparāmosoti duvidho. Yaṁ himapātasamaye himena paṭicchannā hutvā maggappaṭipannaṁ janaṁ musanti, ayaṁ himaviparāmoso. Yaṁ gumbādīhi paṭicchannā musanti, ayaṁ gumbaviparāmoso. **Ālopo** vuccati gāmanigamādīnaṁ vilopakaraṇaṁ. **Sahasākāro**ti sāhasikakiriyā[1], gehaṁ pavisitvā manussānaṁ ure satthaṁ ṭhapetvā icchitabhaṇḍaggahaṇaṁ. Evametasmā chedana -pa- sahasākārā paṭivirato hoti.

So santuṭṭho hotīti svāyaṁ bhikkhu heṭṭhā vuttena catūsu paccayesu dvādasavidhena itarītarapaccayasantosena samannāgato hoti. Iminā pana dvādasavidhena itarītarapaccayasantosena samannāgatassa bhikkhuno aṭṭha parikkhārā vaṭṭanti tīṇi cīvarāni patto dantakaṭṭhacchedanavāsi ekā sūci kāyabandhanaṁ parissāvananti. vuttampi cetaṁ—

1. Sāhasakiriyā (Sī)

ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ လုဒ္ဒကော မိဂဉ္စ မိဂပေါတကဉ္စ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆတိ၊ တမေကော ဓုတ္တော “ကိံ ဘော မိဂေါ အဂ္ဃတိ၊ ကိံ မိဂပေါတကော”တိ အာဟ။ “မိဂေါ ဒွေ ကဟာပဏေ၊ မိဂပေါတကော ဧက”န္တိ စ ဝုတ္တေ ဧကံ ကဟာပဏံ ဒတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ ထောကံ ဂန္တွာ နိဝတ္တော “န မေ ဘော မိဂပေါတကေနတ္ထော၊ မိဂံ မေ ဒေဟီ”တိ အာဟ။ တေန ဟိ ဒွေ ကဟာပဏေ ဒေဟီတိ။ သော အာဟ “နနု တေ ဘော မယာ ပဌမံ ဧကော ကဟာပဏော ဒိန္နော”တိ။ အာမ ဒိန္နောတိ။ ဣမမ္ပိ မိဂပေါတကံ ဂဏှ၊ ဧဝံ သော စ ကဟာပဏော အယဉ္စ ကဟာပဏဂ္ဃနကော မိဂပေါတကော”တိ ဒွေ ကဟာပဏာ ဘဝိဿန္တီတိ။ သော “ကာရဏံ ဝဒတီ”တိ သလ္လက္ခေတွာ မိဂပေါတကံ ဂဟေတွာ မိဂံ အဒါသီတိ။ **နိကတီ**တိ ယောဂဝသေန ဝါ မာယာဝသေန ဝါ အပါမင်္ဂံ ပါမင်္ဂန္တိ, အမဏိံ မဏိန္တိ, အသုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏန္တိ ကတွာ ပတိရူပကေန ဝဉ္စနံ။ **သာစိယောဂေါ**တိ ကုဋိလယောဂေါ။ ဧတေသံယေဝ ဥက္ကောဋနာဒီနမေတံ နာမံ။ တသ္မာ ဥက္ကောဋနသာစိယောဂေါ ဝဉ္စနသာစိယောဂေါ နိကတိသာစိယောဂေါတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကေစိ အညံ ဒဿေတွာ အညဿ ပရိဝတ္တနံ သာစိယောဂေါတိ ဝဒန္တိ၊ တံ ပန ဝဉ္စနေနေဝ သင်္ဂဟိတံ။

ဆေဒနာဒီသု **ဆေဒန**န္တိ ဟတ္ထစ္ဆေဒနာဒိ။ **ဝဓော**တိ မာရဏံ။ **ဗန္ဓော**တိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနာဒီဟိ ဗန္ဓနံ။ **ဝိပရာမောသော**တိ ဟိမဝိပရာမောသော ဂုမ္ဗဝိပရာမောသောတိ ဒုဝိဓော။ ယံ ဟိမပါတသမယေ ဟိမေန ပဋိစ္ဆန္နာ ဟုတွာ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နံ ဇနံ မုသန္တိ၊ အယံ ဟိမဝိပရာမောသော။ ယံ ဂုမ္ဗာဒီဟိ ပဋိစ္ဆန္နာ မုသန္တိ၊ အယံ ဂုမ္ဗဝိပရာမောသော။ **အာလောပေါ** ဝုစ္စတိ ဂါမနိဂမာဒီနံ ဝိလောပကရဏံ။ **သဟသာကာရော**တိ သာဟသိကကိရိယာ[1]၊ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ မနုဿာနံ ဥရေ သတ္ထံ ဌပေတွာ ဣစ္ဆိတဘဏ္ဍဂ္ဂဟဏံ။ ဧဝမေတသ္မာ ဆေဒန။ပ။ သဟသာကာရာ ပဋိဝိရတော ဟောတိ။

သော သန္တုဋ္ဌော ဟောတီတိ သွာယံ ဘိက္ခု ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တေန စတူသု ပစ္စယေသု ဒွါဒသဝိဓေန ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ ဣမိနာ ပန ဒွါဒသဝိဓေန ဣတရီတရပစ္စယသန္တောသေန သမန္နာဂတဿ ဘိက္ခုနော အဋ္ဌ ပရိက္ခာရာ ဝဋ္ဋန္တိ တီဏိ စီဝရာနိ ပတ္တော ဒန္တကဋ္ဌစ္ဆေဒနဝါသိ ဧကာ သူစိ ကာယဗန္ဓနံ ပရိဿာဝနန္တိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

၁-သာဟသကိရိယာ (သီ)

“Ticīvarañca patto ca, vāsi sūci ca bandhanaṁ.
Parissāvanena[1] aṭṭhete, yuttayogassa bhikkhuno”ti.

Te sabbe kāyaparihārikāpi honti kucchiparihārikāpi. Kathaṁ? Ticīvaraṁ tāva nivāsetvā pārupitvā ca vicaraṇakāle kāyaṁ pariharati posetīti kāyaparihārikaṁ[2] hoti. Cīvarakaṇṇena udakaṁ parissāvetvā pivanakāle khāditabbaphalāphalaṁ gahaṇakāle ca kucchiṁ pariharati posetīti kucchiparihārikaṁ hoti. Pattopi tena udakaṁ uddharitvā nhānakāle kuṭiparibhaṇḍakaraṇakāle ca kāyaparihāriko hoti, āhāraṁ gahetvā bhuñjanakāle kucchiparihāriko. Vāsipi tāya dantakaṭṭhacchedanakāle mañcapīṭhānaṁ aṅgapādacīvarakuṭidaṇḍakasajjanakāle ca kāyaparihārikā hoti, ucchucchedananāḷikerāditacchanakāle kucchiparihārikā. Sūcipi cīvarasibbanakāle kāyaparihārikā hoti, pūvaṁ vā phalaṁ vā vijjhitvā khādanakāle kucchiparihārikā. Kāyabandhanaṁ bandhitvā vicaraṇakāle kāyaparihārikaṁ, ucchu-ādīni bandhitvā gahaṇakāle kucchiparihārikaṁ. Parissāvanaṁ tena udakaṁ parissāvetvā nhānakāle senāsanaparibhaṇḍakaraṇakāle ca kāyaparihārikaṁ, pānīyapānakaparissāvanakāle teneva tilataṇḍulaputhukādīni gahetvā khādanakāle ca kucchiparihārikaṁ. Ayaṁ tāva aṭṭhaparikkhārikassa parikkhāramattā.

Navaparikkhārikassa pana seyyaṁ pavisantassa[3] tatraṭṭhakapaccattharaṇaṁ vā kuñcikā vā vaṭṭati. Dasaparikkhārikassa nisīdanaṁ vā cammakhaṇḍaṁ vā vaṭṭati. Ekādasaparikkhārikassa kattarayaṭṭhi vā telanāḷikā vā vaṭṭati. Dvādasaparikkhārikassa chattaṁ vā upāhanaṁ vā vaṭṭati. Etesu ca aṭṭhaparikkhārikova santuṭṭho, itare asantuṭṭhā mahicchā mahābhārāti[4] na vattabbā. Etepi appicchāva santuṭṭhāva subharāva sallahukavuttinova. Bhagavā pana na imaṁ suttaṁ tesaṁ vasena kathesi, aṭṭhaparikkhārikassa vasena kathesi. So hi khuddakavāsiñca sūciñca parissāvane pakkhipitvā pattassa anto ṭhapetvā pattaṁ aṁsakūṭe laggetvā ticīvaraṁ kāyappaṭibaddhaṁ katvā yenicchakaṁ[5] sukhaṁ pakkamati, paṭinivattitvā gahetabbaṁ nāmassa na hoti. Iti imassa

1. Parissāvanañca (Ka) 2. Kāyaparihāriyaṁ (Sī) 3. Vasantassa (Ka)
4. Mahā-ejāti (Sī) 5. Yathicchitaṁ (Ka)

“တိစီဝရဉ္စ ပတ္တော စ၊ ဝါသိ သူစိ စ ဗန္ဓနံ။
ပရိဿာဝနေန[1] အဋ္ဌေတေ၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော”တိ။

တေ သဗ္ဗေ ကာယပရိဟာရိကာပိ ဟောန္တိ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာပိ။ ကထံ? တိစီဝရံ တာဝ နိဝါသေတွာ ပါရုပိတွာ စ ဝိစရဏကာလေ ကာယံ ပရိဟရတိ ပေါသေတီတိ ကာယပရိဟာရိကံ[2] ဟောတိ။ စီဝရကဏ္ဏေန ဥဒကံ ပရိဿာဝေတွာ ပိဝနကာလေ ခါဒိတဗ္ဗဖလာဖလံ ဂဟဏကာလေ စ ကုစ္ဆိံ ပရိဟရတိ ပေါသေတီတိ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ ဟောတိ။ ပတ္တောပိ တေန ဥဒကံ ဥဒ္ဓရိတွာ နှာနကာလေ ကုဋိပရိဘဏ္ဍကရဏကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကော ဟောတိ၊ အာဟာရံ ဂဟေတွာ ဘုဉ္ဇနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကော။ ဝါသိပိ တာယ ဒန္တကဋ္ဌစ္ဆေဒနကာလေ မဉ္စပီဌာနံ အင်္ဂပါဒစီဝရကုဋိဒဏ္ဍကသဇ္ဇနကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကာ ဟောတိ၊ ဥစ္ဆုစ္ဆေဒနနာဠိကေရာဒိတစ္ဆနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာ။ သူစိပိ စီဝရသိဗ္ဗနကာလေ ကာယပရိဟာရိကာ ဟောတိ၊ ပူဝံ ဝါ ဖလံ ဝါ ဝိဇ္ဈိတွာ ခါဒနကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကာ။ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ဝိစရဏကာလေ ကာယပရိဟာရိကံ၊ ဥစ္ဆုအာဒီနိ ဗန္ဓိတွာ ဂဟဏကာလေ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ။ ပရိဿာဝနံ တေန ဥဒကံ ပရိဿာဝေတွာ နှာနကာလေ သေနာသနပရိဘဏ္ဍကရဏကာလေ စ ကာယပရိဟာရိကံ၊ ပါနီယပါနကပရိဿာဝနကာလေ တေနေဝ တိလတဏ္ဍုလပုထုကာဒီနိ ဂဟေတွာ ခါဒနကာလေ စ ကုစ္ဆိပရိဟာရိကံ။ အယံ တာဝ အဋ္ဌပရိက္ခာရိကဿ ပရိက္ခာရမတ္တာ။

နဝပရိက္ခာရိကဿ ပန သေယျံ ပဝိသန္တဿ[3] တတြဋ္ဌကပစ္စတ္ထရဏံ ဝါ ကုဉ္စိကာ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဒသပရိက္ခာရိကဿ နိသီဒနံ ဝါ စမ္မခဏ္ဍံ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဧကာဒသပရိက္ခာရိကဿ ကတ္တရယဋ္ဌိ ဝါ တေလနာဠိကာ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဒွါဒသပရိက္ခာရိကဿ ဆတ္တံ ဝါ ဥပါဟနံ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဧတေသု စ အဋ္ဌပရိက္ခာရိကောဝ သန္တုဋ္ဌော၊ ဣတရေ အသန္တုဋ္ဌာ မဟိစ္ဆာ မဟာဘာရာတိ[4] န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဧတေပိ အပ္ပိစ္ဆာဝ သန္တုဋ္ဌာဝ သုဘရာဝ သလ္လဟုကဝုတ္တိနောဝ။ ဘဂဝါ ပန န ဣမံ သုတ္တံ တေသံ ဝသေန ကထေသိ၊ အဋ္ဌပရိက္ခာရိကဿ ဝသေန ကထေသိ။ သော ဟိ ခုဒ္ဒကဝါသိဉ္စ သူစိဉ္စ ပရိဿာဝနေ ပက္ခိပိတွာ ပတ္တဿ အန္တော ဌပေတွာ ပတ္တံ အံသကူဋေ လဂ္ဂေတွာ တိစီဝရံ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ကတွာ ယေနိစ္ဆကံ[5] သုခံ ပက္ကမတိ၊ ပဋိနိဝတ္တိတွာ ဂဟေတဗ္ဗံ နာမဿ န ဟောတိ။ ဣတိ ဣမဿ

၁-ပရိဿာဝနဉ္စ (က) ၂-ကာယပရိဟာရိယံ (သီ) ၃-ဝသန္တဿ (က)
၄-မဟာဧဇာတိ (သီ) ၅-ယထိစ္ဆိတံ (က)

bhikkhuno sallahukavuttitaṁ dassento Bhagavā **santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarenā**ti-ādimāha.

Tattha **kāyaparihārikenā**ti kāyapariharaṇamattakena. **Kucchiparihārikenā**ti kucchipariharaṇamattakena. **Samādāyeva pakkamatī**ti taṁ aṭṭhaparikkhāramattakaṁ sabbaṁ gahetvāva kāyappaṭibaddhaṁ katvāva gacchati, "mama vihāro pariveṇaṁ upaṭṭhāko"tissa saṅgo vā bandho vā na hoti. So jiyā mutto saro viya, yūthā apakkanto mattahatthī viya icchiticchitaṁ senāsanaṁ vanasaṇḍaṁ rukkhamūlaṁ navaṁ pabbhāraṁ[1] paribhuñjanto eko tiṭṭhati, eko nisīdati, sabbiriyāpathesu eko adutiyo.

"Cātuddiso appaṭigho ca hoti,
Santussamano itarītarena.
Parissayānaṁ sahitā achambhī,
Eko care khaggavisāṇakappo"ti[2]—

Evaṁ vaṇṇitaṁ khaggavisāṇakappataṁ āpajjati.

Idāni tamatthaṁ upamāya sādhento **seyyathāpī**ti-ādimāha. Tattha **pakkhī sakuṇo**ti pakkhayutto sakuṇo. **Ḍetī**ti uppatati. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—sakuṇā nāma "asukasmiṁ padese rukkho paripakkaphalo"ti ñatvā nānādisāhi āgantvā nakhapakkhatuṇḍādīhi tassa phalāni vijjhantā vidhunantā khādanti, "idaṁ ajjatanāya, idaṁ svātanāya bhavissatī"ti nesaṁ na hoti. Phale pana khīṇe neva rukkhassa ārakkhaṁ ṭhapenti, na tattha pakkhaṁ vā pattaṁ vā nakhaṁ vā tuṇḍaṁ vā ṭhapenti, atha kho tasmiṁ rukkhe anapekkhā hutvā yo yaṁ disābhāgaṁ icchati, so tena sapattabhārova uppatitvā gacchati. Evameva ayaṁ bhikkhu nissaṅgo nirapekkhoyeva pakkamati, samādāyeva pakkamati. **Ariyenā**ti niddosena. **Ajjhattan**ti sake attabhāve. **Anavajjasukhan**ti niddosasukhaṁ.

So cakkhunā rūpaṁ disvāti so iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato bhikkhu cakkhuviññāṇena rūpaṁ passitvāti attho.

---

1. Navaṁ navaṁ pabbhāraṁ (Sī), vanaṁ pabbhāraṁ (Syā) Dī-Ṭṭha 1. 186; Ma-Ṭṭha 2. 117; Abhi-Ṭṭha 3. 92 piṭṭhesupi passitabbaṁ.
2. Khu 1. 286; Khu 8. 248 piṭṭhesu.

ဘိက္ခုနော သလ္လဟုကဝုတ္တိတံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ **သန္တုဋ္ဌော ဟောတိ ကာယပရိဟာရိကေန စီဝရေနာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကာယပရိဟာရိကေနာ**တိ ကာယပရိဟရဏမတ္တကေန။ **ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေနာ**တိ ကုစ္ဆိပရိဟရဏမတ္တကေန။ **သမာဒါယေဝ ပက္ကမတီ**တိ တံ အဋ္ဌပရိက္ခာရမတ္တကံ သဗ္ဗံ ဂဟေတွာဝ ကာယပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ကတွာဝ ဂစ္ဆတိ၊ "မမ ဝိဟာရော ပရိဝေဏံ ဥပဋ္ဌာကော"တိဿ သင်္ဂေါ ဝါ ဗန္ဓော ဝါ န ဟောတိ။ သော ဇိယာ မုတ္တော သရော ဝိယ, ယူထာ အပက္ကန္တော မတ္တဟတ္ထီ ဝိယ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ သေနာသနံ ဝနသဏ္ဍံ ရုက္ခမူလံ နဝံ ပဗ္ဘာရံ[၁] ပရိဘုဉ္ဇန္တော ဧကော တိဋ္ဌတိ၊ ဧကော နိသီဒတိ၊ သဗ္ဗိရိယာပထေသု ဧကော အဒုတိယော။

"စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ၊
သန္တုဿမာနော ဣတရီတရေန။
ပရိဿယာနံ သဟိတာ အဆမ္ဘီ၊
ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ"တိ[၂]—

ဧဝံ ဝဏ္ဏိတံ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပတံ အာပဇ္ဇတိ။

ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဥပမာယ သာဓေန္တော **သေယျထာပီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပက္ခီ သကုဏော**တိ ပက္ခယုတ္တော သကုဏော။ **ဍေတီ**တိ ဥပ္ပတတိ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—သကုဏာ နာမ "အသုကသ္မိံ ပဒေသေ ရုက္ခော ပရိပက္ကဖလော"တိ ဉတွာ နာနာဒိသာဟိ အာဂန္တွာ နခပက္ခတုဏ္ဍာဒီဟိ တဿ ဖလာနိ ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိဓုနန္တာ ခါဒန္တိ၊ "ဣဒံ အဇ္ဇတနာယ, ဣဒံ သွာတနာယ ဘဝိဿတီ"တိ နေသံ န ဟောတိ။ ဖလေ ပန ခီဏေ နေဝ ရုက္ခဿ အာရက္ခံ ဌပေန္တိ၊ န တတ္ထ ပက္ခံ ဝါ ပတ္တံ ဝါ နခံ ဝါ တုဏ္ဍံ ဝါ ဌပေန္တိ၊ အထ ခေါ တသ္မိံ ရုက္ခေ အနပေက္ခာ ဟုတွာ ယော ယံ ဒိသာဘာဂံ ဣစ္ဆတိ၊ သော တေန သပတ္တဘာရောဝ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမေဝ အယံ ဘိက္ခု နိဿင်္ဂေါ နိရပေက္ခောယေဝ ပက္ကမတိ၊ သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ။ **အရိယေနာ**တိ နိဒ္ဒောသေန။ **အဇ္ဈတ္တ**န္တိ သကေ အတ္တဘာဝေ။ **အနဝဇ္ဇသုခ**န္တိ နိဒ္ဒောသသုခံ။

သော စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာတိ သော ဣမိနာ အရိယေန သီလက္ခန္ဓေန သမန္နာဂတော ဘိက္ခု စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ပဿိတွာတိ အတ္ထော။

၁-နဝံ နဝံ ပဗ္ဘာရံ (သီ)၊ ဝနံ ပဗ္ဘာရံ (သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၈၆၊ မ-ဋ္ဌ ၂-၁၁၇၊ အဘိ-ဋ္ဌ ၃-၉၂-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-ခု ၁-၂၈၆၊ ခု ၈-၂၄၈-ပိဋ္ဌေသု။

sesapadesupi yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge[1] vuttaṁ. **Abyāsekasukhan**ti kilesehi anāsittasukhaṁ, avikiṇṇasukhantipi vuttaṁ. Indriyasaṁvarasukhaṁ hi diṭṭhādīsu diṭṭhamattādivasena pavattatāya avikiṇṇaṁ hoti.

So abhikkante paṭikkanteti so manacchaṭṭhānaṁ indriyānaṁ saṁvarena samannāgato bhikkhu imesu abhikkantapaṭikkantādīsu sattasu ṭhānesu satisampajaññavasena sampajānakārī hoti. Tattha **abhikkantan**ti purato gamanaṁ[2]. **Paṭikkantan**ti paccāgamanaṁ[3].

Sampajānakārī hotīti sātthakasampajaññaṁ sappāyasampajaññaṁ gocarasampajaññaṁ asammohasampajaññanti imesaṁ catunnaṁ satisampayuttānaṁ sampajaññānaṁ vasena satiṁ upaṭṭhapetvā ñāṇena paricchinditvāyeva tāni abhikkantapaṭikkantāni karoti. Sesapadesupi eseva nayo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana icchantena Dīghanikāye Sāmaññaphalavaṇṇanāto vā Majjhimanikāye Satipaṭṭhānavaṇṇanāto vā gahetabbo.

So iminā cāti-ādinā kiṁ dasseti? Araññavāsassa paccayasampattiṁ dasseti. Yassa hi ime cattāro paccayā natthi, tassa araññavāso na ijjhati, tiracchānagatehi vā vanacarakehi vā saddhiṁ vatthabbataṁ āpajjati. Araññe adhivatthā devatā "kiṁ evarūpassa pāpabhikkhuno araññavāsenā"ti bheravasaddaṁ sāventi, hatthehi sīsaṁ paharitvā palāyanākāraṁ karonti. "Asuko bhikkhu araññaṁ pavisitvā idañcidañca pāpakammamakāsī"ti ayaso pattharati. Yassa panete cattāro paccayā atthi, tassa araññavāso ijjhati. So hi attano sīlaṁ paccavekkhanto kiñci kāḷakaṁ vā tilakaṁ vā apassanto pītiṁ uppādetvā taṁ khayato vayato sammasanto ariyabhūmiṁ okkamati. Araññe adhivatthā devatā attamanā vaṇṇaṁ bhāsanti. Itissa udake pakkhittatelabindu viya yaso vitthāriko hoti.

Tattha **vivittan**ti suññaṁ, appasaddaṁ appanigghosanti attho. Etadeva hi sandhāya Vibhaṅge "vivittanti santike cepi senāsanaṁ hoti, tañca anākiṇṇaṁ gahaṭṭhehi pabbajitehi, tena taṁ vivittan"ti[4] vuttaṁ. Seti ceva āsati ca etthāti **senāsanaṁ.** Mañcapīṭhānametaṁ adhivacanaṁ. Tenāha

1. Visuddhi 1. 20 piṭṭhe.
2. Niggamanaṁ (Ka)
3. Pacchā gamanaṁ (Ka)
4. Abhi 2. 260 piṭṭhe Jhānavibhaṅge.

သေသပဒေသုပိ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[1] ဝုတ္တံ။ **အဗျာသေကသုခ**န္တိ ကိလေသေဟိ အနာသိတ္တသုခံ၊ အဝိကိဏ္ဏသုခန္တိပိ ဝုတ္တံ။ ဣန္ဒြိယသံဝရသုခံ ဟိ ဒိဋ္ဌာဒီသု ဒိဋ္ဌမတ္တာဒိဝသေန ပဝတ္တတာယ အဝိကိဏ္ဏံ ဟောတိ။

သော အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေတိ သော မနစ္ဆဋ္ဌာနံ ဣန္ဒြိယာနံ သံဝရေန သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ဣမေသု အဘိက္ကန္တပဋိက္ကန္တာဒီသု သတ္တသု ဌာနေသု သတိသမ္ပဇညဝသေန သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ။ တတ္ထ **အဘိက္ကန္တ**န္တိ ပုရတော ဂမနံ[2]။ **ပဋိက္ကန္တ**န္တိ ပစ္စာဂမနံ[3]။

သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတီတိ သာတ္ထကသမ္ပဇညံ သပ္ပါယသမ္ပဇညံ ဂေါစရသမ္ပဇညံ အသမ္မောဟသမ္ပဇညန္တိ ဣမေသံ စတုန္နံ သတိသမ္ပယုတ္တာနံ သမ္ပဇညာနံ ဝသေန သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဉာဏေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာယေဝ တာနိ အဘိက္ကန္တပဋိက္ကန္တာနိ ကရောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဣစ္ဆန္တေန ဒီဃနိကာယေ သာမညဖလဝဏ္ဏနာတော ဝါ မဇ္ဈိမနိကာယေ သတိပဋ္ဌာနဝဏ္ဏနာတော ဝါ ဂဟေတဗ္ဗော။

သော ဣမိနာ စာတိအာဒိနာ ကိံ ဒဿေတိ? အရညဝါသဿ ပစ္စယသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ ယဿ ဟိ ဣမေ စတ္တာရော ပစ္စယာ နတ္ထိ၊ တဿ အရညဝါသော န ဣဇ္ဈတိ၊ တိရစ္ဆာနဂတေဟိ ဝါ ဝနစရကေဟိ ဝါ သဒ္ဓိံ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ။ အရညေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ "ကိံ ဧဝရူပဿ ပါပဘိက္ခုနော အရညဝါသေနာ"တိ ဘေရဝသဒ္ဒံ သာဝေန္တိ၊ ဟတ္ထေဟိ သီသံ ပဟရိတွာ ပလာယနာကာရံ ကရောန္တိ။ "အသုကော ဘိက္ခု အရညံ ပဝိသိတွာ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ ပါပကမ္မမကာသီ"တိ အယသော ပတ္ထရတိ။ ယဿ ပနေတေ စတ္တာရော ပစ္စယာ အတ္ထိ၊ တဿ အရညဝါသော ဣဇ္ဈတိ။ သော ဟိ အတ္တနော သီလံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ကိဉ္စိ ကာဠကံ ဝါ တိလကံ ဝါ အပဿန္တော ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ခယတော ဝယတော သမ္မသန္တော အရိယဘူမိံ ဩက္ကမတိ။ အရညေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ အတ္တမနာ ဝဏ္ဏံ ဘာသန္တိ။ ဣတိဿ ဥဒကေ ပက္ခိတ္တတေလဗိန္ဒု ဝိယ ယသော ဝိတ္ထာရိကော ဟောတိ။

တတ္ထ **ဝိဝိတ္တ**န္တိ သုညံ၊ အပ္ပသဒ္ဒံ အပ္ပနိဂ္ဃောသန္တိ အတ္ထော။ ဧတဒေဝ ဟိ သန္ဓာယ ဝိဘင်္ဂေ "ဝိဝိတ္တန္တိ သန္တိကေ စေပိ သေနာသနံ ဟောတိ၊ တဉ္စ အနာကိဏ္ဏံ ဂဟဋ္ဌေဟိ ပဗ္ဗဇိတေဟိ၊ တေန တံ ဝိဝိတ္တ"န္တိ[4] ဝုတ္တံ။ သေတိ စေဝ အာသတိ စ ဧတ္ထာတိ **သေနာသနံ**။ မဉ္စပီဌာနမေတံ အဓိဝစနံ။ တေနာဟ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၂၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-နိဂ္ဂမနံ(က) ၃-ပစ္ဆာ ဂမနံ (က) ၄-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ ဈာနဝိဘင်္ဂေ။

“Senāsananti mañcopi senāsanaṁ, pīṭhampi, bhisipi, bimbohanampi, vihāropi, aḍḍhayogopi, pāsādopi, hammiyampi, guhāpi, aṭṭopi, māḷopi, leṇampi, veḷugumbopi, rukkhamūlampi, maṇḍapopi senāsanaṁ, yattha vā pana bhikkhū paṭikkamanti, sabbametaṁ senāsanan”ti[1]. Apica vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṁ guhāti idaṁ vihārasenāsanaṁ nāma. Mañco pīṭhaṁ bhisi bimbohananti idaṁ mañcapīṭhasenāsanaṁ nāma. Cimilikā cammakhaṇḍo tiṇasanthāro paṇṇasanthāroti idaṁ santhatasenāsanaṁ nāma. Yattha vā pana bhikkhū paṭikkamantīti etaṁ okāsasenāsanaṁ nāmāti evaṁ catubbidhaṁ senāsanaṁ hoti. Taṁ sabbampi senāsanaggahaṇena gahitameva.

Imassa pana sakuṇasadisassa cātuddisassa bhikkhuno anucchavikaṁ dassento **araññaṁ rukkhamūlan**ti-ādimāha. Tattha **araññan**ti “nikkhamitvā bahi indakhīlā sabbametaṁ araññan”ti[1] “idaṁ bhikkhunīnaṁ vasena āgataṁ araññaṁ. “Āraññakaṁ nāma senāsanaṁ pañcadhanusatikaṁ pacchiman”ti[2] idaṁ pana imassa bhikkhuno anurūpaṁ. Tassa lakkhaṇaṁ Visuddhimagge dhutaṅganiddese vuttaṁ. **Rukkhamūlan**ti yaṁkiñci sītacchāyaṁ[3] vivittaṁ rukkhamūlaṁ. **Pabbatan**ti selaṁ. Tattha hi udakasoṇḍīsu udakakiccaṁ katvā sītāya rukkhacchāyāya nisinnassa nānādisāsu khāyamānāsu sītena vātena bījiyamānassa cittaṁ ekaggaṁ hoti. **Kandaran**ti kaṁ vuccati udakaṁ, tena dāritaṁ[4] udakabhinnaṁ pabbatapadesaṁ, yaṁ nitambantipi nadīkuñjantipi[5] vadanti. Tattha hi rajatapaṭṭasadisā vālikā hoti, matthake maṇivitānaṁ viya vanagahanaṁ maṇikkhandha sadisaṁ udakaṁ sandati[6]. Evarūpaṁ kandaraṁ oruyha pānīyaṁ pivitvā gattāni sītāni katvā[7] vālikaṁ ussāpetvā paṁsukūlacīvaraṁ paññāpetvā nisinnassa samaṇadhammaṁ karoto cittaṁ ekaggaṁ hoti. **Giriguhan**ti dvinnaṁ pabbatānaṁ antaraṁ, ekasmiṁ yeva vā umaṅgasadisaṁ mahāvivaraṁ. **Susāna**lakkhaṇaṁ Visuddhimagge[8] vuttaṁ. **Vana patthan**ti gāmantaṁ atikkamitvā manussānaṁ anupacāraṭṭhānaṁ, yattha na kasanti na vapanti. Tenevāha “vanapatthanti dūrānametaṁ senāsanānaṁ adhivacanan”ti-ādi. **Abbhokāsan**ti acchannaṁ. Ākaṅkhamāno panettha cīvarakuṭiṁ katvā vasati. **Palāla puñjan**ti

1. Abhi 2. 260 piṭṭhe Jhānavibhaṅge.
2. Vi 1. 377 piṭṭhe.
3. Sandacchāyaṁ (Sī, Syā)
4. Daritaṁ (Abhi-Ṭṭha 2. 350 piṭṭhe)
5. Nadīnikuñjantipi (Sī)
6. Saṇṭhāti (Ka)
7. Sītiṁ katvā (Sī), sītīkatvā (Syā)
8. Visuddhi 1. 74 piṭṭhe.

“သေနာသနန္တိ မဉ္စောပိ သေနာသနံ၊ ပီဌမ္ပိ၊ ဘိသိပိ၊ ဗိမ္ဗောဟနမ္ပိ၊ ဝိဟာရောပိ၊ အဍ္ဎယောဂေါပိ၊ ပါသာဒေါပိ၊ ဟမ္မိယမ္ပိ၊ ဂုဟာပိ၊ အဋ္ဋောပိ၊ မာဠောပိ၊ လေဏမ္ပိ၊ ဝေဠုဂုမ္ဗောပိ၊ ရုက္ခမူလမ္ပိ၊ မဏ္ဍပေါပိ သေနာသနံ၊ ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တိ၊ သဗ္ဗမေတံ သေနာသန”န္တိ[၁]။ အပိစ ဝိဟာရော အဍ္ဎယောဂေါ ပါသာဒေါ ဟမ္မိယံ ဂုဟာတိ ဣဒံ ဝိဟာရသေနာသနံ နာမ။ မဉ္စော ပီဌံ ဘိသိ ဗိမ္ဗောဟနန္တိ ဣဒံ မဉ္စပီဌသေနာသနံ နာမ။ စိမိလိကာ စမ္မခဏ္ဍော တိဏသန္ထာရော ပဏ္ဏသန္ထာရောတိ ဣဒံ သန္ထတသေနာသနံ နာမ။ ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တီတိ ဧတံ ဩကာသသေနာသနံ နာမာတိ ဧဝံ စတုဗ္ဗိဓံ သေနာသနံ ဟောတိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ သေနာသနဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတမေဝ။

ဣမဿ ပန သကုဏသဒိသဿ စာတုဒ္ဒိသဿ ဘိက္ခုနော အနုစ္ဆဝိကံ ဒဿေန္တော **အရညံ ရုက္ခမူလ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အရည**န္တိ “နိက္ခမိတွာ ဗဟိ ဣန္ဒခီလာ သဗ္ဗမေတံ အရည”န္တိ[၁] “ဣဒံ ဘိက္ခုနီနံ ဝသေန အာဂတံ အရညံ။ “အာရညကံ နာမ သေနာသနံ ပဉ္စဓနုသတိကံ ပစ္ဆိမ”န္တိ[၂] ဣဒံ ပန ဣမဿ ဘိက္ခုနော အနုရူပံ။ တဿ လက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓုတင်္ဂနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တံ။ **ရုက္ခမူလ**န္တိ ယံကိဉ္စိ သီတစ္ဆာယံ[၃] ဝိဝိတ္တံ ရုက္ခမူလံ။ **ပဗ္ဗတ**န္တိ သေလံ။ တတ္ထ ဟိ ဥဒကသောဏ္ဍီသု ဥဒကကိစ္စံ ကတွာ သီတာယ ရုက္ခစ္ဆာယာယ နိသိန္နဿ နာနာဒိသာသု ခါယမာနာသု သီတေန ဝါတေန ဗီဇိယမာနဿ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **ကန္ဒရ**န္တိ ကံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ၊ တေန ဒါရိတံ[၄] ဥဒကဘိန္နံ ပဗ္ဗတပဒေသံ၊ ယံ နိတမ္ဗန္တိပိ နဒီကုဉ္ဇန္တိပိ[၅] ဝဒန္တိ။ တတ္ထ ဟိ ရဇတပဋ္ဋသဒိသာ ဝါလိကာ ဟောတိ၊ မတ္ထကေ မဏိဝိတာနံ ဝိယ ဝနဂဟနံ မဏိက္ခန္ဓသဒိသံ ဥဒကံ သန္ဒတိ[၆]။ ဧဝရူပံ ကန္ဒရံ ဩရုယှ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ဂတ္တာနိ သီတာနိ ကတွာ[၇] ဝါလိကံ ဥဿာပေတွာ ပံသုကူလစီဝရံ ပညာပေတွာ နိသိန္နဿ သမဏဓမ္မံ ကရောတော စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ။ **ဂိရိဂုဟ**န္တိ ဒွိန္နံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရံ၊ ဧကသ္မိံယေဝ ဝါ ဥမင်္ဂသဒိသံ မဟာဝိဝရံ။ **သုသာန**လက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၈] ဝုတ္တံ။ **ဝနပတ္ထ**န္တိ ဂါမန္တံ အတိက္ကမိတွာ မနုဿာနံ အနုပစာရဋ္ဌာနံ၊ ယတ္ထ န ကသန္တိ န ဝပန္တိ။ တေနေဝါဟ “ဝနပတ္ထန္တိ ဒူရာနမေတံ သေနာသနာနံ အဓိဝစန”န္တိအာဒိ။ **အဗ္ဘောကာသ**န္တိ အစ္ဆန္နံ။ အာကင်္ခမာနော ပနေတ္ထ စီဝရကုဋိံ ကတွာ ဝသတိ။ **ပလာလပုဉ္ဇ**န္တိ

၁-အဘိ ၂-၂၆၀-ပိဋ္ဌေ ဈာနဝိဘင်္ဂေ။
၂-ဝိ ၁-၃၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-သန္ဒစ္ဆာယံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဒရိတံ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-၃၅၀-ပိဋ္ဌေ)
၅-နဒီနိကုဉ္ဇန္တိပိ (သီ)
၆-သဏ္ဌာတိ (က)
၇-သီတိံ ကတွာ (သီ)၊ သီတီကတွာ (သျာ)
၈-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၇၄-ပိဋ္ဌေ။

palālarāsiṁ. Mahāpalālapuñjato hi palālaṁ nikkaḍḍhitvā pabbhāraleṇasadise ālaye karonti, gacchagumbādīnampi upari palālaṁ pakkhipitvā heṭṭhā nisinnā samaṇadhammaṁ karonti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Pacchābhattanti bhattassa pacchato. **Piṇḍapātapaṭikkanto**ti piṇḍapātapariyesanato paṭikkanto. **Pallaṅkan**ti samantato ūrubaddhāsanaṁ. **Ābhujitvā**ti bandhitvā. **Ujuṁ kāyaṁ paṇidhāyā**ti uparimasarīraṁ ujukaṁ ṭhapetvā aṭṭhārasa piṭṭhikaṇṭake koṭiyā koṭiṁ paṭipādetvā. Evañhi nisinnassa cammamaṁsanhārūni na paṇamanti. Athassa yā tesaṁ paṇamanapaccayā khaṇe khaṇe vedanā uppajjeyyuṁ, tā na uppajjanti. Tāsu na uppajjamānāsu cittaṁ ekaggaṁ hoti, kammaṭṭhānaṁ na paripatati, vuddhiṁ phātiṁ upagacchati. **Parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā**ti kammaṭṭhānābhimukhaṁ satiṁ ṭhapayitvā, mukhasamīpe vā katvāti attho. Teneva Vibhaṅge vuttaṁ "ayaṁ sati upaṭṭhitā hoti sūpaṭṭhitā nāsikagge vā mukhanimitte vā. Tena vuccati parimukhaṁ satiṁ upaṭṭha petvā"ti[1]. Atha vā "**parī**ti pariggahaṭṭho. **Mukhan**ti niyyānaṭṭho. **Satī**ti upaṭṭhānaṭṭho. Tena vuccati 'parimukhaṁ satin'ti" evaṁ Paṭisambhidāyaṁ[2] vuttanayena panettha attho daṭṭhabbo. Tatrāyaṁ saṅkhepo "pariggahitaniyyānaṁ satiṁ katvā"ti.

Abhijjhaṁ loketi ettha lujjanapalujjanaṭṭhena pañcupādānakkhandhā loko. Tasmā pañcasu upādānakkhandhesu rāgaṁ pahāya kāmacchandaṁ vikkhambhetvāti ayamettha attho. **Vigatābhijjhenā**ti vikkhambhanavasena pahīnattā vigatābhijjhena, na cakkhuviññāṇasadisenāti attho. **Abhijjhāya cittaṁ parisodhetī**ti abhijjhāto cittaṁ parimoceti[3], yathā naṁ sā muñcati ceva muñcitvā ca na puna gaṇhāti, evaṁ karotīti attho. **Byāpādapadosaṁ pahāyā**ti-ādīsupi eseva nayo. Byāpajjati iminā cittaṁ pūtikummāsādayo viya purimapakatiṁ pajahatīti **byāpādo.** Vikārappattiyā padussati, paraṁ vā padūseti vināsetīti **padoso.** Ubhayampetaṁ kodhasseva adhivacanaṁ. Thinaṁ cittagelaññaṁ, middhaṁ cetasikagelaññaṁ. Thinañca middhañca **thinamiddhaṁ.** **Alokasaññī**ti rattimpi divāpi diṭṭha-ālokasañjānanasamatthāya vigatanīvaraṇāya parisuddhāya saññāya

1. Abhi 2. 261 piṭṭhe Jhānavibhaṅge. 2. Khu 9-174-piṭṭhe. 3. Parisodheti (Ka)

ပလာလရာသိံ။ မဟာပလာလပုဉ္ဇတော ဟိ ပလာလံ နိက္ကဍ္ဎိတွာ ပဗ္ဘာရလေဏသဒိသေ အာလယေ ကရောန္တိ၊ ဂစ္ဆဂုမ္ဗာဒီနမ္ပိ ဥပရိ ပလာလံ ပက္ခိပိတွာ ဟေဋ္ဌာ နိသိန္နာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ပစ္ဆာဘတ္တန္တိ ဘတ္တဿ ပစ္ဆတော။ **ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော**တိ ပိဏ္ဍပါတပရိယေသနတော ပဋိက္ကန္တော။ **ပလ္လင်္ကန္တိ** သမန္တတော ဦရုဗဒ္ဓါသနံ။ **အာဘုဇိတွာ**တိ ဗန္ဓိတွာ။ **ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယာ**တိ ဥပရိမသရီရံ ဥဇုကံ ဌပေတွာ အဋ္ဌာရသ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကေ ကောဋိယာ ကောဋိံ ပဋိပါဒေတွာ။ ဧဝဉှိ နိသိန္နဿ စမ္မမံသနှာရူနိ န ပဏမန္တိ။ အထဿ ယာ တေသံ ပဏမနပစ္စယာ ခဏေ ခဏေ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ တာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ တာသု န ဥပ္ပဇ္ဇမာနာသု စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ န ပရိပတတိ၊ ဝုဍ္ဎိံ ဖာတိံ ဥပဂစ္ဆတိ။ **ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ သတိံ ဌပယိတွာ၊ မုခသမီပေ ဝါ ကတွာတိ အတ္ထော။ တေနေဝ ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ “အယံ သတိ ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ သူပဋ္ဌိတာ နာသိကဂ္ဂေ ဝါ မုခနိမိတ္တေ ဝါ။ တေန ဝုစ္စတိ ပရိမုခံ သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ”တိ[၁]။ အထ ဝါ “**ပရီ**တိ ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌော။ **မုခန္တိ** နိယျာနဋ္ဌော။ **သတီ**တိ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌော။ တေန ဝုစ္စတိ ‘ပရိမုခံ သတိ’န္တိ” ဧဝံ ပဋိသမ္ဘိဒါယံ[၂] ဝုတ္တနယေန ပနေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တတြာယံ သင်္ခေပေါ “ပရိဂ္ဂဟိတနိယျာနံ သတိံ ကတွာ”တိ။

အဘိဇ္ဈံ လောကေတိ ဧတ္ထ လုဇ္ဇနပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ လောကော။ တသ္မာ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု ရာဂံ ပဟာယ ကာမစ္ဆန္ဒံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဝိဂတာဘိဇ္ဈေနာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ပဟီနတ္တာ ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန၊ န စက္ခုဝိညာဏသဒိသေနာတိ အတ္ထော။ **အဘိဇ္ဈာယ စိတ္တံ ပရိသောဓေတီ**တိ အဘိဇ္ဈာတော စိတ္တံ ပရိမောစေတိ[၃]၊ ယထာ နံ သာ မုဉ္စတိ စေဝ မုဉ္စိတွာ စ န ပုန ဂဏှာတိ၊ ဧဝံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ **ဗျာပါဒပဒေါသံ ပဟာယာ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဗျာပဇ္ဇတိ ဣမိနာ စိတ္တံ ပူတိကုမ္မာသာဒယော ဝိယ ပုရိမပကတိံ ပဇဟာတီတိ **ဗျာပါဒေါ။** ဝိကာရပ္ပတ္တိယာ ပဒုဿတိ, ပရံ ဝါ ပဒူသေတိ ဝိနာသေတီတိ **ပဒေါသော။** ဥဘယမ္ပေတံ ကောဓဿေဝ အဓိဝစနံ။ ထိနံ စိတ္တဂေလညံ၊ မိဒ္ဓံ စေတသိကဂေလညံ။ ထိနဉ္စ မိဒ္ဓဉ္စ **ထိနမိဒ္ဓံ။** **အာလောကသညီ**တိ ရတ္တိမ္ပိ ဒိဝါပိ ဒိဋ္ဌအာလောကသဉ္ဇာနနသမတ္ထာယ ဝိဂတနီဝရဏာယ ပရိသုဒ္ဓါယ သညာယ

၁-အဘိ ၂-၂၆၁-ပိဋ္ဌေ ဈာနဝိဘင်္ဂေ။ ၂-ခု ၉-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိသောဓေတိ (က)

samannāgato. **Sato sampajāno**ti satiyā ca ñāṇena ca samannāgato. Idaṁ ubhayaṁ ālokasaññāya upakārakattā vuttaṁ. Uddhaccañca kukkuccañca **uddhaccakukkuccaṁ. Tiṇṇavicikiccho**ti vicikicchaṁ taritvā atikkamitvā ṭhito. “Kathamidaṁ kathamidan”ti evaṁ nappavattatīti **akathaṁkathī. Kusalesu dhammesū**ti anavajjesu dhammesu. “Ime nu kho kusalā, kathamime kusalā”ti evaṁ na vicikicchati na kaṅkhatīti attho. Ayamettha saṅkhepo. Imesu pana nīvaraṇesu vacanatthalakkhaṇādibhedato yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ Visuddhimagge[1] vuttaṁ. **Paññāya dubbalīkaraṇe**ti yasmā ime pañca nīvaraṇā uppajjamānā anuppannāya lokiyalokuttarāya paññāya uppajjituṁ na denti, uppannāpi aṭṭha samāpattiyo pañca vā abhiññā ucchinditvā pātenti. Tasmā paññāya dubbalīkaraṇāti vuccanti. **Vivicceva kāmehī**ti-ādīni Visuddhimagge vitthāritāni.

Ime āsavāti-ādi aparenāpi pariyāyena catusaccappakāsanatthaṁ vuttaṁ. **Nāparaṁ itthattāyāti pajānātī**ti ettāvatā heṭṭhā tīhi aṅgehi bāhirasamayassa nipphalabhāvaṁ dassetvā catutthena aṅgena attano sāsanassa gambhīrabhāvaṁ pakāsetvā desanāya arahattena kūṭaṁ gaṇhi. Idāni desanaṁ appento **evaṁ kho bhikkhave**ti-ādimāha.

9. Taṇhāsuttavaṇṇanā

199. Navame **jālini**nti jālasadisaṁ. Yathā hi jālaṁ samantato saṁsibbitaṁ ākulabyākulaṁ, evaṁ taṇhāpīti jālasadisattā jālinīti vuttā. Tayo vā bhave ajjhottharitvā ṭhitāya etissā tattha tatthā attano koṭṭhāsabhūtaṁ jālaṁ atthītipi jālinī. **Saritan**ti tattha tattha saritvā saṁsaritvā ṭhitaṁ. **Visaṭan**ti patthaṭaṁ vikkhittaṁ. **Visattikan**ti tattha tattha visattaṁ laggaṁ lagitaṁ. Apica “**visamūlā**ti visattikā. **Visaphalā**ti visattikā”ti-ādināpi[2] nayenettha attho daṭṭhabbo. **Uddhasto**ti upari dhaṁsito. **Pariyonaddho**ti samantā veṭhito. **Tantākulakajāto**ti tantaṁ viya ākulajāto. Yathā nāma dunnikkhittaṁ mūsikacchinnaṁ pesakārānaṁ tantaṁ tahiṁ tahiṁ ākulaṁ hoti, “idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan”ti aggena vā aggaṁ, mūlena vā mūlaṁ samānetuṁ dukkaraṁ hoti, evaṁ sattā imāya

1. Visuddhi 1. 135 piṭṭhe. 2. Khu 7. 7; Khu 8. 76, 242 piṭṭhesu.

သမန္နာဂတော။ **သတော သမ္ပဇာနော**တိ သတိယာ စ ဉာဏေန စ သမန္နာဂတော။ ဣဒံ ဥဘယံ အာလောကသညာယ ဥပကာရကတ္တာ ဝုတ္တံ။ ဥဒ္ဓစ္စဉ္စ ကုက္ကုစ္စဉ္စ **ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ။ တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**တိ ဝိစိကိစ္ဆံ တရိတွာ အတိက္ကမိတွာ ဌိတော။ “ကထမိဒံ ကထမိဒ”န္တိ ဧဝံ နပ္ပဝတ္တတီတိ **အကထံကထီ။ ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ အနဝဇ္ဇေသု ဓမ္မေသု။ “ဣမေ နု ခေါ ကုသလာ, ကထမိမေ ကုသလာ”တိ ဧဝံ န ဝိစိကိစ္ဆတိ န ကင်္ခတီတိ အတ္ထော။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဣမေသု ပန နီဝရဏေသု ဝစနတ္ထလက္ခဏာဒိဘေဒတော ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ[၁] ဝုတ္တံ။ **ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏေ**တိ ယသ္မာ ဣမေ ပဉ္စ နီဝရဏာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနုပ္ပန္နာယ လောကိယလောကုတ္တရာယ ပညာယ ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ န ဒေန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာပိ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ ဝါ အဘိညာ ဥစ္ဆိန္ဒိတွာ ပါတေန္တိ။ တသ္မာ ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏာတိ ဝုစ္စန္တိ။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒီနိ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။

ဣမေ အာသဝါတိအာဒိ အပရေနာပိ ပရိယာယေန စတုသစ္စပ္ပကာသနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ **နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာတိ ပဇာနာတီ**တိ ဧတ္တာဝတာ ဟေဋ္ဌာ တီဟိ အင်္ဂေဟိ ဗာဟိရသမယဿ နိပ္ဖလဘာဝံ ဒဿေတွာ စတုတ္ထေန အင်္ဂေန အတ္တနော သာသနဿ ဂမ္ဘီရဘာဝံ ပကာသေတွာ ဒေသနာယ အရဟတ္တေန ကူဋံ ဂဏှိ။ ဣဒါနိ ဒေသနံ အပ္ပေန္တော **ဧဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ**တိအာဒိမာဟ။

၉-တဏှာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၉။ နဝမေ **ဇာလိနိ**န္တိ ဇာလသဒိသံ။ ယထာ ဟိ ဇာလံ သမန္တတော သံသိဗ္ဗိတံ အာကုလဗျာကုလံ၊ ဧဝံ တဏှာပီတိ ဇာလသဒိသတ္တာ ဇာလိနီတိ ဝုတ္တာ။ တယော ဝါ ဘဝေ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဌိတာယ ဧတိဿာ တတ္ထ တတ္ထ အတ္တနော ကောဋ္ဌာသဘူတံ ဇာလံ အတ္ထီတိပိ ဇာလိနီ။ **သရိတ**န္တိ တတ္ထ တတ္ထ သရိတွာ သံသရိတွာ ဌိတံ။ **ဝိသဋ**န္တိ ပတ္ထဋံ ဝိက္ခိတ္တံ။ **ဝိသတ္တိက**န္တိ တတ္ထ တတ္ထ ဝိသတ္တံ လဂ္ဂံ လဂိတံ။ အပိစ “**ဝိသမူလာ**တိ ဝိသတ္တိကာ။ **ဝိသဖလာ**တိ ဝိသတ္တိကာ”တိအာဒိနာပိ[၂] နယေနေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **ဥဒ္ဓသ္တော**တိ ဥပရိ ဓံသိတော။ **ပရိယောနဒ္ဓေါ**တိ သမန္တာ ဝေဌိတော။ **တန္တာကုလကဇာတော**တိ တန္တံ ဝိယ အာကုလဇာတော။ ယထာ နာမ ဒုန္နိက္ခိတ္တံ မူသိကစ္ဆိန္နံ ပေသကာရာနံ တန္တံ တဟိံ တဟိံ အာကုလံ ဟောတိ၊ “ဣဒံ အဂ္ဂံ ဣဒံ မူလ”န္တိ အဂ္ဂေန ဝါ အဂ္ဂံ, မူလေန ဝါ မူလံ သမာနေတုံ ဒုက္ကရံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သတ္တာ ဣမာယ

၁-ဝိသုဒ္ဓိ ၁-၁၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ခု ၇-၇၊ ခု ၈-၇၆-၂၄၂-ပိဋ္ဌေသု။

taṇhāya pariyonaddhā ākulabyākulā na sakkonti attano nissaraṇamaggaṁ ujuṁ kātuṁ. **Gulāguṇṭhikajātoti** gulāguṇṭhikaṁ[1] vuccati Pesakārakañjiyasuttaṁ. Gulā nāma sakuṇikā, tassā kulāvakotipi eke. Yathā tadubhayampi ākulaṁ aggena vā aggaṁ, mūlena vā mūlaṁ samānetuṁ dukkaranti purimanayeneva yojetabbaṁ. **Muñjapabbaja bhūtoti** muñjatiṇaṁ viya pabbajatiṇaṁ viya ca bhūto, tādiso jāto. Yathā tāni tiṇāni koṭṭetvā katarajjuṁ jiṇṇakāle katthaci patitaṁ gahetvā tesaṁ tiṇānaṁ "idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan"ti aggena vā aggaṁ, mūlena vā mūlaṁ samānetuṁ dukkaraṁ. Tampi ca paccatta purisakāre ṭhatvā sakkā bhaveyya ujuṁ kātuṁ, ṭhapetvā pana bodhisatte añño satto attano dhammatāya taṇhājālaṁ padāletvā attano nissaraṇamaggaṁ ujuṁ kātuṁ samattho nāma natthi. Evamayaṁ loko taṇhājālena pariyonaddho apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ saṁsāraṁ nātivattati. Tattha **apāyo**ti nirayatiracchānayonipettivisaya-asurakāyā. Sabbepi hi te vaḍḍhisaṅkhātassa āyassa abhāvato apāyāti vuccanti. Tathā dukkhassa gatibhāvato **duggati.** Sukhasamussayato vinipatitattā **vinipāto.** Itaro pana—

> Khandhānañca paṭipāṭi, dhātu-āyatanāna ca.
> Abbocchinnaṁ vattamānā, saṁsāroti pavuccati.

Taṁ sabbaṁ nātivattati nātikkamati, atha kho cutito paṭisandhiṁ paṭisandhito cutinti evaṁ punappunaṁ cutipaṭisandhiyo gaṇhamāno tīsu bhavesu catūsu yonīsu pañcasu gatīsu sattasu viññāṇaṭṭhitīsu navasu sattāvāsesu mahāsammudde vātakkhittanāvā viya yante yuttagoṇo viya ca paribbhamatiyeva.

Ajjhattikassa upādāyāti ajjhattikaṁ khandhapañcakaṁ upādāya. Idañhi upayogatthe sāmivacanaṁ. **Bāhirassa upādāyā**ti bāhiraṁ khandhapañcakaṁ upādāya, idampi upayogatthe sāmivacanaṁ. **Asmīti bhikkhave satī**ti bhikkhave yadetaṁ ajjhattaṁ khandhapañcakaṁ upādāya taṇhāmānadiṭṭhivasena samūhaggāhato asmīti hoti, tasmiṁ satīti attho. **Itthasmīti hotī**ti-ādīsu pana evaṁ samūhato ahanti gahaṇe sati tato

1. Gulāguṇḍikajātoti gulāguṇḍikaṁ (Sī, Syā, Ka) Dī-Ṭṭha 2. 86; Saṁ-Ṭṭha 2. 89 piṭṭhesupi passitabbaṁ.

တဏှာယ ပရိယောနဒ္ဓါ အာကုလဗျာကုလာ န သက္ကောန္တိ အတ္တနော နိဿရဏမဂ္ဂံ ဥဇုံ ကာတုံ။ **ဂုလာဂုဏ္ဌိကဇာတော**တိ ဂုလာဂုဏ္ဌိကံ[၁] ဝုစ္စတိ ပေသကာရကဉ္ဇိယသုတ္တံ။ ဂုလာ နာမ သကုဏိကာ၊ တဿာ ကုလာဝကောတိပိ ဧကေ။ ယထာ တဒုဘယမ္ပိ အာကုလံ အဂ္ဂေန ဝါ အဂ္ဂံ, မူလေန ဝါ မူလံ သမာနေတုံ ဒုက္ကရန္တိ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗံ။ **မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတော**တိ မုဉ္ဇတိဏံ ဝိယ ပဗ္ဗဇတိဏံ ဝိယ စ ဘူတော၊ တာဒိသော ဇာတော။ ယထာ တာနိ တိဏာနိ ကောဋ္ဋေတွာ ကတရဇ္ဇုံ ဇိဏ္ဏကာလေ ကတ္ထစိ ပတိတံ ဂဟေတွာ တေသံ တိဏာနံ “ဣဒံ အဂ္ဂံ ဣဒံ မူလ”န္တိ အဂ္ဂေန ဝါ အဂ္ဂံ, မူလေန ဝါ မူလံ သမာနေတုံ ဒုက္ကရံ။ တမ္ပိ စ ပစ္စတ္တပုရိသကာရေ ဌတွာ သက္ကာ ဘဝေယျ ဥဇုံ ကာတုံ၊ ဌပေတွာ ပန ဗောဓိသတ္တေ အညော သတ္တော အတ္တနော ဓမ္မတာယ တဏှာဇာလံ ပဒါလေတွာ အတ္တနော နိဿရဏမဂ္ဂံ ဥဇုံ ကာတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။ ဧဝမယံ လောကော တဏှာဇာလေန ပရိယောနဒ္ဓော အပါယံ ဒုဂ္ဂတိံ ဝိနိပါတံ သံသာရံ နာတိဝတ္တတိ။ တတ္ထ **အပါယော**တိ နိရယ-တိရစ္ဆာနယောနိပေတ္တိဝိသယအသုရကာယာ။ သဗ္ဗေပိ ဟိ တေ ဝဍ္ဎိသင်္ခါတဿ အာယဿ အဘာဝတော အပါယာတိ ဝုစ္စန္တိ။ တထာ ဒုက္ခဿ ဂတိဘာဝတော **ဒုဂ္ဂတိ။** သုခသမုဿယတော ဝိနိပတိတတ္တာ **ဝိနိပါတော။** ဣတရော ပန—

> ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ၊ ဓာတုအာယတနာန စ။
> အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ဝတ္တမာနာ၊ သံသာရောတိ ပဝုစ္စတိ။

တံ သဗ္ဗံ နာတိဝတ္တတိ နာတိက္ကမတိ၊ အထ ခေါ စုတိတော ပဋိသန္ဓိံ ပဋိသန္ဓိတော စုတိန္တိ ဧဝံ ပုနပ္ပုနံ စုတိပဋိသန္ဓိယော ဂဏှမာနော တီသု ဘဝေသု စတူသု ယောနီသု ပဉ္စသု ဂတီသု သတ္တသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု နဝသု သတ္တာဝါသေသု မဟာသမုဒ္ဒေ ဝါတက္ခိတ္တနာဝါ ဝိယ ယန္တေ ယုတ္တဂေါဏော ဝိယ စ ပရိဗ္ဘမတိယေဝ။

အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယာတိ အဇ္ဈတ္တိကံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ။ ဣဒဉ္ဟိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယာ**တိ ဗာဟိရံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ၊ ဣဒမ္ပိ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနံ။ **အသ္မီတိ ဘိက္ခဝေ သတီ**တိ ဘိက္ခဝေ ယဒေတံ အဇ္ဈတ္တံ ခန္ဓပဉ္စကံ ဥပါဒါယ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန သမူဟဂ္ဂါဟတော အသ္မီတိ ဟောတိ၊ တသ္မိံ သတီတိ အတ္ထော။ **ဣတ္ထသ္မီတိ ဟောတီ**တိအာဒီသု ပန ဧဝံ သမူဟတော အဟန္တိ ဂဟဏေ သတိ တတော

၁-ဂုလာဂုဏ္ဍိကဇာတောတိ ဂုလာဂုဏ္ဍိကံ (သီ၊ သျာ၊ က) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၈၆၊ သံ-ဋ္ဌ ၂-၈၉-ပိဋ္ဌေသုပိ ပဿိတဗ္ဗံ။

anupanidhāya ca upanidhāya cāti dvidhā gahaṇaṁ hoti. Tattha **anupanidhāyā**ti aññaṁ ākāraṁ anupagamma sakabhāvameva ārammaṇaṁ katvā itthasmīti hoti, khattiyādīsu idaṁpakāro ahanti evaṁ taṇhāmānadiṭṭhivasena hotīti attho. Idaṁ tāva anupanidhāya gahaṇaṁ. **Upanidhāya gahaṇaṁ** pana duvidhaṁ hoti samato ca asamato ca. Taṁ dassetuṁ **evaṁsmīti aññathāsmī**ti ca vuttaṁ. Tattha **evaṁsmī**ti idaṁ samato upanidhāya gahaṇaṁ, yathāyaṁ khattiyo yathāyaṁ brāhmaṇo, evamahampīti attho. **Aññathāsmī**ti idaṁ pana asamato gahaṇaṁ, yathāyaṁ khattiyo yathāyaṁ brāhmaṇo, tato aññathā ahaṁ, hīno vā adhiko vāti attho. Imāni tāva paccuppannavasena cattāri taṇhāvicaritāni.

Asasmīti satasmīti imāni pana dve yasmā atthīti asaṁ, niccassetaṁ adhivacanaṁ. Sīdatīti sataṁ, aniccassetaṁ adhivacanaṁ. Tasmā sassatucchedavasena vuttānīti veditabbāni. Ito parāni **san**ti evamādīni cattāri saṁsayaparivitakkavasena vuttāni. **Santi hotī**ti evamādīsu ahaṁ siyanti hotīti evamattho veditabbo. Adhippāyo panettha purimacatukke vuttanayeneva gahetabbo. **Apihaṁ san**ti-ādīni pana cattāri api nāma ahaṁ bhaveyyanti evaṁ patthanākappanavasena vuttāni. Tānipi purimacatukke vuttanayeneva veditabbāni. **Bhavissan**ti-ādīni pana cattāri anāgatavasena vutthāni. Tesampi purimacatukke vuttanayeneva attho veditabbo. Evamete—

Dve diṭṭhisīsā sīsaññe[1], cattāro sīsamūlakā.
Tayo tayoti etāni, aṭṭhārasa vibhāvaye.

Etesu hi asasmi, satasmīti[2] ete dve diṭṭhisīsā nāma. Asmi, santi, apihaṁ santi, bhavissanti[3] ete cattāro suddhasīsā eva. Itthasmīti-ādayo tayo tayoti dvādasa sīsamūlakā nāmāti evamete dve diṭṭhisīsā cattāro suddhasīsā dvādasa sīsamūlakāti aṭṭhārasa taṇhā vicaritadhammā veditabbā. Imāni tāva ajjhattikassa upādāya aṭṭhārasa taṇhāvicaritāni. Bāhirassa upādāya taṇhāvicaritesupi

1. Diṭṭhisīsāpi aññe (Ka)
2. Asmīti ca itthasmīti ca (Syā)
3. Evasmīti aññathāsmīti asasmīti satasmīti (Syā)

အနုပနိဓာယ စ ဥပနိဓာယ စာတိ ဒွိဓာ ဂဟဏံ ဟောတိ။ တတ္ထ **အနုပနိဓာယာ**တိ အညံ အာကာရံ အနုပဂမ္မ သကဘာဝမေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဣတ္ထသ္မီတိ ဟောတိ၊ ခတ္တိယာဒီသု ဣဒံပကာရော အဟန္တိ ဧဝံ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိဝသေန ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဣဒံ တာဝ အနုပနိဓာယ ဂဟဏံ။ **ဥပနိဓာယ ဂဟဏံ** ပန ဒုဝိဓံ ဟောတိ သမတော စ အသမတော စ။ တံ ဒဿေတုံ **ဧဝံသ္မီတိ အညထာသ္မီ**တိ စ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧဝံသ္မီ**တိ ဣဒံ သမတော ဥပနိဓာယ ဂဟဏံ၊ ယထာယံ ခတ္တိယော ယထာယံ ဗြာဟ္မဏော၊ ဧဝမဟမ္ပီတိ အတ္ထော။ **အညထာသ္မီ**တိ ဣဒံ ပန အသမတော ဂဟဏံ၊ ယထာယံ ခတ္တိယော ယထာယံ ဗြာဟ္မဏော၊ တတော အညထာ အဟံ၊ ဟီနော ဝါ အဓိကော ဝါတိ အတ္ထော။ ဣမာနိ တာဝ ပစ္စုပ္ပန္နဝသေန စတ္တာရိ တဏှာဝိစရိတာနိ။

အသသ္မီတိ သတသ္မီတိ ဣမာနိ ပန ဒွေ ယသ္မာ အတ္ထီတိ အသံ၊ နိစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ သီဒတီတိ သတံ၊ အနိစ္စဿေတံ အဓိဝစနံ။ တသ္မာ သဿတုစ္ဆေဒဝသေန ဝုတ္တာနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣတော ပရာနိ **သန္တိ** ဧဝမာဒီနိ စတ္တာရိ သံသယပရိဝိတက္ကဝသေန ဝုတ္တာနိ။ **သန္တိ ဟောတီ**တိ ဧဝမာဒီသု အဟံ သိယန္တိ ဟောတီတိ ဧဝမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဓိပ္ပါယော ပနေတ္ထ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ **အပိဟံ သ**န္တိအာဒီနိ ပန စတ္တာရိ အပိ နာမ အဟံ ဘဝေယျန္တိ ဧဝံ ပတ္ထနာကပ္ပနဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တာနိပိ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဘဝိဿ**န္တိအာဒီနိ ပန စတ္တာရိ အနာဂတဝသေန ဝုတ္တာနိ။ တေသမ္ပိ ပုရိမစတုက္ကေ ဝုတ္တနယေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဧဝမေတေ—

ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ သီသညေ[၁]၊ စတ္တာရော သီသမူလကာ။
တယော တယောတိ ဧတာနိ၊ အဋ္ဌာရသ ဝိဘာဝယေ။

ဧတေသု ဟိ အသသ္မိ၊ သတသ္မီတိ[၂] ဧတေ ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ နာမ။ အသ္မိ၊ သန္တိ၊ အပိဟံ သန္တိ၊ ဘဝိဿန္တိ[၃] ဧတေ စတ္တာရော သုဒ္ဓသီသာ ဧဝ။ ဣတ္ထသ္မီတိအာဒယော တယော တယောတိ ဒွါဒသ သီသမူလကာ နာမာတိ ဧဝမေတေ ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ စတ္တာရော သုဒ္ဓသီသာ ဒွါဒသ သီသမူလကာတိ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတဓမ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမာနိ တာဝ အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယ အဋ္ဌာရသ တဏှာဝိစရိတာနိ။ ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတေသုပိ

၁-ဒိဋ္ဌိသီသာပိ အညေ (က)
၂-အသ္မီတိ စ ဣတ္ထသ္မီတိ စ (သျာ)
၃-ဧဝသ္မီတိ အညထာသ္မီတိ အသသ္မီတိ သတသ္မီတိ (သျာ)

eseva nayo. **Imināti** iminā rūpena vā -pa- viññāṇena vāti esa viseso veditabbo. Sesaṁ tādisameva.

Iti evarūpāni atītāni chattiṁsāti ekamekassa puggalassa atīte addhani chattiṁsa. **Anāgatāni chattiṁsā**ti ekamekasseva puggalassa ca anāgate addhani chattiṁsa. **Paccu ppannāni chattiṁsā**ti ekassa vā puggalassa yathāsambhavato bahūnaṁ vā paccuppanne addhani chattiṁsāva. Sabbasattānaṁ pana niyameneva atīte addhani chattiṁsa, anāgate chattiṁsa, paccuppanne chattiṁsa. Anantā[1] hi asadisataṇhāmānadiṭṭhibhedā sattā[2]. **Aṭṭhasataṁ taṇhāvicaritaṁ hontī**ti ettha pana aṭṭhasatasaṅkhātaṁ taṇhāvicaritaṁ hotīti evamattho daṭṭhabbo.

10. Pemasuttavaṇṇanā

200. Dasame **na ussenetī**ti diṭṭhivasena na ukkhipati. **Na paṭisenetī**ti paṭiviruddho hutvā kalahabhaṇḍanavasena na ukkhipati. **Na dhūpāyatī**ti ajjhattikassa upādāya taṇhāvicaritavasena na dhūpāyati. **Na pajjalatī**ti bāhirassa upādāya taṇhāvicaritavasena na pajjalati. **Na sampajjhāyatī**ti[3] asmimānavasena na sampajjhāyati. Sesaṁ Pāḷinaye neva veditabbaṁ. Imasmiṁ sutte vaṭṭavivaṭṭaṁ kathitanti.

Mahāvaggo pañcamo.

Catutthapaṇṇāsako niṭṭhito.

1. Aparimāṇā (Syā) 2. Pattā (Ka) 3. Na apajjhāyatīti (Sī), na pajjhāyatīti (Syā)

ဧသေဝ နယော။ **ဣမိနာ**တိ ဣမိနာ ရူပေန ဝါ။ပ။ ဝိညာဏေန ဝါတိ ဧသ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

ဣတိ ဧဝရူပါနိ အတီတာနိ ဆတ္တိံသာတိ ဧကမေကဿ ပုဂ္ဂလဿ အတီတေ အဒ္ဓနိ ဆတ္တိံသ။ **အနာဂတာနိ ဆတ္တိံသာ**တိ ဧကမေကဿေဝ ပုဂ္ဂလဿ စ အနာဂတေ အဒ္ဓနိ ဆတ္တိံသ။ **ပစ္စုပ္ပန္နာနိ ဆတ္တိံသာ**တိ ဧကဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ယထာသမ္ဘဝတော ဗဟူနံ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နေ အဒ္ဓနိ ဆတ္တိံသာဝ။ သဗ္ဗသတ္တာနံ ပန နိယမေနေဝ အတီတေ အဒ္ဓနိ ဆတ္တိံသ၊ အနာဂတေ ဆတ္တိံသ၊ ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသ။ အနန္တာ[1] ဟိ အသဒိသတဏှာမာနဒိဋ္ဌိဘေဒါ သတ္တာ[2]။ **အဋ္ဌသတံ တဏှာဝိစရိတံ ဟောန္တီ**တိ ဧတ္ထ ပန အဋ္ဌသတသင်္ခါတံ တဏှာဝိစရိတံ ဟောတီတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၁၀-ပေမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၀။ ဒသမေ **န ဥဿေနေတီ**တိ ဒိဋ္ဌိဝသေန န ဥက္ခိပတိ။ **န ပဋိသေနေတီ**တိ ပဋိဝိရုဒ္ဓေါ ဟုတွာ ကလဟဘဏ္ဍနဝသေန န ဥက္ခိပတိ။ **န ဓူပါယတီ**တိ အဇ္ဈတ္တိကဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတဝသေန န ဓူပါယတိ။ **န ပဇ္ဇလတီ**တိ ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယ တဏှာဝိစရိတဝသေန န ပဇ္ဇလတိ။ **န သမ္ပဇ္ဈာယတီ**တိ[3] အသ္မိမာနဝသေန န သမ္ပဇ္ဈာယတိ။ သေသံ ပါဠိနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဝဋ္ဋဝိဝဋ္ဋံ ကထိတန္တိ။

မဟာဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

စတုတ္ထပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

၁-အပရိမာဏာ (သျာ) ၂-ပတ္တာ (က) ၃-န အပဇ္ဈာယတီတိ (သီ)၊ န ပဇ္ဈာယတီတိ (သျာ)

5. Pañcamapaṇṇāsaka

(21) 1. Sappurisavagga

1. Sikkhāpadasuttavaṇṇanā

201. Pañcamassa paṭhame **asappurisan**ti lāmakapurisaṁ tucchapurisaṁ mūḷha purisaṁ avijjāya andhīkataṁ bālaṁ. **Asappurisataran**ti atirekena asappurisaṁ. Itare dve vuttapaṭipakkhavasena veditabbā. Sesamettha uttānatthameva. Yathā cettha, evaṁ ito paresu pañcasu. Etesu hi paṭhamaṁ pañcaveravasena desitaṁ, dutiyaṁ assaddhammavasena, tatiyaṁ kāyavacīdvāravasena, catutthaṁ manodvāravasena, pañcamaṁ aṭṭhamicchattavasena, chaṭṭhaṁ dasamicchattavasena.

7-10. Pāpadhammasuttacatukkavaṇṇanā

207-210. Sattame **pāpan**ti lāmakaṁ saṁkiliṭṭhapuggalaṁ. **Kalyāṇan**ti bhaddakaṁ anavajjapuggalaṁ. Sesamettha uttānatthameva. Aṭṭhamepi eseva nayo. Navame **pāpadhamman**ti lāmakadhammaṁ. **Kalyāṇadhamman**ti anavajjadhammaṁ. Sesamettha uttānatthameva. Dasamepi eseva nayo. Imasmiṁ vagge dasasupi suttesu agāriyappaṭipadā kathitā. Sacepi sotāpannasakadāgāmino honti, vaṭṭatiyevāti.

Sappurisavaggo paṭhamo.

---

(22) 2. Parisasobhanavagga

1. Parisāsuttavaṇṇanā

211. Dutiyassa paṭhame parisaṁ dūsentīti **parisadūsanā.** Parisaṁ sobhentīti **parisasobhanā.**

2. Diṭṭhisuttavaṇṇanā

212. Dutiye manoduccarite pariyāpannāpi micchādiṭṭhi mahāsāvajjatāya visuṁ vuttā, tassā ca paṭipakkhavasena sammādiṭṭhi.

၅-ပဉ္စမပဏ္ဏာသက

(၂၁) ၁-သပ္ပုရိသဝဂ္ဂ

၁-သိက္ခာပဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၁။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အသပ္ပုရိသန္တိ** လာမကပုရိသံ တုစ္ဆပုရိသံ မူဠ္ဟပုရိသံ အဝိဇ္ဇာယ အန္ဓီကတံ ဗာလံ။ **အသပ္ပုရိသတရန္တိ** အတိရေကေန အသပ္ပုရိသံ။ ဣတရေ ဒွေ ဝုတ္တပဋိပက္ခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ယထာ စေတ္ထ၊ ဧဝံ ဣတော ပရေသု ပဉ္စသု။ ဧတေသု ဟိ ပဌမံ ပဉ္စဝေရဝသေန ဒေသိတံ၊ ဒုတိယံ အဿဒ္ဓမ္မဝသေန၊ တတိယံ ကာယဝစီဒွါရဝသေန၊ စတုတ္ထံ မနောဒွါရဝသေန၊ ပဉ္စမံ အဋ္ဌမိစ္ဆတ္တဝသေန၊ ဆဋ္ဌံ ဒသမိစ္ဆတ္တဝသေန။

၇-၁၀-ပါပဓမ္မသုတ္တစတုက္ကဝဏ္ဏနာ

၂၀၇-၂၁၀။ သတ္တမေ **ပါပန္တိ** လာမကံ သံကိလိဋ္ဌပုဂ္ဂလံ။ **ကလျာဏန္တိ** ဘဒ္ဒကံ အနဝဇ္ဇပုဂ္ဂလံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ အဋ္ဌမေပိ ဧသေဝ နယော။ နဝမေ **ပါပဓမ္မန္တိ** လာမကဓမ္မံ။ **ကလျာဏဓမ္မန္တိ** အနဝဇ္ဇဓမ္မံ။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဒသမေပိ ဧသေဝ နယော။ ဣမသ္မိံ ဝဂ္ဂေ ဒသသုပိ သုတ္တေသု အဂါရိယပ္ပဋိပဒါ ကထိတာ။ သစေပိ သောတာပန္နသကဒါဂါမိနော ဟောန္တိ၊ ဝဋ္ဋတိယေဝါတိ။

သပ္ပုရိသဝဂ္ဂေါ ပဌမော။

---

(၂၂) ၂-ပရိသသောဘနဝဂ္ဂ

၁-ပရိသာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၁။ ဒုတိယဿ ပဌမေ ပရိသံ ဒူသေန္တီတိ **ပရိသဒူသနာ။** ပရိသံ သောဘေန္တီတိ **ပရိသသောဘနာ။**

၂-ဒိဋ္ဌိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၂။ ဒုတိယေ မနောဒုစ္စရိတေ ပရိယာပန္နာပိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မဟာသာဝဇ္ဇတာယ ဝိသုံ ဝုတ္တာ၊ တဿာ စ ပဋိပက္ခဝသေန သမ္မာဒိဋ္ဌိ။

3. Akataññutāsuttavaṇṇanā

213. Tatiye **akataññutā akatavedit**āti akataññutāya akataveditāya. Ubhayampetaṁ atthato ekameva. Sukkapakkhepi eseva nayo.

4-7. Pāṇātipātīsuttādivaṇṇanā

214 -217. Catutthaṁ catunnaṁ kammakilesānaṁ tappaṭipakkhassa ca vasena vuttaṁ, pañcamaṁ sukkapakkhānaṁ ādito catunnaṁ micchattānaṁ vasena, chaṭṭhaṁ avasesānaṁ catunnaṁ, sattamaṁ anariyavohāra-ariyavohārānaṁ. Tathā aṭṭhamanavamadasamāni sappaṭipakkhānaṁ assaddhammānaṁ vasena vuttāni. Sabbasuttesu pana sukkapakkhadhammā lokiyalokuttaramissakāva kathitā. Navasu suttesu kiñcāpi “sagge”ti vuttaṁ, tayo pana maggā tīṇi ca phalāni labbhantiyevāti.

Parisasobhanavaggo dutiyo.

---

(23) 3. Duccaritavaggavaṇṇanā

221-231. Tatiyassa paṭhamādīni uttānatthāneva. Dasame yo cintetvā kabyaṁ karoti, ayaṁ **cintākavi** nāma. Yo sutvā karoti, ayaṁ **sutakavi** nāma. Yo ekaṁ atthaṁ nissāya karoti, ayaṁ **atthakavi** nāma. Yo taṅkhaṇaññeva Vaṅgīsatthero viya attano paṭibhānena karoti, ayaṁ **paṭibhānakavi** nāmāti.

Duccaritavaggo tatiyo.

---

(24) 4. Kammavagga

1. Saṁkhittasuttavaṇṇanā

232. Catutthassa paṭhame **kaṇhan**ti kāḷakaṁ dasa-akusalakammapathakammaṁ. **Kaṇhavipākan**ti apāye nibbattanato kāḷakavipākaṁ. **Sukkan**ti paṇḍarakaṁ

၃-အကတညုတာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၁၃။ တတိယေ **အကတညုတာ အကတဝေဒိတာ**တိ အကတညုတာယ အကတဝေဒိတာယ။ ဥဘယမ္ပေတံ အတ္ထတော ဧကမေဝ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဧသေဝ နယော။

၄-၇-ပါဏာတိပါတီသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၁၄-၂၁၇။ စတုတ္ထံ စတုန္နံ ကမ္မကိလေသာနံ တပ္ပဋိပက္ခဿ စ ဝသေန ဝုတ္တံ၊ ပဉ္စမံ သုက္ကပက္ခာနံ အာဒိတော စတုန္နံ မိစ္ဆတ္တာနံ ဝသေန၊ ဆဋ္ဌံ အဝသေသာနံ စတုန္နံ၊ သတ္တမံ အနရိယဝေါဟာရအရိယဝေါဟာရာနံ။ တထာ အဋ္ဌမနဝမဒသမာနိ သပ္ပဋိပက္ခာနံ အဿဒ္ဓမ္မာနံ ဝသေန ဝုတ္တာနိ။ သဗ္ဗသုတ္တေသု ပန သုက္ကပက္ခဓမ္မာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာဝ ကထိတာ။ နဝသု သုတ္တေသု ကိဉ္စာပိ “သဂ္ဂေ”တိ ဝုတ္တံ၊ တယော ပန မဂ္ဂါ တီဏိ စ ဖလာနိ လဗ္ဘန္တိယေဝါတိ။

ပရိသသောဘနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။

---

(၂၃) ၃-ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၂၂၁-၂၃၁။ တတိယဿ ပဌမာဒီနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ ဒသမေ ယော စိန္တေတွာ ကဗျံ ကရောတိ၊ အယံ **စိန္တာကဝိ** နာမ။ ယော သုတွာ ကရောတိ၊ အယံ **သုတကဝိ** နာမ။ ယော ဧကံ အတ္ထံ နိဿာယ ကရောတိ၊ အယံ **အတ္ထကဝိ** နာမ။ ယော တင်္ခဏညေဝ ဝင်္ဂီသတ္ထေရော ဝိယ အတ္တနော ပဋိဘာနေန ကရောတိ၊ အယံ **ပဋိဘာနကဝိ** နာမာတိ။

ဒုစ္စရိတဝဂ္ဂေါ တတိယော။

---

(၂၄) ၄-ကမ္မဝဂ္ဂ

၁-သံခိတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၂။ စတုတ္ထဿ ပဌမေ **ကဏှန္တိ** ကာဠကံ ဒသအကုသလကမ္မပထကမ္မံ။ **ကဏှဝိပါကန္တိ** အပါယေ နိဗ္ဗတ္တနတော ကာဠကဝိပါကံ။ **သုက္ကန္တိ** ပဏ္ဍရကံ

kusalakammapathakammaṁ. **Sukkavipākan**ti sagge nibbattanato paṇḍarakavipākaṁ. **Kaṇhasukkan**ti missakakammaṁ. **Kaṇhasukkavipākan**ti sukhadukkhavipākaṁ. Missakakammañhi katvā akusalena tiracchānayoniyaṁ maṅgalahatthiṭṭhānādīsu uppanno kusalena pavatte sukhaṁ vediyati. Kusalena rājakulepi nibbatto akusalena pavatte dukkhaṁ vediyati. **Akaṇhaṁ asukkan**ti kammakkhayakaraṁ catumaggañāṇaṁ adhippetaṁ. Tañhi yadi kaṇhaṁ bhaveyya, kaṇhavipākaṁ dadeyya. Yadi sukkaṁ bhaveyya, sukkavipākaṁ dadeyya. Ubhayavipākassa pana appadānato[1] akaṇhaṁ asukkanti ayamettha attho.

2. Vitthārasuttavaṇṇanā

233. Dutiye **sabyābajjha**[2]**n**ti sadosaṁ. **Kāyasaṅkhāran**ti kāyadvāracetanaṁ. **Abhisaṅkharotī**ti āyūhati sampiṇḍeti. Sesadvayepi eseva nayo. **Sabyābajjhaṁ**[2] **lokan**ti sadukkhaṁ lokaṁ. **Sabyābajjhā phassā**ti sadukkhā vipākaphassā. **Sabyābajjhaṁ vedanaṁ vediyatī**ti sābādhaṁ vipākavedanaṁ vediyati. **Ekantadukkhan**ti ekanteneva dukkhaṁ, na sukhasammissaṁ. **Seyyathāpi sattā nerayikā**ti ettha **seyyathāpī**ti nidassanatthe nipāto. Tena kevalaṁ nerayikasatte dasseti, aññe pana taṁsarikkhakā nāma natthi. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo. **Seyyathāpi manussā**ti-ādīsu pana manussānaṁ tāva kālena sukhā vedanā uppajjati, kālena dukkhā vedanā. **Ekacce ca devā**ti ettha pana kāmāvacaradevā daṭṭhabbā. Tesañhi mahesakkhatarā devatā disvā nisinnāsanato vuṭṭhānaṁ, pāruta[3]uttarāsaṅgassa otāraṇaṁ, añjalipaggaṇhananti-ādīnaṁ vasena kālena dukkhaṁ uppajjati, dibbasampattiṁ anubhavantānaṁ[4] kālena sukhaṁ. **Ekacce ca vinipātikā**ti ettha vemānikapetā daṭṭhabbā. Te nirantarameva ekasmiṁ kāle sukhaṁ, ekasmiṁ kāle dukkhaṁ vediyanti[5]. Nāgasupaṇṇahatthi-assādayo pana manussā viya vokiṇṇasukhadukkhāva honti. **Pahānāya yā cetanā**ti ettha vivaṭṭagāminī maggacetanā veditabbā. Sā hi kammakkhayāya saṁvattatīti.

1. Samugghāṭanato (Ka) Dī-Ṭṭha 3. 206 piṭṭhepi passitabbaṁ.
2. Sabyāpajjhaṁ (sabbattha) Aṁ 3. 76; Abhisandasuttassa Ṭīkāpi passitabbā.
3. Pārupana (Syā) 4. Anubhavanato (Ka) 5. Vedenti (Sī, Syā)

ကုသလကမ္မပထကမ္မံ။ **သုက္ကဝိပါက**န္တိ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တနတော ပဏ္ဍရကဝိပါကံ။ **ကဏှသုက္က**န္တိ မိဿကကမ္မံ။ **ကဏှသုက္ကဝိပါက**န္တိ သုခဒုက္ခဝိပါကံ။ မိဿကကမ္မဉှိ ကတွာ အကုသလေန တိရစ္ဆာနယောနိယံ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနာဒီသု ဥပ္ပန္နော ကုသလေန ပဝတ္တေ သုခံ ဝေဒိယတိ။ ကုသလေန ရာဇကုလေပိ နိဗ္ဗတ္တော အကုသလေန ပဝတ္တေ ဒုက္ခံ ဝေဒိယတိ။ **အကဏှံ အသုက္က**န္တိ ကမ္မက္ခယကရံ စတုမဂ္ဂဉာဏံ အဓိပ္ပေတံ။ တဉှိ ယဒိ ကဏှံ ဘဝေယျ၊ ကဏှဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ယဒိ သုက္ကံ ဘဝေယျ၊ သုက္ကဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ဥဘယဝိပါကဿ ပန အပ္ပဒါနတော[1] အကဏှံ အသုက္ကန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၂-ဝိတ္ထာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၃။ ဒုတိယေ **သဗျာဗဇ္ဈ**[2]န္တိ သဒေါသံ။ **ကာယသင်္ခါရ**န္တိ ကာယဒွါရစေတနံ။ **အဘိသင်္ခရောတီ**တိ အာယူဟတိ သမ္ပိဏ္ဍေတိ။ သေသဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **သဗျာဗဇ္ဈံ**[2] **လောက**န္တိ သဒုက္ခံ လောကံ။ **သဗျာဗဇ္ဈာ ဖဿာ**တိ သဒုက္ခာ ဝိပါကဖဿာ။ **သဗျာဗဇ္ဈံ ဝေဒနံ ဝေဒိယတီ**တိ သာဗာဓံ ဝိပါကဝေဒနံ ဝေဒိယတိ။ **ဧကန္တဒုက္ခ**န္တိ ဧကန္တေနေဝ ဒုက္ခံ၊ န သုခသမ္မိဿံ။ **သေယျထာပိ သတ္တာ နေရယိကာ**တိ ဧတ္ထ **သေယျထာပီ**တိ နိဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ တေန ကေဝလံ နေရယိကသတ္တေ ဒဿေတိ၊ အညေ ပန တံသရိက္ခကာ နာမ နတ္ထိ။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သေယျထာပိ မနုဿာ**တိ-အာဒီသု ပန မနုဿာနံ တာဝ ကာလေန သုခါ ဝေဒနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကာလေန ဒုက္ခာ ဝေဒနာ။ **ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ**တိ ဧတ္ထ ပန ကာမာဝစရဒေဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တေသဉှိ မဟေသက္ခတရာ ဒေဝတာ ဒိသွာ နိသိန္နာသနတော ဝုဋ္ဌာနံ, ပါရုတ[3]ဥတ္တရာသင်္ဂဿ ဩတာရဏံ, အဉ္ဇလိပဂ္ဂဏှနန္တိအာဒီနံ ဝသေန ကာလေန ဒုက္ခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တာနံ[4] ကာလေန သုခံ။ **ဧကစ္စေ စ ဝိနိပါတိကာ**တိ ဧတ္ထ ဝေမာနိကပေတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ တေ နိရန္တရမေဝ ဧကသ္မိံ ကာလေ သုခံ, ဧကသ္မိံ ကာလေ ဒုက္ခံ ဝေဒိယန္တိ[5]။ နာဂသုပဏ္ဏဟတ္ထိအဿာဒယော ပန မနုဿာ ဝိယ ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခာဝ ဟောန္တိ။ **ပဟာနာယ ယာ စေတနာ**တိ ဧတ္ထ ဝိဝဋ္ဋဂါမိနီ မဂ္ဂစေတနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သာ ဟိ ကမ္မက္ခယာယ သံဝတ္တတီတိ။

၁-သမုဃာတနတော (က) ဒီ-ဋ္ဌ ၃-၂၀၆-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-သဗျာပဇ္ဈံ (သဗ္ဗတ္ထ) အံ ၃-၇၆၊ အဘိသန္ဒသုတ္တဿ ဋီကာပိ ပဿိတဗ္ဗာ။
၃-ပါရုပန (သျာ) ၄-အနုဘဝနတော (က) ၅-ဝေဒေန္တိ (သီ၊ သျာ)

3. Soṇakāyanasuttavaṇṇanā

234. Tatiye **sikhāmoggallāno**ti sīsamajjhe ṭhitāya mahatiyā sikhāya samannāgato Moggallānagotto brāhmaṇo. **Purimānī**ti atītānantaradivasato paṭṭhāya purimāni, dutiyādito paṭṭhāya **purimatarāni** veditabbāni. **Soṇakāyano**ti tasseva antevāsiko. **Kammasaccā'yaṁ bho loko**ti bho ayaṁ loko kammasabhāvo. **Kammasamārambhaṭṭhāyī**ti kammasamārambhena tiṭṭhati. Kammaṁ āyūhantova tiṭṭhati, anāyūhanto ucchi jjatīti dīpeti. Sesaṁ heṭṭhā vuttanayameva.

4-9. Sikkhāpadasuttādivaṇṇanā

235. Catutthādīnipi uttānatthāneva. Maggaṅgesu pana yasmā satiyā upaṭṭhapetvā paññāya paricchindati, tasmā ubhayameva kammaṁ. Sesā aṅgāneva honti, no kammanti vuttaṁ. Bojjhaṅgesupi eseva nayo. Abhidhamme pana sabbampetaṁ avisesena cetanāsampayuttakammanteva vaṇṇitaṁ.

10. Samaṇasuttavaṇṇanā

241. Dasame **idhevā**ti imasmiṁyeva sāsane. Ayaṁ pana niyamo sesapadesupi veditabbo. Dutiyādayopi hi samaṇā idheva, na aññattha. **Suññā**ti rittā tucchā. **Parappavādā**ti cattāro sassatavādā, cattāro ekaccasassatikā, cattāro antānantikā, cattāro amarāvikkhepikā, dve adhiccasamuppannikā, soḷasa saññīvādā, aṭṭha asaññīvādā, aṭṭha nevasaññīnāsaññīvādā, satta ucchedavādā, pañca diṭṭhadhammanibbānavādāti ime sabbepi Brahmajāle āgatadvāsaṭṭhidiṭṭhiyo ito bāhirānaṁ paresaṁ pavādā parappavādā nāma. Te sabbepi imehi catūhi phalaṭṭhakasamaṇehi suññā. Na hi te ettha santi. Na kevalañca eteheva suññā, catūhi pana maggaṭṭhakasamaṇehipi, catunnaṁ maggānaṁ atthāya āraddhavipassakehipīti dvādasahipi samaṇehi suññā eva. Imameva atthaṁ sandhāya Bhagavatā Mahāparinibbāne[1] vuttaṁ—

1. Dī 2. 125 piṭṭhe.

၃-သောဏကာယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၄။ တတိယေ **သိခါမောဂ္ဂလ္လာနော**တိ သီသမဇ္ဈေ ဌိတာယ မဟတိယာ သိခါယ သမန္နာဂတော မောဂ္ဂလ္လာနဂေါတ္တော ဗြာဟ္မဏော။ **ပုရိမာနီ**တိ အတီတာနန္တရဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ပုရိမာနိ၊ ဒုတိယာဒိတော ပဋ္ဌာယ **ပုရိမတရာနိ** ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **သောဏကာယနော**တိ တဿေဝ အန္တေဝါသိကော။ **ကမ္မသစ္စာ’ယံ ဘော လောကော**တိ ဘော အယံ လောကော ကမ္မသဘာဝေါ။ **ကမ္မသမာရမ္ဘဋ္ဌာယီ**တိ ကမ္မသမာရမ္ဘေန တိဋ္ဌတိ။ ကမ္မံ အာယူဟန္တောဝ တိဋ္ဌတိ၊ အနာယူဟန္တော ဥစ္ဆိဇ္ဇတီတိ ဒီပေတိ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယမေဝ။

၄-၉-သိက္ခာပဒသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၃၅။ စတုတ္ထာဒီနိပိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။ မဂ္ဂင်္ဂေသု ပန ယသ္မာ သတိယာ ဥပဋ္ဌပေတွာ ပညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒတိ၊ တသ္မာ ဥဘယမေဝ ကမ္မံ။ သေသာ အင်္ဂါနေဝ ဟောန္တိ၊ နော ကမ္မန္တိ ဝုတ္တံ။ ဗောဇ္ဈင်္ဂေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အဘိဓမ္မေ ပန သဗ္ဗမ္ပေတံ အဝိသေသေန စေတနာသမ္ပယုတ္တကမ္မန္တေဝ ဝဏ္ဏိတံ။

၁၀-သမဏသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၁။ ဒသမေ **ဣဓေဝါ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ သာသနေ။ အယံ ပန နိယမော သေသပဒေသုပိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒုတိယာဒယောပိ ဟိ သမဏာ ဣဓေဝ၊ န အညတ္ထ။ **သုညာ**တိ ရိတ္တာ တုစ္ဆာ။ **ပရပ္ပဝါဒါ**တိ စတ္တာရော သဿတဝါဒါ, စတ္တာရော ဧကစ္စသဿတိကာ, စတ္တာရော အန္တာနန္တိကာ, စတ္တာရော အမရာဝိက္ခေပိကာ, ဒွေ အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကာ, သောဠသ သညီဝါဒါ, အဋ္ဌ အသညီဝါဒါ, အဋ္ဌ နေဝသညီနာသညီဝါဒါ, သတ္တ ဥစ္ဆေဒဝါဒါ, ပဉ္စ ဒိဋ္ဌဓမ္မနိဗ္ဗာနဝါဒါတိ ဣမေ သဗ္ဗေပိ ဗြဟ္မဇာလေ အာဂတဒွါသဋ္ဌိဒိဋ္ဌိယော ဣတော ဗာဟိရာနံ ပရေသံ ပဝါဒါ ပရပ္ပဝါဒါ နာမ။ တေ သဗ္ဗေပိ ဣမေဟိ စတူဟိ ဖလဋ္ဌကသမဏေဟိ သုညာ။ န ဟိ တေ ဧတ္ထ သန္တိ။ န ကေဝလဉ္စ ဧတေဟေဝ သုညာ၊ စတူဟိ ပန မဂ္ဂဋ္ဌကသမဏေဟိပိ, စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ အတ္ထာယ အာရဒ္ဓဝိပဿကေဟိပီတိ ဒွါဒသဟိပိ သမဏေဟိ သုညာ ဧဝ။ ဣမမေဝ အတ္ထံ သန္ဓာယ ဘဂဝတာ မဟာပရိနိဗ္ဗာနေ[၁] ဝုတ္တံ—

၁-ဒီ ၂-၁၂၅-ပိဋ္ဌေ။

“Ekūnatiṁ so vayasā subhadda,
Yaṁ pabbajiṁ kiṁ kusalānu-esī.
Vassāni paññāsa samādhikāni,
Yato ahaṁ pabbajito subhadda.
Ñāyassa dhammassa padesavattī,
Ito bahiddhā samaṇopi natthi.

Dutiyopi samaṇo natthi, tatiyopi samaṇo natthi, catutthopi samaṇo natthi, suññā parappavādā samaṇeti aññehī”ti. Ettha hi padesavattīti āraddhavipassako adhippeto. Tasmā sotāpattimaggassa āraddhavipassakaṁ maggaṭṭhaṁ phalaṭṭhanti tayopi ekato katvā “samaṇopi natthī”ti āha, sakadāgāmimaggassa āraddhavipassakaṁ maggaṭṭhaṁ phalaṭṭhanti tayopi ekato katvā “dutiyopi samaṇo natthī”ti āha. Itaresupi dvīsu eseva nayo. Ekādasamaṁ uttānatthamevāti.

Maggavaggo catuttho.

---

(25) 5. Āpattibhayavagga

1. Saṁghabhedakasuttavaṇṇanā

243. Pañcamassa paṭhame **api nu taṁ Ānanda adhikaraṇanti** vivādādhikaraṇādīsu aññataraṁ adhikaraṇaṁ bhikkhusaṁghassa uppajji, Satthā tassa vūpasantabhāvaṁ pucchanto evamāha. **Kuto taṁ bhante**ti bhante kuto kinti kena kāraṇena taṁ adhika raṇaṁ vūpasamissatīti vadati. **Kevalakappanti** sakalaṁ samantato. **Saṁghabhedāya ṭhito**ti saṁghena saddhiṁ vādatthāya[1] kathitaṁ paṭikathentova[2] ṭhito. **Tatrāyasmā**ti[3] tasmiṁ evaṁ ṭhite āyasmā Anuruddho. **Na ekavācikampi bhaṇitabbaṁ maññatī**ti “mā āvuso saṁghena saddhiṁ evaṁ avacā”ti ekavacanampi vattabbaṁ na maññati. **Voyuñjatī**ti anuyuñjati anuyogaṁ āpajjati. **Atthavase**ti kāraṇavase. **Nāsessantī**ti uposathappavāraṇaṁ upagantuṁ adatvā nikkaḍḍhissanti. Sesaṁ Pāḷivaseneva veditabbaṁ.

1. Tadatthāya (Ka) 2. Paṭikarontova (Ka) 3. Tatthāyasmāti (Sī, Syā)

“ဧကူနတိံသော ဝယသာ သုဘဒ္ဒ၊
ယံ ပဗ္ဗဇိံ ကိံကုသလာနုဧသီ။
ဝဿာနိ ပညာသ သမာဓိကာနိ၊
ယတော အဟံ ပဗ္ဗဇိတော သုဘဒ္ဒ။
ဉာယဿ ဓမ္မဿ ပဒေသဝတ္တီ၊
ဣတော ဗဟိဒ္ဓါ သမဏောပိ နတ္ထိ။

ဒုတိယောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ တတိယောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ စတုတ္ထောပိ သမဏော နတ္ထိ၊ သုညာ ပရပ္ပဝါဒါ သမဏေဘိ အညေဟီ”တိ။ ဧတ္ထ ဟိ ပဒေသဝတ္တီတိ အာရဒ္ဓဝိပဿကော အဓိပ္ပေတော။ တသ္မာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကံ မဂ္ဂဋ္ဌံ ဖလဋ္ဌန္တိ တယောပိ ဧကတော ကတွာ “သမဏောပိ နတ္ထီ”တိ အာဟ၊ သကဒါဂါမိမဂ္ဂဿ အာရဒ္ဓဝိပဿကံ မဂ္ဂဋ္ဌံ ဖလဋ္ဌန္တိ တယောပိ ဧကတော ကတွာ “ဒုတိယောပိ သမဏော နတ္ထီ”တိ အာဟ။ ဣတရေသုပိ ဒွီသု ဧသေဝ နယော။ ဧကာဒသမံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မဂ္ဂဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။

---

(၂၅) ၅-အာပတ္တိဘယဝဂ္ဂ

၁-သံဃဘေဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၃။ ပဉ္စမဿ ပဌမေ **အပိ နု တံ အာနန္ဒ အဓိကရဏန္တိ** ဝိဝါဒါဓိကရဏာဒီသု အညတရံ အဓိကရဏံ ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ သတ္ထာ တဿ ဝူပသန္တဘာဝံ ပုစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။ **ကုတော တံ ဘန္တေ**တိ ဘန္တေ ကုတော ကိန္တိ ကေန ကာရဏေန တံ အဓိကရဏံ ဝူပသမိဿတီတိ ဝဒတိ။ **ကေဝလကပ္ပန္တိ** သကလံ သမန္တတော။ **သံဃဘေဒါယ ဌိတော**တိ သံဃေန သဒ္ဓိံ ဝါဒတ္ထာယ[1] ကထိတံ ပဋိကထေန္တောဝ[2] ဌိတော။ **တတြာယသ္မာ**တိ[3] တသ္မိံ ဧဝံ ဌိတေ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ။ **န ဧကဝါစိကမ္ပိ ဘဏိတဗ္ဗံ မညတီ**တိ “မာ အာဝုသော သံဃေန သဒ္ဓိံ ဧဝံ အဝစာ”တိ ဧကဝစနမ္ပိ ဝတ္တဗ္ဗံ န မညတိ။ **ဝေါယုဉ္ဇတီ**တိ အနုယုဉ္ဇတိ အနုယောဂံ အာပဇ္ဇတိ။ **အတ္ထဝသေ**တိ ကာရဏဝသေ။ **နာသေဿန္တီ**တိ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏံ ဥပဂန္တုံ အဒတွာ နိက္ကဍ္ဎိဿန္တိ။ သေသံ ပါဠိဝသေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-တဒတ္ထာယ (က) ၂-ပဋိကရောန္တောဝ (က) ၃-တတ္ထာယသ္မာတိ (သီ၊ သျာ)

2. Āpattibhayasuttavaṇṇanā

244. Dutiye **khuramuṇḍaṁ karitvā**ti pañca sikhaṇḍake ṭhapetvā khurena muṇḍaṁ karitvā. **Kharassarenā**ti kakkhaḷasaddena. **Paṇavenā**ti vajjhabheriyā. **Thalaṭṭhassā**ti ekamante ṭhitassa. **Sīsacchejjan**ti sīsacchedārahaṁ[1]. **Yatra hi nāmā**ti yaṁ nāma. **So vatassāhan**ti so vata ahaṁ assaṁ, yaṁ evarūpaṁ pāpaṁ na kareyyanti attho. **Yathādhammaṁ paṭikarissatī**ti dhammānurūpaṁ paṭikarissati, sāmaṇerabhūmiyaṁ ṭhassatīti attho. **Kāḷavatthaṁ paridhāyā**ti kāḷapilotikaṁ nivāsetvā. **Mosallan**ti musalābhipātārahaṁ. **Yathādhamman**ti idha āpattito vuṭṭhāya suddhante patiṭṭhahanto yathādhammaṁ karoti nāma. **Bhasmapuṭan**ti chārikābhaṇḍikaṁ. **Gārayhaṁ bhasmapuṭan**ti garahitabbachārikāpuṭena matthake abhighātārahaṁ. **Yathādhamman**ti idha āpattiṁ desento yathādhammaṁ paṭikaroti nāma. **Upavajjan**ti upavādārahaṁ. **Pāṭidesanīyesū**ti paṭidesetabbesu. Iminā sabbāpi sesāpattiyo saṅgahitā. **Imāni kho bhikkhave cattāri āpattibhayānī**ti bhikkhave imāni cattāri āpattiṁ nissāya uppajjanakabhayāni nāmāti.

3. Sikkhānisaṁsasuttavaṇṇanā

245. Tatiye sikkhā ānisaṁsā etthāti **sikkhānisaṁsaṁ.** Paññā uttarā etthāti **paññuttaraṁ.** Vimutti sāro etthāti **vimuttisāraṁ.** Sati ādhipateyyā etthāti **satādhipateyyaṁ.** Etesaṁ hi sikkhādisaṅkhātānaṁ ānisaṁsādīnaṁ atthāya vussatīti vuttaṁ hoti. **Ābhisamācārikā**ti uttamasamācārikā. Vattavasena paññattasīlassetaṁ adhivacanaṁ. **Tathā tathā so tassā sikkhāyā**ti tathā tathā so sikkhākāmo bhikkhu tasmiṁ sikkhāpade.

Ādibrahmacariyikāti maggabrahmacariyassa ādibhūtānaṁ catunnaṁ mahāsīlānametaṁ adhivacanaṁ. **Sabbaso**ti sabbākārena. **Dhammā**ti catusaccadhammā. **Paññāya samavekkhitā hontī**ti sahavipassanāya maggapaññāya sudiṭṭhā honti. **Vimuttiyā phusitā hontī**ti arahattaphalavimuttiyā ñaṇaphassena phuṭṭhā honti. **Ajjhattaṁyeva sati sūpaṭṭhiyā hotī**ti niyakajjhatteyeva sati suṭṭhu upaṭṭhitā hoti. **Paññāya anuggahessāmī**ti

1. Sīsacchedakaraṇaṁ (Ka)

၂-အာပတ္တိဘယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၄။ ဒုတိယေ **ခုရမုဏ္ဍံ ကရိတွာ**တိ ပဉ္စ သိခဏ္ဍကေ ဌပေတွာ ခုရေန မုဏ္ဍံ ကရိတွာ။ **ခရဿရေနာ**တိ ကက္ခဠသဒ္ဒေန။ **ပဏဝေနာ**တိ ဝဇ္ဈဘေရိယာ။ **ထလဋ္ဌဿာ**တိ ဧကမန္တေ ဌိတဿ။ **သီသစ္ဆေဇ္ဇန္တိ** သီသစ္ဆေဒါရဟံ[၁]။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ယံ နာမ။ **သော ဝတဿာဟ**န္တိ သော ဝတ အဟံ အဿံ၊ ယံ ဧဝရူပံ ပါပံ န ကရေယျန္တိ အတ္ထော။ **ယထာဓမ္မံ ပဋိကရိဿတီ**တိ ဓမ္မာနုရူပံ ပဋိကရိဿတိ၊ သာမဏေရဘူမိယံ ဌဿတီတိ အတ္ထော။ **ကာဠဝတ္ထံ ပရိဓာယာ**တိ ကာဠပိလောတိကံ နိဝါသေတွာ။ **မောသလ္လ**န္တိ မုသလာဘိပါတာရဟံ။ **ယထာဓမ္မ**န္တိ ဣဓ အာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သုဒ္ဓန္တေ ပတိဋ္ဌဟန္တော ယထာဓမ္မံ ကရောတိ နာမ။ **ဘသ္မပုဋ**န္တိ ဆာရိကာဘဏ္ဍိကံ။ **ဂါရယှံ ဘသ္မပုဋ**န္တိ ဂရဟိတဗ္ဗဆာရိကာပုဋေန မတ္ထကေ အဘိဃာတာရဟံ။ **ယထာဓမ္မ**န္တိ ဣဓ အာပတ္တိံ ဒေသေန္တော ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ နာမ။ **ဥပဝဇ္ဇ**န္တိ ဥပဝါဒါရဟံ။ **ပါဋိဒေသနီယေသူ**တိ ပဋိဒေသေတဗ္ဗေသု။ ဣမိနာ သဗ္ဗာပိ သေသာပတ္တိယော သင်္ဂဟိတာ။ **ဣမာနိ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရိ အာပတ္တိဘယာနီ**တိ ဘိက္ခဝေ ဣမာနိ စတ္တာရိ အာပတ္တိံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယာနိ နာမာတိ။

၃-သိက္ခာနိသံသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၅။ တတိယေ သိက္ခာ အာနိသံသာ ဧတ္ထာတိ **သိက္ခာနိသံသံ**။ ပညာ ဥတ္တရာ ဧတ္ထာတိ **ပညုတ္တရံ**။ ဝိမုတ္တိ သာရော ဧတ္ထာတိ **ဝိမုတ္တိသာရံ**။ သတိ အာဓိပတေယျာ ဧတ္ထာတိ **သတာဓိပတေယျံ**။ ဧတေသံ ဟိ သိက္ခာဒိသင်္ခါတာနံ အာနိသံသာဒီနံ အတ္ထာယ ဝုဿတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အာဘိသမာစာရိကာ**တိ ဥတ္တမသမာစာရိကာ။ ဝတ္တဝသေန ပညတ္တသီလဿေတံ အဓိဝစနံ။ **တထာ တထာ သော တဿာ သိက္ခာယာ**တိ တထာ တထာ သော သိက္ခာကာမော ဘိက္ခု တသ္မိံ သိက္ခာပဒေ။

အာဒိဗြဟ္မစရိယိကာတိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာနံ စတုန္နံ မဟာသီလာနမေတံ အဓိဝစနံ။ **သဗ္ဗသော**တိ သဗ္ဗာကာရေန။ **ဓမ္မာ**တိ စတုသစ္စဓမ္မာ။ **ပညာယ သမဝေက္ခိတာ ဟောန္တီ**တိ သဟဝိပဿနာယ မဂ္ဂပညာယ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ **ဝိမုတ္တိယာ ဖုသိတာ ဟောန္တီ**တိ အရဟတ္တဖလဝိမုတ္တိယာ ဉာဏဖဿေန ဖုဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ **အဇ္ဈတ္တံယေဝ သတိ သူပဋ္ဌိတာ ဟောတီ**တိ နိယကဇ္ဈတ္တေယေဝ သတိ သုဋ္ဌု ဥပဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ **ပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမီ**တိ

၁-သီသစ္ဆေဒကရဏံ (က)

vipassanāpaññāya anuggahessāmi. **Paññāya samavekkhissāmī**ti idhāpi vipassanāpaññā adhippetā. **Phusitaṁ vā dhammaṁ tattha tattha paññāya anuggahessāmī**ti ettha pana maggapaññāva adhippetā.

4. Seyyāsuttavaṇṇanā

246. Catutthe **petā**ti kālakatā vuccanti. **Uttānā sentī**ti te yebhuyyena uttānakāva sayanti. Atha vā pettivisaye nibbattā **petā** nāma, te appamaṁsalohitattā aṭṭhisaṅghātajaṭitā ekena passena sayituṁ na sakkonti, uttānāva senti. **Anattamano hotī**ti tejussadattā sīho migarājā dve purimapāde ekasmiṁ, pacchimapāde ekasmiṁ ṭhāne ṭhapetvā naṅguṭṭhaṁ antarasatthimhi pakkhipitvā purimapādapacchimapādanaṅguṭṭhānaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkhetvā dvinnaṁ purimapādānaṁ matthake sīsaṁ ṭhapetvā sayati. Divasampi sayitvā pabujjhamāno na uttasanto pabujjhati, sīsaṁ pana ukkhipitvā purimapādā dīnaṁ ṭhitokāsaṁ sallakkhetvā sace kiñci ṭhānaṁ vijahitvā ṭhitaṁ[1] hoti, "nayidaṁ tuyhaṁ jātiyā, na sūrabhāvassa anurūpan"ti anattamano hutvā tattheva sayati, na gocarāya pakkamati. Idaṁ sandhāya vuttaṁ "anattamano hotī"ti. Avijahitvā ṭhite pana "tuyhaṁ jātiyā ca sūrabhāvassa ca anurūpamidan"ti haṭṭhatuṭṭho uṭṭhāya sīhavijambhanaṁ vijambhitvā kesarabhāraṁ vidhunitvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ naditvā gocarāya pakkamati. Tena vuttaṁ "attamano hotī"ti.

5. Thūpārahasuttavaṇṇanā

247. Pañcame **rājā cakkavattī**ti ettha kasmā Bhagavā agāramajjhe vasitvā kālakatassa rañño thūpakaraṇaṁ anujānāti, na sīlavato puthujjanabhikkhussāti? Anacchariyattā[2]. Puthujjanabhikkhūnañhi thūpe anuññāyamāne Tambapaṇṇidīpe tāva thūpānaṁ[3] okāso na bhaveyya, tathā aññesu ṭhānesu. Tasmā "anacchariyā te bhavissantī"ti nānujānāti. Cakkavattī rājā ekova nibbattati, tenassa thūpo acchariyo hoti. Puthujjanasīlavato pana parinibbutabhikkhuno viya mahantampi sakkāraṁ kātuṁ vaṭṭatiyeva. Chaṭṭhasattamāni uttānatthāneva.

1. Vijahitaṁ (Sī, Syā) 2. Acchariyattā (Sī, Syā) Dī-Ṭṭha 2. 175 piṭṭhepi passitabbaṁ.
3. Tambapaṇṇidīpe gāmapaṭṭanānaṁ (Sī, Syā)

ဝိပဿနာပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမိ။ **ပညာယ သမဝေက္ခိဿာမီ**တိ ဣဓာပိ ဝိပဿနာပညာ အဓိပ္ပေတာ။ **ဖုသိတံ ဝါ ဓမ္မံ တတ္ထ တတ္ထ ပညာယ အနုဂ္ဂဟေဿာမီ**တိ ဧတ္ထ ပန မဂ္ဂပညာဝ အဓိပ္ပေတာ။

၄-သေယျာသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၆။ စတုတ္ထေ **ပေတာ**တိ ကာလကတာ ဝုစ္စန္တိ။ **ဥတ္တာနာ သေန္တီ**တိ တေ ယေဘုယျေန ဥတ္တာနကာဝ သယန္တိ။ အထ ဝါ ပေတ္တိဝိသယေ နိဗ္ဗတ္တာ **ပေတာ** နာမ၊ တေ အပ္ပမံသလောဟိတတ္တာ အဋ္ဌိသင်္ဃာတဇဋိတာ ဧကေန ပဿေန သယိတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဥတ္တာနာဝ သေန္တိ။ **အနတ္တမနော ဟောတီ**တိ တေဇုဿဒတ္တာ သီဟော မိဂရာဇာ ဒွေ ပုရိမပါဒေ ဧကသ္မိံ, ပစ္ဆိမပါဒေ ဧကသ္မိံ ဌာနေ ဌပေတွာ နင်္ဂုဋ္ဌံ အန္တရသတ္ထိမှိ ပက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒပစ္ဆိမပါဒနင်္ဂုဋ္ဌာနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ ဒွိန္နံ ပုရိမပါဒါနံ မတ္ထကေ သီသံ ဌပေတွာ သယတိ။ ဒိဝသမ္ပိ သယိတွာ ပဗုဇ္ဈမာနော န ဥတ္တသန္တော ပဗုဇ္ဈတိ၊ သီသံ ပန ဥက္ခိပိတွာ ပုရိမပါဒါဒီနံ ဌိတောကာသံ သလ္လက္ခေတွာ သစေ ကိဉ္စိ ဌာနံ ဝိဇဟိတွာ ဌိတံ[1] ဟောတိ၊ "နယိဒံ တုယှံ ဇာတိယာ, န သူရဘာဝဿ အနုရူပ"န္တိ အနတ္တမနော ဟုတွာ တတ္ထေဝ သယတိ၊ န ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "အနတ္တမနော ဟောတီ"တိ။ အဝိဇဟိတွာ ဌိတေ ပန "တုယှံ ဇာတိယာ စ သူရဘာဝဿ စ အနုရူပမိဒ"န္တိ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌော ဥဋ္ဌာယ သီဟဝိဇမ္ဘနံ ဝိဇမ္ဘိတွာ ကေသရဘာရံ ဝိဓုနိတွာ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒိတွာ ဂေါစရာယ ပက္ကမတိ။ တေန ဝုတ္တံ "အတ္တမနော ဟောတီ"တိ။

၅-ထူပါရဟသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၄၇။ ပဉ္စမေ **ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ**တိ ဧတ္ထ ကသ္မာ ဘဂဝါ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသိတွာ ကာလကတဿ ရညော ထူပကရဏံ အနုဇာနာတိ၊ န သီလဝတော ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခုဿာတိ? အနစ္ဆရိယတ္တာ[2]။ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူနဉှိ ထူပေ အနုညာယမာနေ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ တာဝ ထူပါနံ[3] ဩကာသော န ဘဝေယျ၊ တထာ အညေသု ဌာနေသု။ တသ္မာ "အနစ္ဆရိယာ တေ ဘဝိဿန္တီ"တိ နာနုဇာနာတိ။ စက္ကဝတ္တီ ရာဇာ ဧကောဝ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ တေနဿ ထူပေါ အစ္ဆရိယော ဟောတိ။ ပုထုဇ္ဇနသီလဝတော ပန ပရိနိဗ္ဗုတဘိက္ခုနော ဝိယ မဟန္တမ္ပိ သက္ကာရံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဆဋ္ဌသတ္တမာနိ ဥတ္တာနတ္ထာနေဝ။

၁-ဝိဇဟိတံ (သီ၊ သျာ) ၂-အစ္ဆရိယတ္တာ (သီ၊ သျာ) ဒီ-ဋ္ဌ ၂-၁၇၅-ပိဋ္ဌေပိ ပဿိတဗ္ဗံ။
၃-တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ဂါမပဋ္ဋနာနံ (သီ၊ သျာ)

8. Paṭhamavohārasuttavaṇṇanā

250. Aṭṭhame **anariyavohārā**ti anariyānaṁ kathā. Sesesupi eseva nayo.

Āpattibhayavaggo pañcamo.

Pañcamapaṇṇāsako niṭṭhito.

---

(26) 6. Abhiññāvagga

1-3. Abhiññāsuttādivaṇṇanā

254-256. Chaṭṭhassa paṭhame **abhiññāyā**ti jānitvā. **Samatho ca vipassanā cā**ti cittekaggatā ca saṅkhārapariggahavipassanāñāṇañca. **Vijjā ca vimutti cā**ti maggañāṇavijjā ca sesā sampayuttakadhammā ca. Dutiye **anariyapariyesanā**ti anariyānaṁ esanā gavesanā. **Jarādhamman**ti jarāsabhāvaṁ. Sesesupi eseva nayo. Tatiyaṁ uttānameva.

4. Mālukyaputtasuttavaṇṇanā

257. Catutthe **Mālukyaputto**ti Mālukyabrāhmaṇiyā putto. **Etthā**ti etasmiṁ tava ovādayācane. Iminā theraṁ apasādetipi ussādetipi. Kathaṁ? Ayaṁ kira daharakāle paccayesu laggo hutvā pacchā mahallakakāle araññavāsaṁ patthento kammaṭṭhānaṁ yācati. Atha Bhagavā "ettha dahare kiṁ vakkhāma, Mālukyaputto viya tumhepi taruṇakāle paccayesu laggitvā mahallakakāle araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kareyyāthā"ti iminā adhippāyena bhaṇanto theraṁ apasādeti nāma. Yasmā pana thero mahallakakāleva araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kātukāmo, tasmā Bhagavā "ettha dahare kiṁ vakkhāma, ayaṁ amhākaṁ[1] Mālukyaputto mahallakakālepi araññaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ kātu

1. Tumhākaṁ (Sī, Syā)

၈-ပဌမဝေါဟာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၀။ အဋ္ဌမေ **အနရိယဝေါဟာရာ**တိ အနရိယာနံ ကထာ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။

အာပတ္တိဘယဝဂ္ဂေါ ပဉ္စမော။

ပဉ္စမပဏ္ဏာသကော နိဋ္ဌိတော။

---

(၂၆) ၆-အဘိညာဝဂ္ဂ

၁-၃-အဘိညာသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၅၄-၂၅၆။ ဆဋ္ဌဿ ပဌမေ **အဘိညာယာ**တိ ဇာနိတွာ။ **သမထော စ ဝိပဿနာ စာ**တိ စိတ္တေကဂ္ဂတာ စ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟဝိပဿနာဉာဏဉ္စ။ **ဝိဇ္ဇာ စ ဝိမုတ္တိ စာ**တိ မဂ္ဂဉာဏဝိဇ္ဇာ စ သေသာ သမ္ပယုတ္တကဓမ္မာ စ။ ဒုတိယေ **အနရိယပရိယေသနာ**တိ အနရိယာနံ ဧသနာ ဂဝေသနာ။ **ဇရာဓမ္မန္တိ** ဇရာသဘာဝံ။ သေသေသုပိ ဧသေဝ နယော။ တတိယံ ဥတ္တာနမေဝ။

၄-မာလုကျပုတ္တသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၅၇။ စတုတ္ထေ **မာလုကျပုတ္တော**တိ မာလုကျဗြာဟ္မဏိယာ ပုတ္တော။ **ဧတ္ထာ**တိ ဧတသ္မိံ တဝ ဩဝါဒယာစနေ။ ဣမိနာ ထေရံ အပသာဒေတိပိ ဥဿာဒေတိပိ။ ကထံ? အယံ ကိရ ဒဟရကာလေ ပစ္စယေသု လဂ္ဂေါ ဟုတွာ ပစ္ဆာ မဟလ္လကကာလေ အရညဝါသံ ပတ္ထေန္တော ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစတိ။ အထ ဘဂဝါ "ဧတ္ထ ဒဟရေ ကိံ ဝက္ခာမ၊ မာလုကျပုတ္တော ဝိယ တုမှေပိ တရုဏကာလေ ပစ္စယေသု လဂ္ဂိတွာ မဟလ္လကကာလေ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကရေယျာထာ"တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဏန္တော ထေရံ အပသာဒေတိ နာမ။ ယသ္မာ ပန ထေရော မဟလ္လကကာလေဝ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတုကာမော၊ တသ္မာ ဘဂဝါ "ဧတ္ထ ဒဟရေ ကိံ ဝက္ခာမ၊ အယံ အမှာကံ[1] မာလုကျပုတ္တော မဟလ္လကကာလေပိ အရညံ ပဝိသိတွာ သမဏဓမ္မံ ကာတု-

၁-တုမှာကံ (သီ၊ သျာ)

kāmo kammaṭṭhānaṁ yācati. Tumhe tāva taruṇakālepi vīriyaṁ na karothā"ti iminā adhippāyena bhaṇanto theraṁ ussādeti nāmāti yojanā.

5-10. Kulasuttādivaṇṇanā

258-263. Pañcame **ādhipacce ṭhapentī**ti bhaṇḍāgārikaṭṭhāne ṭhapenti. Chaṭṭhe **vaṇṇasampanno**ti sarīravaṇṇena samannāgato. **Balasampanno**ti kāyabalena samannāgato. Bhikkhuvāre **vaṇṇasampanno**ti guṇavaṇṇena samannāgato. **Balasampanno**ti vīriyabalena samannāgato. **Javasampanno**ti ñāṇajavena samannāgato. Sattamepi eseva nayo. Sesamettha uttānamevāti.

Abhiññāvaggo chaṭṭho.

---

(27) 7. Kammapathavaggavaṇṇanā

264-273. Kammapathavaggepi dasapi kammapathā lokiyalokuttaramissakāva kathitā.

---

(28) 8. Rāgapeyyālavaṇṇanā

274-783. Rāgapeyyālaṁ arahattaṁ pāpetvā kathitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttāna tthamevāti.

Manorathapūraṇiyā Aṅguttaranikāyaṭṭhakathāya

Catukkanipātassa saṁvaṇṇanā niṭṭhitā.

ကာမော ကမ္မဋ္ဌာနံ ယာစတိ။ တုမှေ တာဝ တရုဏကာလေပိ ဝီရိယံ န ကရောထာ"တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန ဘဏန္တော ထေရံ ဥဿာဒေတိ နာမာတိ ယောဇနာ။

၅-၁၀-ကုလသုတ္တာဒိဝဏ္ဏနာ

၂၅၈-၂၆၃။ ပဉ္စမေ **အာဓိပစ္စေ ဌပေန္တီ**တိ ဘဏ္ဍာဂါရိကဋ္ဌာနေ ဌပေန္တိ။ ဆဋ္ဌေ **ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ သရီရဝဏ္ဏေန သမန္နာဂတော။ **ဗလသမ္ပန္နော**တိ ကာယဗလေန သမန္နာဂတော။ ဘိက္ခုဝါရေ **ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော**တိ ဂုဏဝဏ္ဏေန သမန္နာဂတော။ **ဗလသမ္ပန္နော**တိ ဝီရိယဗလေန သမန္နာဂတော။ **ဇဝသမ္ပန္နော**တိ ဉာဏဇဝေန သမန္နာဂတော။ သတ္တမေပိ ဧသေဝ နယော။ သေသမေတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အဘိညာဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။

---

(၂၇) ၇-ကမ္မပထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ

၂၆၄-၂၇၃။ ကမ္မပထဝဂ္ဂေပိ ဒသပိ ကမ္မပထာ လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာဝ ကထိတာ။

---

(၂၈) ၈-ရာဂပေယျာလဝဏ္ဏနာ

၂၇၄-၇၈၃။ ရာဂပေယျာလံ အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ကထိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနတ္ထမေဝါတိ။

မနောရထပူရဏိယာ အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋ္ဌကထာယ

စတုက္ကနိပါတဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akaccho	184
Akatakalyāṇo	358
Akataññutā	27
Akataññū	27
Akatabhīruttāṇā	140
Akataveditā	27
Akattā ca	23
Akappiye kappiyasaññī	56
Akampittha	237
Akaraṇā	202
Akasiralābhī	172, 267
Akālavādī	266
Akālikaṁ	141
Akālikā	203
Akāliko	141
Akālena	266
Akāsikaṁ	125
Akiccaṁ	313
Akicchalābhī	172, 267
Akiriyavādā	289
Akiriyāya	155
Akukkuccakajātaṁ	371
Akusalaṁ āpanno	12
Akusalamūlāni	191
Akusalānaṁ	65
Akusalehi	257

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akkosako	310
Akkhaṇavedhī	242
Akkhamā	345
Akkharappabhedo	146
Akkhāhataṁ maññe	80
Akkhitto	145
Akhaṇḍāni	104
Akhilo	268
Agatigamanāni	262
Agadhito	281
Agāraṁ ajjhāvasataṁ	4
Agāravo	264
Agārasmā	4
Agga	22
Aggaññā	277
Aggapaññattiyo	261
Aggappattāni	222
Aggappatto	222
Aggappasādā	296
Aggamakkhāyati	261
Aggavatī	46
Aggibhayaṁ	330
Agge	22
Aggo	326
Agghati	149

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကစ္ဆော	၁၈၄
အကတကလျာဏော	၃၅၈
အကတညုတာ	၂၇
အကတညူ	၂၇
အကတဘီရုတ္တာဏာ	၁၄၀
အကတဝေဒိတာ	၂၇
အကတ္တာ စ	၂၃
အကပ္ပိယေ ကပ္ပိယသညီ	၅၆
အကမ္ပိတ္ထ	၂၃၇
အကရဏာ	၂၀၂
အကသိရလာဘီ	၁၇၂၊ ၂၆၇
အကာလဝါဒီ	၂၆၆
အကာလိကံ	၁၄၁
အကာလိကာ	၂၀၃
အကာလိကော	၁၄၁
အကာလေန	၂၆၆
အကာသိကံ	၁၂၅
အကိစ္စံ	၃၁၃
အကိစ္ဆလာဘီ	၁၇၂၊ ၂၆၇
အကိရိယဝါဒါ	၂၈၉
အကိရိယာယ	၁၅၅
အကုက္ကုစ္စကဇာတံ	၃၇၁
အကုသလံ အာပန္နော	၁၂
အကုသလမူလာနိ	၁၉၁
အကုသလာနံ	၆၅
အကုသလေဟိ	၂၅၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အက္ကောသကော	၃၁၀
အက္ခဏဝေဓီ	၂၄၂
အက္ခမာ	၃၄၅
အက္ခရပ္ပဘေဒေါ	၁၄၆
အက္ခာဟတံ မညေ	၈၀
အက္ခိတ္တော	၁၄၅
အခဏ္ဍာနိ	၁၀၄
အခိလော	၂၆၈
အဂတိဂမနာနိ	၂၆၂
အဂဓိတော	၂၈၁
အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတံ	၄
အဂါရဝေါ	၂၆၄
အဂါရသ္မာ	၄
အဂ္ဂ	၂၂
အဂ္ဂညာ	၂၇၇
အဂ္ဂပညတ္တိယော	၂၆၁
အဂ္ဂပ္ပတ္တာနိ	၂၂၂
အဂ္ဂပ္ပတ္တော	၂၂၂
အဂ္ဂပ္ပသာဒါ	၂၉၆
အဂ္ဂမက္ခာယတိ	၂၆၁
အဂ္ဂဝတီ	၄၆
အဂ္ဂိဘယံ	၃၃၀
အဂ္ဂေ	၂၂
အဂ္ဂေါ	၃၂၆
အဂ္ဃတိ	၁၄၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aghato	333
Aghā	334
Aṅgakūṭaṁ	378
Aṅganteva saṅkhyaṁ	241
Aṅgānaṁ	199
Aṅgena	197
Aṅgehi	224
Acakkhukaraṇo	201
Acakkhukā	315
Acariṁ	365
Acalappatto	77
Acinteyyāni	319
Acirapakkante	316
Acirapakkanto	173
Acelako	245
Accagamā	12, 220
Accantaniṭṭho	243
Accantasukhumālo	124
Accayaṁ accayato	24, 71
Accayaṁ desentassa	25, 71
Accayato disvā	71
Accayo	12, 220
Accādhāya	83
Accāyikāni	221
Acchariyamanussā	51
Acche	259
Acchecchi	352
Acchecchi taṇhaṁ	102
Ajapālanigrodhe	263
Ajinakkhipaṁ	221

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ajinappaveṇī	172
Ajināni	221
Ajeḷakā	377
Ajjataṁ	22
Ajjatagge	22
Ajjavaṁ	62
Ajjavena	329
Ajjhattaṁ	35, 235, 344, 381
Ajjhattaṁ avūpasantaṁ	52
Ajjhattaṁyeva	228
Ajjhattameva	347
Ajjhattasaṁyojanaṁ	35
Ajjhattasaṁyojano	35
Ajjhattikā	352
Ajjhāgāre	98
Ajjhāpanno	236
Ajjhāyako	145
Ajjhāvasataṁ	4
Ajjhāvasati	75
Ajjhupekkhati	229
Ajjhopannā	49
Ajjhositaṁ	274
Añjaliṁ	170
Añjalikaraṇīyo	224
Aññataraṁ devanikāyaṁ	389
Aññataro	12
Aññatreva	305
Aññathattaṁ	203
Aññathāsmi	387
Aññadatthu	269

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဃတော	၃၃၃
အဃာ	၃၃၄
အင်္ဂကူဋံ	၃၇၈
အင်္ဂန္တေဝ သင်္ချံ	၂၄၁
အင်္ဂါနံ	၁၉၉
အင်္ဂေန	၁၉၇
အင်္ဂေဟိ	၂၂၄
အစက္ခုကရဏော	၂၀၁
အစက္ခုကာ	၃၁၅
အစရိံ	၃၆၅
အစလပ္ပတ္တော	၇၇
အစိန္တေယျာနိ	၃၁၉
အစိရပက္ကန္တေ	၃၁၆
အစိရပက္ကန္တော	၁၇၃
အစေလကော	၂၄၅
အစ္စဂမာ	၁၂၊ ၂၂၀
အစ္စန္တနိဋ္ဌော	၂၄၃
အစ္စန္တသုခုမာလော	၁၂၄
အစ္စယံ အစ္စယတော	၂၄၊ ၇၁
အစ္စယံ ဒေသေန္တဿ	၂၅၊ ၇၁
အစ္စယတော ဒိသွာ	၇၁
အစ္စယော	၁၂၊ ၂၂၀
အစ္စာဓာယ	၈၃
အစ္စာယိကာနိ	၂၂၁
အစ္ဆရိယမနုဿာ	၅၁
အစ္ဆေ	၂၅၉
အစ္ဆေစ္ဆိ	၃၅၂
အစ္ဆေစ္ဆိ တဏှံ	၁၀၂
အဇပါလနိဂြောဓေ	၂၆၃
အဇိနက္ခိပံ	၂၂၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဇိနပ္ပဝေဏီ	၁၇၂
အဇိနာနိ	၂၂၁
အဇေဠကာ	၃၇၇
အဇ္ဇတံ	၂၂
အဇ္ဇတဂ္ဂေ	၂၂
အဇ္ဇဝံ	၆၂
အဇ္ဇဝေန	၃၂၉
အဇ္ဈတ္တံ	၃၅၊ ၂၃၅၊ ၃၄၄၊ ၃၈၁
အဇ္ဈတ္တံ အဝူပသန္တံ	၅၂
အဇ္ဈတ္တံယေဝ	၂၂၈
အဇ္ဈတ္တမေဝ	၃၄၇
အဇ္ဈတ္တသံယောဇနံ	၃၅
အဇ္ဈတ္တသံယောဇနော	၃၅
အဇ္ဈတ္တိကာ	၃၅၂
အဇ္ဈာဂါရေ	၉၈
အဇ္ဈာပန္နော	၂၃၆
အဇ္ဈာယကော	၁၄၅
အဇ္ဈာဝသတံ	၄
အဇ္ဈာဝသတိ	၇၅
အဇ္ဈုပေက္ခတိ	၂၂၉
အဇ္ဈောပန္နာ	၄၉
အဇ္ဈောသိတံ	၂၇၄
အဉ္ဇလိံ	၁၇၀
အဉ္ဇလိကရဏီယော	၂၂၄
အညတရံ ဒေဝနိကာယံ	၃၈၉
အညတရော	၁၂
အညတြေဝ	၃၀၅
အညထတ္တံ	၂၀၃
အညထာသ္မိ	၃၈၇
အညဒတ္ထု	၂၆၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aññamaññaṁ paṭipucchanti	48
Aññā cittaṁ upaṭṭhapenti	48
Aññāṇakaraṇo	201
Aññātavāde	185
Aññātatthaṁ	188
Aññāto	176
Aññātāro ca	102
Aññāya	176
Aññāvimuttassa	216
Aññāvimokkhaṁ	103
Aññenaññaṁ paṭicarati	186
Aññesampi	89
Aṭavisaṅkopo	164
Aṭṭīyati	129
Aṭṭīyeyyātha	85
Aṭṭhaṅgasusamāgataṁ	123
Aṭṭhaṅgiko	164
Aṭṭhasataṁ taṇhāvicaritaṁ	388
Aṭṭhiṁ katvā	329
Aḍḍhā	87, 372
Aṇupi khāyati	226
Aṇumattesu	38, 259
Aṇḍabhūtā	335
Atammayo muni	131
Atakkāvacaraṁ	366
Atāri	101
Aticaritā	311
Atithibaliṁ	313
Atipāteyya	305
Atimaññasi	131

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atimānassa	67
Atiyātuṁ	44
Ativattati	256, 262
Ativijjha	232
Atisitvā	129
Atītaṁ ārabbha	184
Atītaṁ vā addhānaṁ	184
Atītāni chattiṁsa	388
Attakāmā	216
Attaguttiyā	316
Attatthaṁ	201
Attatthampi	141
Attato vivaṭaṁ	241
Attanā	197
Attantapo	373
Attaparitāpanānuyogaṁ	373
Attaparittāya	316
Attabyābādhāya	84
Attabhāvīnaṁ	261
Attamanā	335
Attarakkhāya	316
Attarūpena	330
Attavadhāya	316
Attasammāpaṇidhi	290
Attā	310
Attādhipateyyaṁ	130
Attānaṁ pariharati	130
Attānaṁyeva	129
Attānukkaṁseti	281, 287
Attānuvādabhayaṁ	331

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အညမညံ ပဋိပုစ္ဆန္တိ	၄၈
အညာ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ	၄၈
အညာဏကရဏော	၂၀၁
အညာတဝါဒေ	၁၈၅
အညာတတ္ထံ	၁၈၈
အညာတော	၁၇၆
အညာတာရော စ	၁၀၂
အညာယ	၁၇၆
အညာဝိမုတ္တဿ	၂၁၆
အညာဝိမောက္ခံ	၁၀၃
အညေနညံ ပဋိစရတိ	၁၈၆
အညေသမ္ပိ	၈၉
အဋဝိသင်္ကောပေါ	၁၆၄
အဋ္ဋီယတိ	၁၂၉
အဋ္ဋီယေယျာထ	၈၅
အဋ္ဌင်္ဂသုသမာဂတံ	၁၂၃
အဋ္ဌင်္ဂိကော	၁၆၄
အဋ္ဌသတံ တဏှာဝိစရိတံ	၃၈၈
အဋ္ဌိံ ကတွာ	၃၂၉
အဍ္ဎာ	၈၇၊ ၃၇၂
အဏုပိ ခါယတိ	၂၂၆
အဏုမတ္တေသု	၃၈၊ ၂၅၉
အဏ္ဍဘူတာ	၃၃၅
အတမ္မယော မုနိ	၁၃၁
အတက္ကာဝစရံ	၃၆၆
အတာရိ	၁၀၁
အတိစရိတာ	၃၁၁
အတိထိဗလိံ	၃၁၃
အတိပါတေယျ	၃၀၅
အတိမညသိ	၁၃၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတိမာနဿ	၆၇
အတိယာတုံ	၄၄
အတိဝတ္တတိ	၂၅၆၊ ၂၆၂
အတိဝိဇ္ဈ	၂၃၂
အတိသိတွာ	၁၂၉
အတီတံ အာရဗ္ဘ	၁၈၄
အတီတံ ဝါ အဒ္ဓါနံ	၁၈၄
အတီတာနိ ဆတ္တိံသ	၃၈၈
အတ္တကာမာ	၂၁၆
အတ္တဂုတ္တိယာ	၃၁၆
အတ္တတ္ထံ	၂၀၁
အတ္တတ္ထမ္ပိ	၁၄၁
အတ္တတော ဝိဝဋံ	၂၄၁
အတ္တနာ	၁၉၇
အတ္တန္တပေါ	၃၇၃
အတ္တပရိတာပနာနုယောဂံ	၃၇၃
အတ္တပရိတ္တာယ	၃၁၆
အတ္တဗျာဗာဓာယ	၈၄
အတ္တဘာဝီနံ	၂၆၁
အတ္တမနာ	၃၃၅
အတ္တရက္ခာယ	၃၁၆
အတ္တရူပေန	၃၃၀
အတ္တဝဓာယ	၃၁၆
အတ္တသမ္မာပဏိဓိ	၂၉၀
အတ္တာ	၃၁၀
အတ္တာဓိပတေယျံ	၁၃၀
အတ္တာနံ ပရိဟရတိ	၁၃၀
အတ္တာနံယေဝ	၁၂၉
အတ္တာနုက္ကံသေတိ	၂၈၁၊ ၂၈၇
အတ္တာနုဝါဒဘယံ	၃၃၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Atthaṁ bhaṇissanti	139
Atthakavi	390
Atthaṅgamaṁ	257
Atthaṅgamāya	203
Atthaṅgamo	303
Atthacariyā	290
Atthañca dhammañca paṭibāhanti	45
Atthaññaṁ	351
Atthato	338
Atthapaṭisambhidā	350
Atthappaṭisaṁvedī	136
Atthamaññāya	326
Atthavase	26, 393
Atthavase paṭicca	65
Atthavādī	376
Atthasaṁhitaṁ	376
Atthābhisamayā	304
Atthi idaṁ	183
Atthi dinnaṁ	234
Atthi lobho	183
Atthi sukhaṁ	314
Atthūpaparikkhi	326
Atthe	304
Atthesaṁ	80
Attho ca dunnīto	24
Atthopi dunnayo	342
Atha	115
Athenena	197
Adiṭṭhaṁ	273
Adinnādānaṁ	197

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Adinnādāyino	157
Addhagatā	140, 266
Addhagate	43
Addhadaṇḍakehi	1
Addhamāsikaṁ	246
Addhā kho	154
Addhānamaggapaṭippanno	298
Adhammakammāni	49
Adhammacariyāvisamacariyā-hetu	14
Adhammarāgarattā	142
Adhammavādī	192
Adhammikā	50, 317
Adhikaraṇaṁ	50
Adhigamanīyāni	314
Adhicittaṁ	227, 228
Adhiṭṭhāti	85, 86
Adhipaññādhamma-vipassanāya	325
Adhipatiṁ karitvā	130
Adhippayāso	234
Adhimattaṁ	88
Adhivāsanāya	138
Adhivāseti	258
Adhisallikhate	220
Adhisīlaṁ	240
Adhisīlasikkhāsamādānaṁ	213
Adhomukho	179
Anagāriyaṁ	4
Anagāriyaṁ pabbajito	75

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အတ္ထံ ဘဏိဿန္တိ	၁၃၉
အတ္ထကဝိ	၃၉၀
အတ္ထင်္ဂမံ	၂၅၇
အတ္ထင်္ဂမာယ	၂၀၃
အတ္ထင်္ဂမော	၃၀၃
အတ္ထစရိယာ	၂၉၀
အတ္ထဉ္စ ဓမ္မဉ္စ ပဋိဗာဟန္တိ	၄၅
အတ္ထည္ညံ	၃၅၁
အတ္ထတော	၃၃၈
အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ	၃၅၀
အတ္ထပ္ပဋိသံဝေဒီ	၁၃၆
အတ္ထမည္ညာယ	၃၂၆
အတ္ထဝသေ	၂၆၊၃၉၃
အတ္ထဝသေ ပဋိစ္စ	၆၅
အတ္ထဝါဒီ	၃၇၆
အတ္ထသံဟိတံ	၃၇၆
အတ္ထာဘိသမယာ	၃၀၄
အတ္ထိ ဣဒံ	၁၈၃
အတ္ထိ ဒိန္နံ	၂၃၄
အတ္ထိ လောဘော	၁၈၃
အတ္ထိ သုခံ	၃၁၄
အတ္ထူပပရိက္ခီ	၃၂၆
အတ္ထေ	၃၀၄
အတ္ထေသံ	၈၀
အတ္ထော စ ဒုန္နီတော	၂၄
အတ္ထောပိ ဒုန္နယော	၃၄၂
အထ	၁၁၅
အထေနေန	၁၉၇
အဒိဋ္ဌံ	၂၇၃
အဒိန္နာဒါနံ	၁၉၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဒိန္နာဒါယိနော	၁၅၇
အဒ္ဓဂတာ	၁၄၀၊၂၆၆
အဒ္ဓဂတေ	၄၃
အဒ္ဓဒဏ္ဍကေဟိ	၁
အဒ္ဓမာသိကံ	၂၄၆
အဒ္ဓါ ခေါ	၁၅၄
အဒ္ဓါနမဂ္ဂပဋိပ္ပန္နော	၂၉၈
အဓမ္မကမ္မာနိ	၄၉
အဓမ္မစရိယာဝိသမစရိယာ-ဟေတု	၁၄
အဓမ္မရာဂရတ္တာ	၁၄၂
အဓမ္မဝါဒီ	၁၉၂
အဓမ္မိကာ	၅၀၊၃၁၇
အဓိကရဏံ	၅၀
အဓိဂမနီယာနိ	၃၁၄
အဓိစိတ္တံ	၂၂၇၊၂၂၈
အဓိဋ္ဌာတိ	၈၅၊၈၆
အဓိပည္ညာဓမ္မဝိပဿနာယ	၃၂၅
အဓိပတိံ ကရိတွာ	၁၃၀
အဓိပ္ပယာသော	၂၃၄
အဓိမတ္တံ	၈၈
အဓိဝါသနာယ	၁၃၈
အဓိဝါသေတိ	၂၅၈
အဓိသလ္လိခတေ	၂၂၀
အဓိသီလံ	၂၄၀
အဓိသီလသိက္ခာသမာဒါနံ	၂၁၃
အဓောမုခေါ	၁၇၉
အနဂါရိယံ	၄
အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတော	၇၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anaggavatī	46
Anajjhopanno	281
Anattato	333
Anattamanavācaṁ	12
Anattamano	12, 395
Anattā	242
Anatthavādī	192, 266
Anatthasaṁhitaṁ	266
Anatthāya	329
Anatthe	304
Ananubodhā	249
Ananulomike	73
Ananuvicca	59
Anantarahitāya	373
Anapadesaṁ	266
Anabhāvaṁ	258
Anabhijjhā	288
Anabhijjhālu	288
Anabhiratisaññī	344
Anabhiraddhi	51
Anabhisambuddhassa	230
Anabhisambuddhā	179
Anabhisitto	76
Anayaṁ āpajjati	192
Anariyaguṇamāsajja	187
Anariyapariyesanā	396
Anariyavohārā	396
Anariyasukhaṁ	53
Analaso	282
Anavajjabalaṁ	340

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anavajjasukhaṁ	314, 381
Anavajjā	64
Anavajjāni	276
Anavaññattipaṭisaṁyutto	227
Anavaññappaṭilābhāya	340
Anavayo	146
Anassuṁ	42
Anāgataṁ	55
Anāgataṁ ārabbha	184
Anāgatāni chattiṁsa	388
Anāgantāro	350
Anāgantā itthattaṁ	38, 39
Anātāpī	258
Anādaro	268
Anādāno	256
Anādīnavadassāvino	49
Anārakkhānaṁ	158
Anālaye dhamme	335
Anāvattidhammo	217
Anāsavasukhaṁ	53
Anikaṭṭhacitto	338
Anikkhittadhuro	87, 224
Aniggahito	159, 164
Aniccato	307, 333
Aniccā	242
Aniccānupassī	344
Aniddhantakasāvaṁ	227
Anidhānavatiṁ	266
Anibbānasaṁvattaniko	201
Anivatti bhavissāmi	130

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနဂ္ဂဝတီ	၄၆
အနဇ္ဈောပန္နော	၂၈၁
အနတ္တတော	၃၃၃
အနတ္တမနဝါစံ	၁၂
အနတ္တမနော	၁၂၊၃၉၅
အနတ္တာ	၂၄၂
အနတ္ထဝါဒီ	၁၉၂၊၂၆၆
အနတ္ထသံဟိတံ	၂၆၆
အနတ္ထာယ	၃၂၉
အနတ္ထေ	၃၀၄
အနနုဗောဓာ	၂၄၉
အနနုလောမိကေ	၇၃
အနနုဝိစ္စ	၅၉
အနန္တရဟိတာယ	၃၇၃
အနပဒေသံ	၂၆၆
အနဘာဝံ	၂၅၈
အနဘိဇ္ဈာ	၂၈၈
အနဘိဇ္ဈာလု	၂၈၈
အနဘိရတိသညီ	၃၄၄
အနဘိရဒ္ဓိ	၅၁
အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿ	၂၃၀
အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓါ	၁၇၉
အနဘိသိတ္တော	၇၆
အနယံ အာပဇ္ဇတိ	၁၉၂
အနရိယဂုဏမာသဇ္ဇ	၁၈၇
အနရိယပရိယေသနာ	၃၉၆
အနရိယဝေါဟာရာ	၃၉၆
အနရိယသုခံ	၅၃
အနလသော	၂၈၂
အနဝဇ္ဇဗလံ	၃၄၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနဝဇ္ဇသုခံ	၃၁၄၊၃၈၁
အနဝဇ္ဇာ	၆၄
အနဝဇ္ဇာနိ	၂၇၆
အနဝညတ္တိပဋိသံယုတ္တော	၂၂၇
အနဝညပ္ပဋိလာဘာယ	၃၄၀
အနဝယော	၁၄၆
အနဿုံ	၄၂
အနာဂတံ	၅၅
အနာဂတံ အာရဗ္ဘ	၁၈၄
အနာဂတာနိ ဆတ္တိံသ	၃၈၈
အနာဂန္တာရော	၃၅၀
အနာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တံ	၃၈၊၃၉
အနာတာပီ	၂၅၈
အနာဒရော	၂၆၈
အနာဒါနော	၂၅၆
အနာဒီနဝဒဿာဝိနော	၄၉
အနာရက္ခာနံ	၁၅၈
အနာလယေ ဓမ္မေ	၃၃၅
အနာဝတ္တိဓမ္မော	၂၁၇
အနာသဝသုခံ	၅၃
အနိကဋ္ဌစိတ္တော	၃၃၈
အနိက္ခိတ္တဓုရော	၈၇၊၂၂၄
အနိဂ္ဂဟိတော	၁၅၉၊၁၆၄
အနိစ္စတော	၃၀၇၊၃၃၃
အနိစ္စာ	၂၄၂
အနိစ္စာနုပဿီ	၃၄၄
အနိဒ္ဓန္တကသာဝံ	၂၂၇
အနိဓာနဝတိံ	၂၆၆
အနိဗ္ဗာနသံဝတ္တနိကော	၂၀၁
အနိဝတ္တိ ဘဝိဿာမိ	၁၃၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anissaraṇapaññā	49
Anissaraṇapañño	236
Anissāmanikā	372
Anīghaṁ	182
Anīgho	101
Anītikaṁ	275
Anukampaṁ upādāya	40
Anukampāya	65
Anukulayaññaṁ	301
Anuccāvacasīlassa	148
Anuttaraṁ	224
Anuttaraṁ brahma-cariyogadhaṁ	150
Anuttarā	249
Anuttaro yogakkhemo	6
Anuttānīkataṁ	48
Anuddayāya	359
Anuddhaṁseti	233
Anudhammo	142
Anunayamāno	123
Anunnatena	188
Anupakkuṭṭho	145
Anupajagghati	187
Anupatissanti	240
Anupanidhāya	387
Anupapanno	251
Anupariyanti	200
Anuparivattanti	365
Anupalitto	299
Anupavajjo	159
Anupavaccheti	312

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anupasamo	335
Anupādā	121, 187
Anupādāya	143
Anuppattasadattho	124
Anuppadātā	375
Anuppavecchati	317
Anuppaveccheyya	104
Anubhavanti	200
Anubhonti	334
Anumoditabbaṁ	297
Anuyuttassa	227
Anuyogo	378
Anurakkhaṇāppadhānaṁ	260, 317
Anurakkhati	261
Anuvicaranti	122
Anuvicaritaṁ	268
Anuvicca	24
Anuviloketi	292
Anusūyāyamāno	188
Anuseti	257
Anusotagāmī	251
Anussaritā	297
Anussavena	366
Anūpayo	270
Anekaggatākāro	69
Anekapariyāyena	350
Anekavassagaṇikā	354
Anekasārīrikaṁ	150
Anejā	260
Anelagalāya	306

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနိဿရဏပညာ	၄၉
အနိဿရဏပညော	၂၃၆
အနိဿာမနိကာ	၃၇၂
အနီဃံ	၁၈၂
အနီဃော	၁၀၁
အနီတိကံ	၂၇၅
အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ	၄၀
အနုကမ္ပာယ	၆၅
အနုကုလယညံ	၃၀၁
အနုစ္စာဝစသီလဿ	၁၄၈
အနုတ္တရံ	၂၂၄
အနုတ္တရံ ဗြဟ္မစရိယောဂဓံ	၁၅၀
အနုတ္တရာ	၂၄၉
အနုတ္တရော ယောဂက္ခေမော	၆
အနုတ္တာနီကတံ	၄၈
အနုဒ္ဒယာယ	၃၅၉
အနုဒ္ဓံသေတိ	၂၃၃
အနုဓမ္မော	၁၄၂
အနုနယမာနော	၁၂၃
အနုန္နတေန	၁၈၈
အနုပက္ကုဋ္ဌော	၁၄၅
အနုပဇ္ဇဂ္ဃတိ	၁၈၇
အနုပတိဿန္တိ	၂၄၀
အနုပနိဓာယ	၃၈၇
အနုပပန္နော	၂၅၁
အနုပရိယန္တိ	၂၀၀
အနုပရိဝတ္တန္တိ	၃၆၅
အနုပလိတ္တော	၂၉၉
အနုပဝဇ္ဇော	၁၅၉
အနုပဝစ္ဆေတိ	၃၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုပသမော	၃၃၅
အနုပါဒါ	၁၂၁၊၁၈၇
အနုပါဒါယ	၁၄၃
အနုပ္ပတ္တသဒတ္ထော	၁၂၄
အနုပ္ပဒါတာ	၃၇၅
အနုပ္ပဝေစ္ဆတိ	၃၁၇
အနုပ္ပဝေစ္ဆေယျ	၁၀၄
အနုဘဝန္တိ	၂၀၀
အနုဘောန္တိ	၃၃၄
အနုမောဒိတဗ္ဗံ	၂၉၇
အနုယုတ္တဿ	၂၂၇
အနုယောဂေါ	၃၇၈
အနုရက္ခဏာပ္ပဓာနံ	၂၆၀၊၃၁၇
အနုရက္ခတိ	၂၆၁
အနုဝိစရန္တိ	၁၂၂
အနုဝိစရိတံ	၂၆၈
အနုဝိစ္စ	၂၄
အနုဝိလောကေတိ	၂၉၂
အနုသူယာယမာနော	၁၈၈
အနုသေတိ	၂၅၇
အနုသောတဂါမီ	၂၅၁
အနုဿရိတာ	၂၉၇
အနုဿဝေန	၃၆၆
အနူပယော	၂၇၀
အနေကဂ္ဂတာကာရော	၆၉
အနေကပရိယာယေန	၃၅၀
အနေကဝဿဂဏိကာ	၃၅၄
အနေကသာရီရိကံ	၁၅၀
အနေဇာ	၂၆၀
အနေလဂလာယ	၃၀၆

[A]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
Anesanaṁ	281
Anottappaṁ	7, 64
Anottāpī	258
Antakaro	98, 351
Antakiriyaṁ	305
Antakiriyā paññāyetha	130
Antakiriyāya	139, 225
Antaggāhikāya	139
Antamakāsi	352
Antaraṭṭhako	116
Antarā	297
Antarākathā	151
Antarāparinibbāyī	218
Antarāyakaro	143
Antarāyikā	255
Antarena	319
Antalikkhagā	200
Antimadehinaṁ	149
Anto	371
Antojanasmiṁ	78
Antopūti	77
Andhakaraṇo	201
Andhakārā	334
Andhakāre	15
Annabhāro	288
Annena	100
Anvagū	315
Anvassavissanti	240
Anvāhiṇḍanto	238
Apakkanto	176
Apacāyamāno	78
Apañjasā	317
Apaññatte paññattaṁ	66
Apadā	296
Apadānasobhanī paññā	70
Apaṇṇakapaṭipadaṁ	80
Apaṇṇako maṇi	234
Aparaṁ	148
Aparājito	301
Aparitto	226
Aparimāṇā	362
Apariyantavatiṁ	266
Apariyogāhetvā	59
Apalāpā	363
Aparisesaṁ	202
Aparihānāya	64
Apaḷāso	188
Apācīnaṁ	259, 261
Apādakehi	316
Appātumo	226
Appāni	276
Apūtīni	104
Apehi	362
Appakā honti	122
Appagghatāya	225
Appatisso	264
Appattassa	223
Appattassa pattiyā	46
Appadukkhavihārī	226
Appamādādhigatā	6

[အ]

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
အနေသနံ	၂၈၁
အနောတ္တပ္ပံ	၇၊ ၆၄
အနောတ္တာပီ	၂၅၈
အန္တကရော	၉၈၊ ၃၅၁
အန္တကိရိယံ	၃၀၅
အန္တကိရိယာ ပညာယေထ	၁၃၀
အန္တကိရိယာယ	၁၃၉၊ ၂၂၅
အန္တဂ္ဂါဟိကာယ	၁၃၉
အန္တမကာသိ	၃၅၂
အန္တရဋ္ဌကော	၁၁၆
အန္တရာ	၂၉၇
အန္တရာကထာ	၁၅၁
အန္တရာပရိနိဗ္ဗာယီ	၂၁၈
အန္တရာယကရော	၁၄၃
အန္တရာယိကာ	၂၅၅
အန္တရေန	၃၁၉
အန္တလိက္ခဂါ	၂၀၀
အန္တိမဒေဟိနံ	၁၄၉
အန္တော	၃၇၁
အန္တောဇနသ္မိံ	၇၈
အန္တောပူတိ	၇၇
အန္ဓကရဏော	၂၀၁
အန္ဓကာရာ	၃၃၄
အန္ဓကာရေ	၁၅
အန္နဘာရော	၂၈၈
အန္နေန	၁၀၀
အန္ဝဂူ	၃၁၅
အန္ဝဿဝိဿန္တိ	၂၄၀
အန္ဝာဟိဏ္ဍန္တော	၂၃၈
အပက္ကန္တော	၁၇၆
အပစာယမာနော	၇၈
အပဉ္ဇသာ	၃၁၇
အပညတ္တေ ပညတ္တံ	၆၆
အပဒါ	၂၉၆
အပဒါနသောဘနီ ပညာ	၇၀
အပဏ္ဏကပဋိပဒံ	၈၀
အပဏ္ဏကော မဏိ	၂၃၄
အပရံ	၁၄၈
အပရာဇိတော	၃၀၁
အပရိတ္တော	၂၂၆
အပရိမာဏာ	၃၆၂
အပရိယန္တဝတိံ	၂၆၆
အပရိယောဂါဟေတွာ	၅၉
အပလာပါ	၃၆၃
အပရိသေသံ	၂၀၂
အပရိဟာနာယ	၆၄
အပဠာသော	၁၈၈
အပါစီနံ	၂၅၉၊ ၂၆၁
အပါဒကေဟိ	၃၁၆
အပ္ပါတုမော	၂၂၆
အပ္ပါနိ	၂၇၆
အပူတီနိ	၁၀၄
အပေဟိ	၃၆၂
အပ္ပကာ ဟောန္တိ	၁၂၂
အပ္ပဂ္ဃတာယ	၂၂၅
အပ္ပတိဿော	၂၆၄
အပ္ပတ္တဿ	၂၂၃
အပ္ပတ္တဿ ပတ္တိယာ	၄၆
အပ္ပဒုက္ခဝိဟာရီ	၂၂၆
အပ္ပမာဒါဓိဂတာ	၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appaccayaṁ	92, 179
Appaccayo	51
Appaṭikuṭṭho	159, 277
Appaṭinissaggamantino	50
Appaṭipuggalo	296
Appaṭivānitā	5
Appaṭivānī	325
Appaṭivāno	52
Appaṭivedhā	249
Appaṭisaraṇo	342
Appaṭṭhatarā	150
Appatirūpaṁ	281
Appaṁ vā	375
Appannapānabhojane	76
Appapañcaṁ	351
Appapatito	249
Appabhogā	372
Appamattakaṁ	226
Appamāṇavihārī	226
Appamāṇasamādhinā	219
Appamāṇo	333
Appasannānaṁ	65
Appasamārambhatarā	150
Appasādaṁ	59
Appasādanīye	59
Appasāvajjo	189
Appassakā	372
Apāyo	386
Apihaṁ saṁ	387
Appesakkhā	372

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abbhaññāsiṁ	230
Abbhanumoditā	72
Abbhācikkhanti	25
Abbhānaṁ	66
Abbhuggato	166
Abbhutadhammaṁ	252
Abbhokāsaṁ	383
Abbhokāso pabbajjā	374
Abyagghamānaso	97
Abyāpannena	288
Abyāpādo	288
Abyābajjhacitto	182
Abyābajjhā	64
Abyāyiko	306
Abrahmañño	118
Abrahmacariyaṁ	197
Abrahmacāriṁ	77
Abhabbo	85, 258
Abhāvitakāyo	226
Abhāsamānaṁ	306
Abhikkantaṁ	15
Abhikkanta	14, 238
Abhikkantataro	88, 325
Abhikkantavaṇṇā	238
Abhikkantāya	238
Abhikkante paṭikkante	382
Abhikkhaṇaṁ	343
Abhijānāti ekaṁ dhammaṁ	187
Abhijjhaṁ loke	384

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပစ္စယံ	၉၂၊၁၇၉
အပ္ပစ္စယော	၅၁
အပ္ပဋိကုဋ္ဌော	၁၅၉၊၂၇၇
အပ္ပဋိနိဿဂ္ဂမန္တိနော	၅၀
အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော	၂၉၆
အပ္ပဋိဝါနိတာ	၅
အပ္ပဋိဝါနီ	၃၂၅
အပ္ပဋိဝါနော	၅၂
အပ္ပဋိဝေဓာ	၂၄၉
အပ္ပဋိသရဏော	၃၄၂
အပ္ပဋ္ဌတရာ	၁၅၀
အပ္ပတိရူပံ	၂၈၁
အပ္ပံ ဝါ	၃၇၅
အပ္ပန္နပါနဘောဇနေ	၇၆
အပ္ပပဉ္စံ	၃၅၁
အပ္ပပတိတော	၂၄၉
အပ္ပဘောဂါ	၃၇၂
အပ္ပမတ္တကံ	၂၂၆
အပ္ပမာဏဝိဟာရီ	၂၂၆
အပ္ပမာဏသမာဓိနာ	၂၁၉
အပ္ပမာဏော	၃၃၃
အပ္ပသန္နာနံ	၆၅
အပ္ပသမာရမ္ဘတရာ	၁၅၀
အပ္ပသာဒံ	၅၉
အပ္ပသာဒနီယေ	၅၉
အပ္ပသာဝဇ္ဇော	၁၈၉
အပ္ပဿကာ	၃၇၂
အပါယော	၃၈၆
အပိဟံ သံ	၃၈၇
အပ္ပေသက္ခာ	၃၇၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဗ္ဘညာသိံ	၂၃၀
အဗ္ဘနုမောဒိတာ	၇၂
အဗ္ဘာစိက္ခန္တိ	၂၅
အဗ္ဘာနံ	၆၆
အဗ္ဘုဂ္ဂတော	၁၆၆
အဗ္ဘုတဓမ္မံ	၂၅၂
အဗ္ဘောကာသံ	၃၈၃
အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ	၃၇၄
အဗျဂ္ဃမာနသော	၉၇
အဗျာပန္နေန	၂၈၈
အဗျာပါဒေါ	၂၈၈
အဗျာဗဇ္ဈစိတ္တော	၁၈၂
အဗျာဗဇ္ဈာ	၆၄
အဗျာယိကော	၃၀၆
အဗြဟ္မညော	၁၁၈
အဗြဟ္မစရိယံ	၁၉၇
အဗြဟ္မစာရိံ	၇၇
အဘဗ္ဗော	၈၅၊၂၅၈
အဘာဝိတကာယော	၂၂၆
အဘာသမာနံ	၃၀၆
အဘိက္ကန္တံ	၁၅
အဘိက္ကန္တ	၁၄၊၂၃၈
အဘိက္ကန္တတရော	၈၈၊၃၂၅
အဘိက္ကန္တဝဏ္ဏာ	၂၃၈
အဘိက္ကန္တာယ	၂၃၈
အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ	၃၈၂
အဘိက္ခဏံ	၃၄၃
အဘိဇာနာတိ ဧကံ ဓမ္မံ	၁၈၇
အဘိဇ္ဈံ လောကေ	၃၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhijjhāya	384
Abhijjhāvinaye	289
Abhijjhāsahagatena	194
Abhiññā	6, 167, 228, 269
Abhiññātā	288
Abhiññāya	67, 237, 296, 396
Abhiññāvosito	149
Abhiññā sacchikatvā	75
Abhiṇhaṁ	241
Abhinandanti	188
Abhinanditabbaṁ	356
Abhininnāmeti	147
Abhinivijjhitvā	232
Abhinivissa	50
Abhinīto	95
Abhinīhāro	366
Abhippasanno	361
Abhibhuyya	219
Abhibhuyya antakaṁ	131
Abhimadde	188
Abhirūpā	372
Abhivijinitvā	75
Abhivihacca	222
Abhiceto	267
Abhisaṅkhataṁ	302
Abhisaṅkharoti	90, 391
Abhisaṅkhārassa gati	80
Abhisajjati	92, 372
Abhisamparāyañca	311

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhisambuddho	268
Abhiharati	186
Abhihare	188
Abhūtavādī	192, 266
Amaccā	203
Amaccā pārisajjā	122
Amataṁ	306
Amatteyyo	118
Amanāpānaṁ	138
Amanāpena	241
Amanussānaṁ	152
Amātāputtikāni	164
Amucchito	281
Amūḷhavinayo	66
Ambho	118
Ayaṁ khvajja	151
Ayaṁ dukkhasamudayo	75
Ayaṁ paṭipadā	150
Ayaṁ loko	234
Ayasā	121
Ayokhilaṁ	121
Ayogakkhemīti	257
Ayoniso	71
Araññaṁ	383
Araññavanapatthāni	26
Araññasmiṁ	138
Aratiratisaho	287
Aratissaho	288
Arahataṁ	169, 197
Ariyakantehi	310

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိဇ္ဈာယ	၃၈၄
အဘိဇ္ဈာဝိနယေ	၂၈၉
အဘိဇ္ဈာသဟဂတေန	၁၉၄
အဘိညာ	၆၊ ၁၆၇၊ ၂၂၈၊ ၂၆၉
အဘိညာတာ	၂၈၈
အဘိညာယ	၆၇၊ ၂၃၇၊ ၂၉၆၊ ၃၉၆
အဘိညာဝေါသိတော	၁၄၉
အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ	၇၅
အဘိဏှံ	၂၄၁
အဘိနန္ဒန္တိ	၁၈၈
အဘိနန္ဒိတဗ္ဗံ	၃၅၆
အဘိနိန္နာမေတိ	၁၄၇
အဘိနိဝိဇ္ဈိတွာ	၂၃၂
အဘိနိဝိဿ	၅၀
အဘိနီတော	၉၅
အဘိနီဟာရော	၃၆၆
အဘိပ္ပသန္နော	၃၆၁
အဘိဘုယျ	၂၁၉
အဘိဘုယျ အန္တကံ	၁၃၁
အဘိမဒ္ဒေ	၁၈၈
အဘိရူပါ	၃၇၂
အဘိဝိဇိနိတွာ	၇၅
အဘိဝိဟစ္စ	၂၂၂
အဘိစေတော	၂၆၇
အဘိသင်္ခတံ	၃၀၂
အဘိသင်္ခရောတိ	၉၀၊ ၃၉၁
အဘိသင်္ခါရဿ ဂတိ	၈၀
အဘိသဇ္ဇတိ	၉၂၊ ၃၇၂
အဘိသမ္ပရာယဉ္စ	၃၁၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၆၈
အဘိဟရတိ	၁၈၆
အဘိဟရေ	၁၈၈
အဘူတဝါဒီ	၁၉၂၊ ၂၆၆
အမစ္စာ	၂၀၃
အမစ္စာ ပါရိသဇ္ဇာ	၁၂၂
အမတံ	၃၀၆
အမတ္တေယျော	၁၁၈
အမနာပါနံ	၁၃၈
အမနာပေန	၂၄၁
အမနုဿာနံ	၁၅၂
အမာတာပုတ္တိကာနိ	၁၆၄
အမုစ္ဆိတော	၂၈၁
အမူဠှဝိနယော	၆၆
အမ္ဘော	၁၁၈
အယံ ခွဇ္ဇ	၁၅၁
အယံ ဒုက္ခသမုဒယော	၇၅
အယံ ပဋိပဒါ	၁၅၀
အယံ လောကော	၂၃၄
အယသာ	၁၂၁
အယောခိလံ	၁၂၁
အယောဂက္ခေမီတိ	၂၅၇
အယောနိသော	၇၁
အရညံ	၃၈၃
အရညဝနပတ္ထာနိ	၂၆
အရညသ္မိံ	၁၃၈
အရတိရတိသဟော	၂၈၇
အရတိဿဟော	၂၈၈
အရဟတံ	၁၆၉၊ ၁၉၇
အရိယကန္တေဟိ	၃၁၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ariyadhamme	314
Ariyappattā	363
Ariyavaṁsā	276, 287
Ariyasaccāni	161
Ariyasukhaṁ	53
Ariyassa	220, 249
Ariyā	46
Ariyuposatho	193
Ariye	297
Ariyena	381
Arukūpamacitto	91
Alaṁ	181, 231, 363
Alañca pana vo	237
Aladdhā	281
Alamatthadasataro	361
Alameva	136
Alambitvā	318
Alobhā	366
Avakujjapañño	97
Avakkanti	162
Avañjhāni	217
Avaṇṇaṁ bhāsati	59
Avaṇṇārahassa	59
Avaṇṇo	318
Avayā	300
Avassutaṁ	231, 240
Avassuto	77
Avātātapahatāni	104
Avikkhepo	55
Avicakkhaṇo	98

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Avijānantā	144
Avijjā	146, 148
Avijjā aññāṇaṁ	257
Avijjākkhandhaṁ	372
Avijjāgatā	335
Avijjānivutā	308
Avijjānīvaraṇānaṁ	204
Avijjāpaccayāva	347
Avijjāppabhedaṁ	354
Avijjāya pabhedanaṁ	103
Avijjāyoge	256
Avijjāvinaye	335
Avijjāvirāgā	367
Avijjāvirāgā paññāvimutti	27
Avijjupakkiliṭṭhā vā	27
Avitakkaṁ avicāraṁ	154
Aviddasū	308
Avinayakammāni	49
Avinayavādī	266
Avinipātadhammo	217
Avisaṁvādakā	198
Avihaṁ gato	240
Avihiṁsā	62
Avīci maññe phuṭo	141
Aveccappasāde	203
Averacitto	182
Asaṁkiṇṇā	277
Asaṁkiliṭṭhacitto	182
Asaṁkiliṭṭho	159
Asaṁvutā	334

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အရိယဓမ္မေ	၃၁၄
အရိယပ္ပတ္တာ	၃၆၃
အရိယဝံသာ	၂၇၆၊ ၂၈၇
အရိယသစ္စာနိ	၁၆၁
အရိယသုခံ	၅၃
အရိယဿ	၂၂၀၊ ၂၄၉
အရိယာ	၄၆
အရိယုပေါသထော	၁၉၃
အရိယေ	၂၉၇
အရိယေန	၃၈၁
အရုကူပမစိတ္တော	၉၁
အလံ	၁၈၁၊ ၂၃၁၊ ၃၆၃
အလဉ္စ ပန ဝေါ	၂၃၇
အလဒ္ဓါ	၂၈၁
အလမတ္ထဒသတရော	၃၆၁
အလမေဝ	၁၃၆
အလမ္ဗိတွာ	၃၁၈
အလောဘာ	၃၆၆
အဝကုဇ္ဇပညော	၉၇
အဝက္ကန္တိ	၁၆၂
အဝဉ္ဈာနိ	၂၁၇
အဝဏ္ဏံ ဘာသတိ	၅၉
အဝဏ္ဏာရဟဿ	၅၉
အဝဏ္ဏော	၃၁၈
အဝယာ	၃၀၀
အဝဿုတံ	၂၃၁၊ ၂၄၀
အဝဿုတော	၇၇
အဝါတာတပဟတာနိ	၁၀၄
အဝိက္ခေပေါ	၅၅
အဝိစက္ခဏော	၉၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဝိဇာနန္တာ	၁၄၄
အဝိဇ္ဇာ	၁၄၆၊ ၁၄၈
အဝိဇ္ဇာ အညာဏံ	၂၅၇
အဝိဇ္ဇာက္ခန္ဓံ	၃၇၂
အဝိဇ္ဇာဂတာ	၃၃၅
အဝိဇ္ဇာနိဝုတာ	၃၀၈
အဝိဇ္ဇာနီဝရဏာနံ	၂၀၄
အဝိဇ္ဇာပစ္စယာဝ	၃၄၇
အဝိဇ္ဇာပ္ပဘေဒံ	၃၅၄
အဝိဇ္ဇာယ ပဘေဒနံ	၁၀၃
အဝိဇ္ဇာယောဂေ	၂၅၆
အဝိဇ္ဇာဝိနယေ	၃၃၅
အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ	၃၆၇
အဝိဇ္ဇာဝိရာဂါ ပညာဝိမုတ္တိ	၂၇
အဝိဇ္ဇုပက္ကိလိဋ္ဌာ ဝါ	၂၇
အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ	၁၅၄
အဝိဒ္ဒသူ	၃၀၈
အဝိနယကမ္မာနိ	၄၉
အဝိနယဝါဒီ	၂၆၆
အဝိနိပါတဓမ္မော	၂၁၇
အဝိသံဝါဒကာ	၁၉၈
အဝိဟံ ဂတော	၂၄၀
အဝိဟိံသာ	၆၂
အဝီစိ မညေ ဖုဋော	၁၄၁
အဝေစ္စပ္ပသာဒေ	၂၀၃
အဝေရစိတ္တော	၁၈၂
အသံကိဏ္ဏာ	၂၇၇
အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တော	၁၈၂
အသံကိလိဋ္ဌော	၁၅၉
အသံဝုတာ	၃၃၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asaṅkhāraparinibbāyī	218
Asaññattibalā	50
Asatañca	306
Asatā dukkhaṁ	191
Asanena	305
Asantasannivāsaṁ	51
Asantuṭṭhitā kusalesu dhammesu	5
Asantuṭṭhitā ca	63
Asantuṭṭho	340
Asappurisaṁ	389
Asappurisataraṁ	389
Asappurisabhūmi	27
Asamāhitasaṅkappo	268
Asamāhitā	45, 275
Asamāhito	252
Asampajaññaṁ	63
Asampajānā	45
Asasmīti satasmi	387
Asammuṭṭhā	130
Asallīnaṁ	130
Asahitaṁ	338
Asātānaṁ	138
Asāraddho	130
Asāhaso	188
Asitā	260
Asukkaṁ	391
Asuci	77
Asucinā	244
Asubhataddasuṁ	307

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asubhānupassī	344
Asurakāyā	123
Asurindo	261
Asuro	324
Asesavirāganirodhā	163, 348
Asmimāno	301
Assakhaḷuṅko	243
Assatarī	316
Assadammasārathi	328
Assapaṇiyaṁ	370
Assaparasse	243
Assamedhaṁ	301
Assādaṁ	257
Assādapariyesanaṁ	230
Assādānupassitā	7
Assādo	230
Assāsā	182
Assu	101, 114
Assutāvino	144
Assosuṁ	176
Ahaṅkāramamaṅkāra-mānānusayā	100
Ahampajja	197
Ahampi dammo	214
Ahiṁsā	136
Ahitānukampī	51
Ahirājakulāni	316
Ahirikaṁ	7, 64
Ahu appaccayo	220

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၂၁၈
အသညတ္တိဗလာ	၅၀
အသတဉ္စ	၃၀၆
အသတာ ဒုက္ခံ	၁၉၁
အသနေန	၃၀၅
အသန္တသန္နိဝါသံ	၅၁
အသန္တုဋ္ဌိတာ ကုသလေသု ဓမ္မေသု	၅
အသန္တုဋ္ဌိတာ စ	၆၃
အသန္တုဋ္ဌော	၃၄၀
အသပ္ပုရိသံ	၃၈၉
အသပ္ပုရိသတရံ	၃၈၉
အသပ္ပုရိသဘူမိ	၂၇
အသမာဟိတသင်္ကပ္ပေါ	၂၆၈
အသမာဟိတာ	၄၅၊၂၇၅
အသမာဟိတော	၂၅၂
အသမ္ပဇညံ	၆၃
အသမ္ပဇာနာ	၄၅
အသသ္မီတိ သတသ္မိ	၃၈၇
အသမ္မုဋ္ဌာ	၁၃၀
အသလ္လီနံ	၁၃၀
အသဟိတံ	၃၃၈
အသာတာနံ	၁၃၈
အသာရဒ္ဓေါ	၁၃၀
အသာဟသော	၁၈၈
အသိတာ	၂၆၀
အသုက္ကံ	၃၉၁
အသုစိ	၇၇
အသုစိနာ	၂၄၄
အသုဘတဒ္ဒသုံ	၃၀၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသုဘာနုပဿီ	၃၄၄
အသုရကာယာ	၁၂၃
အသုရိန္ဒော	၂၆၁
အသုရော	၃၂၄
အသေသဝိရာဂနိရောဓာ	၁၆၃၊၃၄၈
အသ္မိမာနော	၃၀၁
အဿခဠုင်္ကော	၂၄၃
အဿတရီ	၃၁၆
အဿဒမ္မသာရထိ	၃၂၈
အဿပဏိယံ	၃၇၀
အဿပရဿေ	၂၄၃
အဿမေဓံ	၃၀၁
အဿာဒံ	၂၅၇
အဿာဒပရိယေသနံ	၂၃၀
အဿာဒါနုပဿိတာ	၇
အဿာဒေါ	၂၃၀
အဿာသာ	၁၈၂
အဿု	၁၀၁၊၁၁၄
အဿုတာဝိနော	၁၄၄
အဿောသုံ	၁၇၆
အဟင်္ကာရမမင်္ကာရ-မာနာနုသယာ	၁၀၀
အဟမ္ပဇ္ဇ	၁၉၇
အဟမ္ပိ ဒမ္မော	၂၁၄
အဟိံသာ	၁၃၆
အဟိတာနုကမ္ပီ	၅၁
အဟိရာဇကုလာနိ	၃၁၆
အဟိရိကံ	၇၊၆၄
အဟု အပ္ပစ္စယော	၂၂၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Ahudeva	220
Ahu pubbe lobho	183
Ahetu-apaccayā	157
Ahetukavādā	289
[Ā]	
Ākaṅkhamāno	236
Ākaṅkheyya	210
Ākāsadhātu	159
Ākiñcaññaṁyeva	360
Ākiṇṇāni	98
Āgataṁ	56
Āgatāgamā	87
Āgantā itthattaṁ	38
Āgantāro	350
Āgamma	9
Āgāmī hoti	38
Āgāḷhā	245
Āgāḷhena	241
Āgucāriṁ	1
Ācariyapācariyānaṁ	141
Ācāmo	222
Ācāragocarasampanno	38
Ācikkhāmi	350
Ācikkheyya	15
Ātappaṁ karaṇīyaṁ	138
Ātappaṁ karoti	192
Ātāpino	147
Ātāpī	139, 300
Ātitheyyāni	61

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āturaṁ	118
Ādi	97
Ādibrahmacariyakāni	216
Ādibrahmacariyikā	394
Ādiyanti	50
Ādīnavaṁ	257
Ādīnavadassāvī	281
Ādīnavo	230
Ādesanāpāṭihāriyena	243
Ādhipacce	397
Ādhipateyyāni	130
Ādhipateyyānaṁ	261
Ānaṇyasukhaṁ	314
Ānantariyaṁ	343
Ānandacetiye	356
Āneñjappattā	363
Āpattikusalatā	55
Āpattiyā anāpattisaññī	56
Āpattivuṭṭhānakusalatā	55
Āpanno	11
Āpātadaso	313
Āpādakā	28, 99
Āpāyikā	233
Āpodhātu	159
Ābādhato	333
Ābādhikaṁ	119
Ābhā	334
Ābhisamācārikā	394
Ābhiseko	76, 323
Ābhujitvā	384

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဟုဒေဝ	၂၂၀
အဟု ပုဗ္ဗေ လောဘော	၁၈၃
အဟေတုအပစ္စယာ	၁၅၇
အဟေတုကဝါဒါ	၂၈၉
[အာ]	
အာကင်္ခမာနော	၂၃၆
အာကင်္ခေယျ	၂၁၀
အာကာသဓာတု	၁၅၉
အာကိဉ္စညံယေဝ	၃၆၀
အာကိဏ္ဏာနိ	၉၈
အာဂတံ	၅၆
အာဂတာဂမာ	၈၇
အာဂန္တာ ဣတ္ထတ္တံ	၃၈
အာဂန္တာရော	၃၅၀
အာဂမ္မ	၉
အာဂါမီ ဟောတိ	၃၈
အာဂါဠှာ	၂၄၅
အာဂါဠှေန	၂၄၁
အာဂုစာရိံ	၁
အာစရိယပါစရိယာနံ	၁၄၁
အာစာမော	၂၂၂
အာစာရဂေါစရသမ္ပန္နော	၃၈
အာစိက္ခာမိ	၃၅၀
အာစိက္ခေယျ	၁၅
အာတပ္ပံ ကရဏီယံ	၁၃၈
အာတပ္ပံ ကရောတိ	၁၉၂
အာတာပိနော	၁၄၇
အာတာပီ	၁၃၉၊၃၀၀
အာတိထေယျာနိ	၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာတုရံ	၁၁၈
အာဒိ	၉၇
အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနိ	၂၁၆
အာဒိဗြဟ္မစရိယိကာ	၃၉၄
အာဒိယန္တိ	၅၀
အာဒီနဝံ	၂၅၇
အာဒီနဝဒဿာဝီ	၂၈၁
အာဒီနဝေါ	၂၃၀
အာဒေသနာပါဋိဟာရိယေန	၂၄၃
အာဓိပစ္စေ	၃၉၇
အာဓိပတေယျာနိ	၁၃၀
အာဓိပတေယျာနံ	၂၆၁
အာနဏျသုခံ	၃၁၄
အာနန္တရိယံ	၃၄၃
အာနန္ဒစေတိယေ	၃၅၆
အာနေဉ္ဇပ္ပတ္တာ	၃၆၃
အာပတ္တိကုသလတာ	၅၅
အာပတ္တိယာ အနာပတ္တိသညီ	၅၆
အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ	၅၅
အာပန္နော	၁၁
အာပါတဒသော	၃၁၃
အာပါဒကာ	၂၈၊၉၉
အာပါယိကာ	၂၃၃
အာပေါဓာတု	၁၅၉
အာဗာဓတော	၃၃၃
အာဗာဓိကံ	၁၁၉
အာဘာ	၃၃၄
အာဘိသမာစာရိကာ	၃၉၄
အာဘိသေကော	၇၆၊၃၂၃
အာဘုဇိတွာ	၃၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]		[Ā]	
Āmaṁ pakkavaṇṇī	327	Āyāceyya	58
Āmakadhaññapaṭiggahaṇā	377	Āyuṁ	311
Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā	377	Āyussa bhāginī	311
Āmagandhena	240	Ārakā	240
Āmisaṁ	95	Āraggakoṭinitudanamatte	41
Āmisagaru	48	Āraddhaṁ	130
Āmisacāgo	60	Āraddhā	81, 318
Āmisadānaṁ	60	Ārabbha	232
Āmisapariyeṭṭhi	61	Ārabhanti	223
Āmisapūjā	61	Ārā	268
Āmisabhogo	60	Ārācārī	197
Āmisaratanaṁ	61	Ārogyamado	129
Āmisavuddhi	61	Āropenti	121
Āmisavepullaṁ	62	Ārohapariṇāhasmiṁ	243
Āmisasaṁvibhāgo	60	Ālayaṁ	309
Āmisasaṅgaho	60	Ālayaratā	335
Āmisasanthāro	61	Ālayasammuditā	335
Āmisasannicayo	62	Ālayārāmā	334
Āmisānukampā	61	Ālimpeyya	229
Āmisānuggaho	61	Ālokasaññī	384
Āmisiddhi	61	Āloko	146
Āmisesanā	61	Ālopo	379
Āyatanaṁ	155	Āvaraṇaṁ	78
Āyatanaso	313	Āvaraṇīyehi	83
Āyataneva	201	Āvasatho	372
Āyatiṁ	257	Āvahati	241
Āyatiṁ saṁvarāya	220	Āvahanti	241
Āyamukhāni	354	Āvāsiko	220
Āyasmā	24	Āsaṁso	76

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော	ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]		[အာ]	
အာမံ ပက္ကဝဏ္ဏီ	၃၂၇	အာယာစေယျ	၅၈
အာမကဓညပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၇၇	အာယုံ	၃၁၁
အာမကမံသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၇၇	အာယုဿ ဘာဂိနီ	၃၁၁
အာမဂန္ဓေန	၂၄၀	အာရကာ	၂၄၀
အာမိသံ	၉၅	အာရဂ္ဂကောဋိနိတုဒနမတ္တေ	၄၁
အာမိသဂရု	၄၈	အာရဒ္ဓံ	၁၃၀
အာမိသစာဂေါ	၆၀	အာရဒ္ဓါ	၈၁၊၃၁၈
အာမိသဒါနံ	၆၀	အာရဗ္ဘ	၂၃၂
အာမိသပရိယေဋ္ဌိ	၆၁	အာရဘန္တိ	၂၂၃
အာမိသပူဇာ	၆၁	အာရာ	၂၆၈
အာမိသဘောဂေါ	၆၀	အာရာစာရီ	၁၉၇
အာမိသရတနံ	၆၁	အာရောဂျမဒေါ	၁၂၉
အာမိသဝုဒ္ဓိ	၆၁	အာရောပေန္တိ	၁၂၁
အာမိသဝေပုလ္လံ	၆၂	အာရောဟပရိဏာဟသ္မိံ	၂၄၃
အာမိသသံဝိဘာဂေါ	၆၀	အာလယံ	၃၀၉
အာမိသသင်္ဂဟော	၆၀	အာလယရတာ	၃၃၅
အာမိသသန္ထာရော	၆၁	အာလယသမ္မုဒိတာ	၃၃၅
အာမိသသန္နိစယော	၆၂	အာလယာရာမာ	၃၃၄
အာမိသာနုကမ္ပာ	၆၁	အာလိမ္ပေယျ	၂၂၉
အာမိသာနုဂ္ဂဟော	၆၁	အာလောကသညီ	၃၈၄
အာမိသိဒ္ဓိ	၆၁	အာလောကော	၁၄၆
အာမိသေသနာ	၆၁	အာလောပေါ	၃၇၉
အာယတနံ	၁၅၅	အာဝရဏံ	၇၈
အာယတနသော	၃၁၃	အာဝရဏီယေဟိ	၈၃
အာယတနေဝ	၂၀၁	အာဝသထော	၃၇၂
အာယတိံ	၂၅၇	အာဝဟတိ	၂၄၁
အာယတိံ သံဝရာယ	၂၂၀	အာဝဟန္တိ	၂၄၁
အာယမုခါနိ	၃၅၄	အာဝါသိကော	၂၂၀
အာယသ္မာ	၂၄	အာသံသော	၇၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āsattiyo	117
Āsandi	171
Āsabhaṁ	253
Āsayā	291
Āsavaṁ deti	92
Āsavā	56, 81, 222, 367
Āsavānaṁ	65, 203, 228, 339
Āsavānaṁ khayañāṇāya	147
Āsavānaṁ khayā	75, 219
Āsavānaṁ khayāya	318
Āsā	57
Āsādetabbaṁ	362
Āsītiko	43
Āsīsati	305
Āhārasambhūto	341
Āhāre paṭikūlasaññī	344
Āhu	259, 310
Āhuneyyā yajamānānaṁ	29
Āhuneyyo	224
Āḷaviyaṁ	115
Āḷippabhedo	354
[I]	
Icchāgataṁ	305
Iñjitaṁ	101, 303
Iṭṭhā	312
Itarītara	281
Iti	12, 85, 256, 257, 270
Itikirāya	182
Iti kho	27

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Iti paṭisañcikkhati	374
Itipi	144
Itipetaṁ	192
Iti bhavābhavahetu	130
Iti rūpaṁ	303
Itivuttakaṁ	252
Itihāsapañcamānaṁ	146
Itthattaṁ	350
Itthasmi	386
Itthattāya	148
Itthabhāvaññathābhāvaṁ	256
Itthi	377
Idaṁ dukkhaṁ	75
Idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ	46
Idaṁ vā akaraṇīyaṁ	158
Idañca upasampajja	154
Idamappahāya	233
Idameva saccaṁ	50
Iddhipāṭihāriyaṁ	152
Iddhipāṭihāriyena	243
Iddhimayaṁ	278
Iddhiyā	128, 261
Idha	12, 37
Idhassa	116
Idheva kho	41
Indriyesu	83
Imaṁ lokaṁ	122
Imassa ko attho	48
Imassa lokassa	99

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာသတ္တိယော	၁၁၇
အာသန္ဒိ	၁၇၁
အာသဘံ	၂၅၃
အာသယာ	၂၉၁
အာသဝံ ဒေတိ	၉၂
အာသဝါ	၅၆၊၈၁၊၂၂၂၊၃၆၇
အာသဝါနံ	၆၅၊၂၀၃၊၂၂၈၊၃၃၉
အာသဝါနံ ခယဉာဏာယ	၁၄၇
အာသဝါနံ ခယာ	၇၅၊၂၁၉
အာသဝါနံ ခယာယ	၃၁၈
အာသာ	၅၇
အာသာဒေတဗ္ဗံ	၃၆၂
အာသီတိကော	၄၃
အာသီသတိ	၃၀၅
အာဟာရသမ္ဘူတော	၃၄၁
အာဟာရေ ပဋိကူလသညီ	၃၄၄
အာဟု	၂၅၉၊၃၁၀
အာဟုနေယျာ ယဇမာနာနံ	၂၉
အာဟုနေယျော	၂၂၄
အာဠဝိယံ	၁၁၅
အာဠိပ္ပဘေဒေါ	၃၅၄
[ဣ]	
ဣစ္ဆာဂတံ	၃၀၅
ဣဉ္ဇိတံ	၁၀၁၊၃၀၃
ဣဋ္ဌာ	၃၁၂
ဣတရီတရ	၂၈၁
ဣတိ	၁၂၊၈၅၊၂၅၆၊၂၅၇၊၂၇၀
ဣတိကိရာယ	၁၈၂
ဣတိ ခေါ	၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣတိ ပဋိသဉ္စိက္ခတိ	၃၇၄
ဣတိပိ	၁၄၄
ဣတိပေတံ	၁၉၂
ဣတိ ဘဝါဘဝဟေတု	၁၃၀
ဣတိ ရူပံ	၃၀၃
ဣတိဝုတ္တကံ	၂၅၂
ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ	၁၄၆
ဣတ္ထတ္တံ	၃၅၀
ဣတ္ထသ္မိ	၃၈၆
ဣတ္ထတ္တာယ	၁၄၈
ဣတ္ထဘာဝညထာဘာဝံ	၂၅၆
ဣတ္ထိ	၃၇၇
ဣဒံ ဒုက္ခံ	၇၅
ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ	၄၆
ဣဒံ ဝါ အကရဏီယံ	၁၅၈
ဣဒဉ္စ ဥပသမ္ပဇ္ဇ	၁၅၄
ဣဒမပ္ပဟာယ	၂၃၃
ဣဒမေဝ သစ္စံ	၅၀
ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ	၁၅၂
ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယေန	၂၄၃
ဣဒ္ဓိမယံ	၂၇၈
ဣဒ္ဓိယာ	၁၂၈၊၂၆၁
ဣဓ	၁၂၊၃၇
ဣဓဿ	၁၁၆
ဣဓေဝ ခေါ	၄၁
ဣန္ဒြိယေသု	၈၃
ဣမံ လောကံ	၁၂၂
ဣမဿ ကော အတ္ထော	၄၈
ဣမဿ လောကဿ	၉၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Imassa lokassa dassetāro	28
Imasmiṁ ca	100
Isayo	306
Isinaṁ dhajaṁ	306
Isipatane	79
Issaranimmānahetu	156
Issarādhipacce rajje	28
Issariyādhipaccaṁ	199
Issā	64
Issāmanikā	372
[U]	
Ukkaṁ	196
Ukkaṁ bandheyya	229
Ukkaṭṭhā	297
Ukkalā	289
Ukkācitavinītā	242
Ukkāmukhe	229
Ukkujjo	98
Ukkuṭikappadhānaṁ	246
Ukkoṭanaṁ	378
Ukkhaliparimajjanaṁ	224
Ukkhepanīyakammaṁ	66
Uggahetabbaṁ pariyāpuṇitabbaṁ	48
Ugghaṭitaññū	337
Uccāsayanaṁ	171, 199
Ucchaṅgapañño	97
Ucchādanaparimaddananhā- panasambāhanena	28

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Ucchādanena	100
Ujuṁ kāyaṁ	172
Ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya	384
Ujubhūtañca	310
Ujumaggānusārino	215
Uṭṭhānaphalūpajīvī	337
Uṭṭhānasaññaṁ	84
Uṭṭhānādhigataṁ	96
Uṇṇatuṇṇato	322
Uṇṇatoṇato	322
Uṇṇanābhī	316
Utupariṇāmini	221
Uttamadamathasamatha- manuppattaṁ	299
Uttari nissaraṇaṁ	183
Uttarasve	221
Uttānā	45
Uttānā senti	395
Uttāniṁ karonti	48
Uttānīkaromi	350
Uttāno	327
Uttānobhāso	327
Uttāsente	3
Udakamallake	226
Udakavāhako	165
Udakasantoso	280
Udakorohantassa	331
Udakāsayā	293
Udapādi	264
Udayañceva	370
Udayabbayānupassī	303

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣမဿ လောကဿ ဒဿေတာရော	၂၈
ဣမသ္မိံ စ	၁၀၀
ဣသယော	၃၀၆
ဣသိနံ ဓဇံ	၃၀၆
ဣသိပတနေ	၇၉
ဣဿရနိမ္မာနဟေတု	၁၅၆
ဣဿရာဓိပစ္စေ ရဇ္ဇေ	၂၈
ဣဿရိယာဓိပစ္စံ	၁၉၉
ဣဿာ	၆၄
ဣဿာမနိကာ	၃၇၂
[ဥ]	
ဥက္ကံ	၁၉၆
ဥက္ကံ ဗန္ဓေယျ	၂၂၉
ဥက္ကဋ္ဌာ	၂၉၇
ဥက္ကလာ	၂၈၉
ဥက္ကာစိတဝိနီတာ	၂၄၂
ဥက္ကာမုခေ	၂၂၉
ဥက္ကုဇ္ဇော	၉၈
ဥက္ကုဋိကပ္ပဓာနံ	၂၄၆
ဥက္ကောဋနံ	၃၇၈
ဥက္ခလိပရိမဇ္ဇနံ	၂၂၄
ဥက္ခေပနီယကမ္မံ	၆၆
ဥဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗံ	၄၈
ဥဂ္ဃဋိတညူ	၃၃၇
ဥစ္စာသယနံ	၁၇၁၊ ၁၉၉
ဥစ္ဆင်္ဂပညော	၉၇
ဥစ္ဆာဒနပရိမဒ္ဒနနှာပန- သမ္ဗာဟနေန	၂၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥစ္ဆာဒနေန	၁၀၀
ဥဇုံ ကာယံ	၁၇၂
ဥဇုံ ကာယံ ပဏိဓာယ	၃၈၄
ဥဇုဘူတဉ္စ	၃၁၀
ဥဇုမဂ္ဂါနုသာရိနော	၂၁၅
ဥဋ္ဌာနဖလူပဇီဝီ	၃၃၇
ဥဋ္ဌာနသညံ	၈၄
ဥဋ္ဌာနာဓိဂတံ	၉၆
ဥဏ္ဏတုဏ္ဏတော	၃၂၂
ဥဏ္ဏတောဏတော	၃၂၂
ဥဏ္ဏနာဘီ	၃၁၆
ဥတုပရိဏာမိနိ	၂၂၁
ဥတ္တမဒမထသမထမနုပ္ပတ္တံ	၂၉၉
ဥတ္တရိ နိဿရဏံ	၁၈၃
ဥတ္တရသွေ	၂၂၁
ဥတ္တာနာ	၄၅
ဥတ္တာနာ သေန္တိ	၃၉၅
ဥတ္တာနိံ ကရောန္တိ	၄၈
ဥတ္တာနီကရောမိ	၃၅၀
ဥတ္တာနော	၃၂၇
ဥတ္တာနောဘာသော	၃၂၇
ဥတ္တာသေန္တေ	၃
ဥဒကမလ္လကေ	၂၂၆
ဥဒကဝါဟကော	၁၆၅
ဥဒကသန္တောသော	၂၈၀
ဥဒကောရောဟန္တဿ	၃၃၁
ဥဒကာသယာ	၂၉၃
ဥဒပါဒိ	၂၆၄
ဥဒယဉ္စေဝ	၃၇၀
ဥဒယဗ္ဗယာနုပဿီ	၃၀၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Udānaṁ	252
Udānaṁ udānesi	42
Udeti	94
Uddalomī	171
Uddissakataṁ	245
Uddhaṁ	259, 261
Uddhaṁsoto	217
Uddhaggikaṁ	314
Uddhaccakukkuccaṁ	385
Uddhaccasmiṁ	241
Uddhatā	44
Uddhatena	268
Uddhasto	192, 385
Uddhumātakaṁ	119
Unnaḷā	44, 275
Upako	362
Upakkamena	195
Upakkiliṭṭhassa cittassa	194
Upakkilesā	307
Upagacchanti	50
Upagatehi	72
Upaccaguṁ	307
Upajjhāyehi	313
Upaññātaṁ	27
Upaññāsiṁ	5
Upaṭṭhapetvā	172
Upaṭṭhānasāraṁ	205
Upaṭṭhānassa	240
Upaṭṭhitā	130, 312
Upaddavo	69

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upadhivipattiṁ	112
Upadhivipattipaṭibāḷhaṁ	112
Upadhisaṅkhaye	270
Upadhisampatti paṭibāḷhaṁ	111
Upadhisukhaṁ	53
Upanāho	64
Upanīyati	140
Upapattipaṭilābhiyāni	336
Upalippati	300
Upavajjaṁ	394
Upavattane	319
Upavasanti	122
Upavassuposathaṁ	200
Upavicarati	161
Upasaggo	69
Upasaṅkami	13, 43, 149, 193, 203, 362, 366
Upasaṅkamitvā	13
Upasaṭṭhākāro	69
Upasampajja viharati	75
Upasampadā	66
Upasampadāya	87
Upasaṁyanti	302
Upahaccaparinibbāyī	218
Upahataṁ	59
Upahato	143
Upātivattā	260
Upādāya	162
Upādiyati	60
Upāyāsehi	7

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥဒါနံ	၂၅၂
ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ	၄၂
ဥဒေတိ	၉၄
ဥဒ္ဒလောမီ	၁၇၁
ဥဒ္ဒိဿကတံ	၂၄၅
ဥဒ္ဓံ	၂၅၉၊ ၂၆၁
ဥဒ္ဓံသောတော	၂၁၇
ဥဒ္ဓဂ္ဂိကံ	၃၁၄
ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စံ	၃၈၅
ဥဒ္ဓစ္စသ္မိံ	၂၄၁
ဥဒ္ဓတာ	၄၄
ဥဒ္ဓတေန	၂၆၈
ဥဒ္ဓသ္တော	၁၉၂၊ ၃၈၅
ဥဒ္ဓုမာတကံ	၁၁၉
ဥန္နဠာ	၄၄၊ ၂၇၅
ဥပကော	၃၆၂
ဥပက္ကမေန	၁၉၅
ဥပက္ကိလိဋ္ဌဿ စိတ္တဿ	၁၉၄
ဥပက္ကိလေသာ	၃၀၇
ဥပဂစ္ဆန္တိ	၅၀
ဥပဂတေဟိ	၇၂
ဥပစ္စဂုံ	၃၀၇
ဥပဇ္ဈာယေဟိ	၃၁၃
ဥပညာတံ	၂၇
ဥပညာသိံ	၅
ဥပဋ္ဌပေတွာ	၁၇၂
ဥပဋ္ဌာနသာရံ	၂၀၅
ဥပဋ္ဌာနဿ	၂၄၀
ဥပဋ္ဌိတာ	၁၃၀၊ ၃၁၂
ဥပဒ္ဒဝေါ	၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဓိဝိပတ္တိံ	၁၁၂
ဥပဓိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ	၁၁၂
ဥပဓိသင်္ခယေ	၂၇၀
ဥပဓိသမ္ပတ္တိ ပဋိဗာဠှံ	၁၁၁
ဥပဓိသုခံ	၅၃
ဥပနာဟော	၆၄
ဥပနီယတိ	၁၄၀
ဥပပတ္တိပဋိလာဘိယာနိ	၃၃၆
ဥပလိပ္ပတိ	၃၀၀
ဥပဝဇ္ဇံ	၃၉၄
ဥပဝတ္တနေ	၃၁၉
ဥပဝသန္တိ	၁၂၂
ဥပဝဿုပေါသထံ	၂၀၀
ဥပဝိစရတိ	၁၆၁
ဥပသဂ္ဂေါ	၆၉
ဥပသင်္ကမိ	၁၃၊ ၄၃၊ ၁၄၉၊ ၁၉၃၊ ၂၀၃၊ ၃၆၂၊ ၃၆၆
ဥပသင်္ကမိတွာ	၁၃
ဥပသဋ္ဌာကာရော	၆၉
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ	၇၅
ဥပသမ္ပဒါ	၆၆
ဥပသမ္ပဒါယ	၈၇
ဥပသံယန္တိ	၃၀၂
ဥပဟစ္စပရိနိဗ္ဗာယီ	၂၁၈
ဥပဟတံ	၅၉
ဥပဟတော	၁၄၃
ဥပါတိဝတ္တာ	၂၆၀
ဥပါဒါယ	၁၆၂
ဥပါဒိယတိ	၆၀
ဥပါယာသေဟိ	၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upārambhaṁ	188
Upārambhabhayā	289
Upekkhā	228
Upekkhāṭṭhāniyaṁ	161
Upekkhāsatisaṁsuddhaṁ	103
Upekkhāsukhaṁ	54
Uposathaṁ	122
Uppalaṁ vappati	124
Uppalavaṇṇā	58
Uppādayati	191
Uppādā	256
Uppādo	137, 138
Ubbahāpeyya	222
Ubbejetā	328
Ubbhaṭṭhako	246
Ubhato	145
Ubhatobhāgavimutto	48, 49
Ubhatolohita kūpadhāno	116
Ubhato vacīsaṁsāro	52
Ubho bhāge	314
Ummaggo	306, 366
Ummattakaṁ	231
Ummādassa	319
Ummujjamānakaṁ	362
Urattāḷiṁ	358
Urabbhaghātako	226
Urabbhadhanaṁ	226
Uru	263

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uruvelā	263
Uruvelāyaṁ	263
Ulūkapakkhikaṁ	221
Ullittāvalittāni	69
Usabho	181
Usmañca paṭicca	195
Ussāho	130, 325
Usseneti	388
Ussoḷhī	325
Uḷāro	333
[E]	
Ekaṁsabyākaraṇīyaṁ	184
Ekaṁsena	24, 88
Ekaggaṁ	130
Ekacce ca devā	90
Ekacco	64
Ekato vivaṭaṁ	241
Ekatthā	124
Ekantadukkhaṁ	391
Ekantaparipuṇṇaṁ	374
Ekantaparisuddhaṁ	375
Ekantalomī	171
Ekavījī	217
Ekabhattikā	198
Ekabhattiko	377
Ekamattānaṁ	313
Ekamattānaṁ dameti	150
Ekamantaṁ	13
Ekavācikaṁ	393

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပါရမ္ဘံ	၁၈၈
ဥပါရမ္ဘဘယာ	၂၈၉
ဥပေက္ခာ	၂၂၈
ဥပေက္ခာဋ္ဌာနိယံ	၁၆၁
ဥပေက္ခာသတိသံသုဒ္ဓံ	၁၀၃
ဥပေက္ခာသုခံ	၅၄
ဥပေါသထံ	၁၂၂
ဥပ္ပလံ ဝပ္ပတိ	၁၂၄
ဥပ္ပလဝဏ္ဏာ	၅၈
ဥပ္ပါဒယတိ	၁၉၁
ဥပ္ပါဒါ	၂၅၆
ဥပ္ပါဒေါ	၁၃၇၊၁၃၈
ဥဗ္ဗဟာပေယျ	၂၂၂
ဥဗ္ဗေဇေတာ	၃၂၈
ဥဗ္ဘဋ္ဌကော	၂၄၆
ဥဘတော	၁၄၅
ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော	၄၈၊၄၉
ဥဘတောလောဟိတ-ကူပဓာနော	၁၁၆
ဥဘတော ဝစီသံသာရော	၅၂
ဥဘော ဘာဂေ	၃၁၄
ဥမ္မဂ္ဂေါ	၃၀၆၊၃၆၆
ဥမ္မတ္တကံ	၂၃၁
ဥမ္မာဒဿ	၃၁၉
ဥမ္မုဇ္ဇမာနကံ	၃၆၂
ဥရတ္တာဠိံ	၃၅၈
ဥရဗ္ဘဃာတကော	၂၂၆
ဥရဗ္ဘဓနံ	၂၂၆
ဥရု	၂၆၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥရုဝေလာ	၂၆၃
ဥရုဝေလာယံ	၂၆၃
ဥလူကပက္ခိကံ	၂၂၁
ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တာနိ	၆၉
ဥသဘော	၁၈၁
ဥသ္မဉ္စ ပဋိစ္စ	၁၉၅
ဥဿာဟော	၁၃၀၊၃၂၅
ဥဿေနေတိ	၃၈၈
ဥဿောဠှီ	၃၂၅
ဥဠာရော	၃၃၃
[ဧ]	
ဧကံသဗျာကရဏီယံ	၁၈၄
ဧကံသေန	၂၄၊၈၈
ဧကဂ္ဂံ	၁၃၀
ဧကစ္စေ စ ဒေဝါ	၉၀
ဧကစ္စော	၆၄
ဧကတော ဝိဝဋံ	၂၄၁
ဧကတ္ထာ	၁၂၄
ဧကန္တဒုက္ခံ	၃၉၁
ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ	၃၇၄
ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ	၃၇၅
ဧကန္တလောမီ	၁၇၁
ဧကဗီဇီ	၂၁၇
ဧကဘတ္တိကာ	၁၉၈
ဧကဘတ္တိကော	၃၇၇
ဧကမတ္တာနံ	၃၁၃
ဧကမတ္တာနံ ဒမေတိ	၁၅၀
ဧကမန္တံ	၁၃
ဧကဝါစိကံ	၃၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekena aṁsena mātaraṁ parihareyya	27
Ekena pitaraṁ	27
Eṇeyyakaṁ	2
Ekāgārikaṁ	139
Ekāgāriko	246
Ekālopiko	246
Ekāhamataṁ	119
Ekāhikaṁ	246
Ekissāpi	246
Ekodi	347
Ekodi hoti	228
Ekodibhāvādhigato	228
Etadatthaṁ sotāvadhānaṁ	187
Etadatthā upanisā	187
Etadatthā kathā	187
Etadatthā mantanā	187
Etadavoca	33
Etāhi	149
Erakavattikaṁ	2
Evaṁbhūto	172
Evaṁmahiddhiko	212
Evaṁ vitakketha	154
Evamassāyaṁ	150
Evameva kho	94, 98, 193
Evarūpāya	128
Evarūpena ca	128
Evassu	114
Esaṁ	80
Esanā paṭinissaṭṭhā	301

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Esāhaṁ	16
Ehambho	95
Ehipassiko	141
Ehibhadantiko	245
Evaṁsmi	387
[O]	
Okoṭimako	76, 321
Okkantiyā	162
Okkamati	89, 333
Okkamane	222, 342
Okkamane pubbaṅgamā	46
Okkācitavinītā	47
Oghassa nittharaṇaṁ	370
Oṇatuṇṇato	322
Oṇatoṇato	322
Otaranti	357
Otāretabbāni	356
Ottappaṁ	7
Odarikattassa	331
Odahati	335
Odhiso	350
Opakkamikāni	323
Opaneyyikaṁ	141
Opaneyyikā	203
Opaneyyiko	141
Opapātikaṁ	365
Opapātikā	234
Opapātiko	217
Opasamike	335

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကေန အံသေန မာတရံ ပရိဟရေယျ	၂၇
ဧကေန ပိတရံ	၂၇
ဧဏေယျကံ	၂
ဧကာဂါရိကံ	၁၃၉
ဧကာဂါရိကော	၂၄၆
ဧကာလောပိကော	၂၄၆
ဧကာဟမတံ	၁၁၉
ဧကာဟိကံ	၂၄၆
ဧကိဿာပိ	၂၄၆
ဧကောဒိ	၃၄၇
ဧကောဒိ ဟောတိ	၂၂၈
ဧကောဒိဘာဝါဓိဂတော	၂၂၈
ဧတဒတ္ထံ သောတာဝဓာနံ	၁၈၇
ဧတဒတ္ထာ ဥပနိသာ	၁၈၇
ဧတဒတ္ထာ ကထာ	၁၈၇
ဧတဒတ္ထာ မန္တနာ	၁၈၇
ဧတဒဝေါစ	၃၃
ဧတာဟိ	၁၄၉
ဧရကဝတ္တိကံ	၂
ဧဝံဘူတော	၁၇၂
ဧဝံမဟိဒ္ဓိကော	၂၁၂
ဧဝံ ဝိတက္ကေထ	၁၅၄
ဧဝမဿာယံ	၁၅၀
ဧဝမေဝ ခေါ	၉၄၊၉၈၊၁၉၃
ဧဝရူပါယ	၁၂၈
ဧဝရူပေန စ	၁၂၈
ဧဝဿု	၁၁၄
ဧသံ	၈၀
ဧသနာ ပဋိနိဿဋ္ဌာ	၃၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧသာဟံ	၁၆
ဧဟမ္ဘော	၉၅
ဧဟိပဿိကော	၁၄၁
ဧဟိဘဒ္ဒန္တိကော	၂၄၅
ဧဝံသ္မိ	၃၈၇
[ဩ]	
ဩကောဋိမကော	၇၆၊၃၂၁
ဩက္ကန္တိယာ	၁၆၂
ဩက္ကမတိ	၈၉၊၃၃၃
ဩက္ကမနေ	၂၂၂၊၃၄၂
ဩက္ကမနေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ	၄၆
ဩက္ကာစိတဝိနီတာ	၄၇
ဩဃဿ နိတ္ထရဏံ	၃၇၀
ဩဏတုဏ္ဏတော	၃၂၂
ဩဏတောဏတော	၃၂၂
ဩတရန္တိ	၃၅၇
ဩတာရေတဗ္ဗာနိ	၃၅၆
ဩတ္တပ္ပံ	၇
ဩဒရိကတ္တဿ	၃၃၁
ဩဒဟတိ	၃၃၅
ဩဓိသော	၃၅၀
ဩပက္ကမိကာနိ	၃၂၃
ဩပနေယျိကံ	၁၄၁
ဩပနေယျိကာ	၂၀၃
ဩပနေယျိကော	၁၄၁
ဩပပါတိကံ	၃၆၅
ဩပပါတိကာ	၂၃၄
ဩပပါတိကော	၂၁၇
ဩပသမိကေ	၃၃၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Obhāsena	211
Obhāsayaṁ	200
Obhāsetvā	240
Omakkhiṁ karonti	181
Orabbhikā	373
Orabbhiko	226
Orambhāgiyānaṁ	217
Orohāmi	128
Oligalle	143
Osāraṇīyaṁ	66
Ossajjanti	142
Ohāya	130
Ohitabhāro	124
Oḷārikaṁ	240
[Ka]	
Kaṁsakūṭaṁ	378
Kaṁso	378
Kakkaṁ	195
Kaṅkhā	319
Kaṅkhāṭhāniyesu	48
Kaṅkhī hoti	359
Kacci bahū	122
Kaccho	184
Kañcanaṁ	200
Kañcideva desaṁ	12
Kañci pāpaṁ	316
Kaṭattā vā pana kammaṁ	109
Kaṭasiṁ	308
Kaṭukānaṁ	138

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kaṭuviyaṁ	240
Kaṭṭissaṁ	171
Kaṭṭhatthaṁ	325
Kaṭṭhena	92
Kaṭhalena	92
Kaṇaṁ	222
Kaṇājakaṁ	128
Kaṇṭakāpassayiko	246
Kaṇḍacitrakāni	371
Kaṇḍuvamāno	373
Kaṇṇasukhā	95, 376
Kaṇhaṁ	390
Kaṇhavipākaṁ	390
Kaṇhasukkaṁ	391
Kaṇhasukkavipākaṁ	391
Kaṇhasukkasappaṭibhāge	96
Kaṇhā	7
Kataṁ karaṇīyaṁ	148
Katakaraṇīyo	124
Katakicco	143
Kataññūkatavedī	57
Kataññū katavedī	233
Katapāpo	359
Katapuññatā	290
Katahattho	305
Katūpāsano	305
Katthaci kiñcanatatthi	194
Kathaṁ pana	144
Kathāvatthūni	184
Kathāsampayogena	184

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩဘာသေန	၂၁၁
ဩဘာသယံ	၂၀၀
ဩဘာသေတွာ	၂၄၀
ဩမက္ခိံ ကရောန္တိ	၁၈၁
ဩရဗ္ဘိကာ	၃၇၃
ဩရဗ္ဘိကော	၂၂၆
ဩရမ္ဘာဂိယာနံ	၂၁၇
ဩရောဟာမိ	၁၂၈
ဩလိဂလ္လေ	၁၄၃
ဩသာရဏီယံ	၆၆
ဩဿဇ္ဇန္တိ	၁၄၂
ဩဟာယ	၁၃၀
ဩဟိတဘာရော	၁၂၄
ဩဠာရိကံ	၂၄၀
[က]	
ကံသကူဋံ	၃၇၈
ကံသော	၃၇၈
ကက္ကံ	၁၉၅
ကင်္ခါ	၃၁၉
ကင်္ခါဋ္ဌာနိယေသု	၄၈
ကင်္ခီ ဟောတိ	၃၅၉
ကစ္စိ ဗဟူ	၁၂၂
ကစ္ဆော	၁၈၄
ကဉ္စနံ	၂၀၀
ကဉ္စိဒေဝ ဒေသံ	၁၂
ကဉ္စိ ပါပံ	၃၁၆
ကဋတ္တာ ဝါ ပန ကမ္မံ	၁၀၉
ကဋသိံ	၃၀၈
ကဋုကာနံ	၁၃၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဋုဝိယံ	၂၄၀
ကဋ္ဋိဿံ	၁၇၁
ကဋ္ဌတ္ထံ	၃၂၅
ကဋ္ဌေန	၉၂
ကဌလေန	၉၂
ကဏံ	၂၂၂
ကဏာဇကံ	၁၂၈
ကဏ္ဋကာပဿယိကော	၂၄၆
ကဏ္ဍစိတြကာနိ	၃၇၁
ကဏ္ဍုဝမာနော	၃၇၃
ကဏ္ဏသုခါ	၉၅၊၃၇၆
ကဏှံ	၃၉၀
ကဏှဝိပါကံ	၃၉၀
ကဏှသုက္ကံ	၃၉၁
ကဏှသုက္ကဝိပါကံ	၃၉၁
ကဏှသုက္ကသပ္ပဋိဘာဂေ	၉၆
ကဏှာ	၇
ကတံ ကရဏီယံ	၁၄၈
ကတကရဏီယော	၁၂၄
ကတကိစ္စော	၁၄၃
ကတညူကတဝေဒီ	၅၇
ကတညူ ကတဝေဒီ	၂၃၃
ကတပါပေါ	၃၅၉
ကတပုညတာ	၂၉၀
ကတဟတ္ထော	၃၀၅
ကတူပါသနော	၃၀၅
ကတ္ထစိ ကိဉ္စနတတ္ထိ	၁၉၄
ကထံ ပန	၁၄၄
ကထာဝတ္ထူနိ	၁၈၄
ကထာသမ္ပယောဂေန	၁၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kadariyā	310
Kadalimigapavarapaccattharaṇo	116
Kadāci	165
Kantā	312
Kandati	358
Kandaraṁ	383
Kandaro	223
Kappa	239
Kappasantoso	280
Kappo	332
Kamati	341
Kamatiṭṭhānaṁ	312
Kamatthamanubhoti	26
Kambojaṁ	321
Kammaṁ khettaṁ	204
Kammakkhayā	202
Kammanirodhāya	232
Kammaphalūpajīvī	337
Kammalakkhaṇo	70
Kammavipākajāni	323
Kammavipāko	319
Kammasaccā’yaṁ	392
Kammasamādānāni	111
Kammasamudayāya	232
Kammānaṁ	103, 232
Karaṇasantoso	280
Karaṇīyākaraṇīye	158
Karaṇīyāni	221
Karaṇīyo	325
Kalaṁ	149

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kalaṁ nāgghati	199
Kalahajātā	46, 223
Kaliggāho	96
Kalī	273
Kalyāṇaṁ	131, 389
Kalyāṇadhammaṁ	389
Kalyāṇadhammatā	297
Kalyāṇadhammo	48, 320
Kalyāṇamitto	95
Kalyāṇavākkaraṇo	326
Kalyāṇasampavaṅko	95
Kalyāṇasahāyo	95
Kalyāṇo	166
Kallaṁ vacanāya	124
Kasiravuttike	76, 321
Kasambujāto	77
Kasmā upāsako	21
Kahāpaṇikaṁ	2
Kaḷopimukhā	245
Kaḷevare	305
Kāṇo	76, 321
Kā nvajja	151
Kāmakāmino	310
Kāmacchandaṁ	235
Kāmapariyesanāya ussuko	43
Kāmabhoginā	314
Kāmamajjhāvasati	43
Kāmabhavo	204
Kāmayogavisaṁyogo	257

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဒရိယာ	၃၁၀
ကဒလိမိဂပဝရပစ္စတ္ထရဏော	၁၁၆
ကဒါစိ	၁၆၅
ကန္တာ	၃၁၂
ကန္ဒတိ	၃၅၈
ကန္ဒရံ	၃၈၃
ကန္ဒရော	၂၂၃
ကပ္ပ	၂၃၉
ကပ္ပသန္တောသော	၂၈၀
ကပ္ပော	၃၃၂
ကမတိ	၃၄၁
ကမတိဋ္ဌာနံ	၃၁၂
ကမတ္ထမနုဘောတိ	၂၆
ကမ္ဗောဇံ	၃၂၁
ကမ္မံ ခေတ္တံ	၂၀၄
ကမ္မက္ခယာ	၂၀၂
ကမ္မနိရောဓာယ	၂၃၂
ကမ္မဖလူပဇီဝီ	၃၃၇
ကမ္မလက္ခဏော	၇၀
ကမ္မဝိပါကဇာနိ	၃၂၃
ကမ္မဝိပါကော	၃၁၉
ကမ္မသစ္စာ’ယံ	၃၉၂
ကမ္မသမာဒါနာနိ	၁၁၁
ကမ္မသမုဒယာယ	၂၃၂
ကမ္မာနံ	၁၀၃၊ ၂၃၂
ကရဏသန္တောသော	၂၈၀
ကရဏီယာကရဏီယေ	၁၅၈
ကရဏီယာနိ	၂၂၁
ကရဏီယော	၃၂၅
ကလံ	၁၄၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကလံ နာဂ္ဃတိ	၁၉၉
ကလဟဇာတာ	၄၆၊ ၂၂၃
ကလိဂ္ဂါဟော	၉၆
ကလီ	၂၇၃
ကလျာဏံ	၁၃၁၊ ၃၈၉
ကလျာဏဓမ္မံ	၃၈၉
ကလျာဏဓမ္မတာ	၂၉၇
ကလျာဏဓမ္မော	၄၈၊ ၃၂၀
ကလျာဏမိတ္တော	၉၅
ကလျာဏဝါက္ကရဏော	၃၂၆
ကလျာဏသမ္ပဝင်္ကော	၉၅
ကလျာဏသဟာယော	၉၅
ကလျာဏော	၁၆၆
ကလ္လံ ဝစနာယ	၁၂၄
ကသိရဝုတ္တိကေ	၇၆၊ ၃၂၁
ကသမ္ဗုဇာတော	၇၇
ကသ္မာ ဥပါသကော	၂၁
ကဟာပဏိကံ	၂
ကဠောပိမုခါ	၂၄၅
ကဠေဝရေ	၃၀၅
ကာဏော	၇၆၊ ၃၂၁
ကာ နွဇ္ဇ	၁၅၁
ကာမကာမိနော	၃၁၀
ကာမစ္ဆန္ဒံ	၂၃၅
ကာမပရိယေသနာယ ဥဿုကော	၄၃
ကာမဘောဂိနာ	၃၁၄
ကာမမဇ္ဈာဝသတိ	၄၃
ကာမဘဝေါ	၂၀၄
ကာမယောဂဝိသံယောဂေါ	၂၅၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmayogo	256, 257
Kāmarāgābhinivesa-vinibandhapaligedha-pariyuṭṭhānajjhosānahetu	42
Kāmarāgo	257
Kāmavitakkā	227
Kāmasaññānaṁ	102
Kāmasukhaṁ	53
Kāmānaṁyeva nibbidāya	38
Kāmāsavā	147
Kāme paribhuñjati	43
Kāmesanā	300
Kāmesu	257
Kāyakammavacīkammāni	74
Kāyakamme	73
Kāyaduccaritaṁ	3
Kāyapariyantikaṁ	368
Kāyaparihārikena	381
Kāyamuniṁ	235
Kāyamoneyyaṁ	235
Kimassa	259
Kimassa sīlaṁ	21
Kira	85
Kīvatakaṁ pahoti	208
Kīvamahapphalo	199
Kuṇī	76
Kukkuccasmiṁ	241
Kukkuccānaṁ nivāraṇaṁ	103
Kukkuccāyitabbaṁ	56
Kukkuṭasampātikā	141

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kucchiparihārikena	381
Kuṭhārīhi	121
Kuto	393
Kuttakaṁ	171
Kuddālapiṭakaṁ	369
Kunnadiyo	223
Kuppati	92
Kumbhā	327
Kumbhimukhā	245
Kumbho	97
Kurūrakammantā	373
Kulaṁ	217
Kulapatiṁ	138
Kusacīraṁ	221
Kusalaṁ	359
Kusalābhisandā	309
Kusalesu dhammesu	385
Kusinārāyaṁ	236
Kusobbhā	223
Kuhiñci	101
Kuhā	275
Kūṭaṁ	378
Kūṭāgārasālāyaṁ	202
Kūṭāgārāni	69
Keṭubhaṁ	145
Ketuñca	86
Kevalaṁ	169
Kevala	239
Kevalakappaṁ	238

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာမယောဂေါ	၂၅၆၊ ၂၅၇
ကာမရာဂါဘိနိဝေသ-ဝိနိဗန္ဓပလိဂေဓပရိယုဋ္ဌာ-နဇ္ဈောသာနဟေတု	၄၂
ကာမရာဂေါ	၂၅၇
ကာမဝိတက္ကာ	၂၂၇
ကာမသညာနံ	၁၀၂
ကာမသုခံ	၅၃
ကာမာနံယေဝ နိဗ္ဗိဒါယ	၃၈
ကာမာသဝါ	၁၄၇
ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇတိ	၄၃
ကာမေသနာ	၃၀၀
ကာမေသု	၂၅၇
ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ	၇၄
ကာယကမ္မေ	၇၃
ကာယဒုစ္စရိတံ	၃
ကာယပရိယန္တိကံ	၃၆၈
ကာယပရိဟာရိကေန	၃၈၁
ကာယမုနိံ	၂၃၅
ကာယမောနေယျံ	၂၃၅
ကိမဿ	၂၅၉
ကိမဿ သီလံ	၂၁
ကိရ	၈၅
ကီဝတကံ ပဟောတိ	၂၀၈
ကီဝမဟပ္ဖလော	၁၉၉
ကုဏီ	၇၆
ကုက္ကုစ္စသ္မိံ	၂၄၁
ကုက္ကုစ္စာနံ နိဝါရဏံ	၁၀၃
ကုက္ကုစ္စာယိတဗ္ဗံ	၅၆
ကုက္ကုဋသမ္ပါတိကာ	၁၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုစ္ဆိပရိဟာရိကေန	၃၈၁
ကုဌာရီဟိ	၁၂၁
ကုတော	၃၉၃
ကုတ္တကံ	၁၇၁
ကုဒ္ဒါလပိဋကံ	၃၆၉
ကုန္နဒိယော	၂၂၃
ကုပ္ပတိ	၉၂
ကုမ္ဘာ	၃၂၇
ကုမ္ဘိမုခါ	၂၄၅
ကုမ္ဘော	၉၇
ကုရူရကမ္မန္တာ	၃၇၃
ကုလံ	၂၁၇
ကုလပတိံ	၁၃၈
ကုသစီရံ	၂၂၁
ကုသလံ	၃၅၉
ကုသလာဘိသန္ဒာ	၃၀၉
ကုသလေသု ဓမ္မေသု	၃၈၅
ကုသိနာရာယံ	၂၃၆
ကုသောဗ္ဘာ	၂၂၃
ကုဟိဉ္စိ	၁၀၁
ကုဟာ	၂၇၅
ကူဋံ	၃၇၈
ကူဋာဂါရသာလာယံ	၂၀၂
ကူဋာဂါရာနိ	၆၉
ကေဋုဘံ	၁၄၅
ကေတုဉ္စ	၈၆
ကေဝလံ	၁၆၉
ကေဝလ	၂၃၉
ကေဝလကပ္ပံ	၂၃၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kevalaparipuṇṇaṁ	97
Kevalassa	164, 130
Kevalī	143, 255, 268
Kesaṁ no	201
Kesakambalaṁ	221
Kesakambalo	242
Kesarasīho	291
Kesī	328
Ko ājīvo	21
Ko upāsako	21
Koṭṭāpeyya	222
Kodhagaru	304
Kodhagarutā	304
Kodhanā	372
Kodho	64
Ko nu kho	230
Ko nu kho bho Gotama	23
Kopaṁ	92
Komārakaṁ	231
Kolaṁkolo	217
Koliyānaṁ	311
Kosalesu	165
Koseyyaṁ	171
Kvacani	359
Kvacani kassaci	194
[Kha]	
Khañjo	76, 321
Khaṇḍadantaṁ	118
Khataṁ	59

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khataṁ upahataṁ	139
Khattiyaparisā	335
Khattiyassa	74
Khato	143
Khanti	62
Khantiyā	329
Khantisoracce	313
Khamati	88, 326
Khameyya	116, 150
Khayasmiṁ paṭhamaṁ ñāṇaṁ	215
Khayāya	67, 82
Kharattāya	11
Kharassarena	394
Kharā	116
Kharājinaṁ	373
Kharānaṁ	138
Khalitaṁ gaṇhāti	187
Khalitañca na gāhaye	188
Khallitasiraṁ	119
Khalu	166
Khāyati	154
Khāraṁ	196
Khārāpatacchikaṁ	2
Khittacittā	307
Khippaṁ	306
Khippaṁ uḍḍeyya	243
Khippanisanti	326
Khīṇā jāti	148
Khīramhā dadhi	325
Khīrodakībhūtā	223

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကေဝလပရိပုဏ္ဏံ	၉၇
ကေဝလဿ	၁၆၄၊ ၁၃၀
ကေဝလီ	၁၄၃၊ ၂၅၅၊ ၂၆၈
ကေသံ နော	၂၀၁
ကေသကမ္ဗလံ	၂၂၁
ကေသကမ္ဗလော	၂၄၂
ကေသရသီဟော	၂၉၁
ကေသီ	၃၂၈
ကော အာဇီဝေါ	၂၁
ကော ဥပါသကော	၂၁
ကောဋ္ဋာပေယျ	၂၂၂
ကောဓဂရု	၃၀၄
ကောဓဂရုတာ	၃၀၄
ကောဓနာ	၃၇၂
ကောဓော	၆၄
ကော နု ခေါ	၂၃၀
ကော နု ခေါ ဘော ဂေါတမ	၂၃
ကောပံ	၉၂
ကောမာရကံ	၂၃၁
ကောလံကောလော	၂၁၇
ကောလိယာနံ	၃၁၁
ကောသလေသု	၁၆၅
ကောသေယျံ	၁၇၁
ကွစနိ	၃၅၉
ကွစနိ ကဿစိ	၁၉၄
[ခ]	
ခဉ္ဇော	၇၆၊ ၃၂၁
ခဏ္ဍဒန္တံ	၁၁၈
ခတံ	၅၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခတံ ဥပဟတံ	၁၃၉
ခတ္တိယပရိသာ	၃၃၅
ခတ္တိယဿ	၇၄
ခတော	၁၄၃
ခန္တိ	၆၂
ခန္တိယာ	၃၂၉
ခန္တိသောရစ္စေ	၃၁၃
ခမတိ	၈၈၊ ၃၂၆
ခမေယျ	၁၁၆၊ ၁၅၀
ခယသ္မိံ ပဌမံ ဉာဏံ	၂၁၅
ခယာယ	၆၇၊ ၈၂
ခရတ္တာယ	၁၁
ခရဿရေန	၃၉၄
ခရာ	၁၁၆
ခရာဇိနံ	၃၇၃
ခရာနံ	၁၃၈
ခလိတံ ဂဏှာတိ	၁၈၇
ခလိတဉ္စ န ဂါဟယေ	၁၈၈
ခလ္လိတသိရံ	၁၁၉
ခလု	၁၆၆
ခါယတိ	၁၅၄
ခါရံ	၁၉၆
ခါရာပတစ္ဆိကံ	၂
ခိတ္တစိတ္တာ	၃၀၇
ခိပ္ပံ	၃၀၆
ခိပ္ပံ ဥဍ္ဍေယျ	၂၄၃
ခိပ္ပနိသန္တိ	၃၂၆
ခီဏာ ဇာတိ	၁၄၈
ခီရမှာ ဒဓိ	၃၂၅
ခီရောဒကီဘူတာ	၂၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khuddānukhuddakāni	216
Khuramuṇḍaṁ	394
Khuṁsenti	181
Khettaṁ	29, 377, 349
Khemappatto	255
Khemā ca bhikkhunī	58
Kho	166
[Ga]	
Gacchāmi	16
Gaṇḍato	333
Gaṇhāti	316
Gatapaccāgataṁ	278
Gativipattiṁ	112
Gativipattipaṭibāḷhaṁ	112
Gatisampattipaṭibāḷhāni	111
Gathitā	49
Gathito	236
Gantā	98
Gandhaṁ	199
Gandhajātāni	205
Gandho gacchati	205
Gabbhiniyā	246
Gabbhīnipi	221
Gamanasantoso	279, 282
Gambhīraṁ naditabbaṁ	181
Gambhīratthā	47
Gambhīrā	45
Gambhīro	304
Gambhīrobhāso	327

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gambhīresu	341
Garahanti	24
Garuṁ karonto	78
Gavākhīraṁ	325
Gahaṇakūṭaṁ	378
Gahetvā	202
Gāthā	252
Gādhaṁ	327
Gāmadhammā	197
Gārayhaṁ	394
Gārayhaṁ ṭhānaṁ	142
Gārayhā	288
Gijjhakūṭesu	173
Gimhiko	126
Giriguhaṁ	383
Gilānapaccayā	284
Gilānavuṭṭhito	202
Gihisukhaṁ	53
Gihīnaṁ	65
Gīveyyake	227
Guttadvāro	83
Gundāvane	43
Gulāguṇṭhikajāto	386
Gūthakūpo	94
Gūthagataṁ	325
Gūthabhāṇī	95
Gutti	78
Geyyaṁ	251
Gerukaṁ	196

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကာနိ	၂၁၆
ခုရမုဏ္ဍံ	၃၉၄
ခုံသေန္တိ	၁၈၁
ခေတ္တံ	၂၉၊၃၇၇၊၃၄၉
ခေမပ္ပတ္တော	၂၅၅
ခေမာ စ ဘိက္ခုနီ	၅၈
ခေါ	၁၆၆
[ဂ]	
ဂစ္ဆာမိ	၁၆
ဂဏ္ဍတော	၃၃၃
ဂဏှာတိ	၃၁၆
ဂတပစ္စာဂတံ	၂၇၈
ဂတိဝိပတ္တိံ	၁၁၂
ဂတိဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ	၁၁၂
ဂတိသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှာနိ	၁၁၁
ဂထိတာ	၄၉
ဂထိတော	၂၃၆
ဂန္တာ	၉၈
ဂန္ဓံ	၁၉၉
ဂန္ဓဇာတာနိ	၂၀၅
ဂန္ဓော ဂစ္ဆတိ	၂၀၅
ဂဗ္ဘိနိယာ	၂၄၆
ဂဗ္ဘီနိပိ	၂၂၁
ဂမနသန္တောသော	၂၇၉၊၂၈၂
ဂမ္ဘီရံ နဒိတဗ္ဗံ	၁၈၁
ဂမ္ဘီရတ္ထာ	၄၇
ဂမ္ဘီရာ	၄၅
ဂမ္ဘီရော	၃၀၄
ဂမ္ဘီရောဘာသော	၃၂၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂမ္ဘီရေသု	၃၄၁
ဂရဟန္တိ	၂၄
ဂရုံ ကရောန္တော	၇၈
ဂဝါခီရံ	၃၂၅
ဂဟဏကူဋံ	၃၇၈
ဂဟေတွာ	၂၀၂
ဂါထာ	၂၅၂
ဂါဓံ	၃၂၇
ဂါမဓမ္မာ	၁၉၇
ဂါရယှံ	၃၉၄
ဂါရယှံ ဌာနံ	၁၄၂
ဂါရယှာ	၂၈၈
ဂိဇ္ဈကူဋေသု	၁၇၃
ဂိမှိကော	၁၂၆
ဂိရိဂုဟံ	၃၈၃
ဂိလာနပစ္စယာ	၂၈၄
ဂိလာနဝုဋ္ဌိတော	၂၀၂
ဂိဟိသုခံ	၅၃
ဂိဟီနံ	၆၅
ဂီဝေယျကေ	၂၂၇
ဂုတ္တဒွါရော	၈၃
ဂုန္ဒာဝနေ	၄၃
ဂုလာဂုဏ္ဌိကဇာတော	၃၈၆
ဂူထကူပေါ	၉၄
ဂူထဂတံ	၃၂၅
ဂူထဘာဏီ	၉၅
ဂုတ္တိ	၇၈
ဂေယျံ	၂၅၁
ဂေရုကံ	၁၉၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gehanissitaṁ	258
Gokaṇṭakahatā	116
Gocarāya	292
Gotamake cetiye	236
Gotamo	166
Gonakatthato	116
Gonako	171
Gopānasivaṅkaṁ	118
Gopālakuposatho	193
Gomayaṁ	196
Gomagge	115
Goyogapilakkhasmiṁ	240
[Gha]	
Ghāsacchādo	76
Ghoraṁ	308
Ghosappamāṇo	315
Ghoso	58
[Ca]	
Cakkaṁ appaṭivattiyaṁ	79
Cakka	254
Cakkavattī	77
Cakkasamārūḷhā	164
Cakkāni	289, 298
Cakkhunā	161
Cakkhu phassāyatanaṁ	160
Cakkhumā	86, 249
Catasso	117
Catucakkaṁ	289

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Catuppadā	296
Cattāni	300
Candanikāya	143
Candapajjoto	339
Candappabhā	200, 339
Candābhā	339
Candāloko	339
Candimasūriyā	209
Candobhāso	339
Capalā	45
Capalo	233
Cammavedhaviddho	329
Carati	3
Caraṇasampanno	351
Caraṇūpapannesu	311
Carampi	258
Careti	240
Cavati	304
Cāgāya	67
Cātumahārājikānaṁ	210
Cārikaṁ caramāno	165
Ciṅgulāyitvā	80
Ciccitāyati	94
Cittaṁ bhāvīyati	26
Cittako	171
Cittakkharā	48
Cittassa upakkilesā	195
Cittassa vimokkho	187
Cittutrāso	69
Cintākavi	390

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂေဟနိဿိတံ	၂၅၈
ဂေါကဏ္ဋကဟတာ	၁၁၆
ဂေါစရာယ	၂၉၂
ဂေါတမကေ စေတိယေ	၂၃၆
ဂေါတမော	၁၆၆
ဂေါနကတ္ထတော	၁၁၆
ဂေါနကော	၁၇၁
ဂေါပါနသိဝင်္ကံ	၁၁၈
ဂေါပါလကုပေါသထော	၁၉၃
ဂေါမယံ	၁၉၆
ဂေါမဂ္ဂေ	၁၁၅
ဂေါယောဂပိလက္ခသ္မိံ	၂၄၀
[ဃ]	
ဃာသစ္ဆာဒေါ	၇၆
ဃောရံ	၃၀၈
ဃောသပ္ပမာဏော	၃၁၅
ဃောသော	၅၈
[စ]	
စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ	၇၉
စက္က	၂၅၄
စက္ကဝတ္တီ	၇၇
စက္ကသမာရူဠှာ	၁၆၄
စက္ကာနိ	၂၈၉၊၂၉၈
စက္ခုနာ	၁၆၁
စက္ခု ဖဿာယတနံ	၁၆၀
စက္ခုမာ	၈၆၊၂၄၉
စတဿော	၁၁၇
စတုစက္ကံ	၂၈၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စတုပ္ပဒါ	၂၉၆
စတ္တာနိ	၃၀၀
စန္ဒနိကာယ	၁၄၃
စန္ဒပဇ္ဇောတော	၃၃၉
စန္ဒပ္ပဘာ	၂၀၀၊၃၃၉
စန္ဒာဘာ	၃၃၉
စန္ဒာလောကော	၃၃၉
စန္ဒိမသူရိယာ	၂၀၉
စန္ဒောဘာသော	၃၃၉
စပလာ	၄၅
စပလော	၂၃၃
စမ္မဝေဓဝိဒ္ဓေါ	၃၂၉
စရတိ	၃
စရဏသမ္ပန္နော	၃၅၁
စရဏူပပန္နေသု	၃၁၁
စရမ္ပိ	၂၅၈
စရေတိ	၂၄၀
စဝတိ	၃၀၄
စာဂါယ	၆၇
စာတုမဟာရာဇိကာနံ	၂၁၀
စာရိကံ စရမာနော	၁၆၅
စိင်္ဂုလာယိတွာ	၈၀
စိစ္စိဋာယတိ	၉၄
စိတ္တံ ဘာဝီယတိ	၂၆
စိတ္တကော	၁၇၁
စိတ္တက္ခရာ	၄၈
စိတ္တဿ ဥပက္ကိလေသာ	၁၉၅
စိတ္တဿ ဝိမောက္ခော	၁၈၇
စိတ္တုတြာသော	၆၉
စိန္တာကဝိ	၃၉၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cirakavāsikaṁ	2
Cīvaraṁ paribhuñjamāno	309
Cīvarapavivekaṁ	221
Cīvarakkhettaṁ	278
Cīvarasantoso	278
Cīvarahetu	256
Cuṇṇaṁ	195
Cutā patanti	250
Cūḷanikā	210
Cetanā	204
Cetaso āghāto	52
Cetasikaṁ	53
Cetaso	232
Ceteti	141
Cetovasippatto	251, 365
Cetovimuttiṁ	75
Cetovimutti	55
Cetosamathassa	325
Cetosamathasāmīciṁ	259
Corā balavanto	44
[Cha]	
Chattiṁsati	250
Chandarāgaṭṭhāniye	232
Chandarāgappahānaṁ	230
Chandarāgavasūpetā	315
Chandarāgavinayo	230
Chandāgatiṁ	262
Chandāgatiṁ gacchati	47
Chando	158, 214, 325

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha]	
Channaṁ dhātūnaṁ	161
Chavadussāni	221
Chavālātaṁ	325
Chavo chavāya	310
Chārattūnehi	80
Chinnamūlako	342
Chetvā	117
Chedagāminī	320
Chedanaṁ	379
[Ja]	
Jagato gati	259, 261
Janakaṁ	109
Janakuhanatthaṁ	275
Janapadavitakko	227
Janalapanatthaṁ	275
Jambālī	354
Jambonadaṁ	171
Jambonadasseva	288
Jaraṁ anatīto	129
Jarādhammaṁ	358, 396
Jarādhammo	119, 129
Jarābhayaṁ	165
Jarāya	7
Jalaṁ	261
Javasampanno	224, 396
Javanasmiṁ	243
Javena	329
Jāgariyaṁ anuyutto	83
Jāṇussoṇi	23

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စီရကဝါသိကံ	၂
စီဝရံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော	၃၀၉
စီဝရပဝိဝေကံ	၂၂၁
စီဝရက္ခေတ္တံ	၂၇၈
စီဝရသန္တောသော	၂၇၈
စီဝရဟေတု	၂၅၆
စုဏ္ဏံ	၁၉၅
စုတာ ပတန္တိ	၂၅၀
စူဠနိကာ	၂၁၀
စေတနာ	၂၀၄
စေတသော အာဃာတော	၅၂
စေတသိကံ	၅၃
စေတသော	၂၃၂
စေတေတိ	၁၄၁
စေတောဝသိပ္ပတ္တော	၂၅၁၊၃၆၅
စေတောဝိမုတ္တိံ	၇၅
စေတောဝိမုတ္တိ	၅၅
စေတောသမထဿ	၃၂၅
စေတောသမထသာမီစိံ	၂၅၉
စောရာ ဗလဝန္တော	၄၄
[ဆ]	
ဆတ္တိံသတိ	၂၅၀
ဆန္ဒရာဂဋ္ဌာနိယေ	၂၃၂
ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ	၂၃၀
ဆန္ဒရာဂဝသူပေတာ	၃၁၅
ဆန္ဒရာဂဝိနယော	၂၃၀
ဆန္ဒာဂတိံ	၂၆၂
ဆန္ဒာဂတိံ ဂစ္ဆတိ	၄၇
ဆန္ဒော	၁၅၈၊၂၁၄၊၃၂၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဆ]	
ဆန္နံ ဓာတူနံ	၁၆၁
ဆဝဒုဿာနိ	၂၂၁
ဆဝါလာတံ	၃၂၅
ဆဝေါ ဆဝါယ	၃၁၀
ဆာရတ္တူနေဟိ	၈၀
ဆိန္နမူလကော	၃၄၂
ဆေတွာ	၁၁၇
ဆေဒဂါမိနီ	၃၂၀
ဆေဒနံ	၃၇၉
[ဇ]	
ဇဂတော ဂတိ	၂၅၉၊၂၆၁
ဇနကံ	၁၀၉
ဇနကုဟနတ္ထံ	၂၇၅
ဇနပဒဝိတက္ကော	၂၂၇
ဇနလပနတ္ထံ	၂၇၅
ဇမ္ဗာလီ	၃၅၄
ဇမ္ဗောနဒံ	၁၇၁
ဇမ္ဗောနဒဿေဝ	၂၈၈
ဇရံ အနတီတော	၁၂၉
ဇရာဓမ္မံ	၃၅၈၊၃၉၆
ဇရာဓမ္မော	၁၁၉၊၁၂၉
ဇရာဘယံ	၁၆၅
ဇရာယ	၇
ဇလံ	၂၆၁
ဇဝသမ္ပန္နော	၂၂၄၊၃၉၆
ဇဝနသ္မိံ	၂၄၃
ဇဝေန	၃၂၉
ဇာဂရိယံ အနုယုတ္တော	၈၃
ဇာဏုဿောဏိ	၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jātakaṁ	252
Jātarūpaṁ	200, 377
Jātikkhayaṁ	149
Jātijaraṁ	101
Jātijarāmaraṇikehi	257
Jātibhayaṁ	330
Jātimaraṇabhayassa	260
Jātimaraṇasaṅkhaye	121
Jātimaraṇasambhave	121
Jātiyā	7
Jātiye	143
Jātivādena	145
Jāto	74
Jānatā	43, 203
Jānapadā	79
Jānipatayo	310
Jāyantipi	221
Jāliniṁ	385
Jigucchati	129
Jigucchanti	129
Jigucchitabbo	94
Jiguccheyyātha	85
Jiṇṇaṁ	118, 129
Jiṇṇā	140, 266
Jiṇṇe	43
Jiṇṇo	224
Jimhaṁ	318
Jīvitaṁ	204
Jīvitapariyantikaṁ	368
Jīvitapariyādānā	369

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jīvitamado	129
Jeṭṭho	76
Jetvā	260
Jotaye	306
Joti	321
Jotiparāyaṇo	321
Jotimālikaṁ	2
Jotenti	181
[Jha]	
Jhānavisayo	319
Jhāyī	131
[Ña]	
Ñattikammaṁ	66
Ñattidutiyakammaṁ	66
Ñatticatutthakammaṁ	66
Ñāṇadassanāya	371
Ñāṇameva	319
Ñātiparivaṭṭo	375
Ñātibaliṁ	313
Ñātibyasanena	365
Ñātimajjhagato	95
Ñātivitakko	227
Ñātī	203
Ñāteyyaṁ	304
Ñāto	73
Ñāyaṁ dhammaṁ	297
Ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ	45
Ñāyassa	203
Ñāye	297

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇာတကံ	၂၅၂
ဇာတရူပံ	၂၀၀၊ ၃၇၇
ဇာတိက္ခယံ	၁၄၉
ဇာတိဇရံ	၁၀၁
ဇာတိဇရာမရဏိကေဟိ	၂၅၇
ဇာတိဘယံ	၃၃၀
ဇာတိမရဏဘယဿ	၂၆၀
ဇာတိမရဏသင်္ခယေ	၁၂၁
ဇာတိမရဏသမ္ဘဝေ	၁၂၁
ဇာတိယာ	၇
ဇာတိယေ	၁၄၃
ဇာတိဝါဒေန	၁၄၅
ဇာတော	၇၄
ဇာနတာ	၄၃၊ ၂၀၃
ဇာနပဒါ	၇၉
ဇာနိပတယော	၃၁၀
ဇာယန္တိပိ	၂၂၁
ဇာလိနိံ	၃၈၅
ဇိဂုစ္ဆတိ	၁၂၉
ဇိဂုစ္ဆန္တိ	၁၂၉
ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗော	၉၄
ဇိဂုစ္ဆေယျာထ	၈၅
ဇိဏ္ဏံ	၁၁၈၊ ၁၂၉
ဇိဏ္ဏာ	၁၄၀၊ ၂၆၆
ဇိဏ္ဏေ	၄၃
ဇိဏ္ဏော	၂၂၄
ဇိမှံ	၃၁၈
ဇီဝိတံ	၂၀၄
ဇီဝိတပရိယန္တိကံ	၃၆၈
ဇီဝိတပရိယာဒါနာ	၃၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇီဝိတမဒေါ	၁၂၉
ဇေဋ္ဌော	၇၆
ဇေတွာ	၂၆၀
ဇောတယေ	၃၀၆
ဇောတိ	၃၂၁
ဇောတိပရာယဏော	၃၂၁
ဇောတိမာလိကံ	၂
ဇောတေန္တိ	၁၈၁
[ဈ]	
ဈာနဝိသယော	၃၁၉
ဈာယီ	၁၃၁
[ဉ]	
ဉတ္တိကမ္မံ	၆၆
ဉတ္တိဒုတိယကမ္မံ	၆၆
ဉတ္တိစတုတ္ထကမ္မံ	၆၆
ဉာဏဒဿနာယ	၃၇၁
ဉာဏမေဝ	၃၁၉
ဉာတိပရိဝဋ္ဋော	၃၇၅
ဉာတိဗလိံ	၃၁၃
ဉာတိဗျသနေန	၃၆၅
ဉာတိမဇ္ဈဂတော	၉၅
ဉာတိဝိတက္ကော	၂၂၇
ဉာတီ	၂၀၃
ဉာတေယျံ	၃၀၄
ဉာတော	၇၃
ဉာယံ ဓမ္မံ	၂၉၇
ဉာယံ ဓမ္မံ ကုသလံ	၄၅
ဉာယဿ	၂၀၃
ဉာယေ	၂၉၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ṭha]	
Ṭhapanīyo	184
Ṭhānaṁ	199
Ṭhānakusalo	358
Ṭhānagataṁ	313
Ṭhānāṭhāne na saṇṭhāti	184
Ṭhānāni	312, 329
Ṭhitassa aññathattaṁ	137
Ṭhitasīlo	216
[Ḍa]	
Ḍaṁsā	329
[Ta]	
Taṁ	147
Taṁ tassa petassa	140
Taṁ nikāmeti	233
Taṁ kho pana	166
Takkarassa	180
Tagghā	140, 220
Tajjaṁ vāyāmaṁ	195, 196
Tajjanīyakammaṁ	66
Taṇhākkhayavimuttino	219
Taṇhākkhayāya paṭipanno	38
Taṇhādutiyo	256
Taṇhādhipannā	251
Taṇhā sneho	204
Taṇhuppādā	256
Tatonidānaṁ	367
Tattaṁ	121
Tattha	12

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tattha nūna	41
Tattha parinibbāyī	217
Tatra	9
Tatra vata	255
Tatrāyasmā	393
Tatrupāyāya	297
Tathāgataṁ anussarati	195
Tathāgatasāvake ca	59
Tathāgate ca	59
Tathāgato	269, 295
Tathā cittaṁ bhāvitaṁ	41
Tathā hāyaṁ	192
Tathārūpānaṁ	169
Tathārūpo	100
Tathūpamaṁ	325
Tatheva	306
Tadadhimutto	233, 332
Tadanuttaraṁ	6
Tadabhinivatteti	232
Tadavasari	165
Tadassādeti	233
Tadahu akusalaṁ	183
Tadahuposathe	193
Tanuttā	217
Tantākulakajāto	385
Tantāvutānaṁ	242
Tapate	171
Tapanīyā	5
Tapasā byantībhāvaṁ	202
Tapo jigucchāhetu	370

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဌ]	
ဌပနီယော	၁၈၄
ဌာနံ	၁၉၉
ဌာနကုသလော	၃၅၈
ဌာနဂတံ	၃၁၃
ဌာနာဋ္ဌာနေ န သဏ္ဌာတိ	၁၈၄
ဌာနာနိ	၃၁၂၊ ၃၂၉
ဌိတဿ အညထတ္တံ	၁၃၇
ဌိတသီလော	၂၁၆
[ဍ]	
ဍံသာ	၃၂၉
[တ]	
တံ	၁၄၇
တံ တဿ ပေတဿ	၁၄၀
တံ နိကာမေတိ	၂၃၃
တံ ခေါ ပန	၁၆၆
တက္ကရဿ	၁၈၀
တဂ္ဃါ	၁၄၀၊ ၂၂၀
တဇ္ဇံ ဝါယာမံ	၁၉၅၊ ၁၉၆
တဇ္ဇနီယကမ္မံ	၆၆
တဏှာက္ခယဝိမုတ္တိနော	၂၁၉
တဏှာက္ခယာယ ပဋိပန္နော	၃၈
တဏှာဒုတိယော	၂၅၆
တဏှာဓိပန္နာ	၂၅၁
တဏှာ သ္နေဟော	၂၀၄
တဏှုပ္ပါဒါ	၂၅၆
တတောနိဒါနံ	၃၆၇
တတ္တံ	၁၂၁
တတ္ထ	၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တတ္ထ နူန	၄၁
တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ	၂၁၇
တတြ	၉
တတြ ဝတ	၂၅၅
တတြာယသ္မာ	၃၉၃
တတြုပါယာယ	၂၉၇
တထာဂတံ အနုဿရတိ	၁၉၅
တထာဂတသာဝကေ စ	၅၉
တထာဂတေ စ	၅၉
တထာဂတော	၂၆၉၊ ၂၉၅
တထာ စိတ္တံ ဘာဝိတံ	၄၁
တထာ ဟာယံ	၁၉၂
တထာရူပါနံ	၁၆၉
တထာရူပေါ	၁၀၀
တထူပမံ	၃၂၅
တထေဝ	၃၀၆
တဒဓိမုတ္တော	၂၃၃၊ ၃၃၂
တဒနုတ္တရံ	၆
တဒဘိနိဝတ္တေတိ	၂၃၂
တဒဝသရိ	၁၆၅
တဒဿာဒေတိ	၂၃၃
တဒဟု အကုသလံ	၁၈၃
တဒဟုပေါသထေ	၁၉၃
တနုတ္တာ	၂၁၇
တန္တာကုလကဇာတော	၃၈၅
တန္တာဝုတာနံ	၂၄၂
တပတေ	၁၇၁
တပနီယာ	၅
တပသာ ဗျန္တီဘာဝံ	၂၀၂
တပေါ ဇိဂုစ္ဆာဟေတု	၃၇၀

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tappati	5
Tapparāyaṇatā	17
Tappetā ca	57
Tabbahulavihārī	233
Tamaparāyaṇo	321
Tamo	146, 321
Tayidaṁ bho Kaccāna	43
Tayo atthavase	136
Tayo pāsādā	126
Tassapāpiyasikā	66
Tasmā	3, 4, 6, 42
Tasmātiha	102
Tasmetaṁ	11, 53
Tāṇaṁ	140
Tāditā	274
Tādino	296
Tādimhā	274
Tādisaṁ	255
Tādisaṁyeva	226
Tādisā	320
Tāyaṁ velāyaṁ	123
Tārakarūpāni	317
Tālāvatthukataṁ	114
Tāvatiṁsānaṁ	123
Tāva sahassadhā	210
Tikaṇṇo	144
Tiṇagahanaṁ	139
Tiṇavatthārako	66
Tiṇavo	329
Tiṇāgāre	69

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tiṇṇaṁ vedanaṁ	145
Tiṇṇavicikiccho	385
Tiṇṇo	251
Tīṇi nimittāni	228
Titti	231
Titto ca	57
Titthāyatanāni	155
Tindukālātaṁ	94
Tibbaṁ	318
Tibbānaṁ	138
Tibbo	214
Tiriyaṁ	259, 261
Tilakāhatagattaṁ	119
Tisahassī	210
Tuṭṭhiyā	237
Tuṇhībhūtaṁ	363
Tuṇhībhūtā tuṇhībhūtāva saṁghamajjhe saṅkasāyanti	45
Tuṇhībhūto	179
Tulā etaṁ pamāṇaṁ	58
Tulyasevī	93
Tusitā	260
Tūlikā	171
Tejodhātu	159
Te tena lābhaṁ labhanti	49
Tena hi	24, 201
Tenupasaṅkamiṁsu	140
Tenupasaṅkami	23, 28, 178
Tevijjā brāhmaṇā	144

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တပ္ပတိ	၅
တပ္ပရာယဏတာ	၁၇
တပ္ပေတာ စ	၅၇
တဗ္ဗဟုလဝိဟာရီ	၂၃၃
တမပရာယဏော	၃၂၁
တမော	၁၄၆၊ ၃၂၁
တယိဒံ ဘော ကစ္စာန	၄၃
တယော အတ္ထဝသေ	၁၃၆
တယော ပါသာဒါ	၁၂၆
တဿပါပိယသိကာ	၆၆
တသ္မာ	၃၊ ၄၊ ၆၊ ၄၂
တသ္မာတိဟ	၁၀၂
တသ္မေတံ	၁၁၊ ၅၃
တာဏံ	၁၄၀
တာဒိတာ	၂၇၄
တာဒိနော	၂၉၆
တာဒိမှာ	၂၇၄
တာဒိသံ	၂၅၅
တာဒိသံယေဝ	၂၂၆
တာဒိသာ	၃၂၀
တာယံ ဝေလာယံ	၁၂၃
တာရကရူပါနိ	၃၁၇
တာလာဝတ္ထုကတံ	၁၁၄
တာဝတိံသာနံ	၁၂၃
တာဝ သဟဿဓာ	၂၁၀
တိကဏ္ဏော	၁၄၄
တိဏဂဟနံ	၁၃၉
တိဏဝတ္ထာရကော	၆၆
တိဏဝေါ	၃၂၉
တိဏာဂါရေ	၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တိဏ္ဏံ ဝေဒနံ	၁၄၅
တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော	၃၈၅
တိဏ္ဏော	၂၅၁
တီဏိ နိမိတ္တာနိ	၂၂၈
တိတ္တိ	၂၃၁
တိတ္တော စ	၅၇
တိတ္ထာယတနာနိ	၁၅၅
တိန္ဒုကာလာတံ	၉၄
တိဗ္ဗံ	၃၁၈
တိဗ္ဗာနံ	၁၃၈
တိဗ္ဗော	၂၁၄
တိရိယံ	၂၅၉၊ ၂၆၁
တိလကာဟတဂတ္တံ	၁၁၉
တိသဟဿီ	၂၁၀
တုဋ္ဌိယာ	၂၃၇
တုဏှီဘူတံ	၃၆၃
တုဏှီဘူတာ တုဏှီဘူတာဝ သံဃမဇ္ဈေ သင်္ကသာယန္တိ	၄၅
တုဏှီဘူတော	၁၇၉
တုလာ ဧတံ ပမာဏံ	၅၈
တုလျသေဝီ	၉၃
တုသိတာ	၂၆၀
တူလိကာ	၁၇၁
တေဇောဓာတု	၁၅၉
တေ တေန လာဘံ လဘန္တိ	၄၉
တေန ဟိ	၂၄၊ ၂၀၁
တေနုပသင်္ကမိံသု	၁၄၀
တေနုပသင်္ကမိ	၂၃၊ ၂၈၊ ၁၇၈
တေဝိဇ္ဇာ ဗြာဟ္မဏာ	၁၄၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tevijjesu	149
Todeyyassa	361
Toyena	300
Tyāssa	139
[Tha]	
Thaddhā	275
Thambhassa	67
Thalaṭṭhassa	394
Thale	251
Thāmavā	87, 224
Thāmasā	50
Thālipāko	149
Thāvareyyamhā	268
Thinamiddhaṁ	384
Thinassa ca panūdanaṁ	103
Thullaphusitake	223
Thusodakaṁ	246
Thūṇaṁ	369
Thūpaṁ	278
Thūpārahā	51
Thetato	158
Thetā	198
[Da]	
Dakkhakammāraputtasupari-kammakataṁ	171
Dakkhiṇāvisuddhiyo	320
Dakkhiṇeyyā	29
Dakkhiṇeyyo	224
Dakkhuṁ	307
Dakkho	297
Daṭṭhabbaṁ	273
Daṭṭhā	273
Daṭṭhāraṁ	273
Daṭṭhu khemataṁ	129
Daṇḍaparāyaṇaṁ	118
Daṇḍabhayaṁ	331
Daddulaṁ	222
Dantaṁ	299
Dantavidaṁsakahasitaṁ	231
Danto	143
Dandhavirāgī	189, 191
Dandhābhiññā	342
Dabbajātiko	227
Damā	345
Damo	136
Dayāpannā	197
Daliddā	372
Dalidde	76
Dassanaṁ	169
Dassanakāmo sīlavataṁ	132
Dassanassa	240
Dassanāya	372
Dassanīyā	330, 372
Dassetāro	99
Daso	269
Daharabhūmi	43
Daharo	44
Daheyya	274
Daḷhadhammā	305

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေဝိဇ္ဇေသု	၁၄၉
တောဒေယျဿ	၃၆၁
တောယေန	၃၀၀
တျာဿ	၁၃၉
[ထ]	
ထဒ္ဓါ	၂၇၅
ထမ္ဘဿ	၆၇
ထလဋ္ဌဿ	၃၉၄
ထလေ	၂၅၁
ထာမဝါ	၈၇၊၂၂၄
ထာမသာ	၅၀
ထာလိပါကော	၁၄၉
ထာဝရေယျမှာ	၂၆၈
ထိနမိဒ္ဓံ	၃၈၄
ထိနဿ စ ပနူဒနံ	၁၀၃
ထုလ္လဖုသိတကေ	၂၂၃
ထုသောဒကံ	၂၄၆
ထူဏံ	၃၆၉
ထူပံ	၂၇၈
ထူပါရဟာ	၅၁
ထေတတော	၁၅၈
ထေတာ	၁၉၈
[ဒ]	
ဒက္ခကမ္မာရပုတ္တသုပရိကမ္မ-ကတံ	၁၇၁
ဒက္ခိဏာဝိသုဒ္ဓိယော	၃၂၀
ဒက္ခိဏေယျာ	၂၉
ဒက္ခိဏေယျော	၂၂၄
ဒက္ခုံ	၃၀၇
ဒက္ခော	၂၉၇
ဒဋ္ဌဗ္ဗံ	၂၇၃
ဒဋ္ဌာ	၂၇၃
ဒဋ္ဌာရံ	၂၇၃
ဒဋ္ဌု ခေမတံ	၁၂၉
ဒဏ္ဍပရာယဏံ	၁၁၈
ဒဏ္ဍဘယံ	၃၃၁
ဒဒ္ဒုလံ	၂၂၂
ဒန္တံ	၂၉၉
ဒန္တဝိဒံသကဟာသိတံ	၂၃၁
ဒန္တော	၁၄၃
ဒန္ဓဝိရာဂီ	၁၈၉၊၁၉၁
ဒန္ဓာဘိညာ	၃၄၂
ဒဗ္ဗဇာတိကော	၂၂၇
ဒမာ	၃၄၅.
ဒမော	၁၃၆
ဒယာပန္နာ	၁၉၇
ဒလိဒ္ဒါ	၃၇၂
ဒလိဒ္ဒေ	၇၆
ဒဿနံ	၁၆၉
ဒဿနကာမော သီလဝတံ	၁၃၂
ဒဿနဿ	၂၄၀
ဒဿနာယ	၃၇၂
ဒဿနီယာ	၃၃၀၊၃၇၂
ဒဿေတာရော	၉၉
ဒသော	၂၆၉
ဒဟရဘူမိ	၄၃
ဒဟရော	၄၄
ဒဟေယျ	၂၇၄
ဒဠှဓမ္မာ	၃၀၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Daḷhaparakkamo	87, 224
Daḷhehi	293
Dānañca	290
Dānasaṁvibhāgarato	132
Dānāni	60
Dāyakato	320
Dāsakammakaraporisassa	128
Dāsidāsapaṭiggahaṇā	377
Dvādasa sakadāgāmino	218
Diṭṭhaṁ	268
Diṭṭhadhammavedanīyaṁ	226
Diṭṭhadhammasukhavihāraṁ	26
Diṭṭhadhammābhinibbutā	121
Diṭṭhadhammikaṁ	1
Diṭṭhānugatiṁ āpajjati	46, 223
Diṭṭhiṭṭhānā samussayā	301
Diṭṭhiṭṭhānā samūhatā	301
Diṭṭhipaḷāso	52
Diṭṭhippatto	48, 88
Diṭṭhiyogo	256
Diṭṭhirāgo	42
Diṭṭhivipatti	63
Diṭṭhivisuddhi	63
Diṭṭhisampadā	63
Diṭṭhissa ca	63
Diṭṭheva dhamme	213, 373
Dinnapāṭikaṅkhī	197
Dibbā vata bho kāyā	123
Dibbo me	172

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Diyaḍḍhasikkhāpadasataṁ	215
Divā divassa	193
Divāsaññaṁ	303
Disā bhanti	209
Dvinnaṁ	246
Dvinnāhaṁ	5
Dvisahassī	210
Dīghamaddhānaṁ	249
Dīpo	140
Dukkaṭakammakārī	71
Dukkhakkhandhassa	130, 164
Dukkhanirodhagāminī paṭipadā	46
Dukkhanirodho	46
Dukkhavipākehi	257
Dukkhasmā	7
Dukkhassa	98, 305
Dukkhassantakaro	249
Dukkhā	242
Dukkhānaṁ	138
Dukkhāpaṭipadā	342
Dukkhitaṁ	119
Dukkhudrayā	64
Dukkhehi	7
Dukkho	3
Duggati	386
Duggati pāṭikaṅkhā	192
Duggatibhayaṁ	331
Duggahitaṁ	342
Duggahitehi	45

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒဠှပရက္ကမော	၈၇၊ ၂၂၄
ဒဠှေဟိ	၂၉၃
ဒါနဉ္စ	၂၉၀
ဒါနသံဝိဘာဂရတော	၁၃၂
ဒါနာနိ	၆၀
ဒါယကတော	၃၂၀
ဒါသကမ္မကရပေါရိသဿ	၁၂၈
ဒါသိဒါသပဋိဂ္ဂဟဏာ	၃၇၇
ဒွါဒသ သကဒါဂါမိနော	၂၁၈
ဒိဋ္ဌံ	၂၆၈
ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ	၂၂၆
ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရံ	၂၆
ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိနိဗ္ဗုတာ	၁၂၁
ဒိဋ္ဌဓမ္မိကံ	၁
ဒိဋ္ဌာနုဂတိံ အာပဇ္ဇတိ	၄၆၊ ၂၂၃
ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမုဿယာ	၃၀၁
ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ သမူဟတာ	၃၀၁
ဒိဋ္ဌိပဠာသော	၅၂
ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော	၄၈၊ ၈၈
ဒိဋ္ဌိယောဂေါ	၂၅၆
ဒိဋ္ဌိရာဂေါ	၄၂
ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ	၆၃
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ	၆၃
ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ	၆၃
ဒိဋ္ဌိဿ စ	၆၃
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၂၁၃၊ ၃၇၃
ဒိန္နပါဋိကင်္ခီ	၁၉၇
ဒိဗ္ဗာ ဝတ ဘော ကာယာ	၁၂၃
ဒိဗ္ဗော မေ	၁၇၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒိယဍ္ဎသိက္ခာပဒသတံ	၂၁၅
ဒိဝါ ဒိဝဿ	၁၉၃
ဒိဝါသညံ	၃၀၃
ဒိသာ ဘန္တိ	၂၀၉
ဒွိန္နံ	၂၄၆
ဒွိန္နာဟံ	၅
ဒွိသဟဿီ	၂၁၀
ဒီဃမဒ္ဓါနံ	၂၄၉
ဒီပေါ	၁၄၀
ဒုက္ကဋကမ္မကာရီ	၇၁
ဒုက္ခက္ခန္ဓဿ	၁၃၀၊ ၁၆၄
ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ	၄၆
ဒုက္ခနိရောဓော	၄၆
ဒုက္ခဝိပါကေဟိ	၂၅၇
ဒုက္ခသ္မာ	၇
ဒုက္ခဿ	၉၈၊ ၃၀၅
ဒုက္ခဿန္တကရော	၂၄၉
ဒုက္ခာ	၂၄၂
ဒုက္ခာနံ	၁၃၈
ဒုက္ခာပဋိပဒါ	၃၄၂
ဒုက္ခိတံ	၁၁၉
ဒုက္ခုဒြယာ	၆၄
ဒုက္ခေဟိ	၇
ဒုက္ခော	၃
ဒုဂ္ဂတိ	၃၈၆
ဒုဂ္ဂတိ ပါဋိကင်္ခါ	၁၉၂
ဒုဂ္ဂတိဘယံ	၃၃၁
ဒုဂ္ဂဟိတံ	၃၄၂
ဒုဂ္ဂဟိတေဟိ	၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Duccintitacintī	71
Duṭṭhāruko	92
Dutiyaṁ	75
Duttappayā	57
Duddasiko	76, 321
Dunnikkhittañca padabyañjanaṁ	24
Dunnikkhittassa	342
Duppajahā	57
Duppadhaṁsiyo	304
Duppameyyo	233
Duppasaho	304
Dubbaṇṇatāya	224
Dubbaṇṇā	372
Dubbaṇṇo	76, 321
Dubbhāsitabhāsī	71
Dubbhāsitaṁ	188
Dubbhikkhaṁ	142
Dummano	368
Dummedhā	144
Dummedho	98, 240
Durabhisambhavāni	4
Durāsado	304
Durūpā	372
Dullabhā	312
Dussīlo	77, 224, 310
Dussīlo pāpadhammo	48
Dussīlyañcassa	222
Dūteyyaṁ	378
Dūre pātī	241

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Deyyadhammaṁ	149
Devatābaliṁ	313
Devatuposathaṁ	196
Devadūtā	117
Devadūtāni	117
Devaputto	365
Devappattā	363
Devūpapatyassa	299
Deviyā	310
Deve	222
Devo na sammā dhāraṁ	142
Desanāñāṇaṁ	296
Desetabbo	89
Desemi	350
Doṇopi	298
Domanassaṭṭhāniyaṁ	161
Domanassāna cūbhayaṁ	102
Domanassehi	7
Dovacassatā	55
Dosaṁ	92
Dosantaro	25
Dosāgatiṁ gacchati	47
Doso	103
Dvayena	370
Dvipadā	296
Dvisahassī	210
Dve kappā	332
Dveme bhikkhave	65
Dhaṁsati	313

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒုစ္စိန္တိတစိန္တီ	၇၁
ဒုဋ္ဌာရုကော	၉၂
ဒုတိယံ	၇၅
ဒုတ္တပ္ပယာ	၅၇
ဒုဒ္ဒသိကော	၇၆၊ ၃၂၁
ဒုန္နိက္ခိတ္တဉ္စ ပဒဗျဉ္ဇနံ	၂၄
ဒုန္နိက္ခိတ္တဿ	၃၄၂
ဒုပ္ပဇဟာ	၅၇
ဒုပ္ပဓံသိယော	၃၀၄
ဒုပ္ပမေယျော	၂၃၃
ဒုပ္ပသဟော	၃၀၄
ဒုဗ္ဗဏ္ဏတာယ	၂၂၄
ဒုဗ္ဗဏ္ဏာ	၃၇၂
ဒုဗ္ဗဏ္ဏော	၇၆၊ ၃၂၁
ဒုဗ္ဘာသိတဘာသီ	၇၁
ဒုဗ္ဘာသိတံ	၁၈၈
ဒုဗ္ဘိက္ခံ	၁၄၂
ဒုမ္မနော	၃၆၈
ဒုမ္မေဓာ	၁၄၄
ဒုမ္မေဓော	၉၈၊ ၂၄၀
ဒုရဘိသမ္ဘဝါနိ	၄
ဒုရာသဒေါ	၃၀၄
ဒုရူပါ	၃၇၂
ဒုလ္လဘာ	၃၁၂
ဒုဿီလော	၇၇၊ ၂၂၄၊ ၃၁၀
ဒုဿီလော ပါပဓမ္မော	၄၈
ဒုဿီလျဉ္စဿ	၂၂၂
ဒူတေယျံ	၃၇၈
ဒူရေ ပါတီ	၂၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒေယျဓမ္မံ	၁၄၉
ဒေဝတာဗလိံ	၃၁၃
ဒေဝတုပေါသထံ	၁၉၆
ဒေဝဒူတာ	၁၁၇
ဒေဝဒူတာနိ	၁၁၇
ဒေဝပုတ္တော	၃၆၅
ဒေဝပ္ပတ္တာ	၃၆၃
ဒေဝူပပတျဿ	၂၉၉
ဒေဝိယာ	၃၁၀
ဒေဝေ	၂၂၂
ဒေဝေါ န သမ္မာ ဓာရံ	၁၄၂
ဒေသနာဉာဏံ	၂၉၆
ဒေသေတဗ္ဗော	၈၉
ဒေသေမိ	၃၅၀
ဒေါဏောပိ	၂၉၈.
ဒေါမနဿဋ္ဌာနိယံ	၁၆၁
ဒေါမနဿာန စူဘယံ	၁၀၂
ဒေါမနဿေဟိ	၇
ဒေါဝစဿတာ	၅၅
ဒေါသံ	၉၂
ဒေါသန္တရော	၂၅
ဒေါသာဂတိံ ဂစ္ဆတိ	၄၇
ဒေါသော	၁၀၃
ဒွယေန	၃၇၀
ဒွိပဒါ	၂၉၆
ဒွိသဟဿီ	၂၁၀
ဒွေ ကပ္ပါ	၃၃၂
ဒွေမေ ဘိက္ခဝေ	၆၅
ဓံသတိ	၃၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhaṁsī	362
Dhajāhaṭaṁ	278
Dhanuggaho	305
Dhammaṁ	91
Dhammaṁyeva	79
Dhammaketu	78, 79
Dhammacakkaṁ	255, 296
Dhammacakkhuṁ	222
Dhammacāgo	60
Dhammajīvino	310
Dhammañca	16
Dhammaṭṭhapaṭisaṁyuttā	118
Dhammaṭṭhitatā	242
Dhammatakkapurejavaṁ	103
Dhammadānaṁ	60
Dhammadesanā	89
Dhammaddhajo	78-79
Dhammadharaṁ	252
Dhammadharā	87, 252
Dhammaniyāmatā	242
Dhammappaṭisaṁvedī	136
Dhammapadāni	288
Dhammappamāṇo	315
Dhammappamoditānaṁ	231
Dhammapariyeṭṭhi	61
Dhammapūjā	61
Dhammabhogo	60
Dhammamaññāya	326
Dhammaratanaṁ	61

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhammarājā	78
Dhammaladdhehi	313
Dhammavādī	376
Dhammavuddhi	61
Dhammavepullaṁ	62
Dhammasaṁvibhāgo	60
Dhammasaṅgaho	60
Dhammasanthāro	61
Dhammasannicayo	62
Dhammasākacchā	339
Dhammādhipateyyaṁ	130
Dhammādhipateyyo	78, 79
Dhammādhipo	131
Dhammānaṁ	326
Dhammānukampā	61
Dhammānuggaho	61
Dhammānudhammappaṭipanno	98, 252, 326
Dhammānusārī	48
Dhammikaṁ	78
Dhammikehi	313
Dhammiko	78, 79
Dhammiddhi	61
Dhammuddhaccaviggahitaṁ	346
Dhammuposathaṁ	195
Dhammeneva cakkaṁ pavatteti	79
Dhammesanā	61
Dhammo	78, 142
Dhammopi	60
Dhātā	267
Dhātukusalatā	55

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓံသီ	၃၆၂
ဓဇာဟဋံ	၂၇၈
ဓနုဂ္ဂဟော	၃၀၅
ဓမ္မံ	၉၁
ဓမ္မံယေဝ	၇၉
ဓမ္မကေတု	၇၈၊ ၇၉
ဓမ္မစက္ကံ	၂၅၅၊ ၂၉၆
ဓမ္မစက္ခုံ	၂၂၂
ဓမ္မစာဂေါ	၆၀
ဓမ္မဇီဝိနော	၃၁၀
ဓမ္မဉ္စ	၁၆
ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ	၁၁၈
ဓမ္မဋ္ဌိတတာ	၂၄၂
ဓမ္မတက္ကပုရေဇဝံ	၁၀၃
ဓမ္မဒါနံ	၆၀
ဓမ္မဒေသနာ	၈၉
ဓမ္မဒ္ဓဇော	၇၈-၇၉
ဓမ္မဓရံ	၂၅၂
ဓမ္မဓရာ	၈၇၊ ၂၅၂
ဓမ္မနိယာမတာ	၂၄၂
ဓမ္မပ္ပဋိသံဝေဒီ	၁၃၆
ဓမ္မပဒါနိ	၂၈၈
ဓမ္မပ္ပမာဏော	၃၁၅
ဓမ္မပ္ပမောဒိတာနံ	၂၃၁
ဓမ္မပရိယေဋ္ဌိ	၆၁
ဓမ္မပူဇာ	၆၁.
ဓမ္မဘောဂေါ	၆၀
ဓမ္မမညာယ	၃၂၆
ဓမ္မရတနံ	၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓမ္မရာဇာ	၇၈
ဓမ္မလဒ္ဓေဟိ	၃၁၃
ဓမ္မဝါဒီ	၃၇၆
ဓမ္မဝုဒ္ဓိ	၆၁
ဓမ္မဝေပုလ္လံ	၆၂
ဓမ္မသံဝိဘာဂေါ	၆၀
ဓမ္မသင်္ဂဟော	၆၀
ဓမ္မသန္ထာရော	၆၁
ဓမ္မသန္နိစယော	၆၂
ဓမ္မသာကစ္ဆာ	၃၃၉
ဓမ္မာဓိပတေယျံ	၁၃၀
ဓမ္မာဓိပတေယျော	၇၈၊ ၇၉
ဓမ္မာဓိပေါ	၁၃၁
ဓမ္မာနံ	၃၂၆
ဓမ္မာနုကမ္ပာ	၆၁
ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော	၆၁
ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပန္နော	၉၈၊ ၂၅၂၊ ၃၂၆
ဓမ္မာနုသာရီ	၄၈
ဓမ္မိကံ	၇၈
ဓမ္မိကေဟိ	၃၁၃
ဓမ္မိကော	၇၈၊ ၇၉
ဓမ္မိဒ္ဓိ	၆၁
ဓမ္မုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတံ	၃၄၆
ဓမ္မုပေါသထံ	၁၉၅
ဓမ္မေနေဝ စက္ကံ ပဝတ္တေတိ	၇၉
ဓမ္မေသနာ	၆၁
ဓမ္မော	၇၈၊ ၁၄၂
ဓမ္မောပိ	၆၀
ဓာတာ	၂၆၇
ဓာတုကုသလတာ	၅၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Dha]	
Dhātuyo	159
Dhārīyati	125
Dhāreti	199
Dhāretu	21
Dhīraṁ	149, 287
Dhīraṁ paṭipadantaguṁ	219
Dhīrasammate	144
Dhīro	270, 304
Dhuvasīlā	216
Dhorayho	143
Dhovati	227
Dhovanasantoso	280
[Na]	
Na khvettha	88
Na ca saññattiṁ upagacchanti	50
Naccagītavāditavisūka-dassanaṁ	198
Nacce	231
Natthikavādā	289
Natthi kuhiñci	101
Natthi mātā natthi pitā	234
Natthi dinnaṁ	234
Na tveva	204
Nadīviduggaṁ	139
Nabhañca	306
Namasseyya	100
Na yidha	7
Navānaṁ kammānaṁ	202
Navo	224
Naḷāgārā	69

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nāgaṁ	299
Nāddasaṁ	118
Nānākaraṇaṁ	80
Nāmaṁ	55
Nāmagottaṁ	170
Nāmarūpapaccayā	162
Nāvutiko	43
Nāḷikasaṇḍāsaṁ	196
Nikaṭṭhakāyo	338
Nikati	379
Nikāmalābhī	172, 267
Nikāmeti	233, 331
Nikujjo	97
Nikkujjitaṁ	15
Nikkhittaṁ	171
Nikkhittadhurā	46, 223
Nikkhittāni	104
Nikkhitto	64, 244
Nikkhipati	57
Nigaṇṭhasāvako	367
Nigaṇṭhuposatho	193
Nighaṇḍu	145
Niccadānaṁ	301
Nicchāto	183, 373
Nijjarā	367
Nijjarāya	202
Nijjiṇṇaṁ	202
Nijjhattiṁ upagacchanti	50
Nijjhāpenti	50
Nijjhāmā	245

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဓ]	
ဓာတုယော	၁၅၉
ဓာရီယတိ	၁၂၅
ဓာရေတိ	၁၉၉
ဓာရေတု	၂၁
ဓီရံ	၁၄၉၊၂၈၇
ဓီရံ ပဋိပဒန္တဂုံ	၂၁၉
ဓီရသမ္မတေ	၁၄၄
ဓီရော	၂၇၀၊၃၀၄
ဓုဝသီလာ	၂၁၆
ဓောရယှော	၁၄၃
ဓောဝတိ	၂၂၇
ဓောဝနသန္တောသော	၂၈၀
[န]	
န ခွေတ္ထ	၈၈
န စ သညတ္တိံ ဥပဂစ္ဆန္တိ	၅၀
နစ္စဂီတဝါဒိတဝိသူကဒဿနံ	၁၉၈
နစ္စေ	၂၃၁
နတ္ထိကဝါဒါ	၂၈၉
နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ	၁၀၁
နတ္ထိ မာတာ နတ္ထိ ပိတာ	၂၃၄
နတ္ထိ ဒိန္နံ	၂၃၄
န တွေဝ	၂၀၄
နဒီဝိဒုဂ္ဂံ	၁၃၉
နဘဉ္စ	၃၀၆
နမဿေယျ	၁၀၀
န ယိဓ	၇
နဝါနံ ကမ္မာနံ	၂၀၂
နဝေါ	၂၂၄
နဠာဂါရာ	၆၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာဂံ	၂၉၉
နာဒ္ဒသံ	၁၁၈
နာနာကရဏံ	၈၀
နာမံ	၅၅
နာမဂေါတ္တံ	၁၇၀
နာမရူပပစ္စယာ	၁၆၂
နာဝုတိကော	၄၃
နာဠိကသဏ္ဍာသံ	၁၉၆
နိကဋ္ဌကာယော	၃၃၈
နိကတိ	၃၇၉
နိကာမလာဘီ	၁၇၂၊၂၆၇
နိကာမေတိ	၂၃၃၊၃၃၁
နိကုဇ္ဇော	၉၇
နိက္ကုဇ္ဇိတံ	၁၅
နိက္ခိတ္တံ	၁၇၁
နိက္ခိတ္တဓုရာ	၄၆၊၂၂၃
နိက္ခိတ္တာနိ	၁၀၄
နိက္ခိတ္တော	၆၄၊၂၄၄
နိက္ခိပတိ	၅၇
နိဂဏ္ဌသာဝကော	၃၆၇
နိဂဏ္ဌုပေါသထော	၁၉၃
နိဃဏ္ဍု	၁၄၅
နိစ္စဒါနံ	၃၀၁
နိစ္ဆာတော	၁၈၃၊၃၇၃
နိဇ္ဇရာ	၃၆၇
နိဇ္ဇရာယ	၂၀၂
နိဇ္ဇိဏ္ဏံ	၂၀၂
နိဇ္ဈတ္တိံ ဥပဂစ္ဆန္တိ	၅၀
နိဇ္ဈာပေန္တိ	၅၀
နိဇ္ဈာမာ	၂၄၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nidānāni	103, 232
Niddhovati	227
Nidhānavatī	376
Nindati	250
Ninnādasaddo	329
Ninhātapāpakaṁ	235
Nindiyaṁ	250
Nipako	131, 139
Nipatanti	87
Nipuṇaṁ	366
Nippītikaṁ	53
Nippurisehi	101, 128
Nibbānaṁ	144
Nibbānassa	203
Nibbānogadhagāminaṁ	275
Nibbidānupassitā	7
Nibbuto	143, 183, 373
Nibbeṭhanāya	192
Nibbedhikapañño	360
Nimantanaṁ	245
Nimittametaṁ	255
Nimittena ādisati	152
Niyato	217
Niyassakammaṁ	66
Niyāmaṁ	89
Niyyāti	180
Niyyātetvā	194
Niyyātuṁ	44
Niraggaḷo	302
Nirayapālā	118

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nirayampi	234, 332
Nirayo	26
Nirāmisaṁ	53
Nirārambhaṁ	302
Nirāso	75, 101
Nirupadhisukhaṁ	53
Nirūpadhi	117
Nirūpadhiṁ	46, 129
Nirodhatthaṁ	275
Nirodhāya	38, 67
Nirodho	10, 46, 164, 260
Nillopaṁ	139
Nivātāni	69
Nisīdi	13
Nissayasampanno	86
Nissaraṇaṁ	257
Nissāya	78
Nissāraṇīyaṁ	66
Nihitadaṇḍā	197
Nihitasatthā	197
Nihīyati	93
Nītatthaṁ	25
Nītattho suttanto	25
Nīvārā	222
Nekkhaṁ	171, 288
Nekkhammasukhaṁ	53
Nekkhamme daṭṭhu	129
Nette	318
Neyyatthaṁ suttantaṁ	25
Neyyo	337

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဒါနာနိ	၁၀၃၊၂၃၂
နိဒ္ဓေါဝတိ	၂၂၇
နိဓာနဝတီ	၃၇၆
နိန္ဒတိ	၂၅၀
နိန္နာဒသဒ္ဒေါ	၃၂၉
နိန္ဟာတပါပကံ	၂၃၅
နိန္ဒိယံ	၂၅၀
နိပကော	၁၃၁၊၁၃၉
နိပတန္တိ	၈၇
နိပုဏံ	၃၆၆
နိပ္ပီတိကံ	၅၃
နိပ္ပုရိသေဟိ	၁၀၁၊၁၂၈
နိဗ္ဗာနံ	၁၄၄
နိဗ္ဗာနဿ	၂၀၃
နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိနံ	၂၇၅
နိဗ္ဗိဒါနုပဿိတာ	၇
နိဗ္ဗုတော	၁၄၃၊၁၈၃၊၃၇၃
နိဗ္ဗေဌနာယ	၁၉၂
နိဗ္ဗေဓိကပညော	၃၆၀
နိမန္တနံ	၂၄၅
နိမိတ္တမေတံ	၂၅၅
နိမိတ္တေန အာဒိသတိ	၁၅၂
နိယတော	၂၁၇
နိယဿကမ္မံ	၆၆
နိယာမံ	၈၉
နိယျာတိ	၁၈၀
နိယျာတေတွာ	၁၉၄
နိယျာတုံ	၄၄
နိရဂ္ဂဠော	၃၀၂
နိရယပါလာ	၁၁၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိရယမ္ပိ	၂၃၄၊၃၃၂
နိရယော	၂၆
နိရာမိသံ	၅၃
နိရာရမ္ဘံ	၃၀၂
နိရာသော	၇၅၊၁၀၁
နိရုပဓိသုခံ	၅၃
နိရူပဓိ	၁၁၇
နိရူပဓိံ	၄၆၊၁၂၉
နိရောဓတ္ထံ	၂၇၅
နိရောဓာယ	၃၈၊၆၇
နိရောဓော	၁၀၊၄၆၊၁၆၄၊၂၆၀
နိလ္လောပံ	၁၃၉
နိဝါတာနိ	၆၉
နိသီဒိ	၁၃
နိဿယသမ္ပန္နော	၈၆
နိဿရဏံ	၂၅၇
နိဿာယ	၇၈
နိဿာရဏီယံ	၆၆
နိဟိတဒဏ္ဍာ	၁၉၇
နိဟိတသတ္ထာ	၁၉၇
နိဟီယတိ	၉၃
နီတတ္ထံ	၂၅
နီတတ္ထော သုတ္တန္တော	၂၅
နီဝါရာ	၂၂၂
နေက္ခံ	၁၇၁၊၂၈၈
နေက္ခမ္မသုခံ	၅၃
နေက္ခမ္မေ ဒဋ္ဌု	၁၂၉
နေတ္တေ	၃၁၈
နေယျတ္ထံ သုတ္တန္တံ	၂၅
နေယျော	၃၃၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nerayikā	233
Nelā	95, 376
Nevasaññināsaññino	296
Nesaṁ	80
Nesādakule	76, 321
Negamajānapadā	317
No	47, 52, 54
Nhāpanena	100
[Pa]	
Paṁsukūlaṁ	278
Paṁsukūlāni	221
Pakāseti	169
Pakubbato	131
Pakkhahato	76, 321
Pakkhīsakuṇo	381
Pakkhupacchedāya	65
Pageva kho pana	85
Paggaṇhe	306
Paggāho	55
Paccakkhāya	129, 288
Paccattaṁ	158
Paccattaṁ veditabbā	203
Paccatthikena	79
Paccantipi	221
Paccantime vā janapade anuññātaṁ	44
Paccayo	14
Paccayaṁ vā kātuṁ	226
Paccayikā	198

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paccāgacchataṁ	158
Pacchājāto	374
Paccupaṭṭhitā	117
Paccupaṭṭhito	312
Paccuppannaṁ ārabbha	184
Paccuppannāni	388
Paccekasaccāni	300
Pacchābhattaṁ	384
Pacchimañca janataṁ anukampamāno	26
Pacchimā janatā	46, 223
Pacchimikā	8
Pajahati	7, 9, 187, 258, 313
Pajahiṁsu	236
Pajā	167
Pajāpatiyo	116
Pajāya anukampakā	100
Pajjanikaṁ	311
Pajjalati	388
Pajjotasseva	219
Pañcālaputto	306
Pañcindriyāni	343
Paññattaṁ	65
Paññatte anupaññattaṁ	66
Paññapemi	163
Paññācakkhu	341
Paññānirodhiko	201
Paññāpemi	350
Paññā bhāvīyati	26
Paññāya	230, 360, 363
Paññāyatthaṁ	268

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နေရယိကာ	၂၃၃
နေလာ	၉၅၊ ၃၇၆
နေဝသညိနာသညိနော	၂၉၆
နေသံ	၈၀
နေသာဒကုလေ	၇၆၊ ၃၂၁
နေဂမဇာနပဒါ	၃၁၇
နော	၄၇၊ ၅၂၊ ၅၄
နှာပနေန	၁၀၀
[ပ]	
ပံသုကူလံ	၂၇၈
ပံသုကူလာနိ	၂၂၁
ပကာသေတိ	၁၆၉
ပကုဗ္ဗတော	၁၃၁
ပက္ခဟတော	၇၆၊ ၃၂၁
ပက္ခီသကုဏော	၃၈၁
ပက္ခုပစ္ဆေဒါယ	၆၅
ပဂေဝ ခေါ ပန	၈၅
ပဂ္ဂဏှေ	၃၀၆
ပဂ္ဂါဟော	၅၅
ပစ္စက္ခာယ	၁၂၉၊ ၂၈၈
ပစ္စတ္တံ	၁၅၈
ပစ္စတ္တံ ဝေဒိတဗ္ဗာ	၂၀၃
ပစ္စတ္ထိကေန	၇၉
ပစ္စန္တိပိ	၂၂၁
ပစ္စန္တိမေ ဝါ ဇနပဒေ အနုညာတံ	၄၄
ပစ္စယော	၁၄
ပစ္စယံ ဝါ ကာတုံ	၂၂၆
ပစ္စယိကာ	၁၉၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပစ္စာဂစ္ဆတံ	၁၅၈
ပစ္ဆာဇာတော	၃၇၄
ပစ္စုပဋ္ဌိတာ	၁၁၇
ပစ္စုပဋ္ဌိတော	၃၁၂
ပစ္စုပ္ပန္နံ အာရဗ္ဘ	၁၈၄
ပစ္စုပ္ပန္နာနိ	၃၈၈
ပစ္စေကသစ္စာနိ	၃၀၀
ပစ္ဆာဘတ္တံ	၃၈၄
ပစ္ဆိမဉ္စ ဇနတံ အနုကမ္ပမာနော	၂၆
ပစ္ဆိမာ ဇနတာ	၄၆၊ ၂၂၃
ပစ္ဆိမိကာ	၈
ပဇဟတိ	၇၊ ၉၊ ၁၈၇၊ ၂၅၈၊ ၃၁၃
ပဇဟိံသု	၂၃၆
ပဇာ	၁၆၇
ပဇာပတိယော	၁၁၆
ပဇာယ အနုကမ္ပကာ	၁၀၀
ပဇ္ဇနိကံ	၃၁၁
ပဇ္ဇလတိ	၃၈၈
ပဇ္ဇောတဿေဝ	၂၁၉
ပဉ္စာလပုတ္တော	၃၀၆
ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ	၃၄၃
ပညတ္တံ	၆၅
ပညတ္တေ အနုပညတ္တံ	၆၆
ပညပေမိ	၁၆၃
ပညာစက္ခု	၃၄၁
ပညာနိရောဓိကော	၂၀၁
ပညာပေမိ	၃၅၀
ပညာ ဘာဝီယတိ	၂၆
ပညာယ	၂၃၀၊ ၃၆၀၊ ၃၆၃
ပညာယတ္ထံ	၂၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paññāya dubbalīkaraṇe	385
Paññāvimuttiṁ	75
Paññāvimutto	48
Paññindriyaṁ	343
Paññuttaraṁ	394
Pañhaṁ kattā	71, 72
Pañhaṁ vissajjetā	71
Paṭalikatthato	116
Paṭalikā	171
Paṭikacca	274
Paṭikacceva	214
Paṭikatthato	116
Paṭikā	171
Paṭikiṭṭho	243
Paṭikkamantu	316
Paṭikkositabbaṁ	288, 297, 356
Paṭiggaṇhātu	220
Paṭiggāhakato	320
Paṭiggāhā	26
Paṭighanimittaṁ	58
Paṭighātāya	65
Paṭicarissati	179
Paṭicchannaṁ	15
Paṭicchannakammanto	77
Paṭicchannakammantassa	26
Paṭicchannakūṭaṁ	378
Paṭijāgaronti	122
Paṭiññātakaraṇaṁ	66
Paṭinissaggāya	67
Paṭinissaṭṭhāni	300
Paṭipadaṁ	219, 305
Paṭipadā	245
Paṭipadāya	185
Paṭipanno	38
Paṭipucchābyākaraṇīyo	184
Paṭipucchāvinītā	47, 242
Paṭippassaddhiladdho	227
Paṭibalo	87
Paṭibāhati	243
Paṭibhātu	189
Paṭibhānaṁ	360
Paṭibhānakavi	390
Paṭibhānavā	268
Paṭibhaṇḍati	345
Paṭirosati	345
Paṭilābhasantoso	279, 283
Paṭivicaranti	48
Paṭiviratā	197
Paṭisaṁvediyati	225
Paṭisaṁvedeti	156
Paṭisaṅkhānabalaṁ	9, 62
Paṭisañcikkhati	12, 194
Paṭisañcikkhato	129
Paṭisanthāro	62
Paṭisaranti	189
Paṭisallānā	178, 288
Paṭisāraṇīyakammaṁ	66
Paṭiseneti	388

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပညာယ ဒုဗ္ဗလီကရဏေ	၃၈၅
ပညာဝိမုတ္တိံ	၇၅
ပညာဝိမုတ္တော	၄၈
ပညိန္ဒြိယံ	၃၄၃
ပညုတ္တရံ	၃၉၄
ပဉှံ ကတ္တာ	၇၁၊ ၇၂
ပဉှံ ဝိဿဇ္ဇေတာ	၇၁
ပဋလိကတ္ထတော	၁၁၆
ပဋလိကာ	၁၇၁
ပဋိကစ္စ	၂၇၄
ပဋိကစ္စေဝ	၂၁၄
ပဋိကတ္ထတော	၁၁၆
ပဋိကာ	၁၇၁
ပဋိကိဋ္ဌော	၂၄၃
ပဋိက္ကမန္တု	၃၁၆
ပဋိက္ကောသိတဗ္ဗံ	၂၈၈၊ ၂၉၇၊ ၃၅၆
ပဋိဂ္ဂဏှာတု	၂၂၀
ပဋိဂ္ဂါဟကတော	၃၂၀
ပဋိဂ္ဂါဟာ	၂၆
ပဋိဃနိမိတ္တံ	၅၈
ပဋိဃာတာယ	၆၅
ပဋိစရိဿတိ	၁၇၉
ပဋိစ္ဆန္နံ	၁၅
ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တော	၇၇
ပဋိစ္ဆန္နကမ္မန္တဿ	၂၆
ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ	၃၇၈
ပဋိဇာဂရောန္တိ	၁၂၂
ပဋိညာတကရဏံ	၆၆
ပဋိနိဿဂ္ဂါယ	၆၇
ပဋိနိဿဋ္ဌာနိ	၃၀၀
ပဋိပဒံ	၂၁၉၊ ၃၀၅
ပဋိပဒါ	၂၄၅
ပဋိပဒါယ	၁၈၅
ပဋိပန္နော	၃၈
ပဋိပုစ္ဆာဗျာကရဏီယော	၁၈၄
ပဋိပုစ္ဆာဝိနီတာ	၄၇၊ ၂၄၂
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေါ	၂၂၇
ပဋိဗလော	၈၇
ပဋိဗာဟတိ	၂၄၃
ပဋိဘာတု	၁၈၉
ပဋိဘာနံ	၃၆၀
ပဋိဘာနကဝိ	၃၉၀
ပဋိဘာနဝါ	၂၆၈
ပဋိဘဏ္ဍတိ	၃၄၅
ပဋိရောသတိ	၃၄၅
ပဋိလာဘသန္တောသော	၂၇၉၊ ၂၈၃
ပဋိဝိစရန္တိ	၄၈
ပဋိဝိရတာ	၁၉၇
ပဋိသံဝေဒိယတိ	၂၂၅
ပဋိသံဝေဒေတိ	၁၅၆
ပဋိသင်္ခါနဗလံ	၉၊ ၆၂
ပဋိသဉ္စိက္ခတိ	၁၂၊ ၁၉၄
ပဋိသဉ္စိက္ခတော	၁၂၉
ပဋိသန္ထာရော	၆၂
ပဋိသရန္တိ	၁၈၉
ပဋိသလ္လာနာ	၁၇၈၊ ၂၈၈
ပဋိသာရဏီယကမ္မံ	၆၆
ပဋိသေနေတိ	၃၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṭisevanāya	231
Paṭissato	282
Paṭṭikāya	227
Paṭṭhapemi	350
Paṭhamābhisambuddho	264
Paṭhamā vijjā	146
Paṭhamena vayasā	44
Paṇavena	394
Paṇāmetvā	170
Paṇidhāya	172
Paṇipāto	18
Paṇiyaṁ	86
Paṇihitā	153
Paṇītaṁ	101, 183, 366
Paṇītataraṁ	154
Paṇītataro	88, 325
Paṇītāya dhātuyā	204
Paṇīto	227, 228
Paṇḍitapaññattāni	136
Paṇḍitalakkhaṇāni	71
Paṇḍitavedanīyaṁ	366
Paṇḍito	266
Paṇḍito therotveva saṅkhyaṁ	44
Paṇḍukambale	171
Paṇṇasanthare	115
Pattaṁ	268
Pattakammāni	313
Pattakkhandho	179
Pattabbaṁ	6
Patiṭṭhitā	80

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Patitā	250
Patitthīyati	92, 372
Patirūpaṁ	88
Patirūpadesavāso	289
Patilīno	300
Patodacchāyaṁ	329
Pathavīdhātu	159
Padakkhiṇaṁ	245
Padaparamo	337
Padabyañjanāni	356
Padabyañjanehi	71, 342
Padaraṁ	223
Padahāmi	6
Padāletā	242
Padāleti	242
Padīpeyyaṁ	372
Padīpeyyassa	76, 322
Padumaṁ	124
Padesaṁ padesakārī	217
Padhānaṁ	4, 63
Padhānāni	4, 260
Pantāni	26
Panthikaṁ	278
Pannabhāro	143
Panuṇṇaṁ	288
Panuṇṇapaccekasacco	300
Panuṇṇāni	300
Papañcassa	351
Papañceti	351

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဋိသေဝနာယ	၂၃၁
ပဋိဿတော	၂၈၂
ပဋ္ဋိကာယ	၂၂၇
ပဋ္ဌပေမိ	၃၅၀
ပဌမာဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ	၂၆၄
ပဌမာ ဝိဇ္ဇာ	၁၄၆
ပဌမေန ဝယသာ	၄၄
ပဏဝေန	၃၉၄
ပဏာမေတွာ	၁၇၀
ပဏိဓာယ	၁၇၂
ပဏိပါတော	၁၈
ပဏိယံ	၈၆
ပဏိဟိတာ	၁၅၃
ပဏီတံ	၁၀၁၊ ၁၈၃၊ ၃၆၆
ပဏီတတရံ	၁၅၄
ပဏီတတရော	၈၈၊ ၃၂၅
ပဏီတာယ ဓာတုယာ	၂၀၄
ပဏီတော	၂၂၇၊ ၂၂၈
ပဏ္ဍိတပညတ္တာနိ	၁၃၆
ပဏ္ဍိတလက္ခဏာနိ	၇၁
ပဏ္ဍိတဝေဒနီယံ	၃၆၆
ပဏ္ဍိတော	၂၆၆
ပဏ္ဍိတော ထေရောတွေဝ သင်္ချံ	၄၄
ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ	၁၇၁
ပဏ္ဏသန္ထရေ	၁၁၅
ပတ္တံ	၂၆၈
ပတ္တကမ္မာနိ	၃၁၃
ပတ္တက္ခန္ဓော	၁၇၉
ပတ္တဗ္ဗံ	၆
ပတိဋ္ဌိတာ	၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပတိတာ	၂၅၀
ပတိတ္ထီယတိ	၉၂၊ ၃၇၂
ပတိရူပံ	၈၈
ပတိရူပဒေသဝါသော	၂၈၉
ပတိလီနော	၃၀၀
ပတောဒစ္ဆာယံ	၃၂၉
ပထဝီဓာတု	၁၅၉
ပဒက္ခိဏံ	၂၄၅
ပဒပရမော	၃၃၇
ပဒဗျဉ္ဇနာနိ	၃၅၆
ပဒဗျဉ္ဇနေဟိ	၇၁၊ ၃၄၂
ပဒရံ	၂၂၃
ပဒဟာမိ	၆
ပဒါလေတာ	၂၄၂
ပဒါလေတိ	၂၄၂
ပဒီပေယျံ	၃၇၂
ပဒီပေယျဿ	၇၆၊ ၃၂၂
ပဒုမံ	၁၂၄
ပဒေသံ ပဒေသကာရီ	၂၁၇
ပဓာနံ	၄၊ ၆၃
ပဓာနာနိ	၄၊ ၂၆၀
ပန္တာနိ	၂၆
ပန္ထိကံ	၂၇၈
ပန္နဘာရော	၁၄၃
ပနုဏ္ဏံ	၂၈၈
ပနုဏ္ဏပစ္စေကသစ္စော	၃၀၀
ပနုဏ္ဏာနိ	၃၀၀
ပပဉ္စဿ	၃၅၁
ပပဉ္စေတိ	၃၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Papatitā	80
Papatito	249
Pabbajitasukhaṁ	53
Pabbajitānaṁ	4
Pabbajeyyaṁ	375
Pabbataṁ	383
Pabbatavisamaṁ	139
Pabbājanīyakammaṁ	66
Pabhaṅkaro	306
Pabhaṅgu	227
Pabhāsanti	200
Pamāṇavantāni	316
Pamādassa	67
Pamāde bhayadassi vā	300
Pamodati	314
Payirupāsitabbo	93
Payirupāsiṁ	370
Payutaṁ bhaṇe	188
Payogavipatti	112
Payovipattipaṭibāḷhaṁ	112
Payogasampattipaṭibāḷhaṁ	112
Paraṁ	129
Paraṁ yojanasataṁ	194
Parato ca	58
Paradattabhojinaṁ	312
Paradhammāpasādanā	201
Parappavādā	392
Parabyābādhāya	84
Paramanipaccakāraṁ	361
Paramasaccaṁ	329

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paramasukhumālo	124
Paramā santi	270
Paramena	262
Parampi gantvā	155
Parādhippāyā	320
Parānuvādabhayaṁ	331
Parābhavāya	316
Parāmāsā	50
Pari	384
Parikappe	185
Parikassati	360
Parikupitā	317
Parikkhayā	217
Parikkhayāya	67
Parikkhīṇabhavasaṁyojano	124
Paricārayamāno	128
Paricitā	267
Paricitehi	313
Parijānāti	187
Pariññaṁ	238
Pariññāya	67, 247, 258
Paritte	226
Paritto	226
Parinibbāpeti	150
Parinibbāpenti	313
Parinibbāyati	234
Parinibbāyissati	213
Parinibbuto	249
Paripañhati	87
Paripanthepi	139

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပပတိတာ	၈၀
ပပတိတော	၂၄၉
ပဗ္ဗဇိတသုခံ	၅၃
ပဗ္ဗဇိတာနံ	၄
ပဗ္ဗဇေယျံ	၃၇၅
ပဗ္ဗတံ	၃၈၃
ပဗ္ဗတဝိသမံ	၁၃၉
ပဗ္ဗာဇနီယကမ္မံ	၆၆
ပဘင်္ကရော	၃၀၆
ပဘင်္ဂု	၂၂၇
ပဘာသန္တိ	၂၀၀
ပမာဏဝန္တာနိ	၃၁၆
ပမာဒဿ	၆၇
ပမာဒေ ဘယဒဿိ ဝါ	၃၀၀
ပမောဒတိ	၃၁၄
ပယိရုပါသိတဗ္ဗော	၉၃
ပယိရုပါသိံ	၃၇၀
ပယုတံ ဘဏေ	၁၈၈
ပယောဂဝိပတ္တိ	၁၁၂
ပယောဝိပတ္တိပဋိဗာဠှံ	၁၁၂
ပယောဂသမ္ပတ္တိပဋိဗာဠှံ	၁၁၂
ပရံ	၁၂၉
ပရံ ယောဇနသတံ	၁၉၄
ပရတော စ	၅၈
ပရဒတ္တဘောဇိနံ	၃၁၂
ပရဓမ္မာပသာဒနာ	၂၀၁
ပရပ္ပဝါဒါ	၃၉၂
ပရဗျာဗာဓာယ	၈၄
ပရမနိပစ္စကာရံ	၃၆၁
ပရမသစ္စံ	၃၂၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရမသုခုမာလော	၁၂၄
ပရမာ သန္တိ	၂၇၀
ပရမေန	၂၆၂
ပရမ္ပိ ဂန္တွာ	၁၅၅
ပရာဓိပ္ပါယာ	၃၂၀
ပရာနုဝါဒဘယံ	၃၃၁
ပရာဘဝါယ	၃၁၆
ပရာမာသာ	၅၀
ပရိ	၃၈၄
ပရိကပ္ပေ	၁၈၅
ပရိကဿတိ	၃၆၀
ပရိကုပိတာ	၃၁၇
ပရိက္ခယာ	၂၁၇
ပရိက္ခယာယ	၆၇
ပရိက္ခီဏဘဝသံယောဇနော	၁၂၄
ပရိစာရယမာနော	၁၂၈
ပရိစိတာ	၂၆၇
ပရိစိတေဟိ	၃၁၃
ပရိဇာနာတိ	၁၈၇
ပရိညံ	၂၃၈
ပရိညာယ	၆၇၊ ၂၄၇၊ ၂၅၈
ပရိတ္တေ	၂၂၆
ပရိတ္တော	၂၂၆
ပရိနိဗ္ဗာပေတိ	၁၅၀
ပရိနိဗ္ဗာပေန္တိ	၃၁၃
ပရိနိဗ္ဗာယတိ	၂၃၄
ပရိနိဗ္ဗာယိဿတိ	၂၁၃
ပရိနိဗ္ဗုတော	၂၄၉
ပရိပဉှတိ	၈၇
ပရိပန္ထေပိ	၁၃၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paripucchati	87
Paripuṇṇaṁ	169
Paripuṇṇasekho	251
Paripūrakārī	216
Paribhavanti	181
Paribhāsako	310
Paribhuñjanti	49
Paribhuttaṁ	313
Paribhogasantoso	280, 283
Parimaṇḍalehi	71
Parimukhaṁ	172
Pariyantavatiṁ	376
Pariyanto	121
Pariyādinnacitto	141
Pariyāpannāya	306
Pariyāpuṇanti	342
Pariyāpuṇāti	364
Pariyāyanti	165
Pariyāyabhattabhojanaṁ	246
Pariyesanasantoso	279, 282
Pariyesitaṁ	268
Pariyodapanā	195, 196
Pariyodāto	171
Pariyodhāya	139, 313
Pariyonaddhā	335
Pariyonaddho	192, 385
Pariyosānaṁ	97
Parivāsadānaṁ	66
Parisaggato	95
Parisati	361

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parisadūsanā	389
Parisasobhanā	389
Parisākasaṭo	47, 263
Parisāmaṇḍo	47
Parisuddhaṁ	97, 169
Parisuddho	171
Pariharati	3, 59
Pariharanti	209
Parihāyissanti	123
Parihārakā	361
Pariḷāho	367
Parūpārambhaṁ	361, 362
Paroparā	251
Paroparāni	101, 303
Paro loko	234
Plavanti	364
Palālapiṭhakaṁ	2
Palālapuñjaṁ	383
Palāso	64
Palikhaṇeyya	369
Palighaparivattikaṁ	2
Palitakesaṁ	118
Palokato	333
Pallaṅkaṁ	384
Pallaṅkaṁ ābhujitvā	172
Pallaṅko	171
Pavattaphalabhojī	222
Pavatteti	254
Pavāraṇaṭṭhapanaṁ paññattaṁ	65
Pavāraṇā paññattā	65

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိပုစ္ဆတိ	၈၇
ပရိပုဏ္ဏံ	၁၆၉
ပရိပုဏ္ဏသေခေါ	၂၅၁
ပရိပူရကာရီ	၂၁၆
ပရိဘဝန္တိ	၁၈၁
ပရိဘာသကော	၃၁၀
ပရိဘုဉ္ဇန္တိ	၄၉
ပရိဘုတ္တံ	၃၁၃
ပရိဘောဂသန္တောသော	၂၈၀၊၂၈၃
ပရိမဏ္ဍလေဟိ	၇၁
ပရိမုခံ	၁၇၂
ပရိယန္တဝတိံ	၃၇၆
ပရိယန္တော	၁၂၁
ပရိယာဒိန္နစိတ္တော	၁၄၁
ပရိယာပန္နာယ	၃၀၆
ပရိယာပုဏန္တိ	၃၄၂
ပရိယာပုဏာတိ	၃၆၄
ပရိယာယန္တိ	၁၆၅
ပရိယာယဘတ္တဘောဇနံ	၂၄၆
ပရိယေသနသန္တောသော	၂၇၉၊၂၈၂
ပရိယေသိတံ	၂၆၈
ပရိယောဒပနာ	၁၉၅၊၁၉၆
ပရိယောဒါတော	၁၇၁
ပရိယောဓာယ	၁၃၉၊၃၁၃
ပရိယောနဒ္ဓါ	၃၃၅
ပရိယောနဒ္ဓေါ	၁၉၂၊၃၈၅
ပရိယောသာနံ	၉၇
ပရိဝါသဒါနံ	၆၆
ပရိသဂ္ဂတော	၉၅
ပရိသတိ	၃၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိသဒူသနာ	၃၈၉
ပရိသသောဘနာ	၃၈၉
ပရိသာကသဋော	၄၇၊၂၆၃
ပရိသာမဏ္ဍော	၄၇
ပရိသုဒ္ဓံ	၉၇၊၁၆၉
ပရိသုဒ္ဓေါ	၁၇၁
ပရိဟရတိ	၃၊၅၉
ပရိဟရန္တိ	၂၀၉
ပရိဟာယိဿန္တိ	၁၂၃
ပရိဟာရကာ	၃၆၁
ပရိဠာဟော	၃၆၇
ပရူပါရမ္ဘံ	၃၆၁၊၃၆၂
ပရောပရာ	၂၅၁
ပရောပရာနိ	၁၀၁၊၃၀၃
ပရော လောကော	၂၃၄
ပ္လဝန္တိ	၃၆၄
ပလာလပိဋ္ဌကံ	၂
ပလာလပုဉ္ဇံ	၃၈၃
ပလာသော	၆၄
ပလိခဏေယျ	၃၆၉
ပလိဃပရိဝတ္တိကံ	၂
ပလိတကေသံ	၁၁၈
ပလောကတော	၃၃၃
ပလ္လင်္ကံ	၃၈၄
ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ	၁၇၂
ပလ္လင်္ကော	၁၇၁
ပဝတ္တဖလဘောဇီ	၂၂၂
ပဝတ္တေတိ	၂၅၄
ပဝါရဏဋ္ဌပနံ ပညတ္တံ	၆၅
ပဝါရဏာ ပညတ္တာ	၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paviveke	46, 223, 342
Pavisanti	293
Pavedhamānaṁ	118
Pasaṁsiyo	250
Pasavati	59, 131, 250
Pasavanti	137
Pasannānaṁ	65
Pasanno	319
Pasayhamāraṁ	131
Pasavati	72
Pasādaṁ	310
Pasādaṁ upadaṁseti	59
Pasādatthaṁ	188
Pasādanīye ṭhāne	59
Pasādāya	65
Passatā	43, 203
Passato	147
Passaddhakāyo	223
Passaddho	301
Passaddho kāyo	130
Passampissa nappaṭikareyyaṁ	52
Pahānaṁ	102
Pahānatthaṁ	275
Pahānappadhānaṁ	260, 317
Pahānāya	67
Pahānārāmo	284-5
Pahāya	7, 197
Pahiṇagamanaṁ	378
Pahitatto	259
Pahitattassa	147

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pahīnāni	300
Pahīno	268
Pahūtarattaratanānaṁ	199
Pākatindriyā	45
Pākatindriyo	233
Pāṭikaṅkhaṁ	3
Pāṭikaṅkhitabbāni	331
Pāṭikaṅkho	354
Pāṭidesanīyesu	394
Pāṭipado	323
Pāṭibhogo	358
Pāṭihāriyapakkhañca	123
Pāṭihāriyāni	152
Pāṇā bhūtā	316
Pāṇaharānaṁ	138
Pāṇātipātaṁ	197
Pāṇātipātino	157
Pāṇupetaṁ	22
Pātabyataṁ	233
Pātimokkhaṁ	65
Pātimokkhaṭṭhapanaṁ	65
Pātimokkhasaṁvarasaṁvuto	38
Pātimokkhuddeso	65
Pātukarissati	179
Pātu karoti	318
Pātubhāvā	333
Pāturahosi	265
Pādānaṁ dhovanena	100
Pāde pādaṁ	83
Pādesu	298

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဝိဝေကေ	၄၆၊ ၂၂၃၊ ၃၄၂
ပဝိသန္တိ	၂၉၃
ပဝေဓမာနံ	၁၁၈
ပသံသိယော	၂၅၀
ပသဝတိ	၅၉၊ ၁၃၁၊ ၂၅၀
ပသဝန္တိ	၁၃၇
ပသန္နာနံ	၆၅
ပသန္နော	၃၁၉
ပသယှမာရံ	၁၃၁
ပသဝတိ	၇၂
ပသာဒံ	၃၁၀
ပသာဒံ ဥပဒံသေတိ	၅၉
ပသာဒတ္ထံ	၁၈၈
ပသာဒနီယေ ဌာနေ	၅၉
ပသာဒါယ	၆၅
ပဿတာ	၄၃၊ ၂၀၃
ပဿတော	၁၄၇
ပဿဒ္ဓကာယော	၂၂၃
ပဿဒ္ဓေါ	၃၀၁
ပဿဒ္ဓေါ ကာယော	၁၃၀
ပဿမ္ပိဿ နပ္ပဋိကရေယျံ	၅၂
ပဟာနံ	၁၀၂
ပဟာနတ္ထံ	၂၇၅
ပဟာနပ္ပဓာနံ	၂၆၀၊ ၃၁၇
ပဟာနာယ	၆၇
ပဟာနာရာမော	၂၈၄-၅
ပဟာယ	၇၊ ၁၉၇
ပဟိဏာဂမနံ	၃၇၈
ပဟိတတ္တော	၂၅၉
ပဟိတတ္တဿ	၁၄၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဟီနာနိ	၃၀၀
ပဟီနော	၂၆၈
ပဟူတရတ္တရတနာနံ	၁၉၉
ပါကတိန္ဒြိယာ	၄၅
ပါကတိန္ဒြိယော	၂၃၃
ပါဋိကင်္ခံ	၃
ပါဋိကင်္ခိတဗ္ဗာနိ	၃၃၁
ပါဋိကင်္ခေါ	၃၅၄
ပါဋိဒေသနီယေသု	၃၉၄
ပါဋိပဒေါ	၃၂၃
ပါဋိဘောဂေါ	၃၅၈
ပါဋိဟာရိယပက္ခဉ္စ	၁၂၃
ပါဋိဟာရိယာနိ	၁၅၂
ပါဏာ ဘူတာ	၃၁၆
ပါဏဟရာနံ	၁၃၈
ပါဏာတိပါတံ	၁၉၇
ပါဏာတိပါတိနော	၁၅၇
ပါဏုပေတံ	၂၂
ပါတဗျတံ	၂၃၃
ပါတိမောက္ခံ	၆၅
ပါတိမောက္ခဋ္ဌပနံ	၆၅
ပါတိမောက္ခသံဝရသံဝုတော	၃၈
ပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော	၆၅
ပါတုကရိဿတိ	၁၇၉
ပါတု ကရောတိ	၃၁၈
ပါတုဘာဝါ	၃၃၃
ပါတုရဟောသိ	၂၆၅
ပါဒါနံ ဓောဝနေန	၁၀၀
ပါဒေ ပါဒံ	၈၃
ပါဒေသု	၂၉၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pānena	100
Pāpaṁ	9
Pāpakāni	111
Pāpakehi	257
Pāpako	3
Pāpañca	251
Pāpaṇiko	85
Pāpadiṭṭhi	268
Pāpadhammaṁ	389
Pāpadhammo	77, 310
Pāpabhikkhū balavanto	44
Pāpamittatā	55
Pāpicchānaṁ	65
Pāpiṭṭhatare	130
Pāpiyo	302
Pāpuṇe	261
Pābhataṁ	3
Pāragato	251
Pāraṅgato	251
Pāragū	145, 260, 268
Pāragū sabbadhammānaṁ	143
Pāripanthiko	143
Pārisajjā	122
Pārisuddhipadhāniyaṅgāni	366
Pārevatāsu	143
Pālenti	7
Pāsādikaṁ	299
Pāsādikā	372
Pāhuneyyo	224
Piṭṭhito piṭṭhito	214

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Piṇḍapātapaṭikkanto	384
Piṇḍapāto	282
Piṇḍiyālopabhojanaṁ	276
Pitāmahayugā	145
Piyacakkhūhi	46, 223
Piyarūpābhinandino	307
Pihitavātapānāni	70
Pīṇeti	313
Pīti jāyati	223
Pukkusakule	76, 321
Puṅgavo	143
Pujjā	151
Puññakato	290
Puññakkhettaṁ	224
Paññāni	122
Puññābhisandā	309
Puṭosenāpi	363
Puṇḍarīkaṁ	124
Puttakāraṇā	290
Puttānaṁ	100
Puthu	238, 300
Puthu pañño	97, 313
Puthussitā	255
Puthū	255
Puthū savanti	309
Punarāgatā	250
Pupphagandho	206
Pupphabhāṇī	95
Pubbakārī	57
Pubbaṇhasamayaṁ	86

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပါနေန	၁၀၀
ပါပံ	၉
ပါပကာနိ	၁၁၁
ပါပကေဟိ	၂၅၇
ပါပကော	၃
ပါပဉ္စ	၂၅၁
ပါပဏိကော	၈၅
ပါပဒိဋ္ဌိ	၂၆၈
ပါပဓမ္မံ	၃၈၉
ပါပဓမ္မော	၇၇၊ ၃၁၀
ပါပဘိက္ခူ ဗလဝန္တော	၄၄
ပါပမိတ္တတာ	၅၅
ပါပိစ္ဆာနံ	၆၅
ပါပိဋ္ဌတရေ	၁၃၀
ပါပိယော	၃၀၂
ပါပုဏေ	၂၆၁
ပါဘတံ	၃
ပါရဂတော	၂၅၁
ပါရင်္ဂတော	၂၅၁
ပါရဂူ	၁၄၅၊ ၂၆၀၊ ၂၆၈
ပါရဂူ သဗ္ဗဓမ္မာနံ	၁၄၃
ပါရိပန္ထိကော	၁၄၃
ပါရိသဇ္ဇာ	၁၂၂
ပါရိသုဒ္ဓိပဓာနိယင်္ဂါနိ	၃၆၆
ပါရေဝတာသု	၁၄၃
ပါလေန္တိ	၇
ပါသာဒိကံ	၂၉၉
ပါသာဒိကာ	၃၇၂
ပါဟုနေယျော	၂၂၄
ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော	၂၁၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော	၃၈၄
ပိဏ္ဍပါတော	၂၈၂
ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနံ	၂၇၆
ပိတာမဟယုဂါ	၁၄၅
ပိယစက္ခူဟိ	၄၆၊ ၂၂၃
ပိယရူပါဘိနန္ဒိနော	၃၀၇
ပိဟိတဝါတပါနာနိ	၇၀
ပီဏေတိ	၃၁၃
ပီတိ ဇာယတိ	၂၂၃
ပုက္ကုသကုလေ	၇၆၊ ၃၂၁
ပုင်္ဂဝေါ	၁၄၃
ပုဇ္ဇာ	၁၅၁
ပုညကတော	၂၉၀
ပုညက္ခေတ္တံ	၂၂၄
ပုညာနိ	၁၂၂
ပုညာဘိသန္ဒာ	၃၀၉
ပုဋောသေနာပိ	၃၆၃
ပုဏ္ဍရီကံ	၁၂၄
ပုတ္တကာရဏာ	၂၉၀
ပုတ္တာနံ	၁၀၀
ပုထု	၂၃၈၊ ၃၀၀
ပုထု ပညော	၉၇၊ ၃၁၃
ပုထုဿိတာ	၂၅၅
ပုထူ	၂၅၅
ပုထူ သဝန္တိ	၃၀၉
ပုနရာဂတာ	၂၅၀
ပုပ္ဖဂန္ဓော	၂၀၆
ပုပ္ဖဘာဏီ	၉၅
ပုဗ္ဗကာရီ	၅၇
ပုဗ္ဗဏှသမယံ	၈၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pubbapetabaliṁ	313
Pubbācariyā	99
Pubbārāme	29
Pubbekatahetu	156, 157
Pubbenivāsaṁ	149
Puratthimesu janapadesu	42
Purāṇañca kammaṁ	203
Purāṇasabrahmacārī	238
Purāṇānaṁ kammānaṁ	202
Purimatarāni	392
Purimāni	392
Purimikā	8
Purisakaravikaṁ	181
Purisathāme	330
Purisathāmena	6
Purisaparasse	243
Purisapuggalo	156
Purisamedho	301
Pūgamajjhagato	95
Pūjitā	98
Pūtimuttaṁ	276
Pecca	100, 250
Pecca sagge	314
Petā	395
Pemanīyā	95, 376
Peyyavajjaṁ	290
Pesalā bhikkhū tasmiṁ samaye dubbalā	44
Potthako	224
Ponobbhavikehi	257

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Porāṇā	277
Poriyā	326
Poriyā vācāya	306
Porī	95, 376
Posakā	28, 99
[Pha]	
Pharati	325
Pharusena	241
Phalaṁ vipāko	234
Phalantiyā	51
Phassā	90
Phassāyatanaṁ	161
Phassāyatanānaṁ	257, 351
Phassāyatanāni	159
Phātiṁ	96
Phiyārittaṁ	371
Phuṭṭha'ssa	270, 358
Phuṭṭhuṁ	258
Phusitaggaḷāni	69
Phusitā	394
Phussa phussa	203
Phussa phussa byantīkaroti	367
Pheggu	328
Phegguparivāro	328
[Ba]	
Badarapaṇḍuṁ	171
Bandhanāgāriko	373
Bandheyya	371
Bandho	379

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပုဗ္ဗပေတဗလိံ	၃၁၃
ပုဗ္ဗာစရိယာ	၉၉
ပုဗ္ဗာရာမေ	၂၉
ပုဗ္ဗေကတဟေတု	၁၅၆၊ ၁၅၇
ပုဗ္ဗေနိဝါသံ	၁၄၉
ပုရတ္ထိမေသု ဇနပဒေသု	၄၂
ပုရာဏဉ္စ ကမ္မံ	၂၀၃
ပုရာဏသဗြဟ္မစာရီ	၂၃၈
ပုရာဏာနံ ကမ္မာနံ	၂၀၂
ပုရိမတရာနိ	၃၉၂
ပုရိမာနိ	၃၉၂
ပုရိမိကာ	၈
ပုရိသကရဝိကံ	၁၈၁
ပုရိသထာမေ	၃၃၀
ပုရိသထာမေန	၆
ပုရိသပရဿေ	၂၄၃
ပုရိသပုဂ္ဂလော	၁၅၆
ပုရိသမေဓော	၃၀၁
ပူဂမဇ္ဈဂတော	၉၅
ပူဇိတာ	၉၈
ပူတိမုတ္တံ	၂၇၆
ပေစ္စ	၁၀၀၊ ၂၅၀
ပေစ္စ သဂ္ဂေ	၃၁၄
ပေတာ	၃၉၅
ပေမနီယာ	၉၅၊ ၃၇၆
ပေယျဝဇ္ဇံ	၂၉၀
ပေသလာ ဘိက္ခူ တသ္မိံ သမယေ ဒုဗ္ဗလာ	၄၄
ပေါတ္ထကော	၂၂၄
ပေါနောဗ္ဘဝိကေဟိ	၂၅၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပေါရာဏာ	၂၇၇
ပေါရိယာ	၃၂၆
ပေါရိယာ ဝါစာယ	၃၀၆
ပေါရီ	၉၅၊ ၃၇၆
ပေါသကာ	၂၈၊ ၉၉
[ဖ]	
ဖရတိ	၃၂၅
ဖရုသေန	၂၄၁
ဖလံ ဝိပါကော	၂၃၄
ဖလန္တိယာ	၅၁
ဖဿာ	၉၀
ဖဿာယတနံ	၁၆၁
ဖဿာယတနာနံ	၂၅၇၊ ၃၅၁
ဖဿာယတနာနိ	၁၅၉
ဖာတိံ	၉၆
ဖိယာရိတ္တံ	၃၇၁
ဖုဋ္ဌ'ဿ	၂၇၀၊ ၃၅၈
ဖုဋ္ဌုံ	၂၅၈
ဖုသိတဂ္ဂဠာနိ	၆၉
ဖုသိတာ	၃၉၄
ဖုဿ ဖုဿ	၂၀၃
ဖုဿ ဖုဿ ဗျန္တီကရောတိ	၃၆၇
ဖေဂ္ဂု	၃၂၈
ဖေဂ္ဂုပရိဝါရော	၃၂၈
[ဗ]	
ဗဒရပဏ္ဍုံ	၁၇၁
ဗန္ဓနာဂါရိကော	၃၇၃
ဗန္ဓေယျ	၃၇၁
ဗန္ဓော	၃၇၉

[Ba]

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
Barihisatthāya	373
Balattho	192
Balavamhi	192
Balavā puriso	40
Balasampanno	224, 397
Balāni	9
Baliharaṇe vanasaṇḍe	236
Bahiddhā	35
Bahiddhā ca	101
Bahiddhā saṁyojanaṁ	35
Bahukārā	99
Bahujanakantā	96, 376
Bahujanamanāpā	96, 376
Bahujanahitāya	74
Bahuñca	250
Bahuñca puññaṁ	72
Bahudeva	226
Bahuno janassa anutappā	51
Bahuppadā	296
Bahubheravaṁ	309
Bahulamakaṁsu	236
Bahussutā	87
Bahussuto	266
Baḷisamaṁsikaṁ	2
Bālato	70
Bālanimittāni	71
Bālalakkhaṇāni	71
Bālāpadānāni	71
Bālo na therotveva saṅkhyaṁ	43
Bāhirakā	48
Bāhirassa upādāya	386
Bāhirassādaṁ	240
Bāhirā	352
Bāhirāni vā kammantāni	44
Bāhulikā	46, 222, 342
Bāḷhagilānaṁ	119
Bilaṅgathālikaṁ	1
Bilaṅgadutiyaṁ	128
Bilāsayā	293
Bījagāmabhūtagāma-samārambhā	377
Buddhaṁ	91
Buddhavisayo	319
Buddhā	51, 307
Bodhisattasseva	230
Byasanaṁ	192
Byākātuṁ	88
Byagghapajjā	366
Byañjanato	338
Byañjanappatirūpakehi	45
Byañjanaso	350
Byantīkaroti	203
Byāpajjati	92, 372
Byāpannaṁ	232
Byāpādo	384
Byābādhenti	41
Brahā	138
Brahmaṁ	270
Brahmacakkaṁ	254
Brahmacariyaṁ	97, 148, 169, 365

[ဗ]

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
ဗရိဟိသတ္ထာယ	၃၇၃
ဗလတ္ထော	၁၉၂
ဗလဝမှိ	၁၉၂
ဗလဝါ ပုရိသော	၄၀
ဗလသမ္ပန္နော	၂၂၄၊ ၃၉၇
ဗလာနိ	၉
ဗလိဟရဏေ ဝနသဏ္ဍေ	၂၃၆
ဗဟိဒ္ဓါ	၃၅
ဗဟိဒ္ဓါ စ	၁၀၁
ဗဟိဒ္ဓါ သံယောဇနံ	၃၅
ဗဟုကာရာ	၉၉
ဗဟုဇနကန္တာ	၉၆၊ ၃၇၆
ဗဟုဇနမနာပါ	၉၆၊ ၃၇၆
ဗဟုဇနဟိတာယ	၇၄
ဗဟုဉ္စ	၂၅၀
ဗဟုဉ္စ ပုညံ	၇၂
ဗဟုဒေဝ	၂၂၆
ဗဟုနော ဇနဿ အနုတပ္ပါ	၅၁
ဗဟုပ္ပဒါ	၂၉၆
ဗဟုဘေရဝံ	၃၀၉
ဗဟုလမကံသု	၂၃၆
ဗဟုဿုတာ	၈၇
ဗဟုဿုတော	၂၆၆
ဗဠိသမံသိကံ	၂
ဗာလတော	၇၀
ဗာလနိမိတ္တာနိ	၇၁
ဗာလလက္ခဏာနိ	၇၁
ဗာလာပဒါနာနိ	၇၁
ဗာလော န ထေရောတွေဝ သင်္ချံ	၄၃
ဗာဟိရကာ	၄၈
ဗာဟိရဿ ဥပါဒါယ	၃၈၆
ဗာဟိရဿာဒံ	၂၄၀
ဗာဟိရာ	၃၅၂
ဗာဟိရာနိ ဝါ ကမ္မန္တာနိ	၄၄
ဗာဟုလိကာ	၄၆၊ ၂၂၂၊ ၃၄၂
ဗာဠှဂိလာနံ	၁၁၉
ဗိလင်္ဂထာလိကံ	၁
ဗိလင်္ဂဒုတိယံ	၁၂၈
ဗိလာသယာ	၂၉၃
ဗီဇဂါမဘူတဂါမသမာရမ္ဘာ	၃၇၇
ဗုဒ္ဓံ	၉၁
ဗုဒ္ဓဝိသယော	၃၁၉
ဗုဒ္ဓါ	၅၁၊ ၃၀၇
ဗောဓိသတ္တဿေဝ	၂၃၀
ဗျသနံ	၁၉၂.
ဗျာကာတုံ	၈၈
ဗျဂ္ဃပဇ္ဇာ	၃၆၆
ဗျဉ္ဇနတော	၃၃၈
ဗျဉ္ဇနပ္ပတိရူပကေဟိ	၄၅
ဗျဉ္ဇနသော	၃၅၀
ဗျန္တီကရောတိ	၂၀၃
ဗျာပဇ္ဇတိ	၉၂၊ ၃၇၂
ဗျာပန္နံ	၂၃၂
ဗျာပါဒေါ	၃၈၄
ဗျာဗာဓေန္တိ	၄၁
ဗြဟာ	၁၃၈
ဗြဟ္မံ	၂၇၀
ဗြဟ္မစက္ကံ	၂၅၄
ဗြဟ္မစရိယံ	၉၇၊ ၁၄၈၊ ၁၆၉၊ ၃၆၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahmacariyaparāyaṇo	130
Brahmacariyapariyosānaṁ	6
Brahmacariyavāso	225
Brahmacariyasāruppāni	216
Brahmacāripaṭiñño	77
Brahmacārī	197
Brahmabhūtena	183, 373
Brahmāti mātāpitaro	99
Brahmunā	288
Brahmuposathaṁ	195
Brāhmaṇagahapatikā	317
Brāhmaṇagahapatikānaṁ	44
Brāhmaṇagāmo	165
Brāhmaṇaparibbājako	141
Brāhmaṇasaccāni	359
Brāhmaṇā	140
Brāhmaṇo	117, 251
[Bha]	
Bhagavaṁmūlakā	188
Bhagavaṁpaṭisaraṇā	189
Bhagavaṁnettikā	188
Bhajitabbo	93
Bhaṇḍanajātā	45, 223
Bhaṇḍantaṁ	345
Bhattuddesako	262
Bhaddakaṁ	200, 231, 261
Bhaddakaṁ ṭhānaṁ	97
Bhadrāni	316
Bhadre	243

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhadrena yobbanena samannāgato	44
Bhavaggaṁ	318
Bhavataṇhā	249
Bhavadiṭṭhi	55
Bhavanetti	249
Bhavapaṭilābhiyāni	336
Bhayaṁ	69
Bhayaṁ hoti	164
Bhayadassāvino	259
Bhayadassāvī	38
Bhayāgatiṁ	47
Bhayānaṁ	65
Bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi	16
Bhavayogo	256
Bhavānaṁyeva	38
Bhavābhavo	256
Bhavissaṁ	387
Bhasmapuṭaṁ	394
Bhāgavā	240
Bhāgaso mito	121
Bhājanaṁ	141
Bhāraṁ	56
Bhāraṁ vahati	55
Bhāvanāppadhānaṁ	260, 317
Bhāvanābalaṁ	9
Bhāvanārato	284
Bhāvanārāmo	284-5
Bhāvitakāyo	226
Bhāvitasīlo	226

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗြဟ္မစရိယပရာယဏော	၁၃၀
ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနံ	၆
ဗြဟ္မစရိယဝါသော	၂၂၅
ဗြဟ္မစရိယသာရုပ္ပါနိ	၂၁၆
ဗြဟ္မစာရိပဋိညော	၇၇
ဗြဟ္မစာရီ	၁၉၇
ဗြဟ္မဘူတေန	၁၈၃၊ ၃၇၃
ဗြဟ္မာတိ မာတာပိတရော	၉၉
ဗြဟ္မုနာ	၂၈၈
ဗြဟ္မုပေါသထံ	၁၉၅
ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာ	၃၁၇
ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာနံ	၄၄
ဗြာဟ္မဏဂါမော	၁၆၅
ဗြာဟ္မဏပရိဗ္ဗာဇကော	၁၄၁
ဗြာဟ္မဏသစ္စာနိ	၃၅၉
ဗြာဟ္မဏာ	၁၄၀
ဗြာဟ္မဏော	၁၁၇၊ ၂၅၁
[ဘ]	
ဘဂဝံမူလကာ	၁၈၈
ဘဂဝံပဋိသရဏာ	၁၈၉
ဘဂဝံနေတ္တိကာ	၁၈၈
ဘဇိတဗ္ဗော	၉၃
ဘဏ္ဍနဇာတာ	၄၅၊ ၂၂၃
ဘဏ္ဍန္တံ	၃၄၅
ဘတ္တုဒ္ဒေသကော	၂၆၂
ဘဒ္ဒကံ	၂၀၀၊ ၂၃၁၊ ၂၆၁
ဘဒ္ဒကံ ဌာနံ	၉၇
ဘဒြာနိ	၃၁၆
ဘဒြေ	၂၄၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဒြေန ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော	၄၄
ဘဝဂ္ဂံ	၃၁၈
ဘဝတဏှာ	၂၄၉
ဘဝဒိဋ္ဌိ	၅၅
ဘဝနေတ္တိ	၂၄၉
ဘဝပဋိလာဘိယာနိ	၃၃၆
ဘယံ	၆၉
ဘယံ ဟောတိ	၁၆၄
ဘယဒဿာဝိနော	၂၅၉
ဘယဒဿာဝီ	၃၈
ဘယာဂတိံ	၄၇
ဘယာနံ	၆၅
ဘဝန္တံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ	၁၆
ဘဝယောဂေါ	၂၅၆
ဘဝါနံယေဝ	၃၈
ဘဝါဘဝေါ	၂၅၆
ဘဝိဿံ	၃၈၇
ဘသ္မပုဋံ	၃၉၄
ဘာဂဝါ	၂၄၀
ဘာဂသော မိတော	၁၂၁
ဘာဇနံ	၁၄၁
ဘာရံ	၅၆
ဘာရံ ဝဟတိ	၅၅
ဘာဝနာပ္ပဓာနံ	၂၆၀၊ ၃၁၇
ဘာဝနာဗလံ	၉
ဘာဝနာရတော	၂၈၄
ဘာဝနာရာမော	၂၈၄-၅
ဘာဝိတကာယော	၂၂၆
ဘာဝိတသီလော	၂၂၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhāvitā	26
Bhāsati	336
Bhāsate	171
Bhāsanti	51
Bhāsaye	306
Bhikkhusaṁgho	17
Bhinnānaṁ vā sandhātā	375
Bhiyyobhāvāya	65
Bhiyyoso mattāya	94
Bhīruttāṇaṁ	359
Bhuñjaṁ	314
Bhusāgāraṁ	222
Bhusikaṁ	222
Bhūtapubbaṁ	123
Bhūtavādī	376
Bhedā	369
Bheraṇḍakaṁ	181
Bho	166, 296
Bhoganagare	356
Bhogasukhaṁ	314
Bhogā	312
Bhoggaṁ	118
Bhojane mattaññū	83
[Ma]	
Makasā	329
Makkhikā	240
Makkho	64
Mago	268
Maggaṁ ācikkheyya	15

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Maṅkubhūto	179
Macalappatto	323
Maccupāsappamocanaṁ	297
Maccuhāyinaṁ	149
Macchaghātako	373
Macchariyaṁ	64
Majjhaṁ	97
Majjhanhikasamayaṁ	85, 86
Majjhimā	245
Majjhimāya dhātuyā	204
Majjhimikā	210
Majjhimo	224
Maṇḍikāputto	362
Maṇḍeti	199
Mattapaṭiggahaṇasantoso	279
Mattaso kārī	216
Madassa	67
Made abhibhosmi	129
Maddavaṁ	62
Madhubhāṇī	95
Manasā	118
Manasānupekkhitā	364
Manasikārakusalatā	55
Manāpā	312
Manāpeneva	323
Manussabhūtena	79
Manussā	90
Manokamme	73
Manoduccaritaṁ	3

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘာဝိတာ	၂၆
ဘာသတိ	၃၃၆
ဘာသတေ	၁၇၁
ဘာသန္တိ	၅၁
ဘာသယေ	၃၀၆
ဘိက္ခုသံဃော	၁၇
ဘိန္နာနံ ဝါ သန္ဓာတာ	၃၇၅
ဘိယျောဘာဝါယ	၆၅
ဘိယျောသော မတ္တာယ	၉၄
ဘီရုတ္တာဏံ	၃၅၉
ဘုဉ္ဇံ	၃၁၄
ဘုသာဂါရံ	၂၂၂
ဘုသိကံ	၂၂၂
ဘူတပုဗ္ဗံ	၁၂၃
ဘူတဝါဒီ	၃၇၆
ဘေဒါ	၃၆၉
ဘေရဏ္ဍကံ	၁၈၁
ဘော	၁၆၆၊ ၂၉၆
ဘောဂနဂရေ	၃၅၆
ဘောဂသုခံ	၃၁၄
ဘောဂါ	၃၁၂
ဘောဂ္ဂံ	၁၁၈
ဘောဇနေ မတ္တညူ	၈၃
[မ]	
မကသာ	၃၂၉
မက္ခိကာ	၂၄၀
မက္ခော	၆၄
မဂေါ	၂၆၈
မဂ္ဂံ အာစိက္ခေယျ	၁၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မင်္ကုဘူတော	၁၇၉
မစလပ္ပတ္တော	၃၂၃
မစ္စုပါသပ္ပမောစနံ	၂၉၇
မစ္စုဟာယိနံ	၁၄၉
မစ္ဆဃာတကော	၃၇၃
မစ္ဆရိယံ	၆၄
မဇ္ဈံ	၉၇
မဇ္ဈန္ဟိကသမယံ	၈၅၊ ၈၆
မဇ္ဈိမာ	၂၄၅
မဇ္ဈိမာယ ဓာတုယာ	၂၀၄
မဇ္ဈိမိကာ	၂၁၀
မဇ္ဈိမော	၂၂၄
မဏ္ဍိကာပုတ္တော	၃၆၂
မဏ္ဍေတိ	၁၉၉
မတ္တပဋိဂ္ဂဟဏသန္တောသော	၂၇၉
မတ္တသော ကာရီ	၂၁၆
မဒဿ	၆၇
မဒေ အဘိဘောသ္မိ	၁၂၉
မဒ္ဒဝံ	၆၂
မဓုဘာဏီ	၉၅
မနသာ	၁၁၈
မနသာနုပေက္ခိတာ	၃၆၄
မနသိကာရကုသလတာ	၅၅
မနာပါ	၃၁၂
မနာပေနေဝ	၃၂၃
မနုဿဘူတေန	၇၉
မနုဿာ	၉၀
မနောကမ္မေ	၇၃
မနောဒုစ္စရိတံ	၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manopavicārā	159
Manosaṅkhārā	153
Manosucaritaṁ	3
Mantadharo	145
Mantabhāsā	339
Mantaye	188
Mameva	12
Mayamassu	149
Maraṇena	7
Malaṁ	72
Mallikā devī	372
Masāṇāni	221
Mahaggatesu	311
Mahato kāyassa	242
Mahattamabhikaṅkhatā	265
Mahatto	226
Mahaddhanā	87, 372
Mahantaṁ	121
Mahapphalaṁ	142, 224
Mahapphalo	194
Mahallakā	140, 266
Mahallake	43
Mahācoro	139
Mahājutiko	194
Mahānadiyo	223
Mahānisaṁsaṁ	224
Mahānisaṁso	194
Mahāpadesaṁ	358
Mahāpadese	356
Mahāpañño	313

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāpurisalakkhaṇaṁ	146
Mahābhogā	87, 372
Mahārajjaṁ	213
Mahārambhā	302
Mahāvipphāro	194
Mahāsayanaṁ	199
Mahāsahassī	210
Mahāsālā	138
Mahāsāvajjo	191
Mahāsobbhā	223
Mahikā	307
Mahiddhiko	293
Mahesakkhā	372
Mā anussavena	182
Mā ākāraparivitakkena	182
Mā takkahetu	182
Mātari ca pitari ca	59
Mātā	7
Mātāpitu upaṭṭhānaṁ	136
Mātikādharā	87
Mātito ca pitito ca	145
Mātugāmo	372
Mātu ca pitu ca	27
Mā diṭṭhinijjhānakkhantiyā	182
Mānattadānaṁ	66
Mānakūṭaṁ	378
Mā nayahetu	182
Mānasmiṁ	241
Mānassa	67

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနောပဝိစာရာ	၁၅၉
မနောသင်္ခါရာ	၁၅၃
မနောသုစရိတံ	၃
မန္တဓရော	၁၄၅
မန္တဘာသာ	၃၃၉
မန္တယေ	၁၈၈
မမေဝ	၁၂
မယမဿု	၁၄၉
မရဏေန	၇
မလံ	၇၂
မလ္လိကာ ဒေဝီ	၃၇၂
မသာဏာနိ	၂၂၁
မဟဂ္ဂတေသု	၃၁၁
မဟတော ကာယဿ	၂၄၂
မဟတ္တမဘိကင်္ခတာ	၂၆၅
မဟတ္တော	၂၂၆
မဟဒ္ဓနာ	၈၇၊ ၃၇၂
မဟန္တံ	၁၂၁
မဟပ္ဖလံ	၁၄၂၊ ၂၂၄
မဟပ္ဖလော	၁၉၄
မဟလ္လကာ	၁၄၀၊ ၂၆၆
မဟလ္လကေ	၄၃
မဟာစောရော	၁၃၉
မဟာဇုတိကော	၁၉၄
မဟာနဒိယော	၂၂၃
မဟာနိသံသံ	၂၂၄
မဟာနိသံသော	၁၉၄
မဟာပဒေသံ	၃၅၈
မဟာပဒေသေ	၃၅၆
မဟာပညော	၃၁၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာပုရိသလက္ခဏံ	၁၄၆
မဟာဘောဂါ	၈၇၊ ၃၇၂
မဟာရဇ္ဇံ	၂၁၃
မဟာရမ္ဘာ	၃၀၂
မဟာဝိပ္ဖါရော	၁၉၄
မဟာသယနံ	၁၉၉
မဟာသဟဿီ	၂၁၀
မဟာသာလာ	၁၃၈
မဟာသာဝဇ္ဇော	၁၉၁
မဟာသောဗ္ဘာ	၂၂၃
မဟိကာ	၃၀၇
မဟိဒ္ဓိကော	၂၉၃
မဟေသက္ခာ	၃၇၂
မာ အနုဿဝေန	၁၈၂
မာ အာကာရပရိဝိတက္ကေန	၁၈၂
မာ တက္ကဟေတု	၁၈၂
မာတရိ စ ပိတရိ စ	၅၉
မာတာ	၇
မာတာပိတု ဥပဋ္ဌာနံ	၁၃၆
မာတိကာဓရာ	၈၇
မာတိတော စ ပိတိတော စ	၁၄၅
မာတုဂါမော	၃၇၂
မာတု စ ပိတု စ	၂၇
မာ ဒိဋ္ဌိနိဇ္ဈာနက္ခန္တိယာ	၁၈၂
မာနတ္တဒါနံ	၆၆
မာနကူဋံ	၃၇၈
မာ နယဟေတု	၁၈၂
မာနသ္မိံ	၂၄၁
မာနဿ	၆၇

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mānābhisamayā	102, 301, 352
Mānusiṁ vācaṁ na bhāsanti	51
Māno	335
Mā paramparāya	182
Mā piṭakasampadānena	182
Mā phusi	125
Mā bhabbarūpatāya	182
Māmakā	275
Māyā	64
Māyāsahadhammarūpaṁ	154
Māradheyyābhibhūtā	260
Mālā	199
Mālukyaputto	396
Mā samaṇo no garu	182
Migadāye	80
Migarājā	291
Migāranattā	183
Migāramātupāsāde	29
Micchādiṭṭhi	222
Micchādhammaparetā	142
Micchāpaṭipajjamāno	59
Micchāpaṭipattādhikaraṇahetu	45
Mukhaṁ	384
Mukharo	233
Mukharā	45
Mukhasattīhi	46, 223
Mukhāvaraṇaṁ	331
Mucchitā	49
Mucchito	236

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Muñjapabbajabhūto	386
Muṭṭhassaccaṁ	63
Muṭṭhassati	45, 364
Muṭṭhassatīnaṁ	158
Mutaṁ	268
Muttacāgo	132
Muttappaṭibhāno	336
Muttācāro	245
Muttāni	300
Muttena	303
Muddhāvasittassa	74, 323
Muddhāvasitto	373
Muni	149, 258
Musā	131
Musāvādā	197
Mūlagandho	205
Mūlāya paṭikassanaṁ	66
Mūle	369
Mūḷhassa	15
Methunā	197
Moghapuriso	243
Moghamaññaṁ	50
Moneyyāni	235
Mosallaṁ	394
Mohajaṁ cāpa’viddasū	315
Mohajañcāpi viddasū	115
Mohaneyyesu	258
Mohāgatiṁ	47
Moho	103

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မာနာဘိသမယာ	၁၀၂၊ ၃၀၁၊ ၃၅၂
မာနုသိံ ဝါစံ န ဘာသန္တိ	၅၁
မာနော	၃၃၅
မာ ပရမ္ပရာယ	၁၈၂
မာ ပိဋကသမ္ပဒါနေန	၁၈၂
မာ ဖုသိ	၁၂၅
မာ ဘဗ္ဗရူပတာယ	၁၈၂
မာမကာ	၂၇၅
မာယာ	၆၄
မာယာသဟဓမ္မရူပံ	၁၅၄
မာရဓေယျာဘိဘူတာ	၂၆၀
မာလာ	၁၉၉
မာလုကျပုတ္တော	၃၉၆
မာ သမဏော နော ဂရု	၁၈၂
မိဂဒါယေ	၈၀
မိဂရာဇာ	၂၉၁
မိဂါရနတ္တာ	၁၈၃
မိဂါရမာတုပါသာဒေ	၂၉
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၂၂၂
မိစ္ဆာဓမ္မပရေတာ	၁၄၂
မိစ္ဆာပဋိပဇ္ဇမာနော	၅၉
မိစ္ဆာပဋိပတ္တာဓိကရဏဟေတု	၄၅
မုခံ	၃၈၄
မုခရော	၂၃၃
မုခရာ	၄၅
မုခသတ္တီဟိ	၄၆၊ ၂၂၃
မုခါဝရဏံ	၃၃၁
မုစ္ဆိတာ	၄၉
မုစ္ဆိတော	၂၃၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မုဉ္ဇပဗ္ဗဇဘူတော	၃၈၆
မုဋ္ဌဿစ္စံ	၆၃
မုဋ္ဌဿတိ	၄၅၊ ၃၆၄
မုဋ္ဌဿတီနံ	၁၅၈
မုတံ	၂၆၈
မုတ္တစာဂေါ	၁၃၂
မုတ္တပ္ပဋိဘာနော	၃၃၆
မုတ္တာစာရော	၂၄၅
မုတ္တာနိ	၃၀၀
မုတ္တေန	၃၀၃
မုဒ္ဓါဝသိတ္တဿ	၇၄၊ ၃၂၃
မုဒ္ဓါဝသိတ္တော	၃၇၃
မုနိ	၁၄၉၊ ၂၅၈
မုသာ	၁၃၁
မုသာဝါဒါ	၁၉၇
မူလဂန္ဓော	၂၀၅
မူလာယ ပဋိကဿနံ	၆၆
မူလေ	၃၆၉
မူဠ္ဟဿ	၁၅
မေထုနာ	၁၉၇
မောဃပုရိသော	၂၄၃
မောဃမညံ	၅၀
မောနေယျာနိ	၂၃၅
မောသလ္လံ	၃၉၄
မောဟဇံ စာပ’ဝိဒ္ဒသူ	၃၁၅
မောဟဇဉ္စာပိ ဝိဒ္ဒသူ	၁၁၅
မောဟနေယျေသု	၂၅၈
မောဟာဂတိံ	၄၇
မောဟော	၁၀၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yaṁ	3
Yaññaṁ	302
Yaññaṁ yajāma	150
Yaññādhikaraṇaṁ	150
Yaññe	302
Yañño	149
Yataṁ care	259
Yato	139, 222, 262
Yattha	304
Yattha kasirena	76
Yatthetaṁ	216
Yatra hi	362
Yatra hi nāma	394
Yathā	128, 144, 147
Yathā adho tathā-uddhaṁ	219
Yathā divā tathā rattiṁ	219
Yathādhammaṁ	394
Yathādhammaṁ nappaṭikaroti	71
Yathādhammaṁ nappaṭiggaṇhāti	25, 71
Yathādhammā	129
Yathādhippāyā	320
Yathā paṭipanno	150
Yathā pure tathā pacchā	219
Yathābalasantoso	279
Yathābhataṁ	64, 244
Yathābhūtaṁ	356
Yathāyaṁ	225
Yathālābhasantoso	279, 283

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yathāsāruppasantoso	280
Yadā	295
Yadidaṁ	27, 150
Yamakasālānaṁ	319
Yamako	361
Yamariyagarahi	250
Yamassa rañño	118
Yamidaṁ	9
Yassatthāya	6
Yasavā	312
Yasasā	261
Yasassino	296
Yaso	312
Yassassu	149
Yā avijjā, sā pahīyati	26
Yāgo	60
Yācayogo	132
Yācitova	323
Yāceyyāsi	179
Yāvakīvaṁ	230
Yāvajīvaṁ sāraṇīyaṁ	74
Yāvañcidaṁ	170
Yāvatā	200, 209, 259, 296
Yāvatāvinītā	242
Yāvadeva	125
Yāva sattamā	145
Yāvāpi	306
Yāhaṁ	3
Yiṭṭhaṁ	234

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယံ	၃
ယညံ	၃၀၂
ယညံ ယဇာမ	၁၅၀
ယညာဓိကရဏံ	၁၅၀
ယညေ	၃၀၂
ယညော	၁၄၉
ယတံ စရေ	၂၅၉
ယတော	၁၃၉၊ ၂၂၂၊ ၂၆၂
ယတ္ထ	၃၀၄
ယတ္ထ ကသိရေန	၇၆
ယတ္ထေတံ	၂၁၆
ယတြ ဟိ	၃၆၂
ယတြ ဟိ နာမ	၃၉၄
ယထာ	၁၂၈၊ ၁၄၄၊ ၁၄၇
ယထာ အဓော တထာ ဥဒ္ဓံ	၂၁၉
ယထာ ဒိဝါ တထာ ရတ္တိံ	၂၁၉
ယထာဓမ္မံ	၃၉၄
ယထာဓမ္မံ နပ္ပဋိကရောတိ	၇၁
ယထာဓမ္မံ နပ္ပဋိဂ္ဂဏှာတိ	၂၅၊ ၇၁
ယထာဓမ္မာ	၁၂၉
ယထာဓိပ္ပါယာ	၃၂၀
ယထာ ပဋိပန္နော	၁၅၀
ယထာ ပုရေ တထာ ပစ္ဆာ	၂၁၉
ယထာဗလသန္တောသော	၂၇၉
ယထာဘတံ	၆၄၊ ၂၄၄
ယထာဘူတံ	၃၅၆
ယထာယံ	၂၂၅
ယထာလာဘသန္တောသော	၂၇၉၊ ၂၈၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော	၂၈၀
ယဒါ	၂၉၅
ယဒိဒံ	၂၇၊ ၁၅၀
ယမကသာလာနံ	၃၁၉
ယမကော	၃၆၁
ယမရိယဂရဟိ	၂၅၀
ယမဿ ရညော	၁၁၈
ယမိဒံ	၉
ယဿတ္ထာယ	၆
ယသဝါ	၃၁၂
ယသသာ	၂၆၁
ယသဿိနော	၂၉၆
ယသော	၃၁၂
ယဿဿု	၁၄၉
ယာ အဝိဇ္ဇာ၊ သာ ပဟီယတိ	၂၆
ယာဂေါ	၆၀
ယာစယောဂေါ	၁၃၂
ယာစိတောဝ	၃၂၃
ယာစေယျာသိ	၁၇၉
ယာဝကီဝံ	၂၃၀
ယာဝဇီဝံ သာရဏီယံ	၇၄
ယာဝဉ္စိဒံ	၁၇၀
ယာဝတာ	၂၀၀၊ ၂၀၉၊ ၂၅၉၊ ၂၉၆
ယာဝတာဝိနီတာ	၂၄၂
ယာဝဒေဝ	၁၂၅
ယာဝ သတ္တမာ	၁၄၅
ယာဝါပိ	၃၀၆
ယာဟံ	၃
ယိဋ္ဌံ	၂၃၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yugaṁ	145
Yuttappaṭibhāno	336
Yuvā	44
Yena	12
Yebhuyyasikā	66
Yebhuyyena	292
Yogakkhemaṁ	323
Yogakkhemassa	300
Yogayuttā	307
Yogā	256
Yogo	325
Yojanagaṇanāni	363
Yojanasataṁ	121
Yodhājīvo	241
Yoni	81
Yoni	81
Yoni cassa	318
Yoniso	72
Yo pacchimako	319
Yopissa mādiso naro	123
Yobbanamado	129
Yo rāgo, so pahīyati	26
Yoveti	149
[Ra]	
Rakkhā	78
Rakkhāvaraṇaguttiṁ	78
Rajataṁ	377
Rajanasantoso	280
Rajanīyesu	330, 367

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rajāpatho	374
Rajjubhedo	378
Raññо aṅgaṁ	224
Rataṁ rammaṁ	250
Ratanavarānaṁ	309
Rattaññā	277
Rattandhakāratimisāyaṁ	92
Rattūparatā	198
Rattūparato	377
Rathakārakule	76, 321
Rathassāṇīva	290
Rathe yojetvā	121
Ravissāmi	181
Rasasā	311
Rāgavirāgā cetovimutti	27
Rāgassa	67, 247
Rāgupakkiliṭṭhaṁ vā	27
Rāgo kho	189
Rāgo me pahīno	173
Rājakulamajjhagato	95
Rājabaliṁ	313
Rājabhoggo	224, 241
Rājāyuttā	317
Rājā	77
Rājā cakkavatti	395
Rājāno tasmiṁ samaye dubbalā	44
Rājāno kārente	1
Rājāraho	224, 241

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယုဂံ	၁၄၅
ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော	၃၃၆
ယုဝါ	၄၄
ယေန	၁၂
ယေဘုယျသိကာ	၆၆
ယေဘုယျေန	၂၉၂
ယောဂက္ခေမံ	၃၂၃
ယောဂက္ခေမဿ	၃၀၀
ယောဂယုတ္တာ	၃၀၇
ယောဂါ	၂၅၆
ယောဂေါ	၃၂၅
ယောဇနဂဏနာနိ	၃၆၃
ယောဇနသတံ	၁၂၁
ယောဓာဇီဝေါ	၂၄၁
ယောနိ	၈၁
ယောနိ	၈၁
ယောနိ စဿ	၃၁၈
ယောနိသော	၇၂
ယော ပစ္ဆိမကော	၃၁၉
ယောပိဿ မာဒိသော နရော	၁၂၃
ယောဗ္ဗနမဒေါ	၁၂၉
ယော ရာဂေါ၊ သော ပဟီယတိ	၂၆
ယောဝေတိ	၁၄၉
[ရ]	
ရက္ခာ	၇၈
ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိံ	၇၈
ရဇတံ	၃၇၇
ရဇနသန္တောသော	၂၈၀
ရဇနီယေသု	၃၃၀၊၃၆၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရဇာပထော	၃၇၄
ရဇ္ဇုဘေဒေါ	၃၇၈
ရညော အင်္ဂံ	၂၂၄
ရတံ ရမ္မံ	၂၅၀
ရတနဝရာနံ	၃၀၉
ရတ္တညာ	၂၇၇
ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယံ	၉၂
ရတ္တူပရတာ	၁၉၈
ရတ္တူပရတော	၃၇၇
ရထကာရကုလေ	၇၆၊၃၂၁
ရထဿာဏီဝ	၂၉၀
ရထေ ယောဇေတွာ	၁၂၁
ရဝိဿာမိ	၁၈၁
ရသသာ	၃၁၁
ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိ	၂၇
ရာဂဿ	၆၇၊၂၄၇
ရာဂုပက္ကိလိဋ္ဌံ ဝါ	၂၇
ရာဂေါ ခေါ	၁၈၉
ရာဂေါ မေ ပဟီနော	၁၇၃
ရာဇကုလမဇ္ဈဂတော	၉၅
ရာဇဗလိံ	၃၁၃
ရာဇဘောဂ္ဂေါ	၂၂၄၊၂၄၁
ရာဇာယုတ္တာ	၃၁၇
ရာဇာ	၇၇
ရာဇာ စက္ကဝတ္တိ	၃၉၅
ရာဇာနော တသ္မိံ သမယေ ဒုဗ္ဗလာ	၄၄
ရာဇာနော ကာရေန္တေ	၁
ရာဇာရဟော	၂၂၄၊၂၄၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rāhu	307
Rāhumukhaṁ	2
Rittassādaṁ	240
Rukkhamūlaṁ	383
Ruṇṇaṁ	231
Rūpaṁ	55
Rūpagataṁ	333
Rūpaggaṁ	318
Rūpappamāṇo	314
Rūpappasanno	314
Rūpasokhummena	262
Rūpe pamāṇiṁsu	315
Rogato	333
Rogabyasane	365
Rogātaṅko	358
Rodhaṁ	139
Rosantaṁ	345
Rohiṇīsu	143
[La]	
Lagganākāro	69
Lajjī	197
Lapā	275
Lapitalāpanaṁ	149
Likheyya	371
Limpati kāmesu	117
Luddaṁ	359
Luddo	373
Lūkhappamāṇo	315
Lekhaṇiyā	371

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Leṇaṁ	140
Lepagatena	352
Lokaṁ	269, 205
Lokacintā	319
Lokanirodhaṁ	305
Lokanissaraṇaṁ	230
Lokantagū	251
Lokantarikā	333
Lokavidū	131
Lokavidūna	311
Lokasamudayaṁ	305
Lokasmā	268
Lokasmiṁ	75
Lokādhipateyyaṁ	130
Lokāyataṁ	146
Lokuttarā	47
Loke	295
Loko	230, 268
Loṇaṁ	196
Loṇakāradārako	362
Lobhajaṁ	103
Lobhanidānaṁ	103
Lobhapakataṁ	103, 232
Lobhasamudayaṁ	103
Lobhe vigate	114
Lobho nidānaṁ	103
Lomavedhaviddho	329
Loluppavivajjanasantoso	279

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဟု	၃၀၇
ရာဟုမုခံ	၂
ရိတ္တဿာဒံ	၂၄၀
ရုက္ခမူလံ	၃၈၃
ရုဏ္ဏံ	၂၃၁
ရူပံ	၅၅
ရူပဂတံ	၃၃၃
ရူပဂ္ဂံ	၃၁၈
ရူပပ္ပမာဏော	၃၁၄
ရူပပ္ပသန္နော	၃၁၄
ရူပသောခုမ္မေန	၂၆၂
ရူပေ ပမာဏိံသု	၃၁၅
ရောဂတော	၃၃၃
ရောဂဗျသနေ	၃၆၅
ရောဂါတင်္ကော	၃၅၈
ရောဓံ	၁၃၉
ရောသန္တံ	၃၄၅
ရောဟိဏီသု	၁၄၃
[လ]	
လဂ္ဂနာကာရော	၆၉
လဇ္ဇီ	၁၉၇
လပါ	၂၇၅
လပိတလာပနံ	၁၄၉
လိခေယျ	၃၇၁
လိမ္ပတိ ကာမေသု	၁၁၇
လုဒ္ဒံ	၃၅၉
လုဒ္ဒေါ	၃၇၃
လူခပ္ပမာဏော	၃၁၅
လေခဏီယာ	၃၇၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လေဏံ	၁၄၀
လေပဂတေန	၃၅၂
လောကံ	၂၆၉၊ ၃၀၅
လောကစိန္တာ	၃၁၉
လောကနိရောဓံ	၃၀၅
လောကနိဿရဏံ	၂၃၀
လောကန္တဂူ	၂၅၁
လောကန္တရိကာ	၃၃၃
လောကဝိဒူ	၁၃၁
လောကဝိဒူန	၃၁၁
လောကသမုဒယံ	၃၀၅
လောကသ္မာ	၂၆၈
လောကသ္မိံ	၇၅
လောကာဓိပတေယျံ	၁၃၀
လောကာယတံ	၁၄၆
လောကုတ္တရာ	၄၇
လောကေ	၂၉၅
လောကော	၂၃၀၊ ၂၆၈
လောဏံ	၁၉၆
လောဏကာရဒါရကော	၃၆၂
လောဘဇံ	၁၀၃
လောဘနိဒါနံ	၁၀၃
လောဘပကတံ	၁၀၃၊ ၂၃၂
လောဘသမုဒယံ	၁၀၃
လောဘေ ဝိဂတေ	၁၁၄
လောဘော နိဒါနံ	၁၀၃
လောမဝေဓဝိဒ္ဓေါ	၃၂၉
လောလုပ္ပဝိဝဇ္ဇန-သန္တောသော	၂၇၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vaṁsaññā	277
Vaggū	300
Vacīkamme	73
Vacīduccaritaṁ	3
Vacīmoneyye	235
Vacīsucaritaṁ	3
Vacchakasālopamaṁ	35
Vacchatarā	373
Vajjabhayadassavino	3
Vajjabhīruno	3
Vajjānaṁ	65
Vajjāni	1
Vajirūpamacittatāya	93
Vajirūpamacitto	91
Vajjīputtako	215
Vajjesu	38, 259
Vaṇṇaṁ parikkhare	143
Vaṇṇaṁ bhāsati	59
Vaṇṇa	238
Vaṇṇavādī	220, 281
Vaṇṇasampanno	224, 397
Vaṇṇasmiṁ	243
Vaṇṇārahassa	59
Vatteti	362
Vatthānaṁ	242
Vatthu	377
Vatthena	100
Vadatu	320
Vadaññū	310
Vadhukā	318

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vadhena vā	191
Vadho	379
Vanantaññeva	172
Vanapatthaṁ	26, 383
Vanappati	138
Vantāni	300
Vane	138
Vambhenti	181
Vayāya	67
Vayo	137
Vayo-anuppattā	140
Vayo-anuppatte	43
Varaṇāyaṁ viharati	42
Varattehi	293
Valāhakā	327
Valitaṁ	119
Vasavattī	269
Vassabhaññā	289
Vassasatajīvī	305
Vassasatāyuko	305
Vassasatāyuko vassasatajīvī	27
Vassiko	127
Vasībhūtaṁ	149
Vassūpanāyikā	8
Vahati	56
Vācāya	118
Vācāya sannitodakena	180
Vājapeyyaṁ	302
Vādaṁ dīpenti	181

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝံသညာ	၂၇၇
ဝဂ္ဂူ	၃၀၀
ဝစီကမ္မေ	၇၃
ဝစီဒုစ္စရိတံ	၃
ဝစီမောနေယျေ	၂၃၅
ဝစီသုစရိတံ	၃
ဝစ္ဆကသာလောပမံ	၃၅
ဝစ္ဆတရာ	၃၇၃
ဝဇ္ဇဘယဒဿာဝိနော	၃
ဝဇ္ဇဘီရုနော	၃
ဝဇ္ဇာနံ	၆၅
ဝဇ္ဇာနိ	၁
ဝဇိရူပမစိတ္တတာယ	၉၃
ဝဇိရူပမစိတ္တော	၉၁
ဝဇ္ဇီပုတ္တကော	၂၁၅
ဝဇ္ဇေသု	၃၈၊ ၂၅၉
ဝဏ္ဏံ ပရိက္ခရေ	၁၄၃
ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ	၅၉
ဝဏ္ဏ	၂၃၈
ဝဏ္ဏဝါဒီ	၂၂၀၊ ၂၈၁
ဝဏ္ဏသမ္ပန္နော	၂၂၄၊ ၃၉၇
ဝဏ္ဏသ္မိံ	၂၄၃
ဝဏ္ဏာရဟဿ	၅၉
ဝတ္တေတိ	၃၆၂
ဝတ္ထာနံ	၂၄၂
ဝတ္ထု	၃၇၇
ဝတ္ထေန	၁၀၀
ဝဒတု	၃၂၀
ဝဒညူ	၃၁၀
ဝဓုကာ	၃၁၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဓေန ဝါ	၁၉၁
ဝဓော	၃၇၉
ဝနန္တညေဝ	၁၇၂
ဝနပတ္ထံ	၂၆၊ ၃၈၃
ဝနပ္ပတိ	၁၃၈
ဝန္တာနိ	၃၀၀
ဝနေ	၁၃၈
ဝမ္ဘေန္တိ	၁၈၁
ဝယာယ	၆၇
ဝယော	၁၃၇
ဝယောအနုပ္ပတ္တာ	၁၄၀
ဝယောအနုပ္ပတ္တေ	၄၃
ဝရဏာယံ ဝိဟရတိ	၄၂
ဝရတ္တေဟိ	၂၉၃
ဝလာဟကာ	၃၂၇
ဝလိတံ	၁၁၉
ဝသဝတ္တီ	၂၆၉
ဝဿဘညာ	၂၈၉
ဝဿသတဇီဝီ	၃၀၅
ဝဿသတာယုကော	၃၀၅
ဝဿသတာယုကော ဝဿ-သတဇီဝီ	၂၇
ဝဿိကော	၁၂၇
ဝသီဘူတံ	၁၄၉
ဝဿူပနာယိကာ	၈
ဝဟတိ	၅၆
ဝါစာယ	၁၁၈
ဝါစာယ သန္နိတောဒကေန	၁၈၀
ဝါဇပေယျံ	၃၀၂
ဝါဒံ ဒီပေန္တိ	၁၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vādapathā	255
Vādānupātā	288
Vādānupāto	142
Vāyāmo	325
Vāyodhātu	159
Vālakambalaṁ	221
Vālaṇḍupakaṁ	196
Vālukāya	240
Vāsīhi	121
Vāḷattāya	11
Vāḷe amanusse	142
Vikatikā	171
Vikiṇṇavāco	233
Vikketuñca	86
Vikkhalitaṁ	188
Vigatamalamaccherena	132, 205
Vigatābhijjhena	384
Vigatābhijjho	182
Vighātapakkhiko	201
Vighātavā	340
Vighātassa	319
Vighātasseva	240
Vighāto	276, 367
Vicikicchī	359
Vijambhati	291
Vijjantarikāya	92
Vijjaṁ	115
Vijjā	55, 148
Vijjā ca vimutti ca	396
Vijjābhāgiyā	26

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vijjāyantakaro	351
Vijjuppādā	367
Vijjūpamacitto	91
Viññāṇaṁ	204
Viññāṇaṁ bījaṁ	204
Viññāṇadhātu	159
Viññātaṁ	268
Viññūhi	141, 159
Vitakkaṁ	297
Vitakkapathe	297
Vitakkavipphārasaddaṁ	152
Vitakkasantoso	278, 282
Vitakkessati	153
Vittiṁ	233, 331
Vitthārena	102
Vitudantā	223
Viditaṁ	273
Viditā	303
Viddhastā	300
Viddhe	222
Vidhuro	86
Vidhūpitā	251
Vidhūmo	101, 304
Vinayadharā	87
Vinayavādī	376
Vinayānuggahāya	65
Vinaye	357
Vinayo	356
Vinaḷīkatā	300
Vinipātikā	90, 391

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါဒပထာ	၂၅၅
ဝါဒါနုပါတာ	၂၈၈
ဝါဒါနုပါတော	၁၄၂
ဝါယာမော	၃၂၅
ဝါယောဓာတု	၁၅၉
ဝါလကမ္ဗလံ	၂၂၁
ဝါလဏ္ဍုပကံ	၁၉၆
ဝါလုကာယ	၂၄၀
ဝါသီဟိ	၁၂၁
ဝါဠတ္တာယ	၁၁
ဝါဠေ အမနုဿေ	၁၄၂
ဝိကတိကာ	၁၇၁
ဝိကိဏ္ဏဝါစော	၂၃၃
ဝိက္ကေတုဉ္စ	၈၆
ဝိက္ခလိတံ	၁၈၈
ဝိဂတမလမစ္ဆေရေန	၁၃၂၊ ၂၀၅
ဝိဂတာဘိဇ္ဈေန	၃၈၄
ဝိဂတာဘိဇ္ဈော	၁၈၂
ဝိဃာတပက္ခိကော	၂၀၁
ဝိဃာတဝါ	၃၄၀
ဝိဃာတဿ	၃၁၉
ဝိဃာတဿေဝ	၂၄၀
ဝိဃာတော	၂၇၆၊ ၃၆၇
ဝိစိကိစ္ဆီ	၃၅၉
ဝိဇမ္ဘတိ	၂၉၁
ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ	၉၂
ဝိဇ္ဇံ	၁၁၅
ဝိဇ္ဇာ	၅၅၊ ၁၄၈
ဝိဇ္ဇာ စ ဝိမုတ္တိ စ	၃၉၆
ဝိဇ္ဇာဘာဂိယာ	၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိဇ္ဇာယန္တကရော	၃၅၁
ဝိဇ္ဇုပ္ပါဒါ	၃၆၇
ဝိဇ္ဇူပမစိတ္တော	၉၁
ဝိညာဏံ	၂၀၄
ဝိညာဏံ ဗီဇံ	၂၀၄
ဝိညာဏဓာတု	၁၅၉
ဝိညာတံ	၂၆၈
ဝိညူဟိ	၁၄၁၊ ၁၅၉
ဝိတက္ကံ	၂၉၇
ဝိတက္ကပထေ	၂၉၇
ဝိတက္ကဝိပ္ဖါရသဒ္ဒံ	၁၅၂
ဝိတက္ကသန္တောသော	၂၇၈၊ ၂၈၂
ဝိတက္ကေဿတိ	၁၅၃
ဝိတ္တိံ	၂၃၃၊ ၃၃၁
ဝိတ္ထာရေန	၁၀၂
ဝိတုဒန္တာ	၂၂၃
ဝိဒိတံ	၂၇၃
ဝိဒိတာ	၃၀၃
ဝိဒ္ဓသ္တာ	၃၀၀
ဝိဒ္ဓေ	၂၂၂
ဝိဓုရော	၈၆
ဝိဓူပိတာ	၂၅၁
ဝိဓူမော	၁၀၁၊ ၃၀၄
ဝိနယဓရာ	၈၇
ဝိနယဝါဒီ	၃၇၆
ဝိနယာနုဂ္ဂဟာယ	၆၅
ဝိနယေ	၃၅၇
ဝိနယော	၃၅၆
ဝိနဠီကတာ	၃၀၀
ဝိနိပါတိကာ	၉၀၊ ၃၉၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vinipāto	386
Viniviṭṭhā	187
Vinītā	252
Vinīlakaṁ	119
Vinīvaraṇadassāvī	315
Vineyya	117
Vinodeti	258
Vindati	250
Vipañcitaññū	337
Viparāmoso	379
Vipassanā	26, 62, 396
Vipubbakaṁ	119
Vibbhantacitto	233
Vibhajāmi	350
Vibhajjabyākaraṇīyo	184
Vibhavadiṭṭhi	55
Vibhūseti	199
Vimati	319
Vimuttacittassa	367
Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ	183
Vimutti	55
Vimuttiyā	394
Vimuttisāraṁ	394
Vimokkho	219
Vimocanīyesu	367
Viyattā	252
Virajaṁ	222
Viraje	143
Viratā vikālabhojanā	198
Virato vikālabhojanā	377

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Virāgatthaṁ	275
Virāgāya	38, 67
Virāgo	10, 260, 296
Virājayaṁ	258
Virājetvā	367
Viruddhā	187
Virūḷhiṁ	104, 275
Virūpakkhehi	316
Virūhanti	304
Virocati	171, 241
Virocanā	200, 209
Vilūnaṁ	118
Vilepanaṁ	199
Vivaṭaṁ	241
Vivaṭo	241, 327
Vivattayi	352
Vivattayi saṁyojanaṁ	102
Vivaranti	48
Vivarāmi	350
Vivareyya	15
Vivaresino	188
Vivādāpannā	46, 223
Vivicceva kāmehi	203
Vivittaṁ	382
Vivekanissitaṁ	9, 260
Viveko	9, 10, 260
Visaṁyutto	269
Visaṁyogā	257
Visaññino	307
Visaṭaṁ	385

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိနိပါတော	၃၈၆
ဝိနိဝိဋ္ဌာ	၁၈၇
ဝိနီတာ	၂၅၂
ဝိနီလကံ	၁၁၉
ဝိနီဝရဏဒဿာဝီ	၃၁၅
ဝိနေယျ	၁၁၇
ဝိနောဒေတိ	၂၅၈
ဝိန္ဒတိ	၂၅၀
ဝိပဉ္စိတညူ	၃၃၇
ဝိပရာမောသော	၃၇၉
ဝိပဿနာ	၂၆၊ ၆၂၊ ၃၉၆
ဝိပုဗ္ဗကံ	၁၁၉
ဝိဗ္ဘန္တစိတ္တော	၂၃၃
ဝိဘဇာမိ	၃၅၀
ဝိဘဇ္ဇဗျာကရဏီယော	၁၈၄
ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ	၅၅
ဝိဘူသေတိ	၁၉၉
ဝိမတိ	၃၁၉
ဝိမုတ္တစိတ္တဿ	၃၆၇
ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ	၁၈၃
ဝိမုတ္တိ	၅၅
ဝိမုတ္တိယာ	၃၉၄
ဝိမုတ္တိသာရံ	၃၉၄
ဝိမောက္ခော	၂၁၉
ဝိမောစနီယေသု	၃၆၇
ဝိယတ္တာ	၂၅၂
ဝိရဇံ	၂၂၂
ဝိရဇေ	၁၄၃
ဝိရတာ ဝိကာလဘောဇနာ	၁၉၈
ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ	၃၇၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိရာဂတ္ထံ	၂၇၅
ဝိရာဂါယ	၃၈၊ ၆၇
ဝိရာဂေါ	၁၀၊ ၂၆၀၊ ၂၉၆
ဝိရာဇယံ	၂၅၈
ဝိရာဇေတွာ	၃၆၇
ဝိရုဒ္ဓါ	၁၈၇
ဝိရူဠှိံ	၁၀၄၊ ၂၇၅
ဝိရူပက္ခေဟိ	၃၁၆
ဝိရူဟန္တိ	၃၀၄
ဝိရောစတိ	၁၇၁၊ ၂၄၁
ဝိရောစနာ	၂၀၀၊ ၂၀၉
ဝိလူနံ	၁၁၈
ဝိလေပနံ	၁၉၉
ဝိဝဋံ	၂၄၁
ဝိဝဋော	၂၄၁၊ ၃၂၇
ဝိဝဋ္ဋယိ	၃၅၂
ဝိဝဋ္ဋယိ သံယောဇနံ	၁၀၂
ဝိဝရန္တိ	၄၈
ဝိဝရာမိ	၃၅၀
ဝိဝရေယျ	၁၅
ဝိဝရေသိနော	၁၈၈
ဝိဝါဒါပန္နာ	၄၆၊ ၂၂၃
ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ	၂၀၃
ဝိဝိတ္တံ	၃၈၂
ဝိဝေကနိဿိတံ	၉၊ ၂၆၀
ဝိဝေကော	၉၊ ၁၀၊ ၂၆၀
ဝိသံယုတ္တော	၂၆၉
ဝိသံယောဂါ	၂၅၇
ဝိသညိနော	၃၀၇
ဝိသဋံ	၃၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Visattā	274
Visattikaṁ	385
Visaphalā	385
Visamacariyā	14
Visamaparihārajāni	323
Visamalobhābhibhūtā	142
Visamā	49, 317
Visamūlā	385
Visamena kāyakammena	139
Visāradā	252
Visuddhacitto	182
Visuddhiyā	203
Vissajjanasantoso	281, 283
Vissajjeti	57
Vissaṭṭhāya	306
Vihaṅgamo	299
Viharanti	223
Vihārino	129
Vihārī	300
Viheṭheyyaṁ	52
Vītamalaṁ	222
Vītisāretvā	141
Vīriyaṁ ārabhanti	46
Vuccare	100
Vuḍḍhā	266
Vuddhabhūmi	43
Vuddhā	140
Vuddhiṁ	104, 275
Vuddhe	43
Vuyhati	315

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vusitaṁ	148
Vusitabrahmacariyo	251
Vusitavā	124
Vedajātā	311
Vedanīyaṁ	225
Vedanaṁ	90
Vedallaṁ	252
Vediyamānassa	163
Venakule	76, 321
Venāgapuriko	170
Vepullaṁ	104, 275
Veyyākaraṇaṁ	251
Verānaṁ	65
Verambho vāto	116
Verocano	306
Velā	263
Vesārajjāni	253
Vehāsaṁ	180
Veḷuriyaṁ	200
Vokiṇṇasukhadukkhaṁ	90
Vokkamati	365
Voyuñjati	393
Vossaggapariṇāmiṁ	10, 260
Vossaggarato	132
Voharati	365
[Sa]	
Saṁkilesikehi	257
Saṁkīyanti	277
Saṁghabhedāya	393

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိသတ္တာ	၂၇၄
ဝိသတ္တိကံ	၃၈၅
ဝိသဖလာ	၃၈၅
ဝိသမစရိယာ	၁၄
ဝိသမပရိဟာရဇာနိ	၃၂၃
ဝိသမလောဘာဘိဘူတာ	၁၄၂
ဝိသမာ	၄၉၊ ၃၁၇
ဝိသမူလာ	၃၈၅
ဝိသမေန ကာယကမ္မေန	၁၃၉
ဝိသာရဒါ	၂၅၂
ဝိသုဒ္ဓစိတ္တော	၁၈၂
ဝိသုဒ္ဓိယာ	၂၀၃
ဝိဿဇ္ဇနသန္တောသော	၂၈၁၊ ၂၈၃
ဝိဿဇ္ဇေတိ	၅၇
ဝိဿဋ္ဌာယ	၃၀၆
ဝိဟင်္ဂမော	၂၉၉
ဝိဟရန္တိ	၂၂၃
ဝိဟာရိနော	၁၂၉
ဝိဟာရီ	၃၀၀
ဝိဟေဌေယျံ	၅၂
ဝီတမလံ	၂၂၂
ဝီတိသာရေတွာ	၁၄၁
ဝီရိယံ အာရဘန္တိ	၄၆
ဝုစ္စရေ	၁၀၀
ဝုဍ္ဎာ	၂၆၆
ဝုဒ္ဓဘူမိ	၄၃
ဝုဒ္ဓါ	၁၄၀
ဝုဒ္ဓိံ	၁၀၄၊ ၂၇၅
ဝုဒ္ဓေ	၄၃
ဝုယှတိ	၃၁၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝုသိတံ	၁၄၈
ဝုသိတဗြဟ္မစရိယော	၂၅၁
ဝုသိတဝါ	၁၂၄
ဝေဒဇာတာ	၃၁၁
ဝေဒနီယံ	၂၂၅
ဝေဒနံ	၉၀
ဝေဒလ္လံ	၂၅၂
ဝေဒိယမာနဿ	၁၆၃
ဝေနကုလေ	၇၆၊ ၃၂၁
ဝေနာဂပုရိကော	၁၇၀
ဝေပုလ္လံ	၁၀၄၊ ၂၇၅
ဝေယျာကရဏံ	၂၅၁
ဝေရာနံ	၆၅
ဝေရမ္ဘော ဝါတော	၁၁၆
ဝေရောစနော	၃၀၆
ဝေလာ	၂၆၃
ဝေသာရဇ္ဇာနိ	၂၅၃
ဝေဟာသံ	၁၈၀
ဝေဠုရိယံ	၂၀၀
ဝေါကိဏ္ဏသုခဒုက္ခံ	၉၀
ဝေါက္ကမတိ	၃၆၅
ဝေါယုဉ္ဇတိ	၃၉၃
ဝေါဿဂ္ဂပရိဏာမိံ	၁၀၊ ၂၆၀
ဝေါဿဂ္ဂရတော	၁၃၂
ဝေါဟရတိ	၃၆၅
[သ]	
သံကိလေသိကေဟိ	၂၅၇
သံကီယန္တိ	၂၇၇
သံဃဘေဒါယ	၃၉၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁkhittavitthārena	102
Saṁkhittena	102
Saṁkhittena ca vitthārena ca	11
Saṁghaṁ	91
Saṁghañca	16
Saṁghaphāsutāya	65
Saṁghasuṭṭhutāya	65
Saṁghātaṁ	301
Saṁghuposathaṁ	196
Saṁyatindriyaṁ	299
Saṁyamo	136
Saṁyutto	257
Saṁyojanānaṁ	217, 204
Saṁyojanīyesu dhammesu	7
Saṁvaṭṭati	340
Saṁvaṭṭasīmā	340
Saṁvaratthaṁ	275
Saṁvarappadhānaṁ	260, 317
Saṁvarasaṁvutā	259
Saṁvarāya	65
Saṁvasamāno	365
Saṁvāsā	310
Saṁvijjati	329
Saṁvijjamānā	75
Saṁvidahati	78
Saṁvegamāpādi	240
Saṁvejanīyāni	330
Saṁvesetvā	121
Saṁsandatimeva	241

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saṁsandamānā	311
Saṁsaritaṁ	249
Saṁsādeti	151
Saṁsāraṁ	256
Saṁsuddhagahaṇiko	145
Saṁsuddhacāriyaṁ	219
Sa-uttaracchado	116
Sa-upaniso	187
Sa-upādāno	351
Sakadāgāmissa	336
Sakasāvā	80
Sakimpi uddhaṁ	121
Sakkaccaṁ kammantaṁ	85
Sakkacca	312
Sakkatvā	264
Sakkatvā garuṁkatvā	93
Sakkareyya	100
Sakkaronto	78
Sakkāyanirodhaṁ	352
Sakkāyapariyāpannā	296
Sakkāyo	295
Sakko Devānamindo	123
Sakkomahaṁ	215
Sakkhipuṭṭho	95
Sakyakulā	166
Sakyaputto	166
Sagavacaṇḍo	328
Saggamupenti	200
Saggasaṁvattanikā	309, 314

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သံခိတ္တဝိတ္ထာရေန	၁၀၂
သံခိတ္တေန	၁၀၂
သံခိတ္တေန စ ဝိတ္ထာရေန စ	၁၁
သံဃံ	၉၁
သံဃဉ္စ	၁၆
သံဃဖာသုတာယ	၆၅
သံဃသုဋ္ဌုတာယ	၆၅
သံဃာတံ	၃၀၁
သံဃုပေါသထံ	၁၉၆
သံယတိန္ဒြိယံ	၂၉၉
သံယမော	၁၃၆
သံယုတ္တော	၂၅၇
သံယောဇနာနံ	၂၁၇၊၂၀၄
သံယောဇနီယေသု ဓမ္မေသု	၇
သံဝဋ္ဋတိ	၃၄၀
သံဝဋ္ဋသီမာ	၃၄၀
သံဝရတ္ထံ	၂၇၅
သံဝရပ္ပဓာနံ	၂၆၀၊၃၁၇
သံဝရသံဝုတာ	၂၅၉
သံဝရာယ	၆၅
သံဝသမာနော	၃၆၅
သံဝါသာ	၃၁၀
သံဝိဇ္ဇတိ	၃၂၉
သံဝိဇ္ဇမာနာ	၇၅
သံဝိဒဟတိ	၇၈
သံဝေဂမာပါဒိ	၂၄၀
သံဝေဇနီယာနိ	၃၃၀
သံဝေသေတွာ	၁၂၁
သံသန္ဒတိမေဝ	၂၄၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သံသန္ဒမာနာ	၃၁၁
သံသရိတံ	၂၄၉
သံသာဒေတိ	၁၅၁
သံသာရံ	၂၅၆
သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော	၁၄၅
သံသုဒ္ဓစာရိယံ	၂၁၉
သဥတ္တရစ္ဆဒေါ	၁၁၆
သဥပနိသော	၁၈၇
သဥပါဒါနော	၃၅၁
သကဒါဂါမိဿ	၃၃၆
သကသာဝါ	၈၀
သကိမ္ပိ ဥဒ္ဓံ	၁၂၁
သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ	၈၅
သက္ကစ္စ	၃၁၂
သက္ကတွာ	၂၆၄
သက္ကတွာ ဂရုံကတွာ	၉၃
သက္ကရေယျ	၁၀၀
သက္ကရောန္တော	၇၈
သက္ကာယနိရောဓံ	၃၅၂
သက္ကာယပရိယာပန္နာ	၂၉၆
သက္ကာယော	၂၉၅
သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော	၁၂၃
သက္ကောမဟံ	၂၁၅
သက္ခိပုဋ္ဌော	၉၅
သကျကုလာ	၁၆၆
သကျပုတ္တော	၁၆၆
သဂဝစဏ္ဍော	၃၂၈
သဂ္ဂမုပေန္တိ	၂၀၀
သဂ္ဂသံဝတ္တနိကာ	၃၀၉၊၃၁၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Saggāpāyañca	149
Sagge pamodati	100
Saṅkavā	220
Saṅkassarasamācāro	77
Saṅkittīsu	246
Saṅkhataṁ	137
Saṅkhatalakkhaṇāni	137
Saṅkhatassa	137
Saṅkhatārammaṇā	54
Saṅkhamuṇḍikaṁ	2
Saṅkhalikhitaṁ	375
Saṅkhāya	101, 303
Saṅkhāranirodho	163
Saṅgamma	270
Saṅgahabalaṁ	340
Saṅgahavatthūni	290
Saṅgāmaṁ	75
Saṅgāmasīsaṁ	75
Saṅgāravo	149
Siṅgīsuvaṇṇaṁ	200
Saṅgharāpeyya	222
Saṅghātuṁ	96
Sacittavodānaṁ	60
Sacetaso	227
Saccaṁ vā yadi vā	131
Saccato	158
Saccaparakkamo	131
Saccamutaṁ	274
Saccavādī	197
Saccasandhā	197

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sacchikatvā	6, 75, 167
Sacchikaraṇīyassa	228
Sacchikaraṇīyā	363
Sacchikaroti	187, 329
Sañjāneyyuṁ	212
Saññatā	310
Saññatānaṁ	312
Saññāgatassa	183
Saññāpenti	50
Saññāvipallāso	307
Saṭṭhā	300
Saṭho	96
Saṇṭhahanti	155
Saṇṭhāti	98, 240
Saṇṭhānaṁ	6
Saṇḍasaṇḍacārinī	246
Saṇhā vācā	339
Sataṁ	93
Sataṁ etāni ṭhānāni	137
Satañca	306
Satañca gandho	206
Satataṁ	258
Satataṁ samitaṁ	202
Satatavihārā	368
Satādhipateyyaṁ	394
Sati	63, 384
Sati-āyatane	228
Satiṁ upaṭṭhapetvā	384
Satibalaṁ	62
Satiyā	363

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဂ္ဂါပါယဉ္စ	၁၄၉
သဂ္ဂေ ပမောဒတိ	၁၀၀
သင်္ကဝါ	၂၂၀
သင်္ကဿရသမာစာရော	၇၇
သင်္ကိတ္တီသု	၂၄၆
သင်္ခတံ	၁၃၇
သင်္ခတလက္ခဏာနိ	၁၃၇
သင်္ခတဿ	၁၃၇
သင်္ခတာရမ္မဏာ	၅၄
သင်္ခမုဏ္ဍိကံ	၂
သင်္ခလိခိတံ	၃၇၅
သင်္ခါယ	၁၀၁၊ ၃၀၃
သင်္ခါရနိရောဓော	၁၆၃
သင်္ဂမ္မ	၂၇၀
သင်္ဂဟဗလံ	၃၄၀
သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ	၂၉၀
သင်္ဂါမံ	၇၅
သင်္ဂါမသီသံ	၇၅
သင်္ဂါရဝေါ	၁၄၉
သိင်္ဂီသုဝဏ္ဏံ	၂၀၀
သင်္ဃရာပေယျ	၂၂၂
သင်္ဃာတုံ	၉၆
သစိတ္တဝေါဒါနံ	၆၀
သစေတသော	၂၂၇
သစ္စံ ဝါ ယဒိ ဝါ	၁၃၁
သစ္စတော	၁၅၈
သစ္စပရက္ကမော	၁၃၁
သစ္စမုတံ	၂၇၄
သစ္စဝါဒီ	၁၉၇
သစ္စသန္ဓာ	၁၉၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သစ္ဆိကတွာ	၆၊ ၇၅၊ ၁၆၇
သစ္ဆိကရဏီယဿ	၂၂၈
သစ္ဆိကရဏီယာ	၃၆၃
သစ္ဆိကရောတိ	၁၈၇၊ ၃၂၉
သဉ္ဇာနေယျုံ	၂၁၂
သညတာ	၃၁၀
သညတာနံ	၃၁၂
သညာဂတဿ	၁၈၃
သညာပေန္တိ	၅၀
သညာဝိပလ္လာသော	၃၀၇
သဋ္ဌာ	၃၀၀
သဌော	၉၆
သဏ္ဌဟန္တိ	၁၅၅
သဏ္ဌာတိ	၉၈၊ ၂၄၀
သဏ္ဌာနံ	၆
သဏ္ဍသဏ္ဍစာရိနီ	၂၄၆
သဏှာ ဝါစာ	၃၃၉
သတံ	၉၃
သတံ ဧတာနိ ဌာနာနိ	၁၃၇
သတဉ္စ	၃၀၆
သတဉ္စ ဂန္ဓော	၂၀၆
သတတံ	၂၅၈
သတတံ သမိတံ	၂၀၂
သတတဝိဟာရာ	၃၆၈
သတာဓိပတေယျံ	၃၉၄
သတိ	၆၃၊ ၃၈၄
သတိအာယတနေ	၂၂၈
သတိံ ဥပဋ္ဌပေတွာ	၃၈၄
သတိဗလံ	၆၂
သတိယာ	၃၆၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sativinayo	66
Satisammosāya	98
Satuppādo	365
Sato	139
Sato sampajāno	84, 385
Sattā	307
Sattā opapātikā	234
Satthugāravenapi	319
Sadarehi	257
Sadevakaṁ	167
Sadevamanussāya	265
Sadosā	80
Saddamanussāveyya	212
Saddhammaṁ sotumicchati	134
Saddhammagaru	48
Saddhammaṭṭhitiyā	65
Saddhā	310
Saddhānusārī	48
Saddhābalaṁ	340
Saddhāvimutto	48, 88
Saddhindriyaṁ	88, 340
Saddhe	302
Saddho vā duggahitena	25
Sadhammukkaṁsanā	201
Sanidānaṁ	237
Sanimittā	54
Sanettikā	308
Santaṁ	225, 366
Santaṁ cetovimuttiṁ	38

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Santaṁyeva upahāraṁ upaharissāma	42
Santatavutti	365
Santamānasā	42
Santasanti	51
Santānaṁ	136
Santindriyā	42
Santipade	262
Santi hoti	387
Sante upāsare	144
Santo	75, 101, 228
Santharaṁ paññāpehi	238
Santhāgāraṁ	373
Sandassetabbāni	356
Sandasseti	220
Sandiṭṭhikā	203
Sandhāvitaṁ	249
Sandhiṁ	139
Sandhiyatimeva	241
Sandhovati	227
Sannidhiparivajjana-santoso	281, 283
Sannipātikāni	323
Sannisīdati	228
Sappaññaṁ	252
Sappabhāsaṁ	303
Sappāṭihāriyaṁ	237
Sappāyāni	88
Sappitelena	373
Sappītikaṁ	53

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတိဝိနယော	၆၆
သတိသမ္မောသာယ	၉၈
သတုပ္ပါဒေါ	၃၆၅
သတော	၁၃၉
သတော သမ္ပဇာနော	၈၄၊ ၃၈၅
သတ္တာ	၃၀၇
သတ္တာ ဩပပါတိကာ	၂၃၄
သတ္ထုဂါရဝေနပိ	၃၁၉
သဒရေဟိ	၂၅၇
သဒေဝကံ	၁၆၇
သဒေဝမနုဿာယ	၂၆၅
သဒေါသာ	၈၀
သဒ္ဒမနုဿာဝေယျ	၂၁၂
သဒ္ဓမ္မံ သောတုမိစ္ဆတိ	၁၃၄
သဒ္ဓမ္မဂရု	၄၈
သဒ္ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ	၆၅
သဒ္ဓါ	၃၁၀
သဒ္ဓါနုသာရီ	၄၈
သဒ္ဓါဗလံ	၃၄၀
သဒ္ဓါဝိမုတ္တော	၄၈၊ ၈၈
သဒ္ဓိန္ဒြိယံ	၈၈၊ ၃၄၀
သဒ္ဓေ	၃၀၂
သဒ္ဓေါ ဝါ ဒုဂ္ဂဟိတေန	၂၅
သဓမ္မုက္ကံသနာ	၂၀၁
သနိဒါနံ	၂၃၇
သနိမိတ္တာ	၅၄
သနေတ္တိကာ	၃၀၈
သန္တံ	၂၂၅၊ ၃၆၆
သန္တံ စေတောဝိမုတ္တိံ	၃၈

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သန္တံယေဝ ဥပဟာရံ ဥပဟရိဿာမ	၄၂
သန္တတဝုတ္တိ	၃၆၅
သန္တမာနသာ	၄၂
သန္တသန္တိ	၅၁
သန္တာနံ	၁၃၆
သန္တိန္ဒြိယာ	၄၂
သန္တိပဒေ	၂၆၂
သန္တိ ဟောတိ	၃၈၇
သန္တေ ဥပါသရေ	၁၄၄
သန္တော	၇၅၊ ၁၀၁၊ ၂၂၈
သန္ထရံ ပညာပေဟိ	၂၃၈
သန္ထာဂါရံ	၃၇၃
သန္ဒဿေတဗ္ဗာနိ	၃၅၆
သန္ဒဿေတိ	၂၂၀
သန္ဒိဋ္ဌိကာ	၂၀၃
သန္ဓာဝိတံ	၂၄၉
သန္ဓိံ	၁၃၉
သန္ဓိယတိမေဝ	၂၄၁
သန္ဓောဝတိ	၂၂၇
သန္နိဓိပရိဝဇ္ဇန-သန္တောသော	၂၈၁၊ ၂၈၃
သန္နိပါတိကာနိ	၃၂၃
သန္နိသီဒတိ	၂၂၈
သပ္ပညံ	၂၅၂
သပ္ပဘာသံ	၃၀၃
သပ္ပါဋိဟာရိယံ	၂၃၇
သပ္ပါယာနိ	၈၈
သပ္ပိတေလေန	၃၇၃
သပ္ပီတိကံ	၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sappurisapaññattāni	136
Sappurisāvassayo	289
Saphalaṁ	205
Sabbakammavihāyīnaṁ	288
Sabbatthakavivaṭaṁ	241
Sabbadukkhaṁ upaccaguṁ	121
Sabbapāṇabhūtahitānukampī	197
Sabbappahāyinaṁ	149, 235
Sabbaloke	344
Sabbasaṅkhāresu	344
Sabbaso	394
Sabbaso pahīyi	129
Sabbābhibhū	270
Sabbūpadhipaṭinissaggatthāya	4
Sabbe saṅkhārā	242
Sabbe sattā	316
Sabyañjanaṁ	97, 168
Sabyābajjhaṁ	90, 391
Sabyābajjhaṁ vedanaṁ	391
Sabyābajjhā	64, 391
Sabrahmakaṁ	167
Sabrahmacārīsu	42
Sabhaggato	95
Samaṁ nakkhattāni	317
Samaṁ vātā	317
Samaggakaraṇiṁ vācaṁ	375
Samagganandī	375
Samaggarato	375
Samaggā	46, 223
Samaggārāmo	375

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samacittā devatā	39
Samaṇaṁ vā	320
Samaṇakaraṇīyāni	213
Samaṇajātikā	194
Samaṇapaṭiñño	77
Samaṇapadumo	322, 324
Samaṇapuṇḍarīko	322, 324
Samaṇamacalo	322, 323
Samaṇasukhumālo	323, 324
Samaṇiyāni	213
Samaṇena	263
Samaṇe Rāmaputte	361
Samaṇo	166
Samatikkamo	203
Samattā	182
Samathapubbaṅgamaṁ	346
Samathamanuppattaṁ	299
Samatho	62
Samatho ca	396
Samanake	305
Samanugāhiyamānāni	155
Samanuggāhati	118
Samanuñño	247
Samanupassati	262
Samanubhāsati	118
Samanubhāsiyamānāni	155
Samanuyuñjati	118
Samanuyuñjitvā	119
Samanuyuñjiyamānāni	155
Samantāvaraṇo	315

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သပ္ပုရိသပညတ္တာနိ	၁၃၆
သပ္ပုရိသာဝဿယော	၂၈၉
သဖလံ	၂၀၅
သဗ္ဗကမ္မဝိဟာယီနံ	၂၈၈
သဗ္ဗတ္ထကဝိဝဋံ	၂၄၁
သဗ္ဗဒုက္ခံ ဥပစ္စဂုံ	၁၂၁
သဗ္ဗပါဏဘူတဟိတာနုကမ္ပီ	၁၉၇
သဗ္ဗပ္ပဟာယိနံ	၁၄၉၊ ၂၃၅
သဗ္ဗလောကေ	၃၄၄
သဗ္ဗသင်္ခါရေသု	၃၄၄
သဗ္ဗသော	၃၉၄
သဗ္ဗသော ပဟီယိ	၁၂၉
သဗ္ဗာဘိဘူ	၂၇၀
သဗ္ဗူပဓိပဋိနိဿဂ္ဂတ္ထာယ	၄
သဗ္ဗေ သင်္ခါရာ	၂၄၂
သဗ္ဗေ သတ္တာ	၃၁၆
သဗျဉ္ဇနံ	၉၇၊ ၁၆၈
သဗျာဗဇ္ဈံ	၉၀၊ ၃၉၁
သဗျာဗဇ္ဈံ ဝေဒနံ	၃၉၁
သဗျာဗဇ္ဈာ	၆၄၊ ၃၉၁
သဗြဟ္မကံ	၁၆၇
သဗြဟ္မစာရီသု	၄၂
သဘဂ္ဂတော	၉၅
သမံ နက္ခတ္တာနိ	၃၁၇
သမံ ဝါတာ	၃၁၇
သမဂ္ဂကရဏိံ ဝါစံ	၃၇၅
သမဂ္ဂနန္ဒီ	၃၇၅
သမဂ္ဂရတော	၃၇၅
သမဂ္ဂါ	၄၆၊ ၂၂၃
သမဂ္ဂါရာမော	၃၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမစိတ္တာ ဒေဝတာ	၃၉
သမဏံ ဝါ	၃၂၀
သမဏကရဏီယာနိ	၂၁၃
သမဏဇာတိကာ	၁၉၄
သမဏပဋိညော	၇၇
သမဏပဒုမော	၃၂၂၊ ၃၂၄
သမဏပုဏ္ဍရီကော	၃၂၂၊ ၃၂၄
သမဏမစလော	၃၂၂၊ ၃၂၃
သမဏသုခုမာလော	၃၂၃၊ ၃၂၄
သမဏိယာနိ	၂၁၃
သမဏေန	၂၆၃
သမဏေ ရာမပုတ္တေ	၃၆၁
သမဏော	၁၆၆
သမတိက္ကမော	၂၀၃
သမတ္တာ	၁၈၂
သမထပုဗ္ဗင်္ဂမံ	၃၄၆
သမထမနုပ္ပတ္တံ	၂၉၉
သမထော	၆၂
သမထော စ	၃၉၆
သမနကေ	၃၀၅
သမနုဂါဟိယမာနာနိ	၁၅၅
သမနုဂ္ဂါဟတိ	၁၁၈
သမနုညော	၂၄၇
သမနုပဿတိ	၂၆၂
သမနုဘာသတိ	၁၁၈
သမနုဘာသိယမာနာနိ	၁၅၅
သမနုယုဉ္ဇတိ	၁၁၈
သမနုယုဉ္ဇိတွာ	၁၁၉
သမနုယုဉ္ဇိယမာနာနိ	၁၅၅
သမန္တာဝရဏော	၃၁၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samayo	228
Samavekkhanti	291
Samavekkhitā	394
Samasaddhā	311
Samā	49, 345
Samādapeti	28, 220
Samādāya	38, 259
Samādāyeva pakkamati	381
Samādinnā	182
Samādhinimittaṁ	86, 261
Samādhipaṭilābho	100
Samādhibalaṁ	62
Samādhiyati	223, 228, 229
Samādhisukhaṁ	54
Samānattatā	290
Samāpattikusalatā	62
Samāpattivuṭṭhānakusalatā	62
Samārakaṁ	167
Samārake	264
Samāhitaṁ	130
Samāhitindriyo	251
Samitaṁ	258
Samitāvī	305
Samuttejeti	220
Samudayaṁ	257
Samudayāya	232
Samudayo	46
Samudācaranti	323
Samudāhāro	366

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samudeti	262
Samussitā	187
Samusseyya mantaye	188
Samūhacca	258
Samecca	251
Sameti	150
Samena	244
Samenti	313
Sampajaññaṁ	63
Sampajānakārī	382
Sampajjhāyati	388
Sampati	171
Sampadā	234
Sampannaṁ	222
Sampannapātimokkhā	259
Sampannameva	43, 266
Sampannasīlā	259
Sampannā	259
Sampamohaṁ	188
Samparāyikaṁ	1
Sampavāreti	236
Sampahaṁseti	220
Samphaṁ	268
Sambahulā	266, 310
Sambādho gharāvāso	374
Sambuddhaṁ	219
Sambodhā	230
Sambodhi	6
Sambodhiparāyaṇo	217
Sambodhimuttamaṁ	258

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမယော	၂၂၈
သမဝေက္ခန္တိ	၂၉၁
သမဝေက္ခိတာ	၃၉၄
သမသဒ္ဓါ	၃၁၁
သမာ	၄၉၊ ၃၄၅
သမာဒပေတိ	၂၈၊ ၂၂၀
သမာဒါယ	၃၈၊ ၂၅၉
သမာဒါယေဝ ပက္ကမတိ	၃၈၁
သမာဒိန္နာ	၁၈၂
သမာဓိနိမိတ္တံ	၈၆၊ ၂၆၁
သမာဓိပဋိလာဘော	၁၀၀
သမာဓိဗလံ	၆၂
သမာဓိယတိ	၂၂၃၊ ၂၂၈၊ ၂၂၉
သမာဓိသုခံ	၅၄
သမာနတ္တတာ	၂၉၀
သမာပတ္တိကုသလတာ	၆၂
သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ	၆၂
သမာရကံ	၁၆၇
သမာရကေ	၂၆၄
သမာဟိတံ	၁၃၀
သမာဟိတိန္ဒြိယော	၂၅၁
သမိတံ	၂၅၈
သမိတာဝီ	၃၀၅
သမုတ္တေဇေတိ	၂၂၀
သမုဒယံ	၂၅၇
သမုဒယာယ	၂၃၂
သမုဒယော	၄၆
သမုဒါစရန္တိ	၃၂၃
သမုဒါဟာရော	၃၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမုဒေတိ	၂၆၂
သမုဿိတာ	၁၈၇
သမုဿေယျ မန္တယေ	၁၈၈
သမူဟစ္စ	၂၅၈
သမေစ္စ	၂၅၁
သမေတိ	၁၅၀
သမေန	၂၄၄
သမေန္တိ	၃၁၃
သမ္ပဇညံ	၆၃
သမ္ပဇာနကာရီ	၃၈၂
သမ္ပဇ္ဈာယတိ	၃၈၈
သမ္ပတိ	၁၇၁
သမ္ပဒါ	၂၃၄
သမ္ပန္နံ	၂၂၂
သမ္ပန္နပါတိမောက္ခာ	၂၅၉
သမ္ပန္နမေဝ	၄၃၊ ၂၆၆
သမ္ပန္နသီလာ	၂၅၉
သမ္ပန္နာ	၂၅၉
သမ္ပမောဟံ	၁၈၈
သမ္ပရာယိကံ	၁
သမ္ပဝါရေတိ	၂၃၆
သမ္ပဟံသေတိ	၂၂၀
သမ္ဖံ	၂၆၈
သမ္ဗဟုလာ	၂၆၆၊ ၃၁၀
သမ္ဗာဓော ဃရာဝါသော	၃၇၄
သမ္ဗုဒ္ဓံ	၂၁၉
သမ္ဗောဓာ	၂၃၀
သမ္ဗောဓိ	၆
သမ္ဗောဓိပရာယဏော	၂၁၇
သမ္ဗောဓိမုတ္တမံ	၂၅၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sambhavaṁ	262
Sambhedaṁ	8
Sammadaññā vimutto	124
Sammappaññāya	242
Sammappadhānā	260
Sammappadhānāni	260
Sammāñāṇena	244
Sammādiṭṭhi	372
Sammādiṭṭhiko	222
Sammādiṭṭhiyā	244
Sammā dukkhakkhayāya	180
Sammā dhāraṁ	317
Sammāpāso	302
Sammāvimutti	372
Sammāvimuttiṁ phusati	187, 367
Sammāvimuttiyā	244
Sammāsati	288
Sammāsamādhi	288, 372
Sammāsambuddhassa	179
Sammukhā	208
Sammukhāvinayo	66
Sammukhībhāvā	131
Sammukhe pāturahosi	40
Sammodatimeva	241
Sammodanīyaṁ	13, 141
Sammodamānā	223
Sammodi	13
Sayaṁ	167
Sayaṁ abhiññā	75
Sayanena	100

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sayasaṁvutesu	274
Saraṇaṁ	16, 17, 140
Saraṇaṁ gato	91
Sarabū	316
Sarabho nāma	173
Sarabho paribbājako	180
Saritaṁ	385
Sarūpavacchāya	373
Sarūpāsu	143
Sarena viññāpetuṁ	208
Salākāvuttaṁ	142
Sa lokaṁ bhajate sivaṁ	137
Sallaṁ	274
Sallato	333
Sallapanti	187
Savāhiniṁ	260
Savighātaṁ	315
Saviññāṇake	100
Savedanā	54
Sasaṅkhāraparinibbāyī	218
Sasaññimhi	305
Sassamaṇabrāhmaṇiṁ	167
Sahati	287
Sahatthā	236
Sahadhammikaṁ	151
Sahadhammiko	142, 158
Sahadhammena	255, 312
Sahapaṁsukīḷikā	365
Sahabyataṁ	233, 332
Sahasākāro	379

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမ္ဘဝံ	၂၆၂
သမ္ဘေဒံ	၈
သမ္မဒညာ ဝိမုတ္တော	၁၂၄
သမ္မပ္ပညာယ	၂၄၂
သမ္မပ္ပဓာနာ	၂၆၀
သမ္မပ္ပဓာနာနိ	၂၆၀
သမ္မာဉာဏေန	၂၄၄
သမ္မာဒိဋ္ဌိ	၃၇၂
သမ္မာဒိဋ္ဌိကော	၂၂၂
သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ	၂၄၄
သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယာယ	၁၈၀
သမ္မာ ဓာရံ	၃၁၇
သမ္မာပါသော	၃၀၂
သမ္မာဝိမုတ္တိ	၃၇၂
သမ္မာဝိမုတ္တိံ ဖုသတိ	၁၈၇၊ ၃၆၇
သမ္မာဝိမုတ္တိယာ	၂၄၄
သမ္မာသတိ	၂၈၈
သမ္မာသမာဓိ	၂၈၈၊ ၃၇၂
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ	၁၇၉
သမ္မုခါ	၂၀၈
သမ္မုခါဝိနယော	၆၆
သမ္မုခီဘာဝါ	၁၃၁
သမ္မုခေ ပါတုရဟောသိ	၄၀
သမ္မောဒတိမေဝ	၂၄၁
သမ္မောဒနီယံ	၁၃၊ ၁၄၁
သမ္မောဒမာနာ	၂၂၃
သမ္မောဒိ	၁၃
သယံ	၁၆၇
သယံ အဘိညာ	၇၅
သယနေန	၁၀၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သယသံဝုတေသု	၂၇၄
သရဏံ	၁၆၊ ၁၇၊ ၁၄၀
သရဏံ ဂတော	၉၁
သရဘူ	၃၁၆
သရဘော နာမ	၁၇၃
သရဘော ပရိဗ္ဗာဇကော	၁၈၀
သရိတံ	၃၈၅
သရူပဝစ္ဆာယ	၃၇၃
သရူပါသု	၁၄၃
သရေန ဝိညာပေတုံ	၂၀၈
သလာကာဝုတ္တံ	၁၄၂
သ လောကံ ဘဇတေ သိဝံ	၁၃၇
သလ္လံ	၂၇၄
သလ္လတော	၃၃၃
သလ္လပန္တိ	၁၈၇
သဝါဟိနိံ	၂၆၀
သဝိဃာတံ	၃၁၅
သဝိညာဏကေ	၁၀၀
သဝေဒနာ	၅၄
သသင်္ခါရပရိနိဗ္ဗာယီ	၂၁၈
သသညိမှိ	၃၀၅
သဿမဏဗြာဟ္မဏိံ	၁၆၇
သဟတိ	၂၈၇
သဟတ္ထာ	၂၃၆
သဟဓမ္မိကံ	၁၅၁
သဟဓမ္မိကော	၁၄၂၊ ၁၅၈
သဟဓမ္မေန	၂၅၅၊ ၃၁၂
သဟပံသုကီဠိကာ	၃၆၅
သဟဗျတံ	၂၃၃၊ ၃၃၂
သဟသာကာရော	၃၇၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sahassadhā	209
Sahāpi	250
Sahitāsahitassa	338
Saḷāyatanaṁ	162
Sākacchāyamāno	365
Sākabhakkhā	222
Sākabhakkho	246
Sākhalyaṁ	62
Sākhā	223
Sāciyogo	379
Sāṭheyyaṁ	64
Sāṇāni	221
Sātasukhaṁ	54
Sātthaṁ	97, 168
Sāthalikā	46, 222
Sādiyanti	308
Sādhu	40
Sādhu kho pana	169
Sādhu vata māyaṁ	236
Sādhūti naṁ vadeyyaṁ	52
Sānuvajjo	59
Sāpadesaṁ	376
Sāmaññaṅgaṁ	371
Sāmaññatthaṁ	230
Sāmākabhakkhā	222
Sāmisaṁ	53
Sāmīciṁ	259
Sāmugiyā	366
Sāmuddiyaṁ	278
Sāyatatiyakaṁ	247
Sāyanhasamayaṁ	85, 86
Sāraṇīyaṁ	13, 75, 140
Sāraṇiyāni	74
Sārato	158
Sāradaṁ	171
Sārapatto	222
Sārambhassa	67
Sārambho	366
Sārāgo	232
Sārādāni	104
Sārīrikānaṁ	138
Sāre	222
Sāre patiṭṭhitā	363
Sālalaṭṭhiṁ	371
Sālohitā	203
Sāvakabhāsitā	48
Sāvajjaṁ	232
Sāvajjā	64
Sāvajjānavajje	96
Sāvajjena	244
Sāvajjo	59
Sāsanassa	168
Sāsavasukhaṁ	53
Sikkhati sikkhāpadesu	38
Sikkhākāmo	220
Sikkhānisaṁsaṁ	394
Sikkhāpadaṁ	65
Sikkhāpadapaṭisaṁyuttāya	220
Sikkhāya	394

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဟဿဓာ	၂၀၉
သဟာပိ	၂၅၀
သဟိတာသဟိတဿ	၃၃၈
သဠာယတနံ	၁၆၂
သာကစ္ဆာယမာနော	၃၆၅
သာကဘက္ခာ	၂၂၂
သာကဘက္ခော	၂၄၆
သာခလျံ	၆၂
သာခါ	၂၂၃
သာစိယောဂေါ	၃၇၉
သာဌေယျံ	၆၄
သာဏာနိ	၂၂၁
သာတသုခံ	၅၄
သာတ္ထံ	၉၇၊၁၆၈
သာထလိကာ	၄၆၊၂၂၂
သာဒိယန္တိ	၃၀၈
သာဓု	၄၀
သာဓု ခေါ ပန	၁၆၉
သာဓု ဝတ မာယံ	၂၃၆
သာဓူတိ နံ ဝဒေယျံ	၅၂
သာနုဝဇ္ဇော	၅၉
သာပဒေသံ	၃၇၆
သာမညင်္ဂံ	၃၇၁
သာမညတ္ထံ	၂၃၀
သာမာကဘက္ခာ	၂၂၂
သာမိသံ	၅၃
သာမီစိံ	၂၅၉
သာမုဂိယာ	၃၆၆
သာမုဒ္ဒိယံ	၂၇၈
သာယတတိယကံ	၂၄၇
သာယန္ဟသမယံ	၈၅၊၈၆
သာရဏီယံ	၁၃၊၇၅၊၁၄၀
သာရဏီယာနိ	၇၄
သာရတော	၁၅၈
သာရဒံ	၁၇၁
သာရပတ္တော	၂၂၂
သာရမ္ဘဿ	၆၇
သာရမ္ဘော	၃၆၆
သာရာဂေါ	၂၃၂
သာရာဒါနိ	၁၀၄
သာရီရိကာနံ	၁၃၈
သာရေ	၂၂၂
သာရေ ပတိဋ္ဌိတာ	၃၆၃
သာလလဋ္ဌိံ	၃၇၁
သာလောဟိတာ	၂၀၃.
သာဝကဘာသိတာ	၄၈
သာဝဇ္ဇံ	၂၃၂
သာဝဇ္ဇာ	၆၄
သာဝဇ္ဇာနဝဇ္ဇေ	၉၆
သာဝဇ္ဇေန	၂၄၄
သာဝဇ္ဇော	၅၉
သာသနဿ	၁၆၈
သာသဝသုခံ	၅၃
သိက္ခတိ သိက္ခာပဒေသု	၃၈
သိက္ခာကာမော	၂၂၀
သိက္ခာနိသံသံ	၃၉၄
သိက္ခာပဒံ	၆၅
သိက္ခာပဒပဋိသံယုတ္တာယ	၂၂၀
သိက္ခာယ	၃၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sikkhāsamādānassa	220
Sikkhāsājīvasamāpanno	375
Sikkhito	305
Sikhābhedo	378
Sikhāmoggallāno	392
Siṅgī	275
Sitamattāya	231
Sitā	255
Sippinikā	176
Sibbanasantoso	280
Siyā	101
Siliṭṭhehi	72
Sissabhāvūpagamanaṁ	17
Sīghaṁ sīghaṁ	221
Sītibhūto	117, 183
Sītī	369
Sīlakkhandhaṁ	93
Sīlakkhandhena	143
Sīlaggaṁ	318
Sīlavā	205, 222
Sīlavā hoti	37
Sīlavipatti	63, 234
Sīlavisuddhi	63
Sīlasampadā	63, 234
Sīlasampannataraṁ	265
Sīlasāmaññagatānaṁ	93
Sīlasāro	339
Sīlāni	196
Sīluposathaṁ	196
Sīlena saddhiṁ	196

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sīsacchejjaṁ	394
Sīhanādaṁ	180, 253, 292
Sīhaseyyaṁ kappeti	83
Sīho	270, 291
Sukaṭṭhaṁ karoti	214
Sukatadukkaṭānaṁ	234
Sukkaṁ	390
Sukkavipākaṁ	391
Sukkhaṇova	244
Sukkā	7
Sukhaṁ vediyati	223
Sukhappaṭisaṁvedī	183, 373
Sukhamasayittha	116
Sukhavipākā	309, 314
Sukhasayitāni	104
Sukhassāhārā	309
Sukhiṁ	182
Sukhitā	260
Sukhudrayā	64
Sukhumālena	128
Sukhumālo	124
Sukheti	313
Sukhette	104, 302
Sugatiṁ saggaṁ	234
Suṅkadāyakaṁva bhaṇḍasmiṁ	12
Sucinā	244
Sucintitacintī	71
Sucibhūtena	197
Suññatāpaṭisaṁyuttā	48
Suññato	333

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိက္ခာသမာဒါနဿ	၂၂၀
သိက္ခာသာဇီဝသမာပန္နော	၃၇၅
သိက္ခိတော	၃၀၅
သိခါဘေဒေါ	၃၇၈
သိခါမောဂ္ဂလ္လာနော	၃၉၂
သိင်္ဂီ	၂၇၅
သိတမတ္တာယ	၂၃၁
သိတာ	၂၅၅
သိပ္ပိနိကာ	၁၇၆
သိဗ္ဗနသန္တောသော	၂၈၀
သိယာ	၁၀၁
သိလိဋ္ဌေဟိ	၇၂
သိဿဘာဝူပဂမနံ	၁၇
သီဃံ သီဃံ	၂၂၁
သီတိဘူတော	၁၁၇၊ ၁၈၃
သီတီ	၃၆၉
သီလက္ခန္ဓံ	၉၃
သီလက္ခန္ဓေန	၁၄၃
သီလဂ္ဂံ	၃၁၈
သီလဝါ	၂၀၅၊ ၂၂၂
သီလဝါ ဟောတိ	၃၇
သီလဝိပတ္တိ	၆၃၊ ၂၃၄
သီလဝိသုဒ္ဓိ	၆၃
သီလသမ္ပဒါ	၆၃၊ ၂၃၄
သီလသမ္ပန္နတရံ	၂၆၅
သီလသာမညဂတာနံ	၉၃
သီလသာရော	၃၃၉
သီလာနိ	၁၉၆
သီလုပေါသထံ	၁၉၆
သီလေန သဒ္ဓိံ	၁၉၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သီသစ္ဆေဇ္ဇံ	၃၉၄
သီဟနာဒံ	၁၈၀၊ ၂၅၃၊ ၂၉၂
သီဟသေယျံ ကပ္ပေတိ	၈၃
သီဟော	၂၇၀၊ ၂၉၁
သုကဋ္ဌံ ကရောတိ	၂၁၄
သုကတဒုက္ကဋာနံ	၂၃၄
သုက္ကံ	၃၉၀
သုက္ကဝိပါကံ	၃၉၁
သုက္ခဏောဝ	၂၄၄
သုက္ကာ	၇
သုခံ ဝေဒိယတိ	၂၂၃
သုခပ္ပဋိသံဝေဒီ	၁၈၃၊ ၃၇၃
သုခမသယိတ္ထ	၁၁၆
သုခဝိပါကာ	၃၀၉၊ ၃၁၄
သုခသယိတာနိ	၁၀၄
သုခဿာဟာရာ	၃၀၉
သုခိံ	၁၈၂
သုခိတာ	၂၆၀
သုခုဒြယာ	၆၄
သုခုမာလေန	၁၂၈
သုခုမာလော	၁၂၄
သုခေတိ	၃၁၃
သုခေတ္တေ	၁၀၄၊ ၃၀၂
သုဂတိံ သဂ္ဂံ	၂၃၄
သုင်္ကဒါယကံဝ ဘဏ္ဍသ္မိံ	၁၂
သုစိနာ	၂၄၄
သုစိန္တိတစိန္တီ	၇၁
သုစိဘူတေန	၁၉၇
သုညတာပဋိသံယုတ္တာ	၄၈
သုညတော	၃၃၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suññā	392
Suññāya	181
Sutaṁ	268
Sutakavi	390
Sutadharo	266
Sutavā	268
Sutasannicayo	266
Suttaṁ	356
Suttasantoso	280
Sudaṁ	6, 151
Sudassanā	200
Sudiṭṭho	230
Suddhaṁ attānaṁ pariharati	330
Suddhā	363
Suddhena hatthena	353
Suddho	222
Sunakkhattaṁ	244
Sunakhehipi	3
Suparikammakatāya bhūmiyā	104
Supāpikā	372
Suppaṭividdhā	364
Suppatikāraṁ	91
Suppattaṁ	302
Suppabhātaṁ	244
Suppameyyo	233
Subhakiṇhā	90
Subhanimittaṁ	57
Subhāsitadhajā	306
Sumatikataṁ	214
Sumaṅgalaṁ	244

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sumuhuttova	244
Sumedho	131
Suyiṭṭhaṁ	244
Surāmerayamajja-pamādaṭṭhānaṁ	198
Sulabhāni	276
Susamāhitaṁ	149
Susamāhito	288
Susukābhayaṁ	331
Susukāḷakeso	44
Sussūsati	335
Sussūsanti	48
Suhuṭṭhitaṁ	244
Sūkarikā	373
Sūpaṭṭhitā	344-394
Sekkhassa	64
Sekhaṁ	219
Sekhaṁ balaṁ	9
Sekhabalāni	344
Sekhānametaṁ balaṁ	9
Sekhuniyanattā	183
Sekho	29, 323
Seṭṭhamupanamaṁ	93
Setacchattaṁ	125
Setaṭṭhikaṁ	142
Setabyaṁ	297
Seti	318
Setughātaṁ	202
Sedāvakkhittehi	313
Senāsanaṁ	284
Senāsanakkhettaṁ	284

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုညာ	၃၉၂
သုညာယ	၁၈၁
သုတံ	၂၆၈
သုတကဝိ	၃၉၀
သုတဓရော	၂၆၆
သုတဝါ	၂၆၈
သုတသန္နိစယော	၂၆၆
သုတ္တံ	၃၅၆
သုတ္တသန္တောသော	၂၈၀
သုဒံ	၆၊ ၁၅၁
သုဒဿနာ	၂၀၀
သုဒိဋ္ဌော	၂၃၀
သုဒ္ဓံ အတ္တာနံ ပရိဟရတိ	၃၃၀
သုဒ္ဓါ	၃၆၃
သုဒ္ဓေန ဟတ္ထေန	၃၅၃
သုဒ္ဓေါ	၂၂၂
သုနက္ခတ္တံ	၂၄၄
သုနခေဟိပိ	၃
သုပရိကမ္မကတာယ ဘူမိယာ	၁၀၄
သုပါပိကာ	၃၇၂
သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ	၃၆၄
သုပ္ပတိကာရံ	၉၁
သုပ္ပတ္တံ	၃၀၂
သုပ္ပဘာတံ	၂၄၄
သုပ္ပမေယျော	၂၃၃
သုဘကိဏှာ	၉၀
သုဘနိမိတ္တံ	၅၇
သုဘာသိတဓဇော	၃၀၆
သုမတိကတံ	၂၁၄
သုမင်္ဂလံ	၂၄၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုမုဟုတ္တောဝ	၂၄၄
သုမေဓော	၁၃၁
သုယိဋ္ဌံ	၂၄၄
သုရာမေရယမဇ္ဇပမာဒဋ္ဌာနံ	၁၉၈
သုလဘာနိ	၂၇၆
သုသမာဟိတံ	၁၄၉
သုသမာဟိတော	၂၈၈
သုသုကာဘယံ	၃၃၁
သုသုကာဠကေသော	၄၄
သုဿူသတိ	၃၃၅
သုဿူသန္တိ	၄၈
သုဟုဋ္ဌိတံ	၂၄၄
သူကရိကာ	၃၇၃
သူပဋ္ဌိတာ	၃၄၄-၃၉၄
သေက္ခဿ	၆၄
သေခံ	၂၁၉
သေခံ ဗလံ	၉
သေခဗလာနိ	၃၄၄
သေခါနမေတံ ဗလံ	၉
သေခုနိယနတ္တာ	၁၈၃
သေခေါ	၂၉၊ ၃၂၃
သေဋ္ဌမုပနမံ	၉၃
သေတစ္ဆတ္တံ	၁၂၅
သေတဋ္ဌိကံ	၁၄၂
သေတဗျံ	၂၉၇
သေတိ	၃၁၈
သေတုဃာတံ	၂၀၂
သေဒါဝက္ခိတ္တေဟိ	၃၁၃
သေနာသနံ	၂၈၄
သေနာသနက္ခေတ္တံ	၂၈၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Senāsanappaṭisaṁyuttāni	284
Seyyaṁ	247
Seyyathāpi	193, 391
Seyyathāpi gunnaṁ	214
Seyyā	372
Seyyo	98, 302
Selo	138
Sevato	205
Sevitabbo	93
Sokhummāni	262
Socati	97
Soceyyaṁ	62, 365
Soceyyāni	245
Soṇakāyano	392
So tādiso	131
Sotānugatānaṁ	364
Sotāpanno	216
Sotthiṁ	195, 313
Sotthiyaṁ	278
Soppassa	231
Somanassaṭṭhāniyaṁ	161
Soraccaṁ	62
Soraccena	329
So rogo	117
So lobhakkhayāya	39
Sovaggikā	309, 314
Soḷasiṁ	199

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]	
Haññare	302
Haṭaṁ	222
Haṭakaṁ	200
Haṭṭhā	40
Hatthako Āḷavako	115
Hatthattharā	171
Hatthapajjotikaṁ	2
Hatthāpalekhano	245
Hadayaṅgamā	95, 376
Hadayabhedo	378
Hadaye daraṁ	117
Habyaṁ	302
Harāyati	129
Harāyeyyātha	85
Hānabhāgiyā	356
Hitānukampī	52
Himapātasamayo	116
Hirī	7
Hīnaṁ	183
Hīnakāyūpagā	121
Hīnappaṇīte	96
Hīnāya dhātuyā	204
Hīnāyāvattati	129
Hīno hoti	93
Hutaṁ	234
Heṭṭhāpāsādaṁ	128
Hetu	14
Hemantiko	126

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သေနာသနပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ	၂၈၄
သေယျံ	၂၄၇
သေယျထာပိ	၁၉၃၊ ၃၉၁
သေယျထာပိ ဂုန္နံ	၂၁၄
သေယျာ	၃၇၂
သေယျော	၉၈၊ ၃၀၂
သေလော	၁၃၈
သေဝတော	၂၀၅
သေဝိတဗ္ဗော	၉၃
သောခုမ္မာနိ	၂၆၂
သောစတိ	၉၇
သောစေယျံ	၆၂၊ ၃၆၅
သောစေယျာနိ	၂၄၅
သောဏကာယနော	၃၉၂
သော တာဒိသော	၁၃၁
သောတာနုဂတာနံ	၃၆၄
သောတာပန္နော	၂၁၆
သောတ္ထိံ	၁၉၅၊ ၃၁၃
သောတ္ထိယံ	၂၇၈
သောပ္ပဿ	၂၃၁
သောမနဿဋ္ဌာနိယံ	၁၆၁
သောရစ္စံ	၆၂
သောရစ္စေန	၃၂၉
သော ရောဂေါ	၁၁၇
သော လောဘက္ခယာယ	၃၉
သောဝဂ္ဂိကာ	၃၀၉၊ ၃၁၄
သောဠသိံ	၁၉၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဟ]	
ဟညြေ	၃၀၂
ဟဋံ	၂၂၂
ဟဋကံ	၂၀၀
ဟဋ္ဌာ	၄၀
ဟတ္ထကော အာဠဝကော	၁၁၅
ဟတ္ထတ္ထရာ	၁၇၁
ဟတ္ထပဇ္ဇောတိကံ	၂
ဟတ္ထာပလေခနော	၂၄၅
ဟဒယင်္ဂမာ	၉၅၊ ၃၇၆
ဟဒယဘေဒေါ	၃၇၈
ဟဒယေ ဒရံ	၁၁၇
ဟဗျံ	၃၀၂
ဟရာယတိ	၁၂၉
ဟရာယေယျာထ	၈၅
ဟာနဘာဂိယာ	၃၅၆
ဟိတာနုကမ္ပီ	၅၂
ဟိမပါတသမယော	၁၁၆
ဟိရီ	၇
ဟီနံ	၁၈၃
ဟီနကာယူပဂါ	၁၂၁
ဟီနပ္ပဏီတေ	၉၆
ဟီနာယ ဓာတုယာ	၂၀၄
ဟီနာယာဝတ္တတိ	၁၂၉
ဟီနော ဟောတိ	၉၃
ဟုတံ	၂၃၄
ဟေဋ္ဌာပါသာဒံ	၁၂၈
ဟေတု	၁၄
ဟေမန္တိကော	၁၂၆

Aṅguttaraṭṭhakathāya dutiyabhāge

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Agatigamanaṁ catubbidhaṁ	47
Agārikapucchā	14
Aṅgakūṭaṁ	378
Aturitacārikā	165
Attabhāvaparamparaṁ gacchanti nāma	156
Attasanniyyātanaṁ	17, 18
Adhikaraṇāni cattāri	11
Adhicittaṁ	214
Adhipaññā	214
Adhisīlaṁ	214
Anagārikapucchā	14
Anāgāmino aṭṭhacattālīsa	218-9
Anupanidhāya gahaṇaṁ	387
Anekaggatākāro	69
Aparapariyāyavedanīya-kammaṁ	105
Araññaṁ	26
Arahanto dvādasa	219
Ariyapuggalānaṁ pakāsanā	49
Ariyavaṁsa-kathetabbākārā	285-7
Asampajānakammaṁ	348
Asampajāno abhisaṅkharoti	347

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āgamo	87
Ācariyaparamparaṁ gacchanti nāma	156
Āthabbaṇavedaṁ	146
Ādimajjhapariyosānāni, desanāya sāsanassa ca	97
Āyūhanacetanā tīsu dvāresu	348
Āvaraṇaṁ	78
(Yaṁ) āsannaṁ kammaṁ	107-9
Āsavakkhayo	82-3
Āsavā	81-2
Dve, tayo, cattāro, pañca, cha, satta	82
[U]	
Uddhambhāgiyāni	35
Upaghātakaṁ	110
Upatthambhakaṁ	109
Upadhi	4
Upanidhāya gahaṇaṁ duvidhaṁ	387
Upapajjavedanīyakammaṁ	104
Upapīḷakaṁ	109
Upasaṭṭhākāro	69
Upasampadā aṭṭhavidhā	66

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

လက္ခိတဗ္ဗပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂတိဂမနံ စတုဗ္ဗိဓံ	၄၇
အဂါရိကပုစ္ဆာ	၁၄
အင်္ဂကူဋံ	၃၇၈
အတုရိတစာရိကာ	၁၆၅
အတ္တဘာဝပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ	၁၅၆
အတ္တသန္နိယျာတနံ	၁၇၊၁၈
·အဓိကရဏာနိ စတ္တာရိ	၁၁
အဓိစိတ္တံ	၂၁၄
အဓိပညာ	၂၁၄
အဓိသီလံ	၂၁၄
အနဂါရိကပုစ္ဆာ	၁၄
အနာဂါမိနော အဋ္ဌစတ္တာလီသ	၂၁၈-၉
အနုပနိဓာယ ဂဟဏံ	၃၈၇
အနေကဂ္ဂတာကာရော	၆၉
အပရပရိယာယဝေဒနီယကမ္မံ	၁၀၅
အရညံ	၂၆
အရဟန္တော ဒွါဒသ	၂၁၉
အရိယပုဂ္ဂလာနံ ပကာသနာ	၄၉
အရိယဝံသကထေတဗ္ဗာ-ကာရာ	၂၈၅-၇
အသမ္ပဇာနကမ္မံ	၃၄၈
အသမ္ပဇာနော အဘိသင်္ခရောတိ	၃၄၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဂမော	၈၇
အာစရိယပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ	၁၅၆
အာထဗ္ဗဏဝေဒံ	၁၄၆
အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနာနိ, ဒေသနာယ သာသနဿ စ	၉၇
အာယူဟနစေတနာ တီသု ဒွါရေသု	၃၄၈
အာဝရဏံ	၇၈
(ယံ)အာသန္နံ ကမ္မံ	၁၀၇-၉
အာသဝက္ခယော	၈၂-၃
အာသဝါ	၈၁-၂
ဒွေ,တယော,စတ္တာရော, ပဉ္စ,ဆ,သတ္တ	၈၂
[ဥ]	
ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယာနိ	၃၅
ဥပဃာတကံ	၁၁၀
ဥပတ္ထမ္ဘကံ	၁၀၉
ဥပဓိ	၄
ဥပနိဓာယ ဂဟဏံ ဒုဝိဓံ	၃၈၇
ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ	၁၀၄
ဥပပီဠကံ	၁၀၉
ဥပသဋ္ဌာကာရော	၆၉
ဥပသမ္ပဒါ အဋ္ဌဝိဓာ	၆၆

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[U]

Upāsako
ko? 21
kasmā? 21
kimassa sīlaṁ? 21
ko ājīvo? 21
kā vipatti? 21
kā sampatti? 22

[O]

Orambhāgiyāni 35

[Ka]

Kaṭattākammaṁ 109
Kammarāsayo tayo 156
Kammavibhatti
ekādasakammāni 104, 110
dvādasakammāni 113-4
soḷasakammāni 111
Kāḷasīho 291
Kiccakaraṇīyānaṁ viseso 221
Kinnarā 51-2
Kesarasīho 291
Kopadosānaṁ nānākaraṇaṁ 92

[Kha]

Khaṇamuhutto 244
Khaṇalayādivibhāgo 244
Khaṇalayo 244
Khaṇo 244
Khuddānukhuddakavibhāgo 216
Khetthaṁ 377

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ga]

Gandhā tayo 205
Gabbho nānappakāro 162
(Yaṁ) garukaṁ kammaṁ 105
Gahaṇaṁ dvidhā 387
Gahaṇakūṭaṁ 378
Gahapatisseva paṭhamaṁ niddisane kāraṇaṁ 374
Gutti 78
Gumbaviparāmoso 379

[Ca]

Cakkavattirañño thūpārahabhāve kāraṇaṁ 395
Cārikā duvidhā 165
Cittaṁ 214
Cittutrāso 69
Cintāmaṇikavijjā 154
Cīvaraṁ 277
Cīvarakkhettāni (cha, aṭṭha) 278
Cīvarasantosā vīsati 278
Cīvarāni kappiyāni 277
akappiyāni 277
Cetanārāsayo cattāro 156

[Cha]

Cha dhātuvasena kammaṭṭhānapariggaṇhanā saṅkhepato 159
vitthārato 160

[Ja]

Janakaṁ 109
Javanānaṁ sattānaṁ vipākavāro 225

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဥ]

ဥပါသကော
ကော? ၂၁
ကသ္မာ? ၂၁
ကိမဿ သီလံ? ၂၁
ကော အာဇီဝေါ? ၂၁
ကာ ဝိပတ္တိ? ၂၁
ကာ သမ္ပတ္တိ ၂၂

[ဩ]

ဩရမ္ဘာဂိယာနိ ၃၅

[က]

ကဋတ္တာကမ္မံ ၁၀၉
ကမ္မာရာသယော တယော ၁၅၆
ကမ္မဝိဘတ္တိ
ဧကာဒသကမ္မာနိ ၁၀၄၊ ၁၁၀
ဒွါဒသကမ္မာနိ ၁၁၃-၄
သောဠသကမ္မာနိ ၁၁၁
ကာဠသီဟော ၂၉၁
ကိစ္စကရဏီယာနံ ဝိသေသော ၂၂၁
ကိန္နရာ ၅၁-၂
ကေသရသီဟော ၂၉၁
ကောပဒေါသာနံ နာနာကရဏံ ၉၂

[ခ]

ခဏမုဟုတ္တော ၂၄၄
ခဏလယာဒိဝိဘာဂေါ ၂၄၄
ခဏလယော ၂၄၄
ခဏော ၂၄၄
ခုဒ္ဒါနုခုဒ္ဒကဝိဘာဂေါ ၂၁၆
ခေတ္တံ ၃၇၇

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဂ]

ဂန္ဓာ တယော ၂၀၅
ဂဗ္ဘော နာနပ္ပကာရော ၁၆၂
(ယံ) ဂရုကံ ကမ္မံ ၁၀၅
ဂဟဏံ ဒွိဓာ ၃၈၇
ဂဟဏကူဋံ ၃၇၈
ဂဟပတိဿေဝ ပဌမံ နိဒ္ဒိသနေ ကာရဏံ ၃၇၄
ဂုတ္တိ ၇၈
ဂုမ္ဗဝိပရာမောသော ၃၇၉

[စ]

စက္ကဝတ္တိရညော ထူပါရဟဘာဝေ ကာရဏံ ၃၉၅
စာရိကာ ဒုဝိဓာ ၁၆၅
စိတ္တံ ၂၁၄
စိတ္တုတြာသော ၆၉
စိန္တာမဏိကဝိဇ္ဇာ ၁၅၄
စီဝရံ ၂၇၇
စီဝရက္ခေတ္တာနိ (ဆ၊ အဋ္ဌ) ၂၇၈
စီဝရသန္တောသာ ဝီသတိ ၂၇၈
စီဝရာနိ ကပ္ပိယာနိ ၂၇၇
အကပ္ပိယာနိ ၂၇၇
စေတနာရာသယော စတ္တာရော ၁၅၆

[ဆ]

ဆ ဓာတုဝသေန ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဏှနာ သင်္ခေပတော ၁၅၉
ဝိတ္ထာရတော ၁၆၀

[ဇ]

ဇနကံ ၁၀၉
ဇဝနာနံ သတ္တာနံ ဝိပါကဝါရော ၂၂၅

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Jha]

Jhānabhāvanāyaṁ kāraṇāni
  pañca 10

[Ta - Tha]

Tapparāyaṇatā 17, 18
Tamaso aṅgāni cattāri 15
Tiṇasīho 291
Titthaṁ 155
Titthakarā 155
Titthiyasāvakā 155
Titthiyā 155
Turitacārikā 165
Tulākūṭaṁ catubbidhaṁ 378
Therabhāro dasavidho 55

[Da - Dha - Na]

Diṭṭhadhammavedanīya-
  kammaṁ 104
Diṭṭhiyo dvāsaṭṭhi 392
Diṭṭhisīsā dve 387
Dhammakathikasaṇṭhiti 168
Dhammacakkaṁ pavatteti 296
  Pavattitaṁ 296
Dhammadesanā dve 11
Dhutaṅgāni
  cīvarappaṭisaṁyuttāni dve 281
  piṇḍapātappaṭisaṁyuttāni
    pañca 283
  senāsanapaṭisaṁyuttāni
    pañca 284
Dhurāni dve sāsane 218
Dhuvaparibhogāni
  senāsanāni dve 30

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Na]

Nippariyāyato suddhi 3
Nirayapālā natthīti vādo 118
Niraye upekkhāvedanā
  abbohārikā 90
  nisajjadosā cha 13

[Pa]

Paṁsukūlāni tevīsati 278
Pakkhandanavossaggo 10, 260
Paññā 214
Paññā tisso 201
Paṭicchannakūṭaṁ 378
Paṭijāgara-uposathakammaṁ 122
Paṭibhāga-upamā 90
Paṇipāto 18
Paṇḍusīho 291
Pathavīkampanākārā cha 237
Padesakārīpuggalo 217
Parikkhārā aṭṭha bhikkhuno 379
Pariccāgavossaggo 10, 260
Pariyāyato suddhi 3
Pāraṁ chabbidhaṁ 143
Piṇḍapātakkhettāni pannarasa 282
Piṇḍapātasantosā pannarasa 282
Piṇḍapātā soḷasa 282
Pucchā duvidhā 14
Puññakārakānaṁ nāmagottāni
  devā ugganhanti 122
Puthujjanassa saddhā 132

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[ဈ]

ဈာနဘာဝနာယံ ကာရဏာနိ ပဉ္စ ၁၀

[တ-ထ]

တပ္ပရာယဏတာ ၁၇၊၁၈
တမသော အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ ၁၅
တိဏသီဟော ၂၉၁
တိတ္ထံ ၁၅၅
တိတ္ထကရာ ၁၅၅
တိတ္ထိယသာဝကာ ၁၅၅
တိတ္ထိယာ ၁၅၅
တုရိတစာရိကာ ၁၆၅
တုလာကူဋံ စတုဗ္ဗိဓံ ၃၇၈
ထေရဘာရော ဒသဝိဓော ၅၅

[ဒ-ဓ-န]

ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ ၁၀၄
ဒိဋ္ဌိယော ဒွါသဋ္ဌိ ၃၉၂
ဒိဋ္ဌိသီသာ ဒွေ ၃၈၇
ဓမ္မကထိကသဏ္ဌိတိ ၁၆၈
ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတိ ၂၉၆
  ပဝတ္တိတံ ၂၉၆
ဓမ္မဒေသနာ ဒွေ ၁၁
ဓုတင်္ဂါနိ
  စီဝရပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ ဒွေ ၂၈၁
  ပိဏ္ဍပါတပ္ပဋိသံယုတ္တာနိ
    ပဉ္စ ၂၈၃
  သေနာသနပဋိသံယုတ္တာနိ
  ပဉ္စ ၂၈၄
ဓုရာနိ ဒွေ သာသနေ ၂၁၈
ဓုဝပရိဘောဂါနိ သေနာသနာနိ
  ဒွေ ၃၀

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[န]

နိပ္ပရိယာယတော သုဒ္ဓိ ၃
နိရယပါလာ နတ္ထီတိ ဝါဒေါ ၁၁၈
နိရယေ ဥပေက္ခာဝေဒနာ
  အဗ္ဗောဟာရိကာ ၉၀
  နိသဇ္ဇဒေါသာ ဆ ၁၃

[ပ]

ပံသုကူလာနိ တေဝီသတိ ၂၇၈
ပက္ခန္ဒနဝေါဿဂ္ဂေါ ၁၀၊၂၆၀
ပညာ ၂၁၄
ပညာ တိဿော ၂၀၁
ပဋိစ္ဆန္နကူဋံ ၃၇၈
ပဋိဇာဂရဥပေါသထကမ္မံ ၁၂၂
ပဋိဘာဂဥပမာ ၉၀
ပဏိပါတော ၁၈
ပဏ္ဍုသီဟော ၂၉၁
ပထဝီကမ္ပနာကာရာ ဆ ၂၃၇
ပဒေသကာရီပုဂ္ဂလော ၂၁၇
ပရိက္ခာရာ အဋ္ဌ ဘိက္ခုနော ၃၇၉
ပရိစ္စာဂဝေါဿဂ္ဂေါ ၁၀၊၂၆၀
ပရိယာယတော သုဒ္ဓိ ၃
ပါရံ ဆဗ္ဗိဓံ ၁၄၃
ပိဏ္ဍပါတက္ခေတ္တာနိ ပန္နရသ ၂၈၂
ပိဏ္ဍပါတသန္တောသာ ပန္နရသ ၂၈၂
ပိဏ္ဍပါတာ သောဠသ ၂၈၂
ပုစ္ဆာ ဒုဝိဓာ ၁၄
ပုညကာရကာနံ နာမဂေါတ္တာနိ
  ဒေဝါ ဥဂ္ဂဏှန္တိ ၁၂၂
ပုထုဇ္ဇနဿ သဒ္ဓါ ၁၃၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba - Bha - Ma]	
Bahukārā ācariyā	91
(Yaṁ) bahulaṁ kammaṁ	105-7
Bījagāmo pañcavidho	377
Buddhamantā	146
Buddhālāpo	33
Bodhisattassa pāsādā tayo	126-8
sippadassanaṁ	127
Byañjanabuddhi dasavidhā	169
Bhagavato akkantaṭṭhāne padavaḷañjassa apaññāyane kāraṇāni	299
Bhāṇakānaṁ visadisa-āropanaṁ	102
Bhārā	124, 143
Mahattaṁ catubbidhaṁ	265
Mānakūṭaṁ tividhaṁ	378
Micchādiṭṭhīsu tīsu niyāmo	289
Missakakammaṁ	391
Muhutto	244
[Ya]	
Yaggarukaṁ kammaṁ	105
Yañño nānāvidho	150
Yadāsannaṁ kammaṁ	107-9
Yabbahulaṁ kammaṁ	105-7
Yamarājā	118
Yo ca saraṇaṁ gacchati	17

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rakkhā	78
Rajjubhedo	378
Rāhuno pamāṇaṁ	261
Rāhulovādasuttāni	352
Rūpakūṭaṁ	378
Rogā aṭṭha	156
[La]	
Laddhiparamparaṁ gacchanti nāma	156
Layo	244
Lokantarikanirayo	333
Lokiyaṁ saraṇagamanaṁ	17
Lokuttaraṁ saraṇagamanaṁ	17
[Va]	
Vaṁsā aṭṭha	276
Vacchakasālopamā	35
Vatthu	377
Vassānukkamo Tathāgatassa	30
Vassūpanāyikā paṭhama-bodhiyaṁ apaññattā	8
Vitthāradhammadesanā	11
Viparāmoso duvidho	379
Vipākarāsayo tayo	156
Vivaṭatā catubbidhā	241
Viveko tividho	223
pañcavidho	9
Visamalobho	142
Vīriyassa aṅgāni cattāri	6
Vedā tayo	145
Vemānikapetā	391

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ-ဘ-မ]	
ဗဟုကာရာ အာစရိယာ	၉၁
(ယံ)ဗဟုလံ ကမ္မံ	၁၀၅-၇
ဗီဇဂါမော ပဉ္စဝိဓော	၃၇၇
ဗုဒ္ဓမန္တာ	၁၄၆
ဗုဒ္ဓါလာပေါ	၃၃
ဗောဓိသတ္တဿ ပါသာဒါ တယော	၁၂၆-၈
သိပ္ပဒဿနံ	၁၂၇
ဗျဉ္ဇနဗုဒ္ဓိ ဒသဝိဓာ	၁၆၉
ဘဂဝတော အက္ကန္တဋ္ဌာနေ ပဒဝဠဉ္ဇဿ အပညာယနေ ကာရဏာနိ	၂၉၉
ဘာဏကာနံ ဝိသဒိသ-အာရောပနံ	၁၀၂
ဘာရာ	၁၂၄၊၁၄၃
မဟတ္တံ စတုဗ္ဗိဓံ	၂၆၅
မာနကူဋံ တိဝိဓံ	၃၇၈
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီသု တီသု နိယာမော	၂၈၉
မိဿကကမ္မံ	၃၉၁
မုဟုတ္တော	၂၄၄
[ယ]	
ယဂ္ဂရုကံ ကမ္မံ	၁၀၅
ယညော နာနာဝိဓော	၁၅၀
ယဒါသန္နံ ကမ္မံ	၁၀၇-၉
ယဗ္ဗဟုလံ ကမ္မံ	၁၀၅-၇
ယမရာဇာ	၁၁၈
ယော စ သရဏံ ဂစ္ဆတိ	၁၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရက္ခာ	၇၈
ရဇ္ဇုဘေဒေါ	၃၇၈
ရာဟုနော ပမာဏံ	၂၆၁
ရာဟုလောဝါဒသုတ္တာနိ	၃၅၂
ရူပကူဋံ	၃၇၈
ရောဂါ အဋ္ဌ	၁၅၆
[လ]	
လဒ္ဓိပရမ္ပရံ ဂစ္ဆန္တိ နာမ	၁၅၆
လယော	၂၄၄
လောကန္တရိကနိရယော	၃၃၃
လောကိယံ သရဏဂမနံ	၁၇
လောကုတ္တရံ သရဏဂမနံ	၁၇
[ဝ]	
ဝံသာ အဋ္ဌ	၂၇၆
ဝစ္ဆကသာလောပမာ	၃၅
ဝတ္ထု	၃၇၇
ဝဿာနုက္ကမော တထာဂတဿ	၃၀
ဝဿူပနာယိကာ ပဌမဗောဓိယံ အပညတ္တာ	၈
ဝိတ္ထာရဓမ္မဒေသနာ	၁၁
ဝိပရာမောသော ဒုဝိဓော	၃၇၉
ဝိပါကရာသယော တယော	၁၅၆
ဝိဝဋတာ စတုဗ္ဗိဓာ	၂၄၁
ဝိဝေကော တိဝိဓော	၂၂၃
ပဉ္စဝိဓော	၉
ဝိသမလောဘော	၁၄၂
ဝီရိယဿ အင်္ဂါနိ စတ္တာရိ	၆
ဝေဒါ တယော	၁၄၅
ဝေမာနိကပေတာ	၃၉၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Verambhavāto	116
Vossaggā dve	260
Vossaggo duvidho	10
[Sa]	
Saṁkhittadhammadesanā	11
Saṁvaṭṭasīmā tisso	340
Saṁvaṭṭā tayo	340
Sakadāgāmino dvādasa	218
Samacittā devatā	39
Samalobho	142
Sampajaññāni cattāri	382
Sampajāno abhisaṅkharoti	347
Saraṇaṁ	17
Saraṇagamanaṁ	17
Saraṇagamanappabhedo	17-8
Saraṇagamanaphalaṁ	19
Saraṇagamanavinicchayo	17
Saraṇagamanassa saṁkileso	20
bhedo	20
Sāvakālāpo	33

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sikhābhedo	378
Siṅgaṁ	275
Sissabhāvūpagamanaṁ	17, 18
Sīlaṁ	214
Sīla-adhisīlādibhedo	214
Sīsamūlakā dvādasa	387
Sīhasaddaṁ sutvā abhāyantā cha	292
Sīhassa sayanākāro	395
Sīhā cattāro	291
Suttavinayavibhāga	356-7
Suddhasīsā cattāro	387
Suddhi duvidhā	3
Senāsanakkhettāni cha	284
Senāsanasantosā pannārasa	284
Senāsanāni pannarasa	284
Sotāpannā catuvīsati	218
[Ha]	
Hadayabhedo	378
Himaviparāmoso	379

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝေရမ္ဘဝါတော	၁၁၆
ဝေါဿဂ္ဂါ ဒွေ	၂၆၀
ဝေါဿဂ္ဂေါ ဒုဝိဓော	၁၀
[သ]	
သံခိတ္တဓမ္မဒေသနာ	၁၁
သံဝဋ္ဋသီမာ တိဿော	.၃၄၀
သံဝဋ္ဋာ တယော	၃၄၀
သကဒါဂါမိနော ဒွါဒသ	၂၁၈
သမစိတ္တာ ဒေဝတာ	၃၉
သမလောဘော	၁၄၂
သမ္ပဇညာနိ စတ္တာရိ	၃၈၂
သမ္ပဇာနော အဘိသင်္ခရောတိ	၃၄၇
သရဏံ	၁၇
သရဏဂမနံ	၁၇
သရဏဂမနပ္ပဘေဒေါ	၁၇-၈
သရဏဂမနဖလံ	၁၉
သရဏဂမနဝိနိစ္ဆယော	၁၇
သရဏဂမနဿ သံကိလေသော	၂၀
ဘေဒေါ	၂၀
သာဝကာလာပေါ	၃၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သိခါဘေဒေါ	၃၇၈
သိင်္ဂံ	၂၇၅
သိဿဘာဝူပဂမနံ	၁၇၊၁၈
သီလံ	၂၁၄
သီလအဓိသီလာဒိဘေဒေါ	၂၁၄
သီသမူလကာ ဒွါဒသ	၃၈၇
သီဟသဒ္ဒံ သုတွာ အဘာယန္တာ ဆ	၂၉၂
သီဟဿ သယနာကာရော	၃၉၅
သီဟာ စတ္တာရော	၂၉၁
သုတ္တဝိနယဝိဘာဂ	၃၅၆-၇
သုဒ္ဓသီသာ စတ္တာရော	၃၈၇
သုဒ္ဓိ ဒုဝိဓာ	၃
သေနာသနက္ခေတ္တာနိ ဆ	၂၈၄
သေနာသနသန္တောသာ ပန္နရသ	၂၈၄
သေနာသနာနိ ပန္နရသ	၂၈၄
သောတာပန္နာ စတုဝီသတိ	၂၁၈
[ဟ]	
ဟဒယဘေဒေါ	၃၇၈
ဟိမဝိပရာမောသော	၃၇၉

Aṅguttaraṭṭhakathāya dutiyabhāge

Nāmānaṁ anukkamaṇikā

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akaniṭṭhā	34
Aggivessa	361
Aṅgulimāla	111
Ajātasattu	59, 110, 250
Atappā	34
Anāgāmī	234, 251, 338
Anāthapiṇḍika	30, 32, 270-2
Anuruddha	239, 393
Appamāṇasubhā	34
Appamāṇābhā	34
Abhayacora	334
Abbhavalāhakā	33
Abhibhū	206-7
Aruṇavati (nagara)	206, 208
Avihā	34
Asaññā	34
Asurinda	261
[Ā]	
Ānanda	24, 31-2, 60, 72, 101, 151, 176, 201, 205-6, 208-9, 211, 213, 252, 272, 319, 323, 335, 393
Ānandacetiya	356
Ānandayakkha	356
Ābhassarā	34, 340

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āḷavaka	18, 136
Āḷavaka (raṭṭha)	30
Āḷavaka (rājaputta)	115
Āḷavī	30, 115
Āḷāra Kālāma	238, 294
[U]	
Ukkala (janapada)	289
Ugga	361
Uggaṭitaññū	337
Uṇhavalāhakā	33
Udakarāmaputta	361
Udāyī	213
Upāligahapati	367
Uruvelā	263, 289
[Ka]	
Kakusandha (Buddha)	277
Kapilavatthu	30
Kalyāṇī (nadī)	320
Kassapa (Buddha)	15, 184, 277, 297
Kākavaḷiya	104
Kālāma (Sakya)	238
Kāsi (raṭṭha)	184, 225
Kāḷaka	177
Kāḷaka (seṭṭhi)	270, 272
Kāḷakārāma	272

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

နာမာနံ အနုက္ကမဏိကာ

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကနိဋ္ဌာ	၃၄
အဂ္ဂိဝေဿ	၃၆၁
အင်္ဂုလိမာလ	၁၁၁
အဇာတသတ္တု	၅၉၊၁၁၀၊၂၅၀
အတပ္ပါ	၃၄
အနာဂါမီ	၂၃၄၊၂၅၁၊၃၃၈
အနာထပိဏ္ဍိက	၃၀၊၃၂၊၂၇၀-၂
အနုရုဒ္ဓ	၂၃၉၊၃၉၃
အပ္ပမာဏသုဘာ	၃၄
အပ္ပမာဏာဘာ	၃၄
အဘယစောရ	၃၃၄
အဗ္ဘဝလာဟကာ	၃၃
အဘိဘူ	၂၀၆-၇
အရုဏဝတိ(နဂရ)	၂၀၆၊၂၀၈
အဝိဟာ	၃၄
အသညာ	၃၄
အသုရိန္ဒ	၂၆၁
အာ	
အာနန္ဒ	၂၄၊၃၁-၂၊၆၀၊၇၂၊၁၀၁၊ ၁၅၁၊၁၇၆၊၂၀၁၊၂၀၅-၆၊ ၂၀၈-၉၊၂၁၁၊၂၁၃၊၂၅၂၊ ၂၇၂၊၃၁၉၊၃၂၃၊၃၃၅၊၃၉၃
အာနန္ဒစေတိယ	၃၅၆
အာနန္ဒယက္ခ	၃၅၆
အာဘဿရာ	၃၄၊၃၄၀

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဠဝက	၁၈၊၁၃၆
အာဠဝက(ရဋ္ဌ)	၃၀
အာဠဝက(ရာဇပုတ္တ)	၁၁၅
အာဠဝီ	၃၀၊၁၁၅
အာဠာရ ကာလာမ	၂၃၈၊၂၉၄
[ဥ]	
ဥက္ကလ(ဇနပဒ)	၂၈၉
ဥဂ္ဂ	၃၆၁
ဥဂ္ဃဋိတညူ	၃၃၇
ဥဏှဝလာဟကာ	၃၃
ဥဒကရာမပုတ္တ	၃၆၁
ဥဒါယီ	၂၁၃
ဥပါလိဂဟပတိ	၃၆၇
ဥရုဝေလာ	၂၆၃၊၂၈၉
[က]	
ကကုသန္ဓ(ဗုဒ္ဓ)	၂၇၇
ကပိလဝတ္ထု	၃၀
ကလျာဏီ(နဒီ)	၃၂၀
ကဿပ(ဗုဒ္ဓ)	၁၅၊၁၈၄၊၂၇၇၊၂၉၇
ကာကဝဠိယ	၁၀၄
ကာလာမ(သကျ)	၂၃၈
ကာသိ(ရဋ္ဌ)	၁၈၄၊၂၂၅
ကာဠက	၁၇၇
ကာဠက(သေဋ္ဌိ)	၂၇၀၊၂၇၂
ကာဠကာရာမ	၂၇၂

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ka]

Kāḷavallimaṇḍapa 132
Kikī (rājā) 184
Kusināra 241
Kokālika 2, 5, 59, 104, 250
Koṇḍañña (Buddha) 277
Koṇāgamana (Buddha) 277
Kolanagara 366
Kosambi 30, 70
Kosala (mahārāja) 32, 311
Koḷitavihāra 74

[Ga]

Gandhabba 361
Gijjhakūṭapabbata 173
Gijjhakūṭamahāvihāra 174-5
Girivihāra 108
Gundāvana 43
Gotama (Buddha) 13-6, 18, 21-3, 28-9, 140, 142, 144-5, 149-51, 154, 157, 166, 169-70, 173-9, 238, 239, 266, 277, 361
Gotamaka (yakkha) 236
Gotamakacetiya 236
Gotamī mahāpajāpati 265, 357

[Ca]

Cātumahārājikā 33, 108, 152, 210, 234, 337
Cāpālacetiya 236
Cāliya (pabbata) 30

Nāmānukkamo — Piṭṭhaṅko

[Ca]

Ciñcamāṇavikā 5, 104
Cunda 81
Cūḷanagara (gāma) 132
Cūḷanāgatthera, Tipiṭaka 37
Cūḷasubhaddā 270-2
Cetiyapabbatavihāra 278

[Cha]

Channa (paribbājaka) 200
Chabbaggiyā 231

[Ja]

Jambudīpa 133, 179, 271
Jāṇussoṇi 23
Jūjaka (brāhmaṇa) 320
Jetavana 30-1, 208, 240
Jetavana mahāvihāra 276

[Ta]

Taṇhaṅkara 276
Tambapaṇṇidīpa 334, 395
Tāvatiṁsa 30, 33, 110
Tissa 106
Tissatthera, Catunikāyika- 74
Cūḷapiṇḍapātika- 108
Tepiṭaka- 186
Maṅgalavāsīkuṭṭa- 133-4
Tissamahāgāma 134
Tissamahāvihāra 134-5
Tusitā 34
Todeyya 361

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[က]

ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပ ၁၃၂
ကိကီ(ရာဇာ) ၁၈၄
ကုသိနာရ ၂၄၁
ကောကာလိက ၂၊၅၊၅၉၊၁၀၄၊၂၅၀
ကောဏ္ဍည(ဗုဒ္ဓ) ၂၇၇
ကောဏာဂမန(ဗုဒ္ဓ) ၂၇၇
ကောလနဂရ ၃၆၆
ကောသမ္ဗိ ၃၀၊၇၀
ကောသလ(မဟာရာဇ) ၃၂၊၃၁၁
ကောဠိတဝိဟာရ ၇၄

[ဂ]

ဂန္ဓဗ္ဗ ၃၆၁
ဂိဇ္ဈကူဋပဗ္ဗတ ၁၇၃
ဂိဇ္ဈကူဋမဟာဝိဟာရ ၁၇၄-၅
ဂိရိဝိဟာရ ၁၀၈
ဂုန္ဒာဝန ၄၃
ဂေါတမ(ဗုဒ္ဓ) ၁၃-၆၊၁၈၊၂၁-၃၊ ၂၈-၉၊၁၄၀၊၁၄၂၊၁၄၄-၅၊ ၁၄၉-၅၁၊၁၅၄၊၁၅၇၊၁၆၆၊ ၁၆၉-၇၀၊ ၁၇၃-၉၊ ၂၃၈၊ ၂၃၉၊၂၆၆၊၂၇၇၊၃၆၁
ဂေါတမက(ယက္ခ) ၂၃၆
ဂေါတမကစေတိယ ၂၃၆
ဂေါတမီ မဟာပဇာပတိ ၂၆၅၊၃၅၇

[စ]

စာတုမဟာရာဇိကာ ၃၃၊၁၀၈၊ ၁၅၂၊၂၁၀၊၂၃၄၊၃၃၇
စာပါလစေတိယ ၂၃၆
စာလိယ(ပဗ္ဗတ) ၃၀

နာမာနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[စ]

စိဉ္စမာဏဝိကာ ၅၊၁၀၄
စုန္ဒ ၈၁
စူဠနဂရ(ဂါမ) ၁၃၂
စူဠနာဂတ္ထေရ၊ တိပိဋက ၃၇
စူဠသုဘဒ္ဒါ ၂၇၀-၂
စေတိယပဗ္ဗတဝိဟာရ ၂၇၈

[ဆ]

ဆန္န ပရိဗ္ဗာဇက ၂၀၀
ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ၂၃၁

[ဇ]

ဇမ္ဗုဒီပ ၁၃၃၊၁၇၉၊၂၇၁
ဇာဏုဿောဏိ ၂၃
ဇူဇက(ဗြာဟ္မဏ) ၃၂၀
ဇေတဝန ၃၀-၁၊၂၀၈၊၂၄၀
ဇေတဝန မဟာဝိဟာရ ၂၇၆

[တ]

တဏှင်္ကရ ၂၇၆
တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပ ၃၃၄၊၃၉၅
တာဝတိံသ ၃၀၊၃၃၊၁၁၀
တိဿ ၁၀၆
တိဿတ္ထေရ၊ စတုနိကာယိက- ၇၄
စူဠပိဏ္ဍပါတိက- ၁၀၈
တေပိဋက- ၁၈၆
မင်္ဂလဝါသီကုဋ္ဋ- ၁၃၃-၄
တိဿမဟာဂါမ ၁၃၄
တိဿမဟာဝိဟာရ ၁၃၄-၅
တုသိတာ ၃၄
တောဒေယျ ၃၆၁

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thūpārāma	133
[Da]	
Divākathikatthera	135
Dīghasumatthera	320
Dīpaṅkara (Buddha)	230, 254, 276, 293
Duṭṭhagāmaṇi	106, 242
Devadatta	5, 59, 104, 250, 316, 362
Doṇa (brāhmaṇa)	298, 299
[Na]	
Nakulapitu	311
Nanda (goghātaka)	5, 104
Nanda (māṇava)	5, 104
Nanda (yakkha)	5, 104
Nandagopālaka (seṭṭhiputta)	60
Nandābhayatthera	74
Nāgacora	334
Nāgadīpa	186
Nāla (brāhmaṇagāma)	30
Nālakatthera	89
Nāvindakī	361
Nāḷanda	367
Nigaṇṭha Nāṭaputta	367
Nimmānaratī	34
Nerañjarā (nadī)	263
[Pa]	
Pañcavaggiyā	294
Pañcālacandā	365

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pañcālaputta	306
Paṇḍavagiri	294
Pabhāvatī	206
Parittasubhā	34
Parittābhā	34
Pasenadi (rājā)	372
Pāṭaliputta	132, 133
Pālileyyaka	30
Piṇḍapātikatthera	134
Pilindavacchathera	323
Puṇṇa	106
Puṇṇa (seṭṭhi)	104
Pubbārāma	29, 32, 34
Potaliyavihāra	74
[Pha]	
Phuṭasumana	206
[Ba]	
Bahuputtacetiya	236
Bārāṇasī	30
Bāhira (thera)	239
Bodhimātumahātissatthera	106-7
Brahmapārisajjā	34, 207
Brahmapurohitā	34
Brahmaloka	41, 90, 104
Brahmāyu	18

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ]	
ထူပါရာမ	၁၃၃
[ဒ]	
ဒိဝါကထိကတ္ထေရ	၁၃၅
ဒီဃသုမတ္ထေရ	၃၂၀
ဒီပင်္ကရ(ဗုဒ္ဓ)	၂၃၀၊၂၅၄၊၂၇၆၊ ၂၉၃
ဒုဋ္ဌဂါမဏိ	၁၀၆၊၂၄၂
ဒေဝဒတ္တ	၅၊၅၉၊၁၀၄၊၂၅၀၊၃၁၆၊ ၃၆၂
ဒောဏ(ဗြာဟ္မဏ)	၂၉၈၊၂၉၉
[န]	
နကုလပိတု	၃၁၁
နန္ဒ(ဂေါဃာတက)	၅၊၁၀၄
နန္ဒ(မာဏဝ)	၅၊၁၀၄
နန္ဒ(ယက္ခ)	၅၊၁၀၄
နန္ဒဂေါပါလက(သေဋ္ဌိပုတ္တ)	၆၀
နန္ဒာဘယတ္ထေရ	၇၄
နာဂစောရ	၃၃၄
နာဂဒီပ	၁၈၆
နာလ(ဗြာဟ္မဏဂါမ)	၃၀
နာလကတ္ထေရ	၈၉
နာဝိန္ဒကီ	၃၆၁
နာဠန္ဒ	၃၆၇
နိဂဏ္ဌ နာဋပုတ္တ	၃၆၇
နိမ္မာနရတိ	၃၄
နေရဉ္ဇရာ(နဒီ)	၂၆၃
[ပ]	
ပဉ္စဝဂ္ဂိယာ	၂၉၄
ပဉ္စာလစန္ဒာ	၃၆၅

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဉ္စာလပုတ္တ	၃၀၆
ပဏ္ဍဝဂိရိ	၂၉၄
ပဘာဝတီ	၂၀၆
ပရိတ္တသုဘာ	၃၄
ပရိတ္တာဘာ	၃၄
ပသေနဒိ(ရာဇာ)	၃၇၂
ပါဋလိပုတ္တ	၁၃၂၊၁၃၃
ပါလိလေယျက	၃၀
ပိဏ္ဍပါတိကတ္ထေရ	၁၃၄
ပိလိန္ဒဝစ္ဆထေရ	၃၂၃
ပုဏ္ဏ	၁၀၆
ပုဏ္ဏ(သေဋ္ဌိ)	၁၀၄
ပုဗ္ဗာရာမ	၂၉၊၃၂၊၃၄
ပေါတလိယဝိဟာရ	၇၄
[ဖ]	
ဖုဋသုမန	၂၀၆
[ဗ]	
ဗဟုပုတ္တစေတိယ	၂၃၆
ဗာရာဏသီ	၃၀
ဗာဟိရ(ထေရ)	၂၃၉
ဗောဓိမာတုမဟာ- တိဿတ္ထေရ	၁၀၆-၇
ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ	၃၄၊၂၀၇
ဗြဟ္မပုရောဟိတာ	၃၄
ဗြဟ္မလောက	၄၁၊၉၀၊၁၀၄
ဗြဟ္မာယု	၁၈

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhaddiya	366
Bharaṇḍu Kālāma	238
Bhesakaḷāvana	30
Bhoganagara	356
[Ma]	
Makulapabbata	30
Magadha (raṭṭha)	294
Maṇḍikāputta	362
Mandhātu (rāja)	261
Mallikā (devī)	372
Mahā-abhayatthera, Dīghabhāṇaka	135
Mahākaccānatthera	43
Mahākassapa	18
Mahākoṭṭhikatthera	88
Mahāgaṅgā	108
Mahācetiya	107, 186, 279
Mahājātakabhāṇakatthera	134
Mahātissatthera, Bodhimātu	106
Mahānāgatthera, Kāḷavallimaṇḍapavāsī	132
Mahānāma (upāsaka)	21
Mahāpajāpati Gotamī	265
Mahābyagghatthera	133
Mahābrahmā	34
Mahāmoggallāna	20, 58, 132
Mahāvana	30
Mahāvācakala (upāsaka)	108
Mahāvihāra	270

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahāvessantara	134
Mahāsīvatthera	281
Māra	260, 294
Mālukyaputta	396
Migāra (seṭṭhi)	29
Migāramātupāsāda	29
Mittavindaka	59, 250
Metteyya (Buddha)	184
Medhaṅkara	276
Moggalla	361
Moggallāna (gotta)	392
Moḷiyagāma	153
[Ya]	
Yamaka	361
Yāmā	33
[Ra]	
Rājagaha	30, 109, 133, 149, 173, 176, 293
Rāhu	2, 26, 261, 307, 352
Rohana (janapada)	132
[La]	
Lāḷudāyi (thera)	71-2, 213
Lokantara (mahāniraya)	334
Lohapāsāda	133
[Va]	
Vajjiputtaka	215
Vappa	367
Vasavattī	34

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘဒ္ဒိယ	၃၆၆
ဘရဏ္ဍု ကာလာမ	၂၃၈
ဘေသကဠာဝန	၃၀
ဘောဂနဂရ	၃၅၆
[မ]	
မကုလပဗ္ဗတ	၃၀
မဂဓ(ရဋ္ဌ)	၂၉၄
မဏ္ဍိကာပုတ္တ	၃၆၂
မန္ဓာတု(ရာဇ)	၂၆၁
မလ္လိကာ ဒေဝီ	၃၇၂
မဟာအဘယတ္ထေရ၊ ဒီဃဘာဏက	၁၃၅
မဟာကစ္စာနတ္ထေရ	၄၃
မဟာကဿပ	၁၈
မဟာကောဋ္ဌိကတ္ထေရ	၈၈
မဟာဂင်္ဂါ	၁၀၈
မဟာစေတိယ	၁၀၇၊ ၁၈၆၊ ၂၇၉
မဟာဇာတကဘာဏကတ္ထေရ	၁၃၄
မဟာတိဿတ္ထေရ၊ ဗောဓိမာတု	၁၀၆
မဟာနာဂတ္ထေရ၊ ကာဠဝလ္လိမဏ္ဍပဝါသီ	၁၃၂
မဟာနာမ(ဥပါသက)	၂၁
မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ	၂၆၅
မဟာဗျဂ္ဃတ္ထေရ	၁၃၃
မဟာဗြဟ္မာ	၃၄
မဟာမောဂ္ဂလ္လာန	၂၀၊ ၅၈၊ ၁၃၂
မဟာဝန	၃၀
မဟာဝါစကာလ ဥပါသက	၁၀၈
မဟာဝိဟာရ	၂၇၀

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာဝေဿန္တရ	၁၃၄
မဟာသီဝတ္ထေရ	၂၈၁
မာရ	၂၆၀၊ ၂၉၄
မာလုကျပုတ္တ	၃၉၆
မိဂါရ(သေဋ္ဌိ)	၂၉
မိဂါရမာတုပါသာဒ	၂၉
မိတ္တဝိန္ဒက	၅၉၊ ၂၅၀
မေတ္တေယျ(ဗုဒ္ဓ)	၁၈၄
မေဓင်္ကရ	၂၇၆
မောဂ္ဂလ္လ	၃၆၁
မောဂ္ဂလ္လာန(ဂေါတ္တ)	၃၉၂
မောဠိယဂါမ	၁၅၃
[ယ]	
ယမက	၃၆၁
ယာမာ	၃၃
[ရ]	
ရာဇဂဟ	၃၀၊ ၁၀၉၊ ၁၃၃၊ ၁၄၉၊ ၁၇၃၊ ၁၇၆၊ ၂၉၃
ရာဟု	၂၊ ၂၆၊ ၂၆၁၊ ၃၀၇၊ ၃၅၂
ရောဟန(ဇနပဒ)	၁၃၂
[လ]	
လာဠုဒါယိ(ထေရ)	၇၁-၂၊ ၂၁၃
လောကန္တရ(မဟာနိရယ)	၃၃၄
လောဟပါသာဒ	၁၃၃
[ဝ]	
ဝဇ္ဇိပုတ္တက	၂၁၅
ဝပ္ပ	၃၆၇
ဝသဝတ္တီ	၃၄

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vassavalāhakā	33
Visākha (upāsaka)	160, 193-4
Visākhā (upāsikā)	29-30, 32
Visuddhimagga	7, 10, 38, 130, 146, 150, 152, 161, 166, 182, 196, 205, 228, 261, 281, 284, 310, 340, 382, 383
Verañjā	30
Vessantara	320, 358
Vesālī	30, 236, 367
Vehapphalā	34, 340
Veḷuvana	30
[Sa]	
Sakka (devarāja)	5, 20, 33, 122, 123, 272
Sakadāgāmī	234-5, 310, 312, 324, 338
Saṅkha (rāja)	184
Satatavihāra	367
Santusita	34
Sanaṅkumārabrahmā	365
Samiddhatthera	88
Saraṇaṅkara	276
Sarabū	152
Sarabha (paribbājaka)	173-4, 180
Sāketa (nagara)	270, 272

Nāmānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sāmuganigama	366
Sārandadacetiya	236
Sāriputta	30-4, 41-2, 58, 81, 88, 102, 110
Sāvatthi	29, 31-2, 42, 208, 356
Sikhī (Bhagavā)	206-7
Silācetiya	133
Sītavalāhakā	33
Sīhasenāpati	367
Sujātā	294
Sudassā	34
Sudassī	34
Sudinnatthera	357
Suddhodana	126
Sunimmita	34
Suppabuddha	5, 184
Subhakiṇhā	34, 90, 340
Sumedha	230
Sumana Girimahāvihāra	120
Suyāmā	33
Sotāpanna	234-5, 249, 272, 310, 312, 323, 337-8
Sottiya	294
[Ha]	
Hatthakamahābrahmā	365
Himavanta	295

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝဿဝလာဟကာ	၃၃
ဝိသာခ(ဥပါသက)	၁၆၀၊၁၉၃-၄
ဝိသာခါ(ဥပါသိကာ)	၂၉-၃၀၊၃၂
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ	၇၊၁၀၊၃၈၊၁၃၀၊၁၄၆၊ ၁၅၀၊၁၅၂၊၁၆၁၊၁၆၆၊ ၁၈၂၊၁၉၆၊၂၀၅၊၂၂၈၊ ၂၆၁၊၂၈၁၊၂၈၄၊၃၁၀၊ ၃၄၀၊၃၈၂၊၃၈၃
ဝေရဉ္ဇာ	၃၀
ဝေဿန္တရ	၃၂၀၊၃၅၈
ဝေသာလီ	၃၀၊၂၃၆၊၃၆၇
ဝေဟပ္ဖလာ	၃၄၊၃၄၀
ဝေဠုဝန	၃၀
[သ]	
သက္က(ဒေဝရာဇ)	၅၊၂၀၊၃၃၊၁၂၂၊ ၁၂၃၊၂၇၂
သကဒါဂါမီ	၂၃၄-၅၊၃၁၀၊၃၁၂၊ ၃၂၄၊၃၃၈
သင်္ခ(ရာဇ)	၁၈၄
သတတဝိဟာရ	၃၆၇
သန္တုသိတ	၃၄
သနင်္ကုမာရဗြဟ္မာ	၃၆၅
သမိဒ္ဓတ္ထေရ	၈၈
သရဏင်္ကရ	၂၇၆
သရဘူ	၁၅၂
သရဘ(ပရိဗ္ဗာဇက)	၁၇၃-၄၊၁၈၀
သာကေတ(နဂရ)	၂၇၀၊၂၇၂

နာမာနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာမုဂနိဂမ	၃၆၆
သာရန္ဒဒစေတိယ	၂၃၆
သာရိပုတ္တ	၃၀-၄၊၄၁-၂၊၅၈၊၈၁၊ ၈၈၊၁၀၂၊၁၁၀
သာဝတ္ထိ	၂၉၊၃၁-၂၊၄၂၊၂၀၈၊၃၅၆
သိခီ(ဘဂဝါ)	၂၀၆-၇
သိလာစေတိယ	၁၃၃
သီတဝလာဟကာ	၃၃
သီဟသေနာပတိ	၃၆၇
သုဇာတာ	၂၉၄
သုဒဿာ	၃၄
သုဒဿီ	၃၄
သုဒိန္နတ္ထေရ	၃၅၇
သုဒ္ဓောဒန	၁၂၆
သုနိမ္မိတ	၃၄
သုပ္ပဗုဒ္ဓ	၅၊၁၈၄
သုဘကိဏှာ	၃၄၊၉၀၊၃၄၀
သုမေဓ	၂၃၀
သုမန ဂိရိမဟာဝိဟာရ	၁၂၀
သုယာမာ	၃၃
သောတာပန္န	၂၃၄-၅၊၂၄၉၊၂၇၂၊ ၃၁၀၊၃၁၂၊၃၂၃၊၃၃၇-၈
သောတ္တိယ	၂၉၄
[ဟ]	
ဟတ္ထကမဟာဗြဟ္မာ	၃၆၅
ဟိမဝန္တ	၂၉၅

Aṅguttaraṭṭhakathāya dutiyabhāge

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Aṅguttaraṭṭhakathāya dutiyabhāge

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Akampiyaṭṭhena = Akampanīyaṭṭhena (Sī)	9
Akāsikaṁ candananti asaṇhaṁ candanaṁ = Kāsikaṁ candananti susaṇhaṁ candanaṁ (Syā, Ka)	125
Akkhamaṭṭhena = Akkhemaṭṭhena (Sī, Syā)	65
Akkharacitratāya = Akkharacintakāya (Sī), Akkharacittatāya (Syā)	45
Akkharapāripūriṁ = Sākkharaṁ vā pāripūriṁ (Sī)	97
Agatigamanaṁ = Agatiṁ (Sī)	47
Aggaññā = Aggaññāti (Syā, Ka)	277
Aggadante = Aggaggadante (Sī)	231
Aggahitakālo = Agahaṇakālo (Sī)	115
Agārikapucchaṁ = Agāriyaṁ (Ka)	14
Aghassa tātā = Sukhassa dātā (Ka)	16
Acalappattoti = Macalappattoti acalappatto (Sī)	77
Acchecchi = Acchejji (Syā, Ka)	102
Acchejjānaṁ = Avajjhānaṁ (Ka)	93
Ajjabhāvaṁ = Ajjabhavaṁ (Sī)	22
Ajjhāsayiko = Attajjhāsayiko	276
Aññātavāde = Aññavāde (Sī, Syā)	185
Aṭṭhakathā nāma dunnayā = Aṭṭhakathā dunnītā (I)	24
Aṇḍupakaṁ = Laṇḍukaṁ (Sī)	196

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

နာနာပါဌ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ····သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ····သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ····ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ····ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က····ကေသုစိ မရမ္မပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ····ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အကမ္ပိယဋ္ဌေန = အကမ္ပနီယဋ္ဌေန (သီ)	၉
အကာသိကံ စန္ဒနန္တိ အသဏှံ စန္ဒနံ = ကာသိကံ စန္ဒနန္တိ သုသဏှံ စန္ဒနံ (သျာ၊ က)	၁၂၅
အက္ခမဋ္ဌေန = အက္ခေမဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ)	၆၅
အက္ခရစိတြတာယ = အက္ခရစိန္တကာယ (သီ)၊ အက္ခရစိတ္တတာယ (သျာ)	၄၅
အက္ခရပါရိပူရိံ = သာက္ခရံ ဝါ ပါရိပူရိံ (သီ)	၉၇
အဂတိဂမနံ = အဂတိံ (သီ)	၄၇
အဂ္ဂညာ = အဂ္ဂညာတိ (သျာ၊ က)	၂၇၇
အဂ္ဂဒန္တေ = အဂ္ဂဂ္ဂဒန္တေ (သီ)	၂၃၁
အဂ္ဂဟိတကာလော = အဂဟဏကာလော (သီ)	၁၁၅
အဂါရိကပုစ္ဆံ = အဂါရိယံ (က)	၁၄
အဃဿ တာတာ = သုခဿ ဒါတာ (က)	၁၆
အစလပ္ပတ္တောတိ = မစလပ္ပတ္တောတိ အစလပ္ပတ္တော (သီ)	၇၇
အစ္ဆေစ္ဆိ = အစ္ဆေဇ္ဇိ (သျာ၊ က)	၁၀၂
အစ္ဆေဇ္ဇာနံ = အဝဇ္ဈာနံ (က)	၉၃
အဇ္ဇဘာဝံ = အဇ္ဇဘဝံ (သီ)	၂၂
အဇ္ဈာသယိကော = အတ္တဇ္ဈာသယိကော	၂၇၆
အညာတဝါဒေ = အညဝါဒေ (သီ၊ သျာ)	၁၈၅
အဋ္ဌကထာ နာမ ဒုန္နယာ = အဋ္ဌကထာ ဒုန္နီတာ (ဣ)	၂၄
အဏ္ဍုပကံ = လဏ္ဍုကံ (သီ)	၁၉၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atikāmalābhī = Kāmalābhī (Sī)	172
Atitheyyānītipi = Ātitheyyāti vā (Sī)	61
Atisitvā = Atikkamitvā (Ka)	361
Atisitvāti = Atiyitvāti (Sī)	129
Attādhipateyyakoti attajeṭṭhako = Attādhipakoti attādhipati-attajeṭṭhako (Sī, Syā)	131
Antare patitadoso = Abbhantare patiṭṭhitadoso (Sī, Syā)	25
Anto-aruṇena = Anto-aruṇaggena (Sī)	198
Antimadehinanti = Antimasārīranti (Sī)	149
Athāpi = Tathāpi (Ka)	362
Athāhaṁ = Ṭhānamahaṁ (Sī)	182
Atthā'saṁ pacurā = Atthā sampacurā (Sī, Syā)	310
Adhippāyo = Attho (Sī, Syā)	179
Anacchariyattā = Acchariyattā (Sī, Syā)	395
Anajjhopannoti = Anajjhāpannoti (Sī, Syā)	281
Anantarahitāyāti = Anattharahitāyāti (Sī)	373
Anadhivāsikapaṭipadā = Anadhivāsakapaṭipadā (Ka)	345
Anabhiratisaññīti = Anabhiratasaññīti (Sī, Syā)	344
Anavasesatā attho = Anavaseso attho (Syā, Ka)	239
Anāsannāni = Na āsannāni (Syā)	306
Aniccato dakkhunti = Aniccataddakkhunti (Sī, Syā)	307
Anibaddhavāsā = Anibaddhavassā (Syā, Ka)	8
Anunayamānoti = Anasaññāyamānoti (Sī)	123
Anunnatena = Anupādinnena (Sī), Anuttiṇṇena (Syā)	188
Anupattā = Anuvattā (Sī)	364
Anuppadajjamāno = Anuppadadamāno (Sī, Syā)	91
Anuppādatthāya, anuppādaṁ sādhessāmīti = Anuppādanatthāya, anuppādānaṁ anuppādessāmīti (Ka)	138
Anubhavantānaṁ = Anubhavanato (Ka)	391
Anuyantā khattiyā = Anuyuttakhattiyā (Sī)	79

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အတိကာမလာဘီ = ကာမလာဘီ (သီ)	၁၇၂
အတိထေယျာနီတိပိ = အာတိထေယျာတိ ဝါ (သီ)	၆၁
အတိသိတွာ = အတိက္ကမိတွာ (က)	၃၆၁
အတိသိတွာတိ = အတိယိတွာတိ (သီ)	၁၂၉
အတ္တာဓိပတေယျကောတိ အတ္တဇေဋ္ဌကော = အတ္တာဓိပကောတိ အတ္တာဓိပတိအတ္တဇေဋ္ဌကော (သီ၊ သျာ)	၁၃၁
အန္တရေ ပတိတဒေါသော = အဗ္ဘန္တရေ ပတိဋ္ဌိတဒေါသော (သီ၊ သျာ)	၂၅
အန္တောအရုဏေန = အန္တောအရုဏဂ္ဂေန (သီ)	၁၉၈
အန္တိမဒေဟိနန္တိ = အန္တိမသာရီရန္တိ (သီ)	၁၄၉
အထာပိ = တထာပိ (က)	၃၆၂
အထာဟံ = ဌာနမဟံ (သီ)	၁၈၂
အတ္ထာ'သံ ပစုရာ = အတ္ထာ သမ္ပစုရာ (သီ၊ သျာ)	၃၁၀
အဓိပ္ပါယော = အတ္ထော (သီ၊ သျာ)	၁၇၉
အနစ္ဆရိယတ္တာ = အစ္ဆရိယတ္တာ (သီ၊ သျာ)	၃၉၅
အနဇ္ဈောပန္နောတိ = အနဇ္ဈာပန္နောတိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၁
အနန္တရဟိတာယာတိ = အနတ္တရဟိတာယာတိ (သီ)	၃၇၃
အနဓိဝါသိကပဋိပဒါ = အနဓိဝါသကပဋိပဒါ (က)	၃၄၅
အနဘိရတိသညီတိ = အနဘိရတသညီတိ (သီ၊ သျာ)	၃၄၄
အနဝသေသတာ အတ္ထော = အနဝသေသော အတ္ထော (သျာ၊ က)	၂၃၉
အနာသန္နာနိ = န အာသန္နာနိ (သျာ)	၃၀၆
အနိစ္စတော ဒက္ခုန္တိ = အနိစ္စတဒ္ဒက္ခုန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၀၇
အနိဗဒ္ဓဝါသာ = အနိဗဒ္ဓဝဿာ (သျာ၊ က)	၈
အနုနယမာနောတိ = အနသညာယမာနောတိ (သီ)	၁၂၃
အနုန္နတေန = အနုပါဒိန္နေန (သီ)၊ အနုတ္တိဏ္ဏေန (သျာ)	၁၈၈
အနုပတ္တာ = အနုဝတ္တာ (သီ)	၃၆၄
အနုပ္ပဒဇ္ဇမာနော = အနုပ္ပဒဒမာနော (သီ၊ သျာ)	၉၁
အနုပ္ပါဒတ္ထာယ၊ အနုပ္ပါဒံ သာဓေဿာမီတိ = အနုပ္ပါဒနတ္ထာယ၊ အနုပ္ပါဒါနံ အနုပ္ပါဒေဿာမီတိ (က)	၁၃၈
အနုဘဝန္တာနံ = အနုဘဝနတော (က)	၃၉၁
အနုယန္တာ ခတ္တိယာ = အနုယုတ္တခတ္တိယာ (သီ)	၇၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Anusañcaritaṁ = Anuvicaritaṁ (Ka)	268
Anusāsaniṁ = Anusāsanaṁ (Ka)	19
Anusāsanī = Anusatthi (Sī, Syā)	41
Anottāpibhāvo = Anottappibhāvo (Syā)	7
Apatitapadabyañjanāya = Anapatītapadabyañjanāya (Sī), Avīparītapadabyañjanāya (Syā)	306
Apabhassarānīti = Aparāyanānīti (Ka)	73
Aparapariyāyavedanīyaṁ = Aparāpariyāyavedanīyaṁ (Ka)	105
Apavattiṁ = Apavatti (Sī, Syā)	147
Appaṭṭhatarāti = Appatthatarāti (Syā, Ka)	150
Appamattikā = Appamattā (Sī), Appamattakā (Syā)	32
Apāyadukkhasaṅkhātānaṁ = Āpāyikadukkhasaṅkhātānaṁ (Sī, Syā)	65
Apāyabhūmiṁ = Apāyaṁ (Sī, Ṭīkāyaṁ ca)	20
Ambukasañcarīti = Ambakamaddarīti (Sī), Ambakapaccarīti (Syā)	181
Abyāyiko = Abyayiko (Sī)	306
Abhājanabhūto = Abhabbajanabhūto (Syā)	85
Abhikantaṁ = Atikantaṁ (Sī)	15
Abhidhammanayena = Ābhidhammikanayena (Sī)	82
Abhinivijjhitvāti = Abhivirājetvāti (Sī, Syā)	232
Abhibhavitvā = Adhibhavitvā (Sī)	260
Abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena = Abhisaṅkhāraviññāṇa-nirodhena (Ṭīkāyaṁ)	226
Amatapattipaṭipadaṁ = Amatuppattipaṭipadaṁ (Sī)	60
Ayavalayāni = Ayavaḷākāni (Sī, Syā)	2
Avalekhanamattakena = Avalekhanasatthakena (Sī)	371
Avassayanaṁ sevanaṁ bhajanaṁ = Apassayanaṁ bhajanaṁ (Sī, Syā)	290
Avigacchanasabhāvo = Adhimuccanabhāvo (Ka)	306
Aviraddhapaṭipadaṁ = Aviruddhapaṭipadaṁ (Sī, Syā, Ka)	80
Avihiṁsāti = Ahiṁsāti (Ka)	62
Asantuṭṭhibhāvo = Asantuṭṭhabhāvo (Sī)	63

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အနုသဉ္စရိတံ = အနုဝိစရိတံ (က)	၂၆၈
အနုသာသနိံ = အနုသာသနံ (က)	၁၉
အနုသာသနီ = အနုသတ္ထိ (သီ၊ သျာ)	၄၁
အနောတ္တာပိဘာဝေါ = အနောတ္တပ္ပိဘာဝေါ (သျာ)	၇
အပတိတပဒဗျဉ္ဇနာယ = အနပတီတပဒဗျဉ္ဇနာယ (သီ)၊ အဝိပရိတပဒဗျဉ္ဇနာယ (သျာ)	၃၀၆
အပဘဿရာနီတိ = အပရာယနာနီတိ (က)	၇၃
အပရပရိယာယဝေဒနီယံ = အပရာပရိယာယဝေဒနီယံ (က)	၁၀၅
အပဝတ္တိံ = အပဝတ္တိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၇
အပ္ပဋ္ဌတရာတိ = အပ္ပတ္ထတရာတိ (သျာ၊ က)	၁၅၀
အပ္ပမတ္တိကာ = အပ္ပမတ္တာ (သီ)၊ အပ္ပမတ္တကာ (သျာ)	၃၂
အပါယဒုက္ခသင်္ခါတာနံ = အာပါယိကဒုက္ခသင်္ခါတာနံ (သီ၊ သျာ)	၆၅
အပါယဘူမိံ = အပါယံ (သီ၊ ဋီကာယံ စ)	၂၀
အမ္ဗုကသဉ္စရီတိ = အမ္ဗကမဒ္ဒရီတိ (သီ)၊ အမ္ဗကပစ္စရီတိ (သျာ)	၁၈၁
အဗျာယိကော = အဗျယိကော (သီ)	၃၀၆
အဘာဇနဘူတော = အဘဗ္ဗဇနဘူတော (သျာ)	၈၅
အဘိကန္တံ = အတိကန္တံ (သီ)	၁၅
အဘိဓမ္မနယေန = အာဘိဓမ္မိကနယေန (သီ)	၈၂
အဘိနိဝိဇ္ဈိတွာတိ = အဘိဝိရာဇေတွာတိ (သီ၊ သျာ)	၂၃၂
အဘိဘဝိတွာ = အဓိဘဝိတွာ (သီ)	၂၆၀
အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေန = အဘိသင်္ခါရဝိညာဏ-နိရောဓေန (ဋီကာယံ)	၂၂၆
အမတပတ္တိပဋိပဒံ = အမတုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ (သီ)	၆၀
အယဝလယာနိ = အယဝဠာကာနိ (သီ၊ သျာ)	၂
အဝလေခနမတ္တကေန = အဝလေခနသတ္ထကေန (သီ)	၃၇၁
အဝဿယနံ သေဝနံ ဘဇနံ = အပဿယနံ ဘဇနံ (သီ၊ သျာ)	၂၉၀
အဝိဂစ္ဆနသဘာဝေါ = အဓိမုစ္စနဘာဝေါ (က)	၃၀၆
အဝိရဒ္ဓပဋိပဒံ = အဝိရုဒ္ဓပဋိပဒံ (သီ၊ သျာ၊ က)	၈၀
အဝိဟိံသာတိ = အဟိံသာတိ (က)	၆၂
အသန္တုဋ္ဌိဘာဝေါ = အသန္တုဋ္ဌဘာဝေါ (သီ)	၆၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Asammussanīyāni = Apammussanakāni (Sī, Syā)	74
Assamedho = Assamedhaṁ (Sī, Syā)	301
[Ā]	
Āgatena = Upagatena (Sī)	24
Ācariyānañceva = Ādi-ācariyānañceva (Ka)	141
Āciṇṇamanussā = Na āciṇṇamanussā (Syā), Aciṇṇamanussā (?)	51
Āthabbaṇavedaṁ = Athabbaṇavedaṁ (Sī)	146
Ānetvā = Āharitvā (Sī, Syā)	64
Ābhisekiyaṁ = Ābhisekikaṁ (Ka)	278
Ābhiseko = Abhiseke (Syā), Abhisekena (Ka)	77
Āmagandhenāti... = Āmagandheti... (Sī, Syā)	240
Āmeḍitaṁ = Āmeṇḍitaṁ (Sī, Syā)	15
Āyataneva = Āyatane ca (Sī)	201
Āyācantaṁ = Āyācanaṁ (Sī)	146
Āragganitudanamatte = Āragganittuddanamatte (Sī)	34
Āraññakaṅganipphādakaṁ senāsanaṁ = Āraññikaṅganipphādana-senāsanaṁ (Syā)	26
Ārocanenapi = Ārocitenapi (Syā)	12
Ālapanaṁ = Ālāpaṁ (Sī, Syā)	33
Āvajjitvā = Āpajjitvā (Sī)	211
Āviñchanti = Āvijjhanti (Sī), Āviñcanti (Syā)	2
Āsaṁsamāno = Āsiṁsamāno (Syā), Āsisamāno (Ka)	76
[U]	
Ukkhittakaṁ = Upakkhittakaṁ (Sī, Syā)	181
Ukkhipitvā = Uccalitvā (Sī)	84
Uṭṭhāpetvā = Upaṭṭhapetvā (Syā), Uddhaṁsetvā (Ka)	211
Udakamallaketi = Udakakapallaketi (Ka)	226
Udakāsayāti = Dakāsayāti (Sī)	293
Uddisitvā = Niddisitvā (Syā)	37

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အသမ္မုဿနီယာနိ = အပမ္မုဿနကာနိ (သီ၊ သျာ)	၇၄
အဿမေဓော = အဿမေဓံ (သီ၊ သျာ)	၃၀၁
[အာ]	
အာဂတေန = ဥပဂတေန (သီ)	၂၄
အာစရိယာနဉ္စေဝ = အာဒိအာစရိယာနဉ္စေဝ (က)	၁၄၁
အာစိဏ္ဏမနုဿာ = န အာစိဏ္ဏမနုဿာ (သျာ)၊ အစိဏ္ဏမနုဿာ (?)	၅၁
အာထဗ္ဗဏဝေဒံ = အထဗ္ဗဏဝေဒံ (သီ)	၁၄၆
အာနေတွာ = အာဟရိတွာ (သီ၊ သျာ)	၆၄
အာဘိသေကိယံ = အာဘိသေကိကံ (က)	၂၇၈
အာဘိသေကော = အဘိသေကေ (သျာ)၊ အဘိသေကေန (က)	၇၇
အာမဂန္ဓေနာတိ.... = အာမဂန္ဓေတိ.... (သီ၊ သျာ)	၂၄၀
အာမေဍိတံ = အာမေဏ္ဍိတံ (သီ၊ သျာ)	၁၅
အာယတနေဝ = အာယတနေ စ (သီ)	၂၀၁
အာယာစန္တံ = အာယာစနံ (သီ)	၁၄၆
အာရဂ္ဂနိတုဒနမတ္တေ = အာရဂ္ဂနိတ္တုဒ္ဒနမတ္တေ (သီ)	၃၄
အာရညကင်္ဂနိပ္ဖါဒကံ သေနာသနံ = အာရညိကင်္ဂနိပ္ဖါဒန-သေနာသနံ (သျာ)	၂၆
အာရောစနေနပိ = အာရောစိတေနပိ (သျာ)	၁၂
အာလပနံ = အာလာပံ (သီ၊ သျာ)	၃၃
အာဝဇ္ဇိတွာ = အာပဇ္ဇိတွာ (သီ)	၂၁၁
အာဝိဉ္ဆန္တိ = အာဝိဇ္ဈန္တိ (သီ)၊ အာဝိဉ္စန္တိ (သျာ)	၂
အာသံသမာနော = အာသိံသမာနော (သျာ)၊ အာသိသမာနော (က)	၇၆
[ဥ]	
ဥက္ခိတ္တကံ = ဥပက္ခိတ္တကံ (သီ၊ သျာ)	၁၈၁
ဥက္ခိပိတွာ = ဥစ္စလိတွာ (သီ)	၈၄
ဥဋ္ဌာပေတွာ = ဥပဋ္ဌပေတွာ (သျာ)၊ ဥဒ္ဓံသေတွာ (က)	၂၁၁
ဥဒကမလ္လကေတိ = ဥဒကကပလ္လကေတိ (က)	၂၂၆
ဥဒကာသယာတိ = ဒကာသယာတိ (သီ)	၂၉၃
ဥဒ္ဒိသိတွာ = နိဒ္ဒိသိတွာ (သျာ)	၃၇

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Upakārassa = Upakārakassa (Sī) 57
Upagacchati = Upagañchi (Sī) 108
Upagaṇhitabbā = Uggaṇhitabbā (Ka) 79
Upanandhanalakkhaṇo = Upanāhalakkhaṇo (Ka) 64
Upapajja vāti = Upapajje vāti (Syā) 114
Upapattinipphādanato = Uppattinipphādanato (Sī, Syā) 35
Uparidhāritameva = Upadhāritameva (Sī) 125
Uparūparipasādabhāvāya = Uparūparibhāvāya (Sī) 65
Uppalaṁ vappatīti uppalaṁ ropeti = Uppalaṁ pupphatīti nīluppalaṁ byāpīyati (Sī) 124
Ubbegapattaṁ = Ubbegataṁ (Ka) 328
Uplavituṁ = Uppilavituṁ (Sī, Syā) 105
Ullakolikaṇṇivāsikā = Ullabhakolakaṇṇikāvāsikā (Sī), Ullaṅgakolikaṇṇivāsikā (Syā) 135
Usañcātipi = Ūsañcātipi (Sī) 195

[E]

Ekaṁseneva = Ekaraseneva (Sī) 35
Ekakiyā = Ekākiyā (Sī), Ekāniyā (Syā) 271
Ekakkhikāṇo vā ubhayakkhikāṇo vā = Ekacchikāṇo vā ubhayacchikāṇo (Sī) 76
Ekantaparipuṇṇaṁ = Ekantaparipuṇṇaṁ caritabbaṁ 374
Ekamantaṁ = Ekamante (Sī, Syā) 13
Ekeko lokantariko = Ekā lokantarikā (Ka) 333
Etampamāṇo = Evaṁpamāṇo (Ka) 58
Evarūpī = Evarūpā hi (Ka) 96
Esese ekaṭṭhe = Ese eke ekaṭṭhe (Sī) 155

[O]

Oṇamanto = Oṇamanto paṇamanto (Sī), Upanamanto (Syā) 94
Opaneyyikoti = Opanayikoti (Sī, Syā) 141

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္က

[ဥ]

ဥပကာရဿ = ဥပကာရကဿ (သီ) ၅၇
ဥပဂစ္ဆတိ = ဥပဂဉ္ဆိ (သီ) ၁၀၈
ဥပဂဏှိတဗ္ဗာ = ဥဂ္ဂဏှိတဗ္ဗာ (က) ၇၉
ဥပနန္ဓနလက္ခဏော = ဥပနာဟလက္ခဏော (က) ၆၄
ဥပပဇ္ဇ ဝါတိ = ဥပပဇ္ဇေ ဝါတိ (သျာ) ၁၁၄
ဥပပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော = ဥပ္ပတ္တိနိပ္ဖါဒနတော (သီ၊ သျာ) ၃၅
ဥပရိဓာရိတမေဝ = ဥပဓာရိတမေဝ (သီ) ၁၂၅
ဥပရူပရိပသာဒဘာဝါယ = ဥပရူပရိဘာဝါယ (သီ) ၆၅
ဥပ္ပလံ ဝပ္ပတီတိ ဥပ္ပလံ ရောပေတိ = ဥပ္ပလံ ပုပ္ဖတီတိ နီလုပ္ပလံ ဗျာပီယတိ (သီ) ၁၂၄
ဥဗ္ဗေဂပတ္တံ = ဥဗ္ဗေဂတံ (က) ၃၂၈
ဥပ္လဝိတုံ = ဥပ္ပိလဝိတုံ (သီ၊ သျာ) ၁၀၅
ဥလ္လကောလိကဏ္ဏိဝါသိကာ = ဥလ္လဘကောလကဏ္ဏိကာဝါသိကာ (သီ)၊ ဥလ္လင်္ဂကောလိကဏ္ဏိဝါသိကာ (သျာ) ၁၃၅
ဥသဉ္စာတိပိ = ဦသဉ္စာတိပိ (သီ) ၁၉၅

[ဧ]

ဧကံသေနေဝ = ဧကရသေနေဝ (သီ) ၃၅
ဧကကိယာ = ဧကာကိယာ (သီ)၊ ဧကာနိယာ (သျာ) ၂၇၁
ဧကက္ခိကာဏော ဝါ ဥဘယက္ခိကာဏော ဝါ = ဧကစ္ဆိကာဏော ဝါ ဥဘယစ္ဆိကာဏော (သီ) ၇၆
ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ = ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ စရိတဗ္ဗံ ၃၇၄
ဧကမန္တံ = ဧကမန္တေ (သီ၊ သျာ) ၁၃
ဧကေကော လောကန္တရိကော = ဧကာ လောကန္တရိကာ (က) ၃၃၃
ဧတမ္ပမာဏော = ဧဝံပမာဏော (က) ၅၈
ဧဝရူပီ = ဧဝရူပါ ဟိ (က) ၉၆
ဧသေသေ ဧကဋ္ဌေ = ဧသေ ဧကေ ဧကဋ္ဌေ (သီ) ၁၅၅

[ဩ]

ဩဏမန္တော = ဩဏမန္တော ပဏမန္တော (သီ)၊ ဥပနမန္တော (သျာ) ၉၄
ဩပနေယျိကောတိ = ဩပနယိကောတိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[O]	
Ophunanakālo = Opunanakālo (Sī, Syā)	370
Omakkhiṁ = Opapakkhiṁ (Sī, Syā)	181
Oropitabhāro = Ohitabhāro (Ka)	143
Ohīno = Ohīyati (Syā, Ka)	32
[Ka]	
Kaṭhalenāti = Kaṭhalāya (Pāḷiyaṁ)	92
Kaṇḍakaṁ = Kanthakaṁ (Sī, Syā)	293
Kattā = Katattā (Ka)	104
Kappaṭṭho = Kappaṭṭhāyī (Ka)	362
Kabaḷīkārāhārabhakkhānaṁ = Kabaḷiṁkārabhakkhānaṁ (Sī)	72
Kabiṭṭhaphalañca = Kapiṭṭhaphalañca (Syā)	52
Kambojo assānaṁ = Assānaṁ kambojo (Sī, Syā)	155
Kammakāraṇā = Kammakāraṇe (Sī), Kammakāraṇaṁ (Syā)	331
Kaḷamparavāsikā = Kāḷambaravāsikā (Sī), Kāḷumbaravāsikā (Syā)	135
Kāyaparihārikaṁ = Kāyaparihāriyaṁ (Sī)	380
Kāruññataṁ = Kāruññaṁ (Syā, Ka)	167
Kāḷakacchakādīni = Kāḷakacchādīni (Sī)	280
Kāḷakaseṭṭhi = Koḷikaseṭṭhi (Ka)	272
Kāḷakaseṭṭhiputtassa = Koḷikaseṭṭhiputtassa (Ka)	270
Kiñci = Kiñca (Syā)	258
Kiriyāti = Kiriyāyāti (Sī)	174
Kilāsino = Setakilāsino (Sī)	52
Kilese paṭinissajjanto = Kilesapaṭissajano (Sī)	102
Kusobbhāti = Kussubbhāti (Sī), Kusumbhāti (Syā, Ka)	223
Ketumiva = Kuntamiva (Sī, Syā)	78
Koṭito = Kaṭito (Syā)	2
Kodhanapuggalo = Kodhanabahulo puggalo (Sī)	92
Kvacani = Kvacini (Sī, Syā)	194

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဩ]	
ဩဖုနနကာလော = ဩပုနနကာလော (သီ၊ သျာ)	၃၇၀
ဩမက္ခိံ = ဩပပက္ခိံ (သီ၊ သျာ)	၁၈၁
ဩရောပိတဘာရော = ဩဟိတဘာရော (က)	၁၄၃
ဩဟီနော = ဩဟီယတိ (သျာ၊ က)	၃၂
[က]	
ကဌလေနာတိ = ကဌလာယ (ပါဠိယံ)	၉၂
ကဏ္ဍကံ = ကန္ထကံ (သီ၊ သျာ)	၂၉၃
ကတ္တာ = ကတတ္တာ (က)	၁၀၄
ကပ္ပဋ္ဌော = ကပ္ပဋ္ဌာယီ (က)	၃၆၂
ကဗဠီကာရာဟာရဘက္ခာနံ = ကဗဠိံကာရဘက္ခာနံ (သီ)	၇၂
ကဗိဋ္ဌဖလဉ္စ = ကပိဋ္ဌဖလဉ္စ (သျာ)	၅၂
ကမ္ဗောဇော အဿာနံ = အဿာနံ ကမ္ဗောဇော (သီ၊ သျာ)	၁၅၅
ကမ္မကာရဏာ = ကမ္မကာရဏေ (သီ)၊ ကမ္မကာရဏံ (သျာ)	၃၃၁
ကဠမ္ပရဝါသိကာ = ကာဠမ္ဗရဝါသိကာ (သီ)၊ ကာဠုမ္ဗရဝါသိကာ (သျာ)	၁၃၅
ကာယပရိဟာရိကံ = ကာယပရိဟာရိယံ (သီ)	၃၈၀
ကာရုညတံ = ကာရုညံ (သျာ၊ က)	၁၆၇
ကာဠကစ္ဆကာဒီနိ = ကာဠကစ္ဆာဒီနိ (သီ)	၂၈၀
ကာဠကသေဋ္ဌိ = ကောဠိကသေဋ္ဌိ (က)	၂၇၂
ကာဠကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ = ကောဠိကသေဋ္ဌိပုတ္တဿ (က)	၂၇၀
ကိဉ္စိ = ကိဉ္စ (သျာ)	၂၅၈
ကိရိယာတိ = ကိရိယာယာတိ (သီ)	၁၇၄
ကိလာသိနော = သေတကိလာသိနော (သီ)	၅၂
ကိလေသေ ပဋိနိဿဇ္ဇန္တော = ကိလေသပဋိဿဇနော (သီ)	၁၀၂
ကုသောဗ္ဘာတိ = ကုဿုဗ္ဘာတိ (သီ)၊ ကုသုမ္ဘာတိ (သျာ၊ က)	၂၂၃
ကေတုမိဝ = ကုန္တမိဝ (သီ၊ သျာ)	၇၈
ကောဋိတော = ကဋိတော (သျာ)	၂
ကောဓနပုဂ္ဂလော = ကောဓနဗဟုလော ပုဂ္ဂလော (သီ)	၉၂
ကွစနိ = ကွစိနိ (သီ၊ သျာ)	၁၉၄

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Kha]

Khañjo = Khujjo (Ka) 112
Kharavacanā = Kharavācā (Syā, Ka) 45
Khallitasiranti = Khalitaṁ siroti (Sī) 119
Khārāpatacchikanti = Khārāpaṭicchakanti (Syā, Ka) 2
Khippanisāmano = Khippaṁ nisāmanā (Ka) 326
Khudaṁ = Khuddaṁ (Syā, Ka) 40

[Ga]

Gaṅgāvanavāli-aṅgaṇamhi = Gavaravāḷa-aṅgaṇamhi (Sī, Syā) 134
Gacchasīti = Āgacchasīti (Ka) 153
Gamanaṁ = Niggamanaṁ (Ka) 382
Garukārañca = Garubhāvañca (Ka) 264
Garucittīkāravasena = Garucittakāravasena (Sī, Syā) 8
Gāvaṁ = Gāviṁ (Sī, Syā) 5
Gilānavuṭṭhitoti = Gilānā vuṭṭhitoti (Sī, Syā, Ka) 202
Guṇavijjhanaṭṭhena = Guṇavicchindanatthena (Ka) 223
Gulāguṇṭhikajātoti gulāguṇṭhikaṁ = Gulāguṇḍikajātoti gulāguṇḍikaṁ (Sī, Syā, Ka) 386
Gotamaketi = Sattambeti (Sī, Syā) 236

[Gha]

Ghaṭayamānā = Ghaṭṭayamānā (Sī), Ghaṭṭiyamānā (Syā) 311

[Ca]

Cakkavāḷasahassī = Cakkavāḷasahasse (Sī, Syā) 237
Caretīti carati gacchati = Paretīti gacchati (Sī) 240

[Cha]

Chaḍḍitakasaṭaṁ = Chaḍḍitakasāvaṁ (Sī), Chaḍḍitarajanaṁ (Syā) 280
Channaparibbājako = Paṭicchannaparibbājako (Sī, Syā) 200
Challiṁ = Jalliṁ (Sī, Syā) 357

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ခ]

ခဉ္ဇော = ခုဇ္ဇော (က) ၁၁၂
ခရဝစနာ = ခရဝါစာ (သျာ၊ က) ၄၅
ခလ္လိတသိရန္တိ = ခလိတံ သိရောတိ (သီ) ၁၁၉
ခါရာပတစ္ဆိကန္တိ = ခါရာပဋိစ္ဆကန္တိ (သျာ၊ က) ၂
ခိပ္ပနိသာမနော = ခိပ္ပံ နိသာမနာ (က) ၃၂၆
ခုဒံ = ခုဒ္ဒံ (သျာ၊ က) ၄၀

[ဂ]

ဂင်္ဂါဝနဝါလိအင်္ဂဏမှိ = ဂဝရဝါဠအင်္ဂဏမှိ (သီ၊ သျာ) ၁၃၄
ဂစ္ဆသီတိ = အာဂစ္ဆသီတိ (က) ၁၅၃
ဂမနံ = နိဂ္ဂမနံ (က) ၃၈၂
ဂရုကာရဉ္စ = ဂရုဘာဝဉ္စ (က) ၂၆၄
ဂရုစိတ္တီကာရဝသေန = ဂရုစိတ္တကာရဝသေန (သီ၊ သျာ) ၈
ဂါဝံ = ဂါဝိံ (သီ၊ သျာ) ၅
ဂိလာနဝုဋ္ဌိတောတိ = ဂိလာနာ ဝုဋ္ဌိတောတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၀၂
ဂုဏဝိဇ္ဈနဋ္ဌေန = ဂုဏဝိစ္ဆိန္ဒနဋ္ဌေန (က) ၂၂၃
ဂုလာဂုဏ္ဌိကဇာတောတိ ဂုလာဂုဏ္ဌိကံ = ဂုလာဂုဏ္ဍိကဇာတောတိ ဂုလာဂုဏ္ဍိကံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၃၈၆
ဂေါတမကေတိ = သတ္တမ္ဗေတိ (သီ၊ သျာ) ၂၃၆

[ဃ]

ဃဋယမာနာ = ဃဋ္ဋယမာနာ (သီ)၊ ဃဋ္ဋိယမာနာ (သျာ) ၃၁၁

[စ]

စက္ကဝါဠသဟဿီ = စက္ကဝါဠသဟဿေ (သီ၊ သျာ) ၂၃၇
စရေတီတိ စရတိ ဂစ္ဆတိ = ပရေတီတိ ဂစ္ဆတိ (သီ) ၂၄၀

[ဆ]

ဆဍ္ဍိတကသဋံ = ဆဍ္ဍိတကသာဝံ (သီ)၊ ဆဍ္ဍိတရဇနံ (သျာ) ၂၈၀
ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော = ပဋိစ္ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော (သီ၊ သျာ) ၂၀၀
ဆလ္လိံ = ဇလ္လိံ (သီ၊ သျာ) ၃၅၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ja]	
Jarā = Jarājiṇṇaṁ (Ka)	119
Jalaṁ = Oghaṁ (Sī)	42
Jāṇussoṇiṭhānantaraṁ kira nāmekaṁ = Jāṇussoṇīti ṭhānantaraṁ kira nāmetaṁ ekaṁ (Ka)	23
Jātattā = Jātatāya (Sī, Syā)	76
Jinitvā = Nijjitvā (Sī)	260
[Ña]	
Ñatvāti = Sacchikatvāti (Sī)	167
Ñātīnaṁ = Dāyādānaṁ (Sī, Syā)	95
Ñāyati = Paññāyati (Syā, Ka)	146
[Ṭha]	
Ṭhapitakumbhaṇḍamiva = Ṭhapitakumbhaṇḍo viya (Syā, Ka)	198
Ṭhapenti = Pātenti (Sī)	2
Ṭhānena = Kāraṇena (Ka)	268
[Ta]	
Taṁ mayaṁ = Taṁ māyaṁ (Sī, Syā)	174
Taṇhādiṭṭhilepehi = Taṇhādiṭṭhikilesehi (Ka)	117
Tathā tathāssa = Tathā tathā tassa (Ka)	225
Tadabhiññāyāti = Yadeva tattha saccanti (?)	359
Tammayatāya = Tammatāya (Sī)	131
Tasmiṁ kāraṇe = Tasmiṁ vacane vutte tasmiṁ kāraṇe (Sī, Syā)	288
Tyāyanti = Tyāhanti (Syā, Ka)	154
Tayo addhe = Tayo vaye (Sī)	140
Tassā upanisāya sotāvadhānaṁ = Tassa sa-upanissayaṁ sotaṭṭhapanaṁ (Sī, Syā)	187
Tiṇhāya = Tikkhāya (Ka)	35
Tirīṭānīti = Tirīṭakānīti (Sī, Syā)	221
Tucchapuriso = Muḷhapuriso (Sī), Tucchapuriso muḷhapuriso (Syā)	243
Temetvā = Makkhetvā (Syā, Ka)	196

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဇ]	
ဇရာ = ဇရာဇိဏ္ဏံ (က)	၁၁၉
ဇလံ = ဩဃံ (သီ)	၄၂
ဇာဏုဿောဏိဌာနန္တရံ ကိရ နာမေကံ = ဇာဏုဿောဏီတိ ဌာနန္တရံ ကိရ နာမေတံ ဧကံ (က)	၂၃
ဇာတတ္တာ = ဇာတတာယ (သီ၊ သျာ)	၇၆
ဇိနိတွာ = နိဇ္ဇိတွာ (သီ)	၂၆၀
[ဉ]	
ဉတွာတိ = သစ္ဆိကတွာတိ (သီ)	၁၆၇
ဉာတီနံ = ဒါယာဒါနံ (သီ၊ သျာ)	၉၅
ဉာယတိ = ပညာယတိ (သျာ၊ က)	၁၄၆
[ဌ]	
ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍမိဝ = ဌပိတကုမ္ဘဏ္ဍော ဝိယ (သျာ၊ က)	၁၉၈
ဌပေန္တိ = ပါတေန္တိ (သီ)	၂
ဌာနေန = ကာရဏေန (က)	၂၆၈
[တ]	
တံ မယံ = တံ မာယံ (သီ၊ သျာ)	၁၇၄
တဏှာဒိဋ္ဌိလေပေဟိ = တဏှာဒိဋ္ဌိကိလေသေဟိ (က)	၁၁၇
တထာ တထာဿ = တထာ တထာ တဿ (က)	၂၂၅
တဒဘိညာယာတိ = ယဒေဝ တတ္ထ သစ္စန္တိ (?)	၃၅၉
တမ္မယတာယ = တမ္မတာယ (သီ)	၁၃၁
တသ္မိံ ကာရဏေ = တသ္မိံ ဝစနေ ဝုတ္တေ တသ္မိံ ကာရဏေ (သီ၊ သျာ)	၂၈၈
တျာယန္တိ = တျာဟန္တိ (သျာ၊ က)	၁၅၄
တယော အဒ္ဓေ = တယော ဝယေ (သီ)	၁၄၀
တဿာ ဥပနိသာယ သောတာဝဓာနံ = တဿ သဉပနိဿယံ သောတဋ္ဌပနံ (သီ၊ သျာ)	၁၈၇
တိဏှာယ = တိက္ခာယ (က)	၃၅
တိရီဋာနီတိ = တိရီဋကာနီတိ (သီ၊ သျာ)	၂၂၁
တုစ္ဆပုရိသော = မုဠှပုရိသော (သီ)၊ တုစ္ဆပုရိသော မုဠှပုရိသော (သျာ)	၂၄၃
တေမေတွာ = မက္ခေတွာ (သျာ၊ က)	၁၉၆

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Tha]	
Thalaṁ pāpitaṁ = Thale pātitaṁ (Sī)	278
Thāvarabhāvato = Thāvarabhāvato thirabhāvato (Sī)	268
Thinabhāvaṁ thaddhabhāvaṁ = Khilabhāvaṁ baddhabhāvaṁ (Ka)	372
[Da]	
Daṇḍaṁ = Leḍḍuṁ (Sī, Syā)	348
Daṇḍakasaññī = Udakasaññī (Sī, Syā)	245
Dantavidaṁsakahasitanti = Dantavidaṁsakaṁ hasitanti (Sī)	231
Daddabhāyitasaddaṁ = Daddurasaddaṁ (Ka)	158
Dvajjhabhāvaṁ = Jajjarabhāvaṁ (Sī, Syā)	189
Daḷhadhammāti = Daḷhadhammoti (Syā, Ka)	305
Diṭṭhippattoti = Diṭṭhappattoti (Sī)	48
Diṭṭhisīsā sīsaññe = Diṭṭhisīsāpi añño (Ka)	387
Diyaḍḍha = Diyaḍḍhaṁ (Sī)	215
Dīghajayantadamiḷo = Dīghajantudamiḷo (Sī)	120
Duttappayā = Atappayā (Sī)	57
Dunnīharā = Dunnīhārā (Sī)	57
Duppajahabhāvena = Duppajahanabhāvena (Sī)	57
Duppūriyāni = Duppariyāni (Syā)	4
Devalokepi = Devalokepi hi (Syā)	206
[Dha]	
Dhammassavanatthaṁ = Dhammassavanaggaṁ (Sī)	364
Dhammūpaghātaṁ = Dhammassa ghātaṁ (Ka)	312
Dhātā = Dhatā (Sī)	267
Dhāretvā = Cāretvā (Sī, Syā)	176
Dhuvasīloti = Dhuvasīlīti (Sī)	216
Dhīraṁ na sahati nappahoti = Dhīrasaṁhati na hoti (Sī, Syā)	287
Dhīraṁ sahatīti = Dhīrasaṁhatīti (Sī, Syā)	287
Dhovanūpagena = Dhovanarūpakena (Ka)	280

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ထ]	
ထလံ ပါပိတံ = ထလေ ပါတိတံ (သီ)	၂၇၈
ထာဝရဘာဝတော = ထာဝရဘာဝတော ထိရဘာဝတော (သီ)	၂၆၈
ထိနဘာဝံ ထဒ္ဓဘာဝံ = ခိလဘာဝံ ဗဒ္ဓဘာဝံ (က)	၃၇၂
[ဒ]	
ဒဏ္ဍံ = လေဍ္ဍုံ (သီ၊ သျာ)	၃၄၈
ဒဏ္ဍကသညီ = ဥဒကသညီ (သီ၊ သျာ)	၂၄၅
ဒန္တဝိဒံသကဟသိတန္တိ = ဒန္တဝိဒံသကံ ဟသိတန္တိ (သီ)	၂၃၁
ဒဒ္ဒဘာယိတသဒ္ဒံ = ဒဒ္ဒုရသဒ္ဒံ (က)	၁၅၈
ဒွဇ္ဈဘာဝံ = ဇဇ္ဇရဘာဝံ (သီ၊ သျာ)	၁၈၉
ဒဠှဓမ္မာတိ = ဒဠှဓမ္မောတိ (သျာ၊ က)	၃၀၅
ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တောတိ = ဒိဋ္ဌပ္ပတ္တောတိ (သီ)	၄၈
ဒိဋ္ဌိသီသာ သီသညေ = ဒိဋ္ဌိသီသာပိ အညေ (က)	၃၈၇
ဒိယဍ္ဍ = ဒိယဍ္ဍံ (သီ)	၂၁၅
ဒီဃဇယန္တဒမိဠော = ဒီဃဇန္တုဒမိဠော (သီ)	၁၂၀
ဒုတ္တပ္ပယာ = အတပ္ပယာ (သီ)	၅၇
ဒုန္နီဟရာ = ဒုန္နီဟာရာ (သီ)	၅၇
ဒုပ္ပဇဟဘာဝေန = ဒုပ္ပဇဟနဘာဝေန (သီ)	၅၇
ဒုပ္ပူရိယာနိ = ဒုပ္ပရိယာနိ (သျာ)	၄
ဒေဝလောကေပိ = ဒေဝလောကေပိ ဟိ (သျာ)	၂၀၆
[ဓ]	
ဓမ္မဿဝနတ္ထံ = ဓမ္မဿဝနဂ္ဂံ (သီ)	၃၆၄
ဓမ္မူပဃာတံ = ဓမ္မဿ ဃာတံ (က)	၃၁၂
ဓာတာ = ဓတာ (သီ)	၂၆၇
ဓာရေတွာ = စာရေတွာ (သီ၊ သျာ)	၁၇၆
ဓုဝသီလောတိ = ဓုဝသီလီတိ (သီ)	၂၁၆
ဓီရံ န သဟတိ နပ္ပဟောတိ = ဓီရသံဟတိ န ဟောတိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၇
ဓီရံ သဟတီတိ = ဓီရသံဟတီတိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၇
ဓောဝနူပဂေန = ဓောဝနရူပကေန (က)	၂၈၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Na]

Na uppilāvitabhāvatthaṁ = Na ubbillāvitabhāvatthaṁ (Sī) 129
Nandagopālakaseṭṭhiputto viya = Bhūtavālikaseṭṭhiputto viya (Sī) 60
Nandābhayatthero = Dattābhayatthero (Sī, Syā) 74
Nadikuñjotipi = Nadinikuñjotipi (Sī, Syā, Ka) 223
Nadīkuñjantipi = Nadīnikuñjantipi (Sī) 383
Na limpati = Na lippati (Sī, Syā) 117
Navavuṭṭhe = Navavaṭṭhe (Sī) 116
Na vigatantaṁ paricchinnaparivaṭumaṁ = Na nibbinnaṁ pariccataṁ vigatantaṁ (Ka) 258
Na sampajjhāyatīti = Na apajjhāyatīti (Sī), Na pajjhāyatīti (Syā) 388
Na sammussati = Na pammussati (Sī) 74
Nāgariyo = Nāgaro (Ka) 110
Nāpasādayeti = Nāvasādayeti (Sī) 188
Nikanti = Niyanti (Sī, Syā) 341
Nikantiyā = Niyantiyā (Sī) 354
Nikujjoti = Nikkujjoti (Sī, Syā) 97
Niggatakāyo = Vigatakāyo (Ka) 338
Niṭṭhapattagilāno = Niṭṭhāpattagilāno (Sī) 88
Nipakkhalanaṭṭhena = Vinipakkhalanaṭṭhena (Sī) 49
Nipātentītipi = Nivattantītipi (Sī), Nipadantītipi (Syā) 87
Niyassakammaṁ = Niyasakammaṁ (Ka) 66
Nilīyanaṭṭhena = Līyanaṭṭhena (Sī) 140
Nivattentasseva = Nibbaṭṭantasseva nibbaṭṭantasseva (Sī), Nivaṭṭentasseva (Syā) 180
Nivāsakālo = Nivāsanakālo (Syā), Nisinnakālo (Ka) 293
Nihatamānadappā = Nihatamānagabbā (Ka) 374
Nīhārena = Niyāmena (Sī) 177
Nupanītotipi = Nūpanītotipi (Sī), Nuparitotipi (Ka) 202
Nettā = Netā (Sī) 318
Netetipi = Nettetipi (Sī), Nītetipi (Ka) 318

နာနာပါဌ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[န]

န ဥပ္ပိလာဝိတဘာဝတ္ထံ = န ဥဗ္ဗိလ္လာဝိတဘာဝတ္ထံ (သီ) ၁၂၉
နန္ဒဂေါပါလကသေဋ္ဌိပုတ္တော ဝိယ = ဘူတဝါလိကသေဋ္ဌိပုတ္တော ဝိယ (သီ) ၆၀
နန္ဒာဘယတ္ထေရော = ဒတ္တာဘယတ္ထေရော (သီ၊ သျာ) ၇၄
နဒိကုဉ္ဇောတိပိ = နဒိနိကုဉ္ဇောတိပိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၂၃
နဒီကုဉ္ဇန္တိပိ = နဒီနိကုဉ္ဇန္တိပိ (သီ) ၃၈၃
န လိမ္ပတိ = န လိပ္ပတိ (သီ၊ သျာ) ၁၁၇
နဝဝုဋ္ဌေ = နဝဝဋ္ဌေ (သီ) ၁၁၆
န ဝိဂတန္တံ ပရိစ္ဆိန္နပရိဝဋုမံ = န နိဗ္ဗိန္နံ ပရိစ္စတ္တံ ဝိဂတန္တံ (က) ၂၅၈
န သမ္ပဇ္ဈာယတီတိ = န အပဇ္ဈာယတီတိ (သီ)၊ န ပဇ္ဈာယတီတိ (သျာ) ၃၈၈
န သမ္မုဿတိ = န ပမ္မုဿတိ (သီ) ၇၄
နာဂရိယော = နာဂရော (က) ၁၁၀
နာပသာဒယေတိ = နာဝသာဒယေတိ (သီ) ၁၈၈
နိကန္တိ = နိယန္တိ (သီ၊ သျာ) ၃၄၁
နိကန္တိယာ = နိယန္တိယာ (သီ) ၃၅၄
နိကုဇ္ဇောတိ = နိက္ကုဇ္ဇောတိ (သီ၊ သျာ) ၉၇
နိဂ္ဂတကာယော = ဝိဂတကာယော (က) ၃၃၈
နိဋ္ဌပတ္တဂိလာနော = နိဋ္ဌာပတ္တဂိလာနော (သီ) ၈၈
နိပက္ခလနဋ္ဌေန = ဝိနိပက္ခလနဋ္ဌေန (သီ) ၄၉
နိပါတေန္တီတိပိ = နိဝတ္တန္တီတိပိ (သီ)၊ နိပဒန္တီတိပိ (သျာ) ၈၇
နိယဿကမ္မံ = နိယသကမ္မံ (က) ၆၆
နိလီယနဋ္ဌေန = လီယနဋ္ဌေန (သီ) ၁၄၀
နိဝတ္တေန္တဿေဝ = နိဗ္ဗဋ္ဋန္တဿေဝ နိဗ္ဗဋ္ဋန္တဿေဝ (သီ)၊ နိဝဋ္ဋေန္တဿေဝ (သျာ) ၁၈၀
နိဝါသကာလော = နိဝါသနကာလော (သျာ)၊ နိသိန္နကာလော (က) ၂၉၃
နိဟတမာနဒပ္ပါ = နိဟတမာနဂဗ္ဗာ (က) ၃၇၄
နီဟာရေန = နိယာမေန (သီ) ၁၇၇
နုပနီတောတိပိ = နူပနီတောတိပိ (သီ)၊ နုပရိတောတိပိ (က) ၂၀၂
နေတ္တာ = နေတာ (သီ) ၃၁၈
နေတေတိပိ = နေတ္တေတိပိ (သီ)၊ နီတေတိပိ (က) ၃၁၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pakappanā = Saṁkappanā (Ka)	347
Pakkuthitvā = Pakkaṭṭhitvā (Sī)	2
Pakkhantā = Pakkhandā (Ka)	152
Pakkhupacchedanatthāya = Pakkhachedanatthāya (Sī)	65
Paggaṇhanānubrūhanavasena = Saṅgaṇhanānubrūhanavasena (Sī, Syā)	204
Paccāgamanaṁ = Pacchā gamanaṁ (Ka)	382
Pañcamaccherabhāvo = Maccherabhāvo (Sī, Syā), Pañca maccherassa bhāvo (Ka)	64
Pañcālaputtoti Pañcālabrāhmaṇiyā = Pañcāliputtoti Pañcālibrāhmaṇiyā (Sī, Syā)	306
Pajjanikanti = Sajjanelanti (Sī), Pajjanelanti (Syā)	311
Paṭikathentova = Paṭikarontova (Ka)	393
Paṭikkamantepi = Paṭikkosantepi (Sī, Syā)	94
Paṭṭikāyāti suvaṇṇapaṭṭakāya = Paṭṭakāyāti suvaṇṇapaṭṭatthāya (Sī, Syā), Paṭikāyāti suvaṇṇapaṭṭakāya (Ka)	227
Paṭikkhepavasena = Paṭipakkhavasena (Ka)	242
Paṭiggāhakā = Paṭiggahitā (Syā)	26
Paṭippassaddhaladdho = Paṭippassaddhiladdho (Ka)	228
Paṭisedhetuṁ = Apaṭisaṁvedetuṁ (Sī, Syā)	225
Paṇītabhāvanena = Paṇītena (?)	332
Patijāto = Jāto (Sī)	374
Pathaviṭṭhakanāgā ca = Pathaviheṭṭhā nāgā ca (Ka)	33
Padavārena = Padavāre (Sī), Padavārena padavārena (Syā)	132
Padussanaṭṭhena = Āsavanaṭṭhena (Ka)	333
Panthadūhanacoro = Panthadūsanacoro (Ka)	143
Papati = Pacalati (Ka)	108
Pabbajjato ca = Pabbajitato ca (Ka)	130
Pabbajitasukhanti = Pabbajjā sukhanti (Sī, Syā)	53
Payujjanti = Payuñjanti (Sī, Syā)	298

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပကပ္ပနာ = သံကပ္ပနာ (က)	၃၄၇
ပက္ကုထိတွာ = ပက္ကဋ္ဌိတွာ (သီ)	၂
ပက္ခန္တာ = ပက္ခန္ဒာ (က)	၁၅၂
ပက္ခုပစ္ဆေဒနတ္ထာယ = ပက္ခဆေဒနတ္ထာယ (သီ)	၆၅
ပဂ္ဂဏှနာနုဗြူဟနဝသေန = သင်္ဂဏှနာနုဗြူဟနဝသေန (သီ၊ သျာ)	၂၀၄
ပစ္စာဂမနံ = ပစ္ဆာ ဂမနံ (က)	၃၈၂
ပဉ္စမစ္ဆေရဘာဝေါ = မစ္ဆေရဘာဝေါ (သီ၊ သျာ)၊ ပဉ္စ မစ္ဆေရဿ ဘာဝေါ (က)	၆၄
ပဉ္စာလပုတ္တောတိ ပဉ္စာလဗြာဟ္မဏိယာ = ပဉ္စာလိပုတ္တောတိ ပဉ္စာလိဗြာဟ္မဏိယာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၆
ပဇ္ဇနိကန္တိ = သဇ္ဇနေလန္တိ (သီ)၊ ပဇ္ဇနေလန္တိ (သျာ)	၃၁၁
ပဋိကထေန္တောဝ = ပဋိကရောန္တောဝ (က)	၃၉၃
ပဋိက္ကမန္တေပိ = ပဋိက္ကောသန္တေပိ (သီ၊ သျာ)	၉၄
ပဋ္ဋိကာယာတိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကာယ = ပဋ္ဋကာယာတိ သုဝဏ္ဏ-ပဋ္ဋတ္ထာယ (သီ၊ သျာ)၊ ပဋိကာယာတိ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋကာယ (က)	၂၂၇
ပဋိက္ခေပဝသေန = ပဋိပက္ခဝသေန (က)	၂၄၂
ပဋိဂ္ဂါဟကာ = ပဋိဂ္ဂဟိတာ (သျာ)	၂၆
ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓေါ = ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိလဒ္ဓေါ (က)	၂၂၈
ပဋိသေဓေတုံ = အပဋိသံဝေဒေတုံ (သီ၊ သျာ)	၂၂၅
ပဏီတဘာဝနေန = ပဏီတေန (?)	၃၃၂
ပတိဇာတော = ဇာတော (သီ)	၃၇၄
ပထဝိဋ္ဌကနာဂါ စ = ပထဝိဟေဋ္ဌာ နာဂါ စ (က)	၃၃
ပဒဝါရေန = ပဒဝါရေ (သီ)၊ ပဒဝါရေန ပဒဝါရေန (သျာ)	၁၃၂
ပဒုဿနဋ္ဌေန = အာသဝနဋ္ဌေန (က)	၃၃၃
ပန္ထဒူဟနစောရော = ပန္ထဒူသနစောရော (က)	၁၄၃
ပပတိ = ပစလတိ (က)	၁၀၈
ပဗ္ဗဇ္ဇတော စ = ပဗ္ဗဇိတတော စ (က)	၁၃၀
ပဗ္ဗဇိတသုခန္တိ = ပဗ္ဗဇ္ဇာ သုခန္တိ (သီ၊ သျာ)	၅၃
ပယုဇ္ဇန္တိ = ပယုဉ္ဇန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၉၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Parato = Purato (Ka) 107
Paramukhaṁ = Parammukhaṁ (Syā), Parimukhaṁ (Ka) 171
Parammukhaṁ = Paṭimukhaṁ (Sī), Pamukhaṁ (Syā) 3
Paravādanimmaddanatthāya = Paravādinimmathanatthāya (Sī, Syā) 295
Pariññāpāraṁ = Tīraṇapāraṁ (Ka) 143
Parimoceti = Parisodheti (Ka) 384
Parivaṭumakaro = Pariyantakaro (Ka) 98
Parivārikepi = Paricārakepi (Sī), Parivārakepi (Syā) 361
Parisākasaṭo = Parisakkasāvo (Sī, Syā) 263
Parisākasaṭoti = Parisakasaṭoti (Sī, Syā) 47
Parūparodhapaṭisaṁyuttā = Paroparodhapaṭisaṁyuttā (Sī, Syā) 200
Paroparānīti parāni ca oparāni ca = Parovarānīti parāni ca ovarāni ca (Sī) 101
Palāpaparisāti = Palāsaparisāti (Ka) 47
Palāso = Paḷāso (Sī, Syā) 64
Palujjitvā = Palujjitvā patati (Sī), Palujjitvā patitvā (Syā) 192
Pavāyatīti = Pavātīti (Sī) 206
Pasannabhāvadūsakehīti = Pasannabhāvarosakehīti (Ka) 257
Pasādhanabhaṇḍena = Pasādhitabhaṇḍena (Sī) 196
Passitabbāya = Pekkhitabbāya (Sī, Syā) 202
Pahūtarattaratanānanti = Pahūtasattaratanānanti (Syā, Ṭīkāyaṁ ca pāṭhantaraṁ) 199
Pāṇi = Pāsāṇa (Syā, Ka) 11
Pāruta = Pārupana (Syā) 391
Pālileyyake = Pārileyyake (Sī) 30
Pivantīti = Pibantīti (Sī), Piyantīti (Ka) 302
Puññappavattiyoti = Puññopapattiyoti (Sī, Syā) 309
Puññuppattipaṭipadaṁ = Puññasampattipaṭipadaṁ (Ka) 150
Purisakaravitaṁ = Phussakaravitaṁ (Sī), Pussakaravikaṁ (Syā) 181
Posāvanikaṁyeva = Posāvaniyaṁyeva (Sī, Syā) 370

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ပ]

ပရတော = ပုရတော (က) ၁၀၇
ပရမုခံ = ပရမ္မုခံ (သျာ)၊ ပရိမုခံ (က) ၁၇၁
ပရမ္မုခံ = ပဋိမုခံ (သီ)၊ ပမုခံ (သျာ) ၃
ပရဝါဒနိမ္မဒ္ဒနတ္ထာယ = ပရဝါဒိနိမ္မထနတ္ထာယ (သီ၊ သျာ) ၂၉၅
ပရိညာပါရံ = တီရဏပါရံ (က) ၁၄၃
ပရိမောစေတိ = ပရိသောဓေတိ (က) ၃၈၄
ပရိဝဋုမကရော = ပရိယန္တကရော (က) ၉၈
ပရိဝါရိကေပိ = ပရိစာရကေပိ (သီ)၊ ပရိဝါရကေပိ (သျာ) ၃၆၁
ပရိသာကသဋော = ပရိသက္ကသာဝေါ (သီ၊ သျာ) ၂၆၃
ပရိသာကသဋောတိ = ပရိသကသဋောတိ (သီ၊ သျာ) ၄၇
ပရူပရောဓပဋိသံယုတ္တာ = ပရောပရောဓပဋိသံယုတ္တာ (သီ၊ သျာ) ၂၀၀
ပရောပရာနီတိ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ = ပရောဝရာနီတိ ပရာနိ စ ဩဝရာနိ စ (သီ) ၁၀၁
ပလာပပရိသာတိ = ပလာသပရိသာတိ (က) ၄၇
ပလာသော = ပဠာသော (သီ၊ သျာ) ၆၄
ပလုဇ္ဇိတွာ = ပလုဇ္ဇိတွာ ပတတိ (သီ)၊ ပလုဇ္ဇိတွာ ပတိတွာ (သျာ) ၁၉၂
ပဝါယတီတိ = ပဝါတီတိ (သီ) ၂၀၆
ပသန္နဘာဝဒူသကေဟီတိ = ပသန္နဘာဝရောသကေဟီတိ (က) ၂၅၇
ပသာဓနဘဏ္ဍေန = ပသာဓိတဘဏ္ဍေန (သီ) ၁၉၆
ပဿိတဗ္ဗာယ = ပေက္ခိတဗ္ဗာယ (သီ၊ သျာ) ၂၀၂
ပဟူတရတ္တရတနာနန္တိ = ပဟူတသတ္တရတနာနန္တိ (သျာ၊ ဋီကာယံ စ ပါဌန္တရံ) ၁၉၉
ပါဏိ = ပါသာဏ (သျာ၊ က) ၁၁
ပါရုတ = ပါရုပန (သျာ) ၃၉၁
ပါလိလေယျကေ = ပါရိလေယျကေ (သီ) ၃၀
ပိဝန္တီတိ = ပိဗန္တီတိ (သီ)၊ ပိယန္တီတိ (က) ၃၀၂
ပုညပ္ပဝတ္တိယောတိ = ပုညောပပတ္တိယောတိ (သီ၊ သျာ) ၃၀၉
ပုညုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ = ပုညသမ္ပတ္တိပဋိပဒံ (က) ၁၅၀
ပုရိသကရဝိတံ = ဖုဿကရဝိတံ (သီ)၊ ပုဿကရဝိကံ (သျာ) ၁၈၁
ပေါသာဝနိကံယေဝ = ပေါသာဝနိယံယေဝ (သီ၊ သျာ) ၃၇၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pha]	
Phari = Patthari (Sī)	207
Phāsuṁ = Phāsukaṁ (Sī)	11
[Ba]	
Bālāpadānānīti bālassa apadānāni = Bālassa caritāpadānānīti bālāpadānāni (Sī)	71
Bāhirassādanti = Bāhirāsanti (Sī)	240
Bile sayantā = Bilāsayasattā (Ka)	293
Bībhacchavaṇṇā = Vigacchavaṇṇā (Ka)	372
Bībhaccho = Vigaccho (Ka)	324
Bojjhaṅge = Sambojjhaṅge (Ka)	9
[Bha]	
Bhajanikā = Janikā (Ka)	311
Bhavanaṭṭhāne = Vasanaṭṭhāne (Sī)	236
Bhavalobhakkhayatthāya = Bhavalobhakkhayāya (Sī)	39
Bhītassa parittāyakattā = Bhayaparittāṇattā (Ka)	359
Bhummantaraṁ = Bhūmantaraṁ (I)	53
Bhummatthe = Bhūmatthe (I)	12
Bhedakkhaṇe = Bhaṅgakkhaṇe (Ka)	137
Bhoge sambharaṇatthāya = Bhogasaṁharaṇatthāya (Sī), Bhogasambharaṇatthāya (Syā)	321
[Ma]	
Makulapabbate = Maṅkulapabbate (Sī)	30
Maṅgalavāsī Kuṭṭatissattheroti = Maṅgaṇavāsī Kujjatissattheroti (Sī)	133
Maccupāsappamocananti = Maccupāsā pamocananti (Sī, Syā)	297
Macchabandho = Macchavadho (Ka)	373
Mahatto = Mahattā (Sī, Syā)	226
Mahājātakabhāṇakatthero = Mahākhuddakabhāṇakatthero (Ka)	134
Mahābhārāti = Mahā-ejāti (Sī)	380

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဖ]	
ဖရိ = ပတ္ထရိ (သီ)	၂၀၇
ဖာသုံ = ဖာသုကံ (သီ)	၁၁
[ဗ]	
ဗာလာပဒါနာနီတိ ဗာလဿ အပဒါနာနိ = ဗာလဿ စရိတာ-ပဒါနာနီတိ ဗာလာပဒါနာနိ (သီ)	၇၁
ဗာဟိရဿာဒန္တိ = ဗာဟိရာသန္တိ (သီ)	၂၄၀
ဗိလေ သယန္တာ = ဗိလာသယသတ္တာ (က)	၂၉၃
ဗီဘစ္ဆဝဏ္ဏာ = ဝိဂစ္ဆဝဏ္ဏာ (က)	၃၇၂
ဗီဘစ္ဆော = ဝိဂစ္ဆော (က)	၃၂၄
ဗောဇ္ဈင်္ဂေ = သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂေ (က)	၉
[ဘ]	
ဘဇနိကာ = ဇနိကာ (က)	၃၁၁
ဘဝနဋ္ဌာနေ = ဝသနဋ္ဌာနေ (သီ)	၂၃၆
ဘဝလောဘက္ခယတ္ထာယ = ဘဝလောဘက္ခယာယ (သီ)	၃၉
ဘီတဿ ပရိတ္တာယကတ္တာ = ဘယပရိတ္တာဏတ္တာ (က)	၃၅၉
ဘုမ္မန္တရံ = ဘူမန္တရံ (ဣ)	၅၃
ဘုမ္မတ္ထေ = ဘူမတ္ထေ (ဣ)	၁၂
ဘေဒက္ခဏေ = ဘင်္ဂက္ခဏေ (က)	၁၃၇
ဘောဂေ သမ္ဘရဏတ္ထာယ = ဘောဂသံဟရဏတ္ထာယ (သီ)၊ ဘောဂသမ္ဘရဏတ္ထာယ (သျာ)	၃၂၁
[မ]	
မကုလပဗ္ဗတေ = မင်္ကုလပဗ္ဗတေ (သီ)	၃၀
မင်္ဂလဝါသီ ကုဋ္ဋတိဿတ္ထေရောတိ = မင်္ဂဏဝါသီ ကုဇ္ဇတိဿတ္ထေ-ရောတိ (သီ)	၁၃၃
မစ္စုပါသပ္ပမောစနန္တိ = မစ္စုပါသာ ပမောစနန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၉၇
မစ္ဆဗန္ဓော = မစ္ဆဝဓော (က)	၃၇၃
မဟတ္တော = မဟတ္တာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၆
မဟာဇာတကဘာဏကတ္ထေရော = မဟာခုဒ္ဒကဘာဏကတ္ထေရော(က)	၁၃၄
မဟာဘာရာတိ = မဟာဧဇာတိ (သီ)	၃၈၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Māyanti = Myāyanti (Ka)	236
Māradheyyābhibhūtāti = Māradheyyādhibhunoti (Sī)	260
Missikāva = Missakāva (Sī, Syā)	214
Muttacāgaṁ = Muttacāgataṁ (Sī)	303
Muddhappasanno = Muduppasanno (Syā)	25
Muyhanapamuyhanasabhāvo = Muyhanasammuyhanasabhāvo (Ka)	103
[Ya]	
Yaṁ'sa = Yaṁ tassa (Syā, Ka)	182
Yathā = Yaṁ yathā (Ka)	320
Yāmabherinikkhamanā = Yāva sāmino nikkhamanā (Ka)	85
Yāvāpi = Yāvampi (Sī, Syā)	306
Yuñjenti = Yojenti (Syā)	177
Yuttappayuttakālā = Yuttappattakālā (Ka)	339
Yena yenākārena = Yena yena kāraṇena (Sī)	225
Yenicchakaṁ = Yathicchitaṁ (Ka)	380
Yo āvāṭaṁ = Yo ca gādhaṁ (Ka)	327
Yojanagaṇanānīti = Yojanagaṇānīti (Sī)	363
[Ra]	
Rajjanakavasena = Rañjanakavasena (Syā)	26
Ratanavarānanti = Ratanagaṇānanti (Sī)	309
Rattiyā bhojanaṁ = Rattibhojanaṁ (Sī, Syā)	377
Rājantepure = Antepure (Ka)	151
Rittasādanti = Rittāsanti (Sī)	240
Rodhanti ghanaṁ aññamaññaṁ saṁsaṭṭhasākhaṁ = Gedhanti ghanaṁ araññaṁ saṁsattasākhaṁ (Sī)	139
[La]	
Lakuṇḍako = Lakuṇṭako (Sī)	76
...lakkhaṇavarehi = ...lakkhaṇavaḷīhi (Ka)	169

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မာယန္တိ = မျာယန္တိ (က)	၂၃၆
မာရဓေယျာဘိဘူတာတိ = မာရဓေယျာဓိဘုနောတိ (သီ)	၂၆၀
မိဿိကာဝ = မိဿကာဝ (သီ၊ သျာ)	၂၁၄
မုတ္တစာဂံ = မုတ္တစာဂတံ (သီ)	၃၀၃
မုဒ္ဓပ္ပသန္နော = မုဒုပ္ပသန္နော (သျာ)	၂၅
မုယှနပမုယှနသဘာဝေါ = မုယှနသမ္မုယှနသဘာဝေါ (က)	၁၀၃
[ယ]	
ယံ'သ = ယံ တဿ (သျာ၊ က)	၁၈၂
ယထာ = ယံ ယထာ (က)	၃၂၀
ယာမဘေရိနိက္ခမနာ = ယာဝ သာမိနော နိက္ခမနာ (က)	၈၅
ယာဝါပိ = ယာဝမ္ပိ (သီ၊ သျာ)	၃၀၆
ယုဉ္ဇေန္တိ = ယောဇေန္တိ (သျာ)	၁၇၇
ယုတ္တပ္ပယုတ္တကာလာ = ယုတ္တပ္ပတ္တကာလာ (က)	၃၃၉
ယေန ယေနာကာရေန = ယေန ယေန ကာရဏေန (သီ)	၂၂၅
ယေနိစ္ဆကံ = ယထိစ္ဆိတံ (က)	၃၈၀
ယော အာဝါဋံ = ယော စ ဂါဓံ (က)	၃၂၇
ယောဇနဂဏနာနီတိ = ယောဇနဂဏာနီတိ (သီ)	၃၆၃
[ရ]	
ရဇ္ဇနကဝသေန = ရဉ္ဇနကဝသေန (သျာ)	၂၆
ရတနဝရာနန္တိ = ရတနဂဏာနန္တိ (သီ)	၃၀၉
ရတ္တိယာ ဘောဇနံ = ရတ္တိဘောဇနံ (သီ၊ သျာ)	၃၇၇
ရာဇန္တေပုရေ = အန္တေပုရေ (က)	၁၅၁
ရိတ္တသာဒန္တိ = ရိတ္တာသန္တိ (သီ)	၂၄၀
ရောဓန္တိ ဃနံ အညမညံ သံသဋ္ဌသာခံ = ဂေဓန္တိ ဃနံ အရညံ သံသတ္တသာခံ (သီ)	၁၃၉
[လ]	
လကုဏ္ဍကော = လကုဏ္ဋကော (သီ)	၇၆
....လက္ခဏဝရေဟိ = ...လက္ခဏဝဠီဟိ (က)	၁၆၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[La]

Lagati = Laggati (Sī) 92
Lañjaṁ = Lañcaṁ (Sī, Syā, Ka) 111
Lākhātūlikāya = Lākhānaṅgulakāya (Ka) 291
Lākhāya = Lepassa (Ka) 353
Lāmakato = Omakato (Sī) 48
Lujjanabhāvena = Palujjanasabhāvena (Sī, Syā) 262
Lepagatenāti lepamakkhitena = Lasagatenāti lasamakkhitena (Sī, Syā) 352
Lomasanābhiko makkaṭako = Lomanābhilomamakkaṭako (Ka) 316
Lohapāsādavihāre = Bherapāsāṇavihāre (Sī) 215

[Va]

Vañcanamusāvādo = Vaḷañjamusāvādo (Sī) 73
Vaṭṭagāmikakammānaṁ = Vaṭṭagāmikammānaṁ (Sī) 103
Vattamānaka = Dharamānaka (Sī, Syā) 370
Vapitaṁ vapitaṁ = Vāpitaṁ vāpitaṁ (Sī) 142
Vasanaṭṭhāne = Vasitaṭṭhāne (I) 32
Vasanadisā = Vasena issaraṁ (Syā), Vasena nisāraṁ (Ka) 287
Vassagaṇāni = Vassagaṇanāni (Ka) 354
Vavassaggatthe = Vossaggatthe (Ka) 193
Vātāpamārādinā = Vātāpasmārādinā (Sī, Syā) 88
Vādatthāya = Tadatthāya (Ka) 393
Vādānanti = Pavādānanti (Sī, Syā) 243
Vālakambalanti assavālādīhi katakambalaṁ = Vāḷakambalanti assavāḷādīhi katakambalaṁ (Sī, Ka) 221
Vālaṇḍupakanti = Vālaṇḍukanti (Sī, Syā) 196
Vijjuppattikkhaṇe = Vijjuppavattikkhaṇe (Sī, Syā) 92
Vitakkavicārapādehi = Vitakkavicārapadehi (Sī) 159
Vipaccanakaṁ = Vipaccanaṁ (Ka) 204

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[လ]

လဂတိ = လဂ္ဂတိ (သီ) ၉၂
လဉ္ဇံ = လဉ္စံ (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၁၁
လာခါတူလိကာယ = လာခါနင်္ဂုလကာယ (က) ၂၉၁
လာခါယ = လေပဿ (က) ၃၅၃
လာမကတော = ဩမကတော (သီ) ၄၈
လုဇ္ဇနဘာဝေန = ပလုဇ္ဇနသဘာဝေန (သီ၊ သျာ) ၂၆၂
လေပဂတေနာတိ လေပမက္ခိတေန = လသဂတေနာတိ လသမက္ခိတေန (သီ၊ သျာ) ၃၅၂
လောမသနာဘိကော မက္ကဋကော = လောမနာဘိလောမမက္ကဋကော (က) ၃၁၆
လောဟပါသာဒဝိဟာရေ = ဘေရပါသာဏဝိဟာရေ (သီ) ၂၁၅

[ဝ]

ဝဉ္စနမုသာဝါဒေါ = ဝဠဉ္ဇမုသာဝါဒေါ (သီ) ၇၃
ဝဋ္ဋဂါမိကကမ္မာနံ = ဝဋ္ဋဂါမိကမ္မာနံ (သီ) ၁၀၃
ဝတ္တမာနက = ဓရမာနက (သီ၊ သျာ) ၃၇၀
ဝပိတံ ဝပိတံ = ဝါပိတံ ဝါပိတံ (သီ) ၁၄၂
ဝသနဋ္ဌာနေ = ဝသိတဋ္ဌာနေ (ဣ) ၃၂
ဝသနဒိသာ = ဝသေန ဣဿရံ (သျာ)၊ ဝသေန နိသာရံ (က) ၂၈၇
ဝဿဂဏာနိ = ဝဿဂဏနာနိ (က) ၃၅၄
ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ = ဝေါဿဂ္ဂတ္ထေ (က) ၁၉၃
ဝါတာပမာရာဒိနာ = ဝါတာပသ္မာရာဒိနာ (သီ၊ သျာ) ၈၈
ဝါဒတ္ထာယ = တဒတ္ထာယ (က) ၃၉၃
ဝါဒါနန္တိ = ပဝါဒါနန္တိ (သီ၊ သျာ) ၂၄၃
ဝါလကမ္ဗလန္တိ အဿဝါလာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ = ဝါဠကမ္ဗလန္တိ အဿဝါဠာဒီဟိ ကတကမ္ဗလံ (သီ၊ က) ၂၂၁
ဝါလဏ္ဍုပကန္တိ = ဝါလဏ္ဍုကန္တိ (သီ၊ သျာ) ၁၉၆
ဝိဇ္ဇုပ္ပတ္တိက္ခဏေ = ဝိဇ္ဇုပ္ပဝတ္တိက္ခဏေ (သီ၊ သျာ) ၉၂
ဝိတက္ကဝိစာရပါဒေဟိ = ဝိတက္ကဝိစာရပဒေဟိ (သီ) ၁၅၉
ဝိပစ္စနကံ = ဝိပစ္စနံ (က) ၂၀၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Vipassanāpādaka = Vipassanājhāna (Sī)	9
Vibhattāni ca soḷasa = Purimāni ca soḷasa (Sī)	114
Viyatto = Visado (Sī)	62
Virajjanatthāya = Virājanatthāya (Sī), Vissajjanatthāya (Ka)	275
Vivattayi = Vāvattayi (Sī)	102, 352
Vividhā kammakāraṇā = Vividhāni kammakāraṇāni (Ka)	1
Viheṭheyyanti = Viheseyyanti (Sī, Syā)	52
Vīsati = Vīsatiṁ (Sī)	178
Vuḍḍha = Vaḍḍha (Sī)	264
Veṭhetvā = Cāletvā (Sī), Vaṭṭetvā (Syā)	2
Vediyanti = Vedenti (Sī, Syā)	391
[Sa]	
Saṁkasāyissanti = Saṅkāsayissanti (Sī, Syā)	8
Saṁkilesanakehi = Saṁkilissakehi (Sī, Syā)	257
Saṁyuttoti parivārito = Sampayuttoti samparivārito (Syā)	257
Saṁvegaṁ = Vegaṁ (Sī)	329
Saṁvesetvāti = Saṁkaḍḍhitvāti (Ka)	121
Saṁsuddhacāriyanti = Saṁsuddhacāraṇanti (Sī), Saṁsuddhacārinti (Syā)	219
Sakaladivasaṁ = Sakaladivasena (Sī), Sakaladivase (Syā)	29
Sakkapañhasuttavaṇṇanāya = Mahāgovindasuttavaṇṇanāya (Sī)	123
Saṅkavā = Paṅkadhā (Sī, Syā)	220
Saṅkasāyantīti = Sañjhāyantīti (Sī), Saṁjhāyantīti (I)	45
Saṅkāraṭṭhānassa = Saṅkāradhānassa (Sī, Syā)	279
Saṅkhyaṁ = Saṅkhaṁ (Sī)	241
Saṅkhamuṇḍikanti = Saṅkhamuṇḍakanti (Sī)	2
Saṅkhalikhitaṁ = Saṅkhalikhitanti (Sī, Syā, Ka)	375
Saṭṭhi vā sattati vā = Saṭṭhiṁ vā sattatiṁ vā (Sī)	287
Saṇhā vācāti = Saṇhavācāti (Sī, Syā)	339
Sattasuññaṁ dhammamattameva = Sattasuññatadhammamattameva (Syā)	48

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိပဿနာပါဒက = ဝိပဿနာဈာန (သီ)	၉
ဝိဘတ္တာနိ စ သောဠသ = ပုရိမာနိ စ သောဠသ (သီ)	၁၁၄
ဝိယတ္တော = ဝိသဒေါ (သီ)	၆၂
ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ = ဝိရာဇနတ္ထာယ (သီ)၊ ဝိဿဇ္ဇနတ္ထာယ (က)	၂၇၅
ဝိဝတ္တယိ = ဝါဝတ္တယိ (သီ)	၁၀၂၊ ၃၅၂
ဝိဝိဓာ ကမ္မကာရဏာ = ဝိဝိဓာနိ ကမ္မကာရဏာနိ (က)	၁
ဝိဟေဋ္ဌေယျန္တိ = ဝိဟေသေယျန္တိ (သီ၊ သျာ)	၅၂
ဝီသတိ = ဝီသတိံ (သီ)	၁၇၈
ဝုဍ္ဎ = ဝဍ္ဎ (သီ)	၂၆၄
ဝေဌေတွာ = စာလေတွာ (သီ)၊ ဝဋ္ဋေတွာ (သျာ)	၂
ဝေဒိယန္တိ = ဝေဒေန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၉၁
[သ]	
သံကသာယိဿန္တိ = သင်္ကာသယိဿန္တိ (သီ၊ သျာ)	၈
သံကိလေသနကေဟိ = သံကိလိဿကေဟိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၇
သံယုတ္တောတိ ပရိဝါရိတော = သမ္ပယုတ္တောတိ သမ္ပရိဝါရိတော (သျာ)	၂၅၇
သံဝေဂံ = ဝေဂံ (သီ)	၃၂၉
သံဝေသေတွာတိ = သံကဍ္ဎိတွာတိ (က)	၁၂၁
သံသုဒ္ဓစာရိယန္တိ = သံသုဒ္ဓစာရဏန္တိ (သီ)၊ သံသုဒ္ဓစာရိန္တိ (သျာ)	၂၁၉
သကလဒိဝသံ = သကလဒိဝသေန (သီ)၊ သကလဒိဝသေ (သျာ)	၂၉
သက္ကပဉှသုတ္တဝဏ္ဏနာယ = မဟာဂေါဝိန္ဒသုတ္တဝဏ္ဏနာယ (သီ)	၁၂၃
သင်္ကဝါ = ပင်္ကဓာ (သီ၊ သျာ)	၂၂၀
သင်္ကသာယန္တီတိ = သဉ္ဈာယန္တီတိ (သီ)၊ သံဈာယန္တီတိ (ဣ)	၄၅
သင်္ကာရဋ္ဌာနဿ = သင်္ကာရဓာနဿ (သီ၊ သျာ)	၂၇၉
သင်္ချံ = သင်္ခံ (သီ)	၂၄၁
သင်္ခမုဏ္ဍိကန္တိ = သင်္ခမုဏ္ဍကန္တိ (သီ)	၂
သင်္ခလိခိတံ = သင်္ခလိခိတန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၇၅
သဋ္ဌိ ဝါ သတ္တတိ ဝါ = သဋ္ဌိံ ဝါ သတ္တတိံ ဝါ (သီ)	၂၈၇
သဏှာ ဝါစာတိ = သဏှဝါစာတိ (သီ၊ သျာ)	၃၃၉
သတ္တသုညံ ဓမ္မမတ္တမေဝ = သတ္တသုညတဓမ္မမတ္တမေဝ (သျာ)	၄၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Santike = Santikā (Syā, Ka)	23
Santharaṇaṁ āmisasanthāro = Sandharaṇaṁ āmisasandhāro (Ka)	61
Sandati = Saṇṭhāti (Ka)	383
Sandhāretuṁ = Santānetuṁ (Sī, Syā)	146
Sapakkhalanaṭṭhena = Pakkhalanaṭṭhena (Syā)	49
Sappurisāvassayoti = Sappurisāpassayoti (Sī, Syā)	289
Sampakkhalanaṭṭhena = Sapakkhalanaṭṭhena (Sī)	139
Sampaṭicchi = Paṭṭhapesi (Syā, Ka)	175
Sampatte maraṇakālepi = Sampattamaraṇakālepi (Sī)	57
Sampiyāyamānaṁ = Pakatiyā samānaṁ (Ka)	344
Sabbeyeva = Sabbasova (Sī)	32
Sambodhīti = Bodhīti (Sī, Syā)	6
Sabhāvaṭṭhitatā = Vipassanādhamme ṭhitatā (Ka)	242
Sabhāvaniyāmatā = Sabhāvena niyāmatā (Syā, Ka)	242
Samaṇajātikāti = Samaṇajātīti (Sī, Syā)	194
Samaṇiyānīti = Samaṇassāti (Sī, Syā)	213
Samadhigatehīti = Saṁhatehīti (Sī), Samagatehīti (Syā)	313
Samappavattamodo = Samappavattappamodo (Syā)	13
Samarūpā = Sarūpā (Sī)	378
Samādapetvā = Samānetvā (Ka)	347
Samādhārammaṇampi = Samādhārammaṇopi dhammo (Ka)	86
Samādhipāripanthikadhamme = Samādhipaccatthikadhamme (Syā), Samādhipariyuṭṭhitadhamme (Ka)	261
Samādhivipassanā = Vipassanā samādhi (Sī)	27
Samāhitachaḷindriyo = Sammāṭhapitachaḷindriyo (Sī)	251
Samiddhattherassa = Saviṭṭhattherassa (Sī, Syā)	88
Samīkataṁ = Samaṁ kataṁ (Syā, Ka)	214
Sammukhe = Pamukhe (Sī)	40
Samuccayakkhandhakañca = Āpattikkhandhakañca (Syā, Ka)	47
Sammutidevehi = Sammatidevehi (Syā)	167

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သန္တိကေ = သန္တိကာ (သျာ၊ က)	၂၃
သန္ထရဏံ အာမိသသန္ထာရော = သန္ဓရဏံ အာမိသသန္ဓာရော (က)	၆၁
သန္ဒတိ = သဏ္ဌာတိ (က)	၃၈၃
သန္ဓာရေတုံ = သန္တာနေတုံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၆
သပက္ခလနဋ္ဌေန = ပက္ခလနဋ္ဌေန (သျာ)	၄၉
သပ္ပုရိသာဝဿယောတိ = သပ္ပုရိသာပဿယောတိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၉
သမ္ပက္ခလနဋ္ဌေန = သပက္ခလနဋ္ဌေန (သီ)	၁၃၉
သမ္ပဋိစ္ဆိ = ပဋ္ဌပေသိ (သျာ၊ က)	၁၇၅
သမ္ပတ္တေ မရဏကာလေပိ = သမ္ပတ္တမရဏကာလေပိ (သီ)	၅၇
သမ္ပိယာယမာနံ = ပကတိယာ သမာနံ (က)	၃၄၄
သဗ္ဗေယေဝ = သဗ္ဗသောဝ (သီ)	၃၂
သမ္ဗောဓီတိ = ဗောဓီတိ (သီ၊ သျာ)	၆
သဘာဝဋ္ဌိတတာ = ဝိပဿနာဓမ္မေ ဌိတတာ (က)	၂၄၂
သဘာဝနိယာမတာ = သဘာဝေန နိယာမတာ (သျာ၊ က)	၂၄၂
သမဏဇာတိကာတိ = သမဏဇာတီတိ (သီ၊ သျာ)	၁၉၄
သမဏိယာနီတိ = သမဏဿာတိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၃
သမဓိဂတေဟီတိ = သံဟတေဟီတိ (သီ)၊ သမဂတေဟီတိ (သျာ)	၃၁၃
သမပ္ပဝတ္တမောဒေါ = သမပ္ပဝတ္တပ္ပမောဒေါ (သျာ)	၁၃
သမရူပါ = သရူပါ (သီ)	၃၇၈
သမာဒပေတွာ = သမာနေတွာ (က)	၃၄၇
သမာဓာရမ္မဏမ္ပိ = သမာဓာရမ္မဏောပိ ဓမ္မော (က)	၈၆
သမာဓိပါရိပန္ထိကဓမ္မေ = သမာဓိပစ္စတ္ထိကဓမ္မေ (သျာ)၊ သမာဓိပရိယုဋ္ဌိတဓမ္မေ (က)၊	၂၆၁
သမာဓိဝိပဿနာ = ဝိပဿနာ သမာဓိ (သီ)	၂၇
သမာဟိတဆဠိန္ဒြိယော = သမ္မာဌပိတဆဠိန္ဒြိယော (သီ)	၂၅၁
သမိဒ္ဓတ္ထေရဿ = သဝိဋ္ဌတ္ထေရဿ (သီ၊ သျာ)	၈၈
သမီကတံ = သမံ ကတံ (သျာ၊ က)	၂၁၄
သမ္မုခေ = ပမုခေ (သီ)	၄၀
သမုစ္စယက္ခန္ဓကဉ္စ = အာပတ္တိက္ခန္ဓကဉ္စ (သျာ၊ က)	၄၇
သမ္မုတိဒေဝေဟိ = သမ္မတိဒေဝေဟိ (သျာ)	၁၆၇

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sayasaṁvutesūti = Sayaṁ saṁvutesūti (Sī, Ka)	274
Sayottā = Sanettā (Sī, Syā)	308
Saraṇagamanaphalaṁ = Saraṇagamanānisaṁso (Syā, Ka)	17
Sarasampattiyā = Padasampattiyā (Ka)	48
Sallasuttasadisā = Cūḷavedallasuttasadisā (Syā)	47
Sallāpaṁ = Allāpasallāpaṁ (Sī)	187
Savāhininti = Savāhananti (Sī, Syā, Ka)	260
Savivarāni = Suvivarāni (Ka)	127
Sahati = Sahituṁ (Ka)	287
Sahitā = Samāhitā (Ka)	46
Sāmugiyāti = Sāpūgiyāti (Sī), Sāpugiyāti (Syā)	366
Sāraṇīyāni bhavantīti = Sārāṇīyāni hontīti (Sī)	74
Sārandade = Ānande (Ka)	236
Sāsapappamāṇāpi = Māsappamāṇāpi (Sī)	105
Sāhasikakiriyā = Sāhasakiriyā (Sī)	379
Sippinikāti = Sappinikāti (Sī)	176
Sītacchāyaṁ = Sandacchāyaṁ (Sī, Syā)	383
Sītāni katvā = Sītiṁ katvā (Sī), Sītīkatvā (Syā)	383
Sīsakaṭāhaṁ = Sīsakalāpaṁ (Sī, Syā)	1
Sīlaṁ missakaṁ = Sīlamissakaṁ (Sī, Syā)	259
Sīlavā vacchako = Sīlakavacchako (Sī), Sayitavacchako (Syā)	36
Sukatadukkaṭānanti = Sukaṭadukkaṭānanti (Sī, Syā)	234
Sukhumālo = Rohaṇe (Sī)	215
Sutakāle = Vuttakāle (Sī, Syā)	94
Suttantepi = Suttepi (Sī)	101
Suttappamattena = Mattappamattena (Ka)	6
Sutānañca dhammānanti sutappaguṇānaṁ = Dhatānañca dhammānanti dhatapaguṇānaṁ (Sī, Syā)	326
Suttepi = Suttantepi (Sī, Syā)	275
Sunakkhattassa = Dukkhavatthussa (Ka)	109

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သယသံဝုတေသူတိ = သယံ သံဝုတေသူတိ (သီ၊ က)	၂၇၄
သယောတ္တာ = သနေတ္တာ (သီ၊ သျာ)	၃၀၈
သရဏဂမနဖလံ = သရဏဂမနာနိသံသော (သျာ၊ က)	၁၇
သရသမ္ပတ္တိယာ = ပဒသမ္ပတ္တိယာ (က)	၄၈
သလ္လသုတ္တသဒိသာ = စူဠဝေဒလ္လသုတ္တသဒိသာ (သျာ)	၄၇
သလ္လာပံ = အလ္လာပသလ္လာပံ (သီ)	၁၈၇
သဝါဟိနိန္တိ = သဝါဟနန္တိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၂၆၀
သဝိဝရာနိ = သုဝိဝရာနိ (က)	၁၂၇
သဟတိ = သဟိတုံ (က)	၂၈၇
သဟိတာ = သမာဟိတာ (က)	၄၆
သာမုဂိယာတိ = သာပူဂိယာတိ (သီ)၊ သာပုဂိယာတိ (သျာ)	၃၆၆
သာရဏီယာနိ ဘဝန္တီတိ = သာရာဏီယာနိ ဟောန္တီတိ (သီ)	၇၄
သာရန္ဒဒေ = အာနန္ဒေ (က)	၂၃၆
သာသပပ္ပမာဏာပိ = မာသပ္ပမာဏာပိ (သီ)	၁၀၅
သာဟသိကကိရိယာ = သာဟသကိရိယာ (သီ)	၃၇၉
သိပ္ပိနိကာတိ = သပ္ပိနိကာတိ (သီ)	၁၇၆
သီတစ္ဆာယံ = သန္ဒစ္ဆာယံ (သီ၊ သျာ)	၃၈၃
သီတာနိ ကတွာ = သီတိံ ကတွာ (သီ)၊ သီတီကတွာ (သျာ)	၃၈၃
သီသကဋာဟံ = သီသကလာပံ (သီ၊ သျာ)	၁
သီလံ မိဿကံ = သီလမိဿကံ (သီ၊ သျာ)	၂၅၉
သီလဝါ ဝစ္ဆကော = သီလကဝစ္ဆကော (သီ)၊ သယိတဝစ္ဆကော (သျာ)	၃၆
သုကတဒုက္ကဋာနန္တိ = သုကဋဒုက္ကဋာနန္တိ (သီ၊ သျာ)	၂၃၄
သုခုမာလော = ရောဟဏေ (သီ)	၂၁၅
သုတကာလေ = ဝုတ္တကာလေ (သီ၊ သျာ)	၉၄
သုတ္တန္တေပိ = သုတ္တေပိ (သီ)	၁၀၁
သုတ္တပ္ပမတ္တေန = မတ္တပ္ပမတ္တေန (က)	၆
သုတာနဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ သုတပ္ပဂုဏာနံ = ဓတာနဉ္စ ဓမ္မာနန္တိ ဓတပဂုဏာနံ (သီ၊ သျာ)	၃၂၆
သုတ္တေပိ = သုတ္တန္တေပိ (သီ၊ သျာ)	၂၇၅
သုနက္ခတ္တဿ = ဒုက္ခဝတ္ထုဿ (က)	၁၀၉

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Suphusitāni = Suphassitāni	127
Suvaṇṇapatte = Suvaṇṇaghaṭe (Sī, Syā)	266
Suhuṭṭhitameva = Suvuṭṭhitameva (Sī)	244
Sekhuniyaseṭṭhino = Sekhuṇiyaseṭṭhino (Sī)	183
Seṇīnaṁ = Senīnaṁ (Syā, Ka)	95
So = Yo (Sī, Syā)	360
Sotānugatā = Sotānudhatā (Sī)	364
Sottiyena = Sotthiyena (sabbattha)	294
So na thero = So thero (Sī)	43
[Ha]	
Haṁsavaṭṭakacchannena = Haṁsavaṭṭakacchadanena (Sī, Syā)	202
Halāhalaṁ = Kolāhalaṁ (Syā, Ka), Kalahalaṁ (?)	34
Hiṁsanaṭṭhena = Pahīnaṭṭhena (Ka)	270
Hemante vāso hemantaṁ = Hemantavāso hemanto (Sī, Syā)	126

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[သ]	
သုဖုသိတာနိ = သုဖဿိတာနိ	၁၂၇
သုဝဏ္ဏပတ္တေ = သုဝဏ္ဏဃဋေ (သီ၊ သျာ)	၂၆၆
သုဟုဋ္ဌိတမေဝ = သုဝုဋ္ဌိတမေဝ (သီ)	၂၄၄
သေခုနိယသေဋ္ဌိနော = သေခုဏိယသေဋ္ဌိနော (သီ)	၁၈၃
သေဏီနံ = သေနီနံ (သျာ၊ က)	၉၅
သော = ယော (သီ၊ သျာ)	၃၆၀
သောတာနုဂတာ = သောတာနုဓတာ (သီ)	၃၆၄
သောတ္တိယေန = သောတ္ထိယေန (သဗ္ဗတ္ထ)	၂၉၄
သော န ထေရော = သော ထေရော (သီ)	၄၃
[ဟ]	
ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆန္နေန = ဟံသဝဋ္ဋကစ္ဆဒနေန (သီ၊ သျာ)	၂၀၂
ဟလာဟလံ = ကောလာဟလံ (သျာ၊ က)၊ ကလဟလံ(?)	၃၄
ဟိံသနဋ္ဌေန = ပဟီနဋ္ဌေန (က)	၂၇၀
ဟေမန္တေ ဝါသော ဟေမန္တံ = ဟေမန္တဝါသော ဟေမန္တော(သီ၊ သျာ)	၁၂၆

Aṅguttaraṭṭhakathāya dutiyabhāge

Gāthāsūci

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Apaṇṇakaṁ ṭhānameke (Khu 5. 1)	81
Ādimhi sīlaṁ dasseyya	168
Ekūnatiṁso vayasā subhadda (Dī 2. 125)	393
Ekena bhoge bhuñjeyya (Dī 3. 153)	19
Etaṁ kho saraṇaṁ khemaṁ (Khu 1. 42)	19
Kīdisā samaṇā tuyhaṁ	271
Ko me vandati pādāni (Khu 2. 73)	14, 238
Khandhānañca paṭipāṭi	386
Cātuddiso appaṭigho ca hoti (Khu 1. 286; Khu 8. 248)	381
Ticīvarañca patto ca	380
Dānañca yuddhañca samānamāhu (Khu 5. 183; Saṁ 120)	4
Dukkhaṁ dukkhasamuppādaṁ (Khu 1. 42)	19
Dūre santo pakāsenti (Khu 1. 56)	272
Dve diṭṭhisīsā sīsaññe	387
Na tena thero so hoti (Khu 1. 51)	44
Na me ācariyo atthi (Vi 3. 12; Ma 2. 295)	265
Pañca senāsane vuttā	284
Paravajjānupassissa (Khu 1. 50)	83
Bhaye kodhe pasaṁsāyaṁ	15
Manorame āyatane (Aṁ 2. 36)	155
Yato yato garu dhuraṁ (Khu 5. 7)	177
Yattha ca dinna mahapphalamāhu (Khu 2. 76)	16
Yamhi saccañca dhammo ca (Khu 1. 51)	44
Ye keci Buddhaṁ saraṇaṁ gatāse (Saṁ 1. 25)	20
Yena devūpapatyassa (Aṁ 1. 348)	82
Ye vuḍḍhamapacāyanti (Khu 5. 9)	264
Yo ca Buddhañca dhammañca (Khu 1. 42)	19
Rāgavirāgamanejamasokaṁ (Khu 2. 76)	16

အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌကထာယ ဒုတိယဘာဂေ

ဂါထာသူစိ

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
အပဏ္ဏကံ ဌာနမေကေ (ခု ၅၊၁)	၈၁
အာဒိမှိ သီလံ ဒသ္သေယျ	၁၆၈
ဧကူနတိံသော ဝယသာ သုဘဒ္ဒ (ဒီ ၂၊၁၂၅)	၃၉၃
ဧကေန ဘောဂေ ဘုဉ္ဇေယျ (ဒီ ၃၊၁၅၃)	၁၉
ဧတံ ခေါ သရဏံ ခေမံ (ခု ၁၊၄၂)	၁၉
ကီဒိသာ သမဏာ တုယှံ	၂၇၁
ကော မေ ဝန္ဒတိ ပါဒါနိ (ခု ၂၊၇၃)	၁၄၊၂၃၈
ခန္ဓာနဉ္စ ပဋိပါဋိ	၃၈၆
စာတုဒ္ဒိသော အပ္ပဋိဃော စ ဟောတိ (ခု ၁၊၂၈၆။ ခု ၈၊၂၄၈)	၃၈၁
တိစီဝရဉ္စ ပတ္တော စ	၃၈၀
ဒါနဉ္စ ယုဒ္ဓဉ္စ သမာနမာဟု (ခု ၅၊၁၈၃၊ သံ ၁၂၀)	၄
ဒုက္ခံ ဒုက္ခသမုပ္ပါဒံ (ခု ၁၊၄၂)	၁၉
ဒူရေ သန္တော ပကာသေန္တိ (ခု ၁၊၅၆)	၂၇၂
ဒွေ ဒိဋ္ဌိသီသာ သီသညေ	၃၈၇
န တေန ထေရော သော ဟောတိ (ခု ၁၊၅၁)	၄၄
န မေ အာစရိယော အတ္ထိ (ဝိ ၃၊၁၂။ မ ၂၊၂၉၅)	၂၆၅
ပဉ္စ သေနာသနေ ဝုတ္တာ	၂၈၄
ပရဝဇ္ဇာနုပဿိဿ (ခု ၁၊၅၀)	၈၃
ဘယေ ကောဓေ ပသံသာယံ	၁၅
မနောရမေ အာယတနေ (အံ ၂၊၃၆)	၁၅၅
ယတော ယတော ဂရု ဓုရံ (ခု ၅၊၇)	၁၇၇
ယတ္ထ စ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလမာဟု (ခု ၂၊၇၆)	၁၆
ယမှိ သစ္စဉ္စ ဓမ္မော စ (ခု ၁၊၅၁)	၄၄
ယေ ကေစိ ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာသေ (သံ ၁၊၂၅)	၂၀
ယေန ဒေဝူပပတျဿ (အံ ၁၊၃၄၈)	၈၂
ယေ ဝုဍ္ဎမပစာယန္တိ (ခု ၅၊၉)	၂၆၄
ယော စ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ (ခု ၁၊၄၂)	၁၉
ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ (ခု ၂၊၇၆)	၁၆

Paṭhamapādā	Piṭṭhaṅkā
Vasanti vanamogayha	271
Santindriyā santamanā	271
Sampattiyaṁ lakkhaṇe ca	254
Sithilaṁ dhanitañca dīgharassaṁ	169
Sukhitā vata arahanto (Saṁ 2. 68)	260
Subhāsitaṁ suṇitvāna	110
Sekhassa sikkhamānassa (Khu 1. 231)	83
So ahaṁ vicarissāmi (Khu 1. 307; Saṁ 1. 217)	18

ပဌမပါဒါ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
ဝသန္တိ ဝနမောဂယှ	၂၇၁
သန္တိန္ဒြိယာ သန္တမနာ	၂၇၁
သမ္ပတ္တိယံ လက္ခဏေ စ	၂၅၄
သိထိလံ ဓနိတဉ္စ ဒီဃရဿံ	၁၆၉
သုခိတာ ဝတ အရဟန္တော (သံ ၂၊၆၈)	၂၆၀
သုဘာသိတံ သုဏိတွာန	၁၁၀
သေခဿ သိက္ခမာနဿ (ခု ၁၊၂၃၁)	၈၃
သော အဟံ ဝိစရိဿာမိ (ခု ၁၊၃၀၇။ သံ ၁၊၂၁၇)	၁၈

နှ-ဗ-သ-စ—အံ-ဋ္ဌ-၂—၆-၄-၅၈—၃၀၀၀